Ex dono Matthei Cantuariensis Archipiscopi

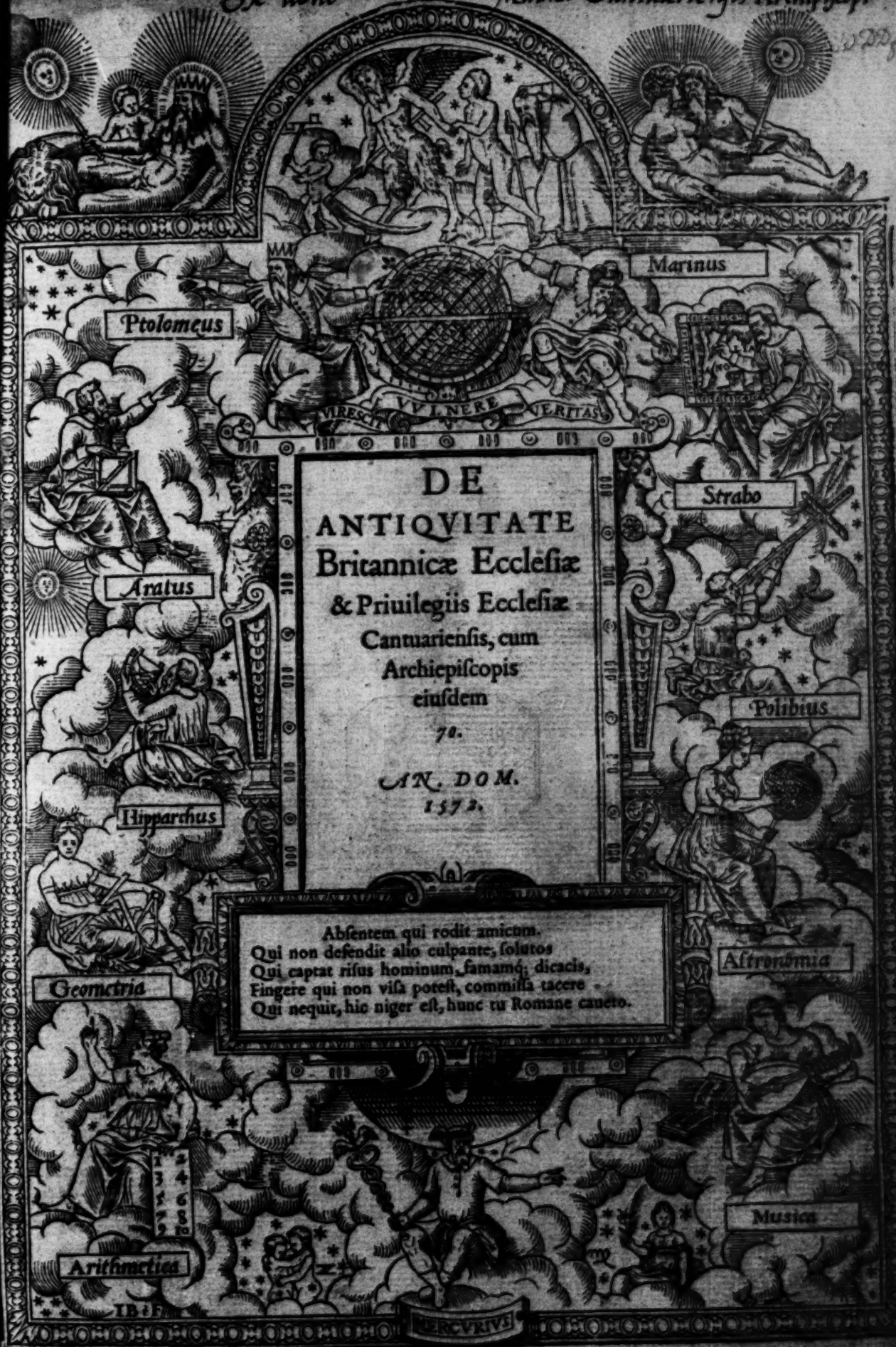

DE ANTIQVITATE Britannicæ Ecclesiæ & Priuilegiis Ecclesiæ Cantuariensis, cum Archiepiscopis eiusdem

70.

AN. DOM. 1572.

Absentem qui rodit amicum.
Qui non defendit alio culpante, solutos
Qui captat risus hominum famamq; dicacis,
Fingere qui non visa potest, commissa tacere
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caueto.

Arundell
Lumley

MVSEVM
BRITAN
NICVM

X 2f

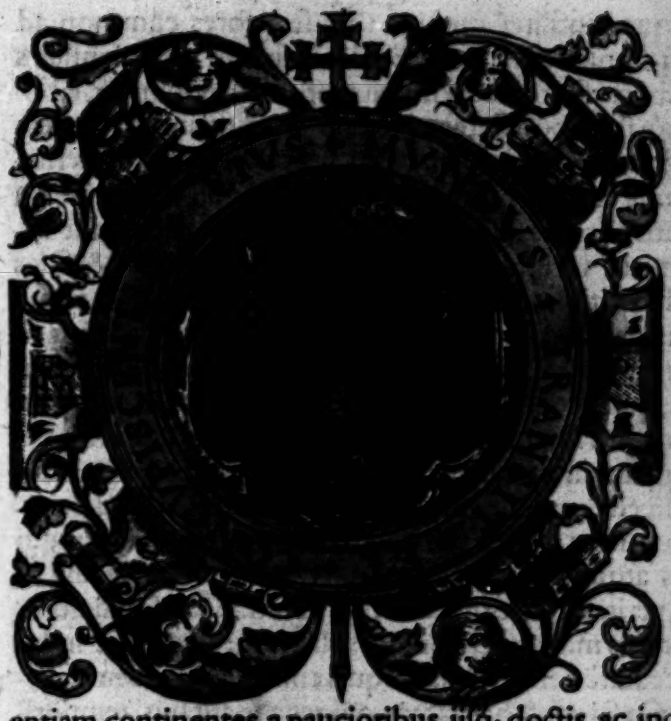

Mnibus letã iucundamq; veterum rerum & antiquitatis memoriã, quã Historiam appellamus, fuisse hinc clarè perspicuequè cernimus. Quòd cum cæteræ artes & disciplinæ, quarum cognitione siue ad vitæ, siue ingenij, siue morum, siue religionis cultum ducũtur homines, abstrusam aliquã & reconditã scientiam continentes, a paucioribus ijsq; doctis ac industrijs perceptæ & exploratæ sunt, hæc vna popularis & peruulgata, omnibusq; indoctis pariter atque doctis facilis ac communis, ad magnum vitæ instituendæ atque degendæ fructum, hominiq; insitam cognoscendi voluptatem, antiquitatem posteris sola repræsentat. Quæ quanquàm sua familiaritate atque copia alliciat ad se non excultos solùm, sed agrestes atque rudes, vt quibus neque otium, nec ingenij facultas ad illa cæterarum artium intima indaganda concedatur, in hac rerum a maioribus gestarum recordatione atque luce conquiescant, eaquè imperiti, perinde ac intelligentiores valde, multoq; etiam sæpe maius delectentur, multum tamen semper interest, quantum commoditatis atque fructus docti ex historijs magis q̃ indocti percipiant. Nam dum hi Heroum & magnatũ casus varios domi militiæq; admirantur, dum clades & calamitates exercituum, Rerump. euersiones, ciuitatum vastationes, rerũ mutationẽ, bella, incẽdia, naufragia, atque horum omniũ varietatem, inconstantiã, & atrocitatẽ magna delectatione affecti & attoniti stupent, neque aliam vtilitatẽ optant, aut inesse putant historiæ: quo quidq; consilio gestũ, quo authore & suasore inceptum, in quem exitũ ac euentũ progressum, quibus modis ad finẽ deductũ quidq; sit, nunq̃ animaduertunt. Quæ sanè viris doctis atque prudentibus, qui in rebus inutilibus, aut ad necessarium vitæ vsum non spectantibus operã suam nunq̃ posuere, maxima semper fuit historias scribendi, atque legendi causa. Vt ex antecedentiũ & præteritarũ rerum scientia, quid præsentibus atque secuturis vsu futurum sit, cernere ac perspicere possint. Verùm nõ minor sæpe est historias scribentium quàm legentiũ cũlpa. Vt enim legentes non alium plerumq; fructum quàm inanem voluptatem vel cognoscendi, vel eadem rursus commemorandi atque ostentandi

tandi imperitè atque inutiliter capiunt : sic scriptores cum non ad veritatem fidemq; rerum gestarum exquisitè, sed ad commenticias vulgoq; sparsas fabulas sine delectu liberè profuseq; loquuntur, laboris inutilis, studijq; stulti popularem laudem vt iniquam mercedem fortasse consequuntur, sed de humana vita pessimè meriti, posteritatem auita cognitione tanq̃ legittima hæreditate fraudant. Deinde si gratiæ aut simultatis alicuius suspicio in scribente appareat, vt aut falsum dicere audeat, aut verum non audeat, tota tollitur & lex & fides ab historia. Ex his vitiosis historiarum scriptoribus proximi atque pessimi sunt hi, qui partium quæ semper tam bello quàm pace sunt odio ducti, ea quæ vitio verti aut nullo aut pertenui possunt, omni oratione exaggerant, quæ verò maxima laude digna sunt, in his quos factiosi improbabant, aut summo silentio, aut tacita detractatione prætereunt. Hos singularum ætatum scriptores tam varios posteritas tandem mendaces olfecit & existimauit. Itaque hi perennem laudem retinuerunt, optimeq; in ea re de genere humano mereri putantur, qui omissis illis nugis atque fabulis, quibus pueriles atque aniles animi possunt incendi, veritati soli explicandæ & illustrandæ studuerunt. Nam vt in alijs artibus magnus est industriæ laboriq; locus, sic in historia sincerè & accuratè describenda. Si quis enim Thucididem Græcum, aut e latinis Cæsarem & Salustium, qui res a se aut suis temporibus gestas, quarum certissimã cognitionem habere poterant, diligenter legerit, reperiet quanta sedulitate veritatem exquisierint, deinde quàm plano fideliq; sermone eandem expressérint. Qui verò in remotissimam antiquitatem respexerunt, & ex ea eruere ac ad suos transferre conabantur ea, quæ fide digna, & suis temporibus opportuna, & posteris tanquàm hæredibus relinquenda ac patefacienda sunt, eorum sanè vt virtus atque opera maior, sic laus debet esse celebrior. Nam Herodotus Græcus, ne quid antiquitatis omisisse videretur, omnia sine delectu congessit, quorumq; pleraq; non ab antiquis scriptis, sed a vulgi fabulis accepit. Qui quanquàm oratione concinnus sit atque elegans, eorum tamẽ qui sanè & incorruptè iudicant, auertit ab illa tam coaceruata & referta narrationum multitudine fidẽ. Et quanquàm a quibusdam, quod videtur affectasse, historiæ pater dicatur, ab alijs tamen fabularum pater meritò dictus est. Quæ delectationis habeant tantum quantũ scriptor volet, verbisq;, sententijs, omniq; orationis apparatu adiuuentur, authoritatem tamen nullam debemus, neque fidem commentitijs rebus adiungere. At Liuius Latinus veteribus rerum Romanarum scriptis ab origine repetitis, rectoque & accurato iudicio perpensis atque comparatis, edidit historiam dominio ac Imperio Romano dignam. In qua nihil est fabulosum, quod authoritate ac testimonio careat, aut quod æquabili & verisimili narratione non videatur ex se legenti fidem gignere. Quæ tam diserta & luculenta rerum anteactarum expressa veritas, si Rebuspublicis ad belli pacisque administrationem, & ad mundani Imperij diuturnitatem atque conseruationem multum valere existimetur, quo tandem nos animo studioq; incitati esse debemus, ad earum rerum veritatem

atque

atque falsitatem indagandam, quæ in Ecclesia Dei tanquam diuino Regno & Imperio, summi eius Imperatoris nutu, aut ab Antichristo eiusdem prædone ac inuasore gesta esse perhibentur. Namq; vt reliquarum artium scientia sine diuina inutilis ac nulla putanda est, sic humanos tantum euentus atque casus, rerum verò diuinarum statum a quo illi dependent, non expendere, supina quædam est negligentia, & indigna Christianis. Vt cum omnia a maioribus nostris domi militiæue gesta digna sint cognitu, tum ea maximè quibus aut firma stetit, aut vacillans fluctuabatur Ecclesia. Ex quibus intelligemus quando D. Iheſus veritate & luce fulgens sua eam illustrauerit, quando rursus tanquam nebulis obducto sole ab oculis Ecclesiæ tectus, serpens ille antiquus sese insinuauerit, quibusq; artibus atque dolis potentiam suis acquisierit, tum patefacta iterum veritate, quæ luctæ & concertationes in vtriusq; membris de principatu institutæ fuerint, quæ in carne, quæ verò in dei spiritu succubuerint atque prævaluerint. Quo quidem in genere Eusebium, Socratem, & Sozomenum, qui Apostolorum vestigia sequuti, ea ætati nostræ literis conseruarunt, quæ proximis Apostolorum sæculis acta gestaq; fuerunt. Item Gregoram, Zonaram, ac Nicephorum, qui orientalium Patriarcharum præfecturas, deinde Platinam, atque Siluium, qui Romanorum pontificum vitas descripserunt, eiusq; generis permultos qui externa nobis scriptis referunt, non modò laudamus, sed admiramur atque suspicimus. Sed plerumq; (quod dolendum est) cum in externis, minusq; sæpe necessarijs, nos totos conteramus, literisq; atque otio fastidiosè abutamur, quæ in nostra Repub. atque Ecclesia domi a primordio gesta sunt, magnopere scire non auemus. In quo vno nos ne dignos quidem hac perbeata omniq; diuina largitione affluenti Insula iudicamus, quod dum in alienis regnis sumus curiosi, quæ domi geruntur semper ignoramus, perinde ac patrefamilias seruiq; indiligentiores, qui quæ a vicinis fiunt sedulò explorant, remq; suam domi negligunt. Nam si quis nostram gentem cum externis conferat, reperiet eam etsi minutam & exiguam, vicina regna ditione multò latiora omni virtute anteceſſiſſe. Res enim bellicas & multitudine præliorum, & acri dimicatione cum hostibus, crebrisquè victorijs partis fortius fœliciusq; gessimus, remq; publicam melioribus administrauimus & institutis & legibus. Iam verò si, quod est præsentis instituti, de Ecclesiæ institutione atque disciplina agere quisquam volet, eam sentiet (vt illa sanè tenebrosa, errorumq; plena tulerunt tempora) nec accuratius descriptam, nec seuerius cultam in quacunq; prouincia quam in Anglia fuisse, vt causa nulla sit cur in alienis magis quàm in nostris cognoscendis laboraremus.

Atque hoc in loco veterum huius regni monumentorũ siue negligentia, siue inuidia interierint, & extincta pene sint interitum atque vastitatem deplorare iure possumus. Namq; si quod multi probabiliter satis existimant, dum inclytus Rex Henricus octauus quibusdam ad id designatis eruditis viris Anglicanæ antiquitatis indagationem, & lustrationem commisisset, & antiquissimorum codicum manuscriptorum

in Cœnobijs demolitis conditorũ aceruos atque cumulos permiſiſſet, vt ex ea copia delectum haberent, & ad huius Inſulæ hiſtoriam ſincerè deſcribendam ea quæ oportuna maximè viderentur ſumerent, illiquè quæ cum ſummo iudicio expendere debuiſſent, leuiter atque perfunctoriè multitudine ipſa librorum confuſi & perturbati tranſigerunt, aut malitia & rerum noſtrarum inuidia (quod de peregrino quodam atque Italo, qui eas ſatis prolixè ac latinè attigit, a ſuis in eo munere Collegis dictum atque ſcriptum fuit) eadem aut corruperunt, aut penitus deleuerunt, quibus diris execrandum eſt, vt tam illuſtris atque ſplendidæ gentis vetuſtas in tantam ſocordiam prauitatemq; incideret. Et tamen diuino quodam beneficio nuper euenit, vt quemadmodum illa quondam multitudo atque copia quorundam deſidia, quorundã verò malitia atque detractatione conſumpta pene ac diſſipata ſit, ſic quæ iam extat veterum noſtrorum ſcriptorum paucitas magna ſedulitate, multiſquè ſumptibus conquiſita, & non modò ex obſcuris Bibliothecis atque latebris, ſed ex Pharmacopolarum officinis, cæteriſq; vilioribus peneq; culinarijs locis (ita enim incuria & inuidia priorum temporum, vt Aeſopica gemma ab ignaro & ventri prono gallo ſpernebatur, abiecta peneq; deleta fuerunt) eruta & conſeruata, homines induſtrios & amantes patriæ ita ad nauandam in Reipub. ſuæ hiſtoria operam excitarit, vt ſine peregrinis & alienigenis ipſi αυτοχθονες rerum hic antiquitus geſtarum genuinam atque propriam, nec aliunde ſumptam aut mutuatam ædant hiſtoriam. Quibus de cauſis magnam ſanè gratiam debemus his qui in tanta antiquitatis noſtræ iactura, ipſoq; naufragio, eas tamen in fluctibus nantes reliquias collegerunt, quibus ad rerum noſtrarum memoriam tanquam ad portum integri ſaluiq; perduci poſſumus. Ac nobis quidem propoſitum eſt Britannicæ Eccleſiæ, eiuſq; antiquiſſimæ a primis eius (vt ita dicam) incunabulis originem explicare, tum eam hoſtilibus incurſionibus multis ſæculis depreſſam & occultam, & a Gregorio Papa in nouam formam Auguſtini aduentu commutatam, ad hæc noſtra tempora deducere. Quam quidem hiſtoriam etſi tot celebres in Anglia Epiſcopales ſedes permultis præclaris monumentis poſſunt illuſtrarè, duæ tamen exiſtunt præ cæteris magis nobilitatæ, Cantuarienſis nempe & Eboracenſis Metropoles. Quarum vtraq; rerum ſuarum atque Archiepiſcoporum ſcriptores inuenit: illa Stobæum quendam, hæc Geruaſium, & Stephanum Byrchingtonum Monachos Cantuarienſes, atque Richardum de Diceto Paulinæ Eccleſiæ Londinenſis Decanum. Qui tamen neque Archiepiſcopos, neque res eorum temporibus in Eccleſijs geſtas tam plenè tractarunt, atque perſecuti ſunt, vt lectori rerum copiam, aut temporum ordinem deſideranti poſſint ſatisfacere. Tum Geruaſius & Richardus vltra Hubertum Archiepiſcopum, qui Iohanne regnante mortuus eſt, non progrediuntur, Stephanus autem in Willielmo Coutney deſinit, vt eadem copioſius & accuratius, & ad noſtra tempora aptius retexenda atque trahenda eſſe videantur. Et quoniam Cantuarienſis Eccleſia ditione maior, actis clarior, omniq; amplitudine excellentior cæteris in Anglia

ſit

sit Eccleſijs, nam & Eboracenſis in prouinciæ Eccleſiæq; adminiſtratione plerumq; hanc ſequuta & imitata eſt, nec vlla alia Eccleſia quid in Eccleſiaſticis totius Anglię rebus ſingulis ætatibus atque ſæculis decretũ, mutatũ, ſancitũ, abrogatũq; ſit ſicut hęc cõmemorare poteſt, eam potiſſimùm explicandam duximus, vt perſpiciatur quibus Satanæ dolis atque technis, Antichriſti illius, nempe horrendæ vſucaptæ Romanæ potentiæ ſeruitus ingenuitatẽ Chriſtianam inuaſit in Anglia, quomodoq; rurſus in primæuam ſuam libertatẽ, veteremq; natalium ſplendorem orta atque apprehenſa luce Euangelij ſeſe iterum recepit atque vindicauit. Res eſt itaque his noſtris temporibus, quibus profligatis Satanæ tenebris illuxit dominus cognitu ſcita atque oportuna, Cantuarienſium Archiepiſcoporum ordine a primordio hucuſq; ducta ſucceſſio. Quam ex varijs antiquis ſumptam & delibatam ſcriptoribus tam aptè atque concinnè hic compoſitam & cohærentem vides, vt vnius potius ſcriptoris ſeries, quàm ex multis decerptæ authoritates & ſententiæ videri poſſint. Antiquitatis tamen tanta a nobis ratio habita eſt, vt ſingula pene loca pro certiore teſtimonij fide authores ſuos in margine deſignent. Ac verbis præterea illis plerumq; vſi ſumus, quibus veteres illi ſcriptores ſuorum temporũ mores actioneſq; expreſſerunt. Quæ a nobis conſultò quidem ideo facta ſunt, ne cum Pontificiorum flagitia tam inſigniter ſæpe ab ipſis Monachis & antiquis ſcriptoribus notata & deprehenſa ſunt, eadẽ a nobis ficta ſeu deprauata quiſquam comminiſcatur, tum ne quacunq; in re ab illorum mente & ſententia videri poſſimus receſſiſſe. Cuius quidem rei rationem potius q̃ cuiuſquam ornatus aut elegantiæ habuiſſe nobis conuenit, qui non ornandæ ſed purè ſimpliciterq; explicandæ veritati ſtudemus. Id ſi aſſequamur, harumq; rerum tot ſæculis abditarum hiſtoriam ad noſtrorũ hominum notitiam traducamus, eum laborum fructum quem expetimus & ſperamus videbimur accepiſſe. Tãtum enim abeſt vt gloriolam, auram ve popularem ſectemur, vt inuidorum etiam, obtrectatorumq; voculas, quæ optima quæquè lacerare ſolent, æquo animo perferamus. Nam ſi qui ita affecti ſunt vt eos rerum nouitas, aut vetuſtatis tractatio lædat, aut labores alieni videantur eis ingrati, parianteq; faſtidium, his opus noſtrum ex omni Anglicana antiquitate collectum, ac nonnullo ſtudio lucubratum, ſcriptum non eſſe cenſemus. Sunt enim duo hominum genera quorum iniqua temeraria iudicia non formidamus, ſed contemnimus. Vnum eorum, qui vni ſoli ſtudio addicti atque contenti, cætera non modò negligunt, ſed carpunt, reprehendunt, ac penitus etiam ſæpe damnant, alterum eorum qui in omni quidem literarum genere verſari atque permiſceri gaudent, ſed dum cæteris intelligentiores peritioreſquè haberi & exiſtimari velint, alienæ induſtriæ laudem tollere aut detrahere ſtudent. Illi canibus comparandi ſunt qui ignotis ſemper latrant, hi porcis, qui ea prius conculcant, ac luto cænoquè inuoluunt, quæ mox auidè deuorant. Vtrumq; ſanè perniciоſum genus hominum, & a literatorum cœtu conſuetudinequè abigendum. Nam ſi omnis humanitas, vitæquè cultus elegantior, expo-

liri magis literis ſtudijſquè exiſtimetur, q̃ parum in literis profeciſſe videantur alijs (quicquid de ſe exiſtiment) hi, qui non modò tam inhumani, ſed etiam agreſtes ſunt atque barbari, vt alienam ſedulitatem exprobrent, inuentaquè reprehendant. De quibuſdam enim qui rebus nouis ita ſtudent, vt omnia perturbari atque permiſceri cupiant, nec alia quam quæ ipſi pariunt dogmata a quoquam probari velint, ne dicamus quicquam grauius, quàm cenſoria caſtigatione, magis q̃ verborum correptione opus eſſe. Qui tumore ac taedio ſi velint tabeſcant, nos in hoc ſuſcepto labore pietati veritatiquè non hominum rumoribus obſequuti, nullius ſiue blando atque ficto allecti, ſiue iniquo & criminoſo ſermone deterriti, quicquid diuturna vetuſtiſſimorum huius regni monumentorum lucubratione conſequi atque indagare potuimus, ad omnium iudicium tanquam publicum diſcrimen ſubeundum, in apertam tandem lucem emiſimus. In quo benignos candidoſquè lectores, de duobus, haud ſecus atque conuenit exiſtimare petimus. Primum quod Cantuarienſis Eccleſiæ dignitatem, eam quam & temporis diuturnitas, & principum conceſſiones, & ipſa iura tribuunt, tueamur, atque defendamus. Alterum quod ipſorum Archiepiſcoporum etſi non minus vitia, quàm recte facta exponamus, non idcirco tamen magis lectores ab illius dignitate abhorreant. Nam vt Caius Suetonius Tranquillus, qui duodecim primorum Cæſarum vitas, eadem libertate deſcripſiſſe dicitur, qua ipſi vixerunt, in quibus multa nefanda facinora commemorauit, pijs lectoribus inducere animum non poteſt, vt imperia atque Monarchias, quæ ad humani generis vtilitatem & ſalutem (etſi a malis ſæpe adminiſtrentur) a deo conſtitutæ ſunt, euertant aut contemnant: ſic ea quæ de Archiepiſcopis Cantuarienſibus ſcripſimus, in quibus malè perperamq; fecerunt cum iure reprehendant, abalienare tamen nullius boni animum a tam vtili atque neceſſaria Archiepiſcopatum in Eccleſia regenda dignitate, nullo modo debent. Et tamen vt cunctis, ipſiſquè adeo inuidis ac maleuolis (quæcunque euomere poſſunt) vno dicto reſpondeamus. Si Papalis illa dominatio ac potentia, quam cæcitate magis & ſuperſtitione q̃ contumacia tuebantur & colebant, abfuiſſet, nullos aut in rebus dijudicandis prudentiores, aut ab omni luxu cõtinentiores, aut in tota vita moderatiores, magiſquè frugi, & in pauperes beneficos, & quotieſcunque Rempub. capeſcebant, regibus atque regno vtiliores q̃ Cantuarienſes Archiepiſcopos plerumque fuiſſe ſentient. Illa autem Papalis vſurpatio, quæ tum inſtar diuini numinis ab omnibus obſeruabatur, eos communi magis temporum vitio (quis enim tum fere vixit, quem illa cæcitas non infatuauit) quàm ſua propria aut peculiari culpa, aduerſos eſſe ſæpe fecit regibus, aliaquè multa perpetrare, quæ tum putabantur pia, iam profligata caligine manifeſtantur impia. Id itaquè vni hominum generi præcipuè verti vitio non debet, quod perinde omnes occupauit, nec priuatim ſingulis, ſed communiter accidit vniuerſis. Tu verò pie candidequè lector eum quem ſine liuore & detrectatione oportet ex hac lucubratione fructum percipe. Cuius tota laus

ei tri-

ei tribuenda est, qui eadem vigilantia & sedulitate, qua singula quæ ad Christianam gerendam Ecclesiam sunt necessaria rimatur atque colligit, etiam in istius sedis antiquitatem penitus retrospexit, nosquè peregrinantes ac errantes ad certissimam rerum nostrarum fidem atque veritatem amanter iterum reduxit domum. Cui vt ad tam sanctas & salubres dominico gregi vigilias & excubias agendas longæua vita superesse possit, ipsaquè demum æternitas concedatur, bonorum omnium assiduis votis interpellandus est ille magnus gregis pastor. D. Iesus cuius est cum patre atque paracleto vna, & immensa atque infinita maiestas.

(.·.)

(·)

De vetustate Britannicæ Ecclesiæ testimonia.

RActaturi de Cãtuariensibus Archiepiscopis, qui Dorouernenses antiquitùs dicti sunt: quia totius Anglicanæ Ecclesiæ Primates & Metropolitani fuerunt, commodissimum faciemus, si primam Christianæ Ecclesiæ originem, & institutionem in Insula Britannica, ex antiquissimis Patrum scriptorũ, testimonijs, tanq; aliùs ducto huius vtilissimæ narrationis principio, declarauerimus. Qua diligentius perpensa & explorata, reperiemus non modò pernetustam eam fuisse, sed etiam ab ipso primùm per Apostolos propagato per orbem Euãgelio, non a Romana sede, vt Pontificij contendunt, & plærij, imperitè autumant, & initia duxisse, & accepisse incrementa. Gyldas enim antiquissimus inter eos, qui fide digni sunt, Britannicarum rerum scriptor, tradit Britannos iam inde ab ortu Euangelij Christianã susceptisse fidẽ. Tũ Origenes, qui proximis fuit post Apostolos sæculis, testatur Britanniam in Christianam consentire religionem. Et cum hoc Tertullianus antiquissimus Ecclesiæ pater, in Iudæos scribens de gentibus Christianam fidem amplexis, meminit Britannorum. Cuius hæc sunt diserta verba. In quem alium vniuersæ gentes crediderunt, nisi in Christum, qui iam venit? Cui enim & aliæ gentes, Parthi, Medi, &c. vt iam Getulorum varietates, Maurorũ multi fines, Hispaniarum omnes termini, Galliarum diuersæ nationes, & Britannorũ inaccessa Romanis loca. &c. Huic ætati finitimus Athanasius, mentionem de his faciens nationibus, quæ ad Sardicum concilium conuenissent. In magno (inquit) Sardico concilio, nostram innocentiam plures quàm trecenti Episcopi suis calculis comprobarunt: qui ex multis prouincijs, Ægypti, Lybiæ, Pentapoleos, &c. Hispaniarum, Galliarum, Britanniarum, eò se ad concilium contulerant. Huc accedit Arelatensis secundi concilij authoritas, in quo disertè exprimitur, Restitutum quendã Londinensem Episcopum ei concilio è Britannia vocatum interfuisse, eiusdemque decretis subscripsisse. Ad extremum in Ecclesiastica Nicephori historia extat eiusdem Athanasij ad Iouinianũ Imperatorem Epistola, in qua scribit. Illud scito, Christianissime Auguste, à sæculo hanc esse prædicatam fidem, & hanc ipsam professos esse, qui Niceæ conuenêre patres, ac etiamnũ suffragijs suis eam comprobare omnes, quæ passim sunt Ecclesias, in Hispania, & Britannia, & Gallia, & Germania. Omnium enim earum quas recensuimus, comperta nobis est sententia, quòd ab eis Epistolas habeamus. Ex quibus manifestò constat authoritatibus, non modò Christianam fidem primis illis temporibus à Britannis receptam, sed Ecclesiam institutam, & Episcopis, singulisq; ministrorum ordinibus distinctam, longè ante Augustini a Gregorio missi huc aduentũ fuisse. Quòd si quis tanquam moturus nobis controuersiam, citata testimonia ad eam Britanniam referat, quæ iam Gallia prouincia, inter Normanniam & Guasconiam interiecta est: perpendat Tertullianũ de Britannia Romanis inaccessa loqui, sicut hoc versu Vergilium:

Hom. 4. in Ezech.

Tertull. in Iudæos.

In Apolog. 2. contra Arrianos.

Concil. Tomo. 1.

Calisti. lib. 10. Cap. 42.

Arundell

Et penitus toto diuisos orbe Britannos.

Itemq; Senecam Latinum Tragicum:

Cuiq; Britanni terga dedere,
Ducibus nostris ante ignoti.

Illa enim Gallia regio, inter Normanniam & Gasconiam in altũ Oceanum porrecta, a Iulio Cæsare Armorica nuncupata, aduentu Fabij tunc quibusdam Romanis legionibus a Cæsare præfecti, post multos Gallorum motus, in Romanam deditionem, sicut reliqua Gallia penitùs cessit & conquieuit. Nec antè Britannia dicta est, quàm a Britannis veteribus huius regni incolis, patriam deserentibus, Armoricisq; inde eiectis & deturbatis occupata, eorum nouo incolatu sic nominata fuit, An. Dom. 596. trecentis amplius post prædictos patres annis. Cuius rei certissimum habemus hodiernũ argumentum, quòd illi Gallobritanni, veteris Britannici sermonis Wallis seu Cambris Britannorum in hac Insula residuis vsitati, verba atque idioma adhuc adeo retinent, vt ab his facilè intelligãtur. Præterea nec Restitutus Londinensis Episcopus in Arelatensi concilio nuper commemoratus ex illa Britannia esse potuit. Vt nemini dubium sit, illam de Gallicana Britannia dubitationem a Pontificijs inculcatam, esse manifestam fraudisq; plenam calumniam. Sed singularũ in illa priori Britannica Ecclesia rerum gestarum memoria prodita nobis atque conservata non est, hac autem, quæ de vetustate eius diximus, & domesticis atque nostris, & externis testimonijs ac monumentis satis comprobantur.

Lib 8. Com. de bello Gall. ab Hircio conscript.

¶ Quis primo Christi doctrinam tradidit in hac Insula.

POst quàm ab ipsis Ecclesiæ incunabulis hanc Insulam in fide Christiana fuisse instructam luculenter breuiterq; exposuimus, videamus a quo Doctore primùm instituta sit: tum quomodò vnà semper creuit, nec auulsa penitùs defecit vnquàm, etsi multis erroribus ab hostilibus incursionibus, Romanaq; sede huc traductis, tardiùs sæpe corrupta, sed diuina veritate iterum recepta ocyùs recreata semper fuit. Ac primùm Paulum ipsum gentium doctorem, cum alijs gentibus, tum nominatim Britannis Euangelium nunciasse post priorem suam Romæ incarcerationem, & Theodoretus, & Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus affirmant. Hoc autem quod Pontificij incredibile atque adeo impossibile statuunt, cum vero coheret maximè. Quanq; enim ipse ad hanc Insulam profectus non sit, tamen Claudiæ Rufinæ nobilissimæ Britannæ, & Græcis Latinisq; literis instructæ Christianam religionem suasisse hinc perspicuum est. Multos enim nobiles Britannos Romam Neronis tempore ductos captiuos iussu Neronis tyranni testatur Cornelius Tacitus. Hæc autem Claudia nomen a Claudio Cæsare accepit, post cuius huc aduentum, nobiles Britanni amici & confœderati Populo Romano, hæredibus liberisq; suis Romana nomina imponebant. Deinde eadem Claudia Rufo ex Hetrusca nobilitate insigni equiti Romano, tum Tribuno militum, deinde Senatorio nupta, a marito Claudia Rufina dicta est. Rufus sectæ Stoicæ Philosophus ob clementiam morumq; mansuetudinẽ, atque ingenuitatem

Lib. 9. de curand. Græcorum affect.

tem & verecundiam tanquàm naturæ inditam Pudens dictus est. Qui gravitate & modestia sua adigebat Martialem illum lasciuum & amatorium Poetam, veteri sibi necessitudine familiarem, calamo plura reformare. Itaque Martialis tam hunc Pudentem Rufum ab humanitate, pietate, eruditione, & eloquentia, q̃ Claudiam Britannã eius coniugẽ a forma, fœcunditate, fide coniugali, doctrina, linguis & literis laudat. De qua hæc conscripsit carmina.

Claudia cæruleis cum sit Ruffina Britannis
Ædita, cur latiæ pectora plebis habet?
Quale decus formæ? Romanam credere matres
Italides possunt, Atthides esse suam
Dij bene, quòd sancto peperit fœcunda marito
Quor sperat generos, quotq; puella nurus.
Sic placeat superis, vt coniuge gaudeat vno
Et semper natis gaudeat illa tribus.

Eadem, Martialis ad virum suum Rufum sæpius accedentis carmina ad Britannos Latinæ linguæ cupidos, cum ipsa Romæ esset, tãquàm Xenia mittere consuenit. De quo idem Martialis.

Dicitur & nostros cantare Britannia versus.

Sed postea accepta prædicatione diuina, tam Pudentem Rufum Senatorem Romanum, quàm Claudiam suam coniugem totamq; suam familiam, Christi fidem amplexos testatur Volaterranus. Pauli autem non Petri fuisse discipulos, non modò tempus & locus concordant, sed ipsius Gentium Apostoli posterior ad Timotheum Epistola, cuius nisi pertinaci manifestissimè declarat. Quia Timotheum condiscipulũ suũ salutari a Paulo voluerunt. Vnde Paulus. Lib. 18.

Salutant te Eubulus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fratres omnes.

Hanc itaque iam ad Christũ conuersum, non minus est verisimile Christiana dogmata ad Britannos misisse suos, quàm ante acceptam fidẽ Epigrammata Martialis. Nec verisimile solum sed verum iudicandum est, in tam nobili familia fuisse cum Claudia gentiles suos Britannos qui vnà baptisati fuerunt, a quibus Euangelij ignicula per totam gentem Britannã dispersam, viritim ad multos peruenerunt. Hæc res siue veritas sit, siue in re tanta veritatis indagatio atque coniectura, videmus tamen quibus nitatur adminiculis, vt multò certior existimari debeat, quàm illa fictio Pontificia, suis legationibus fuisse primò inchoatam in Britannia Christianam fidem. Philippus enim Apostolus, qui in Galliam venit, & Euangelij prædicatione plures ad fidem vertit abluitq; baptismate, cum de Britannia modico freto separata Insula accepisset, a qua Druidum superstitio manabat in Galliam, delegit ex suorum sociorum numero duodecim: quibus Ioseph um Arimathiensem, qui Dominum Christum sepulchro condidit, præfecit. Qui cum in Britanniam appulissent, fidem Christi forti pectore prædicabant. An. Dom. 63. Quorum prædicatione etsi Rex Arviragus cum proceribus suis ab inueterata Druidum religione abduci noluit: tamen & tam longinquæ peregrinationis, & modestiæ, mirumq; Freculphus. Lib. 2. cap. 4.

 manse-

manſuetudinis eorum opinione permotus, petentibus illis quandam Inſulam, in regionis ſuæ finibus poſitam, horridam illam tunc quidèm & incultam, ſiluiſque, rubis, ac paludibus circumſeptam, ab incolis Inſuuitrim nuncupatam, habitandam & colendam conceſſit. Ac deinde alij duo reges, huius exemplo, & Ioſephi ſociorumq; pietate, vitæq; integritate adducti, ſingulis illis duodecim, ſingulas terræ hidas ex gentis more ſic dictas, dederunt & confirmarũt. Vnde & duodecim hidarum nomen adhuc retinent. In hac autem Inſula diuino admonitu templum a Ioſepho, & ſocijs extructum referunt. De qua Auguſtinus à Papa Gregorio huc miſſus, primuſq; (vt mox patebit) Dorouernenſis, ſeu
" Cantuarienſis Archiepiſcopus, ſic ſcribit. Eſt (inquit) in confiniò occiden- 10
Iohannes Anglicus. " lalis Britanniæ, quædam regalis inſula, antiquo vocabulo Glaſcon nuncupata,
" latis locorum dimenſa ſinibus, piſcoſis aquis, ſtagneis circundata fluminibus,
" & plurimis humanæ indigentiæ vſibus apta, ſacriſquè (quod maximum eſt)
" dedicata muneribus. In ea ſiquidem primi Catholicæ legis neophitæ, Eccleſiam
" nulla hominum arte conſtructam, vt ferunt, immo humanæ ſaluti a Deo paratam repererunt: Hæc Auguſtinus. Sed locus ipſe poſtquàm Ioſephus & 20
ſocij exceſſerunt è vita, aliquot interiectis annis, ab incolis deſertus, in ſolitudinem, ſed templo remanente, mutatus, Lucij Regis temporibus, hoc caſu iterum repertus, & a Chriſtianis denuò occupatus eſt. Phaganus & Deruuianus Eleutherij Papæ, ad Lucium Britanniæ regem legati (de quibus in ſequenti narratione dicetur) de hac Ioſephi ſociorumq; in Britannia olim habitatione, aliquid Romæ percipientes, locum ipſum ſedulò perquirebant, ſinguliſq; Britanniæ regionibus luſtratis, tandem dictam Auaioniam Inſulam, tanquam ſolitudinem & deſertum penetrantes, penituſq; rimantes, Eccleſiam illam quam vicini incolæ a Chriſti diſcipulis quondam extructam, & in humanam ſalutẽ conditam aſſerebant, inuenerunt. Quibus, aliſquè manifeſtis ſignis ac indicijs facilè intellexerunt, eam ipſam fuiſſe Ioſephi, ſociorumq; in Britannia habitationem, de qua Romæ acceperunt. Nequè enim à veritate alienum eſſe poteſt, Ioſephum perindè, ac alios Apoſtolos ac diſcipulos, per totũ vrbem ſparſos, quid ſingulis in regionibus pro Chriſto effeciſſent, quidue ſiue aduerſi, ſiue cõmodi ſenſiſſent, per nuncios ac literas certiores feciſſe collegas ſuos, tam Romæ, quàm Hieroſolimis, aliſquè in locis: aut Eleutherij legatos indagare voluiſſe ea loca, quæ a Chriſtianis priùs culta Romæ ex antiquis ſcriptis acceperunt. In hoc itaquè loco præfati legati, nouem annorum moram fecerunt, vbi tam res a Ioſepho pro fide Chriſtiana geſtas, quàm memoratam hiſtoriam de Ioſephi ſociorumq; appulſu, regia conceſſione, templi ædificatione, aliſquè nonnullis ex antiquis ſcriptis acceperunt, quorum memoria ad ipſum Auguſtinum Romanum, ſicuti diximus, deducta, ab eoquè prodita eſt. Ne quis ſuſpicetur hoc fabuloſum, aut a recenti authore traditum, temerè iam emiſſum, ſed ab ipſa origine petitum, & ab antiquiſſimis ſcriptoribus ſe inuicem ſuccedentibus, ad noſtram ætatem & notitiam peruenisse.

Niceph. lib. 2. cap. 40 hiſt. domeſt. Ioh. Capgrau. in Catal. ſanct. Angliæ.

Alij Simonem Zelotem in Britanniam Veniſſe, & Euangelium primùm nuntiaſſe, referunt. Quorum vtrumq; verum eſſe poteſt. Nam Ioſephi ſocij non nominantur, inter quos fuiſſe Simonem eſt veriſimile. Ioſephus itaque de quo certior eſt fides, ſua & ſociorum prædicatione, dilatauit per hanc inſulam Euangelium, vt permultos conuerſos & baptiſmate inundatos permeans, & traductum tandem ad Regem ipſum peruenit. Qui Ioſepho & ſocijs modicam

tellurem,

tellarem, mille circiter passus ab Wellio oppido seiunctũ, in quo olim nobile cœnobium monasticæ familiæ Benedictini ordinis extructũ fuit, & adhuc extat templum magnificum, colendam & habitandam concessit. Huic loco nomen Glasconia in Avalonię solitudine, Britannicè dicta ynys. i. Pomorum Insula: nam Aual Pomum, ynys Insulam Britanno sermone significat. Hic Ioseph toto reliquæ vitæ spatio consedit, & Ecclesiæ fundamenta in hac Insula primus iecit: ibique moriens, anno Christi. 76. sepultus est. Ex hac prima Euangelij satione, reliquiæ quædam ad Lucij regis tempora permanserunt. Quæ Euangelium latens atque conditum rursus ipso Rege authore, vt mox patebit, diuulgarunt. Sub Claudio autem Cæsare Euangelij lucernam primum in Britannia voce Ioseph accensam testatur Georgius Maior.

¶ Quando, & quomodo Rex Britanniæ Lucius Euangelio credens baptizatus fuit.

LVcius itaque Coilli Britanniæ Regis pietate omniq; virtute insignis principis, vnicus filius ad paternam laudem sua præstantia accedens, Pius, & alter Coillus meritò dictus, sceptrum regium anno post Christi aduentum 179. cœpit, idquè 12. annis tenuit. Huius temporibus cum edicto Romano de abolenda Druidũ superstitione e prouincijs canebatur, cœpit de religione, & vero Dei cultu, cuius perstudiosus fuit, in primis deliberare. Erat hæc Druidum disciplina, antiquitùs in Britannia reperta, atque inde translata in Galliam. Qui non modò sacrificijs præfuerunt, sed de omnibus publicis priuatisq; controuersijs constituebant. Et si quis eorum decretis non obtemperauisset, statim sacrificijs interdicebant, quæ pœna fuit apud eos grauissima. Namquè huiusmodi interdicti, impiorum ac sceleratorum numero habebantur, a quibus omnes discedebant, eorumq; congressum consortiumq; vitabant. Druides autem neque bello interfuerunt, nec tributa pendebant, sed multis priuilegijs & immunitatibus, magnum iuuentutis numerum ad disciplinam perdiscendam monebant. Docebant animas non interire, sed a corpore in corpus, vt Pithagoras affirmabat, migrare, tum de cœli ac syderum motu, de mundi magnitudine, rerum natura, de vi ac potestate suorum deorum disputabant. Inter quos Mercurium tanquàm omnium artium inuentorem, viarum ac itinerum ducem, & ad quæstũ, mercaturamq; vim maximam habentem, potissimùm colebant. De Ioue, Apolline, & Marte, reliquisque eandem cum cæteris gentibus opinionem habebant: eorum verò doctrina non literis mandata, sed memoriæ fuit, ne aut in vulgus proferretur, aut literarum fiducia iuuentus, quæ eam perdiscebat, diligentiam, memoriamue remitteret. Ex Commen. Cæsaris.

Erat eodem tempore Lucius & Romanorum fautor, & Marco Antonio Vero Cæsari summa beneuolentia, ac familiaritate coniunctus. Cuius authoritate & decreto, cum profliganda esset tantæ authoritatis religio, quæ omnium memoriam superabat: Luciusq; de Christiana religione accepisset, quæ nondũ authoritate regia publicata, sed viritim per multos priuatos serpsit ac progressa est: diuq; incertus & dubius animi, etsi Christum nuntiantibus tacita, vt videtur, fide tandem assensus est, non tamen a suis domesticis & popularibus, ac infimæ & abiectæ conditionis hominibus more Iudæorum, quorum infirmos

animas ſimplicitas Chriſtianæ offendebat: ſed ſolennioribus, & Regia celſitudini, vt ipſe putebat, dignioribus ſacris initiari in fide voluit. Cumq; cognouiſſet, non ſolum Adrianum Antoninumq; Pium æquiſſimos Cæſares edicto ſuo cauiſſe, ne amplius in Chriſtianos religionis ergò tantis ſupplicijs animaduerteretur, verumetiam complures nobiles Romanos eandem fidem a Pontifice Romano accepiſſe, eorumquè exemplo Chriſtianum nomen in ſingulas prouincias ſparſum & diſſeminatum fuiſſe, ſtatuit in eadem fide ſub Eleutherio tunc Romano Pontifice inaugurari. Ad quem illuſtres & facundos viros Eluanum Aualonium, & Meduinum Belgam, per quos a Druidum, ad Chriſti fidem traductus eſt, cum literis & mandatis legauit. In quibus petijt, vt ad ſe iam doctrina Chriſtiana imbutum nuncios ac legatos, a quibus baptiſmate lauaretur, mitteret: quiquè vnà deferrent Romanas leges, quibus religionis, & Reipub. ſtatum in regno ſuo deſcriberet, atque ſtabiliret. Sed Eleutherius Pius Epiſcopus, diuino potiùs verbo propagando, quàm ſuæ famæ illuſtrandæ ſtudens, ſummo affectus gaudio, ob tantum regem Chriſto lucrifactum, ſuam operam inanè & ſupernacaneam, in eo quod poſtulabatur, iudicauit. Sed neque Britannicæ conuerſionis laudem ſibi aſcripſit aut vendicauit, ſed Regi reſcripſit, maximam cepiſſe ſe ex eius in Chriſti fide voluptatem. Leges autem Romanas ab eo deſideratas, non eſſe Chriſtianæ Reipublicæ neceſſarias, in quibus permulta ſancirentur a Chriſtianis non ſeruanda. Nequè egere eum in legibus condendis authoritate aut opera ſua, qui vtramq; haberet paginam veteris & noui Teſtamenti, ex quibus adhibito procerum concilio, ſanctas & omni vitio carentes leges ſumere poſſit: tum authoritate non aliena ſed ſua fulciretur, qui in ſuo regno Dei vicarius eſſet, eiuſquè potentiam populo ſuo repreſentaret. Cuius Epiſtola quia tam rara & auguſta eſt, totam ſeriem inſeramus.

Hæc epiſtola cõmuniter habetur inter leges diui Edwardi.

Petiſtis a nobis leges Romanas & Cæſaris vobis tranſmitti, quibus in regno Britanniæ vti voluiſtis. Leges Romanas & Cæſaris ſemper reprobare poſſumus: Legem Dei nequaquàm. Suſcepiſtis enim nuper miſeratione diuina, in regno Britanniæ legem & fidem Chriſti. Habetis penes vos in regno vtramque paginam, ex illis Dei gratia per concilium regni veſtri ſume legem: & per illam Dei patientia, veſtrũ reges Britannia regnum. Vicarius verò Dei eſtis in regno iuxta Prophetam Regem. Domini eſt terra, & plenitudo eius orbis terrarum, & vniuerſi qui inhabitant in eo: & rurſum iuxta Prophetam Regem. Dilexiſti iuſticiam, & odiſti iniquitatẽ: propterea vnxit te Deus tuus oleo latitiæ, præ conſortibus tuis: & rurſum iuxta prophetam regem: Deus iudicium tuum. &c. Non enim iudicium neque iuſtitiam Cæſarũ: Filij enim regis gentes Chriſtianæ, & populi regni ſunt, qui ſub veſtra protectione & pace & regno degant, & conſiſtant, iuxta Euangelium: Quemadmodum gallina congregat pullos ſub alis. &c. Gentes verò regni Britanniæ, & populi, veſtri ſunt, & quos diuiſos debetis in vnum ad concordiam & pacem, & ad fidem, & ad legem Chriſti, & ad ſanctam Eccleſiam congregare, reuocare, fouere, manutenere, protegere, regere, vt poſſitis cum eo regnare in æternum, cuius vicarius eſtis in regno prædicto, qui cum Patre, & Filio. &c.

Cum his reſponſis reuerſi Eluanus & Meduinus, tamen a quibus Lucius baptizatus ſit, in dubio eſt. Sunt enim qui ab Eluano & Meduino, proprijs ad Eleutherium oratoribus iam cum ſuperiori reſponſo reuerſis, baptizatum Lucium eſſe ſcribunt. Ex quibus Eluanus ex illo paludoſo Ioſephi diſcipulorum

& ſuc-

& successorum in Avalonia collegio profectus, quique prima illa Euangelij semina a Ioseph o consita, per latiores Britanniæ agros disseminauerat, ab Eleutherio Episcopus creatus est. Alter ille Meduinus Belgius, qui sacræ scientiæ eloquentiam, & Britannici sermonis copiam & facultatem adiunxerat, Britannicæ gentis doctor, qui non in certo aliquo & designato loco, sed vbique per totam Insulam, fidem in Christo prædicaret, ab eodem Eleutherio institutus est. Alij referunt Phaganum & Deruuianũ Romanos, Eluano & Meduino, ab eodem Eleutherio, viris & in sacris literis, & in administranda Ecclesia peritos, tanquàm συνεργοὺς seu cooperarios adhibitos, quorum industria & scientia tanto operi perficiundo, quod in extirpando Druidum vetusto illo, & penitùs Britannis insito ac innato errore, tum in sancienda Christianæ religionis disciplina ponerctur, esset necessaria. A quibus Lucius, apud quem tum πεφυλον, suæ gentis in re tanta parum valebat authoritas, more ac ritu Romano baptizatus est. Nec est dissimile, quin Eluanus & Meduinus, qui omni cura atque studio propensi, vt ad Euangelium Regem suum allicerent, ei morem gererent ac indulgerent, vt a Romanis, quibus tantum & gratiæ & authoritatis concessit, quod illorum ope ad imperium Britannicum enectus sit, potiùs quàm a suis baptizaretur, ne eum ab instituto alienarent. Itaque vt concedamus a Romanis baptizatum Lucium, quorum tunc fama non principatu & dominatu, sed crebro Martyrio & constantia, ac sincera fidei disciplina, per totum Christianum orbem celeberrima fuit, in hoc tamen omnia quorumcunque scriptorum testimonia consentiunt & conspirant, Lucium Christianã fidem prius a suis intellexisse, antequàm Romani Pontificis operam imploraverat. Quæquè (ipso Eleutherio teste) Regi Christi vicario, diuinas paginas, & doctorum ac sanctorum virorum copiam domi habenti non fuit necessaria, etsi iucunda sibi, vtpotè quibus Romani tam gratiosi essent, ac vtilis ad perficiendum id, quod in religione instituit, videri possit. Hoc igitur modo baptizatus, fideq; Christiana firmatus & corroboratus Lucius, tam suos Eluanum atque Meduinum, quàm Romanos Phaganum & Deruuianum in concilium adhibuit. Et primùm explosa Druidum omni disciplina, Christianos doctores ad illustrandum Euangelium per totam Insulam Druidum loco præfecit: tum synagogas & templa falsorum deorum quos Druides colebant, & ipsa delubra in Christianas Ecclesias conuertebat, quas doctis & pijs verbi ministris replebat: ad extremum, loco Flaminum Episcopatus viginti octo ordinauit, eosdemq; in tres prouincias, quarum Metropoleis in tribus celeberrimis regni ciuitatibus collocauit distinxit. Prima fuit Londinensis prouincia, qua Loegriæ & Cornubiæ finibus continebatur. Secunda Eboracensis, quæ Northumbriæ, Deiræ, Albaniæq; fuit præfecta. Tertia prouincia in Cambria fuit, cuius præfectura in vrbe Legionum consedebat. Lucius autem non sua tantùm, sed externis finitimisq; gentibus in Christi fide instituendis magnam operam dabat. Diuinis enim rebus sic in Britannia compositis, exercitum in Galliam eduxit, vt eam gentem non sibi sed Christo subiugaret. Vbi cum Duces sui bellica tractarent officia, ipse in Euangelio prædicando assiduus fuit. Eiusq; soror Emerita tanto Euangelij flagrauit ardore, vt pro Christiana fide ipsa Martyrium passa sit. Hoc itaque modo Christiana religio, in Britanniã a Ioseph o primùm inducta, sub Lucio regali potentia publicè recepta, singulis ministrorum ordinibus distincta, ab Episcopis gubernata & fulta fuit, cuiquè sic instituendæ

Ioh. Capgrau.

ipsius tantùm Lucij Regis, non aliena, aut Romani Pontificis authoritas, sed modicum inde auxilium, petitum magis & desideratum, quàm necessarium accessit. Quod tam diuinum ac immensum beneficium, tanquàm diuina quædam prærogatiua huic Insulæ cœlitus concessa existimari debet. Quòd ex omnibus gentibus hæc Euangelium, deletis superstitiosis ritibus, primùm publicè ac integrè professa est. A qua professione (vt proximo loco declarabimus) deinceps nunquàm deflexit.

¶ Britannos Christi fidem amplexos nunquam postea desciuisse ad veteres gentium errores. Ne cum Augustinus iunior in Insulam veniret. Quosdam etiam ex Anglis ante Augustini aduentum religionem Christi percepisse.

NElla itaque Pontificiorum inanis laudis de Britannica gente per se conuersa arrogatio, & fide propria caret, & permultis antiquissimis argumentis, ipsisq; adeo suis refellitur. Quod enim Innocentius in Epistola quadam contendit omnes Affricanas & occidentales Ecclesias, vel a Petro, vel ab eius & successorum suorum discipulis in Christo fuisse generatas, præterq; quod hoc ineptũ & falsum arguunt Maidelburgensis authores historiæ, & ostentationis ac gloriolæ, mundanæq; acquirendæ potentiæ spe, potius quàm a veritate profectum: ex ipsis indubitatæ fidei scripturis certum est, Paulum illum gentium doctorem, negasse se a Petro vocatum aut missum, qui etiam occidentales Ecclesias, & Hispaniam ipsam ab oriente remotissimam peragrauit. Ipseque testatur Euangeliũ per eum ad omnes gentes peruenisse. Præterea nec Philippus, Iosephus, aut Simon Zelotes a Petro fidem acceperunt, sed ab ipso Domino. A quibus Euangelica luce primùm illustratam Britanniam supra commemorauimus.

Sulpicius Seuerus. Lib. 2. Hist. Sacræ. fol. 255.

Huic sanctæ semperq; obseruandæ scripturarum auctoritati accedant & historiarum Ecclesiasticarum authores. Sulpicius Seuerus, qui non modò hunc nostrum Romanum, sed illum integerrimum patrem Augustinum Afrum antecessit, cum de occidentalibus Episcopis ad Ariminense concilium ipsius Imperatoris atque etiam de statu Ecclesiastico non modico, sed de Arianismo, qui totum suum imperium perturbauit, qui se ab illa hæresi disiunxerant, conuocatis, meminit Britannos etiam Episcopos interfuisse. E quibus tres, (nihil enim reticendum est veri) ludibrio habebantur cæteris occidentalibus Episcopis, quòd cum illi ex promissa Imperatoris largitione se alere in illo concilio suis opibus freti recusabant, isti inopes a fisco necessaria hauriebant. Hoc, author in Britannis Episcopis contra occidentalium Episcoporũ censuram, laudi humanæ vertit, quòd vt quondam Socrates ex Athenienſi Prytannæo ali se dignum putabat, sic illi ex publico promisso fisco, potius q̃ ex singulorum indulgentia, quæ viris authoritatẽ habere debentibus semper fuit contemptui, necessitatem suam subleuabant. Huic adiiciamus Gennadij Catalogũ illustrium virorũ, qui refert Xysti vrbis Romæ Episcopi, qui ante Augustinum fuit, tempore quendam Fastidium Britanniarum (sic enim eius verba sunt) Episcopum, scripsisse ad Fatalem quendam de vita Christiana librum vnum, & alium de viduitate seruanda sana, & Deo digna doctrina. Ad hanc autem Pontificiorum opinionem minuendã non externis solùm, sed domesticis exemplis ac testi-

monijs

monijs abundamus. Quorsum enim spectat illius integerrimi doctissimiq;
Gildæ Britanni tam acris & vehemens in sui temporis cleros inuectio, quem
paulo ante Augustini illius Romani aduentum claruisse constat. Quid illa de
Theono, & Thadioco Londonensi ac Eboracensi Archiepiscopis, post patri- Roff. histor.
am a Saxonibus occupatam, & Christianitatem turbatam, sedes suas deseren- Matth. West.
tibus, & in Cambriam atque Cornubiam profugientibus, crebra in historijs & alij.
mentio? Quid quod eodem testimonio confirmatur: Cum barbara gens Saxo- Roff. histor.
num pagana superstitione cæcata totam Christianitatem delere contenderat:
tamen Christianam fidem sub Lucio acceptam, tam in aquilonari quàm in illa
Insulæ parte, quam Britanni suis sedibus pulsi tenebant, integram viguisse.
Quæ etiam (Beda teste) in tranquillitate & pace, vsquè ad Diocletiani tem- Beda.
pora permansit per totã Insulam integra. In quibus crudeli insectatione vexa-
ta, Albanus, Amphibalus, Aaron & Iulius, sancti ac Euangelij prædi-
catione conspicui viri (eodem Beda referente) Martyrio candidati fuere.
Deinde Constantinus ille magnus, qui omnium Cæsarum primus per orbem Eutrop. lib. 10.
Romani Imperij Christianam fidem Imperiali authoritate propagauit, ex Hele- Trip. Hist. Lib.
na matre Christiana & Britanna natus est, & Maximus qui interfecto Im- 9. cap. 20. & 21.
peratore Gratiano in Imperium crudeliter & tyrannicè inuasit, posteaq; a Paul. Diacon:
Theodosio primo victus fuit, Christianũ exercitum e Britannia duxit in Galli- Lib. 2. in vit.
am. Præterea (eodem Beda authore) Arrianæ sectæ furor in Britannica Gratiani Im-
Ecclesia sæuit, quæ paulò post hinc eiecta & explosa fuit, catholica fide reser- perator.
uata. Quid item, quod de Conano Armoricæ Rege pagano, Christianas pu- Roff. histor.
ellas vi abducente, suisq; ad suscipiendam prolem concedente, traditum est? Math. Westm.
Quæ tamen restiterunt, nec Paganis Christo non fidentibus, corporis sui copi-
am facere voluerunt. Quid de Constante Monacho e Monasterio Amphibali,
quod Ventanæ in Britannia fuit, Constantino Regi successuro extracto? Quid
de Germani in Britanniam aduentu, ad Pelagianismum primò delendũ, deindè
eodem renouato prorsus extirpandum, a quo etiam, & a Lupo, Britanni a Sco-
tis atque Pictis armis petiti, adiuti atque vindicati sunt.

Cuius rei vt rectiùs intelligatur, paulo altiùs ducenda ratio est. Restitu-
tum *quendam Londinensem Episcopum antè diximus Gallicano quodam con-*
cilio interfuisse, & assensum eius decretis adhibuisse. Quòd Christiana religio
(vt videtur) firmioribus tunc in Britannia stetit, quàm in Gallia viribus,
quò magis expetebant Galli; vt suis quoquè in religione decretis, Britanni ali-
cuius Episcopi consensus & authoritas accederet. Cum itaque Pelagiana ha-
resis, per Agricolam quendam Pelagij discipulum, in Britanniam illata esset,
latiusquè serpsisset, Britanni Guitelino iamdudum mortuo, etsi doctore care-
rent, qui tam auersam ab acceptis in Christi fide institutis disciplinam refelle-
ret, tamen fidem nullis suasionibus aut argumentis victi deserebant: sed moti
illa sui Archiepiscopi Restituti *ad Gallicana concilia firmanda accersiti, re-*
centi memoria, huius etiam spiritualis belli extinguendi auxilium mutuum a
Gallicanis Episcopis vicissim implorabant. Itaque cleri Synodus a Britannis
implorata decreuit in Gallia, Germanum Antisiodarensem, & Lupum Treca-
sinum Episcopos, viros fide ac virtute diuina pollentes, tum sermone facundos,
& in disserendo acres, ad Britannos mittendos, vt huic Pelagianæ hæresi tum
nascenti, diuino verbo resisterent. Qui Synodo parentes, nauigatione huc per-
ducti, Verolamij populi cleriq; conuentũ statuunt. Quo immensa populi multi-

tudo cum coniugibus & liberis vndiquè concurrit: tantum tum Britanis inerat Christianæ fidei firmiter retinendæ cupiditas, vtquè ipsius Historiographi verbis vtar. Astabant (inquit) partes dispari conditione dissimiles: Inde diuina fides: hinc humana præsumptio: hinc pietas, indè superbia: hinc Christus, inde Pelagius author omnis prauitatis. Primo in loco beatissimi sacerdotes copiam disputandi aduersarijs præbuerunt, qui sola nuditate verborum diù inaniter & aures occuparunt & tempora. Deinde Antistites venerandi, torrentes eloquij sui, cum Apostolicis & Euangelicis imbribus perfuderũt. Miscebatur sermo proprius cum diuino, & assertiones molestissimas lectionum testimonia sequebantur. Conuincitur vanitas, & perfidia confutatur: ita vt ad singulas verborum obiectiones, errasse se, dum nequit respondere, fateatur. Populus arbiter vix manus continet, iudicium cum clamore testatur. Post hunc diem ita ex animis omnium suasio iniqua deleta est, vt Sacerdotum doctrinam sitientibus desiderijs sectarentur. Quibus peractis Episcopi ad Gallicanas suas sedes, Britannis eorum opera a Pelagianismo vendicatis, & in Euangelio firmatis reuersi sunt.

Petrus de Yckham.

Magnum est etiam Britannorum perfectæ in Christum fidei argumentum, illa expostulatio & querela, qua in Vortigernum suum regem vehementer egerunt: quòd Hengisti infidelis filiam matrimonio sibi iunxisset, quare infensi proceres, Vortigerno Regia potestate abdicato, Vortimerum eius filium regem creabant. Hic potitus regno, Christianas Ecclesias paterno vitio lapsas ac demolitas restauranit: verbiq; ministros in summo pretio habuit. Huic tam ordine q̃ ætate proximus Aurelius, ad reparandas Ecclesias totius Cleri habuit conuentum. Et cum inter hunc, & Hengistum iniretur pro fide prælium, & Hengistus captus esset, Aurelius ab Heldano Claudio Cestrensi Episcopo, concilium de eo trucidando accepit. Tum Octa ab eodem Aurelio obsessus, in suam deditionem & potentiam his verbis se tradidit: Victi sunt dij mei, Deumq; tuum regnare credo. Tum tam fœliciter gesto bello pace parta, ad Ecclesiam animum vertens, Sampsonem Eboracensem, & Dubritium in vrbe Legionum Episcopos creauit. Deinde Arthurus Rex Christianus, Sampsone a Saxonibus electo, capellanum suum Pyramum, Dubritioq; mortuo, Tremoricum eorum loco constituit. Quid quòd Aurelius ex veneno per medicum interfectus, ab Episcopis & Abbatibus, non tam regali & splendido, quàm Christiano more sepultus est Anno Domini 437. His accedunt quod fertur de Vterpendragone, Populi simul ac Cleri conuentu creato, & Paschatis festum honore debito celebrante, anno Dom. 498. Tum de Saxonum furore Christianas Ecclesias vastantium. 511. De Vterpendragone Christiano ritu sepulto, dequè Arthuro eius filio, post patris obitum, Rege a Dubritio, Episcopis, & magnatibus pari modo sacrato, anno. 516. Qui Scotorum & Pictorum Episcopis, in Insula Stagni, & lacus Lomnudi obsessis, illis cum lachrimis petentibus, delictorum pœnam remisit, & in gratiam ac misericordiam accepit. 522. Tum de Gwenhwyuare regina, quæ Arthurum metuens ad Monasterium monialium Iulij Martyris, in vrbem Legionum confugit, in eoquè religionis habitum suscepit. 541. Et ante hæc Constantinus duos Medredi filios interemit, vnum Wentanæ, in Ecclesia sancti Amphiboli iuxta altare, alterum cœnobio quodã Londinensi vi ereptum. An. 443. Nec prætereundum est de Columbano illo claro Scoto in Britanniam veniente. An. 566. Deq; septem Britanis Episcopis,

437.

498.

511.

516.

522.

541.

566.

qui

qui ad concilium ab Augustino vocatum conuenerunt: nec de 2100. Christianis Philosophis in Banchorensi cœnobio victum & vestitū propria industria, ex diui Pauli instituto querentibus. Quæ tot tantaq; Præsbyterorum, Monachorum, præsulum, Episcoporum, Ecclesiarum, cœnobiorum, sediumq; vetusta nomina, quæ quouis seculo extiterunt, etsi prætermittantur, tamen futuri temporis, ipsius Augustini ætate, eorumq; qui eum sequuti sunt recordatio, satis probat Euangelium, quod primis illis Apostolorum temporibus in Britannia nunciatum, non modo semper retentum firmitèr, sed singulis seculis auctum & dilatatum creuisse. Quodquè ne ab ipsis Saxonibus supra modum sauientibus extingui poterat: sed eos ipsos, a quibus vehementissimè oppugnatum fuit, tandem diuino instinctu, & suasione fideq; sui cœpit. Ethelbertus enim Cantij Rex, cùm ad eum ab eodem Augustino venissent legati, nunciatum venisse iam Augustinum, vnà cum alijs Roma, eiquè ac suo populo, de Christo optimū ferre nuncium. Fama (inquit) ad me huius Christiana religionis peruenit: ex gente enim Francorum vxorem duxi Bertam ex Christianis parentibus ipsam Christianam, quæ mihi a parentibus his conditionibus data est, vt ritum fidei ac religionis Christianæ, cum Episcopo Lybdhardo eius adiutore inuiolatam retinere liceat. Præterea permultos reges Anglosaxones in Christiana fide institutos, non ab Augustino aut eius successoribus, sed ante aduentum illorū existimandum est, nisi non nostris solùm, sed externis & Germanorum historijs fidem pariter detrahamus. Namq; refert Munsterus, Anno Dom. 601. Munsterus. venisse ex Anglia virum quendam insignem, regio stemmate natum, dictum Offonem, qui traiecto Rheno in votis habuit stabilire fidem Christi, quamq; ad rem primus iecit Monasterij Schutternensis fundamenta. Multos autem Saxones reges Offas dictos, ex nostris liquet monumentis. Sed ex ipso Beda verisimillimum est hunc Offam Athelfridi Regis Berniciorū filium fuisse, qui ex Acia Ellæ Regis Deirorum filia septem filios genuerat: Eanfridū, Oswaldum, Oswinum, Oskacum, Oswidum, Osam, & nostrum de quo tractamus Offam. Nam & tempora non discrepant, & regio in qua natus est, penè e regione ostij fluminis Rheni, quod illum traiecisse Munsterus scribit, posita est. Christianam autem doctrinam a Columbano vel eius discipulis accepit: quod etiam ex alijs Bedæ verbis colligi potest; Toto (inquit) tempore, quo regnauit Edwinus, filij præfati regis Edelfridi, qui ante eum regnauerat, cum magna nobilium iuuentute apud Scotos siuè Pictos exulabant. Itaque ad doctrinam Scotorum catechisati, & baptismatis gratia sunt recreati. Hæc Beda. Sed Augustinum Romanas potiùs consuetudines ac ceremonias, ne dicam superstitiones induxisse, & ad Papalem illum dominatum in Anglia obtinendum, se callidè insinuasse, & Anglicanas Ecclesias ex Romanis ritibus instituisse, potiùs quàm Euangelium prædicasse, satis constat. Beda. Beda. Lib. 18.

Sub Lucio enim regè (vt antea diximus) in tribus Britanniæ prouincijs, Loëgria, Albania, atque Cambria, tres Metropoleis institutæ sunt. Quarum Albanensis septem Episcopis præfuit: in Cambria Legionensis, ad Meneuiam translata postea totidem: in Loëgria autè Londinensis, quoniam ea prouincia maior & nobilior Insulæ pars fuit, quatuordecim dioceses regebat. Christiana itaque religio è Loëgrensi, atque ferè ex Albanensi prouincia, per Anglosaxones pulsa & deturbata, in Cambria retenta, & primis illis Christianis ritibus ab Asianis seu orientalibus Ecclesijs per Lucium regem acceptis, adhuc

publicè culta fuit. Diocæſes autem Cambriæ hæ fuerunt, Heneſortenſis, Tauenſis, Paternenſis, Banchorenſis, Eluienſis, Wiccenſis, ac Morganenſis. Cum quibus in primo ad ſe conuocato cleri concilio, quod Wigorniæ habebatur, de Romanæ ſedis vetuſtate & authoritate, de Petri ſucceſſione, de Pontificis in reliquas Chriſtianas Eccleſias principatu, & vt Romano more baptizarent, prædicarent, ac paſcha celebrarent, pluribus egit Auguſtinus. In quo concilio Dionotus quidam Britannus Banchorenſis cœnobiarcha, vir doctrina & eloquio celebris, grauiter, & doctè de non approbanda apud eos Romanorum authoritate diſputabat, fortiterq; tuebatur Meneuenſis Epiſcopi in illa prouincia ratam iuriſdictionem, libroſqué perdoctos ſcripſit, vnum de conſeruandis eorum ritibus, alterum defenſorium ſedis Meneuenſis, aſſerens, non eſſe tutum aut commodum Britannis ab vſitatis in religione ceremonijs recedere, vel Romanorum faſtum ſuſtinere, eoqué magis, quòd nondùm Cambri Angloſaxonibus parebant. In quo omne Auguſtini inſtitutũ, & concilium verſabatur, vt Anglis Britannos, & Romanæ Eccleſiæ Anglicanam, ſuæq; iuriſdictioni Meneuenſem prouinciam ſubijceret. Quod & Lælandus antiquitatis indagator ſatis ſedulus teſtatur. Debuerat (inquit) Gregorius admonuiſſe Saxones gentem perfidam, vt ſi ſincerè Chriſtianiſmum admittere vellent, Britanniæ imperium quod contra ſacramentum militiæ per tyrannidem occupauerant, iuſtis dominis ac poſſeſſoribus reſtituerent. Auguſtinus enim, quod Dionotus perſentit, prætextu fidei, gentem aduenam in alieno confirmauit imperio, vt ſuam & Romanam iuriſdictionem dilataret. Longè diſsimilis Palladio, tunc Scotorum Apoſtolo, qui Conſtantinum eorum regem (teſte Polidoro) multis precibus hortatus eſt, ne gentem Saxonum impiam contra Britannos Chriſtianos, armis iuuaret. Itaque quæ in cantu, proceſsione, ſuffragijs, adorationibus, Miſsis, templis, ſanctorum nominibus appellandis, & huiuſmodi Romanis ſuperſtitioſis ceremonijs, in ea Synodo decernere voluit Auguſtinus, a Britannis qui in Meneuenſi prouincia, a Saxonibus, & ſe, & religionem tuebantur, reiecta fuerunt. Inter quos vigebat Chriſtianitas, quæ ſub Eleutherio publicè inſtituta nunq; poſteà defecit: vt in Auguſtini vita fuſiùs deinceps declarabimus.

Lælandus.

Dionotus.

Palladius.

Galf. monumet. lib. 8. cap. 4.

¶ Quorundam Londinenſium Archiepiſcoporum nomina, & res geſtæ.

LOndinenſes Epiſcopos Britãnorum temporibus & multos fuiſſe, & doctrina, pietate, ac prudentia inſignes, ex his paucis quos adhuc ex monumentis noſtris habemus, intelligere licet. Nam & Reſtitutum Londinenſem Epiſcopum adiſſe Arelatenſem in Gallijs Synodum, in eoqué ſubſcripſiſſe antea diximus. Qui vt ex aliorum ſcriptis diſcimus, cum Hillario Pictauienſi Epiſcopo coniugato familiaris, & ipſe coniugatus fuit. Hunc ſequutus quidam Guitelinus Londinenſis Metropolitanus, cuius præter cæteros ſingularis in fide conſtantia, in patriam pietas, & in re gerenda ſolertia, literis prodenda atque illuſtranda eſt. Cum enim ob crebras hoſtiles & barbaras incurſiones Romani tributum Britannis remittere, quàm aſſiduam opem ferre maluiſſent: hic omni veneratione dignus pater, patriam quam a Romanis deſertam & hoſtibus expoſitam vidit, & Chriſtiana conſolatione roborauit atque animauit, & re ipſa iuuit, nec a fide

fide Christiana, nec a patriæ charitate, periculis procelliſq; vnquàm ſeparatus: & ad implorandum auxilium ad minoris Britanniæ ſeu Armoricæ regem profecturus. Durate, inquit ſuis, ac in fide Chriſtiana perſiſtite. Ipſum inuocate, ne in his periculis deficiatis, ſed animo forti, conſtanti, & alacri, fidem, libertatem, & patriam ab hoſtibus, Pictis & Scotis, inſulam aſſiduè & incontinentèr infeſtantibus vindicetis. Poſtea in Armoricam profectus, egit cum Epiſcopis illius regionis ſuis confratribus de vicino Britannorum ſuorum periculo, ad eos celeritèr quoquè peruenturo, ſi opem maturâ non attulerint. Regnabat tunc in Armorica Aldroenus, rex a Conano quartus, qui perſpecta viri grauitate & prudentia, illum in honore maximo habuit. A quo rege Epiſcopus auxilium interituræ patriæ cum luctu & gemitibus ſupplex petijt, & vt barbaris, Deoquè inuiſis expulſis, ipſe populum regnumq; Britannicum ad ſuum imperium poteſtatemq; reduceret. Cui rex expetüſſe ſe quondàm illud Britanniæ regnum reſpondit: nunc autem tantis calamitatibus afflictum, ſibi ſuiſq; proceribus eſſe ſpretum & contemptum. Verumtamen quoniam maiores ſui eam Inſulam quondàm tenuiſſent, fratrem ſuum Conſtantinum illuc cum duobus militum millibus claſſe tranſmiſſurum, vt ſi diuina ope hoſtes repelleret, diademate regio inſigniretur, & glorioſè partum honorifica pace poſſideret. Cui Epiſcopus & ſummas gratias egit: & vocato Conſtantino viro militiæ ſcientiſſimo: Vincit (inquit) Chriſtus, Chriſtus regnat, Chriſtus imperat: adſit ergo Chriſtus regi Britanniæ. Ecce defenſio noſtra, ecce ſpes & gaudium noſtrũ perpetuum. Claſſe itaque parata traiecit in Britanniam cum Conſtantino & militibus Epiſcopus, ad Totoneſij portum appulſus. Quorum aduentu cognito, Britanni in latibulis & ſpeluncis hoſtium formidine, multis & refertis agminibus concluſi erumpunt: ad Conſtantinum & Epiſcopum ſuum concurrunt, iunctiſq; copijs in hoſtes barbaros & impios ſæuo impetu feruntur. Quibus ex Inſula tota eiectis, & profligatis, tam beati viri opera in fide Chriſtiana, & patrijs ſedibus vnà permanſerunt. Hoc etiam tempore tributum Romanis antea penſitatum ſolui amplius deſijt. Parta victoria Conſtãtinus Ciceſtriæ, quæ Britannico ſermone Caer Ceri appellatur, apud populum pro concione laudatur, & Rex Britanniæ decernitur: coniunxq; ei ex nobili Romanorum proſapia procreata, & ſub Guitelino ſanctiſſimo Epiſcopo educata, ac in fide Chriſtiana inſtituta datur. Ex qua tres inclytos filios, Conſtantem, Aurelium Ambroſianum, & Vterpendragonem, tam in fide Chriſtiana, quàm humana virtute ſtrenuos genera uit. Conſtantem primogenitum in ordine Monachali educandum in Eccleſia Amphibali Wintoniæ poſuit. Aurelium, & Vterpendragonem ſancto Epiſcopo Guitelino educandos commiſit. Ac poſtquàm decennio fœliciter Britanniã imperaſſet Conſtantinus, a quodam Picto ſeruulo ſuo, eodemq; proditore, quem in colloquium quoddam priuatum in quodam virgulto adhibuit, eſt interemptus. Eodemq; tempore, & integerrimus præſul Guitelinus optimè de patria meritus obijt: Britannia paſtore ſimul & Rege deſtituta. Hinc poſt belli motus ſedatos, inter regni proceres de imperio orta contentio eſt. Nam regis Cõſtantini filij poſt Guitelini mortem, in Armoricam miſſi ſunt, quiquè ob teneram ætatem regnare, aut partes ſuas tueri non poterant. In illa itaque ciuili diſcordia Vortigernus quidam Geuiſeorum conſul, potiundi poſtea regni ſpe, Conſtantem Regis primogenitum, iam Monachum, e cœnobio extractum, Londinum adductum, & populo oſtenſum, vix ſuffragante populo, magna cum feſtinatione

Regem creat. Et pari temeritate mortuo Guitelino, nec præsente aliquo Episcopo, ipse proprijs manibus Episcopi vice, Constantis capiti coronam imprimebat. Deinde adolescenti incauto insidias struens, regni thesaurum in suam custodiam dari procurabat, eique suasit, vt Pictis potiùs quàm Britannis se dies noctesqué tueretur ac defenderet. Itaque centum Picti ad perpetrandam illam fraudem, quam Vortigernus in regem meditabatur, parati, ad corporis tuitionem constituti sunt. Horum omnium gratiam cùm muneribus & blanditijs collegisset Vortigernus, quadam die, cum largiùs in aula regis potauissent, simulauit se e Britannia discessurum, quod annuus ei reditus, quo quinquaginta militibus stipendia prouideret, non superesset. Quo audito, Picti regis custodes iam poti: Monachum (inquiunt) istum trucidemus, vt Vortigernus regno potiatur: & impetu in regem subitò facto, eoqué interfecto, Vortigerno diadema detulerunt. At Vortigernus, vt lachrimis proditionem simularet, prorupit in fletum, & Londinensibus, vbi hoc scelus commissum est, conuocatis, Pictos proditores capite punit. Et callidè paulatim defleto suo scelere, tandem coronã sibi imposuit, sed quorumcunq; principum malitiam ac tyrannidem superauit, & quicquid flagitiosum fuit, & pietati virtutiq; maximè aduersum perpetrauit. Quorum omnium facinorum pœnas in senectute subijt, cum ob Hengisti Pagani filiam nuptam regno a proceribus eiectus est. Atque hæc de Guitelino Londinensi Archiepiscopo, ob summa in patriam merita celebrando viro dicta sint. Post Guitelinũ sedit Voadinus Londinensis Archiepiscopus, idq;, vt est credibile, nullo interiecto, qui an. Dom. 436. occisus est. Tum Glocestrensis quidam Episcopus, nomine Theonus, a sede Glocestrensi in Episcopum Londinensem translatus est, anno gratiæ. 553. An verò hic alius sit ab eo Theono Episcopo Londinensi, de quo hanc mentionem facit libri Roffensis author, qui cum Thadioco Eboracensi, & reliquis clericis atque Britannis patriam a Saxonibus occupatam deserens, in Walliam atque Cornubiam secessit, anno Christi. 586. non definimus.

Vortigerni nequitia.

Hect. Boetius.

Galfrid. monumet. in chronog.

¶ De Episcopalium sedium origine, mutatione, & maioritate in Anglia.

Deleta Druidum disciplina, Flaminibusq; explosis: viginti octo Episcopatus tribus Metropoliticis prouincijs distinctos in Britania sub Lucio rege constitutos antea diximus. Metropoleis autem in tribus celeberrimis regni vrbibus, Londini, Eboraci, & in vrbe Legionũ collocabantur. Reliqui verò Episcopi celebriores locos quasi consultò vitabant, & in humilioribus magisq; solitarijs, orationi, contemplationiq; diuinæ congruis, sedes suas statuerunt. Quod eò est verisimilius, etsi nec res ipsa, nec historia id probaret, quòd Druides ipsi, quorum loca Episcopi occupabant, sub robustioribus arboribus & quercubus, ad eruenda dæmonum oracula latitabant: vndè ἀπο τῆς δρυος, quod quercum significat, Druides appellabantur. Tum Saxonum aduentu, & religio, & Episcoporum sedes deturbatæ, clandestina & occulta loca querebant. Sed aliquas mutationes tam in incolatu, quàm in potestate & imperio, ex casibus euentisq; variè sequutis, singulas penè sensisse certissima est historia. Ac primò de Metropolitanis sedibus varietate nonnulla mutatis dicamus, ab vrbe Legionum, (quæ etsi minima,

Roff. histor.

Druides vnde.

nima, tamen in Christiana religione constantissimè diutissimèq; permansit) ordientes. A Lucio enim ad Arthuri regis tempora durauit: tumq; sub Episcopo Dauide Meneniam migrauit: vbi postquàm plures sedissent Archiepiscopi, tandem fiana peste, quæ Ictericia dicebatur, in Cambria feruente, Sampson Archiepiscopus, sumpto secum pallio, Armoriam adijt, & Dolensi sedi præsedit. Post hunc 24. Episcopi, pallio ob insciti am, paupertatem vel contemptum Romanorum rituum carentes, Meneniæ sedebant, qui ab illius gentis Episcopis sacrabantur, eosq; etiam vt suos suffraganeos consecrare solti sunt, nulla Cantuarien si, aut cuicunque alteri Ecclesiæ professa iuramenti subiectione, vsquè ad Richardi primi, vel vt alij volunt, Henrici primi imperium, qui primus Cambrenses episcopos vrgebat, ad parendum Cantuarien si Archiepiscopo, tanquàm Primati: quod tunc inceptum, postea Henrico 3 regnante, Bonifacius Cantuarien sis Archiepiscopus, legatione per singulas cathedrales Ecclesias Cambriæ fungens, sine cum gratia impetrauit, siue legatina vi imperauit atq; perfecit. Hinc constat Cambrenses ecclesias in Cantuarien sis Metropolis ditionem per Augustini coactionem nondum venisse, sed longè post finitas inter Cantuar: & Eboracen sem Archiepiscopum, de prouinciarum & iurisdictionis magnitudine controuersias.

Girald Cambrensis.

Chron. Ioreualensis.

Rog. Houedē.

Proximo loco de Londinen si disseramus. Hæc vsque ad Augustini primi Cant: Archiepiscopi tempora, ab ipsa Lucij institutione Metropolitanam dignitatem, etsi ob Saxonum metum & potentiam extra conspectum lucemq; vulgi, clam semper retinuit annis amplius trecentis. Ecclesia autem eiusdem Cathedralis vsquè ad ædificationem templi Paulini, quod Ethelbertus Saxonum Rex extruxit, fuit ea quæ iam est in monte frumentario, qui **Cornhill**, seu **Cornwell** vulgaritèr appellatur, Ecclesia S. Petri Parochialis, vt ex historiola in eadem conseruata liquet. Sed Augustinus siuè Ethelberti Cantiorum Regis & hospitis sui gratia, siuè quia Londonia tunc regis Ethelberti non erat, sed Seberti nepotis sui, siue ea charitate & beneuolentia, qua ipsos Cantios se ad eos appulsum tam benignè excipientes est prosequutus: siuè quòd Cantium fuit tunc prima & præcipua Britanniæ prouincia, cuius Regis ditioni cæteri reges parebant, nã Cantiani ex antiqua probitatis prærogatiua primam in exercitu obtinent aciem, vt innata sibi feroci ate, militumq; copia primos hostium conatus elidant, eaq; forma cæteri Angli prælati Cantuarien si Ecclesiæ parent. Etsi Lordini pallium acceperit Augustinus, & ei primatus ab Ethelberto rege assignatus, nec Gregorio ipso contradicente, & a succedentibus coëpiscopis ista prærogatiua palàm stabilita fuit. Ad quam rem certius perpendendam tam ipsius Gregorij, quàm aliquot istorum Romanorum pontificum testimonia proferenda sunt. Quæ valeant quæ possunt authoritate, antiquitate pari valent, qua sunt permulta hodierno vsu salubritèr retenta. Neq; enim vt ait Iureconsultus omnium rerum quæ a maioribus gesta sunt rationem possumus reddere, ita enim pleraq; ex his quæ salubritèr constituta sunt subuerterentur facillimè. Sed contra calumniantes ostendamus optimis ac commodissimis rationibus, ac sine cuiuscunque episcopalis sedis iniuria, Metropolitanam dignitatem Cantuariæ primò locatam fuisse.

Walter: Couentren.

Geruasius in mappa mundi

„

„

¶ Reuerendißimo & ſanctißimo fratri Auguſtino coepiſcopo, Gregorius ſeruus ſeruorum Dei.

In Regiſtro Gregorij.

Cvm certum ſit pro omnipotenti Deo laborantibus, ineffabilia æterni regni præmia reſeruari: nobis tamen neceſſe eſt, eis honorum beneficia tribuere. vt in ſpiritualis operis ſtudio ex remuneratione valeant multiplicius inſudare, Et quia noua Anglorum Eccleſia, ad omnipotentis Dei gratiam, eodem Domino largiente, & te laborante, perducta eſt, vſum tibi pallij in ea, ad ſola miſſarum ſolemnia agenda concedimus, ita vt per loca ſingula 12. Epiſcopos ordines, qui tuæ ſubiaceant ditioni, quatenus Londinenſis ciuitatis Epiſcopus, ſemper in poſterum a Synodo propria debeat conſecrari, atq; honoris pallium ab hac ſancta & Apoſtolica (cui Deo authore deſeruio) ſede percipiat. Ad Eboracum verò ciuitatem volumus te Epiſcopũ mittere, quem ipſe iudicaueris ordinare: ita duntaxat, vt ſi eadem ciuitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipſe quoquè duodecem Epiſcopos ordinet, & Metropolitani honore perfruatur: Quia ei quoq; (ſi vita comes fuerit) pallium tribuere Domino fauente proponimus: quem tamen tuæ fraternitatis volumus diſpoſitioni ſubiacere: poſt obitum verò tuum ita Epiſcopis quos ordinauerit præſit, vt Londinenſis Epiſcopi nullo modo ditioni ſubiaceat. Sit verò inter Londinenſis & Eboracenſis ciuitatis Epiſcopos in poſterum honoris iſta diſtinctio, vt ipſe prior habeatur, qui priùs fuerit ordinatus. Communi autem concilio, concordi actione, quæ ſunt pro Chriſti zelo agenda, diſponant vnanimiter, rectè ſentiant, & ea quæ ſenſerint, non ſibimet diſcrepando perficiant. Tua ergo fraternitas non ſolùm eos Epiſcopos quos ordinauerit, nec hos tantummodo qui Eboraci per Epiſcopum fuerint ordinati, ſed etiam omnes Britanniæ ſacerdotes, habeat (Domino Deo noſtro Ieſu Chriſto authore) ſubiectos: quatenus ex lingua & vita tuæ ſanctitatis, rectè credendi, & bene viuendi normam percipiant: atq; officium ſuum fide ac moribus exequentes, ad cœleſtia, cum Dominus voluerit, regna pertingant. Deus te incolumem cuſtodiat reuerendiſſime frater. Data 10. die Kal. Iunij, imperante domino noſtro Mauricio Tiberio piißimo Auguſto anno 19. poſt conſulatum eiuſdem Domini anno 18. indictione 4. Miſſæ ſunt hæ literæ per Mellitum.

Libro Epiſt. Greg. 12. ep. 15

Sed licèt pallium Londinum ad eum a Gregorio miſſum ſit, videriq; poſſit Gregorium, de Metropoli Londini tenenda cogitaſſe, Auguſtinus tamen conſilio ad hoc quod facere ſenſerat, meditato, ab Etherio Arelatenſi Epiſcopo a quo ſacratus fuit, neque Londinenſis, neq; Cantuarienſis Archiepiſcopus, ſed vniuerſali nomine Anglorum Epiſcopus creabatur, vt liberum ſibi ſit, in quacunque vellet regni regione ſedem ſuam collocare. Itaque prædictis rationibus motus, & ſiuè Ethelberto, ſiuè Cantijs obſequutus, Archiepiſcopatus obſoleta inſignia Londino traduxit Cantuariam. Id quod a Merlino vaticinio prædictum quidam aſſerunt his verbis: Dignitas Londoniæ adornabit Doroberniam. Quam vt firmaret, viuus (vt in vita eius dicetur) Laurentium ſucceſſorem conſtituit, ne Metropoliticæ ſedis mutatio eueniret. Sed nec duodenario Epiſcoporum numero a Gregorio præſcripto, nec maioritate in Eboracen-

Anglorum Epiſcopus.

Math. Weſtm.

Galfrid. Monumetenſis.

ſem

sem alteram metropolim, durante Augustini vita, Cantuariensis sedes contenta fuit. Quin Augustino solùm indultam authoritatem ad posteros, successorosq; propagare, ditionemq; Cantuariensem, vltra fines a Gregorio constitutos dilatare studens, suam prouinciam & Cambriæ diœcesi, & locupletiori cultiorique Insulæ parte ornauit, ac Eboracensem Borealibus magisq; incultis finibus concluſit, ac a sua separauit. Qua quidem in re etsi tam cœliberrimæ Londinensi ciuitati, quàm Eboracensi prouinciæ, contra mentem fortassis Gregorij, (vt quibusdam placet) iniuria primò facta videri posſit, tamen illa authoritas quæ tunc arrogata & vsurpata videbatur, postea tam regijs in Anglia decretis, quàm papalibus rescriptis, cum penes illos fuisset Ecclesiasticarum rerum potestas, ita corroborata & firmata fuit, vt iam diù sine omni controuersia, in certum iudicatumq; transierit. Geruasius Tilberiensis in otijs imperialibus cap. 39.

Sed ne iniquis coniecturis a veritate ad suspiciones torqueatur historia, æquiùs est existimare Augustinum ne præter Gregorij voluntatem atquè mentem Cantuariæ potiùs quàm Londini sedem suam instituisse. Etsi enim Gregorius primis illis ad Augustinum literis quibus pallium miserit, loci atquè gentis ignarus, duarum tantum ciuitatum Londini scilicet & Eboraci, quæ celeberrimæ putabantur meminerit, fuit tamen eodem tempore Ethelbertus Cantij rex omnium Angliæ regum potentissimus, vtpote qui imperij sui fines ad Humbrum fluuium propagare curauerat, tum ipsa Cantuaria iurisdictione amplissima, ad quam reliquæ Angliæ gentes Iuris habendi causa maximè confluebant. Ipseq; Ethelbertus ad fidem conuersus non modò Augustinense cœnobium Cantuariæ, & ecclesiam Roffensem, sed Londini Paulinam ecclesiam primus condidit. Quibus rebus motus Gregorius cum auctum Euangelium inter Anglos ab Ethelberto & Cantuariensibus intellexerat, non præscriptam priùs rationem Augustino seruandam, sed rem suo arbitrio tam in hac quàm in omnibus tausis ecclesiasticis moderandam relinquit. Id quod ex Gregorianis responsis ad vndecim Augustini quæstiones intelligi potest.

¶ Responsio Gregorii Papæ ad tertiam interrogationem Augustini.

NOuit fraternitas tua Romanæ Ecclesiæ consuetudinem: in qua se meminit enutritam. Sed mihi placet vt siue in Romana, siue in Gallicanorum, seu in qualibet Ecclesia aliquid inueneris quod plus omipotenti Deo posſit placere, sollicitè eligas: & in Anglorum ecclesia, quæ adhuc ad fidem noua est institutione præcipua quæ de multis ecclesijs colligere potuisti infundas exempla. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibuscunque ecclesijs, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt elige: & hæc quasi in fasciculum collecta apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.

Hunc Pontifices Romani qui proximè sequuti sunt, sedem metropolitanam ita Cantuariæ confirmarunt, vt ab ea diuelli nephas esse decreuerunt. Namq; ad Ethelbertum primò, deinde ad Iustum Cantuariensem Archiepiscopum, qui tertius fuit ab Augustino, Bonifacius Papa scribens non modò affirmat,

firmat Metropolim ab ipso Gregorio sub Augustino Cantuariæ fuisse institutam, sed sub Anathematis & gehennalis mortis pœna præcepit, ne a quoquam illac alio transferatur, vt ex ipsis literis hic insertis apparet.

¶ Literæ Bonifacii Quinti Papæ, ad Ethelbertum Regem, & Iustum Cantuariensem Archiepiscopum. &c.

W. Malmsb.

„ Domino excellentissimo atque precellentissimo filio regi Ethelberto. Bonefa- „ cius episcopus seruus seruorũ dei. Dum christianitatis vestræ integritas ita „ circa conditoris sui cultum excreuerit, vt longè latèque resplendeat, & in omni „ mundo annunciata vestra deo dignæ operationis augmenta referat innumeras „ largitori omnium bonorum grates deo exoluimus: qui nos de excelso prospe- „ xit, et in tanto virtutum culmine erexit. Quapropter gloriose fili quod ab apo- „ stolica sede per coepiscopum nostrum Mellitum postulasti, libẽti animo concedi- „ mus, id est, vt vestra benignitas in monasterio in dorobernensi ciuitate consti- „ tuto (quod sanctus doctor vester Augustinus beatæmemoriæ Gregorij discipu- „ lus, sancti saluatoris nomini consecranit: cui ad præsens præesse dinoscitur dilectissimus frater noster Laurencius,) licenter per omnia monachorum „ regulariter viuentium habitationem statuat, apostolica auctoritate decernen- „ tes, vt ipsi vestræ salutis prædicatores monachi monachorum Gregem sibi „ associent, et eorum vitam sanctitatum moribus exornent. Quæ nostra decreta „ si quis successorum nostrorum, siue regum, siue episcoporum, clericorum, seu laicorum irrita facere tentauerit, a principe apostolorum Petro, & a cunctis „ successoribus suis anathematis vinculo subiaceat, quoadusque quod temerario „ ausu peregit, deo placita satisfactione pæniteat, & huius inquietudinis veram „ emendacionem faciat. In Christo valeas domine fili. Missa per manum Melliti „ episcopi Londinensis. Anno Dominicæ incarnacionis. Dc. xv.

„ Dilectissimo fratri Iusto Bonifacius episcopus seruus seruorum dei. Susceptis „ vestræ dilectionis apicibus, in quibus reperimus inter alia plurimos ex gẽ- „ tilibus ibidem degentibus, deo omnipotente & domino nostro Iesu Christo au- „ xiliante conuersos, maximè autem in partibus Cantij ad veri dei nostri fidem „ vestris laboribus esse perductos, valde gratulati sumus. Edbaldi quoque regis „ animum ad vestræ agnitionis viam esse correctum dominũ omnipotentem in „ id laudauimus, qui sui nominis sacramentum, vestriqùe laborum fructum „ non deseruit, sicut ipse prædicatoribus euangelij veraciter repromisit. Ecce ego „ vobiscum sum omnibus diebus vitæ vsque ad consummationem sæculi. Mul- „ ta est clementia apud dominũ, multa est in vobis demonstrata, cum aperiantur „ corda barbararũ gentium ad suscipiendũ prædicationis vestræ singulare mi- „ sterium. Vt enim proficerent, vestris meritis est eorum saluatio procurata, „ domino dicente. Qui perseuerauerit in finem, hic saluus erit. Cognoui siquidẽ „ in vestris fillabis vt sanctæ recordationis prædecessor noster Gregorius consti- „ tuit Augustino & omnibus successoribus suis in posterum Metropolitanam & „ primitiuam sedem in ciuitate Dorobernia, vbi caput totius gentis anglorum a

diebus

diebus paganorum habetur. At verò nũc per reuelationẽ Iesu Christi qui est o-
rigo & caput christianitatis, eadem ciuitas exaltatur, & orthodoxa fides quæ
est radix nobilissima ibidem collocatur, vt ex illa segete vberrimum fructum
boni operis ad pabulum cælestis patriæ omnes insulani metere queant. O quàm
fælix illa ciuitas, quæ meruit in se Christum habitatorem habere. Felix illa
ciuitas & tota gens cum illas superna misericordia visitare non dedignata sit,
quos ante mũdi creationem prædestinauerat sibi sociare. Quare absit ab omni
christiano vt ex illa ciuitate dorobernia aliquid minuatur, aut in aliud mute-
tur nunc vel futuris temporibus, qua à prædecessore domino papa Gregorio sta-
tuta sunt quomodo res humanæ quassentur. Sed magis ex auctoritate beati Pe-
tri apostolorum principis id ipsum præcipientes firmamus, vt in dorobernia ci-
uitate semper in posterum metropolitanus locus Britãniæ locus habeatur, omne-
sq; prouinciæ regni anglorũ præfati loci metropolitanæ ecclesiæ subjciãtur,
immutilata & perpetua stabilitate decreuimus. Hanc autem ecclesiam vt pote
specialiter cõsistentẽ sub potestate et tuitione sanctæ Romanæ ecclesiæ siquis co-
natus fuerit imminuere, eiquè de concessæ potestatis iure quicquam abstuleri,
auferat eum omnipotens dominus de libro vitæ suæ, sciatquè se sub anathema-
tis vinculis esse innodatum. Deus te incolumem custodiat reuerende frater.

Post hunc Honorius Papa Honorio Cantuariensi Archiepiscopo scripsit, Randulphus de duceto. 15. Epist.
vt in ciuitate Dorobernia, Metropolitanus locus & honor Archiepiscopa-
tus, & caput omnium Ecclesiarum Anglorum semper in posterum habea-
tur, & a nulla persona per aliquam malam suasionem in alium locum mute-
tur. Iustus autem cum Paulinum Eboracensem Archiepiscopum ordinauit
eius sedem Eboracensem Cantuariensi Metropoli subiecit. Sicut (inquit) Canti-
um subjcitur Romæ, quod ex ea fidem accepit: ita Eboracum subjcitur Can-
tuariæ, quæ eo prædicatores misit. Sicut igitur Cantuariæ sedes prima fuit in
fide, ita prima sit in honore. Quam dignitatem atque præeminentiam Can-
tuariensis Metropolis septem deinceps Romani Pontifices, cum Cantuarienses
Archiepiscopos confirmarent, tanquam ab ipso Gregorio acceptam, primoq; in-
stitutam renouarunt. Vt si quis hanc rem altius considerauerit, ne recessisse
quidem Augustinum a Gregorij præscripto iudicabit, sed ipsum Gregorium
mutato postea consilio, quid e re maximè sit Anglicanæ Ecclesiæ Augustini
iudicio permisisse. Itaque Augustinus libera sibi facta a Gregorio potestate An-
gliam suo arbitrio iudicioquè in religione instituere, huius loci commoditatem
sequutus, quæ & cultu vrbanior, & suis suasionibus propensior, & rebus ge-
stis clarior, & exteris vicinisque nationibus notior fuit, tum ab ipso Ethelber-
to rege tanta munificentia magnificentiaquè allectus, Cantuariensis Archie-
piscopus potius quàm Londinensis dici voluit. Nec minus amicitiæ atque ne-
cessitudini quàm ipsi antiquitati & origini tantum honorem videtur detulis-
se, vt in gente atque ciuitate quam primo instituit atque conuertit totius pro-
uinciæ Metropolis tanquam oraculum statuatur.

Verba ipsius Gerualij in prologo tuo de Archiepiscopis Cantuarienſis.

IN his autem quæ prædicta ſunt tria mihi videntur eſſe notanda: videlicet qua de cauſa Sanctus Gregorius voluerit vt Archiepiſcopus Arelatenſis Auguſtinum Anglorum ſacraret Epiſcopum, cum tot inpræſentiarum ſint Archiepiſcopi Angliæ viciniores, forte tunc temporis tot Epiſcopi non fuerunt, vel creſcente paulatim Eccleſia creuit & gloria, vt Epiſcopos in Archiepiſcopos temporis interuallo romana commutaret eccleſia. Cur autem in Anglia tres Archiepiſcopos inſtituerit, ſcilicet Cantuarienſem, Londonienſem & Eboracenſem, vt ſinguli ſuos numero. 12. haberẽt ſuffraganeos, res in propatulo eſt. Aut enim error erat ſcriptoris velociter ſcribentis, vt nomina tranſponeret ciuitatum, aut exiſtimauit Gregorius, licet ſancti ſpiritus eſſet ſacrarium, vt ciuitates in Anglia nobiliſſimæ ab inuicem æquali diſtarent proportione, & Cantuarienſis eſset in capite, Eboracum in fine, Londonia verò in meditullio terræ. Statum itaque ſciens Auguſtini, ſitum verò terræ neſciẽs, de tribus Archiepiſcopis inſtituendis ſcripſit, vt ſupra dictum eſt. Attamen omnia ipſius Auguſtini ſuppoſuit diſpoſitioni. Cum Cantuarienſis Archiepiſcopus. 12. haberet ſuffraganeos, vbinam Londinenſis ſuos. 12. reperire poterit, certè nuſquam competenter apparet. Idcirco diſpoſitioni diuinæ cuncta ſuppoſita debent eſſe. Præterea notandum eſt, qua ratione nitantur qui dicunt & ſcribunt beatum Gregorium Pallia miſiſſe tribus archiepiſcopis, Cantuarienſi ſcilicet Auguſtino qui ſedit annis. 16, & Laurentio qui poſt Auguſtinum ſedit annis. 5, Mellito quoque qui ſimiliter ſedit annis. 5. qui coniuncti faciunt annos. 26. cum ipſe Gregorius non ſederit niſi annis. 13. menſibus. 6. & diebus decem: quæ cum ſimul omnia cohærere non poſſunt, vnam & ſolam perpendo rationem, quam etiam in ſcriptis vidi, licet non authenticis, & a ſenioribus audiui, videlicet quod papa Gregorius tria pallia miſerit Auguſtino auctoritate Romanæ Eccleſiæ pro loco & tempore, Cantuarienſi, Londinenſi & Eboracenſi eccleſiæ tradenda, ſiquidem prædictæ Ciuitates cum finitimis locis verbum dei reciperent, & quia compleri non poterit, & interim ſanctus Gregorius migrauit ad Dominum, primum Pallium habuit Auguſtinus quod ei poſt obitum conſepultum eſt. Secundum Laurencius Auguſtini ſucceſſor primus. Tertium verò Mellitus qui Laurentio ſucceſſit. Iuſto enim qui quartus erat in ordine Bonifacium papam legimus pallium miſiſſe, anno. 30. poſtquam Auguſtinus in Angliam miſſus eſt. Hactenus Geruasius.

Ac Auguſtinum omnia ſuo modo in Anglia ſtatuendi a Gregorio poteſtatem adeptum hæc etiam impulit cauſa cur Cantuariæ Metropolitanam ſedem collocarit. Quòd Cancij quos primò lucrifeciſſet, humanitate vrbanitateque cæteras Anglorum gentes ſuperare, & in vitæ cultu atque moribus non multum a vicinis Gallis (qui politia elegãtiaq; Anglos anteibant, differre, ipsius Iulij Cæſaris teſtimonio perhibentur. Quodque ab his Auguſtinus tã humaniter tractatus locum impoſito ſucceptoque ſuo religionis in Anglia negotio ſibi & ſuc-

Lib. 5. de bello Gall.

& succeſſuris, qui peregrini & Itali diù fuerunt, tutum atque commodum delegiſſet. Londinenſes autem & Inſulæ penè mediterraneos, & in alterius regni finibus, nempè Eſſexia tum poſitos, tardiùſq; ad fidem conuerſos, neceſſitate magis quàm voluntate reliquiſſe: eoquè concilio Cantuariæ ſediſſe, quòd vnà cum ſuis, Ethelberti regis & Cantiorum coniuncta neceſſitudine, ire ac redire tutiùs facilìùsquè potuiſſet, magis quàm vt in maritimo, ac viciniori Inſulæ loco, Papæ ſeu cuiquam in tumultibus inteſtinis adeſſet, opemnè ferret, aut expectaret. Verùm eo fuit Cantuarienſis ſedis authoritas magis conſolidata, quòd cum Offa Merciorum Rex, Lamberto Archiepiſcopo & Cantuarienſibus infeſtus, annuente Adriano tum Pontifice Romano, fortaſſe muneribus ad id corrupto, Metropolim Cantuariæ ademptam, in vrbe ſui regni mediterranea, quæ Lichfeldia nuncupatur, ſub Aldulpho Archiepiſcopo & Primate conſtituiſſet: poſtea ſub Kenulpho rege in Merciorum regno Offæ ſuccedente, iterum Cantuariæ reſtituta eſt, omniaq; quæ feciſſet Offa ad nihilum redacta, viribuſquè iuris carentia, a Leone tunc Pontifice pronuntiata ſunt: vt ex vtriuſquè tam Kenulphi, quàm Leonis ſcriptis & reſcriptis literis, in Athelardi Cãtuarienſis Archiepiſcopi vita inferiùs recitatis, liquidò conſtare poteſt. Tum authoritati Cantuarienſi tuendæ atque ſtabiliendæ acceſſerunt crebræ inter Metropolitanos luctæ & controuerſiæ, in quibus Cantuarienſis vel prouocantes vel reluctantes ſemper vicit atque ſuperauit. Metropolis autem Eboraci conſtituta, cui Albania ſubiecta fuit, etſi ab illa ſede nunquàm dimota & auulſa ſit, tamen hæc Inſula in duo tantùm regna, Angliam ſcilicèt & Scotiam diuiſa, deficiente Albania, quæ ſuæ prouinciæ & alterius regni pars maxima fuit, minuta valdè & perexigua, ſi ad Cantuariam referatur, exiſtimari poteſt. Qua re permoti illius ſedis Archiepiſcopi, repetebant crebrò aliquas diœceſes, vt Wigornienſem atque Lincolnienſem, quibus obtentis in magnitudine prouinciæ Cantuarienſibus Archiepiſcopis penè pares eſſe poterant: & æquipollentem a Gregorio cõſtitutam Eboracenſem cùm Cantuarienſi iuriſdictionem obtinerent: vtquè a ſua Synodo, ſuaquè prouincia, perinde ac Cantuarienſes Archiepiſcopi ſacrarentur: nec ſubiectionem quocunque modo Archiepiſcopis Cant: vlla lege promitterent, aut iurarent. In quibus omnibus litibus atque controuerſijs (vt ſuis locis opportunius demonſtrabitur) Eboracenſes Archiepiſcopi Cantuarienſis potentia (cuius plerumq; fuit & Angliæ regibus, & Romanis Pontificibus ipſa vicinitate, & origine ſedis ſuæ quaſi coniuncta, maior authoritas) cauſa ſua victi ceciderunt: vt non tam ex prima inſtitutione, quàm ex ſequuta contentione, in qua principes atque pontifices ſemper Cantuariæ primas detulerunt, Cantuarienſis prouincia magnitudinem & potentiam ſuam acquiſiuiſſe indicatur. Sub Lanfranco enim (vt in eius vita patebit) & Gulielmi concilio (qui armis & victoria regnum obtinuit) & pontificum varijs reſcriptis, hæc inter Cantuar: & Eborac: Archiepiſcopos toties redintegrata contentio, ſic pacata, & ad concordiam reducta eſt: vt prouinciarum fines Humbro flumine ſtatuerentur, & vt in omnibus diuinum cultũ tangentibus decretis ac negotijs, Eboracenſis prouincia ſubdatur Cantuarienſi: & vt Eboracenſis Archiepiſcopus cum ſuo clero, concilio a Cantuarienſi Archiepiſcopo indicto, atque congregato interſit. Deinde vt Eboracenſis Archiepiſcopus cum ſuis ſuffraganeis, ſacratum Cantuarienſem Archiepiſcopum, Cantuariam, vel ad alium eius prouincia deſignatum locum accedant, & vt Eboracenſes Archiepiſcopi conſecrandi per

W. Malmſb. Li. 1. De Pont. Cap. 4.

Archiepiscopũ Cantuariensem Cantuariæ, vel in Cantuariensi prouincia consecrentur. Ad extremum, vt vtriq; Metropolitano suus honos, distinctus tamen tribuatur: Cantuariensis Archiepiscopus totius Angliæ primas: Eboracensis verò Angliæ primas edicto nuncupatus. Hæc lis, etsi ita composita fuerit, postea tamen quorundam Archiepiscoporum Eborac: renouata fuit importunitate, qui victi causa ceciderunt. Nec desunt, qui Archiepiscopũ Eboracensem quendã Thomam, suffraganei vice, in consecratione Sampson Wigorniensis Episcopi, sub Anselmo functum fuisse scribant. Ita & maioritatem, & prouincia magnitudinem, Cantuariensis sedes omni iure firmatam tot annis occupauit, & Eboracensem ad Boreales fines releganit, & ad subiectionem redegit. Eboracensis autem sedes quanq; a cõstituto primum loco non migrauit, eius tamen authoritas quasi sopita 30. annis cessauit. Edwinus enim rex (qui Edelbertam filiam Adelberti Regis Cantuariæ vxorem duxit) postq; cum Paulinus (qui post appulsum Augustini cum 40. socijs in Angliam missus est a Pontifice etiam, cum 12. alijs clericis, in auxilium Augustino) cum Eboracensi ciuitate, & adiacente prouincia, ad Christi fidẽ conuerterat, hostili manu a Ceadwalla Britonum, & Pœanda Merciorũ regibus infestatus, bello periit. Cuius morte rebus turbatis, Paulinus tunc Eboracensis Archiepiscopus ab Augustino institutus & consecratus recessit, nauigioq; Cantuariam cum Edelberta Regina, sumpto secum pallio profugit: vbi perhumaniter ab Honorio tunc Cãtuariensi Archiepiscopo acceptus, Roffensi diocæsi præficitur: non victus inopia (vt peream ex vanissima coniectura colligit Polydorus) sed ipsa vi, & temporum magis quàm rerum necessitate Archiepiscopalem sedem deserens. Perinde enim dicere poterat reginam Adelbertam, non necessitate sed paupertate fugisse. Eo itaque absente vacauit sedes, donec Egbertus Episcopus frater Regis, Põtificali authoritate pallium recuperauisset. Annoq; post Paulini discessum 30. Vlfridus in Eboracensi sede institutus est.

Ex Edmero

Ranulph. Ceſt.

Nunc Metropoliticis mutationibus & dignitatibus expositis, inferiores Episcopatus in vtraque prouincia secundùm earum varietates & mutationes percurramus. Ante Augustini aduentum, vastatas a Saxonibus in Eboracensi & Londinensi prouincijs, Episcopales sedes vnà cũ religione eiecta, existimare conuenit. Ideoq; de Cambriæ sedibus Episcopalibus, quæ fidem retinuerunt, & notior, & certior est historia cuius prouincia Episcopatus supra commemorauimus. Ad cæterarum notitiam & intelligentiam hoc ordine perueniemus. Sciendum est Britannis in Walliam, Cornubiam, & Galliam actis, Anglos atque Saxones potitam a se Insulæ partem, in septem regna diuisisse. Quorum primum, occiduam Insulæ regionem, hos comitatus, Southamtonam, Berkeriam, Wilceriam, Dorcestrensem, Somersetensem, Surrensem, Deuoniensem, & Cornubiam continens, Westsaxonia vocabatur. Secundũ ab australibus Saxonibus, Southsaxonia, seu Southsexia dicta, illum comitatum, partemq; Surra tenebat. Tertium regnum Cantij finibus continebatur. Quartũ ab orientalibus, Estsaxonia nuncupata, Londinum, Midlesexiam, Essexiam, ac Hertfordensis partem comprehẽdebat. Quintum ab Orientalibus etiam Estanglia nominata, per Norfolciam, Suffolciam, Cantabrigiensem, Elamq; Insulam extensum est. Sextum in mediterraneis situm, Mercia sic dicta, ab Anglico nomine Merke, quod limen, regionisq; alicuius fines significat, quia a caterorũ finibus hoc tangentibus, circumseptum & inclusum fuit, aut vt alij volunt a

Latino

Latino nomine Merces, quia totius Insulæ meditullium locuples fuit, & Mercibus eò vndiq; portatis abundabat, quia a cæterorum finibus hoc tangentibus circumseptum & inclusum fuit. Hoc autem regnũ per comitatus, Lincolniensem, Northamptonensem, Rutlandiam, Huntingdonensem, Bedfordiensem, Buckingamiensem, Oxfordiensem, Cheſtrensem, Derbensem, Nottingamensem, Staffordensem, Warwicensem, Gloceſtrensem, Wigornensem, & partem Hertfordensis latè patebat. Septimum fuit Northumbrorum regnũ, quod Eboracensem, Dunelmensem, Northumbriam, Cumbrium, Westhumbriã, & Lancaſtriã comitatũ ambitu suo cinxit. In his septẽ regnis, Episcopatus septem primò ab Anglis & Saxonibus post receptũ Euangeliũ instituti fuerũt, sed variis & incertis sedibus, postea ordinibus locisq; distincti, & numero dilatati sũt.

¶ Origo & mutatio singularum Episcopalium sedium in Anglia, iuxta Heptarchiam.

ET aq; in Cantij regno sub Ethelberto rege, Augustinus Anglorum Episcopus ab Arelatensi Episcopo in Gallia ordinatus est, qui primam sedem reliquarum Metropoliticam Cantuariæ *locauit. In hac ipse Anglorum Apostolatum seu Episcopatũ gessit annis 16. Posteaq; Iustum præsbyterum suum* Roffensi *sedi, quam instituit, præfecit. Eodemq; anno in Eastsaxoniæ regno,* Londinensis *Episcopus Mellitus, qui Seberto regi orientalium Saxonum Euangelium nunciauit, ab eodem Augustino primus constituitur. Australium autem Saxonum primus Episcopus fuit Wilfridus, qui Dëiris & Bernicensibus antea Eboraci præsidebat, sed inde ab Egfrido rege pulsus, Romam profectus est, redienſq; in Angliam, cum a prouincialibus suis propter regis offensam, recipi non poterat, venit ad Ethelwaldum Australium Saxonũ regem in Mercia, quondam sub Wolfero rege ab Egfrido victo & eiecto baptizatum, australesq; Saxones fide primus imbuit Christiana. Huic Ethelwaldus rex insulam quandam Selehei. i. vitulorum Insulam nuncupatam donauit, in quam Mercios ab Egfrido, qui id regnum marte superauerat, in exilium actos reciperet: ibi Wilfridus Monasterium condidit, Mercioſq; ad se profugos, permultosq; alios Monastica disciplina continuit, & illius regni Episcopatum gessit. Deinde Egfrido mortuo ad suos reuersus est. Itaque hic Australium Saxonũ Episcopatus, ab Insulæ nomine, Selehensis primò dictus fuit: in quo cũ viginti ordine sedissent Episcopi, a quodam Stigando 21. Episcopo ad* Ciceſtriam, *vbi nunc residet, traductus est. Westsaxoniam latam (vt ante diximus) prouinciam primus ad fidem conuertit, & Pontificali authoritate rexit Birinus ab Honorio Pontifice ad Kinogilsum illius prouinciæ regem missus. Hic Episcopalem sedem Dorcestriæ posuit. Sed vtroq; tam Kinogilso rege, quàm Birino antistite mortuo, Agilbertus quidam Gallus accitus ex Hibernia a Kinewalto rege Kinogilsi filio, illius gentis Episcopus creabatur, quem quia rex Gallicè loquentem vix intellexerat suæ nationis atque linguæ virum facundum nomine Winam, in Gallia procurauit ordinari, posteaq; prouinciam suam in duas distribuit parochias, alteramq;* Wentanæ. i. Wintoniæ *statuit, cui inconsulto Agilberto Winam præfecit, quod is iniquo animo ferens in Gallias discesſit, ibiq; senio confectus moritur. Post hunc Wina solus totam Westsaxonum prouinciam administrauit,*

W. Malmſb.

Cant. Archiepiſcopatus.

Roffensis Epiſcopatus.

Londinensis.

Ciceſtrensis.

Wintonienſis.

nit, quo casu Dorcestria sedes Episcopalis haberi desijt, & ab Wintonia aliquandiu abfuit. Sed Hedda secũdus a Wina illius gentis Episcopus, inter quem & Winam Eleutherius medius interceßit, Episcopalem sedem iterũ Wintoniam reduxit, ibiqué firmauit atque fixit. Itaque illa modica scriptorum dissencio, vtrum a Wina, an ab Hedda, Wintonienßis Episcopatus initium accepit, facilè dißoluitur, si existimauerimus id, quod a Wina inceptũ & inchoatum fuit, ab Hedda perfectum & absolutum fuisse. Succeßione enim vicini, solo Eleutherio interiecto, fuerunt. Sed Hedda mortuo dissectus iterum in duas sedes Episcopatus fuit, vna Wintoniæ restabat, altera ad Shirborniam, quæ Shirborn Monachorum in Southamptonensi comitatu etiamnum dicitur, instituta est. In hac Aldelmus primus sedit, post eum 25. quorum vltimus Osmundus eam sedem suam sub Edwardo rege maiore Sariſburiam remouit. Tum ob huius prouinciæ magnitudinem tempore Edwardi regis & Plegmundi Cantuariensis Archiepiscopi, tres aliæ sedes erectæ fuerunt: prima Wiltonienßis, siue Sunungienßis, in qua Athelstanus primus, post quem 7. in ea sede fuerũt, sedebat. Hæc etiam dicti regis tempore in Sariſburiam traducta desijt. Secunda Cridienßis seu Vnnanienßis, in qua Eadulphus primus fuit Episcopus, eiqué succedebant decem, quorũ vltimus Owtus Cornubiensem præsulatum suæ copulauit. Quem sequutus Leofricus coniunctas illas sedes sub Edwardo rege, Exoniæ collocauit, vbi nunc sitæ sub vna permanẽt. Tertia fuit Wellenßis, siue Fontanenßis Ecclesia, in qua Alithelmus, & Wulfhelmus, qui postea Cantuarienses Archiepiscopi fuerunt, ordine primi sedebant. Tũ paulò post Iohãnes de Villula, veterem illam Fontanensem Ecclesiam Bathoniam trãstulit. Quæ duæ sedes in vnam iam diu coalescentes, ab vno præsule reguntur, pristinaq; vtriusqué sedis nomina tenent. In orientali Anglia quæ Northfolciam Suffolciamq; continet, primus Episcopatum gesßit Fœlix natione Burgundus, qui Sigebertum orientalium Anglorum regem, Erthenwaldi Apostatæ filium in Christiana fide instituit, ad quod ab Honorio Cantuarienßi Archiepiscopo missus est, an. Dom. 630. Hic Donwicki sedebat, eumq; in illa sede sequuti tres, quorum Bisus vltimus, cum tanta corporis infirmitate laboraret, vt administrationi prouinciæ impar esset, diuisa in duas sedes Diœcesis fuit, quarum vna Donwicki, in comitatu Suffolciæ, altera Northelmæ in Norfolcia habebatur. Illius primus Episcopus Bradwinus, cui 12. huius Heatta, cui 10. succeßerunt. Et postquàm in illis locis desierant Episcopales sedes in nouam sedem, quæ Thetfordia nuncupatur, per Herfastum Episcopum iterum coniunctus & mutatus illius regni Episcopatus fuit. Sed paucis deinde labentibus annis, Wilhelmo Rufo Angliæ regnum tenente, Herebertus Losinga Estanglia Episcopus, Episcopatum illum Nordouici moderna in sede stabiliuit. Sequitur Merciorum regnum omnium maximum, & per plurimos comitatus diffusum. In quo rex Penda seu Pæda (cuius filius Weadda Eanfledam Oswini Northumbrorum regis Christiani filiam coniugali amore expetiuit, nuptiaq; non alia conditione, quàm si Weadda Christianus fieret, conciliari potuißent) Euangelium prædicari permißit. Post has nuptias capitales interceßerunt Oswino cum Penda inimicitiæ, bellumqué atrox gestum, in quo Penda victus & interfectus est, & Oswinus Merciorum regnum suo coniunxit, in eoqué Diuinas quidam a Finano Deira Bernicia q; (de quibus proximo loco dicturi sumus) secundo Episcopo, primus Merciorum Episcopus eius mandato ordinatus est. Hunc sine certa sede sequnti sex Merciorum

Sariſburienſis.

Exonienſis.

Wellenſis.

Noruicenſis.

rum Episcopi, quorum vltimus Sexulfus, latè patentem prouinciam Episcopalibus Ecclesijs 5. distinxit, tempore regis Etheldredi, qui quartus post Pendam fuit. Quarum Ecclesiarum nomina hæc sunt. Herefordensis, in qua Pecca: Herefordẽsis.
Wigornensis, in qua Bosetus: Lichfeldensis, quæ illius gentis primaria habita est, in qua Headda: Leogernensis siue Leycestrensis, in qua Wilfridus, & Lindesensis, in qua Headethus primus sedebat: sed postea Celdredus Leycestrensis Episcopus octauus & vltimus, hac deserta ad Couentrensem Ecclesiam secessit, quam Petrus eius successor Lichfeldensi adunauit. Eodemq; modo Oswinus octauus, & postremus Lindisensis Episcopus, suam parochiam cum Leogernensi a Celdredo derelicta coniungens, vtramq; Dorcestriam migrans secum transportauit. cuius sedis Eadulphus decimus & vltimus eam sedem ad veterem regionem reduxit, & Lincolniæ fixit. Quæ diœcesis magnitudine laborans sua, detracta in Eliensi diœcesi (cuius primus Episcopus Herueus fuit) ab Henrico primo, nec non Petriburgensi, atque Oxoniensi ab Henrico octauo, etsi aliquantulum diminuta, commitatuum tamẽ numero adhuc est maxima. Tres etiam alij Episcopatus ab eodem rege Henrico 8. erecti: Bristolensis, Gloucestrensis, & Cestrensis, quæ Henrici 8. tempore Eboracensi prouinciæ addita est. His itaque diœcesibus præter Cestrensem Cantuariensis prouincia tanq; suis numeris perfecta & absoluta constat. Iam ad Northumbrorum prouinciam & Eboracensem alteram Metropolim vltimo loco accedimus, cuius rex Edwinus, coniugata sibi Ethelberti regis filia a Paulino prima Eboracensi Episcopo (quẽ Iustus Cant: Archiepiscopus ordinauit & Honorius Papa pallio donauit) ad fidem conuersus & Eburaci baptizatus est, anno Dom. 687. Sed eo postea interfecto Paulinus (vt antè diximus) cum regina pallioq; in Cantium reuersus est. Interea silebat in ea regione religio. Sed paulò post Oswaldus Edwini frater, qui turbato, & ab alio occupato suo regno in Scotia exulauerat, Christianamq; fidem acceperat, fratris regno restitutus, propagandæ per totam suam prouinciam Christianæ religionis cupiditate ductus, duabus regionibus Deiræ scilicet & Bernitiæ, quæ totum Northumbrorum regnũ continet, Aidanum in Scotia ordinatum præfecit. Harum regionum Episcopatus, Meirnolensis primò dicebatur, postea Lindisfarnensis ob Insulæ nomen, in qua Aidanus Christi Ecclesiam ædificauit, & Episcopatus sedem posuit. Post Aidanum tres Episcopi ibi sederũt. Vltimus Tudda: quo defuncto Alefredus Northumbriæ rex misit Wilfridum (postea australium Saxonum Episcopum, cuius ante meminimus) ad Agilbertum Parrisiorum in Gallia Episcopum, sui regni Episcopum conseerandum. Cumq; moram diuturniorem in Gallia Wilfridus fecisset, rex Oswini filij sui suasu misit Ceddam a Cant: Archiepiscopo, ad Eboracensem iterum præsulatum ordinandum, qui in peregrinatione errans peruenit ad Winam primum Wintoniensem Episcopum, ab eoque sacratus, Eboracum Archiepiscopali authoritate reuersus rexit. Postea rediit Wilfridus, cuius aduentu Cedda secessit in Monasterium Lestingha, & Wilfridus Archiepiscopatum suscepit, solusq; totam prouinciam gessit. Orta deinde inter eum & Egfridũ regem, vt ante diximus, dissentione, australes Saxones petijt, eiusque loco Bosa Eboraci successit. Inde huc vsque Archiepiscopalis dignitas Eboraci continuò retenta est. Quæ Metropolis has 12. parochias quondam continebat. Ecclesiam beatæ Mariæ prope ciuitatem, vltra amnem Vsæ: Ecclesias Riponensem, Beuerlacensem, Dunelmensem, Lindefordensem, Haggestaldensem. Vide Polydorum lib. 9.

Wigornien sis. Lincolnien sis. Elien sis. Petriburgẽsis. Oxonien sis. Briſtolien sis. Gloceſtren sis. Ceſtren sis. Eboracen sis Archiepiſcopatus.

Candidæ casæ vel Galouidia, Dëirensem, Bernicïensem, Cumbrensem siue Carleolensem, Cestrensem, & Ecclesiam Pictorum, præter Eccleſias Scoticas, in quibus ante separata regna crebris se bellis infestantia, Eboracensis Archiepiscopus Metropolitani & Primatis iure fungebatur. Et longè postquàm diuisa essent regna, ob eamq; diuisionẽ defecisset ab Eboracẽsi Metropoli Scotia, quidã Foderochus Ecclesiæ S. Andreæ (quæ postea Scotiæ Metropolis fuit) Episcopus, venit ad Thomam tunc Eboracensem Archiepiscopum, delictumq; fassus est suum, quòd ab Anglicana Ecclesia defecisset, ad quod Malcholini regis, & reginæ Margareta concilio & imperio adductus fuit, ne contra patrum decreta quicquam Eboracensi sedi detraheret. Huic Thomæ Vrbanus Papa exprobrat, quòd tam facilè professionem subiectionis Cantuariensi Archiepiscopo fecisset, in præiudicium Romanæ Ecclesiæ, quæ pacatas controuersias solet refricare, vt appellatione sua ad Papam facta lucri aliquid accresceret. Hunc Thomam sequutus est, post Girardum, qui 16. Archiepiscopus fuit, alter Thomas dictus iunior, qui hos Episcopos in Scotia consecrauit, Michaelem Episcopũ Glasquensem, Wimundum de Syder, & Radulphum ab Orcadensibus electum, qui tum præsbyter fuit in Ecclesia S. Petri Eboraci. Eboracensis etiam sedes habet sibi subditum Sodorensem Episcopatum in Insula Manna, quæ Monaida, seu Monauia, quam Angli Mannam vocant appellatur. Hanc falsò credit Polidorus esse Monam veterẽ Druidũ Insulam, quæ iam Anglesea vocatur. Itaque causa non est, cur a Cantuariensi illatam in parochiarum paucitate Eboracensi sedi iniuriam, quis quæratur aut existimet. Modernæ enim, & præsentis paucitatis non tam Cantuarienses quàm ipsos Eboracenses Archiepiscopos authores fuisse certum est. Quas quinquè diocèsès, primam vltra amnem Vsæ in Ecclesia Christi prope ciuitatem: secundam ad Ripon: tertiam ad Beuerlay positam: quartam in Haugustaldensi Ecclesia: et quintam in casa candida locatam, ipsa Metropolis deuorauit, & in suum corpus traiecit, vt authoris verbis vtar: multò aliter quàm Cantuariensis Metropolis, quæ Archiepiscopatu tantũ Cambriam priuauit, & sedem Meneuensem in Episcopalem mutauit, illamq; prouinciam suæ Cantuariensi subiecit: nec vt Eboracensis, vastauit penitus & absorpsit. A quo tantũ abfuit, vt a proximis finitimisque sibi sedibus destruendis abhorruit, vt quia vicinum Episcopum sibique originis necessitudine coniunctum habere voluit, non in aliena, sed in propria Cantij parochia nouam Episcopalem sedem Roffa constituerat. Itaque adiunctis & vnitis Eboracensi Metropoli, seu potius in eum modum exhaustis prædictis quinque diocæsibus, vt indigenis non modò memoriam, sed ne suspitionem sui vllam reliquerint, tum Albania Pictorumq; diocæsi detracta duæ tantum superfuerunt subiectæ: Cumbrensis olim, iam Carlilensis dicta parochia, & Dunelmẽsis, quæ sua freta potentia etiam cum Metropoli contendebat, & ab eius subiectione sese in ius proprium vendicare nisa est. Quibus ad dilatandum illius Metropolis territorium in Cestrensi cœnobio erectus ab Henrico octauo, Episcopatus restitutus & adiectus est. Pictorum autem Episcopalem sedem (cuius Beda meminit) ignorat prædictus Nicholaus.

Th. Stobbeus.

Polydorus.

Ex epist. Nich. ad Edmerum.

Nich. Scotus in Epist. ad Edmerum.

Carlilensis.

Dunelmensis.

Histor. Petriburg. Latina.

Nunc vtriusque prouinciæ diocæses cum comitatibus quos nũc obtinent, repetamus. Cestria itaque Cestriam comitatum & Rychmondiã & Lãcastriã partemq; Flynt & Dynbigh in Wallia comitatuum continet. Dunelmensis autem ipsum Dunelmensem atque Northumbriam: Carlilensis, Cumbriã, Westhumbri-

hũbriamq; comitatus cingit. Istis sex comitatibus adiecti duo, qui Eboracẽsem diocæsem statuunt: ipsum nempe Eboracum & Nottinghamia prouinciam ipsam absoluunt: alterius autem prouinciæ, quæ tã ditione quam iurisdictione maior est, sunt in Anglia 18 diocæses. Cantuariensis cum Roffensi, ipsum Cantium comitatũ continet. Londinensis quæ Essexiam, Midlesexiam, partemq; Hertefordensis comitatus, Cicestrensis Southsexiam, Wintoniensis Southamtonensem, Surrã & Vectem Insulam. Sarisburiensis Wilcheriam, & Bercheriã: Exoniensis Deuoniam & Cornubiam. Bathoniensis & Wellensis simul iunctæ Somersetum. Glocestrensis Glocestrensem. Wigorniensis Wigorniensem, & partem Waruicensis: Herefordensis Herefordensem, & partem Salopiensis: Conentrensis & Lichfeldensis vnà copulatæ, Staffordensem, Derbiensem, & reliquã partẽ Waruicensis, nec non Salopiensis, & partẽ eam, quæ ad Repillum fluuium spectat. Tum Lincolniensem omniũ maximam sex terminant comitatus, Lincolniensis, Leycestrensis, Huntingtona, Bedfordiensis, Buckingamiensis, et reliqua pars Hertefordensis: Eliensem, Cantabrigia, ipsaq; Elii Insola: Nordouicensem Norfolcia atque Suffolcia. Oxfordiensem Oxfordiensis: Petriburgensem Northamptona, & Rotelandia: Bristoliensemq; Dorcestria. Quibus 18. in Anglia diocæsibus, addendæ sunt Wallia siuè Cambriæ diocæses, quæ & Archiepiscopatu proprio priuatæ, & numero extenuatæ sunt, septẽ viz in quatuor abeuntibus, quæ sunt: Menenẽsis, qua ad fanum S. Dauidis sedet, Landauensis, Banchorensis, & Asßauensis siue Elwensis. In cæteris antiquioribus mutationes ex causis suo ordine in hac historia recẽsendis contigère. Gulielmi enim regis tempore, sub Lanfranco Cant. Archiepiscopo in concilio Londini habito, constitutum & decretũ fuit, vt Episcoporũ sedes, quæ vt diximus, in frequentatis a populo locis non erant, sed in abditis atque solitarijs, iam ad ciuitates & celebriora regni loca migrarent. Vnde Dorcestrensis sedes primò Lincolniam, ac Lichfeldensis Cestriam, Ramesburiensis, & Shirburnensis Sarisburiã, Wellensis Bathoniam, Cornubiensis & Cridiensis Excestriam deductæ sunt. Tum Orientales ac mediterranei Saxones, qui vulgatos Essexiæ & Medlesexiæ comitatus incolunt, Londinensi diocæsi subijciuntur. Adhæc septentrionales & australes Anglos, populum latè patentẽ, qui Norfolci ac Suffolci dicuntur, duabus diocæsibus primò distinctos, vna tandem diocæsis Thetfordiæ primò instituta, indeq; Noruicum traducta, cõtinebat. Eliensis verò sedes, quæ primò Monasterium fuerat, a Lincolniensi cui suberat, separata, sua diocæsi, sub Henrico 1. rege instituta, Cantabrigiensem comitatum & Insulam Eliensem complexa est. Quod Lincolniensi iurisdictioni detractũ territorium ab Henrico rege data in eiusdem Episcopi ditionem Spalding, vrbe Regia compensatum est. Ranul. Cestr.

Nunc Episcopatuum vtriusquè prouincia numero descripto, eorum etiam munera, quæ vt suffraganei Archiepiscopo suo præstabant, eorumq; munerum dignitates, quibus alter alterum antecellit, explicemus. Magnopere enim semper laborabant in loco aliquo & dignitate penes Primatem & Metropolitanũ suum haberi. Idque & suum proprium, & sedis suæ honorem maximũ esse putabant. Primus itaque sub primate honos, Lõdinensi Episcopo delatus est. Is in Synodo & Collegio Episcoporũ, Cant. prouincia Decanus dictus est. Qui quicquid a Metropolitano decretũ per prouinciam suam mãdabatur, literis suis ad inferiores præsules exequutus, debitæ suæ exequutionis eundẽ per literas mandato remisso fecit certiorem. Itaq; per hunc, & totius prouinciæ Clerus ad Synodos Decanus. W. Linwood. Lib. 5. de pœnis cap. æternæ sanctio, & Ex Archiuis.

nodes celebrandas conuocari, & legitima primatus sui monita peragere consuevit. Tum in profligatis illis papisticis ritibus pompose atque solemnibus, in synodis & conuentibus cleri, coram Archiepiscopo suis Missidicus. Ob quæ summa munera, in synodis & sessionibus Episcoparum, proximus illi Archiepiscopo locus a dexteris cunctessus est, nisi Eboracensis adesset, quo interueniente & a dextris sedente, Londonensis sinistras obtinuit. Post Londonensem Wintoniensis in summo honore apud primatem fuit, quia Cancellarius eius nominabatur. Huius proprium munus fuit in missis, in synodo per Londinensem celebratis, aurtam pacem accipere, eandemq; ad Archiepiscopum osculandam deferre, & altari referre. Sed & Londinensi sede vacante, Episcopoue in remotis agente, Wintonienſis eius vices susceptit, & subdecanus Cant: prouincia dicebatur. Huiusq; honoris causa, vt Londinensis dextras, sic Wintonienſis sinistras Archiepiscopo proximus occupauit. Sed Eboracensi præsente, a sinistris propter Londinensem sedebat. Quàm grata autem fuissent Suffraganeis hæc honoris officia, sub primate suo gesta, ex Iohannis Pountois Winton: Episcopi literis, Richardi Grauesend tunc Episcopi Londinen: mortui vices agentis, ad Iohannem Peckam Cant: Archiepiscopum scriptis apparet.

¶ Epistola Iohannis Winton: ad Iohannem Peckam Cant: Archiepiscopum.

Ex Florileg.

„ REuerendissimo in Christo patri et domino charissimo, suus deuotus Capellanus, quicquid potest obedientiæ, reuerentiæ & honoris. Præeminenciæ vestra litteras per harum baiulum nobis missas recepimus 11. die Decembris, quæ „ mixturam quandam doloris & gaudij continebant: Injcit nimirum animo „ nostro mœstitiam, quòd hominem gratum Deo, iustum, mansuetum & pium, „ & his diebus malis regno Angliæ tam necessarium, bonæ memoriæ dominum, „ Richardum Londini Episcopum ab hac luce mors amara subtraxit, sed mate„ riam quandam gaudij & consolationis subministrat, quòd excellentiam ve„ stram, ad nostram, & Ecclesiæ nostræ Winton: iura conseruanda & augenda „ literarum earundem relatu cognouimus, quadam spiritualis dilectionis prærogatiua sollicitam & internam, pro quo vestræ dignationi grates licet exiles „ & tantis meritis impares, quantas pro tempore possumus, exhibemus. Ex hoc „ nempe laudis & honoris titulum vestra præcellens dignitas promeretur, quæ „ tamen se reputat honoratam, cùm, qui singulis quibusq; debetur fratribus, honor debitus non negatur. Ait enim beatus Gregorius: meus honor est fratrũ „ meorum solidus vigor. Verùm quia alibi scribitur, tempore indigemus, vt a„ liquid maturius agamus, ne præcipitemus consilia & opera nostra, neque eo„ rum ordinem corrumpamus, deliberationem nostram super hoc fecimus. Quod „ eius vices eo mortuo vel absente, gerere & exequi ad nos tanquàm ad vestro„ rum Suffraganeorum subdecanum iure consuetudinario dictas pertinere, con„ sultis nostris dilectis filijs, priore & Capitulo nostro Winton: cum omni celeri„ tate accommoda absque moræ dispendio rescribemus: firmum semper habentes „ propositum & promptum gerentes animum ad vestra præcepta & beneplacita „ exequenda. Incolumitatem vestram in longa tempora protendat altissimus ad „ regimen Ecclesiæ sponsæ suæ. Scriptum apud Farnham die prædicto.

Capellanus vester Wintonienſis.

Nam

Nam præter dictas eminentias & prærogatiuas, Cantuar: regis a Londinensibus & Winton: Episcopis, Archiepiscopis Cant: mortuis vel absentibus, tanquàm eorum vicarijs in Coronatione vngi & sacrari solebant. Qua ratione Edwardus rex eius nominis 2. ab Henrico Woodlock Wintoniensi Episcopo consecratus fuit, absentis Archiepiscopi mandato, quòd Robertus Winchelshey tum Archiepiscopus ab exilio, in quod ab Edwardo 1. actus erat, nondum reuersus fuerat, vt in vita eiusdem Roberti deinceps declarabitur. Post Wintoniensem Lincolniensis Vicecancellarius fuit. Tũ Saliſburiensis præcentor, deinde Wigorniensis Capellanus, & Roffensis eruniger Metropolitani sui fuerunt. Quibus honoribus & primatu sue ordinis deuuncientur, & præ cæteris illustriores habebantur. Atque hoc in loco commodum est, eas quoque præfecturas, quas in sessionibus supremi Concilij, quod Parliamentum dicitur, vtriusque prouincie tenent Episcopi, recenſere. Primo itaque loco sedet Cant: 2. Eborac: Archiepiscopus: 3. Londinensis Episcopus: 4. Dunelmensis: 5. Wintoniensis, qui & nobilitati illius ordinis in Anglia Garterij Prælatus procerũ illius ordinis, interiori semper adest consilio. Reliqui post hos 5. Episcopos sine sedũ suarũ discrimine, vt cõsecratione priores, ita locis potiores et digniores cẽsentur. Quod si quis Episcoporũ regi fuerit a secretis, is post 5. Episcopos prædictos primus locũ capit.

Atque hi quidem prouinciales Episcopi Cantuariensis Archiepiscopi Suffraganei censentur & appellãtur. Habent & ipsi sub se suffraganeos, qui ea, absentibus Episcopis, vel alijs grauioribus occupationibus detentis, gerunt, quæ ordinis tantũ, non iurisdictionis Episcopalis sunt. Sed & hi consecrationem ab Archiepiscopo Cant: perinde ac Episcopi capiunt, professionemq; Archiepiscopo iurant. Loca autẽ in quibus licet Episcopis suos suffraganeos constituere, sunt hæc.

Suffraganeorum sedes.

Cantuariensis.	*Douria.*	Exoniensis.	*S. Germani.*
Eboracensis.	*Nottingamia.*	Carleolẽsis.	*Peritbe.*
	Hull.	Gloceſtrẽsis.	*Gloceſtria.*
Londinensis.	*Colceſtria.*	Briſtolienſis.	
Dunelmensis.	*Berwicum.*	Petriburgensis.	
Wintonienſis.	*Gilfordia.*	Oxonienſis.	
	Southamptona.	Meneuensis.	
	Vectis insula.	Assauensis.	
Lincolnienſis	*Bedfordia.*	Banchorensis.	
	Leyceſtria.	Landauensis.	
	Grantham.	Ceſtrensis.	
	Huntingtonia.		
Norwicensis.	*Thetfordia.*		
	Ipſwiche.		
Saliſburienſis.	*Shafteſburia.*		
	Melsonia.		
	Mærleborowe.		

An. 31. Henr. 8. 26. Henr. 8. ca. 24. An. Dom. 1534.

Bathon:

Bathon: & Wellensis.	Tantonia.
Herefordensis.	Bridgenorthe.
Lichfieldensis.	Salopia.
Eliensis.	Cantabrigia.

Edmerus in historia rerum nouarum.

Ac posta Cantuariensem sedem dignitate sua Eboracensem ita vicisse docuimus, videamus quomodo Oceanum ipsum transiens tandem Hiberniam, ipsamq; Galliam iurisdictione superauit. Hibernenses Episcopos a suis postulatos, vel electos a Cantuariensibus Archiepiscopis, confirmari atque sacrari solitos esse, ex his constare potest. Quod defuncto Donato Dubliniæ ciuitatis Episcopo, populi clericiq; tum consensu, quidam Cœnobij S. Albani Monachus Hibernensis vocatus Samuel, electus fuit a rege Hiberniæ qui Murierdach tum dicebatur, communiq; decreto, vt secundum gentis illius antiquum morem a Cantuariensi Archiepiscopo sacrandus ad Anselmum missus est. Qui hominem aliquandiu secum honorificè detentum, & de Ecclesia Dei secundum eius verbum regendum diligenter instructum, & canonicam subiectionem ex vsitato veteriq; more professum in Episcopatus Dublinensis officium promouit. Hæc autem consecratio octauo die post Paschæ festum ab Anselmo ministrantibus sibi in hoc officio, quatuor prouinciæ Cătuariensis Episcopis Suffraganeis suis Wintoniæ celebrabatur. Qui nouus Dubliniæ Episc. tanti patris benedictione literarum de sua consecratione, Regi populoq; Hiberniæ scriptarum testimonio gaudens, a popularibus suis reditum eius gratulantibus, in suam sedem honorificè suscipitur. Hæc autem Cantuariensis sedis authoritas ab Eugenio Pontifice aliquantulum labefactata posset videri. Qui Iohannē quendam Romanæ Ecclesiæ Cardinalem præsbyterum cognomento Paparo destinauit legatum in Hiberniam cum quatuor pallijs, quorum vnū Episcopo Dubliniæ impartiunt, & reliqua tria tribus alijs Hiberniæ Episcopis, subiectiq; eorū vnicuique 5. alios Episcopos. Tamē & hoc contra consuetudinem antiquorum, & dignitatem Cantuariensis Ecclesiæ, a qua solebant Hiberniæ Episcopi consecrationis accipere benedictionem, & non tam ad Cantuariensis sedis minuendam authoritatem, quàm ad certum Episcoporum numerum statuendum, qui pro Metropolitani olim indistinctè arbitrio multiplicabantur, vt singuli Episcopi plures Episcopatus quasi parochiatim & ecclesiatim possiderent, factum fuisse decernitur. Ab Anselmo enim iterum petitum ab Hibernensibus alterius Episcopi consecrationis auxilium certum est ex regis prædicti, Episcoporum atque procerum, ad eundem literis. Quod totum negotium atque decretum inseruimus, ne rei gestæ veritatem vel verbo tenus immutasse videamur.

Rob. Abbas qui scripsit additamenta ad Chronica Sigisberti. Anno 1151.

Bernard. Claruiar. in vita Malachiæ.

Edmerus.

Rex Hiberniæ Murchertachus nomine, & Dofnaldus Episcopus cum cæteris Episcopis: & quiquè nobiles cum clero & populo ipsius Insulæ miserunt
" nuncios ac literas ad Anselmum, innotescentes ei quandam ciuitatē Wataferdiam nomine in vna suarum prouinciarum esse, cui ob numerosam ciuium
" multitudinem expediret Episcopum institui, simulquè petentes, quatenus ipse
" primatus quem super eos gerebat potestate, & qua fungebatur apostolica
" fretus authoritate, sanctæ Christianitati ac necessariæ plebium vtilitati instituendo eis Pontificem subueniret. Iam enim sæcula multa transierant, in quibus

bus eadem ciuitas absque prouidentia & cura pontificali consistens per diuersa tentationum pericula iactabatur. Elegerant autem idem ipsi in hoc officium quendam suæ gentis virum vocabulo Malchum, eumquè sacrandum cum cõmuni decreto ad Anselmum transmiserunt. Decretum autem hoc:

Anselmo Dei gratia Anglorum Archiepiscopo, clerus & populus oppidi Wataſordeæ cum Rege Muchertacho & Episcopo Dofnaldo, salutem in Domino. Pater sancte, cœcitas ignorantiæ nos diu detrimenta salutis nostræ sustinere coëgit, quia magis elegimus seruilitèr dominico iugo colla subtrahere, quàm liberalitèr pastorali obedientiæ subesse. Nunc autem quantum proficiat pastoralis cura cognoscimus, cùm aliarum rerum similitudines ad mentem reuocamus, quia sine regimine nec exercitus bellum, nec nauis marinum audet acceptare periculum. Nauicula ergò nostra inundans dedita fluctibus, sine pastore contra callidum hostem qua ratione pugnabit? Propterèa nos, & Rex noster Muchertachus, & Episcopus Dofnaldus, & Dermec Dux noster frater regis, elegimus hunc præsbyterum Malchum, Walchelini Wintonienſis Episcopi Monachum nobis sufficientissimè cognitum, natalibus & moribus nobile, Apostolica & Ecclesiastica disciplina imbutum, fide catholicum, prudentem, moribus temperatum, vita castum, sobrium, humilem, affabilem, misericordè, literatum, hospitalem, suæ domui benè præpositum, non neophitum, habentem testimonium bonum in gradibus singulis. Hunc nobis petimus a vestra paternitate ordinari Pontificem, quatenùs regularitèr nobis præesse valeat, & prodesse, & nos sub eius regimine salubriter Domino militare possimus. Vt autem omnium nostrum vota in hanc electionem conuenire noscatis, huic decreto canonico promptissima voluntate singuli manibus propriis roborantes subscripsimus. Ego Muchertachus Rex Hiberniæ subscripsi. Ego Dermeth Dux, frater Regis subscripsi. Ego Dofnaldus Episcopus subscripsi. Ego Ferdomnachus Lugdunenſis Episcopus subscripsi. Subscripserunt hijs multi plures, quos nos breuitati studentes notare, non necessarium duximus.

Cum igitur animaduertisset Anselmus eos iusta & vtilia petere, petitioni eorum libens annuit. Electum ergò Pontificem, diligentèr in ijs quæ sacra iubet authoritas examinatum, ac multorum eum vita sua testimonio dignum Episcopatu comprobatum, sumpta ab eo ex more de subiectionis suæ obedientia professione, sacrauit eum Cantuariæ 5. Kal. Ianuarij, assistentibus, & cooperantibus sibi in hoc ministerio duobus Episcopis suis, Radulpho scz. Cicestrenſi, & Gundulpho Roffenſi. Itaque Cantuarienſis sedis authoritati illa Adriani per sunum legatum Archiepiscoporum in Hibernia constitutione additum magis & adiunctum, quàm derogatum fuit: vtpote qui nihilominus Cantuarienſem primatem in omnibus agnoscunt suum. Et quia Angliæ Episcopatus recensuimus, commodissimum in hoc loco videtur, etiã Hiberniæ Episcopatus, Archiepiscopatibus & prouincijs suis distinctos enumerare. Itaque Archiepiscopatus quatuor sub Eugenio cõstituti sunt hi. Primus Armachenſis primas, sub quo sunt 8. Lugdunenſis, Pharenſis, Thuenenſis, Chonderenſis, Rathpotenſis, Cenenercenſis, Ardahacdenſis, Cluenerardenſis: Secundus est Casselenſis Archiepiscopus, sub quo hi vndecim continentur, Ligmorenſis legatus, Tamelethenſis, Eluanumenſis, Arcinorenſis, Lumpniacenſis, Kildareuenſis, Waterfordenſis, Arthfortenſis, Roſcenſis, Finiabrenſis, Korcenſis. Tertius est Dublinenſis Archiepiscopus, cui subiacent quinque, Binnigenſis, Lethelenſis, Earipalenſis,

lensi, Ferdiensis, Kildarensis. Quartus est Tuamensis *Archiepiscopus, sub quo & alij quinque sunt, Chieuserneńsis, Maigonienſis, Achatornenſis, Killathenſis, Alſmenſis. Atque hij omnes 33. Epiſcopatus vſitato & antiquiſſimo Hibernici regni iure ac inſtituto, Cantuarienſi ſedi, vt Metropoli parent.*

Scotia etiam quanquàm ab Eboracenſi Prouincia ob regnorum diuiſionẽ penè coacta ſe ſeiunxit, tamen Cantuarienſem Eccleſiam, vndè gubernandi, ſuamq́ prouinciam regendi iura ſumeret, vt matrem agnouit. Nam cùm Scotia reges in ſuo regno Metropoliticam Eccleſiam quæ cæteris præſideret, a Romanis Pontificibus poſtularent, primò Sixtus quartus Pontifex, S. Andreæ Epiſcopum, tocius Scotiæ Primatem & Metropolitanum, Romanæq́ ſedis legatum conſtituit. Idemq́ ne Epiſcopi Scotiæ in ſuo regno capite carerent, quanquàm reclamante Eboracenſi Archiepiſcopo, has 12. ſedes Metropoliticæ S. Andreæ ſubiecit, Roſſenſem, Brechnenſem, Glaſquenſem, Dunkeldenſem, Aberdonenſem, Cathanenſem, Danublacenſem, Candidæ caſæ, ſeu Galouidiæ, Morauenſem, Orcadenſem, Liſmorenſem, & Pictorum: non Sodorenſem vt quidam ſcribit, huius enim ſedes in Manna Inſula eſt, quæ Eboracenſi paret Metropoli. Deinde Innocentius octauus, Wilhelmo Shenes Regis Scotiæ ad ſe oratorem, in eadem Metropolitica Eccleſia cum Primatis & Legatinæ authoritatis iure collocauit, eumq́ & ſuos ſucceſſores ad obſeruantiam imitationemq́ huius noſtræ Metropolis his verbis aſtrinxit.

In concernentibus Archiepiſcopalia, Primatia, & huiuſmodi Legationis officia, iura, & eorum liberum exercitium, honores, onera, & emolumenta obſeruent, teneant firmitèr, ac inuiolabilitèr ſtudeant perimplere laudabiles cõſuetudines inclitæ Metropolitanæ Eccleſiæ Cantuarienſis, cuius præſul regni Angliæ legatus natus exiſtit. Illas hic ac ſi de verbo ad verbum exprimerentur, pro expreſſis haberi volentes, qualeſcunque ſint, ad præfatam prouinciam, Archiepiſcopãtum, Primatiam, & Legationem S. Andreæ, & illius Eccleſiæ, Monaſteria, beneficia Eccleſiaſtica, Epiſcopos, Abbates, Capitula, Vicarios generales, conuentus, & perſonas, clerum & populũ eiuſdem dicta authoritate extendimus, inducimus, & inſtituimus, ac volumus pari modo conſuetudines huiuſmodi, ſicut in dicta Cantuarienſi prouincia & legatione obſeruantur, in regno & prouincia Scotiæ prætactis, impoſterum perpetuis futuris temporibus inuiolabiliter obſeruari.

Ex Archiuis. Ex Camera Apoſtolica. Lib. 24. fol. 24.

Præterea cum Reges Angliæ Normandiam, Guaſconiam, Acquitaniam prouincias Gallicas ſua ditione tenuiſſent, Epiſcopatibus vacantibus, ſpiritualitatis ſeu Eccleſiaſticæ iuriſdictionis cuſtodia penes Cantuarienſem Archiepiſcopum remanſit, qui vicarios ſuos in illis diocæſibus & prouincijs deleganit. Tum ſi quis ad Romanam ſedem appellauiſſet, etiam ad Cantuarienſem, ne in iuris ſui poſſeſſione turbaretur, ſimul appellauit. Quæ appellatio, quia poſſeſſionis tuendæ cauſa, ne lite pendente immutaretur, fuit interpoſita, tuitoria dicta eſt. Huius autem appellationis recipiendæ vim, non alteri cuiquam Archiepiſcopo conceſſam legimus: vt ſi in Eboracenſi, vel vicinis prouincijs, appellare quis ad Principem vellet, ſi poſſeſſionem interim tueri ac defendere cupit, Cant. Archiepiſcopum inuocabit. His ita breuiter expoſitis, ad Cantuar: ſedis priuilegia accedemus, ſi priùs aliam ex Anacleto huius Inſulæ diuiſionem inſeruerimus. Heptarchia ante commemorata longè poſt Chriſtum fuit, ideoquè notior eſt hiſtoria, huius autem veritatem quia latet plures, iuxta veterum

teſtimonia

testimonia proferemus. Britannia 5. habuit prouincias, viz. Britanniam primam, Britanniam secundam, Flauiam, Maximiam, & Valenciam. Prima occidentalis Insulæ pars est, in qua Britones Bruto & Corynæo ducibus primò appulsi sedes statuerunt. 2. Cantium est, in quo deindè Brutus & sui incolæ fuerunt. 3. Flania (quæ & Mercia dicitur) quia mercibus diues, cuius caput Londinum. 4. Maxima. i. Eborac ab Imp. Maximo vocata. 5. verò Valentia, a Valente Imperatore sic dicta est. Albania quæ nunc scz. absque Scotia dicitur, sicq; ordinatum a viris sanctis prædictis duobus fuerat, vt in occidentali Insulæ parte, quæ & nunc adulterino vocabulo Wallia dicitur, propriè verò Cambria, a Kambro Bruti filio dicta, vrbs legionum Metropolis fuerat 12. Suffraganeos habens. Dorobernia quæ nunc Cantuaria dicitur, a dur Britannico quod est aqua, quoniam aquis abundat, sic nũcupata, Metropolis ab australi Thamisiæ fluuij parte. 12. Suffraganeos habens. Londonia Metropolis 12. Suffraganeos habens. Eboraca (quæ nunc dicitur Eboracũ) Metropolis, 12. Suffraganeos habens. Et vrbs quæ nunc S. Andreæ forsan dicitur, totidem Suffraganeos habens, olim Alba dicta est, vnde & Albania Prouincia, vel potius ab Albanacto Bruti filio nuncupata. Cumquè hoc ordine distincta ducentis annis & pluribus Britannica Ecclesia floruisset, superuenit gens Saxonica, quæ nunc Anglica dicitur, a Britonibus inuitata, vt contra Pictos & Scotos, qui boreales Insulæ partes occupauerant, Britonum stipendijs militarent. Tandem verò cum valde creuissent, iuncto cum hostibus fœdere, & ipsi quoque peiores hostes effecti, miris prodicionibus incolas ad occiduas partes Insulæ propulerunt, totamq; terram residuam, quam & Angliam vocarunt a natali suo Saxoniæ solo, quod lingua eorum Engelonc vocabatur, id est, Angularis terra, Britanniam occupatam sic nominantes, nec non & Scotiæ partem non modicam, destructis Ecclesijs ritu gẽtilitatis, quoniam gentiles erant, fœdauerunt, Britonibus nihilominus Christi fidem in occiduis Insulæ finibus inconcusse seruantibus. His sic se habentibus missus est a Gregorio Augustinus Monachus in Angliam, qui duas tantum in Anglia Metropoles constituit, Doroberniam scilicet et Eboracum. Dorobernia, quam sibi sedẽ elegerat totã Angliã fere, quia 12. vel 13. Episcopatus amplos continebat, subiecit. Hæc Girald. Sed istis non immorabimur, ad propositum reuertamur.

Girald Cambrens. lib. 2. de iure Metrop. Ecclesiæ Meneuen. ad Innocent. 3.

Girald. Camb. Lib. 2. de Dialogis.

Cantuariensis sedis Priuilegia & Prærogatiua.

NVnc singularum sedium origine ac mutatione, nec non Cantuariensis sedis eminentia & dignitate expositis, operæpretium erit, huius quoque sedis Prærogatiuam atque Priuilegia, tam ea quæ ipsa origine vetustateq;, quam quæ Principum indulgentia atque concessione tenet, seorsim, parce tamen enarrare. Nam vt diximus, Archiepiscopi Cantuariensis authoritas, non certis atque definitis Archiepiscopalis aut Metropoliticæ iurisdictionis cancellis concluditur, sed ordinaria, libera, penèq; arbitraria per suam prouinciam excurrit & diffunditur. Cuius quidem potestatis & authoritatis vt ab ipsa origine ducatur, vtque facilis ac in promptu esse possit, rationem ostendamus.

mus. Augustino primum, vt in eius vita patebit, potestatem indulsit Gregorius regum ad Christianam fidem conuersorum authoritate, per totam Angliam Episcopos ordinandi, Ecclesiastica iura describendi, ritus & ceremonias instituendi. Hic in sua prima ordinatione quam ab Etherio Arelatensi Episcopo in Gallijs accepit, nulli certæ sedi astrictus, sed Anglorum Episcopus, seu Apostolus dictus est. Ac postquàm eo nomine ordinatus esset, tantæ dignitatis sedem Cantuariæ locauit. Deinde Theodorus Cantuariensis Archiepiscopus sextus ab Augustino: summus Angliæ Pontifex ordinatus & appellatus fuit. Ab hoc itaque initio Ecclesiasticarum rerum summa potestas penes Cantuarienses Archiepiscopos, tam ab ipsis regulis inter quos septem regionibus diuisum tum regnum fuit ad fidem conuersis, quàm a posterioribus regibus qui vna ditione totum regnum gubernabant, approbata semper remansit. Adeo vt in concilio quod apud Barrum sub Vrbano Papa. 2. contra Græcos Spiritus sancti processionem a Deo filio denegantes celebrabatur, in quo docte Anselmus tum Cant: Archiepiscopus eorum errorem refellit. Vrbanus Papa aduentu eius lætus: Hunc, inquit, pro Magistro teneamus, & quasi comparem, velut alterius orbis Apostolicum & Patriarcham iure venerandũ censeamus. Sed Pontifices Romani hac authoritate præditos Cant: Archiepiscopos vt suos legatos nominabant, vt authoritatem quam iure suo obtinebant, a sede Romana sumere viderentur. Non aliter atque Henrico octauo Regi insignem illum & verum fidei defensoris titulum Papa diplomate suo detulit, veritus ne quod euenit postea immanes suas vires deleret atque frangeret. Hæc fuit plerumq; Papalis calliditas & astutia, vt quorum authoritatem in administratione Ecclesiastica maximam esse cognosceret, is omnium regnorum dominium affectans, eos suos legatos voluit dici, vt quæcunq; in administratione sua gesserant, sua tanquàm vniuersali authoritate fieri viderentur. Hac ratione non modò in Anglia Cantuariensem & Eboracensem, sed in reliquis regnis Christianis celebrioribus legatos suos nominauit: in Scotia Archiepiscopum S. Andreæ, in Germania Archiepiscopum Sallisburgensem, in Gallia Remensem, in Italia Pisanum, & in Hungaria Strigoniensem Archiepiscopum, quorum omniũ authoritas tanta fuit, vt cum inferioribus suæ prouinciæ quibuscunq; prælatis in omni ordinaria iurisdictione concurrerent.

In vita Aug. & ex Epist. Bonifacij ad Lanfrancum.

In Memoriale Histor. an. 669.

Ex Edmero.

Ioh. Capgrau.

Itaque Ecclesia Metropolitica Cantuariensis quædam habet iura cum cæteris communia, legibusq; descripta, quædam absoluta, sibiq; singularia quæ legibus expressa non sunt. Præscripta legibusq; definita iura, sunt huiusmodi: Prouincialium Episcoporum post suam electionem & regiam approbationem confirmatio & consecratio, in qua tamen est aliquid singulare. Nam in Ecclesia Christi Cant: celebranda est, nec in quocunque alio loco quantumuis celeberrimo, legitime id fieri potest, quamuis vt alibi fiat Decani & capituli Cant: consensus de consuetudine accedere debeat. Ad hanc rem Episcopi sacrati grandia olim tributa præstabant. Veluti consecrationis die qui Dominicus esse debet, nocteq; antegressa, omnes familiæ Archiepiscopi sumptus sacratus lautissimo instructo conuiuio sustinebat, & in sacratione cappã professionalem Archiepiscopo donabat. Prostridie discedens Archiepiscopo remunerationis præmijq; loco Centum libras vel marcas pro Episcopatus scilicet exiguitate aut magnitudine locij, distantia dabat. Tapeta sua atque vestes soluta pecunia ab Archiepiscopi Capellanis redimebat. Pecuniam etiam largam inter Archiepiscopi

Peckam. fol. 87 112.

In Albo Restro.

famulos

famulos distribuebat. Crucifero Archiepiscopi quadraginta solidos, totidemq; Mariscalcho donabat. Quæ tam copiosa quondam largitas in isto consecrationis die, ad modicam decem librarum summam Archiepiscopo iam contracta est, aliqua præterea, sed pertenui in famulatum liberalitate diffusa. Pro cappis autem professionalibus xx. s. in vniuscuiusq; Episcopi consecratione Cantuariensi Ecclesiæ præstantur. Quilibet etiam consecratus in sua inauguratione Archiepiscopo Cantuariensi iuramento pollicetur obedientiam canonicam, & defensionem omnium Cantuar: Ecclesiæ Priuilegiorum atque libertatum. In Lib. public. precum.

Adhæc visitandi, Synodos & concilia cogendi, inferiorum negligentias defectusq; supplendi, appellationes recipiendi, ad easq; rescribendi, debilibus & infirmis Episcopis Coadiutores assignãdi, Vicarios generales atque commissarios non habentibus aut idoneos non habentibus constituendi, præterea indulgendi, tollerandi atque dispensandi & similia, nota satis sunt scriptisquè legibus prodita iura. Quæ verò sua sunt peculiaria atque propria, aut in ciuilibus honoribus priuilegijsquè consistunt, aut in Ecclesiasticis. Ciuilibus enim multis honoribus tam antè, quàm post conquestum multi Angliæ reges Cant: Archiepiscopos affecerunt: vt cùm Nobilium & magnatum hæredes, qui in minore sunt ætate, antequam legittimam ætatem attingunt, in fide atque clientela regia quam guardiam seu custodiam nuncupant, iure Regni retinentur, Henricus. 3. Rex Angliæ Comitis Glocestriæ hæredes, quoties in minore ætate ad eam hæreditatem peruenirent, in authoritate & tutela Cantuariensium Archiepiscoporũ esse voluit, eiusdemq; Comitis maneria de Tunbridge, Horsmondẽ, Brastyd, Veilestõn, Melitõn & Pettys, quamdiu in minori esset ætate in eorundẽ custodia esse statuit, vtquè ab Archiepiscopis Cantuariensibus tanq; a primis illius soli dominis, quatuor militum præfitis feodis ac seruitijs Glocestriæ Comites eadem maneria accepta agnoscerent, in vniuscuiusq; Archiepiscopi intronizatione eis inseruiebant, & Seneschalli sui atque Principalis Pincernæ officia gerebant. Winchelsey. anno. 6. Cortney. fol. 290. In Alb. 34.

Qui cum hæc eo tempore impendunt seruitia, certis quibusdam feodis atque præmijs vicissim remunerari solebant. Eodem etiam seruitij genere D. Coniers Baro, & D. Strangwayes maneria de Whiuelton, Semer, Eston, Alderwicke, Pothon, & Domington in Eboracensi comitatu tenent. Oxonij item Comes, Baronesq; D. Rosse, & D. Darcie ad obsequia & seruitia militaria Cantuariensi Archiepiscopo præstanda pro quibusdam suis prædijs manerijsq; astringuntur. In quorum seruitiorum iuribus fruendis, Cantuariensis Archiepiscopi Prærogatiua aliorum subditorum iura antecellit. Hæc est enim regni iure prærogatiua regia. Vt cum plurium diuersi status & conditionis prædiorum & maneriorum pluribus primæuis soli dominis, plura tribuunt militaria seruitia. Si princeps sit vnius prædij aut manerij principalis Dominus, is reliquorum dominorum tota iura ad se prærogatiua regia deducit atque trahit. Ita quotiescunquè huiusmodi hæres in minori sit ætate, Princeps remotis cæteris dominis totam illius tutelam & curationem nanciscitur, quo iure tocius etiam hæreditatis, quanq; plurimorum fundis diuisæ emoluments percipit. At Cantuariensis Archiepiscopi prærogatiua præ cæteris hoc habet præcipuum, vt quicunque a Principe terras tenent, siue in ipso præcipuo ac principali seruitio, quod Capitale vocant, siue in militari: si alias a Cantuariensi Archiepiscopo

militaribus seruitatibus alligatas habeat, earũ emolumenta atque iura quamdiu minor sit, Archiepiscopo Cantuariensi deferuntur. Hoc autem tam eximium ius vetustissimum, semperq; obseruatum fuit. Nuper verò cùm pro manerio de Flete in Cantio, quod Edwardus Oxoniensis Comes tunc minor in militari seruitio Archiepiscopo Cantuariensi debito tenet, res in controuersiam veniret: perspecta penitùs lege quæ de regis prærogatiua lata est, perpensisq; instrumentis atque monumentis qua Archiepiscopus proferebat, rerumq; antè pro terris Baronũ Rosse, Coniers, & Darcy temporibus Henrici. 6. & Henrici. 8. similiter iudicatarum authoritate, a celeberrimo prudentissimoq; viro D. W. Cecilio equite aurato, iam Barone Burleighe, Regiæ maiestatis consiliario, & præcipuo secretario, curiaq; Guardiarum & liberationum regiarum, in qua de huiusmodi minorum atque seruitutũ iure disceptatur, Magistro atque præside, cum Regij procuratoris aliorumq; a Regijs consilijs in ea curia præsentium consensu, decretum est commoda & emolumenta manerij de Flete ratione minoris ætatis Oxoniensis Comitis, ad Cantuariensem Archiepiscopum pertinere, omniaq; quæ anteà Archiepiscopus pro iure suo proposuisset, atque docuisset ad Regios vsus percepta sunt, eodem decreto ei restituta fuerunt.

Acta in curia Ward. & Lib. 2. Iulij an. 8. Reginæ Elizabeth.

Idem munificentissimus pariter ac religiosus rex Henr. 3 summa libertate & immunitate tam familiam q̃ prædia atque maneria Cantuariensis Archiepiscopi muniuit. Mulctas omnes atque pœnas, quas famuli, serui, ministri, vasalli, coloni, aut tenentes Archiepiscopi incurrerent, siue a lege, siue a Iudice irrogarentur, Cantuariensibus Archiepiscopis concessit: easq; a Regijs Iudicibus ac ministris exigi aut peti prohibuit.

Winchelsey. anno. 6. Peckam. fol. 22 Alb. 33.

Iohannesq; Pius Rex Huberto tum Cantuariensi Archiepiscopo authoritatem concessit, vt vetera feoda in antiquissimo illo seruitio quod Gauelkind appellatur vsitata, ad militaria seruitia, & designatos ac præscriptos pro illis seruitijs redditus transferret, vtqué illius generis tenentes ac coloni pari cum reliquis Archiepiscopalium prædiorum possessoribus immunitate gauderent.

Deinde Henricus 6. Iohanni Stafford Archiepiscopo concessit, vt Cantuariensium Archiepiscoporum tenentes, residentes ac firmarij, a prouisoribus & victualium captoribus pro hospitio regio deinceps semper liberentur.

Hoc Priuilegium inclitus Rex Henricus octauus W. Warame suisqué successoribus itidem confirmauit, ac insuper commemorauit, vt ab omni Panagio, Pesagio, Lastagio, Stallagio, Cariagio, Pescagio, Picagio, Terragio, Tronagio, Pontagio, Chunnagio, Ankeragio, Wharfagio, omniqué secta ad shiras & hundred, & lasta hundredorum, a quibus antè immunes erant, quieti essent ac soluti.

Alb. 33. Peckam. fol 76 & 90. 311. 307.

Eosdem etiam famulos, ministros ac colonos a tributi pensitatione, quæ pro his oneribus quæ prisci iuris vocabulis Tollagium & muragium vocant, ac Thelonio omniqué alia præstatione quacunque, oneribusq; tam impositis, quàm imponendis per totam Angliam perpetuis futuris temporibus penitus soluit ac liberauit.

Ex Archiuis. turris London in rotulo cartarum. an. 16. regis Iohan. Wara. fol. 114.

In Cantuariensi etiam Ecclesia illius ciuitatis Præsides ac rectores, quos Maiores ac Ballinos nuncupant, claues quas Masas vocant Magistratus insignia sibi a lictoribus suis præferri non permittebantur. Quia in ea Ecclesia illorum cessabat authoritas.

Necnon in Episcopatu Roffensi Cantuariensis Archiepiscopus plenum

ius

ius patronatus obtinebat, eumque sicut alia sui iuris patronatus Ecclesiastica beneficia liberè conferebat. Eoque vacante non modò spiritualium, sed & temporalium administrationem, custodiamq; retinebat: eaque feodalia seruitia, quæ pro terris prædijsque Episcopalibus Regibus iam deseruntur ab Episcopis Roff. Cantuariensi Archiepiscopo tanquam illius sedis patrono atque conditori tribuebantur. Aliaquè permulta sunt Cantuariensis sedis in legibus regni municipalibus commemorata priuilegia, quorũ nonnulla desuetudine contrariisq; legibus sublata sunt, reliqua vi pristina & authoritate constant. Ab his itaque ad maiora Ecclesiasticæ suæ authoritatis potestatisq; spatia, quæ huius loci ac instituti magis propria sunt, accedamus.

In his primum ac præcipuum munus est, quòd Angliæ Reges imperium suscipientes à Cantuariensibus Archiepiscopis sacrari & coronari volebant, iuramentiquè vinculo astringi Reipublicæ, vt sceptrum gladiumq; regium ad regni tutelam atque salutem gerant. Hæc enim regalis sacratio atque coronatio Cantuar. Archiepiscoporum semper fuit propria, vt in sequenti historia sæpiùs declarabitur. Ex omni hist. notorium.

Regias etiam nuptias Cantuarienses Archiepiscopi coniungunt, & benedicunt.

Cum enim in Windsoriæ castro quod in Saliſburiensi diocæsi situm est, Saliſburiensis Episcopus Episcopali iure tanq; in propria diocæsi voluit Regem & Reginam tum coniugandos matrimonio copulare, ab omnibus proceribus acclamatum est hoc ius Cantuariensium Archiepiscoporum esse proprium. Regesq; ac Reginas vbicunquè in Anglia degerent, eius esse Parochianos, totumquè regnum etsi diuersis diocæsibus distinctum sit, ratione primatus eius esse Parochiam. Episcopos autem Parochiarũ atque diocæsium iura ab ipso sumere, nec eum iure suo in suis diocæsibus oportere fraudare. Gervasius Dorobernẽsis Monachus in act. Pont. Cãt. cap. de Radulpho.

Huic proximum quòd Eboracensis Archiepiscopus non modò ab Archiepiscopo Cantuariensi se electum confirmari, & sacrari in Cantuariensi Ecclesia petit, sed & ipse ad Archiepiscopum Cantuariensem confirmandum & consecrandum in eandem Ecclesiam accedit, & in sua sacratione obedientiam profitetur. In vita Lanf.

Archiepiscopi quoquè & Meropolitani Hiberniæ, ab Archiepiscopo nostro sua confirmationis & consecrationis iura capiunt, & ad huius sedis obseruantiam, atque cultum se astringunt. Ex Edmero.

Tum ipsi Prouinciales sui Suffraganei & Episcopi tenentur singuli aliquem ab Archiepiscopo Cant: nominatum in bonarum literarum studijs alere & exhibere, donec eidem competens contulerit beneficium Ecclesiasticum. In Alb. fol. 11. Winchelsey. fol. 17. & 60.

Sed nec in vita solùm, & consecrationis suæ tempore huiusmodi officia Archiepiscopo suo tribuunt, sed mortui annulos, & sigilla cuncta, præter eum qui optimus sit relinquunt. In Alb. fol. 11.

Quidam etiã vt Assaphensis & Banchorensis in Wallia Episcopi, præter ea quæ diximus munera, equum suum generosum quem Palafredũ appellant, freno ornato atque cella instructum Archiepiscopo debent. Alb. 31.

Roffensis verò Episcopus, qui capellanus Archiepiscopi habetur, præteritis addit cuppam seu cyphum argenteum, canesq; venaticos. Alb. 31.

Addantur ad iita, iura Archidiaconatus Cantuar: vacantiũ, quæ tum ad Archiepiscopum redeunt, a quo profecta sunt. Archidiacoui enim Alb. 31.

Cantuarienſes poſtquàm Epiſcopi ab Archiepiſcopis ſacrati ſunt, authoritatem habent ipſos in Epiſcopatus ſui poſſeſſionem inducendi, & in Epiſcopali throno collocandi, quibus id muneris obeuntibus, equus cella & frenis ornatus, cyphus argenteus, & decem marcæ domo concedantur. Oblationes etiam quæ inter ſacrorũ ſolemnia a Regibus & magnatibus fieri ſolebant, quasq; regiæ capellæ decanus ſibi vendicat, Cant: Archiepiſcopo, quotieſcunque interſit, debentur.

Cap.1.de off. legati. Peckam.fol.89 Fol.6.in Albo.

His expoſitis iam ad ea quæ iuriſdictionis ſunt, quæquè iure quodam peculiari Archiepiſcopo Cant: competunt veniamus. Huius iuriſdictionis magna vis & authoritas ſemper fuit. Nam cum Archiepiſcopus & Metropolitanus non aliam in ſua Prouincia iuriſdictionem vendicare ſibi poſſit, quàm quæ iure expreſſa & definita ſit, nec ad ſuum tribunal euocare ex Epiſcoporum diœceſibus quempiam, niſi prouocando, aut alijs modis in iure expreſſis ab Epiſcopo proprio receſſerit, & Archiepiſcopum adierit: Cantuarienſis tamen Archiepiſcopus, in quacunq; ſuæ Prouincia diœceſi ac Parochia, etiam appellatione nulla interpoſita ſingulas ac vniuſcuiuſquè cauſas querelaſquè dijudicandas poteſt ſuſcipere. Quæ iuriſdictio, tam tacito omnium conſenſu, vſuq; longæuo, quàm Regni inſtitutis latiſquè legibus in iuris vigorem neceſſitatemq; iamdiu tranſijt. 10

Adhæc ipſarum appellationum iura, quæ omnibus Metropolitanis competunt, in hactamen ſede ſunt propè ſingularia. Namq; ab inferioribus iudicibus ad hunc Metropolitanum omiſſis medijs appellatur, & non gradatim vt iura præſcribunt. Statimq; appellatione recepta, vetat eos a quibus appellatum eſt, mandatis vt dicitur inhibitorijs, ne cauſam ad ſuum tribunal per appellationem delatam vlteriùs tractent, neve quicquàm in appellantis præiudicium attemptent aut faciant, quod iura ſine cauſæ cognitione fieri haud permittunt. 20

Ex vſu confirmato. an.24. Henr.8.

Statuta antiqua curiæ de Arcubus. Peckam.fol. 166.& 177.

Albo.fol.2. c.cum teneamur.ext.de appellationibus. Peckam.fol.16 185.191.199.

Præterèa cum in his cauſis, in quibus iam ad Regiam Maieſtatem appellatur, antiquitus ad vſurpatum Romanum conſiſtorium appellatum fuit, Cantuarienſis Archiepiſcopus de cauſa controuerſa ſummariè cognouit, reiquè controuerſæ poſſeſſionem iuxta iuris exigentiam vni litigantium adiudicauit, proprietatis iure ad inſtantiam & exitum appellationis reſeruato. Et hæc appellatio, quia poſſeſſionis tuendæ cauſa interponebatur, tuitoria dicta eſt. Cuius præſidio vt poſſeſſionem firmaret non modò litigãtibus, ſed ipſis Romani Pontificis Iudicibus delegatis inhibuit, ne lite pendente quacunq; innouatione poſſeſſionem a ſe decretam turbarent, aut appellanti præiudicium inferrent. Ad hoc poſſeſſionis tuendæ auxilium implorandum, non modò ex ſua Prouincia, ſed ex Eboracenſi, atque Hibernia, aliiſquè Prouincijs Gallicanis, quæ quondam in Angliæ Regis ditione fuerunt, omnes ad Papam prouocantes olim confugerunt. 30 40

Fol.2.in Alb. fol.6.

Cum autem in ſua, vt diximus, poteſtate ſit inferiorum prælatorum defectus & negligentias ſupplere, hoc ille nulla prius negligentiæ cõiectione probationeq; præhabita facit, eorumq; geſta arbitrio libito, ſuo reuocat, ac reformat.

Ex omnibus Regiſt. notorium.

Sedis etiam Epiſcopalis in ſua Prouincia cuiuſcunque vacantis authoritas, quæ iure communi in Eccleſia capitulo vel conuentu tanquàm in reliquo corpore manet, in Cantuarienſi Archiepiſcopo conſiſtit. Sed hanc authoritatem alteri plerumq; mandare ſolet, qui noto ſatis nomine, illius Diœceſis quæ Epiſcopo

copo caret, Custos spiritualitatis nuncupatur. Hac prærogatiua omnia illius vacantis Diœcesis Episcopalia iura ad Archiepisc. deuenerunt, veluti visitandi, instituendi & reliqua, fructus etiam quorumcunq; beneficiorum vacantium ad suos vsus percipiendi. Quod quia primus annuus valor vniuscuiusq; Ecclesiastici beneficij vacantis Principi persoluitur, æquiores nunc iure incumbentibus conceditur. Beneficia item, quæ iuris patronatus illius vacantis Episcopatus fuerit, si se custode vacarent liberè conferebat, quod iam regale censetur ius, non Archiepiscopale. Quanq; in Assaphensi Episcopatu huius iuris possessionem vsque ad regnum Henr. 8. retinuit.

Episcopatus & Diœcæses sua Prouinciæ quandocunq; & quocunque ordine sibi videbitur expedire, visitat. Indicta verò & pendente visitatione Archiepiscopali, tam Suffraganei quàm inferiores prælati ordinaria sua iurisdictione abstinent, omniaquè per Archiepiscopum eiusué commissarios expediuntur. Causasq; ad se in visitatione delatas, iudiciaquè tum cepta, finita vel relaxata visitatione retinet ac definit. Ac præter hanc Archiepiscopalem visitationem, diocæses quotiescunque vacauerint, iure ordinario visitat. Alb. fol. 2. Peckam Cortney a fol. 91. ad 114. Islip. 116. & 342.

Tamquè latè patent huius Archiepiscopatus Priuilegia, vt in loca firmissimis septa ac munita priuilegijs se insinuent. Multa enim loca quæ a Metropolitica & ordinaria iurisdictione se eximi procurassent, ab huius tamen authoritate immunia ac tuta esse non poterant. Inter quæ illæ celebres Cantabrigiensis & Oxoniensis in Anglia Academiæ, quanq; peculiaria iura & exemptionis priuilegia sibi quondam a Papa concedi procurassent, illis tamen authoritate postea regia irritis ac rescissis, in Cantuariensis Archiepiscopi authoritatem sese reddiderunt, & tam visitationes suas subire coguntur, quàm ad Synodalia sua concilia per Cancellarios accedunt. Arund. 92. 97. Alb. 2. 3. Ex Archiuis turris Lõdon. an. 10. Rich. 3. & 13. Henr. 4.

In Cantabrigiæ Collegio S. Petri, cuius Eliensis Episcopus est patronus, ea sede vacante, tam præfectum quàm socios admittit, & vni scholarium cui gratificari voluerit, vacantem societatem confert. Oxonij Collegiorum omnium animarum & Mertonensis est patronus, ac in vtrisque ordinariam & omnimodam iurisdictionem exercet. Alb. fol. 18. Alb. fol. 2.

His iuribus atque priuilegijs firmata Cantuariensi potentia, cùm iam in eius esset potestate, vt diximus, Prouincialia cuncta negotia arbitrio suo moderari atque temperare, euenit vt cũ Testamentorũ probationes & insinuationes, bonaquè intestatorum administrandi cõmissiones ad Ecclesiasticum forum spectarent, & testatorũ ac intestatorum plerumq; bona in varijs parochijs dispersa essent & dissipata, nec legittimus aut scriptus hæres ea recuperare posset, nisi testamenti insinuationem, aut administrandi authoritatem sibi a loci ordinario cõmissam sub authentico sigillo in foro regio indicaret: ne diuersis haredibus a diuersis ordinarijs eandem authoritatem postulantibus, defunctorũ bona vendicandi ius daretur, quod ob locorum & poscentium multitudinẽ atque varietatem sæpe contigit, Prouinciales subditi pro huiusmodi testamentorũ insinuatione, & bonorum administratione petenda ad Metropolitani tribunal plerumquè confluebant. Id Prouinciales præsules ægrè ferebant, hoc sibi ius adimi, & a locupletissimo quoque sua tribunalia deseri. Itaque cum Metropolitano suo in hac cõtroversia sæpè luctabantur & contendebant, & instabant eius authoritatem certis Metropolitani finibus septam ac contentam esse debere. Hæc autem testamentorum, bonaquè defunctorum administrandi iura non a Metro- In plerisq; Regist. Morton. fol. 108. Peckã. fol. 144. & 150.

politano, sed ab ordinaria Episcoporũ authoritate esse petenda. Sed in hac controuersia enituit màx. Cant: Archiepiscopi potestas atque vis. Planè enim docuit strictis illis Archiepiscopi seu Metropolitani iuribus suam potestatẽ non arctari, sed quia totius Angliæ non modò primas, sed ordinarius & Episcopus primò institutus fuit, & præesse se illis, vt suis Suffraganeis, & æquipollentẽ in suæ Prouinciæ Diocæsibus cum illis iurisdictionem & authoritatẽ gerere. Praterea ius istud anteq̃ vendicaret, a Prouincialibus sapissime spontequè delatum fuisse, ideoquè accepisse ab illis potius q̃ se exegisse omnibus iustè videri posse. Ipsi enim iniquum putabant defunctorũ bonis multis territorijs diuisis cogendos hæredes ad tam varia tribunalia, certius atque iustius consultum esse tam hæredibus quàm legatarijs atque creditoribus in vno foro quàm in pluribus litigare. Illos deinde ne Suffraganeos certis teneri legibus, in sua autem Prouincia suæ solius post Principum esse potestatis æquum & bonũ legibus permiscere, illorum defectus non in facto solum sed in iure a se supplendos & adiuuandos. Illorum iurisdictione litium multitudinẽ in propositis causis crescere, & in infinitum deduci, sua verò minui & amputari, Non se iniuriam illis facere, qui suo tantùm iure, quod summa æquitate nititur, vtatur. Hæc crebro repetita multisq̃ annis agitata controuersia contra Episcopos, secundùm Metropolitanũ tandem definita desijt.

Ex Archiuis.

Vnius cuiusq̃ autẽ Episcopi defuncti bona vel secundùm eius tabulas administranda cõmittit, si testatus decesserit, vel sine tabulis, si intestatus, etsi illius singula bona vnius iurisdictionis ambitu contineantur.

Hæc & alia permulta Cantuarienſi sedi indulta priuilegia iuraquè consuetudine quesita, etsi quædam contrarijs legibus sublata sint, pleraque tamen pristinam vim ac firmitatem retinent.

Nam inclitissimus Henricus 8. Rex an. Dom. 1534. exclusa & exacta suo regno tot annis vsu capta authoritate Papali, & fucato illo Monachismo eiecto (qui vt in sequenti patebit historia, perpetuum fuit omnium Principibus cum clero interiectarum turbarũ seminarium) multisquè Papalibus ceremonijs deletis, Cantuarienſis sedis Prærogatiuam, lege tam suo quàm totius populi consensu lata stabiliuit, totumq̃ illud legum rigorẽ mitigandi ius quod dispensare dicitur, quod vsucapione sibi Romanus Pontifex vendicauit & vsurpauit, in Archiepiscopum Cant: simili lege lata transtulit. In qua lege cautũ est nè præter diuina, Regisquè atque regni auita iura Cantuarienſis quicq̃ decerneret.

Hãc igitur tam latè patentẽ iurisdictionẽ vt absolueret, fora varia, & tribunalia ordinauit, quæ doctis peritisquè iudicibus, aduocatis, procuratoribus, scribis, notarijs, & actuarijs ad causas agendas & iudicia reddenda parauit ac instruxit.

Consistor: Cantuar.

Primum & antiquissimum Cantuarienſis Archiepiscopi consistorium, Alma curia de Arcubus London vulgariter appellatur. Nomen a Templo Beatæ Mariæ Londini dedicato, cuius culmen ad similitudinem intensi arcus in summo curuatum & quasi aduncum est, dicitur sumpsisse. Iudex qui huic consistorio præest, Decanus de Arcubus, vel officialis almæ curiæ Cantuarienſis de Arcubus nuncupatur. Decanus autem a quarundam in Londinenſi ciuitate Parochiarum, quæ a iurisdictione Londinenſis Episcopi exemptæ, & Cantuarienſi Archiepiscopo subiectæ sunt numero 13. qui decanatum constituit, dictus est. Ex earum Parochiarum numero est illa Arcuati templi Parochia, in quo

in quo templo hic Decanus, qui eas Parochias regit, pro tribunali sedet. Huius est authoritas ordinaria atque libera, ad omnium in Cant: prouincia appellationes rescribit nulla antegressa causæ cognitione, & in illis tuitorijs appellationibus, de quibus ante diximus, is solus appellantes tuetur ac defendit. In hac curiæ duo sunt scribæ ac librarij, qui Registrarij dicuntur. Quorum vnus acta iudicij, iudicisque decreta ac sententias in iure scribit, hic actuarius appellatur. Alter testes in iure prius iuratos seorsim ac diligenter examinat & exquirit, eorumq; depositiones, partiumque ad libellos & allegationes responsiones describit, tum omnia iudicij acta, veteraque dictæ curiæ monumenta in ordinem redacta custodit, ideoque Registri seu tabularij custos nuncupatur. Aduocatorum in ea curia numerus sexdecim antiquitùs constitutus est, sed pro Archiepiscopi iure atque voluntate est arbitrarius. Hic Doctores legum in celebri aliqua studiorum vniuersitate ordinantur, antequàm ad hoc tam insigne tribunal accedunt. Et vt certius atque diligentius Clientibus de iure respondeant, antiquitus constitutum fuit, vt tam ordine sacerdotali, quàm beneficijs Ecclesiasticis animarum curam habentibus, quandiu in illa aduocatione exercentur, abstineant. Postea verò regni statuto, in ordinis illius gratiam indultum fuit, vt ab his beneficijs quæ residentiam requirunt, aduocationis suæ causa, inoffensa statuti sanctione abesse possent. Cum ex eo numero quispiam vel mortuus fuerit, vel ordinem deseruerit, Cantuariensis Archiepiscopus literis commissionalibus ad Decanum missis alium designat. Is die aliquo iuridico in Aduocatorum cætu, a duobus aduocatis ad Decanum pro tribunali sedentem deducitur. Illi Decano porrigunt Archiepiscopales literas, quibus publicè perlectis, inaugurandum doctorem laudant, moribus adeò commodis, iurisque tanta peritia affirmant, vt in suum numerum asciscendũ putent, Id a Decano fieri petunt: qui iuramentum ei defert de authoritate regia agnoscenda, de fideli aduocatione & patrocinio, de grata defensione pauperum, & de licita iustaque Cant. Archiepiscopi & Ecclesiæ iurium, libertatum, priuilegiorumq; propugnatione atque tuitione. Quo iuramento publicè præstito, Decanus hunc nouitium dictæ curiæ Aduocatum pronunciat, eique in aduocatorum subsellijs locũ a dextris vel sinistris suis assignat. Ad hunc locum a duobus illis aduocatis deducitur. Statimq; Decanus nodosam aliquam & controuersam in iure quæstionem, de qua in vtramque partem dici possit, proponit. Decanus ipse in vtramque partem disputat, cumque perorauerit, expectat noui Aduocati sententiam. Huic dicere incipienti imponitur a Decano silentium. Hoc silentium anno durat, in quo nouus aduocatus taciturnus penèq; mutus reliquorũ aduocatorum auditor, in Archiepiscopali foro sedet. Doctores seu aduocati huius fori prioritatis suæ ordine, amicto doctorali in superioribus sedent subsellijs, Decano iudici in exponendis clientium suorũ desiderijs reuerenter assurgunt, Decanumq; diebus iuridicis bini prioritatis suæ ordine subsequentes, a suo Collegio ad Consistorium ducunt atque reducunt. In eadem curia Procuratores decem litigantium causas tractant, hi de rei controuersæ facto litigant, iudicemq; ac scribam similibus quibus legum bacchalaurij amicti vestibus penè circumstant, nam Aduocatorum subsellia paulò sunt a sede iudicis remotiora. Illi libellos, responsiones, materias, allegationes aut iam conceptas iudici tradunt, aut scribæ dictitant, quoties què de iure ambigitur, procurator clientis sui aduocatum inuocat. Is assurgens de iure rei disserit, si ab alterius partis aduocato contradictum

Aduocati.

An. 21. Henr. 8.

sit, & sit in ambiguitate difficultas, quæ statim a iudice explicari nequit: Iudex eam litem in alium diem refert, monetq; aduocatos, vt ad proferenda & enucleanda de ea quæstione iura die constituto sibi adsint. Eo facto in lite progrediuntur. Procuratores idem iuramentum præstant, cùm in eum ordinem ascribuntur, quod Aduocati, eosquè cum iudice ad forum accedentes, ab eoquè decedentes sequuntur. His nan licet sine aduocatorum consilio causas assumere, aut de iure, quod imperitè & temere sæpè faciunt clientibus respondere, illiquè perinde ac aduocati sermone vtuntur latino, si quis secus fecerit, indicta illico a Decano pœna plectitur. Prima huius fori institutio ac origo, aut monumentis tabulariisq; deletis ac amissis, aut librariorum negligentia incerta est. Sed constat esse peruetustam. Nam Alexander 3. qui Romanus Pontifex fuit, Henrico secundo regnante ad Decanum de Arcubus rescripsit. Et Robertus Kilwarbeius Cant: Archiepiscopus, qui sedit an. Dom. 1272. abrogatis veteribus & obsoletis illius curiæ legibus nouas condidit.

Proxima huic & quasi vterina adeoquè gemella curia, Cantuariensis Audientia nuncupatur. Hæc omnes etiam Prouincialium querelas, causas & appellationes recipit. Sed illa antiquior atque nobilior censetur. Nam huius origo hæc fuit, quod plurimas causas Archiepiscopus ipse extra forum domi definiuit, de quibus antequàm pronũciaret, peritis in iure doctisquè viris, quos Auditores suos nominauit, discutiendas commisit. Itaque hæc Domestica penè fuit & familiaris Archiepiscopi curia, & causarum auditores eum vbique sequuti sunt. Finitimus & coniunctus his quondam fuit Archiepiscopi Cancellarius, qui ea quæ contentiosæ iurisdictionis non erant, sed officij meri gerebat. His duo scribæ seu tabelliones inseruiebant. Cancellario Principales Archiepiscopi Registrarius, qui acta meri officij scriptis ac monumentis mandabat: Alter causarum curiæ audientiæ actuarius dictus est. Quæ duo munera a duobus adhuc diuisa & dispertita administrantur. Sed Cancellarij & Auditorum officia in vnum diu collata sunt, qui in Ecclesia Paulina & Londinensi Consistorio iudicia dat. Huius tribunal ab eisdem Aduocatis & Procuratoribus, quibus Arcuata curia frequentatur, alijs enim permissum non est in propositis ibi causis versari. Eademq; iura atque consuetudines vtriusque curiæ sunt.

In eodem etiam loco de hæreditatibus ab intestato, seu testamento delatis, dequè testamentorum atque legatorum iure ab alio iudice qui Custos, Magister siue Commissarius Cantuariensis Prærogatiuæ appellatur, iura reddũtur. Qui etiam peculiarem habet atque suum scribam, qui Prærogatiuæ Cant: curiæ Registrarius vocatur. Ab hoc iudice testamentorum quæ ad ius Prærogatiuum Cant: (de quo antè diximus) spectant insinuationes, bonaq; intestatorum administrandi commissiones decernuntur. Quæ omnia negotia in ædibus Archiepiscopi a domestico iudice olim administrabantur, sed litium multitudine crescente stata pro his causis Londini curia est, quæ etsi dignitate inferior sit, tamen copia & vbertate fructuum cæteras vincit atque superat. Iidem etiã Aduocati & Procuratores causas in hac curia curant, qui in prioribus.

Tandè eiecta prorsus authoritate papali, cum Henricus octauus, vt diximus, iuris Ecclesiastici moderationem & æquitatem lege lata in Cantuariensi Archiepiscopo posuisset, constituta noua curia est, cui & iudex præfectus, qui desideria cognoscit eorum, qui iuris quandoq; rigidi atque stricti relaxationem petunt, & Registrarius qui concessas dispensationes in scripta refert. Ille Magister

gister seu custos facultatũ, hic earũ Registrarius appellatur. Hæc curia quia litigiosa nõ est, in ædibus Archiepiscopi sine foro & tribunali plerũq; exercetur.

Habet etiam Archiepiscopus Cant: in nonnullis Provinciæ suæ Diocesibus Parochias quasdam a iurisdictione Episcopali & Archidiaconali quacunque separatas, sibiq; peculiares. Quibus peculiares præsunt iudices, qui peculiarium Decani appellantur, quibus etiam peculiares atque proprij Registrarij adiunguntur. Hæ autẽ Parochiæ ordine secundùm diocæses scriptæ sequuntur.

Decanatus de Archubus.

In Ciuitat. & Diocæs. London.

- Ecclesia sancti Vedasti.
- Ecclesia sancti Dunstani in Orient.
- Ecclesia sancti Leonardi in Eastcheape.
- Ecclesia S. Dionisij Backchurch.
- Ecclesia omnium sanctorũ in Lumbertstréte.
- Ecclesia sancti Michaelis in Croked Lane.
- Eccl. beatæ Mariæ Bothaw.
- Ecclesia sancti Michaelis in Riola aliàs Pater noster.
- Ecclesia beatæ Mariæ Aldermarie.
- Ecclesia sancti Pancratij.
- Ecclesia beatæ Mariæ de Archubus.
- Ecclesia omnium sanctorũ in Wedstréte.
- Eccl. S. Iohan. Euangelistæ in Watlingstréte.

Decanatus de Shorham.

In Diocæs. Roffen.

- Ecclesia de Shorham cum Capella de Otford.
- Ecclesia de Eynesford.
- Vicaria eiusdem.
- Ecclesia de Derueth.
- Vicaria eiusdem.
- Ecclesia de Ferningham.
- Vicaria eiusdem.
- Ecclesia de Bexle.
- Vicaria eiusdem.
- Ecclesia de Earde.
- Ecclesia de Northflette.
- Vicaria eiusdem.

In Diocæs. Roffen.

- Ecclesia de Mepham.
- Vicaria eiusdem.
- Ecclesia de Clyue.
- Ecclesia de Grean.
- Vicaria eiusdem.
- Ecclesia de Farleigh.
- Vicaria eiusdem.
- Ecclesia de Huntington.
- Ecclesia de Peckham.
- Vicaria eiusdem.
- Eccl. de Wrothã cũ capella
- Vicaria eiusdem.
- Ecclesia de Eightham.
- Ecclesia de Seuenocke.
- Vicaria eiusdem.
- Ecclesia de Penhurst.
- Ecclesia de Chiddingstone
- Ecclesia de Heuer.
- Ecclesia de Gillingham.
- Vicaria eiusdem.
- Ecclesia de Brasted.
- Ecclesia de Sundreshe.
- Ecclesia de Chenening.
- Ecclesia de Orpington cũ Capella.
- Vicaria eiusdem.
- Ecclesia de Hese.
- Ecclesia de Kestan.
- Ecclesia de Halsted.
- Ecclesia de Woodland.
- Ecclesia de Eastmalling.
- Vicaria eiusdem.
- Ecclesia de Iseld.

Decanatus de Croydon.

In Diocæs. London.

- Ecclesia de Harrow.
- Vicaria eiusdem.
- Ecclesia de Hese.
- Vicaria eiusdem.

In Diocæſ. Winton.
- Eccleſia de Croydon.
- Vicaria eiuſdem.
- Eccleſia de Wymberdon.
- Eccleſia de Barnd[illegible].
- Eccleſia de Horſleigh.
- Eccleſia de Merſtham.
- Eccleſia de Burſtow.
- Eccleſia de Cherelewood.
- Eccleſia de Newenton.
- Eccleſia de Cheyham.

Decanatus de Bocking.

In Diocæſ. London.
- Eccleſia de Bocking.
- Eccleſia de Styſted.
- Eccleſia de Lachingdon cũ Lawling.
- Eccleſia de Sowthchurch.
- Eccleſia de Aſhe.

In Diocæſ. Norwicen.
- Eccleſia de Hadleigh.
- Eccl. de Ilegh Monachorũ.
- Eccleſia de Multon.
- Vicaria eiuſdem.

Decanatus de Ryſebergh.

In Diocæſ. Lincoln.
- Eccleſia de Ryſebergh Monachorum.
- Eccleſia de Halton.

In Diocæſ. Oxon.
- Eccleſia de Newington cum penc.

Decanatus de Pagham.

In Diocæſ. Ciceſtren.
- Eccl. de Paghã cum capella
- Vicaria eiuſdem.
- Eccleſia de Berghſted.
- Eccleſia de Louente.
- Eccleſia de Tangemer.
- Eccleſia de Slyndon &
- Vicaria eiuſdem cõſolidat.
- Eccl. omniũ ſanct. Ciceſtr.

Decanatus de Terring.

In Diocæſ. Ciceſtren.
- Eccleſia de Terring.
- Vicaria eiuſdem.
- Eccleſia de Pachinge &
- Vicaria eiuſdẽ conſolidat.

Decanatus de Sowthmalling.

In Diocæſ. Ciceſtren.
- Eccleſia de Maghfeld.
- Vicaria eiuſdem.
- Eccleſia de Bockſted cum
- Capella de Okenfeld.
- Eccleſia de Iſefeld.
- Eccleſia de Eadburton.
- Eccleſia de Glynde.
- Vicaria eiuſdem.
- Eccleſia de Stanmer.
- Eccleſia de Frenfeld.
- Vicaria de Clyue.
- Vicaria de Ryngmer.
- Vicaria de Wadehurſt.

In Diocæſ. Ceſtren.
- Whalley cum ſuis pertinentibus, in Comitat. Lancaſtr.

Edmerus in hiſt. nouarum.

Hi omnes Decanatus & Parochiæ ab Epiſcoporum & Archidiaconorum iuriſdictione liberati, Cantuarienſi Archiepiſcopo ſoli ſubÿciuntur. Præterea mos & conſuetudo Archiepiſcoporum Cantuarienſium ab antiquo fuit & eſt, vt in terris ſuis vbicunq; per Angliam ſint, nullus Epiſcoporum præter ſe ius aliquod habeat, ſed humana ſimul & diuina omnia, velut in propria diocæſi in ſua diſpoſitione conſiſtant.

In Cantio autem, quod ſua propria eſt Diocæſis atque iuriſdictio, Conſiſtorium Cantuariæ ſtatuit. Eius præſes Commiſſarius Conſiſtorÿ Epiſcopalis Cant: appellatur, qui huius acta excipit, & ſcriptis mandat, Conſiſtorÿ Epiſcopalis Cant: Regiſtrarius etiam vocatur. Huic commiſſario non omnia generaliter mandantur, ſed quædam in ſpecie delegantur, maioribus & grauioribus cauſis Cancellarÿ audientia reſeruatis.

His

His itaque Priuilegijs, Prærogatiuis, eminentijs, immunitatibus, tribunalibus atque curijs Cant: Archiepiſcopi dignitas, tanquàm ſuis numeris perfecta & abſoluta conſtat. Quarum rerum fides ne dubia & incerta ſit, ſciendum eſt ea partim ex Archiuis turris Londinenſis, partim ex domeſticis Archiuis in publica Cãtuarienſis ſedis cuſtodia repoſitis fuiſſe deſumpta. Quæ eam vim in iure habent, vt ſine alijs probationum adminiculis plenam non legentibus ſolùm, ſed & indicantibus fidem faciant. In ipſis namquè crebris Suffraganeorum cum Metropolitano, de iuriſdictione luctis & controuerſijs, in quibus Suffraganei ſemper ſuccumbebant, cùm Metropolitanus iuriſdictionem ſuam, & iure primæuo fundatam, & diuturno vſu firmatam, ex his monumentis doceret: negabant Suffraganei ſuorum actorum & regiſtri authoritatem ad id probandum ſatis valere, quia in proprio regiſtro cuſtodita ſcripta, priuata nõ publica eſſent iudicanda. At verò cum & temporis diuturnitas, & actorum frequentia, & a tanto iudice, nempe Metropolitano mandata, & a ſuis officialibus & notarijs perſonis publicis diù ſeruata cuſtodia, ſimul iuncta vnius generis, & ſimilia inſtrumenta proferebant: ob annorum geſtorumq; multitudinẽ, mandantis authoritatem, adminiſtrantiumq; dignitatem obtinuit Archiepiſcopus, vt ex ſuis Archiuis prolata & ædita inſtrumenta, ſine authentica & in formam publicam redacta, ſiue priuata in ſolito & conſueto regiſtri loco cuſtodiæ cauſa poſita, ſine alterius probationis ope fidem ex ſe ſtruerent. Itaque Suffraganei, dum eneruare Metropolitani ſui vires ſtuduerunt, ipſi non modò debilitati, ſed & fracti ceſſerunt. Prædicta etiam conſuetudines, prærogatiuæ, & priuilegia Metropolitanæ ſedi tam firmitèr infixæ hærent, vt (niſi aperta lege) tolli & auelli haud poſſint. Itaque Suffraganei, etſi Metropolitanus tollerantia & conniuentia (quod æquabilitate ſua ſæpè ſolet) iuri ſuo aliquandiù cedat, multaq; remittat, & a Suffraganeis vſurpari, vel longiſſimi temporis tractu ſinat, Archiepiſcopalia tamen iura acquirere ſibi, aut Metropolitanum excludere vel prohibere, propter iuriſiurandi religionem quod ſacrati præſtant, nulla præſcriptione poſſunt. Iuriſdictionis enim ſuæ habenas, & relaxat cùm vult, & adducit ad ſe cùm neceſſe eſt.

Vide tractatũ quòd Archiepiſcopi Cant: Regiſtrũ faciat ex ſe fidem.

Vide Regiſtrũ Rob. Winchelſey. fol. 29.

Nunc Cãtuarienſis ſedis Prærogatiua & Priuilegijs ſatis breuiter expoſitis, pauca de ipſa Cantuariæ ciuitate dicamus: deindè ad Gregorium, & Auguſtinum, eumq; ſequutos Cantuarienſes Archiepiſcopos ordine accedemus. In quorum vitis, geſtiſq; declarandis, authorum qui illorũ temporibus ſcripſerint, potiùs quàm elegantioris ſtyli rationem habere conuenit, ne quacunque etiamſi minutiſſima in re, ab hiſtoriæ veritate deflexiſſe videamur.

¶ Dorouerniæ, ſeu Cantuariæ deſcriptio.

Antium, quod amæniſſima & humaniſſima Britanniæ habita ſemper fuit prouincia, ad auſtrũ ſolemq; Orientem Oceano Germanico, ad aquilonem vberrimo Thameſi fluuio, ad Occidentem Surra, ac Suſſexia prouincijs, quas Angli comitatus appellant, cingitur. Hæc & agrorum feracitate fœcunda, populoque generoſo ac potenti referta, plures vrbes, villaſq; in locis, ob aquas & ſiluas vicinas humanæ habitationi commodioribus condidit, & ob maritimos portus, quos multos habet, peregrinorum conſuetu-

dine, Galliæq; vicinitate magis φιλοξενα, quàm reliquæ huius Insulæ regiones a scriptoribus perhibetur. Quibus item rationibus, & moribus cultior, & opibus ditior iure existimatur. Huius regionis antiquissima ciuitas nunc appellatur Cantuaria. Hanc Ptolomæus Durrauennum nominat: deinde sequentibus sæculis immutato populi idiomate, nunc Daruernum, nunc Durouernum, nunc Dorobernia, nunc Dorobrinia, nunc Dorouernia dicta fuit: quæ consimilia nomina, ab antiquo Britannico vocabulo Dipp, quod aquam significat, deducta fuisse hinc quidam conijciunt, quòd fluuius qui eam præterlabitur, antiquitùs Dipp, nunc Stowr appellatur: indequè vicus per eum extensus, Stowrstreat, etiammum dicitur. Cantuariæ autem nomen a Saxonibus, qui fugatis Britannis Cantium tenebãt, impositum hac origine fuit. A Rudibrasio prudentissimo Britannorum rege hæc Cantiorum celeberrima Ciuitas, annis ante Christi incarnationẽ. 890. condita, ab eoq; Cacp, Kent, i. Cantiorum ciuitas dicta est, quia iura hìc Cantijs dari, iudiciaq; exerceri solebant. Itaque aduentu suo Saxones eandem Cantpapabipig, id est, Cantiorum virorum curiam, appellabant: papa enim Saxonicè, pluralis est numerus peap, quod virum significat: Bipig autem eadem lingua iudicij locus, tribunal, seu curia est, ab illa prima nominis nota paulatìm Anglica voce ad Canterburie: Latina omissis duabus vltimis syllabis ad Cantwara, deindè Cãtuaria deuenit: quæ omnibus eam ciuitatem sermone denotantibus, iam in vsu est. Quidam hanc ciuitatem eam esse putant, quæ in extremo Cantij promontorio excelsa arce portuq; celebri dicitur Douerum, a quo ad Caletum maritimum ex altera parte in Gallia oppidum secundis ventis spirantibus, quatuor horis breuissimus sit traiectus. Quos similitudine nominis deceptos ac perturbatos errare perspicuum est: Ptolomæus enim Durarauennum mediterraneam esse scribit Cantij ciuitatem, non marittimam. Deinde Beda Iustum ab Augustino in ea Cantij ciuitate Episcopum ordinatum scribit, quæ a Dorouernia 24. ferè passuum millibus ad occidentem distat, Quæq; a primo eius conditore Roff. Rofeceſtria dicta fuit. Qui locorum situs & distantia illorum errorem arguit. Abest enim a Douero Roffa triginta duobus passuum millibus, ab eoquè ita iacet, vt in septentrionem magis quàm in occidentem spectet. Cantuaria autem duodecim miliaribus mari abest, testeq; Ptolomæo sub longitudine gradus 21. Huc Hengistus & Horsa Saxonum duces a Vortigerno Britanorum rege opem sibi contra Pictos laturi, acciti appulerunt, qui iectis postea Britannis ciuitatem pariter totamquè Prouinciam tenuerunt. Deinde cum Cantium ab vno rege regeretur, fuit hæc ciuitas illius Regni Metropolis. Cumq; Augustinus in Angliam ad Ethelbertum Cantij Regem accederet, caput Imperij Regis Ethelberti dicebatur. Hanc muro cinctam Augustino Ethelbertus cum regalibus iuribus priuilegijsquè donauit, ipse vero Raculuer secessit, ibiquè palatium sibi statuit: sed Augustinus in ea sedem Archiepiscopalem primò statuit, cuius celebritate atque fama totius regni ac Imperij Anglicani Metropolis deinceps semper floruit. Templum autem ante Saxonum imperium a Romanis quondã extructum fuit Cantuariæ, Saluatoris nomini dedicatum, quod ad Augustini tempora parietibus atque tecto integrum extabat.

Girald. Cambrens. lib. 2.

Munster. Paulus Iouius.

Beda. Florileg.

¶ Qua

¶ Qua occasione Augustinus a Gregorio in Angliam missus est.

Pontificij qui primam in Anglia Euangelij sationem sibi acceptam ferri cupiunt, tradunt de Augustini huc a Gregorio mittendi occasione suis annalibus non indignam fabulam, in vsu tum Romanis fuisse formosissimà mancipia abducta ex Anglia in foro publicè vendere. Quæ Gregorius tum præsbyter Romanus cum eò forte transisset conspicatus, & venustatem tantam admiratus, eorem vicem fertur doluisse, quòd tam præclarum hominũ genus verum deum ignoraret. Moxq; de Gentis nomine quesiuit, cui responsum est quod Angli vocarentur: & recte inquit, nam & angelicas habent facies, & tales Angelorum cœlestium decet esse coheredes. Deinde de qua illius gentis prouincia exũssent: cui quòd ex Dëira boreali eius regionis prouincia. At ille prouinciæ nomini alludens, perinde atque gentis fecisset, bene inquit Dëiri, id est de ira Dei eruti, & ad misericordiam Christi vocati. Vltimò de illius Prouinciæ regis nomine interrogauit, cumquè accepisset quod Elle diceretur. Alleluia (inquit) laudem Dei creatoris illis in partibus oportet cantari. Itaque suscepto papatu nihil sibi prius faciendum duxit, quàm tam pulchram & candidam gentem in Christianam vocare societatem, eaquè de causa Augustinum cum sua potentia in Angliam destinauit. Sed pontificiorum historia tantis mendacijs referta & assueta semper fuit, vt ne verũ quidem aliquid enuntiare nisi sine permista vanitate potuit. Vt enim concedamus Augustinum hùc missum a Gregorio, tamen neque hanc fuisse legationis suæ causam, eamq; non gratuitam a Gregorio & Augustino, sed ab ipsis Anglis Euangelij desiderio expetitam, locupletiorem quàm ipsum Gregorium testem proferre debemus neminẽ. Cum enim Augustinus & Romani vulgari sermone neque ad verbum declarandum, neque ad vllam vitæ consuetudinem cum Anglis loqui potuissent, scripsit Gregorius duas literas, vnas ad Theodoricum, & Theodebertum Francorum Reges, alteras ad Brunigildam reginam, in quibus rogauit, vt Augustinum in eo munere peragendo iuuarent. Quarum literarum verba, quæ de hac re mentionem faciunt, duximus inscribenda.

Epistola Iviij. & Epist. lix. ex Regist. Epist. Gregor.

Peruenit ad nos Anglorum gentem ad fidem Christianã deo miserante desideranter velle conuerti, sed Sacerdotes tui è vicino negligere: & desideria eorum cessare sua adhortatione succendere. Ob hoc igitur Augustinum seruum Dei præsentium portatorem, cuius zelus & studium nobis est cognitum, cũ alijs seruis Dei præuidimus illuc dirigendũ. Quibus etiã iniunximus, vt aliquos secũ è vicino debeant præsbyteros ducere, cum quibus eorũ possunt mentes agnoscere, & voluntatẽ admonitione sua (quã deus donauerit, adiuuare. &c.

In altera ad Brunigildam Epistola.

Indicamus ad nos peruenisse Anglorum gentem Deo annuente velle fieri Christianam: sed Sacerdotes qui in vicino sunt pastoralem erga illas solicitudinem non habere. Quorum ne animæ in æterna damnatione valeant deperire, cura nobis fuit præsentium portatorem Augustinum. &c.

Iam verò si quod Gregorius ipse testatur, Christianam religionem Angli desiderauerunt, vtrum ex Augustini & Romanorum prædicatione, quorum eis vox adhuc ne audita fuit, postea intelligi non potuit: an ex veteribus Britannorum scintillis & monumentis ne adhuc quidem penitus deletis & extinctis, credibilius est hoc eis desiderium incessisse. Nam a vicinis sacerdotibus adiuuari eos non potuisse narrat ipse Gregorius. Fortasse non minus ob Britannos tam perfidè & crudeliter exactos, quàm ob tam immania & funesta inter se bella, quibus nullis seruatis pactionibus se inuicem infestabant, & quòd adduci ad fœdera conseruanda, & Britannorum iniurias resarciendas Christiana suasione non potuerunt, ideoquè vt indignos Christiana communione fuisse in tanto pecato & iniuria desertos. Quòd si Augustinus aduentu suo aggressus esset, eisquè ablata restituere suasisset, vt eum dignissimè & in perpetuum Lelandus notauit, non Ethelberti regis accepisset regiam, sed ad Monachismũ reiectus in Anglia nihil profecisset. Ille verò eos in Britannos crudelius sæuire docuit, sed videamus quam Christianam fidem in Anglorum animis aduentu suo ingenerauit, secum ne allatam Roma, an a Britannis acceptam traditamq; domi prius. Etenim si Paulo gentium doctori credimus fidem ex auditu, & auditum ex nuntiatione verbi dei ad nos peruenire, quomodo ab hoc non intellecto accipere fidem potuerunt. Deinde Beda qui nihil homini detraxit, enumeratis quæ fecit ac instituit cæteris, de prædicatione sua ne verbum quidem facit. At baptizauit vno die multa hominum millia, qui baptismus aut inuersus ac reciprocus fuit, aut hi quos baptizauit, non a se erant sed ab alijs ante ad fidem conuersi. Iohannes qui Iudæis primus baptizauit, venit prædicans, nec a baptismo sed a prædicatione, & nuntiatione Euangelij exorsus est. Hoc Augustinum in Anglia fecisse quis scriptor vnq; prodidit, facere non potuisse docent Epistolæ Gregorianæ. Ceremoniarum profecto fuit hic, Romanorumq; vitium non Christianæ fidei, aut diuini verbi Apostolus Anglis, eosquè Romanos ac Pontificios, potius quàm Christianos aut Euangelicos agere docuit. Id quod ex veteribus ipsorum Saxonũ legibus & prædicationibus ante Augustini huc aduentum emissis nc diuulgatis, diuinaq; prouidentia etiam idiomate iam diu oblitione desueto, & in aliud translato conseruatis, nuperq; ad refellendum huc primum pontificiorum de Augustino errorẽ repertis atque æditis probatur luculenter. Primum enim pontificiam in Eucharistia transubstantiationẽ inanemq; corporis presentiã negant, ac Eucharistiam ter ad minus toti populo distribuendam in vtroque Panis ac Vini genere, tã ad sanguinis quàm corporis dominici commemorationem statuunt, tum sanctas scripturas etiam a laicis sedulò ac exquisitè ad animarum suarum salutem scrutandas, a quibus etiam orationem dominicam, Symbolum Apostolorum, & Decalogum firmiter materna lingua teneri memoria oportere, eademq; a sacerdotibus etiam promptè ac memoriter dicenda, Euangeliaq; populo perlegenda vulgari sermone. Hic mos vsque ad Normannorũ victoriam in Anglia duravit, & quia paulatim idioma tum cæpit immutari, Euangelia paulò post Normãnorum aduentum ante Wiclifi tempora in vulgarem sermonẽ iterũ traducta sunt. Præterea simulachra non esse colenda docebant, neque clericis interdicta iure diuino coniugia, qui etiam nuptijs non obstantibus administrabãt sacra, nec ad cælibatum se voto vllo aut professione astringere volebant. Ad extremum legum de Ecclesiasticis causis negotijsq; ferendarum potestatem esse penes Principes

cum

cum Parliamenti authoritate & consensu, eosquè Dei vicarios esse iure, maximamq; Christianæ Ecclesiæ curam habere debere affirmabant. Quæ quidem tam antiqua veteris Ecclesiæ Britannicæ dogmata, diuq; post illas Romanas præfecturas ab ipsis Saxonibus retenta quàm sint verbo Dei, ac hodiernis huius regni institutis consentanea, & a Romanis discrepantia, omninoq; cõtraria & abhorrentia, videre si velint clarissimè possunt omnes, præsertim hi qui antiquitatem in sacris rebus tanquàm ducem sequuntur, quique non æternitatis, sed temporis momentis, et prioribus ac posterioribus saeculis atque æuis ista definiri volunt. Augustinum autem ex his de quibus tam acriter hostiliterq; cum Britannis contendebat, in quibus pauca de doctrina Christiana, sed de Romano dominatu & potẽtia, ac pontificijs ritibus decertabat, ceremoniosum (vt ita dicã) magis quàm religiosum fuisse ex eius vita inferius descripta patebit, in qua copiosè suoquè magis loco explicantur ea, quæ ad hunc videntur pertinere. Iam vt ad illam fabulam, a qua digressi sumus redeamus. Si Gregorius Augustinum ad Dëiros Ellamq; illorum regem mittere statuisset, cur Cantuariam potius quàm illuc appulsus cum Ethelberto consedit, nec ad illos profectus est. Homo mollis atque Monachus, humanitate Regis Ethelberti in Cantio gente fructuosa & perbenigna, tantis affectus honoribus, ab aquilonaribus Dëirorum regionibus pruinosis atque sæuis eadem ductus humanitate retentus est. Ita Christianitatem & institutum Gregorij, vicit humanitas Augustini.

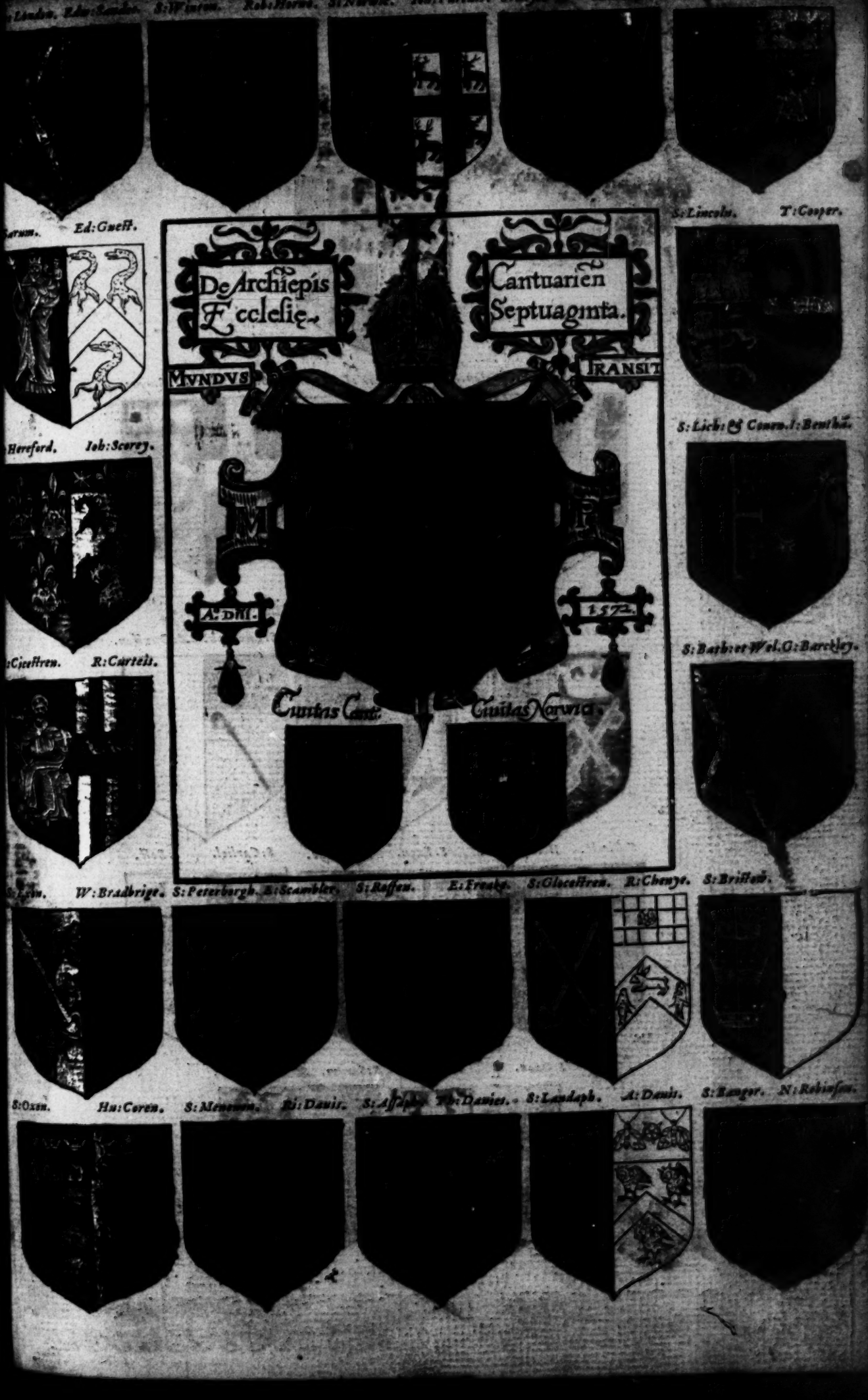
De Archiepis Eccleſię
Cantuarien
Septuaginta.
MVNDVS
TRANSIT
A: DMI.
1572.
Cuntas Cant.
Ciuitas Norwic.

London. Edw: Sandes. S: Winton. Rob: Horne. S: Norwic. Ioh: Parcutt. S: Elye.

arum. Ed: Gueſt.

S: Lincoln. T: Cooper.

De Archiepis Eccleſię Cantuarien Septuaginta.

MVNDVS TRANSIT

Hereford. Ioh: Scorey.

S: Lich: & Conen. I: Bentha.

: Ciceſtren. R: Curteis.

S: Bath: et Wel. G: Barckley.

A: Dñi. 1572.

S: Exon. W: Bradbrige.

Ciuitas Cant. Ciuitas Norwic.

S: Peterborgh. E: Scambler. S: Roſſen. E: Freake. S: Gloceſtren. R: Chenye. S: Briſtow.

S: Oxon. Hu: Coren. S: Meneuen. Ri: Davis. S: Aſſaph. Th: Davies. S: Landaph. A: Davis. S: Bangor. N: Robinſon.

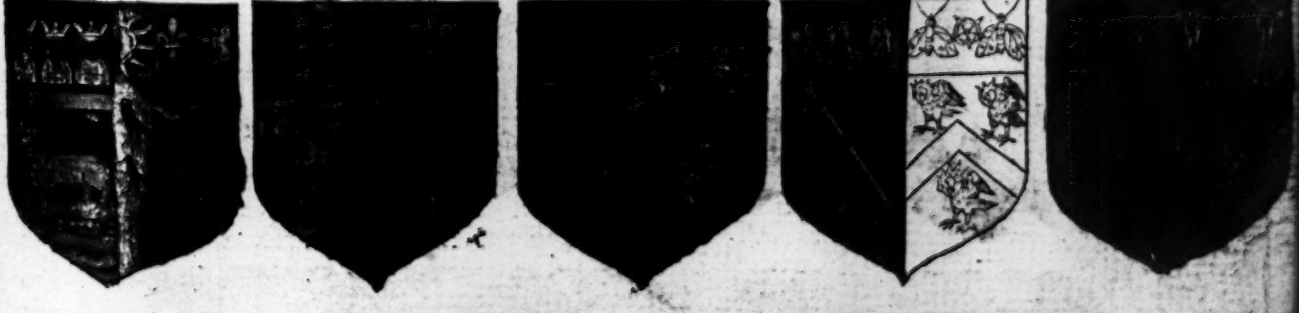

Sedes Eborac. Ed: Grindall.

S: Dunelmen. Ia: Pilkington. S: Ceffren. W: Downam. S: Carliol. Ri: Barnes.

Mortui ex vtraq; Prouincia.

S: Eborac. T: Yonge. S: Bangor. R: Merick. S: Landaph. A: Dunston.

S: Cicestr. W: Barlowe. S: Exon. W: Alleye. S: Carliol. I: Bell.

S: Oxon. Hu: Coren. S: Sarum. Ioh. Iuell.

In Prouincia Cant.

Academia.	Diocæsis.	Nomen.	Grad.	Ordo.	Patria.	Ætas.	Cõsecratio & Confirmatio.
Cantabr.	Cantuar.	Matt. Parker.	Th.D.	Præsb. Secu	Norwicen.	LVj	1559. Decem. 17.
	Cicestren.	Wil. Barlowe.	Th.D.	Præsb. Regu.	Essex.	Lx	Conf. 1559. Dec. 20.
Cant.	Landauen.	Ant. {Kitchin. Dũston.	Th.D.	Præsb. Regu.		LxViij	1545. 3 Maij.
Cant.	Hereford.	Ioh. Scorey.	Th Bac.	Præsb Regn.	Norfolcien.	XVij	Conf 1559. Dec. 20.
Cant.	London.	Edm. Grindall.	Th. Bac.	Præsb. Secul.	Cumbrius.	Xl	1559. Dec 21.
Cant. Ox.	Elyen.	Rich. Coxe.	Th. D.	Præsb. Secul.	Buckinghã.	Lx	1559. Dec. 21.
Cant.	Wigorn.	Edw. Sandes.	Th. D.	Præsb. Secul.	Lancaster.	Xliij	1559. Dec 21.
Oxon.	Bangor.	Rowl. Merick.	LL. D.	Præsb. Secul.	Wallicus.	Liij	1559. Dec. 21.
Oxon.	Menenen.	Tho. Yonge.	LL. D.	Præsb. Secul.	Wallicus.	Lij	1559. Jan. 2.
Ox. Cant.	Lincoln.	N. Bolingham.	LL. D.	Min. Secu.	Wigorn.	XLviij	1559. Jan 21.
Oxon.	Sarum.	Ioh. Iuell.	Th. B.	Præsb. Secul.	Devonien.	Xl	1559. Jan. 21.
Oxon.	Assaph.	Ric. Dauids.	Art. M.	Præsb. Secul.	Wallicus.	L	1559. Jan 21.
Cant.	Roffen.	Ed. Gueff.	Th. B.	Præsb Secu.	Ebora.	Lj	1559. Jan. 21.
Cant.	Bath. & Wel.	Gil. Barckley.	Th. B.	Præsb. Regu.	Lincoln.	Lij	1559. Mar. 24.
Oxon.	Lich. & Conen.	Ioh. Bentham.	Art. M.	Præsb. Secu.	Ebora.	XVj	1559 Mar. 24.
Cant.	Exon.	Will. Alley.	Art. M.	Præsb. Secu.	Barkeshire.	L	1560. Mai. 14.
Oxon.	Norwic.	Ioh. Parcust.	Art M.	Præsb. Secu.	Somerset.	L	1560. Sept 1.
Cant.	Winton.	Rob. Horne.	Th. D.	Præsb Secul.	Cumbrius.	XVj	1562 Jan 16.
Cant.	Peterborg.	Ed. Scambler.	Th. D.	Præsb. Secu.	Lancaster.	Xliij	1560. Jan. 16.
Oxon.	Menenen.	Ri. Dauids.					Conf 1561. Maij. 21.
Oxon.	Assaph.	Tho Dauids.	LL. D.	Præsb. Secu.	Wallicus.	Xlix	1561. Maij 26.
Cant.	{Glocestr. Bristol.	Ric. Chenie. Idẽ Richard. comẽdatorius.	Th. B.	Præsb. Secu.	London.	Xlix	1562. April. 19.
Oxon.	Landaph.	Hug. Dauids.	LL B.	Præsb Secu.	Wallicus.	LViij	1566. 5. Maij.
Cant.	Bangor.	Nic. Robinson.	Th. D.	Præsb. Secu.	Wallicus.	Xlj	1566. 20. Octob.
Oxon.	Oxon.	Hug. Coren.	LL. D.	Præsb. Secu.	Westmerlãd		Conf. 1567. 14 Oct.
Cant.	Cicestren.	Ri. Curteis.	Th. D.	Præsb. Secu.	Lincoln.	XLviij	1570. Maij. 20.
Ox. Cant.	Wigorn.	Ni. Bolingham.					Conf. 1570. Jan. 26.
Oxon.	Lincoln.	Tho. Cooper.	Th. D.	Præsb Secu.	Oxon.	Lj	1570. 24. Feb.
Oxon.	Exon.	Will. Bradbrige.	Th. D.	Præsb. Secu.	London.	Liij	1570. 18. Mar.
Cant.	London.	Edw. Sandes.					Conf. 1570. 13 Jul.
Cant.	Sarum.	Ed. Gueff.					Conf. 1571. 24. Dec.
Cant.	Roffen.	Ed. Freak.	Th. D.	Præsb. Secu.	Essex.	LVj	1571. 9. Mar.

In Prouincia Eboracensi.

Oxon.	Ebor.	Tho. Yonge.					Conf. 1561. Feb. 25.
Cant.	Dunelm.	Ia. Pilkington.	Th. B.	Min. Secu.	Lancaster.	XV	1561. Mar. 2.
Oxon.	Cestren.	Wil. Downham.		Præsb. Regu.	Hereford.	L	1561. Maij 4.
Oxon.	Carliol.	Ioh. Best.		Præsb. Secu.	Ebor.	XVviij	1561. Mar. 2.
Cant.	Ebor. electus.	W. Maie.	LL. D.	Præsb. Secu.	Suffolc.	Liij	Non Consecratus, Conf. 1570. Maij. 22.
Cant.	Eborac.	Edm. Grindall.					
Oxon.	Carliol.	Ri. Barnes.		Præsb. Secu.	Lancaster.	Xliij	

Sedes Eborac. Ed: Grindall.

S: Dunelmen. Ia: Pilkington. S: Ceffren. W: Downam. S: Carliel. Ri: Barnes.

Mortui ex vtraq; Prouincia.

S: Eborac. T: Yonge. S: Bangor. Ri: Merick. S: Landaph. A: Dunhon.

S: Cicestr. W: Barlowe. S: Exon. W: Alleyn. S: Carliel. I: Bell.

S: Oxon. Hu: Coren. S: Sarum. Iob. Is[illegible]

In Prouincia Cant.

Academia.	Diocæsis.	Nomen.	Grad.	Ordo.	Patria.	Ætas.	Cõsecratio & Confirmatio.
Cantabr.	Cantuar.	Matt. Parker.	Th.D.	Præb. Secu	Norwicen.	LVj	1559. Decem. 17.
	Ciceſtren.	Will. Barlowe.	Th.D.	Præb. Regu.	Eſſex.	Lx	Conf. 1559. Dec. 20.
Cant.	Landauen.	Ant. {Kitchin. Dũſton.	Th.D.	Præb. Regu.		LxViij	1545. 3. Maij.
Cant.	Hereford.	Ioh. Scorey.	Th. Bac.	Præb Regu.	Norfolcien.	XKvij	Conf 1559. Dec. 20.
Cant.	London.	Edm. Grindall.	Th. Bac.	Præb. Secul.	Cumbrius.	Xl	1559. Dec 21.
Cant. Ox.	Elyen.	Rich. Coxe.	Th. D.	Præb. Secul.	Buckinghã.	Lx	1559. Dec. 21.
Cant.	Wigorn.	Edw. Sandes.	Th. D.	Præb. Secul.	Lancaſter.	Xliij	1559. Dec 21.
Oxon.	Bangor.	Rowl. Merick.	LL. D.	Præb. Secul.	Wallicus.	Liij	1559. Dec. 21.
Oxon.	Menenen.	Tho. Yonge.	LL. D.	Præb. Secul.	Wallicũ.	Lj	1559. Ian. 2.
Ox. Cant.	Lincoln.	N. Bolingham.	LL. D.	Min. Secu.	Wigorn.	XlViij	1559. Ian. 21.
Oxon.	Sarum.	Ioh. Iuell.	Th. B.	Præb. Secul.	Deuonien.	Xl	1559. Ian. 21.
Oxon.	Aſſaph.	Ric. Dauids.	Art. M.	Præb. Secul.	Wallicus.	L	1559. Ian 21.
Cant.	Roffen.	Ed. Gueſt.	Th. B.	Præb. Secu.	Ebora.	Lj	1559. Ian. 21.
Cant.	Bath. & Wel.	Gil. Barckley.	Th. B.	Præb. Regu.	Lincoln.	Lij	1559. Mar. 24.
Oxon.	Lich. & Conen.	Ioh. Bentham.	Art. M.	Præb. Secu.	Ebora.	XKvj	1559. Mar. 24.
Cant.	Exon.	Will. Alley.	Art. M.	Præb. Secu.	Barkeſhire.	L	1560. Iul. 14.
Oxon.	Norwic.	Ioh. Parcuſt.	Art M.	Præb. Secu.	Somerſet.	L	1560. Sept 1.
Cant.	Winton.	Rob. Horne.	Th. D.	Præb Secul.	Cumbrius.	XKvj	1560. Ian 16.
Cant.	Peterborg.	Ed. Scambler.	Th. D.	Præb. Secu.	Lancaſter.	Xliij	1560. Ian. 16.
Oxon.	Menenen.	Ri. Dauids.					Conf. 1561. Maij. 21.
Oxon.	Aſſaph.	Tho. Dauids.	LL. D.	Præb. Secu.	Wallicus.	Xlix	1561. Maij 28.
Cant.	{Gloceſtr. Briſtol.	Ric. Chenie.	Th. B.	Præb. Secu.	London.	Xlix	1562. April. 19.
		Idẽ Richard. cõmẽdatorius.					
Oxon.	Landaph.	Hug. Dauids.	LL. B.	Præb. Secu.	Wallicus.	LViij	1566. 5. Maij.
Cant.	Bangor.	Nic. Robinſon.	Th. D.	Præb. Secu.	Wallicus.	Xlj	1566. 20. Octob.
Oxon.	Oxon.	Hug. Coren.	LL. D.	Præb. Secu.	Weſtmerlãd		Conf. 1567. 14 Oct.
Cant.	Ciceſtren.	Ri. Curteis.	Th. D.	Præb. Secu.	Lincoln.	XlViij	1570. Maij. 20.
Ox. Cant.	Wigorn.	Ni. Bolingham.					Conf. 1570. Ian. 26.
Oxon.	Lincoln.	Tho. Cooper.	Th. D.	Præb Secu.	Oxon.	Lj	1570. 24. Feb.
Oxon.	Exon.	Will. Bradbrige.	Th. D.	Præb. Secu.	London.	Liij	1570 18. Mar.
Cant.	London.	Edw. Sandes.					Conf. 1570. 13 Iul.
Cant.	Sarum.	Ed. Gueſt.					Conf. 1571. 24. Dec.
Cant.	Roffen.	Ed. Freak.	Th. D.	Præb. Secu.	Eſſex.	LVj	1571. 9. Mar.

In Prouincia Eboracenſi.

Oxon.	Ebor.	Tho. Yonge.					Conf. 1561. Feb. 25.
Cant.	Dunelm.	Ia. Pilkington.	Th. B.	Min. Secu.	Lancaſter.	XKv	1561. Mar. 2.
Oxon.	Ceſtren.	Wil. Downham.		Præb. Regu.	Hereford.	L.	1561. Maij 4.
Oxon.	Carliol.	Ioh. Beſſ.		Præb. Secu.	Eborac.	XKviij	1561. Mar. 2.
Cant.	Ebor. electus.	W. Maie.	LL. D.	Præb. Secu.	Suffolc.	Liij	Non Conſecratus.
Cant.	Eborac.	Edm. Grindall.					Conf. 1570. Maij. 22.
Oxon.	Carliol.	Ri. Barnes.		Præb. Secu.	Lancaſter.	Xliij	

Ordo.		Pagina.
	A.	
1	AVguſtinus.	1
14	Athelardus.	27
18	Athelredus.	41
20	Athelmus.	44
24	Athelgarus.	64
26	Aluritius.	65
29	Agelnotus.	69
34	Anſelmus.	100
60	Arundel. Tho.	303
	B.	
8	BRithwaldus.	17
12	Brethwinus.	25
38	Becket. Tho.	118
40	Baldwinus.	127
46	Bonifacius.	171
54	Bradwarden. Th.	266
64	Bouchier. Tho.	334
	C.	
11	CVthbertus.	21
17	Celnothus.	35
59	Courtney. Wil.	296
61	Chicheley. Hen.	311
68	Cranmer. Tho.	381
	D.	
6	DEusdedit.	12
23	Dunſtanus.	49
66	Denye. H.	345
	E.	
27	ELphegus.	65
30	Edſinus.	72
45	Edmundus.	159
	H.	
5	HOnorius.	12
42	Hubert° Walt.	134
	I.	
4	IVſtus.	11
55	Iſlip.	267
	K.	
47	KIlwarby. Rob.	192
63	Kempe. Io.	330
	L.	
2	LAurentius.	8
13	Lambertus.	25
28	Liuingus.	68
33	Lanfrancus.	93
43	Langton. Steph.	145
56	Langham. Sim.	274
	M.	
3	MEllitus.	3
51	Mepham. Si.	230
65	Mourton. Ioh.	339
	N.	
10	Nothelinus.	21
	O.	
22	ODo.	45
53	Offorde. Ioh.	258
	P.	
19	PLegmundus.	42
48	Peckam. Ioh.	196
69	Poole. Reginald.	402
70	Parker. Matth.	
	R.	
31	RObertus.	73
35	Rodulphus.	111
39	Richardus.	123
41	Reginaldus.	133
44	Richard. magnus.	156
50	Reignold Gualter.	223
	S.	
25	SIritius.	64
32	Stigandus.	87
52	Stratford. Ioh.	235
58	Sudbury. Sim.	283
62	Stafford. Ioh.	325
	T.	
7	THeodorus.	13
9	Tadwinus.	20
16	Theologildus.	35
37	Theobaldus.	115
	W.	
15	WIlfridus.	34
21	Wlfelmus.	45
36	Wilhelmus.	114
49	Winchelſey. Rob.	207
57	Witleſey. Wil.	280
67	Warham. Wil.	348

Regum nomina & annus.	Archiepiscoporum.	Quo an. incepit.	Quo an. obijt.	Quot an. sedebat.	Quib⁹ eccle sijs præfuit.	Numerus Archiepis.
Ethelbertus. 36	Augustinus.	596.	611.	16.		1.
Ethelbertus. 51 *Eadbaldus.* 1	Laurentius.	611.	616.	5.		2.
Eadbaldus. 2	Mellitus.	617.	621.	5.	*London.*	3.
Eadbaldus. 7	Iustus.	622.	625.	3.		4.
Eadbaldus. 11 *Herconbertus.*	Honorius.	626.	652.	26.		5.
Herconbertus. 15	Deusdedit.	654.	664.	10.		6.
Egbertus. 5 *Lotharius.* *Edricus.* *Witredus.*	Theodorus.	668.	690.	22.		7.
Witredus. 5 *Withredus.* *Edbertus.*	Birhtualdus.	692.	731.	38.		8.
Edbertus. 7	Tatwinns.	731.	734.	3.		9.
Edbertus. 11	Nothelinus.	735.	739.	5.	*London.*	10.
Edbertus. 16 *Ethelbertus.*	Cuthbertus.	740.	758.	18.	*Hereford.*	11.
Ethelbertus. 11 *Alricus.*	Bregwinus.	759.	763.	3.		12.
Alricus. 6	Lambertus.	764.	793.	29.		13.
Eadbertus. 1 *Cuthredus.* *Baldredus.*	Athelardus.	793.	806.	13.	*Winton.* *Lichfield.*	14.
Baldredus. 4 *Etheluulfus.*	Wlfredus.	806.	832.	26.		15.
Etheluulfus. 12	Theologildus	832.	832.	*Mensibus.* 3.		16.

Regum nomina & annus.	Archiepiscoporum.	Quo an. incepit.	Quo an. obijt.	Quot an. sedebat.	Quib' eccle sijs præfuit.	Numerus Archiepis.
Ethelwulfus. 12 *Ethelbertus.*	Celnothus.	832.	872.	40.		17.
Ethelbertus. 15	Athelredus.	872.	889.	18.		18.
Alfredus. 9 *Edwardus sen.*	Plegmundus.	889.	915.	34.		19.
Edwardus. 16	Athelmus.	915.	924.	9.	*Bath. et Wel.*	20.
Athelstanus. 2	Wlfelmus.	924.	934.	10.		21.
Athelstanus. 12 *Edmundus.* *Eadredus.* *Edwinus.* *Edgarus.*	Odo.	934.	958.	23.	*Winton.*	22.
Edgarus. 4 *Edwardus.* *Ethelredus.*	Dunstanus.	959.	988.	27.	*Wigorn.* *London.*	23.
Ethelredus. 11	Athelgarus.	988.	989.	1.	*Cicestren.*	24.
Ethelredus. 12	Siricius.	989.	993.	4.	*Bath. et Wel.*	25.
Ethelredus. 16	Aluricius.	993.	1006.	13.	*Bath. et Wel.*	26.
Ethelredus. 29	Elphegus.	1006.	1012.	6.	*Winton.*	27.
Ethelredus. 36 *Edmundus.* *Canutus.*	Liuingus.	1013.	1020.	7.	*Bath. et Wel.*	28.
Canutus. 4 *Haroldus.*	Agelnothus.	1020.	1038.	18.		29.
Haroldus. 5 *Hardecnutus.* *Edwardus.*	Eadsinus.	1038.	1050.	11.	*Winton.*	30.
Edwardus. 10	Robertus.	1050.	1051.	2.	*London.*	31.
Edwardus. 12 *Haroldus.* *Wilhel. Conq.*	Stigandus.	1052.	1069.	17.	*Elmanens.* *Winton.*	32.

Wilhel.

Regum nomina.	Archiepiscoporum.	Quo an. incepit.	Quo an. obijt.	Quot annis sedebat.	Quib° eccle sijs præfuit.	Numerus Archiepis.
Wilhel.Conq. 4 *Wilhel.Rufus.* 1	Lanfrancus.	*1070.*	*1089.*	*19.*		*33.*
Wilhel.Rufus. *Hen.1.* 9	Anſelmus.	*1091.*	*1109.*	*16.*		*34.*
Hen.1. 14 *Hen.1.* 22	Radulphus.	*1114.*	*1122.*	*8.*	*Roffen.*	*35.*
Hen.1. 22 *Steph.* 1	Wilhelmus.	*1122.*	*1136.*	*14.*		*36.*
Steph. 3 *Hen.2.* 7	Theobaldus.	*1138.*	*1161.*	*23.*		*37.*
Hen.2. 8 *Hen.2.* 16	Tho.Becket.	*1162.*	*1170.*	*8.*		*38.*
Hen.2. 19	Richardus.	*1173.*	*1183.*	*9.*		*39.*
Hen.2. 29	Baldwinus.	*1184.*	*1191.*	*6.*	*Wigorn.*	*40.*
Rich.1. 2	Reginaldus.	*1191.*	*1191.*			*41.*
Rich.1. 4 *Iohn.* 6	Hubertus.	*1193.*	*1205.*	*12.*	*Sarum.*	*42.*
Iohn. 8 *Hen.3.* 12	St.Langhton.	*1207.*	*1228.*	*21.*		*43.*
13 *Hen.3.* 15	Rich.Magnus	*1228.*	*1231.*	*2.*		*44.*
18 *Hen.3.* 24	Edmundus.	*1234.*	*1240.*	*5.*		*45.*
Hen.3. 54	Bonifacius.	*1244.*	*1268.*	*25.*		*46.*
Edward.1. 6	Ro. Kilwarby	*1272.*	*1278.*	*6.*		*47.*
6 *Edward.1.* 20	Io.Peckham.	*1278.*	*1293.*	*13.*		*48.*
20 *Edw.2.* 6	R.Winchelſey	*1294.*	*1313.*	*19.*		*49.*
6 *Edward.3.* 1	G.Reynolde.	*1313.*	*1327.*	*14.*	*Wigorn.*	*50.*
1 *Edward.3.* 7	Si.Mepham.	*1327.*	*1333.*	*5.*		*51.*
7 *Edward.3.* 22	Io.Stratford.	*1333.*	*1348.*	*15.*	*Winton.*	*52.*

Regum nomina.	Archiepiscoporum.	Quo an. incepit.	Quo an. obijt.	Quot annis sedebat.	Quib⁹ eccle sijs præfuit.	Numerus Archiepisc.	Quot mẽsibus vel annis.	Ann⁹	Men.	dẽs.
Ed.3. 23	Io.Offord.	1348.	1349.	Mensibus. 6.		53.		0	0	1
Ed.3. 24	T.Bradwardē	1349.	1350.	2.		54.			3	1
									6	1
24 Ed.3. 40	Si.Isslippe.	1350.	1366.	16.		55.		1		1
								2		5
								3		3
40 Ed.3. 42	Si.Langham.	1356.	1368.	2.	Elien.	56.		4		1
								5		6
Ed.3. 49	Wi.Witlesey.	1368.	1375.	5.	Roffen. VVigorn.	57.		6		4
								7		1
49 Ric.2. 4	Si.Sudbury.	1375.	1381.	6.	London.	58.		8		3
								9		2
								10		2
Ric.2. 19	W.Courtney	1381.	1396.	15.	Hereford. London.	59.		11		1
								12		1
Ric.2. 19 Hen.5. 1	Th.Arundell.	1396.	1413.	16.	Elien. Eborac.	60.		13		3
								14		3
								15		2
Hen.5. 4 Hen.6. 21	H.Chichley.	1415.	1443.	29.	Menevien.	61.		16		4
								17		1
								18		3
Hen.6. 30	Io.Stafford.	1443.	1452.	8.	Bath.et Wel.	62.		19		2
								21		1
Hen.6. 31	Io.Kempe.	1452.	1453.	1.	Roffen. VVigorn. London. Eborac.	63.		22		1
								23		2
Hen.6. 32								24		1
Ed.4. Ed.5. Rich.3.	Th.Boucher.	1454.	1486.	32.	Wigorn. Elien.	64.		25		1
								26		2
								27		1
								29		3
Hen.7. 2 15	Io.Mourton.	1486.	1500.	14.	Elien.	65.		32		1
								34		1
								38		1
Hen.7. 16	H.Deny.	1501.		2.	Bangor. Sarum.	66.		40		1
Hen.8. 19 24	W.Warham.	1503.	1532.	29.	London.	67.				
Hen.8. 25 Edw.6.	T.Cranmer.	1533.	1556.	24.		68.				
Mariæ. 3	Reg.Poole.	1556.	1558.	3.		69.				
Elizab. Reginæ. 2	Matt.Parker.	1559.				70.				

¶ Quot Episcopi translati ab hijs ad Archiepiscopatum Cantuariensem.

Eborac.	London.	Winton.	Sarum.	Wigorn.	Roff.	Elien.	Heref.	Lich.	Ciceſt.	Bath.	Menev.	Bangor.
2.	7.	6.	2.	6.	3.	4.	2.	1.	1.	6.	1.	1.

Augustinus.

ANno Mauricij Imperatoris 14. qui fuit annus Domini. 596. & post appulsum Anglorum in hanc Britanniæ Insulam. 150. mittitur in Angliam Augustinus a Gregorio Pontifice Romano, vt collapsam iam & penitus deletam, in ea Insulæ parte, quam Angli occupauerant, Christi religionem instauraret. Acceptis igitur Comitibus circiter quadraginta Augustinus, iter in Angliam aggreditur. Cum verò aliquantum itineris confecissent, & ad ipsam regionem propius accederent, quò commodius susceptũ opus peragerent, de ipsius populi moribus, natura, & indole a finitimis perquisiuerunt: responsum est, gentem esse immanẽ, bellicosam, & intractabilem. Quo audito, req; inuicem deliberata, in proposito pergere pertimuerunt. Augustinum ergo domum remittunt, qui suppliciter a Pontifice peteret, vt ipsis ab itinere tã periculoso, bona cum venia liceret desistere. Re cognita, Gregorius obnixè cum Augustino agit, vt ad socios redeat, exponit ei, quàm foret opus illud deo gratum, ipsis honorificum, Anglis salutare, simulq; literas eius argumenti ipsi Augustino ad socios dat. Acceptis literis animos recolligunt, sese inuicem confirmant, iter redintegrant. Acceperat etiam literas Augustinus ad Etherium Arelatensem Archiepiscopum, in quibus eum rogat Gregorius, vt Augustinum humaniter excipiat, vt in hoc Britannico negotio ipsum consilio auxilioq; iuuet. Harum & superiorum literarum forma extat in ecclesiastica historia Bedæ Lib. 1. ca. 23. Iam verò idioma Anglicanum Romanis erat incognitum, & propterèa per interpretes agi oportuit: & quia Anglis cum Francis propter vicinitatem iamdiu erat commertium, adsciscit sibi aliquot Francos Augustinus, qui interpretum munere fungerentur. Paratis omnibus nauem conscendunt, ventis vela dant, Angliam recta contendunt, & ad Insulam Gantij, quæ Tanatos dicitur, nauem appellunt. Egressi in littus, Augustinus, (qui cæteris in hoc negotio a pontifice præficiebatur) aliquot ex comitibus suis, cum interpretibus Gallis, ad Ethelbertum Anglorum regem mittit. Hij posti ad Regem admissi sunt, quæ illis mandauerat Augustinus, regi exponunt: venisse aliquot Româ viros, qui ad illum & vniuersum populum Anglicanum lætum habeant & salutare nuntium, cui si velint obtemperare, æterna in cœlis vita cum deo viuo & vero potirentur. Legationẽ hanc rex benignè excipit, suis imperat, vt necessaria omnia nouis istis hospitibus suppeditentur: ipse breui de hoc tam salutari nuntio plura auditurus. Post paucos dies Rex Tanatum venit, Augustinum cum suis ad se euocat, colloquium ineunt, ac ne præstigijs illuderetur rex, sub dio auditurus consedit. Illi Euangelium Iesu Christi, regi & vniuerso comitatui prædicant. Rex quanquàm ad primam prædicationem assensum non dederit, tamen nec a nomine Christiano prorsus abhorruit, neque religionem ipsam penitus ignorauit, quippe qui vxoris Bertæ Christianæ, & Letherdi Episcopi opera, in ea aliquantulum erat instructus. Atqui cum secum reputaret viros istos ad se, sua de causa è longinquis venisse, omnia illis (vt par est) officia humanitatis

exhibet. Hospitio igitur excipiuntur, in regni Ethelberti Ciuitate Dorouernensi (quæ tum totius quidem Anglicæ ditionis erat Metropolis) regijs aluntur sumptibus, sedem sanè commodam ad Euangelium promulgandum nacti sunt, nec id facere, a Rege sunt prohibiti. Quid multis opus est? Multi Christo nomen dederunt, crediderunt, baptizati sunt. Erat autem prope ipsam ciuitatem versus orientem fanum, in honorem Sancti Martini antiquitus constructum, dum adhuc Romani Britaniam incolerent, ibi Regina cum Letharde Episcopo orare consueuerat: eò igitur primò Christiani confluere, sacra peragere, psallere, missas celebrare (non eas quidem priuatas, sed in quibus Eucharistiam populo distribuere soliti sunt) prædicare etiam & baptizare publicè cœperunt, donec rex ipse tandem conuersus, & vniuersus populus Christo lucrifactus est. Tum verò ecclesias collapsas restituunt, nouas adificant, profanatas & pollutas consecrant, Christianam religionem per omnem regionem vndiq; stabiliunt. Quin etiam Rex Augustino & comitibus suis, domum honestam apud **Stablegate** in Dorouernensi vrbe concessit, possessionibus etiam satis amplis eandem locupletauit, ita vt res tota optimè successisse videri possit. Iam vero Anglorum Episcopus Augustinus dici & esse voluit: quapropter Arelatem ad Archiepiscopum Etherium sese contulit, & ab eo in Archiepiscopum genti Anglorum ordinatus est. Statim vt domum reuersus est, misit Romam Laurentium Presbyterum & Petrum Monachum, qui pontifici Gregorio Anglos fidem Christi amplexos, & se eorum Archiepiscopum factum esse nunciarent. Insuper & de quibusdam ad præsentis ecclesiæ statum spectantibus Gregorium consuluit, quæ quidem, vnà cum responsis Gregorij comperies in Ecclesiastica historia Bedæ, Li. 1. Laurentius & Petrus paulò post in Angliam reuertentes, literas quidem plures a Pontifice adferunt, ac primas ad Ethelbertum regem, vnà cum muneribus, in quibus Pontifex & regi & sibi gratulatur: regi, quòd ad veri dei & Christi sui noticiam peruenerat: sibi, quòd id sua opera & industria factum esset. Ad Augustinum etiam binas adferunt, quarum in vnis significat, se illi pallium misisse, vasa etiam sacra & vestimenta altarium, ornamenta quoq; Ecclesiarum, sacerdotalia, ternicalia indumenta, reliquias sanctorum, ac codices complures, deniq; vniuersa quæ ad cultum dei ac ministerium ecclesiæ somniabant necessaria, simul etiam insinuat, quemadmodum ipse Episcopos per Britanniam debeat constituere. In alteris verò monet, ne de virtutibus suis glorietur, neue miracula quæ facta sunt, sibi deputet, sed Britannis in salutem a Deo donata existimet. Tradiderant etiam literas Vigilio, qui Etherio in Archiepiscopatu Arelatensi successerat, in quibus sibi pergratum fuisse demonstrat, adiutum fuisse in negotio Britannico ab Arelatensibus Augustinum. Hæ literæ datæ sunt 10. Cal. Iulij, imperante adhuc Mauritio an. Dom. 601. exempla ipsarum prostant apud Bedam in Lib. superius commemorato. Postq; Augustinus sedem Episcopalem Dorouerniæ in regia ciuitate sortitus esset, fanum aliud, quod ibi ab antiquis Romanis positum erat, nomine Sancti Saluatoris & Domini nostri Iesu Christi (rege concedente) insigniuit. Palatium etiam regni sui cum adiacentibus Augustino rex donauit, ipse verò **Raculuer**, quod secus mare situm est, secessit, vbi palatium sibi & successoribus suis statuit, quo etiam in loco cœnobium construxit, cuius vltimus abbas Wenredus fuit. Cœmiterium etiam locum sepulturis idaneum extra Cantuariæ ciuitatis muros ad orientē, instigante Augustino

Beda. Lib. 1. Cap. 5.

Lib. eccl. Cant. Lib. Roff.

Augustino fecit: nondum enim consuetudo erat intra ciuitatẽ quenquam sepelire, vsq; ad Cuthbertum Archiepiscopũ Cant: qui intra ciuitates passim fieri cœmiteria procurauit, Pontifice Rom: id ex illius intercessione concedente. Rex etiam Monasterium ad orientem non longè ab ipsa ciuitate erexit, in quo rogatu Augustini ædem etiam diuis Apostolis Petro & Paulo a fundamentis extruxit, idemq; Monasterium donis ornauit amplissimis, vbi ipsius Augustini & Doruernensium Archiepiscoporum, Regumq; Cantiorum corpora inhumari solebant. Hoc postea nõ Augustinus, sed qui illi viuenti electus successit, Laurẽtius cõsecrauit. Quibus præclarè positis fundatisq; initijs, Regium Doruernense, quod Augustinus ab Ethelberto dono acceperat, succedentium deinceps semper fuit Archiepiscoporum Palatium. Atq; hoc modo cõuersos ad Christianam religionem Anglos, positamq; primam ab Augustino in Doruernensi ciuitate atq; Prouincia Ecclesiam esse putant. Sed valdè dolendum est Anglorum conuersionem in illa tempora incidisse, in quibus collapsa Ecclesiæ doctrina atq; disciplina, multum ab antiqua veteriq; puritate ad superstitionum errores degenerauit. Quanq; enim venerandus Præsbyter Beda scribat, Augustinũ suosq; socios primitiuæ Ecclesiæ vitã ac doctrinam in instituenda Anglorum Ecclesia imitatos, tamen res ipsa declarat non minus Romanæ superstitionis, q; Christianæ religionis Augustinum Anglis magistrum atq; præceptorem fuisse. Nam & Romana Ecclesia etiam Gregorio præsidente & authore, harum omnium superstitionum caput & origo fuit, indequè non modò in Angliam ab Augustino inductæ, sed in varias orbis Christiani regiones dissemináte latè dimanarunt. Gregorius enim Melito in Angliam ad Augustinum proficiscenti vtiliter præcipiens, de non diruendis fanis quæ a gentilibus Anglis Dæmonibus consecrabantur, ita scribit, vt deletis Idolis Fana ipsa conseruarentur, & ad Christianæ Ecclesiæ ritus cultumq; diuinum a gentilitijs profanationibus per aquæ benedictæ asperſionem, altarium constructionem, & reliquiarum collocationẽ, venerationemquè expiarentur: & ipsi Augustino ad missarum solemnia celebranda Pallium, item vasa sacra, altarium vestimenta, Ecclesiarum ornamẽta, sacerdotalia atquè clericalia indumẽta, sanctorum Apostolorum ac Martyrum reliquias se misisse dicit. Ex quibus videmus quantæ tum in Romanam ecclesiam cœcitates & errores irrepserant. Nec huiusmodi solùm malis sanctiora ecclesiæ instituta depranata sunt, sed ex illa de vnius in ecclesia pastoris imperio atque potestate contentione, quam Iohannis Constantinopolitani Patriarchæ ambitio viuente adhuc & acerrimè reclamante Gregorio excitauit, non modò ad superstitionem & sacrorum omnium profanationem, sed etiam ad impietatẽ atque Antichristi regnum patefacta fuit ianua. Antea enim inaudita erant & incognita illa superborum titulorum nomina, summus pontifex, & vnicum ecclesiæ in terris caput, Christi vicarius, & similia, quibus insolescere postea cæpit Romanorum pontificum audacia, quibusq; parere sub æternæ mortis pœnis omnes iubentur. Et Gregorius illam Iohannis ambitionem, cum se vniuersalẽ orbis Episcopũ dici voluit, multis diris execratus nullam sibi aut Romanæ ecclesiæ adimi prærogatiuam conquestus est, sed appellationem ipsam vniuersalis Episcopi impiam esse, sacrilegam, & Antichristi præcursorem exclamat. In hac eius (inquit) superbia, quid aliud nisi propinquare iam esse Antichristi tempora designatur. Quia illum videlicet imitatur, qui spreta Anglorum societate, ascendere conatus est culmen singularitatis: & alibi. Ego autem fidenter dico, quisquis se vniuersalem Episcopum vocat, vel vocari desiderat, in elatione sua

Geruasius Dorobern.

Eccle. hist. gent. Ang. lib. 1. cap. 26.

Lib. eod. cap. 30.

Vide infra in Robert. pag. 86.

Eod. ca. 29.

Lib. 4. epist. 76. ad Mau. Con. Aug. & epist. 178. Epist. 83. & 194.

Antichristum præcurrit, quia superbiendo se cæteris præponit. Atque hoc modo Iohannis cupiditati & libidini omnibus ecclesijs imperandi Gregorius pie fortiterq; restitit. Verùm eo mortuo, & Mauritio Imperatore interfecto (de quo eũ in somnis antè admonitũ quidam tradũt) Phocas Romanis quàm Constantinopolitanis ciuibus amicior, quia in Mauritij locum suffectus sine contentione aut contradictione cuiusquam Romæ coronatus est, Bonifacio tertio, qui secundus a Gregorio fuit, cum quem Iohannes Constãtinopolitanus vendicabat, & Gregorius recusabat primatus titulum concessit, vt is summus pontifex, Romaq; omnium ecclesiarum caput diceretur. Nequè tamen hoc Phocæ beneficiũ Romanis pontificibus multum profuit centum quadraginta deinceps annis. Nã Affrica atque Asia pontifici nunquàm paruerunt. Gallia verò & Germania etsi se adiunxerũt, non tamen obtemperabãt, nisi in his quibus libitum esset, donec Zacharias pontifex Pipino Gallia regnum affectanti adiutor fuit, vt Hilderico legitimo rege, quem stupidum & insensatum vocabant, amoto & in Monasterium detruso, Gallisquè pontificis authoritate a subiectionis iuramento absolutis regnum occuparet. Pro quo beneficio hoc a Pipino præmium ac mercedem tulit, vt in Gallicanas ecclesias Romanus semper pontifex iurisdictionem haberet. Deinde Stephanus tertius pontifex elatus suæ sedis amplitudine, quasi in Imperatores atque Reges ius haberet, Constantinum Copronimum, Constantinopolitanum Imperatorem, quia cõtra imaginum venerationem Synodum instituisset, priuauit imperio, & insignia, dignitates, titulosq; imperij in Pipinum ac Francorũ reges transtulit. Quibus adminiculis & accessionibus iam erecta pontificum Romanorum potentia tum demum firmata fuit, cum Adriani pontificis ope Carolus magnus imperio potitus, occidẽtales omnes ecclesias episcopis Romanis subiecit. Atq; hìc etiam (quod dici solet) manus manũ fricare cœpit. Namq; Adrianus pontifex Lateranẽsi indicto concilio, siue vim ac potentiam Constantinopolitanorum Cæsarum, quorum maiestatem læserat, imperiumquè minuerat, formidans, siue præda, cum Carolus in imperium alienum, ille in ecclesias alienas rueret, diuisa & communicata, se atque omnes occidẽtales episcopos tutelæ cõmisit Caroli, sanxitq; Anathemate a proscriptione bonorũ, ne tã Romanus pontifex quàm cæteri episcopi electionum confirmationes & ecclesiarum inuestituras a Carolo magno Imp. suisquè successoribus caperent: tum vt suam etiam in ecclesias dominationẽ perinde stabiliret, primus instituit vt illa Romana diplomata quas literas Apostolicas atque bullas appellant, quò cæteris sigillis firmiora & diuturniora viderentur, obsignarentur plumbo, cum antea tantũ cera vterentur. Ita pontificia dominatio quã Gregorius tantopere detestatus est, eo mortuo sub Phoca Imperatore & Bonifacio Papa inchoata, centũ septuaginta deinceps annis indies creuit, tandemquè Carolo magno Imperatore, & Adriano primo pontifice conspirantibus ad summũ culmen magnitudinẽq; pernenit. Quam potestatis amplitudinẽ pontifices simulatque nacti essent, ecclesiæ gubernationem occupauit ambitio, vitæquè continentiam luxus, & religionẽ vndique inuasit superstitio. Omnis diuinus cultus in ceremoniarũ multitudine atque magnificentia existimabatur consistere, & loco verbi plusq; aniles, atquè pueriles fabulæ annunciabantur populo. Quarum si quadam proferamus, etsi scribentiũ authoritate atque dignitate non carebant, tamen quàm similia deliorum aut mente captorum somnijs fuerunt, facile erit existimare. Iohannes Turpinus Archiep. Remẽsis, Caroli magni (vt ipse scribit) in castris cõtra Sara-

Flor. an. 604.

Aimonius lib. 4. Can.

Aemil. lib. 2.

Palmer in Chron. cler.

Sigebert.

Pol. Virg. lib 8. de Inu. rerũ.

cenos

cenos socius, soluſq; ex Episcopis inter primarios Galliæ principes seu 12. pares a- Ioh. Turp. de vita Caroli mag. cap. 32.
scriptus de eius morte ita scribit. Se cũ Viennæ quodã die altari in Ecclesia astitisset, in ἐκστασιν raptũ, Psalmumquè (Deus in adiutorium) cantu exorsum, conspexisse innumera tetrorum militum agmina transire, ac in Lotharingiã tendere, atque a quodam illius gregis Aethiopi simile, qui cæteros lentius insequeretur, quesiuisse quò illa pergerent agmina, illumq; respondisse, ad Caroli Magni mortem, vt eius animam in Gehennam raperent. Tum Archiepiscopus, adiuro te, inquit, per nomen Domini nostri Ihesu Christi, vt peracto itinere tuo ad me reuerti non renuas. Deinde psalmo vix absoluto celeriter cum cæteris redeuntem rogat quid egissent. Cui ille, tot inquit ac tantos lapides, ac ligna Basilicarum suarum in statera suspendit quod magis appenderunt bona quàm mala eius opera, & idcirco eius animã a nobis abstulit, quibus dictis Dæmon euanuit. Itaque infert Turpinus, intellexi eadẽ die Carolum ex hac luce migrasse, & subsidys beati Iacobi cui ecclesias multas ædificauerat, ad superna merito regna subuectum. Hac operum & sanctorum fiducia ita extenuatam peneq; abiectam in Christo ponendam fidem videmus, vt salutis & redemtionis nostræ laus hominibus nostrisquè gestis ascripta sit. Atque huius simile commentum eadem ætate de cultu beatæ Mariæ excogitatum est. Fuisse hominem religionẽ Christianam ore profitentem, sed adeo dissolutum & flagitijs deditũ, vt nulla cuiquam bono de eius salute spes esse poterat. Consuevit tamẽ omni alio diuino cultu neglecto, indies beatã Mariam centies inuocare, & angelicã salutationem dicere. Itaque cũ ægritudine summa laboraret in ἐκστασιν raptus, & quasi mortuus a Dæmonibus ad Dei tribunal ductus, ac propter infinita scelera ad inferni supplicia postulatus est, Deus eum tot inquinatũ vitijs ac peccatis adiudicauit Dæmonibus, verùm lata iã a Deo æternæ mortis sententia interuenit Maria, exhibuitq; Christo filio suo schedulas, in quibus scriptũ fuit quoties eã cum angelica salutatione inuocasset. Dæmones rursus peccatorum multitudinem vrgebãt, & in scriptis proferebãt. Ita vtriusq; tam beatæ Mariæ quàm Dæmonum scriptis in lance positis peccatorum scripta orationũ schedulas deprimebant. Cumq; Maria se nihil pro eo pro quo interceſsit proficere vidisset, eiusmodi ad Christũ filiũ suũ supplicatione vsa est. Recordare dilecte quòd de mea substãtia receperis substantiam visibilem, palpabilem, & passibilem, & da mihi vnã guttam sanguinis tui fusam pro peccatoribus in passione tua. Et ille, impossibile (inquit) est tibi aliquid denegari. Veruntamẽ scias quod vnica gutta sanguinis mei præponderat omnibus peccatis totius mundi. Accipe itaq; quod petysti, quam accipiens posuit ad stateram, & omnia prædicta peccata quasi fauillã prepõderabat. Tum dæmones discedentes confusi, clamabant dicentes. Nimis misericors est Domina Christianis. Vnde deficimus quoties se de conflictu intromiscet. Reducta est ergo anima ad corpus, & ipse postea conualescens omnia narrauit, & factus est Monachus. Num nã Poetarum fabulæ, aut eorum qui cõsultò (sicut Lucianus) mẽdacia scribunt, figmenta, his narrationibus sunt ineptiora? Quæ tamen authores habent magnæ authoritatis atque famæ, & pro cõcionibus narrabantur, vt Populum superstitione excæcarent. Nec vt mortuis solis sed etiam mutis picturis & Imaginibus diuinus honos haberetur, attributa sunt ligneis lapideisquè statuis stupenda miracula. In Siria confossam lancea fuisse a quodam Iudæo in Christianorum contemptum & ludibrium Imaginem Christi, ex qua sanguis vberrimè mox effluxit, Iudæumquè prodigij metu perculsum, ne sanguis diffu-

Hæc fabula a multis scholasticis authoribus repetitur & præcipuè ab eo qui scripsit sermones discipuli.

Verba Authoris.

Nauclerus in generatione a Christo. 27

sus periret vas vulneri supposuisse, quo qui vsi sūt ægroti valetudinem recuperabant. Tum sanguis longè latequè missus peruenit Mantuam, vbi propter crebra miracula magno in præcio habitus est. Quibus auditis Carolus Imperator ad Leonem Papam scripsit, vt de hoc eum certiorē redderet. Leo verò Mantuā proficiscens approbato Christi sanguine ob frequentiam miraculorum, quod & alij pontifices post eum fecerunt, ad Carolū pergit, certumq; de præmissis fecit.

Vincētius in speculo historiali lib. 8.

Hanc superiorum temporum superstitionem atque vanitatem posteriores scriptores imitati sunt, vt Vincentius in historiarum speculo scribit. Quādam fuisse Albaniam extra Rudulphi castrum quæ Dolis vocabatur positam, in qua super Ecclesiæ columnam Imago beatæ Mariæ Christum Iesum puerum amplexibus suis tenentis sculpta fuit. Ad quā cum mulier quædam paupercula orādi gratia accessisset, exprobrabant ei duo in atrio stantes viri fatuitatem, quorum vnus in Imaginē iecit lapides, eoquè ictu brachium pueri confregit, a quo humi prolapso guttæ sanguinis distillabant, perinde ac si viui hominis brachiū fuisset, moxquè ille qui lapides proiecit expirauit, cui cum alter succurrere cadenti vellet, a Dæmonibus arreptus est, & postridie mortuus est. Turba deinde frequens conuenit, vt Imaginem, & profluentem sanguinē videret, qua inspectante Imago discidit ornamētum, quo præcincta fuit lapideum, dextraxitquè collo monile, pectusquè ad māmillas denudauit, ob iniuriam atque ignominiam sibiquè filioquè illatam. Quam stupendā fabulā non modò serio narrat author, sed & sanguinē illum ac Imaginē reuulsa veste nudatā, oculis suis conspexisse scribit. Et in Hibernia fingunt ante Anglorum aduētum crucem in templo trinitatis Dubliniæ crucifixo simillimam, quæ & loquuta est, & inter duos ciues de cōtractu dissidētes testimoniū veritati perhibuit. Eademquè & fures aliena rapientes ad ablatorū confessionē restitutionēq; coegit. Infinitū esset cætera fabularum portenta monstraquè, quibus infiniti libri replentur narrare, hæc tantùm recensuimus vt quanta caligine illa tempora laborarunt lectores perspicerent, & Deo gratias assiduas funderent nos tandem veritate Euāgelij illustratos, & a tantis tenebris ereptos esse. Itaque vt ab his ad ea quæ de Augustino, ipsoquè Gregorio dicēda sunt redeamus Certum est Gregoriū, etsi illum vniuersalis ac summi Pontificis titulū abominatus se seruū seruorū Dei primus appellauerit, suisq; successoribus humilitatis speciem, quā verbo magis quàm re secuti sunt, præscripserit, tamē superstitioni vsque adeo deditum fuisse, vt sua aliorumque somnia inter veras diuinationes retulerit. Namque per Romanæ ciuitatis forum transiens, quod Traianus optimus Princeps ædificijs decorarat, cū illius bonitatis ac iusticiæ erga viduam quandam reminiscereturad diui Petri Apostoli Basilicam flens celeriter accurrit, vbi integerrimi clementissimiquè Imperatoris infidelitatem ac errores lachrymis deplorās, Deum pro eo ab infernalibus pœnis redimendo dicitur exorasse, noctequè proxima accepisse in somnis a Deo responsum, se de Traiano pro quo tantis lachrymis deprecatus esset, ea lege exauditum, ne deinceps pro pagano quocunque preces effunderet. Illud autem pietatis opus, quod Gregorium ad tam ardētes pro Traiano preces impulit, commemoratur fusius in Florilego. Qui pro mansuetudine & exhibitione Iustitiæ a pœnis infernalibus per lachrimas beati Gregorij, quingentis amplius „ post mortem suā annis Traianum meruisse liberari scribit. Hæc igitur & eiusmodi infinita deliria atque somnia pro veris tunc miraculis celebrari ceperunt, populumquè a recto & sincero Dei cultu deprauarunt. Vt non satis fœlix Anglorum

In Regi-stro Gregorij.

Florilegus An. Domi. 605.

Verba authoris.

glorum ſtatus videri poſsit, qui his temporibus ab Auguſtino, & magiſtro ſuo Gregorio ad Chriſtianam fidem conuerſi ſunt, in quibus cum ambitio ſimul etiã ſuperſtitio in Eccleſiam irrepſerit, tantis erroribus in prima atque tenera religionis inſtitutione imbuerentur. Sed etſi (vt diximus) Romani Pontificis in Eccleſias Principatus in hac Anglicana Eccleſiæ origine atque fundatione incæperit, & cẽtum quadraginta deinceps annis ſenſim creuerit, ac ſub Carolo magno confirmatus atque ſtabilitus fuerit, fuit adhuc tamen Imperatorũ maior quàm Pontificum in quibuſcũque ſiue diuinis ſiue ciuilibus rebus agẽdis authoritas. Namq; Prælatorũ in Eccleſiis inueſtituræ, & electionum cõfirmationes ad Imperatores pertinebant, & conciliorum indicẽdorum atque appellationem finiendarũ ſuprema lex ac poteſtas penes eos fuit. Namque ipſius Caroli iuſſu quinque concilia de ſtatu Eccleſiæ reformãdo celebrata ſunt, vnũ Mogũtiæ, alterũ Rhemis, tertium Cabillone, quartum Arelati, quintum verò in Turonibus. Ipſe etiã Gregorius (cui eam viuendi ſcribendiquè ſinceritatem quam Pontificij aſcribũt non tribuimus) non tam cupidè ad ſe cauſas Eccleſiaſticas rapuit, quin Principibus ius ſuum relinqueret, in tantum vt mulieri Eccleſiaſticã Iuriſdictionem permiſerit. Nam cum Mennam Epiſcopum canonica purgatione abſolutum dimiſiſſet, eum nihilominus Brunichildæ Francorum Reginæ rurſus purgandum miſit, quæ cauſa in Gloſſographis & commentarijs fuſius explicatur. Sed de his pro noſtro inſtituto ſatis, in quibus longius ideo prouecti ſumus, ne iactare tam arroganter Pontificij debeant acceptam ab illis Chriſtianam religionem, quos tanta tum, cum Gregorius præfuit, doctrinæ corruptela infeciſſet, morumquè diſciplina in ritus quoſdam & obſeruationes ſuperſtitioſas recidiſſet. Qui religionis fucus, cultuſquè ſimulatus, vſque ad Henrici 8. Regis noſtri inclytiſsimi imperium, quod poſt Auguſtini huc aduentum nõgentis amplius fuit annis, ſingulis ætatibus creſcente Pontificum poteſtate ſimul cum libidine auctus durauit, ab eoquè vnà cum Pontificis poteſtate ſic abiectus & profligatus eſt, vt Euangelij Luci veritatiquè locus eſſe cæperit. Quod in hac hiſtoria declarabimus. Britannos a Lucij Regis, & Eleutherij Papæ tempore ita Chriſtianam retinuiſſe fidem, vt nunquam inter eos deficeret certum eſt, ſed quia à Romanæ eccleſiæ ritibus diſcrepabant, conuocari ex his Epiſcopos atque eruditiores auxilio Ethelberti Regis fecit Auguſtinus, vt de rebus controuerſis diſceptarent, ac in vnam ſententiam conuenirent. Namq; eius Regis ditio maxima erat, ita vt temporibus pacatis cæterarum prouinciarum Reges Cantiorum Regi parebant. Cumquè ad locum quendã in wicliorum atque occidentali Saxonũ confinio, qui lingua Angloſaxonum Auguſtines Ac. 1. Auguſtini quercus adhuc appellatur, conueniſſent, petijt Auguſtinus vt Britannicam Eccleſiam in ceremonijs atque religionis ſumma ſuæ in Anglia nuper inſtitutæ cõformare, Romanæquè ſubijcerent. Quod precibus, ſuaſionibus, atque minis perficere tẽtauit Auguſtinus. At illi neque Auguſtino ſe ſubijcere, neque ab antiquis receptiſquè ritibus quos ab Apoſtolis acceperant, nec Romanæ ſolùm, ſed quarumcunq; Eccleſiarum ritibus præferrent, diſcedere velle dicebant. Ita cum in hac nihil profeciſſet, aliam indixit Synodum Auguſtinus, ad quam Britanni frequentiores quàm antea confluebant. Septem enim Epiſcopi Britãnorum Herefortenſis, Tauenſis, Paternenſis, Banchorienſis, Cluienſis, Vniacenſis, ac Morganenſis conuenerunt. Aderat etiam clericorum ingens numerus, maximè verò Monachorũ profectorũ ex nobiliſsimo Cœnobio, quod Saxones Banchornabury appel-

Naucle-rus.

Cauſa 1. quæſt. 5. c. Menna.

Monume-tenſis.

Gotcelinus.

Ex Bed. lib. 2. cap. 2.

Geruasius in Mappa mundi fol. 131.

appellabant quod 2100. Monachos, ex quibus maximè idiotæ & indocti reliquis ministrabant, victumq; & vestitum operis suppeditabant, continebat. Horum Abbas tum Dunetus dicebatur. Antequam autem hæc Britannorum multitudo ad Augustinum accessit, pium quendam & sapientem Anachoritam consuluerunt, vtrum Augustini suasu vsitatas traditiones desererent. Quibus ille, si homo, inquit, Dei est, illi morem gerite. Quomodo verò, inquiunt illi, hoc constabit nobis. Ex hac, inquit Anachorita, Christi sententia. Tollite iugum meum super vos, & discite a me quia mitis sum, & humilis corde. Si ergo inquit Augustinus, humilis ac mitis sit, verisimile est eum Christi onus portare, vobisq; portandum offerre velle, sin verò elatus sit ac superbus, a Deo non est, nec a vobis audiendus. At istuc inquiunt, qui cognoscemus. Ingrediatur, inquit ille, in Synodū prior, tum si vobis aduentātibus assurrexerit, Christi famulus est, illiq; in omnibus obtemperate, sin secus fecerit, vosque spreuerit negligatur vicissim & aspernetur a vobis. Intrauit itaque prior in Synodū Augustinus cum fastu et pompa, cū Apostolatus sui vexillo, cruce argentea, letania processione, iconibus, reliquijs, canticis, aliisq; triuialibus nugis tanq; sanguinarius & superbus Monachus. Et Britannis ingredientibus non modò non assurrexit, sed ne charitatis aut beneuolentiæ signum vultu vlloue gestu declarauit, proposuitq; si in tribus saltem secum conuenirent, vt pascha, & baptismus Romano ritu celebrarentur, & Anglis verbum Dei secum vnà prædicarent, etsi in alijs dissiderent, æquo animo tolleraturum. At illi cum hominis fastum arrogantiamq; notarent, nulla ei in re obsequi volebant, nec solùm velati in acie repugnabant, verùm etiam suos vsus & obseruationes omnibus præeminentiores Eleutherij Papæ authoritate pronunciabant. Affirmabant etiam ceremonias non solùm a Sancto Eleutherio pontifice primo institutore suo, ab ipsa pene infantia ecclesiæ dicatas, verùm a sanctis patribus suis, Dei amicis & Apostolorum sequacibus hactenus obseruatas, quas non deberent mutare propter nouos dogmatistas? Adhæc neque illum suum Archiepiscopum habituros, cum Archiepiscopum iam Legancestriæ commorantem haberēt, cui deberent & vellent parere, externo verò Episcopo se minimè subiectos fore. Quo responso Augustinus ira percitus, illis futura bella promisit, ac mortis vltionem, quæ mox sequebatur, ferociter minabatur. Quam Augustini atrocitatem eò magis mirari conuenit, quòd Gregorius ad illum scripserit, non esse necessarium in omnibus ecclesiis ceremoniarum similitudinē obseruare, sed vnamquamq; sibi optimas eligere debere. Sed Augustinus ad Papalem principatum, suamquè iurisdictionem respexit, Gregorij præcepta non sequutus, qui durissimis conuitijs illum dominatū proscindit. De Britannis autem Augustino resistentibus, sic scribit Mantuanus in Fastis.

Bed lib. 2. cap. 2.

In frag. cōmentarioli Britan. descript.

Flor. An. 603. Bed.

Goceliuus. cap. 31

Vide Geruas. Tilb. In Otijs Imperialibus. lib. 2. cap. 39.

Adde quòd & patres ausi taxare Latinos:
Causabantur eos stultè, imprudenter, & æquo
Durius ad ritum Roma voluisse Britannos
Cogere, & antiquum tam præcipitanter amorē
Tam stolido temerasse ausu. Concedere Roma
Debuit, aiebant, potius quàm rumpere pacem
Humani quæ iurū erant, modò salua maneret
Lex diuina, fides, Christi doctrina, senatus
Quam primum tulit ore suo: quia tradita ab ipso
Christo erat, humana doctore et lumine vita. &c.

Vide Episcopum Sarū in parte quinta defensionis Apologiæ pag. 251.

Et sanè illa prima de Romanis ritibus inducendis per Augustinum tunc excitata contentio, quæ non nisi clade & sanguine innocentium Britannorum poterat sedari, ad nostra recentiora tempora, cum simili pernitie, cædeq; Christianorum peruenit. Cum enim illis gloriosis ceremoniis a pura primitiuæ Ecclesiæ simplicitate recesserunt, non de vitæ sanctitate, de Euangelii prædicatione, de spiritus sancti vi & consolatione multùm laborabant, sed nouas indies

alterca-

altercationes, de nouis ritibus per Papas ſingulos additis, qui neminẽ tam excelſo gradu dignum iudicabant, qui aliquid ceremonioſi, non dicam, monſtroſi, inauditi & inuſitati, non adieciſſet, inſtituebant, ſuggeſtáq; & ſcholæ fabulis rixiſq; ſuis implebant. Nam prima eccleſiæ ſpecies ſimplicior, & integro, ac interno dei cultu ab ipſo verbo præſcripto candida, nec veſtibus ſplendida, nec magnificis ſtructuris decorata, nec auro, argento, gemmiſq; fulgens fuit. Etſi liceat his exterioribus vti, modo animum ab illa interiori & integro dei cultu non abducunt, quod quidem in ſummo, ab ipſo domino recordandæ ſalutis noſtræ ſymbolo eccleſiæ tradito, nempe Euchariſtiæ myſterio cernitur. Eius primò ceremonia in calicibus ligneis, & communibus veſtibus, a ſanctioribus, quàm qui deinceps ſequuti ſunt, præſbyteris adminiſtrabatur: & quòd in Myſſarum tanta precum, collectarum, canonum, lectionumq; varietate ac multitudine refertarum ſolemnijs id ſacramentum adminiſtrari volunt Pontificij, ſcimus ex eodem Martino Pœnitentiario, ipſam miſſam ſic dictam, & ſacramenti illius traditionem, non alia quàm ſola oratione dominica, a Petro in orientalibus regionibus, vel, vt alij volunt, a Iacobo Hieroſolimis fuiſſe celebratum: & ſic a Chriſti primo inſtituto ducentis amplius annis in prima eccleſia durauit: donec eam Zepherinus 16. Romanus Pontifex, quorundã ſuaſionibus ad pulchriorem materiam formamq; mutare voluit. Vrbanus vero 18. Pontifex lepidè alludens: nunc, inquit, verendum eſt, ne aureis in calicibus plumbei vel lignei miniſtrent ſacerdotes. Quo dicto arguit ſuum illud ſæculum, quod multò propius, quàm Auguſtini a Chriſto & Apoſtolis abfuit, curioſis ac moroſis ritibus, ab illa primæua, & recta ſimplicitate Euangelica degeneraſſe. Illa autem in Romana eccleſia rituum multitudo, ad immenſum, illius magni Auguſtini Hipponenſis in Africa Epiſcopi temporibus, ita creuerat, vt quæſtus ſit, Chriſtianorum in ceremonijs ac ritibus ob multitudinem duriorem tunc fuiſſe conditionem, quam Iudæorum, qui etiamſi tempus libertatis non agnouerint, legalibus tamen ſarcinis, non humanis præſumptionibus ſubijciebantur: nam paucioribus in diuino cultu, quam Chriſtiani, ceremonijs vtebantur. Qui ſi ſenſiſſet, quantus deinde per ſingulos Papas coacernatus cumulus acceſſit, modum Chriſtianum, credo, ipſe ſtatuiſſet, qui hoc malum tunc in eccleſia viderat. Videmus enim ab illa ceremoniarum contentione ne dum eccleſiam eſſe vacuam: quin homines alioquin docti atque pij de veſtibus & huiuſmodi nugis adhuc rixoſo magis & militari, quàm aut Philoſophico, aut Chriſtiano more inter ſe digladiantur & contendunt. Hanc autem calicum in aurea vaſa mutationem ex Triburienſi Concilio, ſub Arnolfo Imperatore inito, deſcribamus.

Ex Martino Pœnitẽtiario.

Aug. Epiſt. ad Ian. 119. Ca. 19. To. 2. Pa. 577.

De vaſculis. Ca. 18.

VAſa quibus ſacra conficiuntur myſteria, calices ſunt & patenæ. De quibus Bonifacius Martyr & Epiſcopus interrogatus, ſi liceret in vaſculis ligneis ſacramenta conficere, reſpondit. Quondam ſacerdotes aurei ligneis calicibus vtebantur, nunc e contrà lignei ſacerdotes, aureis vtuntur calicibus. Zepherinus 16. Romanus Epiſcopus, patenis vitreis miſſas celebrari conſtituit. Tum deinde Vrbanus 5. Pontifex omnia miniſteria ſacrata, fecit argentea. In hoc enim ſicut & in reliquis cultibus, magis & magis per incrementa temporum,

decus succreuit Ecclesiarum. Nostris enim diebus (vt decreto sancitur) qui serui patrisfamilias sumus, ne decus matris Ecclesiæ imminuatur, sed magis cumuletur & amplificetur: statuimus vt deinceps, nullus sacerdos sacrum mysterium corporis & sanguinis Iesu Christi Domini nostri in ligneis vasculis vllo modo conficere præsumat, ne vnde placari debet, inde irascatur Deus. Nos verò ad Synodum Augustinianam reuertemur. Inter alia quæ Britannis Augustinus suasisse dicitur, hoc ab historicis ideo commemoratur, quia insignis postea cladis erat occasio. Rogauit Britannos vt se Archiepiscopum reciperent, & vt communem secum Anglis euangelizandi laborem susciperent: At Britanni, qui ab illis patrijs sedibus erant pulsi, id facere recusauerunt, addentes, se meritò Anglos & eorum religionem odisse: qui ab illis erant tanq̃ canes habiti, ideoq̃ immeritò contempti. Hoc responsum Britannorum non illibenter captauit Augustinus, inde enim se occasionem nactum ratus est, vnde neglectum & contemptum sui in illis vlciscereturr. Cupidè igitur hanc contumeliam ad Ethelbertum regem defert, eandemq̃ rex non inuitus arripuit. Is instigat Edelfridum regem Northumbrorum cognatum suum, etsi paganum, aduersus Britannos, qui quidè cum numeroso & propè stupendo exercitu, Legecestriam ab Anglis sic dictam, Britonibus vero Caerleyon appellatam, venit: ibi enim Brochmal Britannorum dux aduentum hostium expectarat: quò etiam confugerat Abbas Dinoth cum ingenti sacerdotum, Eremitarum & Monachorum numero, maximè verò de Monasterio Bangor. Hij peracto triduano ieiunio deum orabant, vt a barbarorum gladijs populum suum protegeret. In hos primùm arma verti rex iubet, quos etiam Dux Brochmal a primo hostium aduentu perterrefactus, turpiter terga dans, inermes ac nudos hostium gladijs exposuit: 50. solum viri fuga sibi consuluerunt: reliqui ad 1200. gladio Edelfredi trucidati sunt. Narrat Beda Augustinum diuino edoctum oraculo, bellum hoc Britonum Episcopis & Clericis in consilio Augustiniano prædixisse: cùm tamen verisimilius sit, ipsum communicato cum Ethelberto rege consilio, eius belli inferendi nõ conscium modo, sed etiam causam fuisse. Vsus est enim illo rege familiarissimo, cuius suasu & impulsu diximus Edelfridum hanc calamitatem Britannis inflixisse. Atquì sane dicitur Augustinus in primo de istis ritibus colloquio, cùm illis præcibus persuaderi non poterat, comminatum esse: quare non est absimile eius instigatione hoc bellum Britannis esse paratum, si se illi in 2. congressu non conformarent: quidam etiam Legioceistriæ Augustinum obuium fuisse regibus ad id prælium præcinctis tradunt. Quin etiam huic coniecturæ suffragari videtur Amandus Xierixiensis, vir ex ordine fratrum minorum, cuius ipsius verba subijciam. Cùm enim, inquit, Britones fuerunt catholici, Saxones gentiles erant, ad quos conuertendos misit beatus Gregorius, Augustinum & Mellitum, qui Saxones conuerterunt. Sed cum Augustinus vellet Episcopos & Abbates Britonum adducere authoritate Apostolica, vt eum Legatum reciperent, & cum eo Anglis prædicarent, mota est discordia propter eorum inobedientiam ad sanctum Augustinum, & sic motum fuit bellum inter Britonum regulos & Saxonum regulos: qui iam conuersi volebant Britones Augustino subdere. Quidam ascribunt Bedæ testimonio hanc stragem Britannis illatam Augustino iam ante mortuo, quod sanè supposititi est, nec in libris Bedæ Saxonicis habetur. Alij eam ad annum 605. referunt, ipso adhuc superstite, quibus propterea

Epitome Chron.

Amãdus Xierixiensis.

Histor. Saxon. Petriburg.

terèa assentior, quia apud omnes conuenit Edelfridum Northumbrorũ regem hoc ipso anno Britones subiugasse, & tributarios Anglis fecisse. Nam si quod faciunt pontificij, ex quibuscunq; sine authoritate & delectu authoribus, nobis sumere quæ velimus, liceret, vt illi ex suis historijs Christianam religionem in Anglia institutam aut restitutam Augustino suo totam tribuunt: sic nos ex nostris eadem authoritate atque fide, probare possumus, religionem ab illo vel euersam & deletam, vel depranatam & corruptam fuisse. Idq; a Merlino prædictum fuisse dicitur his verbis. Delebitur iterum religio, & transmutatio primarum sedium fiet. Dignitas Londoniæ adornabit Doroberniam. Quod per Gormundum fuisse factum, aut Augustinum, qui 1200. Banachorenses in Wallia Monachos fecit occidi, eò quod non obedierunt sibi in consilio, planè docet Alexander Essebiensis. Mirum enim est, quòd de religione delenda, & primarum sedium mutatione & Londinensi dignitate Cantuariam transferenda vno vaticinio, verbisq; cohærentibus prædixit Merlinus. Postq; Augustinus Angloſaxones ad Christianam religionẽ iuxta Romanos ritus perduxerat, supremum obijsse diem dicitur, Ethelberto primo ex Anglorum regibus Christiano adhuc regnante, an. 611. 7. Kal. Iunij. postq; 16. annos sedisset, vt plures tradunt: quamuis multùm laborat Thomas Spottus in Chronico suo, alijq; Monachi, Augustinum non tàm longæuum fuisse, sed multo antè tempore obijsse, vt supradictæ Wallensis cladis suspicionem ac infamiam ab illo auerterent. Positum est corpus eius foras iuxta Ecclesiam beatorum Apostolorum Petri & Pauli (cuius superius meminimus) extra muros ciuitatis ad orientem. Ea enim adhuc nec perfecta fuit, nec de more dedicata. Mox vero ac dedicata est, translatum est corpus eius in porticum illius templi aquilonarem, ibiq; honore, quo decuit, sepultum: in qua etiam porticu succedentium Archiepiscoporum corpora inhumari solita sunt, vsq; ad Theodorum, qui cum subsequẽtibus Episcopis alibi in eadem Ecclesia reconditus est, eò quod prædicta porticus non erat capax plurium. Extructum est etiam in eius porticus medio altare in honorem beati Gregorij, in quo singulis quibusq; sabbatis missæ solemniores celebrabantur. Tumulo Augustini hoc epitaphium inscriptum est. Hic requiescit diuus Augustinus, Dorobernensis Archiepiscopus primus, qui olim huc a beato Gregorio Romanæ vrbis pontifice directus, & a deo operatione miraculorum suffultus, & Ethelbertum regem, & gentem illius ab idolorum cultu ad fidem Christi perduxit.

Alex. Essebiensis.

W. Malmsb.

Annal. Eccl: Cant. Sigebertus. Florileg. Polydor.

Erat hic Augustinus statura procera & arrecta, ita vt a scapulis populo superemineret: facies amabilis & reuerenda frons, mediante suis columbis resultabat fenestrata, sæpius discalciatus ibat, nudis pedibus perlustrando, callos plantis attraxisse. Non multò ante Augustini obitum Bonifacius 3. in Sabiniani Pontificis mortui locum surrogatur, qui post susceptam administrandi prouinciam confestim cum Phoca egit, vt Romana Ecclesia esset omnium aliarum caput, quod ægrè nec sine multa contentione concessum fuit. Tunc etiam dira humani generis pestis, impia Mahumeti religio originem accepit. Inter Abbatiarum multitudinem, quæ huius tempore in Britannia fuerunt, Abbatia Petri & Pauli Cantuariæ dignitate cæteras omnes longè antecelluit.

Annal. Eccl: Cant.

Platina. Sabellicus. Lib. Roff.

Laurentius.

2. Laurentius.

SVccessit Augustino Doroberniæ Laurentius, natione Romanus, vir doctrina & moribus clarus, quem sibi adhuc superstes successorem delegit Augustinus, ne se mortuo ecclesia recens posita, pastore vel modico tempore destituta, ad gentilismum denuo relaberetur: vel etiam veritus, ne sede tantillum vacante, dignitas Metropolitica aliò transferretur: vt vt fuit, Augustinum non fefellit Laurentius. Statim enim atq; Archiepiscopatus gradu potitus est, quam illæ religionem, quoq; ritus instituerat, hic promouere atq; stabilire omni diligentia, studio, solicitudine, crebris exhortationibus, & continuis bonorum operũ exemplis adnititur: neq; solùm recentis Anglicanæ Ecclesiæ curam gessit, sed etiam Britannos veteres, qui metu Anglorum in desertis Walliæ sese abdiderant, Scotos etiam, & Hybernos adhuc in Christianæ fidei dogmate rudiores plenius erudire, & ad eosdem ritus studuit perducere. Nam cùm Scoti, quemadmodum de Britannis in Augustino dictum est, Pascha diuerso a Romanis modo celebrarent, ipsorumq; Ecclesiastica disciplina a consuetudine & more Romanæ Ecclesiæ in pluribus differret, ex Episcopis suis cum literis ad eos legasse dicitur Laurentius, maiorem in modum contendens & obsecrans, vt se Romanæ Ecclesiæ velint coniungere, receptoq; vbiuis ritus, & catholicas traditiones admittere. Scripsisse etiam dicitur ad sacerdotes Britonum, significans se vehementer cupere, ipsos iam dispersos & palantes, ad ouile Christi & Ecclesiæ vnitatem congregare. Superioris Epistolæ principiũ extat in Ecclesiastica historia Bedæ Lib. 2. ca. 4. hæc autem nusquam reperitur. Et quanq; hȳs literis nonnihil profeciſſe Laurentium refert Beda, iamq; ad concordiam superius dissentientes propendere viderentur, atq; adeò per omnem regionem constituta religio & firmata putaretur, non multò tamen post tocius religionis perturbatio euersioq; sequuta est.

Beda. Lib. 2. Cap. 4.

An. Dom. 617. Moritur enim Christianissimus princeps Ethelbertus, vnaq; cum eo moritur religio Christiana. Illi successit Edbaldus, rex Anglorum ab Hengesto sextus, admodum puer, filius patri per omnia dissimilis. Is postq; adoleuerat, suiq; iuris factus est, genio paulatim indulsit, tandem se vitamq; suam omni vitiorum genere contaminauit. Inter cætera, quæ ille sceleratè impièq; patrauit, vxorem patris concupisse, nupsisseq; dicitur: quæ etiam nuptiæ fuerunt subsequentium omnium malorum origo & causa. Hisce enim copulis infaustis nefandisque cùm religio Christiana aduersaretur, eius primò eum cœpit tædere, postea displicere, insectari, abominari. Ingenium regis, populus (vt assolet) secutus est, Laurentio nihilominus instante, hortante, monente, vt in cœpta professione permanerent. Cum verò nihil se, neque apud regem, neque apud populum cerneret proficere, quinetiam odium & crudelitatem tyranni aduersus Christianos (qui pauci erant) indies augescere, statuit tandem e Britannia discedere, & sequi in Galliam Mellitum & Iustum, quos alibi demonstrabimus, a filijs Liberti, regis orientalium Saxonum expulsos. Pridie ergo quàm proficisceretur, lectum sibi in Ecclesia Apostolorum Petri & Pauli sterni iubet, in quo postq; recubuisset, multis precibus, suspirijs & lachrimis, Ecclesiæ salutem & incolumitatem deo commendauit. Finitis precibus se quieti dat: quamprimum verò obdormisset, illico ei visus est in somnis adesse Petrus, ipsum corripere, castigare, loris & flagellis cædere, quòd immemor mandati Augustini & offi-

& officij sui, metu supplicij gregem Christi sibi commissum lupis rapacibus laniandum relinqueret. Hoc spectaculo perterrefactus, consilio repentè mutato ab incæpto destitit. Edbaldus etiam rex, vbi, quæ Laurentio acciderant, ei nunciatum est, rei nouitate perculsus, delicti veniam a Laurentio petijt, repudiatoq; protinus turpi coniugio ad sanitatem redijt, Mellitum etiam & Iustum domum reuocauit: anteacta denique vita emendata, Christi religionem promouere cœpit. Templum etiam beatæ Mariæ in Cœnobio S. Petri ædificauit, quod tamen non Laurentius, sed successor eius Mellitus consecrauit. Moritur enim Laurentius eo ipso anno, quo Edbaldus rex fidem Christi amplexus erat, atque in portico Ecclesiæ Petri iuxta Augustinum sepultus est. Est opinio a Monachis profecta, eaq; a posteris libenti magis ac grato assensu, quàm vero recepta, omnes Cantuarienses Archiepiscopos Monachos fuisse, a primo Augustino ad Stigandum. At enim hic Laurentius, de quo hactenus egimus, Monachus planè non fuit, sed Præsbyter, idipsum affirmante Beda Lib. 1. cap. 27. Interea (inquit) vir Domini Augustinus venit Arelatem, & ab Archiepiscopo eiusdem ciuitatis Etherio, iuxta quod iussu sancti patris Gregorij acceperat, Archiepiscopus genti Anglorum ordinatus est: reuersusq; Britanniam misit Romam Laurentium Præsbyterum, & Petrum Monachum. &c.

Ex Archiuis.

Hiſtor. Eccl. Cant.

Beda. Lib. 1. Cap. 27.

3. Mellitus.

ANglis ad fidem Christi conuersis, cum quadraginta illi comites, quos secum attulerat Augustinus, prædicando Euangelio non sufficerent, Britanni verò operam suam planè deneganerant, significat Gregorio per literas Augustinus, messem quidem multam esse, operarios verò paucos. Mittuntur ergo a Gregorio in supplementum, Mellitus Romanus Abbas, Iustus, Paulinus, Rufinianus, aliiq; complures verbi dei ministri: quorum primum fuisse Mellitum vel hinc conijcere facilis est ratio. Ad illum enim tam longius in itinere profectum, scripsit Gregorius, vt suo nomine cum Augustino ageret, de idolis in Anglia destruendis, fanis Ethnicis in Christiana templa mutandis, altaribus construendis, de sacrificijs vel conuiuijs in dei laudem & honorem instituendis. Discedit ergo Roma Mellitus An. Dom. 601. Annoq; post 3. illum Episcopi titulo & honore insignivit Augustinus, eiq; orientales Saxones Thamesi fluuio a Cantio diuisos, & orientali mari contiguos conuertendos. Horum Metropolis Londinum est, ciuitas ad ripã fluminis posita, suis ipsius incolis frequens, alieniginarum etiam, eô (commercij gratia) confluentium multitudine illustris atque celebris. Quibus etsi hoc tempore Sebertus imperaret, sub Ethelberto tamen (cuius etiam nepos erat ex sorore Paula) prouinciam administrauit. Suos enim fines Ethelbertus ad confinia Humbri fluminis extenderat. Eius igitur nomine, & authoritate (vt verisimile est) vsus Mellitus, Sebertum regem ac reliquum populum ad Christianæ religionis professionem perduxit, & salutari baptismatis vnda perfudit. Hijs ita prosperè succedentibus, rex Ethelbertus Londini Ecclesiam Pauli a fundamentis extruxit, & in ea Episcopalem sedem statuit, cui Mellitum electum & Episcopũ consecratum præfecit. Abeadem etiam altera diuo Petro ad Westmonasterium pari opere fastigio erecta est. Mellitus Episcopatus sui An. 4. Romam profectus est, cum

Beda.

Roff. hiſtor.

Ex Archiuis.

Tho. Spottus. *Bonifacio Pontifice tractaturus de rebus ad Anglicanam Ecclesiam necessarijs. Quo etiam tempore Bonifacius Synodum coegerat Episcoporũ Italiæ, in qua de moribus monachorum & pace decerneret. Huic Synodo Mellitus interfuit, omniáq; ibi sancita & decreta, sua authoritate & subscriptione confirmauit, ac in Britanniam rediens, eadem Ecclesiæ Anglicanæ obseruanda dedit. Literas etiam a Bonifacio, vnas ad Ethelbertum regem, alteras ad Archiepiscopũ Laurentium, tertias ad vniuersum populum Anglicanum attulit. His peractis Mellitus Londinum reuertitur, ibiq;, quamdiu licuit, commoratus Episcopali*

Beda. *munere fungitur. An. 6. postq; is reuertisset Romã, moritur Ethelbertus Rex Cantiorum, eodemq; anno Sebertus nepos, qui post se tres reliquit filios, Serredum, Sinardum, & Sigebertum, in quibus nihil sancti, nullus dei metus, nulla religio erat. Abhorrebant inprimis a nomine Christiano, & veræ religionis præcipua mysteria irridere soliti sunt. Celebrante enim aliquando Pontifice missarum solemnia, illi de industria adesse voluerunt, cũq; eò peruentum esset, vt Eucharistiam populo de more Pontifex porrigeret, sibi etiam inter cæteros dari postularunt. Cur non, inquiunt, panem illum nitidum nobis etiam porrigis, quem patri nostro Sabæ (sic enim eum appellabant) dare solebas, & adhuc populo dare non desistis? Respondit Mellitus, si vultis ablui fonte illo salutari quemadmodum pater vester, potestis etiam panis sancti participes esse: alioqui nec sibi dare, nec illis accipere fas esse. Qua Episcopi responsione, graniter ad iram commoti sunt, parumq; abfuit, quin illi ibidem manus nefarie inijcerent, regni verò finibus illico exire mandarunt.*

Ex Archiuis. *Expulsus ad hunc modum Londino Mellitus Cantuariam ad Laurentium Archiepiscopum sese contulit, qui conditione fuit omnino non meliore. Ex morte enim Ethelberti, cui successerat Edbaldus, Cantiq; etiam res Christianæ eo ipso tempore euersæ & profligatæ sunt. Aliquandiu igitur boni Antistites, quemadmodum labenti Ecclesiæ subleuarent deliberantes, cum eidem nulla ratione opitulari se posse cernerent, cedere tandem impietati tyrannorum potius statuerunt, quàm sese certo & imminenti periculo, nullo cum commodo religionis, obijcere. Profugit ergo confestim Mellitus cum Iusto Roffensi Episcopo in Galliam: nec ita multò post*

Roff. hiſtor. *ingranescente Edbaldi crudelitate, idem Laurentio faciendum erat. Quemadmodum autem Laurentius consilium profectionis mutarit, Edbaldumq; regem ad fidem conuerterit, superius in ipsius vita videre est. Conuerso Edbaldo domum Mellitus a Laurentio reuocatus est. Cum autem a Londinensibus Christi religionem plane repellentibus non reciperetur, in Cantio permanere*

W. Malmſb. *cogitur. Eodem ipso anno, quo reuersus est ab exilio Mellitus, moritur Laurentius: eiusque loco Archiepiscopus Cantuariensis surrogatus est. Quo Archiepiscopalem dignitatem administrante, Iustus Roffensem regebat. Isti duo pari cura & solicitudine Episcopali munere fungentes, exhortatorias & congratulatorias literas a Bonifacio acceperunt, qui post deus dedit Ecclesiæ Rom. præfuit An. Dom. 624. Erat Mellitus nobili ortus familia, mentis vero celsitudine quàm natiuitate illustrior, terrena omnia despexisse dicitur, spirasse cæ-*

Tho. Spottus. *lestia. Et quanq; corpore infirmius & valetudinarius iam diu fuerat, animo tamen forti fuit & strenuo. Podagra vitam finiuit & in portico Petri cum Augustino & Laurentio sepultus est. Circiter hoc tempus Mahometes pseudopropheta Epilepsia seu comitiali morbo laborans, quoties vi morbi in terram cadere cogebatur, Gabrielem Angelum sibi comparuisse & colloquutum esse simulauit,*

lauit, eiusquè splendorem cum ferre non posset, conterrnatum concidisse. Tandem verò, cum eum solum omnibus absentibus morbus opprimeret, volutatus vt lutulentus sus, & ex ore spumam turpiter euomens a porcis meritò dilaniatus est. Roff. histor.

4. Iustus.

IVstus Mellito & Paulino Roma proficiscentibus socius a Gregorio Pontifice datus, Roffensi Episcopatui, quo tempore Mellitus Londinensi, ab Augustino adhuc viuente, præpositus est. Is parem cum Mellito fortunæ aleam subiit (exulauit enim cum eo An. Dom. 618. (vt superius annotatum est) excepto quòd cum Mellitus a Londinensibus post reditum nõ admitteretur, Iustus sedi sua continuò restitutus est, cui tam diu præfuit, quàm Mellitus vixit. Eo mortuo ad Dorobernensem Archiepiscopatum translatus est. Primo Pontificatus sui anno, a Bonifacio 5. Rom. Pontifice, pallium cum literis de more accepit. In illis Bonifacius, qui iam pridem a Phoca obtinuerat, vt Romana Ecclesia esset omnium Ecclesiarum caput, subiectionem & obedientiam Ecclesiæ Rom. a Mellito postulauit. Adhortatur etiam, vt Episcopos in commodioribus Angliæ partibus ordinaret. Is igitur Paulinum consocium suum, virum sanctum & prudentem, Archiepiscopum Eboracensem hac occasione creauit, An. Dom. 625. Erat Edbaldo Cantiorũ regi innupta soror Ethelberga. Huius consortium Edwinus Northumbriæ rex vir adhuc a fide alienus expetiit, ac per legatos illã sibi dari postulauit. Responsum est, non esse fas Christianam virginẽ homini Ethnico & Pagano locari, ne fortè fides & sacramentum cœlesti regi prius præstitum, terreni regis eiusdemq; gentilis connubio violetur. Hoc cum Edwino nunciatum esset, ac amore puellæ vehementer arderet, nihil se de religione immutaturum paciscitur, permißurum regina omnibusq; suis comitibus Christiano more rituq; deum colere. Quin etiam Christi fidem se susceperum, si Christiana religio a sui regni prudentibus & principibus & sanctior & deo dignior approbaretur. Hac conditione mittitur virgo, ad hoc suadente Iusto & Paulino, quibus spes erat, hac occasione Christi religionem a Northumbris amplexatam iri. Commodum enim rati sunt Edbaldus & Iustus, vt Paulinus virginis comitatui adhiberetur, tum ad fouendam religionem in sui, si fortè Pagani ad gentilismum suaderent, tum etiam ad ipsos Paganos ad Christi religionem conuertendos, si id commodè fieri posse videret. In quo vtroque ita se gessit, & profecit Paulinus, vt & suos a Paganismo prudenter contineret, & Paganos ad Christianismum hortando conuerteret. Edwino & Northumbris hoc modo conuersis, Paulinus antè a Iusto in Cantio creatus Eboracensis Archiepiscopus primus admißus est. Iustus postquàm religionem Christianam diu multumq; promouißet, desijt in humanis esse 4. Idus Nouembris. An. Dom. 634. Sepultus est in Ecclesia Sanctorum Apostolorum Cantuariæ. Quo tempore diem etiam obijsse Edbaldus dicitur. W. Malmsb.

5. Honorius.

IVsto defuncto Honorius patria Romanus, venerandus pater, & in sacris literis nõ vulgariter eruditus, quippe qui Gregorij magni fuerat discipulus, Romæ in Archiepiscopũ Cantuariensem electus est, & a Paulino Eboracensi Archiepiscopo Lindocolnij consecratus. Hic quintus erat ab Augustino Dorobernensis Ecclesiæ antistes, ab Honorio Romano Pontifice eius nominis primo, pallium cum literis accepit, in quibus concessit Rom. pontifex, vt moriente alterutro Cantuariensi seu Eboracensi Archiepiscopo, is qui superuiueret, potestatem haberet alterius sedis Archiepiscopum ordinandi, vt deinceps non sit necesse per grauiora itinera Romam contendendo fatigari. Honorius accepto pallio creauit Episcopum Fœlicem Burgundum virum Apostolicum, eumq; ad orientales Anglos misit, qui sedem habuit Episcopalem in ciuitate Dunmock, aliàs **Dumwiche**. Hic Cantabrigiensem Academiam primus fundauit An. Dom. 636. quanquàm alij regem Sigisbertum Fœlicis Burgundi consilio eam instituisse
W. Malmsb. scribunt. Fœlice mortuo Thomam Diaconum eius in istius locum opportunè substituit: strenuus ac peruigil diuinæ militiæ dux & imperator, alijs in acie diuina cadentibus alios surrogare sedulò adnititur, ne deficiente fortè milite, hosti locus in castra Dominica pateret irruendi. Neq; solùm Episcopos tamq; superiores turrium custodes Ecclesiæ superimposuit, sed etiã prouinciam suam primus in parochias diuidens, inferiores ministros ordinauit, quos etiam sæpius instruit & adhortatur, vt plebem dei comiter & patienter nõ doctrina solùm, sed etiam vitæ probitate erudirent: hijs enim incredulos & a fide alienos citius capi, quam seueris obiurgationibus & austeritate morum. Huius etiam tempore turbatæ erant res Northumbrorũ: interficitur enim Edwinus rex, quem Paulinus baptizarat, ipseq; Paulinus fugere coactus, in Cantium regreditur, vbi ab Honorio Episcopatu Roffensi donatus est. Ethelburgam Edwini defuncti, regis Northumbrorum vxorem, & Edwaldi regis Cantiorũ sororem virginem velauit: quæ ad villam Limming sibi a fratre datam, Monasterium condidit. Honorius postquam vitæ suæ cursum impleuerat, ex hac vita migrauit, & in porticu cum superioribus sepelitur.

6. Deusdedit, siue, Adeodatus.

POst Honorium electus est (sede prius vacante per annum & 6. menses) Archiepiscopus Dorobernensis, de gente occidentalium
Io. Capgra. Saxonum oriundus, Deusdedit, qui vita & eruditione insignis, primus ex Anglis Archiepiscopus a Deo datus est. Patria enim lingua Fruidona vocabatur. Sed ob merita eius in remp. præclara, nomen Saxonicum ab electis dei ministris, in Angelicum fuit commutatum, & Deusdedit dictus est: gratia namq; dei, illum ad opus sancti ministerij elegit: sumpto sacerdotali officio in timore dei perfectus permansit. Hic ab Ithamaro antistite Roffensi consecratus est: quia post Paulinum nullus adhuc erat Archiepiscopus Eboracensis, ad quem id muneris ex rescripta pontificali pertinebat. Obijt Deusdedit Ecclesiæ Dorobernensis Archiepiscopus pridie Idus Iulij An. Dom.
W. Malmsb. 664. vltimusq; in aquilonari porticu Ecclesiæ Apostolorum Petri & Pauli reconditus

conditus est. Hoc tempore traditur Benalt Episcopum, Abbatem Sancti Augustini, coæuum & institutorem Bedæ, artem conficiendi vitrum in Anglia adinuenisse, & occultiorum artium libros induxisse. Monasterium suum Adriano, qui Romæ cum Theodoro (qui proximus Deusdedit subsequutus est) in Angliam traiecit, resignauit. Tam graui morbo hoc tempore laborasse Anglos commemorat lib. Roff. vt se populus ad prærupta maris frequens conferret, vt inde se in mare præcipites darent: celeri enim morte a cruciatu liberari potiùs eligebant, quam diutius intabescendo miserè perire. De hac pestilentia sic scribit Beda. An. Dominicæ incarnationis. 664. facta est eclipsis solis die tertio mensis Maij, horam circiter decimam diei, quo etiam anno mox subita pestilentiæ lues subsequuta est, quæ depopulatis prius australibus Britanniæ plagis, Northumbrorũ quoq; prouinciam corripiens & acerba clade diutius longè latèq; desæuiens, magnam hominum multitudinem strauit. Hac peste sacerdos Iuba Episcopus Northumbrorum interijt. Hyberniam Insulam quoq; eadem clades peruasit. Nam cum tempore Sinani & Colmanni Episcoporum ex Anglis multi tum nobiles, tum plebij eò diuinæ lectionis & continentioris vitæ gratia secesserant, Monasticam vitam professi, sibi & posteris suis Monasterium, quod Rathmelsigi dicitur, cõpararant: hos omnes aut peste absumptos esse, aut per ignota loca dispersos Beda ibidem refert. Polychron. Lib.Roff. Beda. Lib. 3. Cap. 23.

7. Theodorus.

POstquam Deusdedit mortuus est, vacante non modico tempore Ecclesia Dorobernensi, missus est Romam a regibus Egberto Cantiorum, & Oswio Northumbrorum, Wigardus præsbyter, vir doctissimus, natione Anglus, qui in Archiepiscopum Cant: ordinaretur. Cui etiam Oswius Northumbrorum rex, munera ad Romanum Pontificem, vasa aurea atq; argentea tradidit. Wigardo Romam aduenienti, pestis illic grauiter sæuiebat, qua quidem ipse, priusq; Episcopus crearetur, cum omni prope comitatu interijt. De Wigardi morte Vitalianus Papa Oswium regem Northumbrorum certiorem facit: ipse interim cum suis Romæ deliberans, quem in Angliam loco defuncti idoneum Archiepiscopum mitteret. Erat hoc tempore in Monasterio Viridano, quod est non longè a Neapoli Campaniæ, Abbas Adrianus, natione Afer, vir in sacris literis & omni disciplinarum genere peritissimus. Hunc ad se vocatum Papa Vitalianus Archiepiscopũ Cant: creasse voluit. Is sese tanto oneri sustinendo imparem professus, honorem humiliter recusauit. Cum verò excusationem pontifex non admitteret, inuenturum se esse pollicitus est hominem magis idoneum, qui ipsum & ætate & eruditione præcelleret: hac conditione dimissus est. Familiaris fuit Adriano Theodorus Monachus, natus Tharsi, ijsdem disciplinis institutus, quibus antea diximus Adrianum, vir ætate etiam venerandus, annum enim egit 66. hic ab Adriano sistitur pontifici, quem tamen non alia lege admisit Vitalianus, quàm si ipse Adrianus cum eo vnà in Angliam proficisceretur, ac diligẽter prospiceret, ne quid Theodorus, cum Græcus esset, moribus & ritibus Romanis contrarium in Ecclesiam Anglicanam introduceret. Cùm in hoc Pontifici consensisset Adrianus, Theodorus subdiaconus factus est, ac quia tonsuram Apostoli Pauli more orientalium habuerat, quatuor menses Romæ commora-

W.Malmsb. Ex Archiuis. Ex Archiuis.

W.Malmſb. tus eſt, donec illi coma creſceret, quò in coronam Romano more radi poſſet.
Ex Archiuis. Deinde Archiepiſcopus ordinatus, & a Vitaliano Papa Romæ conſecratus eſt, anno ſalutis humanæ 668. primo Aprilis, qui fuit dies Dominicus. Eodẽ anno, 6. Kal. Iunij, vnà cum Adriano in Angliam iter occupat, cum magna au-
Platina. thoritate ligandi & ſoluendi. Hij expeditum iter in Angliam non habuerunt, imminens enim hiems eos aliquandiu Maßilia detinuit. Poſtea cum in Galliam peruenißent, eos Ebronius, vir in maxima authoritate & gratia cũ rege Galliæ remoratus eſt. Tandem verò Theodorus dimittitur, & ad portum Conuentunuic perductus eſt, vnde etiam afflicta impeditus valetudine non ita pridem ſoluit. Adrianus autem ab Ebronio retinetur: ſuſpectus enim illi erat, de mandatis ab Imperatore ad reges Angliæ perferendis contra regnum Gallicanum: Ille tamen non multò poſt, cum ſe Ebronio purgauiſſet, Theodo-
Ex Archiuis. rum in Britanniam ſubſequitur, qui eum Cœnobio beati Petri Apoſtoli Cantuariæ, vbi Archiepiſcopi ſepeliri ſolent, donauit. Venit Theodorus Cantuariam, an. 2. poſtq̃ conſecratus eſt, 6. Kal. Ianuarij. Hic bibliothecam copioſam tam e Græcis quàm latinis libris ſecum in Angliam aduexit, quorũ nonnulli Græco idiomate conſcripti apud nos manent: videlizet, Opera Homeri Græco charactere ita eximiè & exquiſitè deſcripta, vt librorum impreſſorum veritatem ſuperent: volumen grande eſt, charta etiam antiquior. Homeliæ Chryſoſtomi folio pargamenæ: Pſalmi Dauidici: ὑπομνηστικον Ioſephi eadẽ lingua conſcripta: opera ſanè ob eximiam literarum ſcripturam noſtro ſæculo rara, & quæ perpetuæ memoriæ famam obtinere mereantur. Huic Theodoro omnis Anglicana Eccleſia (quod reliquis Epiſcopis non fecit) libenter ſeſe ſubiecit: iúq̃
Ex Archiuis. peragrata tota Inſula, Paſchæ celebrationem reliquoſq̃ Romanos ritus vbique ſtabiliuit: tantumq̃ abfuit, vt aliquid a Romana Eccleſia alienum faceret, vt eius authoritatem contentioſè nimis putetur propugnaſſe. Epiſcopos enim ali-
W. Malmſb. quot, diuerſo a Romanis more conſecratos ea ſola de cauſa pro arbitrio ſuo, vel dignitate planè mouit, vel canonicè coegit ordinari. Ius etiam & ſuperioritatem ſedis propriæ ita exercuiſſe dicitur, vt non tam iudicio & conſilio regere, quàm impetu animi & perturbatione rapi videretur. Reliquas igitur huius viri virtutes, quæ ſanè vulgares non fuerunt, hæc minima ſuæ dignitatis aſſerendæ pertinacitas non mediocriter obſcurauit. Quanq̃ enim poſt Britanniam ab Anglis occupatam fœliciora tempora & eruditiora nõ fuerunt, quàm cum ille Cantuariæ præſidebat: multum tamen detraxit eius gloriæ, immerita Epiſcoporum deiectio, ac præcipuè quidem Wilfridi Eboracenſis Archiepiſ-
Ex Archiuis. copi, quem ille indignè ſua ſede pepulit, virum ſibi & vitæ ſanctitate & eru-
W.Malmſb. ditione & induſtria, ſi non ſuperiorem, at certè omnium iudicio parem: cui etiam illius temporis eruditi, qui multi erant, quantum Theodoro & debebant & deferebant. Nam cum non minore ſcripturarum ſcientia, quàm Theodorus præditus eſſet, tum in literis humanioribus multum excelluit, Poetica, Arithmetica, Aſtronomia, Muſica, Latina quoq̃ & Græca lingua, quas ſanè diſciplinas auditoribus ſuis, quos multos habuit, vnà cum ſcripturarũ lectione copioſè contradidit. Hunc igitur tantum virum tam immoderatè & præter meritum perſequendo, & multum nocuit Eccleſiæ paci, & malè conſuluit fa-
W.Malmſb. mæ ſuæ. Hac de re ſic ſcribit Will. Malmſburienſis Lib. de Pontificibus. The-
Lib.1.cap.2. odorum enim a ſede Apoſtolica miſſum Beda narrat, omnium antiſtitum Cantuariæ, vigorem Pontificalem in tota Britannia exercuiſſe. Deniq̃ & vltra &

citra

citra Humbrum Episcopos hos pro placito abegisse, hos posuisse. In ipsa Eboraco, aliarum vrbium præsules consecrasse, & (vt in vita beati Wilfridi legitur) eiusdem ciuitatis pontifices Ceddam & ipsum Wilfridum, seu ratione, seu vi repulisse, vbi videri & doleri potest humana miseria, quòd videlicet, quantalibet quis sanctitate polleat, non ad plenũ peruicaces mores exuat: quòd illi duo oculi Britãniæ controuersias inter se egerint. Siquidem Theodorus Wilfridum iniustè, quantum nostra habet coniectura, eiecerit. Wilfridus Romano Papa Agathoni (multis antè periculis iactatus) querelam detulit: modestè sanè, vt qui neq; Apostolicam sedem directis accusationibus vrgeret, nec innocentiam suam fluctuare permitteret. Eius enim verba hæc sunt in suggestione quam obtulit Papæ. Quid autem acciderit, vt Theodorus sanctissimus Archiepiscopus (me superstite) in sede, quam (licet indignus) dispensabam absq; consensu cuiusuis Episcopi, tres sua authoritate (mea humilitate non acquiescente) ordinaret Episcopos: omittere magis quàm vrgere pro eiusdem viri reuerentia conduceret, quem quidẽ, eò quod ab hac Apostolicæ sedis summitate sit directus, accusare non audeo. Itaque quamuis hinc indicio consilij Rom: videmus, quòd Wilfridus iudicatus & ad sedem suam remissus fuerit, non tamen rem obtinuit, regis Egfridi violentia, cum præsertim Theodorus vel obsisteret ex sententia, vel permitteret ex conniventia. Idem etiam alibi Theodorum hanc in Wilfridum iniuriam, vt dignus est acerbe verbis exagitat. Nec celari (inquit) potuit manifestissima Theodori iniuria. Cum enim Wilfridus pro tribunali regem adijsset, iniuriarũ causam expostulans: Nihil (dixit Theodorus) reatus tibi opponimus. Sed quod constituimus ratum esse volumus. Quo dicto quid absurdius? quasi diceret. Sic volo, sic iubeo, stat pro ratione voluntas. An. Dominicæ incarnationis. 678. hæc inter Theoderum & Wilfridum orta dissensio est: quo etiam tempore Cometam per tres integros menses apparuisse Beda narrat. Matutinis horis oriebatur, excelsam radiantis flammæ quasi columnam præseferens. Ac hæc quidem stella (vt solet) ingentem Britanniæ calamitatem portendebat. Quo enim anno Wilfridus Roma in Britanniam rediit, & prouincia sua per Theodori inimicitias prohiberetur, (quanq; is sedulò Euangelium promulgarit) ingens mortalitas multas Britanniæ prouincias corripuit, in prouincia etiam occidentalium Saxonum per 3. integros annos non pluit. Vnde populus preterq; quòd morbo, etiam fame præter modum afflictus est. Idem etiam Beda narrat. Sæpe 40. homines, sæpe plures famis acerbitatem non ferentes, ad maris ripas se contulisse, sesèq; inde iunctis manibus fluctibus absorbendos miserè præcipitasse. Duas suo tempore Synodos Theodorus conuocasse dicitur. Primam Herefordiæ, in qua decreta decem sancita sunt. Capita huius Synodi habebis apud Bedam. Cum hac Synodus celebraretur, moritur Egbertus rex Cantiorum, mense Iulio, cui succedit Lotharius frater eius. Secundam Synodum conuocauit apud Clyff. iuxta Roffam. Atquì cum audiret fidem Ecclesiæ Constantinopolitanæ hæresi Eutichiana plurimum esse turbatam, omnes huius Synodi Episcopos, Sacerdotes & Doctores, cuius essent fidei, scrutatus est: quos cùm sanos & Orthodoxos reperisset, eos in eadem confirmauit. Atq; vt hic religionis status esset solidior, 5. illa Sacramenta & vniuersalia consilia apud Græcos olim habita Anglicanæ Ecclesiæ proposuit, quæ eadem libenter amplexata est. Prima fuit Synodus Nicæna contra Arium, vbi congregati fuerunt 318. patres: 2. Ephesina ex 200. patri-

Lib. 4. Cap. 12.

Beda.

Ex Archinia.

Beda. Lib. 4. Cap. 5.

Roff. histor.

bus contra Nestorium: 3. Chalcedonensis, vbi aderant, 230. Episcopi contra Eutichem & Nestorium: 4. Constantinopolitana, 150 patrum contra Macedonium & Eudoxum: 5. etiam ibidem temporibus Iustiniani, contra Theodorum, Theodoricum, & Cyrillum. An. 679. conserto graui prælio inter Edilredum regem Merciorum, & Egfridum regem Northanhumbrorum, occisus est iuxta flumen Trenta Elbumi frater regis Egfridi iuuenis annoi natus. 14. Huius interitus cum fratrem grauiter irritaret, odiumq; regum hac occasione inexpiabile videretur: Theodori tamen monitis vterq; acquieuit, paxq; inter eos, eorumq; regna (intercedente præsule) conciliata, multo deinde tempore perdurauit. Magno etiam in precio & authoritate fuit tum Romanis omnibus, tum etiam Agathoni Romano Pontifici, quæ ex eius ad illum literis perquàm familiaribus colligimus, quæ scriptæ sunt tempore primi concilij habiti Constantinopoli: ex illa Epistola hæc verba deprompsimus. Speraba-

Ex Archiuis. mus deinde de Britannia Theodorum confamulum ac Coepiscopum nostrum, magnæ Insulæ Britanniæ Archiepiscopum & Philosophum, cum alijs qui ibidem hactenus demorantur, exinde ad humilitatem nostram coniungere, & hac causa Concilium hucusque distulimus. Viderit lector; quanti eum Agatho fecerit, quem tam honorificè compellauit, cuiusq; causa concilium vniuersale distulerit. Hos libros scripsit. Summam pœnitentialem, patrum Canones, ordinationes Cleri, de fide contra Eutichem, & alia. Non multò ante obitum Erkenwaldum Londoniensem Episcopum consecrauit. Alios Eboraci ordinauit, Eadhedum, Bosam & Eatam, primusq; fuit qui Pontificalem in Anglia vigorem exercuit. Cùm senex esset ac plenus dierum, defunctus est. 19. die Septembris. anno. 690. cum annum iam ageret 88: quem se numerum annorum, & non vltrà victurum somnio admonitus prædicere solebat. Sedit annos. 21. Sepultus est in Ecclesia beati Petri, sed non in prædicta porticu, vltimus enim ibidem positus fuit Deusdedit. Paulò antequàm moreretur, accersiuisse Londinum dicitur ad se, Wilfridum & Erkenwaldum, quibus cum delicta confiteretur, nullo conscientiam suam ita perturbari & terreri professus est, quòm quòd Wilfridum contra ius & fas, vel ipse sede iniuste exuerit, vel exui permiserit. Wilfridum igitur supplici-

W. Malmsb. De Pont. ca. 1.

Beda.

Roff. histor. ter rogat, vt iniuriam remitteret, vtrosque, vt apud deum pro ipso intercederent. Præclarè hoc sanè quod resipuerit. At verò Theodorus, vir apud omnem posteritatem venerandus, & multum celebrandus fuisset, si huius infamiæ labem omnino non contraxisset. Nam præter reliquas eius virtutes eximiè doctus fuit, ac post mortem in discipulis, qui multi erant

Ex Archiuis. & præclari, quasi vigens. In hijs fuit S. Beda, Iohannes Beuerlacensis, Albinus venerabilis cœnobij Augustinensis Cantuariæ Abbas, Thobias Roffensis Episcopus, qui latinam ita & Græcam linguam, vt nati-

uam calluisse dicitur. Albinum Beda ingenuè agnoscit adiuterem fuisse historiæ sua colligenda, in linguis etiam Thobiæ partem facit.

8. Birhtualdus.

8. Birhtualdus.

SVccessit Theodoro Cant: Birhtualdus, natione Anglas, hunc primum fuisse ex Anglis Archiepiscopum falsò prodidit Polidorus Virgilius, superiores omnes Italos aut Romanos sciens, in quo quidem dupliciter errauit. Deus dedit enim 2. ab hoc, de gente occidentalium Saxonum fuit, & Theodorus ante istum proximus, de Tharso Ciliciæ oriundus erat. Fuit Birhtualdus Abbas cœnobij Raculf. positi iuxta ostium aquilonare fluminis Gentad, prope Insulam Thanet, hodie Raculuer appellatur. Electus est in Archiepiscopum Birhtualdus An. Dom. 692. primo die mensis Iulij, & a Godwino Metropolitano Walliæ, vel (vt refert Beda) Galliæ ordinatus est. Proximo post electionem anno. 3. Kal. Iulij, pridieq. Kal. Septembris, plenam sedis suæ possessionem accepit. Scripturarum scientia non mediocri imbutus fuit, & in Ecclesiastica disciplina satis instructus, Theodoro tamen prædecessori æqualis non fuit. Birhtualdo Sergius Pontifex eius nominis primus, omnis Anglicanæ Ecclesiæ primatum per literas concessit. Quo tempore videlicet. An. gratiæ. 693. Ina Rex Westsaxonum, vindicare disposuit combustionem Mollonis cognati sui, Sed rex Cantij Withredus cum Cantuariensibus suis humiliter obuiam veniens. iij. M. vij. C. l. libras pro nece adolescentis dedit. Et sic: Lis finita fuit, pax confirmata reuixit. Causam necis tradunt quidam, quia Cantuarienses prædictum Mollonem præfractiorem in defendendis imaginibus (vt tum solemnis quæstio erat) quàm par fuit, viderent. Sedente Birhtualdo Episcopi multi in Anglia per illum ordinati sunt: in quibus præcipui fuerunt: Daniel Episcopus Winton. & Thobias Episcopus Roff. quorum hic Latinæ, Græcæ, & Saxonicæ linguæ cognitione, eruditione etiam multiplici cæteros omnes sui temporis longè antecelluit. Huic Birhtualdo vitio vertitur, quòd adiutor, aut potius Author fuerit Alfrico Regi Northumbrorum, denuo expellendi e sede sua Wilfridũ, qui annos quinque a restitutione sua prouinciam Eboracensem prudenter, & quietè administrauerat. Nam quo tempore Wilfridus Episcopatu pulsus est, prouinciæ suæ Eboracensi præpositi sunt duo a Theodoro ordinati Episcopi, Bosa, & Eatta: quorum hic Berniciorum, ille Dëirorum prouinciam accepit: hic in Eboracensi, ille in Hagustaldensi Ecclesia sedem statuit. Eattæ defuncto in sua prouincia successit Ioannes Beuerlacensis, hij locis suis cedere coacti sunt post Wilfridi restitutionem. Electi igitur Episcopi, qui antè infesti Wilfrido fuerunt, iam maiori odio in eum concitati, vnà cum Hida Abbatissa, quæ simultates cum Wilfrido pariter gessit, nouas querelas regi Alfrido deferunt, eumq; denuo in Wilfridum incendunt. Birhtualdũ etiam figmentis varijs in Wilfridũ concitatis, ad iram prouocant. Ille regem instigat: rex cæca cupiditate ductus, Wilfridum omnibus prædijs exuit, bonis spoliat, & Episcopatu pellit. Vtque res non inordinatè procedere videretur, decretum Theodori Archiepiscopi prætexunt, latum quidem tum, cum Theodorus & Wilfridus graues inimicitias inter se exercerent, cũ tamen nõ ignorauerant (Wilfrido id etiam affirmante) Theodorum ante mortem (vt in eius vita dictum est) animo compunctum iniuriarum contra Wilfridum pœnituisse. Sed cum nulla ratione regi persuadere poterat, tamen voluntati eius non cessit. Sponte enim iure & Episcopatu suo cedere noluit: etsi ad id faciendum & Alfricus rex, & Birhtualdus Archiepiscopus,

Beda.

Ex Archiuis.

Beda. Lib 5. Cap. 9.

W. Malmsb. Li. 1. De Pont.

Florilig.

Histor Petriburg. Latine.

Stephanus Præsb.

W. Malmsb.

copus, minis, & blandimentis eum allicere non desistercnt. Violenter igitur a rege finibus Northumbrorum expellitur. Ad regem Merciorum, quem familiarẽ habuit, confugit, a quo sanè & benevolè, & honorificè exceptus est: mortuoq; Sexulfo Lichefeldensi Episcopo, eius episcopatus totiusq; ecclesiæ Merciorum curam illi commisit. Rex postq; eum vi Episcopatu eiecerat, tamen vt iure etiam expulisse videretur, Birhtualdi consilio Synodum Episcoporum convocari facit, in quo Wilfridus, vt resignaret, adduceretur: aut si id non faceret, præsentium Episcoporum suffragijs potiùs quàm iniuria regis munere suo pulsus videretur. Wilfridus cum ad hoc Concilium vocatus esset, vim metuens primò quidem abnuit, postea verò ne causæ suæ cognitionem subterfugere videretur, fide data intereße placuit: sperauit etiam fratres suos & coepiscopos aquiores habiturum se, quàm expertus est. Nam quamprimum in Concilium ingreditur, omnes tanquàm ad id iam diu compositi illum verbis proscindunt, conuitijs & calumnijs intemperanter exagitant: tandem verò, num Theodori Archiepiscopi decretis parère vellet, captiosè interrogant. Ille fraudem persentiens respondebat, se illis Theodori decretis obtemperaturum, quæ a sacris canonibus non dissentirent. Acerbè etiam in eos inuectus est, quòd ea Theodori decreta, quæ iam annos. 22. sopita quieuerant, malitiosè in contumeliam fratris refricarent: præsertim cum eadem decreta authoritate 3. Pontificũ Rom. Agathonis, Benedicti, Sergij, ad nihilum redacta planèq; rescissa diu antè fuerunt. Huic concilio rex Alfricus interfuit, ac cum se proposito frustratum videt, suosq; abs se subornatos Episcopos in contentione a Wilfrido superatos videret, animo offenso Birhtualdum intuitus in hæc verba prorupit. Si hæc ita sint (pater) opprimam eum per violentiam. Quæ regis verba, quanq; graue quoddam Wilfrido minitari viderentur, tamen ipsius inimicis merito displicuerunt. Quanquàm enim eum Episcopatu suo pelli libenter voluerunt: tamen authoritatem Pontificis Romani, (qua omnis ipsorum gratia, & existimatio nitebatur) a rege directè violari noluerunt. Wilfridum ergo alia via adoriuntur. Exponunt ei quàm noxia, & periculosa essent discordiæ in Ecclesia Dei, nouellam verò & iam pridem positam Ecclesiam alijs multis cõtrouersijs agitari, quas quidem cum ad Episcopos spectaret componere, eos id cõmodè facere non posse, si ipsi inter sese digladiarentur: cum igitur orant & obtestantur, vt sponte vellet de iure suo & Episcopatu decedere. Præterq; enim quòd ea ratione regis animum vehementer iam in ipsum exacerbatũ leniret, Ecclesiam etiam dei, hac contentione turbatam pacaret: qua in re si illorum votis annueret, ipsis quidem gratum faceret, Ecclesiæ Dei perutile, & ad proprij nominis laudem gloriosum. Wilfridus hac oratione, quantumcunq; artificiosa, non mouetur: quin etiam obijcit, ipsos de se non ita esse meritos, vt ad eorum nutum iure suo cedere teneatur. Ac quod ad Ecclesiæ vtilitatem spectat, si illis assensum præberet, maiora eidem mala illaturũ se inde verebatur: nam cum ille Pascha Romanum per omnem Northumbriam propagasset, cum Antiphonatum instituisset, ordinem Benedicti promouisset, multaq; alia in Ecclesiam induxisset, ea omnia tanquàm abolita rescissaq; forent, si se ipse damnaret, cum plerumq; res ipsæ a personis authoritatem & accipiant & amittant. Quod autem ad se suamq; laudem attinet, vituperio potius & dedecori id sibi futurum ait, si se iam senem & 40. annorum Episcopum deijci pateretur. Populo enim (vt suspicios ius est) non facilè persuaderi posse, ipsum innocentem sponte potiùs

cessisse,

ceſsiſſe, quàm crimino ſum meritò eſſe electum. Hoc colloquio nihil aliud effectũ eſt, niſi quòd Wilfridus, qui antea non grauatè Epiſcopatu ſuo caruerat, nunc ad eundem recuperandũ erigeretur, ita malè cõmentum hoc aduerſarijs ceſsit. Dimiſſo concilio Wilfridus Romam proficiſcitur, rogat pontificem, vt cauſam ſuam cognoſcere dignetur. Quid multa? Aduerſarij accerſuntur, Romam veniunt, artificioſè contra Wilfridum a Birhtualdo inſtructi, illum grauiter coram Pontifice, multiſq; alijs Epiſcopis accuſant. Atque illud inprimis, vt capitale ſcelus Wilfrido obijciunt, quòd in ſuperiore concilio dixiſſet, nolle ſe Theodori Archiepiſcopi decretis morem gerere. Ille ſe ita generaliter loquutum negat, tantum ys, quæ canonum decretis non repugnarent, ſubens obſequium præſtaret. Quantùm verò canonum authoritati detrahat, inſontem ſine accuſatore Iudicis ſententiam ſubire, neminem latere putat. Qua in re cùm Wilfridus ſingulari modeſtia cauſam ſuam ageret, omnium iudicio probatus criminis illati inuidiam pepulit: aduerſarij pudore ſuffuſi, & ſpe fruſtrati diſcedunt. Pontifex Anglorum Regibus Ethelredo Merciorum, & Alfrico Northumbrorum reſcribit. Audiſſe quidem ſe contentionem inter Wilfridum & reliquos Epiſcopos, &, quantùm ipſe coniectura aſſequi poterat, Wilfridum eſſe innocentem. Verùm quia principales partes accuſationum & iniuriarum non aderant, conſulere ſe, vt Birhtualdus Synodũ Epiſcoporũ denuo Britãniæ conuocet, cui Boſam & Ioannẽ intereſſe cogeret, & ſic vtraque parte audita litem componerent. Sin autem Boſa & Ioannes adeſſe nollent, aut iudicio non acquieſcerent, omnes coram ipſo Romæ ſub anathematis pœna comparerent. Wilfridus domum rediens has Rom. Pontificis literas Ethelredo Regi Merciorum (qui iam monachatum ſuſceperat) tradidit: ille qui ſeipſum poteſtate regia prius exuerat, a Kenredo tamen Vlfarij fratrũ filio, quem ſuo loco regem conſtituerat, obtinuit, vt pro tenore literarum Wilfridi cauſa ageretur. Birhtualdus etiam Archiepiſcopus Cant. Wilfrido antea infeſtiſſimus, comminationibus Rom. Pontificis perterrefactus, in cauſa ſuccubuit. Alfricus verò Northumbrorum rex conſtanter in propoſito perſtitit, iniquum eſſe exclamans, virum bis ab omnibus Angliæ Epiſcopis reiectum, ad mandatum Rom. Pontificis reſtitui. Accidit, vt paucis poſt diebus rex moriretur, cui Oſredus filius ſuccedit. Ab illo Berthfridus (quo rex familiariſſimè vſus eſt) authoritate & gratia obtinuit, vt Synodus in Northumbria congregaretur: vbi (pertinaciter renitentibus aduerſarijs) Wilfridus fauente rege ſuperior euaſit. Qui poſt aliquot annorum quietam in ſede poſſeſſionem, lecto decumbens teſtamentum condidit, & bona omnia in quatuor partes diuiſit. Vnam eamq; optimam Romanæ Eccleſiæ, cuius authoritate omnibus ſemper iniurijs exemptus, & honoribus reſtitutus fuit: alteram pauperibus: tertiam cœnobiorũ præpoſitis: quartam laboris ſui comitibus indiuiduis: qui nondum terras quibus ſe ſuſtentarent, acceperant, legauit. An. 4. poſt Wilfridum reſtitutum Birhtualdus concilium Wigorniæ conuocat: Eius conuentus hanc fuiſſe cauſam referunt hiſtoriæ. Egwinus qui fuit Abbas Eueſhamenſis, & Wigornienſis Epiſcopus, ſæpius factam ſibi eſſe apparitionem virginis Mariæ ſuſpicatus eſt, & propterea diuæ virgini honorem aliquem exhibere in animo habuit. Romam igitur iter capit, & Conſtantino Pontifici exponit, quemadmodũ illi ſæpè Maria in ſomnijs viſa & collocuta ſit, cuius rei gratia mirum in modum ab illo contendit, vt Wigornia, vbi ſibi dei genitrix apparuerat, cœnobium &

Verba ipſius W. Malmſb.

templum construere liceret. Pontifex Egwino de visione fidem habens, ipsius petitioni facilè annuit, ipsumq; domum cum literis dimittens, Birhtualdum admonet, vt quamprimùm concilium non religiosorum modò, sed etiam regni procerum, eò loci conuocet, vbi Egwino diua virgo apparuerat. Quid in hac Synodo decretum sit memoriæ non proditur, illud autem, cultum & adorationem imaginum permissam esse nonnulli scribunt, quàm verè, non statuimus, sanè sic esse credibile est, tum quòd Constantinus Pontifex, (quo iubente hæc Synodus conuocata est) hoc tempore in Italia, concilio ibi habito decreuerat, vt imagines sanctorum in Ecclesiarum parietibus depingerentur, tum etiam quòd huic concilio Winifridus natione Anglus interfuit, qui posteà cùm Moguntinensis esset Episcopus, & Bonifacius dictus, non solùm clericorum connubia prohibuit, sed etiam coniugatos, vxores repudiare coegit. Huius tempore Anno Domini. 729. apparuerunt duæ Cometæ, altera solem præcedebat orientem, altera sequebatur occidentem, illa diem, hæc noctem comitabatur, mortalibus & noctium, & dierum pericula & calamitatem portendentes. Mense Ianuario duabus ferè septimanis visæ sunt. Hoc anno moritur Egbertus Sacerdos, ipso Paschatis die, cuius festi celebritatem Romano more Huenses Monachi ex illius instituto obseruabant. Columbanus etiam, qui Pictos septentrionales ad fidem Christi conuerterat, de quo sic scribit Beda. Qualiscunq; fuerit ipse, nos (inquit) de illo certò tenemus, quod reliquit successores magna continentia regulariq; institutione insignes. In tempore quidem summæ festiuitatis dubios circulos sequentes (vtpote quibus longè vltra orbem positis, nemo Synodalia Paschalis obseruantiæ decreta porrexerat) tantùm ea quæ in Propheticis, Euangelicis & Apostolicis literis discere poterant, pietatis & castitatis opera diligenter obseruantes. Permansit autem huiusmodi obseruantia Paschalis apud eos tempore non pauco, vsque ad annum dominicæ incarnationis. 716. per annos. 150. hæc Beda. Apud Britones etiam post Bedæ mortem permansit. Quo tempore præsulatum adijt Birhtualdus, regnabant in Cantio Wilredus & Swinfardus fratres, qui Ecclesiam S. Martini in villa Douernensi ædificauerunt, Monachosq; ibi viuentes amplis possessionibus ditarunt. An. 695. Helwaldus & Hebaldus præsbyteri, a Britannia in regionem Frisonum prædicandi gratia venientes, Martyrio ibidem coronabantur.

Platina. Ex Archiuis. Io. Capgra. Beda. Lib. 1. Cap. 24. Beda. Lib 3. Cap 4. Roff. histor.

Sub hoc Birhtualdo Wintoniæ & Shirborniæ fuerunt duo Episcopatus, regnante apud occiduos Saxones Ina rege, qui primus concessit illud tributum, vulgò dictum **Peter Pence** soluendum Ecclesiæ Rom. Moritur Birhtualdus. An. Dom. 731. Idibus Ianuarij, sepultusq; est in Ecclesia Cant. Sedit annos. 38. menses. 3. dies. 14.

Ex Archiuis.

9. Tatwinus.

ANno eodem quo Birhtualdus moriebatur, factus est Archiepiscopus Cant. Tatwinus Mercius, aliâs Cadwinus vel Scadwinus Monachus ordinis S. Benedicti in Abbatia Brenton, quanq; alij eum non fuisse Monachũ scribunt. Beda sacerdotem illum fuisse Monasterij Brenton in prouincia Merciorum constanter affirmat. Consecratus est anno. 1. Gregorij. 3. Pontificis Rom: in ciuitate sua,

Ex Archiuis. Beda.

a Daniele

a Daniele Wentano, Ingwaldo Londinensi, Aldwino Lichfeldensi, & Aldulfo Roff. Episcopis. Vir fuit religione insignis, & in sacris literis egregiè instructus. Anno post consecrationem 2. exorta est inter sedem Cant: & Eborac: de primatu controuersia, qua de causa ipse Romam profectus est, vbi a Gregorio Pontifice Pallio donatus, primatus etiam confirmationem accepit, deinde in Angliam celeri cursu contendit. Non multò post duos Episcopos ordinauit. De huius gestis parum aut nihil memoria dignum reperimus. Ad huius tempora historiam suam Beda perduxit, vir moderato sermone suæ gentis res gestas conscribens. Cui sanè ob id plurimum debet posteritas, quòd plurimè scitu dignissima literarum monumentis tradiderit, quorũ memoria (si is non retulisset) obliuionis nube tegeretur. Tatwina, vbi tres integros annos sedisset, diem clausit extremam, an. 734. & Cantuariæ honorificè tumulo conditus.

Simeon Dunelm.
Beda.
W. Malmsb. Li. 1. De Pont.

10. Nothelinus.

NOthelinus Londini natus, & ibidem Episcopus, inde ad Archiepiscopatum Cantuariensem translatus est, anno 5. præfati Gregorij 2. & ab eodem Romæ consecratus, a quo etiam Pallium anno sequente accepit. Hunc, cum adhuc in vrbe Londinensi præsbyter esset, sibi multùm ad gesta Anglorũ colligenda profuisse, Beda in Ecclesiasticæ historiæ prologo testatur. Plurima enim ex Romani Pontificis scrutinio in Angliam aduexerat, quæ historiæ illius inserere commodissimum ratus est. Hic, si quid dignum memoria gessit, id omne silentio inuoluitur. Accidit, vt post paucorum annorum quietam in sede possessionem, graui morbo correptus interiret, sepultus in Ecclesia Cant: iacet. Hic tertius erat ex Cant: Archiepiscopis præsbyter testante Beda: præter Wigardum, qui præsbyter etiam in Archiepiscopum ante Theodorũ ordinatus fuisset, si non prius Roma ex peste ingrauescente perijsset, quàm consecrari poterat.

Ex Archiuis.
Beda.
Roff. histor.
Tho. Spottus.
Roff. histor.
Beda.

11. Cuthbertus.

CVthbertus ex illustri Anglorum prosapia ortus, erat primò Herefordensis in Mercia Episcopus, inde Nothelino mortuo ad Cant: Archiepiscopatum translatus est, anno Pontificatus Gregorij 3. nono, dominicæ verò incarnationis 742. Hortatu Bonifacij Mogũtinensis Episcopi (cui Cuthbertus erat contẽporaneus) & Ethelbaldi regis Merciorũ auxilio Synodũ in Anglia cõuocauit, apud Clyff iuxta Roffam. Huius Synodi hæc causa fuit. Præter modũ ætas hæc genio indulgebat, omniq; turpitudinis generi dedita fuit, neq; solùm per seculares homines impuritas grassata, sed etiam clericalis ordo fœdissimè corruptus est. Reges legitimas nuptias deserentes, virginibus, ijsq; monialibus sese turpiter immiscuerũt, regũq; exempla sequuti optimates, spretis proprijs vxoribus, adulteras sibi, easq; sanctimoniales asciuerũt. Sanctimoniales ipsæ, quò se vendibiliores facerent, vtq; facilius ad amorẽ sui, reges, proceres, & alios quosq; homines allicerent, sub cultu vario, lasciuo, sumptuoso, & (vt authoris verbis vtar) sub vestitus pompa pudicitiam suã prostituebant. Quin etiam Monachi, animo quidem & intrinsecus obscuri, externo tamen corporis apparatu, nitescere fulgereq; voluerunt: hinc facilis coniectura

Ex Archiuis.
W. Malmsb.
Roff. histor.
Ex Archiuis.
Ex literis Bonifacij Episcopi Mog. ad Angliæ reges.
W. Malmsb.

est, ipsos ijsdem vitijs, quibus Sanctimoniales miserè conspurcatos fuisse. Externus enim corporis cultus affectum animi internum prodit & indicat. Episcopi etiam atque Præsbyteri, quorum erat, hæc tam in laicis quàm clericis reprehendere & pœnam irrogare, ad omnium scelera conniuerunt: ipsi suam vitam perditè degebant, rixas & arma inter se gerebant, lectioni scripturarũ non attendebant, concionandi munus rarissimè obibant, vnde fiebat, vt vulgus hominum in tam crassa versaretur ignorantia, vt vix, aut articulos fidei, aut orationem dominicam idiomate suo dicere potuerint. Hæc scelera & impium Dei contemptum, non multò post Cuthberti obitum irruptio Danorum in Anglis punivit & vindicauit. Quibus vitijs, vt facilius occurreretur, hæc Synodus apud Clyff congregata est. An. Domini. 747. Cui concilio interfuerunt Ethelbaldus Merciorum rex, cum omnibus regni sui proceribus: Cuthbertus Cant: Archiepiscopus, Roffensis Episcopus, Totta, Hunita, ac Podda Merciorum Episcopi, Humfredus & Herewaldus occidentalium Saxonum præsules, Alwius Lindissæ Prouinciæ, & Sicga australium Saxonum Episcopi, alijq; complures doctrina & moribus probatissimi. Huius Concilij capita quædam breuibus perstringere commodissimum putamus.

Ex Archiuis. W. Malmsb.

Primùm decreto sancitum fuit, ne quis in sacros ordines admitteretur, qui non integritate morum bene apud omnes audiret.

Vt sacræ scripturæ lectioni per Monasteria assiduè operã nauarent.

Vt Dominicam orationem & Symbolum Apostolicũ Anglico idiomate discant & doceant.

Vt modesta voce sacra in Ecclesijs canant.

Vt dies Dominicus summo cum honore teneatur.

Vt Regum & Principum salutẽ publicis precibus deo cõmendent. &c.

Alia sunt huius Synodi acta permulta, quæ nos sicco pede præterire vtilissimum duximus: hæc autem omnia Cuthbertus Archiepiscopus Cant: post Synodum dissolutam, per Rinebartum Diaconum suum Bonifacio Moguntino Archipræsuli mira celeritate transmisit: qua ille grato accipiens animo, sine mora ad Ethelbaldum Anglorum regem literas dedit, quorum exemplar hic subscribemus.

¶ Epistola Bonifacij ad Ethelbaldum Anglorum regem.

„ Domino charissimo, & in Christi amore, cæteris regibus Anglorum præferendo, Ethelbaldo, Bonifacius Archiepiscopus, legatus Germanicus Romanæ Ecclesiæ, perpetuam in Christo charitatis salutem. Confitemur coram „ deo, quia, quando prosperitatem vestram, & fidem, & bona opera audimus, „ lætamur. Quando autem aduersum, vel in euentu bellorum, vel de periculo „ animarum de vobis cognoscimus, tristamur. Audimus enim quòd eleemosy„ nis intentus, furta, & rapinas prohibes, pacem diligis, viduas & pauperes „ tueris: ob quæ gratias deo agimus. Quòd verò legitimum matrimonium fugis, „ si prætextu castitatis faceres, esset laudabile: sed quia in luxuria, & adulterio „ etiam cum Sanctimonialibus voluptaris, est vituperabile, & damnabile. Nam „ & famam gloriæ vestræ, coram deo & hominibus confundit: & inter idolatras constituit, quòd templum Dei violasti. Quapropter (fili charissime) „ pœnitentiam agas & memorare, q̃ turpe sit, vt tu, qui multis gentibus, dono

dei,

dei, dominaris, ad iniuriã eius, ſis libidinis ſeruus. Audiuimus præterèa quòd optimates penè omnes gentis Merciorum, exemplo tuo legitimas vxores deſerant, & adulteras frequentent, & ſanctimoniales conſtuprent. Quod quàm alienum ſit ab honeſtate, doceat vos aliarum gentium inſtitutio. Nam in antiqua Saxonia, vbi nulla eſt Chriſti cognitio, ſi virgo in paterna domo maritata, ſub coniuge fuerit adulterata, manu propria ſtrangulatam cremant, & ſupra foſſam ſepultæ, corruptorem ſuſpendunt: aut cingulo tenus veſtibus abſciſsis flagellant eam caſtæ matronæ, & cultellis pungunt, & de villa in villam inter ſe occurrunt nouæ flagellatrices, donec interimant. Inſuper & Winædi (quod eſt fœtidiſsimum genus hominum) hunc habent morem, vt mulier (viro mortuo) ſe in rogum cremati viri pariter præcipitet. Si ergo gentiles deum ignorantes tantum zelum caſtitatis habent: quid tibi cõuenit (fili chariſsime) qui Chriſtianus & Rex es? Parce ergo animæ tuæ, parce multitudini populi tui, tuo pereuntis exemplo, de quorum animabus redditurus es rationem. Attende & illud: quòd ſi gens Anglorum, ſicut in Gallia & in Italia, & ab ipſis Paganis fieri nobis relatum eſt: ſpretis legitimis matrimonijs per adulteria defluat, naſcitura ex tali commixtione ſit gens ignaua, & dei contemptrix, quæ perditis moribus patriam peſſundet. Sicut Burgundialibus & Prouincialibus & Hiſpanis contigit: quos Sarraceni multis annis propter peccata præterita infeſtarunt. Præterèa nunciatum eſt nobis, quòd multa priuilegia Eccleſiarũ, & Monaſteriorum auferens, etiam ad hoc ingens facimus, duces tuos prouoces: ſed animo reuoluas quæſo, quàm grauem vindictam deus in priores reges exercuit huius culpæ conſcios, quam in te arguimus. Nam Celredum prædeceſſorem tuum, ſtupratorem Sanctimonialium, & Eccleſiaſticarum immunitatum violatorem, ſplendidè cum ſuis comitibus epulantem, ſpiritus malignus arripuit, & ſine confeſsione & viatico, cum diabolo ſermocinanti, & legem dei deteſtanti, animam extorſit. Oſredum quoq; regem Dëirorum & Berniciorum eiuſdem ſceleris reum, ita effrenem egit, vt regnum, in iuuenili ætate, conſimili morte amitteret. Carolus quoq; princeps Francorum, Monaſteriorum multorum euerſor, & Eccleſiaſticorum bonorum in vſus proprios cõmutator, poſt aſsiduos corporis dolores horrenda morte conſumptus eſt. Quapropter (fili chariſsime) paternè, & obnixè deprecamur, vt non deſpicias conſilium patrum tuorum, qui dei amore moti, Celſitudinem tuam melius inſtituere ſtudent. Nihil enim bono regi ſalubrius, quàm, ſi talia commiſſa cum arguantur, libenter emendet. Salomon enim dicit, qui diligit diſciplinam, diligit ſapientiam. Idem (fili chariſsime) oſtendentes conſilium iuſtum, obteſtamur & obſecramus per patrem omnipotentem deum, & filium eius Iheſum Chriſtum, & ſpiritum ſanctum, vt recorderis, quàm fugitiua ſit vita præſens, & quàm breuis, & quàm momentanea delectatio ſpurcæ carnis, & quàm ignominioſum ſit, vt breuis vitæ homo, mala exempla in perpetuũ, poſteris relinquat. Incipè ergo melioribus moribus vitam componere, & præteritos errores iuuentutis corrigere, vt hîc coram hominibus laudem habeas, & in futura vita, æterna gloria gaudeas. Valere celſitudinẽ tuam & bonis operibus proficere optamus.

Eius etiam argumenti literas, Bonifacius Cuthberto Archiepiſcopo miſit, in quibus præcipuè hortatur, vt Clericos & Sanctimoniales de ſplendore & pompa veſtium acriter increpet, quippe cùm tanta libidinũ ingluuie, tam fœda vitiorum labe conſpurcari, Chriſtum profitentes minimè deceat, etſi Romana

W.Malmſb. *fœx Chriſtianæ religionis vnica peſtis (quæ ſe alijs morum magiſtram, viuendiq; ſolam præceptricem fallaciſſimè vendicat) ipſos Paganos crudelitate, flagitijs, & perditis facinoribus permultis gradibus ſuperet. Idem etiam Zachariam Papam grauiter adhortatur, vt quoſdam Paganicos abuſus Romæ graſſantes eradicet, præcipuè verò barbaram illam in plateis ducendi choros conſuetudinem, & ſacrilega quædam, & obſcæna canendi morem quotidianum.*

Bonifac. ad Zachar. Papã. *Addit præterèa, nunciatum illi eſſe a quibuſdam, Romanas mulieres Paganorum eſſe ſimias, quòd phylacteria, & ligaturas in brachijs & cruribus ligatas habeant,, & publicè vænum ſe proſtituant. Quæ omnia propagandæ veritatis, non incremento ſed impedimento nimium ſunt. Nam cum homines alioqui rudes & barbari hæc ibi vitia graſſari videant, peccandi licentiam liberè datam ſibi exiſtimant. Alia ſunt, quæ Romano Pontifici Bonifacius inculcat, verùm quia nihil ad nos, illis non immorabimur. Ad Cuthbertum noſtrũ, vnde defleximus, reuertatur oratio. Ille Eccleſiam ſuam cathedralem Chriſti, honore aliquo inſignire cupiens, cùm nulla honorabili ſepultura adornatam videret, indignum ratus eſt, defunctorum Archiepiſcoporũ corporibus ſuam Eccleſiam ſpoliari: & ad Monaſterium Petri & Pauli, Sanctiq; Auguſtini ea ſemper tranſferri. Inijt ergo ſecum rationem, quonam modo hanc conſuetudinem irritam faceret. Itaq; ad Regem Eadbertum in Cantio tum regnantem*

Ex Archiuis. *acceſſit, ab eo precibus contendit, vt prædictum ſepulturæ morem mutaret, &*

Tho. Spottus. *mutatum ſuo regio edicto confirmaret, quod partim precariò, partim etiam precio interueniente tandem obtinuit. An. Dom. 758. Cuthbertus morbo correptus graui, mortẽ animaduertit ſibi impendere. Itaq; in Eccleſia ſua ſeorſim*

Roff. hiſtor. *decumbens, totam familiam ſuam & conuentum Monachorum Chriſti (qui ſuum de Sepultura mandatum facilè exequi erant paratiſſimi) ad ſe vocatum,*

W.Malmſb. De Pont. Li. 1. *iureiurando aſtringit, nequa infirmitatis aut mortis ſuæ fama volitaret, vnde aliquod luctus indicium publicum fieret: neue exequiæ celebrarentur, donec corpus per aliquot dies humo conditum fuiſſet. Tertio poſt ſepulturam die campanis pulſatur, certus rumor mortis diuulgatur. Quo audito, Aldhunus Sancti Auguſtini Abbas cum ſocijs acceſſit, cadauer Archiepiſcopi iuxta ritum priſtinum, ſecum ablaturus. At vbi iam ſepultum reperit: & antiq; etiam ſepulturæ conſuetudinem regia authoritate ſublatam didicit. fruſtratus voto, domum cum ſuis reuertitur. Quàm iniquo animo, hoc illis iam cognitũ, Monachi Auguſtinenſes tulerint, ex hiſtoria quorundam ibi Monachorum planè*

Tho. Spottus. *compertum habemus. Cuthbertum enim ob cauſam prædictam, hominẽ doli plenum, vulpina caliditate: fœtum deniq; ſerpentinum interficientem matrem*

Io. Capgra. *quidam appellant. Alij referunt Cuthbertum non in ipſa maiore Eccleſia fuiſſe tumulo conditum, ſed in Eccleſia ei penè contigua, in honorem Iohannis Baptiſtæ ab ipſo fabricata, quod idcirco extruxit, vt & baptiſteria, & examinationes iudiciorum pro diuerſis cauſis, ad correctionem ſcelerum, illic celebrarẽtur, & Archiepiſcoporũ corpora in ea ſepelirentur. Hanc verò Iohannis Eccleſiam, multis annorũ tranſactis ſæculis, cum Eccleſia Chriſti, & officinis, flãma deuorauit: Eccleſiã Chriſti poſteà Lanfrancus Archiepiſcopus reparauit.*

Simeon Dunelm. *An. Dom. 741. Monaſteriũ in Eboraco ciuitate ſuccenſum eſt. Anno. 745. Viſi ſunt in aere ignei ictus ea ætate rariſ; nec antè intellectũ, qui penè per totã*

Sim. Dunelm, *Angliã viſi ſunt Kal. Ianuarij. An. Dom. 747. ſtellarũ de cœlo caſus ita omnes*

Roſſ. hiſtor. *terrore affecit, vt conſũmationem ſæculi inſtare putarent.*

12. Bregwinus.

759.

Ex Archiuis. Io. Capgra.

BRegwinus ex antiqua Saxonia claris parentibus oriundus, postq̃ è pueritia excesserat, sacris literis operam dedit, cuius amore raptus, in Angliam natiuo relicto solo, se contulit, vbi propter modestiam & morum integritatem, tantam apud omnes gratiam iniit, vt in numerum reliquorum incolarũ & ciuium asciscereturIn sacris verò literis tãtos progressus fecit, vt mortuo tunc Cuthberto Cant. Archiepiscopo solus dignus haberetur, qui in Archiepiscopatu etiam inuitus succederet. Bonis operibus ita claruit, vt omnes sui temporis multis gradibus antecelleret. Is de præfata mutatione sepulturæ Archiepiscoporum Cant: gesta prædecessoris sui pro rato habens, ijsdem quoq; vestigijs insistit, ad cuius confirmationem, tam regia, quàm Apostolica authoritas ex sua instigatione interceßit. Cumq; tres annos Ecclesiam suam probè administrasset, spiritum exhalauit: non tamen illius obitus publicè cognitus erat, quàm in Ecclesia Ioannis iuxta præcursorem suum sepultus fuerat. Tum demum mortis eius fit diuulgatio, campanis pulsatur, exequiæ de more peraguntur. Quod vbi conuentui S. Augustini innotuit, confestim Lambartus ibidem Abbas, Ecclesiam S. Trinitatis, siue Christi, armato milite ingreditur, vt corpus defuncti violenter abduceret, si qua in re illius voto morẽ gerere denegarent. Ast vbi iam eum sepultum, seq; dolo, vt prius, circumuentum vidisset, spe conatuq; frustratus, dolore et ira percitus, domum cum socijs reuertitur: appellationes pro statu & libertate sui Monasterij, & iniurijs illatis, ad summum pontificem varias interposuit. Circa idem tempus tanta de cœlo nix decidit, quæ gelu & frigore tantam mox glaciem contraxerat, vt ab ipso hyemis initio ad medium vsq; veris, terram cooperuit. Hinc arbores, oleraq;, magna ex parte aruerunt, & animaliũ maior pars fame interierit. Tunc etiam vrbes multæ, Monasteria, villæq; per diuersa loca constitutæ, repentino ignis incendio perierunt: videlicet, Stretburg, Wenta ciuitas, Londinũ, Eboracum, Donacestria, aliaq; permulta loca: fulmen etiam horribile tunc conspicatum ferunt, quod plurimis terrorem incußit. Quantum verò timoris, fulminis horror incusserit, quod tunc vndecunq; peruasit, alijs discutiendum relinquo.

Edmerus in Opusculis. Tho. Spottus. Sim. Dunelm. Roff. histor. Ioh. Capgra. Edmerus. Tho. Spottus. Roff. histor. Simeon Dunelm. Tho. Spottus.

13. Lambertus, vel Iambertus.

764.

MOnachi Ecclesiæ Christi pastoris solatio priuati, ancipiti cura distracti fluctuabant, quem loco defuncti præficerent. Lamberti prædicti Abbatis S. Augustini, summam in repetendo, ac prosequendo ius suum lite atq; iudicio constantiam, & tam in rebus Ecclesiasticis, quàm secularibus, singularem prudentiam animaduertunt, timent tamen ne is, appellationes ad papam factas prosequendo, sepulturam Archiepiscoporum precio, vel prece ad solitũ locum reduceret. Quò igitur huic malo venienti ocius occurrerent, Lambertum Abbatem in Archiepiscopum eligunt, futurum sperantes, vt fratres Augustiniani auxilio tanti patris orbati, etsi non ob inertiam, amore tamen, & reuerentia, qua Lambertum prosequebantur, ducti, ab inceptis appellationibus

desisterent. Quæ spes, vt exitus rei declarauit, ipsos non fefellit. Lambertus
Marianus. itaque, ab Abbate Monasterij D. Augustini, Archiepiscopus Cant. factus,
a Paulino Papa eius nominis primo, pallio donatus est. Hunc Offa Rex Mer-
ciorum (quòd graues cum Cantuarienſibus inimicitias gereret) primatu, om-
nibuſq; prædijs, quæ in ſua ditione habuit, ſpoliare cogitans: regnumq; ſuum
Ex Archiuis. Merciorum, Archiepiſcopatus honore inſignire cupiens, ab Adriano Papa le-
gatis miſsis petijt, vt Eadulfum Lichefeldenſem Epiſcopum pallio donaret,
omnibuſq; regni ſui Epiſcopis præficeret: quam rem facilè obtinuit, Papa ve-
Flor. Hiſtoria- riſimilibus Apoſtolicis argumentis (id eſt pecunijs) perſuaſo. Romani enim
rum. Pontifices, varia ſupraq; vires negotia ſuſcipientes, facillimè vel in multis
W. Malmſb. illicitis, ad aſſenſum trahuntur. Eadulfo igitur Lichefeldenſi Epiſcopo, Archi-
epiſcopalem celſitudinẽ adminiſtranti ſubijciebantur hij Merciorum Epiſcopi:
Ex Archiuis. Denebertus Wigornienſis, Werebertus Legeceſtrenſis, Eadulphus Sinaceſtren-
ſis, Wlmardus Herefordenſis, necnon & orientalium Anglorum Epiſcopi,
W. Malmſb. ſcilicet: Harardus Helinhamenſis & Tidferth Domucenſis. Sedi verò Can-
Lib. 1. De Reg. tuarienſi, Londinenſis, Wintonienſis, Roffenſis, Sireburnenſis, antiſtites dum
Geſtis. Lambartus ſedit, tantùm ſuperfuerunt, etſi neq; ſumptui, neque labori peper-
Roff. hiſtor. cerit, vt ſedem ſuam priſtinæ dignitati reſtitueret. Quidam verò referunt,
Henr. Venan- cum legati ab Adriano Papa in Angliam miſsi, concilium apud Calcuch in
todunenſis. Edmerus. Prouincia Northanhumbrorum tenuiſſent anno. 787. ibi Lambertũ, Archi-
Roff. hiſtor. epiſcopatus præfatam partem, Epiſcopo Lichefeldenſi remiſiſſe. Sed Lamber-
tus poſtquàm annos plurimos præſulatus dignitatem magna cum conſtantia,
nec minore labore, tenuiſſet, vitæ exitum iam ſibi inſtare præſagiens, cupiensq;
anteceſſorum ſuorum ſtatuta de ſepeliendis Archiepiſcopis lata in nihilum re-
digere, & ſepulturam ad antiquum reducere locum, iuſsit, vt ſe mortuo cor-
pus ad Eccleſiam Apoſtolorum Petri & Pauli, Sanctiq; Auguſtini ſepelien-
Ex Archiuis. dum deferretur. Cuius præcepto & voluntati facilè paruerunt. Defunctus
enim in capitulo S. Auguſtini, honorificè traditur ſepulturæ. Circa hoc tem-
Simeon Du- pus Badulf, ſiue Beadulf, Epiſcopus Candidæ Caſæ, olim vocatæ Viternæ, vlti-
nelm. mus Epiſcoporum eius loci conſtitutus eſt. Citò enim defecit Epiſcopatus, quòd
W. Malmſb. in extremis Anglorum finibus ſitus Scotorum & Pictorum depopulationi ni-
mium obnoxius fuerit. Illic Ninianus terræ mandabatur, natione Britannus,
Allucus. qui primus in illis partibus Chriſtum euangelizauit. Sedente Lamberto Ca-
teracte ciuitas iniuria Eornredi Merciorum tyranni, cremata & ſolo æquata
fuit, quo etiam anno ipſe iuſta dei vindicta incendio miſerè perijt. Tunc etiam
Roff. hiſtor. ſtellas de cælo cadentes mirum in modum quiuis conſpicabantur.

Non multò poſt in cœlo rubea ſigna & viſu horrida poſt occaſum ſolis appa-
Sim. Dunelm, Henr. Venant. ruerunt: Serpentes viſi ſunt in Suthſexia, ac ſi e terra ſcaturirent. Sanguine
Ranulph. Ceſt, etiam pluebat. Hæc prodigia, ſigna erant & prognoſtica iræ dei, malo-
Roff. hiſtor. rumq; in Britannia futurorum. Breui enim poſt per Danorum la-
trocinia, vrbium depopulatio, & hominum magna ſtrages
ſubſequuta permultos annos durauit. Nec mirũ, nam
Sim. Dunelm. & metum, & verum dei cultum abiecerant, pietatem
omnem exuerant, & viciorum ſordibus ita oc-
calluerant, vt ſanum conſilium ni-
hil apud eos valeret.

14. Athelardus.

14. Athelardus.

AThelardus siue Edhelardus primò Abbas Malduni, deinde Wintoniensis Episcopus, postremò ob virtutem sapientiam, & fauorem procerũ Archiepiscopus Cant. fuit, anno Imperij Offæ regis Merciorum. 35. Adriani Papæ. 21. Ac tertio ante præsulatum Leonis. 3. qui Papa in Epistola quadam sua ad Kenulfum regem Merciorum testimonium Athelardo tribuit sanctissimi, clarissimi, & peritissimi præsulis, & bonis moribus ornati. Offa autem Merciorũ rege mortuo, nec non filio eius Edgfrido egregio iuuene (qui cum patre regnans, vnà cum patre animam efflauit) Kenulfus Cuthbertifilius diademate Regio coronatur. Ad hunc Athelardus cum Eanbaldo Eboracensi Archiepiscopo accessit, vt cum eo de amissa Cantuariensis Ecclesiæ dignitate ageret. Kenulfus igitur Rex ab Archiepiscopis certior factus, quantum nefas diminuendo Cantuariensem Prouinciam antecessor eius Offa commisisset, pristinam illi dignitatem restituit. Missis igitur ad Leonem Papam, Adriani successarem suæ, & omnium Anglorum Pontificum literis (ipso Archiepiscopo Athelardo legationem bene & fideliter fungente) quod petijt, impetrauit: vnde Alcuinus Caroli magni præceptor, his verbis Athelardo gratulatur. Auditâ prosperitate itineris vestri, & reuersionis in patriam: & quomodo ab Apostolico susceptus fuistis, toto cordis affectu gratias egi domino Deo, qui magno clementiæ dono, prospero itinere, viam vestram dirigens, dedit vobis gratiam in conspectu Apostolici, votiq; compotem redire in patriam concessit, & primi doctoris nostri sacratissimam sedem ad pristinam dignitatem per te iterũ reducere dignatus est. Quod etiam Eanbaldus Eboracensis Archiepiscopus mutuis probitatis officijs adiutor Athelardo Cant. Archiepiscopo fuit, quò hæc inuasio quam Offa, Rex Merciorum in Cant. Ecclesiam fecerat, ad nihilum redigeretur. Idem etiam Alcuinus in alia epistola ad eundem Athelardum, sic scribit. Audiens salutem & prosperitatem vestram, & conuentum cum Eboracensi Archiepiscopo filio meo Eanbaldo, satis mihi placuit, speranti ex vestræ colloquio sanctitatis, vnitatem Sanctæ Ecclesiæ iterum renouari, qua partim discussa est nulla ratione habita, sed quadam potestatis cupiditate. &c. Athelardus, postq; sedis suæ pristinam dignitatem recuperauisset, literas etiam a Papa detulit, ad Kenulfum regem Merciorum. Quas vero ad Papam prius literas dederit, non erit alienum a nostro instituto hic inserere.

793.

W. Malmsb.

Alcuinus.

W. Malmsb.

¶ Epistola Kenulfi Merciorum Regis ad Leonem Papam.

DOmino beatissimo, & verè amantissimo Leoni, Sanctæ & Apostolicæ sedis Romanæ Pontifici, Kenulfus gratia Dei Rex Merciorum, cum Episcopis, ducibus, & omnibus sub vestra ditione, dignitatis gradu sincerissimæ dilectionis in Christo salutem. Gratias omnipotenti Deo semper agimus, qui Ecclesiam suo pretioso sanguine acquisitam inter diuersas mundi huius procellas nouis semper ducibus, prioribus ad vitam sumptis assuescit ad portum salutis attrahere, eumq; noua luce infundere quatenus nullo sit tenebrarum errore fuscata, sed viam veritatis inoffenso pede gradiatur: vnde meritò omnis per orbem exultat Ecclesia. Quia cum omnium verus remunerator

bonorum, glorioſiſſimum gregis ſui paſtorem Adrianum perpetuò remunerandum, ſuper æthera duxiſſet: ſuis tamen ouibus, pia erexit prouidentia paſtorem, qui ſcit ouile dominicum ad caulas vitæ, non inferius agitare. Nos quoq; merito, quos extremitas orbis tenet, eodem modo præ cæteris gloriamur, quia illius ſalus & illius proſperitas eſt nobis perennis exultatio: quia vnde tibi Apoſtolica dignitas, inde nobis veritas fidei innotuit. Quapropter opportunum arbitror tuis ſanctiſſimis iuſſis aurem obedientiæ noſtræ humiliter inclinare, & quæ tuæ pietati ritè nobis ſequendæ videantur, omni conatu implenda. Quæ verò rationi contraria deprehenſa fuerint, citius declinanda, ac interim a nobis omnibus modis reſecanda. Sed modò ego Kenulfus Dei gratia Rex, excellentiam tuam humilis exoro, vt te ſine offenſione animi noſtri, de profectu noſtro vt optamus liceat alloqui, quatenus me in gremium pietatis tuæ tranquilla pace percipias, & quem meritorum facultas nulla erigit, larga benedictionis tuæ vbertas, ad plebem ſuam regendam locupletet: vt vnà mecum gentem quam veſtra Apoſtolica authoritas fidei rudimentis imbuere ſtuduit, per interceſſionem tuam, contra impetus exterorum omnipotens erigat, & per te, regnum quod ipſe deus dedit nobis, dilatare dignetur. Hanc benedictionẽ, omnes qui ante me ſceptro præfuerunt Merciorum, meruerunt ab anteceſſoribus tuis adipiſci: hanc ipſe humilis peto, & a vobis (o ſanctiſſime) cupio impetrare, quatenus inprimis adoptionis ſorte me tibi filium ſuſcipias, ſicuti te in patris perſona diligo, & totis obedientiæ viribus ſemper amplector. Decet enim inter tantas perſonas fides ſancta ſeruari, & inuiolata charitas cuſtodiri. Quia paterna pietas, filiorum fœlicitas in deo eſſe credenda eſt, ſecundũ illud Ezechiæ. Pater filijs notam faciet veritatem tuam domine. In quibus verbis te (amande genitor) imploro, vt filio tuo tametſi indigno, veritatem domini tuis verbis ſacroſanctis notam facere non deneges: vt per tuam ſanam eruditionem (deo adiuuante) ad melioris vitæ propoſitum merear peruenire. Quin etiam (dulciſſime) cum omnibus Epiſcopis noſtris, & cuiuſcunq; dignitatis apud nos perſona, deprecor, vti nobis de multimodis inquiſitionibus, ſuper quibus maximam ſubtilitatem veſtram, dignum duximus perquirere, benignè reſpondeas: ne ſanctorum traditio patrũ, & ab illis tradita nobis regula quaſi incognita, quouis modo vicietur in nobis. Sed ſermo tuus directus nobis in charitate & manſuetudine veniat, vt per dei miſericordiam profuturum in nobis percipiat fructum. Primum namq; eſt, quod Pontifices noſtri, ac peritiſſimi quiq; in nobis dicunt, quòd contra canones & Apoſtolica ſtatuta, quæ nobis a patre beatiſſimo Gregorio dirigente, ſtatuta ſunt, (ſicut vos ſcitis) authoritas Doruberuenſis Metropolitani in duas ſcinditur parochias: cuius, (eodem patre mandante) ditioni debent ſubiacere Epiſcopi. 12. Sicut per Eccleſias noſtras legitur in epiſtola, quam fratri, & coepiſcopo Auguſtino direxit, de duobus Metropolitanis Epiſcopis, Londoniæ videlicet & Eboraci, quam etiam apud vos haberi non dubitamus. Sed ipſe primùm Pontificalis apex, qui tunc Londoniæ ſub ornamento, & honore Pallij fuerat conſcriptus, pro eo Doroberniæ oblatus eſt atque conceſſus. Nam quia beatæ memoriæ Auguſtinus, qui verbum Dei (imperante Gregorio) Anglorum genti miniſtrabat, & glorioſiſſimè eccleſijs præfuit Saxoniæ, in eadem ciuitate diem obijt, & corpus illius in baſilica beati Petri Apoſtolorum principis (quam ſucceſſor eius Laurentius ſacrauit) conditum fuiſſet: viſum eſt cunctis gentis noſtræ ſapientibus,

bus, quatenus illi ciuitati Metropolitanus honor haberetur, vbi corpus eius tumulo condstum est, qui hijs partibus fidei veritatem inseruit. Cuius itaque (sicut vos scitis) dignitatis honorem, primùm Rex Offa propter inimicitiam cum venerabili Lamberto, & gente Cantuariorum acceptam auertere, & in duas parochias dissipare nixus: & pius coepiscopus & antecessor vester Adrianus, rogata prædicti Regis facere cœpit, quod priùs nemo præsumpsit, & Merciorum præsulem pallio exstulit. Nostrum tamen ex hijs coarguimus, in quibus Christus (vt credimus) eterna victoria triumphat. Sed tamen excellentiam vestram humiles exoramus (cui a deo meritò sapientiæ clauis collata est) vt super hac causa, cum sapientibus vestris queratis: & quicquid vobis videatur, nobis postea seruandum rescribere dignemini: ne tunica Christi inconsutilis, alicuius inter nos dissencionis Schisma patiatur. Sed per vestram sanam doctrinam, (vt desideramus) ad veræ pacis vnitatem dirigatur. Magna enim humilitate simul & dilectione hæc tibi scripsimus (Papa beatissime) clementiam tuam profusius precantes, quatenus ad ea quæ necessariò vobis a nobis explicata sunt, benignè & iustè respondeas. Sed & illam Epistolam, quam Athelardus Archiepiscopus coram cunctis prouincialibus Episcopis nostris multipliciùs de suis, & totius Britaniæ causis & necessitatibus tibi scripsit, pio amore perscrutari digneris: & quicquid de rebus, quæ in ea scripta sunt, fidei normula poscat, pagina nobis veritatis patefacere memineris. Præterito anno legationem meam etiam, & Episcoporum per Wadam Abbatem misimus. At ille accipiens illam legationem, segniter imo insipienter deduxit. Sed modò tibi modicam amoris gratiam per Brine Presbyterum & Fildas, & Ceolbritht ministros meos (pater amande) mitto, quod est. 120. manculas cum literis, precans te, vt benignè suscipias, & benedictionem tuam nobis dare digneris. Omnipotens Deus te longæuo tempore, ad laudem suæ Ecclesiæ custodiat incolumem.

Responsio Leonis Papæ ad literas Kenulfi Regis.

DOmino excellentissimo filio Kenulfo Regi Merciorum Prouincia Saxoniæ Leo Papa. Veniens ad sacratissima limina Apostolorum Petri & Pauli, tam orationis votu fideliter soluens, quàm nostræ Apostolicæ sedi causam sui Sacerdotij suggerens, reuerendissimus & sanctissimus frater Athelardus, Archiepiscopus Doroberuensis Ecclesiæ obtulit nobis vestræ regalis excellentiæ syllabas, quibus in duabus epistolis a vobis directis plenis fidei rectæ, magnam humilitatem reperientes, omnipotenti deo gratias referimus, qui vestram prudentissimam excellentiam in nobis ordinauit atque decoranit erga beatum Petrum Apostolorum principem, & nobiscum habere dilectionem, & in omnibus Apostolicis humiliter consentire censuris. Porrò in vna ex illis epistolis reperimus, qualiter gratiâ nostræ Apostolicæ functionis (si iuxta fuissetis) animam vestram pro nobis benignè posuissetis. Imo & nostræ prosperitati multum in domino congaudeatis, & quando nostræ dulcissimæ admonitionis literæ ad vestræ vnanimitatis aures perueniunt, cum omni suauitate cordis & gaudio spirituali, quasi filij paternum munus suscipere satemini. Fatebantur verò & hoc, quòd aliquantulâ ex vestra facultate benedictionem nobis offerri demandatis: id est. 120. manculas, quas cum magno amore pro anima vestræ

„ salute suscepimus. Et prædictus Archiepiscopus cũ socijs honorificè ac benignè
„ susceptus est, & adiuuari eum in necessitatibus suis libenter fecimus. Interea
„ credentes vestræ prudentiæ, & excellentiæ, vbi ferebatur in ipsis tuis regalibus
„ apicibus, quòd nostris Apostolicis sanctionibus nullus Christianus contraire
„ præsumit: ideo totis nixibus nostris, ea quæ tuo regno expediunt committere
„ atque prædicare conamur, vt ea quæ vobis præfatus frater noster Athelardus
„ Archiepiscopus, seu tota Synodus Euangelicæ atque Apostolicæ doctrinæ, san-
„ ctorumq; patrum, necnon prædecessorum nostrorum sanctorum pontificum ca-
„ nonica censura prædicante vestræ regali excellentiæ, seu cunctis principibus
„ gentis vestræ, & vniuerso populo dei edisserit, nequaq; in Orthodoxa eorum
„ doctrina quippiam resistere debeatis, domino & redemptore nostro in euangelio
„ dicente. Qui vos recipit, me recipit. Et, qui recipit prophetam in nomine
„ prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Quantò magis pro ipsa spe de dicto
„ Archiepiscopo, quem nobis valde, nimisq; laudastis (sicuti & est) videlicet,
„ clarissimus & peritissimus. Et quia illum scitis prudentem, bonis ornatum
„ moribus, deoq; & hominibus dignum, ecce (fili dulcissime, & amantissime,
„ atque præstantissime, Rex bone) in hijs tuis assertionibus collaudamus deum
„ omnipotentem, qui talem vobis demonstrauit Antistitem. Qui sicut verus pa-
„ stor ad studium & doctrinam sanctarum Scripturarum, & dignam pœniten-
„ tiam valet inducere eos, qui sub ditione sacerdotali eius existunt: & eruere a-
„ nimas eorum ex inferno inferiori, & ab igne inextinguibili, deducens eos in
„ portum salutis, & offerre pro illis hostiam dignam & immaculatam, in con-
„ spectu diuinæ maiestatis omnipotenti Deo. Et quia multum nobis prænomina-
„ tus Archiepiscopus, in omni sanctitate sua, & vitæ conuersatione, vltro citroq;
„ placuit valde, authoritate beati Petri Apostolorũ principis, cuius (vel immé-
„ riti) vices gerimus, illi talem præbuimus præsulatum: vt si quispiam ex sub-
„ iectis suis, tam regibus, & principibus, quàm vniuerso populo transgressus
„ fuerit dominica mandata, excommunicet eum, vsq; pæniteat: & si impæni-
„ tens fuerit, sit vobis sicut Ethnicus & Publicanus. De Athelardo vero iam
„ facto Archiepiscopo Dorobernensis Ecclesiæ, sicut a nobis poposcit vestrorum
„ præsulum excellentia, vt ei iustitiam faceremus, de ipsis diocæsibus suis, tam
„ Episcoporum, quàm Monasteriorum, quibus illicitè (vt vos cognoscitis) &
„ spoliatus est, & a venerabili sede eius possessiones, quas dudum tenuit, ablatæ
„ sunt: nos per omnia enucleatius trutinantes in sacro scrinio nostro reperimus,
„ S. Gregorium prædecessorem nostrum, in integro ipsam parochiam numero.12.
„ beato Augustino Archiepiscopo tradidisse, & confirmasse Episcopos consecrã-
„ di: vnde & nos veritate ipsa reperta ordinationem, siue confirmationem no-
„ stra Apostolica authoritate illi in integro (sicut antiquitus fuerunt) constitu-
„ entes, reddidimus, & priuilegium confirmationis secundùm sacrorum cano-
„ num censuram, Ecclesiæ suæ obseruandum tradidimus.

Hac tam solerti diligentia Athelardi, qua dignitates & prædia sedis suæ Metropoliticæ amissa recuperauit, nomen suum excelso, sublimiq; in loco, atque in illustri quadam specula constitutum est, quod nulla obliuionis nube
W. Malmsb. *deleri, nedum tegi potuit. Nam præterq; quòd Cantium ob summa in hanc sedem merita, æternas huic laudes deferre necessariò cogitur: tota etiam Anglia,*
Ex Archiuis. *sedis illegitimæ iugo oppressa, & ab hoc ad pristinas libertates vindicata,*

eodem

eodem gratitudinis vinculo illi constringitur.

Anno. 792. Carolus Francorum Rex librum Synodalem Constantinopoli sibi delatum in Britanniam misit: in quo multa veræ fidei contraria reperta sunt: atque illud inprimis (quod omnium pene orientalium doctorum, nec non & trecentorum, aut eò amplius Episcoporum assensu confirmatum est) imagines adorari debere, id quod Ecclesia Dei maximè detestatur. Aduersus hanc hæresim Alcuinus Diaconus Cantuariensis cœnobij Abbas, post Caroli magni præceptor epistolam elegantem, varijs scripturarũ testimonijs fulcitam dictauit, quam vnà cum eodem libello Francorum regi attulit. Huius consilio & instigatione Carolus Rex posteà Parisiense gymnasium extruxit. Roff. histor. Sim. Dunelm. W. Malms. b. Sabellicus. Monsterus.

Anno Christi. 793. Et Brictrici Regis Occidentalium Saxonum. 11. dira prodigia miseram Anglorum gentem perterruerunt: Siquidem fulmina terribilia, flammeiq; Dracones per aera volitare subinde conspicicbantur, quæ signa miseræ pestes sunt subsequutæ: Primò enim dira fames, deinde strages horribilis externi hostis gladio grassata est. Dani enim cum Norwegensibus irruptione facta in Northanhumbriam & Lindisfarnensem Insulam, omnia ferro & face prostrarunt, Ecclesias Christi diruerunt, incolas neci dederunt. Hanc cladem Simeon Dunelm: his verbis graniùs inculcat. Sim. Dunelm.

An. Dom. 793. 3. Idus Ianuarij: Pagani ab aquilonari climate, nauali exercitu, vt aculeati crabrones Britãniam veniendo, hac illacq;, vt rapacissimi lupi discurrerunt, prædati sunt, momorderunt, interfecerunt non solùm iumenta, oues, cæteraq; animalia, verumetiam sacerdotes, Leuitas, chorosq; Monachorum atque Sanctimonialium. Veniunt ad Lindisfarnensem Ecclesiam, miserabili prædatione vastant cuncta, calcant sancta pollutis vestigijs, altaria suffodiunt, & omnia thesauraria sanctæ Ecclesiæ rapiunt. Quosdam e fratribus interficiunt, nonnullos etiam vinctos secum assumunt, perplurimos opprobrijs vexatos, nudos proijciunt: aliquos in mari demergunt. "

Hij satis insulam prædati, & sibi inuicẽ de prælio prosperè gesto congratulantes discedunt. Nec minùs miseram conditionem secum annus sequens attulit. Idem enim Pagani portu Egfridi regis vastato, Monasteriũ Doni amnis prædarunt. Causæ vero tantæ calamitatis irruptione hostium iam inceptæ, & per trecentos annos continuatæ (nam ad Wilhelmi Normanni tempora, has miserias Britannia sustulit) grauissima hominum scelera & impietas erant, quæ partim recensui, cum de Cutberto Cant. Archiepiscopo agerem, partim ea sunt, quorum causa Gildas suam gentem tam acerba inuectiua prosequitur. Ad scelera namq; proclines, omnem pudorem exuerant, metum diuinum abiecerant, vitam, vt pecora, in flagitiorum sordibus traducebant. Præfatus ergo Alcuinus, graui cura, & sollicitudine labefactatus atque conuulsus, Anglorum plures literis vrget: in quibus eorũ calamitates acerbo luctu, & scelera graui querela proscindit. Literas quas ad Higebaldum Lindisfarnensem Episcopũ dedit, placuit hic ascribere. Beatissimi patris Cuthberti Episcopi in Christo filijs, Higbaldo Episcopo, & omni congregationi Lindisfarnensis Ecclesiæ, Alcuinus Diaconus salutem. Vestræ charitatis familiaritas me multum latificare solebat: sed versa vice tribulationis calamitas (licet absentem) me contristauit: quòd Pagani contaminauerunt sanctuaria Dei: & fuderunt sanguinem sanctorum in circuitu altaris: calcauerunt corpora sanctorum in templo, quasi sterquilinium in plateis. Quæ est fiducia Ecclesijs Britanniæ, si sanctus Cuthbertus

bertus cum tanto Sanctorum numero ſuam non defendit Eccleſiam. &c. Quos item hortatur, ne a moribus anteceſſorum ita turpiter degenerent, neue luxui, gulæ & intemperantiæ indulgentes profeſſionis ſuæ dignitatem tanta labe conſpurcarent: ob ſcelerum enim grauitatem hæc triſtia ſuſtulerant, grauiora paſſuri, niſi tranſactos turpiter annos meliori vita cõpenſarent. In fine literarum addit: Cum dominus noſter Rex Carolus hoſtibus per miſericordiam dei ſubditis, domum reuertetur, nos (deo iuuante) ad eum venire diſponemus: & ſi quid tunc vel de pueris, qui in captiuitatẽ ducti ſunt a Paganis, vel de alijs neceſſitatibus veſtris proficere poterimus, diligenter ad effectũ perducere curabimus. Quas vero dedit literas ad Offam Regem Merciorum, non erit ab inſtituto noſtro alienum hic referre. Ego (inquit) paratus eram cum muneribus Caroli Regis ad vos venire, & ad patriam reuerti: ſed melius mihi viſum eſt, propter pacem gentis meæ in peregrinatione remanere, neſciens quid apud eos feciſſem, inter quos nullus ſecurus eſſe vel in ſalubri concilio proficere poteſt. Ecce loca ſancta a Paganis vaſtata, altaria periurijs fædata, Monaſteria adulterijs violata, terra ſanguine dominorum & principum maculata. Ad Eboracenſes ſic ſcribit non pro auri auaritia (teſtis eſt mihi cogniter cordis) Franciam veni, nec remanſi, ſed cauſa Eccleſiaſticæ neceſſitatis. Ad Ethelredum regem, qui tertius poſt Egbertũ regnauit, hæc verba habet. Ecce Eccleſia ſancti Cuthberti ſacerdotum dei ſanguine aſperſa, omnibus ſpoliata ornamentis, & locus omnis in Britannia Paganis gentibus datur ad depradandum. Et vbi primum poſt diſceſſum S. Paulini ab Eboraco Chriſtiana Religio a noſtra gente ſumpſit exordium, ibi miſeriæ & calamitatis ſumpſit initium. Quid ſignificat pluma ſanguinis quadrageſimali tempore in Eboracenſi ciuitate (quæ caput totius regni eſt) quam in Eccleſia beati Petri Apoſtoli vidimus, de borealibus domus, ſereno aere, de ſummo tecti minaciter cadere? Nonne poteſt iudicari de borealibus partibus venire ſanguinem ſuper terram? Noſtrũ regnum Northanhumbrorum penè periit, inteſtinis diſſentionibus, & fallacibus iuramentis. Scribit etiam ad Wiorenſes, apud quos Beda vixerat, & obierat, ex obliquo feciſſe arguens, quod ne faciant, rogat. Aſſueſcant pueri aſtare laudibus ſuperni Regis, non vulpium fodere cauernas, non leporum fugaces ſequi curſus: diſcant nunc ſacras Scripturas, vt ætate perfecti, alios docere poſſint. Recogitate nobiliſſimum noſtræ ætatis magiſtrum, Bedam Preſbyterum, quale habuit in iuuentute diſcendi ſtudium, talem nunc habet inter homines laudem, & multò maiorem apud deum remunerationis gratiam. Ad Athelardum Cant: Archiepiſcopum de quo nunc agimus, hæc ſcribit. Hoc dico propter flagellum, quod nuper accidit partibus inſulæ, quæ prope trecentis & quadraginta annis, inhabitata eſt a parentibus noſtris.

Sed vt ad Gildæ teſtimonium reuertamur, ille cauſam ſolitudinis in Anglia refert iniurioſam principum auaritiam, & rapinam inexplebilem, Iudicium inſignem corruptelam & atrocem iniuſtitiam, præſulum prædicantium languorem & inertiam, plebis profuſam luxuriem, & intemperantiam: quos omnes, pudor retinere, modeſtia regere, verecundia temperare nullo modo potuit. Ad hæc Bonifacius Moguntinenſis Archiepiſcopus, cuius teſtimonium (cum ſermo erat de Cuthberto Cant. Archiepiſcopo) aliquoties produximus, ipſum Athelardum Cantuar. Archiepiſcopum quòd Clericis in veſtium ſplendore nimium indulgeat, grauius increpat: Monet etiam, vt cum Romam

Gildas.

iter

iter habeat, & Carolum magnum visitet, Clericos vel Monachos versicoloribus & splendidis vestibus indutos comitatui suo non adhibeat, quòd Gallorũ clerus modestiam in apparatu retinere solet. Atque vt rem paucis complectamur, Henricus Huntendunensis hæc refert: Processu temporis inter Anglos virtus omnis adeò defecerat, vt gentes quascunq; proditione superarent, cuius sceleris, etsi infamia notati, nihil tamen eos puduit. Hinc facilè constare potest, cur tanto furore iustitia Dei in Anglos exarserit, quippe quos tam graui malo, tantoq; tempore affligi passus sit. In historijs nostris ac Britonum quinq; plagis insulam hanc percussam legimus: verùm quarta per Danorum irruptionẽ illata, cæteris longè crudelior & immanior fuit. Romani siquidem Britanniam in ditionem suam breui redegerant, subactam legibus dominorum splendidè regebant. Picti vero & Scoti crebras irruptiones ex boreali parte Britanniæ faciebant: quam tamen omni ex parte non aggrediebantur, sæpius etiam accepto graui malo ad sua reuertentes, plures annos ab hostili impetu sibi temperabant. Saxones autem pro virium suarum magnitudine continuo terram hanc prælio infestantes subigebant, subactam fortiter retinebant, retentam splendidè ædificabant, ædificatam bonis legibus administrabant. Normanni postea hanc terram hostiliter inuadentes, castris positis, præcipua regni propugnaculà obsidione cingebant, quibus facilè superatis, & tributarijs factis; vitam, libertates, legesq; antiquas regni benignè concesserunt. Dani verò terram omnem magna militum manu sæpius inuadebant, nõ regnandi studio, sed prædandi, non victoriæ sed victus cupiditate, non gloriolæ, sed prædiolæ spe adducti: qui si quando in fugam verterentur, lucri aut tuti nihil accreuit: cum classis hostium instructior subito appulsu alia regni loca occuparet. Nam cùm reges Anglorum in barbaros borealem partem prædantes, copias instruerent, in profectione accurrit nuncius, referens, ingentem Paganorum classem ad australia Britanniæ littora appulisse, vrbes & villas latè depopulari, omnia cæde & incendio replere. Quo die aduenit alter, occidentales Angliæ partes multis armatorum millibus repletas ferens, quibus nisi celeriter occurrant, actum esse de suorum vita: rati enim vos in fugã versos ferro & face a tergo persequentur. Eodem aut postero die, tertius vix spiritum trahens accelerat. Ille Danorum appulsum in plagas boreales trepidè refert: domorum conflagrationem, bonorum direptionem, infantium miseram cædem, cuiusq; singularem cladem proponit. Hijs tot sinistris rumoribus acceptis, & maioribus periculis imminentibus Rex & populus timore perculsi, mœrore & sordibus obruti, varijs curarum fluctibus iactabantur, quò se verterent. Ita vt victoria elatos, nedum lætos effecit, quòd vix vlla salutis reliqua spes esset. Henric. Huntendunensis.

Anno Dom. 797. Circa solem, tres circuli visi sunt. Roff. histor.

Anno sequenti Londino subito casu inflammata plurium ædes & hominum multitudo perierunt. Sim. Dunelm.

Anno. 799. Naues plurimæ in Britannico mari vi tempestatis partim fractæ & collisæ, partim submersæ sunt.

Anno. 800. 10. Kal. Ianuarij ventus tam vehemens & violentus ab Africa flauit, vt vrbes prostrauerit, arbores radicitus euulserit, mare supra cancellos & ripas irrumpens cuiusq; generis animalia perdiderit. Sim. Dunelm. Roff. histor.

Hoc tempore Carolo per Leonem Papã corona Imperatoris insignito, Imperium a Græcis ad Gallos & Germanos translatũ est: qua occasione, & alijs

pluribus de religione controuersijs ductis Græci, ab Ecclesiæ Romanæ obedientia se imperpetuum subtraxerunt: camq; per Romanos Pontifices ad obsequium, & Ecclesiæ suæ vnitatem reuerti sepius interpellarentur, rescribere solebant: vosmet a nobis subtraxistis, non subtraximus nos a vobis.

Ranulph. Cest.

Non multò post Athelardus morbo oppressus decubuit, & post paucos dies animam efflauit, anno partæ salutis. 806. & in Ecclesia Christi, non Sancti Augustini sepultus iacet. Athelardus enim Lamberti prædecessoris sui statuta & decreta nihili faciens (quæ de sepeliendis Archiepiscopis lata essent) tum etiam Cuthberti & Bregwini antecessorum suorum vestigijs insistens, iubet se mortuo corpus, non in illa Augustini, sed in Christi Ecclesia reponi. Hinc adeo factũ est, vt illius loci Monachi ac religiosi, partim metu, ne reges (qui Archiepiscopis in illa lite & controuersia fauebant) grauiùs offenderent, eorundemq; in sese iram & indignationem concitarent, nullam deinceps apud summum Pontificem ea de re querelam aut actionem instituerint. Atque ita sepultura Cant: Archiepiscoporum ad Ecclesiam Christi posteà semper pertinuit.

W. Malmsb.

Ex Archiuis.

Roff. histor.

15. Wlfredus.

WLfredus Cantuariensis antea Monachus, ad Archiepiscopalem dignitatem Romæ, a Leone 3. Pontifice Romano electus, Pallium etiam confirmationis accepit, Kenulfi Regis Merciorũ tertio, & Christi incarnati. 806. Nono Archiepiscopatus anno Romam proficiscitur, de negotijs quibusdam Ecclesiæ acturus, quorum veritas historijs non proditur, comitem itineris Wibertum Sireburnensem Episcopũ habuit. Hic, vel nihil dignum memoria gessit, aut q̃ minimum, quod silentio a cunctis præteritur. Quidam referunt Leonem Papam iuniorẽ, misisse cum Anglis fidelibus Legatos Cardinales, datis literis & potestate Apostolica, ad hunc Wlfredum Archiepræsulem Doroberniæ, cæteros q̃ Anglorum Episcopos, qui de Kenelmo Rege Merciorum puero septenni, clam interfecto ab Asoheberto in valle profunda, vocata Cleuto, prouinciæ Cornubia diligenter perquirerent. Quod scelus consilio Quendredæ sororis perpetratum fuisse compertum est, vt ipsa Rempublicam sola administraret. Eo tempore Carolus Rex Galliæ Alcuino preceptori suo, Monasterium Sancti Martini Turonense, Abbatis iure regendum commisit, eò quòd Monachi ad lasciniam nimiam defluxerant, sericis vestibus induti genio indulgebant. Quorum insolentiam quodam ex illis Monacho aspiciente, duo Angeli finguntur dormitorium illorum ingressi, omnes Monachos loci illius (excepto illo qui hoc viderat) interemisse.

Ex Archiuis.

W. Malmsb.

Ioh. Capgra.

Ranulph. Cest. Io. Capgra.

Ranul. Cestr.

Anno Dom. 808. maxima boum lues grassata est per Europam, cuius incommodum Britannia maximè sentiebat.

Ranul. Cestr.

Anno. 810. Pons ligneus. 500. passuum, quem Moguntiæ super Rhenum flumen decennali labore Carolus Rex non multò antè construxerat, ita infra tres horas conflagrauit, vt ne vna quidẽ hastula supra aquam appareret.

Anno. 817. Schola Anglorum (Thomæ scilicet hospitale) Romæ quondã edificata igne combusta est. Hanc Ine Westsaxonum Rex paucis annis ante Bedæ obitum construxit, anno Dom. 727. vt Reges Angliæ, eorumq; affines, vtiq; Episcopi, Presbyteri, & Clerici in doctrina & fide Catholica (qua appellati-

pellatione Romani religionem ſuam ſoli dignantur) rectè inſtituerentur: qui primo aduentu diuerſum ab illis ſentientes, tandem in Romana fide ſatis inſtructi & confirmati ad ſedes ſuas rediebant. Huic Anglorum Scholæ Romani Pontifices a temporibus Auguſtini primi Archiepiſcopi Dorobernenſis exercitia literarum publica propter aſſiduas hæreſes interdicebant, quæ ſub aduentu Anglorũ in Britanniam pullulabant, permixtis inter ſe Chriſtianis cum Paganis, qui vera fidei dogmata fœdè corruperant. Iuxta hanc Scholam, idem Rex Ine Eccleſiam beatæ virginis poſuit, in qua Anglis Romam aduenientibus diuina myſteria peragere, & mortuos ſuos ibidem peregrinantes ſepelire licuit. Roff. hiſtor.

Atq; vt hæc in omnem poſteritatem rata haberentur, publico edicto decretum eſt, per Saxonum occidentalium regnum, quod Ine Rex adminiſtrabat, vt de ſingulis familijs denarius vnus (qui anglicè **Romefcot** dicitur) beato Petro & aræ Romanæ annuatim mitteretur, ad Anglorum ibidem commorantium inopiam ſubleuandam. Roff. hiſtor.

Anno. 829. tanta peſte Eccleſia Cant. laborauit, vt omnes Monachi præter quinq; morte perierint. Per id temporis Amalarius quidã floruit, qui in epiſtola ad Lodowicum aſſerit, Papam rectorem non eſſe totius Chriſtianæ religionis, quantum ad homines pertinet. Tho. Spottus. Marianus Scotus. Amalarius in Epiſt. ad Lodouicum.

Non multò ante Kenulphus Merciorum Rex Abbatiam Winchcombe a fundamentis extruxerat, quam dedicari vehementer inſtabat, cuius celebritati & ipſe rex interfuit. Breui poſt Wlfredus Cant. Archiepiſcopus, multis precibus apud Kenulphum contendebat, vt Cantij regem, quem in vinculis tenebat, libertate donaret, quod tandem importunitate victus rex concedebat. Poſt hæc Wlfredus graui morbo correptus, animam exhalauit: ſepultus eſt in Eccleſia Chriſti Cantuariæ. Ex Archiuis. Roff. hiſtor. W. Malmſb.

16. Theologildus.

THeologildus ſiue Fleogildus priùs Abbas Cant. poſt ad Archiepiſcopatus culmen peruaſit, Syredũ ſucceſſorem habuit. Hic repentina morte correptus in Archiepiſcoporum Catalogo non recenſetur: Sepultus in Eccleſia Chriſti Cantuariæ iacet. Ex Archiuis.

17. Celnothus.

THeologildo defuncto Celnothus, aliàs Ciathredus Decanus Cant. Eccleſia ſucceſſit in Archiepiſcopatu: hic a Gregorio Papa pallium accepit: ſepultus eſt in Eccleſia Chriſti Cant. poſtq; ſediſſet in ſede ſua. 38. annis. De quo tot annis ſedente, nihil memoriæ proditum eſſe miramur, cùm graniſſimis periculis & maximis moleſtijs circumſeptus fuerit. Siquidem bis per Danos ſub eo Cantuariæ ſedes graniter afflicta fuit, & tam varijs procellarum fluctibus agitata, ita vt horrenda rerum omnium tranſmutatio videretur. Anno enim Archiepiſcopatus ſui ſecundo, & Egbrithi Regis occidẽtalium Saxonum. 33. & Chriſti. 833. exercitus Danorũ in Angliam redijt, 38. anno, poſtq; apud Donemouth, ſiue Doni amnis ſuperati, fuga ſaluti ſuæ conſulebant. Primũ igitur Shepeiam inſulam prædati diſcedunt: deinde cum 35. nauibus omni armorum genere

instructis proximo post anno apud Carram appulsis, Egbrithus Rex bellum inAulit, illi verò multis & grauibus damnis illatis superiores euadunt, prostratis & cæsis duobus Episcopis Heresrido Winton. & Wigfrido Syreburnensi vnà cum duobus ducibus Dudda & Osniota. An. 5. Archiepiscopi, & Adulfi regis Westsaxonum primo, pyratæ Danorum per totam insulam vagantes omnia ferro & face prostrabant. Quibus auditis Adulfus rex exercitum comparat, ipse partem copiarum ad regni propugnaculum secum retinet, alteram Wlfardo Consuli ducendam tradit, vt contra Danos Hamtonæ cum 33. nauibus appulsos pugnam iniret, de quibus post multam hostium cædem commissam victoriæ laudem deportauit. Sed & in Danos alia regni loca infestantes, Athelmus Consul, acceptis a rege militibus pugnauit, quibus ancipiti prælio diu dimicantibus tandem prostrato Consule, & exercitu fugato, Dani victoria potiti triumpharunt.

Anno sequenti Herebertus Consul comparato exercitu, bellum cum Danis apud Merswarc sedentibus redintegrauit, sed aduersa vsus fortuna et ipse dux periit, & milites profligati sunt. Eodem anno Paganorum exercitus orientales Angliæ partes inuasit, & populi numerum infinitum ferro & face trucidauit.

Sim. Dunelm.

Anno proximo interiora terræ loca subito impetu circa Cantuariam & Roffecestriam multitudinem magnam prostrauerunt.

Ross. histor.

Anno post quinto Alstanus Episcopus Syreburnensis, cum duce Ernulfo & suis Summersetensibus, & duce Osredo atque suis Dorsetensibus, cõtra Danorum exercitum apud Pedredesamthe pugnam inire parabant, & Deo opem ferente multos eorum prostrant, reliquos in fugam verterunt. Alstanus hic Episcopus magnæ authoritatis & potentiæ fuit, in consilijs prudens, eiusdem cum Swithuno Episcopo Winton: ætatis, sedes vicinæ fuerunt, sed moribus & vita dissimiles. Swithunus enim in terrenis nauseans Monachi otium omnino amplexus est: Alstanus verò forensium quoq; curam in se suscepit. Nam cum temporibus Egbrithi Regis Westsaxonum, & Adelulf filij eius quinquaginta annos cum summa rerum copia et quiete in Episcopatu transegisset, Egbrithò Regi Cantuaritas & orientales Anglos bellicis laboribus ipse Episcopus subegit. Conspicatus etiam Adelulfi indolem ad mansuetudinẽ nimis propensam, sedulis admonitionibus ad prudentem regni administrationem incitabat, & contra Danos, insulam infestantes, (ipso pecunias e fisco suo ministrante, & exercitum comparante) languentem regis animum accendebat. Multaq; per eum in huiusmodi rebus & fortiter inchoata, & perfecta fœliciter, quisquis annales legerit, inueniet.

Anno vigesimo Celnothi Archiepiscopi, Regis Athwlfi. 16. Christi. 851. magnus exercitus Paganorum cum trecentis quinquaginta nauibus in ostium Thamesis fluminis aduenicns vrbes præclaras & pluribus annis inclitas, Doroberniam scilicet vrbem Cantuariorum, & Londinũ miserè depopulati sunt: regemq; Merciorum Bertwlfum, qui eorum vim & furorem repellere conabatur, in fugam verterunt. Quo prælio fœliciter gesto, Dani animo elati, omnes copias suas anno proximo Sandreiam admouent, quibus occurrebat Athelwlfus Westsaxonum Rex, cum magna strenuorum militum manu, inter quos ita ancipiti pugna dimicatum est, vt incertum esset, vter victoriæ laudem deportaret. Et quamuis in eo nonnihil fœliciter a rege pugnatum sit, siquidem per

Sim. Dunelm.

maximam

maximam diei partẽ superior fuerat & victoriam penè obtinuerat, sole tamen iam in occasu, palmam amisit: verùm beneficio noctis, & tenebrarum adiutus, victi dedecus non subijt. Sequenti prælio ingentem hostium multitudinẽ parua manu profligauit. Eodem etiam anno Paganorum exercitus in hac regione, apud insulam Thannet hiemabat: cumq; anno sequenti, dux Ealtherus cum Cantijs, & Huda cum Suthresensibus manus conseruissent, multis milibus vtrinq; cæsis, & naufragio submersis, vterq; ducũ prædictorũ bello occubuerunt.

Anno Celnothi Archiepiscopi 24. Christi. 855. magnus Danorum exercitus in Insula Shepeya hiemem transigebat.

Quinto post anno maior hostiũ numerus ex insidijs Wintoniam aggreditur, capit, & solo equauit. Non ita multò post Swithunus eiusdem loci Episcopus senio confectus animam exhalauit.

Anno sequenti Danorum piratæ rursus in Insula Thannet hiemarũt, firmũq; fœdus cum Cantuarijs pepigerunt, quibus pecuniam profœdere conseruando Cantuarij polliciti sunt. Sed Dani vulpium more ex insidijs noctu castris erumpentes, fœdere rupto, maioris spe lucri, totam orientalem Cantij plagam depopulati sunt.

Anno Christi. 866. maxima Paganorum classis de Danubia Britanniam aduecta, in Eastanglia hyemauit, tantumq; prædati sunt, vt maior pars militum ex pedestribus equestres facti sunt.

Anno proximo ab orientalibus Anglis ad ciuitatem Eboracum castra mouebant, ferro & flamma vsq; ad Tinemutham omnia depopulantes. Quo tempore Northumbri ciuilibus bellis inter se affecti regem legitimum Osbrichum regno expulerunt: & tyrannum quendam, Elta nomine, nulla regali progenie ortum, ad imperij regimen suscipiendum elegerunt. Sed Danorum iniuria infestati, saluti reipublicæ consulunt, & lite composita Osbrichus & Elta in Danos virium suarum neruos intendunt, & Eboracum adeunt. Quorum aduentu Pagani timore perculsi in vrbem confugiunt, & intra mœnia se continentes vim propulsare conantur. Christiani fugam & timorem illorum animaduertentes, etiam intra vrbis mœnia a tergo insectantur, murum demoliuntur, factoq; in vrbem impetu, Pagani metu & necessitate victi cursim irrumpunt, cædunt, fugant, & strenuè prosternũt. Northumbrenses præter spem miserè cæsi, vtrosq; reges amittunt, qui superfuerant fœdere inito pacem cum Danis fecerunt. Quibus subiugatis, & vectigalibus factis Dani Egbertum præfecerunt, regnauitq; super Northanhumbros vltra Tyne 6. annos. Hæc gesta sunt Eboraci xij. Kalend. Aprilis. Eodem anno Alstanus Episcopus Syreburnensis, cuius fama miris laudibus apud omnes euehitur, defunctus est, & Syreburniæ sepultus.

Anno Christi. 868. Cometa terribilis conspicuè visa est. Breui post dictus Paganorũ exercitus Northumbris relictis Snolinganum adijt, cum quibus Burredus Merciorũ Rex pacem iniuit. Pagani vero cleriter ad Northumbros redeuntes, ibi annum integrum consederunt, nulla ratione habita in omnes ferro & face furorem exercentes. Toto itaq; hoc tempore, quo sedit Celnothus Archiepiscopus Cantuar: tam varijs procellis agitato, tamq; turbulentis tempestatibus referto, nullus ita a calamitate immunis fuit atq; ille.

Anno Christi. 870. Eadmundus orientalium Anglorum Rex commisso cum Danis prælio occubuit, cumq; eo Humbrictus Episcopus Helmhamensis, Roff. histor. W. Malmsb.

qui regem eundem in regni fastigium euexerat. Eodem anno Danorum inturia Monasterium de **Coldingham** in australibus finibus Scotia situm, sex mille passibus a Berwico versus boream distans, spoliatum: hoc fœminæ incolebant, quæ omnes cum Ebba eius loci Abbatissa Danorum præcepto incendio traditi sunt. Dein Monasteria ad mare sita Lindisfarne Monachorum, in qua sedes tum erat Cathedralis, cum Lindisfarnensi bibliotheca, concremarunt: Tinemuthense Monialium, Girwicense, & Wiremuthense sexcentos Monachos sub Benedicto Nursino institutos, (inter quos Beda Presbyter legitur educatus) depopulati sunt: nec non & Streueshalense Monachorum, quod Hilda Abbatissa fundauit. Hinc Dani a flumine Humbri grassantes, hæc etiam funditus euertebant cœnobia: In orientalium Anglorum regno Croulandiam, Thomeiam, Rameſciam, Hausteđe, (quod nunc Burgum Sancti Petri dicitur) cum Insula Elienſi & cœnobio fœminarum, in quo Ethelreda regina olim Abbatissæ officio perfuncta est. Quo tempore **Barking** Monasteriũ octo millibus passuum Londino ad orientem distans concrematum fuit. Huius cladis particeps fuit Certesia (vulgo **Chirchesey**) Monachorum cœnobium 15. millibus passuum distans Londino ad occidentem, de quo hæc habet Wilhelmus Malmesburiensis. Certesium Monasterium non caruit rerum necessariarum copiâ, vsque ad Danos, qui (vt cætera) locum illum pessundabant, Ecclesia succensa cum Monachis & Abbate. Tradunt etiam Episcopalẽ sedẽ orientalium Saxonum apud Seham tunc incendio perüsse. Seham villa est stagno vicina, nauigaturis ad Heli quondam vix tuto: at nunc facta via per palustre harundinetum transitur pedibus. Sunt illic indicia diruta, & a Danis incensæ Ecclesiæ, quæ incolas simul exustos, ruina sua operuit. Ad hæc Sanctimoniales **Reding** immunes ab his malis non fuerunt, siquidem anno Dom. 871. prædictus Paganorũ exercitus, occidentales Saxones repetens Readingũ venit, quod est in meridiana Thamesis fluminis ripa, in illa plaga, quæ dicitur **Barkeshire**, vbi cœnobium Sanctimonialium spoliatũ & direptum solo æquarunt. Frideswidæ etiam cœnobium per Danos euersum fuit, vnà cum Monasterio Hamburgensi, de quo Roffensis. Hamburgense (inquit) Monasterium integrum & illæsum permansit, donec gens nefanda Danorũ prouincias cæde crudeli vastauerat iusto dei iudicio, propter peccata Anglicæ gentis id exigente. De Wenlochensis Monasteriy subuersione per Danos, sic habet Wilhelmuus Malmesbur. Apud Wenloch fuit antiquissima Sanctimonialium domus, in qua sanctissima Milburga, soror sanctæ Mildredæ, neptis Pendæ regis Merciorum ex filio, transegit vitam & sepulta est. Sed locus omnino inculius & desertus, omnibus antiquitatũ monumentis violentia hostili & temporum vetustate spoliatus. Regnante Edgaro Rege Winchilcombense Monasterium solo fere nomine stabat: & Deirhurst cœnobium antiquitatis inane simulachrum fuit. Verisimile igitur est, vtrag. hoc tempore reliquorum cladi communicasse. Monasterium etiam Sancti Petri Glouceſtriæ violento hostium impetu prostratum fuit. Reapendunæ etiam fuit Monasterium celebre, ad quod Dani relicta Lindissa, celeri cursu aduolabant, & ex eius spolio hiemem ibi totam transigebant. Iam quoniam in mentionem Danorum crudelitatis incidimus, non incommodum erit hic referre calamitates, quas ex illorum ad Insulam Thannet appulsu sustinuerit Mildredæ cœnobium, cum suis septuaginta virginibus vestalibus, quas ibi primùm Theodorus Dorobernensis Archiepiscopus

Io. Capgra.
W. Malmſb.
Sim. Dunelm.
W. Malmſb. Ioh. Capgra.
Roſſ. hiſtor.
W. Malmſb.
W. Malmſb.
Roſſ. hiſtor. W. Malmſb. Sim. Dunelm.

Archiepiſcopus ſuperſtitioſe velaſſet: quarũ hoc tempore miſerias Capgrauus in vita Mildredæ ſilentio non preterit. Pirata (inquit) Danorum in Inſula irrumpentes, hos cædunt, illos laniant, ſingula vaſtant, virgines ſanctas cum ſuo Monaſterio voraci flamma combarunt. Quid dicam de Monaſterio Sancti Auguſtini Dorobernia, omnium primo & antiquiſſimo, Romanorum Pontificum atque Regum Cantiorum priuilegijs adeo ſuperbo, quibus fretus ab omni ſubiectione & obedientia ſui Archipræſulis, immunẽ ſe putarit? Imo hoc officium, obſeruantiam, & honorẽ ab Archiepiſcopo ſibi debitum vendicarit, vt ſemper electus loci Abbas, cum benediceretur, non ad illum accederet, ſed Archiepiſcopus ad Abbatem. Credibile ne eſt inter tantas procellas hoc inſolens cœnobium tutum & a Danorum impetu liberum eſſe potuiſſe, cum ipſam Doroberniam vrbem inclitam, ita miſerè depopulati ſint, vt ſuprà retulimus? Reputate quæſo, & mecum paulò altius conſiderate quouſq; Danorum furor & rabies graſſata ſit, ita vt illorum vim, nè Wallorũ quidem Monachi effugere, & iniuriam propulſare potuerint. Nam an. Dom. 876. Iugar & Halfdene cum 23. nauibus de Demetica regione (in qua hyemauerant) egreſſi ſunt, vt lupi feroces, & multorum ibi Chriſtianorũ ſanguinem fuderunt, pluribuſq; cœnobijs faces ad monendo, ſolo æquarunt. Quid multis? auſim pro certo affirmare, Deum nulli genti (nè Iudæis quidem) maiorem intuliſſe calamitatem, quam hac tempeſtate Angliæ Monachis, & Sanctimonialibus: ita vt ad annum vſq; ſextum Athelredi Archiepiſcopi Dorobernenſis, (qui fuit Celnothi ſucceſſor) ſiue ad annum ſextum Alfredi Regis, (qui tum metu Danorum in ſiluis lociſq; abditis ſe occultauerat) totus eorum ordo penitus conciderit, & per nonaginta aut eo amplius annorum ſpacium ſitu obductus fuerit: non ſolũ in omnibus auſtralibus Angliæ prouincijs, ſed in borealibus etiã plus quam ducentis annis, ſcilicet ad annum Dom. 1074. qui fuit Wilhelmi Normanni cognomento conqueſtoris ſeptimus, & Lanfranci Archiepiſcopi Cant. tertius, teſte Simeone Dunelmenſi: cuius teſtimoniũ operepræciũ duximus hoc in loco commemorare. Anno (inquit) Dom. 1074. tres de prouincia Merciorũ Monachi, pauperes ſcilicet ſpiritu, diuinitus miſſi, in prouinciam Northumbrorum, venerunt Eboracum, petentes ab Hugone filio Baldrici, (qui tunc vicecomitis munus obiuit) vt eis ducem itineris conſtitueret, vſq; ad locum qui Munckaceſtre (id eſt) Monachorum ciuitas appellatur, quæ nunc noui caſtelli nomen obtinet. Quò conducti ad tempus ibidem moras nectebant: verũ nullo antiquorum Chriſti ſeruorum ibi reperto, ad Gyrnum iter arripiunt, vbi præ graui ruina, Monachorum vlla ſedes vix comparuit: Eccleſias dirutas, domos radicitus euerſas conſpicere licuit. Horũ aduentum Epiſcopus Walcherus maximè gratulatus, hoſpicio liberaliter ſuſcepit. Nomina eorum hæc fuere. Aldwinus ætate & moribus prior. Secundus Alfwius: Tercius Remfridus: quorũ labore & induſtria tria in regione Northanhumbrorum inſtaurata ſunt Monaſteria, vnum Dunelmi apud ſacrum Cuthberti cadauer, in honorẽ ſanctæ Mariæ virginis: alterum Eboraci, in honorem eiuſdem Dei genitricis Mariæ, vbi nobile cœnobium conſtructum primum habuit Abbatem Stephanum: poſt hunc Richardum: deinde Gaulfridum: nunc vero Seuerinum. Tertium autem, in loco, qui quondam Streoneſhath (id eſt) Sinus fari, nunc Whitby appellatur, hodie Abbatem habet Benedictum. Deniq; poſtq; ſeuiſſima Paganorum deuaſtatio, gladio ac flamma, Eccleſias & Monaſteria in cineres redegerat,

Ioh. Capgrau. ,,

Tho. Spottus.

Sim. Dunelm.

W. Malmſb. Ioh. Harding. Elienſis hiſtor.

Sim. Dunelm.

rat, deficiente pene Christianitate vix aliquæ superfuerunt Ecclesiæ, hæ verò virgultis, ac fœno contectæ: nullum tamẽ vspiam Monasterium per ducentos annos restauratum fuit, fide omnino sublata, & cultu vero religionis penitus obsoleto. Monachorum nomen erat prouincialibus inauditum: religiosorum ordo incognitus, Monachalis habitus omnes in admirationem traxit. Ast
Sim. Dunelm. vbi prædicti tres viri familiarius aliquandiu inter eos vitam degissent, populus conspicatus eorum dexteritatem, & celebrẽ religionis morem, cœpit & ipse, a barbarie ad melius vitæ genus deflectere, in restaurandis Ecclesijs operam impendere, collapsas renouare, nouas erigere. Plures relicta sæculari vita Monachalem assumpserunt: atq; hi de prouincialibus pauci: de remotis verò An-
Ioh. Capgra. gliæ partibus, plures celebritate locorum, & virtutis illorum fama incitati, hilari fronte, & animo lubenti se ad eorum amicitiam & ordinem adiungebant. Hæc libuit in medium proferre, vt occultum dei iudicium in obruendis Monachorum cultibus superstitiosis & diabolicis, ac in delendo eorum nomine & memoria, per multa annorum curricula probè animaduertamus, & altius animo perpendamus. Horum tunc loco succedebant præsbyteri, qui in
W. Malmsb. coniugio legitimo piè viuebant (quos Wilhelmus Malmesbur. vocat ignotas cœnobiorum incolas). Tunc vero Deus optimus maximus, præbuit se magis mitem atq; placatum erga Anglicanã gentem, siquidem cum hostibus dimicaturi, victoriæ laudem semper reportabant, liberati a Danorum crudelitate, & tuti ab omni externo hostiũ impetu vsq; ad tempora Edgari permanserunt: sub quo Monachorum fœda superstitio de integro non solùm instaurata est, verumetiam ita subito in immensum creuit, vt nulla superiore memoria tot Monachorũ & Monacharum diuerticulis nostra gens scatuerit, quot hoc vno rege regnante in australibus solùm Angliæ prouincijs. Quo mortuo multò magis quàm ante ira dei commota est, maximè in Sodomiticam Monachorũ turbam, cuius rei fides postea ipsorum Monachorum verbis & testimonio planius comparebit.

Anno Dom. 853. qui fuit annus vndevigesimus Celnothi Archiepiscopi Cant. Ethelwlfus filium suum Elfredum (quem præ cæteris vnicè complexus est) cum annum ætatis quintum ageret, Romam cum multo nobilium comitatu transmisit. Quem Leo Papa, sui patris rogatu vnxit in regem, & in filium sibimet adoptatum confirmauit: & benedictũ ad patrem remisit. Duobus post annis pater Ethelwlfus (a nonnullis Adulphus vocatus) decimam regni sui partem omnis regij vectigalis immunitate donauit, quod ad sempiternã sui memoriã, Ecclesijs dedit, amore diuino raptus (vt refert Simeon Dunel-
Sim. Dunelm. mensis) & animam suam redempturus. Non ita multò post Romam proficiscitur, assumpto secum suo filio, quem iam antehac eò miserat, ibiq; tributum vocatũ **Romescot**, quod multis annis ante & post Anglia pensitabat, Sancto
W. Malmsb. Petro obtulit, coram Leone Papa, Romæq; annum integrum moratus, Anglorum Scholam (cuius antehac meminimus) Thomæ hospitale vocatã, & paulò ante eius aduentum incendio consumptam restaurauit. Quo peracto Roma in patriam rediens, Iuditham Caroli Calui Francorum regis filiam secum in Angliam aduectam in vxorem duxit, cum qua duobus annis viuens, post morbo
Simeon Dunelm. correptus obijt, sepultus Wintoniæ cuius ciuitatis fuit (priusq; vxores vllas duxerat) & Monachus & Episcopus. Sed Egberto patre defuncto, factus est rex: acceptaq; nobili vxore filia Burredi regis Merciorum, quatuor ex ea filios genuit.

genuit. Tradunt nonnulli Leonem Papam præfatũ, licentiam dediſſe Adelulfo, vt vxorem duceret, liberoſq; procrearet, quòd pater eius ſine hærede prater illum interierat. Inter cætera quæ geſſit Adelulfus Rex, ſingulis vitæ poſterioribus annis, religionis amore papalis ſupra modum dementatus, trecentas mancuſſas denariorum (valet mancuſſa duobus ſolidis & ſex denarijs) Romam deferri curauit. Centum in honorem Sancti Petri ad emendum oleum, quo impleantur omnia luminaria illius Eccleſiæ, in vigilia paſchæ, & ſimiliter in galli cantu: centum in honorem Sancti Pauli Apoſtoli eadem de cauſa: centum verò in vſum ipſius Papæ. Quam munificentiam adimpleuit eodem anno quo Roma rediit. Quibus operibus ſcilicet deuotis, non liberamur e ſicto Papæ purgatorio, multò minus paratur regnũ cælorum, vt pontificiorum turba miſeram plebem ſupra modum in fraudem illexit, & hiſce præſtigijs demoniacis faſcinauit: non ergo mirũ ſi grauius in populũ furor & ira dei tum ſæuijt, & in immenſum accreuit, ob ſummum religionis contemptum, qui tunc paſſim graſſatus eſt. Huc etiam tendit, quod Luitpertus Moguntinenſis Archiepiſcopus (qui poſt Leonem quartum pontificatum Romæ obtinebat) Epiſtolam ad Ludowicum Cæſarem miſit, qua Papam non ſolum grauiter peccare, verùm etiam plurimis modis errare indicat: eundemq; Imperatorem, vt eum maturè caſtiget, & ad meliorem frugem cogat, hortatur. Anno quo obijt Celnothus Archiepiſcopus, ſedes epiſcopalis orientaliũ Anglorũ (quæ antea fuit Dompne, vulgo Dunwiche) tranſlata fuit ad Elmham. Huius cauſam reddit Wilhelmus Malmeſb. Tempore (inquit) Bedicani regis Merciorum, & Egbricthi regis Weſtſaxonum, Humbricthus & Wilredus fuerunt Epiſcopi orientalium Anglorum. Sed eodem Ludekano & anteceſſore eius Burredo inuadentibus prouinciam, etiam Epiſcopis neceſſariorum copia ſublata fuit. Et quidẽ vtriq; reges intra regionem, prouincialium incurſu extincti ſunt. Ceſſarunt tamen Epiſcopatus, & ex duobus vnus factus, ſedem apud Elmham villam non adeò magnam accepit. Hæc ille. Vnum adhuc reſtat, quod ſilentio prætereire nullo modo poſſumus, tempore horum 17. Archiepiſcoporum Cant: ſediſſe in vrbe Romana. 34. Papas. Hoc quo fato contigerit, lectoris iudicio liberum relinquimus. Celnothus verò inter tot turbines & procellas immunis ab hiſce malis fuit, atque vbi plurimos annos ſediſſet, tandem morbo correptus expirauit, ſepultus eſt in Eccleſia Chriſti Cantuaria.

Ioh. Capgra.
Sim. Dunelm.
Tho. Spottus.
Sim. Dunelm.
W. Malmſb.

18. Athelredus.

AThelredus vir venerandus, & in rebus diuinis inſigniter eruditus, Monachus primò Eccleſiæ Chriſti Cant: deinde Epiſcopus Winton: poſt Ethelredi Regis munificentia, ad ſedem Doroberneſem eſt aſſumptus. De cuius geſtis hoc ſolùm literis traditũ reperimus, quòd anno Dom. 872. ſeptimo Idus Iunij, die Pentecoſtes Werfridum Wicciorũ antiſtitem (defuncto Alcuino) conſecrauit. Huius eruditio tanta laude celebrabatur, vt cum fœliciſſimus princeps Alfredus excellentis doctrinæ viros in ſua regia curia foueret & aleret, inter hos, in aulam vocatus Werfridus, tanquam anteſignanus præluceba. Hic Dialogorum libros Gregorij primi Romani Pontificis in linguam Saxonicam tranſtulit. Ea ætate Iohannes Erigena, natione Ealdeſaxo (dictus Scotus, quòd in Hibernia verſa-

Ex Archiuis.
Tho. Spottus.
W. Malmſb.
Ranulph Ceſt.

versaretur) in Monasterio S. Dauidis Meneuia claruit. Is bellorum metu in Galliam ad Ludowicum regem profugit, cui Dionisium transtulit, alioquè scripsit libros, qui quòd aliqua ex parte dissonabant a fide Catholica, hæreticus est a Nicolao Pontifice 1. habitus. Cuius infamiæ metu ad Alfredum Angliæ regem declinauit, cuius liberis præceptor est adhibitus. Postea Melduni resedit, vbi post aliquot annos a pueris quos docebat (vt fertur) graphijs perforatus, animam exhalauit. Iacuit aliquandiu in obscura sepultura, in beati Laurentij Ecclesia, quæ fuerat infanda cædis conscia. Sed vbi diuinus fauor multis noctibus super eum lucem indulsit igneam, admoniti Monachi, eum in maiorem transtulerunt Ecclesiam, & ad sinistram altaris ponentes, his Martyrium eius versibus prædicauerunt.

W. Malmsb. Ingulfus. Flores Histor. Hect. Boethus. Ranulph. Cest. W. Malmsb. Ingulfus. Sim. Dunelm. Asserius Meneuen.

Clauditur hoc tumulo sanctus sophista Iohannes.
Qui ditatus erat iam viuens dogmate miro.
Martyrio tandem Christi conscendere regnum.
Quo meritis sancti regnant per sæcula cuncti.

Anno Dom. 860. Methodius Illyricus, vir doctus, inter Slauos & Vandalos degens vitam, sacras literas in sermonem vulgarem conuertit. Ille perutilis Ecclesiæ Christianæ, suscepti laboris imitandum sibi proposuit exemplum, sanctissimum & vetustissimum patrem, Wilfilum Gothorum Episcopũ, qui anno 370. Gothicas reperiens literas vtrunq; testamentum in linguam suam vernaculam traduxit. Persuasit etiam Methodius Illyricus Dalmaticis & Bauaris, vt abolita lingua latina, vulgari in sacris peragendis vterentur: vnde cleri principes, Episcopos, & alios ad iram ita concitabat, vt fuga in Morauiam saluti suæ consulere coactus sit, vbi mortuus atq; Olmutiæ sepultus est. Eodem tempore Bulgarorum Episcopi contentionem habuere satis vehementem, cum præfato Nicholao Rom. Pontifice, per Guntherum & Theologutum Episcopos, de matrimonij negotio, in quo pontificem ipsum tyrannum vocabant: cuius etiam tonitrua & fulmina se pro nihilo ducere affirmabant.

Roff. histor.

Anno Dom. 881. plurima Gallorũ Monasteria a Danis diruta & solo æquata sunt. Athelredus Archiepiscopus post 18. annos in hac sede completos, morbo & senio confectus obijt: Sepultus in Ecclesia Christi Cant: iacet.

19. Plegmundus.

Plegmundus genere Mercius, literarum sacrarum scientia reliquos sui temporis præstans, Dorouernensis Ecclesiæ (Athelredo mortuo) archipræsul electus, Romæ a Formoso Papa sacratus est, palliumq; accepit, vnà cum potestatis Metropoliticæ plenitudine summa. Primò in Insula Cestria, quæ ab incolis Plegemundsham dicitur, annos complures heremiticam vitam ducebat, deinde Alfredo regi præceptor adhibitus est, quem præ cæteris singulari fauore rex prosequebatur. Habuerat enim alios sibi familiares Asserium Meneuensem, Grimbaldum, & Iohannem Scotum presbyteros, quorum labore & industria Psalterium Dauidicum in sermonem Anglicanũ transtulit, cuius priore parte vix absoluta expiranit, cuius filium Edwardum Plegmundus Arch. more maiorum corona regia apud Kingstone *insigniuit. Postea 7. vno die Episcopos in Ecclesia Cant: consecranit, quorum suo loco mentionem faciemus.*

Chron. Eccl. Cant. Asserius Meneuen. Geruas. Dorober. W. Malmsb.

Anno

Anno Christi. 889. Plegmundus, omnesq; Angliæ Episcopi, atq; viri religiosi ex præcepto regis Alfredi, fidelium eleemosinas collegerunt: collectasq; Romam, atque Hierosolimam cum magna thesauri sui parte ipsemet Rex per Athelmum Episcopum Winton: transmisit. Officium enim officio iuuatur, & manus manum fricat Epicharmi Comici testimonio. Prius enim ad instantiam & deprecationem regis Alfredi, Marianus Papa scholam commorantium Saxonum Romæ, omnis Tributi immunitate donauerat, plurima dona prædicto regi transmisit: Inter quæ mirandæ antiquitatis monumentum sanctissimum, magnam scilicet partem illius crucis, in qua filius dei pro salute hominum pependit. Sim. Dunelm. Roff. histor.

Anno Dom. 905. Plegmundus Cant. Archiepiscopus, vnà cum rege magnifico, cognomento Edwardo seniore concilium magnũ Episcoporum, Abbatũ, fidelium, procerum, & populorum in prouincia Gewisorum. i. (in illa parte Angliæ, quæ in plaga australi sita est fluminis Thamesis) conuocauit. Fuerat autem Regio illa iam septem annos præ hostium vi & impetu furioso, Episcoporum solicitudine & cura pastorali destituta: vnde salubriter constitutum est in hac Synodo, vt pro duobus Episcopis, quorum vnus Wintoniæ, alter Sireburniæ sedem habuit, quinq; crearentur antistites, ne grex domini pastorum cura orbatus luporum lanienæ & voracitati subijceretur. Quorum antistitum sedes hoc nomine appellantur, Wintonia, Sireburnia, Wellia, Cridium & Petrocium, quod est iuxta Wallenses aquilonares, ad flumen Heremuthe posita villula. Celebrato itaq; concilio, & canonica electione facta, constituit Plegmundus Archiepiscopus in sede Wintonienſi Britheſtanum: in Wellensi Athelmum (qui post Plegmundum factus est Archiepiscopus Dorobernensis): in Ex Archiuis.
Cridiensi Eadulfum: in Sireburnensi Wolstanum: & in Petrociensi Athelstanũ. Sed & in alijs prouincijs ordinauit duos Episcopos: Australibus Saxonibus (quorum antistites sedem habuerunt Ciceſtriæ) virum idoneum, Burnegum præfecit: Mercijs verò Kenulfum ad ciuitatem Dorceſtriæ. Hij omnes vno die Doroberniæ ab Archiepiscopo Plegmundo consecrati sunt. Non multò post, facta parochiarum distributione, superfuerunt Episcopo Wintonienſi prouinciæ Hamptonienſis, Sutherensis, & Wilcensis, cum Insula vecta. Præterea Edwardo rege adhuc viuente Wilcensis pagus suum habuit Episcopum, cuius sedes Ramisberiæ fuit: Syreburnensis verò Episcopus habebat Summersetam: W. Malmſb. Roff. hiſtor.
Wellensis Dorceſtriam & Barkeriam: Cridiensis, prouinciam Deuonienſem: Petrociensis, Cornubiensem patriam. Quidam referunt septem totos annos de- W. Malmſb.
stitutam fuisse omnem regionẽ Gewisorum (id est) Westsaxonũ Episcopis, quã ob rem anno Dom. 904. Formosus Papa in Angliam Episcopos misit, quibus potestatem excommunicandi, & maledicendi regem Edwardum, & subditos eius dabat, cum antehac benedictionem a sede Sancti Petri, quam dederat Gregorius genti Anglorum, receperant. Qua de causa Edwardus rex Synodũ prædictam nobilium Anglorum congregauit, cui præsidebat Plegmundus Archiepiscopus, interpretans districtè verba Apostolicæ legationis, solutoq; consilio idem Archiepiscopus Romam cum honorificis muneribus adijt, & offensum Papæ animum magna humilitate placauit, decretis regis recitatis, quæ Apostolico ita placuerunt, vt & sua authoritate confirmauerit, & hæc edicta adnihil- W. Malmſb.
antem perpetuo anathemate damnarit. Circa hoc tempus tradunt quidam grauem litem & contentionẽ de Eucharistia per Fredenardum quendam equi-

tem auratum concitatã fuisse, cui respondebat Paschasius Monachus. Tempus
Warner. effœminatum hoc fuisse Warnerus in fasciculo temporum pronũciat: fides (in-
" quit) tum valde deficere cœpit, & clerici maleficijs erant dediti, consurgen-
" tibus sectis.

Roff. histor. Anno Dom. 906. Cometa apparuit fere per dimidium annum, præsagientibus nonnullis inde multam sanguinis effusionem, magnam hominum cædem, & stragem, quæ paulò post in prælio inter Danos & Anglos cõmisso subsequuta est. In quo vtriusq; gentis, ingens nobilium numerus corruit. Mirabitur fortasse quispiam, quid causæ sit, quod toties Danorum irruptionis in Angliam meminerimus, cum a nostro instituto ciuilia immiscere negotia alienissimum esse debeat. Hîc breuiter perpendat iustum Dei iudicium, in puniendis Anglorum flagitijs, nunc Monasteriorum conflagratione, nunc vrbium depopulatione, nunc terræ hiatu, nunc alijs supplicij generibus, eò quòd omnẽ religionem penitus contempserant, metum Dei exuerant, ad scelera & libidines nimium procliues essent. Nam præterq; quòd in populo omne vitiorum genus latè serpebat, etiam bonarum artium obliuio ita vndiq; peruaserat, vt ne in pontificibus quidem cæterisq; principibus, quicquam eluceseeret, quod ad vitam bene instituendam promoueret: recta exoleuerant instituta, templorum vastatio neminem affecit, pietatis exempla sordebant, liberalium artium amor conciderat, stupor, & amentia quædam, obliuioq; morum hominum animos
W. Malmsb. penitus peruaserat: papalis dignitas (impiorũ pontificum culpa) eò dementiæ
proceſſerat, vt iam ludibrio esset sordidissimo cuiq; : nec mirum, cum tam dira
Sim. Dunelm. pietatis obliuio eorum mentes irrepserit, tam fœda scelerũ libido impunè omnia loca occuparit, capite ipso ægro, & turpissimæ infamiæ nota conspurcato, vt neq; personæ quam sustinebant, nec loci quem occupabant, rationem vllam habebãt. Si ergo lumẽ O Ecclesia quod in te est, tenebræ fuerint, ipsæ tenebræ quãtæ! verè igitur affirmare licet, si quid in illis moderati, aut decori
Ex Archiuis. fuit, id non tam sua sponte, quam Regum, Imperatorum, & in quorum tutela essent, metu & reuerentia præstitisse. In hac tam misera rerum omnium facie Plegmundus moritur, & in Ecclesia Christi Cant: cum cæteris sepulturam obtinuit.

20. Athelmus.

PLegmundo succesit Athelmus, qui primò fuit Abbas Glacenburiensis, deinde ad Episcopatum Wellensem translatus, post Cant: Archiepiscopus factus. De huius gestis nihil tradunt historiæ, ideo neq; nos comminisci quicq; audemus. Ille post aliquot anno-
Sim. Dunelm. rum quietam in sede possessionem in morbum incidit, & post varios corporis
Ex Archiuis. cruciatus animam exhalauit, & in Ecclesia Christi Cant: sepultus est. Per id
tempus in occidentalium Saxonum finibus natus est Dunstanus, cuius auun-
Simeon Du- culus Athelmus noster fuit. Roffensis historia portentũ quoddam refert, (non
nelm. Roff. histor. dicam, belluæ multorum capitum figmentum) aduectum scilicet in Angliam fuisse Anno Dom. 923. & 6. Idus Nouembris sanguinẽ Domini, qui fluxit de lignea vel lapidea statua Christi, cum secundò in imagine sua a Iudæis pateretur. Ex huiuscemodi infinitis anilibus fabulis omnis pontificiorũ doctrina constat, quæ planè Antichristianum id esse regnum, & præstigijs satanæ fulciri

ſulciri arguunt: ſublato hoc illorum fundamento cætera ſponte ruunt. Hiſce etiam deliriis plurimorum Archiepiſcoporum vitas ſequentium refertas, fabuloſi Monachi reliquerunt. Hic Athelmus primus iecit fundamenta Monaſterij Malmſbur. Rex etiam Ethelſtanus regio diademate per eum inſignitus, tres ædes monetis excudendis deſtinatas, Cantuariæ edificauit, quarum vnam regi, Archiepiſcopo alteram, tertiã verò Abbati Sancti Auguſtini, in vſus exhibuit. Tres ſimiliter Rodoceſtriæ, duas regi, Epiſcopo vnam, præter has etiam, Londini octo, Wintoniæ ſex, Lewis duas, Haſtingæ duas, Ciceſtriæ vnã, Hamptoniæ duas, Warhamæ duas, Exceſtriæ duas, Shaffburу duas, & in quolibet præterea oppido vnam.

W. Malmſb. Tho. Spottus. Sim. Dunelm. Ex Archiuis.

21. Wlfelmus.

WLfelmus Wellenſis etiam primò Epiſcopus, poſt Athelmũ Archiepiſcopus Cant: conſecratur. De eo parum aut nihil hiſtorici meminerunt. Reliquiarum verò mentio fit, hoc tempore delatarum per Adulfum filium Baldwini comitis Flandriæ, qui legatione huc in Angliam fungebatur, vt quartam regis Athelſtani filiam Hugoni Gallorũ regi in vxorem poſtularet. Peracta legatione varia eaq; grandia munera proferebat, Conſtantini magni enſem, cui literis aureis antiqui poſſeſoris nomen inſculptum fuit. In capulo ferreus infigebatur clauus, quem alterum ex quatuor, quo Chriſti corpus cruci affixum fuit, conſtanter affirmabat. Adhæc lanceam Caroli magni obtulit, quem ſi quando inuictiſſimus Imperator contra Sarracenos exercitum ducens, in hoſtem vibraret, victoriæ laudem ſemper deportabat. Atq; hanc eam eſſe, quam dominico lateri Centurio impungebat, a pluribus inculcatum fuiſſe retulit. Nec non & Mauritij beatiſſimi Martyris vexillum, cuius virtus variorum in bello proſperè geſtorum cauſa fuit. Inſuper & ſanctæ crucis partem chriſtallo incluſam, adhæc & ſpineæ Coronæ porcionem: quæ omnia pluribus verbis collaudata, regi Athelſtano tradebat. Quibus verò laudibus fœtida Monachorum rabies hæc deliria proſequatur, omnem fidei narrationem planè ſuperat. Vnum autem illud ſilentio prætexire non poſſumus, quod W. Malmſb. ad poſteritatis memoriam, tanq; vnicam Cœnobij ſui tutelam, grauiter inculcat. Nam cum Athelſtanus rex prædictas crucis & coronæ partes Cœnobio Malmſburienſi dono dediſſet, hijs ſolis ſeſe ab omni hoſtium furore & impetu, immunes & maximè tutos ſomniabat. Proh Deum atq; hominum fidem, quid eſt Chriſtũ blaſphemo & virulento ore proſcindere, ſi hoc non ſit? Videat ergo lector, quàm cæca nox mentibus mortalium incubuit, cùm hoſce fucos, poſthabita veritate tam gnauiter amplecterentur.

W. Malmſb. Ranulph Ceſt. W. Malmſb. W. Malmſb.

22. Odo Seuerus.

ODo, cognomento Seuerus, in orientali Anglorum regione, ex nobili Dacorum proſapia, ethnicorum tamen, natus eſt. Hij malè affecti ergà illum, quòd inuenilem agens ætatem Chriſtianorum conuentus frequentaret, grauiſſimis malis afflictum, iure etiam hæreditario indignè ſpoliabant. Ille relicta patria ad ducẽ quendam

Ex Archiuis.

dam Christianum, Etheldmum nomine, in aula regis Edwardi senioris commorantem, se contulit. Dux perspecta iuuenis Indole, præceptoribus Græcæ & Latinæ linguæ peritissimis instituendum tradidit. Quorum cura & labore ad tam eximiam linguarum cognitionem breui peruasit, vt animi sensum oratione soluta, aut quouis carminũ genere sine mora proferre, & confestim quiduis dictare posset. Non multò post suscepto baptismo, subdiaconatum etiam consilio domini sui accepit, in quo strenuè ac diligenter aliquot annos Euangelium prædicans, tandem sacerdotij munus obiuit. Tradũt quidam Odonem sub Edwardo rege militari munere priùs perfunctum, quàm sacris ordinibus initiaretur, atq; id sanè verum esse, coniectura facilè assequi possumus. Nam post susceptum Episcopatus gradum, tribus vicibus illum militare auxilium regibus præstitisse legimus. Sacratus enim Scireburnensis, vel Sarisburiensis Episcopus Athelstani regis munificentia, qui eum singulari fauore complexus est, accidit regem contra Aulasum instructo exercitu expeditionem suscepisse, cuius lateri adhibitus est. Iunctis vtrinq; copijs Athelstanus rex Odonis auxilio, hostes facillimè prostrauit, regales septem duces, quos aduersarij, in subsidiũ sui conduxerant, interfecit, & Aulasum fugam ad naues capessere coegit. Rex potita victoria lætus in patriam reuertitur: & breui post moritur, cui Edmundus frater in regno successit: is fratris fortitudinẽ æmulans, Odonẽ pari amore sibi cõciliauit. Inter hæc moritur Wlfelmus Cant: rex verò Odonis memor illũ ad Archiepiscopatum Cant. eligit, & detrectantem impellit. Odo ægrè prebens assensum ait. Nouerit Britannia tota, me nullo vnquam modo consensurum, vt in clericali habitu constitutus Ecclesiæ Cantuarienſi præsideam, quam nullus antea qui Monachus non fuerat, (quantum ipse conijcere potest) rexisse cognoscitur, quod tamen a veritate longè alienum est. Nam quosdam præsbyteros fuisse supra retulimus, ideoq; hîc repetere non erit instituto nostro commodissimum. Quid verò est, quod insana Monachorum rabies comminisci non audeat, vnde aliquod Monachatus sui patrocinium in coniugatos sacerdotes arripiant? Quem ordinem ob illorum coniugium sanctum omnibus spretum & ludibrio habitum Odo conspiciens, prauo Monachorum consilio inductus, ad Floriacense cœnobium (quod est prope Aureliam Galliæ ciuitatem) se contulit, in quo Monachalem habitum suscepit. Tradunt alij Odonem mare non transijsse, sed missis a rege legatis ad Floriacense Monasterium, Abbatem loci, cum nonnullis fratribus læto cursu in Angliam transuectos, Odoni religionis habitũ tradidisse: vtcunq; fuerit, non multũ laboramus. Odone Archiepiscopalem dignitatẽ administrante, palliũ illi ab Agapeto secũdo Romano Pontifice defertur. Fuit illi cum Athelstano rege firma familiaritas, quo malitioſè in domo sua interfecto, Eadredus frater eius ab Odone corona regia est insignitus, cum quo non minor amicitia interceſsit.

Edmerus in Opusculis. Ioh. Capgra. W. Malmsb. Roff. histor. W. Malmsb. Edmerus in Opusculis. Fabianus. Edmerus in Opusculis. Io. Capgra. W. Malmsb. Ranulph. Ceſt. Edmerus in Opusculis.

Anno Dom. 940. Aulasus genere Noruegensis, qui regnante Ethelstano Northanhumbrorum finibus expulsus fuerat, maxima classe ad littora appulsus, Eboracum se contulit: deinde australes Angliæ partes inuadens, facto tumultu subito regnum Angliæ sibi subiugare summis viribus contendebat. Quorum fama cum ad regem Eadmundum peruenisset, expedito cursu Legeceſtriam properat, instructo milite armatus Odonẽ etiam Cant: & Wlstanum Eborac: cõmitatui suo adhibuit, vbi coniunctis copijs ancipiti prælio diu vtrisq; dimicatũ est. Hijs ita cedentibus Archiepiscopi graue vtriusq; partis

discrimen

genuit. Tradunt nonnulli Leonem Papam præfatũ, licentiam dediſſe Adelulfo, vt vxorem duceret, liberoſq; procrearet, quòd pater eius ſine hærede prater illum interierat. Inter cætera quæ geſſit Adelulfus Rex, ſingulis vitæ poſterioribus annis, religionis amore papalis ſupra modum dementatus, trecentas mancuſſas denariorum (valet mancuſſa duobus ſolidis & ſex denarijs) Romam deferri curauit. Centum in honorem Sancti Petri ad emendum oleum, quo impleantur omnia luminaria illius Eccleſiæ, in vigilia paſchæ, & ſimiliter in galli cantu: centum in honorem Sancti Pauli Apoſtoli eadem de cauſa: centum verò in vſum ipſius Papæ. Quam munificentiam adimpleuit eodem anno quo Roma redijt. Quibus operibus ſcilicet deuotis, non liberamur e ficto Papæ purgatorio, multò minus paratur regnũ cælorum, vt pontificiorum turba miſeram plebem ſupra modum in fraudem illexit, & hiſce præſtigijs demoniacis faſcinauit: non ergo mirũ ſi grauius in populũ furor & ira dei tum ſæuijt, & in immenſum accreuit, ob ſummum religionis contemptum, qui tunc paſſim graſſatus eſt. Huc etiam tendit, quod Luitpertus Moguntinenſis Archiepiſcopus (qui poſt Leonem quartum pontificatum Romæ obtinebat) Epiſtolam ad Ludowicum Cæſarem miſit, qua Papam non ſolum grauiter peccare, verùm etiam plurimis modis errare indicat: eundemq; Imperatorem, vt eum maturè caſtiget, & ad meliorem frugem cogat, hortatur. Anno quo obijt Celnothus Archiepiſcopus, ſedes epiſcopalis orientaliũ Anglorũ (quæ antea fuit Dompne, vulgo Dunwicke) tranſlata fuit ad Elmham. Huius cauſam reddit Wilhelmus Malmeſb. Tempore (inquit) Bedicani regis Merciorum, & Egbricthi regis Weſtſaxonum, Humbricthus & Wilredus fuerunt Epiſcopi orientalium Anglorum. Sed eodem Ludekano & anteceſſore eius Burredo inuadentibus prouinciam, etiam Epiſcopis neceſſariorum copia ſublata fuit. Et quidẽ vtriq; reges intra regionem, prouincialium incurſu extincti ſunt. Ceſſarunt tamen Epiſcopatus, & ex duobus vnus factus, ſedem apud Elmham villam non adeò magnam accepit. Hæc ille. Vnum adhuc reſtat, quod ſilentio præterire nullo modo poſſumus, tempore horum 17. Archiepiſcoporum Cant: ſediſſe in vrbe Romana. 34. Papas. Hoc quo fato contigerit, lectoris indicio liberum relinquimus. Celnothus verò inter tot turbines & procellas immunis ab hiſce malis fuit, atque vbi plurimos annos ſediſſet, tandem morbo correptus expirauit, ſepultus eſt in Eccleſia Chriſti Cantuaria.

Ioh. Capgra.
Sim. Dunelm.
Tho. Spottus.
Sim. Dunelm.
W. Malmſb.

18. Athelredus.

AThelredus vir venerandus, & in rebus diuinis inſigniter eruditus, Monachus primò Eccleſiæ Chriſti Cant: deinde Epiſcopus Winton: poſt Ethelredi Regis munificentia, ad ſedem Doroberneſem eſt aſſumptus. De cuius geſtis hoc ſolùm literis traditũ reperimus, quòd anno Dom. 872. ſeptimo Idus Iunij, die Pentecoſtes Werfridum Wicciorũ antiſtitem (defuncto Alcuino) conſecrauit. Huius eruditio tanta laude celebrabatur, vt cum fœliciſſimus princeps Alfredus excellentis doctrina viros in ſua regia curia foueret & aleret, inter hos, in aulam vocatus Werfridus, tanquam anteſignanus præluceba. Hic Dialogorum libros Gregorij primi Romani Pontificis in linguam Saxonicam tranſtulit. Ea ætate Iohannes Erigena, natione Ealdeſaxo (dictus Scotus, quòd in Hibernia

Ex Archiuis.
Tho. Spottus.
W. Malmſb.
Ranulph Ceſt.

versaretur) in Monasterio S. Dauidis Meneuiæ claruit. Is bellorum metu in Galliam ad Ludowicum regem profugit, cui Dionisium transtulit, aliosquè
W. Malmsb. Ingulfus. *scripsit libros, qui quòd aliqua ex parte dissonabant a fide Catholica, hæreticus*
est a Nicolao Pontifice 1. habitus. Cuius infamiæ metu ad Alfredum Angliæ
regem declinauit, cuius liberis præceptor est adhibitus. Postea Melduni resi-
Flores Histor. Hect. Boethus. Ranulph. Cest. W. Malmsb. Ingulfus. Sim. Dunelm. Asserius Meneuen. *dit, vbi post aliquot annos a pueris quos docebat (vt fertur) graphijs perfora-*
tus, animam exhalauit. Iacuit aliquandiu in obscura sepultura, in beati Lau-
rentij Ecclesia, quæ fuerat infandæ cædis conscia. Sed vbi diuinus fauor mul-
tis noctibus super eum lucem indulsit igneam, admoniti Monachi, eum in ma-
iorem transtulerunt Ecclesiam, & ad sinistram altaris ponentes, his Martyri- 10
um eius versibus prædicauerunt.

Clauditur hoc tumulo sanctus sophista Iohannes.
Qui ditatus erat iam viuens dogmate miro.
Martyrio tandem Christi conscendere regnum.
Quo meritis sancti regnant per sæcula cuncti.

Anno Dom. 860. Methodius Illyricus, vir doctus, inter Slauos & Vandalos degens vitam, sacras literas in sermonem vulgarem conuertit. Ille perutilis Ecclesiæ Christianæ, suscepti laboris imitandum sibi proposuit exem-
plum, sanctissimum & vetustissimum patrem, Wilfilum Gothorum Episcopũ,
Roff. histor. *qui anno 370. Gothicas reperiens literas vtrunq; testamentum in linguam* 20
suam vernaculam traduxit. Persuasit etiam Methodius Illyricus Dalmati-
cis & Bauaris, vt abolita lingua latina, vulgari in sacris peragendis vterentur. vnde cleri principes, Episcopos, & alios ad iram ita concitabat, vt fuga
in Morauiam saluti suæ consulere coactus sit, vbi mortuus atq; Olmutiæ sepul-
tus est. Eodem tempore Bulgarorum Episcopi contentionem habuere satis ve-
hementem, cum præfato Nicholao Rom. Pontifice, per Guntherum & Theo-
logutum Episcopos, de matrimonij negotio, in quo pontificem ipsum tyrannum
vocabant: cuius etiam tonitrua & fulmina se pro nihilo ducere affirmabant.

Anno Dom. 881. plurima Gallorũ Monasteria a Danis diruta & solo
æquata sunt. Athelredus Archiepiscopus post 18. annos in hac sede comple- 30
tos, morbo & senio confectus obijt: Sepultus in Ecclesia Christi Cant: iacet.

19. Plegmundus.

Chron. Eccl. Cant. Asserius Meneuen. Geruas. Dorober. W. Malmsb. *Plegmundus genere Mercius, literarum sacrarum scientia reli-*
quos sui temporis præstans, Dorouernensis Ecclesiæ (Athelredo
mortuo) archipræsul electus, Romæ a Formoso Papa sacratus est,
palliumq; accepit, vnà cum potestatis Metropoliticæ plenitudine
summa. Primò in Insula Cestria, quæ ab incolis Plegemundusham dicitur,
annos complures heremiticam vitam ducebat, deinde Alfredo regi præceptor 40
adhibitus est, quem præ cæteris singulari fauore rex prosequebatur. Habuerat
enim alios sibi familiares Asserium Meneuensem, Grimbaldum, & Iohannem
Scotum præsbyteros, quorum labore & industria Psalterium Dauidicum in
sermonem Anglicanũ transtulit, cuius priore parte vix absoluta expiranit, cu-
ius filium Edwardum Plegmundus Arch. more maiorum corona regia apud
Kingstone *insigniuit. Postea 7. vno die Episcopos in Ecclesia Cant: con-*
secrauit, quorum sno loco mentionem faciemus.

Anno

qui ſolus indignus, & innumerabilium culparum reus, gaudeo & indigeo fraternis admonicionibus fideliter corroborari: tamen propter antiquam authoritatem prædeceſſorum meorum, beatæ ſcilicet memoriæ Auguſtini, & aliorum ſanctorum, quorum ſtudijs regula Chriſtianitatis ab hac Archiepiſcopali ſede cunctis finibus Anglorum innotuit: idcirco iſtos diuinos apices ad vtilitatem omnium veſtrum citare decreui, quatenus rex auguſtiſſimus (egregio nomine Eadmundus) cum omni populo ſuo imitari gaudeat, quod in nobis, & ex vobis audiat: omneſq; gentes quæ vndiq; regali imperio ipſius ſubiecta ſint, titulos liquidæ noſtræ conuerſationis, quanter ſequi ament, & delectent. Cætera epiſtolæ deſunt. Creauit hic Oſwaldum nepotem ſuum Epiſcopum Wigorn. quem poſtea ad Eboracenſem tranſtulit.

Anno Dom. 952. Eadredus rex, Eboracenſem Archiepiſcopũ Wlſtanum in Withanbiriche in cuſtodiam tradidit, quia frequẽtes ad eum accuſationes deferrebãtur, quòd ciues Theodſordenſes plurimos interfici iuſſit, vt mortem Abbatis Adelini iniuria illatam vindicaret. Alij in vincula coniectum tradunt, quòd Danis rebellantibus fautor & adiutor eſſet: breui tamen poſt reuerentia clericalis reſpectu libertate donatur: qui furore & ira ob illatam contumeliam percitus protinus expiranit. Odo vero, vbi Cantuarienſem dignitatem plurimis annis rectè adminiſtraſſet, tandem ſenio confectus, animam exhalauit, ſepultus in Eccleſia Chriſti Cantuarienſi ſub Edwino Anglorum rege iacet. Quo mortuo Elſinus Winton: Epiſcopus precio apud regem Eadgarum obtinebat Cant: Eccleſiæ dignitatem. Ingreſſus Cantium ad Odonis tumulum accedebat, quem pedibus conculcatum, grauibus etiam conuitijs proſcindebat. Sequenti nocte Odonis effigies illi in ſomnijs viſa eſt, exitium & perniciem minitans. Ille hæc pro nihilo ducens, Romam ad pallium recipiendum celeri curſu contendebat. In itinere per Alpes tanto algore oppreſſus fuit, vt nihil aliud remedij ad frigoris iniuriam propulſandam comminiſci potuit, quàm vt exenteratorum equorum adhuc ſpirantium extis pedes immergeret, quibus Sancti ſepulchrum conculcaßet: atque ita miſerè vitam finiuit. Poſt hunc Brithelmus Wellenſis Epiſcopus, ad Archiepiſcopatum Cant: electus eſt, is, quia rebelles correctionis verbere omnino non cohiberet, a rege Eadgaro ad relictam dignitatem redire iuſſus eſt. Cuius loco B. Dunſtanus omnium iudicio comprobatus ſuccedebat.

Roff. hiſtor.

W. Malmſb.

Londin Liber.

W. Malmſb.

Roff. hiſtor.

23. Dunſtanus.

IAmq; Eccleſiæ Chriſtianæ acies tot cæcabatur erroribus, vt verbi diuini lux a paucißimis cerneretur. In hac craſſa & concreta caligine, quæ denſior multis annis antè creuiſſet indies, Dunſtanus natus eſt. Huius in illo atro ſæculo ætas atq; geſta prodigioſa, portentiſq; (quæ illa cæcitas miracula vera putabat) plena fuerunt. Itaque quis ac qualis fuerit ab ipſis incunabulis, vberibuſque ac vtero maternis retexatur. Cuius hiſtoria, quoniam a Monaſticis illius ſæculi ſcriptoribus haurienda nobis eſt, dabit nobis prudens lector veniam, ſi adumbratis fictiſq; a ſe Dunſtani laudibus prætermißis, eorum tamen verba & narrationes, quæ vitæ ſuæ veritatem oſtendunt, ſequamur. Natus eſt anno primo Regis Athelſtani, in ea Angliæ plaga, quæ ad occidentem poſita, tunc Weſt-

Osbernus. W. Malmsb. Io. Capgra. Osbernus. Osber. & Legenda Dunstani. Sim. Dunelm. Verba Legendæ. Osbernus. Verba Osberni qui vidisse se scribit.

saxonia dicta fuit. Parentibus ortus vtrisq; nobilibus, Herstano Patre, matreq; Kinedcida, a cuius vtero ne sine portento fœtus exijt. Sed ab infantia penè literis institutus, cum ætate esset proiectior, lingua ad eloquendum composita & formata, a parentibus ad Glasconiensem Ecclesiam deductus est. Ibi ingenuas & liberales artes didicit. Nondum enim cœtus Monasticus illam Ecclesiam occupauit, Abbatisq; nomen penitus erat incognitũ, sed artium professores regijs alebantur stipendijs. Si quis autem ab hominũ cõsuetudine ad solitariam vitam se vellet abducere, modò solus, modò pancioribus consociatus, patria relicta, capta in aliena regione opportunitate viuendi vixit peregrinus. Qua occasione Hibernenses quidam nobiles habitandi locum a ciuili turba multitudineq; seiunctum Glasconiæ delegerunt. Ibi adolescentes nobiles ingenuis artibus mercede instruxerunt. Inter quos Dunstanus in illa iuuenili institutione cæteris instructior, ad eas artes, musicam, & pingendi atque sculpendi scientiam adiecit. Quibus facultatibus non minus quàm nobilitate decoratus, a parentibus ad Athelinum Cantuariensem Archiepiscopum auunculum suum oblatus est, a quo benignè susceptus & aliquamdiu retentus, ob indolem, nobilitatem, & doctrinam Ethelstano regi (cui consanguinitatis etiam iure deinctus fuit) commendatur. Rex adolescentem summa fouit gratia, eòque magis, quòd lyram tam dulciter iucundeq; pulsaret. Quo etiam nomine matronis aulicis fœminisq; (quibus sibi perinde ac cum Dæmonibus frequens cõmertium fuit) gratissimus habebatur. Illæ lasciuum iuuenem pellexerunt, vt sacerdotalis stolæ exemplum artificiosa pictura sibi proponeret, quam illæ artificioso & acuato opere, sericis aureisq; filis gemmisq; illustrarent. Earum rogatu hoc opus assumpta cythara Dunstanus aggreditur. In quo perficiundo, fingunt Monachi, Dunstani cytharam a pariete pendentem, & a nullo tactam, canora & dulci modulatione melodiam Antiphonæ, Gaudent in cœlis animæ sanctorum.&c. *personuisse. Quo prodigioso euentu perterrita familia exclamauit Dunstanum nimis sapere, eaq; quæ non expediunt scire, & ad regem deferunt eum Dæmoniacis technis præstigijsq; imbutum, pleraq; operari. Rex eum illico aula iussit cædere, eumq; discedentem quidam insidiosè sequuti supplicijs affligunt, vinculisq; constrictũ in lutosum paludem conijciunt. Hac contumelia & ignominia affectus venit ad Elphegũ auunculum item suum Wintonienſem Episcopum. Qui illum tum libidinosum & lasciuum iuuenem, vt a mulierositate auerteret, multis argumentis hortatus est, vt Monachismũ ingrederetur. Sed Dunstanus iuuenem mulierem potius ducere, cuius quotidie blanditijs foueretur, quàm Monachali ritu bidentinis indui panniculis maluit. Itaque spreto auunculi sui consilio, ex intestinorum tumore grauissimè cœpit ægrotare. Hunc ille morbũ sibi cœlitus inflictum autumauit, quòd Auunculi sprouisset consilium. Itaque accito Elphego Monachalis superstitionis habitum poposcit, & se non castitati sed celibatui vouit. Monachatu suscepto in Glasconiensi beatæ Mariæ Ecclesia, cuius gessit titulum, contiguam & adhærentem Ecclesiæ parietibus cellam suis manibus ac laboribus struxit, quæ spelunca magis atque sepulchri quàm humanæ habitationis formam præseferebat. Huius longitudo quinq; pedum erat, latitudo duorum & semis, altitudo staturam hominis expressit, si quis in defossa terra constiterat. Aliter enim neque satis ad pectus porrigebatur. Ostiolum autem idem fuit quod Paries. Hæc erat iuueni simulanti sanctitatem ex ingenio domus, hic lectus, hoc de mundo specta-*

ſpectaculum. Sed de hoc Monacho hi verſus facti eſſe videntur.

Dæmon languebat, tunc Monachus eſſe volebat.
Dæmon conualuit, Dæmon vt ante fuit.

Qui enim Aunonculi ſui conſilio concupiſcentiæ nutrimenta oculit amouere debuiſſet, in hac fabricata ſpelunca ſub ſanctitatis ſpecie quotidiano fœminæ congreſſu fruebatur. Hæc Alfgina dicta fuit, regali orta ſanguine, atque locuples, Quæ Chriſtum a nullo diſcere voluit, præterquàm ab hoc nonitio. Cuius ex ore (vt ipſa putabat) melle dulcior fluebat oratio. Itaque tam ſancti ſermonis ſuauitate capta, nec domum redire, nec loco illi diſcedere, ſed cum Dunſtano pyſſimo iuuene manere, viuere, morique ſtatuit. Habitaculum ſibi prope eandem Eccleſiam fabricauit, cum Dunſtano ad conferendū de Chriſto ſermonem aſſidua fuit, continentiam profeſſa eſt, pauperibus benigna & larga fuit, plures illius ordinis viros in eo loco ſtatuit, quibus victum indies miniſtranit. Tandem morbo graui & mortifero affecta, Dunſtani ſermone ad extremum anhelitum recreata, teſtamentum his verbis nuncupata eſt. Iheſum Chriſtum rerum mearum hæredem facio, te verò eiuſdem hæreditatis tutorē conſtituo, vt quicquid ipſum cognoueris velle, tui arbitrij ſit effectui mancipare. Ea defuncta pecuniā, ſuppellectilem & res mobiles Dunſtanus inter pauperes diſtribuit, res verò atque prædia Eccleſiaſticis vſibus deſtinauit. Monachorum hic Pater, patronus, & fautor, ex illa tam opima hæreditate, quinq; condidit Monaſteria, & locupletauit. Hæc regnante adhuc Athelſtano, antequàm ætatis ſuæ annum viceſimum attigiſſet, geſſit Dunſtanus. Sed mortuo Athelſtano Edmundus eius frater imperium geſſit, qui hunc tam inſignē fictā pietate Monachum ſpelunca ſua eduxit & cum proceribus ſtatuit. Proceres verò nunciata Regi de libidinibus eius & præſtigijs diſperſa fama, eum aula rurſus ſuoq; conſortio mouent. Monachi hunt fingunt, triduo poſtq; diſceſſit, in regis iterum gratiam prodigioſè redijſſe. Poſtridie enim Rex in venatione, famulatu caſu derelicto, ceruum per deuia fugientem ſolus inſectabatur, eumq; in montis excelſi cacumen canibus egit, ex quo tam ceruus quàm canes præcipites cecidere, grandiq; lapſu fracti periere. Rex ipſe huc ab equo effreni, quem cohibere non poterat vectus, ſimile præcipitium expectans de ſalute deſperauit. Hoc metu & periculo perplexus inuocauit Deum, meminitq; Dūſtani ex aula pridiè eiecti, ſpondit ſe & Deo religioſius ſeruiturum, & Dunſtanum in ſummo honore habiturum, ſi id diſcrimen euaſerit. Quo facto & emiſſo voto, habenæ, quas in cohibendo equo fregerat, redintegrantur, equus quietè reſtitit, Ceruus & canes reuiuiſcunt, Rexq; ſaluus ad ſuos redit. Illico ad reducendum Dunſtanum miſſi nuncij, cui redeunti occurrit Rex, apprehenſamq; eius dextram oſculatus: Agnoſco (inquit) virorum ſanctiſſime, quid in te commiſerim mali, ab improbiſſimis hominibus ſtimulatus. Gratias ago clementiæ Dei, qui non ſolùm debitum mihi ſupplicium noluit inferre, ſed etiam a præcipitio montis eripiens, longioris vitæ ſpatium in tuo nomine conceſſerit. Sit ergo inter nos deinceps perfecta familiaritas: ſit in diſponendis in Palatio & Regno rebus libera ſemper tibi facultas. Deinde loca in quibus Dunſtanus genitus, natus, enutritus, educatus aut verſatus ſit, Dunſtano ad cœnobia extruenda dedit. Dunſtanus itaque ſui ordinis Monachorum copioſa collecta multitudine, cœnobium quod tunc ſolùm in Anglia fuit, repleuit, ipſeq; eorum dux ac magiſter Abbatis nomine

Oſbernus.

Roff. hiſtor. Matth. Weſt. Ioh. Capgra. Oſbernus.

Ex vetuſtiſſima Dunſtani Legenda.

mine primus in Anglia appellatus est. Erat tunc temporis quidam Pulfricius Dunstani frater, qui omnia sæcularia Monasterij negotia, quibus ex instituto non liceret se Monachis permiscere, foris tractabat. Hic moritur. Monachi autem omnes ad eius funus celebrãdum Monasterio exeunt, solus Dunstanus cum adolescente quodam suo discipulo domi remansit. Cumq; in exequijs Monachi moram fecissent, exiuit cum adolescente Dunstanus inspectum, an Monachi cum fratris cadauere appropinquarent. Illi funebres ex more cantus Psallentes prope adfuerunt. Interea saxum quoddam volatile ac rotundum per aerem missum, per caput Dunstani ita transijt, vt eius pileum triginta passibus a capite decussum proiecerat. Qui intrepidus adolescentem discipulum suum iussit illud saxum in terram iam iactum ad se deferre. Quod ita pondere depressum erat suo, vt ab adolescente ne attolli potuit. Deinde peractis exequijs Dunstanus iussit id saxum Monasterio illatum tanquàm ad sempiternam miraculi memoriam reseruari.

Perempto autẽ a latrunculo quodam nomine Leof Edmundo rege, Eadredus eius frater imperium suscepit. Hunc omnibus iustitiæ pietatisq; laudibus Monachi scriptis ac monumentis suis celebrant, quòd Dunstanum Proceribus suis omniq; humano genere prætulisset. Quem Dunstanus etiam charissimum suum solita acclamatione semper appellauit. Hic suppellectilem suam præcipuam, regalis hæreditatis atque iuris instrumenta, Regni thesauros, & a se acquisitas gazas in Dunstani Monasterio locauit & condidit: regnum denique, corpus, animamq; adeo suam Dunstano commisit. Omnia iam in Dunstani potestatem venerunt, neque quicquàm, non modò in publicis regni negotijs, sed in suis pene priuatis rebus gerere inconsulto Dunstano ausus est. Proinde regiam is solus vbique potestatem exercuit. In qua totus laborauit, vt Ecclesias, quas aut ipse fundauerat, aut ab alijs conditas Danorum incursio destruxerat, renouaret, prædijsq; amplis ditaret. Ab hoc conatu Eadredi regis morte Dunstanus repulsus & prohibitus est. Qui cum imminere sibi mortem perspexisset, thesauros in Dunstani custodia positos, vt de his adhuc viuus disponeret, repetit. Itaque Dunstanus ad Monasterium vbi reponebatur thesaurus profectus, cũ iam regijs opibus onustus & sarcinatus reuerteretur, vocem e summo athere demissam sibi nunciantẽ audiuit. Eadredum obdormiuisse in Domino. Huic Eadwinus Edmundi filius successit. Qui pleraq; quæ Dunstanus Patruus ac auunculi sui temporibus totam Remp. administrans, Ecclesijs adiecerat, iterum detraxit. Quod Dunstanus grauiter ferens, cœpit Regem liberius increpare. Rex vero eius increpationes leuiter lusit, & minis eum ab aula deterruit. Itaque iam tertiò aula regia Dunstanus abiens, ad Monasterium suum Glasconiæ secessit. Monachi hunc Regem quia Dunstano suo aduersus fuit, inconsiderata libertate seu temeritate scribentes, parum verecunda narratione infami notant turpitudine. Regem eo ipso die, quo sacratus fuit, cum in frequentissimo conuentu Procerum de regni administratione ageretur, se ab illis cum lusu & saltu leuiter subduxisse, & in venustæ cuiusdam fœminæ, cuius formam deperibat, complexum inuasisse, eamq; in thalamum ductam vitiasse. Omnes regis immodestia permoti tacitè murmurare cœperunt. Dunstanus autem cum Cynesio Episcopo consanguineo suo thalamum ingreditur, Regemq; impudicè lasciuientẽ tam e lecto quàm e thalamo vi trahit, authoritateq; Odonis Cant: Archiepiscopi eiusdem fœminæ consuetudini renunciare fecit. Hoc regis factũ

Verba Osberni.

dum

'dum Monachi cupidius anent prodere, ipſi ſe ſuaque mendacia produnt. Quidam mulierem a Rege concupitam Alfginam, quidam Athelgifam nũcupant. Quidam regi eo ſanguinis gradu cognatam, quo iure Pontificio coniungari non poterant, alij eius concubinam, alij alterius coniugem, quem Rex occidi iuſſerat, fuiſſe ſcribunt. Quibus inter ſe diſſentientibus & contrarijs Monachis, vetuſtiſſimus, integerrimus & doctiſſimus inter eos antiquitatis ſcriptor, etſi Monachus non fuerat, Henr. Huntingdonenſis, nihil ſcribit de Edwino grauius, quàm quòd proſperè & laudabiliter Remp: adminiſtraſſet, bonaque feliciter geſti imperij initia poſuiſſet, ſed anno ſui regni quinto immatura morte a patria ſublatus fuerit. Ex his Monachorum etſi diſcrepantibus fabulis, conſtat Dunſtanum impudentiſſimè in Regis ingreſſum thalamum, eaque geſſiſſe, quæ ſacerdotalis aut Chriſtianæ non ſunt verecũdiæ. Nam cæteras huius narrationis varietates conſultò omittimus. Rex Dunſtanum proſcripſit, nec aula ſolum, ſed regno eiecit, Monaſterij Glaſconienſis bona poſſeßioneſq; diripuit, & in Monachos qui tum in Anglia pauci fuerunt, ea geßit, quæ in Odonis vita ſupra commemorata ſunt. Dunſtanus in Galliam profugit, & in Glandauenſi, vel Blandiuenſi cœnobio vno anno exulat. Poſt eius diſceſſum ſcribunt Monachi auditam de cryptis Monaſteriorum vocem plaudentis Diaboli gracilem & canoram, quaſi mulierculam immoderatè ridentis & chachinnantis. Cui Dunſtanum fingunt reſpondentem, vt de exilio ſuo non latetur, quòd eo reuerſo triſtior erit, quàm nunc exulante gaudere poſſit. Interea Mercij & Norrenſes, ac inter Humbrũ & Thameſim mediterranei in Regem arma capiunt. A quibus autem hic tumultus motus fuerat, Monachi cautè omittunt. In hoc tumultu Edgarus regis frater regni partem obtinet. Hi multis vtrinque illatis prælijs regni vires labefactarunt, ſed Edgarus tandem potior, conuocato ad Brandanfordiam Regni conſilio, fratris Edwini acta & decreta reſcindit, ablatas Eccleſijs & Monaſterijs opes reſtituit, Dunſtanumq; ab exilio ad priſtinum honorem reuocat, deinde ad Epiſcopatum Wigornienſem nolentem (vt aiunt) & volentem promouit, poſtea ad Londinenſem, tandem biennio vix tranſacto ad Cantuarienſem Archipræſulatum. Hos omnes Epiſcopatus inuitum & importuniſſimo Regis rogatu victum Dunſtanum ſuſcepiſſe Monachi ſcribunt, ſed Dunſtanum laudandi, potius quàm veritatis declarandi ſtudio prouecti, vanitatem ſæpe adhibent orationis. Alibi enim ſcribunt, cum Eadredus Cridienſem ei Epiſcopatum obtuliſſet, iſque, quamquàm acerrimè petente & inſtante tam Rege quàm Regina eius matre repudiaſſet, proxima nocte adfuiſſe ſibi in ſomnis Petrum, Paulũ, ſanctumq; Andream ſtrictos gladios manibus tenentes. In Petri gladio hæc ſententia literis aureis inſculpta fuit. In principio erat verbum. In Pauli & Andreæ gladijs nomina tantum ſua. Hos illi gladios offerebant. Andreas qui Patronus & vitæ ſuæ Deus aſſidue ab eo cultus fuit, hilari eum vultu intuens. Tollite inquit iugũ meum ſuper vos. &c. Petrus autem iußit eum leuam extendere, quam his verbis molliter ferit. Sit hæc plaga pœna tibi abiecti, & ſignum vlterius non abijciendi pontificatus. Dunſtanus Regi poſtridie hoc viſum narrat. Rex coniector ſomnij, Increpauit te (inquit) Petrus, quòd iugum Domini contempſeris. Tres Apoſtolorum gladij prænunciant te in Eccleſijs illorum nominibus dicatis Pontificale ius habiturum, in Wigornienſi ſcilicet atque Londinenſi. Sed quòd in Petri gladio ſcriptum fuit. In principio erat verbum. Verbum autem eſt vnigenitus dei

W. Malmſb. Ioh. Capgrau. Sim. Dunelm. Fabianus. Roff. hiſtor. Henric. Huntingd.

Oſbernus. W. Malmſb. Ioh. Capgra.

Oſbernus.

filius, indicat te Cãtuariensi Ecclesiæ, quæ Christi nomini dicatur, quondã præficiendum. Hoc fabulosum cum interpretatione regia somnium ex sua ipsa ipsius hypocrisi natum, & Monachorum superstitione diuulgatum inanis hominis ambitionem, gloriæque & honorum cupiditatem ostendit. Nam ex omniũ scriptis constat Elfcinum hominem a Dunstano ac Odone totoque Monachorũ ordine, & illo adulterino cœlibatu alienum, Dunstanũ tam in Wintoniensi, quàm Cantuariensi præsulatu anteuertisse. Hunc Monachi (quibus in amore atque odio nihil inanius, futilius, aut mẽdacius) contumelijs atque probris exagitant. Sedes Episcopales largitione inuasisse atque tenuisse scribunt, quòdque Romam pro pallio tendens, in Alpibus frigore niuis atque gelu correptus moritur: id illi mendaci oratione amplificant, & mirabili diuino supplicio ascribũt.

Osbernus. Io. Capgra. Sed Dunstanus qui vnum oblatum Episcopatum respuit, idem postea duos Wigornienſem atque Londinenſem conſcientia ſalua minimeq; turbata ſimul tenere poterat. Cuius exemplo poſtea Letinus tempore regis Edgari Lindiſſarorum (qui nunc dicitur Lincolne) & Leogeceſtrentium duorum Epiſcopatus copulauit, & Oſwaldus (de quo crebra futura deinceps eſt mentio) Eboracenſi Archiepiſcopatui, & Wigornienſi præſulatui eodem Dunſtano adiutore vnà præſidebat. Quem etiam ſequutus Aldulfus vtramque Eccleſiam

W. Malmſb. Ranulph. Ceſt. poſſidebat. Quibus hoc indulgent & ignoſcũt omniũ iniquiſſimi cenſores Monachi, quia ex eorum grege ordineq; fuerant: at Wulſtanum eandem ob cauſam, quia habitu diſcrepabat, reprehendũt. Dunſtani quæcunque dicta, facta, geſta miracula fingunt, cum in Wigornienſem Epiſcopatum Cantuariam conſecrandus veniſſet, Odo Archiepiſcopus in toto conſecrationis ritu Archiepiſcopali eum honore tractauit, ob quod ab aſtantibus clericis reprehenſus, ſcio (inquit) filij quid in me operatur Deus, non poſſum non illud facere, quod faciendum ſpiritus dei dignatus eſt præcipere. Me viuente Wigornienſis Eccleſia

Oſbernus. W. Malmſb. Ioh. Capgrau. hunc habet paſtorem, me autem mortuo & Cantiorum erit Archiepiſcopus, & aduerſus mundi principem fortiſſimus præliator. Cum verò Odone mortuo Cãtuariam poſtulatus veniſſet, primo aduentus ſui die cum altari aſſiſteret, populoque ex veteri more panem diſtribueret, domus nube repente contecta eſt, & Columba cœlo delapſa, dum miſſale ſacrificium faceret, illi inſedit. Peracto autem ſacrificio Columba ad Odonis volans tumbã ibi quieuerat, quæ in Pyramidis modum ex auſtrali altaris latere conſtructa fuit. Ab illo die Dunſtanus Odonem ſemper coluit & reueritus eſt, eòque tranſiens flexis genibus & capite nudato conſueuit dicere. Requieſcat Ode Segode. i. Odo bonus. Hæc & huiuſmodi dæmoniaca ſpectra pro veris diuiniſque miraculis in Dunſtano laudãda commemorant Monachi, quòd eorum acerrimus dux & propugnator contra pios verbi miniſtros licitè coniugatos fuerat. Nam adepto Cãtuarienſi Archiepiſcopatu omni opera & contentione in propagando per totum regnum Monachiſmo, & abrogando miniſtrorum coniugio laborabat. Ad hanc ſumma ei adiumenta & præſidia tam a Iohanne Papa & Edgaro rege, quàm ab Oſwaldo & Ethelwoldo Epiſcopis atque Monachis vndique comparata ſunt. Qui omnes quales fuerint, non alienum erit paucis indicare. Iohannes Papa eius nominis 13. totam vitam in vario concubinatu peregit, tandemq; cum ſe ſtrenui cuiuſdam viri vxore ex vrbe ambulans oblectaret, ab eodem pugione perculſus, multiſque confoſſus vulneribus octo poſt diebus interijt. Edgarum ipſum regem Monachi tradunt homicidam, tyrannum & mulieroſum fuiſſe. Cuius libido

libido in illam arctissimam monialium castitatem irrepsit. Id Wlfhildæ Monachæ adumbrata indicat sanctimonia, cuius libidine feruens diu Rex, tandem septennali pœnitentia resipiscit. Oswaldus Odonis Archiepiscopi auunculi sui consilio peregre Floriacum in Guasconia studij causa profectus, illus vaticinandi & recondita proferendi artes (quas Manticas appellant) vesanas sanè & præstigiosas, interque eas Necromanticam omniũ teterrimã apprimè didicit. Ex hac prodigiosa schola auditores multos in Angliam euocauit, quos induto Monachismo abbatijs multisque affecit honoribus. Hinc eodem tempore prodijt nequissimus impostor Gilbertus, qui Papatum postea gerens, Siluester secundus dictus est. Hic, vt ars sua valeret fortior, dæmonibus se addixit atque consecrauit. Quod a suæ sectæ scriptoribus proditum est. Eodemq; tempore in eadem schola vixit Monachus Constantinus, grammatica professione clarus, sed Necromantica infamis, inter cuius transmarinos amicos & familiares in Anglia fuit Oswaldus quidam huic nostro cognatus. Porro Ethelwaldus in Glasconiensi cœnobio educatus, Monachismũ suscepit sub ipso Dunstano. Cuius iuuenilis ætas primò palam, deinde clam in libidinibus acta, senilis ambitiosissima fuit, & in his dæmoniacis stupendis horrendisq; præstigijs desijt. Hic, vt sanctas & in Paradiso a Deo omnium conditore institutas nuptias deleret, dum Paradisum sanctitate superare contendit, Anglicanam Ecclesiam impuro cœlibatu, & spurco Monachatu atque clero polluit. Ad Iohannem Papam prò pallio profectus, petijt authoritate papali eijciendi e cœnobijs coniugatos clericos, & Monachos inducendi sibi concedi potestatem. Hoc, mœchus Papa, qui legitimo thoro astringi noluit, indulsit facile. Deinde in Angliam reuersus cum Rege Edgaro concubitu pariter vago delectato, de suo regio consensu tam infœlici negotio adhibendo agit. Is eadem mente & facilitate qua Papa tam impurus assensus est. Quicquid enim Dunstanus voluit, quasi a Deo profectum fuisset oraculum, id rex statuit atque vetuit. Nihil iam his nephandis suscipiendis conatibus defuit, quàm vt Oswaldus & Ethelwaldus ad pontificales veherentur dignitates. Quod Dunstanus facile impetrauit. Erant tunc temporis plures & digniores Episcopi consanguinitate tum copulati. Odo enim Cant: & Oskitellus Eboracensis Archiepiscopi sanguine propinqui fuerunt. His duobus Oswaldus consanguineus. Dunstani ex altera parte cognatio fuit cum Aldelino Cant: Archiepiscopo, Elphego caluò Wintoniensi, & Elphego iuniore abbate, qui postea etiam Wintoniensis Episcopus fuit, tum Wlfsino Shirbornensi Episcopo, qui prius Abbas Westmonasterienſis fuerat. His cognationibus iuncti se inuicem potiundis Episcopatibus tanquàm proprijs hæreditatibus inuerunt. De quo adhuc extat ab illis sæculi atque sectæ scriptoribus adhuc variæ querelæ. Itaque regem acriter hortatur Dunstanus, vt Oswaldus prædecessoris sui Odonis fratruelis, & Ethelwaldus Abindoniæ Abbas Episcopi crearentur. Oswaldum illico consecrauit Dunstanus Wigornienſem Episcopum, An. Dom. 960. annoq; sequenti, mortuo Brithelino Ethelwaldum Winton: Episcopum. His gestis, de eijciendis e cœnobijs & celebrioribus Ecclesijs coniugatis clericis actum est. Hæc enim huius consilij reique gerendæ ratio fuit, vt quæcunque Dunstanus decreuerat, ea Rex & Papa authoritate sua rata facerent. Oswaldus verò & Ethelwaldus a Dunstano decretorum & imperatorum ministri, & mandatarij executores fierent. Primùm itaque hi Monachales Episcopi delatorum & accusatorũ personas gerunt, criminibusq; instructi adeunt Dun-

Ioh. Capgraũ. in vita Wlfhildæ.

W. Malmſb. Platina. Sabellicus.

Benno Card. in vita Hildebrandi.

Ioh. Capgrã: Osbernus.

Sim. Dunelm. Roger Houen.

ſtanum Primatem ſuum. Narrant ordinem clericalem, qui integerrimus eſſe debet, iam ea turpitudine notari, vt laici in vitæ conditione clericis potiores haberentur. Crimina hoc tempore in ſpecie contra clericos expoſita non fuerũt,
Ioh. Capgrau. ſed ſcriptores incerta & varia multa referunt. Quidam eos elatione, inſolentia, ac luxuria deprauatos ſacrorum celebrationẽ negligere, vxores repudiare, aliasq; illicitè ducere, gulæ & ebrietatibus vacare, bonaquè Eccleſiæ diſſipare, & ſubſtitutis vicarijs, quibus modica alimenta decernebãt, chori laborem ſubterfugere ſcribunt. Quos cum corrigi nollent, Rex prebendis mulctauit, easque vicarijs contulit, qui hac dignitate elati, alios ſuo loco poſuerunt vicarios, &
W. Malmſb. prioribus ipſi peiores extiterunt. Quidam nullo obiecto crimine, recuſaſſe tantùm monachalem habitum præſbyteros affirmant. Alij nihil in eos dicunt acerbius, quàm etſi religioſi & digniſſimi eſſent clerici, tamen theſauros, quos congeſſiſſent auidius, non ad Eccleſiæ honorẽ, ſed ſuis ſolebant dare vxoribus. Rex
Monachus Wigor: in vita S. Oſwaldi. ipſe Edgarus oratione ad clerum habita, inter alia crimina clericis obijcit, non fuiſſe illis coronam patentem, nec tonſuram conuenientem, ſed quocunque notabatur ſacerdotum vita vitiõ, hi delatores & calumniatores coniugijs inſidiantes, petunt a Dunſtano conſilia correctionis. Is ſe Monachiſq; dignam proferens ſententiam: aut canonicè (inquit) viuendũ eſt, aut Eccleſijs exeundũ. Horum itaque fuit hanc diram a Dunſtano pronuntiatam exequi ſententiam. Canonicum nihil ſtatuebant, quod cum legitimis nuptijs coniunctum fuit. Itaque coniugati, dum Monaſticam illam vitam execrarentur, cum liberis & vxoribus nunc primùm ex celebrioribus collegijs & eccleſijs ſunt excluſi. Qui Rege adito Dunſtanum iniuriarum accuſant, ſe virtutis religioniſq; ſectatores magis quàm Monachos eſſe aſſerunt, petunt, vt is de hac iniuria coram rege conueniatur. Rex cauſam iudicibus delegauit, qui cum Wintoniæ in Monachorum conclaui frequenti conſeſſu de ea re agerent, pluriumque iam ſuffragijs de præſbyteris reſtituendis decerneretur, prodigioſa vox audita ſubito eſt.
Annales Epiſcoporũ Eccleſiæ Wintonienſis. Non bene ſentiunt qui præſbyteris fauent. *Vel, vt in pariete ſcribebatur, teſte Ioan. Capgrauo, qui hoc ipſe ſuis oculis vidit. Humano more crux præſens ædidit ore. Cœlitus affata quæ perſpicis hic ſubarata.* Abſit
Polydor. hoc vt fiat: abſit hoc vt fiat: Iudicaſtis bene, mutaretis non bene. *Omnis iam turba ſedata diſceſſit, reque penè deſperata, ac animis demiſſis præſbyteri cedunt Monachis. Noua iam per auſtralem Angliæ regionem ſurgunt Monachorum mœnia, ſumptibus regis, conſilio Dunſtani, aſſiduitate verò & indefeſſis laboribus Oſwaldi, ſed potiſſimum Ethelwaldi. Incredibile illius æui ſcripturibus viſum fuit, vnius vrbis Epiſcopum tot tantaque condidiſſe Monaſteria, quæ ne regijs quidẽ facultatibus erigi poſſe quis putarit. Huic indicio ſunt Elienſe, Burchienſe & Thorinenſe cœnobia, quorum Ethelwaldus prima iecit fundamenta, eaque perfecit. Nec dubium*
W. Malmſb. *eſſe poteſt, quin his aliiſque condendis ſumptus regij miniſtrabantur, quorum tamẽ eo mortuo multa diruta, extenuata verò & diminuta certe ſunt ſingula. Hac Dunſtani, Oſwaldi & Ethelwaldi vehemẽtia & atrocitate incitati Beornellus Scotorum Epiſcopus, & Seclo vir doctus, ille his cæptis reſtitit in ſua dioceſi: hic acerrimis verborum ac ſententiarum aculeis carmine ſcriptis Mo-*
Leland. *nachorum turbam laceſſiuit tam argutè & facetè, vt legenti ſingulis penè verſibus non minorem fidem de illius ordinis ſordibus & improbitate faciat, q; ad*

eorum

corum ludibrium & contemptum riſum moueat. Sed illi nullis maledictis aut opprobrijs ab incœpto deſiſtunt. Ethelwaldus itaque primus hoc Regis & Dunſtani decretum executioni mandauit, annoq; Dom. 963. iuſſu Regis Edgari præſbyteros cõiugatos cum liberis & vxoribus veteri Monaſterio Wintonienſi excluſit, eorumq; loco Monachos recepit an. Dom. 967. nouumq; Monachorum cœnobium cum Mideltonenſi cœnobio prope ciuitatem Wentanã, quæ Hida dicebatur, eodem anno condidit. Quo etiam anno Rex Edgarus in Monaſterio Rameſiæ, quod auus ſuus Edwardus maior conſtruxerat, Monachas collocauit, quibus Merwinam abbatiſſam præfecit. Tum biennio poſt Dunſtano, Oſwaldo, & Ethelwaldo præcepit, vt e maioribus per Merciam cœnobijs amotis coniugatis Monachos collocarent. Huiuſmodi vſus oratione.

Sim. Dunelm.

Annales Epiſcoporũ Eccleſiæ Wintoniẽſis.

¶ Oratio Edgari.

QVoniam magnificauit miſericordiam ſuam dominus facere nobiſcũ, dignum eſt, O patres reuerendiſſ. vt innumeris illius beneficijs, dignis reſpondeamus operibus. Neque enim in gladio noſtro poſſidemus terram, & brachium noſtrum non ſeruauit nos: ſed dextra eius, & brachium ſanctum eius, quoniam complacuit illi in nobis. Iuſtum proinde eſt, vt qui omnia ſubiecit ſub pedibus noſtris, ſubijciamus illi & nos & animas noſtras: & vt hỹ quos nobis ſubdidit, eius ſubdantur legibus, non ſegniter elaboremus. Et mea quidem intereſt laicos cum æquitatis iure tractare, inter virum & proximũ ſuum iuſtum iudicium facere, punire ſacrilegos, rebelles comprimere, eripere inopem de manu fortiorum eius, egenũ & pauperem, a diripientibus eum. Sed & meæ ſolicitudinis eſt Eccleſiarum miniſtris, gregibus Monachorum, choris virginũ & neceſſaria eorum procurare, ac ſaluti & quieti vel paci conſulere. De quorũ omnium moribus ad nos ſpectat examen: ſi vixerint continenter, ſi honeſte ſe habeant, ad eos qui foris ſunt: ſi diuinis officijs ſoliciti, ſi ad docendum populum aſſidui, ſi victu ſobrij, ſi habitu moderati, ſi in iudicijs ſint diſcreti (pace veſtra loquor reuerendi patres) ſi iſta ſolerti ſcrutinio curaſſetis, non tam horrenda & abominanda ad aures noſtras de clericis peruenirent. Taceo quòd nõ eſt illis corona patens, nec tonſura conueniens. At in veſte laſciuia, inſolentia in geſtu, in verbis turpitudo, interioris hominis produnt inſaniam. Præterèa in diuinis officijs quanta ſit negligentia, cum ſacris vigilijs vix intereſſe dignentur, cum ad ſacra miſſarum ſolemnia, ad ludendum, ſubridendũ magis quàm ad pſallendum congregari videantur. Dicam quod boni lugent, mali rident: dicam dolens (ſi tamen dici poteſt) quo modo diffluant in commeſſationibus, in ebrietatibus, in cubilibus & impudicitijs: vt iam domus clericorum putentur proſtibula meretricum, conciliabulum hiſtrionum. Ibi aleæ, ibi ſaltus & cantus, ibi vſque ad medium noctis ſpatium protractæ in clamore & horrore vigiliæ. Sic patrimonia Regum, eleemoſinæ pauperum, imo (quod magis eſt) illius prætioſi ſanguinis precium proſligatur. Ad hoc ergo exhauſerunt patres noſtri theſauros ſuos. Ad hoc fiſcus regius detractis redditibus multis, elargitus eſt, ad hoc Eccleſijs Chriſti agros & poſſeſſiones regalis munificentia contulit, vt delicijs clericorum meretrices ornentur, luxurioſæ conuiuia præparentur, canes ac aues & talia ludicra comparentur. Hoc milites clamant, plebs ſubmurmurat, mimi cantant & ſaltant, & vos negligitis, vos parcitis, vos diſſimulatis.

„ mulatis. Vbi gladius Leui, & zelus Simeonis, qui vt scorto abutentes filia
Iacob Sichimitas (eorum habentes figurã, qui Christi Ecclesiam pollutis actibus fœdant) etiam circũcisos succiderunt? vbi spiritus Moysi, qui caput vituli
„ adorantibus etiam domesticis sui sanguinis nõ perpercit? Vbi pugio Phinees sacerdotis, qui fornicantẽ cũ Madianita cõfodiens, sanctã hac æmulatione deum
„ placauit iratum? Vbi spiritus Petri, cuius virtute perimitur auaritia, hæresis symoniaca condemnatur? Æmulamini O sacerdotes, æmulamini vias domini, & iustitias Dei nostri. Tempus insurgendi contra eos, qui dissipauerunt
„ legem Dei. Ego Constantini, vos Petri gladium habetis in manibus. Iungamus dexteras, gladium gladio copulemus: vt eiiciantur extra castra leprosi,
„ vt purgetur sanctuarium domini, & ministrent in templo filii Leui: qui dixit
„ patri & matri: nescio vos, & fratribus suis, ignoro vos. Agite quæso solicitè, ne pœniteat nos fecisse, quod fecimus, dedisse quod dedimus: si viderimus illud
„ non in Dei obsequium, sed in pessimorum luxuriam impunita libertate consumi. Moueant vos sanctorum reliquiæ in quibus insultant: veneranda altaria
„ ante quæ insaniunt. Moueat vos antecessorum nostrorum mira deuotio, quorum eleemosinis vesania clericalis abutitur. Proauus meus Edwardus (vt scitis) omnem terram suam Ecclesiis & Monasteriis decimauit. Sanctæ memoriæ
„ attauus meus Aluredus, vt Ecclesiam ditaret, non thesauris suis, non patrimonio, non sumptibus non redditibus parcendum putauit. Auus meus senior
„ Edwardus quanta contulerit Ecclesiis, paternitatem vestram non latet. Pater
„ meus & frater, quibus donariis Christi altaria cumulauerint, meminisse vos decet. O pater patrum Dunstane, contemplare quæso patris mei oculos, ab illa
„ lucida cœli plaga in te radiantes. Audi querulas eius voces, cũ quadam pietate
„ in tuis auribus resonantes: Tu mihi pater Dunstane: Tu mihi de construendis Monasteriis, de Ecclesiis ædificandis consilium salubre dedisti: Tu mihi
„ aditor in omnibus, & cooperator extitisti. Te quasi pastorem, patrem, & Episcopum animæ meæ, morumq; meorum custodem elegi. Quando tibi nõ parui?
„ quos vnquàm thesauros tuis consiliis prætuli? Quas possessiones te præcipiente
„ non spreui? Si quid pauperibus erogandum existimabas, præsto fui? Si quid
„ conferendũ Ecclesiis iudicabas, non distuli. Si quid Monachis clericisue deesse
„ quærebaris, suppleui. Æternam dicebas eleemosinam esse, nec aliam fructuosiorem, quàm quod Monasteriis Ecclesiisue confertur, quo Dei serui sustententur, & quod superest, pauperibus erogetur. O præciosam eleemosinam, & dignum animæ præcium. O peccatis nostris salubre remedium, quod a sinu Sibillæ
„ in peregrini muris pellicula fœtet, quod eius auriculas ornat, quod componit
„ digitulos, quod corpus delicatum in byssо stringit & purpura. Ecce pater eleemosinarum mearum fructus, & tuæ permissionis effectus. Quid huic querimoniæ respondebis? Scio, scio, cum videbas furem, non currebas cum eo, nec cum
„ adulteris portionem tuam ponebas. Arguisti, obsecrasti, atque increpasti. Con-
„ tempta verba sunt, veniendũ est ad verbera, & non deerit tibi potestas regia.
„ Habes hic tecum venerabilem patrem Ethelwaldum Winton: Episcopum. Habes reuerendum præsulem Wigornienſem Oswaldum: vobis istud cõmitto negotium, vt & Episcopali censura, & regia authoritate turpiter viuentes de Ecclesiis eiiciantur, & ordinatè viuentes introducantur.

Hac oratione Oswaldus animatus, exemplo Ethelwaldi præsbyteros coniugatos

iugatos quique Monachalem respuebant habitum ex Wigornienſi Eccleſia eiecit: retinuit autem eos qui ſibi aſſenſere, eiſque Winſinum Decanum præfecit. Tanta deinde vigilantia & celeritate a tribus his Monachorum anteſignanis confectum negotium eſt, vt neque cuiuſquàm, nec ſua ipſorum opinione commodiùs citiuſq; geri potuit. Nam ex illa regis oratione, eos ſolos ordinatè viuere iudicabant, qui a nuptiis abſtinuiſſent, coniugatos autem, etſi immaculati thori iura ſeruaſſent, impudicè. Itaque deturbatis ex fræquentiſſimis Eccleſiis præſbyteris, 48. cœnobia procurante Dunſtano paucis huius regis annis Monachis completa fuerunt. Sed cum Monachorum ſtatus tanta iſtorum arte & induſtria compoſitus, firmiſſimus putabatur, poſt obitum regis Edgari magnã calamitatem & vaſtitatem, penè etiam interitum occaſumq; ſenſit. Anno antequàm deceſſit Edgarus, grandis & horribilis terræ motus totam Angliam quatefecit. Is anno ætatis ſuæ 33. regnique in Mercia Northumbriaq; prouincijs 19. in tota verò Anglia 16. mortale corpus exuit. Eo mortuo electi ante præſbyteri repetunt dignitates, quibus tam iniuſtè peneq; hoſtiliter ſpoliati ſunt. Hos iuuant tam Alfgiua regina Regis demortui coniunx, quàm Alferus Merciorũ Princeps, et plerique regni proceres, indignũ iudicantes veteres colonos nouæ religionis prætextu ab aduenis & peregrinis deturbari. Hoc tã atrox & inſigne præiudicium clericorum, ab alijs regni incolis iuſtè timendũ eſſe, niſi illud maturè ſuccidatur. Itaque Abbates atque Monachos ex Merciorum & Occiduæ Angliæ cœnobiis eijciunt, & præſbyteros cum liberis & vxoribus reſtituunt. His Athelwinus Orientalis Angliæ Dux, & Alfwolfus germanus ſuus, ac Brithnotus comes acerrimè reſtitere. Qui ſe non laturos profitentur Monachorum expulſiones, quorum ſcenica & adumbrata diuini cultus ſpecie erant allecti, & vt Monachos in ea prouincia clauſtris ſuis ſeptos defenderent, arma capiunt. Inter hos motus orta eſt grauior de rege eligendo diſſenſio. Nam quidam Edwardũ ex Ethelfleda candida, Ordmeri ducis filia, quã rex non in coniugio, ſed in concubinatu complexus eſt natum: quidam Agelredum Regis ex Alfdritha regina iuſta coniuge filium, ſed penè infantẽ poposcunt. In hunc maior pars nobilium conuenit. Sed Archiepiſcopi Dunſtanus & Oſwaldus cum Epiſcopis & Abbatibus conſpirantes, in alteram partem qua de Edwardo concubinaria regis prole aſſenſum eſt, diſceſſionem fecerunt, hoc ſibi & Monachis tutius eſſe cernentes. Agelredus enim minor & vix ſeptennis adhuc erat, qui iure regni in matris eſſe debuit tutela, cuius erga Monachos voluntas ante nota & perſpecta fuit. Itaque reclamantibus Regina & plurimis proceribus Dunſtanus Edwardũ conſecrat, Regemq; vngit, an. 975. Eodem anno Cometæ ſtella Anglis apparuit, quam & agrorum ſterilitas & dira hominũ fames, & iumentorum atque pecorum lues mox ſequuta eſt. Dunſtanus autem nactus ex ſententia regem, de Monachorum ſuorum rebus certius ſtabiliendis, ſolicitus concilium in Orientalis Angliæ villa, quæ Kirkling dicebatur, an. 977. indixit. Ibi cum Monachorum labenti conditioni ſuccurrere voluit, nihil profecit. Itaque hoc diſſoluto concilio aliud in regia villa in Wilceria, qua Calne vulgò appellabatur, coegit. In hoc concilio prodigioſum ſe Dunſtanus non argumentoſum oſtendit. Cum enim multis rationibus de præſbyterorum coniugijs & Monachorum cœlibatu vtrinque cum ſumma contentione controuerteretur, Alfritha regina Alfrithum Merciorum comitem prouocauit, vt Beornelmum Scotorũ Epiſcopum (de quo ante diximus) huic concilio curaret intereſſe.

Sim. Dunelm.

Sim. Dunelm. Roff. hiſtor.

Simeon Dunelm.

Sim. Dunelm.

Is doctrina & facundia singulari sacerdotum coniugia defendit, & simulatam Monachorum castitatem oppugnauit. Aduersarios apertis scripturarum locis obruit ac refellit. Et coniugatorum pars in hoc concilio superior fuisset, nisi Dunstanus prodigijs potius quàm argumentis certare statuisset. Nam & antè Regẽ, quem cõtinuo obsequio & adulatione tractauit, ab hoc cœtu abesse voluit, causans ætatem, cum tamen superiori concilio interfuisset. Et cum Monachorũ causam labefactari sensit, senio, cum paulò amplius quàm quinquagenarius esset, se iam debilitatũ, & pluribus in Ecclesia exantlatis laboribus fractũ conquæstus est. Non esse suum aut studiis incumbere, aut de argumentorum vi, vel scripturarum authoritate hærere ac perpendere. Huiusq; generis disputationes sibi molestas ac odiosas videri. Quibus inquit, ipsa, quam in hoc cõcilio partam putatis, victoria e manibus vestris est illico excisura, neque vestras rationes aut voluntatem in ea parte sequemur. Sic ait, Et dicto citius, Cœnaculum in quo totus omnium ordinũ cœtus considebat, postibus axibusq; quibus ædificium cohærebat solutis, subito concidit, vnàque præsules, proceres, equites, nobiles pariter ac ignobiles corruerunt. Quorũ interempti multi, pleriq; mutilati fuerunt. Dunstanus solus ex trabe quadam apprehensa restitit, sine casu aut aliqua læsione saluus. Qui legendam Dunstani scripsit, vt hoc prodigium instar miraculi diuini haberetur, dicit solos Dũstani hostes præcipitatos, et ruentium trabium pondere oppressos, reliquos solo casu turbatos nullo discrimine aut læsione affectos. At hic qui per ætatem suam causam scripturis, & ratiocinãdo defendere nequit, quinquagesimum iam tertium attigit ætatis suæ annũ. Fuisset hæc ætas, vt in plerisque nostri æui senibus potissimum Episcopis atque clericis conspicimus, & viribus ac sanitate corporis satis fulta, & in scripturis erudita, aut illis percipiendis dedita, nisi Dunstani vitiosa adolescentia, animusq; præstigijs imbutus & inuolutus ei iam tantillo seni & corpus effœtum, & mentem a Deo sanctisq; scripturis alienam reddidisset. Sed nec huius domus, in quam omnium ordinum tam conspicui clarique viri consultò conuenerunt, tam repentina ruina humana fraude & ope diabolica carere potuit. Quis autem crediderit diuinã opem, aut ab eo inuocatam, aut ei datam fuisse, cui in aliqua controuersia sacrarum scripturarum, verbique citata loca & testimonia displicuerãt. Diuina praterèa vindicta, ne sanctis implorantibus, in iustissima causa semper adest. In qua quidem re legimus, quàm piè atque iustè saluator noster Apostolos rogantes, vt ignem e cœlo descendere iuberet, his verbis reprehendit. Nescitis cuius estis spiritus. Credendum denique aut suspicandum non est, Dunstanum eiusue asseclas in Monachorum causa moderati vnq; aliquid & mansueti vel re egisse, vel vlla deliberatione cogitasse: quin omnem (vt aiunt) lapidem sedulo mouisse, vt coniugatorum clericorũ statu penitus amoto, omnibus modis monachi firmarentur. Hoc itaque tã exitioso prodigio peremptа coniugatorũ causa, monachiq; suis sedibus possessioneq; fixi 600. annis in hoc regno permanserũt, donec (vt sub finem huius historiæ dicetur) ab inclyto rege Henrico 8. tam exiguo temporis interuallo eiecti & dissipati, quo a Dunstano collecti & confirmati fuerunt.

Henric. Huntingd.

Osbernus.

Infra in vita Cranmeri.

Post hanc portentosam Calnensem Synodum, omnes cladeſ & calamitates tanq; e diuina vindicta in Anglicam gentem inuectæ fuerunt, quæ nunq; destiterunt, donec Normannis marte obtigisset imperium. Proximo enim anno nubes media nocte per totam Angliam, nunc sanguinea, nunc ignea visa est, deinde

deinde in varios radios ac colores mutata proxima aurora diſpargitur. Hæc ſequutæ ſtragis & vaſtitatis fuit prænuncia. Nam eo tempore Edwardus Rex Alfdrithæ Reginæ nouercæ ſuæ iuſſu, qui in obſidione vrbis Roffa defendere noluit eius ciuitatis Epiſcopum Dunſtani diſcipulum, ſicut Ethelwaldus contra fratrẽ ſuum Agelredum, qui apertas ei inimicitias denunciauerat, a militibus eſt interfectus. Monachi, vt a ſe ſuoque Dunſtano transferrent omnem irritati diuini numinis culpam, huic Reginæ facto, regiæq; necis cauſæ attribuunt omnia. Eaque ab hoc origine ab Apolline deoque ſuo Dunſtano prædicta fuiſſe ſcribunt. Neque exquirunt, quo occulto Dei iudicio Rex ille ſpurius, cuius authoritate Dunſtanus legittimo thoro copulatos ſpoliauit, tam ſubitò ſublatus fuerit. Sed vt ea referamus quæ Monachi ſcribunt. Occulta ſemper Reginæ Alfdrithæ cũ Dunſtano, ſimultas his de cauſis interceßit. Obſtitit primò acerrimè Dunſtanus, ne iam contracta & deſponſata regi Edgaro matrimonio iungeretur. Illico enim ei ad ſe adductæ Edgarus propter pulchritudinem, nuptiarum fidem dedit, & in thalamũ duxit. Dunſtanus (vt ante diximus) cubilibus aulicis regijſq; aſſuetus, ſolita impudentia ſeu Monachali verecundia ingreſſus thalamũ, queſiuit a Rege, quænam eſſet illa, quam in lecto & amplexibus tenuiſſet. Rex illam Reginam conſortemq; ſuam fuiſſe reſpondit. Dunſtanus hoc inoffenſo Deo, & illæſa inſtitutione Romana Eccleſiæ fieri haud poſſe affirmat, ob ſpiritualem cognationem, quam ante cum ea cõtraxerat, cum filium eius de ſacro fonte leuauerat. Itaque ſæpius cum Rege egit, vt eam a ſe dimitteret, & a ſua conſuetudine ſepararet. Quod Dunſtani conſilium, Rex inſuperabili tam venuſtæ mulieris deſiderio motus, amori ſuo poſtpoſuit. Ex hac Rex primò Edmundũ genuit, qui puer obijt, deinde Ethelredum, poſtea (vt mox dicemus) Regem. Hũc Monachi ſcribunt, cum a Dunſtano baptiſaretur, ex veſica vrinam in baptiſmatis lauacrum profudiſſe. Quo ſigno vaticinatus eſt Dunſtanus, Anglorum exterminium ſuo tempore futurum. His diu & clam geſtis inimicitijs, Regina Edwardo cæſo proceribus regni ſtipata, accerſiuit Dunſtanum, Archiepiſcopali iure Regem coronaturum. Is etſi offenſus peneq; inuitus, ſenex tamen atque tremulus reſiſtere non audet. Sed diadema componens (vt Monachi referunt) ſpiritum illum ſuum non continuit, quin & Regis & regni exitium iamiam adeſſe prænuntiaret. Eademq; prædictione (Monachis teſtibus) Regem octo poſtea annis voluit perterrefacere, cũ Roffam ob antedictas cum Epiſcopo inimicitias obſideret, nec eam Dunſtani iuſſu ante grandem ab eodem Dunſtano acceptam pecuniã vellet liberare. Quamobrem Dunſtanus malis ominibus ei maledixit. Paulò poſt Dacorum impetus & incurſus in Anglos factus eſt. Primùm Southamptona maritima ac portuoſa locupleſq; villa a Dacis piratis expilata eſt, ac incolæ vel trucidati, vel captiuitate abducti. Qui huius villæ ſpolijs elati **Teneland** inſulam deuaſtarunt, tum in maritimis Cornubiæ ac Dorceſtrenſis prouincia oris prædabantur. Portlandiam inſulam depopulabantur, & Monaſterium Petroci confeſſoris in Cornubia diripiebant. Eodemq; tempore a Noruegienſibus piratis Legionum ciuitas ſpoliata fuit, Londinumq; igne conſumptum. Hæc malorum initia a Monachorum inſtitutione profecta, eorumq; deſidia & ignauia non depulſa, ad ruinam & interitum ſtirpis regiæ, & Anglicanæ nobilitatis poſteà creuerunt. Ethelwaldus Monachorum ſub Dunſtano patronus, ſuperſtite Dunſtano cruciatu viſcerum cruriumq; tumore ita cruciatus, vt inſomnes diu noctes

Oſbernus.

Ex hiſt. veteri Abbatis Iohãnis Brompton quam contulit Iorenal. Monaſt.

Sim. Dunelm. W. Malmſb.

Sim. Dunelm.

W. Malmſb.

duceret, vix senectutem attingens, moritur. Post cuius mortem Monasteria quæ condiderat multa sunt diruta, reliqua prædijs terrijsq; detractis diminuta. De hoc non erit ab huiusmodi narrationibus alienũ, ridiculum quoddam Dunstani somnium a posterioribus Monachis scriptum enarrare. Dunstanus (vt ante diximus) huius magister erat, eũq; Glasconiæ Abbatẽ præfecit. Illico proximo (postquam eum præfecerat) somnio, sibi visus est vidisse arborem inusitata magnitudine atque celsitate, per omnes mundi plagas diffusam atque patulam. Cuius rami innumeris, paruis, magnisq; Monachalibus cucullis onusti essent atque referti. Culmen autem huius arboris, grandissimum cucullũ cæteras omnes tegentem, cœlumq; ipsum attingentem gestabat. Cumq; hoc viso attonitus esset, adfuisse illi veneranda & Angelica canitie senem, ab hoc quesiuisse Dunstanum de sibi visa arboris coniectura, senemq; respondisse. Arborem insulam fuisse Glasconiam, cucullos infinitam ex illo cœnobio profecturam turbam, multitudinẽq; Monachorum, qua tota Anglia scatebit ac replebitur. Illa verò summus ad cœlũ erectus reliquosq; tegens cucullus, Ethelwaldus Abbas est, cæteros Monachos in cœlum præiturus. Sed (vt de somnio omittamus) certum est illam Monachorum (vt ita dicam) scaturiginem pinguedine soli saturatam, regni opes & vires exhausisse, vt post Ethelwaldi mortẽ necesse fuit Reip thesauros, a Monachis ad militarem opem quãquàm sero traducere. Daci enim ea capta occasione, quod a segnibus & torpentibus Monachis regni facultates essent absorptæ, in gentem nostram tanquàm diuina vindicta incitati, vehementius sæuiebant. Eodemq; tempore instabant nouæ, & Anglorum genti incognitæ pestes atque contagiones, quæ ventris profluuio tam animalium greges, quàm hominũ cætus deleuerunt. Auctaque indies Dacorum vis ob Anglorum sub Monachis redactorum ignauiam marittima regni occupauit littora, totam gentem ad mediterraneam depascendam medullam compescuit atque redegit. Hinc & ciuilia orta sunt multa discrimina, quæ Dacos effecerunt victores. A quorum furore si quid immune esset atque tutum, id Monachi alicui sui ordinis inter sanctos relato tribuebant. Nam in Dacorũ inuasione nulla magis depopulata & expilata fuerunt regni loca, quàm Monasteria. Et si quacunque occasione euitassent Dacorũ inuasiones, Sancto suo imputabant. Velati in Monasterio S. Aldelini omnibus vndique Monasterijs spoliatis, cum iam Daci accederent, Monachi amotis omnibus Monasterij thesauris præter scrinium S. Aldelini, id hostibus, si non ab ipso Aldelino tutaretur, permiserunt, qui si se habitaculumq; suum non defenderet, tam hostium quàm se colentium ludibrio exponeret. Hostis quam improba fames (vt scribit Monachus) auidiorẽ effecerat, cum arrepto cultello gemmas vellet amputare, scrinio retro tanquàm furore actus est, et in pauimentum elisus pœna sua fugauit cæteros.

W. Malmsb. Ioh. Capgra. Legendæ.

W. Malmsb. Tho. Sprot. Edmerus.

Simile refert alius Monachus de S. Augustini ab hostibus Dacis seruato Monasterio, cum omnia tam in Cantio, quàm in vrbe Cãtuaria vastarentur Monasteria, hostisq; Augustanum introijsset, vnius S. Augustini prætiosum pallium clandestino furto ademit, & sub axilla texit. Sed pallium tanq; natiua cutis axillis suis adhæsit, neque vi aut arte auelli poterat, donec coram S. Augustino, eiusque Monasterij fratribus fur deprecatus veniam, crimen agnouisset suum. Quod miraculum totam Dacorũ multitudinem ita perterruit, vt cæteris iam vastatis, hoc Monasteriũ non modò non inuaderent, sed tuerentur ac defenderent. Hæc & similia Monachorũ deliria omniũ multis astantibus

tibus animos tanta ſuperſtitione tenuere, vt veriſſima crederẽtur. Dunſtani verò omnia dicta, facta, geſta, atque ſomnia, tanquàm certiſſima æterni fati omina ab illis tradita ſunt. Qui cum 27. ſediſſet annis moritur. 14. Kal. Iulij, hæc mala contra ficta de ſe prodita vaticinia videns in humanis. De quibus in Epiſcopi Lupi ad Anglos oratione fuſiſsimè explicatur.

W. Malmſb. Sim. Dunelm.

Leofan men ȝetnapað þ ſoð iſ. þeoſ poſlð iſ on oſſte. ⁊ hit nealætð þam ende. ⁊ þi hit iſ on poſlde appalenȝe ſpa piſte. And ſpa hit ſceal nyðe æſ ante Cpiſtef to cyme yfelian ſpiðe. &c.

Quæ nimium prolixa eſt, vt inſeratur tota, ideoq; eius ſummam brevibus articulis comprehenſam perſtrinximus.

1. Huius vniuerſitatis finem inſtare docuit, quoniã peccatum exuberat, idq; ita prædictum in ſacris ſcripturis ante aduentum Antichriſti futurum, eaque mala oſtenſa palam quatuor annis ante Ethelredi regis obitum.

2. Gentes cum Chriſtianis conferens eas antetulit, planeq; oſtendit, quòd in illo impio diuino cultu falſaque religione multò ſint iuſtiores, feruentiores, & obſeruantiores quàm Chriſtiani, quorum vita indies fit ſceleratior. Nam Eccleſiæ vaſtantur, ſanctitas è vita tollitur, ordo clericalis ludibrio habetur & contemptui, viduitas ad ſecundas nuptias adigitur inuita, ima plebs proditoriè e regno ſumpto præcio venundatur, infantes ab ipſis incunabulis ad miſeram ſeruitutẽ ſumpti & redacti ſunt, omniſq; benignitas & eleemoſina periit, ipſi denique liberi auita libertate & ingenuitate frui, & in ſeruili conditione conſtituti, bonis magnis partis laboribus, aut aliunde conceſsis vti prohibentur.

3. Aliaque illorũ temporũ vitia commemorat multa. Parentum, liberorum, coniugum, amicorum, propinquorum atque agnatorum non eſſe Chriſtianis, aut hominibus dignam amoris & officij inter ſe retributionem & viciſsitudinem. Clericos amuſſi regulaq; ſua arctiori contempta, & laicos communi humana lege ſpreta viuere. Quæcunque mala iam eſſe vbique diffuſa atque diſſipata, eaque quæ ad Remp. labefactandam & euertendam ſumma ſunt. Proditionem atque falſum in ipſos dominos atque heros. Cuius fuit indicium Edwardi Regis ipſis hoſtibus traditio, parentumq; ac filiorum impietas, quod illi liberos, hi matres pecunia concedebant. Oſtendit ex hac Chriſtianæ vitæ & integritatis deterioratione, peruenisſe ad hanc gentem ignominiã & infamiã. Deinde bellum, famem, incendia, homicidium vndique gentem delere.

4. Furtum autem, egeſtatem, peſtem, latrocinia, & rapinas eſſe gentis propria & inteſtina mala. Quibus præter ſolitum acceſſere diuinitus cœli atque aeris intemperies, & ſterilitas agrorum.

5. Alia cum his punienda in regno frequentia oſtendit vitia, periuria, mendacia, & fœderum atque pignorum fractiones & violationes.

6. Piratas ipſa diuina ira ac vindicta in hanc gentem præualuiſſe. A quibus inuaſoribus ſæpe decem aut viginti vnà mulctati, coniuges atque filiæ inſpectantibus parentibus & maritis ſtupratæ, Domini ipſis ſeruis ſeruire coacti, Chriſtiani inſtar pecudum agminis vnà ducti & vinculis copulati, in pelagos varios acti, eos qui pecunia, vinculis, infamia, rapina, contumeliſque ac ſceleribus omnibus ſe male tractabant, & in nauigia cogebant, honorabant.

7. Has omnes dicebat calamitates regno inuectas, incenſo diuino numine,

quia hæc gens multifariam multiſq; modis deliquit, homicidio, auaritia, gula, furto, profuſione, pace ac inducijs inſidioſe conſtructis, barbariſmo, proditione atque technis vaferrimis, legum atque religionis contemptu, fraude, atque deſertione, propinquorum oppreſſione, ordinum contemptu, & maculato coniugio, inceſtu atque adulterio, iuramenti, fœderis, promiſſi, fidei, ieiuniorum atque feriarum crebra fractione, mendacijs orationiſq; vanitate. Ineſſe præterea in ordine clericali Apoſtatas, & deficientes atque renunciantes fidei, & inter Laicos permultos, qui ſummo odio clerum proſequuntur, legemq; diuinã, atque Chriſti imperium contemnunt. Quorum exemplo, qui ex fama populari magis q̃ ex diuina aut humana lege pendebant, ex facinoribus magis quàm ex recte geſtis gloriam atque commodum queſiuerunt.

8. Ad extremum vitæ prioris emendationem, pœnitentiam, atque nouitatẽ, omniſque mali vitationem ſuadens perorauit.

Habuit & aliam ad populum Anglicanum concionem, quæ huius temporis hiſtoriæ non eſt propria, quia ad vitam, ad virtutem fingendam, noſque ad diuinam voluntatem reducendos, quod vulgare eſt Theologorum thema, non ad illius ætatis corrigenda vitia pertinuit.

24. Æthelgarus.

Simeon Dunelm. W. Malmſb.

DEfuncto Dunſtano ſucceſſit Æthelgarus, Abbas primò noui Monaſterij Wintonienſis ab Ethelwaldo Winton: Epiſcopo creatus, deinde Seleſienſis Epiſcopus factus, poſtea Dacis hanc inſulam infeſtantibus, ad Archiepiſcopalem celſitudinem euectus eſt. De huius geſtis propter temporum iniuriam, paſſim omnia loca occupantem nihil memoriæ proditur. Aſt vbi annum vnum & menſes tres ſediſſet, vita exceſſit, ſepultus in Eccleſia Chriſti Cant: iacet.

25. Siricius.

Chron. Huntingd.

W. Thorne.

Liber. Londinen.

W. Nubergenſis.

Chron. Steph. Byrthinton.

SVceſſit Æthelgaro Siricius, qui ex Monacho Glaſconienſi Auguſtinenſis cœnobij Abbas Dunſtani Archiepiſcopi beneficio creatus eſt. Poſtea verò ſub eodem Dunſtano ad Epiſcopatum Wintonienſem euectus fuit. Deinde Æthelgaro defuncto Archiepiſcopalem ſedem anno Dom. 989. obtinuit. Qua potitus, etſi ante voluente rota fortunæ variabili (vt verbis vtar Wilhelmi Thorne) Monachi propter eorum inſolentiam ſedibus pulſi, & clerici introducti eſſent, hic tamen, cæca neſcio qua cupiditate ductus, clericos ſeculares eÿcere cepit, conſtitutis rurſum Monachis, cuius veſtigijs inſiſtens Aluricus ſucceſſor, illius conatũ ad effectũ perduxit. Et planè Wilhelmus Nubergenſis ipſe Monachus, tamen refert, clericos ſuo ordini aduerſos in Cant: & Wintonienſi Eccleſijs ante inductum Monachiſmum olim miniſtraſſe. Poſt hæc Siricius pacem Chriſtianis ab infidelibus Dacis 10. librarum millibus redemit ad ignominiam ſanè peneque perniciem totius Regni. Plura huius acta non commemorantur. Itaque poſtquàm obierat, in Eccleſia Chriſti Cant: ſepultus eſt. Dedit libros ſuos valde bonos Eccleſiæ Chriſti Cant.

26. Aluricius.

26. Aluricius.

Aluricius qui & Alfricus dictus est, ex Glasconiensi cœnobio similiter prodijt. Primoq; Abbas Abindoniæ, deinde Wiltunienſium Episcopus, tandemq; verò Cantuariensis Archiepiscopus designatur, & a Papa Iohanne pallium accepit. Vbi Cantuariam venit, a clericorum ordine, a quo minus vellet, susceptus est. Hic Siricij prædecessoris sui de clericis eijciendis propositum adimpleuit, omneſq; clericos locis suis cedere coegit, & Monachos introduxit. Hoc etiam tempore sedes Episcopalis Lindiffarnensis Dunelmum translata est. Aluricius vbi plures annos Cantuariensem Ecclesiam ab incursu crudeli Danorũ piè fortiterq; defendisset, obijt Anno Dom. 1006. & Abindoniæ primò sepultus, posteà ad suam Cantuariensem Ecclesiam deductus, ibiquè humatus iacet.

Histor. Petriburg.

Chron. Steph. Byrchinton.

27. Elphegus.

Elphegus etiam ex prioratu Glasconiæ profectus est, primùm Abbas Bathoniæ constitutus est, a splendidissimis parentibus originem ducens, adolescentiæ annos transegit in Monasterio de Hyrst, vbi religionis habitum suscepit: postea Monasterio egressus Bathoniam se contulit, vbi constructo habitaculo se inclusit, vt corpus nimio vigore redundans ieiunijs & continentia coerceret: vnde ad eum magna Monachorum turba, & maiorum suorum origine, & tam exacto genere vitæ instituto ducta, confluxit. Quibus ille continentiæ legem indicens, sese angusta habitatione concluſit. Mox Monachi ab eo instituti, plerique fidei & professionis immemores, præscriptis ab eo continentiæ regulis non parebant: sed media nocte gulæ, potationiq; operam dabant, tum ad lasciuiam & omnẽ intemperantiam proclines, ea quæ dictu turpia sunt perpetrabant. Mortuo deinde Wintonienſi Episcopo Ethelwaldo, eiusdem Ecclesiæ Monachi cum clericis de nouo pontifice eligendo summopere contendebant. Siquidem clerici eiusdem Ecclesiæ sceleratissimam vitam contra Canonum statuta degentes, cum a præfato antistite sapius, vt prauos mores corrigerent, neue quæ praue gesserant, pertinaci spiritu defendere vellent, rogati, nec eius monitis obsequuti, sanctione ac decreto excluſi sunt, eorumq; loco acciti alij, qui vita digniores habebantur. Itaque Clericis exterminatis Monachi admittuntur, vnde in Episcopi electione Clerici Clericum, Monachi Monachum, vtrique suæ voluntatis fautorem optabant. Quod cum animaduertisset Dunstanus, ad orationis anchoram confugit, deumq; futurorum scientissimum supplicauit, quatenus dignaretur ostendere, quis regendæ Ecclesiæ dignus foret. Cumq; crebrò a deo precibus instaret, sibi visus est videre Andream Apostolum talia dicentem. Quid (inquit) charissime contristaris? quid tam lugubres querelas lachrimãdo effundis? Surge & Elphego Abbati manum impone, & Episcopum desolatæ Ecclesiæ constitue, nec te aliquorum potentia prohibeat, cum non ab homine, sed a deo hac de illo sententia processit. Nec verò de me te sollicitũ reddam. Ego sum Andreas filij dei Apostolus, tuæquè salutis diligentissimum custodem me esse noueris. Sicquè exhilaratus

Dunstanus, Elphegum, vt iussus fuerat, Episcopum Winton: consecrauit, & ad sedem suam cum honore remisit.

Omnis tunc & Papæ & Dunstani in promouendis Monachis, clericisq; deprimendis cura & solicitudo versabatur. Sicut enim in Wallia quatuor Episcopatus, & in Anglia septendecem fuerunt, ita octo eorum Episcopos Monachos esse debere, quod in alijs prouincijs aut nusquàm, aut raro inuenies, statuerunt. Quia primi Romani in Anglia prædicatores, Augustinus, Mellitus, Iustus & Laurentius Monachi antè fuerunt: in alijs autem octo Episcopalibus sedibus canonicos sæculares, & in vno canonicos regulares instituendos Episcopos decretum. Cuius rei testimonium ex Iohannis Papæ ad Edgarum Epistola de Winton: Episcopatu lucidum habemus, nec procul a vero esse potest, similes Papæ Epistolas pro reliquis Episcopatibus, vbi Monachi præfuerunt, emanasse.

Robertus Abbas.

Ex Archiuis. I*Ohannes Episcopus, seruus seruorum Dei Eadgaro Regi excellentissimo, atque omnibus Episcopis, Ducibus, Comitibus, Abbatibus, & cuncto fideli populo Anglicæ gentis Christianam salutem & Apostolicã benedictionẽ. Quoniã semper sunt concedenda, quæ rationabilibus queruntur desiderijs, oportet vt vestræ piæ petitionis studium in priuilegijs minimè offendatur præstandis. Scimus enim glorioſe fili imperij vestri dignitatem zelo diuinæ legis ita vndique munitam, vt indesinenter pro venerabilium locorũ percogitet stabilitate, quatenus proueniente pro labore schola dominici multiplicetur seruitij, & largitori omnium Deo abunde fructus referantur milleni. Quare rex inclyte ac fili charissime, quid vestra excellentia per fratrem & coepiscopum nostrum Dunstanũ ab hac Apostolica sede, cui licet immeriti præsidemus, exposcit, omnimodis concedimus, authoritate Apostolica sancientes, vt de Monasterio in Wintonia ciuitate, in honorem S. Trinitatis, & beatissimorum Apostolorũ Petri & Pauli cõstructo: quod vetus differentia noui illius quod iuxta est cœnobij, cognominatur Canonici, Domino & Episcopo suo, omnibus catholicæ fidei cultoribus ex patentibus culparum suarum turpitudinibus odibilis, & in eisdem secundùm impœnitens cor eorum, inuerecundè perdurantes, cum suo præposito, vtpote vasa diaboli eijciantur, & sicut vestra sublimitas desiderat, dilectissimus frater & coepiscopus noster Ethelwaldus regularibus disciplinis apprime imbutus, Monachorum secundùm præcepta regulæ viuentium gregem enutriat, eisq; inibi perpetuam mansionem statuat. Ille qui eorum vitam ita sanctitatis moribus exornet, vt pastore ad laboris sui præmium vocato, non aliunde quàm ex illa congregatione alteri in locum regiminis succedat. Quod si impedientibus (quod absit) peccatis ad hoc pontificale officium in eadem congregatione idoneum inueniri minimè posse contigerit, authoritate Apostolorũ principis Petri cui Dominus ac saluator noster ligandi, soluendiq; potestatem contradidit: præcipimus vt nemo ex Clericorum ordine ad huius regimen Ecclesiæ promoueatur: sed potius ex alia qualiter congregatione, qui dignus inuentus fuerit Monachus, assumatur, & huic Ecclesiæ præficiatur. Si quis enim interea, quod non credimus, hæc Apostolicæ sedis priuilegij decreta irrita facere, & ea quæ a nobis piè indulta sunt, intaminare præsumpserit, authoritate eiusdem cœlestis claui geri Petri, omniumq; successorum eius sciat se anathematis vinculo innodatũ, & in illo magni iudicij die perpetualiter damnandum. In*

Christo

Christo valeas Domine fili.

Sed posteaquàm hoc decreto elatiores facti Monachi, intollerabilis illorum arrogantia tam Regibus quàm Episcopis ipsis ac proceribus visa est, ab Henrico rege post conquestum eius nominis primo, intercedentibus & postulantibus id Episcopis institutum fuit, vt Monachi amplius in Episcopatibus non præficerentur. Cuius decreti causam & historiam in vita Rhodulphi Cant: post Anselmum Archiepiscopi inferius recitabimus.

Elphegus autem vt Monachi scribunt, ita se omnium moribus conformauit, vt & omnibus charus esset, & nemo, quod rarum est inter homines, eius gloriæ inuideret, tum summæ in omnes extitit misericordiæ In se tamẽ nimium seuerus, & quasi carnifex apparebat. Nã brumæ media nocte surgere, niuem & glaciem nudis pedibus transire, & ad auroram orationi vacare consueuit. Et pransus tam vacuus cibo ferè a mensa surrexit, quàm accessit, vnde corpus illius ad tantam maciem redactum est, vt cum manus in altum porrigeret, per medias palmarum iuncturas, claritas aeris perspici posset. Tam apertæ prætcrea & ingenuæ fuit naturæ, vt quiuis ex eius sermone animi sui sensum facilè colligere potuisset.

Sed consueuerunt semper Pontificij de suis sanctis stupenda quædam & monstri similia cõmemorare, veluti quòd Peoronius ambulabat edens, ne carni suæ placeret. Pambus noluit plus vno versu. i. dixi custodiam u. m. u. n. d. ī. l. m. *discere, dum ipsum compleret. Qui interroganti se de eodem versu respondit, vix xlix. annis ipsum implere potui. Qui rogante Episcopo Athanasio, vt ab heremo secum veniret ad Alexandriam, fleuit de ornatu mulieris. Ammonius dum cum Athanasio venisset Romam, nullum ibi vidit nisi Basilicam Apostolorum Petri & Pauli: qui ad Episcopatum tractus, ne Episcopus esset suam abscidit aurem. Iohannes pater trium millium monachorum. Serapion pater x. millium Monachorum. Dioscorus pater C. Monachorum, qui ante cõmunionem conscientias singulorum fratrum pandebat. Theonas xxx. annis tacuit. Helenus ignem in sinu portabat. Helias Cx. Monachorum pater in heremo solus annis lxx. Apelles faber ferrum ex fornace crudum trahens manu, nocte faciem dæmonis fingentis se in formam mulieris pulchræ percussit. Isidorus suum clausit Monasterium, intus habens necessaria. Apollo annis xl. vixit in exteriori solitudine. Dorotheus cuius cibus erat panis vj. vnciarum, & fasciculus vnus holeris & aqua. Piamon præsbyter cui offerenti corpus Christi in sacramento angelus circa altare apparuit, nomina absentium fratrumq́, præsentium scribens. Marcus cui hora communionis angelus corpus Christi præbuit. Moses vasa fratrum nocte aqua impleuit, per x. stadia, xx. vel xxx. eam afferens: quique iiij. latrones suum hospitium infestantes lignauit, craſtinò eos in commune fratrũ humeris portans. Iulianus lxx. annis in cella reclusus nec visus, nec locutus tam diu est. Hæc & his similia infinita non deliria, sed portenta, quis Christianus æquo iudicio tollerare potest. Sed ad Elphegum reuertamur, qui Wintonienſis Episcopus, Alfrico mortuo, Roma tandem Cant: Ecclesiæ pallium accepit. Vir omnibus rebus ornatus, & propagandæ pietatis studio, etiam barbaros, qui inter hostes erant, ad veræ religionis cultum, prædicatione & exemplo adduxit. At sæuientibus ob non solutum*

Histor. Petriburg. Latinè.

tributum Dacis, Ecclesia Christi spoliatur, ipsa Cantuaria capitur, vtraque demum comburuntur. Grex Monachorum, turba virorum, & mulierum decimantur, vt decimo quoque per sortes liberato atque saluo, cæteri omnes trucidentur. Ita pro octingentis quatuor vita condonatis, septem millia, ducenti triginta quatuor sunt interfecti. Ipse porro Elphegus 7. mensibus, carceribus detentus, postea Grenouicum adductus, ab infidelibus securi percussus obijt, Swano Dano in Anglia regnante. Sed Dacos hoc furore sæuientes ira Dei consumpsit. Sepultus erat Elphegus in Ecclesia Paulina Londini, indeq; mandato Canuti regis, ad Ecclesiam Christi Cantuariæ transuectus in sepulchro conditur. Tanta tamen in delinquentes seueritate fuit, vt quendam furem pro multiplici reatu flagellis cæsum, mitti iussit in cippum acrioribus supplicijs cruciandum, qui diu in pœnis iacuit. Ethelwaldum proximè ante se Winton: Episcopum summo semper honore coluit & æstimauit.

Lelandus. Sim. Dunelm. W. Malmsb.

Ioh. Capgra.

28. Liuingus.

Chron. Steph. Byrchinton Cant: Monach: de Archiepis.

LIuingus cognomento Elstanus, ab Episcopatu Wellensi, quem ante gesserat, post Elphegi mortem ad Cantuariensem Archiepiscopatum postulatus venit. Huius tempora, quoniam ob Dacorũ crebras incursiones turbulentissima, plenaq; vastitatis fuerunt, sine alicuius rei tanquàm ab Archiepiscopo gestæ cõmemoratione scriptores omnes pertranseunt. Sed certum est Monachorum otium totam Anglorum gentem in tantam ignauiam atque socordiam exemplo suo deduxisse, vt ad repellẽdos vndique influentes hostes, nec erigere animos, nec vires atque copias colligere valeret. Ita nobilis & perbeata patria, indigenis inspectantibus, nec resistere audentibus, vicinis barbaris exposita prædæ est. Huius rei vitium Monachi (parum æqui iudices) vt a se transferrent, Ethelredo Regi totum tribuunt, quem etiam insolenter & immodestè, præterq; suum officium, regiamq; maiestatem, quia illos nimium exultantes coercuit, onerant maledictis. Miserum, inertem, vecordem atque supinum vocant. Sed quid ageret? cum omnes penè regni facultates a re militari traductæ essent ad otia Monachorum. Quos etiam certissimũ est allexisse, suarumq; diuitiarum cupiditate incendisse Danos, quos tam grandi data pecunia arcere, & abigere suis finibus putabant. Namq; Dani quò maiori largitione affecti fuerũt, eò sæpius facturi prædam accessere. Quæ quidem insania, hostes atque prædones muneribus non armis profligare, ab ipsis Monachis primò profluxit. Siricius enim primus decreuit, vt grandi soluta pecunia Dani discederent, qua accepta discesserunt. Sed paulò post lucri suauitate deliniti, cum maxima copia et multitudine redière, & in ipsa Monasteria, quæ opulentissima ex acceptis prius donis experti sunt, maiori impetu quàm in alia quæcunque regni loca irruerunt. Rex ipse sæpe eos insecutus est, & vt patriam liberaret, interfici iussit. Quo quidem facto etsi reiecta aliquandiu eorum iuga ab Anglis fuerunt, parata tamen classe copiosa, crudeliores reuersi sunt. Quos hoc aduentu, dum Elphegus auertere pecunia vellet, eos quidem locupletauit, sed sibi atque patriæ incautè & imprudenter (vt diximus) prospexit. Edgari insignis classis, & bellicæ

W. Malmsb. De Pont. Chron: Eccle. Metrop: Cant.

Gerualius de gestis regum.

Supra in vita Elphegi.

copiæ,

copiæ, quæ solæ resistere debuerunt, cœnobijs ditandis a Dunstano antè dissipatæ & distributæ fuerunt. Nec dubium est quin bellica regni vis enervata, & otiosorum hominum affluentia hostibus satis nota, huius inuasionis atque belli causa fuit. Sed hic Liuingus (de quo agimus) cum patriam ita captam & direptam ab hostibus animaduerteret, postq; ipse a carceribus, quibus eum Dani septem mensibus inclusissent, euasisset, profugit in exilium. Ibi de afflicta patria lugens, cum Swani morte pacatæ res essent, & rex Æthelredus redijsset, ipse quoque reuersus est. Cui reuerso contigit, vt Æthelredo mortuo primò Edmundum Æthelredi filium, qui ob fortitudinem cognomento ferreum latus dictus est, regijs sacris Londini initiaret. Cumq; post indictum singulare illud certamen inter eum & Canutum Swani Daci filium, regnum ea conditione, vt vtrique ab armis discederent, inter eos dimideretur, ac Edmundo ex Corrici cuiusdam insidijs ferreo veru postea interempto, totum regnum in Canuti potestatem iam venisset, ei etiam Londini regium Diadema imposuit. Ita duobus ab eo regibus sacratis optabilem pacem post tantas turbas in fine vitæ vidit. Et postquàm septem sedisset annis, Ecclesiamq; Cantuariensem plurimis ornasset donis, cum gaudio moritur, & in Ecclesia Christi Cantuariæ sepultus in puluere iacet. anno Dom. 1020.

W. Malmsb. De Pont.

Geruasius de gestis regum.

Ste. Byrchint.

29. Agelnodus.

AGelnodus qui idem Egelnotus, Athelnothus, atque Æthelnothus a scriptoribus variè dictus est, propter eximiam et insitam virtutem onomasticè bonus appellabatur. Hic nobilis viri comitis Agelmari filius fuit. Hoc tempore in Ecclesia Christi Cantuariensi permisti cum Monachis, Canonici Cathedrales habitum quidem Monachalem gerebant, sed regula atque professione discrepabant. Itaque cùm in illa sæua Cantuariensium per Dacos decimatione (de qua in Elphegi vita supra diximus) Monachi, exceptis quatuor, omnes trucidati fuissent, canonici iam numero potiores præfectum seu præpositum suum ex aliarum Ecclesiarum cathedralium more, Decanum appellabant. Hinc Agelnotus, extinctis consumptisq; penè Monachis, ad id muneris assumptus, Ecclesiæ Christi Cantuariensis Decanus dictus est. Deinde ad Archiepiscopatum electus, Romam profectus est anno Dom. 1020. Ibi a Papa Benedicto & pallium, & primatus honorem accepit, ab eoquè brachium D. Augustini Hipponensis Episcopi, a Papa 100. talentis argenti comparatum in Angliam reportauit, ac Couentrensi Ecclesiæ dono dedit. Hanc autem Papalem in concedendis pallijs auri argentiq; voraginem, tanq; Caribdim reprehendit, emendauitquè posteà Canutus rex, qui ex illorum temporum cæco more, cùm Edmundo mortuo totum Imperium solus in Anglia gessit, ad scelera sua expianda paschali quodam tempore profectus Romam, dona quidem in Papam contulit ingentia, atque regia, vt illum inexplebilem satiaret gurgitem, sed ab eodem obtinuit, vt Schola Anglorum instituta Romæ, a censu pendendo liberaretur: deinde vt Angli atque Daci sui subditi, dũ Romam siue peregrinationis, siue cuiuscunq; negotiationis causa proficiscerentur, a Theloneo, quod viaticum est vectigal, essent immunes. Ad extremum exposita de immodico papalis in pallijs tribuendis

Chron. Steph. Byrchinton de Cant: Archiepis.

Chron. Eccl. Cant.

Matth. West.

W. Malmsb.

Pallij cõcessio gratuita esse debet.

dis lucro, etiam impetrauit, vt id deinceps concederetur gratis. De qua impetratione atque concessione lætus, scripsit ad Agelnotum Cantuariensem, & Alfricum Eboracensem Archiepiscopos, aliosquè regni præsules atque proceres. Cuius verba, quæ ad hanc rem necessaria sunt inseruimus.

" Canutus Rex totius Angliæ, & Danemarchiæ, & Norregiæ & partis Swanorum, Agelnotho Metropolitano, & Alfrico Eboracensi Archiepiscopo, omnibusq; Episcopis & Primatibus, & toti genti Anglorum tam nobilibus quàm plebeis salutem. &c. & infra. Conquestus sum iterum coram Domino Papa, & mihi valde displicere dixi, quod mei Archiepiscopi interim angariabantur immensitate pecuniarum quæ ab eis expetebantur, dum pro pallio accipiendo secundùm morem Apostolicam sedem expeterent, decretumq; est ne id deinceps fiat. Cuncta enim quæ a Domino Papa, & Imperatore, & a Rege Radulpho, cæterisq; Principibus, per quorum terras nobis transitus est ad Romam, pro meæ gentis vtilitate postulabam, libenter annuerunt. Et concessa etiam sacramento confirmarunt, sub testimonio quatuor Archiepiscoporum, & xx. Episcoporum, & innumeræ multitudinis ducum & nobilium quæ aderat. &c.

Ita pallium ex hac concessione atque iuramento papali non emptum, sed gratuitum deinceps semper fuit, etsi infinitis alijs artibus atque dolis immensos thesauros illa pontificia fraus expressit atque hausit. Agelnotus autem iam cum pallio reuersus Cantuariam, Ecclesiam Christi non dum post Danicam vastationem integrè reparatam, totam restauranit, Canutoq; regi charus in intimis semper adfuit consilijs. Qui cum Edmundo regi interfecto condere magnificum atque regium voluit Monasterium, adhibuit sibi tum Agelnotũ, cuius solertia presbyteros eo loco amouit, Monachosq; statuit. Etsi in presbyteris extrudendis tam Rex quàm Archiepiscopus humanitate summa vsi sunt, namque eos aut ad Monasticam professionem habitumquè perduxerunt, aut si profiteri, habitumquè illum gerere noluerunt, collatis sibi alijs rebus, ex quibus solito abundantius victum haberent ac vestitum, in alia loca migrare fecerunt. Hæc regalis sanè & Archiepiscopalis, etsi in re superstitiosa, scripta nobisquè ab ipsis Monachis prodita benignitas, exemplo debuit esse posteris pontificijs, qui tanta impietate & sæuitia coniugatos clericos & fœdere coniugij, & ab omnium possessionum iure nulla facta compensatione seperabant. Monachatus autem iste quanquàm in singula celebriora regni loca se irrepsit, tamen plerumque tum sacerdotalis ordinis viris permistus fuit. Id quod cum ex permultis constat historijs, tum ex ipsorum Monachorum scriptis maximè. Vt enim ea non repetamus quæ ante commemorata sunt, Aluricius qui susceptos Siricij conatus in clericis è Monachorum grege penitus extirpandis perfecit, cum pro Archiepiscopatus capienda possessione venisset Cantuariam, a clericorum ordine, a quo minimè vellet, receptus est, de quibus ab Ecclesia sua amouendis, quod tum in animo consilium habuit, postea " cum rege communicauit. In quo narrauit, suam Ecclesiam Cantuariensem " ex prima eius per Gregorium & Augustinum institutione non ab alio ordine " præterquàm a Monachorum possideri oportere, clericos autem quorum iam " multitudo non modo suam sed pleraſque alias Monachales Ecclesias in Regno impleuisset, necessitate non lege inductos. Nam tempore Celnothi Archiepiscopi

Flor.

Ex Cantuariensis Ecclesiæ Historiola.

piſcopi Monachorum turbam peſte adeo conſumptam,& ad tantam paucitatem redactam, vt in Eccleſia Chriſti Cantuarienſi ne quinque Monachi ſupereſſent. Hac neceſsitate coactum Celnothum capellanos ſuos, & parochiales preſbyteros, vt numerus orantium aſsiduus compleretur, ad Monaſterium ducere, & cum Monachis coniungere. Iam autem adaucto iterum Monachorum numero non eſſe fas, quod tunc neceſsitatis, quæ nunc ceſſat, tantum fuit, in iuris aut conſuetudinis poteſtatem tranſferre. Rex aſſenſus Aluricio ſuaſit, vt pro pallio profectus quam celerrimè Romam, cum Papa de hac re ageret. Clerici excepto hoc Regis cum Aluricio communicato conſilio, auro & argento, cuius interuentu de Papæ iudicio ac ſententia certi ſtatuebant, onuſti, Romam properant. Sed Archiepiſcopi Aluricij nuncij, celeriùs antegreſsi, Papam prius in ſuam ſententiam traxerunt. Ita clericorum inanis labor pecuniam ſaltem tantam ſibi ſaluam fecit. Aluricio poſtea accedenti Papa cum magno honore ad Petri altare pallium ipſe impoſuit, cui etiam decedenti, quod Aluricus optauit, Papa imperauit, vt in Eccleſia ſua non alium virorum ordinem tolleraret, quàm Monachorum a Gregorio præceptum (vt ipſi tradunt) Auguſtino. Id quod reuerſus ſine mora perfecit. De qua tam atroci clericis facta iniuria, in Elphegi proximò ſequuti Archicpiſcopi vita ſupplicium diuinitus ſumptum eſt. Vt enim ante præſidente Celnotho Monachi fame perempti ad quinquenarium, ſic iterum ſub Elphego Dacorum iuſta crudelitate deleti, & ad pauciorē nempe quaternarium numerum diminuti fuerunt. Quæ renouata (vltione diuina) paucitas clericos iterum introduxit. Et quamuis Wil: Malmſ: exiſtimet, hoc veriſimile non videri, perturbatos ab Aluricio clericos, & Monachos introductos fuiſſe, tamen vtcunque res geſta ſit, W. Thorne ipſe Monachus hanc Monachorum atque clericorum in poſſidendis Eccleſijs viciſsitudinē neque belli, neque peſtis, neque paucitatis ratione (quod alij ſibi adulantes fingunt Monachi) ſed ipſorum Monachorum inſolentia contigiſſe ſcribit. Sed Agelnoti Archiepiſcopatus in hoc fœlix fuit, quòd Regem Canutum bonis artibus inſtruxit, aut (vt authoris verbis vtar) permulſit. Quo quidem verbo, non aliud iudicari voluit, quàm reges præljs atque cæde crebra incenſos, pacari non poſſe commodius quam humanitatis artibus. Vt Horatius

Ipſius authoris verba.

W. Malmſb. Li. 1. De Pont. Cap. 10.

W. Thorne.

Wil. De Reg:

Horatius Li. 1. Epiſtolarum Epiſtola. 2.

Nemo adeo ferus eſt qui non mitescere poſſit.
Si modo culturæ patientem commodet aurem.

Deinde quòd duos eiuſdem Canuti liberos 1. Haroldum, deinde Hardecanutum ſacrauit Canuti memor, qui huius boni Archiepiſcopi dictis ſemper acquieuit. Elphegi corpus decennio Londini ſepultum Cantuariam deductum in Chriſti Eccleſia inhumatur. Ipſe Agelnothus cum xvij. annis ſediſſet, quarto Kalend. Nouembris diem clauſit extremum, & in Eccleſia Chriſti Cant: ſepultus iacet.

Chron. Eccle. Metrop: Cant.

Idem Stephi. Byrchinton.

Quo etiam anno crebra fuerunt in Anglia mortes Epiſcoporum.

Math. Paris.

30. Edsinus.

Ste. Byrchinton. EDsinus, sæpe Elsinus, Ealsius atque Eadsinus dictus, sacerdos secularis, & Haroldi regis primò fuit capellanus, à quo ad Wintonien-sem Episcopatum promotus est. Deinde tam Harolde rege, quàm Agelnoto Archiepiscopo mortuo, ad Cantuarien-sem Archiepiscopatum postulatus & expetitus, ab Alexandro Papa pallium accepit regnante Hardecanuto Haroldi fratre. Hunc Archiepis-
W. Malmsb. De Pontif. copalem honorem Edsinus administrare per infirmam atque aduersam vale-
10 tudinem non potuit. Itaque Archiepiscopalia omnia iura & emolumenta, cum ipse tanto oneri impar esset, Siwardo cuidam demisit & deleganit. Ex eo Siwardus, Vicarius, Corepiscopus, & Archiepiscopi vices moderans dictus est.
W. Malmsb. De Pontif. Scribunt quidam Hardecanuto mortuo, Edwardum minorem Æthelredi regis filium, qui in Normannia pauperrimè exulauerat, atque Emmam matrem aduersam sibi senserat, Godwino Comite cum Danis renitentibus, in quorum tum potestatem regni copiæ peruenissent, ad obtinendum hoc regnum huius Archiepiscopi opera consilioq; adiutum. Quod ob magnam Regis in eum gratiam a vero alienum existimari non debet. Edwardus enim iam regno
Steph. Byrchinton. potitus ab eodem Edsino die Paschali, Elfrico Eboracensi Archiepiscopo om-
20 nibusque regni Episcopis & magnatibus astantibus, Wintoniæ consecratus,
Chron: Eccle. Metrop: Cant. & coronatus est, eumq; vt Patrem coluit ac obseruauit. Sed Edsinus diutur-na inualitudine intabescens, cum ab ea recreari nullo remedio se posse intellex-erat, omni administratione sponte (vt diximus) abdicatus, se morti paraturus,
W. Malmsb. De Pontif. egit cum Edwardo rege, & Godwino Comite, secreto atque longo sermone, vt Siwardus Abindonien sis Abbas, vicarius & coadiutor suus, se mortuo in Archiepiscopali sede succederet, verùm quia Siwardi magna fraus & ingra-titudo in ipsum Edsinum, qui eum honoribus tam amplis auxerat, & opi-bus locupletauerat, Regi comperta postea fuit, designatus iam Edsini succes-
30 sor amotus est. Concessus tamen ei ob Edsini honorificam memoriam Roffen-sis Episcopatus fuit, quo facti pudorem tegeret, & amissæ dignitatis mœsti-tiam auferret. Fraus hæc fuit, quòd omnia Archiepiscopatus bona, quæ in suam custodiam ab Edsino data essent, tàm cupidè miseréq; sibi reseruauit, vt ne alimenta quidem necessaria infirmo Edsino, qui in eius potestatem se posue-rat, administraret. Quæ ægritudo citius Edsinum quàm vis morbi con-
Ste. Byrchint. sumpsit. Itaque Edsinus postquàm xj. annis infirmissima valetudine Archie-piscopus fuisset, quinto Kal: Nouemb. obijt, & in Ecclesia Christi Cantuari-ensi sepultus est. Nomen suum hoc modo scripturis supponere consueuit. Ego Eadsinus Archiepiscopus Christi Ecclesiæ subscripsi. Huius tempore sedes Episcopalis Cridiensis ad Exoniam deducta fuit, quæ iam vna diocesi De-
40 uoniam, atque Cornubiam complexa est. Siwardus autem ægritudine ex pro-prij facinoris indignitate, ac turpitudine confectus, defertur Abindoniam, ibi-que duobus mensibus in morbo decumbens moritur ac sepultus est. Edsinus ex voluntate Edwardi Regis inter sanctos relatus est. In his Archiepiscopis, quo-rum turbulenta tempora nihil memorabile pepererunt, etsi simus breuiores, ea tamen recensuimus quæ commemorantur a scriptoribus. In his quæ sequuntur

Archiepis-

Archiepiſcopis ob regni atque imperij ad Normannos mutationẽ, prolixiora ſcribendi argumenta dabuntur.

31. Robertus.

Robertus gente Normãnus, ex cœnobio Gemiticẽſi venit in Angliã, accerſitus ab Edwardo Rege, cui ob ſua in eum antea in Normannia exulantem merita, amicitiamq; quæ regi cum Wilhelmo Normanniæ duce tunc interceſſerat, charus fuit. Primùm Londinenſis Epiſcopus, deinde Cantuarienſis Archiepiſcopus, eiuſdem regis gratia inſtitutus eſt. Huius acta etſi pauca, tamen inſignia & mirabilia poſteritati traduntur. Hic enim author atque nuncius fuit tam pio ſanctoq; regi, vt a quibuſdam aſſeritur, quòd liberis caruiſſet, vt Guglielmum Normanniæ Ducem hæredem regniq; ſucceſſorem inſtitueret. Ideoq; vnà cum Heraldo tunc comite in Normanniã miſſus eſt, vt regis beneuolentiam, regniq; potiundi ſpem Duci declararet. Et Heraldus de regno poſt regis obitum Duci tradendo, fidẽ ſuam iuramento tunc Rhotomagi obligauit, quam poſteà fregit, regnumq; contra iuramenti ſui religionẽ doloſè occupauit. Cuius rei pœnas, in prælio poſteà victus a Duce, amiſſo regno, morteq; perſoluit. Sed Archiepiſcopus, cum & regis Edwardi & Ducis ſucceſſuri, obtenta per hanc legationẽ gratia, potentiam ſuam a quocunq; periculo munitam tutamq; exiſtimaret, nec cuiuſquàm authoritatem ſuæ parem ferre poterat, Emmæ reginæ, Edwardi regis matris, cuius & regi populoq; gratiam, virtutiſq; famam, & amicitijs diuitijsq; firmatam potentiam in Anglia tunc maximam eſſe perſpexerat, exitium, inaudito & inuſitato fraudis genere, cuius euentus ſibi exitioſus fuit, fabricauit. Primùm regem ipſum facillimis moribus præditum, & accuſationibus quærelisq; aures patefacientem, in eam incendit, quòd nec ſe exulantem exhibuiſſet, fraternaq; cædis cum Godwino comite rea fuiſſet. Tum quòd conſuetudine Aidwini Wintonienſis Epiſcopi in Wintonia vbi morabatur vteretur familiarius, q̃ neceſſe eſſet probæ, quippe ſolo contentæ Hardecanuto filio qui ante regnabat, & ſoli intentæ pontifici, quem colebat. Horum criminum rea poſtulata, bonis, prædiisq; ſpoliata, & in cœnobium Warwellæ detruſa, deductis facultatibus & regalibus ſumptibus, parciſſimè ex fiſco in arctiſſima cuſtodia alebatur. Godwinus in exilium cum filijs ſuis actus, eiuſdem Archiepiſcopi procuratione quòd Reginæ fauebat. Aidwinus Epiſcopus Emmæ dictus amaſius, Wintonienſis ciuitatis mœnijs ſe continere, nec inde ſub pœna capitis efferre pedem iuſſus. Regina in his conſtituta angustijs, literis ad Epiſcopos, quos ſibi fidos intellexerat, miſſis, & excuſauit ſe, & eos ſolicitauit, vt pro ſe intercederent, regemq; rogarent, vt de ſe legitimam ſine mora inquiſitionem haberet. Literarũ ſumma erat hæc: torqueri ſe magis aliena quàm ſua infamia, probare ſe iudicio paratam, & ſe & Wintonienſem Epiſcopum iniuſtè diffamari, filijq; ſui cædis inſontem, nec vnquàm contra regem aliquid eſſe molitam, placereq; ſibi ad criminum vitationem, etiam candentis & igniti ferri periculum, hoc tantum petere, vt abiecta cunctatione in Eccleſia S. Swithuni, hac ſua probatio purgatioq; fieret, ſecuram enim eſſe ſe cogitationis & conſcientiæ proprio teſtimonio. Quòd ſi in hoc inquiſitionis negotio rex tardaret, & procraſtinatione vteretur,

W. Malmſb.

Ex Bruto.

Robert: Winton: Monachus in Epit. rerum Britan.

Summa literarũ Emmæ Reginæ matris ad Edwardũ regem filium.

tur, seſe morituram. In tanta enim paupertate, quæ se ridiculam effeciſset, & vulgi opprobrio moleſtam, & inuitam vitam producere non poſſe, regemquè filium ſuum maiori infamia, vulgiquè odio flagraturum, ſi ſe reginam ac matrem, nec teſtibus, aut legitimis probationibus, nec ſua confeſſione iudicatam, criminiſquè expertem tam famoſa & arcta cuſtodia puniret. Omnibus enim perinde eſſe odioſum, ſi aut mater filium, aut filius matrem tam atroci odio proſequeretur. Eoquè magis, quòd in excelſo loco dignitatis ambo poſiti, vt virtutes, ſic & vitia vtriuſque in omnium oculos conſpicua & nota magis incurrũt. Ac Epiſcopi acceptis Reginæ literis Edwardũ regẽ conſulunt, querelam & preces reginæ exponunt. Rex facillitate & innocentia ſua, qui nihil vnq̃ ſua ſponte, niſi prouocatus ab alijs commiſiſſet perperam, eorum precibus facillimè ſuperatus eſſet, niſi reſtitiſſet Archiepiſcopus, qui ea tunc apud regem exiſtimatione fuit, vt ſi cornicem dixiſſet eſſe candidam, aſſenſum ei fuiſſet. Qui cum Epiſcopos proregina acriter inſtare ſenſerat, fraudem ſecum meditatus, quæ & illos ludere, & regis animum ad matris gratiam propenſum & inclinantem, auertere poſſit, ſic exorſus eſt. Conueniſtis (inquit) fratres Dominum noſtrum Regem de matre ſua fera, non fœmina, qua interceſſione retorquetis crimen matris in filium. Illa enim omnium petulantiſſima in regem & minas & conuitia euomuit, & vnà cum Epiſcopo Winton: adultero & frequentatore ſuo, etſi callidè ſimulat ſanctitatem, regem ipſum ſacrilegij reũ audet arguere, quòd illi indigno Epiſcopo, quem illa Chriſtum domini nominabat, authoritate regia iuſtè bona abſtulerit. Sed rem ipſam tangamus. Illa adultera Epiſcopum adulterum purgare vellet crimine. Quis autem purgabit eam, quæ præterq̃ quòd eſt adultera, & filij ſui Eluredi interfectionem conſenſu ratam habuit, & Edwardo venenum procurauit. Et quanquàm reginali dignitate ſit cæteris fœminis eminentior, tamen tot tantorumq̃ criminum ſuſpecta, genere examinationis ſtrictiſſimo & eiuſmodi perſonis inuſitato, & a ſæculis inaudito, quo & ſe, & amaſium paritèr ſuum culpa vacare probet. Quod ſi perferre illæſa poterit, ego, quia me huic accuſationi inſcripſi, honoribus meis veſtro iudicio condemnatus priuabor, purgatiquè reſtituentur, ſin purgationis iudicio rea deprehenſa fuerit, Monaſtica vita perpetua includatur. Cuius rei inuidiam atque culpam ne penes regem eſſe putetur, in me recipiam. Ac ne vos de genere probationis diutius ſuſpenſos teneam, ſic ſtatuo. Hæc infamis fœmina, nouem ignitos & candentes vomeres nudis pedibus ſupergrediatur & tranſeat, quorũ quatuor pro ſuo, quinque pro Epiſcopi Wintonienſis, quem innocentem aſſerit, iudicio fiant: Si titubauerit, ſi ſingulos vomeres pleno pede non preſſerit, ſi qualitercunque læſa fuerit, feratur in eam tanquàm fornicariam ſententia. Quæ etſi alijs durior cenſura videatur, mihi tamen mitius et indulgentius ſecum actum videtur, quòd quæ capite plecti debuit, pedibus tantùm probatur. Itaque ſeueriſſimum hoc Archiepiſcopi decretum, a rege et Epiſcopis etſi inuitis, probatur. Adeo tunc Archiepiſcopalis authoritas etiam in potentiſſimos valuit, vt ipſa Regina, nec ſuis, nec Regis filij ſui, nec procerum aut Epiſcoporum viribus, nec alia ratione quàm innocentia ſua prohibere a ſe tam inſignem contumeliam et iniuriam potuit. Dies ad hoc et locus Wintoniæ ſtatuitur. Quò & rex & magnates & Epiſcopi ad vnum omnes conuenere præter Archiepiſcopum. Qui Doueri ægritudinem ſimulabat, vt ſi

Robert. Archiepiſcopi contra Emmam Inuectio.

vt si præter opinionem suam negotij euentus sequeretur, citò & sine impedimento posset aufugere. Regina huius decreti certior facta, illius atrocitate non minus turbata fuit, quam si optatissimum nuncium accepisset, regisq; iussu e Monasterio Wintoniam reducta est. Iamquè expiationis dies aderat.

Nocte præcedente Regina ad S. Swithuni tumulum vigilans oranit, illum inuocauit, vota suæ, ab illo periculo, redemptionis permulta fecit: tandem post multas vigilias, obrepente breui somno, vidisse in somnis dicitur Sanctum Swithunum assistentem, dicentemq;. Constans esto filia, Ego sum Swithunus quem inuocas, ego tecum sum, ne paueas. Confundentur qui te persequuntur, quia cum transieris per ignem, flamma non nocebit te. Tu autem remittes hanc noxam filio tuo. In hoc autem Monasterio, vt diximus, omni contentione & intercessione, Regina petijt tam periculosam purgationē subire, quia in summo fuit omnibus in Wentana ciuitate precio, quòd multis & suis, & maritorum suorum, Edwardi, Canutiq;, & Hardecanuti filij sui, regum prædijs diuitijsquè illud antè locupletauerat: tum vniuerso Angliæ clero chara fuit, quòd eos semper in tanta authoritate atque gratia apud reges tenuisset, vt mirum esse non possit, eorum omnium votis, suffragijs, viribusquè eam in tanto discrimine fuisse seruatam. Postridiè rex assistentibus sibi Episcopis & proceribus pro tribunali sedet, quò cum frequens populi clerique corona conuenisset, educta in publicum regina interrogatur: an id genus examinationis vellet subire. At illa modico vsa silentio, his verbis regem affata est. Domine ac fili charissime: Ego Emma mater tua, quæ te vtero sustuli, de proditione in te & Eluredum filios meos, nec non de turpitudine, violataquè pudicitia cum huius sedis Episcopo impetita, Deum inuoco, et in corpus meum testor, me nihil eorum, quæ mihi sunt imposita, nec re, nec proposito, aut cogitatione commisisse: illaquè, etsi maximè rigida ignis probatione sum contenta, nec dubito, quin Dominus Deus, eadem potentia qua Susannam ab iniquissimis vaferrimisquè iudicibus liberauit, ignisquè vim a tribus pueris in ardentē fornacem coniectis prohibuit, me etiam in hoc discrimine, tum a tam iniusti iudicij fraude & seueritate, tum ab ignis sensu tuebitur. His dictis, in templi pauimentis ex ritu & more benedicti nouem vomeres, incendio penè flagrantes collocantur: Reginaq; insons, calceis caligisquè exuta, impositio peplo, ac reiecta clamide succincta, a duobus tantum hinc inde Episcopis ad tormentum ducta est. Cæteri templo in exteriora atria discedūt. Totius autem populi clerique quasi vna voce vlulantis, S. Swithunū inuocantis & exclamātis, S. Swithune libera eam: maximus fletus penè ad cœlos elatus est, tantusquè clamoris sonitus vocibus, viribusquè omnium factus est, vt sanctus Swithunus vel ilicò sine mora, vel nunquàm occurreret, vt tonitrua reboantia superaret. Credebant enim illa sua vociferatione (vt author refert) Deum ipsum vim pati, coactumquè seruum suum Swithunum quasi violentèr extractum è cœlo, ad liberandam Reginam dimissurum. Episcopi ductores, etsi à lachymis cohibere se non poterant, Reginam tamen consolabantur. Et qui illam hortabantur, vt fortitèr hoc perferret, nec timeret, magis ipsi quàm illa timebant. Illa cuius tota cogitatio sine formidine in precibus defixa fuit, ad locum accedens, Episcopis pedes illius vtrinque dirigentibus, nouem vomeres nouem passibus, singulos tocius corporis pleno pondere premens, citò supergressa, nec ferrum vidit, nec sensit incendium. Et vlterius ab episcopis

ducta.

ducta. Num me (inquit) extra ecclesiam in qua probanda sum, estis ducturi? cur ad vomeres non ponor? At illi à lachrymis gaudio subito revocati, singultientes responderunt. Domina Regina respice, hoc atrox & arduum negotium mirando diuino auxilio illasa facilè transegisti. Quæ sublato peplo respexit, viditquè ferrum, diuinumquè agnouit miraculum. Redeamus igitur inquit ad Regem filium meum, vt perspectis meis pedibus, sciat me non aliud mali, quàm iniuriam & intollerabilem infamiam esse perpessam. Itaque ad Regem reuersi rem omnem narrant: cui vberrimè cadebant lachrimæ, & ad innocentis matris pedes humi iacens. Peccaui, inquit, mater in deum & in te, quòd qui omnem a te propellere iniuriam, infamiamq; delere & abstergere debuißem, tam ancipiti periculo a viro inimicissimo te exponi permiserim. Itaque indignus sum filius tuus dici. Nec ipsum Deum, quem semper summa pietate colui, propitium ac sæcundum mihi futurum suspicor, nisi hoc meum facinus pœna aliqua de me sumpta expiatur, tuaquè materna indulgentia remittatur. At illa pronum ad terram erigens filium. Meus erga te mi fili amor, quacunque, inquit, siue tua, siue alterius iniuria perimi nullo modo potest: mihi itaque plenè hac tua supplicatione satisfactum est, sed de Aldwino Episcopo cogitare te oportet, cui perinde ac mihi iniuria fuit illata, ab eo veniam si petieris, & ablata restitueris, dignum & te rege, & me matre tua facies. Itaque accersitus Episcopus a rege mœrente & veniam petente, ordini ac loco extra quem positus esset, restitutus, inter Episcopos sedebat. Posteaquè, vt admissum in matrem facinus expiaret, Rex ab Episcopis virgis cæsus, tribusquè maternis ictibus percußus, in matris gratiam populiquè venerationem redijt: omnia prædia cum fructibus medio tempore perceptis Reginæ et Episcopo Wintonienſi restituuntur. Qui diuinæ liberationis non immemores, vtrique tam Regina quàm Episcopus, nouem maneria ad perpetuam nouem vomerũ reiquè gestæ memoriã Monasterio S. Swithuni singuli concesserunt. Quas donationes rex et ratas cõfirmauit, & alia duo maneria, scilicet Meones & Portland Monasterio prædicto largitus est. Post hæc rex matris assiduis precibus Comitem Godwinum cum filijs suis, redditis eis pristinis honoribus ab exilio revocauit, & in summo honore habuit. Quorum ac regis tociusquè populi odio, tantiquè facti inuidia Archiepiscopus laborans profugit, ac in exilium se dedit voluntarium, vbi mortuus tandem in Gemiticensi Monasterio, vnde prodierat, sepultus iacet.

Petrus de Iclham in an. 957.

Erat hæc Emma ob pulchritudinem venustatemq; corporis ab Ethelredo rege ad coniugalem consuetudinẽ expetita, dictaquè flos Normanniæ, Richardo Normanniæ Duce tertio, viro incredibili magnanimitate pectorisquè fortitudine prædito, procreata. Qui quia nullum vnquàm periculum formidauerat, Richardus impauidus, seu sine metu, cognominatus est. Huius consuetudo fuit, vt vbicunq; prope Ecclesiam vel cæmiterium transiret, equo in Ecclesiam oratum descenderet: Et si Ecclesiam clausam non posset intrare, pro foribus templi oraret. Itaque in nocturno quodam itinere Ecclesiam procul conspicatus, ad eam diuertit, quam apertam ingressus, vidit in feretro humanum cadauer iacens sine custodibus, sepulturæ destinatum. Quo viso non tardatus, ad cancellam oratum festinauit. Et chirothecis detractis ac iuxta se positis attollens manus, tacitè deuoteq; oravit. Finita oratione audiuit a tergo ingentem sonitum quasi commoti & concussi feretri, hominemq; aperto ore contra se

brachia

brachia extendentem. At ille nullo modo stupefactus, impositō sibi crucis signo imperauit cadaueri, vt Dei nomine acquiesceret. Quod cum non faceret, indignatus dux pertrāsijt, & eductō gladio corpus illud medio dissecauit, vt hinc inde ex vtraque feretri parte diuisum caderet: egressusquè templo ad suos venit. Hac de causa per Normanniam edixit, ne deinceps cadauera sine custodibus & vigilia relinquerentur, donec sepultura conderentur: vnde postea inoleuit consuetudo, vt mortui sub vigilum custodia seruarentur, donec humarentur in sepultura, qui mos in Angliam e Normannia fortasse traductus est. Præclarū scilicet fundamētum vigiliæ mortuorum.

Ac paulò post Godwinus Comes, cum in splendido & solemni conuiuio ad mensam propter regem sedisset, & in eorum conspectu pincerna cum potu properans, vno pede titubans atque penè lapsus, altero casum vitans, se recepisset, Comes alludens euentui, quòd tam citò pes vnus alteri subueniset, Regi dixit: Hoc modo frater fratri opem ferre oportet. Cui rex ilico respondit. Ita & frater mihi opitulari potuisset, si sibi licuisset per se. Comes ex hoc responso mœstus, frustō panis in manus sumpto, dira sibi imprecans dixit. Faxit Dominus Deus, vt hac offa, quam in os mitto, sit mihi exitialis, si fraternæ tuæ cædis author aut reus fuerim. Acceptamq; offam deglutire non poterat, sed quasi strangulatus ilico expiranit. Quo viso rex, nec mente nec corpore motus: Extrahite inquit ministrantibus, delapsum sub mensa canem. Quod peregerunt, & Wintoniam ductum splendidè sepelierunt. Sub hæc tempora Aldwinus Episcopus decessit, cui Stigandus, de quo proximè tractaturi sumus, successit. Et quia ille purgationis modus Reginæ impositus, tum tanti periculi vitatio, morsq; Godwini execrationibus optata, incredibilem legentibus admirationem potest adferre, commodissimum erit hoc in loco, ad illorū temporū notam ea referre, quæ in huiusmodi purgationis & execrationis genere a veteribus obseruata fuerunt.

Si quis itaque furti, adulterij, homicidij, proditionis, falsi periurij aut cuiusquàm grauioris criminis suspectus esset, si nec suo testimonio, nec testibus, nec claris perspicuisq; probationibus conuinci poterat, accusatore vel indice id postulante antiquitus constitutum fuit, vt aqua gellida vel feruenti, aut candenti & ignito ferro, manu vel aliqua parte corporis tactus de criminatione probaretur, vt si frigoris vel caloris vim admoto corpore sensisset, reus iudicaretur: sin expers sensus fuisset, a suspicione absolueretur. In tam incredibilem superstitionem penèq; feritatem illis sæculis cæcitate peruentum est, vt humanis sensibus vim adferrent, vel elementis detraherent. Quoniam quæ quandoq; miracula ad nominis sui gloriam illustrandam, gentibusq; notam faciendam potenter & rarò effecisset Dominus, ea leuissimis de causis, singulisq; priuatis noxis, crebrò præscriptis oratiunculis & exorcismis suis inanibus, & decantatis ex ore potius, quàm corde emissis fieri repetebant. Neque animaduertebant Dominum, cum in carne fuisset, ea præter naturam signa poscentibus sæpe denegasse. Et Apostolos eadem visi rarò vt gentes ad fidem elicerent, edidisse. Hæc autem curiosa nimis criminum explaratio a veteribus Anglis & Saxonibus, prisco nomine Ordalcum appellabatur. Cuius nominis hæc fuit origo & interpretatio. Or, in veteri Saxonum lingua (vt quibusdā placet) priuandi particula fuit, cum præponeretur dictionibus: sicut a. græcè. Vt enim μερος, pars, ἀμερες sine parte intelligitur græce: sic ðel Saxonicè aliquid sine pars, orðel, non pars, sine parte, expers vel nequicq; significauit. Et adhuc

eiuſdem nominis vis aliqua moderna lingua retinetur. Paucum enim paruam partem **à ſmall deale**, *multum, magnam partem* **à great deale**: *nullam partem,* **no deale**, *partiriq;* **to deale** *dicimus.* Ordalium *igitur, ſiue* Ordealium *appellabant veteres Saxones, id genus inueſtigationis criminum, quo vendicati cruciatibus adhibiti, ſi doloris omnis & culpæ expertes iudicarentur: quaſi qui pœnam nequicquàm ſenſiſſent, neque quicquàm perperam, vt ſuſpicabatur commiſiſſent. Hæc autem credulitas, quæ tam multos decepit, a duorum Conſiliorum Triburienſis & Moguntinenſis decretis, qua Zelotypiæ legem a Moſe deſcriptam imitabantur, in populum deducta fuit. Triburienſis Conſilij hæc eſt conſtitutio. Si nobilis homo ingenuus in Synodo accuſatur, & negauerit, ſi fidelem eum eſſe ſciuerit, cum duodecem ingenuis ſe purget. Si autem deprehenſus fuerit in furto, periurio aut falſo teſtimonio ad iuramentum non admittatur: ſed ſicut qui ingenuus non eſt, cum feruente aqua vel ferro calido ſe purget. Moguntini autem Conſilij hæc conſtitutio eſt. Qui præſbyterum occidit xij. annos excommunicationi ſecundùm canones imponatur: aut ſi negauerit, ſi liber eſt cum lxxij. iuret. Si autem ſeruus, ſuper 12. vomeres feruentes ſe purget: conuictus noxa vſque ad vltimum vitæ tempus militiæ cingulo careat, & abſque coniugij ſpe maneat. Sed etſi præter hæc aquæ & ignis in experiundis reis facta pericula, aliæ etiam probationes tam in ſacra cœna & Euchariſtia, quàm in eſculentis & poculentis inſtituta ſunt, prius tamen de illa elementari, deinde de his poſterioribus, inferendi vel auferendi criminis modis dicamus. Omnes autem huiuſmodi expiationes præſcriptis quibuſdam exorcizandi & creaturas adiurandi formulis celebrabantur. Illa verò elementaris duplex, vt diximus, fuit. Aquoſa ſcilicet & ignea. Aqua vel calefacta multum & feruens fuit, vel gelida. In hanc accuſatus totus iniectus eſt, & tunc ſi crimine vacauit, ad fundum ferebatur, Conſcientia verò pauentem aqua non recepit, ſed tanquàm pondere carentem ſupra leuauit ac ſuſtulit. Hoc vltimum genus purgationis ad purgatorij demonſtrationem & confirmationem infert Bernhardus pater, & doctus & pius, qui vt plurima ſanctè & eruditè ſcripſit, tamen vt in prouerbio eſt, Bernhardus non vidit omnia. Bernhardi verba hæc ſunt. Quæſiti (inquit) fidem (nempe hi qui purgatorium non credebant) cum de quibus ſuſpecti videbantur, omnia prorſus ſuo more negarent, examinati iudicio aquæ mendaces inuenti ſunt. Cumq; iam negare non poſſent, quippe deprehenſi, aqua eos non recipiente, arrepto, vt dicitur, freno dentibus tam miſerè quàm liberè impietatem non confeſſi ſed profeſſi ſunt. Hæc Bernhardus.*

Alterum genus aquoſæ probationis fuit aquæ bullientis & feruidæ, in quam poſtulati brachium cubito tenus immerſum, ſi ſine dolore & læſione proferri poſſit, liberabatur: ſin dolorem aut cicatricem quàm minimo indicio ſignificaret, damnabatur. Hoc aquoſo probationis genere, Ruſtici, ſerui, libertini, aſcripticij, & infimæ conditionis homines expiari ſolebant.

An. 1177. Et an. Henr. 2. 23.

Walter: Couentren.

Sed interdum & nobiliores criminis ſuſpecti, aqua probabantur. Cum Londini ab ipſis ciuibus nocturna latrocinia perpetrabantur, cuiuſdam latronis manus, dum diuitis mercatoris ædes inuaderet, in conflictatione abſciſſa eſt, vnde is captus & carceribus mancipatus, cum de vita ſpem policitatione Indicis aeciperet ſi ſocios proderet, indicauit plures, inter quos quidam Iohannes (cognomento Senex) nobiliſſimus & ditiſſimus indicatus eſt. Qui cum

iudicio

iudicio aquæ ſe mundare non potuit, obtulit regi quingentas marcas, vt vitam redimeret. Sed quia aquæ iudicio periit, Rex nummos repudiauit. Itaq; Iohannes iudicio publico condemnatus ac fune ſuſpenſus eſt.

De Nobilioribus autem & ingenuis ſuſpectis per ferrum candens queſtio habebatur. Quod multiplex fuit: Aut enim ſimplex Ordaleum dicebatur, cum de vno crimine agebatur, cuius ferrum vnius erat libræ: aut ſi de pluribus, duplex triplexq; ſecundùm criminum multitudinem Ordaleum adhibitum fuit, quod pro criminum numero multiplicata pondera continebat. Hoc autem modo ſolitum eſt hoc Ordaleum perfici. Reus aut ferrum nuda manu candens ferebat, aut nudis pedibus ſuper ignitos vomeres, ſingulis a ſe diſtantes paſſibus, totidem paſſibus incedebat: & ſi aduſtionem ſenſiſſet, aut manibus pedibuſue læſus eſſet, carceribus, morte, exilio, vel eiuſmodi legitima pœna plectebatur, vel ſine dolore & nocumento ſolutus diſceſſit. Nunc expoſitis huius Ordalij generibus, oſtendamus quibus antiquorum regum Angliæ legibus ſancita fuerint, ab Ethelſtano ordientes: qui totum hoc de Ordaleo inſtituit in magna Synodo apud Geateleiam, ex prudenti Wſhelmi Archiepiſcopi aliorumq; Epiſcoporũ conſilio, & rurſus in Gratanleano concilio, cui Wlſtanus Archiepiſcopus interfuit, idem confirmauit. Cuius hæ ſunt Leges.

Ex antiquiſſimis exemplaribus ſic referente Chron: Iorolanenſi.

1 De Ordalio præcipimus in nomine Dei, & præcepto Archiepiſcopi, & omnium Epiſcoporum, ne aliquis intret Eccleſiam, poſtq; ignis infertur, vnde iudicium calefieri debet, præter præſbyterum, & eum qui ad iudicium iturus eſt. Et ſint menſurati ix. pedes a ſtaca vſque ad marcam, ad menſuram pedum eius qui ad iudicium ire debet. Et ſi aquæ iudicium ſit, calefiet donec excitetur ad bullitum, & ſit alfætum ferreum vel æreum, vel plumbeum vel de argilla: & ſi Andɒelɒtỳhde ſit, immergatur manus poſt lapidem, vel examen vſq; ad ꝑꝑrte: & ſi triplex accuſatio ſit, vſque ad cubitum. Et cum iudicium paratum erit, ingrediantur ex vtraque parte duo homines, & certi ſint, vt ita calidum ſit, ſicut prædiximus. Introeant totidem ex vtraque parte Iudicij ex longo Eccleſiæ, & ſint omnes ieiuni, & ab vxoribus ſuis ſe abſtineant ipſa nocte, & aſpergat ſuper eos aquam benedictam, & det eis oſculari, textũ ſancti Euangelij, & ſignum ſanctæ crucis, & nemo faciat ignem diutius, quàm benedictio incipiat, ſed iaceat ferrum ſuper carbones, vſque ad vltimam collectam: poſtea mittatur ſuper ſcaphas, & non ſit illic alia loquutio, quàm vt precentur ſedulò deum patrem, vt veritatem ſuam in eo manifeſtare dignetur. Et bibat accuſatus aquam benedictam, & inde conſpergatur manus eius, qua iudicium portare debet. Et ſic adeat, nouem pedes menſurati diſtinguantur inter ternos. In primo ſigno iuxta ſtacam teneat pedem ſuum dextrum, in ſecundo ſiniſtrum, inde transferat dextrum pedem in tertium ſignũ quando ferrum proijciet, & ad ſanctum altare feſtinet, & poſt inſigilletur manus eius, & inquiratur die tertia, ſi immunda ſit vel munda in ipſa ſigillatione. Et qui leges iſtas fregerit, ſit ordalium, ſit iudicium vel examen factum in eo, & reddat regi, Cxx. s. witæ.

2 Si quis ipſa triplicis Ordalij ſententia in fanum irrupiſſe conuincatur, ut prout in libro habetur iudiciali, compenſato.

3 De Ordalio ſimplici ſtatuimus, vt ſi quis furti ſæpius fuerit accuſatus, atque ipſa tandem Ordalij ſententia in reos referendus videatur, nec porro ha-

beat, qui fide eum ſuſtentent ſua, in cuſtodiam mittitor, vnde eum cognati, prout antea effati ſumus, liberanto.

4 Præterea ſtatuimus vt vnus per omnem ditionem noſtram, atque idem ſit nummus, eumq; nemo extra oppidum cudito. Atqui ſit monetariorum quisq; nummos corruperit, ei manus ſcelere violata præciditor, atque nummariæ conſpicienda fabricæ affigitor. Sin nummi adulterati poſtulatus aliquis criminis ſuſpicionem diluere voluerit, candentis ferri queſtione manum ſceleris puram atque immunem oſtendito. Quin ſi ipſa Ordalij ſententia reus extiterit, ita vti antea a nobis dictum eſt, fiat.

De ijs qui ſe ad Ordalei ſententiam ſubituros ſpondent.

7 Qui ſe Ordalij quæſtione examinandum obtulerit, triduo quàm id ſit aggreſſurus, ſacerdotem, vt is ſacra de more peragat, adito, atque interim pane, ſale, aqua & holeribus tantummodo veſcitor, miſſæ præterea illis ipſis diebus intereſto, munuſq; ſuum offerto: Sub ipſo autem quo eſt Ordalium ingreſſurus die, panem Euchariſticum ſumito, ac iureiurando ſe illius de quo appellatur, ſceleris purum, minimeq; conſcium iurato: Tum ſi aqua gelida faciunda eſt quæſtio, ad ſeſqui vlnam funis in aquam mergitor. Sin ferro fiat candenti, per continuum triduum obſignanda non reſignetur manus.

¶ Canuti Leges de Ordaleo.

1. Feſtis diebus omnibus, quatuor temporum ieiunijs, quadrageſima, cæteriſq; omnibus, quibus ritè fuerit indictum ieiunium diebus omnis Ordalij ac iuriſiurandi iuriſdictio intermittitor.

2. Si cuius apud centuriatos labefactata ſit fides, adeoq; is crebræ fuerit accuſationis infamia notatus, vt eum tres ſimul viri criminentur, aliaq; ex triplici Ordalio excuſatio nulla eſt accipienda. Verùm etiamuero ſi herus eius affirmarit, nec inſiurandum violaſſe ſeruum, nec iudicio Ordalei, (poſt coactum Wintoniæ Concilium) cecidiſſe, ex eadem illa centuria fideli vnum & alterum herus euocato, qui vnà ſecum iureiurando confirment, nec fidem iureiurando obſtrictam fefelliſſe ſeruum, nec Ordalij ſententia in reos relatum, nec furti nomine perſoluiſſe quicquàm, niſi quidem præſtò fuerit, præpoſitus aliquis, cuius in hac re ſatis habeat ponderis, dicti authoritas. Tum ſi iuſiurandum dederint, accuſato fiat eligendi poteſtas, vtrũ ſimplicis Ordalij ſententiam ſubire an iuſiurandũ, quod vni libræ & 30. denarijs æquali proportione reſpondeat, in tribus centurijs præſtare voluerit. Sin id illi iureiurando confirmare vereãtur, triplicis Ordalij quæſtione reus examinator: id autem ad quem nam modum fieri oportebit in lege ſua pluribus refert Canutus. Actor viros qui præiurent quinq; adhibeto, ipſe ſextus eſt.

3. Seruus ſi ipſa Ordalij ſententia in reos referatur, primò inuſtus compungitor, atque ſi ſecundò Ordalij quæſtione examinatus culpæ reus fiat, alia quàm capitis pœna non eſto.

4. Si quis ſaluti regis aut domini ſui inſidias tetenderit, vita & rebus ſuis omnibus plectitor, niſi quidem triplicis Ordalij quæſtione crimen diluerit.

De his qui ad iudicium ferri vel aquæ iudicati ſunt per iuſtitiã regis.

¶ Leges boni Regis Edwardi.

1. Die illo quo iudicium fieri debet, veniat illuc miniſter Epiſcopi cum clericis ſuis, & ſimilis iuſtitia regis cum legalibus hominibus prouinciæ illius, qui

qui videant & audiant, vt aquè omnia fiant, & quos dominus per misericordiã suã, non per merita saluare voluerit, quieti sint & liberè recedant, & quos iniquitas culpæ non dominus dãnauerit, iustitia regis de ipsis iustitiam faciat.

2. Si quis captiuus exilio destinatus, habuerit vxorem suam in patria subsistentem, & dixerit aliquis parentum murdrati eam nequitiæ fuisse participem, expurget se iudicio dei. i. Ordalio, quam si clementia dei & innocentia sua saluauerit, remaneat legalis cum dote sua & maritagio.

Has & alias leges boni regis Edouardi confirmauit Gulielmus Rex, & alij eum sequentes.

¶ Lex Gulielmi Regis.

Decretum est, vt si Francigena appellauerit Anglum de periurio, aut murdro, furto aut homicidio, aut Ran, quod dicitur aperta rapina, qua negari non poterit, Anglus se defendat, per quod melius voluerit, aut iudicio ferri candentis aut duello.

Quod Wilhelmi Regis decretum ante a prioribus Angliæ Regibus obseruatũ etiam a posterioribus regibus vsq; ad Iohannis regis tempora retentũ fuit.

Atque hæc de Ordalio aqua ferroq; probando. Nunc alia purgandi genera explicemus. Proxima est igitur Eucharistica, de qua in Concilio Wormacienſi his verbis statutum est. Sic sæpe contingit, vt in Monasterijs Monachorum furta perpetrentur, idcirco statuimus, vt quoniam ipsi fratres de talibus expurgare se debent, missa ab Abbate celebretur, vel ab aliquo ex presentibus fratribus, & sic expleta missa omnes communicentur in hæc verba. Corpus Domini sit tibi hodie ad probationem. Et iterum si Episcopo aut Præsbytero aliquod maleficium imputatum fuerit, pro singulis missam celebrare debet & communicare, & de singulis sibi imputatis innocentem se ostendere. Quod si non fecerit, quinquennio a liminibus Ecclesiæ extraneus habeatur. Eademq; purgatio in Angliam Canuti legibus recepta est, vt in L. sua §. Si quis.

Si quis itaque (inquit) sacerdotem ad certam aliquam religionis normam viuentem in crimen vocarit, atque is nullius sibi sceleris conscius fuerit, Missam (si modo id facere non vereatur) celebrato, & Eucharistia perceptione vnius calumniam omnem solus contundito: sin trium fuerit accusatio, perceptа (si modo ausus fuerit) Eucharistia, atque adiunctis sibi alijs eiusdem ordinis duobus, omnem cogitati sceleris suspicionem diluito. &c. Si vero eorum, qui aræ deseruierint aliquis, amicis orbatus, adeoq; qui secum vnà pariter iurent non habens, criminis fuerit postulatus, panem execratione deuotum comesto, atque de eo fiat, prout diuina feret voluntas, nisi quidem licitum fuerit Eucharistia perceptione se culpa liberare.

Hùc spectat quòd Lotharius Imperator, de adulterio petitus sub Adriano Papa 2. se, adhibitis proceribus Eucharistiæ perceptione purgare voluit: qui omnes eodem anno perierunt, vt Christianus Massaus an. 855. refert lib. 14. diuina nè ordinata virtute, an occulto veneno, quo in eiusmodi mysterijs etiam Papæ perempti sunt, incertum nobis est. Massei autem diserta verba repetamus. Lotharius Imperator de adulterio petitus, se per literas ad Adrianum Papam missas excusare conatus est. Cui respondit Pontifex, si non es adulterij reus veni Romam. Et corpus Christi nobiscum sume, venit Imp. negauit

ganit adulterium, sumpsit Eucharistiam vnà cum principibus suis, qui omnes eodem anno perierunt. Lotharius autem vix Placentiam veniens mortuus est. 8. Augusti.

Alterum propellendi criminis genus Monomachia seu duello expertum fuit. In quo tam accusator seu actor, quàm reus de veritate accusationis & iure actionis in iudicio prius propositæ, armis decertabant, vt secundum eum qui vicisset aut aduersarium ad deditionem coegisset, iudicaretur. In hoc genere constitutum fuit, vt partes per se vel per procuratores, liberos tamen homines, duello experiri poterant.

Vltimum quod scimus periculi genus, in panis Ordeacij & Casei comestione fuit. Qui manducatus insontibus alimento, reis autem Iudicio fuit, vtpote a quibus deglutiri non poterat: sed e gula proiectus omnes corporis artus tremore ac pallore affecit. Atque hæc omnia creaturis per certos exorcisandi modos adiuratis fiebant. Quos etsi varios peneq; innumerabiles recensere non possumus, certos tamen ad singula expiationum genera accommodatos demonstrabimus. Ac primum de ferro & aqua exorcisatis dicamus.

Ex veteribus missalibus & Pontificalibus Saxonicis.

¶ Purgatio per ferrum.

POst accusationem legittimè factam & triduum in ieiunijs & oratione consummatũ, sacerdos vestibus sacris præter casulam indutus: ferrum ante altare positum forcipe accipiat, & hymnum trium puerorum decantans, ad ignem deferat. Quò cum peruenerit, dicat sacerdos hanc orationem super locum vbi fiet ignis ad faciendum iudicium.

Benedic domine deus omnipotens locum istum, vt sit nobis in eo sanitas, sanctitas, castitas, virtus, & victoria, & sanctimonia, humilitas, bonitas, lenitas & plenitudo legis, & obedientia deo patri & filio & spiritu sancto, hæc benedictio sit semper super hunc locũ, & super omnes habitãtes in eo, per. &c.

Inde sequutæ similes super ignem benedictiones, quibus finitis ad Missam peruentum est, quæ plurimis eius generis exorcismis consarcinata, in celebratione Eucharistiæ his verbis ad reum participantem vsa est. Corpus hoc & sanguis Domini nostri Iesu Christi sit tibi hodie ad probationem. Qua peracta rursus pergit sacerdos ad ferrum purgatoriũ, multis oratiunculis sanctos sanctasq; omnes inuocans: quò perueniens legit Euangelium. In principio erat verbum. &c. quo perlecto aquam benedictam super ferrum spargit, & signum crucis faciens dicit, in nomine patris. &c. Mox accusatus accipiens ad nonem pedum mensuram ferrum perferat. Huius denique manus sub sigillo triduum inclusa tegatur, & si sanies crudescens in vestigio ferri reperiatur, culpabilis & immundus dicatur: sin autem mundus extiterit, laus & gloria deo referatur.

Io. Capgra.

Purgatio per aquam feruentem, eodem ritu, quo per candens ferrum peracta fuit paucis verbis immutatis: loco enim horum verborum. Si hoc candens ferrum tetigerit, hæc dicta sunt: si in hanc aquam feruentẽ miserit manum suam. Hac purgatione Sanctus Paternus probatus fuit, huius manus ter immersa læsionem non sensit: quamuis regis ministri illud ipsum attentantes combusti sunt. Quo etiam tempore Mulgunnus Borealium Britonum Rex edixit per omnẽ Britanniam vt omnis mendax aqua feruentissima deprehenderetur.

Ex Catalogo diuorũ Wallẽsiũ, vt in vita Paterni ibid. & Ioh. Capgr.

deretur. Et Cuthbertus Cant: Archiepiſcopus, quia has examinationes in Eccleſia Chriſti Metropolitica Cant: fieri noluit, aliam Eccleſiam in orientali parte maioris Eccleſiæ eidem penè contiguam, in honorem S. Iohannis Baptiſtæ erexit, vt examinationes iudiciorum pro varijs cauſis conſtitutorum, quæ ad correctionem ſceleratorum in Eccleſia Dei fieri ſolent, ibi celebrarentur, & Archiepiſcoporum corpora ſepelirentur. Et hic error tantis tenebris eam ætatem obduxerat, vt Wilhelmus Malmeſburienſis ſcribat. Omnes qui in Eccleſia Glaſconienſi, ferro vel aqua examinandi fuerant, ſi orationem in ea Eccleſia deponerent, omnes quos illa preſens memoria confitebatur, vno excepto de ſalute ſua tripudiarent.

Edmerus.

W. Malmſb. De antiquitate Glaſ. Eccleſiæ cap. de dignit. eiuſdem.

¶ *Purgatio per aquam gelidam.*

PEractis vt antè trium dierum ieiunijs, & ſacris de more, vt ſupra deſcripſimus, datur accuſato aqua benedicta, vt bibat, cum hac execratione. Hæc aqua ſit tibi in probationem hodie, deinde aqua gellida, in quam mittendus eſſet reus, huiuſmodi coniuratio adhibita eſt. Adiuro te creatura aquæ in nomine Dei patris omnipotentis, qui te in principio creauit, & iuſſit miniſtrare humanis neceſſitatibus, qui & iuſſit te ſegregare ab aquis ſuperioribus. Adiuro te etiam per ineffabile nomen Dei Ieſu Chriſti filij Dei viui, ſub pedibus cuius mare & elementum diuiſum ſe calcabile præbuit, qui etiam baptizari ſe in aquarum elemento voluit. Adiuro te etiam per ſpiritum Sanctum, qui ſuper dominum baptizatum deſcendit. Adiuro te per nomen ſanctum indiuiduæ trinitatis, cuius voluntate aquarum elementum diuiſum eſt, & populus Iſrael ſiccis pedibus ſtatim tranſiuerit. Ad cuius etiam inuocationem Heliſæus ferrum quod de manubrio exierat, ſuper aquam natare fecerat, aut nullo modo ſuſcipias hunc hominem. N. ſi aliquo eſt culpabilis de hoc quod ei obijcitur, ſi licet autem per opera aut per conſenſum, vel per conſcientiam, ſeu per vllum ingenium, ſed fac eum natare ſuper te, & nulla poſſit eſſe contra te cauſa facta, aut vllum præſtigium inimici, quod illud poſſit occultare. Per nomen autem Chriſti præcipimus tibi, vt nobis pro nomine eius obedias, cui omnis creatura ſeruit, quem Cherubin & Seraphin collaudant, dicentes, ſanctus, ſanctus, ſanctus Dominus Deus exercituum, qui etiam regnat & dominatur per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Poſtea recitatis alijs exorciſmis, reus exutis veſtibus aquas introijt: Quibus ſi immergeretur, liberabatur, ſin vero ſuſtẽtaretur, nec inundari poterat, damnabatur.

¶ *Exorciſmus panis Ordeacij & Caſei.*

QVorum appenſio vnius erat vnciæ, omnibuſq; præſentibus ieiunis ſacerdos primitus Letanias fecit, deinde huiuſmodi precatione vſus eſt.

Domine Ieſu Chriſte qui regnas in cœlis & in terris, & immobilis es in omnibus operibus tuis, dominator dominantium, Deus Angelorum & Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, Virginum, & omnium electorum, præſta quæſumus per ſanctum & admirabile nomen tuum, vt qui reus eſt huius furti vel homicidij, aut adulterij ſeu maleficij,

ficij, de quo hic nunc requiritur, vel in facto, vel in conſcientia, ad appoſitam ei pro oſtenſione veritatis, creaturã panis ſanctificati vel caſei, faux eius claudatur, guttur eius ſtranguletur, & in nomine tuo ante illud reijciatur quàm deuoretur, ſed & ſpiritus diabolicus, cui nulla communio cum tua ſuper veritate in hoc negotio ad ſubuertendum iudicium prauis præſtigiorum ſuorum molitionibus nil prævaleat, ſed qui reus & conſcius eſt rei præfractæ, ad hoc parabolum ſanctificati panis, vel caſei, & præſertim per dominici corporis & ſanguinis communionem, quẽ accepit, tremat, & tremendo palleat, & mutabundus in omnibus membris appareat: innoxius verò & inſcius ſobriè ad ſalubritatem ſui cum omni facilitate, hanc partem panis vel caſei in nomine ſignatam manducando deglutiat, vt cognoſcant omnes, quia tu es index iuſtus, qui ſaluos facis ſperantes in te, & non eſt alius præter te, qui viuis & regnas per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

Hæ omnes adiurationes ex veteribus miſſalibus & Pontificalibus Saxonum Libris verbatim excerptæ ſunt. In quibus multa, quæ adhuc in vſu a Pontificijs habentur de veſtibus, Templis, altaribus, locis oratorijs, campanis, paneq; & aqua ſanctificandis, eiſdem adiurationibus ritibuſq; deſcribuntur. At illæ tam contrarijs legibus quàm deſuetudine paulatim ſublatæ ſunt. Hæc verò eadem amentia cæcitateq; retinentur. Sed mirum non eſt hanc varietatem & inconſtantiam Papalibus ineſſe legibus, quæ (vt in prouerbio eſt) omnia prætio fingunt atque refingunt. Nam illas omnes, aquæ, ferri, duelli, ac Euchariſtiæ purgationes tanquàm authore Diabolo fabricatas, deumq; tentantes tandẽ poſt multa ſæcula Pontifices Romani prohibebant. Et de reis iudicia ſumi non alia ratione quàm ſpontanea confeßione, vel luculentis teſtimonijs atque probationibus ſtatuebant. Eamq; purgationem, quòd a vulgo recepta eſt, vulgarem, hanc ſuis inſtitutis ſancitam canonicam appellabant. De qua Gregorius primus ad Brunigildam Reginam Francorum, de Menna Epiſcopo purgando meminit & improbat.

Cauſa. 2. Queſt. 5.

Poſteaq; Stephanus Papa quintus de parentibus partus opprimentibus, coram Huberto Epiſcopo Maguntino purgandis non admittit, ferri candentis, vel aquæ feruentis examinationem. Spontanea enim confeßione inquit, vel teſtium approbatione publicata delicta, habito præ oculis dei timore, commiſſa ſunt regimini noſtro iudicare. Occulta verò & incognita illi ſunt relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum.

Monomachiam verò prohibuit Nicolaus, quæ ciuilibus ac Iuſtiniani legibus ante interdicta fuit, cum hæc & huiuſmodi ſectantes deum ſolummodo tentare videantur. Sed vtrum illa Euchariſtica panis atque caſei purgatio ſimiliter tollantur, dubitat cum ſuis gloſſographis Gratianus, & diſceptata paululum controuerſia, tandem eas quoq; abrogari concludit. Quòd quamq; Sixtus Papa coram Valentiniano Imperatore, ac Leo poſteà ea purgatione obiecta ſibi crimina diluebant, tamen ipſi reſcripſerunt. Suum exemplum alijs hoc non eligentibus formam non dare, neque quenquàm nolentem cogere. Id quod euidentius apparet ex ſequentium Paparum Epiſtolis Decretalibus, in quibus non aliam purgationem quàm canonicam a ſe deſcriptam permittebant. Vnde Honorius. 3. qui vixit tempore Iohannis Regis Angliæ, filij Regis Henrici ſecundi eam purgationem prohibuit. Nouum ne hoc an vſitatum a Pontificijs poſſit cenſeri, vt ea quæ priorum patrũ ac conſiliorum decretis ſtatuta fuerunt,

Decret. Lib. 5. titt: de purgatione canonica, & de purgatione vulgari.

runt, a posteris superstitiosa, Deum tentantia & contra canones facta fuisse dicantur. In quo errorem proprium & mutabilitatem ostendunt. Etsi enim assentior, rectè ac secundùm Deum egisse Pontifices, quòd huiusmodi nugis ac præstigijs, quæ multis ante eos sæculis in summo vsu & existimatione a veteribus culta & obseruata fuerunt, fidem omnem ac authoritatem detraxerint: in hoc tamen desidero illorum siue pietatem, siue prudentiam, quòd quæ in eo genere corrigere volebant, in alio deteriora effecerunt, vt immutata magis & ad nouas superstitiones traducta, quàm penitus deleta & extincta cernantur. Legat enim qui volet recentiores, & nostro præsertim æuo æditos Pontificales ac Missales libros, reperiet eos & cæremoniarum multitudine, & peragendi difficultate atque tædio, & exorcisationis amentia priores illos longè superare. Quibus enim non dicam verbis, sed portentis hæc & eiusmodi a Pontificijs adhuc adiurantur. Primarius lapis & cœmentum pro Ecclesia ædificanda, Sal & aqua, Panis benedictus, Dedicatio recentis Ecclesiæ, Altaria, vasa, indumenta, linteamina & ornamenta Ecclesiastica: Altare portatile, calix cum patena, crux noua, sanctorum imagines, Campana atque signa, cineres, incensus, tum in militum (vt vocant) regularium erectione, arma, enses & vexilla bellica. Hæc omnia, quàm solemni ritu sanctarum scripturarum sententijs ad suas decantationes perperam adhibitis, pontificij peragunt, paucis videamus. Lapis cũ Cæmento Episcopi manibus primùm aqua benedicta sparsus insculpto crucis signo, his sententijs in fundamento positus est. Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Deinde tu es Petrus, & super hanc Petram. &c: Postea precabantur, vt qui ad perficiendam Ecclesiam auxilium dederint, corporis & animæ salutem consequantur. In dedicatione autem Ecclesiæ iam extructæ Episcopus Ecclesiam ter circumiens, ostium bacculo pastorali ferit hoc psalmi carmine. Attollite Portas. &c: Cui Diaconus intus existens respondet ferè exanimatus: Quis est iste rex gloriæ? &c. Deinde ingrediens Episcopus in fundamento Ecclesiæ cineribus sparso, Alphabætum Græcum & Latinum bacculo describit: tum varijs multisq; Episcopi cleriq; incessibus, rectis, obliquis, retrogradis & transuersis parietes ac pauimenta aqua sparguntur. Cruces in parietibus chrismate cum dextro Episcopi pollice depinguntur: & infinitis penè completis cæremonijs ad extremum precatur, vt populus in ea conueniens per sacerdotum libamina cælesti sanctificatione saluatus, animæ salutem perpetuam consequatur. Et discedens Portam his verbis Episcopus vngit chrismate. Porta sis benedicta, sanctificata, consecrata, consignata & Deo commendata. Porta sis introitus salutis & pacis. Porta sis ostium pacificum, per eum, qui se ostium & ostiariũ appellauit. Non his augurijs conditum Solomonis templum fuit, quod pura condentis voluntate oblatum Deo, ab ipso consecratum fuit. Altaria autem innumeris huius generis precibus consecrantur, vt quicunq; in hoc altari sacranda libamina deuotus obtulerit, vel sacrata susceperit, subsidia præsentis vitæ accipiat, & remissionem pariter omnium peccatorum consequatur, & gratiam sempiternam redemptionis percipiat. Et, manè surgens Iacob erigebat lapidem in titulum, fundens oleum desuper, votum vouit domino: verè locus iste sanctus est, & ego nesciebam: ac erit Nomen meum ibi, dicit dominus: &, stetit Angelus iuxta aram templi. Si autem reliquias in ara reconderat Episcopus, addidit: Nationes ex longinquo ad te venient, & munera deferent. &c. Euan-

Ex veteribus Missal. & Pontifical. Saxon.

gelium autem eo die legebatur ex 5. Matthæi. Si ergo offers munus tuum ad altare. &c. Ad deuouendum autem altare portatile, decantatis plurimis psalmis & oratiunculis, precabatur Episcopus: Deus qui quondam legem in tabulis condidisti lapideis, & lapideum metallum ad obsequium tui sacrificij cõdidisti, annue dignanter, vt quicquid huic altari oblatum, sacratumue fuerit, nomini tuo assurgat, religioni proficiat, & fidei sit honori. Calix cum patena hoc modo benedicuntur: vt quemadmodum Melchisedech sacratus fuit calix: sic hoc vasculum & patena per sacerdotis benedictionem sanctificetur, & corporis ac sanguinis domini nouum sepulchrum fiat. Tum sacris ritibus tanq; Mosis iussu a Maria contextis, tributa exorcismis vis est arcendi malignos spiritus, & corporalia, noua redemptoris nostri sudaria dicta sunt. Crux verò nouæ vitæ lignum, per quod veteris ligni Ab Adamo sumptio, expiata appellatur. Quam Episcopus benedictam flexis genibus adorans & osculans precatur, vt orantes sequè inclinantes ad illam, inueniant corporis & animæ sanitatem. Et vt signum crucis sit remedium salutare generi humano, soliditas fidei, profectus operum, redemptio animarum, protectio, solamen ac tutela contra sæua iacula inimicorum. Et imaginibus similis optata potestas est, vt quicunq; coram illis sanctũ aliquem honorauerit, illius precibus gratiam in præsenti, & æternam gloriam obtineat in futuro. Ac vasis ornamentisq; sacratis, vt omnis immundus spiritus confusus longè discedat, ab Episcopo petitum est. Pro Campanis adiuratis Episcopi intercessionibus postulatum fuit, vt quemadmodum Mosis tuba, populus & ad diuinum cultum conuenit, & in hostes incensus est, & clangore tubarum Hiericontis mœnia corruerunt, & aduentu domini mare fugit, montes exultauerunt, & tota terra turbata est: sic per Campanæ tactum atque sonitum fideles inuitentur ad sacram matrem Ecclesiam, & cum melodia illius auribus insonuerit populorum, crescat in eis deuotio fidei, amor spiritualis, procul pellantur omnes insidiæ inimici, fragor grandinũ, procella turbinum, impetus tempestatum, temperentur infesta tonitrua, ventorumq; flatus fiant salubriter ac moderatè suspensi, prosternat aerias tempestates dextera tuæ virtutis, vt hoc audientes tintinabulum tremescant ac fugiant, ante crucis in eo depictum vexillum. In gladijs, armis, vexillisq; sacrandis precantur Episcopi, vt sint inimicis signa terribilia, at sanctis intercedentibus solidamenta, & victoriæ certa fiducia. Panis ad similitudinem quinq; panũ, Christi benedictione multiplicatum gustantibus imprecatus fuit, vt reciperent salutem tam animæ quàm corporis. Iam verò salis aquæq; benedictio, eorundemq; commixtio an non disertis est exorcismus verbis? Nam post planum exorcismum adiurat sacerdos, vt sint creaturæ exorcisatæ, precaturq; vt omnibus sumentibus sint salus animæ atque corporis, vt quicquid eo sale tactum aut respersum fuerit, careat omni immunditia, ab eoquè fugiat & discedat omnis phantasia & nequitia, ac versutia diabolicæ fraudis, omnisq; spiritus immundus adiuratus exemplo eius salis, qui ab Elisæo propheta in aquam proiectus sterilitatem deleuit, tum vt aqua exorcisata sumat effectum, ad abijciendos dæmones morbosq; pellendos, vt quicquid ea sparsum sit, careat omni immunditia, liberetur a noxa: Non illic resideat spiritus pestilens, non aura corrumpens, discedant omnes insidiæ latentis inimici: & si quid est, quod aut incolumitati habitantium inuidet, aut quieti, aspersione huius aquæ effugiat. Ad extremum, vt commixio salis & aquæ efficiatur salutare sacramentum.

Incensum

Incensum etiam benedictum creditur recipere hanc potestatem, vt omnes languores, omnesq; infirmitates, cunctaq; insidiæ inimici, odorem eius sentientes effugiant.

Sed quid huius generis infinita exempla persequar? Cui enim dubium est huiusmodi exorcismis papales ritus & ceremonias abundare, qui ab his, quos in ordinatione Ordalij, vulgarisq; purgationis antiquitus secuta est, quam serò damnabant, aut nihil differunt, aut pluribus magisq; stupendis prestigijs referti sunt. Ac Sanctus Augustinus, qui suo tempore de ceremoniarum multitudine quæstus est, si iã viueret, quid de hoc immenso numero & prolixo earum celebrandarum modo existimare poterat? Scribit enim Ianuario de ceremonijs loquens. Ipsam tamen religionem quàm pauciſsimis & manifestiſsimis celebrationum sacramentis misericordia Dei esse liberam noluit, seruilibus oneribus pressit, vt tollerabilior sit conditio Iudæorum, qui etiamsi tempus libertatis non agnouerint, legalibus tamen sarcinis nõ humanis præsumptionibus subijciuntur. Hæc Augustinus. Et sanè valde deflenda est huius temporis conditio, quòd Ecclesiæ Patres eadem mentis acie ab Ecclesia resecare has & eiusmodi ceremonias seu potius nugas, aut nolunt aut non possunt, quæ priora illa Ordalij vitia cernebant atque corrigebant. Sed illis vt superstitiosis damnatis & deletis, hæc quæ mordicus retinent, quamuis puerilia & deliria sint, ex illis tamẽ fabricantur atque struunt. Quantò modernis Pontificibus æquior fuit Gregorius qui scribit. Quomodo regulæ sanctorũ patrũ pro tempore, loco, et persona & negotio instante necessitate traditæ sunt. Hi autem nulla neque temporis, neque loci, neque negotij, neque personæ, neque cuiusquàm rei quàm suæ voluntatis atque gloriolæ rationem habentes, ne pusillis in rebus veritati cedere volunt.

Perpendat secum diligenter lector ex circumstantijs, quas secundùm rerum gestarum varietatem atque fidem ex probatiſsimis singularũ ætatũ scriptoribus descripsimus, illa quæ miracula affirmabant, fuisse Dæmonis tantùm ad decipiendum vulgus per Papalem clerum exercitata ludibria, nec magis dicenda miracula quàm fuerunt illa a Pharaonis præstigiatoribus demonstrata signa.

32. Stigandus.

Stigandus, vnde, aut a quibus originem traxit, nescitur. Certum est autem, quocunq; laborauerit vitio, & magno animo & profundo ingenio, & de patria bene meritum fuisse. Is in Remp. & Episcopatus gerendos, per gratiam Edwardi Confessoris, Regis leniſsimi, & sanctiſsimi Principis, cuius fuerat capellanus, virtute ne an calliditate irrepsit, pariter incertum est. Nam indoctum & illiteratum planè fuisse constat. Quæ tamen non sibi peculiaris, sed toti Anglicano clero fuit tunc communis inscitia, vt temporis potiùs quàm hominis defectus censeatur. Ad Archiepiscopalem celsitudinem his gradibus ascendit. Primùm orientalium Anglorum fuit Episcopus apud Helmham. Quem locum deseruit, non tam liberè & sponte, quàm vt Wintonienſi Episcopatu longe vberiori frueretur post obitum Alwini Episcopi. In quo occultatum diu auaritiæ & ambitionis scelus primò prodidit atque patefecit. Quarè auarus, ambitioſus, & simoniacus

Walter: Couentren.

W. Malmſb. Matth. Paris. An. 1070. Ex Ioranal. hiſtor. W. Malmſb. Hiſtor. Petriburg. Latina.

Walter Couentren. Histor. Petriburg. Latina. W. Malmsb. Ioh. Capgra.

An. Edwar. Conf. 10. an. dom. 1052.

Ex Ioranal. histor. Chron. Eccl. Cant. W. Malmsb.

Ex Ioranal. histor. W. Malmsb.

Tho. Sprott. An. 1066.

Ex Ioranal. histor.

passim nuncupatur. Quæ vitia indicauit apertius, quòd Wintonienſi Epiſcopatu non contentus, cum Regis animum, in Robertum tunc Cantuarienſem Archiepiſcopum, commotum animaduertiſſet, eodem ſiue in exilium eiecto, & ſede pulſo, ſiue ſponte fugiente, viuente tamen, & ſuperſtite, nec abdicato, Archiepiſcopatum occupauit. Hic Robertus antea regi charus, poſtq; Emmæ Reginæ matri ſuæ indixiſſet, vt violatæ pudicitiæ ſuſpicionem, ignitis & incenſis vomeribus, nudis ſuis pedibus ſupergreſſis, deleret & abſtergeret, eidem poſtea inuiſus fuit. Hunc igitur ſupplantauit Stigandus, & vſitatis ritibus, ac ceremonijs omiſsis, iuſſu tantum regio conſecratus eſt, anno eiuſdem Regis 10. & Leonis Rom. P. 3. Roberti tamen pallio vſus, & primus in habitu clericali, (vt quidã ſcribunt, ſed incogitanter) Archiepiſcopatu functus eſt. Hinc prædo dictus, & alienæ poſſeſſionis inuaſor, qui non per oſtium in Chriſti gregem & ouile intrauit. Nec tamen Archiepiſcopatu adepto, Epiſcopatum Wintonienſem dimiſit, ſed inexplebili ductus cupiditate, contra morem & inſtituta Eccleſiæ vtrumq; retinuit. Et quamuis ſæpe a ſede Romana accerſeretur, tamen vafris dilationibus & muneribus euaſit, eiuſq; authoritatem contempſit, atque deriſit, donec, vt mox dicetur, Wilhelmo Regi pœnas dediſſet, quem nullius ſuperauit calliditas & aſtutia. Hoc igitur Archiepiſcopatu, ſiue aſtu, ſiue gratuita regis largitione potitus, nè ſumma contentione, oblatiſue muneribus, a ſede Romana pallium obtinere potuit: etſi tunc omnia Romæ perinde eſſent venalia, ac prioribus & recentioribus temporibus. Tandem interuenientibus muneribus, a quodam Benedicto, ſui ſimili, & eiuſdem criminis reo impetrauit. Qui excommunicatus & a ſacris prohibitus, pari nequitia Romanam ſedem inuaſit, qua ille Cantuarienſem tenuit. Hæc cum geſsiſſet Stigandus, ratus ea tranquilla & diuturna fore, ſubitò ſequuta ſunt tempora, in Anglia aliquandiu turbulenta, & plena procellis, calamitoſa verò & planè exitioſa Stigando. Nam mortuo Edwardo Rege, qui ob vitæ integritatem, in regnando iuſtitiam & continentiam, legumq;, ſiue a ſe latarum, ſiue ex veteribus ſumptarum æquitatem, inter ſanctos relatus eſt, ſucceſsit Haraldus. Cui Gulielmus Normanniæ Dux, qui, tam ex promiſſo Edwardi, (cuius hoſpes in exilio fuerat) quàm iuramento Haraldi, (cuius fratres obſides tenuit) Regnum Angliæ vindicauit, ob eiuſdem iuriſiurandi violatam fidem & religionem, bellum indixit, & armatum Normannorum militem copioſa claſſe tranſuexit in Angliam, vbi cum Haraldo aperto marte & inſtructa acie de imperio dimicabat. Haraldus cerebro ex teli ictu tranſſixo cum Anglo ſuccubuit: Gulielmus victoria & Regno potitus eſt. Has regnorum mutaciones, neque caſu, aut fortuito, nec humanis tantùm viribus euenire, non modò a Philoſophis, qui naturales aiunt eſſe Rerumpub. conuerſiones, ſed a Theologis, qui (quod veriſsimum eſt) diuinitus fieri aſſerunt, admonemur. Hoc autem Normannorum Imperium, multis ante Edwardum annis, tacitè & quaſi diuino oraculo pranuntiatum legimus. Canuto enim rege, qui aliquot fuit ante Edwardum annis, Brithwoldum quendam, tunc Wentanum Epiſcopum, cum in nocturnis excubijs & lucubrationibus ſubijſſet ſibi de ſtirpe regia, quæ prope extincta & deleta fuerat, cogitatio, altus compreſsit ſomnus, in quo ſibi viſus eſt videre Petrum Apoſtolum, conſecrare Edwardum Regem in Normãnia tunc exulantem, calibi vita, ac viginti quatuor annis regnaturum. Quæ res non obſtupefecit, ſed ſic extulit Brithwoldum, vt percunctaretur, quis eſſet in regno ſucceſſurus.

ceſſurus. Cui hoc reſponſum eſt. Regnum Anglorum, Regnum Dei eſt. Et ipſe ſibi prouidebit regem. Ac ſanè, vt nec concedendum, ſic nec detrahendum nimium ſomnijs. Nam huius vaticinationis, qui peruetuſtos authores habet teſtes, euentus ipſe certus eſt. Quod admonet propheta oraculi inſtar eſſe diuini. Ipſiſq; Gulielmo in ſomnis occurrebat, de ſua in longæuũ regnatura gente, & progenie. Quam cum videmus ea fœlicitate regnare, cur de huius regis, aut illius Epiſcopi ſomnij veritate dubitamus? Sed ad Stigandum reuertamur.

Certum eſt, Gulielmo Duci, cùm Haraldum in acie proſtrauerat, totam Angliam ei ſuam vim & poteſtatem conceſſiſſe, præter Cantium comitatum, in quo Stigandus, ſiue belli renouandi, ſiue æquæ & honeſtæ habendæ ſubiectionis cauſa delituit, id tamen effecit pro ſuis Cantijs, quod in ſua patria nemo. Omnes enim inopinata cade Haraldi, ſtupore & mœrore affecti, in Gulielmi ditionem ſe dabant, præter Cantios. Qui conſultore Stigando, ſe domi, ſuiſq; finibus continebant. Ad quos cùm Gulielmus iter perrexiſſet, Stigandus, adnocato ſibi Egelſino Abbate Auguſtinenſi, qui totius tunc Cantij principatum tenebant, vniuerſum Comitatus populum in vnum locum congregabant, quibus & miſeram ac ſeruilem vicinorum conditionem, ſub Normannorum iuga redactam, & ſua pericula, quæ ex Gulielmi aduentu imminebant, declarabant. Populus mori potiùs in acie voluit, quàm ab vſitata libertate ad incognitam & inſolitam ſeruitutem deduci. Itaque dies ſtatutus eſt, quo apud Swanescombe Cantij oppidũ inſtructi armatiq; rurſus conuenirent. Stigandus & Egelſinus, Machabæorum more Duces exercitui præfecti, & vt auxilia ſua geminarent, inito conſilio decreuerunt, vt adueniente duce, et praeoccupatis tranſitibus, ſinguli milites ſingulos ramos, ea (vt videtur) magnitudine, qua vnuſquiſq; ſe tegere poſſit, in manibus coràm geſtarent. Poſtridie Gulielmus in campeſtribus prope Swanescombe, totam Cantij multitudinem, tanquàm nemus mobile ſe circumdantem, & paulatim moderato greſſu appropinquantem, attonitus mirabatur. Cantij cùm propiùs a duce abeſſent, eumq; circumuallatum animaduertiſſent, ramos deijciunt: arcubuſq; tenſis, gladijs euaginatis, & haſtis vibratis, cæteriſq; armorum generibus extenſis, tubæ ſono prælij ſignum dant. Dux cum exercitu ſtupefacti, vtpote qui ſuperiori elatus victoria, tanquàm in pugno continere ſe totam Angliam exiſtimaret, hoc ſubito Cantiorum motu perterritus, non de victoria ſolùm, & amiſſione exercitus, ſed de ſua vita periclitabatur. Poſtulatum eſt itaque, vt colloquium prius haberetur, antequam iniretur prælium. Stigandus & Egelſinus Cantiorum duces, mandati ſunt eorundem ad Gulielmum legati, qui pro ſuis Cantijs hac oratione vſi ſunt. Tho.Sprot.

Occurrunt tibi, Dux in clyte, Cantij, amici & tuæ ditioni parituri, ſi æquiſſimis eorum poſtulatis conceſſeris: vt qui libertatem a maioribus accepta, & leges ac conſuetudines patrias retinere contendunt, nec in ſeruitutem inexpertam redigi, aut noua iura tollerare volunt. Regiam enim poteſtatem, non dominatum ferre poſſunt. Illibata itaque libertate, reſeruatiſque moribus, legibuſq; priſtinis, recipe Cantios, non ſeruos, ſed fide & amore in te affectos ſubditos. Sin libertatẽ legumq; immunitatem auferre niteris, vnà & vitam auferes. Malint enim incerto marte tecum dimicare, & ſub certis hoſtibus in acie ſuccumbere, q̃ in foro ſub incertis legibus. Nam quamquam cæteri Angli ſeruire poſſunt, Cantiorum tamen propria eſt libertas.

Dux & hac oratione, & nouis angustijs perculsus, perplexo atque turbato animo, consilium cum suis habuit. Cumq; sibi venisset in mentem, quàm ancipiti prælio dimicaturus esset, aut si infecta re discederet, quàm sibi, non modo ad infamiam ignominiosum, sed ad iacturam acquisiti nuper regni periculosum foret, si Cantium totius Regni clauem, reliquo regno non adiungeret, & amicitia magis atque fœdere, quàm vi retineret, non necessitate magis, quàm voluntate, concessit Cantijs, vt liberè secundùm vetera instituta viuerent. Itaque inter Gulielmum & Cantios, initũ fœdus fuit, & obsides vtrinq; dati. Posteaq; depositis armis, læti Cantij, latos Normannos Rofecestriam deducunt, vbi Duci Gulielmo, & Comitatum, & Douorense nobile castrum in deditionem tradunt. Hic autem vetus mos & consuetudo Cantiorum in legibus Anglorum municipalibus, appellatur, **Gauelkinde:** *quæ in toto regno ante Ducis aduentum, frequens & vsitata fuit: postea cæteris adempta, Cantijs solùm ex hac Stigandi & Egelsini armata intercessione & instantia, integra & inuiolata remansit. Quæ res, satis comprobatur ex antiquis scriptis de consuetudinibus Cantij, vbi inter cætera sic scribitur. Dicit Comitatus*

» *quod in Comitatu isto de iure debet de eiusmodi grauamine esse liber, quia di-*
» *cit, quod Comitatus iste, vt residuum Angliæ, nũquàm fuit conquestus, sed per*
» *pacem factam se reddidit Conqueſtoris dominatui, saluis sibi omnibus liberta-*
» *tibus suis & liberis consuetudinibus primò habitis & vsitatis. Subacto igitur, seu potius conciliato Kantio, de quo maximè laborabat, quòd illic regnum ingredientibus & exeuntibus, portus aditusq; esset maximè commodus ac opportunus, ad inaugurationem seu coronationem properauit Gulielmus. In quo quanquam moris est, Reges a Cantuariensi Archiepiscopo consecrari, tamen a Stigando vnctus non fuit, sed ab Aldredo Eboracensi Archiepiscopo: vel, quia Stigandus ab exercendo suo munere per sedem Romanam prohibebatur: vel, quia noluit viro sanguinolento, & per tam diram cladem atque cædem patriam suam occupanti munus consecrationis conferre: vel, quod est verisimillimum, quòd Gulielmus a Stigando suspenso & interdicto, & multorum criminum a sede Romana postulato, atque reo, consecrari recusabat: sed quacunq; fuerit causa, certum est Gulielmum, omni externo cultu tractasse Stigandum perhonorificè, & comiter eum permulsisse, etsi pessimè de eo senserat, quod tristis eius exitus declarabit. Namq; finitis inaugurationis solemnibus, præsidijsq; passim dispositis, omnibusque rebus sedatis & pacatis in Anglia, Rex Gulielmus in Normanniam reuersurus, Stigandum etsi renitentem, secum vnà cum alijs regni proceribus duxit, honoris, vt dixit, causa. Sed credibilius est, timuisse Gulielmum, eius tum versutum & callidum ingenium, tum gratiam & potentiam, qua valebat in Cantio: ne eo absente nouos motus in Anglia concitaret, & defectionis author fieret. Nec passus est eum vsquam abs se discedere, antequàm rediret in Angliam, etsi benignè atque blandè in Normannia retentum. Namq; eum patris nomine appellare solitus, occurrit ei sæpius cum illis iam obsoletis processionum pompis, longa serie ductis, domumq; duxit atque reduxit, et in conuentibus cum magna veneratione assurrexit, neque quicquam non modo officij, sed ne obsequij atque obseruantiæ in eum prætermisit. Sed postquàm rebus in Normannia compositis in Angliam reditum est, illa tam diuturna Ducis simulatio, reipsa in apertum prorupit odium, etsi id verbis adumbrauit Gulielmus, & facti inuidiam in Alexandrum Romanum*

Roger de Cestria. W. Thorne. Roff. histor. Ioranal. histor.

Roger. de Cestria. Ioranal. histor.

Pontificem

Pontificem transtulit. Misero enim Stigando structæ illico insidiæ, & tacita Gulielmi interpellatione, missi ab eodē Alexandro, Hearmenfredus Sedunensis Episcopus, & Iohannes ac Petrus præsbyteri, Cardinales Legati, vt de Stigando Archiepiscopo & Angliæ clero instituerent & ordinarent iudicia. A quibus hùc illùc agitatus Stigandus, nunc in Scotiam cum Alexandro Lincolniensi Episcopo profugit: nunc Elienſe Cœnobium latitandi, et se occultandi causa petijt. Tandem tocius Cleri Synodus Wintoniæ facta, vbi legati prædicti, multis contra Stigandum obiectis criminibus, eum ob tres causas Archiepiscopatu & ordinibus abdicabant: primò quòd Archiepiscopatū Cantuariensem simul cum Episcopatu Wintoniensi tenuisset: non noui sanè aut inusitati in Anglia tunc exempli, quòd recenti ante eum ætate Dunstanus & Osiualdus, quos historiæ inter sanctos & integerrimos patres referunt, in Episcopatibus plurales fuerunt, ille Wigorniensem simul cum Londinensi, hic Eboracensem Archiepiscopatū & Wigorniensem (vbi in Ecclesia sanctæ Mariæ, quam ipse condidit, sepultus iacet) simul tenuerunt. Deinde quod Archiepiscopatū Roberto viuente, neque amoto possedisset: ad extremum, quòd Roberti pallium Cantuariæ relictum (qui vi iniustè ab Anglia pulsus est) aliquamdiu vsus est, & postea a Benedicto Papa, qui excommunicatus & sacris interdictus fuerat, eò quòd pecunijs sedem Apostolicam inuasit, pallium accepisset. In eodem Cleri conuentu, multi alij a statu & dignitatibus non iure, sed regali Papaliq; authoritate per legatos coacti recesserunt: videlicet frater eius Agelmarus Estanglorū Episcopus est degradatus, Abbates etiam aliqui ibi degradati sunt, operam dante rege, vt quamplures ex Anglis, suo honore priuarentur, in quorum locum suæ gentis personas subrogaret, ad confirmationem scilicet sui, quod nouiter adquisierat, regni. Hinc & nonnullos, tam Episcopos quam Abbates quos sine vlla euidenti causa, nec consilia, nec leges sæculi dānabant, suis honoribus priuauit, & vsque ad finem vitæ, custodiæ mancipatos detinuit: suspicione (vt diximus) tantum inductus noui regni. Stigandus verò ad summum iam adductus discrimen, deprecatione ne ad Gulielmum, an iusta expostulatione veteretur, incertus, eum per fidem tam firmiter vtrinq; datam ac interpositam, instanter obsecrauit, ne se tam iniquis permittat calamitatibus. At rex lenissimis & mansuetis verbis eius rei authoritatem & atrocitatē sibi derogauit, ac papalibus mandatis attribuit: verumtamen Stigandum exautoratum, bonisq; ac fortunis spoliatum, carceribus perpetuis inclusit, ibiquè famelicum ex fisco parcissimè alebat, vt extorqueret fortasse, quos thesauros condidisset. Id enim a Stigando quæsitum fuit, qui multis & magnis iuramentis asseruit, nequicq; sibi aut æris, aut bonorum superesse: vel quia spes eum aliqua tenuit libertatis, in qua tam grandi thesauro aut ipse fueretur, aut ad perniciem Ducis veteretur: vel quia tam indignis modis a Duce tractatus, peierare & mori maluit, potius quam tam insigni benificio inimicum Ducem afficere. Ex fame enim interijt & ægritudine voluntaria, postq; Archiepiscopali sedi septendecem annis incubuisset. Eo autem mortuo, exanimati corporis collo, clauicula alligata reperta est, quæ ingentis thesauri indicium dedit, & magnarū opum in subterraneis specubus occultarum: chartæq; inuentæ, in quibus conscriptæ sunt summæ thesauri sui, quibusq; in prædijs latebant, cuiusq; magnitudinis, ponderis, & qualitatis metalla fuerunt. Quæ omnia in lucrum Gulielmi, qui non modò non læsus, sed plurimùm adiutus ab eo fuit, cesserunt.

Walter Couentren. An. 1069. in octauis Paschæ.
An. Wilhelmi Conquest. 4.
Polychron.
W. Malmsb.
An. gratiæ. 1070.
Radulph. de duceto.
Walter: Couentren.
Aureæ hist. 2. pars.
Roger. de Cestria.
Roff. histor.
W. Thorne.
Florilegus.
W. Malmsb.
Epito. Chron.
Histor. Petriburg. Latina.

33. Lanfrancus.

L Anfrancus natione Transalpinus, patria Papiensis, quæ ciuitas Mediolanensis est ditionis, a Mediolano xx. mille passibus disiuncta, ab ineunte ætate in literis educatus, & cũ adoleuisset progressus in Normanniam venit, fama & celebritate Elisini Abbatis Beccensis prouocatus, in itinere Rhotomagum profecturus, vesperi per syluam transiens, incidit in latrones, a quibus manibus ad tergum alligatis spoliatus, & in densum coniectus est. Mane a viatoribus transeuntibus opem clamore petijt, & solutus est. Inde ad Beccense Cœnobium se contulit, vbi ad inopiam tantam subleuandam, dialecticam stipendio professus, Monachus primùm, deinde Prior Beccensis fuit: Postea Gulielmi Ducis dono, Abbas viz. S. Stephani Cadomensis cœnobij, quod Dux exerexerat. Deinde Gulielmus Angliæ regno potitus, Stigando tam turpiter a sede quàsi auulso, Lanfrancum omni literarũ genere excultum, & in quo summam gerendi regni spem & fidem collocauerat, ad Archiepiscopatum Cantuariensem ex Normannia vocat: quem Lanfrancus & a Rege coactus, & a Papa Alexandro iußus suscepit. Celeberrima est autem huius præ cæteris electio & consecratio. Electus enim est a maioribus Cantuariensis Ecclesia, tum accessit procerum atque præsulum, tociusq; quasi populi consensus in aula Regis: quod sanè est instar Senatus seu Parliamenti Anglicani. Ad eum verò consecrandum omnes in Anglia Episcopi conuenerunt, seruato antiquo & veteri cõsecrationis more, & qui adesse non poterant, literis & legationibus excusabantur. Consecratio hac tam nobilis & peruulgata, quarto Kalendas Septembris, & quarto anno Gulielmi Regis celebrata fuit Cantuariæ, cui interfuerunt Gulielmus Londonienſis, Siwardus Roffensis, Walchelinus Wentanus, Remigius Dorcensis, Herfastus Helmanensis, siue Tedfordensis, Stigerardus Selelsiensis, Hermãnus Secreburnensis, Giso Wellensis. Hac tam insigni claritate electus & consecratus fuit Lanfrancus. Paulò post Thomas Eboracensis Archiepiscopus electus, ex more Cantuariam ad Lanfrancum sacrandus venit. Hora statuta est, qua Thomas quæstionem seu examinationem subiret: qua Lanfrãcus cum suis Suffraganeis in choro lineis induti stabant, Thomam expectabant. Quo adueniente, Lanfrancus ei detulit subiectionis & obedientiæ professionem iureiurando confirmandam. Thomas respondit: Non se id facturum, quod saluo iure, & maiorum suorum more, & priuilegio suæ Ecclesiæ facere non posſit. Itaque nisi scriptis authoritatibus & tabulis obsignatis, clarisque probationibus sibi de re tanti momenti liqueret, quia noluit exemplo suo Eboracensi Ecclesiæ quicquam præiudicij generari, sine sacratione discedere maluit, quàm ignotam sibi suaquè Ecclesia obedientiam adiuramento profiteri. Et quãq; in ea suasione apertè monstrasset Lanfrancus, quòd nihil a Thoma flagitaret, quàm quod & Cantuariensis Ecclesia authoritati, & Eboracensis iuri, ac vtriusquè consuetudini esset consentaneum, tamen Thomas minimè sacratus discesſit, & habita ad regem querela eum in Lanfrancum irritauit. Lanfrancus contrà exposita regi tam probabili facti sui ratione, eoquè pacato atque mitigato impetrauit, vt Thomas quod antè recusabat, regis edicto

Ex Ioranal. hiſtor. Chron. Saxon. Cant. Sigisbert. Gemblac. W. Malmſb. Aurea Hiſtor. 2. pars. Wil. Gemiticensis. Roffen. hiſtor. Roger. de Cestria. Ioranal. hiſtor. Chron. Sax. Cant. An. 1070. An. Guliel. Conq. 4. W. Malmſb. Roger. de Cestria. Ioranal. hiſtor. Chron. Sax. Cant. Walter Couentren. W. Malmſb.

Chron.Saxon. Cant. Polydorus. Radulphus de Duceto. Ioranal.hiſtor. Hiſtor.Eccle. Cant.

coactus, iam obedientiæ profeſſionem Lanfranco exſcriptis cum iuramento recitaret, in qua ſe Lanfranco obtemperaturum in omnibus, quæ ad Chriſtianæ religionis cultum pertinent abſolutè promiſit. Poſteàq; Lanfrancus a reliquis Angliæ Epiſcopis, qui prius ab alijs ſacrati fuerant, ſubiectionis profeſſionem vnà cum cappis profeſſionalibus petijt & accepit. Thomæ verò Eboracenſis Archiepiſcopi profeſſio verbatim ſic deſcripta eſt.

„ Decet Chriſtianum quemq; Chriſtianis legibus ſubiacere, nec his, quæ
„ a ſanctis patribus ſalubriter inſtituta ſunt, quibuſlibet rationibus contraire.
„ Hinc namq; iræ, diſſenſiones, inuidiæ, contentiones, cæteraq; procedunt, quæ
„ amatores ſuos in pœnas æternas demergunt. Et quantò quis altioris eſt ordinis,
„ tantò impenſius diuinis debet obtemperare præceptis. Propterèa ego Thomas
„ ordinatus Eboracenſis Eccleſiæ Metropolitanus antiſtes, auditis cognitiſq; ra-
„ tionibus abſolutam tibi Lanfranco Dorobernenſi Archiepiſcopo tuiſq; ſucceſ-
„ ſoribus de canonica obedientia profeſſionem facio, & quidquid a te, vel ab eis
„ iuſtè & canonicè inibi iniunctum fuerit, ſeruaturum me repromitto. De hac
„ autem re, dum a te adhuc ordinandus eſſem, dubius fui. Ideoq; tibi quidem
„ ſine conditione, ſucceſſoribus verò tuis conditionaliter me obtemperaturum
„ eſſe promiſi.

Ioranal.hiſtor.

Paulò poſt Lanfrancus cum Thomâ Eboracenſi, aſſociato etiam Remigio Dorceſtrenſi Epiſcopo, pallium ab Alexandro Papa recepturi Romam profecti ſunt. Lanfranco aſſurrexit Papa, motus fama quæ de viri ſapientia & doctrina percrebuiſſet: quod honoris non authoritati, ſed ſcientiæ ſuæ detuliſſe dixit. Itaque duo conceſſa ſunt Lanfranco pallia, vnum honoris, amoris alterum. Cui Lanfranci ſeu virtuti, ſeu fœlicitati Thomas inuidens, cœpit coram Papa litem de ſubiectione & primatu antèà regio decreto ſopitam redintegrare, tum prouinciæ ſuæ fines in Lincoln: Wigorn: & Lichefeld: diocæſes dilatare, quas ex veteribus regni inſtitutis ſuæ ditionis ambitu contineri aſſeuerabat. Quæ diſceptatio quia priuilegijs & conſuetudinibus, ac priuatis vtriuſque Archiepiſcopatus inſtitutis certius quàm iure ſcripto definiri poſſe videbatur, decretum eſt a Papa, vt a Rege & Regni proceribus dijudicaretur. Qui in Windoſorienſi Caſtro, vt ex ſequenti decreto apparet, contra Thomæ intenſionem prouincias Humbro flumine ſeparabant, & Eboracenſem prouinciam, ſeiunctis illis, quas Thomas vendicabat, diocæſibus, & Cantuarienſi prouinciæ aſcriptis, parexigua (ſi ad Cantuarienſem referatur) finibus concludebant.

Roger. de Ceſtria. Walter: Couentren. An.1072. An. Guliel. Conq.6. Roger. de Ceſtria. Roff. hiſtor. Chron.Saxon. Cant.

Conſtitutio ſuper cauſa de primatu, quem Dorobernenſis Archiepiſcopus ſuper Eboracen. Eccleſiam iure ſuæ Eccleſiæ proclamabat, ordinata de conſenſu Domini Wilhelmi, adtunc Regis Angliæ & Archiepiſcoporum Cant. & Eborac. & cæterorum qui interfuerunt Epiſcoporum.

Huius controuerſiæ conſtitutio ex pluribus Pontificũ Romanorum literis in lib.1. cap.17. Wil. Malmſb. De Pontif. plenius apparet.

ANno ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti. 1072. Pontificatus autem Domini Alexandri Papæ vndecimo, Regni verò Wilhelmi glorioſi Regis Anglorum & Ducis Normannorum ſexto. Ex præcepto eiuſdem Alexandri Papæ, animante eodem rege, in præſentia ipſius & Epiſcoporum atque abbatum ventilata eſt cauſa de primatu, quem Lanfrancus Dorobernenſis Archiepiſcopus ſuper Eboracen. Eccleſiam iure ſuæ Eccleſiæ proclamabat, & de ordinatio-

ordinationibus quorundam Episcoporum, de quibus, ad quem specialiter pertinerent, certum minimè constabat. Et tandem aliquando diuersis diuersarum scripturarum authoritatibus probatum atque ostensum est, quòd Eboracensis Ecclesia Cant. debeat subiacere, eiusquè Archiepiscopi, vt primatis totius Britanniæ, dispositionibus, in his quæ ad Christianam religionem pertinent in omnibus obedire. Subiectionem verò Dunelmensis, hoc est, Lindiffarnensis Episcopi, atque omnium regionum a terminis Licifildensis Episcopii, & Humbræ magni fluuii vsque ad extremos Scotiæ fines, et quicquid ex hac parte prædicti fluminis ad parochiam Eboracen. Ecclesiæ iure competit, Cantuariensis Metropolitanus Eboracensi Archiepiscopo eiusquè successoribus in perpetuum obtinere concessit. Ita vt si Cant. Archiepiscopus concilium cogere voluerit, vbicunque visum ei fuerit, Eborac. Archiepiscopus sui præsentiam cum omnibus sibi subiectis ad nutum eius exhibeat, & eius Canonicis dispositionibus obediens existat. Quòd autem Eboracen. Archiepiscopus professionē Cant. Archiepiscopo facere etiā cū sacramento debeat: Lanfrancus Dorobernensis Archiepiscopus ex antiqua antecessorum consuetudine ostendit, sed ob amorem Regis Thomæ Eborac. Archiepiscopo sacramentū relaxauit, scriptamquè tātùm professionem recepit, non præiudicans successoribus suis, qui sacramentū cum professione a successoribus Thomæ exigere voluerint. Si Archiepisc. Cant. vitam finierit, Eborac. Archiepiscopus Dorobernia veniet, & eum qui electus fuerit, cum cæteris præfatæ Ecclesiæ Episcopis, vt Primatem proprium iure consecrabit. Quòd si Eboracen. Archiepiscopus obierit, is qui ei successurus eligitur, accepto a Rege Archiepiscopatus dono, Cantuariam, vel vbi Cant. Archiepiscopo placuerit, accedet, & ab ipso ordinationē canonico more suscipiet. Huic constitutioni consenserunt præfatus Rex, & Archiepiscopi Lanfrancus Cant. & Thomas Eborac. & cæteri qui interfuerunt Episcopi. Ventilata est autem hac causa prius apud Wentanā ciuitatem in Paschali solemnitate, in capella regia, quæ sita est in Castello, posteà in villa Regia, quæ vocatur Windisor, vbi & finem accepit, in præsentia Regis, Episcoporum, Abbatum diuersorum ordinum, qui congregati erant apud curiam in festiuitate Pentecostes.

✠ Signum Gulielmi Regis. ✠ Signū Matildis Reginæ. ✠ Ego Lanfrancus Dorobernensis Archiepiscopus subscripsi. ✠ Ego Thomas Eborac. Archiepiscopus subscripsi. ✠ Ego Gulielmus London. Episcopus consensi, cum multis alijs Episcopis & Abbatibus, vt in Archiuis patet.

Sed Romæ siue ob hanc motam controuersiam, siue ob indignitatem Thomæ & Remigii cōmotus Pontifex, vtrumque pastorali baculo & anulo priuauit: illum, quod sacerdotis esset filius: hunc quia multis opibus Gulielmum in Anglia superanda iuuit, & muneribus pactus de Episcopatu, si Gulielmus rerum potiretur. Lanfrancus tamen vt restituerentur intercessit, & summa gratia impetrauit. Lanfrācus et opinione sui, principisquè ac pontificis gratia elatus, cæpit reliquos regni Episcopos præ se contemnere, ac imperitiæ exprobrare, licet moribus & vitæ sanctitate indicio populi longè superiores, quæ res multū sibi fidei & existimationis a rege, proceribus, & plebe detraxit. Hiis ista gestis, successit Alexandro Romæ, Gregorius, qui Hildebrandus dictus est. Qui cōiugatos sacerdotes nouo exemplo a diuinis muneribus & officiis amouebat, & vt multis ac sanis videbatur, temerario & inconsiderato contra sanctorum patrū

Ioranal. histor. Chron. Sax. Cant. Roger. de Cestria. Matth. Paris. An. 1074.

Chron. Sax. Cant. Liber Wigor. Eccleſiæ. Ranulphus. Wil. Malmſb.

ſententiam præiudicio. Qua de re Lanfrancus Synodo Wintoniæ habita ſtatuit inter alia, vt nullus canonicus vxorẽ habeat. Extra vrbem in vicis & caſtellis ſacerdotes non cõpeliendos vxores dimittere, prohibendos autem ne matrimonia contrahant, qui iam ſunt cælibes. Tum Epiſcopis iniunctum, ne quos auſint præsbyteros vel diaconos ordinare niſi cælibatum profeſſos, vt mox indicabimus. Alia ſynodus celebrata Londini, ſub eodem Lanfranco, in quo decretum eſt, vt quædam ſedes Epiſcopales, quæ in oppidulis ac pagis antea fuerant, in ciuitatibus & locis celeberrimis collocarentur. Quo factum eſt vt Lincolnia, Bathonia, Sariſburia, Exonia, Ceſtria, atque Ciceſtria, ciuitates nouæ Epiſcoporum ſede ac incolatu nobilitatæ ſint. Elmhamenſis verò Epiſcopatus ſedes ad Thedfordiam deducta migrauit. Quam illinc poſtea Nordouicum tranſtulit quidam Herebertus Loſinga dictus. Extra ciuitatem Cantuar. in parte orientali erat Eccleſia ſancti Martini, vbi ſedes Epiſcopi erat, qui domi, vel in comitatu ſemper manebat, & vices Archiepiſcopi (qui regis curiam frequentabat) per omnia gerebat: monachos Eccleſiæ Chriſti, ac ipſe monachus, in obſequium accipiebat: ſolemnitates in Eccleſia metropoli celebrabat: quibus peractis ad ſua redibat. Hic & prior Eccleſiæ Chriſti, quem Decanum vocabant, in Synodis pari ornatu conſidebant: Atque hic mos vſque ad tempora Normannorum perdurauit, eiuſque Epiſcopij præſul extremus fuit Godwinus. Quo mortuo anno ſcilicet 1065. Lanfrancus Epiſcopum Eccleſiæ beati Martini ſubſtituere renuit, dicens, quod in vna ciuitate, 2. Epiſcopi eſſe non deberent, cum reuera in ciuitate Epiſcopus non fuit ſed extra ciuitatem. Is igitur loco Epiſcopi quendam clericum ſuum Archidiaconum ordinauit, cuius rei ante mortẽ eum pœnituit. Præterea Lanfrancus etſi alijs in rebus, multa & præclara ædidiſſet pietatis ſimul et eruditionis indicia, Wulſtanũ tamen virum integerrimũ, nec ſibi aut cuiq; pietate ſecundum, ab Epiſcopatu Wigornienſi extrudere nitebatur: ſed ſiue tocius populi, qua florebat Wulſtanus, gratia impeditus, ſiue illo diuulgato miraculo, de Wulſtani paſtorali bacculo, Edwardi Cõfeſſoris ſepulchro infixo, nec cuiuſquam manu aut potentia præterq; ipſius Wulſtani auulſo, perterritus, ab incepto non ſine magna infamia deſtitit. Lanfrãcus non modò ob Eccleſiæ, ſed ob Reip. adminiſtrationem ſpectatæ fuit antiſtes induſtriæ. Abſente enim Gulielmo, omnia Lanfranco mandabantur, qui ſumma prudentia cuncta moderatus proceres atque plebem in officio trãquillè, ſine vllo motu aut tumultu continebat, adeo vt ſi quæ defectionis aut ſeditionis ſuſpicio naſcebatur, ad eam ilico compeſcendã maximus & potentiſſimus quiſque, opem & adiumentum illi imperanti præſtitit. Cuius ſapientiæ ſic confiſus Gulielmus, vt etiam ad Rhotomagenſe concilium eum accerſiuit, cui Gulielmus præfuit. Interfuere autem Iohannes Archiepiſcopus Rhotomagenſis, Odo Baiocenſis Epiſcopus, Hugo Luxouienſis, Michael Abrincenſis, Gilbertus Ebruicenſis, Robertuſq; Sagienſis Epiſcopi. In hoc autem Rhotomagenſi Concilio, An. 1074. Gulielmus permulta, non minus de negocijs Eccleſiaſticis, quàm de noui Angliæ regni vtilitatibus decreuit. Sed inter alia Lanfrancus, cum Archiepiſcopatus ſui iura a ſede diuulſa, ab alijs inuaſoribus teneri animaduerteret, huic quoque malo ſanando remedium adhibuit. Odo enim quidam tunc Baiocenſis in Normannia præſul, idemque Cantij Comes, plurima Archiepiſcopatus prædia iniuſtè occupauit, quæ recuperauit & ſedi reſtituit Lanfrancus. Et præter minuta illa prædiola viginti quinque maneria Archiepiſcopali ſedi illius opera recuperata

Ex fragmento hiſtoriæ, quod in Chro. Roff. proſtat.

Ioranal. hiſtor. Roffen. hiſtor.

Sigiſb. Gemblac.

Sigiſb. Gemblac.

Matth. Paris. Annales Eccleſiæ Cant. Radulph. de Duceto.

perata fuere. Totã autẽ ſuam Eccleſiam, atque territorium terra mariquè tam libera & a vectigalibus, exactionibuſquè ac ſeruitutibus immunia, atque ipſa regia prædia prædicabat, præterq; in tribus: primò ſi via regia defoſſa fuerit: deinde ſi ſucciſa in ſuo prædio arbor in regiam viam procliuis ceciderit: tertiò ſi homicidium vel ſanguinis effuſio fiat. Idem & Eccleſiam Chriſti Cantuariæ caducã & partim ruinam minantẽ, partim magna ex parte combuſtam inſtauravit, & xenodochia duo iuxta vrbem Cant. viz. Harbaldowne & S. Johns, quorũ alterum leproſis, alterum infirmis conſtitutum erat, condidit, quibus de theſauro Archiepiſcopi, 140. libras ſingulis annis dabat. Præterea ecclesiam Gregorij extruxit, in qua canonicos poſuit, qui infirmis ſeruirent: aliã item eccleſiam iuxta ædes leproſorũ, in qua deo ſeruierunt & ſepeliebãtur. Fuit etiam in pauperes munificentiſſimus, quibus quingentas libras quotannis eleemoſinæ loco erogauit. Cumquè fames Angliã grauiter premeret, Londinũ miſit, vbi vel mille pauperes paſcebat. In cõſecratione eius repertũ eſt ſcriptum ſuper caput dum conſedit, illud Euangelicũ. Date eleemoſinã, & ecce omnia munda ſunt vobis. Quod futurã tanti viri liberalitatẽ antea declarauit. Eccleſiam Cathedralẽ Roffenſem veteri demolita extruxit, eandemquè plurimis opulentis donis affecit, & manerium Lamethe cum patronatu Eccleſiæ, quã prius Goda Comitiſſa Eccleſiæ Roffenſi dedit ante Normannorũ aduentũ, eidem ſedi a Rege adiungi libenter ſatagebat, ſed poſtea permutatione ſeu excambio hoc Lamethe manerium, a Richardo Rege, an. 1196. Cantuarienſi ſedi cõmodius, Huberto tunc Archiepiſcopo conceſſum fuit, cuius loco manerium Darenta Roffenſi Eccleſiæ obtigit. Gilbertus tamẽ tunc Roffenſis Epiſcopus conſentire noluit, ante obtentã quandã aream iuxta Eccleſiã beatorum Martyrum Stephani & Thomæ, in qua ſibi palacium (nuper muro latericio per Io. Fiſherũ cinctum) extruxit: quod nunc vocatur Carlel place. Itemquè annuũ cenſum quinque marcarum de eccleſia de Lamethe, quas Epiſcopus Roff. annuatim Archiepiſcopo pendere conſueuit. Epiſcopi enim Roff. Londinum profecti in manerio de Lamethe hoſpitio excepti fuerunt: ex eoquè foraginum, paleam, ligna, cæteraquè ad rem familiarẽ opportunè atque cõmodè percipere ſolebant. Id quod charta Huberti Archiepiſcopi de rectore Eccleſiæ de Lamethe an. 1196. per Priorem & Capitulũ Cant: confirmata, Godefredo tunc Winton: Epiſcopo teſtimoniũ ad id perhibente, manifeſtè declaratur. In Monachos etiã Albanenſes perliberalis fuit: in quos mille marcas cõtulit, & manerium de Redbourne acquiſiuit. Et quamuis ſummã gerebat Reipub. curã, tamen Theologiæ ſtudio aſſiduè & incõtinenter vacabat, nec minorẽ operam legendo q; ſcribendo dabat. In eo enim ſtudio, ſimulatque adoleuiſſet, pater Haribaldus & mater Roſa eum diligenter inſtituì procurabãt. Itaque veteris atque noui Teſtamenti libros, a ſcriptoribus corruptos correxit, & emendatos atque ſinceros ædidit. Acutiſſimèq; cõtra Berengarium de Euchariſtia in ſcriptis diſſeruit. In Paulinas Epiſtolas & Pſalmos Dauidicos ædidit Cõmentaria, & nonnulla alia opuſcula quotannis diuulgauit. Archiepiſcopalem iuriſdictionẽ etſi leniter & ſine aperta contentione, tamẽ ſeueriſſimè exercuit. Nam fractis primùm viribus Thomæ Eboracenſis, in ea controuerſia, quæ antea de ſubiectione et primatu cõmemorata eſt, poſtea quaſi nutu rem gerebat. Nec tamen iniuriã cuiquã facere vnquam putabatur. Ad colloquium illius facilis aditus cuiuis patebat, triſtem a ſe neminem dimiſit, ſed ſi quem mœrore

Vide placitum apud Pynendenam inter Lanfrancũ & Odonem ex textu de Eccle. Roffen per Ernulphũ Epiſcopum.

Ex vita Lanfranci.

Sigiſb. Gemb. Roffen. hiſtor. Radulphus de Duceto.

Anrea hiſtor. 2. pars.

Matth. Paris.

affectum conſpiceret, cauſa accuratè indagata, medelam adhibuit.

Wil. Malmſb. *Anno poſt ſuſceptum Archiepiſcopatum tertio, Monachi Cant. ſæcularibus omnino ſimiles, venari, aucupari & genio indulgere conſueuerunt, vt illos conſules magis quàm Monachos, ob ſeruorum ingentem cateruam cenſeres, quorum inſolentiam Lanfrancus auſteritate ſua paulatim repreſſit & extinxit.*

Chron. Ranulphi. *Eodem etiam anno Lanfrancus Petrum quendam Licifeldenſem ſeu Ceſtrenſem Epiſcopum Colceſtriæ conſecrauit, &*

Chron. Sax. Cant. *anno ſequenti Patricium Dubliniæ in Hibernia Epiſcopum Londini.*

Sexto anno celebrabatur Concilium apud Winton. in hæc verba. Anno ab

Ex Lib. Conſtitutionum Eccleſiæ Wigorn. pag. 101. *incarnatione Domini. 1076. indictione. 14. regnante in Britannia glorioſiſſimo Rege Wilhelmo, Præſidente Cantuariæ Lanfranco totius Britanniæ Primate, in Eboraco verò Thoma Archiepiſcopo, eo inquã anno in Kalend. Aprilis habita eſt Synodus Wintoniæ conuocata ab eodem Cant. Eccleſiæ Primate. In qua fratris noſtri Ailrici Ciceſtrenſ. quondam Epiſcopi cauſa canonicè definita, & ad certum finem perducta eſt. Decretumq; eſt vt nullus Canonicus vxorem habeat. Sacerdotum verò in caſtellis vel in vicis habitantium habentes vxores non cogantur vt dimittant, non habentes interdicantur vt habeant, & deinceps caueant Epiſcopi, vt ſacerdotes vel diaconos nõ præſumant ordinare, niſi prius profiteantur, vt vxores non habeant. Nullusq; Clericus aut Monachus in Epiſcopatu alicuius ſuſcipiatur, abſque Epiſcopi ſui literis. Si quis verò Monachus etiam Canonicè ſuſceptus fuerit, non permittatur Eccleſiis publicè deſeruire. &c. Statutum eſt etiam ne aliquis Clericus ciuilis vel ruſticus, de beneficio Eccleſiæ aliquod ſeruitium reddat, præter illud quod fecit tempore Regis Edwardi. Laici verò ſi de crimine ſuo accuſati fuerint, & Epiſcopo ſuo obedire noluerint, vocentur ſemel, & iterum, & tertiò. Si poſt tertiam vocationem emendari noluerint, excommunicentur. Si autem poſt excommunicationem ac ſatiſfactionem venerint, foriſfacturam ſuam quæ Anglicè vocatur.*

I. contumaciæ, ſiue legis violatæ pœna. *oxephỳpneyre ſeu lahrlive, pro vnaquaque vocatione Epiſcopo ſuo reddant. Præterea ſtatutum eſt, vt nullus filiam ſuam, vel cognatã det alicui abſque benedictione ſacerdotali. Si aliter fecerit, non vt legitimum coniugium, ſed vt fornicatorium iudicabitur. Supplantationes verò Eccleſiarum omnibus modis interdicimus.*

Eodem anno Hernoſto Cantuarienſi Monacho Roffenſem Epiſcopatum dedit, & Londini conſecrauit.

Anno. 7. mortuo Hernoſto Epiſcopatum Roffenſem in Gundolphum alium Cantuarienſem Monachum contulit, quem Cantuariæ conſecrauit.

Eodem anno Thomas Eboracenſis per literas eum rogauit, vt duos ex Cantuarienſi prouincia Epiſcopos ad conſecrandum quendam in Orchadibus, iuxta Scotiam Inſulis poſtulatum Epiſcopum mitteret. Qui Wulſtanum Wigornienſem & Petrum Ceſtrenſem ad hoc muneris legauit.

Octauo anno publico cleri conſilio Londini inito, Ailnodum Glaſtingenſem Abbatem depoſuit.

Vndecimo, Wilhelmum Dunelmenſem Epiſcopum in quadam Claudiæ ciuitate, ad Eboracenſem Archiepiſcopatum vſitato ritu tranſtulit, iubente id Rege, & ſe conſentiente, eò quod a Scotorum Epiſcopis, qui ſibi ſubiecti ſunt, habere adiutorium non potuit.

Decimo ſexto anno Donatum Monachum ſuum Cant. Dubliniæ Epiſcopum

copum ſolitis ſacris inſtituit.

Eodemq; anno Conſilio Deuceſtriæ habito Wiſſicetelum Exulandenſis cœnobij Abbatem priuauit, & Robertum Ceſtrenſem, Wilhelmumq; Helmeuenſem vno die Cantuariæ conſecrauit, & paulò poſt Mauricium Londonienſem Epiſcopum Wintoniæ ſimilibus ſacris firmauit.

Decimo octauo anno mortuo Willielmo Rege in tranſmarinis partibus, filium eius Willielmum iuxta patris inſtitutum in regem elegit, quem in Eccleſia Petri in Occidentali parte Londoniæ ſita ſacrauit & coronauit. Quo etiam anno Godfredum Ciceſtrenſem, Iohannem Wellenſem Epiſcopos, & Guidonem Eccleſiæ Auguſtinenſis Abbatem Cantuariæ ſacrauit. Monachi verò huic Guidoni valde reſtiterunt, vt neceſſe Lanfranco poſtridiè fuerat, adiuncto ſibi Odone Baiocenſi Epiſcopo regis fratre, qui tunc è Normannia Cantuariam venerat ad Auguſtinenſe cœnobium, ſacratum nuper Abbatem ducere, & Monachis acriter imperare, vt eum ſuſciperent, eiquè obtemperarent, iuſſis hȳs qui obſtare vellent, illico exire, & Monaſterio cedere. Paucis itaque relictis reliqui diſcedebant. His qui remanſerant præſentibus, Lanfrancus Abbatem honorificè in ſede locauit. Quod ipſe facere coactus eſt, quia Elwicini Prioris opera tunc inter alios contumacis ad id haberi non poterat. Quem cum nonnullis alȳs delicti authoribus Cant. carceribus cuſtodiri iuſſit Lanfrancus. Quo pacto nunciatum eſt ei cæteros abire iuſſos, ſub caſtro ad Eccleſiam Sanctæ Miltrudis poſito conſediſſe. His nunciatum ab eo eſt, ſi delicti veniam petituri ante horam nonam ad Monaſterium ſponte redirent, impunitos fore, ea verò hora præterita, non vt liberos ſed vt fugitiuos reducendos. Itaque dubij & ſuſpenſi animis, irent an redirent, ſeu fame coacti, ſeu ſponte adducti maior eorum pars pertinaciæ pertæſa, obedientiam Abbati promiſit. Qui reuerſi ſuper Auguſtini tumulum (quod ſacramenti loco habebatur) obedientiam Guidoni iureiurando profeſſi ſunt: reliquos vt tranſfugas cepit, & huc illuc in Eccleſijs ſparſos ac diſiunctos vinculis cōpedibuſq; tenuit, donec ad ſubiectionem iurandam cogerentur, poſteaq; locis ſeparatos reduxit Cantuariam. Sed huius diſſenſionis ſcintilla poſt has ſumtas pœnas in cineribus permanſit. Columbanus enim Monachus mortem Abbati clam minatus, deprehenſus & ad Lanfrancum adductus eſt. Is in quæſtione rogatus, an Abbatem voluit interimere, reſpondit, id ſe præſto facturum, ſi in ſua eſſet poteſtate. Quo audito ante Monaſterij portas, populo inſpectante ligatus, flagellis cæſus, ac abraſis & amputatis crinibus, Monaſterio & vrbe excluſus, ignominioſè diſceſſit. Huius vindicta cæterorum audacia repreſſa eſt. Verùm poſt Lanfranci obitum, qui illico, vt videtur, poſt hanc rem geſtam contigit, Monachi cum ciuibus quibuſdam coniuncti & conſpirantes, Guidonem domi interficere tentabant. Cuius familia cùm defenſionem pararet, pluribus vtrinq; vulneratis, & aliquibus cæſis, Abbas in Eccleſiam ægre profugit. Quod facinus cum percrebuiſſet, miſſi ſunt a Rege Cantuariam, Willielmus Wentanus, & Gundolphus Roffenſis Epiſcopi, cum alȳs regni proceribus de eo cogniturj, & ſupplicia de reis ſumpturi. Monachi rei reperti & iudicati ſunt. Quos manifeſti criminis reos, cum legati publica pœna, iuxta delicti qualitatem corrigere vellent, Prior & cæteri Monachi qui inculpabiles fuerunt reſtitere & interceſſere, ne ratione huiuſmodi infames, populoq; deſpicabiles haberentur. Itaque occultis pœnis ſeorſim a populo plectebantur, & ex Auguſtinenſi Monaſterio

Chron. Saxon. Cant.

rio electi, & viritim in ſingula Monaſteria diſperſi, eorum loco xxiiij. noui Monachi ſuffecti ſunt. Ciues verò armata manu Monaſterium ingreſſi effoſſis oculis cæcitatem pœnam tulerunt.

Incertum eſt, quid Monachorum & ciuium odium in Guidonem cogitauerat: ſed veriſimile eſt, Lanfrancum contra illos, qui ei, cui ſe ſtuduerat, reſiſterant, nimis acrem & vehementem fuiſſe, vt ne repulſam quidem æquo animo ferre potuiſſet. Namq; Scollando quodam Abbate Auguſtinenſi mortuo, ſumma ope & contentione nitebatur, vt Monachus quidam ſibi charus eligeretur, quòd cùm authoritate nec precibus obtinere poterat, rem (quod turpe dictu eſt) tentauit pecunia, vt Monachos corrumperet: ad extremum aggreſſus magna interceſſione regem, nihil profecit. Sed eius mandato alium doctrina celebrem, a Monachis electum inuitus ſacrauit. Regi nihilominus intimus & chariſſimus, populoq; gratioſus, de Willelmo Rufo (quem in militia educauerat) rege poſt patrem creando, etſi fratri minor natu eſſet, ſuaſit, de quo pariter & iniuria Wulſtano illata, etſi cætera cuncta fœliciter geſſiſſet, malè audiebat. Itaque Gulielmo Conqueſtore mortuo Rufus ſucceſſit, & a Lanfranco Cantuarienſi, Thoma Eboracenſi Archiepiſcopis, nec non a Londonienſi Epiſcopo vnctus & creatus eſt. Sed Lanfrancus ab hoc Rufo aduerſi aliquid ſenſit, fortaſſe quòd iuuenilem eius animũ in armis & re militari ante ſub eo exercitatum, iam regem, ſano conſilio ad amorem & timorem Dei, virtutemq; vehementius hortatus ſit. Nam in exilium actus Romam profectus eſt, & varias regiones in exilio peragrans, charta nocte quaſi diuinitus lapſa in manus clerici, in qua ſcriptũ eſt Gulielmus Rufus occiſus eſt, quod poſtea contigit, accepit de Rufi morte, quo admonitus ad ſedẽ Cantuarienſem reuerſus eſt, ibiq; cùm annis 19 ſediſſet, Archiepiſcopatus muneribus, & huius vitæ moleſtijs perfunctus, febri quemadmodum optauerat laborans obijt. 4. Iunij, anno Dom. 1088. vacauit ſedes 4. annis.

W. Thorne.

Aurea hiſtor. 2. pars.

An. 1081.

Giſbornenſis.

Roger. de Ceſtria.

Richard. Ciceſtr.

Aurea hiſtor. 2. pars.

Walter: Couentren.

Roſſen. hiſtor.

Matth. Paris.

Chron. Ranulphi.

34. Anſelmus.

ANſelmus ex Auguſta Burgundiæ ciuitate ad Alpium radices poſita oriundus, ac illuſtribus parentibus, Gundulfo patre, ac Hemeberga matre prognatus, & a pueritia ingenuè liberaliterquè inſtitutus, ad Beccenſe Cœnobium permotus Lanfranci fama, diſcendiq; ſtudio venit. Ibi ætatis ſuæ anno. 27. primum fit Monachus, deinde Lanfranco ad Cadonienſem Abbatiam præfecto, in Beccenſi prioratu ſucceſſit, in quo ordine quindecem annis ſtetit. Tum Eluino Beccenſi Abbati mortuo, Anſelmus Abbas creatur: quem gradum quindecem etiam annis geſſit. Tandem ab Hugone Ceſtriæ Comite graniter ægrotante, celebritate ſui nominis peruulgata, in Angliam accerſitus venit, vt quædam illius Comitis negotia procuraret, & Ceſtrenſis Monaſterij cœtum, excluſis ſacerdotibus Monachis compleret. De quo cum Wilhelmus Rufus accepiſſet, eum Cantuarienſem Archiepiſcopum nominauit. Omnes autem Archiepiſcopatus prouentus toto quadriennio Rex perceperat, plurimasq; Eccleſias venales habuerat, & triginta Cœmiteria in ferarum paſcua redegerat, & Eccleſiarum vacantium fructus ſibi reſeruauerat. Cuius lucri ſuauitatem, cum vel prorſus amittendam, vel valdè minuendam ex Archiepiſcopatus conceſſione ſenſerat, pœnituit

Roger. de Ceſtria.

Matth. Paris.

Roſſ. hiſtor.

Iorana. hiſtor.

pœnituit eum ilico huius tam promptæ & propenſæ in Anſelmum beneficentiæ. Itaque vt eius animũ a ſuſcipiendo oblato Archiepiſcopatu auerteret, ſimulatè primò expoſuit: etſi amore & meritis eius ductus Cantuarienſem Archiepiſcopatũ ipſi contuliſſet, tamen ſe iam cernere, grauitatem & magnitudinẽ Prouinciæ Cantuarienſis maiorem eſſe, quàm quæ ab homine Monaſticis occupationibus, vigiliis lucubrationibuſq; diuinis dedito, perferri ac ſuſtentari poſſet. Sed cum neque hac ſuaſione quicq; profeciſſet, proq; certo comperiſſet, Proceres, populumq; Angliæ aduerſos, aut minus fidos ſibi, Anſelmo fauere, eumquè ad Archiepiſcopi munus iam oblatum flagitare, apertè contradicere noluit: verumtamen excepit poſſeßiones rerum Eccleſiaſticarũ, quas illo vacationis quadriennio fecerat, vt Anſelmi quoque authoritate & ſententia ratæ eſſent. Ad quæ Anſelmus nolle ſe dixit illi Eccleſiæ nocere, in quam officij nihil cõtuliſſet. Itaque cum Archiepiſcopatum deſerere noluit, Abbatiam Beccenſem, obtenta Rothomagenſis Epiſcopi licentia, in cuius diocæſi fuit, ſponte ſed non ſine vberioris ſpei cauſa deſerens, Archiepiſcopus Cãtuarienſis a Walkelino Wintonienſi tum Epiſcopo confirmatur & conſecratur, fidelitatemq; Rufo regi de more fecit. Tum verò in ea ſede locatus & conſtitutus cœpit Regem liberius atque ſeuerius de tam inexplebili cupiditate, & rapina bonorum Eccleſiaſticorum admonere, qua nihil poſsit eſſe certius, quod tot cæmiteria feris ipſis ob ruinã Eccleſiarum compaſcua feciſſet. Sed cum ſuis precibus & exhortationibus de regis animo ſpem nullam concipere potuiſſet, veniam petijt Romam eundi pro obtinendo ab Vrbano Papa pallio. Qua ſiue petitione, ſiue nominatione turbatus & accenſus vehementer Rex aſſeruit & acriter contendit, hoc Anſelmũ contra ſuæ fidelitatis promiſſæ fœdus feciſſe: fuiſſe enim a patre ſuo decretum, ne quiſq; qui a Rege ſic nuncupatus non eſſet, in Angliæ regno eo Papæ nomine cenſeretur: & qui ſecus feciſſet, læſæ maieſtatis reum Regisq; inimicum, quòd regni conſuetudinem violaret, iudicandum. Huius verò rei veritatem Edmerus his verbis deſcribit.

Ex Giſborn. Matth. Paris. Ioranal. hiſtor.

Edmerus.

„ Regem de tranſmare regreſſum Anſelmus adijt, & vt ſibi Romam ad Papam Vrbanum pro ſtola ſui Archiepiſcopatus eundi licentiam daret, humiliter petijt. At ille ad nomen Vrbani turbatus, dixit ſe illum pro Papa non tenere, nec ſuæ conſuetudinis eſſe, vt abſq; ſua electione alicui liceret in regno ſuo Papam nominare. Hinc igitur orta quædam grauis diſſenſio eſt, ſed in aliud tempus diſcutienda eſt dilata. Iubet ergo vt tocius Angliæ Epiſcopi, Abbates & Principes ad diſcuſsionem diſsidij huius apud caſtrũ quod **Rochingam** dicitur, vnà veniant: factum eſt, & tertia ſeptimana quadrageſimæ iuxta edictũ conuenerunt. Cauſa in medium ducitur, & Anſelmus diuerſis quærelis hinc inde concutitur. Siquidem multi, ſed maximè Epiſcopi, regiæ voluntati fauere volentes, ſpreto æquitatis iudicio, id probare nitebantur: quòd Anſelmus ſalua fide quam Regi debebat, nullatenus poſſet in regno ipſius, Vrbanũ ſedis Apoſtolicæ præſulem pro Papa tenere. Quibus cum plura, quæ ratio tulerat, obiecta fuiſſent, & Anſelmus eos ex verbis Domini, reddite quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo: aliſq; nonnullis, quæ ratio nulla refellere poſſet, penitus infrenaſſet, illi e contrà quod dicerent nõ habentes, eum in regem blaſphemare vno ſtrepitu clamauere, quandoquidem auſus erat in regno eius, niſi eo concedente, quicq; vel deo aſcribere. Igitur ad vnã regiæ indignationis vocem, quidam ex Epiſcopis Archiepiſcopo ſuo atque primati, omnẽ ſubiectionem atque „

„ profeſſam obedientiam, vno impetu abnegauit, eique vnitatem fraternæ ſocie-
„ tatis pari voto miſerandi abiurant. Quidam verò in eis, tantum quæ ex parte
„ Vrbani Papæ præciperet, illi ſe negant obedituros. Epiſcopi itaque omnes, Rof-
„ fenſi ſolo excepto, aut vno aut alio modo debitam illi ſubiectionem & obedien-
„ tiam abnegant. Rex etiam ipſe cunctam ei confidentiam & ſecuritatem in ſuis
„ omnibus adimit, nec ſe illum pro Archiepiſcopo vel patre amplius habiturum
iurat, niſi ipſe vicario beati Petri vlterius obediturum ſtatim deneget. Tres
„ dies in iſto negocio clamoribus in Anſelmum & contumelijs grauidi expenſi
„ ſunt, tandem in hoc fine concludunt.

At Anſelmus in ſuo propoſito conſtans, poſtulat a rege, vt tutus regno diſcedat: quo ſibi negato, factæ ſunt vtrinq; induciæ ad Pentecoſten, & plena pax et tranquillitas promiſſa, nihilominus Anſelmus, hominibus ſuis captis & ſpoliatis, terriſq; vaſtatis in immenſum afflictus eſt: poſt hæc tamen Vrbanum per Walterum Albanenſem Epiſcopum, qui pallium Anſelmo a Roma Cantuariam detulit, pro Papa ſuſcepit. Cuius ſtilus etſi Vrbano & Anſelmo aduerſus regem & prælatos benignior eſt, tamen oſtendit non eſſe nouum, Papalem iuriſdictionem ab Angliæ regibus recuſari. In hac autem tractanda cõtrouerſia, Rex cum Vrbano Papa priuatim egit de Anſelmo ab Anglia penitus abducẽdo. Sed cum ob eximiam viri doctrinam, morumq; probitatem id efficere non poterat, Anſelmus accepto iam pallio Archiepiſcopalem curam & authoritatem Rege conniuente exercuit, & Samuelem quendam Dublinenſem Archiepiſcopum, Malchumq; Waterfordienſem primum Epiſcopum, ad regis Murierdach populiq; in Hibernia petitionẽ, alioſq; Epiſcopos, accepta ſubiectionis profeſſione Lamethi conſecrauit. Sed poſt Cambrenſem expeditionẽ reuerſus rex expoſtulari cum Anſelmo cepit, de militibus ab eo miſſis, ad tantum gerendum bellum parum idoneis, & noua crimina inferre de his, quæ Anſelmus de Eccleſiaſtica libertate recuperanda atque retinenda, nec non de vaſtitate & ruina Eccleſiarum quæ regis inuaſione acciderant, liberius & palam, & ſecum priuatim egiſſet. Quibus ſuis factis & dictis recenſitis, datur illico Anſelmo vtriuſque rei facultas atque optio, ſine manendi in Regno Angliæ, cum ea præſtatione fidelitatis & obſequij Regi, quam iuriſiurandi ſacramento promiſerat, & ab anterioribus Archiepiſcopis præſtari conſueuit, & ne quacunq; de re Papam de Rege prouocaret, & ad ſedem Apoſtolicam appellaret: vel ex Angliæ regno diſcedendi, quod homini peregrino atque aduenæ difficile non fuerat. Itaque Anſelmus conſtitutis ſibi vndecim dierum inducijs, intra quos confectis rationibus ſuis tranſfretaret: ego, inquit Regi & Proceribus, vado, vobis tamen benedictionem meam, ſi non contemnitis, impertior. Quam cum ſe Rex non ſpreturum dixit: Anſelmus ei leuata dextra benedixit, & Cantuariam diſceſſit, ibi quatuordecim dies manſit. Et poſtridie nauem Doueri conſcenſurus, tanquàm inſignis alicuius criminis reus, a quodam Wilhelmo clerico regis ad id nuncio detinetur, donec magna plebis aſtante corona, ſupellectile ſua tota perſcrutata, bonis omnibus exutus, ſuperato mari, alieno littori nudus expoſitus eſt. Poſt eius diſceſſum, Rex proſcripſit omnia, quæ Anſelmi iuris erant, & in ſuum dominium tranſtulit, & quæcunq; ſtatuerat, irrita pronunciauit. Anſelmus autem Lugdunum perrexit: Inde Romam a Papa accerſitus, qui per benigne eum hoſpitio accepit. Interim Romã venit Wilhelmus, qui Anſelmũ in littore diſcedentem ſcrutatus eſt, Regis ad Papam legatus, vt de Anſelmi cauſa

Annal. Eccle. Auguſt.

Edmerus.

inductas

inducias ad ſequentem Michaelis Archangeli feſtum impetraret. Qua conceſſo, Anſelmus id ægrè ferens, Lugdunum reuerti conſtituit: ſed à Papa ad Conſilium, quod tum conuocatum fuit, retentus eſt. Inter cæteras illius Concilij ſanctiones, excommunicationis ſententia lata eſt, tam in laicos Eccleſiarũ inueſtituras dantes, quàm in clericos eaſdem a laicis accipientes. Et pendentibus de Anſelmi cauſa inducijs obijt Papa, & paulò poſt Rufus Rex, qui ſe viuente nec Synodos Eccleſiaſticas ad vitia corrigenda celebrari, nec plurimas Eccleſias a clericis poſſideri permiſit, ſed earum fructus percepit, iocaſe ſemper hoc verſu illudens toti clero: Panis Chriſti, panis pinguis eſt. Rufo autẽ mortuo, ſucceſſit frater eius Henricus, a Mauricio Londinenſi Epiſcopo conſecratus: qui calamitoſum & diſcerptum a fratre Eccleſiæ ſtatum reſarcinit, Anſelmum ab exilio reuocauit, eiquè procurationem Eccleſiaſticam commiſit. Quantum autem Anſelmo fauerit, ex ſuo ad Londinenſes de Anſelmi ſeruorum & famulorum immunitate, eoſquè bene humaniterq; tractando miſſo diplomate, quo petit vt Anſelmus ac ſui tam liberi & quieti eſſe poſſint, ac Lanfrancus cum ſuis fuerit, vt e conceſſione Wilhelmi Conqueſtoris intelligi poteſt. Et vt perſpiciamus q̃ fuerit illa ætas aperta & ſimplex, minimèq; prolixa & curioſa verbis, non erit alienum ipſum diploma latinè Angliceq; ſcriptum verbatim inſerere, quod totum in vtraque lingua comprehenſum, ne palmæ latitudinem attingit. Magnum autem regis ſigillum, quod nunc in fine diplomatum appendi ſolet, in hoc antiquo diplomate ad modicam membrana partem paulatim extenſam & exciſam ex diplomatis ſiniſtro latere adhæret. Sigilla verò antiquitus diplomatibus ſuis reges non appendebant, quod tamen ab Edwardo regum Angliæ primo inductum fuit, qui cartis ſuis ad veritatis teſtimonium ceram impreſſam appendebat.

Roger. de Ceſtria. Matth. Paris.

Ioranal. hiſtor.

Gerua. in vita Edwardi Confeſſ.

¶ *Diploma Henrici Regis.*

H. *Rex Anglorum, Hugo de Boclande, & W. Baignardo, & omnibus miniſtris meis Londoniæ. ſal. Præcipio et volo vt omnes homines Anſelmi Cantuarienſis Archiepiſcopi quos in Londonia habet, & omnes ſui in ea villa euntes & redeuntes, ita quieti de omnibus conſuetudinibus ſint, ſicut vnquàm Lanfrancus Archiepiſcopus ſuos in ea melius et quietius habuit tempore patris mei, & videte ne eis vllam iniuriam faciatis. Teſte Hug. Comite de Ceſtre. apud Weſtmonaſter.*

H. Ænglę landcyninc. gręt Hugę de Boclande ⁊ p. Bainardo ⁊ ealle mine þegnæs on Lundene. Ic pille ⁊ be beode þ ealle Anſelmes Arcebiſcopes mænn þe he hæfð on Lundene. and ealle hiſ oðre mænn þe cumeð and ganeð into þære burh. þ hi beon gra ſacleaſe oſ eallen ġepunen ġraſſa Landġrane Arcebiſcop hiſ mænni betſt hæfde on mines fæderes tune. ⁊ hatiġað þ ġe heom nahuȝ ne miſbeoden. t. Hug. Comite de Ceſtra ap. peſtmonaſt.

Anſelmus verò Eccleſiaſticam ſuam procurationem diligenter exercens totius Cleri Synodum Londini conuocauit, in quâ plurimi ab Eccleſiaſticis dig-

Aurea hiſtor. 2. pars. W. Malmſb.

nitatibus ob Simoniacas pactiones, aliaq; flagitia deiecit: Guidonem Abbatem Wimondenſem, Eldwinumq; Ramſenſem Symoniacos: Galfricium Petriburgenſem, Haymonem Ceruellenſem, Egelricum Midletonenſem, quòd in clero non eſſent ordinati, Richardum Elienſem, & Robertum Sancti Edmundi, ob varios defectus & exceſſus. Illius autẽ Synodi, quæ anno tertio Henrici primi celebrata fuit, conſtitutiones ſunt hæ.

Simeon Dunelm. Ex Archiuis.

1. VT Epiſcopi ſæcularia officia ne ſuſcipiant, nec ſint ſicut Laici, ſed ordinatas veſtes, vt religioſas perſonas decet, habeant, vt ſemper & vbiquè honeſtas perſonas teſtes habeant ſuæ conuerſationis.

2. Vt Archidiaconatus ne dentur ad firmam.

3. Vt Archidiaconi ad minus ſint Diaconi, & vt nullus Archidiaconus præſbyter, Diaconus canonicus vxorem ducat, aut ductam retineat.

4. Subdiaconus ſi poſt profeßionem caſtitatis vxorem duxit, eadem lege conſtringatur.

5. Præſbyter quamdiu illicitam conuerſationem mulierum habuerit non ſit legalis, nec miſſam celebret, nec ab alijs audiatur.

6. Vt nullus ad Subdiaconatũ vel ſupra ordinetur ſine profeßione caſtitatis.

7. Vt filij Præſbyterorum non ſint hæredes patrum ſuorum.

8. Vt Clerici ne ſint Sæcularium præpoſiti, ſeu procuratores aut Iudices ſanguinis.

9. Vt Præſbyteri ne eant ad potationes.

10. Vt veſtes Clericorum ſint vnius coloris, & calciamenta ordinata.

11. Vt Clerici qui ordinẽ ſuũ abiecerunt, aut redeant, aut excõmunicentur.

12. Vt Clerici patentes Coronas habeant.

13. Vt decimæ non niſi Eccleſijs dentur.

14. Vt Eccleſiæ aut Præbendæ ne emantur.

15. Ne noua Capella fiat ſine conſenſu Epiſcopi.

16. Ne Eccleſia ſacretur, donec prouideantur neceſſaria & Præſbytero & Eccleſiæ.

17. Ne Abbates faciant milites, vt in eadem domo cum Monachis ſuis manducent aut dormiant.

18. Ne Monachi compatres, aut Monachæ commatres fiant.

19. Ne Monachi teneant villas ad firmam.

20. Ne Monachi Eccleſias niſi per Epiſcopos accipiant, neque ſibi datas ita ſpolient ſuis redditibus, vt Præſbyteri ibi ſeruientes in aliquo penuriam patiantur.

21. Vt fides inter virum & mulierem occulta, & ſine teſtibus de coniugio data, ſi ab alterutro negata ſit, irrita habeatur.

22. Vt criniti ſic tondeantur, vt pars auriũ appareat, & oculi non tegantur.

23. Vt cognati vſque ad ſeptimam generationẽ ad coniugium copulentur, vel copulati ſimul permaneant, & ſi quis huius inceſtus conſcius fuerit, et nõ oſtenderit, eiuſdem criminis participem ſe eſſe cognoſcat.

24. Ne corpora defunctorum extra parochiam ſuam ſepelienda portentur, vt Præſbyteri parochiæ perdant, quod inde illis debeatur.

25. Ne quis temeraria nouitate corporibus mortuorum, aut fontibus, aut alijs ritibus, (quod contigiſſe cognouimus) ſine Epiſcopali authoritate, reuerentiam

aut

aut ſanctitatem exhibeat.

26. Ne quis illud nepharium negotium exerceat, quo hactenus homines in Anglia ſolebant velut bruta animalia venundari.

Synodus iſta Londinenſis Synodi appellatione etiam vulgo ferebatur, cuius conſtitutiones ſtatim ſpretæ atque contemptæ fuerunt. Nam Girardus Eboracenſis Archiepiſcopus, cum illos Canones edixiſſet ſeruandos, totus illius prouinciæ clerus recuſauit, vnde Anſelmo ſcripſit. Ioranal. hiſtor.

Sitio Clericorum meorum integritatem. Sed præter in paucis admodum vel aſpidis ſurditatem, vel fabuloſi cuiuſdam Prothei mutabilitatem inuenio. Variis linguarum aculeis modò minas, modò conuitia infligunt. Profeſſiones verò mihi penitus abnegant Canonici illi, qui ſine profeſſione ad ſacros ordines inordinabiliter ſunt prouecti: hỹ etiam qui in præſbyterio vel Diaconatu conſtituti, & vxores ſiue concubinas in publico hactenus habuerunt, & ab altari nulla ſe reuerentia continuerunt. Cum verò ad ordines aliquos innito, dura cervice renituntur, ne in ordinando caſtitatem profiteantur. In fine libri Epiſtolarũ Anſelmi.

Obſtitit etiam ne Canones huius Synodi legum vim & poteſtatem ſortirentur, ingens inter regem & Anſelmum diſcordia, & contentio de Eccleſiarum inueſtituris orta. Nam toto illo triennio quo abfuerat Anſelmus, ſedibus Epiſcopalibus & Eccleſijs vacantibus, Rex arbitratu ſuo viros Eccleſiaſticos præpoſuit, earumq; poſſeſſionẽ per inueſtituram, & bacculi paſtoralis, & annuli donationem tradidit. Quod quidem inueſtiendi ac in poſſeſſionem inducendi ius, Chriſtiani Principes tunc temporis ſibi vendicarunt atque reſeruarunt. An. 1103.

Ex hỹs igitur qui authoritate regia Epiſcopatibus & Eccleſijs inducti fuerũt, petijt Rex, vt qui ſacrati non eſſent, ab Anſelmo conſecrarentur: qui verò abſente eo ab alijs Epiſcopis conſecrati eſſent, in conſortium & conſuetudinẽ ſuam, & Epiſcoporũ cætum permitteret. In vtroq; horum Anſelmus regi reſtitit, tum quòd cæteri Laici Regis exemplo, authoritate priuata præſbyteros ſine legitima Epiſcoporũ approbatione ſacerdotijs præficerent: tum quòd Vrbanus Romanus Pontifex ſuperiori concilio ſtatuiſſet, Ne quis de manu regis aut laici Eccleſiæ alicuius inueſtituram acciperet, aut laicali authoritate poteſtatẽ apprehenderet. At rex regniq; proceres, Epiſcopi, & cuiuſcunq; generis aulici, hoc præter regni conſuetudinẽ ab Anſelmo factitatum indignè ferentes, aſſerebant ſeſe nunq; tam iniquo Papæ decreto aſſenſos: & potius tam Anſelmum regno exterminaturos, & ab Eccleſia Romana penitus diſceſſuros, quàm hanc Papæ ſententiam a iure regio, regniq; conſuetudine prorſus alienam, ratam haberent. Quem procerũ & Epiſcoporum ſecũ conſpirantem & congruentẽ ſenſum cum animaduertiſſet, Rex Girardo Eboracenſi Archiepiſcopo ſuaſit & mandauit, vt ipſe hoc conſecrationis munus ſuſciperet & abſolueret. Girardus hoc oneris in ſe aſſumpſit, diemq; ad conſecrationis huius celebrationem Londini in Paulina Eccleſia præſcripſit. Quò cum plures conuenirent, Wilhelmus Wintonienſis Epiſcopus tunc ſacrandus, bacculum paſtorale & annulum, quæ a rege acceperat, iterum Regi tradidit: dixitq;, quæ iniuſtè accepiſſet, amplius ſe non poſſe retinere. Cuius facti nouitate, quòd præter omnium expectationem tam ſubitò & inopinatò accidit, perculſus Rex, Wilhelmi bona proſcripſit, eumq; regno eiecit. Poſtea multis in vtramq; partem, ſicut in omni diſſidio fieri ſolet, hinc illinc inclinantibus, ad diſcordiam tãtam quæ Regi recentis regni victoris filio periculoſa Gisborneñſis. Roger. de Ceſtria. Roff. hiſtor. Walter. Couentren. Ioranal. hiſtor.

culoſa foret ſedandam, conuentum eſt vt ad ſciſcitandum Papa, tanq; Appollinis oraculum, Anſelmus & Wilhelmus Wereſtæ regis legatus, qui ſemper Anſelmi partibus aduerſus fuit, Romam proficiſcerentur. His Romæ ante Papæ tribunal hanc cauſam agentibus. Anſelmus Papæ cauſam, corã Papa præſente & iudice: Wilhelmus Regis ſui abſentis nec iudicis cauſam tractauit. Cumq; Wilhelmus vehementius in regis propoſitum affectus dixiſſet: regem ſuum, ne pro regni Angliæ amiſſione ius Eccleſiæ donandi, & earum poſſeſſionẽ tradendi amiſſurum. Reſpondit Paſchalis Papa: (vt verbis Edmeri authoris vtar). Si quemadmodum dicis, Rex tuus nec pro regni ſui amiſſione patietur Eccleſiarum donationes amittere, ſciat, ecce coram Deo dico, quia nec pro ſui capitis redemptione, eas illi aliquando Paſchalis Papa impunè permitteret habere. Hoc itaque Papæ tam excelſo & magnifico reſponſo, cauſa ſecundùm Anſelmum contra regem definita eſt. Alij ſcribunt Anſelmum audiuiſſe Paſchalem Papam illam diram & cruentam excommunicationis ſententiam in Laicos inueſtituras dantes, & clericos eas a laicis capientes fulminantem, eaquè perterritum Principi ſuo a maioribus ſuis vſitatum ius vendicanti conſentire non auſum. Nam in illa excõmunicatione Papa huiuſmodi verbis vſus eſt. Execrabile videri manus, quæ in tantã eminentiam excreuerant: vt quod nulli Angelorum conceſſum eſt, dominum cunctia creantem ſuo miniſterio creent, & eundem ipſum pro redemptione & ſalute totius mundi, ſummi Dei patris obtutibus offerant in hanc ignominiam tradi, vt ancillæ fiant earum manuum, quæ die ac nocte obſcænis contagijs inquinantur, rapinis & iniuſtè ſanguinis effuſioni addicti commaculantur. Itaque Anſelmum non auſum permittere clericum quemcunq; a regis aut laici cuiuſuis manibus Eccleſiarum inueſtituras accipere, ne clericorum ſanctæ manus, quæ in quotidianis miſſis Chriſtũ frangunt, a prophanis laicorum manibus contaminentur, illaquè contagione corpus Chriſti corrumpant. Sed certum eſt ante Paſchalem Papam, hanc de inueſtituris controuerſiam ſuſcitatam, & ſimilem excommunicationem ab Vrbano Papa prolatã, in eo concilio, cui Anſelmus ex Anglia per Rufum eiectus, Romamq; ab Vrbano accerſitus, vt ſupra diximus, interfuit: vt veriſimilius ſit, Anſelmum præfractum & contra reges obduratum, vt ſuis dictis factisq; maiorem authoritatẽ crearet, Regumq; decreta frangeret, conſilium & cauſam Romanis pontificibus illius excommunicationis ſententiæ promulgandæ tacitè dediſſet vt illius authoritate & prætextu regiam iuriſdictionẽ minuere & in ſe transferre poſſit. Certum enim eſt Henricum Imperatorem Romam ad ſedandã hanc diſcordiam, quæ inter Regem & Clerũ capta eſſet, tanq; orbis Chriſtiani ſcandalum veniſſe. Hoc autem inueſtiendi ius a Gregorio ſeptimo, dicto Hildebrando, Regibus primò detrahi cœpit. Deinde a ſucceſſoribus eius Victore & Vrbano, maximè autem a Paſchali, ſub excommunicationis cenſura interdictum fuit, ſed a Carolo magno, Franciæ rege Imperatore, & a ſequentibus Imperatoribus, qui trecentis amplius annis imperabant, quibus annorum ſæculis ſexaginta tres Romani Pontifices ordine ſequuti ſunt, hoc ius inueſtiendi, & in poſſeſſionem mittendi clericos in Eccleſiaſtica beneficia, per virga & annuli traditionem fræquentatum & retentum fuit. Contra hanc Cæſarum Principumq; authoritatem & conſuetudinẽ cenſebant Synodali iudicio, Pontifices nec poſſe, nec debere, per virgam vel per annulum Epiſcopatus, aut Eccleſiæ alicuius inueſtituram poſſeſſionemq;, a Principis aut Laici manu apprehendi, & qui id facerent,

Matth. Paris.

Edmerus.

facerent, ſententia lata excommunicabant. Hanc igitur patiſſimùm ob cauſam Henricus Imperator Romam properat, Longobardoſq; in via ſibi reſiſtentes fortiter proſtrat. Tum Romam ingreſſus, accepto diademate Papam cum Epiſcopis & Cardinalibus capit, & ſub arcta cuſtodia detinet. Die Paſchæ reconciliatio interuenit, quo die poſt lectum in Miſſarũ ſolemnibus Euangeliũ ad altare Apoſtolorũ Petri & Pauli in oculis quamplurium Principũ, Paſchalis Papa tradidit Imperatori priuilegium, vt is ſolus in ſuo regno inueſtituras Eccleſiarum, per virga & annuli traditionem in clericos transferret, ita ſi poſt inueſtituram ab Epiſcopo, cuius diocæſis Eccleſiæ ſint, conſecrationem canonicè accipiant. At hoc modo inueſtiendi ius Synodali tantùm conſtitutione a Papa cæteris demptum Principibus, in illo regno ſolùm retinetur: tantum tum terroris anathematum & excommunicationũ a Papa proiecta fulmina Regibus incuſſerunt, vt pauido & trementi alicui Herculi clauum, vt dicitur, extorſiſſent. Sed Henricus illa tonitrua vibrato marte compeſcuit, & tonantem illum Iouem carceribus permulſit, placidumq; ad æquas conditiones coegit. Hæc pax in Miſſarum ſolemnibus, per inueſtituræ priuilegium compoſita, per illud Papalis aræ ſacramentum ſic confirmata eſt. Papa celebrans Imperatori ſacramẽtum his verbis porrexit. Domine Imperator, hoc corpus Domini natum ex Maria virgine, paſſum in cruce pro nobis, ſicut ſancta & Apoſtolica tenet Eccleſia, damus tibi in confirmationem veræ pacis inter me & te: ſumptoq; ſacramento, Imperatoris pacem amiſſione inueſtiturarum Papa conſequutus eſt. Nunc ad Anſelmum redeamus. Qui Roma diſcedens Lugdunum peruenit: cui, vnà illuc proficiſcens regis legatus Wilhelmus, ex regis mandato interdixit in Angliam reditum, niſi omnes regni conſuetudines a patre ac fratre regis retentas ac obſeruatas ſe quoquè ſeruaturum certò promitteret, poſtpoſita ſedi Romanæ ſubiectione & obedientia. Sed Anſelmus a ſententia diſcedere noluit. Itaque Lugduni cum Archiepiſcopo Hugone triennio pene toto permanſit. Rex omnes Archiepiſcopatus reditus in fiſcũ deferri iuſſit. Tandem per Adelam Comitiſſam Bleſenſem regis ſororem, hoc caſu Anſelmus regi conciliatur, & ad Archiepiſcopatus iura reſtitutus eſt. Adela grauiſſimo & periculoſiſſimo morbo diu laborauerat: ad hanc in tanta corporis infirmitate conſolandã acceſſit Anſelmus. Cuius aduentus tantum & tam repentinum gaudium Comitiſſæ tam ægræ attulit, vt profligato morbo valetudinem recuperauerit. Itaque Regem fratrẽ in Normannia ſuæ ditioni redigendæ occupatum pro Anſelmo adijt, & in Regis colloquium adduxit, tandem in regis gratiam accepto Anſelmo, prior illa de Eccleſiarum inueſtituris controuerſia, quæ eos antea diſiunxerat, Paſchalis iudicio iterum relata eſt. Is ne regis animum, quem irritabilem antea ſenſerat, in Anſelmum iterum accenderet, nec tamen de inueſtituræ iure quicquàm diſcederet, mediam quãdam in huius cauſæ deciſione viam ſequutus eſt: vt Epiſcopi a rege ante inueſtiti, quos Paſchalis excõmunicauerat, ab illa ſententia ſoluerentur, & in ſedibus ſuis confirmarentur: ſed ne tale quid in poſterum a Rege aut Laico quocunq; fiat, cauit atque ſtatuit. Quo papæ decreto rex acquieuit, & Anſelmũ omnibus bonis & fructibus exilij tempore a ſe perceptis & retentis plenè reſtituit. Redit igitur in Angliã Anſelmus ſummo totius populi applauſu, a Regina & optimatibus perhonorificè in regnum acceptus. Rex enim Normannico motu detentus erat, quo ſedato Normanniam iterum ſuo ſubiecit imperio. Reuerſuſq; Concilium regni publicũ Londini indixit, in quo

Walter: Couentren. Sim. Dunelm. Matth. Paris.

W. Malmſb.

Roſſ. hiſtor. *ſtatutum fuit, Non licere regi vel cuicunq; laico per baculũ & annulum Epiſcopum vel præſbyterum quemcunque inueſtire, ſatis eſſe vt homagiũ ab Epiſcopis regi fiat pro poſſeſſionibus temporalibus. His ex Anſelmi ſententia geſtis, cæpit prioris illius Londinenſis a ſe celebrata Synodi decreta executioni mandare, & ſacerdotum legitimas nuptias prophanare atque diſſoluere: ſed cum rex animaduertiſſet maiorem meliorem q; cleri partem, aut eſſe maritos, aut filios ſacerdotum coniugatorum, illoſq; Londinenſis Concilij canones, de vxoribus renunciandis, & vouenda continentia plurimis diſplicere, permiſit clericis matrimonia, ſicut patris fratriſq; ſui temporibus ſub Lanfranco Archiepiſcopo erant permiſſa. At Anſelmus tunc regis obſtitit indulgentiæ, & ſacerdotes vxorum conſuetudinẽ habentes Eccleſiaſticis beneficijs ſpoliauit, cuius importunæ præfractæq; pertinaciæ ceſſit tandem rex. Qui quod authoritate potuiſſet efficere, maluit Anſelmi inſtantiæ concedere. Sub hæc tempora, mortuo Girardo Eboracenſi Archiepiſcopo, Thomas Sampſonis Wigornienſis Epiſcopi filius, Archiepiſcopus electus eſt: qui cum ab Anſelmo conſecrandus eſſet, prouinciæ ſuæ clero eum pellente & inſtigante, ſubiectionem Cantuarienſi ſedi debitã, & a prioribus Eboracenſibus Archiepiſcopis præſtitã profiteri recuſauit. Ob quam contumaciam Anſelmus nec eum conſecrare voluit, & ne ab alio quoque Epiſ-*

Ex Archiuis. *copo ſacraretur, per literas vetuit. Itaque Thomas ſine conſecratione, toto Anſelmi tempore vitæ, electus tantummodò ſtetit: eo verò mortuo Rex, regni proceres atque præſules, ad ineundum de Eboracenſis Archiepiſcopi conſecratione conſilium Londinum conuocauit. Epiſcopi enim ab Anſelmo prohibiti conſecrare illum noluerunt. Quod cum Thomas Comes Meletenſis, cuius tunc fuit cum rege intima maximaq; gratia, ſenſiſſet, vultu ſermoneq; ſæuiori quæſiuit: An quiſq; huiuſmodi literis parere auderet, ſine regis authoritate & ſcientia. Quo perterriti & ſtupefacti Epiſcopi, Sampſonem Wigornienſem Epiſcopum, Thomæ Eboracenſis Archiepiſcopi patrem accerſitũ rogarunt, vt filium ſuum conſecraret. Qui id ſe facturum negauit, niſi Thomas Cantuarienſi ſedi ſubiectionem ex more profeſsurum promitteret. Cui & Rex aſſenſus eſt, iuſſitq; vt quinto Kal. Iulij prox. in Eccleſia Paulina præſentibus Epiſcopis Thomas ſacraretur, & præſtitã ab anterioribus Archiepiſcopis profeſsionem faceret: quo tempore conuenientibus Epiſcopis, qui ſacras ceremonias abſoluerent, porrigitur Thomæ profeſsio ſigillo obſignata iam olim a ſuis præceſsoribus legi ſolita, quam cum ſumma grauitate & reuerentia, qua decuit, apertè legiſſet, Epiſcopo Londinenſi Eccleſiæ Cant. Decano, Priore etiam eiuſdem Eccleſiæ præſente tradidit. Profeſsionis forma hæc erat.*

Ego Thomas Eboracenſis Eccleſiæ conſecrãdus Metropolitanus profiteor ſubiectionem & Canonicam obedientiam ſanctæ Dorouernenſis Eccleſiæ, & eiuſdem Eccleſiæ primati canonicè electo & conſecrato, & ſucceſſoribus ſuis canonicè inthronizatis, ſalua fidelitate Henrici regis, & ſalua obedientia mea Romanæ Eccleſiæ.

W. Malmſb. *Anſelmus verò Cantuariæ, 4. Idus Auguſti, Wilhelmũ Wintonienſem, Rogerum Saliſburienſem, Raynelinum Hereforденſem, Vrbanumq; Glamorganenſem Epiſcopos conſecrauit, præſentibus Gerardo Eboracenſi Archiepiſcopo, & alijs Cantuarienſis prouinciæ præſulibus. Multum autem & operæ & ſumptus contulit, in ornando & inſtaurando Eccleſiam Chriſti Cantuarienſem, & in inſtituendo Ceſtriæ Monachorum Cœnobio, ab Hugone Comite*

prius

prius extructo, cuius Richardum Capellanum ſuum Abbatem fecit. In ſcribendis Epiſtolis fræquens & aſſiduus fuit, quarum. 367. ad noſtra tempora reſeruantur. Scripſit tractatus varios. 1. de veritate. 2. de libertate arbitrij. 3. de caſu diaboli. 4. de grammatico & diſcipulo. 5. vocatur monologion: multas dialecticas quæſtiones propoſuit & ſoluit: Scripſit etiam Libellum Sententiarum Proſologion: librum Epiſtolarum ad diuerſos: librum de Incarnatione verbi: librum, cur Deus homo: adhæc de conceptu virginali: de orationibus contemplatiuis, & de proceſſione ſpiritus ſancti. Et biennio poſt ſecundum in Angliam ab exilio reditum tranſacto, in Abbatia Sancti Edmundi grauiſſima febri correptus Cantuariam feſtinauit, ibiquè diu lecto decumbens, vndecimo Kal. Maij. an. 1109. ætatis ſuæ. 76. & pontificatus an. 16. obijt, tumuloq; ad caput Lanfranci ſepultus & conditus iacet.

Aurea Hiſtor. 2. pars. Chron. Roberti. Edmerus. Ioranal hiſtor.

Anſelmus enim etſi doctus & in omni vita continens habebatur, tamen in ſua ſententia pertinax a veritate & doctrina Chriſtiana ſæpe deflexit, Chriſtianæq; laudis glorioſam & inanem famam, potius quàm virtutẽ ipſam adamauit. Nam & de ſe ſupra Chriſtianam modeſtiam iactitare ſolitus eſt, & in hæc ſacerdotum coniugia vehementius & ſuperſtitioſius, quàm homini docto & Chriſtiano par fuit, incaluit. Ipſe enim de ſe dixit. Nullum ſe vnquàm verbum voce protuliſſe, cuius recordatione grauari poſſit conſcientia, & tamẽ cum piſciculum crudum incautus in cœna comediſſet, ingemuit & deſleuit tantum peccatum, quòd contra Dei ſanctionem de crudo ſumpſiſſet. Cuius autem ſpiritus eſt iſta ſimulatio & iactantia? vt ſe perhiberet, ne verbo vnquàm erraſſe, tum vt in crudi comeſtione quæ caſu contigit, tantum delictum agnoſceret. At in diſſoluendis ſacerdotum lege diuina permiſsis nuptijs, ne obfirmatum ſenſum deponeret, ſæuus & ſupra omnem modum atrox eſſe potuit. Hic enim primus nuptias ſacerdotibus omnino interdixit. Nam priores, Dunſtanus, Ethelwoldus, & Oſwoldus, qui Monachorum patres dicti ſunt, coniugatos clericos ab vxoribus non ſeparabant, ſed Monaſterijs ſolum excludebant, neque hos ſolùm, ſed quoſcunq; ſæculares, ſi Monachatum non ſuſciperent: Scribit de Anſelmo his verbis Hiſtoriographus. Anſelmus Archiepiſcopus ad feſtũ S. Michaelis Concilium tenuit apud Londoniam, in quo prohibuit vxores ſacerdotibus Anglorum (antea non prohibitas) quod quibuſdã mundiſsimum viſum eſt, quibuſdã periculoſum, ne dum munditias viribus maiores appeterent, in immunditias horribiles ad Chriſtiani nominis ſummũ dedecus inciderent. Sed quem affectum ſortita ſit hæc Anſelmi prohibitio, perinde eo vivo atque mortuo videamus. Tribus enim exilij ſui annis irritam fuiſſe declarauimus. Reuerſus autem tanta eam ſeueritate exercuit, vt & coniugatos beneficijs amouerit, & vxores non deſerentes proſcripſerit, eorumq; bona Diocæſis Epiſcopo adiudicarit, & eos cum vxoribus adulterij damnarit. Quo ſuo exemplo permouit, vt diximus, regem præter ſuam conſuetudinem, exhauſtis ſuis in Normannico bello facultatibus, ex clericorum coniugijs quæ prius approbauerat, & de quibus ipſum Anſelmum, etſi fruſtrà interceſſerat, pecuniarium quæſtum facere, & penſionibus ad retinendam illius Anſelmi conſtitutionis pœnam, & retinendas vxores, clericos ſupra ſuas vires onerare: quas tandem & remiſit, & ſacerdotum coniugia permiſit, vt ducentis penè poſt Anſelmi conſtitutionẽ annis rata manerent: etſi fræquentia ſequentium Cantuarienſium Archiepiſcoporũ edicta prohibitoria promulgabantur. Nec multus eſſe volo in eo, quod multi admirabantur

mirabantur, cum nephandum illud præter naturam vitium, ita tunc temporis in Monachis et religioſis inoleuerit, quo animo aut propoſito nuptias Anſelmus vetuerit. Id quod Sanctus Bernhardus vberius teſtatur. Tolle, inquit, de Eccleſia honorabile coniugiũ & thorum immaculatũ, nonne reples eam concubinarijs, incæſtuoſis, ſeminiſluis, mollibus maſculorũ concubitoribus, & omni denique genere immunderũ? Sed Anſelmus præterq; quòd ab eo, quod ſemel apud ſe ſtatuerat & addixerat, ſiue id æquum, ſiue iniquum fuerat, auelli nulla ratione poterat. Fuit etiam in Principes regniq; proceres aduerſus, penequè imperioſus, quod ex multis ſuis contumacijs leniſſimis de rebus regibus appoſitis facillimè cernimus. Nam cum, vt diximus, de inueſtituris controuerſiã regi Henrico, qui eum vnicè dilexerat, & ab exilio reuocauerat, moniſſet, nec morem vllum Regi, proceribus, atque præſulibus gerere vellet, ſponte nullo penitus cogente (vt ait Edmerus) Regno Romam diſceſſit. Quo exemplo, quod a pluribus reprehenſum tum fuit, animauit ſucceſſores ſuos Regibus aduerſus eſſe, & querelas de illis Romano Pontifici deferre, Regnumq; ſacris interdicere, vt populum Romanæ ſuperſtitioni deditum, ad inteſtinos tumultus prouocarent. Deinde Romam profecturus, cum rogaretur, vt regis ad Papam legatum vnà ſecum in itinere proficiſci permitteret, elatus nimium & inhumanus, etſi multorum exhortationibus & precibus petitus noluit: ſed obſirmato animo reſpondit. Quod dixi, dixi. Adhæc cum a Rege ipſo Henrico rogaretur, vt Thomæ Eboracenſi Archiepiſcopo ſacrando deliberandi inducias daret de profeſſione ſubiectionis, proternè & iracundè reſpondit. Satius eſſe ſibi vivo inſtuſta diſcerpi, quàm vnius horæ morã ad eam deliberationẽ, quæ conuellat prædeceſſorum ſuorũ inſtituta capiendam indulgere. Itaque in ipſo ſenio, cum iam haud procul abeſſet a morte, obſtinaciæ & iracundiæ calore ductus ad Thomã ſcripſit arrogantius. Priuare ſe eum omni ſacerdotali ordine, quem ab aliquo ſuorũ Suffraganeorum accepiſſet, interdixitq; ne paſtorali ſe cura vllatenus immiſceret, donec ſubiectionem profiteretur, his verbis. Tibi quoque Thomæ interdico ſub anathemate, ex parte Dei, vt nunq; Epiſcopatus Eboracenſis benedictionẽ ſuſcipias, niſi prius profeſſionem facias. &c. Atque harum literarum copiam ſingulis Angliæ Epiſcopis miſit, quibus ſub eodem anathemate præcepit, ne quiſq; ei manus imponeret. Atque hæc ſane Anſelmi & Archiepiſcoporũ ſimilis contumacia regibus cauſam iuſtam præbuit, cur illis mortuis tam multis annis penes ſe Archiepiſcopatum tenuiſſent, vt de moderato aliquo & pacifico viro, qui pertinacia ſua hos tumultus in regno permiſcere noluit, ad tantũ onus ſuſcipiendum prouiderent. Sed non tam durum & iniquum in hit Anſelmus ſe oſtendit, quàm facilem & procliuem in grauioribus ſceleribus tollerandis: pro pluribus enim ſymoniacis interceſſit, de quo lepidè Matth. Paris. Matth. Paris. Anſelmus Archiepiſcopus pro Epiſcopis & Abbatibus degradatis, multa precum inſtantia Papam rogare cœpit, vt cum illis miſericorditer diſpenſaret, vt poſſent amiſſas recipere dignitates. Tum ſedes clementiſſima, quæ nulli deeſſe conſueuit (dummodo albi aliquid vel rubei intercedat) præſcriptos pontifices & Abbates ad priſtinas dignitates reuocauit. &c. Hic igitur tam conſtans & prius pater ob caſtitatis ardorem incenſus contra coniugatos, ob Papæ lucrum ſymoniacis, quos omnia diuina humanaq; iura deteſtantur, æquabilis & benignus fuit.

Anſelmo mortuo Elienſis Epiſcopatus ab Henrico Rege a Lincolnienſi

diœceſi

diocæsi sumptus, erectus est, quo Heruæus tunc Banchorensis Episcopus primus functus est. At Rex post Anselmi obitum, patris fratrisq; sequutus vestigia, cum præter suum institutum iam ad quæstum animũ intenderat, tam Cantuarien- Ex Archiuis.
sis Archiepiscopatus, quàm aliarum Ecclesiarum vacantium emolumenta atque iura in suos vsus contulit. Et illa rigida Londinensis Synodi de prohibitis clericorum coniugijs decreta seruari mandauit, illiusq; reos pecunia mulctanit: tandemq; generalem & lucrosam mulctam omnibus indistinctè clericis, siue coniugatis, siue solutis indixit: & Episcopatus quoscunque vacantes pacto & recepto precio concessit. Episcopatum Dunelmensem Ranulpho Capellano suo mille libris donauit: & Thetfordensem Roberto Losango muneribus interuenientibus contulit: qui illam sedem ad Norwicensem ciuitatem, in qua nunc permanet, primus traduxit.

35. Rodulphus.

Rodulphus patria Normannus, Monachus Benedictinus, auditor Lanfranci in Cœnobio Cadomensi quondam fuit. Sagacensis primò Abbas, inde ab Anselmo ad Roffensem Episcopatum deductus est. Cumq; Archiepiscopatum Cant: multasquè alias sedes & Ec- Matth. Paris.
clesias vacantes multis annis penes se Henricus Rex primus tenuisset, conti- Ioranal. histor.
nua procerum atque præsulum interpellatione tandem superatus, multis ad se Aurea Histor. 2. pars.
ad castrum Windesor conuocatis, deliberauit de dignis præsulibus sedibus va- W. Malmsb.
cantibus præficiendis, inter quos Farecium Abindoniæ Abbatem rex ad Can- Chron. Cœnob. Martini.
tuariensem Archiepiscopatum designauit, virum spectatæ grauitatis & pru- Roger. de Cestria.
dentiæ. E magnatibus autem complures, qui Monachos odisse cœperunt, ali- Roff. histor.
quem e regijs Capellanis aut sæcularibus clericis ad Archiepiscopalem digni- Ex Archiuis.
tatem sumi volebant. Cui reclamatũ est, quòd a prima sedis illius institutione, quam Augustinus posuit, sæcularis ordinis (vt asserebant) nemo eam sedem tenuisset, præter Stigandum, cuius infælix exitus tam sanctæ institutionis violatæ signum ostendit. Itaque ab omnibus penè Radulphus ad Archiepiscopalem celsitudinem postulatus, a Rege mutata sua de Farecio sententia probatus, & in frequenti Episcoporum conuentu ab Wilhelmo Winton Episcopo Cantuariæ consecratus est, anno Paschalis 15. & Henrici primi 14. palliumq; quinto Matth. Paris.
Kal. Iulij proximo, a Paschali missum per Anselmum quendam Sanctæ Sabinæ Radulphus de Duceto.
Abbatem, Anselmi Archiepiscopi Cant. nepotem, Cantuariæ magnifico quoda Walter: Couentren.
& instructo apparatu, frequentiq; populi corona accepit: quo die etiam Teolfum Wigornensem Episcopũ Cantuariæ consecrauit. His temporibus, siue An- W. Malmsb.
glorum indignitas, siue Regum in peregrinos potius & Normannos propensio, Roger. de Cestria.
siue quòd sæpe in vsu est, eorũ quos domi nouerimus, etsi multò digniores sunt, Roff. histor.
fastidium tulit, vt Episcopatibus gerendis Angli non censerentur idonei, Nor- Ex Archiuis.
manniq; quantumuis indigni iudicarentur apti. Ex quo paucis annis euenit, vt eminentiores Ecclesiasticas dignitates quasque Normãni possiderent. Namque hic Rodulphus senex valetudinarius, paraclyticus & pedibus ager fuit, præterea difficilis ac morosus: ad extremum in regem ipsum, a quo promotus fuit, ingratus. Cum enim Henricus Normanniam subiugasset, reuersus ad Windsorienſe castrum, Regni proceres deliberandi & consilij capiendi causa conuocauit, ibiquè nuptias cum Adelina Godefredi Lotharingiæ Ducis filia Ioranal. histor.

Roger. de Cestria.

celebrauit. Sarisburiensis tunc Episcopus ad desponsationis munus a Rege & Regina expetitus, & vestibus sacris indutus ac paratus, a Radulpho Archiepiscopo desistere iussus est, illudq; negotij ab eodem Radulpho Wintoniensi Episcopo committitur. Deinde cum Rex apud Barkleiam tempore paschæ fuisset, & post sub Pentecosten Londinũ rediens corona insignitus in throno sederet, & tum regina consecranda & coronanda esset, Rodulphus Archiepiscopus tunc missam celebrans ad Regem, (quòd absente, vt suprà diximus, Anselmo, a Thoma Eboracensi Archiepiscopo, in consecratione diadema impositum ei est) accessit. Cui accedenti Rex comiter assurrexit. Quæsiuit Archiepiscopus, quis eius capiti diadema imposuerit. Mea, inquit Rex, haud refert, ideoquè neque illius memini. At Archiepiscopus atra bile percitus inquit: nullo id iure fecit, quisquis ille fuerit: proinde aut tu a gerenda corona cessabis, aut ego ab administranda missa. Ad hæc Rex nihilo turbatus vultu placido & modesto respondit. Si, vt ais, hoc diadema capiti meo non iure imponitur, tu id facias, quod iuri censeas consentaneum, ego non refragrabor. Quo dicto accessit propius Archiepiscopus, manusq; ad diadema regis capiti detrahendum attollens, cum Rex etiam fibulam sub mento ligatam, qua diadema capiti vinciretur, solueret, Proceres Regis modestiam & Archiepiscopi iracundiam admirantes, vna voce in Archiepiscopum ferebantur, instabantq;, ne in tam solemni Reginæ coronatione Regi Diadema auferret. Quorum clamoribus actus Rodulphus acquieuit, & regi astans canticum, Gloria in excelsis, exorsus est, & subsequente, vt consueuit, choro missa illa quiete peracta est. Ex quo perspici possit, quàm intempestiuè & impudenter lenitate Principis illius generis homines abusi sunt, qui Monachali sanctitate se digniores reliquis, & in Principes habere imperium putabant. Henricus enim Rex vrbanitate, comitate, affabilitate, lenitate, iustitia & fortitudine omnes sui temporis Principes anteire putabatur.

Rodburnus.

Huc etiam accessit, quod omni literarum genere Cantabrigiæ Lutetiæq; instructus a pueritia ita profecit, vt Willielmus eius pater eum Episcopali muneri aptum censuit. Qui doctrinæ præsidio & saluberrimas multas leges ipse condidit, & papales technas & sæpe olfecit, & cautè vitauit, vt si eam opportunitatem, quam Henricus octauus nactus fuisset, & papalem iurisdictionem exterminasset, & præfractum, ac a Papa concitatũ in se clerum, in officio tenuisset. Hoc autem Radulphi factum, non modò Regi & proceribus, sed ipsis Episcopis, totiquè clero tam inuisum & indignum fuit, vt aperto ore omnes dicerent: se nunq; permissuros vt Monachi amplius Archiepiscopatus gererent, nec eorum imperium æquo animo laturos: quorum consensum Rex laudauit, & iure ratum statuit. In Elphegi vita suprà descriptum est, octo Episcopatibus Monachos præfuisse, & quòd ad Edgari regis petitionem Iohannes Papa sub anathemate statuisset, Wintoniensem Episcopum neminem nisi Monachum instituendum. Nunc videmus eodem anathemate spreto & contempto, tam regio quàm Episcoporum consensu & decreto detrusos ad inferiora clanstra rursus Monachos, & ab Archiepiscopali celsitudine, & Episcopali dignitate deiectos. Quod tamen primo illo decreto non præualuit: nam duo tunc sequuti Archiepiscopi Monachi fuerunt, tertius Beckettus primus post Stigandũ canonicus, Archie-

Matth. Paris. Sim. Dunelm. Ioranal. histor.

piscopus Cant. sacratur. Huius etiam Archiepiscopi temporibus denuo repetita fuit illa toties de Archiepiscopi Eboracensis professione Cantuariensi sedi mota contentio. Nam mortuo Thoma Eboracensi Archiepiscopo successit Thurstinus,

Thurſtinus, qui & aulicus fuit, ac ambitioſus, & in propoſito tam pertinax atque ſtrenuus, vt Archiepiſcopatum illum tanta ſua ac amicorum opera expetitum atque ambitum maluit deſerere, quàm debitam ſubiectionẽ profiteri. Hic cum omnia Romæ venalia ſciuiſſet, & quòd ab vno Papa decretum eſt, ab altero pretio reſcindi poſſe ſperabat, cum Calixto tum Papa egit, vt ab eo Roma conſecraretur. Et quum in illo publico regni conſilio, quod Saliſburiæ de Matilda regis filia Henrico Imperatori nubenda celebrabatur, multum de hac controuerſia altercatum ſit, Thurſtanus tamen cum ſe retractis regum iudicijs in hac cauſa facilè vinci poſſe perſpexiſſet, ne illo contilio de cauſa iudicaretur procuranit, poſteaq; Romam profectus, conſecrationem a Calixto inuito rege & Archiepiſcopo Cantuarienſi obtinuit. Quo audito Rodulphus in ipſo ſenio & infirmiſſima valetudine Romam etiam properat. Expoſitaq; Papa aduentus ſui cauſa, cum de ſedis ſuæ prærogatiua per hanc Thurſtini ſurreptã ſlam ſe a Papa conſecrationem multùm violata egiſſet, verbis ſanè benignis & perhumanis permulſus eſt. Reſponſa verò in vtramq; partem ambigua Apollinis oraculis ſimillima accepit. Papam nihil contrà Cantuarienſis Eccleſia priuilegium facturum, vtrique ſedi pariter fauere & indulgere, ſed omnia iura Epiſcopalia in Papæ ſinu recondita eſſe, eaquè Papæ cum ſibi libuerit, licitum exercere: vt hoc conſecrationis negotium Archiepiſcopo Cantuarienſi non poſſit iure diſplicere. Quæ quam in partem Rodulphus acciperet incertus, in Angliam re Principi nuntiata reuerſus eſt. Rex hunc Thurſtini morem indignè ferens, edixit, ne in Angliam rediret. Papa horrenda excommunicationum fulmina in regem & Rodulphum iaculatus, coegit eos Thurſtanum ſaltem in Eboracenſem prouinciam recipere, hac lege, ne extra propriam diocæſim quicquàm adminiſtraret, Eccleſiæq; Cantuar: ſedi debitam ſubiectionem profiteretur. Ad hanc rem multa ex Eccleſia Cant: vetera monumenta erũta & deprompta ſunt, quæ cauſæ finem imponebant: quæ ab Edmero verbatim deſcripta ſunt. Calixtus ſub hac tempora Petrum quendam Monachum ad regem miſit, quem ſuum in Anglia moraturum legatum ſtatuit. At rex non ſe permiſſurum vllum in ſuo regno Papæ legatum reſpondit. Id enim & contra morem regni & regis priuilegium eſſe, Calixtumquè Papam ſummam ſibi & Cantuarienſi ſedi in conſecrando Thurſtano iniuriam feciſſe. Oſtenſa igitur illa vetera monumenta Petro legato fuerunt, quibus perſpectis Petrus, Papam illud Cantuarienſi ſedi illatam præiudicium correcturum, & priuilegia priſtina reſtituturum ſpopondit. Sed Rodulphus ad firmum iam ſenectutem prouectus, & paraliſi perpetuo tricennio laborans, non tam corpore q̃ animo æger, poſtquàm 8. annis ſediſſet, 13. Kalend. Nouembris Anno Domini. 1122. obijt, mortuusquè triduo in media parte nauis Eccleſiæ Cantuarienſis ſepultus iacet. Vir fuit affabilitate præſtans, nullo delicto notabili ſuſpectus, niſi quòd ad iocos & riſus inclinatior erat, quàm gradum & ætatem ſuam decebat, ideoquè Nugax dicebatur.

Radulph. de Ducero. Giſburnenſis. Roger. de Ceſtria. Roſſen. hiſtor.

Simeon Dunelm. Matth. Paris.

Ex Archiuis.

Ioran. hiſtor. Matth. Paris. W. Malmſb. Ex Archiuis. Roſſ. hiſtor.

Edmerus.

36. Gulielmus.

DE huius Archiepiscopi ortu, & iuuenili institutione nihil comperimus, cognomento autem Corbel vel Corbois dictus est, quidam Willielmum de Turbine eum nominant. Primò clericus sæcularis, deinde Monachus Benedictinus, post Sanctæ Osithæ de Chiche Prior fuit. Annoq; 22. Henrici primi, tertioq; Calixti Papæ in Purificationis festo tã huius Archiepiscopatus ab Henrico Rege, quàm legatinæ authoritatis a Calixto Papa munus suscepit, consecratus a Willielmo tunc Winton: Episcopo, Londinensi Episcopatu vacante, peractoq; sacrationis ritu Romam profectus est, vt pallio donaretur. Ibi tum Thurstinus Eboracẽsis Archiepiscopus (de quo in Rodulphi vita antea diximus) nactus, vt putabat, tempus idoneum, instabat iterum cum Calixto Papa, ne sua sedes Cantuariensi subdatur, sed quia Calixtus Regis procerumq; ac præsulum animos ad Cãtuariensis sedis dignitatem minuendam prorsus alienos & auersos commouere in se noluit, veritusquè ne quod antea senserat, si præter eorum mentẽ & expectationem quicquàm statueret, ad dedecus & ignominiam Papalis authoritatis penitus rescinderetur, eam litem a se penitus amouit & abdicauit. Etsi Chronica Petriburgensis Saxonica diserte testatur his verbis. Quòd aurum & argentum hanc controuersiã diremit. Itaque tam Gulielmus q̃ Thurstinus vnà redeuntes ad Henricũ Regẽ in Normãnia tunc agentẽ accedunt, eoquè salutato veniũt in Angliã. Rebus sic cõpositis Gulielmus Archiepiscopale munus iam gerere & excercere cepit: ac primùm Episcopatum Roffensem vacantẽ Iohanni Archidiacono suo Cantuariensi dedit. Deinde Alexandrum Lincolniensem Episcopum Cantuariæ, & Godefridum regni Cancellarium Bathoniensem Episcopum Londini consecrauit. Quarto suæ consecrationis anno frequentem Cleri Synodum in Monasterio S. Petri Londini celebrauit, cui Iohannes Cremensis Honorij secundi tum Papæ legatus interfuit. Qui cum acerbissimis contumelijs Clericorum coniugia exagitasset, sequenti nocte in propatulæ meretricis sinu & amplexibus, fœdissimaq; voluptate deprehensus est. Cuius rei turpitudine & infamia coactus, legationis suæ infectis negotijs, nullisq; salutatis aut reuisis clam discessit. Post hanc Synodum cum & nuptiæ iam essent Clericis iterum interdictæ, & clerici ad illius impuri cælibatus inga per Willielmum humilis & pusilli animi virũ arceri non poterant, egit cum eo Rex, vt eorum corrigendorum authoritatem atque ius sibi permitteret. Quod Willielmus facile concessit ex quo Rex quæstum magnum conflauit, quòd sacerdotalia coniugia vanalia fecerit. Hac Synodus Willielmi Synodus dicta est. Eodemq; anno Henrico primo mortuo, cum Henricus secundus diademate regio sacrandus esset, Thurstinus nullam veteris suæ simultatis & querelæ occasionem praetermittens, contempto ob animum pusillum atque modicum Gulielmo regis capiti diadema imponere nitebatur, sed tam a Rege quàm a magnatibus præsulibusq; ignominiosè turpiterq; repulsam pariter ac ludibrium tulit, tum Cruciger eius vnà cum cruce, quæ ante Thurstinũ gestabatur prostratus, cum risu & cachinnis e regis capella probrosè eiectus est, & coronationis ceremonia a Gulielmo celebrabatur. Huius Archiepiscopi tempora insigni calamitate & incendio Londinensis vrbis & Paulini templi commemorantur. Vrbs enim ab Ecclesia S. Clementis, quæ Danorum Ecclesia dicebatur, ad Pontem exusta & vastata

Ex Archi
Gisburn
Matth. P.

Chro. Sigisb. Gemblacens.

Sigisb. Gemblacensis.
Ex Archiuis.

Gisburnensis.
Sigisb. Gemblac.

Ex Archiuis.

fuit

fuit an. Dom. 1130. qui octauus fuit consecrationis suæ annus. Eodemq; anno Ecclesia Christi Cantuariæ simili flagrauit incendio atque concidit, quam Gulielmus iterum extruxit, & splendido ac magnifico apparatu dedicauit, Rege, Regina, ac Danide Scotorum Rege, & vtriusque regni proceribus præsentibus. Huic Ecclesiæ iam sacratæ Rex donauit Ecclesias S. Martini Douorensis. Neque quicquàm præter hoc a Gulielmo munere suo dignum gestum est. Animi tam angusti & debilitati fuit, vt ab Henrico de Blesse Wintoniensi Episcopo, Stephani regis fratre, qui hospitium S. Crucis prope Wintoniensem ciuitatem condidit, in legationis iure quod tacitè obtinere conabatur, superatus penè cessit. Primum enim Henricus pro legationis munere Romam petijt, hunc Gulielmus sequutus est, vt Henrico resisteret. Sed ita valuit Henrici authoritas vt Cardinalis creatus Gulielmo mortuo in legatione succederet. Declarauit etiam inconstantiam Gulielmi Stephani regis coronatio, quam primus contra iurisiurandi fidem in Londinensi concilio a se primùm, deinde ab omnibus optimatibus præsulibusq; Matilda Augusta eiusque hæredibus de regni successione promissi celebrauerat. Cui vnà cum Gulielmo Henricus Wintoniensis, & Rogerius Sarisburiensis, cum nonnullis Abbatibus, proceribus verò quàm paucissimis interfuerũt. Gulielmo autẽ periurij conscientia trementi atque pauido in ipsa coronationis ceremonia & missa celebranda manibus excidit hostia: posteaque anno. 1136. ægritudine mœstitiaq; concubuit, cum 15. annis & 9. mensibus sedisset moritur, in Ecclesiæ Cantuariensi humatus. Quo anno obierunt etiam Episcopi Exon: & Roffen: & statim postea obijt Thurstanus iste prædictus Eborac. Archiepiscopus, qui iussu & admonitione sua excitauit Boreales regni proceres resistere Scotis, qui crudeliter cum innumerabili exercitu in Northumbriam promoti erant: ipse verò Archiepiscopus, cum ægritudinis causa huic pugnæ interesse non posset, misit loco suo Rodulphũ Dunelmensem, siue (vt alij volunt) Orcadensem Episcopum ad populum exhortandum.

Walter: Couentren. Pag. 36.

Ex Policratic. Roger. de Cestria. Matth. Paris.

Walter: Couentren.

Thurstinus non tam iuris alieni oppugnator in detrahenda sedi Cantuariensi pristina subiectione, quàm sui strenuus assertor & vindicator fuit. Nam coram Papa præsentibus Scotiæ regis oratoribus acerrimè vindicauit, Scotiam & suæ Eboracensis esse Prouinciæ, & Scotiæ regem Angliæ regis vasallum. Poiteaq; de hac quæstione cum Danide Scotorum rege armis & prælio dimicauit, eumq; superauit. At animo æger cum se frustra toties ac tam diu contra Cantuariensis sedis dignitatem contendisse vidisset, sponte dimisso Archiepiscopatu, ad Monasterium Pontis fracti secessit, ibique Monachismo induto reliquam vitam peregit.

Annal. Eborã. Archiepisc.

37. Theobaldus.

Gulielmo successit Theobaldus, cuius etiam origo & institutio ignota est historiæ. Sed ex Monacho Benedictino, Abbas Beccensis fuit: deinde anno 2 Regis Stephani in Londinensi Concilio per Albertũ Hostiensem Episcopũ Romani Pontificis Legatũ coacto, a Suffraganeis electus est Cantuariensis Archiepiscopus, præsente Ieremia Cant: Ecclesiæ priori, ab eodem etiam Legato, eodem in concilio consecratus est. Ac Romæ ab Innocentio. 2. pallium accepit, a quo etiam legati nati titulo donatus est, qui sedi & successioni suæ attributus ab omnibus Cantuariensibus Archiepiscopis

Ioranal. histor. Walter Couentren. Ex Archiuis. Roff. histor. An. 1138. Matth. Paris. Sigisb. Gemblacensis.

inde vsque retinetur. Parum eruditus, sed moribus commodis, ingenioq; miti ac mansueto fuisse perhibetur, vt tam regibus quàm proceribus populoq; gratiosus fuerit. Huic Monachi omnia sua prædia permiserunt, & ab ipso foti ac nutriti fuerunt, sed postea liberam eis rerum suarum possessionem restituit. Consecrauit primò Walterum Cantuar: Archidiaconum in Roffensem Episcopum, a Monachis Roffensibus iussu suo electum. Raffensis enim Ecclesiæ Cantuarienses Archiepiscopi primi ordinatores & patroni deinceps semper fuerunt. Deinde Rogerum Cantuariensem Archidiaconũ ad Eboracenses Archiepiscopatus culmen euexit, eumque accepto obedientiæ iuramento consecrauit. Archidiaconatum autem Cant: Thomæ Becket, de quo proximo loco dicendum est, contulit, quem tanta gratia regi cõciliauit, vt regni Cancellarius, quod maximæ dignitatis est officium, a rege constituatur. Siluestro deinde Priori Augustinensi a Monachis Abbate electo, consuetam benedictionem denegauit, quod esset infamis, is prouocauit ad Papam, qui crebris eum interpellauit pro Siluestro benedicendo literis. Diu rem distulit Theobaldus, sed papalium literarũ multitudine & instantia coactus, Pontificalem benedictionẽ in Augustinensi Cœnobio, Siluestro tãdem impertiuit. Ieremiam autem priorem, qui suæ electioni interfuit, summa sibi fide & beneuolentia coniunctum, diu, vt ei crebro vices suas committeret, occulta interueniente simultate, quæ firmissimas amicitias dissoluit, tandem infestauit, & loco mouit. Sed appellatione ad papam interposita Ieremias per Henricum tunc Wintoniensem Episcopum, & Papæ legatum eius mandata peragentem restituitur. Quod Theobaldus præter suam consuetudinem indignè ferens, iureiurando affirmauit se ab omni sacrorum administratione cessaturum, quamdiu Ieremias præesset Ecclesiæ. Itaque Ieremias metuens ne sua causa, Monasterium graue aliquid ab Archiepiscopo, tam graniter sibi infenso pateretur, Monachorumq; odia in se concitaret, acceptis 100. marcis quibus creditoribus satisfaceret, prioratui sponte cessit, & tota reliqua vita in Augustinensi Cœnobio priuatus delituit. Anno huius Archiepiscopi consecrati tertio, Eugenius Papa generale concilium indixit Remis, ad quod Theobaldus accitus est. Itaque Henricus tum Wintoniensis Episcopus, Papæ Legatus, qui in eo munere sæpe cum Theobaldo contenderat, vt Theobaldum virum apertum, simplicem ac fidelem in regis aut Papæ odium traheret, versutissimè egit cum vtroque: cum Papa, vt Theobaldum ad concilium vocaret, cum rege, vt eum in Anglia retineret, vt si Papæ non pareret, censuram Ecclesiasticã, si regi, proscriptionem & ciuilem pœnam timeret. Rex Henrici consilio Theobaldo interdixit regno exitum, omnesq; maris portus obseruari præcepit, ne exiret. Sed vt illa cæca & misera tulerunt tempora, Papis magis est quam principibus, præsertim a clero obsequutum. Itaque omnium custodum atque vigilum manus euasit Theobaldus, transfretauit, ac Remensi Concilio interfuit. Regis postea mandato proscriptus est: isq; regem atque regnum vicissim interdicti sententia percussit. Concilio autẽ dimisso rediit in Angliam, & in Norfolcia aliquantisper resedit, & Episcoporum intercessione regi conciliatus, interdictũ relaxauit. Postea tantum valuit in Anglia authoritas eius atque gratia, vt Stephanum regem & Henricum Matildæ Augustæ filium pro iure Regni marte dimicaturos, sua opera & diligentia Wallingfordiæ conciliauerit: quo & bellum atrox ac intestinum auertit, & patriæ tranquillitatem incolumitatemq; peperit. Reuersus autem Theobaldus exegit modicã argenti summã a S. Augustini

Hist. Eccles. Cant.

W. Thorne.

Geruas. Dorobernens.

Geruas. Tho. Spottus.

Robertus Abbas Sancti Michael.

Monachis

Monachis pro datione chrismatis, quinquaginta tantùm solidos & 7 denarios, quorum solutionem Monachi negabant, Theobaldus censuris eos coegit. Res per appellationem ad papam delata est. Is rescripsit ad Henricũ Wintonien- Geruasius.
sem Episcopum & Robertum Hereford Episcopum, vt de causa cognoscerent, eandemq; definirent, qui sententiam contra Monachos secundùm Theobaldũ tulerunt. Pacatis in Anglia rebus concilium Romæ in rum indictũ est. Ad quod Chron. Roberti.
Theobaldus cum Waltero Roff. Simeone Wigorn. Rogero Conentrensi, Robertoq; Excestren. Episcopis cum totidem Abbatibus vocatus accessit, eoquè finito omnes comiter nulla lite aut discordia motu reuersi sunt. In hoc quieto & tranquillo reipub. statu Theobaldus frequentem cleri Synodum habuit Londini, an. Dom. 1152. quæ fuit suæ consecrationis decimus quartus. Huic consilio interfuit Rex Stephanus cum Eustachio suo filio, cuius, vt est verisimile, prouocatione conuenerunt. Postulauit enim vt Eustachio regi creando consentirent, ad quod Papæ literis ac mandato victi adduci non poterant. Itaque rex & Eustachius ira perciti eos omnes Synodo inclusos, ac obsessos minis exagitabant, vt metu ac terrore efficerent id, quod authoritate atque gratia nõ poterant. Ac plerisq; ad regis voluntatẽ ac nutum redacti sunt. At Theobaldus Synodo clam ac cautissimè egressus, cymba per Thamesim ad ostium maris vectus, nauiculã conscendit, & ad transmarinas oras traiecit. Cuius discessione Rex multò tur- Wal : Couent Chro tribui. Annal. Eccle. Augusſ. Cant.
batior eum iterum proscripsit, eiusquè bona fisco adiudicauit. In eodem etiam Concilio, multa friuolarum appellationum genera prohibita sunt, quæ ab Henrico Winton: Episcopo, regis fratre & Papæ Legato, viro robusto atque strenuo, suam potentiam supra Archiepiscopalem dignitatem efferenti, omnesq; causas ad suum tribunal trahenti, suscitata fuerunt. Quamdiu enim tam elati & insuperabilis animi vir, Papali legatione fungebatur, infinitæ ac inusitatæ ap- Geruas.
pellationes vndique ad eum adferebantur. Graues idcirco inter Theobaldum & Henricum Wintonien sem inimicitiæ gerebantur. Nam Cantuarien sis in Wintonien sem ordinariam, & Wintonien sis in illum legatinam potestatem exercuit. Quibus duabus potestatibus inuicem collidentibus, & fracta Eccle- W. Nubergensis.
siæ pace ad Romanum pacificatorem conuolarunt, cui quæstionem eò gratiorem quò ponderosiorem attulerunt: Et alter quidem causa potior, sed neuter ”
inexhausto sæculo reuersus est. Mortuo Stephano ab exilio reuocatus est ”
Theobaldus, ac Henrico. 2. ob morum placabilitatem atque constantiam, multò maiori gratia quàm Stephano fuit. Thurstinus seu Gulielmus eius successor iterum clam & ambitiosè tentauit, vt Henricus a se Eboraci coronaretur. Sed Rex contra Cantuar: dignitatem nihil fieri passus, non nisi ab eo, aut eius mandato coronari voluit, vt ex literis eius constat, quas hic inteximus.

HEnricus Rex Angliæ & Dux Normanniæ, & Aquitaniæ, & Comes ”
And. Theobaldo Cant: Archiepiscopo salutem. Super hoc quod mihi mã- ”
dastis, quod audieratis me coronandum, ad natale ab Archiepiscopo Eborac. ”
apud Lincoln: in prouincia vestra. Sciatis quod nullo modo me ibi coronabit, ”
nec alibi contra dignitatem vestram. Ibi enim me coronabit, sicut mandastis, ”
Lincoln: Episcopus, si præsentiam vestram habere non potero, quam multum ”
desiderarem. Sed hac vice parco labori vestro, & cum Dominus Lincoln: Epis- ”
copus possit modò supplere vices vestras, nolo, quod ad me veniendo tanto labo- ”

 ”

„ re vexemini. Et hoc pro certo sciatis, quod nec in hijs nec in alijs, quamdiu co-
„ ronam portabo, vestram offendam gratiam, nec diuinam dignitatem. Teste
T. Cancellario apud Nottingham.

Sigisb. Gemblac.

Idem verò Gulielmus cum a rege repulsam tulisset, rem Romæ tentauit, vbi cum nihil profecisset, reuersus in Angliam, in missa hausto ex calice veneno expirauit. Et tamen rex a Theobaldo postea coronatus anno. 1155. qui suæ consecrationis fuit 17. eius consilio in maximis rebus, regnique administratione semper assensus est. Theobaldus placidâ & hilarem concordemq; cum Henrico rege senectutem produxerat: sed languente valetudine, ipsaque senectute, quæ morbus est, infirmus, suas vires indies sine labore ac mœstitia, ipso die atque tempore tolli ac labefactari senserat. Itaque de piè acquisitis piè testari voluit. Testamentumq; condidit, in quo singula quæ superfuerant illi bona Pauperibus & in pios vsus contulit. Huius tempore Roffensis Ecclesia atque ciuitas combusta est, ferequè Cantuaria tota, & Ecclesia Cathedralis Eboracensis. Tum Nordouici ad contemptum & ludibrium saluatoris nostri Iesu Christi affixus cruci puerulus a Iudæis fuit. Nouus itidem nummus vniformis per totum regnum percussus fuit. Sed suæ tandem senectutis & languidæ vitæ molestia pertæsus Theobaldus benè, vt fuerunt illa tempora, anteactam vitam morti persoluit an. Dom. 1160. cùm 22. annis sedisset, ac in Ecclesia Christi Cant: sepultus in pulucre dormit.

Rog. Houeden.
Roff. histor.
Gisburnensis.
Ioranal. histor.
Aurea histor. 2. pars.
Annal. Aug.
Eccle. Cant.
Walter: Couentren.
Geruas. Dorobernens.

38. Thomas Becket.

Ex Archiu
Roffen. hi

De hoc Thoma multa variè magis quàm verè scribuntur. Itaque danda nobis opera est, vt veritate diligenter indagata, in lucem ea proferamus, quæ certissimæ fidei esse possint. Patria & ciuitate Londinensis fuit, patre Gilberto Becket mercatore, matre peregrina, nempe Syria prognatus. Puer a Priore Mertonensis Cœnobij primis literis imbutus, cum & sedulus & docilis, ætateq; promectior fuerat, ad Academiam Parisiensem missus est, ibi cùm & doctrinam vberiorem, & linguam Gallicam calleret, Londinum reuersus Iusticiarij munus aliquamdiu administrauit. Sed eo pertæsus, in Theobaldi de quo antea diximus, tum Cant: Archiepiscopi familiam & seruitutem irrepsit, ab eoquè ob ingenium & doctrinam vnicè dilectus in Italiam missus est, vt ius Ciuile perdisceret, ne quid in eo desiderari possit, quod administrationi reip. ad quam Theobaldus eum iam animo destinarat, pertineret. Itaque iuris ciuilis scientiam consequutus ad Theobaldum redit, a quo Archidiaconatu Cantuar: præpositura Beuerlacensi, & Rectoria de Bromfeld donatus est. Deinde eiusdem Theobaldi commendatione in regis seruitium acceptus, totius regni Cancellarius, qui summus est in Anglia magistratus, constituitur, opimis tam spiritualium q; secularium dignitatum redditibus locupletatus. Quem tanta fide prudentiaq; gessit, vt regis erga se beneuolentiam indies cumularet. Theobaldus, vt diximus, sub hæc tempora,

Houeden.
Walter Couentren.
Roff. histor.
Ioranal. histor.
Roger. de Cestria.

tempora cum senio confectus & infirma valetudine esset, quò minus Reip. operam nauare potuisset, eò plus authoritatis ad Thomã accessit. Idque eo quidem consilio feciſſe Theobaldum scriptores tradiunt, quod cum Thomam in consiliis fidum & discretum, in dubijs prouidum & intrepidum, in aduersis fortem & magnanimum comperisset: Regem verò etsi adolescentem, sapientem tamen & argutum cognouisset, veritus ne Rex procerum atque laicorum consuetudine & consilio ab Ecclesiastica iurisdictione tuenda se ad laicam augendam inclinaret, in hoc Cancellariatus munere Thomã Regi coniungeret, vt aduersa Clero consilia labefactaret, & regiorum ministrorum audaciam reprimeret, qui publicæ potestatis iurisque prætextu tam Ecclesiæ quàm prouincialium facultates diripere conspirauerant. Itaque Thomas Aula ingressus quò gratior Regi & Proceribus atque Aulicis haberetur, clericalem amictum consuetudinemq; deposuit, & aulicum splendorem ac magnificentiam induit. Ac vt Regi se in omnibus accommodaret, eosdem pene mores, eandemq; vitæ degendæ rationẽ sibi finxit, easdem epulandi, atque dormiendi horas statuit, vnà siue in seriis siue in iocosis rebus semper adfuit, in omni curiali lepore festiuus & concinnus fuit, gloriam, auram popularem, & multorum clientelam ambiuit. Præterea aucupio, venatione, vestium splendore, egregioq; corporis cultu, copioso fræquẽtiq; famulatu, equis generosis, argenteis auratisq; ornamentis, epularibus & cõuiuiorum crebra lautitie, omniq; aulico nitore tam profusè vtebatur, vt multi dicerent, ei Archidiaconatus sui, quem retinuit, & ordinis Clericalis (Diaconus enim iam fuit) sibi in mentem non venire. Adhac papalia atque clericalia iura tanta seueritate defendit, vt multorum procerum à se voluntates alienaret, & Regi ipsi nonnunquam resisteret. Quod æquiori animo tulit Rex, quia in cæteris cunctis rebus gerendis vtilem sibi fuisse eius operam experiretur. Non minus enim domi, quàm militiæ Regi magnã admiratione laudequè profuit. Gisortium & alia quatuor loca munitissima, quæ in Gallia ad Regem pertinebant, cum a Gallo occuparentur, recuperauit. Eas vrbes quas Rex in agris Tolosanis vltra Guasconiam bellum gerens cœpit, dum Rex in bello progrederetur, Thomas militibus instructus donec Rex rediret conseruauit, aliqua etiam castella ipse oppugnauit. Sed in hac tanta gratia & potentia multorum qui occultas in eum struebant insidias inuidia conflagrauit. Quæ eò vehementius exarsit, quod cum Maria Regis Stephani filia, Abbatissa de Rummesia Matthæo Bolonię Comiti nupsisset, duasq; filias ei peperisset, Thomæ hac tanquàm ingens & indignum facinus prorsus aperteq; damnauit, quod Comitis, multorumq; procerum in eum odia accendit. Quæ tamen non minus cautè vitauit quàm despexit, Regis tanta gratia fretus, vt magno penequè regio apparatu, vt Margaretã Galli filiam triennem, Henrico Regis filio septenni sponsam acciperet, Parrisios mitteretur. Hæc sponsalia Henrico Pisano, & Willielmo Papiensi in Burgo Cardinalibus, & Papæ Legatis sacra ministrantibus celebrata anno 1160. quarto nonas Nouemb. omniaq; inter Regem atque Gallum odia dissidiaq; pacata, pacisque diuturnæ fœdera pacta sunt. Obijt paulo ante Adrianus Papa qui natione Anglus fuit, & Hiberniam Insulam Regi Henrico 2. subiugandam papali diplomate concessit, ea conditione vt pro singulis eius Insulæ domibus denarium annuum beato Petro solueret. Sed eo mortuo Cardinales qui diuersarum partium & factionum fuerunt (quidam enim Cæsarem, quidam Regem & Gallum sequebantur) duos Antipapas elegerunt.

Verba Herberti.

Willielmus Cãtuarienſis.

Roſſ. hiſtor.

Matth. Paris. Flor.

Matth. Paris.

Cæsariani videlicet Octauianum, alteri Alexandrum, inter quos durante (vt dicemus) schismate diuturno, Alexander tandem potior, & superior euasit. His gestis Theobaldus Cantuariensis (vt diximus) Archiepiscopus longæua ætate, vitaque functus est. Cuius mors in Archiepiscopatũ ingressum tanquam in perpetuæ cum Rege dissensionis seminarium, & ad propriam ruinam ac perniciem aditum Thomæ patefecit. Rex enim etsi totis suis viribus pro Thoma vt Archiepiscopatu potiretur contendit, tamen tanto, tam assiduo ac tam vtili eius semper obsequio quinque continuis annis in quibus Cancellariatum gessit, vsus, existimare non potuit Thomæ studiũ in Reip. præsertim causa iam aucta sua dignitate sibi aduersum esse potuisse. Itaque Theobaldi morte per nuncios in Normannia vbi Thomas secum tunc egit, cognita, Rex cui maximæ curæ fuit, vt is Theobaldo in Cantuariensi sede succederet, ne Monachi Cantuarienses (quos satis præfractos & pertinaces cognouerat) alterum eligendo suum propositũ & desiderium anteuerterent, primùm Thomam ad se vocauit, ei & Cambrorum infestationes, & se in Normannia, atque Gallicanis prouincijs occupato Anglorum ad deficiendum mobilitatem facilitatemq; indicauit. Quæ malæ eò se magis dixit pertimescere, quòd Theobaldus prudentissimus & fidissimus sibi præsul nuper obijsset, cuius mors se absente perturbationum ac nonorum in Rep. motuum cupidos citius excitare posset, ea verò antequam nascerentur, & in apertum discrimen erumperent cohiberi sine tumultu atque suspicione vlla posse, si Thomas in Angliam properaret, & authoritate atque præsentia sua regni subditos ad fidem Henrico Regis filio iureiurando præstandam adduceret. Quod simulatque perfecisset, Rex ei Cantuariensem Archiepiscopatum promisit, vt filio suo etsi minori in regno, & Thoma in sacerdotio collocato ipse tutius ac sine vllius perturbationis, aut defectionis metu & discrimine externa bella gerere posset. Ad hæc Thomas fertur respondisse. Ea quæ ad Remp. componendam, ius regium, fidemq; filio suo publicè dandam spectarent, se ex animo regis curaturum, sed de Archiepiscopatu Cantuariensi cum meminisset quàm dissimilis sibi ab aulica vitæ instituendæ ratio suscipienda sit, dixisse regi: si id contingat, tantam regis gratiam quæ suo diuturno & continuo obsequio collecta fuisset non esse duraturam. Quòd in sacerdotio tanto positus a quo detrahere studerent nobiles atque Curiales, non modò merem in omni re perinde ac in Cancellariatu solebat, Regi gerere non posset, verumetiam si de regni & Ecclesiæ dignitate atque iuribus contentio nasceretur, in eius partibus tuendis atque conseruandis ita regi resisteret, vt hæc iam summa gratia in atrox & exitiale aliquod odium verteretur. Verùm Rex qui iam de vtriusque tam regiæ quàm Ecclesiasticæ iurisdictionis certis finibus statuendis sensit, Thomam ad id commodissimum ratus, cum rem perfici sine mora voluit, intimum sibi ac fidissimum consiliarium Richardũ de Lucy vocauit, ei narrat perinde sibi curæ fore vt Thomas in Archipræsulatu Cantuariensi, ac vt filius suus Henricus in regni Angliæ solio collocaretur, proinde eum vnà in Angliam proficisci insisteret operam daturum vt res ad eum quem Rex proposuit exitum perduceretur. Ac cum in Angliam Thomas, Richardus Lucy alijque regis legati venissent primò præsules atque proceres, deinde reliquos spectatæ conditionis subditos Henrico regis filio fidem iureiurando publicè præstare adegerunt. Hoc iuramentũ quod Fidelitatis *dicebatur Thomas primus iurauit, salua fide Regi patri quandiu viueret ac regno præesse vellet, & reliqui ordine secuti eodem modò iurarunt.*

Herbert.

Herbertus.

Roff. histor. Matth. Paris. Flor.

Hac

Hac itaque iuratoria ſecuritate præſtita, totius Cantuarienſis prouincia Clerus edicto regis Weſtmonaſterij conuenit, ac Thomam rege per nuncios acriter ſolicitante Archiepiſcopum Cantuarienſem nemine prætera Londinenſi Epiſcopo contradicente ſumma conſpiratione & conſenſu elegit. an. dom. 1162. regni Henrici ſecundi 7. Pontificatus Alexandri tertij 2. ætatis ipſius Thomæ electi 44. Deinde Præſbyter ab Waltero Roffenſi Epiſcopo (ante enim Diaconus tantum fuit) Sabbato Pentecoſtes ordinatus, poſtridieq; ab Henrico Wintonienſi Epiſcopo ſolemniter conſecratus, & in throno Archiepiſcopali Cantuariæ collocatus eſt. Qui primus poſt Normannorum victoriam Anglus Cantuarienſem dignitatem occupauit. Conſecrationi huic tam illuſtri interfuit Henricus regis filius cum pleriſque regni proceribus, & quatuordecim Cantuarienſis prouinciæ Epiſcopis, innumeraq; plebis multitudine atque copia. Ea peracta Adamus Abbas Conchamenſis ad Alexandrum Papam, qui rebus nouo ſchiſmate Romæ turbatis in monte Peſulano in Alpibus morabatur, pro pallio miſſus eſt. Quod ſimulatque Thomas accepiſſet tam diſſimili & immutato genere vitæ a priori illa curiali fuit, vt Monachalem ſuperſtitionem ſub veſtitu clericali texerit. Nam vt ſcribit Triuetus, poſt ſuſceptum paſtoris officium ſupra humanam æſtimationem factus eſt Deo deuotus, conſecratus enim cilicium clam induit fæmoralibus, & vſus eſt vſque ad poplices alicinis, ſub veſtis clericalis honeſtate habitum colens Monachalem. Et Wil: Cant: paucis conſcijs ſub lorica fidei militabat, gaudens quia in triplici veſte triplicem perſonam gereret, exteriori Clericum exhiberet, interiori Monachum occultaret, & intima Heremitæ moleſtias ſuſtineret. Ex quo quidē exiſtimare facile eſt, quamuis Monachorum ſibi ſtudia hac diſſimulatione adiunxerit, quantum tamen regis præſulumq; atque procerum animos abalienauerit, ſi quis ea quæ de communi omnium voto, de Monachis ab Epiſcopali dignitate deinceps repellendis in Rodalphi vita antea ſcripſimus animaduerterit. Atque hæc prima eſſe poterat offenſionis & diſſenſionis regiæ cauſa, quod cum antea politius vrbaniuſq; vixiſſet, iam odioſam illam Monachalem inſtitutionem ſuſceperit, ſiue ſponte ſua, ſiue quod illam obſoletam papalis excōmunicationis ſententiam in Elphegi vita antea deſcriptam timuerit. Quæ noua religio etſi tam ſubitò Thomæ inceſſerit Archidiaconatum tamen Cantuarienſem ſuſcepto Archiepiſcopatu, etiam Rege acerrimè poſtulante, diutius diſtulit dimittere. Ideoquè regis gratiam hoc ſibi merito ademptam primò, poſtea tamen redintegratam non agnouit ad plenum. Itaque cum antea Thomas & regis gratia & authoritate in Rep. quàm maxima floreret, ex hac commutatæ vitæ dignitate maximæ & ſine vlla reconciliatione perpetuæ diſſenſionis tempora ſubitò inciderunt. Cuius rei veritatem vt ab ipſis Monachis copioſiſſimis Thomæ præconibus accepimus, ita declarabimus, ne quod ab hiſtoria noſtra alienum eſſe volumus, ad alteram partem nimio motu ac feruore rapi videamur. Ad ſummum tam apicem & faſtigium aſcenderat authoritas Papalis contra quam etſi principes luctarentur, tamen a prælatis atque clero, qui omnes Papæ nexibus, non tam conciliorum & reſcriptorū papalium decretis, quæ pro legibus ſeruabātur, quàm ſuperſtitione, & religionis inſcitia, mentiſquè cæcitate & cauteriata conſcientia, aſtricti fuerunt dum Eccleſiæ ſuæ dignitatem, immunitatemq; defenderent, coram Romanis pontificibus ſacerdotali quàm Regali authoritate propenſioribus ſuperabantur. Itaque Thomas etſi ante ſemper regi aſſenſus ſit, & in ſingulis delibe-

Matth. Paris. Flor. Herbert. Ioranal. hiſt.

Roſſ. hiſtor. Arch. Nic. Triuet.

Wil. Cant.

Radulph. de Duceto.

rationibus, conciliisq; capiendi congressibus a regni iure regiaquè dignitate nunquam discesserit, tamen cum animo semper elato excelsoq; fuerat, Archiepiscopus iam Cantuariensis sacerdotali magis quàm regiæ dignitati amplificandæ studuit, & ex occulta Papæ Clerisq; suasione totus ac supra modum Ecclesiasticis priuilegiis incubuit, a quibus ne digitum vnquam, vt aiunt, latum recessit, quin pro illis augendis ius omne reliquum tam regni quàm regis extenuaret. Ac Archiepiscopatu suscepto vt a mundanis rebus totus ad Ecclesiasticas traductus videretur, Cancellariatu sese abdicauit, nunciosquè ad regem tunc in Normannia detentum cum regni sigillo misit, nec posse se scripsit curiæ, & Ec-

Matth. Paris. *clesiæ simul vacare. Rex qui Thomæ operam in regni administratione cum sua filiisquè sui adhuc minoris coniunctum esse voluit, iam sui facti quòd eum ad Archiepiscopatū extulisset pœnituit, simulquè pertimuit quorsum hac præpropera Thomæ abdicatio, cuius elationem magnificentiamq; cognouit, euaderet. Itaque magnam ex hac re ægritudinem (cuius tamen causam in se retorsit) atque animi perturbationem Rex alta mente reposuit. Deinde Thomas cum Ecclesiæ suæ Cantuariensis iuribus augendis & conseruandis tanquā ad aras sese denouisset, multos plebeios atque nobiles pro prædijs quæ Cātuariensis Ecclesiæ*

Herbertus. *fuisse propria asserebat in ius vocauit, & authoritate, iurisquè scientia potior ea recuperauit. De quibus tanquam illatis iniurijs confertim multi regem in Normannia adierunt, ac de Thoma grauiter conquesti sunt, quòd prætextu Ecclesiæ in omnium penè bona possessionesq; inuolaret. Quibus de causis a Mo-*

An. 1163. *nachis propugnator atque vindex iurium Ecclesiasticorū, sed a cæteris rerum alienarum expilator atque prædo dicebatur. Paulò post rediit e Normannia in Angliam Rex vt effrænem Thomæ clericique potentiam exiguis magis certisq; finibus coerceret. Cui vnà cum regis filio occurrit obuiam Southamptonæ Tho-*

Verba Matth. Paris. *mas, qui a Rege in osculo, sed non in gratiæ plenitudinē receptus est, sicut vultus eius statim auersus omnibus qui aderant palam indicauit, animi tamē motum adhuc repressit atque cohibuit. Hic Regis reditus ex translatione corporis Edwardi regis atque confessoris quam Thomas Westmonasterij peregit cœlebris ac insignis habebatur. Eodem etiam anno Alexander Papa Turonense Consilium celebrauit, cui Archiepiscopi & Prælati Angliæ Regis permissione*

Matth. Paris. Sigisbertus Gemblacēsis. *ac licentia interfuerunt, ac a dextris Papæ Thomas cum suis suffraganeis, a sinistris verò Eboracensis Archiepisc. cum solo Dunelmensi Episcopo sederunt, ibi capto de Ecclesiastica quadā supra regiā libertate pertinaciter retinēda consilio a papa ocyus dimissi & in Angliā reuersi sunt. Post hoc Turonense Consilium cū omnibus pene in rebus clerus se a populo disiūxisset, cœpit in Anglia de regni atque sacerdotij authoritate atque vi multo varioq; sermone disceptari, factaq; perturbatio grauis de prærogatiua atque priuilegijs ordinis clericalis. Regi enim in regni tranquillitate custodienda, quietisq; ac pacis perturbatoribus exterminandis occupato a iudicibus ac ministris suis nunciatū est, furta, rapinas, homicidia, & eiusmodi delictorū genera, a clericis frequentius q; a laicis perpetrari, quos a sæculari brachio atq; gladio tuebatur & vendicabat excommunicationis Ecclesiasticæ fulminatio. Quam prælatorum & Cleri licentiam vt reprimeret, & sæcularis regiæquè potestatis ius a sacerdotali distingueret, Rex consuetudines quasdam (quas regni vocauit) ab Henrico primo rege auo suo descriptas, sed non dum æditas statuit promulgare. Quod vt tutius faciliusquè facere possit, nuncios ad Papam misit, vt ab eo prius confirmarentur, ne*

Prælati

Prælati, ac maximè Thomas Cant. Arch. qui se iã ante regiã celsitudinẽ efferre cæpit, reluctari posſint. Sed in Turonensi priori consilio inter Papam & Anglia prælatos interuenisse tam occulta fœdera verisimile est, vt suam magis quã Regiam dignitatem extollere conspirauerint. Namque illarum consuetudinũ capitulis a Papa reiectis, Regij Legati re infecta reuersi sunt. Hoc ita Regem commouit, vt quia Prælatos atque Clerum duce Thoma in vnam sententiam contra se coïsse animaduerterat, toto iam animo a Clero auersus, & in omnibus causis atque priuilegijs laicalem ordinem contra Clerum adiuuaret. Thomas verò Regis offensam & agram mentem non amplius iam obsequio leniuit, sed Wil. Cant.
maiori pertinacia irritauit. Nam cum Rex vectigal quoddam a singulis terræ hydis ad regni defensionem tunc pendi consuetum in fiscum quotannis suũ deferri iusserit, Thomas obstitit, eamq; pensionem arbitrariam atque liberam cuique debere esse dixit, non a rege præscriptam aut coactam. Tum in atrocissimis facinoribus per laicos Iudices ac regios ministros deprehensi quidam Clerici, in quos Rex a suis Iudicibus pœnisque legittimis animaduerti maxima seueritate voluit, a Thoma tanquã patrono seruati mitiusq; quàm delictis par erat castigati, omnes quæ sequebantur tragœdias excitarunt. In his vnus in Sarisb. diocæsi a regijs Iudicibus pro homicidio ad Episcopum ductus est, Regis officialibus & interempti propinquis atque necessarijs instãter vt de eo iudiciũ & supplicũ sumatur flagitantibus. Ei verò acriter inficianti cũ testibus & probationibus Herbertus.
luculentis iuxta iuris in causis criminalibus exigentiam conuinci non poterat, canonica purgatio indicta est, in quacum defecisset, Episcopus Archiepiscopum de pœna imponenda in iure consulit. Arch. autem consultus mandauit vt omni priuatus ecclesiastico beneficio exauthoraretur, & in monasterio ad agendam angustissimæ vitæ perpetuam pœnitentiam recluderetur. Quo quidẽ supplicio Rex contentus non fuit, sed vt ad mortem subeundam produceretur, & sæculari potestati, cum se coram iudice Ecclesiastico purgare non poterat, puniendus traderetur flagitauit. Sed Thomas iam dux & author Cleri ne id fieret restitit. Haud ita multò post cum papalis Clerus hac Thomæ fœrocia nimium exultaret, Philippus quidam Brous canonicus ad Regiũ tractus Tribunal, Iusticiarios regis in iure sedentes multis probris contumelijsq; affecit, cuius audacia regem non modò in ipsum sed in totum Clerum commouit, & quanquam Thomas iam serò Regem placare studens cum virgis publicè cæsum, ab omni Ecclesiastico beneficio munereq; suspenderit, tamen regis indignatio ita creuit, vt occultos clericorum inquisitores per regnum collocarit, quibus singula clam lustrantibus tantam facinorum copiam in Ecclesiastico ordine deprehendit & conquisiuit, vt quia leuibus prælatorũ castigationibus augerentur indies clericorum flagitia ad ea corrigenda regia & atroci animaduersione opus iam esse cerneret. Itaque dum Rex populi pacem, Arch. Cleri libertatem tuerentur, præsulum procerumque consilium Westmonasterij conuocatum est. In eo facinorisissimis Clericis scatere iam regnum vbique conqueritur, qui in talibus deinceps flagitijs deprehensi vel conuicti nisi suis lictoribus Ecclesiæ præsidio ac patrocinio destituti tradantur, Ecclesiam breui nihil aliud quàm Latronũ asylũ, regnumque ei prædam esse futuram. Nam parum curare eos Ecclesiasticum adimi sibi ordinem, qui eius veneratione a tam grauibus delictis nollent contineri: didicisse præterea se dixit Rex ab vtriusque iuris peritis clericos facinorosos tanquã infames ab ecclesiæ corpore amputandos, & ad Laicalem animad- Herbertus.

uersionem detrudendos, proinde se cum Rex esset gladiũq; ad facinorosos coercendos a Deo datũ gereret, non magis Clericorum deinceps scelera quàm Laicorum impunita passurum. Ad quæ Thomas cum suis suffraganeis & prælatis respondendi diem posterum petit. Eo die multa pro ecclesiæ libertate ac immunitate, ne ad alia quam ad sua tribunalia pro quibuscunque rebus ducerentur, protulit. Regem rogauit ne nouas leges aut noua exempla in cleri præiudicium aut grauamen æderet, quod si faceret se nec debere sustinere nec posse. Rex cum omnes reliquos prælatos in Thomæ sententiam conspirasse cerneret, se nec legibus nec exemplis nouis usurum, sed pristinas regni regiasq; consuetudines ab Henrico primo auo suo collectas & repetitas, ab omnibus regni incolis teneri præceptur um respondit, rogauitq; an illi eas essent seruaturi. Ad quod Arch. se & confratres suos illas obseruaturos esse dixit, saluo ordine suo: reliquiquè omnes tanquam in eius verba iurassent a rege sigillatim interrogati eodẽ modo responderunt, præter vnum Hilarium Ciceſtrensem episcopum qui cum regẽ ea adiectione turbatum perspexerat, se regias & regni consuetudines bona fide seruaturũ promisit. Sed rex cum ira excandescente mitigari non poterat, paratam vidisse contra se clericorum instructam sub Thoma duce aciem dixit quam alio remedio dissiparet, ac denuo iussit vt absolutè & sine conditione vlla eas se consuetudines obseruaturos promitterent. Archiepiscopus non alia se ratione hoc promissuros quam de membro & honore terreno iurarunt. i. saluo ordine suo, ita cum longa altercatione penè adueſperasset a rege insalutati omnes discesserunt, a quibus Ciceſtrensis Episcopus quod a conceptis Thomæ verbis recedere præsumpserit singulorum conuitiis exagitatus est. Postridie Rex accitum Thomam omnibus quibus eum in Cancellariatu muneribus auxisset præterq; Archiepiscopatu amouit, vt crastino clã ante lucẽ Londino Oxoniũ discesſit. Interea Thomas cum ita interceſsisset & quasi tribunitiam potestatem interposuisset regiis consuetudinibus, clericos etiam facinoroſissimes a regni iure & potestate regia vendicauit & ad suum Tribunal tam ipsos quàm Laicos illos accusantes compellere studuit. Qui conatus & reip. pernitiosus & ad regiam maiestatem amplitudinemq; minuendam spectare ab omnibus putaretur. Rex e contra commotus permissam fuisse clericis Ecclesiasticæ iurisdictionis prætextu tam impiè nequiterq; delinquendi licentiam, graues pœnas sanxit quibus Clerus perinde atque populus teneretur. In qua tam acerba quasi inter regnum atque sacerdotium digladiatione etsi Thomas pertinaciter aliquandiu perstitisset, tamen eius suffraganei Luxonienſis Episcopi Normanni interuentu ad regis sententiam adducti, cum parari sibi aliquam exitiosam machinam a rege formidarent, Thomam deseruerunt. Paulò etiam post Thomas eiusdem & Herefordensis Episcopi suasu Robertiq; Vendunia Comitis, nec non Abbatis de Elemosyna, qui se a Papa missum ad Thomam dicebat vt regi obtemperaret, Oxonium ad regẽ profectus ea quæ regem tantopere offendebat clausula detracta, se purè & absolutè obseruaturum Regias consuetudines promisit. Quo facto exhileratus Rex diem, quo ea de re vltra deliberaturi secum adesſent, Clarendoniæ statuit. Cumquè eò conuenissent præsidente Iohanne de Oxonia coram omnibus Prælatis & proceribus Regni facta est recognitio consuetudinum siue libertatum regiarum propter eas dissensiones, quæ inter clerum, & regis Iusticiarios, regniq; magnates tum fræquentes inciderunt. Quas singuli bona fide in verbo veritatis obseruaturos spopondeRunt.

Herbert. Archiui.

De his consuetud. Vide in Arch. Gernaſio, Mat. Paris, & in Quadriga Thomæ.

runt. Deinde Rex has consuetudines in Tripartitis & Indentatis membraniis tribus copijs describi manduuit, quas Archiepiscopi & Episcopi sigillis & chirographis suis cõmunirent, quarum vnã penes Arch: Cant. alteram penes Eboracensem, tertiam penes se in regijs Archinis reponendam voluit permanere. Sed cum descriptas consuetudines perlegisset Thomas, dubitare se dixit an illarum quedã inter consuetudines essent habendæ, itaque diem deliberandi anteq; sigillum & chirographum adhiberet petijt. Eo concesso Wintoniam profectus, cum esset in itinere ex necessarijs suis quidam eum liberius increparunt, quòd tanta facilitate regijs consuetudinibus assensus sit, quorum sermone variè & inconstanter a priori assensione lapsus, abstinuit quasi sua conscientia suspensus a diuinis, donec promisso atque iuramento Regi præstito authoritate Papæ solueretur. Papa ad soluendã quàm confirmandã fidem promptior huius promissi liberationem indulsit Thomæ, damnauitque eas quas Rex ratas esse voluit consuetudines, quia Ecclesiasticam iurisdictionẽ quam dilatari voluit coercebant. E quibus vna fuit ea quæ de Ecclesiarum iure patronatus descripta, ab eodem Alexandro Papa in rescripto, quod iam inter decretales extat, reprobatur. Postea Thomas cum regem in se hostiliter affectum cognouisset, quòd a Papa fide regi data liberatus esset, apud Rumenel nauem conscendit ad Papam profecturus, sed reflante vento in Angliam reiectus est. Concilium tum Rex Northamptoniæ tenuit, eò a lictoribus regijs tractus Thomas repetundarum, peculatus, periurij, proditionis, falsi, pro his quæ in Cancellaria Regis gesserat, tam a rege ipso, quàm a præsulibus & proceribus impetitur. Et Episcopi Regi promittebant se Thomã eorum criminum reum coram ipso Papa docturos. At Thomas quia ab Henrico Regis filio, eiusque in absentia Iusticiario liber & absolutus ab omni anteacti Magistratus ratiocinio Arch. Cant. designatus fuit, ne eorum quæ tunc gessit iudicium pateretur ad Papam appellauit, & sub pœna Anathematis Suffraganeis suis Episcopis, cæterisq; præcepit, ne in se patrem suum atque Iudicem sententiã vllam promulgarent. Qui appellatione sua reiecta, & spreto Anathemate sententiam nihilominus protulerunt. Itaque condemnatus crucem quam manu tenebat, in alium erexit, & a curia palam recessit, noctequè sequenti ad mare quàm celerrimè contendit, fragiliquè cimba tribus tantùm comitatus traiecit in Belgium. Inde ad Alexandrum Papã qui schismate adhuc durante Senonis fuit se recepit, a quo ad Pontiniacense Cœnobium commendatus securus aliquandiu delituit. Ibi omnes conseruatores earum libertatum & consuetudinum quæ Clarendoniæ a rege propositæ ac promulgatæ fuerunt, multosquè regis fautores nominatim excommunicauit, quas quidem consuetudines non libertates sed execrandas abusus appellauit. Rex deinde Thomam proscripsit, Archiepiscopatũ Cantuariensem custodiæ Ranulphi de Broke commisit & Gilbertum Londinensem Episcopum, alios què nonnullas tam ad Flandriæ Comitem, quàm ad Gallorum regem, atque Papam Legatos misit, vt Thomam proditorem atque profugum suis ditionibus non reciperent, tum a Papa petijt vt consuetudines Clarendoniæ promulgatas cõfirmaret. Papa rem a suis Legatis inter regem atque Thomam definiendam respondit, regisque Legatos dimittit. Gallus cum fugato ex Anglia Thoma turbas & rerum nouarum causas cieri existimauerit, pacis fœdera ex ingenito Gallis more indicta causa violauit, Montem S. Caluum, Gisortium, aliaque regis in Normãnia castella subitò oppugnauit. Thomas ex illo Pontiniacensi Cœnobio in omnes Cantuariensis

c. quanto. ext. de Iudicijs.

Ioranal. hist. Arch. Wal. Couent. Ros. hist.

tuarienſis prouinciæ Epiſcopos noua excõmunicationum fulmina iaculatus eſt. Multæ vtrinquè inter regem atque Papam de hac cauſa legationes, quas longitudinis atque vanitatis cauſa quia nequicquam profecerunt prætereo. Sed Rex cum Thomæ audaciam ita a Gallo atque Papa adiutam intellexiſſet, primùm illum ex Pontiniacenſi Cœnobio (qui locus Thomæ maximè placuit, Ciſtercienſi Concilio in Anglia coacto, in quo omnibus Ciſtercienſibus fratribus minatus eſt Regno in exilium abituris, niſi Thomam omnibus Ciſtercienſibus Cœnobijs excludi curarent) deturbauit: deinde omnes eius cognatos, & amicos
Roſſ. hiſtor. quoſcunq; a quibus Rex eum ſubleuari ſuſpicabatur, regno exterminauit, ac proſcripſit. Epiſcopi qui a Thoma excommunicabantur, ſynodo conuocata in eius præſentia, ne muneribus ſuis Epiſcopalibus excõmunicati fungentes, irregulares efficerentur, communem appellationis vocem emiſerunt. Quam appellationẽ Thomas reſcriptis ad eos literis refutauit. Epiſcopi & Gilbertus maximè Londinen. Epiſcopus, in quẽ inueterato quodã odio, quòd is ſolus (vt diximus) eius electioni detraxiſſet, Thomas potiſſimum ſæuit, opem regiam vt a Thomæ ſæuitia tutarentur, implorarunt. Thomas cum in Pontiniacenſi Cœnobio per fratrum Ciſtercienſium authoritatem, regiſquè gratiam, locus illi tutus eſſe non poterat, ad Papam Alexandrum ſimili quoquè fortuna huc illuc a Frederico Imperatore ob ſchiſma tum pulſum iterũ confugit. Ibi exul exulem ſimili pertinacia præfractum inuicem iuuit atque conſolatus eſt. Quod vbi Rex Henricus comperiſſet, cum & repulſam in ſuis æquiſſimis poſtulatis ab Alexandro pati, & hoſtem atque perduellionem ſuum Thomam ab eodem ſubleuari tollerare non poterat, duos facundos viros clericos ſuos, Iohannẽ de Oxonia, & Richardum de Tuelceſtria Legatos ad Fredericum Cæſarem deſtinauit, quibus mandauit vt quia Lodouicus Antipapa iam mortuus eſſet, eum de altero eligendo ſolicitarent, nam regem Alexandri qui ſibi tantopere aduerſus fuit omnem authoritatem repudiaturum, vnaquè cum Cæſare contra Gallum atque Papam omnem ſuam operam atque vires coniunctũrum, vt Alexandro Papatu depulſo, alter Papa crearetur. Cæſar aſſenſus hoc negotium Colonienſi dedit Archiepiſcopo, vt Romanis artibus edoctus Cardinales ad id tam Cæſaris quàm regis nomine adduceret. Interea per totum regnum edixit Rex, ne quis ad Alexandrum Papam, aut Thomam appellaret, nec eorum excõmunicationes, bullas, præcepta aut decreta quæcunq; inferret regno, ediceret, recitaret vel publicaret, ſi quis fecerit, vt capite tanquam perduellionis reus plectatur. Tum omnes regni puberes iureiurando aſtrinxit, Alexandro Papæ eiuſquè authoritati renunciare. Gallum etiam literis roganit, vt a ſe ablegaret, nec tantis officijs hoſtem ſuum Thomam tractaret atque retineret. Sed Gallus manere eum apud ſe qui rebus in Anglia turbãdis aptus eſſet, pati maluit quàm Henrico regi gratificari. Hinc tanta beneuolentia, tantis ſtudiis, mutuiſquè
Herbertus. animis coaleſcere inter ſe Cæſar atque Rex cæperunt, vt Papa eorum potentiam, ſimulquè ea quæ in ſe parabantur veritus, Cardinales vt regem placarent eiq; Thomã conciliarent duos δορυφόρους, & relegatione quã legatione dignio-res in Angliam miſit, hi cum multis inanibus promiſſis regem ineſcaſſent pramijs donisquè pro inutili legatione affecti nulla reconciliatione procurata ad Papam reuerſi ſunt. Poſt quorum reditum Thomas a Gallo contra regem animatus, & multò quàm ante pertinacior noua in Epiſcopos, & qui quotidie cũ rege verſabantur aulicos excommunicationum proiecit fulmina. Acceperat

enim

enim ante præfatam Cardinalium legationem nouam a Papa potestatem quos- Matth. Paris.
cunque in Anglia sibi aduersos habuerat (rege, regina, regiisquè liberis proximisquè cognatis solummodo exceptis) excommunicandi, qua iam cum Gallo regis inimico coniunctus nimis insolenter abusus est. Itaque Rex Alexandrũ Papam prímissi per Cardinales nuncios suos sibi haud ita pridem facti admonet. Papa se illius antiquatæ authoritatis Thomæ ante Cardinalium aduentum concessse sed nuper reuocatæ prætextu excusauit. Gallus legatos ad Papam atque Cardinales misit, vt Thomæ causam contra regem tuerentur, eumquè tanquàm oculi sui pupillam defenderent. Papa in his difficultatibus inter regem atque Gallum positus quid ageret, aut cui magis obsequeretur, incertus fuit. Tandem vt vtriusque inuidiam vitaret, regem rogauit vt cum Gallo de hac re communicare dignaretur, Gallum etiam monuit ne regem in ea re commoueret propter eam cum Cæsare coniunctionem, qua rege in priori amicitia federequè retento auerti possit, eo verò offenso & alienato Romanæ curiæ ipsiusquè Galli detrimento maximo futura sit. Atque hoc in loco admirari libet varietatem & inconstantiam Monachorum, qui ipsum Papam atque Cardinales quod in hoc discrimine regi propensiores fuerint tantis insectentur opprobrijs, Gallum autem cùm bella & apertas inimicitias contra regem gessit, quòd Thomam contra regem atque patriam sibi coniunctum dilexerit, pietatis virtutisquè laudibus ornant, adeo proditiones omnes & scelera quacunque pro Ecclesiastica pietatis ambitione & libidine probant. Verùm inter regem atque Gallum resarcitis ex Papæ consilio ante fractis federibus, rex ex Anglia in Normanniam indequè ad inuisendum Gallum Parrisios venit, vbi cæteris rebus transactis, de Thoma cũ rege conciliando colloquio agi cæpit. Atque aderat in aula Thomas sed in regis conspectum non dum venit, ideoq; Matth. Paris.
ea quæ ad concordiam ineundam necessaria putauit, in scripta redacta ad regem misit. In his erat vt Archiepiscopatum Cant. omniaque ab eo recepta plenè restitueret, tũ alias possessiones (postquàm Archiepiscopus fuit) ablatas redderet. Quibus postulatis rex respondit, restituere se nihil ei posse qui sponte eccle siam deseruerit, itaquè cum e regni consuetudine, regiq; dignitate Cantuariẽsis ecclesiæ quã Thomas fuga voluntaria pro derelicta habuit, fructus vacãtes certis iam personis contulisset, nolle se dixit ea, quæ prout iure regni potuit contulisset, in irritum dubiumue reuocari, etsi paratum se Thomæ satisfacere vel coram ipso Gallo, vel senatu Parisiensi, aut si id Thomas mallet coram diuersarũ prouinciarum in Lutetia Academia studentibus scholaribus. Quo dicto omnium animi Thomæ simulatione ante a rege auersi conciliati ei sunt, statimq; in- Herbertus.
tromissus Thomas ad pedes regis Angliæ his verbis procidit. Domine rex totã causam vnde inter nos orta est dissentio, tuo committo arbitrio, saluo honore dei. Qua adiectione grauiter commotus rex, regiæ dignitatis munificentiæquè immemorem, & ingratum eum appellauit, & ad Gallum conuersus. Quicquid Allanus Abbas Theokesburiensis.
isti inquit, displicuerit, dicet honori dei esse contrarium, sed ne videar vel Dei, vel suo honori in aliquo velle resistere, hoc tantum postulo. Multi in Anglia extiterunt reges, quorum quidam maiori, quidam minori authoritate atque ditione fuerunt quàm ego sum. Multi rursus Archiepiscopi Cant. præter hunc magni atque sancti viri. Itaque quod officij fuerunt antecessorum maximus meorum minimo præstitit, hoc mihi Thomas præstet, atque acquiescam. Quæ »
cum »

„ cum dixisset Rex ab astantibus vndique acclamatum est. Rex satis se humiliat.
Cumquè Thomas aliquantisper siluisset, Gallus, Quid, inquit, Domine Archiepiscope,
„ vis esse maior sanctis viris, vel maior Petro? Quid dubitas? Ecce pax pro foribus.
„ Ad hæc respondit callidè satis & elatè Thomas, illorum temporum atque horum non fuisse rationem eandem, illos pedetentim Reges ad Christum obsequio allexisse, cum omnia quæ ad religionem spectarent vno momento perficere non poterant, se ab his non esse recessurum quæ iam Ecclesia acquisita atque lucrifacta sunt. Præterea lapsos illos in multis, vt homines ipsum q̃ Petrum singulos fuisse, quorum exempla sequi necesse non haberet, creuisse Ecclesia facultates semper constantia Prælatorum, quas sua iam acquisitas Ecclesiæ vt diminuantur nunquam esse passurum. Quibus responsis cum pertinax & mirosius fuisset, vtriusq̃ Regni proceres impedimentum pacis arrogantia Thomæ imputabant, indignumq̃ esse aiebant, vt qui e patria fugit, alteretur in Gallia, Et tamen intercedentibus vtrinq̃ multis ad concordiam vtcunque reducti essent Rex & Archiepiscopus, nisi tam temerè emisisset eam adiectionem Thomas, saluo honore
Matth. Paris. Dei. Omnem enim aliam securitatẽ promisit illi Rex, præter osculum Pacis, Archiepiscopus autem omnes alias concordiæ conditiones repudiauit. Cum itaque discessissent, Rex eo die satis vltam proditoris sui dixit superbiam, præsulesq̃ atque proceres concor-
Verb. Alani. diæ mediatores, multa recedentes Archiepiscopo in os obiecerunt. Quòd semper superbus, elatus, sapiensq̃ in oculis suis fuisset, propriæq̃ semper sectator voluntatis, quodquè
„ per ipsum ex parte iam destructa, penitus citò destrueretur Ecclesia. Quorum atque
„ aulicorum clamoribus actus Thomas Aula discessit, nec quò se reciperet certò cognouit, sed Rege in Angliam reuerso solita sua perfidia Gallus Thomam iterum per nuncios ad se vocauit, eumquè omnibus rebus abundè instructum misit ad Senones. Rex deinde ne intestiui in Anglia motus ex hac Thomæ turbatione nascerentur, cum Galli mobilitatem versutiasq̃ perspexisset, filium suum Henricum Angliæ Regem corona sacrare
Matth. Paris. decreuit, vt ipse transmarinas suas prouincias, de quibus a Gallo timebat, securè administrare posset. Itaque omnes Regni Præsules atque Proceres Idibus Iulij. 1170. Westmonasterij iussit conuenire. Quod cum Thomas accepisset impetrauit a Papa literas
Flor. Wil. Cant. ad Eboracensem Archiepiscopum reliquosquè Angliæ Episcopos, ne sine suo mandato, & Ecclesiæ Cantuariensis consensu quis Regem sacrare præsumat. Sed antequam litera promulgatæ essent, hæc regalis coronatio a Rogero Eboracensi Archiepiscopo in Ecclesia S. Petri Westmonasterij peracta est, Londinensi, Sarisburiensi, & Roffensi Episcopis præsentibus, qui de iure Ecclesiæ Cantuariensis, ad cuius dignitatem atque ius Regum Angliæ coronatio ab antiquo pertinere dinoscitur, protestati sunt. Perfectisq̃ coronationis solemnibus Rex traiecit in Normanniam, atque Gallum adiens de Thomæ tantis ab eo officijs culto, tantaquè liberalitate subleuato acerbius expostulauit. Is cum & ius Regni firmatum filio, & res in Angliam sedatas atque compositas cognouisset, Regis iam præsentia nonnihil perterritus, solummodo de reconciliatione procuranda se studuisse dixit, petijtq̃ a Rege vt id suo interuentu fiat, Thomam enim iam eius diuturno suasu ad omnem obseruantiam Regi deferendam esse paratum. Quæ Galli oratio Regi non displicuit, itaque accersitus Thomas cum nihil ad summam reconciliationem præter osculum defuisset, in ipso iam amplexu atque osculo, in honore (inquit) Dei vos osculor. Quibus verbis turbatus iterum Rex ab osculo recessit, nihil præter
Matth. Paris. occultam dissimulationem sub his consuetis Thomæ clausulis, Nunc saluo ordine meo, nunc saluo honore Dei, nunc salua fide Dei, & similibus absconditam esse suspicans. Sed paulò post Rhotomagensi atque Senonensi Archiepiscopis atque Nuernensi præsule Papa nomine procurantibus, Rex Gallum in die Mariæ Magdalenæ ad fractum vallem iterum conuenit, quò adductus Thomas cum Rege hoc modo in gratiã rediit. In quandã planitiem equis vecti vt priuata inter colloquia conferrent secesserunt, factaquè reconciliatione Archiepiscopus se ab equo demisit, & ad pedes
Matth. Paris. Herbertus. Regis proiecit. Rex verò inclinato Archiepiscopo ab equo descendens, eum medijt vlnis eleuauit, atque equum ascendenti frenum & ascensorium aptauit atque tenuit, quæ curiositas duobus tribusue spatijs factis iterum repetita est, omnibus qui aderant cernentibus

cernentibus & admirantibus, sed causas nescientibus. His gestis cum a Rege restitutionem petijsset, iussit Rex vt prius Cantuariam proficiscatur, & se quiete gerat in Prouincia: quod si fecerit, omnia se illi perinde atque vellet & optaret redditurum. Ac ad filium suum Henricum nuper coronatum Regem scripsit, reconciliatum esse se Cantuariensi Archiepiscopo Thomæ, proinde sibi atque his qui secum Angliam exijssent restituat ea quæ tribus ante eorum discessum mensibus habuerunt. Thomas cuius animus sola elatione & vindictæ cupiditate sancius fuit, antequam rediret Cantuariam, quasdam excommunicationis & Anathematis sententias à Papa diu ante latas, & suo arbitrio permissas in Angliam præmisit. In quibus Eboracensem Archiepiscopum, Londinensem, & Sarisburiensem Episcopos, aliosque nonnullos qui Regis minoris coronationem cælebrarunt nominatim ferit. Quo facto maiori fastu atque arrogantia post septem annorum exilium reuersus est quam aufugit. Illi ad Regem in Normanniam trajciunt, quæruntur omnia rursus a Thoma nouis Papalibus censuris esse perturbata, se quia in filij coronatione obtemperabant Regi, a Papa atque Thoma quasi aqua & igni interdictos. Rex renouatum sibi ex hac iterata Thomæ pertinacia dolorem continere non potuit, illisque qui ex Anglia venerant Episcopis ad filium Regem remissis, cæteris autẽ audientibus famulis acerbissimas contra Thomam voces & querelas emisit. Non posse se amplius ab illo homine fidem & obseruantiam sperare, qui vix dum restitutus omnes nouarum offensionum, & Reip. perturbationum causas conquireret, execrandum sibi esse illum diem quo Thomam ad Archiepiscopatum extulerit, aut restituerit, qui contumacia maiestatem violat regiam, totumque sine vindice conculcat regnum, omnes quos nutrierat aut beneficijs affecerat iri maledictos, si aliquis de sacrificulo qui ipsum atque regnum indesinenter perturbat dignam pœnam non sumat. Huic funestæ Regis execrationi interfuerunt quatuor Milites Reginaldus filius Ursi, Hugo de Mortuilla, Gulielmus de Tracy, & Richardus Brito, qui ex tam tristi Regis sermone collegerunt gratissimum se illi obsequium præstaturos si Thomam interficerent. Interea Thomas maximo equitatu atque famulatu stipatus Cantuariam venit, ibi a Monachis summo gaudio receptus, Papales illas censuras in suos Suffraganeos promulgauit: deinde eadem magnificentia atque pompa venit Londinum, & in Londinensem iterum Episcopum totumque sua diœcesis Clerum eas diras Papales sententias repetit. Inde cum ad Regem filium qui tum apud Woodstook prope Oxonium egit properaret, Regis nomine a Militibus Regijs Cantuariam reuerti, easque sententias quas in Episcopos atque Clerum denunciasset reuocare iussus est. Quo accepto nuncio ad manerium quoddam suum de Harwel, quod septem miliaribus a Cœnobio Sancti Albani distabat diuertit. Venitque ad eum postridie de reditu ab exilio gratulatum Abbas Sancti Albani, quem rogauit Thomas vt Regem filium adiret, eique vt Thomæ aduentum ad se admitteret molli aliquo sermone suaderet. Sed cum Rex offensus Thomæ fuisset, quòd suam coronationem a suspensis Episcopis, & administrationem sui officij non habentibus cælebratum fuisse vbique prædicaret, ne ipsum Abbatem a Thoma accedentem admisit. Reuerso Abbate, Thomas etsi irritatum vtriusq; Regis animum, commotosque cunctos in se suos Suffraganeos cerneret, elatos tamen spiritus non remisit, sed crystas erigens rediit tumens & superbus Cantuariam, a multis tamen spretus & contemptus, qui eum a Rege in itinere repulsum reiectumque cognouerant. In his erat quidam Robertus Brook, eius Ranulphi frater consanguineus qui Thomæ prius (vt diximus) proscripto Regis mandato Cantuariensis Archiepiscopatus fructus percepit. Hic cuiusdam iumenti quod Thomæ fuit & culinæ necessaria vehebat, caudam amputauit, illudque mutilatum ludibrij causa duxit ante Thomam. Postridie quis dies Christo nato festus fuit, Thomas e suggestu in Regis clientes atque famulos nimis intemperanter inuectus est, & Ranulphum de Brook qui Cantuariensis Archiepiscopatus prædia regio iussu se absente tenuit, eiusque consanguineos Roberum cum multis alijs maligno spiritu perpetuo percussit Anathemate. Et quia Natalis Christi dies eo anno in-

Herbertus. Matth. Paris.

Roger. de Ceſtria.

Matth. Paris.

Herbertus.

in diem veneris inciderat, etsi ex publico more cæteri vescebantur carnibus, ipse tamen qui solus omnibus religiosior videri voluit a carnium esu abstinuit. In qua tamen præscripta sibi a carnibus continentia in Eboracensem Archiepisc. & Episcopũ London reliquosque Episcopos regisq; clericos ac ministros qui ex regis volũtate & mãdato quicq; gessissẽt nunq; destitit cõtumeliose debacchari. In quibus insolentiæ ac elationis suæ furijs, die lunæ, qui innocentibus in Bethlehem Herodis crudeli iussu trucidati sunt sacer habebatur, e Normannia Cãtuariam appulerunt illi quos antea nominauimus Regis execrationi præsentes quatuor milites, qui postridie ad Thomam ingressi nunciarunt ei mandasse regem vt filium suum regem, cuius coronationi apertis calumnijs detraxerat reuerenter adeat, eique homagium atq; fidelitatem pro Archiepiscopatus sui Baronia iuramento præstet, tũ vt clericos quos ab exilio peregrinos in Angliam secũ duxerat, si hic remanere volunt, de regis atque regni securitate inirent, tertiò vt Episcopos cæterosque excommunicationis & Anathematis sententia irretitos absolutione laxaret. His Thomas respondit. Regem vel a se vel ab aliquo suorum clericorum iuramentum quod exigere iure non possit, nulla vi rationeque extorturum. Episcopos autem aliosque qui coronationem regis minoris celebrantes, sibi & ecclesiæ suæ Cant. manifestam iniuriam intulisset a Papa non a se excommunicatos, qui si resarcire damnum atq; præiudicium iuramento promitterent eos absolueret, ipsum enim regem voluisse dixit, vt hanc ecclesiæ suæ factam ab Eboracensi & episcopis contumeliam, authoritate ecclesiastica reformaret. An igitur, inquiunt milites, regem filij sui designatæ proditorem, vt is suam coronationem ratam nõ haberet, aut infectã esse vellet? Quonam animo si ista scirent vtrosque laturos putas? Mea inquit, Thomæ haud refert, nam si mihi meæue Cantuariensi Ecclesiæ a regibus aut alio quocunque fiat deinceps iniuria in promptu est remedium. Quod de regni interdicto, a Papa diu ante interminato dictum acceperunt Milites. Itaq; multis minis vtrinque datis ac relatis, discedẽtes Milites monachis a rege præceptum aiunt, vt Thomam ne exiret intus seruarent, atque hora vespertina armati in Thomam atque Monachos sacra facientes irruentes exclamarunt, vbi est regni regisq; proditor Archiepiscopus? Ille a tertio quartoue præsbiterij gradu quem ascenderat eis obuiam regressus ab vnoquoque Militum gladio capite vno ictu percussus, atque trucidatus, gradibus cecidit. Cuius Cadauer cum Milites aut in mare, vel amnem aliquem proijcere, vel in minuta frusta dissipere vellent a Priore atque Monachis sine vlla latione mox humi conditum est. Papa omnes generaliter qui Thomæ, quem inter Martyres suosque sanctos retulit, necis rei conscijque fuerunt excommunicauit. Rex ipse per legatos iuramento se purgare coactus est. Absolui tamen non poterat nisi certis pœnarum oneribus peractis. In his erant vt in Angliam reuersi ad Thomæ tumulum flexis genibus deuotè oraret, & in Monachorum capitulo a singulis ordine fratribus vno virgæ ictu percuteretur, tum ducentis militibus Hierosolymis alendis trecentos aureos vno anno præberet: postremò vt consuetudines quas Ianxit Clarendoniæ reuocaret, atque faceret irritas. Thomas etsi celebri testimonio Martirij a Papali clero pro Ecclesiæ suæ Cant. priuilegijs candidatus, & in Ecclesia Christi humili primùm, & in

Annal. Eccle. Auguſt.
Aurea hiſtor. pars. 2.
Rogerus de Ceſtria.
Matth. Paris.
Math. Weſtm.

Giſbornenſ.

in cripto positus, deinde sublimiori & excelso ac sumptuoso delubro conditus fuerit, in quo caput eius seorsim a cadauere situm, Thomæ Martyris corona appellabatur, ad quod peregrinantes vndique confluerent, muneraquè pretiosa deferrent, stupendaquè edita miracula, quæ ab Anglicis Latinisq; scriptoribus eius laudes celebrantibus commemorantur, vtquè perenni gloria, nullaquè oblitione interitura floreret, horis matutinis atque vespertinis preces ab acutissimo Theologo Thoma Aquinate, elegantiori stylo, tanquàm rythmo compositæ atque concinnatæ, quibus auditorum aures mulcerent, in eiusquè stuporem raperentur, quotidie ei fusæ fuerint, tandem tamen sæculis aliquot labentibus, diligenti ac sedula indagatione, adhibitis totius regni præsulibus ac proceribus, rex & qualis Thomas fuerit, certò comperit, quàm nephanda gesserat, quantasq; turbas & tragœdias in regno concitauerat. Ideoquè nomen eius in publicarum precum libris vt sanctum vbiuis decantatum deleri penitus & abradi præcepit. Intollerabili enim arrogantia & supra regiam authoritatem iuraquè publica, magisq; quàm Christianæ aut Ecclesiasticæ libertatis immunitas diuino iure postulat, se extulerat. Tanta autem fama & celebritate adumbratæ sanctitatis suæ nomen percrebuerat, vt Cant. Ecclesia in qua delubrum eius situm erat, quæ vt diximus Christi seruatoris Ecclesia ex prima institutione dicebatur, id nomen amiserat, & in S. Thomæ Ecclesiæ nomẽ ferè transierat. Sed hic semper est adulterinarum & fucatarum rerum exitus, vt veritate tempore probata, hypocrisis patefiat, & in nihilum concidat.

39. Richardus.

[illegible] Post Thomæ eadem mense Februario proximo, Robertus quidã Beccensis Abbas Cantuariensis Archiepiscopus electus est, qui tranquilla & placabili vita delectatus, procellas, quibus Thomas exagitatus fuerat, metuens, id muneris consultò vitauit. Egit deinde cum Priore & Monachis Cantuariensibus rex, vt præteritarum turbarum & contentionum memores, sedatum aliquem & quietum virum suo consensu probandum eligerent, ne in turbulentum & seditiosum rursus incideret. Respondit ille regi, se id facturum. Itaque Richardus Monachus Benedictinus S. Martini Douerensis Monasterij Prior ab illis electus, & ab Henrico rege Cantuar: Archiepiscopus appellatus, ab Alexandro. 3. Anagninæ his verbis consecrabatur. Tibi Richarde tuisquè successoribus Cantuariensis Ecclesiæ primatum ita plenè concedimus, sicut a Lanfranco & Anselmo aliisquè ipsorum prædecessoribus quondam Cant· Archiepiscopis fuisse possessum constat. Et paulò post Archiepiscopus primas & Romanæ sedis legatus cum pallio in Angliam redyt. Hic electus regi fidelitatem iurauit, saluo ordine suo, nulla prorsus facta mentione de prioribus regni consuetudinibus obseruandis. Causa suæ ad Papam profectionis hæc esse poterat, si credendum sit Cantuariensi Geruasio, cùm procuratione Henrici regis maioris, vt diximus, esset electus, rex filius electioni restitit. Itaque cum Cantuariæ consecrandus esset, dilata eius literis confirmatio & cõsecratio fuit, quòd eo inscio electio interuenisset. Iam enim cæperat Patri regi aduersus esse rex filius. Sed Richardus etsi facili atque simplici ingenio fuerat, nec apertè auderet contendere, cum tamẽ videret Frederico Imperatore & Henrico rege Papæ cedentibus, quantis interuallis Papalis authoritas in illa

Ex Archiuis.

Gisburnensis. Radulphus de Ducetõ.

Matth. Paris. hist. minor.

Cæsaris regisquè luctatione iam tunc regiam superasset, literis & nuncijs clam Romam præmissis, ipse celerrime subsecutus est. Eò cũ venisset, sensit sibi acrem contentionem contra grauissimos aduersarios sub numulario Iudice futuram, quorum potentiam formidans in apertam aciem prodire noluit, sed pecuniarij iudicis benignitati confisus, quod virtute effici debuit, id tentauit pecunia. Geruasius. Clam enim teste Geruasio immensam pecuniam profudit, habebat enim gra-
» uissimos aduersarios, infectoquè negotio domum redire simulabat, sed cum iam
» iter parauerat, a Papa reuocatus subitò confirmatus consecratusq;, & mare ma-
» iorum Angliæ Legatione & priuilegijs munitus est. Liberalis, affabilis, pru-
» densquè fuisse dicitur, obsequio tam in Papam, quàm in Regem praclinis, quorũ
Radulph. Niger. neutrius animum voluit in se seu pertinacia seu constantia vlla commouere.
Ex Archiuis. Nam Episcoporum electiones ad voluntatẽ nutumq; Prioris sine inquisitione
C. qua fronte. De appel. legitima in Camera regis confirmare consueuit, de quo ab Alexandro Papa reprehensus est, Papalem autem amicitiam pecunia sibi colligauit. Primo sue consecrationis anno quatuor Episcopos Richardum Winton: cum Elien si, Herfordensi & Cicestrensi Lamethi consecrauit, totamquè Prouinciam suam, legatinam vbiquè excercens potestatem fræquenti equitatu ac famulatu stipatus, nimio apparatu atque sumptu Ecclesias & Cœnobia onerans, & in plurimorum malenolentiam incurrens peragrauit. Cumq; Glocestriam peruenisset, in Ecclesia Sancti Oswaldi quæ Eboracensis Archiepiscopi iuri subcrat, clericos Rogeri tunc Eboracensis Archiepiscopi, qui cum alterius iuris essent, nolebant Cantuarien sis iuri esse subiecti, omnibus pene censuris percussit. Ex hoc omnia discordiarum ac turbarum, de quibus inter Archiepiscopos mox dicendum est, seminarium profluxit. Reliquis duobus annis res Ecclesiasticæ ex intestinis Patrię, filijq; Angliæ regum bellis conticuere. Sed illis biennio post tranquilla pace conciliatis Richardus concilium Westmonasterij celebrauit. Cui Rogerus Eboracensis Archiepiscopus non interfuit, sed suæ Prouincię clerus querelam de sui Archiepiscopi cruce in Cant: prouincia gestanda renouarunt, ac etiam Lincolniensem, Cestrensem, Wigornien sem, & Herefordensem diœceses sui Archiepiscopi prouinciæ ac iurisdictionis iure esse debere asseuerabant. Tum nouã queri-
Houenden. moniã edunt de iniuria & Anathematis sententia, quã clericis Eboracensibus in Ecclesia S. Oswaldi Glocestrensi ministrantibus, & ad illum accedere vt suæ prouinciæ clericis monitis, sed recusantibus intulerat. Super quibus interposita tanquàm a grauaminibus appellatione Cãtuarien sem Archiepiscopũ ad Papam prouocabant. Quo accepto Rex hanc litem Wintoniæ his cõditionibus diremit. Vt S. Oswaldi Ecclesia Eboracensi Archiepiscopo ex dominio & concessione regia iudicaretur, eiusquè ibi ministrantes clerici iure & sentẽtia Archiepiscopi Cant: soluerentur: sed de reliquis ferendæ crucis ac Prouinciarũ ambitus controuersijs, vt Rotomagensis Archiepiscopi iudicio starent. Sequenti anno, qui
Matth. Paris. hist. minor. fuit suæ consecrationis quintus in Cantuarien si diœcesi tres Archidiaconatus, quæ vno ante contenta fuerat, ordinauit. Eodẽ anno Rex concilio Northamptoniæ indixit. Iamquè Scotorũ rege regi Angliæ subiecto & de fidelitate iurato,
Florileg. Ex Archiuis. ceperunt in hoc concilio Archiepiscopi, vtrum Cantuarien si an Eboracensi Prouinciæ Scotia subdatur litigare, multæquè aliæ suscitatæ lites, quas in aduẽtum Papalis legati iam accersiti & expectati Rex dimisso eo concilio distulit. Ipse
Ex Archiuis. tamen ne ob occupatos a se Episcopatus tã diu vocantes malè audiret, Lincolniensem Episcopatum xvij. annis vacuum Galfrido notho suo contulit. Qui regis

mandato

mandato electus, cum tam ob natalium ordinumq; defectum, quàm alias causas confirmari consecrariquè domi non poterat, Romam peregrinaturus abijt, ibiquè nullis susceptis ordinibus largitione Episcopatum obtinuit. Iamque Legatus in Angliã a Papa venit nomine Hugocio Henrico rege id postulãte, tam vt reginam Elenoram a se diuortio separaret, quàm vt primatus inter Cant: & Eborac: Archiepiscopos controuersiã cõponeret. Hic concilium Westmonasterij in infirmorum Monachorũ Ecclesia coegit, quò ab vtriusque Prouincia clero confertim conuentum est. Cumq; dies inchoandi concilij aderat, Legatus in sublimi sedens solio dextras Cantuariensi Archiepiscopo concessit. Sed Eboracensis regem sibi quàm Cantuariensi propitiorem sperans sinistras respuit, & impudentissimè inter Legatum & Cantuariensem natibus innitens sedere, tandem in primatis sui græmio resedit. Vix tandem vmbone suo, quo ad medium locũ obtinendum decertauit, Cantuar: attigerat, cum a plurimis tam Episcopis quã clericis atque laicis turpiter reprehensus esset. Ministri Cantuariensis Archiepiscopi facinoris indignitate, & iustæ correptionis vehementia incitati Eboracensem e domini sui græmio ereptum, & humi deiectum pedibus conculcant, & Archiepiscopalibus insignibus contumeliosissimè detractis atque laceratis pugnis contundunt. At Cantuariensis cum suos tanta ira percitos auocare & continere non poterat, saltem vt discessu suo secum abduceret, concilio exiuit. Ministri dominum sequuti Eboracensem humi prostratum, vestibusquè discerptis obsitum relinquunt. Tandem Eboracensis anhelitu frequenti respirans semianimis surgit. Ad regem qui cum filio suo concilio intererat, horridus squallidusquè accedit, querelam contra Cãtuariensem exponit. Rex accepto Eboracensis tantùm nuntio in Cantuariensem primò incensus est, postea temeritatis & impudentiæ propriæ patefacta veritate, eum tam ridiculũ ludibrijs et chachinnis affectum dimisit. Cum iam a rege Eboracensis cum ignominia discederet, pleriquè eum clamoribus insequuti, vade, vade, inquiunt, traditor Sancti Thomæ, manus tuæ adhuc fœtant sanguine. Ille autem miser non iam Thomæ, sed proprio madebat sanguine. Sed quia regem minorem sine Thomæ mandato coronauerat, quod vt ante diximus redintegratæ discordiæ ac Thomæ necis causam dedit, existimauit vulgus eum eius rei & conscium & authorẽ fuisse. Inter has turbas Hugocio metu perplexus, data benedictione concilium tam infaustũ subito dissoluit, & Cantuariensem tanq; huius pulsationis reum ad Papam appellauit, quod & Eboracensis fecit. Cãtuariensis quoquè ne appellationibus vtrinque obrueretur, se suosquè Papali protectioni tam legatũ quàm Eboracensem ad Romam appellando subiecit: ita ab omnibus pariter appellatum est. Sed postridie Cantuariensis, qui Pontificiorum morem nouerat, muneribus legatum sedauit: illi itaquè conciliati vtrinque appellationes remiserunt; Eboracensis autem suæ adhæsit. Legatus Cantuariam profectus in Archiepiscopi palatio se occultauit, nec sui præsentiam vllis fecit, testeq; Houendeno, abscondit se a facie illorum. Ipsoquè pascha te cum omnes expectarent vt ad missarum solemnia prodiret, mare celeriter et clam petijt atque traiecit. Postea Archiepiscopus Cantuariensis & Gaufridus Eliensis a Rogero Eborac: iterũ coram rege accusati sunt, quòd in concilio Westmonasterien si violentas ei manus attulerãt, qui cum delato iuramento id negassent sequè purgassent, Rege mandante reconciliati sunt. Eodemq; authore inter Cant: & Eborac: Archiepiscopos quinquè annorũ indutiæ factæ sunt. Qui iurato inuicem promiserunt, tam de illa verberatione

Florilegus.

Geruasius. Houenden. Radulphus de Duceto.

Houenden.

Geruasius. Houenden.

beratione quàm de cæteris motis controuersijs se Rhotomagensis & Francia E-
Iorolanensis. piscoporum arbitrio firmiter staturos. Mortuo iam Henrico rege filio Richar-
Geruasius. dus Archiepiscopus Regi maiori charus, Prouincia sua Gilberto London. Episcopo se absente, commissa ad Siciliæ Regem proficiscitur Angliæ Regis Legatus, cum Iohanna regis filia eandem Siciliæ regi nuptijs coniuncturus. Eodemq; anno reuersus Willielmum quendam de Watermilla Abbatem Sancti Petri de Burgo tam gradu quàm dignitate deiecit. Sexto consecrationis suæ anno Gui-
Geruasius. donem Banchorensem Episcopum consecrauit. Eodem anno Rogerus Augu-
Houenden. stinensis Cœnobij electus Abbas Archiepiscopum benedicendus adijt. Id subiectione & obedientia sibi vicissim promissa paratum se facere dixit Archiepiscopus. Hoc Monachi se immunes asserentes recusabant. Sed postea quàm accepissent Abbatem suum id munus sine benedictione administrare non potuisse, his conditionibus consenserunt, me id in Cant: Ecclesia fieret. Et vt professionis shædulæ adderetur (saluis vtriusque Ecclesiæ Priuilegijs) cui responsum est, Abbatem debitè debere professionem facere, ac nõ ex scripto sed a corde dicere: salue sancta parens, vel salue festa dies, vel saluis priuilegijs. Id Abbas & Monachi se facturos negabant, nec verbo sed scriptura professuros aiebant. Itaque reiecta eorum petitione Rogerus Papam adijt, eique cœnobium suum reddidit vectigale. Papa itaque ad Archiepiscopũ rescripsit, vt omni exceptione & mora sublata eum sine professione in ecclesia sua Augustinensi benedictione sacraret. Quo mandato perterritus Archiepiscopus venit ad Augustinense cœnobium secundùm Papæ monita facturus. Sed interuentu Prioris Cant: Ecclesiæ, qui multis clamoribus hoc contra Ecclesiæ Metropoliticæ dignitatem esse arguebat, cessauit ab eo quod facere occæperat Archiepiscopus, Romamq; profecturus traiecit in Normanniam. Ibi Regi exponit iniurias & contumelias, ab Augustinensi Abbate Ecclesiæ suæ factas. Rex tam infalici tempori morem aliquatenus gesturus Archiepiscopum secum detinuit, ipse rem authoritate Papa compositurum promisit. Romanos enim aiebat, muneribus magis & lucro inhiare quàm iustitiæ studere, ideoque maiores inter eos seditiones & litigia commoturos. Itaque Archiepiscopus regi obsequutus redijt. Sed Rogerus Papam iterum adijt, ab eoque tã benedictione quàm immunitate atque priuilegijs decoratus, cum rescripto in quo Papa Cœnobium Sancti Augustini Cant: suæ tantum iurisdictionis, & ab omnibus alijs ademptum asserebat, redijt. Quo facto incertius est statuere, vtrum Papæ cupiditatem auri, an suam honoris & ambitionis magis expleuerit. Sed anno sequenti Papa ne Archiepiscopum, quem etiam
Iorolan. ante emunxerat, penitus a se hac iniuria alienaret, perhumanis eum literis vltro scriptis permulsit, in quibus eum certiorem fecit de concordia cum Frede-
Iorolan. rico Imperatore conciliata. Eodemq; anno Episcopus S. Dauid in Wallia consecratus, professionem manu sua scriptam & ore prolatam Richardo tradidit.
Archiui. His temporibus Lateranense concilium 25. Canonibus conclusum & compre-
Florileg. hensum, beneficiorum & decimarum iura statuens ab eodem Alexandro celebratum est. Huius Alexandri rescripta extant in Gregoriano Decretalium codice plura quàm cuiusquàm Papæ, quorum pleraque ad Episcopos & clerum Angliæ data sunt. Richardus morem Papæ pariter ac regi gerens, multis benignus ac munificus, cum iam decẽ annis, octo mẽsibus, in summa Papæ Regisque gratia sedisset, parumq; vnquàm incommodi tulisset, improuisa morte migrauit e vita. Scribunt enim cum in prædio suo Wrotham somno alto compressus esset,

esset, humanam personam terroris ac authoritatis plenam ei adfuisse & dixisse, Tu quis es? Cumq; Archiepiscopus pauore expergefactus haud responderet, subiunxisse. Tu es qui dissipasti bona Ecclesiæ tibi commissa, & ego dissipabo te de terra. Quo dicto euanuit. Diluculo itaque surgens Archiepiscopus Roffam perexit, stupidusque familiari cuidam suo in itinere narrauit quid sibi in somnis occurrisset. Cumq; finem narrandi fecisset, tanto frigore, horrore & mentis ægritudine confectus est, vt vix ad villam Ecclesiæ Roffensis quæ Hallings appellatur perduci poterat. Ibi lecto decumbens collica passione aliisque morbis vehementer afflictus, postridiè 15. Kalend. Martij nocte expirauit. Cadauer eius Cantuariam postea delatum in Ecclesia Christi in oratorio sanctæ Mariæ sepulchro honorificè conditum est. Huius Archiepiscopi tempore Cant: Ecclesia exusta est, anno Dom. 1177. & Roffensis cum vrbe tota anno. 1178. Numusq; vniformis iterum in regno percussus est. Hoc quoque tempore nix ita valles impleuit, dumos cooperuit pressitq; arbores, vt infinita pecorum turba niue resoluta, in aquis perierint. Anno Dom. 1177. in Waltamense cœnobium quod Heraldus extruxerat, exclusis clericis sæcularibus primò inducuntur Monachi.

Geruasius. Houenden. Liber Roff. Florileg. Archiui.

40. Baldwinus.

Baldwinus Deuoniensis patria, ignoti pauperis filius, Exoniæ natus, & literis institutus, paucis annis eos fecit progressus, vt ipse scholam aperiret, publicèq; doceret. Inde in clericali ordine constitutus moribus vitaque tam conspicuus, vt populi lucerna diceretur, Archileuita creatus est. Quę honorę sponte deserens, inter candidos Monachos seu Cistercienses ascriptus, transactis in eo ordine aliquot annis, Fordiensis Abbas in Deuonia creatur, inde ad Wigornienſem Episcopatum traductus, & demum ad Archiepiscopalem celsitudinem, ex sui ordinis Monachis primus euectus est. In quo eligendo inter Cantuariensis Ecclesiæ Monachos & Prouinciæ Suffraganeos, magna discordia breuiter perstringenda commota est. Electionis ius clero populoq; olim commune, clerus tandem penes se retinuit, excluso populo. Quod etiam non plebeianis clericis permissum, sed in Ecclesijs Cathedralibus ad Conuentus & Capitula redactum est. Archiepiscopi verò a totius Prouinciæ Episcopis eligi solebant. Sed & in Archiepiscopalibus sedibus ita se tandem permiscebant cum Suffraganeis Conuentus & Capitula, vt interdictis & prohibitis tandem illis, eligendi ius sibi solis vendicarint. Quod in Baldwini electione clarissimè patuit. Primùm enim egit rex cum Priore & Monachis Cantuariensis Ecclesiæ, vt de moderato aliquo atque pio viro ad id muneris apto deliberarent. Deinde cum Episcopis, vt neminem eo munere dignum censerent, qui non prudens, doctus, moribusq; tantæ dignitati commodis aptisque fuerit, ne quod ante senserant rebus sedatis noua Reip. perturbatio contingat. Episcopi Regi parentes agunt cum Monachis Cantuariensibus nouo Thoma Martyrio elatis, & præfractis, vt in Archiepiscopo eligendo secum consentirent. Hi non se permissuros respondent, vt ei rei Episcopi se interponãt, suum esse ius peculiare

Ex Archiuis. Radulph. Niger. De electione Baldwini vt descripsimus testantur. Geruasius. Gisburnensis. Walter: Couentren.

atque proprium, quo si cedant, Ecclesiæ Christi iniuriam se facturos timent. Regi res nunciata est, is precari ab his quibus imperare debuerat coactus, vt in electione conuenirent cum Episcopis, nec obtinuit. Multa vtrinque dicta, responsa, scripta, rescripta, sunt. Ad Papam multis regis, Episcoporum, Prioris ac Monachorum nuntijs literisq; crebris itineribus, itum reditum est. Obtento tandem, Episcopis Cant: Prouinciæ, & Priori Ecclesiæ Cant: Papali rescripto, vt de Archiepiscopo idoneo prouideant & consentiant: Londinensis Episcopus qui sensum Monachorum perpulchrè callebat, Priore & Episcopis ad colloquium congregatis, roganit Priorem an aliquem adhuc eligissent. Is papalium literarum ignarus, negauit. Quas Londinensis illico protulit, earumque authoritate communem Episcopis cum Monachis eligendi facultatem, a Papa concessam ostendit. Itaque diem statuit, quo electioni adesset. Eo die abfuit Prior. Quo contumace & absente, Episcopi vnanimes ac concordes eligunt Baldwinum Wigornienſem Episcopum: quo nihil optatius Regi fuit. Ante enim in Thomæ vita diximus, Thomã ab Anglia profugum in Pontiniacensi in Gallia cœnobio delituisse, indeque Cicestrensium fratrum decreto, id exigente rege, ejectum, e quorum numero verisimile est hunc Baldwinum fuisse, regique eo nomine charum, quòd ab intestina & ciuili dissensione abhorruerat. Sed quocunque nomine Regi placuerit, certum est quorũcunq; scriptorum testimonio, eum pium, doctum, prudentem, & moderatum fuisse. Quem Giraldus suus etiam tam in peragrãda Wallia quàm in expeditione Hierosolymitana Comes Archidiaconus Brecon: sic describit. Colore fusco, vultu simplici ac venusto, statura mediocri, habitudine corporis bona, sed tenui non crassa. Moribus istis. Modestus ac sobrius, abstinentiæ magnæ, vt vix vnquàm in ipsum quicq; sinistrum ausa fuisset fama præsumere: sermone parcus, ad iram tardus. Literarum studijs a pueritia imbutus, iugum domini ab adolescentia portans. Hoc igitur ab Episcopis electo, fremuerunt Monachi, & minarum appellationumq; atrocitate atque vi non Regem solùm, sed Episcopos ita deterruerunt, vt Regi Papales insidias & amicitias experto, necesse fuit Cantuariã proficisci, obnixeq; a Priore atque Monachis petere ac instare, ne hanc querelam ad Papam deferant, quibus suis se ab illis conditionibus datis contentum, si in Baldwinum consentiant. Quid multa. Res aliter transigi non poterat, nisi & Baldwinus Episcoporum electioni renunciaret, & Episcopi eandem electionẽ cassarent. Ea lege se Baldwinum electuros promittunt. Cesserunt Monachis & Rex & Episcopi, priorem̃q; electionẽ irritam statuerunt. A Priore igitur & Monachis denuo Baldwinus eligitur, & Episcoporum omnium consensu confirmatur. Hæc eligendi discordia ix. mensibus duranit, qua transacta, per Legatos Regis & Conuentus Cant: nuntiata Papæ res est. Is qui nihil lucri a concordi regno sperabat, pallium & veterem Cantuariensis Ecclesiæ dignitatem facile concessit, & per legatos impertiuit. Quibus reuersis, & a Conuentu honorificè receptis Baldwinus pallio donatus, & in Archiepiscopali throno locatus est Cantuariæ 14. Kalend. Iunij. Anno. 1185. Annoq; Regis Henrici. 2. 31. Toto reliquo anno Rex Baldwino coniunctissimus Monachis eius voluntati tam strenuè resistentibus speciem quandam benevolentiæ præ se ferebat, omniaq; tum tranquilla fuere, vt sine vlla perturbatione ac tumultu deliberandi ac consilij capiendi opportunum tempus daretur. Itaque ea concilij ratio regi cum Baldwino habita est, cuius exitus Cantuarienses Monachos ob eorum insolentiam Regi & Episcopis exosos

Houenden. Florileg. Archiui. Gisburnensis.

Girald. Camb. in itinerario Cambriæ.

Geruasius.

honore

honore consueto, & eligendi facultate priuasset. Thomæ Martyrium per totum orbem Christianum a Pontificijs scripteribus diffusum tam illustre habebatur, vt qui eius nomini aliquid consecrassent vel condidissent sanctis ipsis pares atque similes viderẽtur. Itaque Baldwinus ex Regis proposito & consilio D. Thomæ Martyri nouũ templum Hackingtoniæ in Ecclesia S. Stephani, quæ a Cantuaria ad Aquilonem posita tribus distat stadijs, extruere & dedicare statuit. In hac Ecclesia ad exemplum et similitudinẽ S. Thomæ, qui ipse secularis fuit, sæculares clerici Canonici & Prebendarij instituendi erant. Numerusq; prebendariorum æqualis Suffraganeorum Cantuariensis prouinciæ numero constitutus fuit: vna prebenda Regijs sumptibus ordinanda, & Regi, eiusquè successoribus Angliæ regibus conferenda fuerat, vt perenni quadam & longæua per hæredes ad finem sæculi ducta pœnitẽtia cædes Thomæ penitus expiaretur, reliquæ prebendæ Suffraganeis cõcedendæ eorumq; sumptibus erigendæ erant. Ad hoc opus, quod summa religionis tantisquè colendi Martyris laude omnium ore ferebatur, accessit Papæ authoritas & licentia Baldwino concessa, quartaquè pars omnium oblationum, quæ ab illo die Thomæ delubro deferrentur. Incepta res est, omnequè tigni genus vndiquè conquisitum, ad eumquè locum deportatum fuit, sed Monachi omnibus callidiores, omnium etiam astutiam obstecerunt. Quibus cum Baldwino simultas semper intercessit, inimicemq; inuisi ac infesti erant, omniaq; Baldwini instituta & consilia suspecta habebant, nec eos opinio fefellit. Destinarat enim ex Regis instinctu Baldwinus, fræquentes Episcoporum cœtus ibi celebrare, quibus Rex quoties voluerit, cum ex eorum numero atque grege esset, interesse poterat. Operęq; perfecto & absoluto in eadem Ecclesia Episcopos consecrare, Synodos habere, oleum cum lacte ad conflandum chrisma permiscere, singulaquè quæ ordini suo incumbebant facere, & paulatim non eligendi solùm sed quæcunquè alia Monachorum Cant: iura eò deducere. Monachi hæc quæ certò statuebantur, tanquàm vaticinantes, suspicabantur & prædicebant euentura, modisquè omnibus auertere nitebantur: vt Iuno, quæ Imperij sui locum Carthaginis statuit præter voluntatem Iouis:

De Hackingtonensi Ecclesia, Gerualius fusissime tractat.

Gisburnen. Houeden. Florileg. & Archiui, concordant.

Hic currus fuit, Hoc Regnum Dea gentibus esse.
Si qua fata sinant, iam tum tenditq; fouetq;.

Virgil. Lib. 1. Æneiad.

Sed Æneæ aduentu perterrita, ne mutaretur Imperij locus: Exclamat.

Mene incepto desistere victam?
Nec posse Italia Teucrorum auertere regem?

Sic Monachi Cantuarienses illam Hackingtonensis Ecclesiæ fabricã fore sui fundi calamitatem præscientes, ad Romanum Æolum accedunt.

Æole, namq; tibi Diuûm pater, atque hominum Rex.
Et mulcere dedit fluctus & tollere ventos.
Gens inimica mihi.
Incute vim ventis.
Sunt mihi bis septem præstanti corpore Nymphæ.
Quarum quæ forma pulcherrima *Chrysopeponum*.
Connubio iungam stabili. &c.

i. effectricẽ auri.

Hunc Æolum si Neptunus aliquis compescuisset, Regis & Baldwini con-

silium ad fœlicem exitum perductum esset. Sed minarum et censurarũ eius turbines atque flatus ita omnia permiscebant, vt eo commoto nec geri nec perfici quicquàm poterat. Iam enim paratis ad extruendam hanc Thomæ Martyri dedicandã Ecclesiam cunctis necessarijs, venit Cantuariam Baldwinus, introducturus quosdam sæculares clericos, a tribus Monachis obuius fit in itinere, qui Priorem suum nomine Cant: Ecclesia ab eius instituto ac proposito Romam appellasse denunciarunt. Veruntamen pergit Baldwinus, ad S. Stephani Ecclesiam accedit, percrebuit eum nouos clericos ibi instituturum. Missi rursus a Priore Monachi, qui appellatione præmissa, inhibitisq; tã Archiepiscopo quàm clericis instituendis, ac Rectore Ecclesiæ S. Stephani, negotij progressum impediant. Baldwinus prohiberi noluit, sed peractis sacris clericos instituit ac inducit, Priorem administratione sua remouet, appellantibus altari interdicit, eum qui appellationẽ recitauit Conuentu exclusit. A ianitoribus exigit iureiurando fidem, ne se inscio Monachorum quempiam foribus exire permittant. Prior ipse qui Honorius dicebatur exiens, Romam magnis itineribus contendit. Corruscationes Papales expectantur. Interea Rex hos nouos motus metuens, legauit ad Monachos Cestrensem Episcopum electum, Iohannem Nordouicensem, & Willielmum Wigornensem, qui multis rationibus, blandoquè sermone, permixtis interdum minis, suaserunt vt de his controuersijs, de quibus ad Papam prouocassent, Regis atque præsulum iudicia subirent. Illi appellationem suam ab Honorio suo Priore iam ad Papam perlatam aiunt, nec posse eo absente statuere quicquàm. Episcopi ad regem redeunt, & ista referunt. Turbatus hoc responso Rex, Cantuariam ipse venit, Archiepiscopum & Monachos ad se vocauit, litemq; dirempturum promisit. Monachi tenaces propositi, rem ad Papam delatam esse aiunt, ideoquè se alterius iudicio eam causam non permißuros. Itaque infecta pace rex redyt. Missi a Rege & Baldwino ad Papam legati, & a singulis Cant: prouinciæ Episcopis datæ literæ. Papa Legatis suo more salutatis, lectisq; literis regis & Baldwini, Episcoporum literas ad fenestram reiecit. Diem statuit, quo de causa cognoscere voluit, eo die ab vtraquè parte re exposita, Papa secundùm Priorem & Monachos iudicauit. Ad Archiepiscopũ scripsit, & serio imperauit, vt Priorem ac Monachos a se amotos, prohibitos vel exclusos, in integrum restituat. Diximus ante ipsum Papam Baldwino operi suo aggrediendo authoritatem dedisse. Sed Papis semper fuit liberũ tam sua quàm aliorum decreta rescindere. His literis Baldwinus non destitit, nec Monachos restituit, & quo magis eos irritaret ac incenderet, Chrisma Londini consecrauit. Illi Romã recurrunt, se restitui per legatos procurant, nouas a Papa Baldwino literas referunt, quibus ei multis minis iniunctum est, vt nouam Ecclesiam quam post Monachorum denunciationem constructerat, demoliret, nec in opere incepto amplius pergeret. Itaque ab opere destitit Baldwinus cum Rege & totius suæ Prouinciæ præsulibus, petulantißimis Monachis Papæ iudicio succũbens. Sed cum tam contumelioſe superari a Monachis nollent, nouum consilium initum est, quod ille Romanus Æolus rescriptorũ suorum procellis iterum difflauit. Dirui iã ex Papæ mandato Baldwinus iußerat omnia, quæ Hackingtoniæ construxerat. Ea iussu suo solo æquata subitò sunt. Sed terrarum permutatione acquisiuit ab Episcopo & Monachis Roff. prædium quoddã in villa Lametha, quæ interfluente Thamesi e Regione Westmonasterij ad orientem posita est. Ad hoc prædium lapides cæmenta & tigna, omniaq; qua ad Hackingtonensem

tonenſem Eccleſiam erigendam parauerat deferri iuſſit. Redintegratum opus eſt Vrbano Papa mortuo, qui ſumma ope Monachos iuuit. Ei ſucceſſit Gregorius. 8. Regis & Baldwini fautor. Qui animos iam erigunt, & Monachi deſpondent, ſicut contrariarum rerum interuẽtu qui ſtudent partibus, hilariores aut triſtiores eſſe ſolent, ſed Gregorius ſecundo Papatus menſe fatis conceſſit. Durauerat iam quatuor amplius annis ſub quatuor Papis, Lucio, Vrbano, Gregorio, Clementeq;, hæc Hackingtonenſis extruendæ, & diruendæ, & mutandæ Eccleſiæ controuerſia. Quo ſpatio infinitum eſſet Monachorum querelas & eiaculationes, Baldwini ſeueritates, Regis ipſius diſſimulationes, excuſationes, & actorum ſuorum reuocationes omnes ipſa temporis neceſſitate coactas recenſere. Quæ breuitati ſtudentes omittimus, ab hac enim Eccleſia tanquàm a fonte manarunt omnia. Sub hæc tempora Prior Cant: Honorius ex peſte interijt, quem cum ſuis aſſeclis Cantuarienſes Monachi inter ſanctos venerari voluerunt. Cuius loco Regis & Baldwini authoritate & gratia ſucceſſit Rogerus. Iamquè Henrici ſecundi prudentiſſimi principis aderat mors. Quæ illi obtigit, vt exiſtimare conuenit, celerius, quòd tã indigna Regi atque patri a Monachis atque liberis tuliſſet. Quæ tamen forti Regioq; animo tolleranit, & prudenti vitauit. Huius inclytiſſimi regis obitu, quæ de Hackingtonenſis ſiue Lamethenſis negotij exitu dicenda ſunt, ad ſuum locum reijcientur, ſed inter illas turbas, alia quædam a Baldwino geſta non ſunt pertranſeunda. Anno conſecrationis ſuæ quarto Monachos Cant: tanto odio habuit, vt deturbatis è S. Trinitatis Cœnobio Monachis, authoritate regia ſæculares induxerit. Sed cum ad Papam itum eſſet, rex màluit controuerſiam ſopiri, & Monachos reſtitui. Eodemq; anno Weſtmonaſterij Baldwinus Richardo regi diadema impoſuit, 3. Nonas Septembr. præſentibus Rhotomagenſi, Treuerenſi, & Dublinenſi Archiepiſcopis. Proximo anno Godefridus Winton: & Hubertus Sariſburienſis Weſtmonaſterij in ſacello S. Katerinæ, & paucis poſtea diebus Richardus Londinenſis, & Willielmus Elienſis Lamethæ ab eodem Baldwino conſecrati ſunt. Eodem etiam anno Rex Richardus Archiepiſcopatum Eboracenſem, Godefrido fratri ſuo notho, qui ante nullis ſacris initiatus Lincolnienſis Epiſcopus fuerat, contulit. Quo electo interceſſit pro ſedis Cantuarienſis dignitate coram Rege Baldwinus, eaquè de re Willielmi Normanni decretum protulit, & tam Godefrido electo quàm omnibus alijs Epiſcopis Angliæ appellatione ad Papam promulgata interdixit, ne a quocunque quàm a Cant: Archiepiſcopo ordinaretur atque ſacraretur. Iohannes Regis frater Dorſeti atque Somerſeti Comes ad Iohãnem Anagninæ Cardinalem in Angliam appulſum, & Clementis Papæ Legatum Baldwinum appellauit, quòd Comitatum ſuum interdicto ſuppoſuerat ob nuptias, quas cum filia Comitis Glouerniæ tertio ſibi gradu iunctas conciliarat, appellatione ſua ad Papam refutata. Hanc appellationem Legatus ratam habuit, & Baldwini interdictum aboleuit. Idem Legatus ſacellum Hackingtonenſem in Monachorum gratiam, etſi iam dirutam ſoloquè æquatam, atroci ſententia prophanauit. Sed interceſſione Regis ne Baldwinus Monachorum calumnijs infeſtaretur, conſenſum eſt vt modica in eo loco capella, ſine Lauacro & camiterio, vnius ſæcularis clerici miniſterio contenta extrueretur. Rogerus etiam qui Honorio Priori ſucceſſit, Monachorum odia ſuſtinere non poterat, itaque ſub hoc Legato Cantuarienſibus Monachis ceſſit, & ad Eneſham Cœnobium Regis & Baldwini gratia Abbas migrauit.

Ex an: Gilbertini. Matth. Paris.

Florileg. Matth. Paris.

Florileg.

Richardus Rex patris sui seditionibus & coniurationibus suis Læsi memor, peccatum quod defleuit, expeditione Ierosolymitana abolere se posse putauit. Quam quidem ad rem omnia inquirit atque parat, & ad grandem pecuniam conflandã tributa popoſcit, regias possessiones vendit, locat, pignoriq; dat. Inter alia Hugo de Puſez vir glorioſus & multis criminibus infamis, cum Epiſcopatum Dunelmenſem 40. annis ſine ordine clericali tenuiſſet, Northumbriæ Comitatum a Rege precio acquiſiuit. Cumq; ex more accingendus Comitatus gladio, comitiſq; nomine appellandus a rege eſſet, ſubridens rex: En, inquit, ego mirus artifex ex veterano Epiſcopo Comitem feci iuuenẽ. Multi crucis & illius expeditionis votum cum Rege ſuſceperunt. Inter quos Baldwinus, 10
W. Nubergenſis. Lib. 4. cap. 3.
Hubertus Sariſb. & Ranulphus de Glandfeld totius regni ſub rege procurator, & Hugo Dunelmenſis fuère. Verùm Ranulphus illo munere procuratorio ſe abdicauit, vt ad profectionem Ieroſolymitanam commodius ſeſe prepararet. Sed Hugo regi iam ad iter parato 1000. marcas obtulit, vt abſente rege in Ranulphi locum, Regni procurator deſignaretur, domiq; a militia vacaret atque maneret. Quod datis numis impetrauit, ſed poſtea ob voti ſui redemptionẽ Romanæ ſedi, quæ nulli deeſt petitioni argenti, *infinitã pecuniã largitus eſt.*
Verba Math. Paris.

Baldwinus cum rege profecturus Concilium Weſtmonaſterij habuit, ibi rebus ordine compoſitis, maioris excommunicationis ſententiam in omnes pronuntiauit, qui peregrinationis ſuæ tempore Eccleſiæ Cantuarienſis iura perturbarent, vel minuerent. Inde Cantuariam profectus eandem ſententiam promulgauit. Poſteaq; acceptis baculo & pera fidoquè comitatus Huberto Douoriæ traiecit. Et ad Syriam, itinere multis regionibus mariquè ſuperatis, pro- 20
Girald. Camb.
uectus Aconem ad exercitum regis peruenit, cuius pars fame & inopia grauiter laborabat, pars aeris inclementia morbũ contraxerat, alij diuturnitate temporis, tam longè a patria diſtracti, fatigati ſunt: quos omnes Baldwinus, verbo, vitæ claritate, & ſumptibus ſuis conſolatus, tandem lethali morbo correptus, in obſidione vrbis Acon obijt, poſtquàm ſedisſet annis ſex, menſibus vndecim, diebus quinquè. Ibi teſtamẽto militibus, omnia legauit, bonaquè ſua Huberti fidei inter eos diuidenda cõmiſit. Is tam piam teſtationem non minori 30
fide in omnibus executus eſt, mortuumq; honorificè humauit. In hunc Baldwinum etiam mortuum Cantuarienſes Monachi ſæuiebant. Oſbertum enim Briſtolienſem, quem ex Baldwini conſilio Richardus Rex S. Trinitatis Cœnobij priorem conſtituerat, mortuo Baldwino Regeq; abſente eiecerunt. Deinde ex optimi hominis bonitate ac virtute calumnias fabricarunt. Nam quia natura mitis ac lenis fuit, torpentẽ ac tepidum vocant. Et quia regi obſequutus eſt, ab Vrbano Papa Monachorum fautore in Epiſtola his verbis reprehenſus eſt. 40
Vrb. Pp. ſeruus ſeruorum Dei, Monacho feruentiſſimo, Abbati calido, Epiſcopo tepido, Archiepiſcopo remiſſo, ex quo Monachi affirmant, quòd melior Monachus ſimplex quàm Abbas, melior Abbas quàm Epiſcopus, melior Epiſcopus quàm Archiepiſcopus fuerit. Sed facile eſt tam Papalem quàm Monachorum in bonum virum inuidiam & maledicentiam animaduertere, quorum hi inuiſum cum habebant, ille placabilem & moderatum archipraſulem non tulit, ſed tumultuoſum aliquem, qualis Thomas fuit, optauit. Hic Baldwinus legatina antboritate Walliam primus viſitauit, & in ſingulis cathedralibus Walliæ Eccleſijs ſolemnes miſſas Pontificalibus indutus ornamẽtis, celebrauit. Primusq; illam totam prouinciam in Cantuarienſi ſtatuit. Etſi quidam Wallenſes Epiſcopi

copi etiam subiectione professa a Cantuariensibus Archiepiscopis ante sacrati fuerunt. In qua peragratione complures Wallenses cruce signatos militiæ Christianæ ascripsit, secumq; ad bellum Ierosolymitanum perduxit.

41. Reginaldus.

REginaldus etsi post electionem improuisa morte absorptus caruit consecratione, tamen omnino non est prætereundus silentio, quoniam & præter voluntatem Regis electus est, & Monachi elatos animos adhuc non demittentes, in eo eligendo non arrogantiam solùm, sed & virulentiam suam prodiderunt. Baldwino iam mortuo datæ sunt illico a rege ad Priorem & Conuentum Cant: literæ, quibus eos rogauit, vt aliquem suo iudicio probandum eligerent. Acceptis his cum tam læto nuntio literis, incredibile dictu est, quantùm Monachi gestiebant: Sed, vt in improuisa benèq; accepta nouitate esse solet, dubitabant Monachi, an ea quæ acceperant, quæquè vera esse maximè optabant, certa ne an secus essent. Hac incertitudine perplexi atque suspensi de regijs literis deliberaturi conuenère ter, anteq; certi quicquàm statuissent. Interea Rhotomagensis Archiepiscopus, qui post Eliensis Episcopi fugam a rege absente præfectus regno fuit, de regis voluntate agit cum Episcopis. Hi Londinensis Episcopi mandato, qui Decanus habetur Cantuariensis sedis, Cantuariam conuenerunt. Quorum aduentu inter Monachos suspicio orta est, eos ex regis voluntate rem acturos. Clam itaque de Reginaldo Bathoniensi Episcopo, qui Monachis confœderatus priuati Monachi habitum sumpsisset, consenserunt. Cum Episcopis aderat Cantuariæ Rhotomagensis Archiepiscopus præfectus regno, veneruntq; ad Priorem & Monachos regis mandatum exposituri. Prior in Episcoporum & conuentus sui præsentia regis per Rhotomagensem voluntate prius declarata, Ecce, inquit, authoritate regia ex mandato vestro parata sunt omnia. In nomine S. Trinitatis Reginaldũ eligimus Bathoniensem. Quem præsentem protinus apprehendunt Monachi, etsi (vt aiunt) inuitum, renitentem, plorantem, & clamantem, in Ecclesiam violenter trahũt, & in sede Metropolitana quasi re bene gesta atque rata statuunt. Sedata aliquantulum hac Monachorum insolentia atque turba, Rhotomagensis Regis nomine appellationem ab his Monachorum gestis interposuit, pauciq; inde diebus conuocatis Londini Episcopis & regni proceribus, Bathoniensis a Rhotomagensi interrogatus est, an Monachorũ de se electioni consentiret. Bathoniensis de sua in Regẽ fide atque obseruãtia præfatus. Monachi, inquit, matricis Ecclesiæ ad quos specialiter spectat electio, personã nostram elegerũt renitentem & reclamantem, vt ipsi vidistis: nunc autem quia queritis, quid sentiam, dico vobis mente munda ab omni contagione ambitionis, quod si suæ electioni stare voluerint Monachi, anxius & inuitus consentio: si vero respuerint, gratulabundus cedo. Verumtamen quia contumelias quorundam & minas audiuimus, prohibemus ex parte Dei & authoritate Cantuariensis Ecclesiæ, sub appellatione sedis apostolicæ, & anathematis interminatione, ne Cantuariensi Ecclesiæ vel Bathoniensi aliqua præsumatis inferre grauamina. Dixitquè

Huius historiã a Geruasio sumpta est.

Verba Geruasij.

Verba Geruasij.

itquè Prior Cantuarienſis. Ab electione quam tàm iuſtè & legitimè fecimus, non reſipiſcimus, ſed vnanimi conſenſu firmiter ſtamus, & ne quolibet molimine præpediatur ſedem apoſtolicam appellamus.

Veloces hac de re nuncij ad Papam ab Archiepiſcopo electo & Priore miſſi aduolauerunt. Quibus ſine mora traditum illico Pallium, & ſatis benignè confirmata eſt electio. Nulla res vnquàm a Monachis fœlicius atque celerius Romæ peracta eſt. Quæ ſanè Romanæ fœcis atque αἰσχροκερδίας ſuſpicione non caret, quòd infimæ & abiectæ conditionis hominibus, cum regibus, totiuſquè regni magnatibus non modò contendendi audacia, ſed & vincendi ſpes ingenita fuerit. Sed ipſe Deus omnis vltor contumaciæ atque maliciæ, hanc Monachorum cum Bathonienſi coniurationem in ipſo iam electo vindicauit. Interea enim dum Romæ de mittendo Pallio, & electione ſtabilienda agebatur, Reginaldus Bathoniam proficiſcens obijt in itinere Dogmerſfeldiæ, quæ in Southamptonenſi comitatu pagus eſt, decimo quinto die, poſtq̃ electus fuerat, ipſoq̃ Chriſti natiuitatis feſto cadauer eius Bathoniam vectum, & ſepultura conditum eſt. Cuius inexpectata mors tanto luctu a Monachis plangebatur, vt ſi D. Thomas iam eorum preces exaudiret, aliquidue tanto numine dignum præſtare poterat, dubium non eſt, quin Reginaldus ad viuos a mortuis rediſſet. Sed credibilius eſt Reginaldum eodem ſanctitatis præmio cum Thoma affectum, viuorum conſortia penitus deſeruiſſe, & mortuorũ latebras ſempiternas ſectari. Hoc tempore Hugo Epiſcopus Ceſtrenſis e Couentrenſi Eccleſia excluſit Monachos, eorumq̃ loco introduxit clericos ſæculares: ſed Hugone mortuo electis rurſus clericis Monachi recepti ac reſtituti ſunt.

Geruaſius. Houenden. Matth. Paris. hiſt. minor. Radulphus de Duceto.

Liber Roff.

42. Hubertus.

Florilegus.

INter has domi factiones atque partes, quas tanto ſtudio & ſedulitate ſectabantur Monachi, Richardus Rex multis prælijs fœliciter geſtis, Cypro & Acone captis: totaquè Syria ſuperata, dum ad hos nouos Monachorũ motus cõpeſcendos in Angliã properaret, ex Philippi Regis Galliæ, & Henrici Imperatoris coniunctis & occultis inſidijs, ab Auſtriæ Duce in quadã ciuitatula, quæ Gynacia nuncupatur, captus, & Imperatori traditus eſt. Quibus cõſtrictus difficultatibus, de Anglia tamẽ, quæ iam tã regali q̃ ſacerdotali poteſtate careret, ſuſpenſus magis & ſolicitus quàm de ſe fuit. His tot ſimul congruentibus malis exiſtimauit Rex neminem citius faciliuſquè ſuccurrere poſſe, quàm Hubertum. Cuius & erga ſe fidem, & in rebus agendis ſolertiam, tam ex illa veteri cum Baldwino neceſſitudine, quàm ex multis alijs argumentis domi, militiæq̃ perſpectam & cognitam habebat. Hic Hubertus in villa Weſtderchamiæ in Norfolcia natus eſt, educatus verò a Ranulpho de Glandfeld, præclaræ prudentiæ viro, iuriſperito, regniq̃ generali: Decanus primò Eboracenſis, deinde an. 1. Richardi Regis a Baldwino (vt ante diximus) Sariſburienſis Epiſcopus ſacratus, eiuſquè Ieruſolimitani itineris comes, ac teſtamenti hæres fidei commiſſarius, mortuoquè Baldwino regi intimus, per quem omnia militaria & caſtrenſia negotia gerebantur fuerat.

Wil. Nuburg. Lib. 4. cap. 3.

Cumq.

Cumq; Decanus esset Eboracensis, emit a Galfrido Galfridi filio de Weldereham, quicquid terrarum in eadem villa & pertinentijs habuit, vel habere potuit, cum pertinentijs, cum aduocationibus Ecclesiarum, & omnibus libertatibus. &c. ex quibus Præmonstratensis ordinis Monasterium, pro sua (vt ait) patrisque ac matris, & Ranulphi de Glandfeld & Bertæ vxoris eius animarum salute, a quibus (inquit) nos nutriti sumus, fundauit atque condidit. Quam concessionem eisdem pene verbis cum esset Episcopus Sarisb. postea renouauit. Ex chartis fundationis Monasteriorum.

Hunc igitur literis ad Reginam Elenoram matrem suam, & Rhotomagensem Archiepiscopum, quem regno præfecerat, expeditum in Angliam quàm celerrime proficisci iussit, vt turbulentum rerum statum pacaret, & se redimi quàm citissimè curaret. Quam quidem ad rem etsi virtute singulari ingenioque polleret, tamen ne authoritas illi tam grauia & difficilia munera obeunti deesset, Archiepiscopum Cantuariensem eum creari voluit. Quod vt fieret & matrem Elenoram & Rhotomagensem literis instanter rogauit. Ab his Episcopi regio nomine solicitati fidem dederunt se hoc negotium inuitis Monachis curaturos. Scripserat eodem tempore ad Monachos rex, vt de pio Antistite Cantuariensi Ecclesiæ præficiendo conuenirent, nec de Huberto mentionē vllam fecit. Id illi in eam partem interpretabantur, ac si eis rex libera electionis iura sine quacunq; intercessione aut nominatione permisisset. Sed Rex qui hoc inuitis illis perficere nitebatur, rogare eos amplius noluit a quibus prioribus literis repulsam tam indignam tulisset. Regina iam & Rhotomagensis conuocatis Londini Episcopis, Priori & conuentui Cantuariensi nunciarant, vt 4. Cal. Iunij ad Cantuariensem Archiepiscopum eligendum adessent. Illi cum de tacita Regis voluntate suspicarentur, veriti quid in tanto rerum discrimine contingere posset, Hubertum insignem prudentia & pietate virum eligunt. Dieq; statuto Prior in Episcoporum concione Londini Hubertum (quo non viderent aliquem in Anglia præstantiorem) electum declarat. Res præter Reginæ & Episcoporum expectationem accidit, vt eorum de Huberto eligendo conatus a Monachis, quos solos obstaturos putabant, iuuaretur. Itaque Londinensis Episcopus stupore affectus: bene (inquit) fecistis qui præsentastis nobis nostrum electum. At Prior. Nos, inquit, ad quos de iure spectat eligendi potestas, regiæ curiæ nostrum præsentamus electum. Qua re tam fœliciter ex omnium votis perfecta, missi sine mora Romam pro pallio & legatina potestate legati. Hubertus interea in Mertonensi cœnobio Monachatu initiatus est, quo Monachos Cantuarienses Baldwino familiari suo ob illius ordinis contemptum infensos cōmodius sibi res grandes molienti deuinciret. Postea de Rege redimendo agit. Ad eam rem ex quadrante prouentuum totius Regni, rebusq; sacris ac Ecclesijs dedicatis venditis, tum Cisterciensium Monachorum exacta lana, centum quinquaginta marcarum millia congerunt. Quæ æquissimis omnium animis tam inclyto Regi liberando persoluta sunt. Richardus rex redemptionis prætio, & certarum conditionū obsidibus Imperatori datis, captiuitatis nexu solutus, in Angliam festinat. Interea a Cœlestino Papa nuncij cum Pallio & Legatinæ authoritatis mandato redeunt. Quibus an. Dom. 1194. solemniter susceptis, vnà cum Archiepiscopali & legatina potestate totius regni administrationem gessit, & tam foro Ecclesiastico Archiepiscopus, quàm laicali Cancellarius, & criminalibus atque capitalibus iudicijs summus Angliæ Iusticiarius præsidebat. Neque enim vnq; in Anglia quisquam tanta atque hic imperandi coercendiquè Verba Gerualij. Archiui. Willielmus Paruus. Houenden. Geruas. Archiui. Horileg. Geruasius. Houenden. Tho. Spot. Wil. noui burgi canon.

diquè potestate praditus fuit. In qua tamen non modò moderatus atque pius fuit, Regisq; gratiam, populiq; beneuolentiam concilianit, sed etiam facinorosos acriter castiganit, tumultus prudenter sedanit, seditiosisq; atque coniurantibus fortiter restitit ac repugnauit. Vt difficile dictu sit, quanta temperantia lenitatem cum seueritate permiscuit. Willielmum quendam Longobardum leguleium atque factiosum, qui in pendendo illo pro rege captiuo redimendo tributo, ciues Londinenses atque plebem ad tumultum penè concitauerat capite punit. Hic Willielmus cum ea suasione populi seditionem commouere non poterat, capescendam a vulgo æqualem atque parem cum superioribus libertatē, & a seruicibus suis deijciendam illum locupletum potentiorumq; authoritatem omni seruitute intollerabiliorem sæpius pro concione prædicauit. Huic ingens plebis multitudo adhæsit, quæ eum vbiquè sequuta est. Vt ipsi summi iudices regniquè consiliarij eum ad se vocatum tanta multitudine deterriti dimittere cogerentur. Hinc tantos sibi spiritus arrogantiamq; sumpsit, vt ciuem Londinensem sibi occurrentem trucidaret. Quo per vrbem cognito Willielmus vndiquè armis petitus, & multitudine sua diffusa atque dissipata cum concubina & octo socijs in Arcuatū templum actus est. Ibi se tanquàm in æde sacra, vnde quenquam vi eximi nefas esset, diu cōtinuit, donec Huberti mandato flammis templo adhibitis vltro exiuit. Tum deprehensus, & tam atrocis concitationis reus iudicatus per plateas ciuitatis equorum caudis ligatus & ad London. turrim tractus laqueo gulæ circumducto a furca paululum pendebat, illico præciso laqueo semiuiuus demissus, viscera ei & intestina euulsa sunt, capiteque amputato corpus in quatuor partes dissectum est. Qui cum eò ad arcuatum templum confugerunt laqueis a patibulo gula pendentes suffocati sunt. Hunc tam grani supplicio damnatum insana plebs vt Martyrem diu colebat, corporisquè membra atque ossa vt sanctas reliquias venerabatur. Coniuratorū cum eo numerus multorum millium fuit, qui Huberti moderatione & prudentia depositis armis pacati sine supplicio ad sua secesserunt. Ita coniuratione deleta, de ducibus sumpta pœna, & multitudo seruata est. Nec minus solers atque sagax Hubertus fuit, in Iohannis Comitis contra regem fratrem iam captiuum sentiendis & anteuertendis insidijs. Nam rege capto Iohannes contra fraternam necessitudinem & fidem datam cum Philippo Galliæ rege fœdus idquè iurato inierat. Quo nequiter stabilito Philippus regi in Imperatoris custodia vigilantissimi seruato sine vlla causa bellum denuncianit. In illa impia confœderatione pactum est, vt suscitatis vnà & vndique ad bellum inferendum copijs Gallus Normanniam, Iohannes Angliam subitò occuparent, vt nulla respiratione aut intercapedine data, captiuū adhuc regem & Angliæ regno, & Gallicarum regionum dominio prorsus exuerent. Sed tam sceleratis inceptis obstitit, regemq; absentem iuuit summa subditorum per Hubertum conciliata retentaq; fides & obseruantia. Iohannes castri Windesor electo Elienſi Episcopo regniq; Cancellario tenuit id militibus, copijsq; clam instruxit suis, eas copias post bellum in Siria gestum dolosè subtraxit fratri, auxilia a Belgis, Cambris, & Scotis expectauit. Belga iam copiosa classe ad Anglicanas oras appulerant ipsis paschalibus feriis, sed confluente omnium ordinum nobilium pariter & ignobilium infinita multitudine atque turba a littore prohibentur. Itaque mutata velificatione, & conuersa puppi discedunt. Cambri Kingstoniam prævergressi cum ad castrum appropinquarent, annonæ caritate præda se dabant, agros

Geruasius. Houenden. Willielmus.

Archiui.

Wil. de nouo burgo. Florileg.

agros vastabant, iamq; fame penè enecti sine ordine palantes a Populo fugati & exacti sunt. Scotus auxilium planè denegauit. Hubertus interea quãcunque cogere potuisset pecuniam ad reginam misit, qua exercitum instrueret. Houenden.
Ipse Westmonasterij cum Episcopis & Pralatis consilium iniuit, in quo Comitem Iohannem Anathema pronunciauit, nisi hostilitate aduersus regem deposita delictum agnosceret, & in regis gratiam supplicíter redire studeret. Regina iam copiosum excercitum parauerat, ei Rhotomagensem ducem præfecit. Is Wil. de Burg.
Castrum Windsor quod vincere potuisset, longiore obsidione tenere suspicabatur, quòd Normannis quibusdam in eo militibus pepercit. Prateres parũ regi fidus putabatur, quòd post Huberti aduentũ regni administratione motus fuerit. Itaque regni Proceres fide in regem integri, animiq; infracti abiecta Rhotomagensis procrastinatione & tarditate se accingunt, & Iohannem hac conditione ad castri deditionem compellunt, vt milites salui discedant. Quo concesso ipse in Gallias profugit, & Philippo regi turpiter adhæsit. Philippus interea Gisortium in Normannia proditione magis quàm virtute cepit. Deinde Florilegus.
Rhotomagum accellerauit. Sed aduolans citius Leycestria Comes regem antevertit, ciuiumq; animos firmauit. Regique aduenienti patefiunt portæ ciuitatis, Wil. de Burg.
quas cum ingredi vellet, fundis & sagittis ex vrbe iactis, tum aqua feruenti immunda atque turbida ab ipsis mulierculis ciuitatis mœnia in virili amictu tenentibus, in milites effusa tam ignominiosam & turpem repulsam perpessus est, vt deserta penitus Normannia ad suam regionem cum infamia festinaret. His itaque duobus intestinis tumultibus periculi atque discriminis plenis prudenter auersis & profligatis, regeq; liberato primus Huberti consecrationis annus optimis auspicijs transactus est. Iamq; regis aduentus a regina matre, & regina sponsa, ab Huberto omnia moderata & secunda iuxta regis desiderium gerente, & a cunctis ordinibus regi obsequentibus auidè expectatur. Interea perfectis iistis serijs ante regis aduentum, interponamus iocosa. Omnes iam ordines aduentanti regi occurrunt. Inter quos Godefridus Eboracensis Archie- Geruasius.
piscopus regis (vt ante diximus) ex illicito coitu frater, cũ in itinere cruce ante se lata Cantuariensem prouinciam attingeret, regia via progredi cum cruce metuit. Itaque ne crucem videretur deponere, per deuia atque dumos progressus crucem magnificè gestans Sandwici quo rex appulerat, omnesq; concurrebant, ei obuiam dat. Id Hubertus ægrè tulit, & regi conquestus est. Rex has siue nugas, siue minutas controuersias a se ad Papam transtulit. Idem Godefridus in Episcoporum conuentum, qui de Huberti electione Londini habitus est, ante cũ cruce gloriosius venerat. Cui a Roffensi Episcopo grauiter & acutè reprehenso, omniumq; clamoribus cum cruce explosо, a nemine assurrectum est. Tum verò in plateis incessit cum cruce magnificentius, adulterina sua nobilitate & cognatione fretus. Sed minis ciuium quos fastu suo incenderat, & consilio Magnatum, qui regis causa ei prospexerant, crucem deposuit, & ne violaretur aut adimeretur abscondit. Controuersia etiam inter Londinensem & Roffensem Episcopos, cum Hubertus Pallium Crucemq; susciperet, de intronizatione mota est. Intronizandi enim ius Londinensis vt decanus, Roffensis vt Capellanus Archiepiscopi sibi vendicauit. His autem litigantibus interponunt se Monachi, suumq; ius asserunt esse. Tum totus Episcoporum cœtus instabat, & ad se tam intronizationem quàm consecrationem spectare affirmabant. Hac dissensione turbata aliquantulum pallij suscipiendi ceremonia fuit.

Tandem ſic compoſita lis eſt, vt in throno ſedentis Epiſcopus Londinenſis, pallium autem ſuſcipientis Epiſcopus Roffenſis, Archiepiſcopi dextras occuparet. Sed his omiſſis ad regem redeamus.

Paulò ante regis aduentum miſſæ a Comite Iohanne ad confœderatos literæ, quibus interceptis Hubertus caſtrũ Marleburgenſe, quod erat Comitis, obſidione cepit, excercituquè diſpoſito & ad obſidendam Notinghamiam locato regi occurſum redit. Qui Roffæ obuij mutuis ſe amplexibus lachrymantes tenuere. Tum Notinghamiam properant, vrbemq́ ac caſtellum capiunt. Conciliumq́ totius regni eò regis iuſſu coactum eſt, in quo Hubertus dextras, & Godefridus Eboracenſis ſiniſtras regis tenuerunt. In eo conſilio amputatis omnium diſſenſionum cauſis, motibuſquè pacatis, omnia quæ rex vendiderat, aut leuiter conceſſerat ante bellum Syriacum reſtituta ſunt. Hugoq́ Dunelmenſis, (de quo in Bald. vita antea diximus) Northumbriæ cõmitatu reddito, Comes eſſe deſijt, & in Epiſcopatũ reuerſus eſt. A rege autem poſtulatum eſt, vt quoniã captiuitate, quæ ſeruituti æquiperatur, regalia iura videbatur amiſiſſe, diadema ſibi imponi, ſceptrumq́ tradi denuo permitteret. Cui libenter aſſenſus eſt. Ad eam rem Wintoniæ ab omnibus ordinibus mira celebritate conuentum eſt. Ibi ab Huberto Cant. Archiepiſcopo diadema atque ſceptrum iterum ſuſcepit. Poſtea reip. cura illi commiſſa nauem Hamptoniæ conſcendit, & in Normanniam traiecit. Hubertus Londinum reuerſus eſt, ibiquè Hubertum Cantuarienſem Archidiaconum Sariſburienſem Epiſcopum ordinauit. Paulò poſt Hugo Dunelmenſis obijt, cui mundus non crucifixus, ſed infixus fuit. Huc Philippus ſucceſſit (vt aiunt) accinctus gladio, vt Eboracenſis faſtum & arrogantiam minueret venit Eboracum. Ibi tam Eccleſiaſtica quàm temporalia excercuit iudicia, totamq́ Eboracenſem prouinciam ad nutum redegit ſuum. Sed Godefridus Eboracenſis Archiepiſcopus Romam aduolauit, vt ſe ſuamquè prouinciam ab Huberti poteſtate eximeret, ibi nihil profecit. Tum ad regem fratrem in Normanniam venit, cuius aures nunquàm cuiquàm contra Hubertum querenti patefactæ ſunt. Itaque inani labore ſumptuquè ſuſtentato domũ reuerſus eſt. Hubertus eodem anno Glocestriam viſitauit. Ibi Robertum Abbatem de Tornay *in ſua præſentia conſtitutum dignitate priuauit. Is prouocauit ad Papam. Sed ſpreta appellatione Hubertus legatinæ & Metropolitanæ ſuæ iuriſdictioni adhibens ſæcularẽ, eum anno & ſemeſtri tempore carceribus & vinculis Gloceſtriæ tenuit. Huberto iam omnes tanquàm regis & Papæ vicario parebant. Iſquè ne fide erga regem deeſſet nouam iuramenti formam deſcripſit, qua in toto regno peruulgata cunctos aſtrinxit, vt pacem regis totis viribus ſeruarent. Sub hæc tempora Cambri refertis agminibus erumpũt in Angliam, prædiſquè ac incendijs agros & opidula vaſtant. Hos Hubertus collectis quàm celerrimè militibus in ſuas regiones fugauit & coegit. Tum caſtellum de* Dooic *obſidione cepit, & inſtruxit militibus. Ab hac autem Cambrorum fuga rediens Iohannem de Conſtantijs Wigornienſem Epiſcopũ electum Stratfordiæ conſecrauit. Hubertus toto biennio ſummos tam in Eccleſia quàm in rep. Anglicana gerens magiſtratus, inuidia iam (quæ ſecundarum rerũ comes eſt) multorum cœpit flagrare. Ad eam vitandam callidè hac diſſimulatione regis de ſe ſenſum tentauit. Egit cum rege nuncijs atque literis deſeſſum ſe iam eſſe atque imparem tanto oneri ferendo, nec valere regnum ſimul cum Eccleſia adminiſtrare, ideoquè ſe vehementer cupere vt regni negotia alteri delegarentur,*

Verba Wil. Parui.

Huc vſq; ex Gerualio & Wil. Paruo.

Walter: Couentren. Houenden. Gerualius.

tur, vt Eccleſiæ gubernationi diligentius poſſit proſpicere. Rex hoc primò tulit grauatè, quia nemo ſimilis ei in regni iure deſcribendo & conſeruando fuerat, ſed tamen precibus tanta ratione nixis rex conceſſit, multùm laudata illius diligentia & fide in adminiſtrando officio, quòd corpore debili & valetudinario fuiſſet. Hubertum iam ſuus dolus fefellit, qui expectauit vt rex inuitũ cum in regni adminiſtratione retineret. Itaquè pœnituit eum huius tam facilè citoquè impetrati poſtulati. Expertus enim eſt quod in cuſtodiendis illis eſt retributio multa. Vt igitur quod imprudenter fecerat conſultius vitaret, antequàm adminiſtrationem deponeret, collectis iam ſuis rationibus quas regi reddere parauerat, ad regem ſcripſit ſe illo biennio ad opus regis ex Angliæ regno acquiſiuiſſe vndecies centena millia marcarũ. Itaque ſi opera diuturnior ſua regi placere poſſit, non ſe laborem recuſaturum, ſequè curaturum vt ne ſenectius ſua quanquàm ingraueſcens impedimento ſibi in huiuſmodi negotio fiat. Hubertus etſi prudens atque placabilis, hoc tamen indicio ambitionẽ & cupiditatẽ oſtendit ſuam. Neque enim noſtri fuit inſtituti in Huberto deſcribendo, virum bonum, ſanctum aut euangelicum, ſed prudentem vtilemq; regi ac reipublicæ magiſtratum proponere. Qui longe maiori vſu & peritia in Aula, foro atque caſtris quàm in Eccleſijs fuerit. Ex Archiuis. Verb. Walteri Couentren.

Id quod ex Giraldi (de quo in Baldwino antea diximus) teſtimonio ſatis liquet. Qui cum in eum ante ſcripſiſſet acerbius, & tam latinæ linguæ quàm literarum inſcitiam, varias mercaturas, regijquè ſigilli cui præfuit abuſum, liberius metro taxauiſſet, ea cuncta potius malignitate fama conficta, quàm a veritate profecta reuocauit, his verbis. Vt enim ea quæ de ipſo verè dici ac ſcribi poterant paucis aperiam. Erat itaque vir ille, vir animoſus & ſtrenuus, & inter virtutes varias incomparabiliter dapſilitate conſpicuus, vnde vt ad animi magnitudinem res illi ſuppeterent & facultates, fuit in acquirendo modis omnibus ſolicitus nimis & curioſus. Attamen erat hic principis frenum, & tyrannidis obſtaculum, Populi pax & ſolacium, maiorum pariter & minorum ſuis diebus cõtra publicæ poteſtatis oppreſſiones in neceſſitate refugiũ. Hæc ille. Girald: „ „ „ „ „ „

Neque enim ſi verum indicare volumus, in republica Chriſtiana quicq; ſani atque integri ſæculum illud tulit. Fictaquè & adumbrata religionis ſpecie propoſita, totus clerus in ſceleribus, muneribus, honoribus & rapinis neglecto penitus verbo impunè volutabat. Huius mali origo ab hoc profluxit, quod contra Orthodoxorum patrum decreta, Clerus nimium mundanis ſe negotijs immiſcuit. Nam & eodem tempore Eccleſiæ Paulinæ London. Decanus ærarij regij cuſtos fuit, ſiue vt vocant theſaurarius. Is eo fungens officio ingentem clam theſaurum coaceruauit, tandem in lathalem morbum incidit, cumq; iam valetudinis nulla ſpes eſſet, ab Epiſcopis & magnatibus admonetur de ſumendo corpore Chriſti, quo audito cohorruit, remq; conſultò diſtulit. Quod illi mirati regem rogant, vt ad ſacramenti perceptionem eum compelleret. Accedens rex eum rogauit, monuit, atque iuſſit. Is ſe id facturum craſtinò promiſit. Interea ad teſtamentum condendum monitus eſt. Ad quod paratus, exire, præter vnũ ſcriptorem, cæteros voluit. Is teſtamentum ſcripturus expectans quid Decanus dictaret, ex more teſtamentorũ ſic orſus eſt. In nomine Patris, & filij. &c. Quod cum Decanus comperiſſet, iratus iuſſit id deleri, & hæc verba tantum ſcribi. Lego omnia bona mea domino regi, corpus ſepulturæ, & animam Diabolo. Quo dicto expiranit. Rex cadauer illius iuſſit curru exportari atque in Ex Frag. quodam veteri.

amnem proïjci & demergi. Cuius generis exempla idcirco proferenda sunt, vt deterreatur a vectigalibus regijs exigendis & ciuilibus publicisquè occupationibus clerus, & Euangelio propagando præcipuè studeat ac incumbat. Huberti autem sæculo omnium penè rerum potestas penes clerum fuit. Nec ciuilia solùm sed & bellica officia sæpe gerebant. Hinc & illud scitum dictu est, quod cum in bello cum Gallis gesto Richardus Rex Beluacẽsem Episcopum tanquàm excercitus ducem cepisset, eum diu compeditum tenuit, ne armis quidem quæ in bello gesserat exutum. Pro quo Papa intercessit, ac mirari se scripsit cur tam duriter & acerbè dilectum suum filium Beluacensem Episcopum tractauerit. Richardus illico detracta Beluacensi Episcopo Lorica, & missa per legatos, interrogauit Papam, nunquid hæc est vestis filij tui?

Willielmus Paruus.

Atque hoc in loco curiosis & nimis exquisitis cleri iam censoribus commodè respondere possumus. Quærũtur abesse eos a iudicijs consilijsq; regni publicis, tum a negotijs muneribusquè reip. abstinere. Olim verò cum Episcopi & viri Ecclesiastici remp. capescebant, & Collegia extructa & vberiora ab his merita in laicos longe quàm iam profecta fuisse. Quibus de rebus vt æquiores cleri iudices esse possint, intelligendum est hæc de quibus nunc tractamus tempora, in cleri conditione atque statu ab his nostris longe aliena et diuersa fuisse. Ecclesiastici tum viri administrabant omnia non Ecclesiastica solùm, sed ciuilia, sæpe etiam ipsa bellica officia. Cum Vrbanus quintus Papa tempore Simonis Langham Cant. Archiepiscopi mandaret, vt de his qui plura Ecclesiastica beneficia contra canonica decreta simul possiderent, inquisitio in Anglia haberetur, compertum est clericos fere omnibus curijs & tribunalibus regijs fuisse præfectos, inter quos sæcularia regis munera distributa fuerunt, his Ecclesiastica beneficia, quibus animarum cura annexa non fuit, confertim & cumulatim accessere. Ex quibus cum quidam Cancellarij, quidam iusticiarij, quidam thesaurarij regni essent, alijquè in singulis foris regijs alia regis munera negotiaquè procurarent, percipiebant ex præbendis, dignitatibusquè Ecclesiasticis quibus animarum cura non imminebat prouentus annuos ducentarũ, trecentarũ, aut quingentarum, sæpe etiam mille librarum. Alij etiam beneficia ipsa curata (vt aiunt) coaceruabãt, & sæpissime quinque, decẽ, viginti, ac nonnunq; plura tenebant. Vt in veteribus monumentis in quibus tam clericorum quàm ipsorum beneficiorum nomina, vnà cum eorum locis atque parochijs sigillatim descripta sunt, abundè declaratur. In hac bonorum exuberantia, tum bonorum atque munerum tantorum dignitate atque fastu, quid clero esse potuit lautius aut elatius, nihil enim eis ne ad regalem magnificentiam defuit. Qua sane affluentia & elatione iam inflati atque tumidi, an. 3. Henr. regis tertij a ciuilibus magistratibus honoribusquè semoti sunt, instigantibus hoc acque flagitantibus illustribus viris laicis, quibus eadem munera commissa sunt. Sed isti laici tam perperam rem gesserunt & extenuatis regijs publicis vectigalibus, ac in suam rem versis tanto detrimento reip. fuerunt, vt eidem Regi adhibitis sibi in consilium viris moderatis ac prudentibus necesse fuit clericos in pristinis muneribus collocare, quia quæ per eos gerebantur & regi, & subditis commodiora multò ac vtiliora fuerunt. Sed vt cuiuis si libeat, liceat plebeianæ ac vulgaris orationis inconstantiam & mutabilitatem admirari. His ipsis præsentis argumenti temporibus extiterunt ex singulis ordinibus nonnulli, qui clerum tum hoc nomine acerrimè taxarũt, quòd qui ad illum diuinitatis gradum, quo nihil in

Vide Regist. Langhã fol. 12.

Vide Regist. Peckã fol. 22.

Ex Alb. Lib. & Regist.

hil in humana vita ſanctius cenſeri debet, euecti eſſent, ſæcularibus negotijs tanquàm ſeruilibus operis impedirentur, & in pecuniarijs ac fiſcalibus a ſuæ vitæ dignitate alieniſſimis rebus, a diuinis abducti, hærerent. Ex quibus quidã (vt ex Decani illius Paulini exemplo patet) conſcientiæ atque animæ iactu-
ram naufragiumq; paſſi ſunt. Cuius generis exempla etſi repeti ex monumentis multa poſſint, ſilentio tamẽ, ne hiſtoriam multitudine ac prolixitate turbemus, prætereamus. Cuiuſdam ſaltem authoris verba, qui, cum omnium rerum tam ciuilium q̃ Eccleſiaſticarũ poteſtas penes clerum erat, ſcripſit, verba recenſenda ſunt. Is de Dunelmenſi Epiſcopo Hugone, quem in Baldwino antea tetigimus, quòd immiſcuit ſe temporalium negotiorũ procurationi his verbis facit mentionem. Idem officium (nempe procuratoris regni) Dunelmenſi Epiſcopo, nec obluctanti a Rege commiſſum eſt: qui nimirum proprio contentus officio, diuini iuris multò decentius quàm humani miniſter extitiſſet, cum nemo poſſit vtrique, prout dignum eſt, deſeruire. Atque illud dominicum ad Apoſtolos, non poteſtis Deo ſeruire & Mammonæ, maximè ſucceſſores Apoſtolorum reſpiciat. Si enim velit Epiſcopus vt cœleſti pariter & terreno Regi placeat, ad vtrumq; ſe officium diuidere: certe Rex cœleſtis qui ſibi vult ex toto corde, tota anima, tota virtute ſeruiri, miniſterium diuinum non approbat, nõ diligit, non acceptat. Quid ſi Epiſcopus nec ſaltem dimidius, quæ Dei ſunt, et decent Epiſcopum exequatur, ſed vices ſuas indignis & remiſſis exequutoribus committat, vt terreno vel foro, vel palatio totus ſeruiat? Nam nec terreni Principis ratiocinia quiſquam dimidius ſufficienter adminiſtrat. Hactenus ille. Cuiuſmodi quidem ſententijs & exemplis admonemur illam aſſiduam clericorum in mundanis atque ciuilibus rebus operam atque curã, quæ tardiores eos & ineptiores ad diuina facit, eſſe omni oratione reprehendendã, & valde iniquam eſſe querimoniam eorũ, qui eos notant quòd ſe ſæcularibus non immiſcent, eoſque à diuinis quibus incumbere totis viribus debeant, reuocare ſtudeant. Quorum conatus non minus inanis & inutilis Eccleſiæ cenſeri debet, quàm eorum qui a quacunque adminiſtratione, & rerum ad bene viuendum neceſſariarum copia, clericos tanquàm mercenarios ad inopiam & infamiã obtrudere vellent. Nam & ſatis ſuperq; eis ad vitam honeſtè decoreq; degendam ſuppeditari conuenit, & his reip. muneribus quæ ſine Eccleſiæ detrimẽto tractare atque exequi commodè poſſunt vacare debent. Vt ea ſolummodo in hac re tam a Principibus quàm ab ipſis clericis teneatur moderatio, ne his negotijs adhibeantur, quæ ab ordine ſuo alieniſſima iudicentur, deinde vt ea ad quæ aduocantur ſic exerceant, vt Eccleſiæ cura non deſerta aut neglecta Deo maximè placere, deinde vtiles Reipublicæ ciues eſſe ſtudeant.

Ex Regiſt. Simon Langhã. fol. 12. & in Alb. fol. 22.

Wil. Nuburg.

Verb author.

Sed vt his miſſis de Huberto ea quæ omnes hiſtoriæ produnt referamus, etſi in illam ætatem incidit quæ cæca & Ægyptiacis tenebris plena fuit, tamen & Regem & patriam amauit, & ſaluberrimarum legum ferendarum ſuaſor regibus Richardo & Iohanni fuit. Cuius conſilio illa de vini, olei, & panni ponderibus ac menſuris, nec non de panis æſtimatione quam Aſſiſum vocant, ſtatuta promulgata fuerunt. Nec aliud in eo vitium (præter ea quæ illa tulerant tempora, in quibus religionis ſenſus extinctus fuit) regnabat, quàm quæ maxima plerumq; occupat ingenia, ambitio, honoriſquè cupiditas. Cuius ſanè ſtudio vt ne populi præconio careret, nihil humile aut minutũ cogitans Turrim Londinenſem & ingenti muro, & foſſa qua aqua vndique duceretur cinxit.

Archiul.

Richardus Monachus. Willielmus Paruus.

Domum Præmonstrensium dictũ Derham construxit, Cœnobium Cicestrensis ordinis Wulferhamptoniæ inchoauit, quod morte abductus non absoluit. Archiepiscopatum autem & magnificis ædificijs decorauit, & multis prouentibus ac prædijs locupletauit. Præterea amplissimis & securissimis priuilegijs, quæ pristinis antiqui Anglici iuris vocabulis Geld, Dengeld, Hidagium, Pecunia pro murdro, opus pontium, Castellorum, Porcorum, Clausurarum auxilium, Pecunia pro exercitu, Warpon, Bloodwhit, & Childwhit, & Villenagia nuncupantur, non suas tantùm possessiones & prædia sed & Monachorum firmauit. In familiæ autem copia, & splendore ipsos regios sumptus penè adæquauit. Ad quæ tot tantaque tam publica quàm priuata negotia, Ecclesiastica sua munera sufficere haud potuissent nisi & ciuilia adiunxisset. Nactus est præterea ex concessione Regis, impuberum eorumq; qui in minori essent ætate curationes ac tutelas. Quos a rerum suarum administratione & agnatorum hæreditatibus diutius abstinere fecit vt fructus medij in suam commoditatem lucrumq; cederent. Sed hunc tanta Regis, Papæ, præsulum, magnatum, omniũque ordinum gratia, & fœlicitate fluentem & abundantem soli Cantuarienses Monachi compresserunt. Quorum dolus peritissimos, audacia potentissimos superauit. Quod vt intelligatur, ad illam de Hackingtonensi Ecclesia narrationem in Baldwino commemoratam, & hunc in locum reiectã redeundum nobis est. Hubertus ad regem in Normanniam profectus est, ibi de regni negotijs sermone secreto habito, & exigui temporis mora ducta rediit in Angliam. Post reditum illico ad Cantuarienses Monachos tam regio quàm suo nomine misit Waltamensem, Redingensem, & Cherteseysem Abbates. Hi molli sermone tam regis quàm Archiepiscopi in Cantuariensem Ecclesiam merita exponunt, optandum esse aiunt vt Monachi, vtrique suam vicissim obseruantiam ostendant, vnam rem esse eamq; facilem in qua de Rege & Archiepiscopo optimè mererisimul possint, si Ecclesiam a Baldwino Lamethæ institutã, eiusque morte ac temporum difficultate intermissam, iam sine controuersia perfici & ad exitum perduci sinant: cupere enim valde tam regem quàm Archiepiscopum omnibus tã secundis sibi & regno a cælesti numine præstitis, vt aliquod opus insigne atque celebrandum Deo sanctisque dedicaretur. Hoc accepto nuncio Monachi vix dato responso, tanquàm rerum fortunarumq; suarum omnium occasus & interitus immineret, acti furijs, illico capitales suscipiunt cum Huberto inimicitias, & in contumelioſissimã appellationem erumpunt. Eamque ad Papam quàm celerrimè delatam huiusmodi calumnijs refertam consarcinarunt. Omnium iam caliditates & in Ecclesiam Cant. iniurias etiam ipsum Baldwini, hunc Huberti conatum anteire. Ciuilibus illis officijs & muneribus a disciplina & cura Ecclesiæ abduci eum penitus & auocari. Eius rei argumẽto esse quòd contra iura Ecclesiastica, & immunitatem Ecclesiæ ciuilia & criminalia iudicia in Ecclesia Cath. Eboracensi exercuerat, quòd Willielmũ Longobardum ex arcuato templo vi eximi mandauit, eumque capitali sententia damnauit, quòd in militia & castris dux, author Christiani sanguinis fundendi sæpe fuerit. Non esse sperandum vt is rei Ecclesiasticæ prospiciat, nisi authoritate Papali se abdicare omnibus ciuilibus magistratibus compellatur, & Ecclesiastica iurisdictione fungenda septus conclusuq; teneatur. Hac appellatione pronocatus Papa ad Regem & Archiepiscopum sub Anathematis interminatione scripsit, vt tum Cancellaria regia, quàm criminali capitaliq; tribunali moueatur.

Archiui.

Geruasius.

Richard. Monachus.

moueatur. Tum vt Eccleſia Lamethæ inchoata penitus expenſis Archiepiſcopi diruatur, & ſi qui ibi diuina celebrauerint clerici ab officio clericali ſuſpendatur. Quod Papæ reſcriptum inter decretalia iura retulit Gregorius. Ita Rege & Archiepiſcopo inuitis Archiepiſcopus ciuilibus magiſtratibus exultur. Sed de Eccleſia Lamethana inſtabant. Ad Papam veloces ab omnibus tam Rege quàm Epiſcopis nuncij literæq; mandantur, Monachis conditiones æquiſſimæ offeruntur. Nihil acturum Archiepiſcopum quod Cant. Eccleſiæ præiudicium poſſit generare. Quorum petitio neque a Monachis accepta, neque a Papa audita fuit. Dirui inuiſam hanc Monachis capellam neceſſe eſt. Nouum conſilium initum eſt vt ex hujus deſtructæ Eccleſiæ puluere altera Maidſtoniæ ſuſcitaretur. Id etiam a Monachis anteuerſum eſt. Qui tanta vehementia & ardore hanc litem perſecuti ſunt, vt hoc ad ſuum exitium inceptum opus ita deleretur, vt nullam non modò memoriam, ſed ne ſuſpicionem ſui relinquere poſſit. Hubertus inuicti animi, penèq; inuictæ authoritatis vir Monachorū præſſus angustijs ceſſit. Monachi etſi Romæ tam Rege quàm Archiepiſcopo potiores fuerant, tamen ceſſerunt tandē aliquantulum de iure ſuo. Itaque arbitrio poſtea his conditionibus conuentum eſt, vt Eccleſia Lamethæ extrueretur, qua tamen iacienda non erat ſuper fundamenta operū demoliti. Eius Eccleſiæ redditus & prouentus annuus non amplius quàm centum librarum cenſeretur, in ea Canonici viginti inſtituendi. Sed in ea ſacros ordines, Epiſcoporum conſecrationes, Abbatum benedictiones, Chriſmatis confectiones Archiepiſcopus non celebraret. His itaque tam indignis modis Hubertus a Monachis victus & deiectus eſt. Poſtea Gaufridus filius Petri Eſſexiæ comes, ſummus Iuſticiarius Angliæ, qui criminalia & capitalia (vt diximus) moderatur iudicia, a rege inſtitutus eſt. Impetrauit hoc tempore Hubertus manerium de Lametha, quod ab Epiſcopo & Monachis Roff. (vt in Baldwino ante diximus) terrarū permutatione acceperat, ſibi & ſucceſſoribus ſuis a Richardo rege confirmari in perpetuum. Eandemq; poſtea confirmationem a Iohanne rege obtinuit. Hubertus depoſito magiſtratu ciuili, Eccleſiæ curæ totus vacabat. Cōſecrauitq; poſtea Robertum de Salopeſby Epiſcopū Banchorenſem, & Euſtachium qui in Cancellarij munere ei ſucceſſit Elienſem Epiſcopum Weſtmonaſterij, debita accepta ab vtroque ſubiectionis profeſſione. Poſteaq; G. Conuentrenſem Cantuariæ ſimiliter profeſſum. Interea intuictus & pius Rex Richardus a Pictauienſibus in Gallia ictus baliſta moritur. Ei Iohannes frater ſucceſſit, & ab Huberto diadema ſuſcepit Londini. 10. Kal. Iunij. 1199. Sub hæc tempora ſcripſit ad Hubertum Eugenius Papa de decimis, quæ ante indiſtinctè ex voluntate laicorum quibuſuis clericis pendebantur, ne fraus vlterius fiat, ſoli parocho, in cuius parochia prædia poſſident, integrè perſoluendis. Quo etiam anno Guliel-
mus genere Normannus, Eccleſiæ S. Pauli Canonicus Weſtmonaſterij ab Huberto London. Epiſcopus conſecratus eſt. Hubertus etſi iam ſine publico magiſtratu eſſet, tamen ob anteacta in Remp. merita non minus fuit populo quàm ante gratioſus. Sed a Rege alienior, quod illius in fratrem & Remp. conatus (vt ante diximus) fortiter prudenterq; fregerat. Sequenti autē anno Iſabellam, quā Rex Iohannes vxorē duxerat, Reginā Weſtmonaſterij conſecrauit, ac paulò poſt Maugerium Wigornienſem, Iohannē Noruicenſem, & Ægidium Herefordenſem Epiſcopos Weſtmonaſterij ſacrauit. Eodem etiā anno Iohānes Rex Chriſti diem natalem magno apparatu Guilfordiæ celebrauit, multaquè miniſtrio

C.cum ex iniuncto lib. 5. de noui operis nunciatione.

Geruaſius.

Flor. Houenden. Willielmus Paruus.

Archiui.

Flor. Matth. Paris. Chron. maior & minor. Houenden.

Flor. Matth. Paris. Chron. maior & minor.

Florileg. Matth. Paris.

ſtris ac militibus ſuis munera diſtribuit, & ſplendidis indumentis, quibus ab aliis dinoſci poterant, ornauit atque diſtinxit. Quod et Hubertus, cuius (vt diximus) familiæ lautities a pari cum rege contendebat, Cantuariæ fecit. Id rex in ſuam contumeliam factum eſſe putauit. Itaque inuiſum Archiepiſcopum atque ſuſpectum habuit. Sed poſtea rex ab itinere boreali quod in Northumbriam ſuſceperat reuerſus, cum Iſabella regina venit Cantuariã, ad Hubertũ Archiepiſcopum, ibi in feſto Paſchæ diademata regia ſolemniter geſtarunt, quibus Archiepiſcopus Hubertus copioſas (ne dicam ſuperfluas) miniſtrauit expenſas.

Tho. Spottus.

Cum tamen perſpexiſſet quãta fides, & in regijs procurandis negotijs induſtria cum animi magnitudine coniuncta in illo fuerat, tum quanta authoritate cunctis regni ordinibus emineret, conciliatum ad ſe vocauit, & in Normanniam properans cuſtodem regni reliquit. Deinde ad Eccleſiam de **Feuerſham** *Rex præſentauit Archidiaconum Wellenſem. Sed intercedebant Abbas & Monachi Cœnobij de* **Feuerſham** *eam Eccleſiam ſuæ donationis atque collationis eſſe. Itaque Monachi manu militari ſeruata Eccleſiæ cuſtodia Archidiaconum ingreſſu prohibent, tum appellatione querelam ad Papam deferunt. Rex ad Archiepiſcopum ſcripſit. Is cum Abbate & Monachis vehementer agit vt Regi parerent, Monachi Cantuarienſium Monachorum exemplo incitati, eò duriores fuerunt quò magis ab Archiepiſcopo rogati fuerunt. Spes illos certiſſima tenuit Regem & Archiepiſcopum Papalibus mandatis in hac cauſa ſibi ceſſuros. Rex incenſus mandat Monachos e templo flammis exigi, ſed poſtea mitigato hoc præcepto iuſſit eos a vicecomite Cantij manu militari vi abſtrahi. Is iuſſum Regis peregit, & armato milite complet Eccleſiam. Archidiaconus etiam Cantuarienſis Monachos vi tenentes Eccleſiam excommunicauit, araſquè tanquàm hac vi execratas diruit, Eccleſiam diuinis vſibus interdixit. Iterum ad Papam Monachi appellant. Quo audito Hubertus ita perterritus eſt, ne rei euentus in ſe recidereit vt regem obnixè rogaret, ne cum Monachis amplius contenderet, vtquè omnia ablata reſtituat, quod Rex Huberti ſuaſu conceſſit. Tum Archidiaconus ſua decreta laxauit, & reuocauit. Ita Monachi omnium penè iuriſdictione legequè ſoluti animos extulerunt. Hubertus poſtquàm vndecim annis 8. menſibus ſediſſet, cum Roffam ad conciliandos cum Epiſcopo Monachos proficiſceretur gemina febri percitus eſt, diuertitquè ad Manerium de* **Tenham**, *ibi ager quatriduo animam efflauit. Sed corporis ægritudo, neque animi pietatem, neque memoriam labefactauit. Cuius rei fuit indicium in ſumma ægritudine, de bonis ſuis legitima piaquè teſtatio. Morte tamen eius nunciata, Rex gauiſus, arrepto Cantuariam itinere, in hæreditatem eius inuaſit, bonaquè omnia cepit: ſum, inquit, nunc tandem Rex Angliæ.*

Richard. Monachus continuator Radulphi Nigri.

Archiui.

Cadauer eius Cantuariam tradũctum, & in chori pariete ad Auſtrum poſita conditum eſt.

Anno. 1205. 3. Id. Iulij.

43. Stephanus Langton.

Pontificiam potentiam & dominationem superbam atque fastidiosam nulla ratione se regibus extulisse magis, quàm Monachorum insolenti pertinacia ex hac historia verissimè constabit. Nam Huberto mortuo Cantuarienses Monachi Reginaldum quendam suum subpriorem Archiepiscopum media nocte eligerunt, veriti ne sua contumacia, quam libertatem appellabant, coerceretur a potestate regia. Itaque rege inconsulto hunc suum electum intronizabant, & cum literis expeditum miserunt ad Papam, iuramento prius præstito se hanc electionem nulli patefacturum, aut se palam pro electo gesturum sine Monachorum licentia. Sed ille simulatque traiecisset, & venisset in Flandriam, elatus gloriola, quodq; suæ electionis famam ante suum aduentum Romam perferri voluit, id suæ causæ multum existimans profuturum Monachorum literis prolatis & ostensis hoc promulgauit. Monachi tanquàm insigni iniuria atque proditione accepta ad Regem volant, delicti sui veniam, alterumq; eligendi potestatem ab eo petituri. Is eos familiari atque secreto colloquio permulsos rogauit, vt Iohannem Gray Noruicensem Episcopũ eligerent Archiepiscopum. Quod cum polliciti essent, Rex Iohannem Gray, qui tum regia quædam negotia Eboraci procurauit, accersiuit, eumquè perhonorificè duxit Cantuariam. Ibi in Regis populiq; præsentia, in Metropolitana Ecclesia Prior Cantuariensis Iohannem Gray ex Regis licentia in Archiepiscopum Cantuar. ritè & legitimè electum palam pronũciauit. Quo facto Monachi sine mora hymnos ex more canentes in cathedra Archiepiscopali eum collocarunt. Deinde rex omnium rerum temporalium ad Archiepiscopatum pertinentium possessionem ei dedit. Sed Monachi dum non minus leuiter & inconstanter quàm contumaciter desiderijs proprijs obsecuti sunt, ex hac geminata electione Regi totiquè regno perniciem clademq; pepererunt. Nam cum ad Papam Innocentium ventum esset, is captauit ex hac Monachorum varietate suam tam in Principes quàm in clerum potentiam & dominationem declarandi occasionẽ. Atque ipsis Monachis delicti sui formidine perculsis imperauit, sub illo soluendi atque ligandi iure quod tunc suum propriũ esse statuit, eiquè omnes imperitè ac stolidè assensi sunt, vt Stephanũ Langton gente quidem ac origine Anglũ, sed aliarum nationũ consuetudine a patria peregrinum, cassatis vtriusque tàm Reginaldi subprioris, quàm Iohannis Gray Noruicensis electionibus eligerent. Monachi iuratam fidem ante dederunt regi, se nunq; in quemquàm præterq; in Iohannem Gray consensuros. Sed quid agerent instante, flagitante, adeoquè minante Papa. Interponebant se eodem tempore contra Monachos corã Papa Cantuariensis Prouinciæ Suffraganei. Iusq; Metropolitani electionis ius suum proprium vendicantes, aut sibi cum Monachis cõmune. Sed Papa tulit contra Suffraganeos pro Monachis sententiam, non quidem ob rei atque causæ merita, sed vt Monachis propriæ temeritatis atque culpæ metu perterritis, in suamq; potestatẽ iam adductis suam in hoc negotio transigendo voluntatẽ imperaret. Resistiterunt aliquandiu Monachi, hac excusatione vsi, non sibi præter regium consensum, & totius Conuentus authoritatem licere eligere quenquam. Sed Papa

Matth. Paris. Chron: maior & minor. Florilegus. Ste. Byrchint. Archiui.

ſuarum cenſurarum fulmina vibrans, cum iam duæ Monachorũ partes atque ſectæ adeſſent Romæ, quarum vna ſubprioris, altera Iohannis Gray electionem
Florile. verba. confirmari ſolicitauit. Sciatis, inquit, vos qui hic Romæ adeſtis qui potiores
» & digniores Cantuarienſis Conuentus habendi eſtis, plenam poteſtatẽ ſine cæ-
» teris Archiepiſcopum eligendi habere. Regis autem conſenſus in his electioni-
» bus, quarum confirmatio ad Romanam ſedem ſpectat, expectandus non eſt. Pro-
» inde vobis qui tot & tales eſtis, vt ad hanc electionem celebrandam aliorum
» ſuffragia non videntur nobis neceſſaria, in virtute obedientiæ & ſub Anathe-
» matis pœna præcipimus, vt illum eligatis quem nos damus vobis in paſtorem
» animarum veſtrarum. Monachi iam perplexi, & Regi ne an Papæ obtempera- 10
rent hæſitantes, magis tamen Papalem quàm Regiam iram ac ſæuitiam expa-
ueſcentes, Stephano Langton coacti & inuiti cum tacito fremitu murmureq́
conſenſum præbuerunt. Solus Helias quidam de Blanchefeld Monachus, qui
Regis & Iohãnis Gray electi cauſam ſumma fide atque opera procurauit, aſſen-
ſus non eſt. Qui Papæ metuens iniurias Roma clam & celeriter deceſſit in
Angliam. Reliqui Romæ præſentes Monachi pſallentes TE DEVM Stepha-
num electum poſſeſſionis loco ad altare duxerunt. Qui poſtea 15. Kal. Iulij Vi-
terbij ab ipſo Papa conſecrationem accepit. Deinde Monachis Cantuar. in An-
gliam dimiſſis, quibus omnem Papalem benignitatem Papa promiſit, quòd Ste-
phanum creaturam ſuam elegiſſent, vt Iohannem regem mitigaret, ipſorũ Mo- 20
nachorum rogatu ſcripſit literas pleniſſimas flagitioſæ ac aſtutæ aſſentationis
atque blanditiæ. Quibus rogauit regem vt Stephanum Langton virum facun-
dia, doctrina, vitæq́ bonitate nemini ſecundum iam electum & conſecratum,
virtute & authoritate ſua regia in Cantuarienſem Archiepiſcopatũ acciperet.
Sed rex his Pontificijs dolis, iuſtoq́ dolore turbatus atque percitus, Monachos
qui Romæ eſſent & hanc in ſuum contemptum atque præiudicium electionem
celebraſſent, læſæ maieſtatis reos publicauit, cæteros qui Cantuariæ in Mona-
ſterio latuiſſent proſcripſit, & tam ſuis clauſtris quàm regni finibus in exilium
eiecit, omnia tam Archiepiſcopatus quàm Eccleſiæ Cantuarienſis bona atque
prædia fiſco & ærario ſuo adiudicauit. Stephano Langton ingreſſum in An- 30
gliam ſub læſæ maieſtatis pena interdixit. Hic motus a Papa, Stephano, & Mo-
nachis Cant. concitatus tantas inuexit Angliæ regi atque regno contumelias
atque ſtrages, quãtas ab hoſtili inuaſione vix vnquàm accepiſſe videatur. Ste-
phanus Langton ſi hac Pontificia fraus & calliditas abfuiſſet, ne indignus qui-
dem Archiepiſcopali celſitudine exiſtimari a quoque ritè potuit. Erat enim
tam corporis quam animi atque morum conſtitutione & dignitate, omniſque
doctrinæ ac humanæ inſtitutionis præſidio adminiſtranda Eccleſiæ iuxta illa
tempora ita compoſitis, vt omnium iudicio Anglicanæ regendæ Eccleſiæ aptiſ-
Matth. Paris. ſimus iudicaretur. Nam Parriſijs educatus ſub optimis magiſtris fuit, Regiq́
Chron. minor. Francia ac proceribus familiaris & acceptus, Academiæ Pariſienſis Cancella- 40
Ex Archiuis. rius conſtitutus eſt. Deinde a Papa qui ſe iure poſſe id affirmat, quod dolo ſæ-
piſſimè fecit (quorũcunq́ hæreditates atque regna a iuſtis dominis tranſferre
ad alienos) accitus Romam & S. Chryſogoni Cardinalis creatus eſt. Itaque rex
Matth. Paris. hunc quem elegerunt Monachi patriam deſerentem, Parriſijs inſtructum, regi
Chron. minor. & magnatibus Galliæ familiarem, inde a Papa ad Romanum gerendum Car-
dinalatum, non minus Regni atque ſui inimicum publicum iudicauit, quàm
Papã atque Monachos, qui hunc ſe inſcio, etſi cõtradicere tam ſecretæ electioni

potuiſſet

potuisset, & inuito in sui atque regni lesionẽ eligi curauissent. Atque illius subprioris tam astutè & clanculum electi querela renouata regi est, vt nihil a Monachis amplius quàm simultas atque fraus speranda aut expectanda sit. Ad extremum sumptus regij, regniquè thesauri ad confirmationem Iohannis Gray a Monachis in Papam & illum sordidum Cardinalium cætum, e quibus ipse Stephanus vnus erat, profusi atque consumpti satis argumento esse regi omnibusquè potuit, quàm exigua fides versutia Monachali, atque deuotio Romana auaritiæ cupiditatiq; adhibenda sit. Itaque electis Monachis cum quibus sibi regnoquè suo commercium deinceps esse noluit, ad Papam, cuius e regesta, literisquè, sermonem blandum summæ fraudi adhibitum perspexisset, cum comminatione & exprobratione rescripsit, non posse se tam insignem ab illa sede iniuriam pati, quæ permultis ab Angliæ regibus affecta beneficijs tam indecenter se tam gesserit, vt mala pro bonis reddidisset. Papa qui censurarum suarum fulmine toties Angliam terruisset, regisq; res in Normannia & transmarinis Prouincijs aliquantulum labefactari senserat, hunc Stephanum ex ordine Cardinalium Romanæ sedi contra suam patriam addictum & confœderatum, vt ipse putabat, nactus accingit se iam ad inferendum huic regno vulnus illud, quo etsi diù saucium sanari non poterat, tandem tamen ipso Papismo veluti totius mali morbo abiecto & profligato, diuinas vires tanquàm valetudinem pristinam recuperauit. Interea dum de his motibus clam a Papa consiliũ capitur, in Angliam venit Iohannes quidam Florentinus cum Papali legatione huc missus, humilis quidèm duobus tantùm equis, tertioq; claudo sine equite sed ductore, ac tribus famulis Regnum intrauit, sed totam perlustrans regionem, congessit grandem & copiosam pecuniam. Deinde ne coacernandis tantùm copijs, non dandis huic regno sanis concilijs operam dedisse videretur, Cleri concilium Radingham conuocauit, quo congregato & aliquandiù celebrato, onustis illis suis sarcinulis securè cautèq; dispositis festinans repente ad mare properat, & transnectus Angliam salutauit a tergo. Missi etiam eodem tempore ad perturbandum Reip. Anglicanæ iam vacillantis statum a Papa Innocentio inauditæ fraudis & malitiæ homines, qui Minores fratres vel prædicatores dicebantur. Hi sub externa & adumbrata humilitatis specie hypocrisim summam occultabant, victu tenues, & vestitu non obsiti sed humiles fuerunt. Pedibus nudis, grileis tunicis, funiculis nodosis cincti incedebant. Diebus festis populo semper prædicabant, quod quia ab Episcopis, Monachatu, & reliquo tum clero factitatum non erat, odium summum ab eis creatum illis fuit. Exortiq; sunt alij qui hanc fictam & vltro sine necessitate susceptam egestatem damnabant, neque ex Christi aut Apostolorum & discipulorum exemplo, quos mandata ipsa pressit inopia, sed ex proprij sensus vanitate institutam docebant. Verùm hi fratres vulgari atque populari aura tantopere florebant, vt breui acquisitis facultatibus, etsi ex professo nihil sui possidere statuebant, quasi nihil habentes omnia possidebant, & ædificia splendida, quas fraternitates vocabant, extruebant, vicinaq; his adiecta prædia comparabant. His tota tellus Anglica referta subitò & repleta est, & non modò vrbes atque ciuitates sed ipsi vicus & pagi frequentati. Horum prædicatio cum hypocrisi coniuncta conciliauit Papa, a cuius dolo fraudeq; meditata profecti sunt, magnam Anglorum beneuolentiam. Vt ex hac improba caterua coniunctis & conciliatis sibi subditis, liberius audaciusquè in regem id moliri & perficere possit, quod in Angliæ regem regnumq; se fa-

Verba Matth. Paris.

Verba Matth. Paris.

se facturum cum Cardinalibus decreuisset. Hoc enim astu collecta populi benevolentia scripsit ad regem Papa, vt omnia sua tam in Cantuarienses Monachos quàm in Stephanum Langton acta, gesta, seu decreta rescinderet, eosquè suo in omnibus iuri sine damno aut amissione quacunq; restitueret. Mandat negotium Willielmo Londinensi, Eustachio Eliensi & Maugero Wigornensi Episcopis, vt si suasionibus adducere regem ad ea quæ Papa imperauit nõ possint, totum Angliæ regnum Ecclesiastico interdicto supponerent. Qui Papæ in omnibus etiam contra regem atque suam patriam obsecuti, cum regem in eo quod statuerat fortiter stantem auertere, nec minis nec blanditijs Pontificijs a sententia potuissent, ex Papæ mandato interdicti censuram per totum regnum denunciarunt, eaquè denũciata mox cum Ioselino Bathoniensi, & Ægidio Herefordensi Episcopis a regia vindicta se fuga tuebantur. Omnis iam diuinorum celebratio in Ecclesijs vbique cessauit, paruulorũ baptismate, & auriculari confessione, & Eucharistiæ communicatione e vita migrantibus, solummodò retentis. Quod ex callida indulgentia Papæ concessum est, vt abalienatis a rege, sibiquè conciliatis regni subditis tam regnum quàm regem sibi subjceret. Quo etiam consilio Stephanus Langton paulò post impetrauit, vt in Ecclesijs saltem conuentualibus septimanatim liceret diuina celebrare. Rex Ecclesiarum omnium prouentus edicto in fiscum distringit. Monachorum, fratrum & sacerdotum impura & infinita turba regno auolant. Tumultuari populus & magnates non modo deficere, sed resistere cœperunt his quæ legitimè rex imperitauit. Itaque metuens ne Papa subditos suos a parendi necessitate, & magnates a iurisiurandi religione absolueret, eos quos suspectos habebat, pecunia, libertatibus & possessionibus mulctauit, vel obsidibus datis coercuit, & in officio continuit. Eorum Episcoporũ consanguineos & familiares, qui Papale interdictum promulgarunt, bonis summa sua securitate & æquitate ductus priuauit, quia regni hostes & profugos ex relictis sibi facultatibus in transmarinis regionibus lautiùs exhibuissent, qui omnibus affluentes delicijs, cum Lupum viderunt venientem, dimiserunt oues, & fugerunt, splendideq; quotidie ac hilariter conuiuati sunt. In hoc tanto motu ductus est ad regem homicida quidam, qui sacerdotem in via publica trucidasset, quem rex impunè absolui & dimitti iussit quòd inimicum suum interfecisset. Papa cum Iohannem regio pectore tam firmiter in sententia iudicatoq; perseuerasse intellexerat, cum prius iniquo illo interdicto suo contra ipsa sua pontificia iura lato totam Anglorũ gentem ob vnius tantùm culpam, si modò regalis in iure suo tuendo constantia culpa dicenda sit, biennio toto afflixisset, acriori censura regem ipsum solùm ferire statuit. Itaque Papalis excommunicationis fulmina in eum nominatim cum Cardinalium consilio iaculatus est. Eam sententiã Londinensi, Eliensi, & Wigornensi Episcopis, qui post interdicti publicationem aufugerunt, iamq; lautè & delicatè in exteris nationibus vixerunt, in omnibus Angliæ Ecclesijs proponendam cõmittit. Illi a tam suaui molliq; otio ad periculosum negotium auelli ne papali præcepto potuerunt. Sed his qui in Anglia manserunt Episcopis atque prælatis, impositum sibi onus delegarunt. Qui regem timentes obedire domino suo Papæ non audent, vt a Monachis his verbis taxentur. Effecti sunt vniuersi metu regio vel fauore canes multi, non audentes latrare. Verumtamen ex more atque dolo pontificio illius excommunicationis literæ per plateas & vias publicas per totum regnum dissipatæ ad singulorum notitiam peruenerunt, multoquè secreto

Verba Matth. Paris. in Chr. maiori.

Matth. Paris. Chron. minor.

Verb. Mat. Paris. in Chron. maior.

ſecreto murmure omnium occupauit ora atque colloquia. Inter quos cum ad fiſcum Regium Gaufridus Noruicenſis Archidiaconus negotijs regijs intendens ſedisſet, cœpit aſſidentibus exponere excommunicationis ſententiam in regem iam latam, affirmauitq; non eſſe tutum Capellanis, & Eccleſiaſticis dignitatibus beneficijſq; affectis ſeruire regi amplius. Ideoquè aulam deſerens, ad Eccleſiaſtica beneficia quæ regis ſeruitio acquiſierat ſeceſſit. Rex hunc tam proditoriè a ſe deficientem per Wllielmũ Talbot militem prehendi & ad ſe reduci fecit, eumquè in publica cuſtodia ſeruatum, donec ſiue pœnæ, ſiue conſcientiæ tædio pertæſus vitæ fuit, & expirauit, detinuit. Interea Iohannes Rex ne his Papalibus perterrifactus diris, regia multa exantlauit, Wallos & Hibernos ſubingauit, Scotos ſuis conditionibus ad concordiam redegit, clericos Romanos exterminauit, ne Romæ aut extra regnũ cauſæ quæcunq; tractentur edixit. Rebelles in regno compeſcuit, Othoni Imperatori conſanguineo ſuo grandem ex Anglia pecuniam conflauit, mutuoq; dedit, nec Papam, nec Stephanum, nec illius ſectæ quæcunq; formidauit. Cuius rei certiſſimum eſt argumentum, quòd cum Hugo Lincolnienſis Epiſcopus ex regia licentia electus, regiquè pollicitus eſſet ſe ad Rhotomagenſem Archiepiſcopum profecturum ad ſacrationem obtinendam, iſquè more pontificio callidè ad Stephanũ Langton confugiſſet, factaquè ei ſubiectionis cum iuramento profeſsione ab eo ſacrationem accepiſſet, eum vt proditorẽ meritò proſcripſit, & Epiſcopatus Lincoln: bona ſuo fiſco detulit. Papa non minus in Angliæ regem quàm in ipſum Imperatorẽ Othonem elatus eum etiam ſingulari excõmunicatione ferit, vtrique ſanè (vt ea fuerunt tempora) gladio Papali nec diuina nec humana acie prædito percuſsi, attoniti magis & ſtupefacti quàm vulnerati fuerunt. Vulnus enim ille hæbes Papalis gladius infligere non potuit, ſed imperitis, nec ſenſu acri præditis ſtuporem intulit. In quo tamen vt diximus, inuictam regiamq; animi magnitudinem Iohannes declarauit, quòd nunquàm defecit antequàm Stephano Langton cum illis profugis Epiſcopis Papam ſolicitantibus, Papa inauditam a ſæculis tulit de rege regno abdicando ſententiam. Cuius impij decreti executionem Philippo Francorum Regi, Iohanni totiquè Angliæ regno inimiciſsimo in remiſsionem omniũ anteactorum ſuorum ſcelerum atque criminũ commiſit ac mandauit. Pandulphus Cardinalis Legatus Papæ, vir ex illa pontificia inſtitutione ſatis callidus & verſutus, hoc negotium ex Papæ & Cardinalium ſententia tractauit cõmodè. Legatione & procuratione Papali primò Galliæ regem Philippum inſtigauit ad arma. Quem cum non modò propenſum ſed paratum & incitatum ad bellum pro regno acquirendo gerendum animaduerteret, actu paulatim ſedauit. Nolle ſe dixit, neque ipſum Papam velle in Angliæ regem hoſtilia bella denunciari, antequàm in eo deſperatio quædam totiusq; voluntatis a Romana ſede abalienatio cerneretur. Hoc planè præſtigioſo Pandulphi conſilio Galliæ rex ab armis contra Iohannem ſuſcipiendis continetur. Interea Iohannes ad bellum, quod ſatis fœliciter adminiſtrauit ſæpe contra hos hoſtes quorum coniurationẽ acceperat, ſe accinxit, nauẽ & excercitum copioſè parauit ac inſtruxit, ipſequè laceſſere ſuum hoſtem maluit, quàm ab eo prouocari. Itaque claſſem & exercitum eduxit in Galliam, & cũ claſſe fuiſſet in Oceano, Stephanus Langton cum ſuæ ſectæ profugis & exulibus rediit in Angliam, ac Papalem ſententiam, qua rex amotus regno fuit, promulgauit. Rex tam domi quàm foris inter hoſtes vndique interiectus, ſubditorum fide Pontificia ſuperſtitione ſibi detracta, regnoq;

Chron. Cœnob. Martini.

per proditores occupato, ad papales conditiones per Pandulphum coactus nõ sine magno discrimine fuit. Alioquin ne cõiunctis vnà Papæ atque regis Galliæ copijs superarari potuit. Pandulphus, cũ Galliæ rex exercitũ atque classem traiecturus parauisset, misit ad regẽ Iohannẽ Legatos qui eũ de tanto periculo imminente admonerent, eiusq; vitationẽ ex Pãdulphi consilio habendã docerent. Nihil autẽ regẽ magis ad tã turpes papales cõditiones adegit, q̃ quòd ne a magnatibus populoq; suo desereretur pertimuit. Tanq; Pãdulphi aduentũ p eosdẽ legatos optauit. Is tã atrox instansq; periculũ omni oratione exaggerauit, vitariq; vno tantũ modo posse docuit. Si Papæ Romanæq; Ecclesiæ se submittens recipere ab eo regnũ vellet a quo priuatus est, qui eodem spiritu sorbere ac flare, soluere ac ligare potest. Rex his quasi cõpeditus difficultatibus Pandulpho assensus regna sua papæ resignauit, abeoquè eadẽ recepit, pollicita & ei scriptis confirmata annua mille marcarum pensione. Deinde rex absolutus, interdictum relaxatum, exules reuocati, Ecclesiisq; ablata restituta sunt. Sed Stephanus Langton etsi has iniurias & calamitates tam Regi quàm regno conflauit, tamen cum rebus compositis in Cantuariensi Archiepiscopatu cum regis beneuolẽtia sedisset quietus, victus amore atque charitate patriæ, cum Iohannes rex in Pandulphi manus sceptrum et diadema regium concessisset, iniquissimo id animo ferens, accedens ad altare ob tam indignum papæ facinus continere se non potuit, quin in appellationis vocem a tam grandi illato Angliæ præiudicio prorupit, & in reliquis vitæ gestis amantem patriæ, doctũquè ac prudentem patrem semper se declarauit. Pandulphus rebus sic e[illegible] papæ voluntatem in Anglia perductis, octo librarum milibus onustus lætus reuersus est.

Hæc de ambitioso, reliqua de Stephano Langton vt de vtili patriamquè amanti, eodem tamen viro, dicenda sunt. Anteactum septennium fuit regni Tragœdia, sequitur iam ex sequuto pontificatu Comœdia. Nam cum papa Iohanni ad sui regniquè deditionem assensa omnia atque liberrima iura regia (quod in illius tunc dixit fuisse potestate) concessisset, rexquè auferendis priuilegijs atque libertatibus coercere magnates a se prius deficientes voluit, Regi adhæsit papa, Baronibus Stephanus. Ex hac regis & Baronum discordia, ingens regni perturbatio sequuta multis duranit annis. In qua rex pene victus atque superatus de regno papali ditioni tradendo cogitauit. Nouerat enim, quod papa

„ super omnes mortales ambitiosus erat & superbus, pecuniæq; sitiens insatiabilis, & ad omnia scelera pro præmijs datis vel promissis aptus & proclinis. Hũc itaque muneribus regniquè spe solicitauit Rex, vt autoritate sua Archiepiscopum & Barones sibi aduersos comprimeret atque coerceret. Multa sanè atque æqua iura post crebras altercationes Baronibus ipso marte instantibus rex concessit, & a papa confirmari procurauit. Quibus cum sedari non potuissent, papa illis iuribus priuilegijsq; rescissis Barones in regem rebelles excõmunicauit. Hanc sententiam Stephano denunciandam atque publicandam commisit. Is iam ad generale concilium quod papa Romæ celebrandum statuerat, Wintoniensi Episcopo, & Pandulpho papæ nunciis, qui mãdatum scriptum de Baronibus excommunicandis attulerant respondit, hanc papa sententiã fuisse tacita veritate in Barones latam, ideoquè nolle eandem executioni mandare, antequàm papam ipse consuluisset. At illi ex papæ præcepto tam Stephanum Archiepiscopum mandata papæ exequi tardantem ab Ecclesiæ ingressu & celebratione diuinorum suspendebant, quàm Barones excommunicabant. Itaque

Verba Matth. Paris. in Chr. maiori.

Stephanus

Stephanus Romam properat, ibi ab Abbate de bello loco, & Thoma de Huntindona atque Godefrido de Croucomb militibus, Regijs nuncijs & procuratoribus coram papa est accusatus, quod opera & consilio suo Barones Angliæ regem a solio deijcere molirentur, cumque à papa literas accepisset vt eos Ecclesiastica censura a rege persequendo refrenaret, ipse a sacris prohiberi atque suspendi quàm id exequi mallet. Stephanus his criminationibus victus & perturbatus nulla excusatione vsus est, sed humiliter petijt a suspensione absolui. Cui papa cum indignatione respondit. Frater, per sanctum Petrum non ita facile beneficium absolutionis impetrabis. Itaque eiusdem suspensionis sententiam noua fulminatione duplicauit, denunciariq; per Angliam totius Cantuariensis prouinciæ Suffraganeis mandauit. Interea Eboracensis Ecclesiæ canonici Simonẽ Langton Stephani fratrem Eboracensem Archiepiscopũ elegerunt, quem papa iam incensus contra Stephanum in eodem concilio ad se præsentatum confirmari atque sacrari canonicis seuerius obiurgatis prohibuit, sed paulò post Stephanus a dicta suspensionis sententia hac stipulatione conditioneq; interposita, quòd de his controuersijs quæ inter Regem & Barones exortæ essent, papæ arbitrio staret, quodquè ante easdem finitas et pacatas in Angliam non rediret, absolutus est. Concilium autem illud generale quod more papali grandia prima fronte præ se tulit, in risum & scõma quo Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, Decanos, Archidiaconos, omnesquè ad id concilium accedentes artificiosè ludificatus est desijt. Illi enim cum iam nihil geri in tanto negotio cernerent, redeundi ad sua cupidi veniam sigillatim petierant. Quibus Papa non concessit, antequàm sibi grandem pecuniam promisissent, quam a mercatoribus Romanis prius accipere mutuo papæq; soluere coacti sunt, antequàm discedere Roma potuissent. Papa iam accepta pecunia quæstuosum hoc concilium dissoluit gratis, totusquè clerus abijt tristis. Papa iam Iohanni regi coniunctissimus quòd se suumq; regnum sibi permisisset Barones Angliæ contra regem quicquàm molientes prius generaliter excommunicatos ad regis rogatum seorsim & nominatim excommunicauit. Qui hac vsi sunt in Papam execratione. Exhaustorem pecuniæ Anglicanæ, & exactorem nobilitatis Britannicæ tibi inclinantem defendis, vt in barathrum Romanæ auaritiæ omnia demergantur. Papa præterea statuit ipsum Stephanum Langton regis intuitu depriuare, nisi Cardinales restitissent. Cum itaque amouere eum rex ne Papa adiuuante potuit, fingunt Monachi eum in ægritudinem læthalem & ineuitabilem incidisse, ex eoquè cõtabuisse, etsi verius est eum ex veneno a Monacho sibi in quo delituit Cœnobio ministrato interijsse, ipsorum Monachorum intestino odio qui neque regem neque Papam, neque quenq; aduersos sibi tollerare atque ferre poterant. Paulò ante Iohannis mortem, Papa interdicente acerrimeq; minante & excommunic. fulminante, inuito a Monachis & Baronibus instigatus intranit hanc gentem superaturus Lodouicus Philippi Gallorum regis filius, qui asseruit tam esse sibi quàm papæ liberum Angliam in suam ditionem vendicare, neque in cuiusquàm regis aut principis esse potestate regnũ sua voluntate in alium transferre, aut alteri vectigale reddere. Proinde inquit Regnum Angliæ patrimoniũ beati Petri nec erat nec est, nec vnq; erit. Post has turbas Lodouicus magnos in Anglia motus excitauit papali omni iuris dictione contempta, donec post Iohannis regis mortem Henrico 3. Iohannis filio natu maximo regnãte, cum iam Barones miserum suum statum deflentes resipuissent, & Henrico adhæsissent de

Verba Matth. Paris.

Matth. Paris. hist. minor.

Verb. Mat. Paris. in Chron. maior.

Verba Matth. Paris. in Chr. minor.

acquirendo regno desperauit & in suas oras Gallicanas reuersus est. Sed ante
Matth. Paris. Chron. minor. decessum absolutus a papæ legato tam Angliæ regno quàm a papali sententia fuit. Sed ab illo absolutionis & pacis beneficio excepti omnes Episcopi, Abbates,
Verba Matth. Paris. Priores, & prælati, qui quacunque opera aut consilio, etsi coacti fuissent, Lodouicum iuuerunt, vt legati faucibus quasi deuorandi exponerentur. Simon autem de Langton & Geruasius de Hobrugg omnibus beneficijs bonisque spoliati,
Verba Matth. Paris. Romã profecti sunt, papalem misericordiã, quæ parua fuerat, experturi. Hugo autem Lincoln: Episcopus (de quo ante diximus) cum in Angliã redijsset, qui auri argentique locuples habebatur, pro Episcopatu recuperando ad curan-
Verba Matth. Paris. dam intercutem seu hydropsim papæ, mille marcas, & ad extinguendam sitim Legati centum ex probatissima moneta numerauit. Rex Henricus iam decem annis natus in hac minori ætate in Willielmi Pembroki comitis, regni marischalci tutela custodiaque positus, a Petro Wintonienſi & Iohanni Bathonienſi Episcopis absente Stephano Cant: primò vnctus & sacratus fuit, deinde Lodouico cum suis Gallis strenuè penitusque eiecto, dictoque Comite Pembrook mortuo, Henricus rex in tutela Petri Wintonienſis Episcopi positus fuit, denuoque a Stephano Cantuarienſi Archiepiscopo in frequentissima cleri
Chron. Sancti Alb. populique frequentia Westmonasterij coronatus, eiusque concilio crucis signo susceptio in Christianam militiam ascriptus est. Post Iohannis Regis & Innocentij papæ obitus, transactis compositisque omnibus inter Regem & Barones controuersijs, Stephanus tandem ἀρχιεπισκοπεῖν cœpit. Consilium prouinciale Oxonij in Ecclesia de Osne statuit. In quo iuuenis quidam qui se Iesum Christum nominauit, & in manibus pedibus atque latere confossa vulnera ostendit, damnatus, mortequè crucis affectus est. Cum eo pariter mulieres duæ, quarũ vna se Mariam virginem, altera Mariam Magdalenam nuncupauit damnatæ. Et Diaconus Apostasiæ cõuictus, omni clericali gradu amotus, flammisq; absumptus est. Leges Ecclesiasticas eodem concilio 46. tulit, quarũ permultæ in prouincialibus constitutionibus typis expressæ sunt, reliquæ in Archiuis custoditæ manent. Quæ quo statu atque conditione Anglicana tunc steterit Ecclesia apertissimè demõstrant. Huiusque concilij tempore, Epistolæ decretales quæ ius pontificium continent, ab Innocentio nono æditæ atque publicatæ sunt. Ex quo colligi potest iura huius regni Ecclesiastica illis pontificijs esse priora. Stephanus Archiepiscopus gloriolæ atque pompæ suæ adaugendæ studens instituit translationem Thomæ Becket Cantuariæ, cui tam stupendæ ceremoniæ maxima totius cleri, nobilitatis, populique frequentia cum ipso Rege interfuit, qui illud cadauer e marmoreo lapide sublatum, & in nouo pheretro ex auro gemmisque constructo collocari viderent. Et vt multitudinem copiosam congregaret, Londino Cãtuariam itinerantibus ea ceremonia durante fœnum & equinum pabulum exhibuit. Tunc ipso translationis die vinum e ca-
Aurea histor. 2. pars. Matth. Paris. Chron. maior & minor. nalibus ad hoc fabrefactis per varia vrbis loca iugiter distillare fecit. Sumptus quos in hac celebritate immensos sustinuit, sic Archiepiscopatus non modo thesauros sed facultates exhausit & labefactauit, vt ne a quatuor deinceps ordine sequutis Archiepiscopis refici ac recolligi potuissent, sed quasdã huius Thomæ, quem tam pompose sanctificauit, reliquias Romam ante transportauerat, ob quas honorifice susceptus est. Cum autem omnes regni tumultus essent sedati, Stephanus Archiepiscopus pro his libertatibus interceſsit, de quibus tanta contentione inter Iohannem regem, atque proceres non modò ad amissionem regni,

sed

ſed ad internecionem gentis digladiatum eſt. Cui Willielmus Briewer regius quidam conſiliarius. Haud (inquit) concedendæ, nec iure obſeruandæ ſunt illæ conſuetudines quas ſubditorum in Regem vibratus gladius imperauit & extorſit. Hunc liberius increpauit Archiepiſcopus. Si inquit Regem diligeres, pacẽ regni non impedires. Et ad regẽ conuerſus admonuit eũ iuramenti de concedendis illis libertatibus, quas diſcedente ex Anglia Lodouico Baronibus præſtitiſſet. Rex conſtantia & grauitate Archiepiſcopi, nec non iuramenti religione ac recordatione ſuperatus, dignam rege ſententiam emiſit. Decere ſe & iuramenti memorem eſſe, & eas conſuetudines atque libertates ad quas aſtrictus tanta religione eſſet obſeruare. Itaque edicta per totum regnum propoſuit, vt ex ſingulis Angliæ cõmitatibus duodecim milites vel ingenui atque legalis ſtatus homines ad ſe protinus conuenirent, quos omnes iuramento onerauit, vt ſumma fide ac diligentia inueſtigarent et inquirerent, quæ ac cuiuſmodi libertates tempore Henrici aui ſui in Anglia obſeruatæ fuerunt. Hi inquiſitione habita ea quæ veriſſima certiſſimaq; compererunt, miſerunt ad regem ſcripta. Ex quibus rex fundamentum iuris Angliæ municipalis, quod iam magna charta nuncupatur, conflauit. Quo facto ſeditiones omnes compeſcuit, ſuamq; Remp. liberrimis inſtitutis & legibus decorauit. Eodemq; anno ob tantum conceſſum regno beneficium quaſi ἀνιδωρον ad facultates augendas regias, quas Iohannes rex in illis externis & inteſtinis tumultibus exhauſiſſet, omnium hæredũ minorum donec ad legittimã hæreditatem peruenirent, tutelas ac cuſtodias quas in iure municipali Guardias appellamus, conceſſerunt. Stephanus Archiepiſcopus in hac concordia regni Cleri Synodum habuit Weſtmonaſterij. In qua is diuinam concionem ad populum habiturus cum illo ſcripturarũ loco e ſuggeſtu exorſus eſt. In Deo ſperauit cor meum, & adiutus ſum, & refloruit caro mea. Cui ſic incipienti e concione plebeius quidam alta voce exclamauit. Per mortẽ Dei inquit, mentiris, cor tuum nunq; ſperauit in Deo, nec refloruit caro tua. Qui mox a reliqua concione deprehenſus, eductus templo dimiſſa cõcione dignas tanti ſceleris & audaciæ pœnas dedit. In hoc etiam concilio conſtitutiones nonnullas prouinciales ædidit. Sub hæc quoquè tempora fratres Minores dicti Franciſcani, qui tredecem tum tantum fuerunt, in Angliam ingreſſi ſunt, & capella S. Mariæ Virginis a rege Henrico tertio illius fundamentum cum lapidibus & cœmento manibus ſuis ponente extructa eſt. Romanus Helluo lupina voracitate lucro inhians miſit Ottonem quendam ſuum in Angliam nũtium, eiquè hoc in mandatis cum ſuis ad regem Henricum literis dedit, vt a ſingulis Eccleſijs in Anglia cathedralibus, duas prebendas quarum vna ab Epiſcopo, altera de capituli portionè ſumenda ſit, duaſquè ex ſingulis cœnobijs ex Abbatis ſimiliter Conuentuſq; portionibus Eccleſiæ Romanæ exhiberi procuraret. Is regi papales tradidit literas. Rex qui a Papæ petitione etſi animo toto abhorruit, tamen quia irritare illum noluit, lectis & occultatis literis reſpondit, quòd ſolus negotium tanti momenti expedire non potuit. Ita conſilio Stephani Cant. Archiepiſ. conſtitutus Othoni dies eſt in octauis Epiphaniæ, vt in totius cleri populiq; conuentu poſtulatum Papæ tractaretur Weſtmonaſterij. Eo die adfuit Otto, cui Rex Papæ literas recitandas reddidit. In quibus idem Papa allegauit ſcandalum Romanæ Eccleſiæ, & opprobrium vetuſtiſſimum, notam ſcilicet concupiſcentiæ, quæ radix dicitur omnium malorum, & in hoc præcipuè quod nullius poteſt aliquod negotium in Romana curia expedire, niſi cum magna

Verb. Mat. Paris. in Chron. maior.

„ effusione pecuniæ, & donorum exhibitione. Sed quoniam scandali huius & in-
„ famiæ Romanæ paupertas causa est, debent Angli matris inopiam sublevare
„ vt filij naturales. Quia nisi a vobis & alijs viris bonis & honestis dona reci-
„ peremus, deficerẽt nobis necessaria vitæ, quod esset omnino Romanæ incongruũ
„ dignitati. Ad istud itaque scandalum penitus eradicandum, per consilium fra-
„ trum nostrorum S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalium, quandam prouidimus for-
„ mam, cui si volueritis consentire, a scandalo matrem vestrã poteritis liberare,
„ & in curia Romana sine donorum obsequio exhibitionẽ iustitiæ obtinere. For-
„ ma autem prouisa hæc est. Petimus inprimis ab omnibus Ecclesijs Cathedrali-
„ bus, duas nobis prebendas exhiberi, vnam de portione Episcopi, & alteram de
„ Capitulo. Et similiter de cœnobijs, vbi diuersæ sunt portiones Abbatis & Con-
„ uentus, a Conuentibus quantum pertinet ad vnum Monachum æquali facta
„ distributione bonorũ suorũ, & ab Abbate tantundẽ. Hæc quæ directis et adum-
brantibus sanctitatem verbis papa postulauit, non minus salubri q̃ prudenti
consilio vitauerunt Angli concedere, etsi nec expresse negarunt, priores papæ
insidias & sæuitiam experti. Rex ipse simulata valetudine concilio decessit.
Episcopi muti & silentes, ne noui tumultus orirentur, ad diocæses & ciuitates
suas discedere iussi sunt. Ottoni pro papa totis ingenij ac orationis suæ neruis
instanti a quodam Iohanne Archidiacono Bedfordiensi responsum est. Quia
hæc res quæ regem valetudinis causa iam absentem maximè tangit, & Epis-
copos ad sua loca abire iussos, nec non quoscunque Ecclesiarum patronos, his ab-
sentibus, non esse reliquis tutum si in absentium præiudicium quicq̃ præsume-
rent respondere. Nec dum Bedfordiensis perorauit, quin Iohannes Marescal-
cus regis nuntius in Ottonis præsentia præcipit prælatis, ne laicũ suum feodum
obligarent papæ. Itaque Otto penè stupefactus, his qui aderant alium deliberã-
di diem statuit, nempe mediam quadragesimam, ac in se suscepit regis & ab-
sentium prælatorum aduentũ procurare. Sed illi rege non iubente me diem illũ
admittere voluerunt, itaque singuli sine legati venia ad sua recesserũt. Interea
alius papæ legatus hanc causam a Gallicanis Episcopis solicitauit, eadem ad
verbum vsus oratione atque suasione, cui Archiepiscopi Lugdunensis procura-
tor respondit. Fieri non posse vt hac concessione ille gurges atque fons Roma-
næ cupiditatis expleatur. Diuitiarum enim copiam redegisse semper Romanos
ad insaniam. Quo perorante a reliquo Gallicano concilio his verbis Legato Ro-
Verba Matth. Paris. in Chr. maiori. mano responsum atque conclusum est. Domine, moueat vos zelus vniuersæ
Ecclesiæ, & sanctæ sedis Romanæ: quia si omnium esset vniuersalis oppressio,
„ posset timeri, ne immineret generalis decessio, quod Deus auertat. Quo respon-
so Legatus Romanus ipsa mente & conscientia attonitus respondit, se cum in
Romana esset curia nunq̃ huic exactioni consensisse, huius autem papalis man-
dati literas ad eum postquàm in itinere multũ progressus esset peruenisse, quod
quidem peragere etsi necessarium, tamen molestum & odiosum fuit, & ad ex-
tremum addidit nõ se amplius in tam callido negotio antequàm reliquæ Chri-
stianæ gentes consenserint, progressurum. His in Anglia perceptis suasit Stepha-
nus Archiepiscopus Cant. Papæ & Cardinalibus tantũ negotium non esse Ot-
toni aut externo cuidam, sed sibi qui & Ecclesiæ Romanæ Cardinalis, & An-
glus ac Cantuariensis Archiepiscopus esset committendum. Itaque papa con-
fisus Stephano, qui astutè eum lusit, literas tam ad Stephanum de illo negotio
gerendo & suscipiendo, quàm ad Ottonem, vt eo omisso sine vlla mora & pro-
crasti-

cractinatione Romam rediret dedit. Litteræ Ottoni iam in Scotiam, vt ex ea
prouincia aliquid emungeret, properanti, cum in itinere Northamptonam per-
uenisset, procurante Archiepiscopo redditæ sunt. Quibus obliquo oculo & de-
misso vultu perlectis eas proiecit in ignem, sed dominum suum papam veritus,
proposito mutato cũ nihil ex Anglia aut Scotia congessisset, vacans, inanis, me-
stitiaq; confusus ex Papæ mandato tanquàm obtorto collo Romam ex Anglia
retractus est. Cumq; iam Otto discessisset, Stephanus papæ mandatum satis ver-
sutè tractauit. Conuocari a rege procurauit Episcopos & magnates ad haut
rem antea satis instructos. Coram his Stephanus papales literas recitauit, qui-
10 *bus auditis singuli singulos quasi risu monebant de inexplebili auaritia Roma-*
na, quæ cupiditate exæcata hos versus nunquàm intellexit.

Quod virtus reddit non copia sufficientem,
Et non paupertas, sed mentis hiatus egentem.

Verb. & versus Matt. Paris. in Chron. maior.

Tum rex ante prouisus & meditatus respondit. Hæc quæ nobis papa sua-
det, totum orbem tangunt Christianũ. Nos itaque qui a reliquo orbe diuisi at-
que separati sumus, & ab ipsa Roma maximis interuallis disiuncti, cum intel-
lexerimus quid cæteræ gentes de his exactionibus statuerint, earum exemplo
ad papæ obsequendum erimus promptiores. His dictis dimissum est concilium,
20 *& papa frustratus magna spe. Huic autem Pontificiæ fraudi, quæ omnes sibi*
per orbem Christianum Ecclesias reddere vectigales censuit, videmus q; aperte
ingenuèq; Gallia, quàm occultè & insidiosè Anglia, quæ a papa tot calamitati-
bus afflicta fuit, restitit. Stephano iam senio confecto instabat summa huius
æui dies. Sed anno antequàm decessit Cantuariensem Archidiaconatũ Simoni
fratri suo, qui a papa Innocẽtio de Archiepiscopatu Eboracensi repulsam passus
est, reliquisq; suis bonis orbato postea contulit. In cuius etiam gratiam in con-
cilio statuit, vt quæcunq; Cant diocesis Ecclesiæ, siue in suis feodis atque mane-
riis, siue in Monachorũ essent sitæ, quo ante immunes erant atque liberæ Archi-
diaconali iurisdictioni subessent. Ipse cum 22. annos sedisset, & posterioribus
30 *annis se vtilem atque charum patriæ ciuem declarasset, in quodã suo manerio*
quod **Slindonam** *in Sussexiæ comitatu appellant, 7. Idus Iulij obijt, atque*
Cantuariæ pridie nonas eiusdẽ deductus, & in capella S. Michaelis sepultus est.
Cum autem corpus eius coram altari Cant. Ecclesiæ sepulturæ tradendum iace-
ret, Monachi eiulantes in magna cleri populiq; corona appellationem ad pa-
pam alta voce ejecerunt, Ecclesiam suam, personas Ecclesiæ, iura & libertates Ste. Byrchiñ-
eiusdem, terras & possessiones & homines suos, sub protectione domini Papæ ton.
& Romanæ curiæ subijcientes, & interdicentes ne aliqua Ecclesiastica vel se-
cularis persona aliquid attemptare præsumat in præiudicium Ecclesiæ Cantua-
riensis. Multa scripsit eleganter & eruditè, Biblia sacra his capitibus,
40 *quibus nunc in Christianis Ecclesijs distincta sunt separauit.*
Richardi regis vitam & historiam descripsit. Huius tem-
pore vicus seu Burgus de **Southwerke** *cum Ec-*
clesia Sanctæ Mariæ incendio consumpta est.
Quod quidem incendium Londinum pon-
tem vsque ad Turrim & Vineta-
riam plateam pertransijt.

44. Richardus Magnus.

Matth. Paris. Chron. maior & minor.

Sepulto Stephano, Cantuarienſes Monachi qui de ſuo græmio fœtum aliquem tot annis parturiebant, Regem prius de facultate eligendi rogantes, elegerunt quendam ſuæ ſocietati inſignem, alienæ infamem, Walterum de Hemeſham 3. Nonas Auguſti. Hunc electum ad regem præſentarunt, qui habita cum Epiſcopis deliberatione deiecit tam celebri electioni eundem: quòd & eligentes virum deſpicabilem, ſibiquè ac regno inutilem eligiſſent, & quòd electus duplici infamia laborauit. Pater enim eius furti poſtulatus ac conuictus fuit, ideoquè gula ſuſpenſus patibulo. Ipſe autem contra Regem Iohannem interdicti tempore ſtetit. His regijs criminationibus adiecerunt Cantuarienſis prouinciæ Suffraganei, quòd ſanctimonialis cuiuſdam conſuetudine vſus eſſet, ex eaquè ſæpius compreſſa ſuſcepiſſet virili fortitudine atque ſexu pueros. Renouabant præterea cauſam contra ſe antea Romæ ab ipſo Innocentio contra ius omne definitam, quòd hunc Suffraganeis non adhibitis vocatiſue elegiſſent. Electus autem hic Walterus, etſi in Anglia de his criminibus & anteacta ſua vita inquiſitionem haberi noluit, Romæ tamẽ, vbi omnia tam eſſent venalia, de nullo flagitio deſperauit. Eò itaque feſtinat, ſed regij & Epiſcoporum nuncij eum antegreſſi præoccupauerunt Papam. Qui nihilominus inueteratæ papali aſſuetus ſeu natus aſtutiæ negotiũ procraſtinauit, & in aliud tempus reiecit. Craſtinum Cinerum definiendi diem ſtatuit. Interea tam nuncij regis quàm Walterus multa pollicitando Papæ & Cardinaliũ animos lactabant, qui quaſi ſub haſta & auctione cauſa venditioni atque licitationi traderetur, a qua parte plurimũ exigi poſſit expectabant. Gregorius tum Papa, cum Fredericum Imperatorẽ excommunicationis gladio diſſecare & perimere non poterat, ſumptis armis indixit illi bellum. Itaque Epiſcopus Ceſtrenſis, & Epiſcopus Couentrenſis Legati regij, cum Papam & Cardinales moroſos & difficiles in reſpondendo inueniſſent, veriti ne Rex deſiderio ſuo fraudaretur, & Monachi vincerent, conſilio inter ſe pernicioſo atque deteſtabili habito, Papæ promiſerunt ad bellicos ſuos contra Imperatorem ſumptus omniũ mobilium rerum in Angliæ & Hiberniæ regnis decimationem. Quo promiſſo exhilaratus Papa ſine mora aut vlla ſuaſione venit in eorum ſententiam. Itaque craſtino cinerum die ſtatuto ipſe in conſiſtorio & pro tribunali ſedens, pronunciauit Walterum a Monachis electum, a duobus ſuis Cardinalibus ſcilicet Petro & Albanenſi de quibuſdam Chriſtianæ religionis dogmatibus examinatum, non modò malè ſed peſſimè reſpondiſſe, illumq; electum prorſus eſſe indignum, ac ſi de rigore iuris procedere vellet, aliud dicere cogerentur. Itaque eam electionem caſſauit, & tam ob electi quàm ob eligentium indignitatem atque culpam proniſionem Cantuarienſis Eccleſiæ ſibi reſeruauit. Qua reſeruatione regiam cauſam non minùs periclitari metuerunt regis nuncij, quàm electione Walteri: ne quod in Stephano Cant. Archiepiſcopo ab Innocentio conſtituto contigit, in alio ex Romano græmio atque ſinu a Papa præficiendo iam rurſus eueniat. Itaque magna celeritate ab Henrico rege ad papam literas impetrabant, vt ſua tã ampla promiſſa rata haberet, & Richardũ Lincolnienſis Eccleſiæ Cãcellarium

Verba Matth. Paris.

virum

virum & scientia & fama atque vita inuiolata clarum, ad Archiepiscopatum Cantuariensem promoueret. Papa tanta largitione delinitus regi concessit quod optauit, literisq; ad Suffraganeos Cantuariensis prouinciæ datis ostendit, quo numine inspiratus summam habuit curam de viro idoneo Cantuariensi Ecclesiæ præficiendo, quam appellat nobilissimum sedis apostolicæ membrum, atque ipsam terrestrem in Anglia paradisum, in qua lignum boni & mali satum est, & a qua profluunt quatuor torrentes, quæ vitam mortuis, sanitatem ægrotis, libertatem seruis, & audaciam timidis conferunt, nempe ex Thomæ martyrio & miraculis. In hac autem paradiso collocandum Richardum Lincolniensem Cancellarium, in quem vitæ spiraculũ inspirauit. Præcepitq; omnibus Suffraganeis clericisq; totius prouinciæ, vt huic suæ dignissimæ creaturæ in paradiso constitutæ in omnibus pareant & obtemperent. Erat hic Richardus statura eleganti, erecta & procera, oratione facunda atque dulci, in omni genere literarum scientia recondita, vitaquè non reprehendenda sed inculpata. Hic sine pallio ab Henrico Roffensi Episcopo consecrationem Cant. accepit, cui rex Henricus interfuit in festo S. Trinitatis, insigni (vt tunc solitum est) luxu atque pompa: quo etiam die Londinensis & Eliensis Episcopi ab eodem Henrico consecrati fuerunt. Papa cum regis votis atque precibus in hoc Archiepiscopo creando satisfecisset, promissam retributionem expectauit. Misit itaque in Angliam Stephanum quendam suum capellanum. Is, postq; rex omnes cleri atque populi ordines congregasset, exposuit domini sui Papæ postulatum. Bellum ei atrox contra Fredericum pro Ecclesia Romana, quam cæterarum dicebat matrem, suscipiendum, æquum autem esse afflictam & desipientem matrem a filijs subleuari. Itaque decimam omnium bonorum petijt ex Anglia, Cambria, & Hibernia Papæ sine mora tribui. Rex quod ante promiserat etsi iam præstare nollet, silentio tamen assensisse visus est. Barones expressè negarunt. Episcopi tridui aut quatridui deliberationem petierunt, postea timentes ne Papa vim sui fulminis coruscam in illos mitteret, assensi sunt. Tum Stephanus prælatis ostendit literas papæ procuratorias, in quibus ei potestas data est has decimas taxandi & recipiendi. Ad quod in singulis regni comitatibus procuratores substituit, publicata prius excõmunicationis sententia contra omnes, qui hunc vberrimum papæ illico persolui quæstũ quocunq; modo impedirent. Quæstores autem suos in singulis cõmitatibus constitutos sub excommunicationis aut interdicti pœna monuit, vt certo statuto die optimi ponderis, nuperrimèq; percussam monetam ex his exactis decimis collectam, qua papæ creditoribus posset satisfacere, mitterent. Qui durissimè a clero populoquè hanc decimationem flagitarunt, vt illi Ecclesiastica vasa vendere vel pignori dare, hi futuram etiam messem creditoribus obligare cogerentur. Aderant vnà fœneratores ex Italia permulti, qui illum abrasorem Stephanum vbiquè comitati, his qui papali exactioni soluendo non essent, pignoribus & hypotheca captis mutuam pecuniam dabant. Ita cum magno regni detrimento & calamitate exactissimè hæc decima a Stephano Papa percepta est. Solus Ranulphus Cestrensis Comes restitit, qui generoso & magnanimo pectore suum commitatum in papalem redigi seruitutem, populumq; ac clerum eiusdem tantam pati solutionem non permisit. Quem tamen papa satis aliunde locupletatus fulgure & censuris suis nominatim non læsit.

Verb. Mat. Paris in Epistola Papæ ad Suff. Cant. pronin. Ste. Byrchinton.

Richardus autem compositis multis Prouinciæ suæ negotijs, Prouinciæ

ſuæ Synodum Weſtmonaſterij congreganit, in qua treſdecem ſaluberrimas prouinciales leges tulit, quæ tam æquabiles & temperatæ ſunt, vt ſuæ manſuetudinis ſpecimen præbere ac indicare poſſint. Sed etſi natura mitis ac manſuetus fuit, in vendicandis tamē Eccleſiæ ſuæ iuribus acris atque fortis. Quod ex ea cōtrouerſia, quæ inter eum & Hubertū Cantij comitē, exercitata diu fuit, facilè cōſtat. Hic Hubertus vir tam authoritate ſua, quàm regis gratia potens in Rep. fuit, belli paciſq; negotia fæliciter ſub rege Iohanne & Henrico geſſit, vnde & Iuſticiarius criminalis fuit regni, & quod caſtrum Doueri obſidione Gallorum a Lodouico expugnatum fortiter defendit, Comes Cantij creatus eſt. Huius etiā filium Richardum Henricus. 3. militari cinxit cingulo. Hic primus Eccleſiaſtica inuaſit atque deprædatus eſt iura. Itaque Richardus Cantuarienſis de eo conquæſtus eſt regi, quòd Tunebrugenſe caſtellum cum tota villa & vicinis ruſticis prædijs, aliasq; Clarenſis Comitis terras, quæ durante minori ætate hæredis eius ad Eccleſiam Cantuarienſem ſpectabant, ab Eccleſiæ Cātuarienſis iure poſſeſſioneq; detinuit. Rex verò nullius querelam contra Hubertum admiſit, ſed Archiepiſcopo reſpondit. Hubertum hæreditatem de ſe rege, vt principali domino tenere, quod iure municipali dicunt, in Capite tenere. Minorū autem hæredum tutelas & cuſtodias ad regiam coronam pertinere. Hoc regis reſponſo repulſam immotam ferens Archiepiſcopus, omnes dictarum poſſeſſionum inuaſores alioſquè qui cum his cōmercium haberent, præter ipſum regem excommunicauit. Hæc prima Eccleſiaſticorum iurium a laicis occupatio, primaquè ob tantam iniuriam excommunicatione ſumpta vindicta fuit. Deinde Archiepiſcopus Romam profectus eſt. Rex diſceſſu eius cognito ad Papam Rogerum de Cantelu cum alijs nuncijs legauit, qui quærenti Archiepiſcopo contradicerent, & regia iura defenderent. Romam venit Archiepiſcopus, querelam coram Papa tam contra Hubertum Eccleſiaſticorum iurium prædonem, quàm contra regem illius ſolius conſilio & procuratione Remp. adminiſtrātem, Epiſcopos Cant. prouinciæ Suffraganeos in Fiſco ſeu Scaccario ſuo ſedere, & tam ciuilia q̄ criminalia atque adeo capitalia iudicia exercere permittentem propoſuit. Papa & hac quærela, & ipſa perſona Archiepiſcopi quæ virili dignitate prædita fuit, nec non eloquentia facundiaq; ſingulari motus, quicquid petijt ſine mora & contra regis legati inſtantiam conceſſit, ſuiſq; Cardinalibus vt ſingula ſua negotia expedirent præcepit. Itaque Cantuarienſis expeditus in patriam reuerti feſtinat. Sed trium dierum itinere confecto in S. Gemmæ villa in fratrum minorum habitatione laſſus atque defeſſus obijt. Cum quo totum negotium quod Romæ procurauit vnà peremptum eſt. De quo Monachi miraculum fingunt. Quod cum more pontificali annulatus, gemmatus, atque mitratus eſſet ſepultus, latrones qui ſepulturæ eius interfuerunt, proxima nocte ſepulchrum eius fregerunt, vt ornamenta pontificia detraherent. Quæ tam firmiter adhærebant cadaueri vt nulla vi aut arte auelli poterant. Itaque latrones pauidi & diuinam vltionem expectantes percuſſis pectoribus aufugerunt. In hac Archiepiſcopi profectione, eoquè mortuo Itali atque Romani qui pleraſquè opimas prabendas & Eccleſias in Anglia occupabant, tanto odio & inuidia Anglorum ob intollerabiles eorum violationes flagrabant, vt paſſim in publicis vijs, aut ſi longius in agros egrederentur bonis ſpoliarentur, & cæderentur verberibus. Huius rei occulti & clandeſtini ſuaſores Hubertus Iuſticiarius, & Stephanus de Segraue regis conſiliarius habebantur. Apertus autē dux

Rel. ex Matth. Paris. Chron. mai. & minor.

quidam

quidam Robertus Thaing qui se Willielmum Wither nominauit, multis stipatus militibus in ipsa horrea & granaria Italorum irruit, omneq; illorum frumentum minimo pretio vendidit. Qui a vicecomitibus requisitus qua authoritate ad hanc in Italos sæuitiam fultus esset, literas sigillo regio consignatas ostendit. Itaque Itali in latebris, & in templis summum sibi exitium adesse timentes, sese abdiderunt, & qui commodè poterant, fuga euaserunt. Interim bonis direpti & expoliati sunt. Rex nuncijs Papæ quærentibus asserit se huius expilationis penitus esse ignarũ, mandauitq; consiliarijs vt maturè huic malo mederent. Illi vt verisimile est tumultus huius conscij Ducem Robertum cum militibus suis iam ex Italorum rapina satis & abunde ditatum ab armis discedere ac desistere nulla sibi suisue imposita pœna præceperunt. Post hanc Italorum spoliationem cœpit se paulatim Anglia in libertatem reuocare, & exuere iuga pontificia, etsi ne multis id sæculis perficere potuisset. Richardus Archiepiscopus doctissimè scripsit: De fide & legibus. De sacramentis. De vniuerso corporali atque spirituali. Steph. Byrchinton.

45. Sanctus Edmundus.

Monachi Cantuarienses irritare iam amplius maiestatem regiam ad suam atque regni perniciem in eligendo Archiepiscopo, & ab authoritate regia ad Papalem recedendo noluerunt. Itaque defuncto Richardo, cum regis gratiam inire studerent, Monachi Radulphum de Neuilla Cicestrensem Episcopum, regi ob suam erga se fidem intimũ, regniq; Cancellarium ad Archiepiscopale munus postularunt. Et postulatione ritè celebrata eundem regi præsentarunt. Quem rex & hilari fronte excepit, & temporalium eiusdem Archiepiscopatus administrationem abiecta cunctatione illi concessit. Sed Papa de huius postulati persona atque dignitate Simonem Langton Archidiaconũ Cantuariensem (de quo in Stephani vita antea dictum est) interrogauit, qui siue regi aduersus, siue potiundi Archiepiscopatus ductus spe, Papa clam & callidè suasit eum indoctum, moribus leuem & inconstantem, sermone feruentem, totaquè vita aulicum atque curialem fuisse. Ingenio autem tam versuto atque callido, regiquè ipsi esse grato, vt omnia regia negotia procuraret. Et si ad Archiepiscopale culmen ascenderet, Rege totiusquè Angliæ populo vnà nitentibus Papale iugum atque tributum a Iohanne Papa confirmatum, ab Anglorũ ceruicibus excussurum. Quod eò magis timendum Papæ est, quia Stephanus Langton Archiepiscopus nuper Cantuariensis ab eiusdem tributi concessione atque pensitatione appellauit, suamq; appellationẽ in scripta quæ etiamnum extant redegit. Atque hac Simonis oratione motus Papa, cum ad eum Monachi Cantuarienses accessissent, Radulphi postulationem infirmauit, nullaq; indicta causa pronunciauit irritam. Matth. Paris. Chro. maior & minor. Flor.

Sic volo sic iubeo, stet pro ratione voluntas.

Veruntamẽ quia nullum fuit siue postulationis siue postulati vitium, con-

cessa Monachis facultas est eligendi alium. Illi igitur Iohannem Sapplierem suum eligunt, cui & Rex assensum est. Sed cum Romæ literas sua electionis exhibuisset Papæ, Cardinalibus quibusdam, qui de doctrina eius atque moribus exquirerent, traditus est. Hi triduo post retulerunt Papæ se iustam in eo recusationis causam inuenire non posse. Papa tamen cuius sola voluntas vim legis habuit, eum non aliam ob causam repulit quàm propter senectutem, senio bono congruam simplicitatem atque integritatem, eique suasit tantam dignitatem a sene tam miti simplicio ingenio praedito sustineri non posse, proinde consultius facturum eum si Monachorum electioni renunciaret. Is Papa obsecutus facile ac sine mora cessit, veniaquè impetrata discessit in Angliam. Monachis a papa denuo imperatum est vt virum aliquem strenuum & valentem, qui prouinciam totam fortiter administrare posset, eligerent. Tertiò itaque Blundū a rege probatum qui Oxonij tum studuit elegerunt. Hunc etiam reiecit papa, quòd familiaris Petro Wintonienſi Episcopo ab eodem duo marcarū millia accepisset, quibus vt suspicabatur Cantuarienses Monachos se eligentes muneribus & simoniaca prauitate corrupit: deinde quòd duo beneficia Ecclesiastica ad curam animarum destinata contra consilij præscriptum simul tenuisset. His simoniæ & ambitionis notis Iohannis Blundi electio reprobata a papa est. Iamq; Monachos Cantuarienses præsentes Romæ Papa

Vt stricto supplicat ense potens

Policrat. Chron. Sancti Albani. Abbreuiat Richard. Ciceſt. Ex Archiuis. rogat, vt Cantuarienſi Ecclesiæ tribus electionibus rescissis, exemplo Saræ vxoris Tobiæ pastore tanquàm marito destitutæ, Edmundum Ecclesiæ Sarisburienſis Canonicum atque Thesaurariū, virum pium atque doctum suis votis atque suffragijs designarent. Hic Edmundus Abindoniæ in Barkeria natus est patre Edwardo, matre Mabella cognomento Diuite, quia mercaturam copiosam Abindoniæ excercebant. Parentes hunc Edmundum in Oxonienſi Academia, quæ quinque passuū millibus abest Abindonia, bonis literis ab ineunte ætate educari curarunt. Quibus diligenter excultus in virili ætate Theologiæ se sua sponte dedit. In eaquè progressus & in ordinem clericalem ascriptus verbum diuinum in Oxonij, Glocestria, & Worcestriæ comitatibus passim & assiduè prædicauit. Deinde in Canonicatum in Sarisburienſi Ecclesia assumptus est. Edwardus huius pater a coniugio cū vxoris consensu se disiunxit, & vitam Monasticam in Cœnobio Eulham ingressus est. Sed hunc Edmundum tam spectatum prudentia, moribus & doctrina virum, instante ne Papa quidem, Cantuarienſes Monachi qui Romæ fuerunt, sine regis & sui conuentus assensu eligere voluerunt. Papa ei tanquàm ex taciturnitate Monachorum qui apertè contradicere non audebant electo, transmisit pallium, quo ductus in absentem, peregrinum, & ignotum motu haud scimus ex historijs. Satis autem constat eum a Rogero Londinenſi Episcopo sacrationem accepisse Cantuariæ an. Dom. 1234. eodemq; die induisse pallium tempore missæ, quam celebrauit ipso rege cum 13. Episcopis magnaq; hominum multitudine præsente, sacratus autem & in Archiepiscopalium iurium possessione positus, Angliam intestino motu turbatam hoc consilio iuuit. Regi suasit vt a consilijs suis Petrum Wintonienſem Episcopum & Petrum de Riuallis viros ambitiosos totiusquè ciuilis discordiæ authores segregaret. Ipse cum Cestrenſi & Roffenſi Episcopis in Walliam profectus, inter regem & Leolinum aquilonaris Walliæ principem, ac Richardū comitem Marischalcum, qui coniunctis copijs bellum in

Ex Archiuis. Matth. Paris. Chron. maior & minor.

Regem

Regem parabant, pacem conciliauit. Regni comites qui a rege defecissent in gratiam regis, & pristinos honores reduxit. Petro Wintoniensi Episcopo rex præcepit, vt ad Episcopatus sui sedem ab aula prorsus recederet, ibique animarum curæ vacaret. Petrum autem de Riuallis contumeliosissimè ex Aula eiecit, minatus quòd nisi in clericali sorte esset, suis manibus oculos illi effoderet. Hæc autem per Archiepiscopum conciliata pax fœderibus fractis in bellum iterum prorupit. Edmundus autem paci studens cleri Synodum Londini congreganit, in qua 36. prouinciales leges tulit, quarum pleræque pontificia superstitione refertæ atque plenæ sunt, reliquæ æquitate atque ratione nituntur. Edmundus enim æquabilis & temperatus atque iustus fuit. Tum ab omni populari atque ciuili discordia hisquè rebus quibus ea concitatur, inferendis iniurijs, & rapinis muneribusquè extorquendis animo toto semper abhorruit. Quæ hominis virtus atque constantia pontificiorum odium, quod eum optime de patria meritum in exilium egit, comparauit. Quod tamen commodè vitare atque adeo contemnere potuisset, si regis a se animũ & beneuolentiam pro minuto & paruo pendendo iure quodam pontificio a se penitus non alienasset. Quæ quanquàm prolixior narratio futura est, hoc tamen ordine exponatur. Rex Willielmo Maresealco Glocestriæ comite in Hibernia mortuo, sororem suam Elenoram eiusdè comitis vxorem studuit nuptijs Simonis Mountford Leycestrensis postea comitis coniungere. Sed illa siue ex animo siue simulatè, simulatq; Maresealco marito orbata esset, antea castitatẽ vouerat. Itaque Edmundus qui astringere illam ad votum conseruãdum voluit totis viribus, his nuptijs restitit. Regemq; acriter increpauit, quod homini nuptijs conciliandis, Ecclesiastica iura dissoluendi author fieret. Quæ in impediendis his a rege constitutis nuptijs Edmundi opera & oratio, regem ab eo prorsus abalienauit atque seiunxit. Itaque non minus incensus quàm cautus rex clam cum Papa egit, vt tam ad hunc Archiepiscopum quàm alios sibi aduersos coercendos subditos aliquem strenuum & solertem virum cum legatina potestate in Angliam mitteret. Papa ex sua regisquè sententia delegit Ottonem S. Nicholai in carcere Tulliano diaconum Cardinalem. Hic instructus dolis & arte pontificia Parrisijs in itinere iam fuit, antequàm de aduentu eius Archiepiscopus aut Magnates quicq; vel minimo signo aut suspicione vlla accepissent. Hunc itaque aduenientem magnates his maledictis execrantur. Immutatorem totius regni vocant. Qui oblata inestimabilia munera accepit quidem palam aliqua, ne Romanam auaritiam indicaret omnibus, sed ea quæ in oculis coram non accepit, callidè sibi reseruari iussit. Rex ipse ad loca maritima occurrit, suscepitq; inclinato ad genua capite, & ad mediterranea officiosè deduxit. Episcopi et prælati muneribus plusquàm decuit affecerunt. Legatus commodum ex hac regis cum proceribus discordia ad regnum expilandum tempus nactus, primo suo aduentu, beneficiorum in Anglia vacantium redditus atque fructus in Romanorum gregem secum huc adductum profusissime dissipauit. His hac prima largitione permulsis incessit vbiquè stipatus. Edmundus regem de huius Legati ingressu increpat, ipsumq; legatum Anglicani cleri per eum vexati & expilati, tantorumq; acceptorum munerum reprehendit. Rex & Legatus Edmundi orationem derisam & contemptam luserunt. Sed Legatus eandem vi magnam iniuriam postea vltus est. Interea Simon Mountfort muneribus obtinuit a Papa, vt sponsæ suæ Eleonoræ sororis Henrici regis relaxato & remisso voto, progredi ad celebrãdas nuptias

Ex Archiuis. Matth. Paris. Chron. maior & minor.

Verba Matth. Paris.

Matth. Paris. in vtr. Chro.

iure pontificio illaso posſint. Papa mandauit intercedente hac aurata intercessione Legato Ottoni, vt voto non obstante pro matrimonio prædicto secundum Simonem & Eleonoram iudicaret. Is mandatum Papæ sine mora peregit. Ita Edmundo spreto nuptiæ factæ sunt. Hæc prima contemnendi, ludibriogʒ afficiendi Edmundum Archiepiscopum causa fuit. Alia deinde his regis & legati acquisitis inimicitijs grauiora in hominem insontẽ atque pium meditata mala sunt. Romana sub hæc tempora feruens & inexplebilis auaritia cuiusquam generis hominibus doctis ac indoctissimis atque summis patefacta est. Mirũ enim est quibus artibus per orbẽ Christianũ, in Anglia verò maximè, expressit undiquè pecunias. Decima illa Stephano Langton Archiepiscopo paucis ante annis Papæ persoluta exhausta est, sed redintegrandis technis, redintegranda solutio est. Illa decima Romanum excercitum contra Fredericum Imperatorem alebat. Iam autem noua fraude excogitata pro terra sancta dimicandum est. Itaque destinati vndique a curia Romana legati, qui prædicando, supplicando, præcipiendo, comminando, excõmunicando atque exigendo innumeros regni subditos extorres & mendicos reddiderunt. Scripsit Papa Angliæ Regi, populoʒ atque clero literas verborũ adumbrato fuco, specieq; sanctissimas, sed reipsa omni pietati & iustitiæ Christianæ contrarias. In quibus dolere se ait amissionẽ illius sancti regni ex inducijs breui inter Soldanũ & Orientalẽ Cæsarem olim pactis breuique desituris imminere. Prouocãdos itaque ad id defendendũ, aut si amittatur recuperandũ omnes Christianos. Itaque se ad tã pium factinus summa charitate motũ ex plena sua indulgẽdi, soluendiq; atque ligandi potestate, qui aut ad illud bellũ suscipiendũ se inscribere, aut proficiscentibus largiri aliquid volunt, iuxta operæ aut datarum facultatũ modũ peccatorũ remissionem largiri & polliceri. Qui in hanc militiã inscripti sunt, cruce Christiana signo notandi fuerunt. Postulatum ad hoc non modò militare, sed & nauale subsidium fuit. Ad hanc rem suadendam ex fratrum minorum ordine exerti Prædicatores per Angliam passim scatebant. His a Papa concessa potestas est huic militiæ se vltro ascribentes cruce signare, postridieq; acceptis numis ab eiusdem voto soluere, veniamq; peccatorum in multos dies concedere. Hi e religiosis etsi minimi, tamẽ hac accepta potestate populo plebiquè gratiosi, sed Monachis, quibus Papa hanc facultatem non permisit odiosi fuerunt. Verum paulò post cum populus etiam ipsis Monachis suadentibus perspexisset, quam accurato atque vaferrimè fabricato dolo tanta corrasa & collecta pecunia fuisset, infectoquè contra Imperatorem tam hostiliter vibrato bello, accepta ab Anglia tanta pecunia pacem illico sequutam. Nullumq; in Terram sanctam apparatum, aut militum delectũ haberi, ipsosquè qui profectiones vouissent, vota sua pecunia redimere ab ipsis religiosis Papæ quæstoribus rogatos, ipsis animis & cõscientia læsi atque sauciati, cœperunt tam insidiosam auaritiam papalem apertè atque passim reprehendere ac taxare. Itaque postea magis magisq; cœptum est tam fraudulentis & iniquis pecuniarum expressionibus obstari, cum apertè cognitum & vulgatum esset Romanã ingluuiem atque sordem sanctitatis prætextu solum lucrum inhiare. Sed Legatus Otto vt hanc suæ Romanæ curiæ infamiam & contumeliam cautius deuitaret, munera iam respuere contra consuetudinem Romanorũ callidè cœpit, vt grauioribus oneribus Angliam demum opprimeret, & affluentioribus largitionibus illam voraginem satiaret. Ac primùm vt in omnium animos simulata sanctitate influeret, magnates diuturna

Verba Matth. Paris in Chr. maiori. „

Matth. Paris. in vtr. Chron.

Flor.

discordia

discordia vindictam meditantes concilianit. Deinde Synodū Londini indixit, cui Archiepiscopos, Episcopos, cæterosquè Prælatos, ac inferioris cleri procuratores adesse mandauit, vt de suæ legationis potestate cognoscerent, & de Ecclesia Anglicana reformanda tractarent. Interim Episcopi & Prælati esculenta atque poculēta abundè Legato ministrabāt. Petrus Wintonienſis a rege (vt antediximus) aula prohibitus, male sibi metuens, quinquaginta opimos boues, cētum summas selectissimi tritici, & octo dolia vini generosissimi Legato misit. Hæc gratuitò accepit Legatus quia a pastore locuplete profecta sunt, a cæterorū accipiendis muneribus fuit temperatior, iuris ciuilis regulam sequutus, vt neque passim, neque vbiquè, neque ab omnibus accipere videretur. Hoc concilium in Ecclesia Paulina celebratū est. Incepto concilio misit ad Legatum rex, eiquè præcepit ne contra authoritatem potestatemq; suam regiam quicquàm decerneret, aut tractaret. Vbi legatus Otto in occidentali templi parte extrui mandauit sibi sedem fastigiosam, ad quam gradibus peruenire possit, ibi pristina inter Cant. & Ebor. Arch. de præeminentia renouata contentio est, certabant enim vt solebant ad Papā appellando, vtri dextras aut sinistras legati sedentes tenerent. His altercantibus, En inquit Legatus (prolata Bulla Papali) videtis hic depictum Christum crucifixum, eiquè a dextris Paulum, & a sinistris Petrum astare, inter quos nunq; mota est de Christi dextris aut sinistris occupandis contentio, etsi ambo sint in gloria coæquali. Veruntamen propter Petri Clauigeri dignitatem, & Apostolatus principatum, meritò a dextris crucis eius imago collocanda videtur. Ita sedatis Archiepiscopis deinceps Cantuariensis a dextris, Eboracensis a sinistris legati sedebant. In hoc consilio Simon Langton Archidiaconus Cant. (de quo in Stephani Arch. vita antea dictū est) petijt vt Ottonis legationis authenticum Papæ mandatum publicè legeretur. Quo facto, Otto aduentus sui causam, Papæq; consilium declarauit. Deinde addidit ad suam notitiam peruenisse, multos in Anglia spurios & ex illegittimo coitu natos beneficia Ecclesiastica, permultosquè plura q̄ iure permissum esset possidere, quorū plerique nobili genere orti, cum iam legibus amouendi essent, nō modò insidias illi occultas sed vim apertam pararent. Itaque Archiepiscopos & Episcopos atque prælatos obsecrauit, vt hanc a se vim prohiberent ac repellerēt. Exortus deinde est Wigornienſis Episcopus ex illustri prognatus sanguine, mitraquè depositā ita peroranit. Qui hæc beneficia pater sanctè tenent nobiles sunt, aut ætate prouecta aut iuuenili. Senes perhonorificè semper hucusq; vixerunt, familiam lautam administrarunt, eleemosynasq; foribus apertis abundè largiti sunt, his iam ad paupertatē detrudi ignominiosissimū esset. Adolescentes autem feroces atque strenui sunt, qui armis dimicare potius quàm beneficijs cedere malint. Ego ipse in hac semper fui sententia, vt in discrimen omnium meorum beneficiorum venire maluerim, q̄ huiusmodi vestræ constitutionis prætextu vel vnum deponere. Proinde rogamus vt non tibi minus in hoc negotio prospicias, q̄ nobis qui contra tam generosam multitudinē nos opponere in hac causa nec possumus nec audemus. Sed eo iam omisso, pro tua nostraq; incolumitate Papam, cum Romam redieris, cautè prudenterq; consulas. Legatus hoc responso deterritus, etsi alijs quos oratione sua designauit amotis, prospicere ac prouidere ex vacaturis beneficijs Romanis suis voluit, tamē ab incœpto destitit, & a Synodo petijt vt secum vnà de hoc tanto incommodo communibus literis Papæ auxilium implorarent, quo promisso pergit in concilio Legatus. Deinde

ff. de off. proconsulis.

Verb. Mat. Paris. in Chron. maior.

constitutiones suas scriptas & in ordinem redactas legi ac publicari fecit. Quæ etiam Legatinarum in Anglia constitutionum appellatione denotantur. Sed permulti (e quibus Archiepiscopus Cant. Edmũdus primus atque author fuisse putabatur) finita Ottonis legatione omnia sua legatina decreta iura rescindere irritaquè facere statuebant. Quod ad Legatum delatum est. Is itaque a Papa in libello authentico, in quo omnes illæ constitutiones exaratæ sunt, decretalem de confirmandis in perpetuum Ottonis legibus Epistolam impetrauit. Hanc decretalem in Papæ registro reconditam recitauit in concilio publicè Magister Attho, qui Ottonis constitutiones his annotationibus quas iam habemus explanauit. His itaque constitutionibus promulgatis atque roboratis, hoc concilium tertio die dissolutum & dimissum est. Et data a Legato benedictione omnes cum paruo gaudio recesserunt.

Verba Matth. Paris in Chr. maiori.

Hoc autẽ dissipato concilio, quia motus intestini sunt illico concitati, Papa literis Ottonem Romam reuocauit. In quibus eum monuit tam populum quàm clerum ad grandem Romanæ sedis ignominiam obeeratum eius aduentu, & ad paupertatem exactum fuisse, proinde sibi omissis legationis negotijs sine mora Romam redeundum. Sed legatus malens in Anglia remanere, & metère vbi non seminauerat, cautè procurauit, vt scriptum D. Papa destinandum, Regis, & Rich. eius fratris, ac Episcoporum sigillis firmaretur, in quo quàm vtilis esset Regi, Regno atque Ecclesiæ Anglicanæ exponeretur. Qua fraude discessum hinc suum, diutius quàm vtile aut necesse Angliæ fuit retardauit.

Verba Matth. Paris. in eadẽ.

Sub hæc tempora Hugone Wellensi Episcopo Lincoln. mortuo electus est a Capitulo Robertus cognomento Groseteste, i. Caput crassum, vir humili quidem stirpe satus, sed virtute, prudentia, doctrinaq; insigni. Hunc cũ Radinghi consecrare Edmundus voluit, Cantuarienses Monachi pro iure suæ Ecclesiæ, extra quam non esse celebrandam cuiuscunq; Cant. Suffraganei consecrationẽ se inuitis affirmabant, intercesserunt. Tandem in huius consecrationem, de futura sua dissentione si alibi quàm Cãtuariæ deinceps consecrationes habeantur protestati. Idem etiam Edmundus Radulphum de Madenestane Episcopum Herefordensem consecrauit. Ac paulo post Henrico Roffensi Episcopo mortuo, Monachi Richardum quendam de Wendouere suis suffragijs electũ Edmundo consecrandum præsentarunt. Is eum vt indignum reiecit. Hinc orta & exaggerata contentione Monachi appellando Romam volant. Edmundus eos pari celeritate sequutus est. Sed Otto Legatus, cum iam opportunitatem vindictæ de Edmundo sumendæ nactus esset, eum nulla ratione prætermisit. Primũ ei iam nauem ascendenti vetuit discessum, veritus ne de se magis quàm de Monachis querelam iustiorem ad Papam deferret. Sed quia iam Ottonis a Papa reuocati authoritas cessare Edmundo visa est, respondit eius iussu se retineri nolle, cuius non modo congressum, sed & expilationes direptionesq; fugeret, cuiusquè iam rescissa nihil valeret authoritas. Ita Romam Edmundus properat. Ibi de suæ gentis atque prouinciæ Anglicanæ direptione insatiabili Ottonis impressa auaritia grauiter conquæstus est. Multa etiam importunè dixit in regem. Cuius tota criminatio in absentes emissa etsi verissima fuit, tamen ab ipsis reis & absentibus sic vitata, eorumq; intercessione atque gratia sic ab ipso Papa reiecta est, vt in cæteris etiam suis iustissimis causis postulationibusq; succubuerit. Nã primùm electio Richardi Roffensis Episcopi, quam Edmundus irritã pronunciauit, a papa cõfirmata est, & pro Monachis contra eum lata sententia. Deinde

senten-

sententia quadam, quam Edmundus in Hugonem Arundellia comitem antea tulerat, alio Papæ decreto infirmata atque reuocata est, & in vtraque lite Edmundus ad expensas mille marcarũ aduersis partibus soluendas adiudicatus. Ita inglorius, tristis, nec itinere magis & longinqua profectione lassus, quàm sumptibus defatigatus, & ad summam inopiam pulsus in Angliam vir pius reuersus est. Eum iam redeuntẽ excepit noua contumelia atque calamitate Legatus, hominemq; Romæ prostratum & dejectum, omniumq; rerum tædio afflictum atque miserum, maiori mœrore ægritudineque confecit. Monachi enim Cantuarienses elegerunt sibique præfecerũt Priorem inconsulto Archiepiscopo. Quod quia præter ius ac consuetudinem factum est eos excõmunicauit Edmũdus, quos Legatus non minus caca munerum cupiditate, quàm aperto Edmundi odio relaxauit, eorumq; electionem confirmauit. Eandem verò iterũ Edmundus infirmauit, & Monachorum contumacium pœnam auxit, eorumque Ecclesiam interdicto suppositi. Tandem crescente diu hoc tumultu ne superior in hac controuersia Edmundus videretur, Legatus ipse Cantuariam accedit, auditaque & repetita iterum causa, compertaque Monachorum fraude in quodam authentico scripto depranando, Priorem amouit, Monachos acriter castigauit, e quibus quosdam perpetuæ penitentiæ damnauit, quosdam arctiori regulæ ordiniquè astrinxit. Veruntamen prorogato iam sibi Legationis tempore, & Edmundo Archiepiscopo ad hoc silentium coacto, vt neque respondere nec omnino hiscere auderet, tanquàm callidus & clandestinus inueterator qui se insinuauit dolo, iam tandem rebus ex sua sententia firmatis exactiones apertè cœpit flagitare. Ac primùm vt Monachos compesceret, authoritate papæ Abbates regni in Ecclesiam S. Martini Londini conuocauit, his duras arctasque leges de ordine Monastico reformando dedit. Ita rege ipso, diuturnitate & obsequio, Archiepiscopis autem & Episcopis, Abbatibus totoque clero tam artificiosè meditatis a se technis in suam potestatem nutumq; deductis, impetrare existimauit: sibi facile esse, quicquid rogaret, cũ iam imperare potuisset. Ad hanc direptionem seu postulandam seu imperandam cogit Episcopos ad Synodum Londini, ab his nouas pecuniarias petit procurationes. Sed Episcopi iam præter opinionem legati respondent. Quod toties bona Ecclesiæ exhauserat Romana importunitas, quod nullo modo amplius tolleraret, exhibeat vos qui inconsultè vos vocauit. Quo responso Henricum, qui Ottonem accersiuit, & postea a papa auocatũ detinuit, notarunt. Ac posteaq; concedere nequicquàm voluerunt, cum magno murmure frementes a concilio discesserunt. Hac tactus contumelia in Scotiam se accingit. Sed Scotorum rex aduentu eius cognito occurrit ei suum regnum ingredienti, ingressumq; prohibet. Nunquàm aliquem ante a papa Legatũ Scotiam intrauisse asserens. Satis enim rectè & ex ordine religionis componi posse in Scotia res Ecclesiasticas sine papalis legati interuentu. Sed ille versutus Otto, nè cum tam insigni contumelia ac repulsa in Angliam repelleretur, multis precibus ingressum saltem, & aliquã moram in Scotia his legibus impetrauit. Ne quicquam inconsulto rege moliretur, vtique Chirographo suo authentico ante discessum patefaceret ac indicaret, illum ingressum non esse trahendum deinceps in consequentiam. Ingressus tandem his conditionibus Scotiam, Episcopos, & eos qui Ecclesiastica beneficia possidebant, ad se sigillatim vocauit, pecunias multas papæ nomine collegit, tandem quasi de improuiso regeque inconsulto recessit clam a Scotia, Chirographumq; illud quo regi oportuit

Verb. Mat. Paris. in Chron. maior.

teſtatum reliquiſſe, illum ſuũ in Scotiam introitum non futurũ deinceps præiudicium & exemplũ, iam ſimulatè vt regem falleret ſcriptũ ſecum ſubduxit.

Reuerſus iam Otto in Angliam Imperatorem Fredericum Papæ inſſu, primum in Cœnobio S. Albani, deinde in Eccleſia Paulina Londini excommunicauit. Hinc rumores varij in plebe exorti atque ſparſi de Papæ & Imperatoris meritis, vter religioſior iudicandus eſſet. Cuius tam varij omniumq; pene vocibus frequentati ſermonis cauſam dederũt tam Imperaratoris quàm Papæ ad Regem & magnates Angliæ literæ eius excuſatoriæ, huius autẽ criminatoriæ.

Matth. Paris. Chron. maior & minor. Flor.

Quibus in populum peruulgatis ipſi Romani pontificis fautores ſolam execrabilem anaritiam omnem fidem ſuis ſuaſionibus abrogaſſe ainnt. In omnium ore hæ voces iteratæ ſæpe ſunt. Sentit Eccleſia Occidentalis præcipuè

Verba Matth. Paris. in Chr. maiori.

Anglicana oppreßiones Romanorum quotidianas, nec adhuc vnq; vel minimas preſſuras ſenſit Imperiales. Addiditq; populus: Quid ſibi vult hoc. In Epiſtolis ſuis humiliter de Deo ſcribit Imperator, & catholicè, niſi tantũ quòd hac vltima, papali perſonæ derogat non officio, nec publicè prædicat nec procaciter ſuſtinet quicq; hæreticũ, vel prophanum, non vſurarios nobis miſit ſicut papa nec raptores reddituum. Et ſic eſt ortum ſciſma in populis formidandũ.

Iiſdem temporibus manus cupiditatis Romanæ iniecta in Eccleſiam, quæ fuerat iuris patronatus militis cuiuſdam Aquilonaris Thomæ Tuing. Is Romanorum iuga ceruicibus Anglorum depellere contendens cum procerum literis Romam profectus eſt. Quarum literarum ſumma erat hæc. Demerſam pene Romanis fluctibus, auctis eius ſedis in eos procellis, Anglicanæ libertatis naiculam, proinde coactos ſe excitare e ſomnis dominum qui in Petri naicula quieuit, vnaquè voce clamare. Domine ſalua nos, quia perimus. Ius patronatus multarum in Anglia Eccleſiarum fuiſſe ſibi ſuiſquè maioribus a primæua Chriſtianæ religionis inſtitutione hæreditarium atque liberum, antequàm nuper hoc ſibi a papæ mandatarijs & miniſtris adimi cœptum ſit. Neſcire ſe vtrũ eius voluntate ac mandato, an conniuentia & permiſſu ſuo hoc fiat. Vtcunque ſit, proſpiciendum illico, ſi libertates regni auitas atque priſtinas violare non deſinant, ne contentiones, iræ, rixæ, & cruenta cædes oriantur. Quãquàm hoc ante poſtulatum conceſſumq; fuerit, tamen iam in præiudicium Roberti Tuing militis renouatum ab Ebor. Archiepiſcopo non ferendum exemplum. Timere

» ſe ex vicino incendio periculum ſuum, valdequè mirari quod ab eodem fonte

Verba Matth. Paris. in Chr. maior.

Romano, aqua dulcis & amara ſimul poſſit diffluere, petere ſe vt quod ab Eboracenſi admiſſum contra Roberti ius fuit, autheritate Papæ reſcindatur.

His literis ferocia papalis aliquantulum domata eſt, qui eos leniſſimis æquiſſimiſq; literis leniuit, & alijs ad Legatum datis imperauit, vt quod Eboracenſis in præiudicium Roberti Tuing perfecit irritum decernatur, nihilquè deinceps contra Laicorum iura in Eccleſiarum patronatu ſtatuatur. Sed quo magis ſibi papa in Laicos benignior eſſe viſus eſt, eo atrocius in totum clerum ſæuit. Qui cum laicos papalibus nexibus leuari, ſequè ſolos papali crudelitati

Verb eiuſdem in eodem.

relictos viderent. Heu (inquiunt) ſolum datæ ſunt in direptionem & prædam Romanam poſſeſſiones perſonarũ Eccleſiaſticarum, & imbellium religioſorum.

Legatus autẽ iterum congregauit Londini Epiſcopos. Qui ſperabant tantæ ac tam crebræ direptionis aliquam leuationem, ſed legatus contrà nummarias procurationes expectauit. Cui petenti vnanimes & concordes reſponderunt E-

» piſcopi. Quod toties & tam diuerſis argumentis bona Eccleſia exhauſerat

Romanà

Romana ſemper hians importunitas, quòd exhauſtis iam ferè omnibus, vix po- Verb. eiuſdem
terant reſpirare vel ad modicũ tempus, nec vellent huiuſmodi amplius exter- in eodem.
siones tollerare. Et addiderunt. Quid vtilitatis contulit adhuc regno vel Ec- »
cleſiæ iſtius ſuperſtitioſa dominatio? Itaque Legatus ab illorum perſeuerantia »
ſibi tam inutili, ad humilitatem Monachorum & religioſorum ſoluto hoc con-
cilio conuerſus eſt, a quibus quicquid voluit impetrauit ſine gratia. Ac paulò
poſtquàm hoc concilium dimiſſum eſt, ante cleri diſceſſionem Willielmus Rele
Epiſcopus Noruicenſis ab Edmundo conſecrationẽ accepit in Eccleſia Paulina
Londinenſi, infinita Prælatorum & magnatum turba præſente. Sed Papa cum
10 *Imperatorem Fredericum atrociſſimo bello perſequi propoſuiſſet, nouas vbique*
pecunias corradendi artes excogitat. Orſus ſemper verſutias & dolos ſuos in
Anglia, in hac præſertim regis procerumq́ exitioſa penè regno diſcordia: quam
is vt ſibi commodiſſimam captauit, eamq́ ſimultatibus clam per Ottonem in-
teriectis, ne ſuo incommodo ſedaretur, aluit. Ac primùm cruce ſignatis (de qui- "
bus ad bellum Hieroſolymitanũ paratis ante diximus) per Ottonem Legatum
imperat, ne ſe ad id iter ante aliud tempus a ſe ſtatuendum pararent. Quos a
voto poſtea nummis legato ſolutis liberauit. Deinde a fide a ſubditis Imperatori
iuramento data omnes abſoluit, præcepitq́ vt tota vi in eum tanquàm in Dei
& Papæ inimicum irruerent. Sed tantum promeruit Romanæ Eccleſiæ im- Verba Matth.
20 *probitas omnibus execranda, quod a nullis, vel a paucis, meruit Papalis au-* Paris. in Chr.
thoritas exaudiri. Alia deinde calliditate rurſus aggreſſus eſt Papa rem pecu- maiori.
niariam. Emiſit per totum orbem Chriſtianum infinitam ſcaturiginem fra-
trum minorũ, quos vbiquè prædicatores ordinauit, vt Imperatori oblatrarent,
& ſingulis pecunias ad hoc bellum contra Imperatorem gerendum minis, blan-
ditijs, indulgentijſq́ ac peccatorum remiſſionibus imperarent. Huius ordinis
viri cum ob voluntariam profeſſam paupertatem eleemoſynas deſpecti ante col-
legiſſent, iam authoritate papali ceteris clericis ac religioſis elatiores, deſtinati
ad reges de papæ voluntate nuncij ſpeciales, aulas intrabant. Non ſicut quondã »
mollibus induti in domibus regum erant, ſed vilibus veſtiti in domibus, came- Verba Matth.
30 *ris, & palatijs principum, regum conſilijs ſecretioribus admittebantur. Ex hac* Paris. in Chr.
ſordida labe Angliæ rex quendam Iohannẽ S. Ægidij fratrem ad ſuum conſi- maior.
lium acciuit. Imperator de regis Angliæ ad papæ voluntatem inclinatione cer-
tior factus, degenerẽ eius timidumq́ animum arguit, quòd ſe, qui ſororis ſuæ
coniugio tanta ſibi affinitate coniunctus eſſet, in ſuo regno excommunicari a
papa permitteret. Tum quòd immemor nuptialis fœderis & amicitiæ, papæ le-
gatum exhauſtorẽ atque vaſtatorem ſui regni, ad vtriuſque perniciem ac rui-
nam graſſari in Anglia, indequè ad Papam regni ſui theſauros atque copias
trãſferre tam diu ſiuiſſet. Rex Imperatori ne an Papæ diſpliceret dubius, ſcrip-
tis tam ad hunc quàm ad illum literis, Papam vt mitius cum ſuo affini, qui ſo-
40 *rorem ſuã duxiſſet, ageret rogauit: Imperatori, quòd ſibi tributario atque va-*
ſallo papæ neceſſe eſſet in omnibus obtemperare papæ, ſe excuſauit. Sed tamen
ſibi conſcius quod Ottonem occultum regni ſui, & Imperatoris inimicum, ni-
mia ſibi familiaritate coniunxiſſet, eamq́ amicitiam vt ſibi regnoquè inſidio-
ſam amputare voluiſſet, conſuluit Ottoni bona fide vt Romã ocius properaret,
metuendum enim ei eſſe tam a clero quàm a populo Anglicano, ſi moram hic
diutius feciſſet. Legatus hac regia monitione perturbatus, nec moram hic di-
uturnam ſperans, imitatus eſt medicos non indoctos, qui his quorum curationẽ

ſuſcipiunt, quoſquè tito ac ſine ſuſpitione atque ſenſu perimere ſtudèt, leuiſſimo mortis genere, ſanguinis miſſione interimunt. Sic legatus ex Anglia iam ſua expilatione exhauſta & exangui noua φλεβοτομια nõ modò vitalem ſanguinẽ, ſed ipſam animam elicere tentabat. Primò nouas procurationes exegit, deinde omnes ad militiam Ieroſolymitanam ſuo nutu aſcriptos, exacta ſolutione, voto ſoluit. Hoc lippis & tonſoribus cum omni debacchatione notũ eſt.

Verb. Mat. Paris. in Chron. maior.

Illas procurationes nullis minis obtinere poterat. Abſurdum enim videbatur etiam ſimplicibus, quod ſimplicem dei populum ſubſtantia ſua moliebatur Romana curia priuare, nihil petens niſi aurum & argentum. Tandem verò in diſcrimine papa poſitus inſtante cum ſuis copijs Imperatore, mandat Ottoni vt quintam Anglicanorum prouentuum ad bellicos ſuos contra Imperatorẽ vſus ſine mora cogeret. Otto nulla procraſtinatione aut circuitione vſus hoc a rege, clero, populoquè flagitat. Ad regem his verbis fideles ſui acceſſere. Domine princeps nominatiſſime, quare permittis Angliam fieri prædam & deſolationem tranſeuntium, quaſi vineam ſine macerie communem omni viatori, ab apris exterminandam: cùm habeas efficax priuilegium, vt non fiant tales in regno iſto exactiones: nec ſit dignus priuilegio, qui eo conceſſo abutatur. Quibus talia perſuadentibus, ait. Nec volo nec audeo Domino papæ, in aliquibus contradicere.

Verb. eiuſd. in eod.

Hoc regis reſponſo populus ſalutem deſperauit, & regis regniq; calamitatem deplorauit. Legatus verò regis animo ſic fracto & papæ metu debilitato inſolentior, Epiſcopos, Magnates, & Prælatos Radinghi congregat, Papa mandata de colligenda prouentuum quinta exponit. Illi regis formidine qui ſolus reſiſtere debuit atque potuit attoniti, negare apertè noluerunt, deliberandi ſaltem inducias petierunt. Dies datus ſtatuendi eſt. Eo die cum Edmundus Cantuarienſis Archiepiſcopus de quibuſdam ſuis tam contra regem ipſum, quàm contra Cant. Monachos coram Papa expoſitis quærelis, ſententiam ex ſuo deſiderio expectaſſet, quanq; ſemper antea audacter reſtiterat, tamen ea ſpe nixus, quæ vt poſtea dicemus, eum maxime fefellit, & in exilium ac e vita coegit, Papæ poſtulationi conceſſit, & vt reliquis tam flagitioſæ ſolutionis exemplum præberet, octingentas marcas illico numerauit. Huius exemplo reliqui æquali ſolutioni inuiti aſſenſi ſunt, promiſſamq; pecuniã præſtiterunt. Hanc execrandam & vaferrimam papæ rapinam, ſequuta eſt altera grauior et callidior. Intrauit enim Petrus Rufus quidam clandeſtinus papæ ad eruendam ex omnibus latebris pecuniam nuncius. Hic omnes locupletes Epiſcopos, & Prælatos ſigillatim pertranſijt, a ſingulis pecunias papæ nomine exegit. Denegantibus & moroſis, quid inquit? Hic atque ille Epiſcopus, Abbas, vel Decanus hoc idem ſæpius factitauit. Demum adactos hac fraude ſolutioni iureiurando aſtrinxit, ne cuipiam negotium papæ ante ſex menſes indicarent.

Tandem pontificibus & prælatis expilatis deſcendit papa per legatum ad inferiores clericos abſorbendos. Hos, nempe parochos, legatus in Berckſheria conuocat. Exponit bellum contra Imperatorem hæreticum a papa ſine mora gerendum. Illi reſpondent Imperatorem nondum eo crimine condemnatum. Præterea Eccleſiam non vti brachio ſæculari contra hæreticos. Deinde ſi ſe papa defendere, aut Imperatorem oppugnare cupiat, id ex ſuis Romanis facultatibus faciat. Anglicanas enim Eccleſiaſticas poſſeſſiones non ex arca Petri ſed ex principum atque magnatum domi conceſſione ſuppeditatas ad Anglicarum

Eccleſiarum

Ecclesiarum regimen, non ad papalia praelia fuisse. Hos parochos tandem ad se, dissentione interiecta, Legatus traxit. Paulò post Ecclesia S. Pauli Londini a Rogero Londinensi Episcopo titulo cathedrali dedicata est. Cui rei gerendae rex cum Episcopis & magnatibus interfuit. Quibus omnibus Londinensis Episcopus, Decanus & capitulum eiusdem Ecclesiae lautissimum conuiuium instruxerunt, Legatus vt aliquid pro sua iure in sancta solemnitate agere videretur, antecessorum in quatuordecim annis criminū in hoc templo dedicationis tempore deuotè orantibus remissionem edicto in templi valuis affixo tribuit. Sed post has dedicatorias epulas, suamq; in delinquendi venia concedenda facilitatem, aliam iam tanquam vltimam manum clericorum bonis adferre a papa cogitur. Qui in congreganda pecunia vigilantissimus pastor iubet me omnem simul clerum ad solutionem vrgent, ne vna voce quod saepe fecerunt contradicant, sed singulos seorsim artificiosè iterum tractet, Rege tamen eos prius cōmoto, quò ioti deterriti atque stupefacti facilius citiusque soluant. Legatus verò, qui tam improbum magistrum habuit, de docto factus iam doctior ad nocendum, primùm regis animum in eos incendit, deinde Londinū omnes concilij de rebus Ecclesiasticis ineundi praetextu congregat. Ibi nulla res proposita deliberationi fuit, sed legati astutia clerus totus a rege praesente multis minis & conuitijs exagitatus finito mox concilio discessit. Legatus labefactatam & defessam iam praedam ea ratione quam papa prescripserat insequitur, eamque miserè dilaniatā vorat. His factis cum omnibus iam inuisus maximo odio legatus flagraret, cum Oxoniensem Academiam visitare vellet, Abbatis Osnei Coenobij hospitio vsus est, ibi perhonorificè a scholaribus delicatissimis atque vberrimis esculentis poculentisq; oblatis ab eoque acceptis inuitatus. Cum autem (vt in tam celebris & famosi viri aduentu saepe solet) scholariū turba introire hospitium eius vellet, a ianitore ac legati famulis vi repulsi sunt. Id aegrè tulerunt, eoque molestius quod tantis muneribus ipsum Iouem placari potuisse sperabant. Itaque vim vi repellentes ad arma ventum est. Prodierunt confertim Romani cū Oxoniensibus dimicaturi, sed Coquo Legati in ea dimicatione trucidato superati recesserunt, & occlusis foribus ingredi volentibus restiterunt. Legatus ipse horrore ac metu tremens in Osnei templi Turri seu pinnacidio se occultat. Inuestigant eum vndique Oxonienses, & exclamant. Exi foras scelestè, expilator Angliae, Romanae cupiditatis gurges. Ille misso clam ad regem, qui tum Wallingfordia agebat nuncio, eius praesidio a tanto periculo & scholarium obsidione liberari petit. Rex missis satellitibus hominem eximit. Liberatus iam in Oxonienses saeuit, omnes sacris interdicit, officijs & beneficijs praeditos priuat, Ecclesias interdicto recludit, lectiones, disputationes ac quascunque literarum exercitationes fieri vetat. Ab his censuris liberari & absolui non poterāt, antequàm Abbas Osnei praefectiq; ac magistri capite pedibusque nudi, togis exuti, reliquisque vestibus dissinctis transeundo plateam Chepeside ad domū legati accessissent, eique se supplices obtulissent. Fabianus huius tā hostilis dimicationis causam docet, quòd constitutiones in Presbyteros coniugatos, atque concubinarios aliasque iuuenili clero parum gratas sanxiuisset.

Verb. Mat. Paris. in Chron. maior.

Verb. eiusd. in eod.

Fabianus.

Superest vt de exilio morteq; Edmundi Cant. Arch. pauca dicamus. Inter caeteras querelas quas contra regem papae porrexerat, maxima fuit, quòd Ecclesias tam Metropoliticas quàm cathedrales atque conuentuales vacuas, & pastoribus orbatas ad suam vtilitatem & detrimentū Ecclesiarum diutius

in sua custodia teneret. Itaque a papa impetranit, vt si rex electione permissa de digno aliquo pastore Ecclesiæ cuicunque vacanti intra semestre spatium non prouideret, iure perinde ac in parochialibus Ecclesijs deuoluto ab Archiepiscopo prouinciæ prouideretur. Quod Papæ decretum magna pecunia data ab Edmundo obtentum, rex ab eodem papa rescindi ac in irritum reuocari procurauit. In quo sanè Polidorus ipse fulsus decepit sæpe multos, dum hoc a rege ipse per Edmund. & aliquandiu seruatũ scribit, donec consueto lucro careni quod ante promiserat ipse reuocauit. Non enim a rege sed a papa, regi damnosa profectò hæc concessio est. Deinde nec vnquàm receptũ exemplo ullo aut vsu fuit. Rex enim accensus Bonifacium quendam Winton. Episcopũ se ignaro electum, vt regiam potestatem declararet, protinus amouit.

Pol. Ang. hist. lib. xvj.

Deinde Edmundus patriam & Ecclesiam tot iniurijs vexatã & oppressã, rege tollerante, & papa exigente, sequè tot pontificijs dolis delusum, authoritatemq; suam Metropoliticam Legati ex fastu & anaritia fabricati interuentu diminutam ægerrime ferens, regem salutans increpat, & profusè lachrymans. Nunquàm, inquit, faciem meam videbis amplius, vitæq; pertæsus, cum ea amplius cernere noluit, quæ ne audire quidem sine dolore potuit, in voluntariũ se dedit exilium, mariquè traiecto venit in Galliam, & in Pontiniaco Cœnobio in precibus ac ieiunijs Deum assidue pro Anglia a Romanorum faucibus redimenda interpellans, tristissimam vitam aliquandiu produxit. His temporibus Iudæi, qui Nordouici aduenæ fuerunt, puerum quendam Christianum suo ritu circumciderunt, quem in Christi nostri saluatoris contumeliam cruci affigendum reseruarunt. Sed pater adolescentis eo diligenter exquisito, facinoreq; cõperto Iudæos criminis reos ad supplicium postulat, qui equinis candis distracti, patibuloquè suspensi perierunt. Edmundus autem ægritudine & abstinentia in tabem, deinde in acutissimam febrim incidit. Mutatoq; recuperandæ tam afflictæ imo desperatæ valetudinis causa, a Pontiniaco ad Soisim loco obijt 16. Kal. Decemb. postquàm octo annis in Archipræsulatu vixisset. Dissectoquè a medicis ventre exulsa cum corde viscera in Soisi sepulta sunt, cadauer Pontiniacum reductum Archiepiscopali ritu humatum fuit. Legatus Otto Edmundo iam mortuo etiam Cistercienſia Cœnobia ab omni pensitatione munitissimis Papæ priuilegijs liberrima, mandato & authoritate ipsius Papæ Legatus inuasit. Illi verò fortiter restiterunt, suisq; priuilegijs corã papa ostensis, si veterem vim non obtinerent, nihil deinceps ab Anglis ei sperandũ edixerunt. Hoc Papa veritus ad Ottonem literis se excusauit. Non esse sua intentionis scripsit, vt pecuniarias a Cicestrensibus procurationes exigeret, itaque mandat si visitationis aut quacunque alia causa ad eos accesserit, præscriptis illi ordini cibis tantùm contentus sit, & a carnibus abstineat. Cicestrensibus a faucibus Legati tam opportunè ereptis, cum vastatis omnibus nullius depræda tionis spes superesset, ex Anglia iam arrida & exangui Romam festinat. Qui huc missus non erat ad oues quæ perierant protegendas, sed ad pecuniã quam inuenerat, vindemiandam. Hic autem prædator Angliæ qui 300. Ecclesiastica beneficia Italis Romanisq; suis in Anglia contulerat, a rege, magnatibus & præsulibus cum tubarum clangore ad littus maris deductus est, ibi regem amplexus legatina insignia deposuit nauemq; conscendit, nõ minus pecunijs quàm singulorum diris & execrationibus onustus. Cum traiecisset multaquè itinera cõfecisset, a Prædonibus Imperatoris captus & spoliatus est. Factus præda de prædatore iuxta

Matth. Paris. Chron. minor.

Verb. eiusdem in eodem.

Verb. eiusd. in eod.

illud

illud propheticum: væ qui prædaris, nonne tu prædaberis?

Edmundum autem ſex penè annis ſepultum, Innocentius Papa veritus ne manes ipſius mortui Romanam ſedem ob tot acceptas iniurias vindicarent, ſanctorum ſuorum pontificio catalogo inſcripſit. Cuius corpus anno ſequenti tranſlatum eſt a Lodouico Francorum rege, iterumq; triennio poſt e ſepulchro lenatũ, nouoq; pheretro ex auro, argento, & Chriſtalla fabricato incluſum fuit. Matth. Paris. Flor. Polichro.

Huius Archiepiſcopi tempore Gregorius Papa Decretales Epiſtolas ab Innocentio prius editas retexuit, ſuoquè nomine ædidit, in quibus quædam nõ tam iuris quàm lucri cauſa innouauit. Hoſpitium item S. Katerinæ quod Turri Londinenſi adiacet ab Eleonora regina filia Comitis Prouinciæ Gallicæ ad ſuſtentandas debiles & pauperes fœminas extructum eſt. Nec non & Iudais ad Chriſti fidem conuerſis aliud hoſpitium, quod nunc rotulorum ſeu archiuorũ regiorũ cuſtodiæ deſtinatũ eſt, ab Henrico rege eius coniuge dedicatum fuit.

46. Bonifacius.

ROmana curia, mortuo iam tabeq; & mœrore confecto Edmũdo, pio atque erudito viro, inſatiabili ducta pecuniæ cupiditate, vt effrontes & impudicæ meretrices abiecta verecundia exponere ſe venales ſolent, omnibus gentibus, & præſertim Angliæ ſe proſtituit pretio, exemploq; ſuo affines Prouinciæ vſura, quam modicum, & ſimonia, quã nullum delictum putauit, tanquàm contagione fœdauit. Ex Mat. Paris. hiſt. tam ma. quàm mi.

Quæ quidem inſignis & impudica impudentia reges atque populum religionis prætextu atque ſpecie diu deceptos & infatuatos, a ſuis dolis & præſtigijs, quibus lucrum ſine modo captabat, primùm auertere cœpit. Nam vt ſcorta venuſtiora quamdiu aliquam retinent verecundiam & ipſa retenta ſunt, ſin totam deſeruerint, ſimul deſerta ſunt. Sic Roma muneribus moderata procos multos amplexa eſt, tandem verò cum ſupra modum ſæuire atque corrupta eſſe cœpit, omnes abalienauit. Poſt Ottonis diſceſſũ Rex qui non modò ſuſpicari ſed perſpicere planè atque cernere papales fallacias cœpit, Curſinos fœneratores Italos, qui mutuas pecunias his qui papalibus exactionibus ſoluendo nõ eſſent ſub vſuris credebant, quiquè papali aſtu vt Angliam obærarent introducti fuerunt, regno eiecit. Sed Papa Gregorius poſtquam numis Angliam exinaniſſet, & ad grande æs alienum redegiſſet, nouam adhuc exhauriendi rationem excogitauit. Quoſdam in Anglia ſibi charos atque fidos Abbati & Conuentui de Burgo cum ſuis mandatis miſit. Hi Papæ nomine contendunt, vt Eccleſiam aliquam quæ ſui iuris patronatus erat, & centũ marcarum redditu annuo æſtimandam ipſi Papæ conferrent. Hanc illi a Papa rurſus locationis titulo accepturi, Papæ annuum prouẽtum perſoluerent, reſiduum ſuis vſibus reſeruarent. Papæ ad hoc improbum pactum mandatarij poteſtatem habebant, Abbatem & Conuentum ad hoc per cenſuras papales compellendi. Sed Abbate abſente reſpondit Conuentus hoc ſe ſine Regis permiſſu, qui Patronus huius ſuæ ac permultarum in Anglia Eccleſiarum ſit, non poſſe licitè concedere. Sed inſtant atque flagitant papales mandatarij, vt mox atque clam hoc negotium tranſigatur, ſperare enim ſe in alijs Ec-

cleſijs eadem perfecturos, ſi exemplum cæteris ab hac prima cõceſſione propenatur. Circumuenti iam hac tam ſubita flagitatione Monachi non aliam tam importunam petitionem vitandi rationem inuenire potuerant, quàm vt Abbatem abſentem cuius neceſſarius fuit conſenſus, conſulant. Abbas de tam callido & clandeſtino conſilio certior factus regem clam inſtruxit. Is commotus, tandemq; Romanos laqueos atque cupiditatem cui modus nullus adhiberi poterat execratus, reſtitit ac edixit ne quis deinceps huiuſmodi pontificia mandata exequeretur aut ſuſciperet. Ita fraudis pontificiæ euentus inanis tandẽ ſibiquè ignominioſus fuit. Interea duo clerici Romani, Ottonis legati quaſi vicarij, in Angliam clam ingreſſi ſunt. Petrus Rufus de quo antea dictum eſt, & Petrus Supinus, qui tamẽ ſedulus fuit & indefeſſus exactor pecuniæ. Huic Hibernia, illi Anglia expilanda commiſſa eſt. Conuentus cleri publicos non cogebant, etſi exigendi, interdicendi, excommunicandi, & pecuniam varijs modis a miſera Anglicana Eccleſia extorquendi, vt huiuſmodi rapinis Eccleſia Romana, ab his incommodis quibus ab Imperatore (vt illi dicebant) tã diu affecta & vexata eſt tandem reſpiraret. Maxima autem huius rei gerendæ poteſtas penes Petrum Rufum fuit, qui ſe alteri antetulit. Quoſquè ille in Hibernia ligaſſet, hic Londinum prius appulſos relaxare ſolebat. Et ne authoritate ſpernenda & perexigua præditus videretur, literis quas ad ſingulos dedit, quos ad ſoluendũ ſolicitauit, ſcriptũ nominis ſui titulum ſic præponere ſolebat. Magiſter Petrus Rufus, domini Papæ familiaris & conſanguineus ſalutem. &c. Quo titulo a ſingulis multa exegit. Collega autem ſuus Supinus paucis menſibus mille libras collegit, quas ad Petrũ Rufum Londinum ſaluus duxit. Cumq; tam plurimis repetitis expilationum generibus omnem auri argentiquè copiam ex Anglia, Scotia, & Hibernia exhauſiſſent, nunciatum eis eſt Gregorium papam mortifero & exitiali morbo laborare. Itaque omnibus iam atque referti Romam properant. Veriti ne a rege, ſi de tanta papæ inualitudine cognoſceret, retinerentur, collectasq; pecunias refundere cogerẽtur. Nec eos ſanè fefellit opinio. Mox enim atque Cantuarienſium Monachorum ope tranſiſſent in Galliam, ad regem cum literis in Angliam venit Walterus de Ocra Legatus Imperatoris. In illis literis nunciata mors eſt regi Gregorij papæ, deinde rex admonitus vt tum papales prædones, quàm prædã caperet atque detineret. Sed illis (vt diximus) iam elapſis Walterus iratus regis ignauiam increpauit, & ipſe Prædonum vt naſuti canes ſolent, olfaciens veſtigia, viarum quibus incedebant diuerticula perſcrutatus eſt. De quo Imperatorem quàm citiſſimè certiorem fecit. Itaque illi cum diuulgata iam Gregorij mors eſſet inſidias veriti, abdiderunt ſe vnà cum præda in amicorum & conſanguineorum ædibus, vt palam atque liquidò deprehendi non poterant. Sed Imperator per ſingulas ſua ditionis in Italia ciuitates de his papalibus nuncijs, multarumq; Eccleſiarum & præſertim Anglicanæ mercatoribus indagari fecit. Eoſquè tandẽ captos carceribus atque vinculis coercuit. Eorum affines, familiares & conſanguineos, quiue his opem vllam dederant proſcripſit, pecuniam omnem per tabelliones & ſcripta penes ciuitatum mercatores atque depoſitarios exploratam iuſtis dominis reſtitui curauit. His expilationibus quæ tam infæliciter ceſſerat defeſſa tandem Romana curia Quæſtores, vt deinceps oſtendemus huc non miſit amplius, ſed pecunias quas exegit, ad ſe perferri cautè voluit. Gregorius autem Papa qui bello in Imperatorem moto totum orbem Chriſtianum tumultu permiſcuit, Angliamquè maxime

maximè perturbauit, ægritudine atque tabe confectus obijt, quòd Imperator Castellum in Campania, ad quod Papæ consanguinei confugerant, expugnatione cepit, ipsosq; captos patibulis suspendit, & in huius vindictæ memoriam turrim quandam semidirutam reliquit. Ac mortuo iam Gregorio dolore ne magis an hilaritate ingemuerit rex, incertum est. Nam incredibili ac intolleranda quadam seruitute, a qua viuente illo se vẽdicare nõ poterat, liberatus esset iam, si regni Barones in fide obsequioq; stetissent. Sed reluctantibus sibiquè aduersis illis, respublica per exteros atque peregrinos administrata est. Itaque postquàm de Archiepiscopo Cantuariensi iam diu deliberasset, Eleonora Regina suasu Bonifacium Petri Sabaudiensis in Prouincia Gallia filium, Regina auunculum a Monachis Cantuariensibus eligi postulauit. Hi virum ignotum, tanta regi affinitate coniunctum etsi ab illa sede prohibere libentius quàm eligere vellent, tamen cum papam quem non dum sciebant esse mortuum, omnia regi indulgere & concedere ex tam multis argumentis accepissent, veriti ne si præter regis sententiam quenquàm eligissent, repelleretur, in Bonifacio eligendo regi obsequuti sunt. Ac ritè celebrata electione rex illico membranam de laude & commendatione auunculi sui Bonifacij ad Papam conscribi, & tam suo regio quàm Episcoporum & Abbatum sigillis appensis tanquàm publico communiq; omnium testimonio roborari; inuitis quidẽ permultis sed perterritis atque eneruatis curauit. Bonifacius enim præterq; quòd nobili genere ortus, & corporis proceritate, atque virilis personæ dignitate præditus fuerit, cæteris in rebus indignus tantæ gerendæ dignitati existimabatur: vnde quidam Cantuarienses Monachi pudore atque mœrore affecti quòd eum elegissent, Cantuariensem Ecclesiam deseruerunt, & ad perpetuam agendam pœnitentiam arctissimo ordini Carthusiano sese astrinxerunt. Veruntamen haud ita post rex legatis ad Innocentium papam, qui tũ Lugduni fuit, cum illo suo atque præsulum scripto atque sigillato testimonio missis facile impetranit, vt in ea ciuitate sacrationẽ ab ipso papa acciperet. Ac paulò post Petrus Sabaudiensis comes in Angliam venit, qui illas magnificas ædes quas Henricus septimus reparauit; & pauperibus alendis destinauit primus extruxit, quæ antiquum nomen the Sauoy adhuc retinent. Incidit hic Bonifacius in tempora valde periculosa atque turbulenta, ob motus atque tumultus fræquentes qui non modò ob papales exactiones, a rege conniuentibus oculis permissas, sed etiam ob aduenarum peregrinorumq; aduentum, quorũ consilio rex omnia gessit, inter Regem & Barones concitati sunt. Ad quos sedandos in Parliamento Oxonij celebrato statutum atque decretum fuit, vt vetera regni iura ante Gulielmi Normanni victoriam vsitata, & vi magis quàm desuetudine abrogata regni incolis restituerentur. Ad quæ obseruanda tam rex quàm Barones mutuis iuramentis præstitis sese astrinxerunt. Sed rex ratus ea iura ad populi libertatẽ augendã, suamq; dignitatem minuendam esse ermissiora, egit cum papa postea vt eius authoritate a iurisiurandi religione absolueretur. Papa hoc vt solet fecit, vtpote qui regibus & magnatibus dissidentibus sibi vsucepit potentiã, regemq; clam soluit iuramento. Ex quo ciuilia bella inter Regem ac Barones mox suscepta sunt. In hac ciuili discordia papa qui aceasianem quancunq; siue acquisitam, siue oblatam pecunias in Anglia colligendi prætermittere noluit, Martinum quendã nouum pecuniarum exhaustorem cum excommunicandi, interdicendi & quocunq; modo etiam arbitrario sibi repugnãtes coercendi authoritate in Angliam

misit. Is dum rex & magnates ciuili conflictatione impedirentur, Prælatos Angliæ non minus hostiliter aggressus est, quos a beneficiorum fructibus percipiendis indicta causa seuerissimo decreto suspendit, donec papali volũtati satisfactum fuisset. Quibus de illa voluntate quærentibus respondit Martinus, vt permulti annui redditus consanguineis atque clericis papæ ab Angliæ prælatis
An. 1244. contribuerentur. Se autem redditum nullum qui viginti Anglicas libras an-
Verba Matth. Paris. nuas non valeret admissurum, ne quisquillias in Anglia colligere videretur. Equos præterea elegantiores atque generosos, quorum tũc habebatur in Anglia copia, a prælatis exegit. Quos etsi suæ negotiationis atque adeo maximè necessarias excusationum causas allegarent, tamen ad præstandum papalium pœnarum atrocitate compulit. His modis magnus Ecclesiasticorum beneficiorum, præbendarum, atque dignitatum numerus Romanis clericis absentibus acquisitus, nec non equorum selectissimorũ copia celeriter Romam traducta est. His tot iacturis labefactata a papa Anglia, cepit totus populus atque clerus de papali iugo suis ceruicibus penitus excutiendo cum rege conspirare. Qui quasi parturientes, conceptum ac retentum alta diu mente odium in apertas tandẽ querelas effundunt. Angliam tam varias tantasque largitiones vlterius ferre non posse, si suis consanguineis clericisq; Romanis ex Ecclesijs prouentus prouidere cupiat, potestatem suam vicinioribus Italicis Ecclesijs non Anglicanis tam longè Roma disiunctis admoueat. Nam Ecclesiasticos in Anglia prouentus a regibus ac magnatibus Ecclesiarum patronis ad continuum diuinum cultum in Anglia gerendum, hospitalitatis munera, & alendos eleemosynis pauperes, Ecclesiarumq; extructiones atque reparationes fuisse suppeditatos. Quibus peractis, si ex Ecclesiasticis facultatibus supersit quicquàm, id pontium, arcium, & viarum refectioni alijsque regni necessitatibus subleuandis, quàm illi Romano sacerdotali luxui concedi est æquius. Præterea nec honestum nec tutum Anglis esse potest papam suis copijs contra Imperatorem instruere, qui & affinitatem cum rege nuptijs contraxit. Ex quibus liberi procreandi ex Anglica regia stirpe prouenirent. Deinde Imperatorem obesse atque incommodare posse multum Angliæ, si aut vicinas mercaturas impediat, aut contra Lodouicum Francorum regem ad eas prouincias recuperandas quas armis cepit auxilio suo non subueniat. His malis compulsus Henricus rex ad papam scripsit, eum obnixè rogauit, vt miseræ diuquè afflictæ Angliæ, & a Romanis expilatoribus ad viuum atque adeo ad ossa resecatæ tandem parceret, laborare eam & intestinis & externis multis incommodis, quibus omnibus multò grauior & acerbior est auara illa Romana manus. Cuius alleuiationem si saltem paulisper sentiret, cæteris malis se explicare citius ac facilius posset. At papa regijs precibus commotus magis quàm mitigatus, nõ modò de tam atroci expilatione nihil remisit, sed nouo ambitionis genere potentiam suam dilatare studuit. Dauidem enim Northwalliæ principem, qui fide data se Angliæ Regi astrinxerat, ab ea fide liberare, suoquè dominio mancipare voluit, vt Romanæ Ecclesiæ ex illa prouincia quingentæ annuæ marcæ soluerentur. Hac pollicitatione atque spe Dauidem in regem contumacem & rebellem protexit atque fouit, donec publicis instrumentis in iure probaretur principem Walliæ regis Angliæ vasallum atque subiectum fuisse. Deinde hac amota fraude pontificia cum ita exhaustæ essent Anglorum facultates vt ne regi auxilia præstare poterant, Rex subsidio sibi a clero denegato, a papa petijt vt is ad eos monitorias atque adeo instigatorias

rias literas daret. Cuius rei euentus in se postea recidit. Cũ enim ne papa quidem intercedente impetrare aliquid a prælatis potuit, papam tamen magna pecunia remunerare coactus est. Præterea cum animaduertisset papa Anglos authoritate sua magis quàm regia ad pecunias dandas impelli posse, prodesse sibi multò prudentius quàm regi decreuit. Cumq; iam tam præsules quàm magnates pecuniario subsidio iuuare regem satis æquis conditionibus promisissent, venit in Angliam Martinus quidam ad exigendas pecunias papæ Legatus, potestate quadam noua & inaudita præditus, quam is mira sedulitate & seueritate exercuit. Hunc tã improbũ pecuniarũ raptorẽ Angli mutata in eius nomine litera Mattinum appellabant. Hic Romanis clericis Ecclesiastica beneficia simulatq; vacarent scriptis (vt aiunt) bullatis, quorum infinitã secum adduxit copiam, contulit. Vt in omnium ore hoc esset. Martinum Shedulas multas non scriptas sed bullatas, in quibus quicquid vellet exarare poterat, secum in Angliam attulisse. Cum itaque Anglicanum clerum ad festinam decem millium marcarum solutionem vrgeret, illi duabus istis a Rege & a Papa postulationibus tanquàm inter incudem & malleum contriti. Heu inquiunt. Duplex » instat petitio, vna regis, altera Papæ, sed a rege sperare aliquam retributionem Verb. Matth. Paris. possumus, a Papa verò nullam. Itaque cum regem iam inuassent, Martino, qui eos Londini conuocatos dilectissimos Ecclesiæ Romanæ filios, in quorum sinu reposita tota spes papalis esset, comites appellabat, respondent se neque tam fræquẽtes contributiones, neque Ecclesiarum Romanis concessiones vlterius esse laturos. Quam quidẽ ad rem Imperatoris ad regem literis instigati facilè fuerunt. In quibus regem rogat, ne auxilia præstari papa ad suam perniciem diutius pateretur. Se de his controuersijs, de quibus tam grandis infamia papalibus calumnijs iusta sibi sit, Angliæ atque Galliæ regum procerumq; iudicio staturũ. Nec non Angliam ab illo tributo quod Innocentius a Iohãne rege exegit, alijsq; grauaminibus quibus quotidie afflicta est, ipso marte vindicaturum. Martinus tamen vacantibus Ecclesijs auidas manus semper iniecit. Cum enim Rogerus quidam præcentor Ecclesiæ Sarisburiensis Bathoniensis Episcopus sacraretur, omnes priores eius dignitates cuidam papæ consanguineo contulit. Quo etiam tempore Robertus Passeleue qui in thesauris regijs custodiendis & augendis totus versatus est, eoquè nomine regi charus, ab Ecclesiæ cathedralis Cicestrensis Canonicis, qui regi placere studuerunt Cicestrensis Episcopus electus est. Quod Bonifacius Cant. Archiepiscopus indignè tulit, & Episcopis prouinciæ suæ conuocatis in difficillibus quibusdam & nodosis quæstionibus per Lincolniensem Episcopũ propositis seriò examinauit, deinde electione rescissa hunc Robertum repulit, & Richardum quendã de Wiz loco suo inconsulto rege substituit. In qua turba atque lite Martinus ille prouisor Romanus qui præsens atque promptus lucro inhiabat, Richardi vacantes redditus bullato scripto sine mora contulit. Rex autem tantã contumeliam non laturus in Episcopatus Baroniam & possessiones seculares ingressum Richardo interdixit. At paulò post Bonifacius Cant. Archiepiscopus cum Wigornienſi & Herefordenſi Episcopis qui Anglis inuisi suspectiq; fuerunt, quòd Papæ tantũ tribuebant, rege etiam inconsulto Romam profecti sunt. Bonifacius hanc itineris sui causam commemorauit obæratam iam esse suam Cantuarienſem Ecclesiam in quindecim millibus marcarum. Cuius æris alieni atrocitas & magnitudo sine papæ auxilio dissolui haud possit, sed tamen discedens a Cantijs multis & exquisitis rationi- An. 1245.

bus, maximè verò cædendis vendendisq; nemoribus pecuniam magnam conflauit. Et per prouinciam Galliam & Allobroges, vt expugnaret militem quendam prouincialem qui Reimundi comitis Prouinciæ filiam & hæredem ad coniugium raptauerat, transijt. Ad hunc expugnandum thesaurus grandis in Anglia coaceruatus est, etsi hoc prætextu eximendi Ecclesiam Cantuariensem ab ære alieno hoc feciße visus sit. Ad Papam deinde accedens præcio impetrauit vt Episcopatũ in Prouincia Valentinũ aliasq; cõmodas et opimas Ecclesias quas in illo itinere acquisierat cum Cantuariensi Archiepiscopatu retineret.

Interea Papa cum ad colligendas in Anglia pecunias non multùm se legatis proficere animaduerteret, callido nouoq; inito cum Cardinalibus suis qui soli erant amatores pecuniæ concilio ipse in regnum accedere statuit. Cardinales sub adumbrata & ficta in regem amoris specie insidias suas occultantes ad eum communes literas dant, in quibus consilium se exponere amicum, regi vtile, regnoq; honorificum exponunt, vt rex per illustres aliquos nuncios Papam rogaret, vt Angliam in qua ius quoddam proprium atque singulare tenet dignaretur sua præsentia illustrare. Nihil regi fore glorioßius quàm vt id quod nullius regis temporibus acciderit, iam ad perpetuum sui regniq; decus contingat, se operam sedulò daturos vt si rex hoc peteret, a papa impetrarent. Eoquè paratiores futuros quod meminerint dixisse nuper papam, quàm grato animo delicias Westmonasterij, & diuitias Londini inuisere cupiat. Rex his subdolis Cardinalium blanditijs facilè primò irretitus, prudentum postea consilio auocatus est. Qui regi suaserunt, Romanorum rapinis atque simonia, nec non Coursinorum ac Italorum qui vnà cum illis Angliam ingressi sunt vsuris, integritatem & quasi pudicitiam Angliæ satis violari. Opus non esse vt ipse papa præsens prædatum accedat. Hanc autem improbam Cardinalium insinuationem, esse flagitationem callidam. Petijsse enim Papam tam Franciam quàm Aragoniam ingrediendi a regibus potestatẽ, a quibus repulsam passus est. Id quod infamia papalis curiæ promerauerat, cuius fœtor ad nubes fumum teterrimum exhalabat. Papa cum intellexisset quàm ingratus suus in Angliam aduentus foret generale Concilium Lugduni indixit. Ad quod primò citat regem & præsules Angliæ, in quibus maximam se habere spem, maximumq; percepisse solatium testatur.

Verba Matth. Paris.

Verba Matth. Paris.

Papæ nuncius nonis Martijs Regem & præsules ad hoc concilium citauit, concilij dies dictus est octau. Kal. Iulij. Interea rex misit ad papam capellanũ quendam suum Laurentium de S. Martino, vt pro absentia quorundam prælatorum a concilio veniam peteret, & de iniurijs sibi a Bonifacio Cantuariensi Archiepiscopo illatis quæreretur. Papa illud concessit, sed in altero cum Bonifacio cuius largitione delinitus fuit contra regem stetit. Rex etsi papæ resistere palam ausus non sit, tamẽ magnates clam incitat. Illi portus omnes obseruari, & veloces Papæ nuncios qui cum mandatis ad Martinum Papæ prouisorem quotidie ibant & redibant detineri, papalesq; literas ad se perferri præcipiunt, & paulo post Douerum applicuit Cursor papalis, onustus literis & mandatis (vt aiunt) bullatis quæ varijs argumentis pecunias corradendi, potius q; dicendi aut orationis figuris erant refertæ. Hunc Douerensis portus custos captũ carceribus inclusit. Cuius rei fama ad Martinum illum citius q; ad magnates ipsos perducta est. Is regem adijt, rem indicat, rex adhuc papam veritus, ad custodem illico scripsit vt Cursorem illum liberaret. Ita ipse saluus ad Martinum

suum

ſuum papales chartas ſaluas perduxit. Iam Lugdunenſis illius concilij dies inſtabat. Papa ipſe menſe Maio aduenit. Cuius primo aduentu conclaue papæ ſubito combuſtum eſt. Hoc quidam callidè factum putabant vt incœpto concilio cauſa papæ exigendi pecunias miniſtraretur. Sed vt multi aſſercbãt, execrabilis illa charta, quam a Iohanne rege de tributaria Anglia facienda extorſit, in eodem incendio periit. Papa ante inchoatum hoc cõſilium cœpit illam authoritatẽ, quam vendicare tum in animo habuerat, in Lugdunenſes canonicos exercere. Itaque in præbendas quaſdam vacantes inuaſit, in quarũ poſſeſſionem conſanguineos & affines ſuos miſit. Cui in os reſiterunt Canonici Lugdunenſes, cum minis & iuramentis exclamantes, quod ſi tales Lugdunenſem Eccleſiam ingrederentur, nemo eos ſeruando ſeruare poſſit, quin in Rhodanum vicinum amnem mergerentur. Quibus dictis deterriti papæ conſanguinei ne in aſpectum quidem prodierunt ſed ſubitò euanuerunt. Ac in Anglia magnates cum hoc concilium imminere ceruicibus ſuis animaduerterent, rege in ſuam ſententiam contra Papam clam adducto, miſerunt Fulconem quendam Warini filium totius Anglicani populi ad Martinum Prædonem nuncium, Martinus tum Londini in nouo templo fuit. Quem Fulco his verbis allocutus eſt. Recedens ſtatim exi ab Anglia. Cui Martinus: Quis mihi hoc mandat? An „
tu ex te ipſo hoc habes? Cui Fulco: hoc tibi per me mandat eorũ qui arma nu- „
per Luitoniæ & Duneſtaplia cæperunt vniuerſitas (magnus enim vi illis tum Verba Matth.
oppidis conuenerat gladiatorum numerus quos rex ipſe ſuſpectus habebat) & Paris.
ſi ſano (inquit Fulco) cõſilio credis, ne moreris vſque in diem tertium, ne tu in „
fruſta concidaris cum omnibus tuis. Receſſit trepidus & ſuſpiria ducens Mar- „
tinus, regem adijt. Commemorat quæ ei nuntiata ſunt, rogat an authoritate ſua, vel ſubditorũ temeritate fiant. Cui Rex: Ego, inquit, huius rei author nõ ſum. Sed Barones mei vix ſe continent quin in me arma capiant, quia depræ-dationes & iniurias tuas quæ modum omnem, iuſquè atque fas ſuperant tamdiu tolleraui. Hoc reſponſo perplexus Martinus petijt ſaltem exitum e regno facilem atque tutum. Cui rex commotus & iratus. Diabolus te inquit perducat, & inducat in inferos, mandauitq; pallatij ſui Mariſcalcho cuidam Roberto Noriſco, vt Martinum ad mare ſaluum perduceret. Cui pauidus iam Martinus tanquàm ad latus adhæſit dum ad mare deduceretur, veritus omnes quos conſpexerat, ac quibus obuius eſset, ne ab illis trucidaretur. Subindeq; Robertum rogauit ſupplex vt ſe protegeret, his verbis. O mi amice Roberte, & do- „
mine mi, habes ne filium, nepotem, conſanguineum, vel amicum, quem cupis Verba Matth.
in redditu Eccleſiaſtico promoueri? Cui Robertus. Abſit inquit, vt aliquis me- Paris.
brum per te potiatur ingreſſu in Eccleſiam. Et cum Doueram peruenisſent, „
vade inquit Robertus, ne ſi vel reſpicias ſaltem in Angliam, in fruſta ab ipſis nautis diſſeceris, vel maris fluctibus obruaris. Ita feſtinanter traiecto Martino plerique Itali ſimoniaci, & Courſini vſurarij qui totam penè ſua contagione contaminarunt Angliam, in latebris ſeſe abſconderunt, & repente diſceſſerũt. Martinus qui magnis itineribus ad papam contendit, quo furore exactus ſit ab Anglia declarauit. Papa excanduit quòd Frãciæ & Aragoniæ reges ingreſſum in ſuorũ regna ſibi prohibuiſſent, & quòd Angliæ rex aduentum ſuum oblatũ non acceptaſſet, ſed nuncium ſuum diris & execrationibus eieciſſet. Et in voce Verba Matth.
ſuſurra, oculos obliquando, & nares corrugando. Expedit inquit, vt hos re- Paris.
gulos conteramus, & componamus cum Imperatore, contrito enim vel pacifi- „

„ cane Dracone, cito ſerpentuli conculcabuntur. At Henricus Rex tandem & penè ſera pœnitentia ductus inſatiabilem illam Romanæ curiæ cupiditatẽ abominari & deteſtari cœpit, & poſt Martini diſceſſum per ſingulos commitatus inquiſiuit, quantis ex Anglia Eccleſiaſticis annuis prouentibus Romani atque Itali per Romanam curiam locupletati fuerunt. Et repertus eſt annuus redditus ſexaginta millia marcarum, quam ſummam ne regius quidem tum attigit redditus. Quare permotus rex cum conciliarijs ſuis deliberauit, de mittendis ad concilium legatis, qui publicam querelam de papæ ſuorumq; legatorum grauiſſimis exactionibus & rapinis proponerent. Nec non ab illo tributo quod Iohannes rex ſine conſenſu regni promiſerat liberationem poſtularent. Hi quarto die poſt incœptum concilium regis regnique cauſam in concilio oſtendunt, cum ſumma iniuria belli ciuilis tempore extortum ab Angliæ rege multis calamitatibus oppreſſo Romano Pontifici tributum, id remitti petunt, quia nobilitas atque populus nunquam aſſenſere, nec vllis rationibus adduci poſſent, vt conſentiant. Ad hoc papa nec vultum, nec vocem extulit, ſed mutus conticuit. Tum interiecto ſilentio protulerunt totius Angliæ vniuerſitatis literas ſummã omnium iniuriarũ & calamitatum quas Papalis auaritia in Angliam inuexiſſet continentes. Quibus palam recitatis reſpondit tandẽ papa, cum de reſponſo diu vrgerent Legati. Tantum negotium moram in deliberando requirere. Cumq; ita dilata & procraſtinata res eſſet, addiderunt Legati nouam quandam impudentem, & intollerandam exactionem nuper a Romana curia inuentam eſſe. Dum quæ prius conceſſiſſet, ea commodi ſui cauſa, cum hac clauſula quam legulei, Non obſtante &c. vocant, ſtatim reuocaret. Ex quo nemo iuris ſui diu certus eſſe queat. De his propoſitis atque poſtulatis diu reſponſa expectabant legati, quibus tandem expreſſum eſt, quod poſtulata ad votum non reportarent. Quare irati cum his minis atque diris diſceſſerunt, ſe nunq; tributũ ſeu quodcunq; aliud deinceps Romanæ cupiditati ſoluturos, aut ex Anglia ſolui præſtarine Romæ permiſſuros. Sed papa callidus illis leniter & æquabiliter cõcilio dimiſſis, Epiſcopos atque Prælatos quos detinuit excõmunicationem comminando coegit, vt ſignis & ſigillis ſuis Iohannis regis de tributo conceſſionem confirmarent. De quo rex certior factus iuramento profeſſus eſt ſe contra infirmos
An. 1246. illos & timidos Epiſcopos pro regni libertate ſtaturum, nec cenſum deinceps vllum Romanæ curiæ præſtaturum.

Papa inſignem ſibi a rege & proceribus Angliæ contumeliam factã putauit, quòd eum ſuoſq; Legatos in concilio tantarum iniuriarum reos feciſſent, vt ne a minis quidem apertis continere ſeſe poterat, quin apertè denunciaret, ſi Imperatorem Fredericũ ſuperare poterat, proximũ ſibi fore contra reluctantes & deficientes Anglos de tributo negotium. Incitauitq; in regem Angliæ Francorum regem, qui tamen initas paulo ante induciας ne papa poſtulante frangere noluit. Lugdunenſi autem conſilio iam finito in quo ſpontaneis donis, vel ſaltẽ clanculum poſtulatis papa multas opes congeſſit, Bonifacius papale reſcriptum omnibus Cantuarienſis Prouinciæ clericis obtinuit, vt ex illius prouinciæ beneficiorum vacãtium vectigalibus ſeptennio proximo ad illud æs alienum diſſoluendum, quod in tranſlatione Thomæ quam Stephanus fecerat, Cantuarienſis Eccleſia contraxerat, decem millia marcarum colligere poſſit, præter duo millia marcarum annuatim ei ab Eccleſia Cantuarienſi ſoluendarũ. Quæ regem conceſſio primò valde commouit. Qui mirer, inquit, ſi Bonifacius Cantuarienſis

Archiepiſcopus

Archiepiſcopus quem ego ad tantã dignitatẽ euexi, iam huiuſmodi meo regno incommoda a curia Romana procuret. Sed rex etſi aliquamdiu reſtiterat, tamẽ vtrumq; tam Papam, quàm Archiepiſcopum Cantuarienſem infeſtare noluit, ſed precibus ac interceſſione victus tandem ceſſit. Veruntamen literis ac edictis iam tandem per totã Angliam præcepit, ne papales nuncij ad pecunias ſiue clam ſiue palã petendas in portus reciperentur, aut vagari regnumue circumire permitterentur, ſi qui huiuſmodi inuenti eſſent carceribus includi iuſſit. Quo facto ſubditorum animos multis Romanorum iniurijs demiſſos atque labefactatos extulit & exhilarauit. Et paulò poſt vt omnes vias papalibus in Anglia depræda-
10 *tionibus intercluderet, præſules & magnates regni ad cõcilium in Parliamẽto Londini celebrato cõuocauit. In quo rex abiecta illa papali formidine regiam & ſe dignã vocẽ extulit. Satis iã diu ſe ac ſubditos ſuos papalibus dolis ludificatos, ſe tam multis promiſſis deceptum fidem deinceps nullam habiturũ. Quòd & Legati ac procuratores tam ſui quàm regni in concilio Lugdunenſi a Papa malè aut nihil reſpondente ſpreti contemptiq; diſceſſiſſent. Et quãquàm aliqua ſatis æquè conceſſerit, eadem tamen indies reuocauerit, & vt verè dici poſſit, grauiores manus Angliæ quàm vnquàm ante attulerit, & quaſi in ſuum regniq; contemptum plus ſolito nuper ſæuierit. Quibus generaliter regioquè modo declaratis, adiunxit illico & in ſpecie explicauit papalia grauamina huic*
20 *regno illata.*

1. Quod non contentus fuerit illo ſubſidio quod vocatur denarius S. Petri, ſed mille indies modis & aſtutijs ſine conſenſu regio, & contra antiqua iura libertateſq; regni, & contra appellationem Legatorum & procuratorũ in concilio Lugdunenſi interpoſitam in Anglia pecunias conficit.

2. Deinde quòd Eccleſiæ & præbendæ in Anglia conferuntur Italis ac Romanis idioma regni neque loqui neque intelligere valentibus, a quibus Eccleſiaſticæ regni facultates exhauſtæ, & extra regnum ad peregrinos traductæ ſunt in animarum periculum, & Eccleſiarum ruinam atque vaſtitatem.

3. Tum quod a cæteris Eccleſijs quibus exteros non præfecit penſiones exi-
30 *git, etiam contra ſuas literas.*

4. Adhæc Italus Italo, Romanus Romano in Anglicanis beneficijs tanquàm hæreditario iure ſuccedant, & in omnibus penè cauſis Angli ad Romanum tribunal contra regni conſuetudines & iura ſcripta, nec non contra ipſa papalia priuilegia antiquitus conceſſa trahuntur.

5. Præterea ille nouus & prioribus omnibus ſæculis inauditus papalis nuncius & aduena, qui NON OBSTANTE, *dicitur. Qua clauſula in nouis* „
conceſſionibus atque indulgentijs prioribus ſemper derogat, per quam iuramẽ- Verba Matth.
ti religio, conſuetudines antiquæ, ſcripturarum vigor, conceſſionum auctori- Paris.
tas, ſtatuta iura & priuilegia debilitantur, plures nuper in Anglia quàm ante „
40 *vnquàm afflixit & oppreſſit. In qua quidem plenitudine papalis poteſtatis exercenda immoderatius ſe Papa geſſit, quàm procuratoribus regni verbo tenus nuper dederat in promiſſis.*

6. His accedunt infinita colligendi, & e regno ſine regis conſenſu euehendi pecunias genera, contra quæ in eodem Lugdunenſi concilio aperta voce a regis atque regni procuratoribus appellatum eſt.

7. Ad extremum in beneficiorum & præbendarum Eccleſijs quas Itali, & Romani in Anglia poſſident, nec verbum diuinum enunciatur, nec ritus &

ceremoniæ Ecclesiasticæ seruantur, nec pauperibus eleemosynæ conferuntur, sed hospitalitas, animarum cura, & diuina obsequia negliguntur, & ædificiorum tam parietes quàm tecta corruunt.

De his grauaminibus quibus tamdiu oppressa conticuit Anglia, tandem in querelam erupit. Scriptæ sunt ad papam de illis quaternæ literæ, vnæ ab Episcopis, alteræ ab Abbatibus, tertiæ a Baronibus, quartæ ab ipso rege. Episcopi timere se scribunt ne regnum Angliæ a papali sacerdotio pro his quas diu tulit calamitatibus penitus seiungatur. Abbates commemorant minas magnatum atque procerum, se Ecclesias in suam proprietatẽ reuocaturos, si exteris aut Romanis deinceps conferantur. Magnates atque populus exclamant quanta scandala de rapina & auaritia Romana non modò per Angliam, sed per totum orbem dissipata sint. Se non permissuros vt sua patria deinceps tam malè tractetur, ne rege quidem conniuente. Et nisi, inquiunt prædicta per vos citius corrigantur, pro certo teneat sanctitas vestra, non immerito timeri posse, quòd

Verb. Matth. Paris.

» tam Ecclesiæ Romanæ, quàm domino regi tale periculum imminebit, quod eidem remedium (quod absit) facile non poterit adhiberi. Rex obnixè papam rogat vt procerum atque præsulum postulatis sine morà concedat. Ne si secus fiat, Romana, inquit, Ecclesia, & nos in tali simus periculo constituti, cui nos oporteat in perpetuum subiacere.

Verba Matth. Paris.

His literis missis populus, ne rex in papam iam concitatus labasceret aut a proposito desisteret, nouas criminationes addidit. Prælatos Anglia, Papa per suos internuncios id clam petente, militaria seruitia promisisse, quæ soli regi ad belli administrationem, regniq; defensionẽ debentur. Quosdam viginti, alios decem, nonnullos plures aut pauciores, fortissimos ex delectu habito milites equis armisq; instructos ad quecunq; Papa præscripserit loca missuros. Quæ fraus papalis vt regem & magnates lateret, interminatum esse a papæ mandatarijs grauiter omnibus præsulibus sub excommunicationis pœna, ne ante sex menses commissa papæ cuiquam enunciarent. Id etiam repetitum & exaggeratum est, quod de vacantibus beneficijs Bonifacio concessum paulò ante diximus. His rebus turbatus rex edixit, & proscriptione sanxit, si quis quodcunque militare auxilium sine suo iussu suppeditare papæ audeat.

Papa his Anglorum literis non respondit, sed rem ad secundiora sibi magisq; opportuna tempora silentio reseruauit. Et vt opimã ouem cuius toties tondisset vellera, non modo excoriaret sed macta ret, & euisceraret, sequè ipsis intestinis satiaret. Nam cum Fredericus Imperator comperuisset papam Anglico numismate ditatum indies, in his portis quibus commeantibus in Angliam fit transitus, custodes occultos & insidiatores posuit. Eius conatus cum præsciuisset papa hoc dolo anteuertit. Instituit nouos non tonsores, sed lanios, sub specie religionis prædicatores & minores fratres dictos. Hi amictus habitu mutato regnum clanculum ingressi sunt, Monachis præcipuè reclamantibus. Qui cum animaduertissent quantis priuilegijs ad eleemosynas imò verius rapinas non pauperum, sed papæ nomine colligendas essent muniti, quæ suæ fidei, id quod optabant, non committerentur, exclamabant papam sui lucri causa indies religiosorum nouos ordines fingere ac formare. Nam Monachorũ ordo qui strictissimus antea putabatur, iam præ his nouis fratribus in contemptum abijt. His omnia indulsit papa, vt quia peccantes clam sibi delicta confitentes audirent, eosquè in pœnis retinerent vel relaxarent, non modò ordinariorum

præsulum

præsulum loco, (præterq; in foris & tribunalibus) iu-dicandi & absoluendi potestate essent, sed quæcunq; Papæ mandata & imperata peragerent. His itaque nouum & inauditum negotium in mandatis dedit, vt clericorum ab intestato decedentium hæreditates atque bona ad Papæ commoditatem raperent. Obierant enim Lincolnienſis, Bedfordienſis, & Northamptonenſis Archidiaconi opulentissima tam in pecunijs quàm in vasis pretiosis, & copiosa suppellectile hæreditate sine testamento relicta, quæ ad laicorum cognatorum possessionem peruenit. Quam sibi adimi tanquam pinguem & dulcem bolum a faucibus eripi papa molestè tulit. Quod cum Regi denuntiatum esset, non animo solùm, sed & verbis execrari cœpit tam varias & multiplices pecuniæ colligendæ astutias. Quas tamen edictis per totum regnũ propositis vanuit. Sed Roma iam cum papa multi Anglicani aderant clerici, qui capis, vt aiunt chorealibus & infulis, ornamentisq; Ecclesiasticis ex Anglicæ tunc more gentis ex lana tenuissima, & auro artificiosè intexto fabricatis vterẽtur, huiusmodi ornamẽtorũ aspectu & concupiscentia prouocatus papa rogauit cuiusmodi essent. Responsum est Aurifrisia appellari, quia Aurũ & eminens ex panno lana, quam Angli Frysε appellant, simul contexta sunt: cui subridens & dulcedine captus Papa. Verè, inquit, hortus noster delitiarum est Anglia, vtrè puteus est inexhaustus, & vbi multa abundãt, de multis multa sumere licet. Itaque concupiscentia illectus oculorum literas suas bullatas sacras misit ad Cistercienses in Anglia Abbates, quorum orationibus se deuotè commendauerat, vt ipsi hæc Aurifrisia speciosissima ad suum ornandum chorum compararent. Hoc Londinenſibus placuit, qui ea tum venalia habebant, tantisquè quanti placuit vendebant. Vnde multi manifestam auaritiam Romanæ Ecclesiæ detestabantur. Sed his nitidis muneribus satiari Papa non poterat, quin interea dum Legati regij cum mandatis supra scriptis essent Romæ, Papa cum in exigno quæstu Anglicanum sibi clerum flexibilem esse sensisset, scripsit Wintonienſi & Norwicenſi Episcopis, vt sex marcarum millia a clero suis vsibus persolui curarent. Illi mandatum Papæ occipiant exequi, sed a rege sub proscriptionis pœna prohibentur. Clerus inter regem & papam interpositus, ac vtriusque minis perterritus, quid ageret incertus fuit, sed quia in rege constantiam desiderabant, veriti ne animo deficeret, & vt ante sæpe fecit succumberet papæ, permulti clandestina solutione tam regis quàm papæ indignationẽ vitabant. Nuncij deinde qui de regis, procerum, prælatorum, totiusq; Anglicani populi æquissimis postulatis Romam missi sunt redierunt. Illi Wintoniæ, vbi Parliamentum habitum est, exponunt quàm superba papæ responsa tulerant. Se probris lacessitos, & repulsos ab omnibus tanquàm schismaticos fuisse. Papam antè dixisse. Rex Angliæ qui iam recalcitrat atque Frederisat, suum habet consilium, ego verò meum habeo. Rex hoc allato nuncio commotus, vbiquè in Anglia per præcones edixit, ne a quoquam deinceps quicquam præsentaretur papæ. Sed papa incensus iam iracundia asperius prælatos sub omnibus suis pœnis interminatus est, vt antedictam pecuniarum summã, suo nuncio in nouo tum templo Londini commorante quàm citissimè persolucrent. Rex ipse minis fratris sui Richardi Cornubienſis comitis qui sibi semper aduersus fuit, etsi idem acriter ante sæpe contra papam cum magnatibus steterat atque scripserat, & Episcoporum cum eo conspirantium vt regem huc illuc tam in Papæ quàm in populi sui odium traherent, inter quos præcipuus erat Wigornienſis, cui concessa potestas a papa fuit

Verba Matth. Paris.

Verba Matth. Paris.

regnum ſacris interdicere, metu fractus & debilitatus ſuccubuit. Hinc cunctis excidit recuperandæ libertatis ſpes dolorq́; cruentus, quòd Romanæ cupiditatis faucibus ac hiatibus Anglia ſola deuoranda permiſſa ſit, omnium pene corda pertranſijt. Papa cum tam dolo quàm minis regem & Barones Angliæ compeſcuiſſet, ſingulis vicibus ſingulas atque nouas ſe locupletandi ex Anglia fraudes excogitauit. Imperium Conſtantinopolitanum victis & repulſis eiuſdem hoſtibus reſtaurare, & Græcorũ qui ſchiſmate a fide Romana ſeiunxiſſent, inſolentiam frangere ſe velle multis præconibus diuulgauit. Ad hos nouos conatus, nouis ex Anglia ſumptibus opus eſt. Itaque inſtituit quendam quem Prouincialem miniſtrum fratrum minorum & prædicatorũ in Anglia appellauit, ad hunc ſex literas dedit, quarum vnæ, de quibus vltimo loco dicendum eſt, ſibi ſoli reſeruandæ, nec cum altero quoquam communicandæ eſſent. Reliquæ quinque cum fratribus & prædicatoribus communicandæ. Quarum primæ continebant, vt cum fratribus inquirat de vſurarijs vinis, captaſq́; ab his vſuras cenſuris Eccleſiaſticis ad Imperij Conſtantinopolitani reſtaurandi neceſſitatem colligant & conuertant. Secundæ, vt qui militiæ ſacramentum pro eodem imperio recuperando ſuſcipere, aut aliquid ex ſuis bonis largiri velint, a peccatorum pluribus annis perpetratorum pœnis relaxarentur. Tertiæ vt quæ ſub vſuris acquiſita, & in teſtamentis ab vſurarijs conditis legata, fidei commiſſa, ſeu quocunq; modo relicta ſint ad eiuſdem imperij ſubſidiũ colligantur. Tertiæ, vt quæcunq; aut quocunq; modo, a quibuſcunq; teſtatoribus malè parta relicta ſint ijſdem vſibus cedant. Quartæ, vt quæ a teſtatoribus in pios vſus diſtribuenda relicta ſunt, huic vni rei atque ſoli toto proximo triennio cõferantur. Quintæ vt quæ vini pactionibus atque commercijs fraudulenter nequiterue acquiſierint, cogantur ad Conſtantinopolitani Imperij reſtitutionem Papæ perſoluere. Sed ſextis illis literis inaudita quædam omnemq; omnium malignitatem ſuperans inerat fraus. Nam fratres & prædicatores hæc Papæ mandata vbique publicè denunciantes, ſimul excommunicationis ſententias frequentes in omnes contradicentes, reluctantes, & non parentes fulminarunt. Hi abſolui niſi ab hoc prouinciali fratrum & prædicatorum papalium miniſtro ex Papæ præcepto non poterant. Itaque huic illis ſextis literis in mandatis dedit papa, vt recepta ſibi, vel fratribus pro delicto atque contumacia, congrua ſatisfactione, quæ in Papæ vſus conuerſa eſt excõmunicatione ſoluerentur. Nec minus induſtrij in occulta hac fraude fratres prædicatores, quàm in illa altera aperta rapina Quæſtores papæ fuerunt, quibus cum rex non minus papales cenſuras, quàm fratris ſui comitis, & prælatorum inſidias caueus reſiſtere verebatur, a Frederico Imperatore vt effœminatus ac mollis reprehenſus eſt. Qua reprehenſione impulſus cœpit iterum erigere animum, verbiſq; ſæpe in pontificiam cupiditatem inuectus eſt. Quæ ad Papam perlata ita ſanctitatem ſuam commouebant, vt furore pene perculſus aſpectu torno in Cardinalium præſentia exclamaret, ſe regnum Angliæ protinus omnibus ſacris prohibiturũ. E Cardinalium tum grege fuit quidam Monachus Ciſtercienſis ordinis, Anglus nomine Iohannes. Is Papæ huiuſmodi ſe oratione oppoſuit. Domine Papa huic iræ quæ ſine cauſa concitata eſt adhibe temperanter modũ. Circũſpiciamus & vos & nos qui culmẽ Eccleſiæ ſumus, in quibus malis & diſcrimine verſemur vndique. Terra ſancta amiſſa eſt. Eccleſia Græca a nobis diuiſa receſſit. Imperator Fredericus qui potentia reliquos reges, principeſq; ſuperat, aduerſus nobis

bis est. Nos ipsi non modo a sede Romana, sed ab vrbe, ipsaq́, Italia huc tanq̃ in exilium coacti sumus. Gentes autem Christianæ non minus bellis intestinis & exteris, quàm per nos afflictæ sunt. Hungaria timet ne sua indigena exterminentur a Tartaris. Germania bello ciuili per nos moto quassatur. Hispania in ipsos Episcopos sæuire incipit. Gallia quam aduentu & præsentia nostra ad magnam egestatem adduximus, cum hostibus nostris conspirat, & in nos meditatur insidias. Anglia nostris iniurijs toties læsa quasi Asina Balaam, calcaribus & fustibus cæsa, tandem loquitur & obloquitur, & se nimis & intolerabiliter conqueritur fatigatam. Ismaelitico igitur modo omnibus odiosi, omnes ad odium prouocamus. »

Verba Matth. Paris.

Qua tamen verissima & æquissima oratione præfractus & pertinax Papa mitigari non potuit, anteq̃ per suos nuncios certior factus fuerit, regem etsi tam diras contra se voces emiserit, omnem tamen expilandi potestatẽ suis quæstoribus re ipsa permisisse. Cuius rei gaudium, vultum & animum papa mirificè serenauit. Ex hac regis & Anglorum facilitate, cum quicquid voluit aut imperauit, papa tam facile, aliqua nonnunq̃, sæpe etiam cum nulla contradictione impetrauit, ad grauissimam totius cleri oppressionem se accinxit. Iussit vt in beneficijs & dignitatibus Ecclesiasticis residentes tertiam, absentes autem dimidiam prouentuum partem sibi præstarent. Cumq́, antea sæpe literis ad regem & clerum datis pollicitus esset se deinceps ab his tam grauibus exactionibus abstenturum, in hoc nouo & tam atroci mandato inseruit illam nouam & inauditam a sæculis clausulam, de qua antea diximus (non obstante) quæ omnem æquitatem & iustitiam ante concessam abolet & extinguit. Hoc negotium Londinensi Episcopo iniunctũ est, qui cum in Ecclesia Paulina multos prælatos conuocasset, & papæ mandatum demonstrasset, a rege nuncij interuenerunt districtè prohibentes ne tam diræ & in totius regni vastitatem impositæ solutioni consentirent. Qui læti concilio interrupto ab inceptis destiterunt. Et ne sine causa id fecisse viderentur, collectis multis necessarijs argumẽtis & rationibus, quibus probant Papæ mandatum non modò inutile sed impossibile & intolerabile Ecclesiæ Anglicanæ futurum, omnes vna voce non modo contradixerũt, & ad præsentiam D. Iesu Christi, & concilij vniuersalis quandoq́, per eius gratiam conuocandi appellarunt. »

Verba Matth. Paris.

Vide M. Paris. fol. 952. 953. 954.

An. 1247.

Cum tantis iniurijs regnum a papa pressum esset, Rex aliquo remedio succurrendum putauit. Itaque Parliamentum Londini habuit, in quo decretum est legatos a rege & toto regno ad papam cum literis mittendos. Literarũ summa fuit. Anglos etsi maxime vellent atque cuperent, non posse tam immensas & infinitas pecuniarum largitiones papæ præstare. Angliam suæ sanctitatis pedibus obuolutam obnixè supplicare, vt sibi toties tonsæ, & ad vinum resecatæ tandem parcat. Sed Papa hoc accepto nuncio, vt regem versutis blanditijs permulceret, nec tamen a proposito desisteret, per curiales quosdam regi familiares quos corruperat suasit regi, se iam tandem regis precibus, quem Romanæ curiæ tam fidum semper intellexit, adductum, vt regi quæ voluit concederet. Itaque & remittere se illam decimarum petitionem, & præterea prouisiones pro Italis deinceps non facturum, sine hac verborum formula. Rogamus Dominum regem cum instantia magna, quod placeat domino regi, vt huic vel illi prouideatur de tali beneficio. Hac fraude non magis pacauit quàm illaqueauit regem. Qui quandocunq́, rogatus a papa esset nunq̃ contradixit. Cumque

ſopita & ſedata iam tempeſtas eſſet, prodeunt duo minores in Anglia fratres tanquàm ex antris lupi incautum gregem inuaſuri. Hi mandata Papæ ſeorſim Epiſcopis & prælatis cum pœnis & cenſuris horrendis exponunt. Primò Lincolnienſem Epiſcopum cuius dioceſis latiſſima eſt aggrediuntur, ab eo mandatis papalibus oſtenſis ſex marcarum millia popoſcunt. Quibus Lincolnienſis,

" Fratres, inquit, Hæc exactio ſalua papali authoritate inexandibilis, & inhoneſta eſt, nec minus ad implendum impoſſibilis, nec me contingit ſolum, ſed regem & vniuerſitatẽ regni, quibus inconſultis mihi neque conſentire, neque reſpondere fas eſt. Eodem etiam modo ſingulos Anglia perluſtrata tentabant, a quibus cum eadẽ reſponſa tuliſſent, cum diris execrationibus & minaci murmure ſeceſſerunt. Et interea dum hi ſigillatim omnia ſcrutarentur, ingreditur Angliam capellanus & familiaris papæ quidam nomine Marinus, cum Legatina quidem authoritate etſi ornamentis & inſignijs careret. Hic Marinus alter ab illo Martino auidiſſimo Papæ quæſtore fuit, de quo paulò antea dictum eſt. Et nominis ſimilitudinem ſequutus, dum alij venatum, iſte piſcatum pecunias a papa miſſus eſt. Has largitiones cum Anglis audacter imperaret, a Gallicano clero mutuam ſaltem ſibi modico tempore præſtari pecuniam argutis ſcilicet & callidis rationibus per diuerſos legatos petijt. Sed Galli multò in ea re quàm Angli prudentiores cum comperiſſent nullam ſibi iure contra Papam actionem competere, qua mutuam pecuniam recuperarent, ne terancium ei credere voluerunt. Itaque legati per Galliam non modò inanes atque vacui, ſed riſu et cachinnis deluſi redierunt. Interea dum Papæ nuncij tam cupidè graſſarentur in Anglia, Epiſcopi Cantuarienſis prouinciæ qui Papæ amplius præſtare aperiè ſæpe recuſaſſent, etiam illi, quam diximus, Bonifacij Arch. Cantuar. conceſſioni reſtiterunt, quos ille authoritate papali ab Eccleſiaſticis muneribus ſuſpendit, eoſdemq; a Papa Romæ excõmunicari, ac quoſcunq; alios Bonifacij propoſito reluctantes, detrahentes, vel fraudem quouiſmodo facientes impetrauit. Hæc excommunicatio per Decanum Beluacenſem Papæ mandatarium Epiſcopis & clero Cantuarienſis prouinciæ denunciata eſt, qui tam diris cenſurarum telis confoſſi, inuiti Bonifacio aſſenſi ſunt. His igitur qui tam fortiter primò reſtiterant tam cito labefactatis, Papa vt conſueuit non deſtitit ad ſe quæcunq; potuit ex Anglia rapere. Itaque Abbati Abendoniæ ſcripſit, vt cuidam Romano de fructuoſa aliqua & opulenta Eccleſia prouideret. Romanus vt aquila muſcas non captauit, & cum multæ vacarent, de Papæ mandato ſtatim non inſtabat, ſed expectauit vberrimam. Tandem Eccleſia S. Helenæ in Abindonenſi villa quæ maximè opima fuit rectore caruit. Hanc Romanus ex Papæ mandato petijt. Eandemq; rex fratri ſuo vterino Æthelmaro, qui tot Eccleſias poſſederat vt earum numerum ignoraret, conferri voluit. Abbas perplexus et tanquàm inter duos molares lapides conterendus, quid ageret ſtatuere non potuit Conuentum & amicos conſuluit. Illi regi gratificandum cenſent, magis quàm Romano, quem inſidiatorem penes ſe vigilem ac perpetuum experiretur. Abbas ex eorum conſilio conceſſit illam Eccleſiam Æthelmaro. Papa Abbatem hunc infirma valetudine ſenem Romam citauit, vbi conuitijs multis exagitatus, de contemptu iudicium ſubire debuit, niſi quingentas annuas marcas Romano illi ſe ſoluturum obligaſſet. Præterea cũ Abbas S. Edmundi mortuus eſſet, Monachi alium eligerunt. Quem vt Papa confirmaret, miſerunt ex fratribus ſui ordinis tres Romam, qui electione Papæ præſentata, cum ſint

Verb. Matth. Paris.

vlla

vlla contentione aut contradictione celebrata esset, expectabant vt sine controuersia confirmaretur. Sed Papa fictis in electum querelis sine vlla inquisitione ex potestatis suæ plenitudine electionem cassauit, & electum reiecit. Monachi tristes discedere parati sunt. Quos tanta mœstitia affectos, & abeuntes Papa reuocauit. Cum inquit, miseri misericordiæ indigeant ex mera gratia nostra vobis electum vestrum concedimus. Verumtamen respiciat in octingentis marcis, quas tali mercatori, cui nos tantum debemus soluat. Monachi ex impudenti auaritia tantam ægritudinem conceperant, vt eorum vnus Lugduni, alter Doueri cum essent in itinere ex tanto dolore interirent. Tertius æger & ægrotus superstes fuit vt tam indignum Papæ facinus fratribus suis referret. An. 1250.

Verba Matth. Paris.

Bonifacius autem Cantuariensis tandem è prouincia, vbi nõ sub Christi, sed mundi vexillis militauit, in prouinciam Cantuariensem quam absens (vt diximus) expilauit, reuersus imitatus Papam nouam pecuniæ conficiendi rationem secutus est. Visitare prouinciam totam, Episcopos, Abbates, Clerũ, atque populum voluit. Ab Ecclesia sua Cantuariensi exorsus est. Quam tam duris legibus & institutis vt ad soluendum cogeret tractauit, vt omnes exclamarent prætium iam Monachos suæ stultitiæ & improbitatis ferre, quòd peregrinum indoctum, & Marti potius quàm religioni intentum elegissent. Cuius rei fama cum eum visitantem vbique præcurreret, ingratus & inuisus ad singula loca accessit. Cum iam Londinũ venisset Episcopi Cicestrensis magnificas ædes Londini positas occupauit, cibaria a Londinensibus nullis adhibitis sibi cõmunis exegit. Fulconem virum pium & eruditum Londinensem Episcopũ contra clericalẽ verecundiam in ea visitatione contumelijs palam oneranit. Et postridie cum Decanũ & capitulum S. Pauli visitaturus accessit, ab his ad Romanum Pontificem appellantibus exclusus est. Quo nihilominus excommunicauit. Deinde inflatus atque tumens et castra redolens induit se loricæ, ad Prioratum S. Bartholomæi accessit. Cui intranti occurrunt Subprior cum Conuentu capis chorealibus amicti, quos honorem ei summum exhibentes elata fronte despexit, & suum aduentum visitandi causa fuisse denuntiauit. Cui vnus ex eo conuentu alta voce respondit. Habere se Episcopum doctum & vigilantem, cuius munus est, cum necesse sit, eos visitare, ab alio autem non velle, nec iure oportere se visitari. Quo responso ira percitus Bonifacius non in loquentem, sed insano more in Subpriorem, qui proximus sibi fuit, senem & infirmum quanta vi potuit crudeliter irruit, pugno ad terram deiit, in pectus senile, faciem senis venerandam, & canum capus pedibus insæuit, capam prætiosissimã ex auro et gemmis contextam discerpsit, & a tergo senis detraxit, eam in multas minutas partes laceratam conculcauit, quæ famulis suis in reliquũ conuentum pari dementia sæuientibus præda fuit. In illa conflictatione Bonifacius retrorsum cecidit, in quo casu cum vestimenta sua disseparentur lorica eius a multis conspecta est. Qui prædicabant eum castris potius quàm Ecclesijs administrandis esse aptiorem, & ad pugnandũ, q̃ visitandum, ad sese vindicandũ, quàm alios corrigendum paratiorem. Post hanc pugnam Canonici Londinenses Episcopum adierunt, ille eos rem regi prout gesta sit, narrare voluit. Ad aulam cum venissent, regem nec alloqui, nec conspicere potestas eis fuit, neque quisquam eorum querelam deferre regi voluit. Qui Reginæ intercessione ne aures de Bonifacio quicquam conquerentibus patefacere potuit. Interea Ciues Londinenses ad arma conclamant, Bonifacium in frusta dissecturi, nisi regio iussu

& edicto pacati & compressi essent. Bonifacius lintrem clam petijt, & Lametham deductus est per Thamesim. Canonici ad Papam appellarunt. Bonifacius cum iam Lamethi securus esset, excommunicationis sententiam in D. Pauli, & S. Bartholomæi capitulum & conuentum fulminauit, in qua etiam Fulconem Londinensem Episcopum tanquàm eorum fautorem innodauit. Post has rixas penè digladiatorias Decanus D. Pauli, vir grauis atque prudens cum nõnullis alijs literas Episcoporum & Prælatorum Cantuariensis Prouinciæ certam præmissorum fidem continentes Romam ad Papam pertulerunt. Hos cum alijs regis literis, & nobilitati suæ gentis confisus insecutus est cum magna pompa & apparatu Bonifacius. Sed cum esset Romæ & verissimas contra se criminationes paratas intelligeret, aduersarios tam regis ac reginæ, quàm suo nomine partim minis partim blanditijs compescuit. Deinde vt prouinciam Cãtuariensem ad nutũ suum in perpetuum prostraret, egit cum Papa de visitationis suæ iure eius authoritate firmando, quod cũ intellexissent Suffraganei, pecuniam grandẽ ad suppeditandos in iure sumptus in curia Romana, quæ pecunia intercedente more arundinis ventis agitatæ, huc illuc flecti consueuit, conflabãt. Graue enim omnibus visum est Bonifacium nec moribus nec doctrina excultum, postquàm 11. marcarum millia absens e sua sola prouincia hausisset, iterum visitationis prætextu prouinciam exhaurire statuisse: sed cũ rex papam iterum literis instanter rogasset, vt Cantuariensi Bonifacio in omnibus contra Suffraganeos subueniret, Fulco Londinensis Episcopus primus animo defecit, submisit se Archiepiscopali iurisdictioni, & iuramento se astrinxit statutũ eius arbitrio. Post cuius defectionem reliqui coniunctam causam deseruerunt. Sed Papa qui perceptis vtrinque a litigantibus vt æquus index videretur, quanq; catera indulsit, Bonifacio tamẽ Londinensem Episcopũ, Decanũ & Canonicos S. Pauli, Subpriorem & Canonicos S. Bartholomæi, aliosq; nonnullos, quos Bonifacius tam temere excommunicauisset, absolui præcepit. Sed Bonifacius Decanum & Capitulum D. Pauli iterum aggressus est. Officialem in Anglia discedens Romam Eustachium de Leir constituit. Huic mandauit vt Decani & Canonicorum Londinensium viuendi consuetudinem, & delicta obseruaret. Is eos in nouo crimine deprehensos, simulatq; a priori excommunicatione absoluti essent, iterum excommunicauit. Huius rei indignitas iterum concitauit Cantuariensis prouinciæ clerum, vt mutua deliberatione, coniunctisq; facultatibus, huius Bonifacij qui vindictam & potentiam tãtam sectatur, tyrannidem a se quantocunq; dato præcio auerterent. Itaque Dumestapliæ conuenerunt, ibi deliberatione habita decreuerunt procuratorem suo nomine generalem cum hac authoritate mittendum, vt quatuor millia marcarum pro redimenda desiderata sua libertate papæ promitteret, simulq; de multis alijs Bonifacij iniurijs in Cantuariensem prouinciam illatis papam redderet certiorem. Papa huius lucri spe Episcopis rescripsit, se Bonifacij in eos imperium mitius redditurũ, cupere autem se, vt omnium rerum quæ perperam in Anglia gessisset, notitiam ad se perferri curarent. Nec minus Episcopis & Prælatis, quàm regi & Archiepiscopo Papa moderationem & æquitatem sui judicij decretiq; pollicitus est. Sed quotidianis vtriusq; partis donis locupletatus sententiam diu distulit diffinitiuam.

Verba Matth. Paris.

An. 1252.

Papa tandem sumpta hinc inde pecunia visitationem Bonifacio, adhibito in procurationibus exigendis modo, concessit. Et vtrique parti contra se inimicem muneribus quæ ipse percepit colluctanti, huius sententiæ moderatione & aqui-

æquabilitate ſatisfeciſſe ſibi viſus eſt. Hac ſententia lata rediit in Angliam Bonifacius, cuius aduentus omnium diris execratus eſt. Propoſitaq; illi aduenienti contra ſe omnium ordinum querelæ infinitæ fuerunt. Quibus non miſericordia ſed ira permotus reſpondit. Hi ſunt duri rumores in primo aduentu noſtro. Diem edixit callidus & verſutus quo in Eccleſia arcuata Londini ſolẽniter ſederet, his qui eo die adeſſent peccatorum triginta annis perpetratorũ remiſſionem promiſit. Huius indulgentiæ ſpe magnus populi numerus confluxit. Qui cum magna quædam & expectanda cuperent, non aliam quàm tetram quandam & cruentam excommunicationis ſententiam ſine omni exceptione in omnes, (præterq; in regem, reginam, Comitem Richardum, & Comitiſſam eorumq; liberos) qui quocunq; nomine in Bonifacium eiuſue conatus aliquid dicere, cogitare, vel perpetrare auderent, exaudire potuerunt. Hanc ſententiam Wintonienſis Epiſcopus electus Æthelmarus frater regius vterinus in ſua dioceſi vt nullam declarauit. Sed Bonifacius eandem Oxonij iterum promulgauit. Iamq; iterum hanc ſuam viſitationem inchoauit Bonifacius, ſed ex aſſuto papæ præſcripto & conſilio moderatius. Nam in prouincia vtriuſque dolis & euiſcerationibus pene deleta & extincta quid in ipſa moderatione moderatum eſſe potuit? Sed tamen viſitationem ſuam in Roffenſi puſilla diocaſi inceptam & repetitam geſſit ſine muneribus, vt facilior ſibi ad alias Cant. prouinciæ dioceſes aditus patefieret. Ad reliquas tamen cum acceſſit turbas magnas fecit, ita vt hæc viſitatio tumultuoſa paſſim dicta ſit. Nã in Lincolnienſem Eccleſiã mortuo iam Epiſcopo ius cõferendi præbendas & Eccleſias, quod antea capitulo vacante ſede competebat, vendicauit, contradictores omnes excõmunicauit. Reſtitit ſumma vi Willielmus Lupus Archidiaconus Lincolnienſis, appellatione ad papam emiſſa. Hunc non ſolum excõmunicatione, ſed omni alia afflictione Bonifacius inſequutus eſt. Itaquè latebras quæſiuit in quibus cum ne tutus deliteſcere potuit, Romam pergit, papam adit, qui exulis atque profugi pro ſuæ Eccleſiæ iure miſertus eum abſoluit, & a Bonifacio protegit, ſimulq; ſpem de reſtituendo Lincolnienſis Eccleſiæ in ea cõtrouerſia iure ei diſcedenti dedit. Sed cum in itinere eſſet moleſtijs et laboribus toto antedicto triennio defatigatus efflauit animam. Deinde Roffenſem Eccleſiam, in qua in viſitationis exordio fuit moderatus, ademptis quibuſdam terris pro ſpreto quodam ſibi (vt aſſeruit) impendẽdo ſeruitio, diu vexauit. Cantuarienſes Monachi qui in eo nihil mite aut moderatũ animaduertebant, a papa priuilegiũ obtinuerũt, ne viſitando, ſuſpendendo, vel excommunicando ſe aut Eccleſia ſuæ ſtatum turbarent. Sed ille papales de eo priuilegio literas ſibi, cum in Monaſterio S. Albani eſſet, traditas igni cremauit, earũ latores excommunicauit. Ad regem & papam de hac immoderata atque ſæua crudelis hominis potentia conqueſtum eſt. Rex coniugis ſuæ gracia, cuius auunculus Bonifacius erat, diſplicere ei noluit. Papa ob gentis ſuæ in prouincia nobilitatem ſibi vicinam, tum ob diuiſam inter eos Anglicanam prædam, cum peſſimè meritus eſſet, tamen blandè cõmiterq; affari ſemper coactus eſt. Nam quorum facinus eſt commune, eorum quoq; præda debet eſſe communis. Itaque his turbis in prouincia, quam toties detractis facultatibus eneruauit, commotis ad liberandum fratrem ſuum Thomã Sabaudienſem quondam comitem, qui a ciuibus vrbis Taurinæ carceribus incluſus & detentus fuerat, & bellum gerendum, ex Anglia iam locuples in prouinciam profectus eſt. Ibi ne papa quidem adiuante, & cenſuras omnes in Thomæ inimicos

An. 1253.

Annal. Eccle. Auguſt. Cant.

An. 1255.

fulminante quicquam profecit, sed copijs consumptis inanis & inglorius reuersus est. Interea dum aberat Henricum Lexinter Lincolnienſem Epiſcopũ electum in transmarinis partibus consecrauit. Et rex Henricus, motus ac defectionem in Guaſconia timens, cum ad eos compescendos maturè proficiſci cuperet, pecuniæ nerui ſcilicet belli defuere. Nec in regno toties & tam miſerè permiſſus ſuo a papa & Bonifacio expilato vnde ſumere poſſit, ſciebat. Itaque ad papam pecuniam accepturus mutuam confugit. Papa non alia ratione quàm ſub vſuris iſſq; grauiſſimis, tum toto Anglia regno ſibi ſub pignore & hypotheca conſtituto pecunias credere voluit. Rex vt pecuniarum copiam haberet, ſe ſuumq; regnum ſub pœna exhæredationis ſi pecunia ſtatuto die non redderetur, illico obligauit. Cuius facti temeritas & imprudentia omnium pene animos a rege abalienauit. Papa hanc pecuniam a fœneratoribus ſuis Italis ſumpſit. Ac rege in Guaſconia occupato, nouam & execrandam viam excogitauit, qua & fœneratoribus ſuis ex Anglorum pecunijs ſolueret, & rex hypotheca & obligatione commiſſa regnum amitteret. Ruſtandum quendam Italum cum Herefordenſi Epiſcopo poteſtate & calliditate inſtruxit ſua ad comparandas pecunias, literis ſuo nomine ſeorſim ſingulis Eccleſijs cathedralibus & conuentualibus ſcriptis, vt quædam quingentas, quædam ſexcentas, quædam ſeptingentas, quædam mille Sterlingorum marcas (ſic enim vetus ille numus Angliæ appellabatur) papæ mutuas darent. Si pecunias paratas non haberent, indicauit a quibus mercatoribus ſub vſuris poſſint ſumere. Poteſtatem Ruſtando & Herefordenſi Epiſcopo, quos huius mutuandæ pecuniæ conſtituit quæſtores, veniam his Eccleſijs quæ mutuari pecunias vellent, terras & Eccleſias ipſas ſi vellent pignori dandi. Omnes Angliæ prælati hac de re Londinum conuocati ſunt, propoſita hæc cauſa eſt. Quæ tam inaudita quæſtura cum omnes anteactas expilationes ſuperaſſet, Londinenſis Epiſcopus exclamauit. Potius quàm conſentiam huic extremæ ſeruituti & iniuriæ Eccleſiæ, capite plectar. Hunc ſequutus Wigornienſis: & ego inquit, ſuſpendio mallem & cruce perire quàm hanc nõ modò ſeruitutem, ſed euerſionem & ruinam Eccleſiæ cernere. Horum conſtantia reliqui in vna ſententia contra Ruſtandũ conſpirantes fortiter ſteterunt. Quos ita cohærentes cum a Ruſtando diſtrahi non potuiſſent, Ruſtandus eis iterum conuocatis cauſabatur Bonifacij Cant. Archiepiſcopi pluriumq; aliorum Epiſcoporum abſentiam, & Eboracenſis Archiepiſcopi mortem papæ negotio impedimento eſſe, itaque eos a conuentu illo demiſit. Interea papa a Ruſtando de his quæ in Anglia gererentur certior factus, ne turpem et ignominioſam repulſam pateretur, per nuncios verſutè conſuluit, ſe hãc pecuniã petere, vt regẽ ſibi ſub regni hypotheca obæratum illo ære eximeret. Si igitur authoritatem regiam ſuæ papali adiungeret, ſe eo ære Regem facile ſoluturum. Quæ omnibus ſæculis commemoranda fraus papalis regem anteactis ſuis dolis ad eam inopiam coactum in tam odioſam traxit ſententiam, vt a cunctis Eccleſiaſticis viris in Anglia diceretur. Papam & Regem velut paſtorem & Lupum in ouium exterminium eſſe confœderatos. Itaque cum tertiò conueniſſent hoc Ruſtando imperitante prælati, compoſita eius dolo ſcriptura in mẽbranis fuit, in qua ſinguli prælati faterentur ſe a mercatoribus imò potius nummularijs & fœneratoribus tranſalpinis grandem quandam pecuniarum ſummã ad ſuam & ſingulorum vtilitatem conuerſam accepiſſe mutuam. Cui Leonardus quidam doctus atque prudens omnium conſenſu contradixit. Ruſtandus vir & doctus &

Verb. Matth. Paris.

verſutus

versutus nolle se dixit ex vnius sermone singulorũ colligere sensus, itaque iussit vt ordine seorsim ac sigillatim singuli ore suo assensum præberent, aut dissentirent. Quæ inopinata docti hominis astutia attonitos omnes stupefecit. Vsi itaque longo silentio neque contradixerunt, nec assensi sunt. Tandem Rustandus gemitibus & silentio Anglicani cleri motus simulauit se velle cum D. Papa de hoc negotio consulere. Illi inter gemitus anhelantes affirmabant, quod mori in hac causa via fuisset martyrij manifestior, quàm fuerat causa beati Thomæ Becket martyris. Itaque Romam ad Papam Decanũ D. Pauli communẽ omniũ nuncium & procuratorum miserunt, veriti ne hac regis & papæ confœderatione Ecclesia Anglicana in seruitutem cunctis seculis deplorandam veniret. Verba Matth. Paris.

Papa non modò clerum per Rustandũ, sed priuatis literis nobiles & magnates regni ad pecuniam sibi mutuò dandam solicitauit. Inter quos a Richardo Cornubiæ comite quingentas marcas mutuas postulauit. Sed Richardus non se contracturum cum eo mutuum respondit, cum quo iure contendere & experiri non poterat. Lanam item a Cistercienſis ordinis Monachis tantam flagitauit, quantam vno integro anno ad sui sustentationẽ collegissent. Decanus autẽ D. Pauli cũ esset Romæ ab Alexandro papa, qui Innocẽtio vaferrimo illo & inexplebili Anglicani thesauri helluoni successerat, responsum in tam arduo & perplexo negotio satis æquum & benignum tulit. Vt quia rex cum regni hypotheca alienigenis nempe Italis creditoribus sese obligasset, vt pro ea pecunia quam ad æs regium dissoluendum præstarent, decimam bonorum Ecclesiasticorum quam ad terram sanctam redimendam policiti essent, retinerent. Ita regni hypotheca ab Angliæ clero liberata & redempta est. Iamq; Bonifacius a bello Taurino in prouincia (vt diximus) reuersus, ab Episcopo Roffensi, cuius iura et libertates apertè violauerat, ad papam appellatione præmissa citatus est. Sed regis affinitate, & nobilitate sua, tum papæ coniunctione in anteactis rapinis fretus, quæcunq; in se suscepta essent, cõtempsit & ludibrio habuit. Ita in sua prouincia Cantuariensi diutius in clericorum bonis grassandi otium & occasionẽ visitando atque corrigendo captans, aliquot annis securè permansit. Hoc anno An. 1256. Huc vsq; ex Mat. Paris. reliqua ex cõtinuatione hist. eiusdẽ sumpta sunt.

Ecclesia Cath. Sarum a Bonifacio in festo S. Michaelis dedicata est & Hugo de Balesha Collegij S. Petri Cantabrigiæ fundator, Episcopus Elienſis cõsecratus. Sed posteaq; Alexander papa regem ab eo iuramento, quod de seruandis regni pristinis iuribus atque libertatibus cũ Edwardo suo filio, Baronibus regni, (vt ante diximus) Oxonij in Parliamento præstiterat, secretò absoluisset, rexq; ab eorum iurium obseruatione recessisset, nec pacta seruasset, ciuile bellum atrox inter regem & Barones susceptum est. Hæc iura quæ a rege fracta sunt in legibus regni municipalibus Magna charta dicuntur, quæ Bonifacius antea cum omnibus Regni Episcopis pontificalibus ornamẽtis induti in aula Westmonasteriensi sub excomunicationis latæ pena, ex regis præcepto ab omnibus seruãda praceperunt. Itaque his a rege iuribus violatis cum arma essent capienda, prospexit sibi Bonifacius discessione quæ instar fugæ fuit, & ne tam quæstuosa prouinciæ lucrum amitteret, vices suas Hugoni Mortimero viro tam in pecunijs congerendis scientissimo commisit. Quam quidem ad rem satis cautus atque prouidus tã a rege quàm a Baronibus in ipso pene præcinctu atque castris antequàm discederet veniam impetrauit. Ita in patriam Sabaudiam discessit. Hoc tempore Vrbanus papa rescissis duabus electionibus quas Wintonienſis Conuentus fecisset, Iohannẽ Oxon. Eboracensem Cancellarium in Winton. Episcopũ Romæ

consecrauit, qui papæ sex marcarum millia, totidemq; Iordano papæ vicecancellario soluisset, & quanq; a papa sacratus esset, tamen subiectionẽ postea Bonifacio iureiurando promisit. Ac Vrbano papa mortuo, magna inter Cardinales de altero eligendo contentio diu mota fuit. Qui tandem Guidonem Sabinensem Episcopum militem quendam uxoratum, tunc autem in Anglia Romanæ sedis legatum elegerunt. Hic Clemens dictus est. Sed Angliæ præsules ac Barones haud clementer tractauit, sed quamdiu vixit, summo odio persecutus est eo quòd legationis tempore ingressus in Angliam ei prohibitus est. Interea bellum hoc procurante Vrbano papa qui Alexandro successit, per Ottonem & Octobonum in Angliam missos legatos tandem transactum & pacatũ est. Postea Octo-
An. 1266. bonus duas cleri Synodos, vnam Northamptoniæ, alteram Londini celebrauit, in quibus constitutiones multas prouinciales tulit, quæ inter iura huius regni Ecclesiastica etiamnũ obseruantur. Bonifacius quoquè postq; quadriennio toto aberat Cantuariam reuersus est, sed ante aduentũ suum & ingressum, conditionem a Baronibus accepit, vt in sua prouincia non nouas turbas vt antea concitaret, sed se quietè ac pacificè gereret. Sed in hac absentia Walterum Gifford Bathoniensem Episcopum electum ab Episcopo Parisiensi mãdauit consecrari. Et reuersus Hugonem de Sanwico Londinensem Episcopum Cant. consecrauit, Walterum autem de Lauilla Sarisburiensem electum a Wintoniensi Episcopo vicino mandauit consecrari. Cumq; turbulentus Reip. status pacatus esset, Rex ad eas controuersias quas in Ecclesia Bonifacius disseminauerat componendas adhibuit animum. Itaque illæ cum Episcopo & Ecclesia Roffensi, cum Episcopo & Ecclesia Londinensi, cum Ecclesia Lincolniensi, Sarisburiensi, & cum Ecclesia sua Cantuariensi lites quas ante commemorauimus, ne aliqua veterum discordiarum scintilla in Rep. aut Ecclesia supereresset, rege ipso intercedente sopitæ & extinctæ sunt. Roffensem Episcopum & Ecclesiam feodalia sibi pro omnibus suis terris debere seruitia in iure vicit. Horum seruitiorum loco 12. annuas marcas stipulatus est. Douorensis autem Ecclesiæ subiectio in illa pactione Episcopo Roffensi reseruata est. In Lincolniensi Ecclesia sede vacante totum ius Episcopale obtinuit, octo tantum Ecclesijs quæ in ciuitate Lincolniensi sitæ sunt, exemptis & capitulo retentis. Visitationẽ plenam summa vi & ope resistentibus omnibus Suffragancis, ipsisq; inuitis compleuit, procuratione vniuscuiusq; diei in visitando consumptæ ad quatuor marcas taxatæ. Item cum Richardo Glocestriæ Comite de his seruitijs militaribus quæ Cant. Ecclesiæ pro manerijs de **Tunbridge, Bzastid, Merlston, Horimond, & Meleston** iure debentur, nec non de eiusdem comitis ordine, loco, & stipendio in Archiepiscoporum Cantuariensium intronizationibus pepigit. Cantuariensem Ecclesiam grandi ære alieno prædecessorum suorũ Stephani, Richardi magni, & Edmundi immoderatis sumptibus deinctam 22. marcarum millibus liberauit. Aulam illam nobilissimam & amplissimam Cant. palatijs cum suis appendicijs quam Hubertus inchoauit iste perfecit & absoluit. Vnde ioco inter familiares suos dicere solitus est. Maiores suos sibi aulam construendam locasse. Prædecessores inquit mei istam aulam cum magnis expensis fecerunt, bene quidem fecerunt, sed expensas ad illam construendam nisi de pecunia mutua non inuenerunt, videtur quidem mihi, quod ego illam feci: quia illorũ debita persolui. Quod, vt diximus, reuera præstitit. His perfectis Synodum prouincialem Londini ex Vrbani Papæ mandato celebrauit. Huic Otto & Octobonus

Annal. Eccle. Augustin. Cant.

Step. Byrchinton de Arch. Cant.

Geruas. Dorobern. in Mappa mundi.

Steph. Byrchinton.

Legati

Legati interfuerunt. In ea prouincialia iura seu decreta 17. promulgata sunt. Paulò post cum sibi sanctior & moderatior, vtpote qui castris & tumultibus, quibus antea totus vacabat, relictis Ecclesiæ curã gerere cœpit, Regẽ cũ Episcopis suis adit. Eum rogat vt regni sui peregrinorum incursu, qui præcipuas Ecclesiasticas dignitates & Ecclesias tenebant, labefactati memor, deinceps præficiat suæ gentis atque nationis, inter quos optimus delectus haberi potest, viros doctos atque pios. Cui rex: hoc inquit libenter faciam. Proinde æquum censeo vt tu qui alienigena et indoctus sis, meusq; frater Athelmarus Wintonienſis Episcopus, quos nõ alia quàm affinitatis & cognationis ratione præficiendos tantis dignitatibus curaui, ad reliquorum exemplum vos abdicetis Ecclesijs, & prospiciam vt vobis eruditi itaque pij viri succedant. H[illegible] Bonifacium ita pupugit, vt molestum sibi vitã in Anglia [illegible] visus sit. Itaque cum sciuisset se & regi ipsi ingratum [illegible] inuisum fuisse, redire potius in suam patriam, q Cãtuar[illegible] que nemoribus succisis, locatis Archiepiscopatus prædij[illegible] varijs tributis, permultisq; alijs cleri & prouinciæ suæ [illegible] pecunia, ab omnibus pene execratus in suam patriam Sa[illegible]: ibi in S. Helenæ castello, postquam 26. annis, & mensibus [illegible] a sua consecratione sedisset, a prima verò electione viginti nouem annis, 15. Kal. August. obijt. Maidestoniæ in Apostolorũ Petri & Pauli, nec non Thomæ Cantuarienſis honorem hospitale multis prædijs instructũ fundauit. Quod hospitale noui operis vulgariter dictum est. Hoc postea Willielmus Courtney Cantuarienſis Archiepiscopus in Collegium secularium sacerdotum mutauit. Vulgus eum sæpe vt vxoratum exprobrabat. Vinus multa magnificè magis quam pie gessit. Eodemq; modo moriens testamento singulis Abbatibus ad Cistercij capitulum accedentibus decem marcas leguit. Vt proximo post eius mortem capitulo quadringenti plures Abbates conuenirent. Huius tempore Palatium Westmonasterij igne penè totum deletum est. Et ciues Norwicenſes ob Monachorum odium Ecclesiã Cathedralem cum palatio incendunt. Annonæ item caritas parentes in multis locis ad liberos suos deuorandos compulit, modius enim tritici 12. sollidis, interdum etiam 16. æstimabatur. Prouidentia item Oxonienſis Academia diplomate regio confirmata est. His igitur calamitatibus & cruentis papæ rapinis, cuius authoritas iam tandem exosa regibus atque populo vacillare, & ad ruinam paulatim vergere cœpit, Bonifacij Archiepiscopatus ignominiosè & infœliciter gestus ac transactus est. Quo mortuo Papa Simonem de Mountfort Leycestriæ comitem, omnesq; qui cum eo occubuerant, quos ante excommunicauerat curia Romana, absoluit. Dicebat enim Romanam curiam in sententia contra eos lata fuisse deceptam.

An. 1270.

Matth. Paris. Hist. de Abb. de Furneys.

Hic Bonifacius vt moribus gestisq; peregrinus, sic nomine ipso & appellatione reliquis omnibus tam prioribus quàm eum sequentis Archiepiscopis fuit dissimilis. Id quod Radulphus de Diceto Ecclesiæ quondam Paulinæ Londinenſis Decanus, vir in Anglicana historia sui temporis peritissimus, qui ad Hubertum Archiepiscopum scribens ex illa tam longa Archiepiscoporum Cantuarienſium tot annis ductã serie, mirari se ait, ne duos vnquàm vno eodemque nomine appellari. Quod quidem vsque ad Huberti tempora, vt ipse annotauit, verum fuit. Nos verò qui 70. Archiepiscoporum vitas in hoc opere descripsimus multò magis mirari debemus, & animaduertendum esse duximus,

præterq; quod & hic Bonifacius, & quatuor post eum Archiepiscopi nominibus a cæteris omnibus distincti & discriminati fuerunt, ex illo toto septuagenario numero, ne mediam partem coniunctam Archiepiscopalem sedem tot annis occupasse, quot hic noster septuagesimus solus ad hunc annũ Dom. 1572. tenuit. Qui quot deinceps annis eum locum tenebit, in eius solius est cognitione atque potestate, qui suo arbitrio regit & custodit singula.

47. Robertus de Kylwarby, siue de Kylwerdeby.

An. 1271.

Petrus de Ickeham. Walterus Gisburnen.

Eodem anno quo Bonifacius Sabaudiensis Cantuariensis Archiepiscopus regno atque vita (vt diximus) cessit, tanti & tam copiosæ diffluentes imbres post fulgura atque turbines Cantuariæ consecuti sunt, vt incredibilis & a sæculis in illa ciuitate inaudita pluuia nõ modo agros sed ipsam pene ciuitatem inundauit. Die primùm toto atque sequente nocte aere tonante, nimbi confertim collecti obduxerunt tenebris ciuitatem, a quibus profluens pluribus diebus pluuia, greges & armenta ex agris abduxit, præsepia subuertit, ipsas arbores vi sua prostrauit, sæpe etiam radicitus auulsit. Hoc diluuium fames & annona caritas occupauit, famemq; contagio & pestis. Vt vulgus dicere ac existimare solebat: hanc diuinam cladem & vltionem ob Bonifacij permissa & perpetrata scelera Cantuariæ contigisse. Interea Henricus rex Clemente Papa mortuo, Romanaq; sede triennio penè vacante, aliquam alleuiationem intollerabilis illius iugi papalis sensit. Itaque modica sibi a papali exactione intercapedine concessa, tanquàm respiratione & paucorum dierum ab hostili direptione inducijs datis, cæpit illam excelsam & illustrem Westmonasterienſem Ecclesiam fabricare. Postea Nordouicum ad sumendam de his pœnã, qui (vt in Bonifacio diximus) in Cathedralem Ecclesiam et Palatium incendium miserunt, magnatibus suis sociatus profectus est. Ibi facinoris tanti duces flammis delenit, reliquos aut patibulis suspendit, aut equis distraxit. Qua peracta seueritate cum ad S. Edmundi Cœnobium diuertisset, lethali morbo correptus obijt, testamentũq; moriens nuncupauit, vt creditoribus solutis bonorum suorũ residuum distribueretur indigentibus. Paulo anteq; e viuis excesserit licentiam Monachis Cantuariensibus eligendi Willielmum de Chillinden Conuentus sui Subpriorem in Archiepiscopum Cantuariensem fecit. Is electus Romam ad Gregorium decimum, qui Vrbano iam mortuo successit, vt electio firmaretur profectus est. Sed Gregorius, vt maiorum suorum exemplo specimẽ aliquod in papatus sui primordio illius (vt nũcupant) plenariæ potestatis ostenderet, hominem apertũ atque simplicem vt electioni cederet facillima non suasione sed oratione coegit. Huius loco sine Monachorum consensu, simulans in Subprioris illius electione vitiũ manifestum, quod in suam potestatem ius conferendi transtulit, interuenisse Robertum de Kylwarby Cantuariensem Archiepiscopum pronunciauit. Hic Robertus gente Anglus, ab ineunte ætate Parrisijs educatus, artes illas ingenuas & liberales professus est. Quarum profitendarum gradu donatus in Angliam rediit, &

Thom. Walsingham. Nic. Triuet.

An. 1272.

Ex Archiuis.

fratrum

fratrum Minorũ, quiq́ (vt supra in Bonifacio cõmemorauimus) cum prædicatoribus Roma missis occultam Papæ in Anglia quæsturam gerebant, ordinem ingressus est. Horum ille non miles Gregorius, sed Antesignanus fuit nempe Prouincialis, cuius inter eos munus præcipuum & vberrimũ fuit. Nam quos reliqui fratres prohibuissent a sacris, hic solus (vt diximus) ex Papæ mandato restituit. Quod munus vndecim annis gratissimus Romanæ curiæ quæstor gessit. Hunc cum cedente atque repulso Willielmo, Papa sua voce tanquàm oraculo Cantuariensem Archiepiscopum declarasset, Monachi, quorum insolentia regibus sæpe (vt in Baldwino declarauimus) molesta, iam tandem ab ipso Papa, quem contra reges implorare consueuerunt, fracta est, ne ius eligendi amisisse viderentur, hunc Robertum a Papa Antistitem declaratum, etiam & ipsi eligunt. Ad eumq́ Londini cum illa fratrum minorum seu prædicatorum scaturigine agentẽ suum Subpriorem, qui electioni suæ corã papa renunciauit, Priorem Douorensem, & Officialem Cantuariensem miserunt, qui eum Conuentus nomine electum salutarent. At Robertus etsi Archiepiscopatum hunc papæ acceptũ tulit, vt Monachorũ gratiam & beneuolentiã colligeret; perhumaniter eos accepit atque tractauit, secumq́ de Ecclesia Cãtuariensis, negotijs consilium daturos octo diebus retinuit. Inter alia, consecrationis suæ diem primã quadragesimæ dominicã statuerunt, quæ illo anno in 4. Kal. Martij incidit. Eo die cõuenerunt vndecim Cãtuariensis Prouinciæ Suffraganei, reliqui se procuratoribus cõstitutis excusabãt. In quorũ præsentia a Willielmo Bathonensi Episcopo (nam Londinensis aduersa valetudine impeditus abfuit) in ipsa Ecclesia Metropolitica Cantuariensi consecratus est. In ipsa consecratione Prior Cantuariensis exegit ab hoc Roberto tria millia marcarum, quæ Conuentus Cantuariensis in electione Willielmi de Chillindon Supprioris Cant. electione consumpsisset, quæq́ Papa eidem Willielmo electioni renuncianti promisisset, proximũ Archiepiscopum Conuentui redditurum. Sed Robertus hac ab eo repetita pecunia in Priorẽ motus, inquisitione habita de moribus eius atque vita scrutatus est, vt eum Prioratu amoueret. Quod cum intellexisset Prior induxit Conuentum, vt ex tam grandi debito mille & ter centũ marcas Archiepiscopo remitterent. Quo concesso Archiepiscopus ab inquirendo destitit. Peracta consecratione rediit Londinum. Ibi mortuo (vt diximus) Henrico tertio, cum Edwardus eius primogenitus esset in Siria, multaq́ in Saracenos gessisset egregiè, Robertus Cantuariensis cum regni præsulibus & magnatibus in Nouo templo Londini congregatis Edwardum absentem dominum & Regem suum agnouerunt, eumq́ paternæ dignitatis successorem populo toti per Angliam præconum vocibus declarari fecerunt. Et ærarij custodes, regijq́ fisci procuratores & ministros, qui regni prouentus in vsus regios conseruarent constituerunt. Interea Edwardus primus cum de patris obitu accepisset, dimissis Acone stipendiarijs militibus in Angliam festinat, mariquè traiecto Siciliam applicuit. Ei Rex Carolus obuiam honorificè dedit, eumq́ Romam cõmitatus est. Vbi Edwardus cum Gregorio decimo familiari suo multa communicabat. Nam cum post Papæ Clementis mortẽ, qui Vrbano successit Romana sedes tribus pene annis Pontifice careret, Cardinales hunc Gregorium decimum (qui tum cũ Edwardo in castris & Christiana commilitia Acone fuit, & Theobaldus, Archidiaconusq́ Leodicẽsis dicebatur) Henrici regis Angliæ, & Edwardi filij sui gratia Romanum Pontificem elegerunt. Itaque magna ex illa militari familiaritate & coniunctione

Steph. Byrch. de Arch. Cant.

Petr. de Ickoham. Walt. Gisbor. Ste. Byrchint. Arch.

Chron. maior Tho. Walsing.

An. 1273.

An. 1274.

iunctione necessitudo atque amicitia inter Gregorium Papam & Edwardum Regem conflata est. Itaque Gregorius Edwardo ad eos sumptus quos in Syria fecisset recuperandos, potestatem concessit bonorum in Anglia quorumcunq; tam temporalium quàm spiritualium decimam partẽ a clero percipere. Egregium scilicet munus, cum de suo largiri nihil voluit, de alienis bonis sumendi veniam indulsit. Roma itaque huiusmodi Papæ beneficio affectus Edwardus Rex discedens ab Italia ducibus cum tubis & tripudijs per Hetruriam in Burgundiam ductus est. Ibi a proceribus Angliæ occursum ei fuit, qui Galliam magno honore & admiratione transeuntes tandem in Angliam appellunt. Cumq; iam paucis diebus in Reginæ matris, & Antistitum procerumq; suorũ consuetudine ad deliberandum de publicis priuatisq; negotijs fuisset, in Angliam a Gregorio Papa missus venit Romanus quidam clericus Raymundus natione Guasconus, cum authoritate viros Ecclesiasticos papalibus animaduersionibus compellendi decimam tam temporalium quàm spiritualium Edwardo regi soluere. Ex qua sine mora collecta pecunia Rex perexiguam tulit partem. Raymundus enim (qui nomine regis huic conficiendæ pecuniæ præfectus fuit) Papalis potius & Romanæ cupiditatis, quàm Regiæ necessitatis quæstor existimari iure debuit. Qui cum rationes retulisset pro suis in hoc negotio expensis atque opera non modicam portionem detraxit, deinde Papæ domino suo donum tanto Pontifice dignum exhiberi postulauit. Quæ duæ rationes, hanc tam copiosam pecuniam penè totam absorpsit, vt regi ex præsulum benevolentia vix aliquid regijs dignum gratijs relictum sit. Cumq; hoc exemplo Gregorius Papa in Christianas Ecclesias Romano more grassandi occasionem nactus esset, Concilium generale indixit Lugduni, vbi cum inutiliter de coniungenda Græca cum Romana Ecclesia multa acta essent, illiusq; coniunctionis ex Paleologi Græcorum Imperatoris & Episcoporum Græcorum literis ad Papam datis spes inanis, astu Gregorij totum concilium lactauisset, decretum fuit, vt toto proximo septennio prouentuum Ecclesiasticorum decima pars in terræ sanctæ subsidium solueretur. Cuius (vt patebit postea) cum quæstores a papa constituti essent, in Romanam auaritiam non illius negotij expeditionem aut curam tota conuersa est.

Wal. Gisborn. Petr. de Ickeham.

Hanc decimam cum Gregorius postulasset, deliberandi diem Archiepiscopis, Episcopis, Prælatis statuit, quo vel consentirent, vel dissentiendi causas & rationes ostenderent. Adueniente die pleriq; contradicere non ausi apertis suffragijs assensi sunt. Inter quos Robertus Kylwarby Cant. Archiepiscopus ab ipso (vt diximus) papa constitutus. Pater inquit sancte, Opus & creatio manuum vestrarum ego sum, & Ecclesia mea Ecclesia vestra, bona mea, bona vestra sunt. Disponite ergo de Ecclesia mea, & de bonis meis, sicut de bonis proprijs. Inter cæteros autem qui contradicere statuerunt, erat Simon quidam de Mepham Decanus Lincolnienſis. Qui papæ tradidit schedulam excusatoriam, Angliæ Ecclesiæ expilationes diuturnas & varias continentem, quibus ita deiecta & depressa, vt vix aut ne vix quidẽ assurgere aut se attollere posit. Cui perlecta schedula papa. Dictasti schedulã hanc D. Decane? Et ille pater sancte ego dictaui & scripsi. Et Papa. Nunquid consentis & tu, vel contradicis? Et ille Domine non contradico. Et papa: aliud est non consentire, aliud non contradicere. Quid igitur, consentis? Eodemq; iterum modo respondit. Domine non contradico. Cumq; aliter non responderet, priuauit eum dicto citius omnibus

Verb. Gisbor. & Ickeham.

Verb. authorũ prædictorum.

bus beneficijs Ecclesiasticis. Cuius metu cateri sine contradictione assensus suos præbuere. Tandem ipse Decanus ne solus dissentire videretur, & dignitates amitteret, vnà cum reliquis assensus est, & elapso triduo beneficijs suis restitutus. In hoc concilio Gregorius multas constitutiones, quæ in certis Decretalium titulis digessit, quæq; Gregorianæ constitutiones appellantur, tulit.

Hoc anno Thomas Aquinas curiosus magis & subtilis quàm solidus Theologus in quodã Cisterciensium Monachorum Cœnobio, quod Noua fossa dicebatur obijt. In eoquè concilio papa quo facilius in oppressos antehac iniurijs Anglos sese insinuaret, Edwardum regem ob terram sanctam sua præsentia & aduentu seruatum infinitis laudibus extulit. Huius decimæ solutione a clero promissa Concilium statim a Gregorio dissolutum est. Iamq; in Anglia apparatus splendidi ad regem & reginam Eleenoram regijs sacris initiandos instituti sunt. Qui Westmonasterij a Roberto Cant. Arch. 14. Kal. Septemb. regijs coronis insigniti, atque sacrati sunt. Interfuerunt his solennijs regina mater Regis, Comitum, præsulum nobiliumq; pariter & ignobilium copiosa frequentia. Ex alienigenis autem Alexander Scotorum rex, & Dux Britannia. Quorum vtrique in vxores suas susceptis duabus regis sororibus affines regi fuerunt. Sed horum coniugibus subita ereptis morte accidit, vt nuptiarũ gaudia lugubres exitus sortita sint. Posteaq; in vigilia S. Nicholai, terræmotus, fulgura, & tonitrua, Dracoq; igneus & Cometa Anglos terruere, in qua tempestate Regis Iusticiarij, dum ad tribunalia in aula Westmonasterienſi accederẽt, ad Crucem lapideam quæ **Charing Crosse** appellatur, consistere ibiquè terrore perculsi cõsidere coacti sunt, sequutaq; hũc terrorẽ est lues ex oue morbida ex Hispanijs importata, quæ monstri similis, & ouium inusitata magnitudine instar biennalis bouiculi fuit, dum in Anglia cum onilibus gregibus permisceretur, eos illata contagione infecit. Hæc lues 28 annis durauit. Interea Robertus exacto iam 1. suæ consecrationis anno vetera Cantuariensis curia, quæ in arcuato Londini templo celebratur, statuta a multis Cantuariensibus Archiepiscopis antiquitus sancita, desuetudine penè adumbrata renouauit, omniaquè breuiter quinque articulis complexus est. Deinde suæ Prouinciæ clerum ad nouum templum conuocauit, cui concilio etiam Eboracensis Archiepiscopus accersitus interfuit. In hoc Concilio Lewelyn Griffini filius Princeps Walliæ, quia mãdatis Regijs obtemperare recusauit, totius Synodi decreto excommunicatus est. Et cum ad pertinaciam dicti principis compescendam bellum Edwardo Regi necessario suscipiendum esset, militumq; delectus habendus, ciuibus Cantuariensibus duodecim equites imperauit. Illi Monachos rogant, vt ex suis bonis horũ militũ sumptibus conferrent. Id Monachi sine regis & Archiepiscopi sui authoritate & consensu facturos negant. Itaque cõmoti ciues inierunt inter se iuramento fœdus se indignis modis Monachos molestaturos.

Primò omnes Monachorum in vrbe Cantuariensi inquilinos ex omnibus vrbanis illorum prædijs proscriptione ejecturos, omnes eorum [illegible] percepturos, & daturos pauperibus. Deinde edicturos ne quis Cantuariensis cum Monachis quocunque modo contraheret. Ad hæc se quacunque in re Monachorum causa importuna aliunde essent distracturos. Monachis præterea quos cepissent detracturos ad corporis nuditatem & ignominiam vestes. Monasterium ipsum valle atque fossa profunda, vt ingressus & egressus omnis prohiberetur, circumsepturos. Ad Thomæ delubrum peregrinantes

Flor. An.1275.

Flor. Petr. de Ickeham. Gisborn. Walsingh.

An.1276.

An.1277.

In Record. Cant. Monac.

iureiurando adacturos, ne pecunias offerrent. Ad extremum vt equites ad regem mittendi Thomæ delubrum inuaderent, & ex eo exquisitissimos annulos vi ablatos digitis gestarent. Hic autem ciuium Cantuariensium in Monachos sæuus conatus a Roberto leni & benigna suasione repressus est. Inerat enim huiusmodi illa tũc temporis ignaris hominibus grata de superstitiosis nugis dicendi suadela. Iamq; Monachi post fratrum & prædicatorum in Angliam aduentum (vt ante diximus) regi atque populo præ illis despectui esse cœperunt. Hoc pacato tumultu, totam Cant. Prouinciam visitationis iure peragrauit, sequè donis non imperitando, sed artificiosè vt sui ordinis fratres solebant suadendo locupletauit. In hac visitatione Academias ipsas Metropolitica authoritate ingressus est. Et Oxonij in scholis non modò de Theologia, sed de Philosophia, atque Logica argutè disceptauit. In quibus artibus multas Oxonienſium opiniones & sententias tanquàm minus probabiles reprehendit atque refellit. Quas opiniones Iohannes Peckam qui eum in Archiepiscopatu proximè sequutus est instituta cleri Synodo, cum inania tantum & inepta Sophistarum essent deliria, tanquàm hæreticas & a fide Christiana abhorrentes condemnauit. Eodem anno fratrum Minorum Cœnobium ex veteri Londinensi Turri ad occiduum ciuitatis partem quondam posita, ipsaq; vetustate demolita, grandi a prouincialibus fratrum Minorum solicitatione collecta pecunia construxit. Huius occidentalis turris reliquias, quæ in lapidibus & cemento fuerunt, ad reparandam Templi Paulini Cancellam incendio deletam Londinensi quondam Episcopo Willielmus Normannus concessit. At Robertus hoc extructo & condito ad Minorum fratrum commodam habitationem Cœnobio, iam locuples atque dives, a Nicholao tertio Papa, inter quem & Gregorium Adrianus quintus interceßit, Romam ad præcium participandum accitus est, ab eoquè Cardinalis Hostiensis, & Portuensis Episcopus creatus. Qui Cantuariensi Archiepiscopatui non tam sponte cessit, quam vt alium sui ordinis atque loci virum illius scaturiginis minorum in Anglia fratrum, sicut ipse fuerat prouincialem loco suo a papa surrogari procuraret. Scripsit in Theologia, Logica, atque Philosophia acutè permulta, quibus de rebus vinus sæpe eodem acumine disserere consueuit, eosquè libros diuulgauit. Simulatquè ad Cardinalatum, & Episcopatum Romæ gerendum accessit correptus graui morbo fuit, ex eoquè paucis postea diebus Vitribij interijt, vbi humo conditus iacet.

Vide supra in Edmundo.

An.1278.

An.1279.

48. Iohannes Peckam.

VAm gratiosus fratrum minorum & prædicatorũ (qui in Angliam, sedentibus, vt diximus, Edmundo, & Bonifacio, a curia Romana nouæ religionis prætextu missi sunt) ordo Papis habebatur, non modò ex antegresso Roberto Kylwarby, sed ex hoc fratre Iohanne colligemus. Namq; his fratribus prævalentibus, Monachi in quibus omnis vita sanctitas, & purissimus Dei cultus inesse antea putabatur, hoc nouo a Papa suscitato religiosorũ numero ignaui & desidiosi, ideoquè inutiles atque putidi censebantur.

bantur. Horum igitur aucta & illorum extenuata tam regi quàm papæ gratia, cum Robertus ex illo fratrum grege primus Cantuariensis Archiepiscopus, Cardinalis & Portuensis Episcopus a Nicholao Papa creatus Cantuariensi Archiepiscopatui cessisset, papa eundem Archiepiscopatum Iohanni Peckam, Monachis Cantuariensibus non modò non requisitis, sed etiam inuitis contulit, cumq; sine Suffraganeorum præsentia Romæ in curia consecrauit. Nam Monachi Iohannem Burnel Bathoniensem Episcopum regni Cancellarium postularunt, qua postulatione spreta & contempta Iohannes in Archiepiscopatum Papali voce tanquàm fulmine immissus est. Hic Archiepiscopatum gerens illius versuti ordinis nomen retinuit, nec aliter quàm frater Iohannes appellari voluit. Natus in Sussexia obscuris parentibus fuit, & in Cœnobio de Lewes puerilem institutionem accepit. Postea Oxonij studuit, vbi fratrum etiam ordinem ingressus est. Cuius ordinis paulò post, exemplo Roberti Kylwarby cui successit, Prouincialis præficiebatur. Quem locum cum aliquandiu tenuisset Lutetiam Theologiæ studio motus profectus est. Inde Lugdunensis Canonicus electus Lugdunum migrauit. Quæ dignitas tanquàm iure Cantuariensis Ecclesiæ a Cantuariensibus Archiepiscopis vsque ad Henrici quinti tempora retenta est. Lugduni autem cum esset, iuri ciuili atque Pontificio operam dedit. In quibus vt vberiores haberet progressus, Italiæ Academias perlustrauit. In his cum diuturnam operam posuisset multumq; profecisset Romanam curiam adijt. In qua causas tanta iuris peritia tractauit, vt sacro papæ palatio causarum auditor a Papa præficeretur. Ipse de se scribit in literis ad Lincoln. Episcopum datis se Parrisijs, & in Anglia, & in Romana curia multis annis publicè legisse. Gestu, incessu, & sermone glorioso ac elato, animo tamen benigno atque liberali fuit. Cumq; magna ex more solẽnitate atque pompa Cantuariæ in throno ac sede Archiepiscopali collocandus esset, literis suis Winton. Exon. Wigorn. Bathon. Norwicen. Hereforden. Cicestren. Roffen. Landaff. Episcopos, Abbatesq; ac Priores suæ prouinciæ locupletiores interesse, ac tam magnifico conuiuio carnem ferinam volucres, pisces, & eiusmodi munera exhibere iussit. Deinde (vt diximus) cum Robertus Kylwarby se Archiepiscopatu abdicasset, hic Iohãnes frater oraculo Papæ Nicholai an. 1278. dominica prima quadrag. Archiepiscopus Cant. creatus, & in Angliã ad suam sedẽ missus est. Monachi Cant. hanc in Archiepiscopatu conferendo papa iniuriam, qui regia æquissima iura ferre non poterant, inuiti perpessi sunt. Hic frater Iohãnes, vt Robertus Kylwarby in concilio Gregorij decimi ante fecit, subinde se papæ creaturam, papamq; suum creaturem agnoscit. Sed dirus ille creator, suã creaturam in primo Archiepiscopatus ingressu exactis quatuor marcarũ millibus diripuit penequè destruxit. Qua de re his verbis ad papam suum creatorẽ, cuius cœlum Romæ situm cum omnipotentia existimabatur, scripsit. Ecce me creatis, & quanto creatura a suo naturaliter appetit perfici creatore, sic in meis oppressionibus censeo per vos recreandum. Sane nuper ad me peruenit cuiusdam executionis litera horribilis in aspectu, & auditu terribilis, quod nisi infra mensem a festo beati Michaelis mercatoribus Lucanensibus cũ effectu de quatuor millibus marcarum quæ in Romana curia contraxi satisfactum, ex tunc sim excommunicationis sententia innodatus, & in Ecclesia mea, & alijs maioribus, pulsatis campanis, accensis candelis, excommunicatus denuncier singulis diebus dominicis & festiuis. Hanc tam grandem solutionem impossibilem sibi

An. 1279.

Vide in suo Regist. fol. 219.

Nic. Triuet.

Arch. fol. 157.

In literis ad Papã scriptis. Vide Arch.

Verb. ipsius Epist. in Arch.

sibi futuram rescribit. Quoniam & Robertus Kylwarby discedens Ecclesiæ Cantuariensis bona secum abstulisset, & ante eum Bonifacius ædificia Archiepiscopalia caduca & ruinosa reliquisset, & rex vnius anni redditus retinuisset, & sibi ad vnius anni sumptus sustinendos mutua sumenda esset pecunia. Quæ in Anglia tam crebris solutionibus exhausta haberi vix aut ne vix quidem poterat. Et ad Gentilem quendam suum in Romana curia familiarem scribit, se coactum ad accipiendum mutuo duo millia marcarum pro introni-
zationis suæ sumptibus octauo Idus Octob. proximi faciendis. Illa autem papalis cautela, vt hi, quibus pecunias mercatoribus suis soluendas imperaret, agnoscerent se eas ad suos vsus mutuos prius accepisse, non noua iam fuit, sed a
Vide supra in Bonifacio. Ruffando quondam (vt in Bonifacio antea diximus) papæ in Anglia quæstore callidissimo in vsum, nouo exemplo introducta. Iohannes sæpe atque multa non modò papæ, sed Cardinalibus, suoquè quondam confratri atque prædecessori Roberto Kylwarby vt ab hac solutione liberaretur scripsit, quod cũ impetrare non poterat, datus ei est post diuturnam intercessionem ægre tandem vnius anni ad soluendum dilatio. Interea Robertus Kylwarby Anglicanis (vt diximus) spolijs locuples in dignitatis suæ culmine positus, cuius vsuram perexiguo percepit tempore, Romæ vita functus est. Quo mortuo atque intestato frater Iohannes Peckam ad papam qui intestatorum bona, pauperibus & pijs vsibus ipso iure pontificio concessa sibi reseruauit, de restituendis Cantuariensi Ecclesiæ 5000. marcis, quas Robertus Romam discedens ab eadem Ecclesia iniustè abstulisset, literas dedit. Ad quas etiam repetendas procuratorem Anselmum quendam suum constitutum cum multis ad Cardinales mandatis misit. Etsi mirum videri possit hominem satis astutũ atque callidum, quique ipsas Romanas versutias longè edoctus tempore cognouisset eiusmodi expectatione atque spe decipi voluisse. Præsertim cum suo exemplo ex antedictis quatuor marcarum millibus papam non reddendis, sed exigendis rationibus assiduam dare operam intellexisset. Sed dum hac petitione liberari se saltem ab illa 4000. marcarũ præstatione sperabat, prouisdem soluendis, literis nouis Papales execrationes minantibus illico interpellatus est. Quo quasi imperato sibi silentio re perinde atque spe excidens deinceps conticuit. Iamq; ad prouinciam regendam conuersus
An. 1280. concilium cleri Lamethi celebrauit. In quo non Euangelij prædicationem, sed Lugdunensis Concilij a Gregorio decimo sancita, & Othonis atque Octoboni Romani pontificis Legatorum decreta (de quibus in Edmundo & Bonifacio antea diximus) religiosissimè obseruanda præcepit. Præterea leges Ecclesiasticas sexdecem nouas condidit, quæ inter prouinciales constitutiones continentur. Hoc concilio durante Eboracensis Archiepiscopus dum vt regem adiret,
Flor. Cantuariensem prouinciam cruce ante se gestata ingressus est. Ea res (vt sæpe antea diximus) magnarum inter Archiepiscopos contentionũ causa sæpe fuit. Itaque Iohannes Cant. editis per totam suam prouinciam promulgatis sub excommunicationis pœna iussit, ne quis Eboracensi aut suis famulis esculenta, poculenta, seu quæcunq; ad victum necessaria ministraret, ullíusue publici aut priuati negotij commercium cũ illis haberet. Cuius rei seueritate cum aut prouincia infectis negotijs exeundum, aut fame pereundum esset Eboracensibus, crux illa tanto fastu erecta, humiliter deposita & deiecta fuit. In eodem concilio exemptos quos vocant, qui Metropolitani iurisdictione contineri, eiusquè iussu ad concilium accedere recusarunt, excommunicationis atque suspensionis

pœnis

pœnis afflixit. Inter hos Weſtmonaſterij, S. Albani, S. Edmundi, & Waltami Cœnobiorum Abbates tanquàm reliquorum duces prouocabant ad papam, quibus magnus per Cant. prouinciam exemptorum numerus adiunctus adhæſit. Sed cum Cantuarienſis Archiepiſcopi vim ac potentiam ſuſtinere nõ poterant, appellatione deſerta in eius poteſtatem & miſericordiam ſeſe committebant. Concluſo autem & dimiſſo illo concilio prouinciam totam viſitando perluſtrauit, magis vt de ſingulis Eccleſijs totiuſq; prouinciæ ſtatu certior fieret, quàm vt ſeueritate aut Eccleſiaſtica diſciplina vteretur. Cuius lenitatis atque moderationis cauſæ perhibentur, quòd primo ingreſſu prouincialium ſuorum beneuolentiam captauit, ideoquè durius adhuc cum eis agere noluit. Deinde quòd bello a Cambris in regem Edwardum moto, Iohannes in Cambriam vt ſedaret tumultum rege ipſo (vt aſſeruit) inſcio ſeceſſit. Hoc bellum a Leolino Griffini filio Walliæ Principe fratre ſuo Dauide inſtigante, nec non ariolis quibuſdam Cambrenſibus, qui principi ſuaſerunt iamiam fore vt Bruti diademate, prout Merlinus quondam vaticinatus eſt, inſigniretur, totamq; Britanniæ Inſulam ſolus regeret, ſuſceptum eſt. Etſi Leolinus eiusquè frater Dauid ſcriptis ad Iohannem Cant. cum in Cambriam veniſſet literis, affirment ſe arma ſumere, quòd contra inita fœdera regij Iuſticiarij & Balliui Cambros iniurijs nõ tollerandis toties affeciſſent, vt mori, & in acie perire malint quàm vitã in ſeruitute atque tyrannidè moleſtam ducere. Itaque cum Iohannes de pace concilianda in Snowdonia Cambriæ prouincia diu ſed fruſtra tractauiſſet, in Angliam rediit, excõmunicationiſq; ſententiam Oxonij, vt in Bonifacio ante diximus, in pacis regiæ violatores latam contra Leolinum & Dauidem eorumq; milites promulgauit. Sed antequàm in Cambriam pedem intuliſſet, veritus ne vi retineretur, nec redire facile cum vellet poſſet, R. Burnell Bathonienſem Epiſcopum, quem (vt ante diximus) Cant. Monachi in Archiepiſcopum poſtularunt, vicarium ſuum, & adminiſtratorem ſuæ prouincia generalem conſtituit. Et vt Cambros aliquo merito deuinciret, multos ex ea prouincia clericos indoctos, egentes, atque peregrinos nouo ſuperſtitionis modo inſtituto, in Angliam miſit. Codices enim Euangeliorum ornatè & curioſè in membranis ligatos ſingulis dedit, his qui inſcitia literarũ pronunciare aliquid ex illis non poterãt vt ſaltem quarundã inſtar relliquiarum manibus geſtarent populoquè oſtenderent, præcepit. Tum literas ad multos dedit, in quibus rogauit, vt hos Cambrenſes clericos Euangelium non ore proferentes, ſed digitis baiulantes reciperent, & ad eleemoſynas percipiendas circumire permitterent. Ili itaque Codices Euangelij ſcripti circumducentes, eos inſano & amenti ſine doctrina vulgo non ſine admiratione, & ſtupore idiomate ſuo Euangylion Euangylion clamantes oſtendebant. Qua ſuperſtitione Angliæ deluſa plebs ignaros & ignotos homines multis donis affecit. Rebus his in Cambria geſtis, Edwardus rex armata & militari manu Cambriam inuadit. Ibi tum Edmundus quidã ſtrenuus miles cum Leolino ſubitò conflixit, eumq; fuſo exercitu trucidauit. Fractiſq; Cambrorum iam animis Dauid, qui ſuis impoſturis has turbas concitauit, paulò poſt a regijs ſatellitibus captus, & regi traditus eſt. Amborum capita palis longis ſuperpoſita, & in altitudinem erecta ſupra pontem Londinenſem more proditorum fuerunt. His ſuperatis ducibus tota Cambria in regis Angliæ ditionem ſe protinus dedit. Cuius rei euentus ſuæ ſpei, & expectationi quam ex Merlini vaticinijs colligebant, planè contrarius accidit. Vt victoria quam

Flor. An. 1281. Arch. An. 1282. Flor. Vide Arch. Thom. Walſingham. Arch. Arch. Flor.

ſibi ſtatuerunt euenturam a Deo concederetur Anglis. Poſt hanc victoriam Cambri quondam partem ligni eius crucis, cui ſeruator noſter Iheſus Chriſtus affixus fuit, regi obtuliſſe perhibentur. Subingata itaque Wallia Rex Northamptonæ Parliamentum tenuit, ad quod Cambriæ Barones acceſſerunt, re-

Wal. Giſborn. Petr. de Ickeham.

gique fidem & homagium iureiurando dederunt. In hoc Parliamento illa de Manu mortua lex, ne omnes ſoli poſſeſſiones in Eccleſias tandem tranſferantur lata eſt. Cuius ferendæ legis fratrum & prædicatorũ auaritia, qui poſſeſſiones acquirere contra ſuum inſtitutum cœperunt, cauſam dedit. Deinde Aimarus quidam de Monte forti clericus, quem rex Cambrenſis belli reum ſuſpicabatur, & carceribus incluſit, intercedente Cant. Archiepiſcopo cum ſuis Suffraganeis, ſimulquè fideiubente ne quid detrimenti ab eo Reipublicæ inferatur, liberatus eſt. Is Romam ſe ad Papam contulit, & abiecto Papæ authoritate clericatu ſe addixit infauſtus militiæ. Paulò enim poſtquàm ſe armis enſeq; cinxiſſet, nullo geſto aut ſuſcepto diſcrimine obijt. In hoc Parliamento Iohannes Cant. Arch. cum rex a clero decimam prouentuum Eccleſiaſticorum ad ſumptus in Cambria factos recuperãdos toto proximo triennio ſibi ſolui petijſſet, viciſſim petijt vt iura & priuilegia vetera pro Eccleſiaſtica immunitate a Britannorũ, Saxonum, & Dacorum regibus antiquitus tributa, quæ in S. Edwardi & Canuti Regum Legibus deſcripta, ab Willielmo Normanno approbata, ab Henrico primo

Arch.

in controuerſiã vocata, ſed ab Henrico ſecũdo reiecta & poſthabita fuere, iam tandem authoritate regia, omniumq; in eo Parliamento conſenſu firmarentur. Cuius rei deliberatio decima iam conceſſa in aliud tempus dilata eſt.

An. 1283.

Hoc itaque dimiſſo Parliamento, Iohannes Cant. Arch. prouinciam diligentius quàm ante fecit viſitari, criminaq; ac delicta prouincialium accuratius explorare, ſeueriuſq; animaduertere ſtatuit. Viſitationẽ hanc ſuſcepturus, proſpiciendum ſibi maximè putauit, vt papæ ne ab eo turbaretur in quibuſcunque mandatis obſequeretur. Diximus ante in Roberto Kylwarby, Papæ Gregorio 10. conceſſum in Lugdunenſi concilio decimale ſubſidium ad recuperandam terram ſanctam. Hanc decimã in Anglia Edwardus 1. collegit. Papa id agrè tulit ab alio quàm a ſe aut a ſuis collectoribus hanc pecuniam perceptam fuiſſe. Itaque vt conſtare omnibus poſſit qua dominatione ac potentia non modò in clerum, ſed in reges ipſos Romanus pontifex elatus ſit, & quibus obſequijs ipſos Epiſcopos ſibi arctauit, vt ſua mandata in ipſos reges peragerent, ex vnis literis hic inſertis a papa ad hunc Iohannem ſcriptis, quibus imperat vt regem ſub interdicti pœna, cuius atrocitatẽ Anglia Iohanne rege (vt diximus) regnante ante ſenſerat, a dicta ſolutione ceſſaret. Quod mandatum Iohannes celeriter & ex præſcripto, Papale imperiũ magis q̃ regale metuens exequutus eſt.

¶ *Literæ directæ D. Papæ & Cardinalibus.*

An. Dom. 1283. Edwardi primi. 11.

Ordinationis Epiſc. quinto.

SAnctiſſimo patri ac Domino Martino Dei gratia ſacroſanctæ Romanæ ac vniuerſalis Eccleſiæ ſummo Pontifici. Frater Iohannes permiſſione diuina ſacerdos Cantuar. inutilis, cum omni reuerentia & honore pedum oſcula beatorum. Sanctitatis veſtræ literas duodecimo Kal. Nouemb. recepi London. ſub forma inferius annotata.

Ex Regiſt. eius fol. 66.

" Martinus *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei venerabili fratri Archiepiſcopo*

copo Cantuar. Salutem & Apostolicam benedictionem. Intellecto nuper quòd
charissimus in Christo filius noster, (Edwardus) Rex Anglia illustris pecu-
niam decimæ in regno Angliæ per Lugdunen. Concilii terræ sanctæ concessæ
subsidio, quæ per collectores a sede Apostolica deputatus in sacris & tutis locis
depositæ, sub fide iugiq; custodia servabatur, de locis ipsis, sigillis seriq; violen-
ter effractis, quibus loca eadem firmabantur, motu proprio, pecunia præfatæ
custodibus renitentibus & invitis totaliter amoveri, & ad certum locum pro
suæ voluntatis libito, non absque magna divinæ maiestatis offensa, multo- Scilicet.
què Apostolicæ sedis contemptu, ac eiusdem terræ grani dispendio fece-
10 rat asportari: mirati fuimus non modicum & turbati, cum sine nostra & ip-
sius sedis licentia speciali attemptare tolio minimè debuisset. Vnde nos præfato O Impuden-
regi nostras sub certa forma dirigimus literas, inter alia continentes, vt ipse tiam.
diligenti meditatione considerans, quantùm in hoc suum offenderit creatorem,
cuius in hac parte negotium agitur, quantum Romanam Ecclesiam perturba-
rit, quantumue læserit famam suam, pecuniam ipsam in locis de quibus exti-
tit, de mandato dominici regis amota faciat, sublata difficultate qualibet, ex-
cusationibus seu rationibus in literis regijs nos super hoc transmissis, expressis
nequaquam obstantibus, quas omnino friuolas duximus reputandas, cum in-
tegritate restitui seu reponi, vlterius a similibus abstinendo, ac etiam Eccleśia-
20 sticas aut alias quascunque personas, penes quas prædicta pecunia est deposita,
vel eam deponi contigerit per Apostolicam sedem, pro terræ iam dictæ com-
modis disponendam, per se vel per alium seu alios nullis impetendo molestijs,
nullis vexationibus perturbando, illam in hoc efficatiam & sollicitudinem im-
pensuram, vt debitæ restitutionis celeritas asportationis indebitæ vsum redi-
mat, & sedis prædictæ gratia quam libenter ad filios deuotos extendimus, cir-
ca eam non immeritò augeatur. Nec ipsum latere volumus, quod quantum- Vide charitatẽ
cunq; personam eius sinceris affectibus prosequamur, regioquè libenter defera- Papalem magnis partam pe-
mus honori, nequaquam pati poterimus, cum non sit deferendum homini plus cunijs.
quàm deo, quin super hoc si opus extiterit, aliud remedium apponamus. Volu-
30 mus igitur & fraternitati tuæ per Apostolica scripta in virtute obedientiæ di- Vnde hoc
strictè præcipiendo mandamus, quatenus ad eundem regem te personaliter con- Papæ.
ferens, ipsum iuxta datam tibi a Deo prudentiam, ex parte nostra diligenter
moneas & inducas, vt infra vnius mensis spacium post monitionem tuam,
prædictam pecuniam in locis eisdem iuxta literarum ipsarum tenorem, cum
integritate restitui faciat seu reponi, apertè prædicens eidem quod cum tan-
tum & tam graue dicta terræ sanctæ dispendium nolimus, sicuti nec debe-
mus, alequatenus sustinere, nisi huiusmodi monitioni parere curauerit, tam
contra eum quam terram suam pront qualitas facti exegerit, & expedire vi-
derimus procedemus.

40 Et quia huiusmodi negotium potissimè incidet cordi nostro, volumus vt Vbi thesaurus
de monitione tua, & ipsius regis responsione, ac alijs quæ super hoc egeris cum ibi cor.
eodem, confici facias duo publica similia instrumenta, quæ nobis per latorem
præsentium mittere non postponas. Nihilominus significaturus nobis plenariè
quicquid super permissis duxeris faciendum, vt per te super hijs informati ple-
niùs & instructi, tutiùs & efficatiùs in hac parte procedere valeamus. Dat.
apud vrbem veterem. 3. Non. Iulij. Pont. nostri. an. 3.

Creaturæ Papæ promptum in regem obsequium.

HVic igitur sanctitatis vestræ mandato vires & vota subijciens reuerenter requisito indilatè rege prædicto repertoq́, in finibus Walliæ, post literas vestras eidem directas, quas ipsius intuli manibus, literas etiam vestræ beatudinis mihi missas, coram ipso & magnatibus suis tunc præsentibus exposui vulgariter & apertè, tandemq́, expositi authoritate mandati regem ipsum monui super tribus.

Primò vt pecuniam decimæ suis iussionibus asportatũ faceret integraliter infra mensem ad pristina loca custodiæ reportari, tanta deuotionis promptitudine, quæ posset asportationis maculam expiare.

Secundò vt de cætero a talibus ausibus penitus abstineret, adiungens quod licet ipsum Apostolica clementia in charissimorum filiorum numero complectatur, si tamẽ ipsum contingeret in talibus offensionibus de cætero inueniri, nec posse eam nec velle virgam ei correctionis subtrahere, ne parcendo homini, diuinis iniurijs quas non corrigeret assentiret.

Charitas.

Madesi.

Tertiò ne custodibus vel depositarijs pecuniæ memoratæ aliquid huius occasione molestiæ vel grauaminis irrogaret. Quibus silenter ac reuerenter auditis, tandẽ cum suis deliberatione præhabita ad sibi proposita sic respondit.

Ad primum inquiens, quoniam non fuisset necessarium pro hac causa summum pontificem nobis suas literas destinasse, nec Archiepiscopum ad regiam accessisse præsentiam, cum penè duobus elapsis mensibus pecuniam prædictam insserimus restitui cum effectu.

Ad secundum subiungens, quòd nihil indebitum intendebat de cætero contra Ecclesiam attemptare.

Ad tertium, miramur asserens, quare ad illos custodes iubemur specialiter innocentiam custodire, cum nostri sit propositi inmobilis conceptio, sicut & debitum regiæ dignitatis nullum lædere pro viribus innocentem. Demum iuxta mandati vestri beneplacitum pater sanctè feci fieri publica instrumenta, præcepta vestra reuerenter & diligenter sicut potui in omnibus executus. Adhæc nouerit vestræ prouidentia sanctitatis, quòd licet communiter fidedignis testimonijs astruatur, quòd prædicta pecunia sit iuxta iussionẽ regiam suis custodijs restituta, huius tamen præcisa veritas sciri non poterit, nisi per illos qui ipsius nouerunt pondus, numerum, & mensuram. Custodiat dominus incolumitatem vestram Ecclesiæ suæ sanctæ per tempora longiora. Scriptum penultima die Nouembr.

Rex minis Papæ perterritus, & sic subsellium eius.

In visitatione autem quam peractis papæ mandatis exorsus est, primùm Iudæos in perpetuum exilium acturus scripsit Episcopo Londinensi, vt eorum omnes Synagogas euersas & demolitas solo adæquaret. Quod decretum paulò post rege procurante mitigatum est, ac Iudæis permissum vnum templum in publico aliquo ciuitatis loco, in quo suos ritus amputata tamen ceremeniarum multitudine celebrarent. In hac visitatione crimina & excessus permultorum clericorum atque laicorum acriter castigauit. Primùm quia plura beneficia retinendi licentia in Anglia impunè contrà iura permissa clericis fuit, eam non ab infimis modò, sed a summis sumpto supplicio eradicauit. Nam Richardum Mere sacræ theologiæ professorem Episcopum Wintoniensem electum, nec non Iohannem Kyrkey capellanum regis ad Lichefeldensem Episcopatũ etiam electum, quia in beneficijs plurales ante fuerant, cõfirmare noluit sed reiecit. Quo-

Archiui.

Arch. fol. 142.

rum

rum vtrique cum ad papam appellaſſent, appellationes longo tempore proſequuti eas tandem tædio deſerere, & indicatæ a Iohanne contra ſe ſententia ſtare inuiti coacti ſunt. In huius autem locum Iohannes Pontiſarius ab ipſo Papa Wintonienſis Epiſcopus creatus eſt, qui Wintonienſes Monachos grauiſſimè infeſtauit, & Epiſcopatus iura atque prædia mirum in modum ex Monachorum ſpoliis auxit, vt ex illius Eccleſiæ monumentis apparet. Cumq; hos in iure viciſſet, inferiores clericos qui plura beneficia ſimul tenebant aggreſſus eſt. Quos omnes vno beneficio contentos eſſe compulit. In quo propoſito ſtetit durior, quòd Romæ Cardinales quidam, vt ex eius literis intelligi poſſit, eum coram papa accuſaſſent, quòd hunc Anglicani cleri exceſſum mitius tolleraſſet. Quam iniquam criminationem vt vitaret, plurales non modò beneficijs amouit, ſed huiſmodi maledictis, Filios Belial, contemptores canonũ, vſurpatores, & beneficiorum ſacrilegos appellat. Nec minus in plurales quàm in abſentes & non reſidentes acris index fuit, a primis & elatiſſimis exorſus. Epiſcopum Lichefeldenſem peregrinum & Anglicanæ linguæ ignarum, ideoque extra ſuum diocæſim commorantem edicto publicato monuit, vt ſub amotionis pœna ad Epiſcopatum rediret, ibique reſideret. Cumq; iam veniſſet, eum acerrimè increpauit, quòd etſi idiomatis inſcius paſcere ſuæ Diocæſis gregem verbi prædicatione nequiſſet, præſentia tamẽ ſua eleemoſynis & liberalitate alere debuiſſet. Cumq; Collegium **Wolverhampton** *in Lichefeldienſi diocæſi, cuius ius patronatus ad Cant. Eccleſiam olim ſpectabat, viſitare voluiſſet, iure & priuilegio exemptionis quam vendicabant a canonicis vetitus & excluſus eſt. Cuius rei controuerſia cum Romam delata penderet, Iohannem Theodoſium de Camilla litem hanc Romæ perſequentem duabus rectorijs in quibus non reſidebat ſpoliauit. Hijs diebus fatetur in literis ſuis reginæ Franciæ ſcriptis, expendiſſe in refectione ædificiorum in manerijs ſuis pluſq; duo milia marcarum. Et an. 1284. dicit ſe expendiſſe circa 3. milia marcarum in ædificijs neceſſarijs. Hoc tempore cauſa quædam inter Archiepiſcopum Eboracenſem, & Dunelmenſes Monachos controuerſa ad Cantuarienſem Archiepiſcopum per tuitoriam appellationem deducta eſt. Archiepiſcopus autem alijs impeditus negotijs cauſam Priori de* **Southwerke**, *Decano de Archubus, & Canonico cuidam Eccleſiæ Paulinæ delegauit, quibus etiam mandauit, vt in tuitionis euentũ de cauſa principali cognoſcerent. Similiſquè inter Dunelmenſem Epiſcopum, & Eboracenſem Arch. controuerſia Archidiacono Cantuarienſi appellationis tuitoriæ iure commiſſa eſt, in qua Archidiacono Cant. de ea lite cognoſcenti data eſt Eboracenſem Archiepiſcopum ſuumq; Officialem inhibendo a gerenda in Dunelmenſis Epiſcopi præiudicium quacunq; iuriſdictione comprimendi poteſtas. Adulteria & ſtupra non minori ſeueritate vindicauit, cum Ciceſtrenſem diocæſim viſitaret, Rogerum Ham Præſbyterum fornicarium ad triennalem pœnitentiam iureiurando adegit. Quod temporis in iciunijs orationibus, & longinquis ad Romam, Coloniam, & Compoſtellam peregrinationibus contereret, beneficiorum ſuorum redditibus ſibi prohibitis, & in pauperum vſus ſequeſtratis. In Sariſburienſis etiam parochia viſitatione compertum fuit Oſbernum Gifford militẽ Moniales duas ex Wiltonienſi Cœnobio abduxiſſe. Quem Cantuarienſis Archiepiſcopus excommunicatione primò percuſſit. Deinde ſub his duris conditionibus relaxauit. Primò ne in tota reliqua deinceps vita vllum monialium Cœnobiũ ingrederetur, aut monialis cuius q; cõſortio vteretur.*

Arch.

An. 1284.

Arch.

In Regiſt. foll 45. Fol. 114.

An. 1285.

Arch.

An. 1286.

Arch. fol. 142.

Deinde vt tribus diebus dominicis in Ecclesia parochiali Wilton exutus vestibus virgis verberaretur. Eandemq; postea pœnam tam in foro, quàm in Ecclesia parochiali de Shaftesbury *publicè subiret. Adhæc multorũ mensium ieiunium ei iniunctum est. Præterea omnibus militaribus insignibus detractis priuatus, nec calcaria deaurata, nec gladium, nec cellam militarem, aut deauratas phaleras habiturus. Ad extremum vt nec vestes coloratas sed tantummodo de roseto, cũ agninis pellibus velvninis, nec vtatur camisia. Posteaquàm fuerat castigatus per tres annos, ordinem suum inuitare non rediret antequàm tres continuos annos in terra sancta exegisset. Ante omnia vt moniales ad Cœnobium simili pœna mulctandas restitui atque remitti curaret. Hæc omnibus se iureiurando facturum spopondit, ieiuniorum nihilominus ab Episcopo Sarisburiensi illi præscribendo modo. Nec minorem in reprimendis iurisdictionem suam contemnentibus seueritatem Petrus quidam de S. Marco Decanus de Arcubus exercuisse fertur, qui Herefordensis Episcopi Officialem suis*

Archiui. *monitis non parentem 1. decem, deinde aucta & perseuerante contumacia 40. marcis tanq; rebellem & potestatis suæ contemptorẽ mulctauit, nec non Episcopum ipsum Herefordensem, quòd Officialis sui partes audaciùs tueretur, excommunicauit eiusquè capellum interdicto Ecclesiastico supposuit. Hoc etiam tempore lis quædam inter Lincolniensem Episcopũ & vniuersitatẽ Oxon. aliquot annis de iurisdictione Episcopi in scholares vniuersitatis agitata est. De qua Iohannes Cãtuariensis cum Scholarium tum causam vacillare, nec iure stare posse intellexerat, Scholaribus rescripsit. Si in iure contenderent vinci eos ac superari necesse esse, præsertim cum his quibus niterentur priuilegijs a iurisdictione Episcopali iure communi stabilita eximi nequaquàm potuissent. Ipseq;*

An. 1288. *perlustrata reliqua prouincia Oxoniensem Academiam iure Metropolitico vi-*

Arch. *sitaturus adijt. In qua visitatione quasdam Philosophicas opiniones, quos errores & a Roberto Kylwarby ante reprehensos docuit, tanquàm hæreses & a fide Christiana abhorrentes e suggestu latinè refellit. Inter has vna erat in homine esse tantummodo formã vnam. Quam frater Iohannes non concoxit, ne colligeretur inde corpus Christi non fuisse vnum numero viuum & mortuum, nec sanctorum corpora eadẽ tota vel secundum partes in orbe existere*

Verb. Iohan. Peckam. *vel in vrbe, sed alia quædam quæ non pepererunt matres, sed de nouo peperit phantasia. Sed istæ hæreses Philosophicæ ab Oxoniensium Scholis in prædicatorum & fratrum turbas profecti & disseminati fuerunt. Inter quos Richar-*

Ex Chron. Tho. Vuicke. *dus Knapwell doctor ordinis prædicatorum octo opiniones contra Iohannis Peckam assertiones defendit. Hunc itaque Iohannes Peckam ad suum tribunal vocauit, eoquè non accedente, eum suasq; opiniones cum suo clero damnauit. Sed Hugo de Mancestria eius ordinis Prouincialis intercessit, & Cant. restitit. Allegauitq; neminem in sui ordinis fratres, præter solum Papam potestatem habere. Itaque appellatione interposita supersedit negotio Cantuarien-*

Ex Epist. ad Card. Giffridum. *sis atque continuit. Nec quicquàm deinceps in homunculum fratrem valuit eius authoritas, qui in regem & Episcopos omnia poterat. Idem acutus frater & theologus, cum e sacris scripturis probare vellet, non esse permissum clericis duo beneficia Ecclesiastica retinere, protulit hanc ex Euangelio sententiam: qui habet duas tunicas, vnã tribuat non habenti, & qui habet escas similiter. Richardus ille frater inter alia quæ de nugis philosophicis scripsit, ædidit vnũ de Formarum vnitate libellum, vt omnibus liquidò constare posset eum nullis*

Cantua-

Cantuarienſis minis deterritum in ſententia ſua perſeuerasſe. His in prouincia viſitanda geſtis, ſcriptis ad pleroſq; Suffraganeorũ literis, ne ſe, ſuos officiales, & tribunalia muneribus (quæ cum inſigni prælatorum opprobrio diu nephariè percipi in viſitatione intellexerat) deinceps inquinari permitterent, admonuit. Quòd ſi ſuæ monitioni non parerent, ſe admiſſa deinceps in muneribus percipiendis ſcelera ſeuerius animaduerſurum. In literis etiam ad Ordoneum Cardinalem Tuſculanum Epiſcopum ſcriptis queritur de quodam, quẽ remigem, ſuam nauem atque puppim ſubuerſurum nominat, qui muneribus moueri, ac duas pelues aureas plenas Florenis accepiſſe ait. Idem ad Romanæ curiæ Vicecancellarium ſcribit, comperiſſe ſe fuiſſe in Anglia multa priuilegia per falſarios fabricata. Sed cõmoti Suffraganei, quòd nõ modò tam crebris viſitationibus, ſed etiam quotidiana iuriſdictione partes ſuas in eorum diocæſibus tam ſæpe interponeret, querelam 25. articulis comprehenſam in eum proponebant. Cuius querelæ vim & euentum cum in ſeipſos recidiſſe intellexiſſent, ea omiſſa luctari amplius cum Metropolitano noluerunt. Inter hos Suffraganeos Londinenſis tum Epiſcopus grauatè tulit quendam Henricum de Stookes ſuæ London. diocæſis rectorem, de beneficiorum pluralitate coram Decano de Arcubus in ius vocatum fuiſſe. Qua de re ſcripſit Iohanni Peckam ſe id non laturum, ſed niſi deſiſtat tam in hac quàm in alijs cauſis de ſuis clericis ſubditiſue cognoſcere, ſe appellationis ad curiam Romanam ſacram anchoram petiturum. Cui Iohannes ſtupuiſſe ſe ſcribit de illa minaci & præiudiciali ſua pagina. Sanè inquit, duo per nos vobis illata fuiſſe grauamina cauſamini. 1. quòd Henricum Stookes de pluralitate beneficiorum ad noſtrum euocauimus examẽ. 2. quòd ipſum per Decanum de Arcubus citari fecimus, adiungentes quod ſubditus Suffraganei Metropolitano non ſubeſt, quaſi velitis iura Cantuarienſis Eccleſiæ quæ tueri & defendere iuraſtis, ad ſimplices Metropolitani limites coarctare. Decani autem de Arcubus proceſſibus conſuetis parare obicem nullatenus præſumatis. Pro certo ſcituri, quòd iura Eccleſiæ Cant. partim ſcripta, partim a doctoribus authenticis notata, partim pacificè obtenta longo prouincia vſu intendimus contra omne hominũ genus quantum poterimus conſtante animo defenſare. Subacta ſibi iam his modis prouincia clerũ ſuum Redinghi cõgregauit. In eo Concilio quinquè leges tulit. Propoſuitq; cognitionem de patronatu Eccleſiarum multis annis ad regium tribunal ſpectantem inde ad Eccleſiaſticum forum traducere, tum prohibitiones regias in litibus de bonis & catallis prorſus reſcindere, & ne deinceps Eccleſiaſticos Iudices a iure reddendo retardarent vetare. Sed rex incepto hoc audito nuncijs ad concilium deſtinatis multis, tam Archiepiſcopo quàm toti clero minis præcepit vt deſiſterent. Vnde factum eſt vt a ſua præſumptione Archiepiſcopus penitus tranſiliret. Ita diſſoluto concilio omnes prælati ſpe inanes receſſerunt.

Vide ſupra de prærog. & priuil. Cãt. ſedis.

Verb ipſius Epiſt. fol. 89.

An. 1290.

Arch.

Petr. de Ickeham.

Verb. Ickehã.

In eo etiã Concilio fama publica id exigente perquiſiuit de Epiſcopo quodam concubinario. De quo ad Matthæum quendam Romanæ Eccleſiæ Cardinalem ſcripſit, ſed de eius nomine mentionẽ nullam fecit, id enim, vt ait, nuncio ſuo proferendum commiſit. Petijt in illis literis a Cardinali Matthæo, vt de eo corrigendo Papam ſecreto ſermone conſuleret, neque res enunciaretur. Multos enim ei in Romana curia amicos & exploratores fuiſſe, potiſſimùm autem mercatores Lucanenſes, quorum (vt diximus) opera in expilationibus & vſuris Papa ſæpe vſus eſſet. Hunc autem non nominatum Epiſcopum cum ſecreto

conueniſſet, atque quæſiuiſſet, an vera eſſent quæ de eius concubinatu fama retuliſſet, teſtes quos Archiepiſcopus expectabat & adeſſe iuſſit metuens, tandem turpia narraſſe, & ipſius turpitudinis diem faſſum fuiſſe, ſcribit. Deinde eadem ſeptimana cum Mortlaci moraretur, veniſſe ad eum fœminam quandam Iulianam de illius Epiſcopi factis quædam narraturam. Ea iuramento coacta peperiſſe ſe quinq; liberos ex eodem Epiſcopo adhuc ſuperſtites faſſa eſt. Hunc cum coercere vellet, metuens ne ſe muneribus ad papam fundendis defenderet,
" per hunc Cardinalem præoccupauit Papam. Propono, inquit, eum adhuc aggredi iterato. Sed ſcio quòd conatus meus parum proderit niſi me litera iuuet
Verb. Iohan. Peckam. fol. 12. Apoſtolica. Mox enim vt eum tetigero, appellationis alis falſidicæ rete meum effugiet, infinitam pecuniam effuſurus. Peto autem vt in omnibus alijs mihi
" per vos adſit adminiculum papæ, per quod mea creſcat authoritas, & timor incutiatur rebellibus, meaque iuriſdictio excitetur, vt cõſtantius noua inchoem,
" & inchoata authoritate maiori valeam confirmare.

Superiori anno annonæ maxima fuit copia, ita vt frumenti modius tribus denarijs Londini venderetur, ſed ex imbriũ hoc proximo anno tã abundè
Ranul. Monac. Ceſt. Giſborn. Petr. de Ickeham. fluentium copia, quæ non modò prata, ſed ipſa ſegetum arua obruit & inundauit, ea caritas conſecuta quadraginta annis duranit, vt idẽ modius qui paulo antea tribus denarijs iam duobus ſolidis væniret. Eodem anno Carolus princeps Achaiæ, Regis Aragoniæ ſubditus, ob proditionis metum vel ſuſpicionem carceribus incluſus, gratia regis Angliæ interpoſito de integra in regem Arragoniæ habenda fide, & obſidibus datis liberatus eſt, a quo iuramento execranda & deteſtabili authoritate Nicholai quarti Papæ poſtea abſolutus, regnum Siciliæ contra fidem & religionẽ inuaſit atque tenuit. Iohannes Peckam Cant. Arch. cum 13. annis ſedisſet, adeſſe ſibi huius vitæ ſenſit exitum: teſtamentum itaque condidit, cuius executores Nicholaum de Knouile rectorem de Maidſton, & Simonem de Greille conſtituit. Hi poſt mortem Gualteri Reynolds ſede Archiepiſcopali vacante ad reddendam executionis ſuæ teſtamẽtariæ rationẽ a Priore Cant. in ius vocati ſunt. Rationibus exactis compertum
Flor. eſt ex inuentario præter legata in ſpecie relicta, ſuperfuiſſe ex Iohannis Peckam bonis 5305. libras, 17. ſolidos, 2. denarios & quadrantem monetæ Anglicanæ. Hanc ſummam ad defuncti funera, ſuasq; expenſas hi callidi executores ſibi penè totã a Priore decerni obtinuerunt. Vt reddita ratione non amplius quinquè ſolidis ſex denarijs in pauperũ & pios vſus diſtribuendis remanſerit. Hinc videmus quibus artibus tam occultã auaritiam hic bonus vir texit. Qui paupertatem & inopiam Archiepiſcopatũ ſuum ingreſſus deplorabat (vt diximus) ſuam. Idem paucis annis tanta abundantia copiaq; repletus eſt, vt Cardinalibus & curialibus Romanis grandia ſtipẽdia annua decerneret, & quod laudi verti debet, pauperibus maneriorum ſuorum 770. marcas diſtribui mandauit. His tam immenſis ſumptibus non obſtantibus, conſanguineas ſuos multos mirum in modum pluribus prædijs locupletauit, alioſquè ad equeſtrem, alios ad generoſum ordinem euexit, quorum de ſtirpe nonnulli in Cantio, atque alijs Angliæ comitatibus veterem tunc inſtitutum & ab eo acceptũ ſplendorẽ retinent. In omnibus quas frequenter ſcriptitauit literis, hoc titulo exorſus eſt. Iohãnes Frater Cantuarienſis Eccleſiæ ſacerdos humilis. Regi ſuiſq; miniſtris pro Eccleſiæ Cantuarienſis prædijs atque iuribus ſæpe audacter reſtitit, vt irato & offenſo ſæpe rege de exilio ſubinde cogitaret. Ideoquè multis præbendam quam

(vt

(vt diximus) Lugduni habuit petentibus reſpondere ſolitus eſt. Se diem illam videre & expectare, quo hinc abiens ibi reſideret. Quanq; ex fratrum & prædicatorum ordine prodijt, iuris tamen ciuilis & pontificij quàm ſacrarũ ſcripturarum fuit peritior, etſi libros permultos in illa rixoſa, garrula, & digladiatoria fratrum theologia conſcripſit. Quorum mendicitatem Euangelicam perfectionem nominabat, eiuſque oppugnatores hæreticos eſſe dicebat. Cum annis 13. 24. ſeptimanis, & biduo Cantuarienſem prouinciam rexiſſet menſe Ianuario obijt, & Cantuariæ in Eccleſia Chriſti ſepultus eſt. Florileg. Steph. Byrchinton.

10 ## 49. Robertus Winchelſee.

MAgnas varietates atque mutationes perfert eorum dignitas atque ſtatus, qui in ſummis Reip. aut Eccleſiæ muneribus negotijsq; gerendis, dũ multis quorum ſenſus diſpares & diuerſi ſunt obſequi ſtudent, fluctuantur & diſtrahuntur conſilijs, nec in vna ſententia perſeueranter durant. Vt quod de Fortunæ inconſtantia atque leuitate veteres non magis imperitè quàm impiè ſenſerunt, noſtris potius erroribus atque vicijs quàm incertis caſibus aſcribatur. In quo quidam, qui mores vniuſcuiuſq; ſibi fortunam fingere affirment, rerumquè humanarum euentus in humana poteſtate ſtatuant, etſi ab eo communi receptoq; errore recedere, propiuſq; ad veritatẽ ſe deduci putarunt, tamen dum a rerum humanarum gubernaculis temeritatem, inconſtantiam atque ſtultitiam, quarum humanæ actiones plenæ ſunt, non ſeiungunt, in eundem quem reprehendunt, ac vitare vellent errorem incidunt de Fortuna. Quæ a ſuis defenſoribus non alia eſſe putatur quàm huius vitæ varia atque commutabilis ratio, cuius eſſe propriam & a qua ſeiungi non poſſe definiunt. Quòd ſi his viris Eccleſiaſtica poteſtate præditis, de quorum nunc gestis tractamus, inſedißet fixa ſuæ dignitati & profeßioni congruens cogitatio, omnia ſumma prouidentia, & incommutabili ratione ac ſapientia adminiſtrari, non inanem nec Chriſtianis dignã laudẽ ex his rebus quæſiuißent, in quibus nec ſe interponere, nec contendere tantùm debuerunt, nec ciuilium rerum atque mundanarũ fluctibus ſeſe expoſuißent, cum in Eccleſiæ portu nauigare potuiſſent. Sed omnis tum inter Pontifices atque reges de Imperio magis atque dominatu, quàm de Eccleſia ex diuini verbi præſcripto gerenda fuit contentio. In qua cum acres dimicationes non armorum, ſed dirarum & execrationum eßent concitatæ, præſules inſcitia verbi ipſi cæci, ac cæcorum duces Papis adhærebant, & abiecta obedientia regibus non parebant, quibus diuino humanoq; iure eßent ſubiecti. Hanc illi contumaciam, conſtantiam, & Eccleſiæ libertatem tunc appellabant. Quiq; in ea pertinacia vitas aut fortunas amiſißent, Martyres ac Confeſſores appellabant. Quæ niſi multis tunc anteactis ducta annis in hominũ animis inueterauißet fallacia, ac multos præſertim præſules a fide, atque cultu, quem regibus tribuere debebant, ad Papam abduxiſſet, ſatis bene & cum laude ab Archiepiſcopis & Epiſcopis geſtos magiſtratus exiſtimare conuenit, ſi quis eorũ acta perpenderit. Sed quia ab illa ſede Romana vel dolis infatuati,

vel sceleribus & contagione inquinati fuerunt, & ab obseruantia regibus debita recesserunt, sibi ex rebus gestis non modò laudem detraxerunt, sed in vita molestias ac iacturas, & post mortem infamiam atque ignominiã pepererunt. Ex horum numero fuit Robertus Winchelsee Cantuariensis Archipræsul, cuius acta, si quo animo in patriam & Remp. gesta sint, existimari debeant recta iudicanda sunt, sin Romanam consuetudinẽ prauitatemq; spectes scelerata atque impia. Et quia nonnunq; vir bonus & amator patriæ, nonnunq; fraudis, proditionis, superbiæ & rapinæ plenus variè a scriptoribus perhibetur, sine nota aut calumnia, eaquè qua possumus breuitate scriptorũ testimonio ostendamus, qualis ab adolescentia fuerit, qualemq; se publicè in muneribus gerendis ostenderit, adiunctis similium rerum quæ suis temporibus contigerunt euentibus, vt lectori liberum sit de hominis vita atque gestis arbitrio suo iudicare. Gentem eius ac originem scriptores nobis non prodiderunt · Sed in grammatica institutus puer Cantuariæ fuit, non modò indole docilis, sed forma adeo liberali, moribusq; tam facillimis, atque commodis vt tunc quasi vulgari vaticinio prædicaretur eum Cantuariensem Archiepiscopum olim euasurum. Ac postquàm puerilem ætatem & institutionem excessisset Lutetiam profectus est, vbi liberalium artium peritia percepta, gradum Magistri suscepit. His posteà artibus Theologiæ studium adiunxit, in eo studio octo annis continuis cum summa non minus vitæ atque morum, quàm doctrinæ ac literarum laudis celebritate perseueranit. Tum singulorum Parrisijs studentium suffragijs vniuersitatis illius rector electus est. In quo magistratu integrè prudenterq; gerendo priorum laudem multis nominibus superauit. Eo magistratu perfunctus rediit in Angliam, suiq; periculum in Oxoniensi Academia in Theologia atque his artibus, quas Lutetiæ percepisset publicè disserendo atque concionando facit, ac omnium iudicio probatus doctoris gradum obtinuit. Paulò post cum non minus prudentia & rerum vsu quàm literarum cognitione pollere cognitus esset, omniũ suffragijs & precibus impositum sibi Cancellariatus munus suscepit. In eo administrando multa in vtilitatem & honorem Academiæ, eaquè potissimum quæ ad literarum studia amplificanda commodissima videbantur statuit. Malasq; & depranatas consuetudines quibus iuuenes a studijs abduci facile solent abolenit, atque sustulit. Ab hoc diuturno literarum otio maturitatem suam assecutus ad Ecclesiæ negotium traductus est, donatus Archidiaconatu Essexiæ & Præbenda in Ecclesia Cathedrali London. In ea Præbenda resedit, quotidieq; in Templo sanctas scripturas interpretatus est, tum in verbo e suggestu docendo atque declarando fuit assiduus. Archidiaconatum ipse quotannis visitauit, iurisdictione tam moderatè ac prudenter vsus, vt summa doctrina, prudentiæ, & æquitatis fama vbiquè notus atque conspicuus fuerit. Ita eruditione ac integritate tanta perspecta, quæ cum ætate semper in eo adoleuissent a pueritia, venit in tantam regis, præsulumq;, procerum atque omnium ordinũ gratiam & admirationem, vt mortuo Iohanne Peckam, cũ eligendi potestas Monachis Cantuariensibus a rege data esset, ex omnium votis & applausu Cantuariensis Archiepiscopus electus sit. Cumq; Romam ad Cœlestinum Papam confirmandus atque sacrandus veniset, Papam totamq; Romanã curiam in tantam prudentiæ doctrinæq; suæ admirationem ac stuporem traduxit, vt non cognouisse se in quocunq; dicerent, tantam morum animiq; mansuetudinem cum literis & prudentia coniunctam. Itaque tum in Cardinalium gregẽ cooptare, Romaq; secum

Steph. Byrchinton.

Walsingh.

Flor. Walsingh.

An. 1294.

ſecum retinere decreuerunt. Sed expoſitis multis cauſis neceſſarijs, cur a Cantuarienſi Eccleſia abeſſe non poterat, ægrè tandem obtinuit, vt ſacratus in Angliam rediret, & Prouincia ſuæ gubernandæ vacaret. Interea verò dũ Archiepiſcopus abeſſet, Edwardus Rex a clero Weſtmonaſterij congregato, poſtquam pecunia in bellicos vſus effuſa eſſet, & nouũ ſibi bellum inſtaret in Gallos ſuſcipiendũ, flagitauit omnium tam ſpiritualium quàm temporalium bonarum ſemiſſem. Qua a ſæculis inaudita exactione Prælati ſtupidi timore diu obmutuere. Tandem perterriti & conturbati reſpirantes deliberandi diem petierũt. Is perbreuis ſtatutus eſt. Interea Gulielmus quidam de Monte forti, Eccleſiæ Paulinæ Decanus, vt regis animum a tam immenſa & intollerabili exactione ſuaſione aliqua auerteret, ad curiam ſanus & incolumis venit, & meditatam atque conceptam orationem coram rege exorſus repente concidit, & animam efflauit. At rex nihilo turbatus die ſtatuto miſit ad Prælatos Weſtmonaſterij congregatos Iohannem de Hauering militẽ. Is regis nuncius alta voce edixit, vt ſi quis petitioni regiæ obſtare aut contradicere vellet in medium prodiret, vt eius perſona cognita, violatæ atque turbatæ regiæ pacis reus iudicaretur. Qua oratione perplexi & attoniti Prælati Regijs poſtulatis conceſſerunt. Quæ conceſſio totius inter regem & prælatos, maximè verò Cantuarienſem Archiepiſcopum diſſentionis perpetuum (vti declarabitur) ſeminariũ fuit. Hoc anno Cœleſtinus Papa, ſiue tædio ſiue conſcientia motus, ſiue quod verius eſt Benedicti Caietani qui ei callidè ſucceſſit, inductus dolo ſeſe abdicauit papatu, ædita prius conſtitutione de Ceſſione ſeu renunciatione Romanorum Pontificum, & acri habita admonitione vt ſine diſſenſione atque intercapidine virum induſtrium & ſolertem eligerent. Eo itaque renunciante inſinuauit ſe in Cardinalium gratiam ſummo dolo et calliditate Benedictus, qui poſtea Bonifacius octauus dictus eſt. Qui ſimulatquè electus & coronatus eſſet conſtitutionem Cœleſtini reſcidit, in Cardinales quos ſuis partibus aduerſos putauit ſumma crudelitate ſæuit, Epiſcopũ & Cardinalem Oſtienſem a quo coronatus fuerat vſu Pallij priuauit. Annum iubileum profuſa magna indulgentiarum per orbem terrarum copia magnificè celebrauit. Librum ſextum Decretalium ædidit, de quo Cœleſtinus eius aſſuta ſuaſione cum papatu ceſſiſſet, deceptus hoc verſu vaticinatus eſt.

Ste. Byrchinton.

Flor.

Flor. Walſing.

Aſcendiſti vt Vulpes, regnabis vt Leo, & morieris vt Canis.

Cuius vaticinij veritatem euentus ipſe (vt ſuo tempore poſtea dicemus) comprobauit. Iamq; Robertus Winchelſee in Angliam reuerſus eſt, rege Edwardo in Cambriam ad Wallenſes qui nouos tum motus fecerant ſubiugandos profecto. Eum igitur Archiepiſcopus adijt, eiquè ex veteri more atque inſtituto fidem iureiurando dedit. Tum Madockum Leolinum Cambrum qui bellum in regem parauerat excommunicauit, eumq; excommunicatum per totam Angliam & Cambriam denunciari multis publicis edictis præcepit. Eoquè pacato tumultu Archiepiſcopus a rege cum ſumma gratia Londinum receſſit. Ibi cleri ſui Synodum celebrauit. In qua cum prælati vno ore de expilatione & vaſtatione Eccleſiarum conqueſti eſſent, cum regijs petitis ipſi obſtare aut reſiſtere non audebant, Papam prætextu cuiuſdam conſtitutionis in qua ſancitum erat, ne quid inconſulto papa regibus a clero ſolueretur, opponebat. Hæc itaque conſtitutio renouata eſt in ea Synodo, aliaq; permultæ latæ, quarum pleræq;

An. 1295. Flor. Walſing.

Flor.

Arch. inter iura prouincialia obſeruanda deſcribuntur. Hac Synodo peracta, deſcripſit aduocatis, iudicibus, & procuratoribus, aliiſq; miniſtris almæ ſuæ curiæ de Arcubus iura quædam & ſtatuta, quæ ipſe in Templo arcuato ſedens pro tribunali legit atque publicauit quinto Idus Nouemb. Deinde venit Cătuariam, Ste. Byrchint. ibiquè thronum Archiepiſcopalẽ cum magna pompa & ſolemnitate ingreſſus Flor. eſt. Ipſoquè conſecrationis die Iohannem Monmuthenſem ſacræ theologiæ Walſing. profeſſorem Landauenſem Epiſcopũ creauit atque conſecrauit. Et decem theologiæ profeſſoribus decem opulenta beneficia curata, in eaquè bacchalaureis decem minora contulit. Subactis autem (vt diximus) Cambris Edwardus Rex a Scotis atque Gallis vndique bello pulſus eſt. Itaque ne tot ac tantorum hoſtium viribus & impetu obrueretur, cum Romanorum rege fœdus iniit. Cumq; ad bellum in vtroſquè tam Scotum quàm Gallũ accinctus eſſet, Bonifacius Papa qui ſuum eſſe putauit regum lites mercede componere, ad Galliæ & Angliæ reges Albanenſem atque Prænestinum Cardinales miſit. Hi in Anglia nihil profecerunt, quia Edwardus inconſulto rege Romanorũ, cum quo medio iuramento confœderatus erat, quicquam aut de pace aut de indutijs cum rege Galliæ noluit decernere. Itaque Legati Papales infecto negotio pro quo venerunt, in Galliam remearunt, præexhauſta pecunia multa nimis, & a viris religioſis duplam pecuniam extorſerunt. In huius belli apparatu rex a populo atque clero exegit opem pecuniariam. Populus illico conceſſit, ſed clerus ſuadente Archiepiſcopo rem aliquandiu diſtulit, & habita deliberatione papæ vices in Anglia gerens, ne in fraudem ſuperioris (vt diximus) Londinenſis concilij quicquam agere viderentur, Archiepiſcopus indulta ſibi conferendi cum Suffraganeis atque clero licentia vnanimi conſenſu regi obtulit decimam partem prouentuum Eccleſiaſticorum. Hanc oblationẽ rex ſpreuit atque reſpuit. Archiepiſcopus & cum eo clerus in decreta ſumma perſeuerarunt, nec eam augere voluerunt, ſed regi iterum obtulerunt. Rex hanc cleri & Archiepiſcopi conſtantiam admiratus eos ſemel atque iterum monuit 1. per Iuſticiarium, deinde per quendam Cancellariæ ſuæ clericum vt ſaltem trientem, aut quadrantem bonorum ſuorum offerrent. Stetit adhuc firmiter clerus in propoſito, & Archiepiſcopo duce decimam iterum obtulerunt. Rex ſiue quòd bellica eius negotia moram pati non potuiſſent, ſiue memoria prioris illius tam profundæ largitionis ſuperiori anno (vt diximus) a clero conceſſæ ductus, hanc oblatam ſummam æquo atque grato animo accepit. Eaquè ſoluta ad bellum properans clerum dimiſit. Et ad Belgas profectus cum Rogerus Couentrenſis atque Licheſeldienſis Epiſcopus exceſſiſſet è vita, Willielmum quendam de Langtona eligi procurauit, qui in partibus tranſmarinis regis inſtantia ab Albanenſi Cardinali cõſecratus eſt, priuilegiorum Cantuarienſis Eccleſiæ, in omnibus ſtatu ſuo ſaluo. Interea verò dum Edwardus aberat in Belgia, Scotorum inuaſione reuocatus eſt. Qua fortiter repulſa Scotis ſuperatis, & capto Berwico theſaurum in Gallicanum bellum paratum exhauſit. Itaque Parliamentum in ipſo Berwico tenuit, vbi Magnates Scotiæ in prælio victos atque dediticios ad fidelitatem iuramento & in ſcriptis policendam adegit. Rex ipſe Scotiæ captus Londinum miſſus & Turri incluſus eſt. Poſtea ad reficiendas conſumptas in eo bello pecunias nouum ſibi pendi tributum poſcit. In quo ciues & mercatores octonarium, Coloni duodenarium perſoluunt nummum. Clerus nequicquam vel obtulit, vel conceſſit prætendens præfatam conſtitutionem Papæ, videlicet non

Verba Flor. „ „ „ Verba Flor. Flor. Verba Flor. Flor. Walſing.

eſſe

eſſe permiſſum quicquam de Eccleſiaſticis facultatibus detrahere & conferre regibus inconſulto Papa. Interim enim Robertus Archiepiſcopus mandatum de ea re bullatum a Bonifacio Papa obtinuerat. Rex commotus Parliamentum Londinum prorogauit, ibi in feſto Hilarij adeſſe clerum ſuis poſtulatis benignius reſponſurum iuſſit. Interim omnia cleri horrea frumento iam plena ſigillis publicis obſignari & occludi præcepit. Hoc imperatum dum regis miniſtri peragerent, Robertus Archiepiſcopus lucta iam atque contentione cum rege inſtituta, mandauit papalem conſtitutionem ſub excommunicationis pœna inhibentem, ne ex prouentibus Eccleſiaſticis regi aut cuicunq; principi ſæculari tributum pendatur, in Cathedralibus Eccleſijs diuulgari. Die ſtatuto Parliamento inchoato Archiepiſcopus cum Suffraganeis & Prælatis inijt Concilium in Eccleſia Paulina Londini, & decreuerunt in priori ſententia ſtare, nec quicq; regi concedere. Quo accepto miſit rex ex aula ſua nuncios, qui ſuo nomine agerent cum clero, quoniam eorum & tranquillitas maior, & fructus atque reditus annui tunc eſſent longè vberiores quàm populi, vt ad regem in his bellicis angustijs adiuuandum ſe oſtenderent promptiores. Quibus Archiepiſcopus. Satis, inquit, conſtat, quod ſub Deo vniuerſali rerum domino, duos habemus dominos, ſpiritualem D. Papam, & temporalem D. Regem. Et quanq; vtrique obtemperandum eſt, ſpirituali tamen magis quàm temporali domino eſt obſequendum. Itaque Legatos ad D. Papam mittere deſtinamus, vt eius venia obtenta id regi largiri poſſimus quod a nobis flagitat. Ad hæc regis nuncij. Statuite aliquos ex vobis, inquiunt, qui hæc regi referant. Nos enim experti ſumus eius animum huiuſmodi dictis ac reſponſis accendi & commoueri ſolitum. Accepto tandem hoc reſponſo rex indignè tulit his Papæ cleriquè dolis ſic in regno ſuo ludificari, excluſo e Parliamento clero concilium cum ſolis Baronibus atque populo habuit, totumq; ſtatim clerum protectione ſua priuauit. Tum capitalium criminum & maleficiorum Iudex edixit pro tribunali non eſſe Archiepiſcopis, Epiſcopis, aut clero quacunq; affectis iniuria in foro regio pro quibuſcunq; litibus, querelis vel negotijs ius tribuendum. Quibuſcunq; autem contra eos agere vel experiri volentibus regis voluntate atque iure licere.

Chron. Sancti Albani.

W. Thorne.

Clerus tam atroci decreto percitus contumacia remiſit. Elegerunt Eboracenſem Archiepiſcopum & Dunelmenſem, Elienſem, & Sariſburienſem Epiſcopos cum alijs, quibus vices ſuas commiſerunt, vt remedium aliquod opportunum, quo & papalis excommunicatio & regia proſcriptio ſimul vitari poſſint. Hi ſtatuerunt deponendam in ade ſacra quintam bonorum Eccleſiaſticorum partem ad Eccleſiæ Anglicanæ tuitionem & defenſione vrgentiſſimæ neceſsitatis. Qua & a papali cominatione ſalui, & in gratiam protectionemq; iterum recipiuntur. At Robertus præfractus a ſententia non deſtitit, ob quam contumaciam bona eius quæcunq; in vſus regios occupata ſunt, domoq; eiectus vix hoſpitio cuiuſquàm accipitur, proteſtatione ſemper hac vſus, ſe nequicq; nihilo magis præſtiturum, omneſq; qui præter Papæ voluntatem regi aliquid contuliſſent, bullata illa excommunicatione teneri. Sub hæc tempora cum Archiepiſcopi & Epiſcopi de hac dubia & ancipiti inter regem & papam authoritate conſulerent, ſuborti ſunt duo fratres ordinis prædicatorum, qui argumentis probabant, ſubueniendum eſſe regi a clero in belli neceſsitatibus, non obſtante prohibitione papali. Simulq; edictum eſt a rege, ne quis ſub incarcerationis pœna in regem, eoſue qui iam pridem ſuam protectionem queſierant, illius

Math. Weſtm.

papalis excommunicationis ſententiam promulgaret. Quo facto diſſipatũ fuit Epiſcoporum conſilium, qui vtriuſque gladij formidine perterriti, quid agerent, incerti fuerunt. Eoquè magis quod Robertus conſilio diſcedens: Saluet, inquit, vnuſquiſq; animam ſuam. Clerus autem & animam & bona ſimul ſeruare ſtatuens, cum protectione carentes a nullius iniuria tuti eſſe poterant, ſupplices regem eiuſquè curiam adibant, & nunc quartam nunc quintam bonorum ſuorum partem non rogati vltro offerebant, vt ablata regia manu temporalia redimerent, & ſub regia tutela defenſioneq; ſecurè viuere poſſint.

Walterus Giſburnen.

An. 1296.

Rex cum neceſſariò ſibi & celeriter aggrediendus armis Gallos animaduerteret, commodius eſſe duxit hanc Archiepiſcopi iniuriam diſſimulare, donec bello confecto de eo pœnas ſumere ſuperatis hoſtibus ſine tumultu & diſcrimine poſſit. Itaque Parliamento Londini celebrato, Archiepiſcopum in gratiam recepit, eique ablata reſtituit, tum vt populum diſcedens deliniret, adhibitis ſibi Archiepiſcopo & filio ſuo Edwardo principe, nec nõ Waruicenſi comite, in aula Weſtmonaſterij in quam conueniri populum iuſſerat, orationem flebilem habuit. In qua multis ſe rationibus excuſauit quòd toties tam grandem pecuniam tributis augendis & exigendis tam a clero quàm a populo confeciſſet. Ad id ſe inuitum coactum ne populum ſuum in hoſtes ſanguinarios vndique infeſtantes permitteret. Se iam in Galliam pro eorum ſalute profecturum & ſuam vitam ſummo diſcrimini expoſiturum. Si victor ſaluis rebus redierit, redditurum ſe ſubditis ea quæ acceperat, ſi non redierit, vt filium ſuum Edwardum Walliæ Principem regem crearent petijt. His dictis, Archiepiſcopus vt populum ad regem flecteret, effundens lachrimas ſuſcepit regem ea quæ promiſerat præſtiturum, & illico populus extenſis manibus vno ore fidem regi ſtipulantur. Comites autem & Barones iam rege in Flandriam feſtinante eum deſeruiſſent, niſi libertates in Magna Charta & in Foreſta a patre ſuo, (vt in Bonifacio diximus) ratas confirmaret. Ad quod, ne tardaretur aut impediretur in hoc itinere inuito & reluctante animo ductus eſt. Quo conceſſo Coloni qui duodecimum denarium ante promiſiſſent, iam libenter octauum obtulerunt. Rebus itaque ſic ex ſingulorum animis & ſententia compoſitis, rex ſecundis auris atque velis in Flandriam applicuit. Interea dum Rex Gandani in caſtris & exercitu inſtruendis occuparetur, Gallus vim eius pertimeſcens

Walſingh. Flor.

biennales inducias obſecrabat. Quas non aliam ob cauſam fecit rex, q̃ quòd de Comitum & Baronum domi in ſe confœderatione accepit. Nam cum populi ſubſidium ad regis qui tum aberat ærariũ eſſet ſoluendum, Comites & Barones interceſſerunt, nec ſolui quicq̃ a populo aut a regijs quæſtoribus recipi permiſerunt. Quoniam ſe inconſultis, ſine quorum, vt aſſerebant, conſenſu tributum exigi aut imponi populo non debuiſſet ea ſolutio conceſſa eſt. Quæ magnatum interceſſio populum a rege ad eorum confœderationem concilianit. Itaque plebe & Magnatibus vnà coniunctis Edwardus filius regis, qui patris abſentis in regno vicarius fuit, concedendis his quas vendicabant libertatibus, periculum quod ad ſuum patriſq; exitium fuit meditatum prudenter auertit. Eodem etiam tempore Scoti fracta Berwici, (vt diximus) regi data fide Northumbriam & regni finitima ſibi loca armis inuadunt, rati regem ad bellum Gallicũ omnem opem militarem abduxiſſe, ad quorũ audaciam reprimendam populus nonum, clerus decimũ denariũ Comitibus abſente rege conceſſit. Quod regi magnopere diſplicuit, clerum qui tam aduerſus ſuis petitionibus fuit, iam abſente ſe

Flor.

Flor. Walſing.

Comiti-

Comitibus, qui ſuis a populo conceſſis tributis ſoluendis reſiſtebant, tam facile cõceſſiſſe. Hæ res Archiepiſcopũ regi ſuſpectũ de procerũ coniuratione fecerũt, & inducias, quas alioquin rebus ſic ad bellum inſtructis & paratis noluiſſet, cum Gallo inire, & in Angliam q̃ celeriter redire regem impulerunt. 12 igitur Kalend. April. reuerſus vindictam, quam in Archiepiſcopum & proceres con- An. 1298.
fœderatos meditabatur, celauit, donec in illis duorũ annorum (vt diximus) cum Gallo inducijs Scotos perfidos ſubiugaſſet, & rem ſuam a periculis tantis tutam feciſſet, atque roboraſſet. Scotos primò aggreſſus eſt. Hos commiſſo prope An. 1299.
villam quæ **Fronkirke** appellatur, prælio ſuperauit. Hoc anno Bonifacius Flor. Walſingh.
Papa aliquandiu intermiſſam ſuæ poteſtatis plenitudinem, ne in deſuetudinem abiret, cœpit exercere. Nam Gulielmo Elienſi Epiſcopo mortuo, diuiſo in duas Flor.
partes capitulo, vna pars Priorem Elienſem, altera Iohannem de Langtona Cancellarium regis elegerunt. Hæc electionis diſſenſio aliquamdiu coram Roberto Cantuarienſi Archiepiſcopo agitata eſt, qui cum ſecundùm Priorem iudicaſſet Cancellarius ad Papam prouocauit. Ita ad curiam papalem vtrique contendunt. Ibi a lite receſſerunt, & ſuæ electionis ius Papæ arbitrio commiſerunt. Qui vtriſque reiectis, iuſſit Procuratores Cõuentus Elienſis vt ex illis exemptis Cœnobijs. viz. Weſtmonaſt. S. Edmundi, S. Auguſtini, vel S. Albani Abbatem eligerent, illi a priori electione non receſſuros ſe reſpondent. Commotus hac (vt dixit) cõtumacia, Papa pronunciauit ius conferendi Epiſcopatũ Elienſem ob procuratorum improbitatem ad ſe pertinere. Itaque ex mero proprioq; ſuo motu Noruicenſem Epiſcopum ad Elienſem tranſtulit, & Noruicenſem Epiſcopatum Priori Elienſi contulit. Defunctoq; tunc temporis in ſua curia Ottonino Archiepiſcopo Dublinienſi, Richardum Ferings Archidiaconũ Cantuarienſem ad eum Archiepiſcopatum promouit, & Archidiaconatũ Cantuarienſem Iohanni Cancellario regis, qui de Elienſi Epiſcopatu contendebat contulit. Eodem etiam anno Minores qui dicebantur in Anglia fratres, Flor.
quorũ votum & inſtitutum erat proprio carere, e cœno & mendicitate iam emerſi Papæ obtulerunt in auro quadringenta millia Florenorũ, & infinitam in argento pecuniam, vt eis terras, prædia, redditusq; annuos acquirendi atque poſſidendi more Monachorum venia ſuo diplomate ſine Bulla daretur. Quibus D. Papa. Vbi eſt inquit, illa veſtra pecunia? At illi. In manibus mercatorum. Quo audito eos tertio poſtea die adeſſe iuſſit reſponſum accepturos. Interim mercatorem penes quos depoſita eſſet pecunia, a depoſiti contractu, pecuniaq; fratribus reddenda abſoluit, & ſub Anathematis pena iuſſit, vt Romanæ ſedis vſibus eam reſeruaret. Fratribus tertio die papale diploma expectantibus, reſpondit. Regulam S. Franciſci Canonizatam, ſe nullo ſenſu deprauare aut violare velle, nec permiſſurum vt fratres ab ea declinarent. Paulò ante (vt in Roberto Kylwarby diximus) lata eſt in Anglia illa Manus mortuæ Annales breues Cant.
lex, quæ prohibet Collegijs, Cœnobijs, fraternitatibus, atque religioſis iſtis qui iam in infinitum creuiſſent, ſine regio conſenſu terrarum & prædiorum acquiſitiones. Ea lex ab horum fratrum intemperanti hypocriſi & ingluuie nata eſt. Quorum mendicitatis ſpecie tecta rapina, niſi illa lucroſa papæ religione, & ſaluberrimis regni legibus coercita fuiſſet, omnium hæreditates atque bona perbreui deuoraſſet. Sed ab his quæ illis temporibus cõtingentia interpoſuimus, ad regem & Archiepiſcopum reuertamur. Rex Scotis in prælio (vt diximus) fuſis, cum & inteſtina ſibi & externa mala imminere ſenſiſſet, domeſtica ſimu-

An.1300. *lans, prudenter primò cauit de externis. Cumq; ſe ad Scotos ſuperiori victos & exanimatos prælio penitus debellandos accinxiſſet, a Papa per Archiepiſcopum Cantuarienſem, qui eius iuſſa ſedulò exequutus eſt ſatis pro imperio prohibitus eſt, ne Scotos ſuæ protectioni ſubmiſſos vlterius præſumeret debellare. Qua comminatione papali, cum rex alijs permultis difficultatibus teneretur, ſuſcepto in Scotos negotio ſupersedit. Tum Bonifacio papa procurante inter Angliæ & Franciæ reges inita pax eſt, & nuptiæ inter Angliæ regem, & Margaretam regis Franciæ ſororem regali more atque magnificentia contractæ, & in Eccleſia Metropolitica Cantuarienſi ipſo Archiepiſcopo diuina miniſtrante celebratæ ſunt. Verùm paulò poſt illa diu celata & occultata ſimultas quam papa in regem Franciæ alta mente repoſuerat, in apertum odium cõ-*

An.1301. *uitiumq; erupit. Nam dum regis legatus cum Papa de multis iniurijs in regem*

„ *factis ageret, Papa cum minis & ſupercilijs contractis. Nos, inquit, habemus*

Verba Flor. *vtramq; poteſtatem. Et ille pro domino ſuo reſpondit, vtique domine. Sed ve-*

„ *ſtra eſt verbalis, noſtra realis. Et in tantum excanduit ira domini papæ, vt di-*

„ *ceret mouere ſe velle contra eum Cœlum & Terrã. Sed has Papæ minas quas verbis emiſit, poſtea vt dicemus re ipſa, quemadmodum Legatus edixit, Rex*

Flor. *Franciæ vltus eſt. Papa cum ſibi a Gallo metuit, ne ſibi deeſſent copiæ, decimã Eccleſiaſticorum bonorũ in Anglia triennio toto, concedentibus id libenter Epiſcopis, qui regi id ad bellicos vſus poſtulanti denegarunt, vſurpauit. Hoc anno*

Flor. *Elienſis & Wigornienſis Epiſcopi obierunt, in quorum loca vtriuſque Eccleſiæ Conuentus commonachos ſuos elegerunt, qui electi cum conſecrationis gratiam a Cantuarienſi Archiepiſcopo obtinere non poterant ad papam profecti ſunt. Is perpenſo rurſus electionis vtriuſque ordine atque modo Wigornienſem Monachum ab Epiſcopatu reiecit, ſed Elienſem confirmauit. Deinde Wigornienſem Epiſcopatũ cuidam Minorum fratrum iure (vt aſſeruit) ad ſe deuoluto contulit. Edwardus verò Rex pace cum Gallo nuptijs (vt diximus) interuenientibus & affinitate firmata, ad Scotos coercendos & mulctandos bellicas copias*

„ *iterum paranit. Qui cum cognouiſſent omnia Romæ fuiſſe venalia opimis mu-*

Walſing. *neribus Papam ditarunt, vt ſua protectione Edwardi regis vim hoſtilem pro-*

„ *hiberet, & ab eius poteſtate eximeret, ſuæq; conſeruaret. Papa Lombardum quendam cum ſuis imperatis ad Cantuarienſem Archiepiſcopum miſit, qui regem in expeditione ſequuti cum ad eum veniſſent, exponunt papæ mandatum. Viz. Scotos nulli præterq; ſibi Romanæq; capellæ ſubijci, proinde vt rex ſuſcepta in eos arma deponeret, papæ nomine iubent. Fieri enim non poſſe quin ciuitas Ieruſalem ſuos ciues protegeret. Quibus cõmotus rex: Ego, inquit, neque propter Ieruſalem, nec Sion deſiſtam, quin ius meum in Scotos fœdifragos & periuros ipſo marte tuebor. Mox Legatus Papæ reuertitur, ac rex nihilominus ad bellum pergit. Sed ne videretur irritabilem papam in ſe rebus vix domi compoſitis concitare, miſit Comitem Lincolnienſem, & Hugonem Spenſer ad Pa-*

Walſing. Flor. *pam qui multis monumentis & exemplis de iure ſuo in Scotos agerent. Quibus de rebus inter papam & regem ac proceres Angliæ ſcriptas ac reſcriptas literas conſultò omittimus. Sub hæc tempora Moniales Angliæ, cũ eis egrediendi*

An.1302. *ſuas cellas & quocunq; libitum fuerat vagandi licentia permiſſa fuerat, nec iure vllo prohibita, laſciuire cæperunt, itaque Bonifacius papa de eis cellis ſuis includendis ad Epiſcopũ Cantuarienſem & ſuæ prouinciæ Suffraganeos decretalem ſcripſit epiſtolam, in qua poteſtas eis facta eſt Moniales viſitandi, & circumſeptos*

cumſeptos eorũ cellis præſcribere terminos quorum finibus contineri debeant.

Iamq; digladiari inter ſe Rex Franciæ, et Papa cœperunt. Hic verbalem, ille realem gladium, vt mutuis (ſicut paulo ante diximus) conuitijs comminati inuicem ſunt, vaginis ſuis eduxerunt. Vter autem acutior & perniciosior fuerit papæ triſtis exitus declarabit. Papa excitatis illis in Franciæ regem inimicitijs pœnituit ſe affinitatem et pacem ei cum Angliæ rege conciliaſſe. Itaque literis regem Angliæ ad pactam pacem frangendã ſolicitauit, & ſi Gallũ marte aggredi vellet immenſam pecuniam pollicetur. At rex qui aliàs papæ perfidiam ſenſiſſet, a Galli fœdere niſi ab eo prouocatus recedere noluit. Tum papa in Gallum excommunicationis ſententiam fulminauit. Quam nemo ei nunciare aut in Gallia promulgare auſus eſt. Deinde omnes Galliæ Prælatos, Theologos, iuriſquè canonici vel ciuilis peritos publico edicto monuit, vt coram eo Romæ in proximis Kalend. Nouemb. comparerent. Et Galliæ viciſſim ſub proſcriptione edixit, ne quis ſuo regno aurum argentum, vel merces quaſcunq; exportaret, & in regni finibus exploratores conſtituit, qui regno exeuntes ſcrutarentur. Quibus de cauſis die ſtatuto clerus Galliæ ſe per tres Epiſcopos nuncios excuſauit. Itaque papa Iohannem quendam Monachum præſbyterum Cardinalem miſit Lutetiam, qui clerum papæ nomine ſeorſim & ſecretò conſuleret. In eo Conuentu milites quidam regij coram clero & populo Pariſienſi Papam Bonifacium de hæreſi, ſimonia, & homicidio poſtularunt, regiſquè nomine ab eo ad Concilium generale appellarunt. Tum Iohannẽ Cardinalem Papæ Legatum regno egredi iuſſerunt, regem enim ſuum nullam in ſe authoritatem papæ permiſſurum donec obiecta crimina in Concilio deleuiſſet. Papa ſub hæc tempora ad Anagniam Campaniæ ciuitatem vbi natus erat venit. Ibi vim realis gladij a rege Galliæ illati exitioſam ſibi retundere non potuit. Proſcripſerat & excommunicauerat antè quoſdam Cardinales Columpnenſes Papa, quorum frater Scarra aſſociato ſibi Gulielmo de Longareto regis Galliæ Seneſchallo, aliiſq; regis miniſtris & ſatellitibus, Papam copioſa manù militari ſubito obſeſſum tenent. Quæ vis procurante rege Franciæ, Papaq; familiaribus ac vicinis vnà conſpirantibus in papam mota eſt. Qui iam tantis præſidijs obſeſſus, cum nec auxilium, nec euaſionem ſperare poterat, flagitat a Scarra pacis conditiones. Scarra nullas dare aut accipere conditiones voluit, niſi papa fratres ſuos Cardinales Columnenſes reſtitueret, & papatui poſtea renunciaret, ac corpus ſuum dederet. Quibus auditis papa ingemuit, animam effuſurus potius quàm papatui ceſſurus. In hac obſidione Marchio Anagnienſis ciuitatis papa nepos, acceptis de ſua & filiorum atque famulorum vita conditionibus papa inconſulto Scarræ ſeſe dedit. Quo cognito deſleuit amarè ſuam conditionem papa. Nam poſt deditionem Marchionis Scarra irruptione in palatium facta papam cepit, & peſſimis probris ac maledictis oneraui. Quibus papa ne reſpondit, tandem Scarra ad renunciandum multis minis papam voluit cogere, ſed non potuit, omnibus autem indumentis, ornamentis, auro, argento, theſauroq; adeo ingenti, vt omnium in orbe Chriſtiano principũ diuitias ſuperare crederetur, eum ſpoliauit, eductumq; palatio equo effreni conuerſo ad caudam vultu impoſuit, & per ciuitatis plateas ludibrio habendum circumduxit. Tandem cum militibus ſocijs tantiſquè ſpolijs vrbe diſcedens papam nudum, egenũ, famequè pene peremptum eiecit in plateas. Vbi gemitu & eiulatu famelicus ſua voce, (nam præcones & nuncij, famulis ſuis trucidatis vel fugatis, ei defuerunt)

An. 1303. Thom. Walſingham. Florileg. Adam Murimutenſis.

An. 1304.

fuerunt) coactus eſt indulgentiam, & omnium peccatorum veniam illis polliceri, qui eum cibo & potu reficerent. Hac ore papali promulgata indulgentia, concurrunt aniculæ & mulieres permultæ ſuperſtitioſæ, qui eum in palatium ductum fouent, & cibis ad ſaturitatem replent, clamantes, viuas ſancte pater. Cum ex hoc diſcrimine atque fame vires atque animum collegiſſet, Romam diſceſſit totus luctuoſus & ſqualliduſ, ibi æger paucis poſt diebus perijt. De quo iuxta Cœleſtini vaticinium mortuo hæc carmina condita fuerunt.

Flor. Vulpes intrauit, tanq̃ Leo Pontificauit
Exijt vtq̃; canis, de diuite factus inanis.

Item, de vino.

Walſingh. A re nomen habe, benedic, benefac, Benedicte.
Aut nomen peruerte, maledic, malefac, Maledicte.

Huic Papæ ne mortuo quidem Gallus pepercit. Sed vt de hæreſis, ſimoniæ, & parricidij criminibus poſt mortẽ damnarent ſæpe inſtauit. Cuius odio ducta tota Gallia ne ſextum librum Decretalium ab eodem papa æditum inter iura canonica admittere voluit. Quod ſi Iohannes quondam Angliæ rex huiuſmodi gladio papæ cenſuris reſtitiſſet, nec ſe nec regnum tot calamitatibus poſtea (vt cõmemorauimus) confertim ſubſequutis expoſuiſſet. Bonifacio tam ignominioſa morte ſublato ſucceſſit Benedictus, qui cum anteceſſoris ſui cladẽ lugubri concione deploraſſet, eiuſq̃ authores Anathemate feriſſet, & Columnenſium ſtirpem delere ſtatuiſſet, Pincerna eius muneribus corruptus miſcuit
An. 1305. *eius poculis venenum. Quo hauſto 15. poſtea die obijt Peruſij. Cui Bertrandus Archiepiſcopus Burdegalenſis Clemens quintus vocatus ſucceſſit. Hic duos Anglos Cardinales, & Epiſcopum Dunelmenſem Hieroſolymitanum Patriarcham creauit, nec non Gulielmum Grenefeld Archiepiſcopum Eboracenſem, & Radulphum Baldock Epiſcopum Londinenſem electos confirmauit atque conſecrauit Romæ. Edwardus verò Angliæ Rex Scotis ſuperatis, cum neque de Gallo nuptiarum affinitate ſibi iuncto, nec de papa a quo a iuramenti fide qua ſe Baronibus obſtrinxerat abſolutus eſt, obtinuit, opportunitatem nactus eſt illius in ſe abſentem (vt diximus) coniurationis reos, inter quos Robertus Archiepiſcopus dux & author fuiſſe ſuſpicabatur, vindicandi.*

Nam quia huius inteſtinæ ſeditionis cauſam, iuramentũ regni ſui proceribus de obſeruandis eorum priuilegijs ac immunitatibus a ſe præſtitũ eſſe
Walſing. *ſenſerat, eius religione amplius non teneri, ſed papali authoritate ſolui voluit & obtinuit. Qua quidem in re patris ſui regis Iohannis exemplum ſe imitatum ac ſequutum affirmauit: qui inſtantia & neceſsitate procerum adductus facile iurare conſueuit, vt eos concitatos ſedaret, eademq̃ facilitate reſilire a iuramento, quoties ſibi tempus commodius arrideret, prætendens ſemper papalem abſolutionem a priori præſtito iuramento. Qua regũ tam ſupina cæcitate, papalis iuriſdictio ad eam magnitudinem creuit, vt reges plus quàm ægyptiaca obſcuritate inuoluti, papæ tantum authoritatis deferrentes quæcunq̃, vel*
Flor. *firmiſſima ac ſanctiſſima iura atque fœdera ea diſſolui poſſe, ſæpe ad ſuam &*
Walſingh. *regnorũ perniciem credebant. Omnibus itaque firmatis ac diſpoſitis a rege adiumentis, de domeſtica fraude & conſpiratione pœnas tandem hoc ordine ſumpſit. Comitem Mareſcallum, primò de hac coniuratione cautè aggreſſus eſt.*

Is nec

Is nec contradicere, nec celare patefactam proditionem valens, regis gratiam petijt, pro qua obtinenda, vniuerſorum ſuorum bonorum eum hæredem inſtituit. Quam conditionem Rex perbenignè accepit, & vt eum in officio fideque retineret, terras æſtimatas mille libris annui reditus Comiti ad vitam cõceſſit. Reliquos quoquè coniuratores eodem æſtu ſigillatim perſenſit, & pecuniaria pœna, quia capite, vt potuit, noluit, ſingulos mulctauit. Ad extremum conuenit Archiepiſcopum, eumq; huius conſpirationis tanq; ducem & authorem arguit, & de graniſſimis criminibus poſtulauit, præcipuè verò de perditione, & leſæ regiæ maieſtatis crimine. Quod rege militiæ cauſa abſente cum Annal. Eccle. Auguſt. Cant.
Comitibus regniquè proceribus doloſum inierat conſilium, de rege a regni ſolio deijciendo, perpetuiſq; carceribus mancipando, & filio ſuo Edwardo patris loco ſubſtituendo. Qui cum multis conuitijs agitatus a rege, inficiari prædicta non poterat, in terram pronus ad pedes regios cecidit, cum lachrimis & eiulatu, facinorum veniam obſecrans, regemq; dominum ſuum, quod nec voce, nec literis antea fecerat, appellans. Ita hic elatus, Deo & hominibus odioſus, qui per totum Anglorum orbem ſua ſuperbia & ſacerdotium deturpauit & clerum, & tyrannidem in populum inauditam exercuiſſet, nunc ſcelere ſuo a rege deprehenſo, peccati conſcientia, & metu pœnæ perterritus, deiectus & proſtratus humi pro rege iacet, ei pallium tendit, eiuſquè miſericordiæ ſe ſuaquè bona permittit. Cui Rex, non ego, inquit, de te ſupplicium ſumã, ne meæ vindictæ, quanq; iuſtiſſimæ, magis quàm tui ordinis rationem habere videar. Ac quanq; tu & illo ordine & gratia mea indignus ſis, rem tamen ipſam Coepiſcopis tuis, ipſiq; quem aduocas Romano Epiſcopo, referant, vt a paribus tuis (ne me iniquum ſentias, ipſius proditionis quod in ſubdito ſummum ſcelus eſt, quodquè meæ auditioni & tribunali reſernatur, haud dubiè iudicem) in delicto tanto arguaris. Adiecit ad iſta rex: Non ſolùm in maximis, ſed etiam in minimis, Walſing.
paruiquè momenti rebus, ſimultatem & maliciam agnoui tuam, in quibus authoritate fretus tua, patientia mea nimium abuſus es. Quoties enim in prouincialibus tuis viſitationibus te per literas interpellaui, ne meos, ſaltè in meo viuentes obſequio clericos vexares, aut quacunq; ratione in ius vocares. Qui tamẽ omni illorum appellatione & mea interceſſione poſthabita, & regali authoritate contempta, beneficijs ſuis ſpoliati ſunt. Cũ hæc dixiſſet rex, Archiepiſcopus denuo confuſus & mente turbatus, ac his conuitijs digniſſimè affectus, inuſitato, ac præter legem exemplo, a rege benedictionem petijt. Cui Rex. Non te mea, ſed me tua, deceret, inquit, magis benedictio. Rex itaque cum degenerem & conſcium Archiepiſcopi animum ex metu conſpexiſſet, ad papam querelam de eo inſtituit: Quod ſtatum regni ſui alioquin tranquillum, & ſua virtute ab externis hoſtibus tutũ, ſe abſente domi turbauerat, & proceres inſidias & res nouas molientes defenderat atque fouerat. Robertus Archiepiſcopus ad regis inſtantiam papali edicto ad Romanam curiam citatus eſt. Quò cum ve- An. 1306.
niſſet, ab executione officij ſui, & temporalium atque ſpiritualium adminiſtratione ſuſpenſus eſt, donec de accuſationibus ſibi impoſitis, & per regem obiectis, legitimè ſe purgaret. Cumq; ſe a regis præſentia ſubduxiſſet, anteq; Romam proficiſceretur inter Monachos Cantuarienſes, quia ei iam egeno & proſcripto nemo alimenta miniſtrare auſus eſt, aliquandiu delituit, & ab his nutritus atque fotus eſt. Quo cognito eos quoq; proſcripſit rex, vetuitq; edicto ne quis eis ad vſus vitæ neceſſarios miniſtraret. Tum octoginta e clauſtris Monachos præ-
Flor. Adam Murimutenſis. Ste. Byrchint. Annal. Aug. Eccle. Cant.

cipitauit. Prædia in fiſcum contulit. Electi ad mendicitatẽ Monachi ne a fratribus quidẽ mendicantibus ſubleuati ſunt, ſed vicatim per ſingulas ædes eleemoſynas petebant. Tandem rex in exilium acto Roberto Monaſterio boniſque reſtituit.

Franciæ Rex a Papa Bonifacio (vt diximus) excommunicatus, hoc anno a Clemente Papa abſolutus eſt, ſed petijt vt Bonifacius mortuus hæreticæ prauitatis damnaretur, eiuſque oſſa exhumata igne cremarentur. Tũ in papa eligendo ius trium ſuffragiorum vendicauit, ſed a papa neutrum obtinuit. Roberto autem Archiepiſcopo in exilium acto Wintonienſis Epiſcopus pro eo interceſſit, cumq; dominum ſuum appellauit. Rex eo turbatus Epiſcopũ Winton: protectione ſua priuauit, eiuſque bona in fiſcũ deferri iuſſit, quòd alium quàm regem Dominum agnoſceret, ac talem qui proditionis & manifeſtæ in regem contumaciæ reus, vel ſubditi ius in ſuo regno amiſiſſet. In hoc Archiepiſcopi exilio Clemens quintus papa Cantuarienſis ſedis œconomos conſtituit Guielmum de Feſta Archidiaconum Arrauenſem, & Petrum Amalinum Canonicũ Burgenſem: qui authoritate nixi papali Norwicenſem Epiſcopum de primitijs, quas a ſuæ diœceſis clero vendicauit in ius vocabant. Papa verò hoc motus exemplo qui ea quæ Epiſcopi in ſuis diœceſibus ſibi arrogarunt, iure ſiue iniuria vſurpare, partaque ab alijs acquirere ſibi ſolebat, poposcit & imperauit ſuæ cameræ primitias cuiuſcunq; Eccleſiaſtici in Anglia beneficij triennio proximo vacaturi, Archiepiſcopalibus, Epiſcopalibus, & Conuentualibus Eccleſijs duntaxat exceptis. Interea dum Robertus Archiepiſcopus exul aberat, inclytus rex Edwardus primus qui Cambros & Scotos imperio ſuo ſubiecit, & Gallos afflixit in triceſimo quinto ætatis ſuæ anno obijt. Quo mortuo Archiepiſcopi abſentis & exulis ſiue metus, ſiue authoritas, atque gratia tantum valuit, vt cum duobus pene annis in exilio vixiſſet, Edwar. rege eius nominis primo mortuo, cum Edwardus ſecundus corona regia conſecrandus eſſet, Winton. Epiſcopus, tunc Archiepiſcopi vice eius abſentis literis & ſpeciali mandato in rege conſecrando functus eſt.

Annal. Eccle. Cant.

Chron. Sancti Albani.

Annal. Eccle. Cant.

Cum enim Archiepiſcopus Cant: vocatus fuiſſet ad curiam Romanam, reſponſurus ſuper quibuſdam rebus ei per legem Angliæ obijciendis, iſte Edwardus filius regis Edwardi poſt mortem patris ſui, vt ius Eccleſiæ Cant: ſaluaret, domino Papæ Clementi ſcripſit, quòd Archiepiſcopum Cantuar: ad Eccleſiam ſuam mitteret, vt ab ipſo Coronam regni ſuſcipere poſſet, cum coronatio regum Angliæ ad Archiepiſcopos Cant: noſcatur pertinere. Reſtitutus igitur ad ſtatum ſuum per dictum papam Archiepiſcopus prædictus, cum præ debilitate corporis ſui tantum feſtinare non poſſit vt præfatæ coronationi intereſſet, fecit ſub ſigillo ſuo tribus Epiſcopis commiſſionẽ ſuam, vt vnus eorum quem rex eligere vellet, ipſum regem vice ſua coronaret, viz. Wintonienſi, Sariſburienſi, & Ciceſtrenſi. Et quia Epiſcopus Ciceſtren. actualiter erat regis Cancellarius, qui propter ſuum officium debebat coram rege in coronatione calicem Sancti Edwardi portare, & Epiſcopus Sariſburienſis, corpore debilis nimis erat, placuit domino regi, quod Epiſcopus Winton. officium faceret & impleret: Archiepiſcopo verò Eborac: quia ſine ſua cruce venire noluit, non eſt permiſſum huic ſolemnitati intereſſe.

¶ Reuocatio

¶ Reuocatio Clementis Papæ.

CLemens Epiſcopus ſeruus ſeruorũ Dei, venerabili fratri R. Archiepiſcopo Cant: ſalutem, & Apoſtolicam benedictionẽ. Cum, ſicut oblata nobis ex parte tua petitio continebat, coronatio chariſſimi in Chriſto filij noſtri Edwardi regis Angliæ illuſtris, quæ in proximo imminet, fœliciter dante domino facienda ad te ratione tuæ Eccleſiæ pertinere noſcatur, nos nolentes quod in hac parte officium tuum valeat impediri, tuis ſupplicationibus inclinati omnes literas, ſiquas ſuper cõmiſſione coronationis regis ipſius alicui vel aliquibus fortè direxermus, cuiuſcunq; tenoris exiſtunt, authoritate præſentium reuocamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hãc paginã noſtræ reuocationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præſumpſerit, indignationem omnipotentis dei, & beatorũ Petri & Pauli Apoſtolorum eius ſe nouerit incurſurum. Dat. Pictauis 11. Kalend. Februar. Pontificatus noſtri anno tertio.

Poſteaq; regi nouo conciliatus, ab exilio reuocatus & reſtitutus eſt. Tum verò cum & regis gratia & authoritate magna in Rep. floreret, Auguſtinenſi Cœnobio redemit ſua temporalia 200. l. & 200. ſummis grani, & prouinciales conſtitutiones celebres nouem ædidt, & perſtrenuus Eccleſiæ Anglicanæ rector regniq; iurium libertatumq; aſſertor ferebatur. Cuius rei laudem etſi ſibi vendicauit, fuit tamen in illis aſſerendis nimius, & regi ſemper aduerſus, vt papæ, cum quo coniunctiſſimus fuit, id tribueret, quod regi derogaret, nec tam libertatem regno, quàm papæ potentiam acquireret, regiſquè authoritatem minueret, ac in papam transferret. Diximus antè a Iohanne Peckã Cant: Archiepiſcopo fuiſſe conſtitutum, vt clerici plura beneficia non tenerent, ſed vno contenti ſint, tum vt præſbyteri, vel ante adeptum beneficium, vel anno poſtea ordinarentur, deinde vt in beneficijs reſiderent. Huiuſq; conſtitutionis hæc fuit ſanctio. Quod ſecundi beneficij apprehenſa poſſeſſione, vel perceptis fructibus, vacaret ipſo iure primum, tum ſi poſſeſſor præſbyter non ordinaretur, vacaret etiam ſimili modo beneficium, & non reſidentes ad reſidentiam moniti prinarentur, iuſquè præſentandi denuo ad patronum rediret. Quæ Iohannis conſtitutio a Lugdunenſi Concilio profecta eſt, ſub Gregorio decimo celebrata, de quo Polychro. hoc verſu affirmat. Gregorius denus cõgregat omne genus. Cui tamẽ concilio quanq; generali reges Angliæ interceſſerũt, nec ſe teneri cõcilioru decretis amplius affirmabant, proferentes veterum ac maiorum ſuorum de ea immunitate priuilegia, vt quidam referant, Edwardum primum in Robertũ Winchelſey hac de cauſa primò commotum, quòd in prouincialibus viſitationibus, tantum pecuniæ a clero, pluralitatum, ordinum, & reſidentiæ ratione, ſecundùm prædeceſſoris ſui Iohan. Peckam conſtitutionem, in quam vniuerſus fere clerus tum commiſerat, exegiſſet. Qua in re tam acris fuit, vt ne regijs rogatis pro ſuis Capellanis ceſſerit. Edwardus itaque ſecundus, quanq; multum tribuit Roberto iam ab exilio reuerſo, fortiter tamen, tam in Concilio Lugdunenſi, quàm domi inſtabat, ne ſibi miniſtrantes capellani, aut concilij decreto, aut Ottonis aut Ottoboni Papæ ad Angliam Legatorum, aut Cant. Archiepiſcopi conſtitutione ad ſacros ordines, vel reſidentiam, vel certum beneficiorum numerum aſtringerentur. Quod ex multis ſuis, tam ad Archiepiſcopos Cant:

Archiui. Polichro. Arch.

& Eboracensem, qui illius concilij decretũ in Anglia exequi nitebantur, quàm ad plures patronos, qui huiusmodi constitutionis & decreti vi ad benificia, quæ putabant vacua, præsentare alios volebant, rescriptis apparet. Quorum vnum tanquàm reliquorum indicium & exemplum inseruimus.

" EDwardus Dei gratia. &c. *Abbati de T. salutem. Intelleximus vos ad*
" *Ecclesiam de M. quam quidam clericus noster W. de C. est canonicè asse-*
" *quutus, præsentasse de facto, ratione Concilij Lugdunensis. Cum igitur cleri-*
" *cos nostris insistentes obsequijs statutum illud non liget, eò quòd claræ memo-*
" *riæ reges & principes regni Angliæ, progenitores nostri, a tempore cuius non*
" *extat memoria, ea immunitate & libertate hactenus gauisi sunt, quòd clerici*
" *dum eorum seruitijs intendebant, a nemine coarctabantur ad ordines suscipi-*
" *endos, vel ad residentiam personalem in suis benificijs faciendam, ac ad nos, in*
" *quem libertates seu immunitates huiusmodi deriuantur, spectare dignoscatur,*
" *clericorum nostrorum indemnitati prospicere in hac parte, deuotionem vestrã*
" *requirimus & rogamus, firmiter iniungentes, quatenus præsentationem, quæ*
" *ad dictam Ecclesiam de M. a vobis minus prouidè, in ipsius clerici, immo ve-*
" *rius nostri præiudicium processisse dinoscitur: studeatis proinde reuocare, præ-*
" *sentatum a vobis ab incepta prosecutione desistere, facientes taliter in isto ne-*
" *gotio vos habere curetis, quòd nos non oporteat super hoc manus apponere solli-*
" *citudinis amplioris. Dat. &c.*

An. 1308. *Reuersus autem & restitutus Cantuariensis Archiepiscopus Robertus ex regis atque papæ mandato omnes redditus, fructus, & prouentus qui se absente ab administratoribus Ecclesiæ suæ percepti sunt exquisitè sibi redditis rationibus accepit. Ita exilij sui calamitas summæ sibi vtilitati cessit. Namq; omniũ qui ante eum Archiepiscopi Cantuarienses fuerant ditissimus ex hoc euentu euasit. Vnde ipse adeo locupletatus se hoc versu de exilio suo sæpe narrans consolari solebat.* Nihil nocebit aduersitas, vbi nulla iniquitas dominatur.

Adam Murimutensis.

Hoc anno Robertus Ratford, & Henricus Spigurnel, capitalium criminum in Cantio indices, vt in illis iudicijs quæ assisas vocant, reis iuramenta tempore quadragesimæ deferrent, ab Archiepiscopo facultatẽ impetrauerunt. Quæ quidẽ licentia a papa ante cõcessa Stephano Langton Archiepiscopo Cant. Henrico rege regnante itinerantibus iudicibus ex publicis regijs literis ab eodem Archiepiscopo impertita his verbis dignoscitur. Henricus Dei gratia

Ex Archiuis.

" *Rex Angliæ, Dominus Hiberniæ, Normanniæ, Aquitaniæ, & Comes Andeg.*
" *vniuersis præsentes literas inspecturis S. in domino. Cum venerabilis pater*
" *Steph. Cant. Arch. authoritate domini Papæ, & de consilio fratrum suorum*
" *fecerit nobis gratiam, de iuramentis præstandis coram Iusticiarijs nostris de*
" *præcepto nostro itinerantibus, ab instanti aduentu domini vsque ad vigiliam*
" *S. Thomæ Apostoli, & a principio septuagesimæ vsque ad dominicã qua can-*
" *tatur. Isti sunt dies, duntaxat in causis subscriptis. viz. in assisis vltimæ præ-*
" *sentationis, de morte antecessoris, nouæ disseisinæ, de magna assisa, & de in-*
" *quisitionibus quæ de terris emergent coram eisdem Iusticiarijs nostris, vel per*
" *iudicium, vel de consensu partium, ita quod hoc concessum tantum hoc anno*
" *durabit, vsque ad diem dominicum supradictum. Nos per has literas nostras*
" *patẽtes protestamur quòd hæc cõcessio nobis ad præsens facta vsque ad diem do-*

minicam

minicam prædictam non trahetur ad conſequentiam poſt diem eundem. In cuius rei teſtimonium eidem domino Cant. Archiepiſcopo dedimus has noſtras literas patentes ſigillo noſtro ſigillatas. Teſte meipſo apud Weſt. 26. die menſis Octob. an. regni noſtri decimo. ,, ,, ,,

Sed euenit poſtea perpetui & ineuitabilis luctus atque ægritudinis Archiepiſcopo cauſam, quòd Edwardus Rex Petrum de Gauerſton qui omnium tam præſulum quàm procerum odio ſemper flagrauit, & in Hiberniam ab Edwardo patre ſuo rege relegatus eſſet, inuitis omnibus reſtituerit atque reuocauerit. Hic primo aduentu Couentrenſem Epiſcopum Eboraci ex regis præcepto carceribus includi procurauit. Vnde Archiepiſcopus in Parliamento nullum negotium a prouinciæ ſuæ clero tractari paſſus eſt, donec Couentrenſis e publica cuſtodia eſſet liberatus. Sub hæc tempora Concilium generale Vienna celebratum eſt in quo multa & nephanda crimina in celeberrimum & ditiſſimum Templariorum ordinem propoſita fuerunt. Cuius accuſationis author fuit rex Franciæ, qui in eo concilio filium ſuum regem Iheruſolymitanum creare, & Templariorum bona atque prædia illi gerendo regno conuertere conatus eſt. Templarij itaque in eo concilio inſtituta accuſatione, quòd Chriſtum dominum diffiterentur, multaq; horrenda nec ſuis nominibus deſignanda facinora aſſiduè perpetrarent, damnati ſunt. Omneſque ex edicto regio Gallia finibus excedere illico capite iuſſi ſunt, ſed Gallia rex ſpe fruſtratus eſt. Namq; grandi interueniente pecunia Papa Templariorum poſſeſſiones atque prædia Hoſpitalarijs adiudicauit. Poſtea Robertus Archiepiſcopus prouinciale Concilium Londini celebrauit, in quo Templarij de ijſdem criminibus accuſati fama publica, de qua ſe purgare non poterant, oppreſſi & damnati, & toto ordine diſſoluto ad perpetuam pœnitentiam peragendam per cœnobia ſinguli diſtributi ſunt. In Concilio autem Viennenſi altercatione a quibuſdam mota, non oportere tam celebrem ordinem totum ob quorundam confeſſionem damnari, Papa Clemens in Bulla ſua condemnatoria hanc adiecit clauſulam. Quanq; iure non poſſumus tamẽ in plenitudine noſtræ poteſtatis dictum ordinem reprobamus. ,,

An. 1309. Adam Murimutenſis. Walſing. An. 1310. Walſingh. Murimut. Memoriale hiſtoriarum. Verb. Walſ.

Eodem anno Henricus Rex Alemanniæ, creatus Imperator, tres coronas hoc ordine accepit, Aquiſgrani argenteam, Mediolani ferream, & Romæ auream. Qui ſequenti anno in quodam Caſtello Piſanæ ciuitati vicino cum a Romana curia rediret veneno extinctus eſt. Memor. Hiſt.

Eodem etiam anno Radulphus Bourn Auguſtinenſis Eccleſiæ Abbas electus, cum ad Papam Auinioni iam agentem confirmandus acceſſiſſet, reuerſus domum teſtatur ſe vidiſſe in itinere piſcinam in quadam Monialium Abbatia quæ Prouines dicebatur. In qua cum educta aqua luco purgaretur multa parvulorum oſſa, ipſaquè corpora adhuc integra reperiebantur. Vnde ad criminalia iudicia ſubeunda viginti ſeptem Moniales Parriſios ducta, & carceribus mancipatæ fuerunt. De quibus quid actum fuerat, neſciuit. Ada. Murim. An. S. Auguſt. fol. 129.

In ſuperiori autem Londinenſi Concilio Walterus Couentrenſis, qui ab his carcerum anguſtijs in quas Petri de Gauerſton odio ductus eſſet, ſolo Archiepiſcopo intercedente liberatus eſt, excommunicabatur. Quòd Archiepiſcopum & clerũ perfidè deſerens Petro adhæſit, nec his conſtitutionibus ſeruandis quas in eo concilio ſanciuiſſent vellet iurare. Ab illa excommunicatione Walterus Couentrenſis appellauit ad papam, & interim cum Petro coniunctus illius con- Ada Murim.

cilij conſtitutiones reſcindi procurauit. Hoc anno Robertus Archiepiſcopus Iohannem Heron equitem ob necem Rogeri Grace in arce Londinenſi carceribus detentum, a rege, vt clericum, & in foro ſpirituali iudicandum poſtulauit. Cui conceſſit rex. Poſteaq; idē eques a Londinenſis Epiſcopi vicario ad purgandam cædis prædictæ ſuſpicionem in Londinenſi Conſiſtorio receptus, eiuſque decreto liberatus eſt. Cuius acta ab Archiepiſcopo reuocata, & irrita facta fuerunt, equitiq; vt cædis reo, publica pœna iniuncta, actorumq; ab Epiſcopi Londinenſis vicario reuocatio in Eccleſia Paulina per Decanū de Arcubus & Officialem Cantuarienſem publicata fuit. Lis quædam inter Priorem & Conuentum de Lewes, ac Epiſcopum Norwicenſem in foro regio de iure patronatus, ſeptem annis agitata, finem hoc modo ſortita eſt. Prior & Conuentus præſentabant quendam Reginaldum Bedaling ad Eccleſiam parochialem de Feurei, quem Epiſcopus indignum Eccleſiaſticis beneficijs pronunciauit, & reiecit, de quo in foro regio a Priore & Conuentu petitus eſt. Quibus reſpondit: Admittere ſe clericum præſentatum non potuiſſe, quem beneficijs Eccleſiaſticis indignum pronunciauerat. Itaque iudices regij ab Archiepiſcopo de indignitate clerici certiores fieri voluerunt. Qui Norwicenſis Epiſcopi factum comprobauit, iudicibuſq; regijs his verbis reſcripſit. Inuenimus quòd R. B. in breui mentionatus eſt inhabilis ad omne beneficium Eccleſiaſticum. Itaque ſecundùm eius reſcriptum & Norwicenſis Epiſcopi decretum in foro regio iudicatum fuit. Et ne iudices ſæculares Eccleſiaſticam iuriſdictionem prohibitionibus regijs nimium coercerent, obtinuit a rege primùm, vt cauſæ prohibitionum a reis delatæ diligenter a clericis ad id iuratis examinarentur, tum vt falſas cauſas deferentes carceribus & pecunia mulctarētur: deinde vt prælati iuriſdictione praditi, omnes prohibitiones ex falſis & iniuſtis cauſis e foro regio ad ſe emiſſas, proximo quoque Parliamento regi proceribuſq; deferrent: ad extremum vt vtriuſque fori iuriſdictionem proprijs cancellis terminaret, Eccleſiaſticæ authoritatis iura conceptis verbis a rege deſcribi & prælatis exponi in articulis, quos articulos cleri vocant, procurauit. Iuriſdictionē Archiepiſcopalem tam ſeuerè exercuit, vt ne magnatibus delinquentibus parceret. Iohannem enim Warren Surriæ Comitem, a propria coniuge temerè diuertentem, & domi ſua publicè cum meretrice luxuriantem ab eiuſdem conſortio & præſentia, coacto iuramēto abegit. Tum Comitem adhuc cum ea laſciuientem, liberoſq; ex adulterinis amplexibus procreantem edicto publico ad Synodum citauit, vbi tam periurij quam adulterij reus iudicatus, ſcortiq; familiaritate iterum interdictus eſt. Regem Edwardum primū vnicè adamauit, a quo Spenſeros, alioſque regis animū adulatione & facto obſequio, ad iniurias & libidines allicientes Parliamenti authoritate in exilium coegit.

An.1311.

Archiui.

Adam Mur.

Walſing.

Murimut.

Vitia qua in hoc Archiepiſcopo deprehenſa ſunt, non tam hominis quàm temporis propria fuerunt. Nam pro Eccleſiæ libertatibus cum papa, & pro regni iuribus cum Baronibus aduerſus regi fuit. In quarum vtraque cauſa Salomonis dictum verum expertus eſt. Indignationē principis morti comparandam eſſe. Beneficia Eccleſiaſtica nunq; niſi doctis contulit. Precibus atque gratia nobilium fretos & ambientes ſemper repulit. Inuenibus literarum ſtudioſis ad Academias miſſis annua alimenta decreuit. In eleemoſynis & largitione quotidiana omnes ante ſe & ſequutos Archiepiſcopos anteire dicendus eſt. Pauperibus oſtiatim mendicantibus præter quotidianas ex fragmentis largitiones

Memor.hiſt.

Steph.Byrchinton.

quolibet

quolibet die dominico & feria quinta singulis pro eleemosyna habenda ad loca vbi degebat venientibus panes frumẽtarios quadrante valentes dari præcepit. Horum panum numerus tempore caritatis annona quatuor, tempore copiæ trium millium fuit. His in illis festis solemniaribus centum quinquaginta denarios, totidẽ pauperibus in pecuniis numerandos addidit. Infirmis praterea, senioue confectis, puerperis & eiusmodi egenis prodire ad eleemosynas petendas haud valentibus mitti singulos panes cum modica carnium, aut piscium iuxta Flor.
diei varietatem quantitate iussit. Subleuabat insuper eos qui a secunda fortuna casu ad inopiam detrusi erant, quosquè pudor a mendicitate prohibebat, quibus & vestes & pecunias misit. In mensa fuit inter conuiuas, lætus, affabilis, iucundus. Detractores adulatores, & scurras a sua hilaritate & epulis seiunxit. A quibus & a consortio cum in secretiora et interiora loca abduxisset, precibus primùm deinde studijs incubuit. Postquàm ab exilio reuersus esset sex annis in magna Edwardi secundi regis gratia vixit. Quem cum adhibitis & restitutis Spenceris viris populo & magnatibus odiosis abalienasse a se optimum quemq; vidisset, ægritudine contabuit, & Octobris die obijt. 1313. quinto Idus May. Steph. Byrchinton.
Inde ad Ecclesiã Cantuariensem cadauer eius deductum, & prope altare S. Gregorij ad parietem australem sepultum est. Sepulchrum eius, quia populus eum Arch.
mortuum tanquàm sanctum frequens adorauit, demolitũ atque deiectum est. Bibliothecam cum vestibus modicisq; quæ supererant bonis Ecclesiæ Cantuariensi donauit.

50. Walterus Raynold.

Monachorum superstitiosam solitudinem, quæ cum Episcopis, ipsisq; regibus toties luctabatur, iam tandẽ ab alia huiusmodi face, fratrum nempe & prædicatorũ vulgari atque trita mendicitate superatam, & vtriusq; ordinis profusionem, huiusmodi carnisse gratia in hoc Waltero ostensũ est. Diuturnis altercationibus atque rixis se inuicem multis iã annis lacesserunt Monachi atque fratres, hi illis solitudinem & ignauiam, illi vicissim istis mendicitatẽ & petulantiam exprobrantes. Sed superatis tandem Monachis & a fratribus supplantatis, vtrique cum vulgo contemptui esse cœperunt, tandem papæ atque regi ludibrio fuerunt. Robertus Kylwarby ac Iohannes Peckã ex illa (vt diximus) mendicitate, quæ tam plebi, quoniam noua, papæ quoniam quæstuosa, gratiosa fuit, ad Archiepiscopalem apicem ascenderunt. Quem nouum, & tanta paupertatis & religionis simulatione adumbratum quæstum, ac ad Romanã explendam cupiditatem traductum, cum principes, præsules atque proceres olfeciissent, execrandam illam superstitionis sentinam abominati sunt. Papa cum hoc nouum a se institutum huiusmodi genus penè omnibus inuisum atque despicabile, nõ esse sibi quæstui perspexisset, illustrare honoribus amplius noluit. Vt Roberto Kylwarby, & Iohanne Peckam qui ex ea scaturigine ad sedem Archiepiscopalem manabant defunctis, lati Monachi declamitarent fratres & prædicatores. Sole atque luna ex illorum mundo sublatis, extinctos esse & tenebris Florileg.

nebris obrutos, dignitatumq; luce non amplius fulgere. Atque his Monachis (vt in Roberto Winchelsee supra dictũ est) libera eligendi facultas permitteba-
tur, sed cum eo defuncto ad alium Archiepiscopum eligendum ventum esset,
papa (vt sæpe solebat) potestatis suæ plenitudinẽ repudiatis illis atque contemp-
An.1313. tis declarauit. Illi enim Thomam Cobham sacræ theologiæ professorem, Præ-
bendarium Ecclesiæ Cathedralis Eboracensis, & Decanum Sarisburiensem
Arch. Walsing. singulorum conspirantibus suffragijs elegerunt, virum pietate ac doctrina adeo
insignem, vt non alio nomine quam bonus clericus ab omnibus passim vocare-
tur. Hic electus Romam a papa inaugurationem petiturus profectus est. Sed
Edwardus Rex secundus, qui Walterũ Raynolds Wigornien sem Episcopum ob 10
singularem erga se fidem, & in procerum dissidijs sedandis prudentiam ex om-
nibus regni præsulibus maximè adamauit, præmissis ad Papã celeriter nuncijs
effecit, vt Monachorum reprobata electione Walterus Raynolds Papalis vocis
Adam Murimutensis. oraculo Cantuariensis Archiepiscopus pronunciaretur. Quod oraculum e Ro-
mana spelunca æditum, tribus (vt aiunt) bullis cõprehensum, in præsentia cleri
in templo arcuato Londini publicatum est. 2. Non. Ianua. Sed Thomas e-
lectionis suæ causam Romæ aliquandiu defendit, donec iudices, quos etsi non
propitios tamen æquos habere debuisset, adeo irritasset, vt nõ modo de victoria
desperaret, sed vindictam aliquam & iniuriã pertimesceret. Nam Papa mul-
tis cum & suis & regijs minis perterrefecit, asseruitq; se Cantuariensis Archie- 20
piscopatus prouisionem ante Roberti Winchelsee mortẽ sibi reseruasse, ideoquè
sua gratia & beneficio, non Monachorum electione cuiquam esse tribuendum.
Itaque Thomas Cobham causæ atque iuri renuncians, ne in Angliam quidem
regem metuens redire ausus est, donec intercedente Walterò cum rege rediit in
gratiam, & Wigornien sis Episcopus creatus est. Walterus autem ab ineunte
ætate Aulicus & proceribus acceptus fuit. Edwardi primi capellanus rectoriam
Wimbertonen sem assecutus est, deinde sub Edwardi secundi ærariam quæstu-
ram, & Cancellarij munus tanta fide & integritate gessit, vt ad Wigornien sem
Episcopatum regis beneficio veheretur, eiusquè instanti (vt diximus) inter-
cessione, deiecto Thoma Cobham in Cantuarien si Archiepiscopatu a papa posi- 30
tus est. Sed vt multis ijsquè probabilibus causis elici potest, huius intercedente
rege ad Archiepiscopatum promotio, illiusq; Thomæ reprobatio largitione at-
que corruptela Romana non caruit. Cum enim Papa ad Walterũ ex mire trans-
Arch. ferendi scripsisset, se a Wigornien si Ecclesia recedendi, & ad Cantuarien sem
Metropolim accedendi potestatem illi contulisse, Walterus statuit quosdam ad
Romanam curiam cum amplissimis mandatis procuratores, inter quos Ada-
Hic Adam cõtinuauit historiam Ranulp. Cestrensis. mus Murimutensis quidam in iure ciuili doctus, & Paulinæ Ecclesiæ Cano-
nicus fuit. Hi in porcuratorijs mandatis grandem pecuniam mutuo sumptam
& acceptam, & in Walteri vsus Romæ consumptam confiteri, pro eaquè red-
denda Walterum strictissimis stipulationibus, hypothecis, omnibusq; obligatio- 40
" num generibus deuincire, omnes etiam vsuras & accessiones retardata solu-
Verb. procurator. " tione præstare, nec non quibuscunq; pecuniæ non numeratæ, indebiti, sine causa
" conditionis, actionis in factum subsidiariæ, restitutionis in integrum, dolig;
" exceptionibus, omnibusquè alijs iuris ac facti remedijs, quibus tã illicita actio-
" nes & contractus simulati poterant elidi, renunciare iussi sunt. Qua securi-
tate cum Romana cupiditas cõtenta esse non poterat, alia procuratio Willielmo
de Chyrton Archidiacono Glocestrensi missa est, vt non modo ipsum Wal-

terum,

terum, ſed Eccleſiam Cantuarienſem ſuoſq; ſucceſſores Cant. Archiepiſcopos in quacunq; vellet pecuniæ ſumma, nõ incertis creditoribus ſed papali Cameræ nominatim perſoluenda obligaret, dequè ea ſtatuto aliquo die ſine mora numeranda in animam ſuam iuraret. Si in ſolutione tardatum aut ceſſatum fuerit, interdicti, ſuſpenſionis, & excommunicationis ſententias ferri illico a tempore moræ promulgandas peteret. Hac promiſſione per procuratorem facta, pallium per eundem procuratorem ad eum miſſum eſt. Quo Chichãmiæ 13. Kal. Martij recepto celeberrimis & copioſiſſimis epulis regi, reginæ ac proceribus 13. Kal. Maij, Cantuariæ miniſtratis poſſeſſionem & thronum ſui Archiepiſcopatus ingreſſus eſt. Archiepiſcopatus autem munere ſuſcepto arariam quæſturã, & Cancellariatum depoſuit. Illud munus Waltero Stapelton Exonienſi Epiſcopo, hoc autem Roberto Baldock Midleſexiæ Archidiacono Rex commiſit. Iamq; ad gerendum Archiepiſcopatũ Walterus accinctus, veritus, ne quod anterioribus Archiepiſcopis ſæpe contingebat, vt ſua Archiepiſcopalis iuriſdictio prouincialium appellationibus & quærelis a Romana curia ſuſceptis impediretur, huic ſuis conatibus maximè obſuturo malo muneribus occurrendum putauit. Itaque exemplo Iohannis Peckam (de quo ante dictum eſt) Papam, Cardinales, atque Rotæ curiales annuis ſtipendijs, doniſq; plurimis affecit, de Papa expertus id quod Poetæ de Ioue fingunt. Placatur Donis Iupiter ipſe datis. Murimut. Arch. Walſingh.

Quæ largitio octo ampliſſimis Papæ conceſſionibus atque priuilegijs remunerata fuit. Prima, vt toto proximo triennio cohibita interim Suffraganeorum atque prælatorum iuriſdictione totã prouinciam Cantuarienſem procuratoribus conſtitutis ſibi viſitare liceat, & procurationes nihilominus integras percipiat. Secunda, vt tam loca religioſa, quàm alia quæcunq; firmiſſimis exemptionis priuilegijs & iuribus munita a ſua viſitatione ſe eximere atque vendicare nequeant. Tertia vt irregulares ducentos, qui cum ſuſpenſi & excommunicati eſſent diuina celebrando irregularitatem contraxerũt, diſpenſando ad priorem ſtatum regulamq; reſtituat. Quarta, vt cum centum clericis ætate minoribus, ideoquè ad Eccleſiaſtica beneficia animarum cura prædita inhabilibus ſuper eo natalium defectu diſpenſet. Quinta, vt centum homines ob violentam manuum iniectionem in clericos ipſo iure excõmunicatos diſpenſando abſoluat. Sexta, vt quadraginta clericis plura Eccleſiaſtica beneficia curata ſimul retinendi facultatem concedat. Septima, vt quotieſcunq; Eccleſiam aliquam Cathedralem vel Collegium viſitat, dignitatem, prebendam vel Eccleſiam aliquam ſibi, cuicunq; voluerit conferendam, reſeruet. Octaua, vbicunque ac quotieſcunq; prædicat, viſitat, vel tranſeundo eleemoſynas largitur, aut Hoſpitalitatem edat, criminum centum retroactis diebus perpetratorũ veniam fatentibus & contritis concedat. His auctus & locupletatus papalibus priuilegijs viſitationem exorſus eſt. Ac Lincolnienſem diocæſim omnium (vt ſæpe diximus) maximam ipſe viſitauit. Ac huic proximam Noruicenſem ingreſſus a rege exorto a Baronibus motu auocatus eſt, eam itaque impeditus alteri viſitandam commiſit. Interea fratres prædicatores generale capitulũ Londini celebrarunt, quo inito libellus facetus conuitijs & ludibrijs plenus, & in appellationis morẽ confictus in eos æditus, & Paulinæ Eccleſiæ valuis affixus, magnum prætereuntibus riſum iocumq; commouebat. Illa autem Walteri viſitatio mortuo Clemente Papa aliquandiu intermiſſa eſt. Cui in Papatu ſucceſſit Iacobus Haſe Cardinalis Portuenſis, qui ſe Iohannem 22. nominauit. An. 1314. Ste. Byrchint. Ada. Murim.

An.1315. *Hic Lugduni in Ecclesia Cathedrali coronatus est, Philippo Galliæ Rege præsente, qui Papa equum insidente frænum a loco coronationis ad domum*

Adam Murimutensis. *fratrum prædicatorum vbi Papa hospitio acceptus est, manibus tenens incessit pedes. Quo etiam die non alijs quàm clericis Lugduni equitare permissum est.*

An.1316. *Huic Edwardus Angliæ Rex opulenta dona plurimæ doctis quibusdam viris ex Academia Oxoniensi destinatis nuncijs misit. Quæ munera cum gratissimè*

Thom. Walsingham. *acceptasset, retributionis loco ab Angliæ clero vacantium toto proximo triennio beneficiorum primos fructus exegit. Eodem anno grauissimo inter regem & Barones exorto (vt diximus) tumultu Cancellarius atque Lucas Romani Cardinales a Papa ad eam discordiam componendam in Angliam missi sunt.* 10 *Qui cum Dunelmum profecti essent, vt Ludouicum de Bello monte, natione Gallum, indoctum, atque claudum, cui papa Dunelmensem Episcopatum prouisionis titulo contulisset, in eiusdem possessione collocarent, a latronibus in itinere capti atque spoliati fuerunt. Quæ quidē calamitas lucrosa illis fuit, quòd*

Walsing. Murimut. *reuersi cum hanc sibi factam iniuriam deplorassent, collecta ad hoc damnū resarciendum grandi a clero pecunia, duplo plus repetierunt quàm amiserunt. Deinde permultis ijsque selectissimis ex Episcoporum donationibus beneficijs & dignitatibus Ecclesiasticis sese locupletarunt, paceq; nequaquàm inter regem & proceres reconciliata Romam referti & opulenti reuersi sunt. His &* 20 *similibus prouisionibus, tributis, ac impositionibus Angliam oppressit ac oneranit Papa. Quæ in alijs regnis obtinere nulla fraude aut seueritate potuit. Soli*

Verb. Murimutensis. *Angli, sicut boni Asini quicquid eis imponitur tolerantes, in his & alijs quantumuis grauibus paruerunt. Ac paulò post idem papa eam in plurales constitutionem edidit, quæ in Extrauagātibus (quas aiunt) constitutionibus immiscetur, & incipit. Execrabilis. Cuius constitutionis in quamplurimis a beneficijs*

Murimut. An.1317. *amotis beneficia sub Clemente proximo papa multò quàm ante vendibiliora fuerunt. Nam dispensationes quas Iohannes decreto suo rescidisset renouauit. Quidam tamen hanc fuisse papæ Iohanni eius constitutionis ferendæ causam dixerunt, quòd concessis ei (vt diximus) beneficiorum vacantium fructibus,* 30 *ea constitutione pleraq; in Anglia beneficia incumbentibus orbauit. Eodemq;*

Walsing. *anno papa decretalium librum septimum edidit, & festum Corporis Christi cum magna solemnitate instituit. Illis autem a proceribus in regem concitatis turbis Scoti Angliam innaserunt ad Eboracum, & Lancastriam vbique pradati sunt. Ac Bernicum proditione cœperunt, sed conciliata cū proceribus pace*

Adam Mur. *Rex instructo exercitu Scotos in suos fines ex Anglia repulit, & Bernicū amissum recuperanit. Ad quod bellum administrandum decimam a clero postulauit, qui id sine papæ licentia concedere sibi nefas esse responderunt. Ita*

An.1318. *Adamus Murimutensis ad Papam a rege missus est. Papa regis causa hanc solutionem*

Adam Mur. *clero facilè permisit, sed paulò post Episcopo Wintonienſi mortuo Papa*

An.1319. *Episcopatus collationem sibi reseruauit, eumq; Rigando cuidam suo in Anglia* 40 *nuncio rege inuito & irato contulit. Qui a Londinensi Episcopo, quoniam*

Walsing. *Walterus Cantuariensis regi fidus noluit, in Monasterio S. Albani consecratus est. Interea Walterus illam celebrem visitationem quam Vrbano mortuo intermisit, iam accepta noua a Iohanne potestate peregit. Nam solus Londinensis*

Archiui. *Episcopus ei appellando restitit, quo eiusdem papæ rescripto superato, & in testatē Walteri remisso, reliqui humiliati sunt. In qua visitatione indulta sibi (quæ ante commemorauimus) priuilegia a Londinensi Ecclesia exorsus, in qua*

capellano

capellano suo prouisionis titulo optimam præbendam contulit, per procuratores executus est. Multas item synodos, in quibus regi subsidium a clero tribui opem poposcit, celebrauit. Sed Oxonij in quodam Concilio quod Concilium Oxoniense secundum appellatur, multa iura tulit, inter quæ de appellationibus decreuit. Nullam appellationem a grauaminibus & interlocutorijs, sed a definitiua tantùm sententia esse interponendam. Quam constitutionem Simon Mepham vt iniquam, & multarum a Suffraganeis inferendarum subditis iniuriarum causam postea reuocauit. Idem Walterus in alia Synodo Lamethi celebrata ad appellationis vires in beneficiorum causis moderandas constitutionem tulit æquissimã. Quomodo fructus beneficij lite pendente sequestrentur. In quo consilio clerus pro salario publici prælectoris Hebraicarum literarum in Oxoniensi Academia quadrantem ex singulis libris Ecclesiasticorum prouentuum concesserunt. Ac paulo post Hugone Spenser, de quo in Roberto Spenser antea dictũ est, regi conciliato, viro plebi pariter & proceribus inuiso, Baronici armis susceptis eius prædia et terras vbique diripiebant. Qui eũ regis edicto de armis deponendis non paruissent, proditores & læsæ magistatis rei decreto pronunciati sunt. Ita bellũ intestinum vtrinq; paratum est. Ad hoc sedandum bellum Cardinales Romani ingressi regnum cum nihil profeciissent, commeatu exacto Romam reuersi sunt. Sed superatis tandem Baronibus, eorumq; quamplurimis capitalibus pœnis affectis, Scoti, qui a papæ legatis quia bello desistere noluerũt, excommunicati fuerunt, crebro & confertim in Angliam prædatũ irruerunt. Adhæc Franciæ rex Edwardum regem Angliæ in his turbulentissimis temporibus edicto ad reddendum sibi pro Guasconia homagium in Galliam vocauit. Ad hæc tot simul congruentia mala vitanda Parliamentum Londini habitum est. In eo etiam de his qui illius belli a Baronibus suscitati rei fuissent inquisitum est. Inter quos Adam Herefordensis Episcopus a regijs lictoribus deprehensus, & pro regio tribunali causam de proditione & læsæ magistatis crimine dicere iussus est. Ac obiectis criminibus multis, pulsatus conuitijs & opprobrijs cum diu stupidus obmutuisset, tandem sic ora resoluit. Domine Rex, vestra regiæ magistatis reuerentia semper salua. Ego S. Ecclesiæ Dei minister humilis ac membrum, & Episcopus consecratus licet indignus, ad tam ardua nequeo respondere, nec debeo absque Domini Cantuariensis Archiepiscopi post summũ pontificem mei directi iudicis, & aliorum patrum Episcoporum, meorum parium conniuentia vel consensu. Quo dicto Archiepiscopi & Episcopi qui interfuerunt assurgentes regi pro collega suo interceſſerũt, cumq; rex exorari noluit, totus clerus Episcopum a regis iudicio subeundo tanq; Ecclesiæ membrum vendicauit. Quorum actus clamoribus rex cum Cantuariensi Archiepiscopo custodiendum aliàs de criminibus responsurum tradidit. Sed paulò post regio iussu iterum captus & ad regium tribunal ductus est. Qua re Episcopis qui tum pene omnes Londini fuerãt nunciata, Cant. Ebor. & Dubliniensis Archiepiscopi crucibus erectis, decem alijs Episcopis magnaq; huiusmodi caterua comitati ad locum iudicij magna celeritate contendunt. Quorum aduentu fugatis ministris regijs confratrem & Coepiscopum suum a cunctis derelictum atque solũ in custodiã suã susceperunt. Eoque abducto illico sub Anathematis pœna dixerũt, ne quis manus ei violentas adferre præsumat. Rex hac cleri audacia commotus, eo absente inquisitionem de suis perpetratis legitimam instituit. Ita conuocatis laicis (nam clerici secularibus præsertim capitalibus iudicijs

An.1320. Arch.

An.1321.

An.1322. Adam Murimutensis. Tho. Walsing.

An.1322. Thom. Walsingham. Adam Mur.

" Verb. Walſ.

"
"
"

adesse tum ne regia authoritate adduci aut cogi poterant) proposuit crimina quæ certis iam distincta formulis & articulis ante Herefordensi Episcopo obiecisset. Eos iureiurando astrictos iussit, vt inquisitione per legitimas coniecturas, factiq; euidentiam ex iuris præscripto habita, requè tota inter se perpensa
Walsingh. & communicata, quid de articulorum veritate crederent, communi responso referrent. Illi siue metu Regis, siue Episcopi odio, siue rei veritate aut probabilitate ducti respondent, Episcopum Herefordensem omnium criminum in articulis comprehensorum sibi reum videri. Quo responso approbato rex Episcopum proscripsit, prædia & terras in suam custodiam cæpit, bonis omnibus spolianit. Sed Episcopus ex omnium Archiepiscoporũ & Episcoporum consensu sub tutela Cantuariensis Archiepiscopi, qui regi eum tandem reconciliauit, delituit. Hic post creatos in Anglia Episcopos primus laicalia iudicia subgit. Cuius rei atrocitas postea (vt in Iohanne Stratford dicemus) permixtis in criminalibus iudicijs clericis atque laicis aliquantulum mitigata est. Cumq; iam Walterus Archiepiscopus regis animũ multo obsequio, leniq; sermone placasset, quia is solus in tam tumultuosis temporibus summa fide regis gratiam & beneuolentiam retinuit, & quicquid aliqua æquitate nixum postulauerat sine difficultate obtinere poterat, prouocatus est a toto clero vt cum rex pecuniariam opem a clero petijsset, pro restituendis pristinis Ecclesiæ libertatibus atque iuribus, hisq; in perpetuum confirmandis cum rege ageret. Archiepiscopus qui regis animum sensumq; ex longa consuetudine perpulchrè calluisset, conuenire eum de re tanta noluit antequàm clerus suam in regem obseruantiam aliquo
An. 1326. beneficij signo declarasset. Itaque Concilium Westmonasterij cum clero habuit. Ibi proposuit de Ecclesiæ Anglicanæ & Ecclesiasticarum personarum, rerumq; suarum perpetua pace, securitate & immunitate procuranda. Tum de Scotis interdicti & excommunicationis sententias a Papa Legatis promulgatas contemnentibus, & Angliam nihilominus intestinis nuper bellis afflictam quotidie inuadentibus, & in omnes sine laici aut Ecclesiastici ordinis, aut sexus discrimine immane impieq; sæuientibus repellendis. Tertiò de illis authoritate legitima puniendis atque corrigendis qui laicali vi ac potentia sine authoritate canonica in Ecclesiarum aut dignitatum possessionem clericos inducunt aut ejciunt. Quartò de nouo modo colligendi denarios S. Petri statuendo, & prouisione beneficiorum Ecclesiasticorum per sedem Romanam facienda, moderatione procurationum Cardinalibus Papæq; Legatis adhibenda, nec non peregrinis ad residendum in his beneficijs quæ in Anglia tenent compellendis, quibus de rebus Andreas quidam de Bregges a Prælatis Angliæ ad Papam nuper missus erat. Quintò vt regi tot externis & intestinis bellis pecunia exhausto subsidij nomine a clero tribuatur. His postulatis respondit primò morose atque duriter clerus. Cum Ecclesiasticorum bonorum custodes essent, sæpe se auxilium regium sed frustra inuocasse, tum regem non sua voluntate sed impijs laicorum suasionibus a clero auersum, ideoq; canonicis remedijs & censuris resistendum atque pugnãdum vt Ecclesia anita libertate fruatur. Scotos verò Laicorum opibus, & clericorum precibus esse repellendos, quibus orantibus, vt elenatis Moisis manibus vincebant hostes Israelitæ, ita Anglos fore victores. De laicali autem potentia atque vi in inducendis & deturbandis Ecclesiastica possessione clericis, ad canones atque papam, quia alia definit nec spernãtur remedia, esse accurrendum. De alijs autem rebus Andreæ Bregges Romam profecto

In librò inscripto de diuersis tractat. Monast. Aug. Dorob.

commissis

commissis sibi fas non esse ante eius reditum respondere. De subsidio concedendo statuere se nihil posse nec audere, quoniam suorum temporum malicia in tam immensum creuerat, & continua præstatio decimarum, & beneficiorum vacantium Romano Pontifici fructus persoluti, & Cardinalibus ac legatis Romanis præstitæ procurationes, ita ecclesiasticas opes exhauserat, vt Regijs sublevandis necessitatibus ne id tribuere possint quod libentissimis animis vellent. Sed paulò post expositis clero suis Regi semper ad eum finem, vt ecclesiæ Anglicanæ tuendæ in tam perplexis temporibus vtilis esse possit, ministratis obseruantijs, tum quam procliuem & facilem Regem in Ecclesiæ vtilitatem sentisset, adduxit facile totum in suam erga Regem de pecuniario subsidio sententiam clerum. Qua ostensa & indicata Cleri in tam aduerso tempore benignitate, Rex non modò restituit Ecclesiæ Anglicanæ vetera & antiquissima Priuilegia, sed nouis, vidz. De non exigendis a Clero in Regis hospitium esculentis, poculentis, & vecturis a Clero, ac similibus immunitatibus auxit. Quæ quia typis expressa non sunt, authoritate (quod dolendum est) hoc tempore carent sua.

Idem Walterus, quod Regi gratiosissimus fuerit, Regis aquissima responsa ad Prælatorum petita obtinuit. Quæ hodie sub hoc titulo, Articuli Cleri, in iuribus regni municipalibus typis expressa feruntur. In hoc etiam parliamento ad Walteri & Episcoporum instantiam Rex concessit, vt nobilium corpora, qui ob bellum antedictum morte crucis affecti sunt, sepulturæ traderentur. Ab hoc Archiepiscopo capitulum Exoniense veniam noui Decani eligendi petierunt: qui electus ante suam electionem ab Episcopo confirmatam, sibiq; datam ab eo potestatem Decanatum non suscepit. Ex Archiuis.

Subactis Baronibus omnia in Anglia pacata & tranquilla fuissent, nisi Hugonis Spenseri odio quem Rex Wintonienſem comitem creauit, Regina cum ad pacem cum fratre suo Franciæ Rege componendam cum filio suo Edwardo missa esset, redire amplius negasset. Quã cum Rex cum filio non dũ quatuordecim annis nato exhæredasset ac proscripsisset, bellum Regi ipsi exitiosum exortũ est. Nam Regina nuptijs inter Edwardum suũ filium & Philippæ Ducis Hannoniæ filiam conciliatis, ad vindictam de Rege marito sumendam ope Hannoniæ Ducis Angliam armis ingressa est. Cui plerique tam præsules quàm proceres, quia Spenseros ferre non poterant, adhæserunt. Ipse Walterus semper animo pusillus & ignauus, in aduersissimis Regi rebus defecit, & Regem simulatè colens clã pecunias Reginæ suppeditauit. Rex tot bellis & papalibus exactionibus ad eam inopiã redactus est, vt cum in tanto discrimine pecunia careret, a Papalibus denariorũ S. Petri collectoribus ducentas sexaginta libras, cũ ipse abundare debuerat, mutuari cogeretur. Iãq; exercitibus ex vtraq; parte instructis edicta etiã ab vtraq; parte contraria promulgata sunt. Rex Reginã cũ suis: Illa Spenseros, Robertũ de Baldock Cancellariũ, & Exoniensem episcopũ Thesaurarium proscribunt. In hoc tumultu Cives Londinenses hos Cancellarium & Thesaurarium vi capiunt, illum carceribus ac vinculis in Noua porta Londinensi constrictum fame ac agritudine interimunt, hunc captum securi percutiunt, atque dilaniant. Spenseri tandem vtriq; comprehensi cum alijs nobilibus vltimo supplicio affecti sunt. Rex in Wallia pene profugus delituit. Interea ab Archiepiscopo Waltero qui Regem planè deseruit, Edwardus Regis filius Windsoriæ Rex creatus & coronatus est. Ac paulò post Iacobus Barkeley Arch.

Exonienſis Epiſcopus electus Reginæ iuſſu ab eodem Waltero conſecratus eſt. Papa qui eius epiſcopatus collocationem ſibi reſeruauit, metu & iracundia percitus, hunc Archiepiſcopum tanta acerbitate ob ignauiam reprehendit, vt vitæ iam pertæſus, poſtquàm 13. annis, nouem menſibus, & viginti diebus ſedisſet, cum ſumma ægritudine animam efflauit, & Cantuariæ in Auſtrali choro muri ſepultus eſt. In rebus proſperis ſatis moderatus & æquabilis: ſed in aduerſis animo infirmiſſimo & abiecto peneq; nullo fuit. Manerium de Caldecote cum boſco de Thorlehot dedit conuentui eccleſiæ Chriſti Cantuariæ. Prohibitiones regias quæ tunc Rege inſcio frequentes e regio criminali foro ab imperitis Iudicibus manabant, non tam authoritate quàm iure ipſo & æquitate habitis conſultationibus deleuit atque fregit. In hoc homine conſtantia, fides, & animi magnitudo deſiderabantur.

51. Simon Mepham.

Mortuo vt diximus Archiepiſcopo Waltero, eccelſiaſticarum rerum poteſtas, & Archiepiſcopalis authoritas, penes Priorem & Conuentum Cantuarienſem remanſit. Hi omnem iuriſdictionem in vniuerſam Cantuarienſem prouinciam Commonacho cuidam ſuo Galfrido de Eton commiſerunt. Sed Londinenſis tunc Epiſcopus huic Commiſsioni ſe acriter oppoſuit, quòd ex veteris cuiuſdam compoſitionis inter Conuentum Cantuarienſem, & ſuffraganeos quondam initæ forma apparuit. Conuentum duos viros idoneos ad id muneris deſignare, & Londinenſi Epiſcopo Cantuarienſis prouinciæ decano præſentare debere, e quibus vnus a Londinenſi epiſcopo approbandus, & Priori atque monachis ad iuriſdictionem eorum authoritate ſuſcipiendam remittendus fuerat. Itaque Conuentus duos nominabat, illum quem diximus Galfridum, et Hugonem de ſancto Iuone, Monachos Cantuarienſes ambos. Ex his Galfridus a Londinenſi epiſcopo approbatus eſt, accepitque a Conuentu Cantuarienſi eccleſiaſticam iuriſdictionem plenam, præterquam in his rebus quæ Archiepiſcopali ſede plena, Archiepiſcopi authoritati eſſent reſeruatæ. Poſtea conuentus Cantuar. in epiſcopalibus ſedibus vacantibus officiales ſeu ſpiritualitatis cuſtodes collocauit. Sed Decanus & Capitulum exonienſis eccleſiæ aliquandiu reſtiterunt, donec minatorijs Cantuarienſis eccleſiæ literis pro ſua iuriſdictione ſcriptis ceſſerunt, & Adamum Murimutenſem (de quo in Waltero antea diximus,) gratis atq; æquis animis Cantuarienſi vacante tandem ſpiritualis iuriſdictionis in exonienſi diœceſi vacante cuſtodem admiſerunt. Inde huc vſque prævaluit Eccleſiæ Cantuarienſis per totam Prouinciam Archiepiſcopatu vacante æqualis ac par Archiepiſcopali potentia. Erat eo tempore Prior Cantuarienſis quidam Henricus, vir vt exiſtimari conuenit minus rerum vſu, quam iure ipſo prudens, iuriumque Cantuarienſis eccleſiæ vacante ſede quod ab anteceſſoribus ſuis neglecta videbantur explorator ſedulus atque ſagax, tum in gerendis eccleſiæ rebus aſſiduus atque ſolers. Hic paucis menſibus

Arch. ex proceſſu elect. Sim. Mepham.

omnem

omnem illam intermediam iurisdictionem ante intermissam plenè exercuit atque renouauit. De clericis ad ecclesiastica beneficia præsentatis & patronorum iure diligenter inquisiuit, electiones confirmauit, intestatorum bona administranda commisit, prouocantiũ appellationes recepit, testamenta actis insinuauit, ab executoribus & administratoribus rationes exegit, inter quos maximè episcoporum defunctorum testamentorum executores, aut bonorum administratores interpellauit. Ita vt Iohannis Peckam (vt in eius vita diximus) testamentum exequentes ad rationes reddendas coegit. Adhæc visitauit, procurationes percepit, Synodum celebrauit, clerum ex mandato regio ad Parliamentum citauit. Contumaces & in suam iurisdictionem committentes pœnis coercuit, beneficia vacantium sedium contulit, adhæc capas choreales, annulos & sigilla a singulis Cant. prouinciæ suffraganeis Cant. ecclesiæ vendicauit, omniaquè ad Archiepiscopalem iurisdictionem per singulas species tam exquisitè exercuit, vt nihil fuerit prætermissum præter Episcoporum consecrationem, quam cum sua authoritate peragere non poterat, episcopo Londinensi mandauit & iniũxit, vt is suffraganeis Cãtuariæ in Christi ecclesia die quodam statuto congregatis, Meneuensem & Bangorensem episcopos tunc electos & sua authoritate confirmatos consecraret. Quibus sic consecratis in testimonium et fidem consecrationis literas conuentus sigillo sigillatas dedit. Exercitata hoc modo & agnita Cantuariensis conuentus sede vacante potestate scriptis ad Regem literis petierunt nouum Pontificem eligendi potestatem. Qua impetrata in patrem suum & patriarchatus honorem elegerunt Simonem Mepham sacræ theologiæ professorem, canonicum Cicestrensem & in ecclesia cathedrali Landauensi prebendarium, nec nõ rectorem de Tunstall de Cantio oriundum, virum sacrarum literarum in illo vt putabatur sæculo peritissimũ. Cuius electionem cum rex approbasset, Prior Henricus et Cõuentus Cant. veriti ne Papa electionem illam rescinderet, prouisionisq; titulo alium Archiepiscopum crearet, nũcios Auinionem, vbi papa cum sua tunc curia mansit, mittunt. His ampla procuratoria suo nomine singula gerendi, & ne pecunia deficeret, quamtumcunque vellent mutuum vsque ad ducentas marcas sterlingorum Romæ sub hypotheca omniũ suorũ bonorum contrahendi dederunt, ea lege & conditione vt electionem Simonis Mepham a Papa corroborari obtinerent. Is tandem donis superatus electionem confirmauit, & Simonem Auinione consecrauit. Accepta autem a papa consecratione ad Prouinciam regendam reuersus est. An. 1320. Arch. 1328.

Ac primùm cum (vt in Iohanne Peckam antea diximus) canonicatus præbenda in ecclesia Lugdunensi Cantuariensi sedi Archiepiscopali fuerat in perpetuum ascriptus, ad eius fructus percipiendos procuratorem Richardum quendam de Solbury Eboracensis diocæsis clericum constituit, sicut ex infra scripto procuratorio, quod vt de iure dicti canonicatus liquere possit inseruimus, patet.

OMnibus ad quos præsentes literæ peruenerint, Symon permissione diuina Cantuariensis Archiepiscopus totius Angliæ Primas, salutem in Domino sempiternam. Nouerit vniuersitas vestra quod nos facimus & constituimus procuratorem nostrum dilectum nobis in Christo, M. Richardum de Solbury Eborac. diocæsis clericum, ad petendum & recipiendum fructus, redditus, proue- Ex ipso ortographo.

„ uentus, & obuentiones quaſcunque manerij noſtri de Quincraco Lugdunenſis
„ diœceſis, aulâ etiã, ædificia ſiue manerium noſtrum infra clauſtrũ eccleſiæ Lug-
„ dunẽſis ſituata, necnon emendas & ſatiſfactiones debitas pro damnis datis in
„ eiſdem, & ad tractandum & componendum & tranſigendum ſuper eiſdem
„ fructibus, redditibus, damno, & emendis, & ad agendum & defendendum
„ pro eiſdem, & ad locandum & arredandum dicta maneria, & ædificia, &
„ penſionem recipiendum pro eiſdem,, & ad liberandum & acquietandum ſol-
„ uentem, necnon ad iurandum de calumnia & veritate dicenda, & omnia fa-
„ cienda quæ de iure neceſſaria fuerint in præmiſſis vel opportuna, etiam ſi mã-
„ datum exigant ſpeciale. Dantes eidem procuratori poteſtatem alium procura- 10
„ torem ſubſtituendi, & eundem reuocandi quotieſcunque ſibi videtur expedi-
„ re. Pro eodem etiam procurat. & ſubſtituendo ab eodem rem ratam haberi &
„ iudicatum ſolui cum omnibus ſuis clauſulis promittimus, omnibus quorum
„ intereſt cauctionem. In cuius rei teſtimonium ſigillum noſtrum præſentibus
„ eſt appenſum. Datum apud Wingham vj. Idus Martij. Anno Domini, Mil-
„ leſimo Trecentesimo Vicesimo Octauo.

Adam Murimutenſis. Tho. Walſing.

Poſtea Londini Reginam Philippam Edwardi 3. coniugem coronauit, deinde concilium prouinciale tenuit, in quo iura quædam vt a ſeruilibus operis in diebus Paraſceues, animarum, & Conceptionis ceſſaretur, & de iuriſdi- 20 ctione, ac bannorum matrimonialium æditione condidit. Inter quæ Oxonienſe illud de appellationibus a definitiuis tantum ſententijs interponendis decretum tanquam iniquum ſuſtulit. Hæc iura in Prouincialibus Angliæ conſtitutionibus adhuc deſcripta ſeruantur. In eodem conſilio tocius cleri conſenſu excõmunicati ſunt omnes, qui Walteri Stapleton Exonienſis epiſcopi trucidationis, (de qua in Waltero Archiepiſcopo antea diximus) opera, ope vel conſilio rei fuerũt. Id q̃ Polidorus a Iohanne Stredford factũ eſſe imperitè autumat, dũ plus æquo

Murimut. Walſingh.

hilaris ac facetus Simonẽ Mephã Archiepiſcopũ Cãtuarienſẽ fuiſſe oblitus ſit. Hic annus Papas congeminauit, nam dum curia papalis eſſet Auinione, exortus eſt Romæ Antipapa Petrus de Corbario ordinis minorum fratrum. Qui 30 inſtigante & adiuuante Lodouico Bauariæ duce in regem Romanorum electo, ſed a papa repulſo, a Romanis ciuibus receptus Cardinales, ac eiuſmodi Romanæ curiæ miniſtros creauit. Deinde Lodouicum contra alterius papæ interdictum Regem Romanorum in ipſa Romana ciuitate, a qua alter papa diu exulauerat, coronauit. Ideoquè alter alterum maledictis, & diris illis ſolitis cenſu-

An. 1329.

ris fulminatis execratus eſt. Tandem hic Romanus Papa potentia & viribus impar, ab illo Auinionenſi vtpote valentiori ſuperatus, delicti ſui veniam pe-

Ada. Murim. Walſing.

tijt, Papatu ſe abdicauit, ac abſolutus ad fratres ignominioſe receſſit. Paulò poſt Rogerus Sarisburienſis & Iohannes bathonienſis epiſcopi in Anglia mortui ſunt. Ac Sarisburienſis eccleſiæ Præſulem Papa Robertum quendã de Wim- 40 ble virum non modò indoctum, ſed inuenuſtum prouiſionis prætextu creauit. Sed in Bathonienſi epiſcopatu Radulphus quidam de Salopia electione aſſumptus, citoquè antequam papa de vacatione comperiſſet per Simonem Archiepiſ-

Verb. Murimutenſis.

copum confirmatus et conſecratus eſt. Quod cum papa cognouiſſet citationibus & edictis Rodulphũ, longiſq; in ſua curia dilationibus vexauit. Tandem tamẽ de curia Romana ſe redemit, vt rata eſſent facta de ipſo non ſine magna pecuniæ quantitate. Iam enim illa de epiſcopatibus prouidendis Papalis conſuetudo

ad

ad immoderatam licentiam excreuerat. Vt episcopatus in Anglia nullus vacaret, cui ille ante prioris episcopi mortem de successore longè ante non prouidisse contenderet. Ita & eligendi iura violauit, & episcopatus pro suo arbitrio imperitioribus plerumque contulit. Ac priores papæ modum saltem in hac prouidendi iniuriosa licentia aliquem retinuerunt. Sed isti posteriores iniiciæ finibus ab Antecessoribus suis semel violatis, modum in iniuria nullum probabant, sed de omnibus sine discrimine prouidere cœperunt. Atque vt plerumque euenire solet, vt omnia tum ad ruinam vergunt, cum ad summum perducta sunt: sic hæc Papalis prouidendi impietas quæ omnem iam modum excesserat, legibus (vt post dicetur) a Rege Edwardo tertio latis tandem repressa & coercita est. Ipsumque è pontificale culmen quod supra Deum hominesq; eleuatum est, iam tandem (vt ex sequenti historia patebit) ad exitium paulatim inclinare & deduci labentibus annis cœpit. Sed vt de his Prouisionibus dicamus, quas tam importunè sibi papa vendicauit, simulatque hic Simon Mepham Archiepiscopatum ingressus est, Thomas Cobham Episcopus Wigorniēsis (de quo in Waltero antea diximus) obijt, ad quem Episcopatum Adamum Herefordensem prouisionis prætextu transtulit, tum Herefordensi ecclesiæ de quodam Thoma Charleton prouidit. Quid enim in transferendis & conferendis ecclesijs prouisionis vsurpato titulo Papa, si ei permissa diutius liberè facultas fuisset, efficere in quocunque regno non potuisset. Literas autem ad Simonem de illa prouisione scriptas duximus inserendas, vt liquere omnibus possit, quanta impudentia eam sibi vendicauit. Murimut.

Ex Registro Cantuariensi Epistolarum ecclesiæ tempore Simonis Mepham. Fol. 46.

Iohannes Episcopus seruus seruorum Dei venerabili fratri Archiepiscopo Cant. salutem & apostolicam benedictionem. Ad cumulum tuæ cedit salutis & famæ si personas ecclesiasticas præsertim pōtificali dignitate præditas diuinæ propitiationis intuitu opportuna præsidij et fauoris gratia prosequaris. Nuper siquidem vacante ecclesia Hereford. pro eo quod nos venerabilem fratrem nostrum Adam. Wigornienſem, olim Herefordensē Episcopum, tunc & adhuc apud sedem apostolicam constitutum, a vinculo quo eidem Herefordensi ecclesiæ tenebatur, de fratrum nostrorum consilio & apostolicæ potestatis plenitudine absoluentes, ipsum ad ecclesiam Wigornienſem tunc vacantem duximus transferendum, præficiendo eum illi in episcopum & pastorem. Nos itaque attendentes quod nullus præter nos de ordinatione ipsius eccelsiæ Hereford. se ea vice intromittere poterat, pro eo quod nos diu ante huius vacationem eccleſiæ Hereford. prædictæ prouisiones omnium ecclesiarum Cathedralium tunc vacantium & vacaturarum imposterum, per translationes per nos tunc temporis factas, & ex tunc faciendas de prælatis eorum ad alias ecclesias tunc vacantes & non antea vacaturas dispositioni nostræ duximus reseruandas. Decernendo extunc irritum & inane, si secus super hijs per quoscunque quauis auctoritate scienter vel ignoranter contingeret attemptari. De præficiendo eidem Hereforden. ecclesiæ, ne prolixa vacationis expendatur incommodis; personam valentē ac etiam fructuosum, per cuius industriam studiosam salubriter posset regi ac dirigi, & etiā fœliciter ac vtiliter adaugeri, cogitare cœpimus diligen-

" ter, & post deliberationem quam cum eisdem fratribus nostris super hac de-
" tentam habere curauimus in dictum filium Thomam de Charleton electũ He-
" reforden. Canonicum Eborac. in sacerdotio constitutum, iuris ciuilis profesſo-
" rem, virum quidem prout ex testimonijs fidedignis accepimus vitæ mundi-
" redimitum, decorum, elegantia morũ, discretionis, & consilij maturitate con-
" spicuum, aliarumque multiplicium virtutum titulis insignitum, aciem direxi-
" mus nostræ mentis, quibus omnibus debita meditatione pensatis de persona e-
" iusdem Thomæ electi eidem Hereford. ecclesiæ de fratrum prædictorum cõsilio
" authoritate apostolica duximus prouidendũ, ipsumq; illi præfecimus in Episco-
" pum & pastorem, curam & administrationem illius sibi tam in spiritualibus
" quàm in temporalibus plenarie committendo. In eo, a quo vniuersorum charis-
" matum dona perueniunt, confidentes, quod prædicta ecclesia Hereford. per ipsi-
" us electi diligentiæ studium fructuosum, clementia sibi opitulante diuina vo-
" tiua honoris & commodi suscipiet incrementa. Vt igitur idem electus in com-
" misso prædictæ Hereforden. ecclesiæ sibi facilius proficere valeat, tuus fa-
" uor eidem fore noscatur plurimùm oportunus, fraternitatẽ tuã rogamus et hor
" tamur attẽtè, per apostolica tibi scripta mãdantes quatenus prædictos electum
" & ecclesiam Hereford. habens pro nostra & dictæ sedis reuerencia propensius
" commendatos, in ampliandis & conseruandis iuribus suis & ipsius ecclesiæ
" eundem electum tui fauoris præsidio prosequaris, quòd ipse tuo fultus au-
" xilio in commisso sibi ecclesiæ Hereford. prædictæ regimine se possit vtilius ex-
" ercere, tuquè diuinam misericordiam et beneuolentiam dictæ sedis exinde va-
" leas vberius promareri. Dat. Auinion. vij. Kal. Octobris pontificatus nostri
" anno duodecimo.

Nec minus in Episcopatibus quàm in pecunijs prouidendis sedulus hic papa fuit. Cum enim in Lodouicum Imperatorem electum, et Romanum regem ab Antipapa vt (diximus) coronatum bellum suscipiendũ decreuerat, fructus beneficiorum vacantium quadriennio sibi reseruauit. Quos cum in Anglia iussu nutuquè suo, vt solebat obtinere non poterat, saltem vt prædam cum rege participaret eos Regi uir perbenignus & liberalis concessit. At Simon Mepham Archiepiscopus, in cuius tempora hac et eius generis alia inciderũt, cum mitem & benignam naturæ (vt existimabatur) sua indolem quam siue sibi simulatè finxerat, siue origine sua acceperat, penitus deposuerat, iam in Monachos Cantuarienses quorum gratiam ex humili loco in Archiepiscopatum peruectus est, & in totam Cantuariensem prouinciam, iurisdictionis suæ vi ac potestate fretus, nimium elatus tandem concidit. Monachos Cantuarienses de terris atque prædijs suis primùm lacessiuit. Ab his ad Papam prouocatus est. Papa vt ex minimis tunc solebat negotijs eo tempore Leherium quendam de Concoreto suum in Anglia, Wallia, Hibernia, atq; Scotia non Legatum, (id enim Reges se inconsultis antea vetuere,) sed nuntium misit, illiquè hanc litem inter Archiepiscopum & Monachos definiendam commisit. Ille susceptæ causæ cognitione siue iure, siue iniuria Archiepiscopum in causa principali damnauit, deinde expensas litis septingentis libris eadem sententia estimauit, quas comminatis illis solitis Papalium censurarum pœnis, soluere die perbreui statuto, nisi eas ipso facto subire velit, mandauit ac præcepit. Hanc diram sententiam ab illo Papæ nuncio nequam, hic noster Mepham haud satis aquo animo ferri tulit. Sed quid aut contra Papæ nuntium, aut contra Monachos qui præ-

ualuerunt ageret. Ab his itaque fractus & debilitatus, multò maiora amens adortus est. Namq; ab infirmis victus voluit cum valentioribus contendere. [illegible] antecessorum totam Cantuariensem prouinciam statuit visitare. In An.1331.
qua incepta visitatione Parlamentum a Rege conuocatum est. Eoque inchoato cleri concilium sub Archiepiscopo celebratum Londini. A quo consilio spreto An.1332.
Archiepiscopo illico decessum est, rebus nullis ne a Rege quidem imperatis aut solicitatis gestis. Hoc finito concilio visitationem Metropoliticam iterum suscepit. Abea Iohannes Grandisonus tunc Exoniensis Episcopus ad Papam, vt eius visitationem saltem aliqua mora retardaret, appellauit. Erat hic quoque Iohannes Grandisonus origine Cantius, & familiaris Simonis Mepham, sed eius iurisdictionem vel spreuit, vel formidauit, cui cùm iure non potuit, tamẽ vt potuit ad papam appellando obstitit. Cum itaque in illa visitatione Simon Mepham Roffensem, Cicestrensem, Sarisburiensem, & Bathoniensem Wellensemquè diocæses metropolitica visitatione securus transisset, et exoniensem visitaturus ingredi vellet Iohannes exoniensis eum militari manu prohibuit. Cumquè Archiepiscopus armis cum exoniensi congredi statuit, re regi nuncia-ta literis regijs reuocatus, infecto visitationis negotio ex illa diocæsi turpiter & ignominiosè recessit. Ex hac visitationis repulsa, et superiori illa Monachorum in iure victoria animo deiectus incidit in ægritudinem. Et cum domum rediens esset in itinere in oppido quodam Magfeld febri læthali contracta. 12. S.Byrth.
Octobris obijt. Sedit annis quinque, mensibus sex, diebus. 12. Habuit hic Ar- An.1333.
chiepiscopus in Cantuariensi prouincia ex sua patria, nempe Cantio sex suffraganeos episcopos. Nempe Iohannem grandisonum exoniensem, qui eum ægritudine & furore ad mortem (vt diximus) perculit. Stephanũ Grauesend Londinensem, Henricum Borowashe Lincolniensem, Thomam Cobham Wigorniensem, Richardum Swinfeld Herefordensem, & Hamonem Roffensem. Corpus autem Simonis. 7. Kal. Nouemb. Cantuariam deductum, & marmorea tumba inclusum sepulchro traditum est, ex parte aquilonari Capellæ Anselmi quondam Cant. Archiepiscopi.

52. Iohannes Stratford.

Sæpè usu venire solet, vt hi quorum vita recta & cum virtute maximè coniuncta, & laude illustris, & præmijs honoribusq; aucta, periculisq; aditis, laboribusq; multis susceptis optimè de Republica merita fuerit, dum in suspicioſa ac maledica multitudine insidias quæ ab obtrectatoribus intenduntur, vitare non possunt, extrema discrimina ac dimicationes fortunarum atquè vitæ sentiant. Huius rei conspicuum spectaculum præbuit Iohannes Stratford, cuius solida ac virtute parta laus, in Aula, loco sanè lubrico & fallaci, inuidiæ, criminationibusquè obiecta, nisi cum summa tollerantia, prudentiaq; sæpè cauisset, summum sibi exitium interitumq; attulisset. De cuius gente atq; patria nihil accepimus. Ideoq; ab ipsa institutione primoq; in Rempublicam et Ecclesiam ingressu demonstrandus nobis est.

Iuri

Iuri ciuili atquè canonico adoleſcens operam dedit. In quibus paucis annis doctus atquè prudens euaſit: deinde famæ cœlebritate notus, ad Lincolnienſem Archidiaconatum aſpirauit, quam iuriſdictionem cum prudenter diligenterq; aliquandiu adminiſtraſſet, a Waltero Archiepiſcopo, de quo antea diximus, Ex epiſt. Rich. Dunelm. *Almæ curiæ Cantuarienſi de Arcubus London, Decanus & officialis præfectus eſt. In quo gerendo Magiſtratu non minus iuriſperitiam, quàm rerum multarum intelligentiam, & acrem atquè acutam in dijudicandis & definiendis litibus perſpicatiam declarauit. Ita ingenio in eo tam fœlici, & tam ſingulari doctrina exculto cognito, Regis Edwardi 2. intimis conſilijs adhibitus, eiusq; Secretarius fuit. Cuius legatione, cum ad Iohannem Papam Romæ fungeretur, & Wintonienſem epiſcopatum morte vacantem, Rege inconſulto Walteri Archiepiſcopi interceſſione atquè gratia prouiſionis titulo ab eodem Papa adeptus eſt. Quæ res ei magnas moleſtias atq; turbas primò generauit. Namq; Robertus Baldock Regni (vt diximus) Cancellarius, Regi Edwardo 2. charus, Wintonienſem epiſcopatum tunc ambiuit. Quo a Iohanne Stratford intercepto, cõfingerè atquè comminiſci omnes rationes cœpit, quibus Iohannem Stratford Epiſcopum Wintonienſem in omnium odium atq; inuidiam traduceret. Ipſe Iohannes Stratford, quodam die dominico, in cuius miſſa (vt ex more pontificio conſuetum eſt) cantabatur verſus,* Multæ tribulationes iuſtorum. &c. St. Byrth. *conſecrationem epiſcopalis muneris perhibetur accepiſſe. Eoq; quaſi vaticinio perculſum dixiſſe: Nihil ſibi præter moleſtias in reliqua vita ſupereſſe. Nec falſus quidem eſt. Nam prædictus Robertus Baldock, qui non minus gratia, q̃ ſuaſione Regem huc illuc flectere atq; impellere ſolebat, ſimulatquè Iohannes epiſcopatum gerere cœpit, eum proſcribi, & epiſcopatus prædia in Regis cuſtodiam tradi, ac ab eius vſibus ſequeſtrari procurauit. Tum varijs eum edictis in ius vocauit, quibus propoſitis cum Iohannes metu delituiſſet, nec in ius veniſſet, nouo & atrociſsimo edicto promulgatum eſt, ne quis Iohannem ædibus aut hoſpitio exciperet, einé alimenta miniſtraret, aut quocunque nomine aut commercio cum eo contraheret. Has ærumnas anno toto ſatis moderatè tollerauit. Tandem Walterus Archiepiſcopus cum Papæ literis Iohannis cauſam* Ex epiſt. Rich. Dunelm. epiſc. *deprecantibus Regem adijt, & ſui in Iohannem tantoperè commoti animi, tantæq; ſæuitiæ cauſas requirit. Rex omnia ſe Roberto Baldock Cancellario ſuadente ſtatuiſſe reſpondit, quoniam Wintonienſis epiſcopatus, quem petierat & ad Papam pro Roberto ſcripſerat, Iohanni ſe ignaro collatus eſſet. At Walterus eam tum fuiſſe Papæ in prouidendis epiſcopatibus conſuetudinem multis exemplis docuit, quæ ſi Regi non probaretur, tamen quia tam diu impunè a regibus tollerata ſit, vt in totum deinceps edicto aut lege vetaretur, nec tam grauiter in Iohanne viro docto & prudenti ſine exemplo animaduerteretur petijt. Itaquè Walteri oratione Rex Iohannem in gratiam recepit, & iuramento ab eo de fide in regem gerenda præſtito, prædia epiſcopatus cum aliis ablatis restituit. Non ei iam amplius in regis gratiam reducto Cancellarij [illegible] ſuis malevolentia potuit obeſſe. Nam rex perſpecta eius in quibuſdam legationibus obierat grauitate atquè prudentia, & intimis ſuis conſilijs adhibuit, & ſummis gerendis regni negotijs præpoſuit: quæ tanta fide & ſolertia adminiſtrauit, vt rege in maxima & exitioſa, ſicut in Waltero antea diximus, pericula atquè diſcrimina adducto, & a ſuis conſiliarijs, ipſoq; Waltero Archiepiſcopo, cui plurimum confidebat deſerto, Iohannes tamen ab eo non diſcederet, nec*

ret, nec aduersæ parti adhæreret, donec tacito quodam Reginæ & Rogeri Mortimeri sui consiliarij indicio neci adiudicatus, atque huc illuc ad latebras quærendas diu actus est. Tandem Edwardo secundo mortuo, & Spenseris ac Reginæ aduersarijs supplicio deletis cum nihil in Iohannem Stratford criminari potuissent, præterquàm quod cum Edwardus secundus a suis consiliarijs proditus ac proiectus esset, hic solus summo studio & integritate fidus permansit, non modò in magnam Reginæ, & Edwardi tertij Regis gratiam receptus, sed regio summo tribunali Cancellarius præfectus est. Deinde Simone Mepham Archiepiscopo Cantuariensi mortuo, Rex Papam literis rogauit, vt Archiepiscopatum Iohanni Stratford conferret. Quo cognito Prior & conuentus Cantuariensis eundem in suum Archiepiscopum postularunt, de necessitate facientes virtutem. Papa cum Edwardi regis desiderio in Iohanne Stratford concessisset, in rebus alienis pluribus gratificandi voluntatem Romano exemplo declarauit. Nam cum ad Cantuariensem Archiepiscopatum Iohannem a Wintoniensi ecclesia transtulisset, Adamum de Orleton Wigorniensem Episcopum, intercedente rege Franciæ, ad Wintoniensem episcopatum traduxit. Id quod Edwardum regem Angliæ, qui literis pro alio interceſſerat, nec ferre poterat, vt Franciæ rex quem suspectum habebat, in sui regni obtinendis Episcopatibus tantum proficeret, temporalia omnia huic papali Episcopo Wintoniensi detrahere mouit: eoq; magis quòd hic Adamus in legationibus quas ad Regem Franciæ obijsset, Franciæ magis quàm Angliæ regi obsequendo maiorem dedisse operam suspicabatur. Sed paulò post in parliamento Londini habito, Rex ei clero petente reconciliatus temporalia restituit. In quo parliamento rex obtenta ope pecuniaria a clero atq; populo expeditionem in terram sanctam vnà cum rege Galliæ se susceptum promisit. Ad eam rem Iohannes Cantuariensis Archiepiscopus ad Papam & Franciæ regem, vt certus illius suscipiendæ militiæ dies statueretur, missus est. In eo itinere a Iohanne Papa pallium sibi Hammone Roffensi episcopo nuncio missum accepit. Tum eiusdem Iohannis Papæ ad quem missus erat morte nunciata, illius in terram sactam expeditionis infecto negotio redijt Cantuariam, vbi in festo Dionisij solita specie atque pompa intronizatus est. Deindè Cantuariensem ecclesiam, ciuitatem, atque diocæsim visitauit. Iherosolymitana autem expeditio quæ ab Angliæ, Franciæq; regibus coniunctis copijs erat capescenda a Franciæ rege res nouas in Angliam moliente impedita est. Itaque Benedictus papa illas sexennales decimas in eum vsum a clero antè concessas percipi vetuit, perceptas autem restitui his qui eas soluissent mandauit. Verùm in Anglia cum bellum a Gallo expectaretur, ea decima in cathedralibus ecclesijs reposita, Regi ipsi ad sumptus bellicos cleri consensu donata est. Nam Gallus cum pro Scotis ab Edwardo rege sæpè oppugnatis interceſisset, clam fœdere cum illis inito, bellum Angliæ regi inferre statuit. Cuius fœderis & apparatus suspitione olfacta, Edwardus ob pacem confirmandam Episcopum Lincolniensem multis comitatum proceribus, ad Gallum legauit. Cui in mandatis dedit, vt si Gallum a pace auersum sentiret, adiret Lodouicum Imperatorem, vt cum eo, alijsque Germaniæ principibus summæ coniunctionis fœdera pacisceretur. Lincolniensis autem Episcopus ex regis præscripto, simulatque Galli simultatem perspexisset, fœdus cum Lodouico & Germanis fecit. Hoc pacto fœdere, Rex cum Iohanne Stratford Cantuariensi Archiepiscopo quem prudentiæ & fidei plenum cognouerat, de hoc

St. Byrch. Thom. Walſ. Ad. Murimut. An. 1333. ,, ,,

Ad. Murimut.

Ste. Byrchinton.

An. 1334.

Walsing. Ad. Murimut.

An. 1335.

bello Gallico consiliũ capit. Is quia Gallus eum indicta causa prouocauerat, nec oblatas pacis æquissimas conditiones accipere voluerat, suadet vt in hoc bello ad quod lacessitus erat gerendo Regnum Franciæ iure hæreditario, & cognationis proximitate ad se spectare vendicaret. Ita fore vt ad perpetuum huic administrando bello suppeditandum subsidium clerum, populum, omnesq; sui regni ordines summa alacritate excitaret. Deinde vt in militum delectu copiosum exercitum ex viris ad pugnam valentioribus, & ducibus in re militari peritioribus conflaret. Quo comparato & cum omni militari copia instructo, vt fœcialibus ad Gallum missis Regnum Franciæ sibi reddi peteret, aut bellum denunciaret. Tum vt fine mora traiecto exercitu Gallum aggrederetur, monuit. Sese enim curaturum, vt absente Rege Respublica rectè administraretur, & nequè pecunia nec alia quæcunque ad bellicos vsus necessaria Regi in castris aut procinctu occupato desit. Quo consilio nihil tam illustri & magnifico Regi optatius esse potuit. Missi illico fœciales, & bellum indictum est. Tota iam Anglia atquè Gallia magno tumultu laborabant: aliaq; regna fama & cælebritate tanti belli in varias expectationes adducta sunt. Papa tam bello quàm pace rei pecuniariæ studens, ad Angliæ Franciæq; reges misit duos Cardinales. An. 1337. Hi vtrisque regnis peragratis cum pacem conciliare nequissent, amplissimam procurationum percipiendarum a Papa sibi in vtroque regno datam potestatem ostenderunt. Cuius vi cùm multis execrationibus atquè diris de singulis libris solidum extorserunt. His legatis iam ditatis atquè saturis, Poeta quidam Anglus tunc temporis, hæc carmina de romana cupiditate lepidè confinxit:

Ad. Murimut.

Roma capit marcas, bursas exhaurit & arcas.
Vt tibi tu parcas fuge Papas & Patriarchas.

Edwardus autem Angliæ rex paratis iam copijs antequam exercitum traiecisset, Parliamentum tenuit in quo Archiepiscopus Cantuariensis concilio cleri celebrato regi decimam triennalem a clero concedi obtinuit. Subsidio iam comparato rex exercitum in Flandriam classe deduxit. Omnem regni curam & gubernationem Archiepiscopo commisit. Ad imperatorem Lodouicum Coloniæ agentem tendit. Ibi renouatum fœdus nuper ictum fuit, & Edwardus totius imperij vicarius a Lodouico substitutus est. Th. Walsingh. In primo horum principum congressu mirari se dixit Lodouicus, cur Edwardus Angliæ rex cæterorum regum more non se prostrasset ad sui imperatoris pedes. Cui responsum est. Angliæ regem cæteros in hoc anteire reges quod in sacratione vnctus sit. Renouata itaque & confirmata tam honorifica pactione Edwardus ad exercitum quem Andwerpiæ locauit redijt. Franciam hostiliter inuadit, ad papam eum a bello reuocantem de iure suo in Francia hæreditario scribit. Interea in Anglia reip. negotia a Cantuariensi Archiepiscopo, bellica verò a Sarisburiensi comite qui Scotis strenuò restitit gerebantur. Sub quæ tempora Stephanus Londinensis episcopus obijt, in cuius locum Richardus de Bintworthe electus est, Murimut. qui Ottefordiæ a Iohanne Archiepiscopo confirmatus, eiusquè iussu a Cicestrensi episcopo Lamethi consecratus fuit. Deinde duobus tribusue annis in hoc Gallico bello transactis euenit vt rex pecunia celeriter egere cœpit. An. 1340. Qua destitutus, & penè in ipso Martis discrimine enervatus Cantuariensem Archiepiscopum de sua policitatione qua se de nummis toto bello parandis prouisurum promi-

promiserat interpellat, Archiepiscopus mirari se ait tantum pecuniam quæ in multos annos suffictura esset, vno aut altero anno obliguriri posse. Tum hortari litteris regem vt malos consiliarios, thesauri sui exhaustores, & pecuniarum profusores a se remoueret. In tantis enim hisque bellicis negotijs adhibendos regi viros assiduos, frugi, atque cautos, pecuniamq; nisi modus & summa cautio adhibeatur facile dissipari solere. Eodemq; tempore Lodouicus imperator fœdifragus ad Edwardum Angliæ regem imperiose scripsit, vt litem & contentionẽ de regno Franciæ armis & dimicatione motã atq; controuersã deposito bello suæ diudicationi permitteret. Quòd cùm Edwardus renuisset, Lodouicus Imperij Germanici vicariatus munus violatis & spretis fœderibus renocauit. Sed Edwardus nihilominus in bello contra Gallum suscepto acriter & animosè perstitit, donec Papa, quem Gallus huius belli exitum sibi perniciosissimum fore pertimescens muneribus præoccupasset, interiectis suasionibus et minis tam ad regem ipsum quàm ad Archiepiscopum Cãt. scripsisset, vt a bello desisteret, litemq; iudicio non vi atq; marte componeret. Archiepiscopus qui huius belli suasor fuerat, cum & tributis & Romanis deprædationibus exhauriri atque labefactari regni vires perspexerat, vt tunc in illa Pontificia dominatione Pontificibus magis quàm regibus parebant, & Papæ sententia iam pacis author esse cœpit. Id non minus rex indignè tulit, quàm regni proceres vt cum marte superior esse posset, iam Archiepiscopo deficiente, & cessante ab eo quòd promiserat, a legitima gallicanæ hæreditatis vendicatione, ad iniquissimam cùm Gallo pacem inuitus & inglorius cogeretur. Omnium iam odium Archiepiscopus ex hac inconstantia, & mutatione consilij incurrit. Inter hos Henricus Lincolniensis episcopus & Galfridus Scroope miles, regis iustitiarius, occultò quodam diuq; simulato in Archiepiscopum odio, regem atrocius incendunt, eum proditionis, & cùm Gallo conspirationis, lesæque maiestatis insimulant. His crimininationibus, & rerum in castris necessariarum inopia motus rex Angliam clam ingreditur, mediaque nocte in turrim Londinensem ne minimo quidem de aduentu eius rumore sparso deductus est. Ibi consilium initum est, tandemque definitum vt Archiepiscopus, & Episcopus Cicestrensis regni cancellarius, & Couentrensis Thesaurarius, vnà cum alijs satellitibus & lictoribus deprehensi ad publicam custodiam rerum a se absente rege gestarum rationem reddituri ducerentur. Mane accedunt satellites Lametham. Sed Archiepiscopus eò pridie decesserat, tùm Londinum reuersi Couentrensem & Cicestrensem episcopos cùm alijs designatis capiũt. Captos ad turrim deducũt. Hoc peruulgato Archiepiscopus Cantuariam festinat. Eum Nicholaus Cantelupo miles a rege missus sequitur, qui adducto secum quodam Iohanne Farrindon notario publico, vt gesta cùm Archiepiscopo in acta inferret, Archiepiscopum regis nomine monuit, vt quoniam is transmarinis mercatoribus sub bonorum suorum hypotheca atque pignore sese obligasset de pecunijs reddendis quas rex ad bellicos vsus mutuos sumpsisset, cumque rex pecunijs de quibus percipiendis in eo summam fidem collocauerat frustratus negotia bellica intermisset, Regiusque exercitus cum regni proceribus in castris, rebus in militia necessarijs egerent, vt pecuniam illam aut statim creditoribus qui regem atque proceres indies interpellauerant, repræsentaret, aut creditoribus in foro transmarino responsurus in Flandriam traijceret, et sese in ipsorum custodiam traderet, donec totum æris pro quo se obstrinxerat esset dissolutum. Hoc explicato

Thom. Walsi. Ad murimut.

St. Bynch.

An. 1342.

St. Byrch.

nuncio Miles præsente tabellione responsum petijt. Archiepiscopus deliberandum de tantis rebus antequàm responderet, ait. Discedit illico Miles. Iam Cant. Archiepiscopus cum non modo fortunarum sed vitæ atque capitis obiectum sibi crimen animaduertisset, cum rege multis hinc inde scriptis litteris egit, vt consiliarios sibi saniores adhiberet, vt ab adulatoribus, & alienæ vitæ detractoribus caueret, nec bellum foris gesturus pacem domi perturbaret. His litteris alijsque suasorijs modis cùm regem pacare non potuisset, cœpit de integritate atque fide tam in regem quàm in regnum suu populo e suggestu prædicare. Itaque Cantuariæ in ecclesia Metropolitica conuocata cleri populique concione hoc Thema ex scripturis proposuit. Non pertimuit Principem & potentia nemo vicit illum. &c. In ea longo varioque sermone, Thomam Cantuariensem quondam Archiepiscopum qui a secularibus negotijs ad ecclesiæ regimen sese traduxisset, laudauit, ipse autem se vituperauit, quod omissa ecclesiæ cura, in rebus regijs procurandis totus & assiduus fuerat. Cuius rei prætium se ob sua in regem & regnum merita in inuidiam & capitis discrimen adducto iustissimè pertulisse cum lachrymis testatus est. Deinceps autem in ecclesiæ regimine se vigilantiorem fore promisit. His peroratis Articulos quosdam excommunicationum, quibus a se vim regiam prohibere voluit, illo tetro & immani more pontificio accensis & extinctis candelis, campanisque pulsatis edidit. In his articulis excommunicati sunt omnes qui pacem & tranquillitatem regis aut regni perturbarent, laici qui violentas manus clericis attulerint, qui in eorum prædia, ædes aut bona inuaserint, qui immunitatē ecclesiasticam violauerint, qui libertates in magna charta Baronibus concessas aliqua machinatione detraxerint, qui crimina falsa in quempiam confinxerint, maximè verò quicunque Archiepiscopum vel suæ prouinciæ episcopum quemcunque in regis odium aut iram traxerint, eum ve vel eos proditionis aut cuiusquam famosi & capitalis iudicii reos falsò dixerit. His in ecclesia Cantuariensi publicatis articulis, mandauit Episcopo London. cunctisq; Prouinciæ suæ suffraganeis, vt in suis ecclesiis atque diocesibus eosdem promulgarent. Rex vt Archiepiscopum fulminantem compesceret Londinensi episcopo scripsit, se bellum tam anceps atque varium Archiepiscopo suadente pro iure suo & hæreditate suscepisse, eum iam qui author belli fuerat, cum hoste suo Franciæ rege conspirasse, ac vt tantis sumptibus inaniter factis vt iuris sui vendicationem omitteret, & exercitum dimitteret suadere, tum nec suum vt promiserat exercitum alere, nec transmarinis creditoribus satisfacere, a quibus ad bellicos vsus eo interueniente grandis pecunia mutuo sumpta fuisset, quique regem atque proceres cōtinuò interpellaret. Ad extremum regni administrati rationem ab eo poscere, quod is callide excommunicationum & censurarum specie subterfugit. Postea venit ad Archiepiscopum Radulphus Baro de Stafford, missus a rege, qui adductis secum Iohanne Burton aduocato & Iohanne Farrendon notario publico qui regis nomine Archiepiscopum monuit, vt ad regem sine mora accederet, vt de hoc bello rebusque tam Angliam quàm Galliam tangentibus vnà cum cæteris prælatis & magnatibus deliberare posset. Cantuariensis autem de hac re deliberaturum respondit Paulò post a Duce Brabantiæ ex Flandria Legati Cantuariam venerunt, quibus cum Archiepiscopus sui copiam nō fecisset, causam suæ legationis in scriptis ad crucem excelsam extra portum prioratus Cātuariensis affixis meridie proponunt. Citari ac in ius vocari a Duce Brabantiæ

Vide in Tho. Walsingh. de his literis. anno 1342.

Ecclesiast. 48.

St. Byrth.

tiæ Iohannem Cant. Archiepiſcopum, vt in Flandria de debitis regis Angliæ pro quibus obligatus extiterat, in iure reſponderet, ibidem moraturus iuxta iuramentum in ea parte præſtitum, donec dominica debita plene fuerint perſoluta. In hac turba rex dedit ad Priorem et conuentum Cantuarienſem litteras, ad earum exemplum quas priùs ad Londinenſem epiſcopum dederat ſcriptas mandauit, vt publicè coram populo atque clero Cantuariensi recitarẽtur. Quibus allatis Prior et conuentus Archiepiſcopum certiorem faciunt, litteras apertas oſtendunt. Is die cinerum aduocato populo atque clero in Cant. eccleſia ſuggeſtum aſcendit. In ea conditione de ſuâ fide et integritate in regiis rebus gerendis multa dixit. Regias litteras in quibus eũ rex multis probris exagitauit publicari mandauit, tum ſingula crimina & conuitia diluit. Poſtea hanc ore aditam reſponſionem in ſcriptis conceptam per totam Cantuarienſem prouinciam publicauit. Ad eas rex replicauit, quas litteras ex Stephano Byrchington qui ſolus eas commemorat hic inſeruimus.

EDwardus Dei gratia Rex Angliæ & Franciæ, & Dominus Hiberniæ, Priori & Capitulo Cantuar. ſalutem. Veteribus probatur hiſtorijs, & ex his quæ quotidiè geruntur clarius eluceſcit, quomodo multi bonitate Principum & honore qui in eos collatus eſt in ſuperbia abutentes, nituntur interdum maliciæ ſuæ commentis Regum ſtudia laudabilia deprauare. Et vt manifeſtius quod dicimus cunctis fidelibus innoteſcat, a veſtra & eorum memoria non credimus excidiſſe, quod nos dudum in annis adoleſcentiæ ad Regni ſolium exaltati, in eiuſdem ſuſcepto regimine, ſanis conſilijs dirigi cupientes, quia Iohannem tunc Wintonienſem, nunc verò Cantuarienſem Archiepiſcopum fidelitatis & diſcretionis virtute credebamus alijs præeminere, eius conſilio ſuper hijs quæ animæ noſtræ ſaluti expediunt, & regni noſtri augmentum & conſeruationem reſpiciunt ſpiritualiter & temporaliter vſi ſumus, & in tantam familiaritatem eſt a nobis ſuſceptus, ac illam in ſe humanitatem expertus, vt pater noſter vocaretur, & adoraretur ab omnibus poſt regem ſecundus. Cumq; poſtmodum regnum Franciæ ad nos fuiſſet iure ſucceſſorio deuolutum, & a Domino Philippo de Valeſio de facto notorio occupatum: idem Archiepiſcopus nobis importuna inſtantia perſuaſit, cum principibus Almanniæ & alijs contra dictum Philippum fœdus inire, & guerrarum diſpendijs exponere nos & noſtra, promittens & affirmans quod expenſas ad hoc neceſſarias de terrarum noſtrarum prouentionibus, & alundè quæſitis ſubſidijs abundanter faceret miniſtrari: adijciens inſuper quod ſolummodo de perſonis ad bella doctis & ſtrenuis ſolliciti eſſemus, quia ipſe pecuniam neceſſariam pro noſtris neceſſitatibus & ipſorũ ſtipendijs efficaciter procuraret. Vnde nos mare tranſito, manũ ad ardua miſimus, & circa bellicos apparatus immenſus vt oportuit expenſas fecimus: & confœderatis nobis in maximis pecuniarum ſummis nos obliganimus, de promiſſo nobis vt præmittitur auxilio confidentes. Sed heu quum in illuſorijs baculo arundineo iuxta ſententiam propheticam, ſi innixus fuerit homo, intrabit in manum eius & perforabit eam, fiduciam poſuimus, & ſubtracto nobis (vtinam non fraudulenter) ſperato ſubſidio, neceſſitate compulſi ſub vſuris grauiſſimis quaſi importabilia contraximus onera debitorum: & ſic retardata expeditione vlteriori coacti ſumus ab inchoatis magnanimiter hoſtium aggreſſibus ea vice deſiſtere, & in Angliam remeare. Vbi expoſitis*

„ præfato Archiepiſcopo noſtris erumnis multiplicibus & infortunijs memora-
„ tis, conuocatoq; ſuper hoc parliamento, Prælati, Proceres, cæteriq; fideles eiuſ-
„ dem regni noſtri, nonæ partis garbarum, agnorum, & vellerum ſuorum, præ-
„ ter decimam nobis a clero conceſſam, tale nobis dedere ſubſidium, quod ſi fide-
„ liter collectum fuiſſet congruo tempore, & obtentum ad expeditionem dictæ
„ guerræ, debitorum ſolutionem, & inimicorum confuſionem, non modicum ad-
„ miniculum præſtitiſſet: & fortè ſecundùm multorum opinionem veriſimiliter
„ ſuffeciſſet. Idem Archiepiſcopus ad dicti ſubſidij collectionem, & aliorum no-
„ bis neceſſariorum ſubminiſtrationem iterum promiſit interponere efficaciter
„ partes ſuas. Vnde nos eius promiſſionibus inhærentes, reſumptis viribus nauigio ad hoc congregato verſus Flandriam nauigantes, commiſſo graui bello nautico cum hoſtibus qui in noſtram & totius gentis Anglorum perniciem procurauerant, miſericordiſſima illius clementia qui ventis & mari imperat, non noſtris meritis obtinuimus de tantorum hoſtium innumeroſa multitudine victoriam & triumphum. Quo peracto cum pergrandi exercitu pro iurium noſtrorum recuperatione progredientes exinde caſtrametati ſumus prope ciuitatem fortiſſimam Tornacem, in cuius obſidione aliquandiu ingiter occupati, & continuatis expenſis, & laboribus fatigati, præſtolantes in ſilentio nobis promiſſum adiutorium, ſperabamus indies miniſterio dicti Archiepiſcopi in tot & tantis noſtris neceſſitatibus relenari. Tandem ſpe concepta fruſtrati, licèt per plures nuncios & diuerſas literas plenè ſignificauimus præfato Archiepiſcopo, & alijs conſiliarijs noſtris ſibi adhærentibus, noſtras indigentias & pericula varia quibus expoſiti propter defectum promiſſi ſubſidij memorati vtilitatem ſemper & honorem quos ex ſuccurſu pecuniæ conſpeximus, nos poſſe facilitèr obtinere, nullum tamen ab eis emolumentum recipere potuimus, quia „ ſua non noſtra negotia curantes, & commoda propria procurantes friuolis excuſationibus, & fucatis verborum phaleris ſuam deſidiam (ne dicamus fraudem ſeu maliciam) palliabant, ſimiles illuſoribus, qui (vt Eſaias) deridendo ludificant dicentes: Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi. Vnde proh dolor factum eſt vt „ dum triumphandi ſuper inimicos noſtros arridetur nobis gratiociſſimè ſpes propinquà, prænalente penuria cogeremur inuiti treugis inuitis conſentire, cum verecunda noſtræ expeditionis retardatione et exultatione non modica æmulorum. Reuerſis igitur nobis in Flandriam, cum eſſemus pecunia vacui, & æris alieni mole preſſi, nec ſupereſſet quicquam in noſtris vel noſtrorum marſupijs vnde poſſemus neceſſitatibus noſtris conſulere, & debita ſtipendia noſtro obſequio militantibus erogare, compulſi ſumus vſurarum voragine nos immergere, & humeras ſupponere cumulatis oneribus debitorum. Tandem conuenerunt ad nos amici fideles peregrinationis noſtræ comites, & tribulationis participes, cum quibus tractatum habuimus diligentem ſuper optatis remedijs, quibus a tanta infortuniorum tempeſtate poſſemus commodius reſpirare. Viſum eſt omnibus præfatæ retardationis euentum triſtabilem & egeſtatis noſtræ incommoda multiplicia culpa vel deſidia, ne dicamus malicia, præfati Archiepiſcopi: de cuius diſcretione tota regni noſtri diſpoſitio pendere videbatur, & cæterorum officialium quos eius conſilio ſuper regni negotia conſtituimus accidiſſe, & vehementèr iniuriantes, ac contra nos tacitè murmurantes, ſuper eo quod dictorum Archiepiſcopi & officialium inſolentiam regia manſuetudo

Manda remanda.

tanto

tanto tempore voluit incorrectam sunt publicè protestati, quod nisi super his fa-
ceremus, congruum remedium cœleriter adhiberi, oporteret eos se nostris obse-
quijs subtrahere, & ab inito fœdere retroire. Et hoc vtique in regni nostri
subuersionem, & nostram perpetuam ignominiã, & nationis Anglicanæ per-
petuum opprobrium redundare: quod auertat nostris temporibus clementissimi
patris benignitas in cuius soliditate fixa est inuiolabiliter anchora nostræ spei.
Vnde nos ad disciplinam & correctionem habuimus nostrorum Officialium
mentis aciem dirigentes quosdam ex eis quos ex causis probabilibus de mala
administratione, iusticiæ subuersione, ac subditorum nostrorum oppressione,
acceptorum munerum corruptione, ac alijs offensis grauibus suspectos habui-
mus: a suis officijs fecimus prout nobis licuit amoueri: alios quoquè inferio-
ris gradus in præmissis culpabiles sub tuta custodia detineri, ne si libertate so-
lita potirentur, supplantaretur eorum astutia iustitiæ executio, & deluderetur
callidè inquisitio veritatis: quam cum ex dicti Archiepiscopi animi latebris
eo certius & plenius elicere crederemus, quo nihil eorum quæ ad informationẽ
nostram in hac parte conferre poterant, ipsum verisimilitèr latere debuerat,
cui tocius reipublicæ nostræ administrationem, & summam rerum gerenda-
rum a multo tempore duximus committendam, sibi per fidelem nostrum Ni-
cholaum de Cãtelupo ad hoc specialiter destinatum mandauimus, quod ad no-
stram præsentiam, qui eius personali colloquio perfrui videbamur, Londinũ
venire maturius non tardaret. Ipse verò semper timidus in prosperis, & timi-
dus in aduersis, trepidus timore vbi non erat timor, mortis sibi periculum per
aliquos nobis insistentes intentatum & comminatum, si ab ecclesia Cantuari-
ensi recederet imminere minus veracitèr allegauit: quia hoc teste Deo ex pura
conscientia nunquàm in mentem nostram cecidit: nec alicuius nobis insisten-
tis vt credimus tetigit cogitatum, quanquam clero & populo regni nostri
malignitatis suæ se meritò reddidit odiosum. Nos autẽ qui cunctos ad nostrã
præsentiam accedere volentes, præcipuè nostris ob hoc literis vel nuncijs conuo-
catos plena volumus securitate gaudere: ad conuincendam eius maliciam dile-
ctum & fidelem nostrum Radulphum de Stafford hospicij nostri Seneschallum,
ad ipsum destinauimus, vt ei securum conductum offerret, & faceret regias
nihilominus literas patentes sigillo nostro consignatas ei fecimus præsentari, i-
terato mandantes quod ad nos personaliter accederet, inchoatam sollicitudi-
nem nostram informaturus super nostris negotijs, quæ longo tempore gesserat,
vt præfertur. Ipse verò precum & mandatorum nostrorum lenitate contempta,
vultu & animo indignato respondit, quòd se nostris conspectibus seu collo-
quijs nequaquàm conferret, nisi in pleno Parliamento, quod hijs diebus ex
causis rationabilibus nullatenus expedit conuocari.

Sed quia idem Archiepiscopus quem regalis benignitas beneficijs & honoribus
magnificis ampliauit, & in suæ familiaritatis sacrarium & vnanimitatem a-
micitiæ, & vinculum fœderis accersiuit, super quem sicut patrem charissimum
totus noster spiritus & animus requieuit: qui etiam dum eius voluntatibus
per omnia acquieuimus, sophisticæ dilectionis faciem sua mendacis beneuolen-
tiæ palliatam in ore patris amabilis nobis prætendere consueuit, subitò in virũ
oneroſum & grauem crudeliter est conuersus: & beneficijs acceptis ingratus,
timoris arrogantia benefactorem persequitur: & illam nobis retributionem
impendit quam vulgariter prouerbium dicit. Mus in pera: Serpens in gre-

Mus in perã.

mio:

mio: Ignis in ſinu, ſuis conſueuerunt hoſpitibus exhibere. Nam licèt nobis
" ad regale faſtigium iure hæreditario diuina cooperante gratia ſublimatis dete-
" ſtabile ſemper ſit & fuerit abuti potentiæ magnitudine, qui ſummis deſideriis
" affectamus clementia & lenitate cum moderamine iuſticiæ gubernare ſubie-
" ctos, vt optata cũctis mortalibus pace fruantur, opem tamen noſtram innocen-
" tiam, ac Conſiliariorum, & officialium noſtrorum regalem iuſticiam perſe-
" quentium fidelitatem & diligentiam conuitijs lacerat publicè prædicando: &
" ſuis literis patentibus in diuerſis partibus publicari mandando, quòd poteſtate
" regia modernis temporibus contra iuſticiam opprimitur populus, clerus con-
" funditur, & eccleſia varijs exactionibus collectis, & tallijs prægrauatur. Et
" qnia nomen boni paſtoris quo hactenus ſemper caruit,, cum ſit reuera iuxta cõ-
" munem opinionem & confeſsionẽ propriam (vt publicè fertur) emiſſam notorie
" mercenarius, fallaciter vſurpare. Fucatum zelum vulpinæ calliditatis fuco
" perizomate palliatum, ad liberationem eccleſiæ, cuius vexationes ſi quas in re-
" bus vel perſonis noſtro tempore ſuſtinuit præfati Archiepiſcopi duntaxat re-
" miſsioni & callidis adinuentionibus, ac reprobis conſilijs ſunt veracitèr aſcri-
" bendæ, nequitèr ſimulat ſe habere, & quaſdam excommunicationis ſententi-
" as in libertatis eccleſiaſticæ, & magnæ chartæ violatores in genere dudum la-
" tas, ad ſigillandum opinionem regiam & præfatos miniſtros regios defa-
" mandos, ac ſeditionem in populo nobis commiſſo proditerie ſuſcitandum,
" & deuocionem comitum, procerum, & magnatum regni noſtri, maieſtati re-
" giæ ſubtrahẽdum, ſpecificatis nonnullis articulis propter & contra ſolitum mo-
" dum in conſilio prouinciali traditum mandauit per ſuas literas in locis pluri-
" bus inſignibus publicari. Quamobrem nos volentes (vt tenemur) integritati
" famæ noſtræ proſpicere, & præfati Archiepiſcopi maliciæ obuiare, paratiſq;
" nobis & noſtris ab ipſis laqueis cautiùs declinare prouidimus, propter ea quæ
" ſuperius expreſſa ſunt. Vt ad præſens de multis eius peruerſis actibus taceamus
" aliqua deducere in publicam notitionem: nempè eius improuido conſilio &
" ſuaſu in iuniore ætate conſtituti, tot donationes prodigas ac alienationes prohi-
" bitas ac gratias fecimus exceſsiuas, quod per eas ærarium noſtrum totaliter eſt
" exhauſtum, & fiſcales redditus ſunt enormitèr diminuti, ipſumq; munerũ ac-
" ceptione corruptum, magnas pecuniarum ſummas nobis debitas quibuſdam ſi-
" ne rationabili cauſa cum id nulla neceſsitas vel vtilitas expoſcebat comperimus
" remiſiſſe, & plurimos prouentus & redditus qui pro noſtris vtilitatibus &
" neceſsitatibus conſeruari debuerant, ſuis ſuorumq; vſibus applicaſſe, & alijs
" perſonis male meritis erogaſſe, quæ etiam nedum munerum ſed & perſonarum
" acceptorum contra votum noſtrum, & præſtitum nobis fidelitatis ſolitum in-
" ramentum ad officia publica in terris noſtræ ditioni ſubiectis, dignis & bene-
" meritis propoſitis & repulſis, indignos admiſit, multaq; alia animo maligno
" temerè attemptare præſumpſit, in ſtatus noſtri detrimentum, & dignitatis re-
" giæ læſionem, ac populi nobis ſubditi damnum non modicum & grauamen, pe-
" teſtate ſibi tradita, & cõmiſſo ſibi officio abutendo, quæ ſi violata obſtinatione
" & obſtinata rebellione, & continuata præſtiterit, congruis loco & tempore in-
" tendimus declarare, vobis firmitèr iniungendo mandantes, quòd hæc omnia
" ſingulatim clarè in locis quibus expedire videritis publicetis, & faciatis per a-
" lios publicari piam intentionem quam habemus ad ſubducenda incommoda &
" promouenda commoda ſubditorum, ipſis iuxta datam vobis a Deo ſapientiam

efficaciter

efficaciter commendantes & in taliter vos habentes quòd veſtram debeamus ſollicitudinem prouidam merito commendare. Teſte meipſo apud Weſtm. 13. die Febr. Anno regni noſtri Angliæ. 15 regni verò noſtri Franciæ ſecundo.

Excuſatio Archiepiſcopi.

REuerendo domino ſuo Edwardo dei gratia Franciæ & Angliæ regi illuſtriſſimo Iohannes permiſſione diuina eccleſiæ Cant. humilis miniſter ſuus olim temporaliter nunc autem magis in Domino animæ corporiſquè ſalutem & omni tempore perſeuerare in bono, ac reniti viriliter ſuggeſtionibus malignis & prauis quæ corrumpunt faciliter bonos mores. Duo ſunt quibus principaliter regitur iſte mundus: ſacra pontificalis auctoritas & regalis ordinata poteſtas, in quibus eſt pondus tantò grauius & ſublimius ſacerdotium: quantò & de ipſis regibus in diuino reddituri ſunt examine rationem. Et ideo ſcire debet regia celſitudo ex illorum vos dependere iudicio non illos ad veſtram poſſe dirigi voluntatem. Quis enim dubitat ſacerdotes Chriſti regum & principũ omniũq; fideliũ patres & magiſtros cenſeri? Nonne miſerabilis inſaniæ dinoſcitur ſi filius patrem, diſcipulus magiſtrum ſibi ſubiugare conetur? Plurimiq; pontificum aliÿ reges, aliÿ imperatores, excommunicaſſe teſtatur auctoritas canonica ſcripturarum. Et ſi ſpeciale aliquid de perſonis principum inquiratis, beatus Innocentius Archadium Imperatorem excommunicationis mucrone percuſſit, quia conſenſit ſanctum Iohannem Chryſoſtomum a ſede ſua violenter expelli. Sanctus etiã Ambroſius Mediola. Archiepiſcopus pro culpa quæ aliÿs ſacerdotibus non adeo videbatur enormis, Theodoſium magnum Imperatorẽ excõmunicationis vinculo ĩnodauit. Qui poſtea præſtita primitùs ſatisfactione condigna meruit ab eodem abſolui, & de tempore certiori & loco viciniori: de conſimilibus exempla plurima poſſunt poni. Ideo qualeſcunq; pontifices & ſi errore humanitus accidente non tamen contra religionem fidem vllatenus excedentes nullatenus videtur a poteſtate ſæculari poſſe vel debere percelli. Boni ſiquidem & religioſi principis eſt contritas & concuſſas eccleſias reſtaurare, nouas ædificare, ſacerdotes dei honorare et cum reuerentia ſumma tueri adinſtar fæliciſſimæ recordationis et pÿ principis Conſtantini dicentis: cum ad eum fuiſſet delata queſtio clericorum. Vos a nemine iudicari poteſtis ſæcularium ſcilicet Iudicum qui eſtis ſolùs dei iudicio reſeruati iuxta aſſertionem Apoſtoli dicentis. Spiritualis homo a nemine iudicatur. Conſideret igitur veſtra ſerenitas quanta & qualis ſit filÿ pœna diuino iure & humano debita & infligta patris verenda inhumaniter detegentis. Patremq; innocentem nequiter diffamantis, cui filius vt præmittitur tenetur impendere reuerentiam & honorem. Paganorum enim principes templorum & idolorum ſuorum pontificibus quos flamines appellarunt non modicùm honorem exhibuerunt et exhibent ſuo more Quanto magis Chriſti miniſtros et pontifices reuereri tenentur chriſtianorum principes veri dei Chriſtianæ fideiq; cultores. Sed proh dolor ordine præpoſtero & turbato honor nobis occaſione dignitatis cui præſidemus licèt indigni tanquàm patri veſtro exhibendus cõuerſus eſt in opprobrium, deuotio in blaſphemiam, & reuerentia in contemptum. Dum veſtras regias patentes regio ãnulo ſignatas epiſtolas, quin verius libellos famoſos per æmulos & inimicos noſtros amarè dictatos & ſcriptos, crimina varia & multa enormia contra nos

Excusatio cõtra primum articulum.

» tra nos in nostri infamiam & falso fabricata conuitia continentes, sicut ex
» ipsorum lectione luculenter poterit apparere suffraganeis omnibus nostræ pro-
» uinciæ Cantuar. decanis Abbatibus, Prioribus & ipsorum Capitulis aliisq; viris ecclesiasticis publicandos, seu publicandum in nostram vtinam & non diuinam iniuriam demandastis. Vt sic ipsorum subditorum nostrorum erga nos deuotio tepesceret & verteretur obedientia in contemptum, ex quo inopinabili ne
» dicamus facto detestabili, cunctis intuentibus ostenditur manifestè quòd regia
» potestas quæ a domino procedit secundùm dicta Salamonis regis sapientis. Audite reges & intelligite, discite iudices finium terræ, quoniã data est a domino
» potestas vobis, & virtus ab altissimo est infusa, ipsum dominum deum in per-
» sonas ministrorum & sacerdotum suorum non solum in diuinæ legis iniuriam
» iudicare præsumunt, sed contra dei, legis humanæ & rationis naturalis ordinem patrem spiritualem suum & parem terræ maiorem non vocatum non cõ-
» uictum per recordum vestrum, vt vulgaribus verbis illis vtamur, condemnare videmur inauditum in animæ vestræ periculum, in diuinum nostrum omnium parium & regnicolarum terræ praiudicium manifestum ac perniciosum
» exemplum. Nec quisquàm calumpniando causetur quòd propter criminis conscientiam queramus subterfugia ne per vos obiiciendorũ ineamus certamen.
» Nouit enim altissimus quòd præ cunctis mortalibus vos videre corditer affectamus, vt vestri regniq; pericula subditorum vestrorum affectiones & corda
» adulatione omnimoda circumscripta vestræ celsitudini intimemus, & vt gesta
» vestra vtinam laudabilia aliis cederent in decorem iuxta illud sapientis, componitur orbis regis ad exemplum, & etiam vt vrsa facie nostra reduceretis ad
» memoriam seruitia quæ dum in vestris egerimus obsequijs deuote & fideliter
» iuxta animi nostri conscientiam, sic deus nos adiuuet in examine vltimo quãdo omnes astabunt ante tribunal ipsius recepturi prout gesserint in suo corpore
» bonum siue malum, & maxime vt corã vobis, Prælatis proceribus & paribus
» regni famam nostram epistolis & libellis vestris prædictis turpiter laceratam, ac etiam suggillatam, purgatam, veram, & purã sicut est deo teste duceremus
» in publicam notionem. Sed propter noticiam quorundam principalium consiliariorum vestrorum vobis assistentium notorias nobis minas mortis illatas qui
» in terra ista non sicut Ioseph in Ægipto, sed sicut tyranni dominantur in solio
» hijs diebus iuxta dictum sapientis. Multi tyranni sederunt in solio, & insuspicabilis portauit diadema: existente sic gladio in manu furiosorum non superba
» elatione vel inobedientia ducti, sed currenti cedendo furori ipsorum hucusque
» ad vos nostrum accessum distulimus, nos iusto metu qui in constantissimum
» caderet excusante: paratitamen parère vestræ in omnibus maiestati honore dei
» & ecclesiæ suæ sanctæ statu & ordine nostris in omnibus semper saluis. Sane
» ne medij temporis interuallo huius tyrannorum potestate durante ad quam euellendam oriens ex alto vos iuuare dignetur, vt impleatur dictum sapientis.
» Oportebat enim illis sine cessatione quid superuenire interitum exercentibus
» tyrannidem, infamiæ nostræ clamor amplius inualescat ad detegendam innocentiam nostram singulis articulis in ipsis epistolis seu libellis famosis contentis non sophisticè sed veraciter in forma quæ sequitur respondemus. Continent
» siquidem epistolarum vestrarum prædictarum seu libelli famosi prædicti
» primordia probris plena, quòd vobis dudum in annis adolescentiæ ad regni so-
» lium exaltatis in eiusdem suscepto regimine sanis consilijs dirigi cupientes

nostro

nostro consilio super hijs quæ animæ vestræ saluti expedirent & regni vestri augmentum & conseruationem spiritualiter ac temporaliter vti fuistis, quòd-
que postmodum regno Franciæ ad vos iure successorio deuoluto & a domino Philippo de Valesio de facto notoriè occupato regiæ maiestati persuasimus importune fœdus nostrũ cum Alemannis & alijs pro recuperando iure vestro quòdq; solummodo de personis ad arma doctis & strenuis cogitaretis. Quia nos pecuniam necessariam pro vestris vestrorumq; necessitatibus & stipendijs efficaciter prouideremus, & quia huius subsidio caruistis ex toto vos debito grauissimo supponere oportuit vsurarum. Ad hæc serenissime princeps nobis tacentibus & lingua minime palpitantibus facti notorietas congruum nouit dare responsum. In principio enim regiminis vestri, dum ecclesiæ Wynton. præfuimus quorum consilio regebatur maiestas regia regno constat. Nouit enim qui nihil ignorat quòd cùm quæstio regni Franciæ post mortem regis Caroli fratris serenissimæ matris vestræ in parliamento tunc apud Northampton celebrato tractata discussaq; fuisset, quodq; idem regnum ad vos hæreditario iure extiterat legitimè deuolutum, & super hoc fuit ordinatum quòd duo episcopi Wygorn. tunc, nunc autem Wynton. Couentren. & Lychfin Franciã dirigerent gressus suos nomineq; vestro regnum Franciæ vendicarent, & prædicti Philippi de Valesio coronationem pro viribus impedirent, qui iuxta ordinationem prædictam legationem eis iniunctam tunc assumentes gressus suos versus Franciam direxerunt, quæ quidem legatio maximam guerræ præsentis materiam ministrauit. Nulla fuit tunc dispositio nostra pœnes vos & adolescentiam vestram vt alios in spiritualibus & temporalibus vos regentes accepta, quia nec tunc de regijs negotijs nos intromisimus quouismodo, sed in curia regia qua de causa nouit deus omnibus fuimus regalibus odiosi. Postmodùm verò vnitatis temporibus ex quo placuit vestræ Maiestati quòd vestra negotia vna cùm alijs vestris secretarijs tractaremus pro pace inter duo regna Angliæ scilicet & Franciæ facienda, cõsiderando animarum corporum rerũq; pericula ex guerrorũ voraginè imminentia instetimus toto posse pluriesq; mare propterea transeuntes nõ absq; periculis multis, laboribus, & magnis expensis cùm prælatis varijsq; proceribus regni vestri ipsius Philippi quæsiuimus præsentiam personalem mensuramq; omnem non dicamus sufficientem sed superhabundantem ante hæc tempora satis publicatam pro pace habenda obtulimus cum effectu. Ipso verò Philippo obturante more aspidis aures suas & nos audire nolente missi fuerunt ad eundem ex parte vestra duo legati Episcopi spirituales Dunelm. scilicet & nunc Wynton. pro pace huius procuranda, & ex alio latere bonæ memoriæ domini H. Lincoln. Episcopus & Wilhelmus de Mõte acuto. & Wilhelmus de Clynton. nunc Comes Sarum & Hunter qui nec pacem poterant procurare nec guerræ dilationem aliquàm obtinere, sed ipsis nunc tijs adhuc in transmarinis partibus constitutis dictus Philippus de Valesio commissiones varias ad omnes partes suas maritimas mox transmisit ad interficiendum & destruendum hominès & naues Angliæ vbicunq; in mari poterant inueniri, manum armatam nouimus ad inuadendum terram vestram Vasconiæ cùm omni festinatione mittendo. Sicq; per ipsum Philippum & non per vos guerra inchoata iuxta deliberationem & consensum parliamenti vestri apud Westm. tunc ea occasione conuocati & non solùs nostri occasione grauis scitiæ & obstinationis animi indurati Philippi prædicti Anglicos inua-

Responsio Archiepiscopi.

dentis & mensuram omnimodam recusantis, & pro iure vestro in regno Frã-
" ciæ adipiscendo per dictum Philippum nequiter occupato cùm Alemannis
" & alijs fœdus inire ordinatum extitit & consensum, pro vestris verò & ve-
" strorum stipendijs in hac parte soluendis in consilio quodam apud Staun-
" ford tunc propterea conuocato cùm certis mercatoribus terræ vestræ nobis præ-
" sentibus cõuentiones certæ factæ fuerunt: de quarum forma in Cancellaria ve-
" stra apparere poterit satis clare, quæ si obseruatæ fuissent vnà cùm alijs subsi-
" dijs per clerum & populum in subsidium guerræ vestræ & magnis lanarum
" custumis, non solùm nostro sed omni consiliariorum vestrorum arbitrio pro to-
" ta guerra huius suffecissent. Et satis nouit vestra maiestas quòd conuentiones
" prædictæ per nos nec violatæ nec immutatæ fuerunt, quòdq; ad manus nostras
" subsidia nullatenus deuenerunt. Si ergo infortunium aliquòd propter defectũ
" pecuniæ contigerit quòd nos tædet, hoc illis qui dictas conuentiones fregerunt
" & dicta subsidia male expenderunt & dilapidauerunt & non nobis qui por-
" tauimus pondus diei & æstus est totaliter imputandum, ex eo maximè quòd
" post primùm vestrum transitum non remansimus in hoc regno. Sed cum reue-
" rendis patribus Dominis Cardinalibus et dunelmẽ. episcopo pro pacis reforma-
" tione prædicta in Franciam præcessimus ad vos tunc in Brabantia moram fa-
" cientes occasione prædicta eundo & redeundo vicibus iteratis. Et demum di-
" cto pacis negotio tanquàm desperato totaliter derelicto vobiscum in Bra-
" bantiam per aliqua tempora moram traximus, nobis vtiq; satis grauem. Ve-
" straque necessitatis participes effecti pro debitis granissimis sub vsurarum
" quantitate contractis, de quibus in epistolis vestris prædictis plenior fit mentio,
" vnà vobiscum & alijs prælatis ac proceribus terræ vestræ, & pro vobis diuer-
" simodas vtinam non in præiudicium status vestri affectione paterna quocunq;
" periculo circumscripto obligationes fecimus valde graues. Sicque serenissime
" princeps non in illusoris baculo arundineo spem vestram nostris consideratis
" operibus posuistis, sicut in epistolis vestris memoratis, sed in baculo firmissimo
" illi simili in quo Iacob Iordanem transiuit, & cum duabus turmis est glorioſe
" reuersus. Cum quanta ei gloria vice secunda vestra decorata est reuersio
" nouit mundus, vtinam continuetur ad dei laudem honoremque vestrum tem-
" poribus secuturis.

Ad secundum Articulum. *Subsequenter etiam mirabile maius nobis imponitur in epistolis antedi-*
" *ctis, quod retardata expeditione vestra vlteriori coacti fuistis ab inchoatis*
" magnanimiter hostium aggressibus ea vice desistere & in Angliam remeare
" conuocatoq; parliamento præfati proceres cæteriq; fideles eiusdem regni vestri
" nonæ partis garbarum agnorum & vellerum suorum præter decimam vobis a
" clero concessam pro expeditione guerræ vestræ subsidium concesserunt. Ad cu-
" ius subsidij collectionem & aliorum vobis necessariorum subministrationem
" efficaciter permisimus interponere partes nostras. Cuius permissionis occasi-
" one post gloriosam victoriam vobis in mari a deo cõcessam castrametati iuxta
" ciuitatem Tornacen. In cuius obsidione per aliqua tempora fatigati spere-
" cipiendi subsidium memoratum cogente penuria cogebamini inuiti treugis inui-
" tis consentire. Serenissime princeps vt cum reuerentia deuota loquamur. Ve-
" stra non ignorat maiestas quod subsidium tocius nonæ partis vobis vt permit-
" titur concessum ante transitum vestrum secundum, vestris creditoribus va-
" rijs pro primo anno de consensu vestro ac tocius consilij vestri extitit totaliter

assignatum

aſsignatum prout ex ipſis aſsignationibus luculenter poterit apparere. Et vt Reſponſio archiepiſcopi.
aſsignationes prædictæ firmiter ſeruarentur pluries poſt tranſitum veſtrum
ſecundum literatorie præcepiſtis. Ex quo poteſt manifeſte liquere quod ad ob- ,,
ſidionem prædictam cuius etiam obſidionis initium ignorauimus, nihil deo ,,
teſte tranſmittere potuimus nec promiſimus deſtinare. Nec imputari nobis po- ,,
tuit dicti ſubſidij retardata ſolutio cuius terminorum ſatiſfactio in pleno par- ,,
liamento extitit ordinata. Et ideo hijs & alijs cauſis nos alijquè conſiliarij ve- ,,
ſtri præmiſſa plenè penſantes, veſtræ nunciauerant maieſtati quod ſine præ- ,,
ſentia veſtra perſonali vobis ſubuenire minimè potuerunt. Non ergo dici po- ,,
terunt illuſores conſiliarij veſtri prædicti dicentes. Manda remanda. &c. Sed ,,
ſerui perfecti & veraces domino. Non ficta ſed veriſsima nunciantes, ſecun- ,,
dum illud euangelij. Cognoſcetis veritatem & veritas liberabit vos. Et ſic ,,
fiet domino concedente. Modicum etiam vel nihil de ſubſidio prædicto ante ,,
veſtram ſecundam reuerſionem extitit perſolutum, ſed omnia ad miniſtrorum ,,
veſtrorum præſentium manus deuenient. Vtinam ad honorem veſtrum bene ,,
inpoſterum diſponantur. Ad hæc domine metuende in veſtris inſeritur epiſto- Ad tertium
lis memoratis quod reuerſis vobis in Flandriam poſt obſidionem prædictam Articulam.
non fuit aliquid in veſtris vel veſtrorum marſupijs vnde potuiſtis neceſſita- ,,
tibus veſtris conſulere, & debita ſtipendia veſtro obſequio militantibus ero- ,,
gare. Compulſi fuiſtis vſuragini vos immergere verſumq́, fuit amicis veſtris ,,
fidelibus & peregrinationis veſtræ participibus huiuſmodi incommoda & in- ,,
fortunia, culpa, deſidia, & vt prætenditur malicia noſtra & aliorum veſtro- ,,
rum Officialium contigiſſent quorũ ducti conſilio ne a veſtro recederent iuua- ,,
mine remedium volentes oportunum apponere in præmiſſis quoſdam veſtros ,,
Officiales ammouiſtis. Alios ſub tuta cuſtodia detineri feciſtis. Credenteſquè ,,
per informationem de commiſſis per eoſdem plenius informari per dominos ,,
Nicholaum de Cantilupo primò & Radulphum de Stafford hoſpicij veſtri ſe- ,,
neſcallum nobis poſtmodum demandaſtis, quod ad veſtram perſonalem præ- ,,
ſentiam ea occaſione maturius accedere curaremus nobis non minus propter ,,
timorem varium a nobis prætenſum ſalui & ſecuri conductus literas regias
deſtinando. Nos tamen præcum & regiorum mandatorum lenitate contemp- ,,
ta vultu & animo indignato prætenditur tale dediſſe reſponſum, quod nos ,,
veſtris aſpectibus ſeu colloquijs nequaquã offerremus niſi in pleno parliamen- ,,
to coram proceribus & paribus veſtri regni. Quod parliamentum vt teſtan- ,,
tur epiſtolæ memoratæ certis de cauſis non expedit facere iſta vice. Reuerende ,,
domine veritate conſiderata perſpicua præmiſſorum leuis eſt reſponſio ad ea- ,,
dem. Non enim iuſto iudicio nobis imputari potuit in Flandriam veſtra re- ,,
uerſio, cum nulla vt præmittitur noſtra præceſſerit permiſſio et per conſequens ,,
de fraudis vel negligentiæ noſtro commento conqueri non poterunt veſtro ob- ,,
ſequio militantes: nouit enim altiſſimus quod tunc & omni tempore quo ve- ,,
ſtro operam dedimus officio fideliter & diligenter veſtra proſecuti ſumus vt ,,
præmiſimus negotia & mandata: & iuxta vulgare dictum: vltra poſſe viri ,,
non vult deus vlla requiri. De eo verò quod fideles amici & veſtræ peregrina- ,,
tionis Comites ſimiliter hijs affectant congruum adhiberi remedium, creden- ,,
dum eſt prout verba ſonant quod iuſto præcedente proceſſu non voluntario ſed ,,
maturo vt culpabiles pro culpa pœna legitima percellantur. Quod autem cle- ,,
rici a iudicio ſæcularis poteſtatis exempti laiciq́, liberi contra leges & regni ,,

consuetudines ac contra formam magnæ cartæ capiantur & detineantur iniuti, quantum qualeq; sit eorum facinus qui hæc agunt, non potest esse incognitum regiæ maiestati, cum pericula animarum ex hys contingentia non solum sacris constitutionibus sint expressa, sed per nos & Suffraganeos nostros per totam nostram prouinciam Cantuar. diuulgata sint, & tam clero quàm populo publicata. Et certe serenissime princeps multum timemus quod processus in terra vestra facti & habiti hijs diebus vtinam legitimi & maturi populi vestri corda (quod absit) a vobis auertet nisi celerius adhibeatur remedium oportunum. Nuncij verò vestri prænominati qualia ex parte vestra nobis nunciauerunt & prout eis placuit iniunxerunt non possunt esse tacita vel occulta vt puta coram Notarijs & hominum multitudine publice nunciata. Quorum primus dominus viz. Nicholaus de Cantilupo literas regias credencia sub secreto sigillo secum deferens credentiamq; suam exponens nobis iniunxit. Nosquè citauit, vt in Brabantiam infra octo dies tunc immediate sequentes pro certis vestris regijs debitis quibus extitimus obligati transfretando dirigeremus celeriter gressus nostros, illuc continuè moraturi donec plenè soluerentur debita supradicta. Sane verò nuncius dominus scz. Radulphus de Stafford quasi peregrè proficiscès & nullam secum omnino literam deferens nobis dixerat nudo verbo. Cito te quod te trahas versus regem asserens, similiter nudo verbo quod minantium insidias non oportuit nos timere. Si ergo nunciata huiusmodi insertis in epistolis vestris in ea parte clausulis consonancia fuerunt, iudicet iustus iudex. Videbuntur cuique circumspecto repugnantia continere in Brabantiam statim diuertere in Anglia pro informationibus præmissis obtinendis ingiter permanere. Sciatq; vestra serenitas quod non timor vanus superbia, inobedientia, contemptus, vel criminis conscientia a faciei vestræ visione delectabili nos retraxit. Sed causa iustissima superius allegata æquo libramine ponderata & vt cum reuerentia debita & deuota loquamur, licet literæ regiæ conductus ad consilia vestra veniendi morandi & reuertendi sufficientes primæ facie videretur, si ad vestra consilia fuissemus vocati sicuti non fuimus. Eodem tum die quo porrectæ nobis fuerant literæ memorata directum fuit breue regium vicecomiti Cant. quod nos venire faceret coram vobis & consilio vestro London. ad respondendum super contemptu certo in eodem breui contento. Quo tamen zelo iusticiæ vestræ memoratum conceptum fuerat nouit deus. Licet ergo regius conductus in suo casu liberam nobis recedendi tribueret facultatem, natura tamen breuis prædicti coactam nobis imposuit necessitatem inimicorum nostrorum manibus remanendi. Quod non decuit nec decuisset regiam maiestatem. Semper tamen vt prædiximus parati fuimus & erimus in præsentia vestra prælatorum & procerum ac pariũ terræ ad obijcienda nobis singula respondere pariumq; iudicio per omnia sine contradictione parere. Statu nostro & ordine semper saluis. Illi autem qui parliamenti conuocationem impedire nituntur occasionem non causam legitimam prætendentes declarationem conantur effugere veritatis, testante veritate quæ dicit. Omnis enim qui male agit odit lucem.

Ad quartum articulum.

Ad illud autem quod inseritur in epistolis memoratis vidz. nos regalis benignitatis beneficijs & honoribus magnificis ampliatos, super quem vt patrem carissimum vester animus requieuit, nosq; vobis in virum onerosum crudeliter esse conuersum, beneficiorum acceptorum immemorem & ingratum

beneficij-

benefactoremqúe persequentẽ illamqúe vobis retributionem impendimus quã »
mus in pera, serpens in gremio, & ignis in sinu suis consueuerunt hospitibus Mus in pera.
exhibere. Tacita veritate falsitate expressa ad ingratitudinem huius nobis sal- »
ua reuerentia vestra minus veraciter imposita, magis ex odio dictantis epi- »
stolam quàm mittentis taliter respondemus: vocè namqúe dicitur veritatis. »
Omnis qui reliquerit propter me patrem vel matrem, vxorem aut filios, domũ »
vel agros, centuplum accipiet & vitam possidebit æternam. Præmissa dicen- »
tem inuocamus in testem, quòd a tempore illo quo vestris spiritualiter insuda- »
uimus obsequijs, in tantùm iuxta scientiam ab altissimo nobis datam cum om- »
ni fidelitatite, deuotione, & diligentia sicut præmisimus negotiorũ vestrorum »
expeditioni pro honore vestro & saluatione regni vestri animũ nostrum dedi- »
mus adeo integrum ad eadem, quòd non solùm patrem & parentes, vxorem. i. »
ecclesiam nostram & filios spirituales domuum & agrorum nostrorum emẽ- »
dationem & culturam reliquimus atqúe curam nostram, sed die noctequé de »
vobis & negotijs vestris solliciti multociens transiuimus noctes insomnes, no- »
stris laboribus transmarinis & cismarinis aliqualiter non parcentes, vtinam »
non in periculum animæ nostræ corpus exinaniuimus, & bona nostra tempo- »
ralia expendendo quasi pauperes facti sumus, amoremqúe cleri & populi regni »
vestri vestra procurando cõmoda perdidimus, sicut nouit mundus. Et si ista »
sunt facta victrici vel parentis iudicet qui mentiri nescit omnipotens verax »
deus: vobis enim semper fuimus pater gratus, filijs autem nostris spiritualibus »
quòd dolentes referimus occasione vestri victricus oneroſus. Mus & in pera Mus in pera.
vestra non fuimus, quia in vestris obsequijs non vestra sed nostra corrosimus, »
quòd sentimus serpentis prudentiam exercendo, non veneni malitiam effun- »
dendo in gremio. Ignemqúe diuini amoris & charitatis in sinu vestro non »
comburentem sed iuxta nobis datum a domino intellectum illuminantem af- »
fectu sædulo accendendo. Pro quibus exquo deest humana retributio, no- »
bis retributionem impendat qui est bonorum omnium retributor. Nec no- »
stram apud altissimum minuere poterit retributionem regalium beneficiorum »
ampliatio nobis imposita ex malitia ut conuicimus dictatoris, præsertim cum »
regiam magnificentiam non deceret talia improperia recitare. Non enim per »
principum sæcularium quorumcunqúe collationes vel procurationẽ beneficijs »
et honoribus magnificis quibus hactenus potiti sumus aliqualiter ampliamur, »
sed per gratam dei munificentiam qui de bonis collatis nulli improperat et om- »
nibus tribuit affluenter. »

De illo verò quòd nobis velamine quodam impingit, regis nos innocenti- » Ad quintum
am suorumqúe consiliariorum & Officialium regalem iustitiam prosequenti- articulum.
um fidelitatem & diligentiam lacerare publicè prædicando & litteris deman-
dando, quòd potestate regia modernis temporibus contra iustitiam populus op- »
primitur, clerus confunditur & ecclesia varijs exactionibus & tallijs prægra- »
uatur. Si præmissa veritate nitantur altissimus bene nouit, vestram namqúe »
innocentiam conseruare & alijs publicè prædicare mente & spiritu studuimus »
incessanter omni postponita fictione, pro qua conseruanda denm hactenus de- »
precati sumus & quotidiè deprecamur, & vt subditi nostri pro statu vestro »
incolumi conseruando & fæliciter dirigendo orationum suffragia effunderent »
nostris patentibus litteris pluries direximus & imposterum faciemus. Si ta- »
men quorundam Officialium vestrorum præsumptione damnabili absque ve- »

" ſtra vt credimus conniuentia contra iuſtitiam populus plus ſolito ſit oppreſſus,
" clerus & eccleſia varijs taxationibus & tallys prægrauentur, ſingula euiden-
" ter apparent cum iam a viris eccleſiaſticis exigatur quod nullatenus conceſſe-
" runt. Nouis etiam legibus vtinam non voluntarijs & inuſitatis ſic populus ve-
" ſter regitur hijs diebus, quòd ipſius ſubſtãtia vix ad victum ſufficiens ad vlti-
" mam (niſi deus auertat) paupertatem in veſtrum opprobrium deducetur.
" Nec talia ad veſtram veſtrorum Officialium cum in ſpecie nullum nomina-
" uerimus, innocẽtiam lacerandam diximus, propoſuimus, ſeu publicauimus in-
" tentione ſiniſtra, ſed vt per ea regia mota maieſtas remedium apponeret eò ci-
" tius oportunum, ne per illicita grauamina populi veſtri affectio deuotionem
" conſuetam quòd ubſit auerterent amorem in odium diuertendo. Et quia ſere-
" nitas regia imponere nobis pro ſuæ litteræ dictatoris maleuola voluntate vide-
" tur, quòd nomen boni paſtoris quo ſemper caruimus iuxta communem opini-
" onem & confeſſionem propriam qua nos mercenarium nominauimus nitimur
" vſurpare, fucatum zelum vulpinæ calliditatis fuco perizomate palliatum ad
" liberationem eccleſiæ, cuius vexationes ſi quas in rebus vel perſonis veſtris tẽ-
" poribus ſuſtinuit noſtris, duntaxat remiſſioni & callidis adinuentionibus ac
" reprobis conſilijs ſunt tantummodò aſcribẽdæ. Ad quæ reſpondemus ſicut ma-
" teria ſubiecta permittit. Nam veritas bonum paſtorem ſe nominat at dicens.
" Ego ſum paſtor bonus. Nulluſq; alius dicere ſe poteſt paſtorem bonum teſtante
" ipſa veritate quæ dicit. Nullus eſt bonus niſi ſolus deus. Si ergo prædicando pub
" licè dixeramus nos bonum paſtorem non eſſe ſed mercenarium iuxta doctrinã
" diximus ſaluatoris dicentis. Cum omnia præcepta feceritis, dicite vos ſeruos
" inutiles. Et ipſa nouit veritas quòd nunquàm fallaciter ſeu alio queſito colore
" boni paſtoris nomen vſurpare cogitauimus, ſicuti nec ſumus nec eſſe poſſumus,
" ſed reiectis calliditate vulpina & perizomate antiqui peccati velamento tales
" quales ſumus pro neceſſitatis veſtræ releuamine et regni veſtri vtilitate, quin
" potius ſaluatione, quòd occulata fide innumeris inſpeximus expoſitum periculis
" cum cæteris prælatis & cleri noſtræ prouinciæ procuratoribus interpoſuimus
" iugiter partes noſtras & concedi procurauimus tallias & ſubſidia quampluri-
" ma in cleri prædicti onus maximum & grauamen, vt ipſorum ſubditorum
" ſuccurſu hoſtes regis regni & eccleſiæ pellerentur, eccleſia & regnum pacis ſua-
" uitate gauderent, pro quibus vt videtur quòd per vos nulla culpa poſſet ratio-
" nabiliter nobis impingi, communi prouerbio atteſtante. Si culpent alij: te me
" laudare neceſſe eſt.

Ad ſeptimum Articulum. Super eo verò quòd nobis imponitur quòd quaſdam excommunicationum
" ſententias in libertatis eccleſiaſticæ & magnæ cartæ violatores in genere du-
" dum latas ad ſuggillandum opinionem regiam, & præfatos miniſtros regios
" diffamandos, ac ſeditionem in populo regi commiſſo proditoriè ſuſcitandam, et
" deuotionem Comitum, procerum, & Magnatum regni veſtri maieſtati regiæ
" ſubtrahendam, mandauimus per litteras noſtras in locis pluribus inſignibus
" publicari. Quia præmiſſa proditionis crimen in caput noſtrum retorquere vi-
" dentur, quo caſu rex nullus vel dominus temporalis iudex noſter competens eſ-
" ſe poteſt, ſicut ſatis ſuperius eſt oſtenſum, proteſtamur palam et publicè per præ-
" ſentes, quòd per dicta vel dicẽda in nullo ſtatui noſtro præiudicare intendimus
" in hac parte, ſed iudicis cuiuſcunq; ſæcularis examen totaliter declinare. Ex-
" tra iudicialiter tamen ad noſtram innocentiam detegendam bene fatemur nec

poſſumus

poßumus diffiteri quòd excommunicationum quaſdam ſententias in libertatis eccleſiaſticæ & magnæ chartæ violatores, & alias aliquas a ſanctis patribus olim latas in genere denuntiauimus & per alios fecimus nuntiari. Regiam tamen perſonam reginæ & liberorum ſuorum quatenus potuimus excipiendo ſpecificè atq; clarè, quibus neminem diffamauimus cum nullum nominauerimus in eiſdem, nec per hoc in populi, ſalua dictantis reuerẽtia, ſeditionem proditoriè procurauimus, qui vobis in omnibus eſt in præſenti obediens iuxta ſub trahi fecimus, qui vobis intendunt per omnia ſicut decet prout mundus totus poterit intueri, ſed nobis ille qui nouit omnia teſtis erit quòd Magnates & populares regni veſtri quatenus nobis fuit poßibile ſemper induximus publicè & priuatim vt vos intimè diligerent, & vobis in veſtris agendis promptius aßiſterent, & vos toto poſſe iuuarent, ſicut toti regno veſtro ſatis eſt notum.

In fine verò epiſtolarum veſtrarum prædictarum multa videntur contra nos ad ſuggillationẽ famæ noſtræ dicta, propoſita, & generaliter recitata, videlicet quod vos in minori ætate conſtituti improuido noſtro conſilio donationes prodigas, alienationes prohibitas, gratiaſq; feciſtis aliquas exceßiuas, ita quod per eas ærarium veſtrum totaliter eſt exhauſtũ, vlterius aſſerentes quod munerum acceptione corruptos magnas pecuniarum ſummas vobis debitas quibuſdam ſine cauſa rationabili remiſiſſe, plurimoſq; veſtros fiſcales reditus & prouentus noſtris noſtrorumq; vſibus applicaſſe, & alijs perſonis malemeritis erogaſſe, quodq; non ſolum munerum ſed & perſonarum acceptor exiſtens contra votum veſtrum & præſtitum vobis fidelitatis ſolitum iuramentum ad officia publica, in terris veſtræ ditioni ſubiectis, dignis & benemeritis poſtpoſitis & repulſis, indignos admiſimus, multaq; alia animo indignato temere attemptare præſumpſimus in ſtatus regij detrimentum, & dignitatis regiæ læſionem, in damnum populi & grauamen, poteſtate nobis tradita: & commiſſo nobis officio abutendo. Præmiſſa iterum proteſtatione prædicta, quia regia maieſtas in præmißis periurium per viam criminis nobis vt videtur imponit, qua cauſa iudex noſter non eſtis ſicut nec eße poteſtis. Ad generalia tamen generaliter reſpondemus, quòd iuxta diſcretionem nobis a deo conceſſam in veſtris exiſtentes officijs, veſtræ regiæ maieſtati ſemper fideliter deſeruiuimus, ſanaq; conſilia iudicio noſtro vobis dedimus in agendis, donationibus prodigis aut alienationibus prohibitis gratijs ve exceßiuis, ſeu magnarum pecuniarum ſummarum vobis debitarum remißionibus, ſiue tam rationabili per vos factis, munerum corruptione, odio amore vel fauore: nullum fallaciter præbentes aſſenſum, ſed honorem veſtrum & commodum in præmißis & alijs omnibus pro viribus conſeruando. Et quia donationibus varijs & remißionibus aliquotiens viriliter reſtitimus, a regijs ſeruitoribus & alijs reportauimus ſæpius malas grates. Et ſi in ſpecie conſtiterit de præmißis ſingulis congruum ſecundùm deum & veritatem daremus ſpeciale reſponſum. Noſtræ enim memoriæ non occurrit ad præſens quòd donationes magnas aliquas nobis præſentibus & ſcientibus regia fecerit celſitudo. Hijs duntaxat exceptis quas certis comitibus per vos nuper de nouo creatis ex conſenſu parliamenti ſolemnis in regio veſtro palatio tunc apud Weſtm. celebrati largitione regia contluiſtis, quas tunc credidimus & adhuc credimus non in præiudicium regium factas eſſe, ſed & in veſtri cedere commodum & honorem. Docet enim rerum experientia qualem locum pro vobis & regno hactenus tenuerunt, quã-

» taqúe pro vobis paſſi ſunt & patiuntur ad præſens. De exceſsinis verò gratijs
ſeu remiſsionibus regia libertate factis non recolimus in præſenti niſi de re-
» miſsione debitori toti populo veſtro Anglicano, in vltimo parliamento veſtro
» vobis tunc præſentibus apud Weſtm. conuocato, intelligere voluerit veſtra ſe-
renitas quæ ea occaſione ex conſenſu regio & totius parliamenti conceſſa fue-
» rat veſtra maiori vtilitate penſata, vt terræ communitas nonam concederet
» ſupradictam, nec alio modo conſentire voluit dicta communitas ad nonæ præ-
dictæ ſubſidium faciendum, quod nobis ratione præuia non poterit imputari.
» Dictis verò generalibus iuxta iuris exigentiam ſpecialius declaratis, ad de-
» clarata reſponſa dabimus ſatis clara, vnum tamen non omittimus de quo mi- 10
» ramur nobis obiectum, quod noſtris & noſtrorum vſibus regios applicauimus
» redditus & prouentus, quia nouit in cœlo reſidens iuſtus iudex, quod nec terras
» regias prouentus vel redditus aliquos nobis vel noſtris hactenus applicauimus
nec vnquam applicare voluimus, ſed in veſtris & parentum veſtrorum nego-
» tijs pro quibus. 30. duabus vicibus mare tranſiuimus, & verſus Scotiam eundo
multociens & redeundo, alijſq; varijs veſtris agẽdis in tantũ de noſtro expen-
» dimus, quod de marſupijs noſtris dici potuit ſicut ſuperius in veſtris epiſtolis
» recitatur. Modicum ibi modicum ibi. A principio enim guerræ vſq; in diem
» præſentem ab ærario regio nihil omnino recepimus. 300. libris exceptis, ſicque
malum contra nos excogitatum proponitur, laborum, expenſarum, & noſtræ 20
» gratitudinis nullus memoriter recordatur. Ideo dicere potero cum Iob, vtinam
» appenderentur peccata mea quibus iram merui, & calamitas quam patior in
ſtatera. Certè quaſi arena maris hæc grauior appareret. Perſonarum accepto-
» res verè domino teſte nunquàm fuimus, ſed regiam voluntatem ſemper præ-
» ponere cupientes, ad officia publica quibuſcunq; terris & locis regiæ ditioni
» ſubiectis dignos præfecimus & præfici procurauimus, quatenus humana con-
» ditio mores hominum ſcire permiſit iuxta ſcientiam & poſsibilitatem nobis
» deſuper datam, dona vel munera propterea a nemine admittentes. Et ſiquis di-
» cere voluerit & probare quòd munera vel pecuniam ab aliquibus receperimus
» occaſione præmiſſa parati erimus quærelantibus omnibus & etiam inpetificã- 30
dis quandocunquè regiæ placuerit maieſtati ſecundùm legem regni & conſue-
» tudinem reſpondere. Honore dei ſtatu & ordine noſtris in omnibus ſemper
» ſaluis. Scientes ſeneriſsime princeps pro cõſtanti quòd ſi ſana cõſcientia veſtri
» conſilij archana nobis reuelare liceret, oſtenderemus apertiſsimè toti mũdo qui-
bus omnium præmiſſorum defectus iuſto dei ac hominum veracium iudicio
» imputari deberet. Hæc ad libellum famoſum prædictum reſponſa ſufficiant in
» præſenti, & vtinam propter honorem regium nunquàm ſcriptus & publicatus
» fuiſſet. Qui licet famam noſtram ſuggillare & lacerare prima facie videatur,
conſideratis tamen intime conſiderandis & ſcriptis in illo, non ſine proditionis
» regis & regni macula & animæ ſuæ periculo iuſto iudicio euadere poterunt 40
» qui libellum huius dictauerunt, ſeu in hijs præbuerunt conſilium vel conſen-
ſum, vel in eo contenta ad noſtram iniuriam recitarunt, ſeu ad noſtram infa-
miam publicarunt. Quod corde perfecto maieſtas regia conſiderare dignetur
» quam incolumem & ſibi placabilem conſeruare rex ille dignetur per quem re-
» ges regnant & principes dominantur. Amen.

Literæ

Literæ excusatoriæ Domini regis contra Archiepiscopum.

EDwardus dei gratia rex Angliæ et Franciæ et dominus Hiberniæ Episcopis. &c. Cicatrix cordium superbia quæ semper ascendit, plerumque generat morbos ex remedijs et ex medicina languorem. Et hoc probat Iohannis Cantuarienſis Archiepiscopi præsumptio fastuosa, qui cum pridem de nobis et nostris quædam sinistra, sicut in litteris nostris excusatorijs super hoc vobis & alijs nuper directis plenius continetur publicè prædicasset, & ea mandasset in pluribus locis insignibus publicari, iam prioribus iniurijs iniurias cumulans graniores, excusationes nostras veras, quas ad medelam læsæ dignitatis et famæ regiæ prouidimus nostris fidelibus intimari: nititur exquisitis machinationibus impugnare, et per nouas litteras vobis et alijs nouiter destinatas calumnioso calamo stiloq; mendaci grauius & durius diffamare. Et licèt sit de more summorum Pontificum, Cardinalium, et prælatorum inferiorum affatus et litteras regias reuerenter & benignè suscipere, ipse tamen dictas excusatorias nostras iusta & vera, quod congruis loco & tempore clarè probare proponimus continentes, detestabiles & libellos famosos intitulat in nostro nomine maculam falsam ponens, quia si quis gerens salutis publicæ custodiã, scripta probare crimina sit paratus, si assertionibus suis opitulata fuerit vera fides, a culpa famosi carminis excusatur, & habetur ex hoc laude dignus. Ipse etiam non seruato more maiorum qui principes suos colere solent & diligere, & pro eis obsecrationes, orationes, postulationes, ac gratiarũ actiones a se & alijs fieri, facere, & ipsos instruere in spiritu lenitatis, contra nos & laterales nostros in elationis spiritu temerariæ factionis & inuentionis peruersæ telam orditur, iniquitatem suam prolongando, & querens solatium miserorum plures videlicet habere consortes in pœna, & quod deterius est in peccato suffraganeos suos & alios deuotos, & fideles nostros mendacij sermonibus in nostros præcipitare satagit irreuerentiam & contemptum, & quàmuis apud deum non gradus elongationum, sed vitæ melioris actio comprobetur, glorians in altitudine status sui sibi tanquam Christo legato reuerentiam exigit, quam nobis a se debitam non impendit, quinimo cum ipse & alij prælati regni qui de nobis ecclesiarum suarum temporalia recipiunt ex debito fidelitatis iuratæ, fidem, honorem & reuerentiam debeant exhibere, solus ipse pro fide perfidiam, pro honore contumeliam, & contemptum pro reuerentia reddere non veretur. Vnde & si parati simus & semper fuerimus patres spirituales vt conuenit reuereri, eorum tamen offensas quas in nostri & regni nostri periculum redundare conspicimus, non debemus conniuentibus oculis præterire. Conqueritur autem idem Archiepiscopus contra se absentem, inauditum, & indefensum crimina quædam in præfatis litteris nostris excusatorijs obiecta fuisse, & se reum capitalium scelerum iudicatum; ucsi nos vt fatuè prætendit processerimus criminaliter ad summam contrà eum, quod vtiqúe non est verùm, cùm solius excusatoris vices duntaxat impleuimus necessitate compulsi, ne famam nostram negligere videremur. Sed videat calumniosus repræhensor si in caput suum hæc querela iustè valeat retorqueri, qui nos regem suum et consiliarios nostros absentes, inauditos, indefensos, nec conuictos oppressores et transgressores iurium falsò et malitiosè verbis assertinis descripsit, cum nempe meritò culpa redarguit, qui reprobatum a se crimen incurrit, et in quo alium iudicat seipsum condemnat,

demnat, dum in eodem ipse reprobus inuenitur. Ad hoc licèt non nostris vtili-
„ tatibus sed ꝓprijs cupidatibus studuerit inseruire, improperat tamẽ et iactat se
„ regijs negotijs, vt verbis eius vtamur, laborum fastigio desudasse, vnde deus et
„ hominum timet grauissimas offẽsas multipliciter incurrisse, et hoc inuitè timere
„ poterit cum in illorum sorte censeatur, qui iuxta Propheticum improperium
„ docuerint linguas suas loqui mendatium: et vt iniqúe agerent, laborarunt. Cæ-
„ terum ad alia quædam fabulosa et fucata verba in ipsius Archiepiscopi litteris
„ compræhensa, licèt ea possemus rationibus luce clarioribus confutare, ne sermo-
„ nem protrahamus duximus ad præsens non dare responsum. Sed quia non de-
„ cet cum homine contentioso funem trahere, nec eius peruersitatibus consentire,
„ vobis in fide & dilectione qua nobis tenemini firmiter iniungendo manda-
„ mus, quòd non obstante quocunqúe mandato ipsius Archiepiscopi, cui in dero-
„ gationem honoris regij contra fidelitatis iuramentum nobis præstitum obedire
„ non debetis, ad publicationem eorum quæ in præfatis litteris nostris excusato-
„ rijs continentur iuxta ipsarum seriem procedatis. Et quia de conseruatione iu-
„ rium et prærogatiuarum nostrarum regalium quæ progenitorum nostrorum
„ regum Angliæ dignè recolenda prioritas magnificè defensauit, sumus vt debe-
„ mus summè solliciti, ac idem Archiepiscopus ad concitandum contra nos cleri
„ & populum, et ad impediendum expeditionem guerræ nostræ quam per eius
„ consilium principaliter assumpsimus, quasdam denuntiationes et publicationes
„ sententiarum excommunicationum, ac monitiones iniuriosas, ac iuri coronæ &
„ regiæ dignitatis nostræ præiudiciales, cum per eas nitatur in multis articulis a
„ nobis auferre iurisdictionem nobis notoriè competentem, cuius cum simus rex
„ inuictus, capaces esse dinoscimur, et qua nos et progenitores nostri scientibus et
„ tolerantibus summis pontificibus ac prælatis & clero regni nostri vsi sumus pa-
„ cificè ab antiquo, fecit, et per alios fieri et publicari mandauit, in maiestatis no-
„ stræ læsionem et iurium ac prærogatiuarum nostrarum regalium derogationẽ
„ manifestam, vobis districtè et sub incumbenti periculo prohibemus, ne publi-
„ cationes, denũtiationes seu monitiones huiusmodi indebitas, et iuribus ac præ-
„ rogatiuis nostris regijs derogatorias & præiudiciales, vel alia per quæ fideles
„ nostri contra nos cõcitari, vel expedioni guerræ nostræ in subuersionem nostri
„ & fidelium nostrorum posuit, quod absit, aliqualiter impediri ad mandatum
„ ipsius Archiepiscopi vel alterius cuiuscunque quomodolibet per vos vel alios
„ faciatis, vel quantum in vobis est ab alijs fieri permittatis. Et siquid per vos in
„ hac parte attemptatum fuerit, celeriter reuocetis. T. meipso apud turrim Lon-
„ don. 31. die Martij. Anno. &c.

Hijs ita cedentibus, rex edicto Archiepiscopum in ius vocauit, Archie-
piscopus non esse sibi tutum, nisi in Parlamento coram præsulibus & proceri-
bus regni se de tantis criminibus purgare respondit. Parlamentum itaque con-
uocatum & protectio regia Archiepiscopo vt tutè accedere posset data est. Cum
Londinum venisset, Londinẽsem et Cicestrensem episcopos secretò conuenit. Ab
his cum magna clericorum & armigerorum multitudine ad regis palatium,
vbi Parlamentum indictum fuit, ductus accedit. Cui ingredienti occurrunt
seneschallus & Camerarius regis, qui eum regis nomine parlamentum intrare
prohibent, donec in scaccario Regis de criminibus obiectis iudicium subisset.
Cantuariensis ne Regem commoueret venit in scaccarium, ibi articulorum de

quibus

quibus accusatio instituta fuit, copiam accepit, quibus se habita deliberatione matura responsurũ promittit. Tũ cum regis venia Parlamentum ingressus est. Ibi coram cunctis præsulibus et proceribus regni sui ad Parlamentum aduentus causas exponit. Pro honore, iuribus et libertatibus ecclesiæ, pro commodo et vtilitate regni, pro emolumento et honore regis: ad extremum vt de diuersis criminibus sibi impositis, et per totam Angliam publicatis in Parlamento se purgaret. Eo die nihil actum est sed rege iubente dimisso concilio singuli recesserunt. Alio die cum Archiepiscopus ingredi parlamentum vellet, a quodam Willihelmo Attewoode satellite regio regis nomine prohibitus est, quo facto Archiepiscopus astantes sic affatus est. Amici, Rex me ad hoc parlamentum scripto suo vocauit. Et ego tanquàm maior par regni, post regem & vocem primam in parlamento habere debens, iura ecclesiæ meæ Cantuar. vendico, & ideo ingressum in parlamentum peto. Et cum ingredi a satellitibus exclusus non potuit, crucem proprijs manibus apprehendit, ac firmiter asseruit se ab eo loco non recessurum, donec parlamentum ingrediendi potestas ei a rege fiat. Accesserunt ad Archiepiscopum deinde alij minis & maledictis Archiepiscopum insectantes. Quibus Archiepiscopus. Maledictio inquit Dei omnipotentis et beatissimæ matris suæ, & Sancti Thomæ, & mea super capita eorum qui ipsum regem taliter impediunt veniat, Amen, Amen. In hac turba proceres aliquot a Parlamento prodeunt. Quos Archiepiscopus obsecrauit, vt regem pro suo & Cant. ecclesiæ iure exorare vellent, illi se id facturos humaniter policentur. Interim articuli quidam callide fabricati, & vt Archiepiscopo populare odium generarent, vbiq; publicati sunt. Huius in Archiepiscopum conflictationis authores censebantur Wintonienſis episcopus, D. Darsi, & Willihelmus de Kyllesby. Sed Wintonienſis rem callidè dissimulauit. Hi aperti in inimicitijs fuerunt. Tandem Magnatum interceſsione atq; gratia Archiepiscopi regis venia parlamentum ingressus, de omnibus sibi criminationibus impositis legitimè se in Parlamento purgaturum obtulit, vnde electi fuerunt duodecim pares regni Angliæ, videlicet London, Hereforden. Bathonen. & Exon. episcopi. Tum Arundel, Sarisburienſis, Huntingdonenſis, & Suffolcienſis comites, & Henricus Percy, Thomas Wake, Radulphus Baßet, & Radulphus Neuil Barones, vt hi de criminibus Cantuarienſi obiectis deliberarent, regiq; referrent quid consultißimum factu sit. Ac paulò post purgatione nulla indicta aut recepta omnibus pene Parlamenti ordinibus pro Archiepiscopo deprecantibus rex eum sua sponte legitimè purgatum & excusatum pronuntiauit, eumq; multò magis charum q̃ ante habuit, omnibusq; gerendis in Anglia rebus se in militia absente præfecit. Hoc dissoluto Parlamento rex subditis hac in Archiepiscopũ declarata beneuolentia arctißimè deuincitis in militia pergit. At Archiepiscopus postquàm has deleuisset innocentia sua calumnias, in Arcuata sua Londini curia statuta ab aduocatis & procuratoribus alijsq; obseruanda ædidit. Tum cleri synodos duas in ecclesia Paulina Londini celebrauit in quibus æquissimas multas constitutiones, quæ hodie obseruantur tulit. Rex gallum feroci marte expilans postquàm biennio bellum gessisset, exercitu in castris relicto in Angliam reuersus est, & Westmonasterij parlamentum tenuit. In eo clerus ei concessit decimas triennales, & Rex clero vicißim concessit, quòd nullus Archiepiscopus vel episcopus coram iustitiarijs Regis iudicium subeat nisi Rex hoc nominatim & specialiter præceperit. Tum quòd nullus clericus coram iustitiarijs regis iu-

Verb. S. Byth

Verba Steph.

Ste. Byrchinton. An. 1342.

Th. Walsingh. An. 1344.

dicium ſuſtineat, ſiue ad ipſius Regis, ſine alicuius partis inſtantiam, ſi ſe ſubmittat clericatui, & dicat ſe membrum eccleſiæ ſanctæ, nec debere ipſis iuſtitiarijs reſpondere. Quod ſi quis clericus de Bigamia accuſetur, de eo non fore permiſſum iuſtitiarijs inquirere, ſed mittatur Curiæ chriſtianæ. Iohannes autem Archiepiſcopus poſtquàm quindecim annis ſedisſet apud Magfeld in morbum læthalē incidit, ibi condito teſtamento omnia in famulos diſtribuit atq; obijt. Moriens Simonem Iſlepe ſibi in Archiepiſcopatu ſucceſſurum prædixit. In Eleemoſynis aſſiduus fuit, ſingulis diebus ſummo mane. 13. pauperibus. xiij. d. tū hora nona alijs. 13. ſingulis panem & carnes cum olere coctas, & hora pomeridiana alijs. 13. ſingulos panes & denarios largitus eſt. In ſubditos benignus & miſericors fuit. Cum nemine ſummo iure agere voluit, ſi qui in leges commiſiſſent, cum his diſpenſare, magis q̄ pœnas exigere ſolebat. Eccleſiæ Cantuarienſi cappam prætioſiſſimam, & mytram peroptimam & libros Decretalium atq; decretorum dedit. Conuētui Cantuarienſi annuam penſionem centum ſolidorum de eccleſiis Preſton & Boctō. monaſterio de Feuerſam appropriatis aſſignauit. Corpus eius in craſtino beatæ Mariæ Cantuariam deductū & in eccleſia Chriſti ad ſummum altare in auſtrali parte, ad gradus altaris Dunſtani in tumba alabaſtri honorificè ſepultum eſt.

An. 1348.

53 Iohannes Vfford, vel Offord.

Thom. Walſ.

POſt Iohannis Stratford mortem, etſi Rex Edwardus in caſtris & gallico bello detentus in Angliam redire ſine ſuo et exercitus incommodo non potuiſſet, tamen omnia pacis atq; belli negotia, tam prudenter a Iohanne Stratford prouiſa fuerunt, vt nihil Regi domi foriſue pertimeſcendum fuit. Id indicauit Rex qui ſimulatq; audiſſet Papam conciliatum Lodouico Imperatori fuiſſe qui ſe inuito Imperium geſſiſſet, ac vtroq; a Gallo ſeductos conſilium iniſſe, quomodo Regem ad pacis cōditiones cogerent. Ineant, inquit, inter ſe quaſcunq; volunt conditiones, ego enim cum vtroq; dimicare valeo. Quo quidem tempore cum papa ſuam in Gallum beneuolentiam, a quo multis donis muneribuſq; iam affectus eſt, nouo quodam & inſigni, ſed inani titulo declarauit. Namq; virum nobilem Lodouicum de Hiſpania Galli legatum in hoc pacis ac induciarum procurando negotio creauit in publico conſiſtorio earum inſularum Principem, quæ in Oceano vicinæ Hiſpaniæ fortunatæ dictæ ſunt. Earū incolæ tunc Barbari, quidā feri & īmanes nulla religione aut diuino cultu imbuti fuerunt. Lodouicus autem hunc regium titulum laude gratiſſq; dignum tunc futurum dixit, cum papa earum inſularum poſſeſſionem pacificam ſibi traderet. Nā in Epiſcopatibus & eccleſiaſticis dignitatibus conferendis poſſeſſionem ſimul atq; titulum conceſſit. Quod ius cum in Regnis ſibi vendicauit, meritò luſus & contemptus eſt. Ac in Epiſcopatibus prouidendis reſiſtere iam primùm Papæ Proceres regni cum Rege cœperunt. Namque Richardo Bury epiſcopo Dunelmenſi mortuo Rex ad papam pro quodam Thoma Hatfeld ſuo ſecretario interceſſit. Quem cum plerisq; indoctum, laicum, &

Walſing.

gradu

gradu episcopali indignum ad papam criminabantur. Papa; si Rex, inquit, pro asino supplicasset, obtinuisset ad vota ista vice, papalis huius obsequij causa hæc fuit. Rex cum proceribus paulò ante ad papam scripserat non licere ei de Episcopatibus et ecclesiasticis beneficijs in Anglia amplius prouidere. Rex ipse secretarij sui gratiam primus a proposito, in quo se contra papam cum proceribus staturum promisisset, recessit. Id indigne tulerunt proceres ac papa illico regi illa (vt dixit) vice assensus est, veritus ne si cõtradixisset vsurpatæ prouisionis iura amitteret. Namq; paulò ante cum Clemens papa duobus suis Romæ Cardinalibus duo millia annuarum marcarum de beneficijs ecclesiasticis proximè vacantibus (episcopalibus & conuentualibus ecclesijs duntaxat exceptis) prouidisset, nec clerus palam contradicere, vix autem occulte hiscere auderet, Rex magnatibus sibi iunctis, has papales exactiones amplius pati noluit, sed papæ prouisores regno discedere sub carceris pœna fine mora mandauit. Quibus exactis a papa literis obiurgatus est, ad quem vicissim literas de libertate Anglicanæ ecclesiæ Regia magnificentia et auctoritate dignas dedit. Quibus a papa & Cardinalibns perlectis obstupuerunt, nec literis tanta dignitate ac ratione plenis respondere potuerunt. Quas vt scriptæ atq; rescriptæ fuerunt, vtrasq; inseruimus. Verb. Walf.

Epistola regi directa pro Cardinalibus, quibus prouisiones prius fecerat, expulsis de suis prouisionibus.

CLemens Episcopus seruus seruorum dei charissimo in Christo filio, domino Edwardo regi Angliæ illustri salutem & apostolicam benedictionem. Dudum post creationem nouorum sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, prouida & matura deliberatione præuia per nos facta honoribus dei & ecclesiæ suæ sanctæ, ac vtilitati reipublicæ conuenire quod Cardinales ipsi qui super expediendis negotijs ad alueum apostolicæ sedis vndiq; confluentibus nobiscum labores & onera patiuntur, & haberent congruè vnde suis valerent necessitatibus secundùm status sui decentiam prouidere. Demum excogitatis vijs & modis licitis, quibus absq; minori ecclesiarum & personarum Ecclesiasticarum grauamine huius prouisio sequi posset, de beneficijs ecclesiasticis tunc in diuersis regnis in partibus Christianitatis vacantibus et in antea vacaturis vsque ad certam summam pro singulis eorundem nouorum cardinalium, & sub certis formis & limitationibus præfatis Cardinalibus distinctis eis prout expedire vidimus prouincijs gratias fecimus speciales. Cum autè duobus ex eis de ducatu Aquitaniæ oriundis, videlicet dilectis filijs nostris Adamaro tituli sanctæ Anastasiæ & Geraldo tituli sanctæ Sabinæ presbiteris Cardinalibus, de huiusmodi beneficijs in regno & terris tuis fili charissime cõsistentibus in forma pro ipsis & alijs prædictis Cardinalibus cum magna deliberatione consilij ordinata gratias huiusmodi proniderimus faciendas, ipsiq; pro eis consequendis gratijs certos procuratores ac nuncios suos Ecclesiasticos viros scilicet prudentes & literatos ad partes regni tui Angliæ destinarent. Ipsi procuratores & nuncij postquàm ad regnum peruenientes prædictum, inceperunt ibidem dominorum suorum prædictorum negotia prosequi supradicta, per gentes & officiales regios non solum impediti super eis, quinimo captiuati, & tandem de regno prædicto expulsi cum ignominia (sicut infestis nimis relatibus percepimus)

„ mus) extiterunt. Profecto fili dilectiſsime ſi præmiſſa quæ de procuratoribus
„ prædictis præmittimus veritate nitantur, attenta deuotione ſincera quam ad
„ dominum & ſacroſanctam Romanam Eccleſiam matrem tuam gerere dinoſ-
„ ceris, ſicut claræ memoriæ progenitores tui reges Angliæ geſſerunt dum in hu-
„ manis agerent, ea de tua proceſsiſſe conſcientia faciliter credere non valemus.
„ Certum eſt autem quod non ſolum in regno & terris tuis prædictis immo quaſi
„ in omnibus regnis & partibus tam propinquis quam remotis, vbi catholicæ
„ fidei vrget cultus alijs nouis cardinalibus conſimilem gratiam fecimus, in
„ quibus rebellionem aliquam præter prædictam, quam ſi vera ſit cum dolore
„ cordis referimus, factum nullatenus audiuimus vſquequaq; ſatis namq; ho- 10
„ noribus & commodis regijs credebamus & credimus expedire quod Cardina-
„ les & illi maxime qui naturaliter afficiuntur ad honores & commoda tua re-
„ gia in regno & terris tuis beneficia obtineant eccleſiaſtica, quia ex hoc procul
„ dubio libentius & frequentius ad promouendos profectus regios inducuntur, et
„ vtinam illi qui nutriti de micis eiuſdem Romanæ Eccleſiæ, & ad honores &
„ ſtatus exaltati per eam, impedimenta & alia prædicta procuraſſe non abſque
„ magnæ ingratitudinis vicio, & alijs ſuis periculis veriſimiliter extimãtur. Ex
„ quibus præter hoc excõmunicationis & alijs pœnis & ſẽtẽtijs promulgatis ad-
„ uerſus tales a canonibus ſe periculoſe nimiũ ſubiecerũt, quæ ſalutis, famæ, & 20
„ honoris regij fœlicia reſpiciunt incrementa, fidelibus intenderunt ſtudijs &
contrarium acceptando nequaquàm lucra propria ſub manu regia venarentur.
„ Demum regiam rogamus excellentiam, & in domino attentius exhortamur
„ quatenus hijs quæ præmiſimus & alijs quæ in hac parte circumſpectioni regiæ
„ poſſunt occurrere, diligenti præmeditatione intra pectoris regij clauſtra diſcuſ-
„ ſis, ea quæ contra dictos procuratores & quoſdam alios præfati Adamari Car-
dinalis miniſtros qui poſtmodum in eodem regno capti & detineri dicuntur
„ facta fuerunt reparari & renouari decenter & benigne faciat ipſoſque procu-
„ ratores regio fauore ſuffultos circa proſequenda in eodem regno ſupradicta ne-
„ gotia, plena ſecuritate gaudere pro diuina & noſtra dictaque ſedis reuerentia
„ faciat regia celſitudo, aures non accommodando regias illis aliquà in dei offen- 30
„ ſam, Eccleſiæ prædictæ contumeliam, ac honoris ſalutis & famæ tuæ culminis
læſionem, poſſent quomodolibet redundare, vt dominum tibi ſemper propiti-
„ um, & ſedem prædictam ſuper tuis oportunitatibus conſtitutas promptiorem,
„ reſcripturus nobis fili dilectiſsime quæ tua regalis circumſpectio circa hæc pro-
„ uiderit ordinanda. Data apud villam nouam Auinion. dioceſſ. quinto Kalen-
„ das Septembris pontificatus noſtri anno ſecundo.

Epiſtola Regis Angliæ miſsa papæ Clementi pro liber-tate Eccleſiæ Anglicanæ plena fructu, cui pro tunc papa aut Cardinales reſpondere rationabiliter neſciebant. 40

„ AMantiſsimo in Chriſto patri ac domino domino Clementi diuina proui-
„ dentia ſacroſanctæ Romanæ ac vniuerſalis Eccleſiæ ſummo pontifici Ed-
„ wardus eiuſdem gratiæ Rex Franciæ & Angliæ et Dominus Hiberniæ deuota
„ pedum oſcula beatorum. Penſata ſedis apoſtolicæ clementia quæ de fomento
„ deuotionis Chriſti fidelium ac animarum ſalute, ſolet eſſe ſummè ſolicita non
„ querens quæ ſua ſunt, ſed quæ ſunt potius Ieſu Chriſti, tenet probabiliter no-

ſtra

ſtra fiducia quod veſtra maturitas in ſpecula celſitudinis apoſtolicæ præclaritate meritorum & ſcientiæ diuinitus iam erecta, ea quæ decus Eccleſiæ & deuotionem plebis attenuant, ac animarum & rerum pericula comminantur, curabit miſericorditer reformare. In publicam autem non ambigimus notitiam peruenisse, qualiter ab exordio naſcentis eccleſiæ in regno noſtro Angliæ progenitorum noſtrorum regum Angliæ & procerum ac fidelium dicti regni digne recolenda, prioritas præter diuini cultus augmentum conſtruxit Eccleſias, & ipſas amplis dotauit poſſeſſionibus & priuilegijs communiuit, ponens in eis miniſtros idoneos qui fidem Catholicam in ſubiectis ſibi linguis & populis fœliciter peragrarunt, per quorum curam & ſolicitudinem vinea domini Sabaoth in cultu & fructu ibidem mirificè fecundauit, ſed quod dolendum eſt, ipſius vineæ propagines degenerant in labruſcas, & exterminant eam apri de ſylua, ſingulareſq; ferę depaſcunt eam, dum per impoſitiones & prouiſiones ſedis apoſtolicæ, quæ ſolito grauius inualeſcunt, ipſius peculium contra piam voluntatem, & ordinationem donatorum manus occupant indignorum, & præſertim exterorum, & eius dignitates & beneficia conferuntur pinguia perſonis alienigenis plerumq; nobis ſuſpectis, qui non reſident in dictis beneficijs, & vultus commiſſorum eis pecorum non agnoſcunt, linguam non intelligunt, ſed animarum cura neglecta, velut mercenarij, ſolummodo temporalia lucra quærunt, et ſic diminuitur Chriſti cultus, animarum cura negligitur, ſubtrahitur hoſpitalitas, Eccleſiarum iura depereunt, ruunt ædificia clericorum, attenuatur deuotio populi. Clerici dicti regni viri magnæ literaturæ & conuerſationis honeſtæ qui curam et regimen poſſent ſibi ſalubriter peragere, et forent pro noſtris et publicis conſilijs oportuni, ſtudium deſerunt, propter promotionis congruæ ſpem ablatam, quæ diuinæ ſcimus non eſſe placita voluntati. Quinimmo graue noſtrum et fidelium noſtrorum verſatur præiudicium, et ineffabile periculum, niſi ſuper hoc citius et conſultius caueamus. Nam ius patronatus quod nos et fideles noſtri in talibus obtinemus beneficijs, eneruatur. Curia noſtra in qua duntaxat cauſæ ſuper iure patronatus dictorum beneficiorum tractari debent, deluditur, et ſic iura coronæ noſtræ tam probroſè quàm damnoſè depereunt, et regni theſaurus ad extraneos, ne dicamus noſtros maleuolos aſportatur, ſubtili forſan coniectura, vt regni depreſſo ſacerdotio et eius exhauſto theſauro, reddatur regnum debilius in aduerſis, quæ ſingula et alia quæ ex præmiſſis ſequuntur incommoda fuerunt nuper coram nobis in parliamento noſtro generali pro communitate dicti regni palam expoſita, vnanimi et feruenti petitione ſubiuncta, vt prædictis diſpendijs quæ dictæ communitati videntur intollerabilia, celeriter occurramus. Nos autem Anglicanæ depreſſionem Eccleſiæ, et exhæredationem coronæ noſtræ, ac mala prædicta quæ diſſimulata diutius afferrent veriſimiliter grauiora, patulo cernentes intuitu, ad vos ſucceſſores apoſtolorum principis, qui ad paſcendum non ad tondendum oues dominicas, ac ad confirmandum non ad deprimendum fratres ſuos mandatum a Chriſto ſuſcepit, iſta deferrimus votiuis affectibus ſupplicantes, quatenus præmiſſis debitè ponderatis, ac conſideratis, quod de iure creandi ſunt de vico populi magiſtratus et iuxta dictum prophetæ, dandi ſunt de eodem loco populi vinitores, quod per beatos apoſtolos legitur eſſe factum, dum gẽtibus viros linguarum ſuarum habentes notitiam tranſumpſerunt. Penſata etiam deuotionis plenitudine, qua domus noſtra regia et clerus et populus dicti regni

perſtiterunt, hactenus in obedientia dictæ ſedis, propter quod non haberet paternus affectus eis onera & grauamina cumulare, & pater filijs theſaurizans, alleuians dictarum impoſitionum & prouiſionum ac onerum tam per ſedem apoſtolicam inualeſcentium grauitatem, permittentes vlterius, vt patroni patronatus ſui ſolatium non amittant, Eccleſiæq; Cathedrales & aliæ dicti regni liberas electiones & earum effectum habeant, quas quidem Eccleſias dicti progenitores noſtri dudum ſingulis vacationibus earundem, perſonis idoneis iure ſuo regio liberè conferebant, & poſtmodum ad rogatum & ad inſtantiam dictæ ſedis, ſub certis modis & conditionibus conceſſerunt, quod electiones fierent in dictis Eccleſijs per capitula earundem quæ conceſſio fuit per ſedem apoſtolicam ex certa ſcientia confirmata, ſed contra formam conceſſionis & confirmationis prædictarum, dicta ſedes per reſeruationes & prouiſiones ſuas, dictis Capitulis electiones adimit ſupradictas, & nobis ius & prærogatiuam, quæ iuxta formam dictæ conceſſionis nobis competunt in hac parte, propter quod iuxta legem dicti regni noſtri ex quo lex in conceſſione poſita non obſeruatur, conceſſio reuoluitur, & rei ſtatus reuertitur in primæuum. Super præmiſſis itaq; digne quæſumus veſtram benignitatem ad honorem dei & ſalutem animarum, nec non ad tollendum ſcandala & præiudicia prælibata, feſtiuum & ſalubre temperamentum apponere, vt nos & noſtri qui perſonam veſtram ſanctiſſimam, & ſanctam Romanam Eccleſiam reuereri cupimus (vt debemus) ceſſantibus dictis malis intolerabilibus in paternæ veſtræ dilectionis dulcedine quieſcamus, reuireſcat veſtraq; deuotio per oſtenſam nobis piæ moderationis veſtræ clementiam recreata. Conſeruet vos altiſſimus ad regimen Eccleſiæ ſuæ ſanctæ per tempora proſpera & longæua. Data apud Weſtm. 26. die Sept. Anno regni noſtri Franciæ quarto, regni verò noſtri Anglia. 17.

In his litteris ſi rex perſeuerasſet, prouiſiones omnes ei ademiſſet. Sed in tanti belli ſtrepitu permulcere tam irritabilem patrem aliqua tollerantia conſultius fuit quam incendere.

Papa his temporibus cum regis procerumq; conſenſu a prouiſionibus quas
Th. Walſingh. *ſine modo fecit in totum prohibendus eſſet, a Rege tamen rogatus Dunelmenſem Epiſcopatum Thomæ Hatfeld regis ſecretario contulit. Id quod iniquiſſimè tulerunt proceres regem tanta inconſtantia a tam ſano propoſito deflexiſſe. Papa verò quamuis ſui Cardinales, regis ſecretarium indoctum, laicum, & Epiſcopatu indignum cenſerent, tamen vt ſuæ vſurpationis conſuetudinem*
Verb. author. *vſuq; retineret, verè, inquit, ſi Rex Angliæ pro Aſino ſupplicaſſet obtinuiſſet*
„ *ad vota iſta vice. Quæ ſanè non iam noua inceſſit Papæ religio. Nam ante hunc Lodouicum quendam de bello monte Gallum quadrageſimum ſextum Epiſcopum Dunelmenſem Regum Angliæ atque Franciæ precibus adductus, qui latinè vix legere poterat Epiſcopum creauit. Monachi Dunelmenſes Hen-*
Ex catalogo Epiſcoporum Lindiſfarnenſium vſque ad Richardum Bury. *ricum Stamford Priorem de Finchall elegerunt, qui cum Romam confirmandus veniſſet accepit illum Gallum ante ſuum aduentum iam ad Epiſcopatum admiſſum, ſed tamen Papam adijt, ſibiq; non diſplicuiſſe dixit quod Dunelmenſem Epiſcopatum quo ſe indignum fuiſſe fatebatur alteri contuliſſet. Cui Papa. Fili mi inquit. Neque odio perſonæ tuæ, nec vitio aut quocunq; in te defectu ſed magna regum atque reginarum inſtantia alterum admiſimus, tibiquè deinceps de alijs prouidebimus. Hac verborum lenitate cum Priorem electum*

ctum dimisisset, Lodouicum chirographis ad tantam Romanæ curiæ soluendam pecuniam obligauit quantam quatuordecim annis non dissoluit. Qui in consecratione sua literarum inscitiam legendo prodidit. Vt authoris verbis vtar. Erat autem Lodouicus de sanguine regum Franciæ & Siciliæ. Facie venustus erat, sed vtroque pede claudicans, dapsilis valde vt à multis diceretur prodigus, ad habendum cupidus, sed de modo acquirendi non curans, tanta cupiditate excæcata fuit anima eius vt nihil dimisit quod colorate habere potuit. Sed causam Ecclesiæ suæ viriliter defendebat. Ad sequelã eius declaratum fuit in Parliamento Regis, quod Episcopus Dunelmensis debet habere forisfacturas guerrarum infra libertates Episcopatus sicut Rex habet extra. Laicus erat latinum non intelligens, & cum difficultate pronuncians. Vnde cum in consecratione sua profiteri debuit, quamuis permultos dies ante instructorem habuisset, legere nescivit, & cum auriculantibus alijs cum difficultate ad illud verbum, Metropoliticæ peruenisset, diuq; anhelans pronunciare non posset dixit in Gallico. Soit pur dit: i. dictum puta. Et cum semel celebraret ordines, neque pronunciare posset, In ænigmate, dixit circumstantibus. Per Saint Lowys il ne pas courtoys qui ceste parolle yci escrit. i. Per Sanctum Lodouicum parum humanus fuit qui hoc verbũ hic scripsit. Semper studuit quomodo de Priore & Conuentu pecuniam extorquere posset. Bullam habuit ad præficiendum in Priorem quemcunq; de domo vellet. Et aliam ad habendum quartam partem bonorũ priuratus, durante guerra Scotiæ. Hæc ipsius authoris verba inseruimus vt mos Papalis in conferendis sub prouisionis suæ titulo beneficijs lectoribus intelligatur.

Mortuo Iohanne Stratford cum Prior et conuentus Cantuariensis Thomam Bradwardin sacræ Theologiæ professorem vnanimes elegissent, Rex qui Iohanni Vfford multò magis quàm alteri pronouendo fauit ad papã scripsit, vt Iohannem Vfford prouisionis titulo spreta Monachorum Cantuar. electione Cantuariensem Archiepræsulem crearet. Id Papa celeriter effecit, eoq; viua voce creato tantas ei Romanas gratias, concessiones, & priuilegia indulsit, quantas vnquam nemini. Hic Iohannes Vfford in iure ciuili & canonico Cantabrigiæ institutus primò legum doctor, deinde Decanus ecclesiæ Cathedralis Lincolniensis fuit. Et quia nobili genere ortus est (Suffolciensis enim comitis fuit filius) tumq; nobilitati singularem iuris prudentiam & eloquentiam adiunxisset, ad Regis consilia vocatus, & Regni Cancellarius constitutus est. Cuius tantæ amplitudinis ac honoris perbreuem vsuram morte, vt dicemus extinctus accepit. Hoc tempore ariis ex bello Gallico magna in Anglia fuit inopia, eumq; illico sequuta tanta annonæ copia, vt frumenti modius tribus denarijs & bos pinguis sex solidis octo denarijs Londini vænirint. Sed hanc panis saturitatem pestis, omnium quæ vnquam Angliam infecerunt grauissima occupauit. Ea statim post Natiuitatis dominicæ celebratum festum, ipsa nimirum hieme, & rerum omnium ad victum necessariarum copia cum vix vlla contagionis suspicio oriri mortalibus potuit, incepit. Nec ita longo quidem tempore, quinq; tantum mensibus duravit. Nam ad finem mensis Maij ope diuina citra hominum spem extincta est. Sed interim dimidiam pene hominum multitudinem deleuit atq; consumpsit, tum in Monachorum, religiosorum, & presbyterorum impuram turbam tanto furore, tamquam diuina vindicta sæuit, vt ne decimum quoq; illorum superstitem reliquerit. Itaq; victa illa sæturi-

gine ad tantam paucitatem redacta, beneficia atq; cœnobia pene deserta sunt. Ipsæ ecclesiæ parochiales pene omnes inofficiatæ fuerunt. Namque earum rectores grege relicto aufugerunt, nec vlla mercede parochos conducere ad mortuos sepeliendos, aut diuina ministranda potuerunt. Nemo fere certa sede manere voluit, sed vnusquisq; mortis formidine, cum tamen nullus locus tutus An.1350. esset, (pestis enim hæc tam dira omnes pariter inuasit,) huc illuc vagabatur. Presbyteri atq; serui oppidatim mendicare, potius quam mercede victum acquirere malebãt. Qua mendicitas et vagãdi licẽtia finito cõtagionis orta metu, cessante peste effrenata postea libidine magis q̃ necessitate duravit. Ad q̃ coercẽdã lata tũc primùm lex fuit. Vt quicũq; viribus valẽs si nec mercaturã, nec certũ artificium nec agriculturam exerceret, nec prædia, possessionesue redditus aut prouentus quibus se commodè sustentare non posset haberet, alicuius Mercatoris, Artificis, vel Agricolæ seruicio si sponte nollet requisitus datis fideiussoribus inuitus manciparetur. In qua etiam lege seruorum, artificum & operariorum mercedes ne nimium parumue exigendo atq; soluendo iniuria cuiquam fieret æquabili summa moderatæ atque taxatæ sunt.

Platina in vita Clement. 6. Atque hæc pestifera strages non modo Angliam, sed alias gentes regionesq; vastauit. Cuius causa perhibetur annus ille Iubileus omnibus Christianis gentibus Romam vndique confluentibus, & remissionem peccatorum spectantibus celebratus. Hunc annũ Bonifacius octauus instituit, vt qui centesimo quoque anno Romam visitarent, his omnium scelerum atque impietatum expiatio concedatur. Idem enim Bonifacius, qui se tam in diuinis quàm humanis iuribus totius orbis dominum appellasset, & Imperatoris Constantini donationem Siluestro Papæ factam, potius rei alienæ vero domino restitutionem quàm legitimam concessionem fuisse dixisset. Hunc Iubilæum annum vt Romana curia limina tanquàm totius orbis oraculum a cunctis gentibus omni tempore frequentaretur primus induxit. Sed hunc centesimum annum Clemens sextus ad quinquagesimum, ac post eum Paulus secundus ad vicesimum quintum, vt gentes humanæ sæpius Romæ conuenirent, reduxit, in fauorem vt ipsi dicebant animarum, sacrarum scripturarum autoritate atque maiestate ad suum quæstum & libidinem nefariè abutentes. Vt quia abundauit iniquitas, superabundaret & gratia. Quam Papæ impietatem atque fastum gentiumq; superstitionem atque cœcitatem Deus hac per totum orbem Christianum in ipso anno Iubileo dilatata pestilentia vindicauit. Indicauitq; initis precibus atque pietate non peregrinationibus & contaminata superstitione, quæ tunc omnium gentium mentes quasi obligatas occupauerat se placari, aut mortalium crimina expiari posse. Vnde facetè quidam cum ad animarum salutem institutos annos Iubileos diceretur, id ita esse posse respondit, vt animabus sanitatem adferant. Nam corporibus exitium sæpe attulerunt. Namquè in hoc pestifero Iubileo cuius contagio omnes gentes infecit, quinquaginta Fabianus. hominum millia Parrisijs peste enecti sunt, & in vicina finitimaq; ciuitate quæ sancti Dionisij nuncupatur quatuor decim. In Anglia verò (vt diximus) innumeri perierunt. Londini cœmiterijs sepulturum multitudine completis, Ex Archiuis Noruicens. in vno Carthusianorum cœmiterio quinquaginta hominum millia inhumata sunt. Norwici præter clericorum, Monachorum, & huc illuc vagantis populi turbam quinquaginta septem ipsorum ciuium millia sepulta catalogus quidam recenset. Non iam extare in ea ciuitate aut vicinis ruribus ad quintum miliare

Fasciculus temporum.

liare proximis tantam multitudinem multi autumant, quanta in illa pestilentia deleta fuit. Tarmuthi maritimo oppido tanta mortalitas fuit, vt incredibile pene sit tantam multitudinem in oppido continer[illegible] tantum funesta contagione quæ tantam hominum va[illegible] vbique gentium peperit, Edwardus Rex qui Caletum maritimum Galliæ portum suis victorijs opportunum atque commodum cap[illegible] præliorum cum multis simul gentibus Scotis, Gallis, & [illegible] einsque totus exercitus qui illa Romana limina nec adi[illegible] lumis sed indies auctus fuit. Quo tempore nauali pugn[illegible] classi restitit. Tum ad bellum in Gallum motum persequendum filium suum primogenitum Edwardum cum copioso & optimo delectu instructo exercitu in Gallias misit. Is Gueseoniam, Tholousam, & Nerbonam incendijs atque spolijs neque hostibus quidem repugnantibus depopulatus est. Quem Rex ipse sequutus in Gallias transijt, multaq; in prælijs facinora præclarè gessit. Et cum audisset Scotum pariturum fœdus pace atque fide se absente Angliam invasisse, & Berwicum oppidum in vtriusq; regni finibus situm cepisse, ac castellum militibus omnique ope bellica munitum oppugnasse redijt, Scotumq; bello aggressus Berwicum recuperauit, eumq; in mediterranea Scotiæ persecutus ad deditionem regniq; Scotiæ traditionem coegit. Interim Edwardus Regis filius multas Gallicanas prouincias bello ac incendio diripuit, captiuos multos eosque opulentos crebris dimicationibus & conflictationibus cepit. Burdeacum maximam Gueseoniæ ciuitatem cum exercitu salus peruenit. Eodemque tempore Dux Lancastria alio Anglorum exercitu alias Galliæ prouincias vastauit. Quos illa pestis in Papæ iubileo exorta quæ vbique pene singulos afflixit nunquam attigit. Ita vt cum nuncijs, Legatis, literis, omnibusq; modis ad pacem ineundã a papa sæpe solicitarentur victoria tam gloriosa quæ postea consecuta est, spe, nec Papæ minis, nec hostium potentia, nec illius pestis contagione deterriti ab armis discedere voluerunt, vt in ipsa acie motuque bellico militibus maior, quàm in tam insano Iubileo peregrinantibus sanitas atque securitas adfuerit.

Vt in valuis Templi apparet.

Edward. 3. an. regni sui.

Ex omnibus historijs.

Has lugubres strages Iohannes Vfford Archiepiscopus paucis mensibus vidit, qui cum sex mensibus & sex diebus pallium expectasset, neque consecratus, nec pallio donatus vnà cum illa funesta pestis septimo die mensis Iunij in villa dicta Totenhall extinctus est. Corpus eius proximè summo mane Cantuariam secretò ductum, et sine Archiepiscopali magnificentia & ad parietem aquilonarem iuxta murum Thomæ Becket sepultum est. Huius bona quoniam intestatus obijt Andreas Vfford Archidiaconus Midlesexiæ consanguinitatis iure administrauit, qui a Simone Islip Cãtuariensi (vt postea dicemus) Archiepiscopo in ius vocatus, etsi Iohannes Vfford tam paucis mensibus Archiepiscopatum tenuisset, & Thomas Bradwardyn ei proximus ac inter Simonem & Iohannem interiectus fuisset, in mille & centum libris triginta quinque solidis duobus denarijs obulo & quadrante ob dilapidata & caduca ædificia damnatus est.

Arch.

54. Thomas Bradwardin.

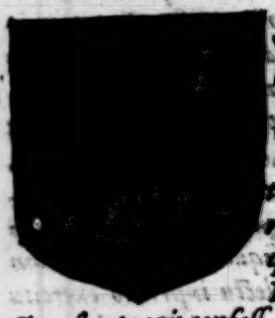

THomas Bradwardyn, cuius vt ante diximus electio Rege intercedente a Clemente papa Iohanne Vfford in Cantuariensem Archiepiscopatum recepta, reprobata fuit Hartfeldiæ in Sussexia natus est. Post puerilem institutionem adolescens diuinarum literarum studio operam dedit. In eo studio vitæque sanctitate ab adolescentia conspicuus ad Regem Edward. tertiũ per Iohan. Stretford Arch. Cant. deductus est, vt regis confessor fieret. In quo munere a regni negotijs atque curis vacuus sine honoris aut præmij petitione, regi bello militiæque assiduus fuit. Quẽ etiam increpare atque redarguere simulatque eum a recto deflectere aut aberrare senserat, liberius quàm quisquàm nullo metu deterritus solebat. In bello autem gallico longo atque difficili, magnaque varietate terra mariq; iactato illaque multitudine præliorum in quibus vt prædiximus Galli fusi sunt, non modo secretius Regem admonere solebat, sed frequentes totius exercitus conciones habuit, in quibus sanctissima disertissimaque facundia, appositisque exemplis ex Theologia libatis, regem et exercitum languentes excitauit, vt victoriarum ferocitate nimium exultantes ne modum transilirent continuit. Vt illas nobiles & gloriosas victorias quibus Galli debellati, & in Regis Angliæ ditionem adducti sunt, permulti nullius potentiæ aut prudentiæ magis quàm huius diuini simplicisque viri sanctitati & moderationi ascriberent. Cui cum facile fuit quiduis a rege impetrare, ægrè tamen adductus vt in Lincoln. canonicatum, & in Londinensi ecclesia cancellariatum simul teneret. Hic qui ante Iohannem Vfford a Monachis Cantuariensibus sola virtutis fama sine prensatione & ambitione electus est, etsi regijs precibus repulsam indignam a Papa tulit, animo tamen motus aut offensus nullo iudicio videbatur. Quod cum Regi vicio a multis versum fuerit, Rex se excusauit quod tam sani sanctique viri consuetudine in castris & Martis discrimine commodè carere non potuisset. Itaque sepulto Iohanne Vfford, Monachi Cantuarienses hunc Thomam Bradwardyn interim elegerunt, electum verò summo studio regi instant atque vrgent ne admittat. Rex Monachorum importunitate & contentione ductus suo confessore viro integerrimo carere, eumque Cant. ecclesiæ ac Prouinciæ præficere coactus est. Clementem autem Papam ferunt simulatque de morte Iohannis Vfford accepisset antequàm Cantuariensium monachorum electio cuius erat ignarus, sibi præsentaretur suo mero proprioque motu atque sponte huic de Archiepiscopatu prouidisse.

Hoc itaque modo a Monachis electus, a rege permissus, & a Papa ipso expetitus Thomas Bradwardyn ad Papam confirmandus atque sacrandus Auinione inuenit. Vbi Monachorũ electione corroborata sacrationis suæ ritus atque ceremonia in Ecclesia fratrum minorum a Bertrando quodam Ebredunensi præsbytero atque Cardinali in ipsorum Cardinalium corona solemniter celebrabatur. In ipso autem consecrationis conuiuio Hugo Tutelensis Cardinalis, Papæ cõsanguineus, vir fastu inanis, Thomæ Cantuariensis iam sacrati humilitate & simplicitate despecta, vt ei conuitium faceret, vilem quendam

dam & abiectum homunculum asino insidentem & Archiepiscopatum petentem induxit qui a toto Cardinalium cœtu reprehensus & stultitia notatus discessit. Peractis autem consecrationis ritibus Thomas Bradwardyn Papa & Cardinalibus salutatis rediit in Angliam. Ac primò regem adiit a quo nomine patris salutatus Archiepiscopatus Cantuariensis temporalia accepit. Ab eo mox Lametham discessit vt longinqui itineris lassitudinem auferret. Ibi Roffensis Episcopi hospitio aliquot septimanis vsus corpore ex illa lassitudine quassato incidit in febrem, ex ea quinque septimanis, & quatuor diebus postquàm a Papa consecratus fuerat, antequàm Cantuariæ intronizaretur e vita migrauit. Postea Cantuariæ in Capella Anselmi Archiepiscopi ad parietem australem humo conditus est. Ita vno anno tres orbitates ac vacationes Cantuariensis Ecclesia passa est. Hic vltra multos alios libros per eum scriptos, vnum magnum opus scripsit cui titulum fecit de causa dei contra Pelagium, qui liber adhuc extat.

55. Simon Islippe.

Simon Islippe ex iuris peritorũ etiam schola ad hunc Archiepiscopatũ ascendit. Cuius ex scholis primus gradus fuit in Ecclesia Paulina canonicatus. Deinde sub Iohanne Stratford Archiepiscopo, Ecclesiastico tribunali in Arcuata Londini curia præfuit. Postea Edwardi Regis tertij consiliarius, secretarius, & priuati sigilli custos fuit. His muneribus cũ laude atque fide gestis, mortuo (vt diximus) Thoma Bradwardyn, Monachi Cantuarienses hunc Simonem quem regi ac plerisque gratiosum fuisse cognouerant summa consensione elegerunt. Sed Papa vt prouidendi morem quem vsurpatione non iure diu iam cepisset, retineret, Monachorum electione spreta Simonem in Archiepiscopatu non electionis, sed suæ prouisionis titulo collocauit. Ea de re bullata sua diplomata in templo Arcuato Lõdini quarto die Octobris publicata sunt. Deinde mense Decembri proximo a Radulpho Stratford Londinensi Episcopo in Ecclesia Paulina consecratus est, assistentibus Willihelmo Edindon Wintonienſi, & Iohanne Therisby Meneuensi Episcopis. Postea Michaelem Northburg legum doctorem ad pallium Romæ petendum, & Rogerum Dorking ad illius præbendæ, quam iure (vt diximus) Cantuariensis sedis in Ecclesia Lugdunensi Cant. Archiepiscopi tenebant, fructus percipiendos procuratores constituit. Palliumq; obtentum a Wintonienſi Episcopo in manerio de Esher accepit. Donatusq; pallio Cantuariæ secretò ad vitandam sumptuum immoderatam luxuriam, & profusas epulas intronizatus & parcissimè conuiuatus est. Nam vir in omnibus frugi, sed nimium seuerus fuit. Cantuariensem diocæsim cum summa animaduersione visitauit, & in subditorum exquirendis criminibus solers, multos clericos locis & beneficijs amouis. Tum Roff. & Cicestrensem diocæses quasi transiens, omniaq; conniuentibus oculis præteriens perfunctoriè visitauit. Id illi lenitati & moderationi ascribebant suæ. Sed postea cum domi suæ sedens plures de quorum criminibus

Ste. Byrchinton. Arch.

An. 1349.

An. 1350.

cognouisset

cognouisset ad pœnas subeundas e diocæsibus euocasset, compertum est eum non lenitate, sed seueritate Archiepiscopatū gesturum. Hæc cæpta asperitas Iohannem Buckingham Lincolniensem Episcopum impulit, vt se suosq; papali priuilegio, quod Auinione a Papa Clamente magnis muneribus impetrauit, ab huius Archiepiscopi iurisdictione defenderet. Quod priuilegium postea Archiepiscopo id Romæ flagitante rescissum atque reuocatum est. Namq; Oxoniensis vniuersitatis scholares Cancellarium suum quendam Willihelmum de Palmorna elegerunt. Qui cum ad Lincolniensem Episcopū in cuius Diocæsi tunc
Stephano Byr. stetit Oxonium confirmandus venisset, crebris procrastinationibus in aliud temporis ab Episcopo reiectus est. Id tam vniuersitas Oxoniensis quàm ipse Cancellarius electus indignè tulit. Qui facti querela coram Archiepiscopo declarata ab eo opem & remedium ad tam diutinam & voluntariam sine causa tollendam moram petierunt. Archiepiscopus edicto Lincolniensi præcepit vt Cancellarium electum die quodam statuto confirmaret, aut coram se compareret, dicturus causam cur admitti & confirmari non debeat. Interea Archie-
Ad. Murimut piscopus causam Iohanni Caulton Cancellario suo & Ecclesiæ Cathedralis Wellensis Decano commisit. Die statuto aderant Cancellarius electus & Oxoniensis vniuersitatis procuratores qui confirmationem & consecrationem instanter petierunt. Lincolniensis autem Episcopus non comparuit in cuius absentis contumaciam Cantuariensis Cancellarius in negotio electionis legitimè procedens, eam legitimè ritéq; celebratam, ac canonicam esse pronunciauit. Quo facto Archiepiscopus Cancellarium confirmauit, & eundem ad vniuersitatem Oxoniensem regendam admisit, gregiq; scholarium scripsit, vt ei iam admisso iuxta vniuersitatis iura & statuta obtemperent atque pareant. Ab hac admissione Lincolniensis Episcopus priuilegio suo antedicto fretus ad Papam appellauit. Archiepiscopus autem reiecta appellatione, eum vt suæ iurisdictionis & Archiepiscopalis authoritatis contemptorem ad sui tribunal vocauit, & non accedentis proteruiam interdictis Ecclesiasticis in eius terras pradiaquè latis mulctauit. Multa deinceps in hac lite coram papa agitanda controuer-
An. 1351. sa sunt, in quibus Lincolniensis reuocato suo priuilegio a Cantuariensi victus succubuit. Cantuariensis autē Lincolniensi superato, Andream Vfford Archidiaconum Midlesexiæ administratorem bonorum Iohannis Vfford Cantuariensis (vt diximus) Archiepiscopi pro his ædificijs quæ caduca atque ruinosa Iohannes Vfford in Archiepiscopatu Cantuariensi reliquerat in iure conuenit, & grandem illam pecuniam, quam (vt in Iohanne Vfford antea diximus) ab eodem executore recuperauit, in Palatio Cantuariensi reparando erogauit. Idemq; totum manerium de Wrotham demolitus ædificia quæ Iohannes Vfford Maidenstoniæ inchoauit, ex demolitis tignis lapidibus & cœmento eo traductis absoluit. His sumptibus factis a papa impetrauit, vt sibi liceret a prouinciæ suæ Cantuariensis clero tantis Archiepiscopalibus ferendis oneribus subsidium comparare. Id ita ratum est vt a singulis marcis quatuor denarios exigat. Sed eius prætextu quæstores totam decimam, papales literas aliter ac
Arch. Ste. Byrch. concessionis verba fuerunt interprætantes, a clero extorserunt. Cuius tamen hoc astu & non modò indebitè, sed præter ipsius papæ concessionem solutæ pecuniæ repetitioni in curia Romana quæ aliena sibi asciscere, non refundere solebat, tunc locus non erat.

Quia me vestigia terrent
Omnia.

Archiepiscopus

Archiepiscopus deinde a rege & proceribus in Parlamento obtinuit, vt legum atque libertatis Ecclesiastica opressiones, quibus clericorum status diu afflictus fuit statuta tollerentur. Quo impetrato cum clerici permulti priuilegio clericali abutentes quàmplurima flagitia perpetrarent, rege & proceribus id flagitantibus ab Archiepiscopo suisque Suffraganeis statutum est vt clerici de capitalibus criminibus, testibus, probationibus, suaue confessione conuicti Episcopalibus perpetuo carceribus mancipati, ad pristinum locum aut ordinem nunquàm restituantur, ne ordini clericali scandalum generetur. Sed perpetuam agentes pœnitentiam, quarta & sexta ferijs & in sabbatis pane doloris, & aqua angustiæ semel in die, cæteris diebus pane & tenuissima ceruisia, Dominico autem die pane, ceruisia, & legumine tantummodo nutriantur. Huic similem constitutionem antea adiderat Bonifacius quondam Cant. Archiepiscopus, quam Gulielmus Linwoode inter Cantuariensium Archiepiscoporum constitutiones, quas ipse notis interpretatus est diuulgauit. Noua in superiori Parlamento inter Cantuariensem & Eboracensem Archiepiscopos de illa toties repetita gestandæ Crucis altercatione, quæstio mota est quam rex ipse tandem tota lite ab Archiepiscopis eius arbitrio compromissa hoc modo composuit. Vt alterius Prouincia crucem suam liberè ante se ferre possit. Sed Eboracensis in subiectionis signum & singuli eius successores secundo mense postq̃ deinceps Cantuariensem prouinciam ingressi fuerint, pro pacifica crucis delatione nuncium aliquem solennem videlicet vicarium suum in spiritualibus generalem, vel causarum auditorem, vel aliquem legum doctorem, vel Militem ad Ecclesiam Cathedralem Cantuariensem cum vna imagine aurea valoris xl. l. sterl. sculpta ad similitudinem Archiepiscopi crucem in manu sua deferentis, vel altero iocali aureo prædicti valoris mittat. Cumquè huiusmodi nuncius ad Ecclesiam Cant. accesserit imaginem illam vel iocale ad delubrum Thomæ Becket in præsentia prioris, supprioris, vel alterius præsidentis offerat publicè ac deuotè. In Parlamentis autem, tractatibus, & consilijs regijs cum Cantuariensis & Eboracensis Archiepiscopi simul intersint, quia Cantuariensis Ecclesia antiquior & præeminentior fore dignoscitur, Cantuar. Archiepiscopus dextras, & Eboracensis sinistras regis occupabunt, eorum crucibus eodem modo a dextris ac sinistris sepositis. In consilijs etiam, conuocationibus, synodis ac similibus congressibus quibus vtrique intersunt, primus locus Cantuariensi, secundus verò Eboracensi tribuatur. Tum crucigeri cum in via ampla atque lata conuenerint cruces simul deferant, sed in portarum introitu atque exitu lociq̃, angustioribus Cantuariensis crucifer præibit, & Eboracensis sequetur. Hanc compositionẽ Rex sigillo suo roboratam in palatio suo Westmonasterienſi promulgauit vicesimo die mensis Aprilis. Quam Innocentius sextus Papa quinto Kal. Martij ex sua certa scientia, non obstante quod tunc in compositione huiusmodi Suffraganeorum, Prælatorum, Conuentuum, & capitulorum vtriusque prouinciæ consensus iure requisitus non accesserit, omnemq̃ alium tam iuris quàm facti defectum supplens confirmauit. Hæc crucis gerendæ controuersia trecentis penè annis duranit. Etsi enim Alexander. 3. Rogerũ quondam Eboracensem Archiepiscopum crucem in Cantuariensi prouincia efferre vetuisset, tamen Eboracenses cum ab alijs Papis cõtrarias literas, vt de primatu cum Cantuariensibus contenderent accepissent, omniaq̃, iura pecuniarum interuentu a papis dissolui atque rescindi posse sperarent, in hac contentione,

Arch.

Anno 23. Ed. 3.

Vid. registrum Sim. Islippe. Fol. 54.

C. item statuimus de pœnis.

Stephan. Byr. Arch.

Ex archiuis & autographo.

An. 1351.

donec Rex decretum suum interposuisset perseuerabant. Nihil enim a Papa, qui vno (vt aiunt) spiritu sorbere atque flare potest, ita constitutum vnquàm fuit, quod cum illa clausula Non Obstante facillime non dirimeret. Hanc regiam compositionem præualuisse, & in actum atque consuetudinem transisse constat. Quod Iohannes Tirrel miles centum annis postea, videlicet anno Dom. 1452. Iocale quoddam aureum quadraginta libris estimatũ tum Arch. Eborac. ad portam Cantuariensis Ecclesiæ splendidè receptus Thomæ Delubro prædictæ compositionis authoritate obtulit. Post hæc grauis inter scholares & oppidanos Oxonienses vtri imperarent contentio commota est, in qua cum ad arma ventum esset aliquibus vtrinque cæsis scholares oppido acti sunt. Elien- 10
sis autem Episcopus cuius tum iurisdictioni suberat Oxonium, pœnas oppidanis inflicturus oppidum Ecclesiastico interdicto supposuit. Deinde eo paulatim relaxato parochis omnibus præcepit, vt si in diuinorum administratione oppidani interuenirent, aut interessent in sacrorum celebratione, tantisper cessarent donec oppidani discederent. Huic aliam nempe excõmunicationis pœnã Archiepiscopus adiunxit. Sed Scholaribus hinc illuc dissipatis Rex cum de literarum interitu atque clade doleret, totam controuersiam ad se aduocauit. Qua audita cum de oppidanis supplicium sumpsisset, Scholaribus totam seditionis noxam ea lege remisit, vt ad vniuersitatem redirent, & abiecta iam ac intermissa literarum studia recolerent. Id eis ab Archiepiscopo nunciari voluit. 20
Deinde vt Scholares ab Oppidanorum iniurijs atque vi deinceps securi esse possint, pro damnis in ea conflictatione Scholaribus illatis in CCL. l. Scholaribus reddendis condemnati sunt, deinde sub graui pœna obligati ne vim deinceps vllam Scholaribus inferrent. Tum totius Oppidi regimen Cancellario vniuersitatis, exclusis penitus & in perpetuum abdicatis oppidanis, a Rege commissum est. Cuius etiam auditioni cognitio de panis, potus, vini omniumque victualium ponderibus ac mensuris concessa est. Præter has publicas oppidanorum mulctas permissum est scholaribus iure priuato de singulis iniurijs singulis actionibus oppidanos coram Cancellario conuenire.
Dum hæc Oxonij geruntur, Cantabrigiæ rebus pacatis, Collegium quod Aula 30
sanctæ Trinitatis de Norwico nuncupatur iuris studio addictum & consecratum a Willihelmo Bateman Noruicensi Episcopo extructum est, cui decimas atque rectorias assignatas Archiepiscopus & conuentus Cantua. sigillis suis ratas fecerunt. His temporibus Rogerus Northburgh Conuentrensis & Lichefeldensis episcopus obijt. In eius locum Robertus Stretton Canonicus Lichefeldensis Edwardo regis filio Walliæ Principe intercedente electus est. Hunc Papa vetuit, ne se pro electo gereret antequàm in Romana curia de moribus suis ac doctrina, nec non de ordine atque iure electionis examinationem subijsset. Is Auinione a Papa primò quasi indoctus repulsus est, deinde precibus atque gratia Principis Walliæ mutata sententia, papa ad Archiepiscopum Cant. & 40
episcopum Roff. scripsit vt ab his examinatus si dignus videatur ad episcopatum admittatur, cũ quibus etiam solicitè egit Princeps Walliæ, vt cum humanitate ac fauore, non ad amussim (vt aiunt) tractaretur. Cantuariensis & Rossensis cum summo gratificandi studio Walliæ principi obsequi voluerunt. Verùm ea fuit hominis electi insscitia & indignitas, vt nefas esse indicarunt cuiuscunque gratia atque precibus virum tam imperitum in tanta dignitate locare. Etsi Principi vtcunque satisfactum est, quòd vir tam indignus episco-

pata

De obitibus Cant.

An. 1354.

Robertus Auesbury.

Th. Walsingh.

Arch.

An. 1355.

Ste. Byrchinton.

patu reiectus & repudiatus non erat, sed causa tota abdicata, integra ei reseruata est. Itaque Papã Princeps iterũ inuocat, qui vices suas tũ Londinensi episcopo commisit. A quo principis gratia, & Papæ authoritate, quæ omnes in homine imperitissimo defectus suppleuit, legitimè electus, & episcopatu dignus pronunciatus atquè consecratus est. Hoc tam insulso & imperito viro ad episcopatum promoto Thomas de Lyld Elienſis episcopus vir doctus atquè pius aulicorum inuidia, quòdque regem minus prudenter verbo vno atquè altero temere emisso prouocasset in capitis discrimen venit. Comitissa Marischalla Domina Wake regis consanguinea, quæ in Huntingdonensi comitatu vicina prædia Elienſi episcopo possidebat, multis suscitatis de agrorum finibus controuersijs Episcopi potentiam non ferebat. Hinc incendiarij quidam qui Comitissæ ades inflammauerũt deprehensi, Elienſem episcopum & suos famulos suos auctores, & incendij illius reos criminantur. De quo ignorante episcopo, instante Comitissa, & mandante rege instituta subito de illius incendij authoribus & ministris inquisitio est. Iudices què a rege delegati, qui ex more atque iure regni duodecim viris legalibus conuocatis iuramento delato mandauerunt, vt de crimine, & de reis inquirerent, & eos quos ex inquisitione reos comperissent ad se deferrent. His duodecim iuratis, Incendiarij qui episcopum eiusquè familiam arguebant testes proferuntur. Quorum recepto testimonio iurati illos incẽdiarios nominatim incendium illud perpetrasse, ac episcopum in facinus cum his consensisse referunt. Quo dicto iudices irrogata incendiarijs pœna episcopũ Elienſem in .ix. C. libris Comitissæ pro incendij iactura reparanda soluendis condemnarunt. Quam summam illico ac sine mora ex regis edicto atque præcepto soluit. At Elienſis Episcopus cuius animus nec in secundis rebus elatus, nec in aduersis deiectus aut dimissus fuit, nouam de hoc tam famoso sibi indicio litem inchoauit. Impetrauit a rege post multas preces, vt de testium fide, & tam iniqui testimonij falsitate & periurio inquisitio Huntingdoniæ habeatur. Die statuto prioris illius testimonij inquisitionis, & iudicij copia a Iudicibus postulata haberi non potuit, quia instãte & procurante Comitissa Miles quidam regius in cuius tum custodia fuit, exhibere illam iudicibus noluit, sine qua cum iudices in causa progredi nequiuissent, re infecta discesserunt. Elienſis autem hanc sibi contumeliam non a Iudicibus sed a Comitissa ne rege quidem inscio factam existimauit. Itaque regem temere ac iracundus adijt, acriterquè iustitiam sibi ministrari petijt. Cui rex, quis te inquit prohibet in regno nostro legem habere vel iustitiam? At ille inaniter & inconsideratè effutiens respondit. Domine sic est quod in causa mea ius obtinere nequeo potestate vt credo regia impeditus. Quo audito rex accensus: certè inquit tu Thoma de Lyld falsum dicis, nunquàm a me impeditus fuisti, proinde ius tuo merito congruum tibi reddetur. Ita offenso atque commoto rege Elienſis episcopus discessit. Paulò post Parlamentum Westmonasterij celebratũ est. Ac eo durante cleri Synodus habita Londini, in qua clerus nullam suam opem aut operam in bellicis negotijs regi defuturam promisit. Sed in Parlamento illius iniuriæ quam ab Elienſis episcopi verbis acceperat memor, illum de iniuria postulauit, Elienſis verba quæ rex recensuit, negauit. Rex testes produxit. Quibus testimonium secundùm regem ferentibus Elienſis attonitus obstupuit. Cantuarienſis Archiepiscopus cæteriquè suffraganei cum Elienſem temeritate magis quàm proposito in regem deliquisse animaduerterent, flexis genibus & gemitibus

An. 1358. Ste. Byrch. Catalogus Episcoporum Elienſium. Arch.

An. 1359. Stephan. Byr. Arch. Catal. ep. Eli.

gemitibus obsecrabant, at rex cum exorari noluit Episcoporum cœtu egressus. Eliensis regem postea nunquàm conspexit, superuenit enim ei in hac quasi contumacia discedenti noua calamitas. De hac offensa regis rixa inter suos & Comitissæ famulos orta est, in ea Radulphus quidam genere Normannus Eliensis episcopi Camerarius interfecit Willihelmum Holm Comitissæ familiarem, & in Normanniam aufugit. Quo accepto Episcopus ad Somersham festinauit. In itinere occursum ei est confertim a rusticis per famulos Comitissa concitatis. Quos cautè deuitans ad domum suã saluus Somersamiæ peruenit. Ibi quid e re sua maxime sit statuens cum regis iram & superioris iudicij iniuriam consideraret, fore vt de hoc homicidio perinde ac de illo incendio condemnaretur, & agris bonisque suis direptis proscriberetur, omnia sua pecora & mobilia illico venundari, præciumque ad se perferri iussit. Id vt iussit peractum est.

Ste. Byrchint. Arch. Interea iudices regij inquisitione per duodecim legales homines habita Eliensem episcopum illius homicidij reum tanquàm suasorẽ & homicidæ fautorem atque receptorem statuunt. Eo iudicio omnia eius bona atque prædia regis fisco adiudicata sunt. Ipsequè a regijs Iudicibus citatus vt coram eis in regio foro capitis causam diceret. Qui a Cantuariensi Archiepiscopo ac nonnullis Cantuariensis prouinciæ suffraganeis comitatus accessit ad tribunal regium. Cumquè declinatorijs exceptionibus subterfugere Laicorum iudicium non potuit, respondit se antedicti homicidij neque conscium, nec consultorem fuisse, nec ipsum homicidam postea vidisse, aut a se alioue quocunque recipi, occultari, ac foueri permisisse. De quo petijt vt per pares suos, cum ipse vnus de paribus regni esset, non per inferiores discutiatur & discernatur. At Iudices plebeis conuocatis, & ex eorum numero duodecim delectis, patefacta illis totius rei gestæ serie, Episcopum iuxta eorum censuram homicidij damnarunt. Eliensis hac iniuria & atrocitate perculsus petijt ab Archiepisco vt de hoc tam famoso crimine eo quòd nec laici iudices sui, nec plebei pares sui iure esse poterant, vt coram eo primate et Metropolitano canonicè se purgare liceat. Archiepiscopus id æquitate & iure poscente concessit. Sed antequam ad purgationem criminis accessit, Huntingdonensi Archid in cuius Archidiacon. homicidium perpetratum fuit vices suas commisit. Vt publicis edictis ac præconijs citaret omnes qui contra Eliensem de eo homicidio obijcere aliquid vellent. Id sæpe ab Archidiacono Huntingdonensi factitatum est. At verò cum nullus Eliensis Episcopi accusator prodijsset, Archid. interposito decreto omnes ab eius accusatione deinceps exclusit. His gestis ad Archiepiscopum ventũ est, a quo Eliensis cũ a nemine in comitatu & Archidiacõ. Huntingdoniæ accusaretur, petijt vt canonica purgatione tam atrocis criminis infamiam coram se iudice delere possit. Archiepiscopus autem quid ageret incertus, veritusq; ne hac purgatione præiudicium criminali iudicio in regio foro instituto fieret, acquiescas inquit, meis cõsilijs. Prius D. Regem adeas, cum eo in gratiam redeas, ita & has turbas placabis, & ad omnia ecclesiæ tuæ iura quibus iam priuatus est restitueris. Neq; enim aut mihi aut tibi tutum esse potest in hac purgatione procedere. Eliensis cum de regis gratia & reconciliatione desperaret, nec auxilij quicquàm ab Archiepiscopo tam timido expectaret, cum & edicto proscriptus, & carceribus si deprehenderetur mancipandus esset, mare transijt, &

Steph. Byrchinton. ad Papam confugit.

Arch. Rem omnem explicat, Papa in hoc negotio totius sua authoritatis periculum in Anglia verti metuens, causam ad suum tribunal vocauit

cauit. Wilhelmum Shareshul, Wilhelmum Thorp, Henricum Grene, Wilhelmum Nocton, & Simonem Drayton Regios iudices, ministros atque milites edictis in valuis Ecclesiæ Paulinæ propositis ad suam curiam citauit. Quos venire ad se recusantes excommunicauit. Deinde pœnas contumacia vt dixit crescente aggrauauit. Eorum agros atque prædia interdicto suppositi. Eos qui excommunicati obierunt inhumatos sepulturis extrahi, & è cœmiterijs paludes proijci fecit. Inter quos Simon Drayton insignis & regi charus miles post latam in se excommunicationis a Papa sententiam mortuus, ac post sepulturam exhumatus est. Ad has Romanæ curiæ procellas sedandas sæui turbines in Anglia suscitati sunt. Edicto enim regio proscripti omnes fuerunt qui literas, citationes, excomunicationes aut censuras papales in Angliam importare, proferre, procurare, aut promulgare audebant. Captiq; nonnulli Elienſis Episcopi nuncij atque capellani, quorum quidam in Turri Londinensi, alij in Noua Porta Vinculis custoditi diuturna carceris molestia & inedia perempti sunt. Papa iam vehementius ad regem scripsit, nisi de iurijs in Elienſem Episcopum a suis iudicibus & ministris factis satisfactum fuerit, se ad graniora in regnum Angliæ processurum. Rex bello petitus vndiq; ne domi tumultus oriretur, ad hanc tam grauem litem componendam ad Romanam curiam legatos misit. Lis colloquio inter Regis Legatos & Elienſem Episcopum ad concordiam reduci cepit. Sed Elienſis tam diuturnæ controuersiæ angustijs atque mora fatigatus, vitæq; pene pertæsus obijt. Quo mortuo omnis controuersia extincta atque sedata est. Verùm Rex Edwardus huius periculi quod ob edicta papalia regno sibiq; in tanto discrimine imminebat memor, bello finito & victorijs vndiq; partis xxxviij. postea anno sui regni, cum papales minas non amplius pertimesceret Parlamento ædidit ea statuta, quæ communiter statuta de prouisionibus & præmunire appellantur. Quibus Romanæ curiæ potentia coercita in Anglia tanta licentia & impunitate postea nunq; præualuit. Hic Thomas de Lyld Elienſis Episcopus in æquissima causa succubuit, quòd ex proternitate & audacia regem in se commouit, & auxilia a papa postulauit. Vir satis prudens & pius fuisse perhibetur, statuta Collegij Corporis Christi Cantebrigiæ a viris doctis eiusdem Academiæ condita confirmauit, anno consecr. suæ primo an. Dom. 1345. Eodem tempore quo is obijt, magna fuit vbiq; Episcoporum mortalitas, in Anglia vno anno septē, Roffen. Elien. Hereforden. Menuen. London. Wigorn. & Landanen. obierunt, in quorum omnium loca ab Innocentio Papa, alij surrogati sunt. Sequentiq; anno obierunt Lincolnienſis & Ciceſtrenſis Episcopi, quibus etiam a Papa successores dati sunt. Sub hæc tempora Edwardus regis filius Princeps Walliæ Assaphen. Episcopo mortuo Episcopalia iura atque prædia Episcopatu vacante sibi vendicauit. Quæ ad Cantuarienſem Metropolim longa consuetudine acquisita, etiam regnum penè tam laicorum quàm clericorum in illa diocæsi tē[illegible], Archiepiscopus in iure aliquandiu cum principe contendens probauit, causamq; obtinuit. Paulò post Dunelmenſis Episcopus obijt. Ad eum Episcopatum regis gratia Thomas Hatfeld Præbendarius de Oxgate in Ecclesia Paulina promotus est. Eam Præbendam Londinensis Episcopus cuidam Nicholao Stanwey contulit. Rex qui priorem Præbendarium sua gratia ad Dunelmenſem Episcopatum euexit sui iuris atque donationis eam Præbendam fore asseruit, quia per cessionem vltimi incumbentis vacauit, & tam Episcopum quàm Nicholaum in suum forū traxit.

Ste. Byrchint.

Arch.

Ste. Byrchinton.

An. 1362.

Arch.

traxit. Qui allegabant cognitionem de Eccleſiaſticorum beneficiorum vacatione ad Eccleſiaſticum forum non regium ſpectare debere. Rogerus autẽ Hillarye, & Henricus Grene Iuſticiarij regis quòd iniquis dilationibus litem procraſtinabant, ad Romanam curiam citati ſunt, qui cauſam illico e regio foro ad Eccleſiaſticum remiſerunt.

Elizabetha nobilis fœmina poſt mortem Iohannis comitis Cantij ſui mariti monialium cultum & religionem profeſſa eſt. In quo cum aliquot annis perſeuerasſet cuiuſdam militis Euſtatij Abricourts amore capta, egreſſa monialium domum contraxit contra votum nuptias, & manè ante lucem ſine bannorum editione matrimonium ſolempniſatum eſt. His Archiepiſcopus pœnas graues pecuniarias inflixit, eoſquè obligauit vt duobus capellanis perpetua ſtipendia aſsignarent, & vt ieiunijs orationibuſq; diu vacarẽt, matrimonij vinculo minime diſſoluto. Cantuar. Archiepiſ. celebre Oxonij Collegium quod Cantuarienſe appellatur cõdidit, cui Magfeld atque Paghã rectorias approprianit. Idemq; eccleſias de Munketon & Eſtrey Cantuarienſibus monachis conceſſit. Sed in hoc malè audiuit quod. 26. damas atq; ceruos quos Comes Arundellia annuatim Cant. Archiepiſcopo ſoluit, ducentis quadraginta marcis acceptis eidem Comiti, ſuiſq; ſucceſſoribus remiſit. In itinere cum Maghfeldiam profectus eſſet equo in paludem decidit. In quo caſu cum equus certaret, ac ſe recuperare vellet Archiepiſcopus luto inuolutus ac totus madefactus eſt. Ita madidus ac lutoſus Magfeldiam peruenit, vbi in ſomnum antequàm veſtes exuiſſet incidit, ex eo paralyſim contraxit & poſtquàm annis. 16. menſibus quatuor, & diebus. 12. ſediſſet Maghfeldiæ obijt. Moriens Cantuarienſi cœnobio mille oues legauit, et veſtimenta ſua aurea, cappam prætioſiſſimam & vaſa argentea, videlicet ſex duodecim diſcorum argenteorum, tot ſalſaria, quatuorquè pelues argenteas armis ſuis inſignitas. Sine populi frequentia, & quàm minimis expenſis humari voluit, omnibus in rebus (vt ex eius vita pateat) magnificentiam, multitudinemq; ſumptuum vitans. Huius inter Prouinciales duæ tantam conſtitutiones exiſtunt.

Votiua nupſit, nec ſeparata eſt.

An-1366.

56 Simon Langham.

Simone Iſlippe Cantuarienſi Archiepiſcopo mortuo Monachi Cantuarienſes Willibelmum Edindon Wintonienſem epiſcopum poſtularunt. Is autem eorum poſtulationi renunciauit. Deinde interceſſione regia Vrbanus quintus Papa Simonem Langham a ſede Elienſi, ad Cantuarienſem prouiſionis titulo tranſtulit. Monachus hic primò Weſtmonaſterienſis, deinde Prior, ac demum Abbas fuit. Quo etiam tempore Regi intimus totius Theſauri ærarij, regiorumq; reddituum cuſtodiam & queſturam habuit. A Weſtmonaſterienſi deinde cœnobio ad Londinenſem Epiſcopatum abductus eſt, ſed illico Elienſi per mortem (vt ante diximus) Thomæ de Lyld vacãte, Regis & Papæ gratia eò tanquàm ad pinguiorem prouinciam migrauit. Ab eaq;, vt diximus Papæ prouiſione deductus, pallium a Bathonienſi epiſcopo quarto Nonembris

Ste. Byrchinton. Catalog. Epiſcoporum Elienſium.

uembris in capella Sancti Stephani Westmonasterij accepit, deinde Cantuariæ in festo Annunciationis beatæ Mariæ intronizatus est. Hic Archiepiscopus in tota vita, omnibusquè quæ gessit muneribus non minus prouidus atque sagax, quàm beneficus ac liberalis fuit. Ipso autem consecrationis die Homagij, fidelitatisquè seruitia à Comite Stratfordiæ, Thoma Rose, Iohanne Kyriel, Roberto Brokyl, Radulpho Sentleger, militibus, aliisque nonnullis pro his prædijs quæ de eius dominio possidebat, ei Cantuariæ præstita sunt. Id quod in singulis Archiepiscoporum consecrationibus, et intronizationibus cum magna solemnitate fieri consueuit. Primo suæ translationis anno Vrbanus papa in eos qui plura ecclesiastica beneficia tenerent seuerissimum edictum proposuit, ac Simoni Langham Cantuariensi Archiepiscopo mandauit, vt in sua prouincia suo iussu omnes suffraganei diligenter inquirerent, quæ ac quot ecclesiastica beneficia atque dignitates in singulis diœcesibus a singulis tenerentur. Tum quænam alia vectigalia, munera, stipendia, vel salaria clerici præter ecclesiastica possiderent. In ea inquisitione compertum fuit nonnullos viginti ecclesias & dignitates ipsius papæ authoritate possidere, illisquè insuper ijsdem priuilegijs indultum esse, vt sine modo atque numero quascunque alias quocunque modo nactas licitè retinere possint. E quorum numero præcipuos hic selectos inseruimus.

Fundatio Ecclesiæ Westmonast.

An. 1367.

Vide latius de his homagijs in Regist. Peckam.

Quo quidem tempore omnia publica regis regnique munera a clericis administrata sunt. Nam Simon Langham Archiepiscopus Cantuariensis quod antecedentibus & subsequentibus temporibus in vsu plerumq; fuit, Cancellarius erat. Iohannes Bathoniensis Episc. thesaurarius. Dauid Weller Presbyter custos rotulorum. Wilhelmus Wickam Archidiaconus Lincoln. custos priuati sigilli. Iohannes de Troy Presbyter thesaurarius Hiberniæ. Robertus Caldwel clericus hospitij regis. Wilhelmus Bugbrig generalis receptor ducatus Lancastriæ. Wilhelmus Asheby Cancellarius Scaccarij. Iohannes Newneham Camerarius Scaccarij, vnus ex custodum thesauri & iocalium regis. Wilhelmus de Mulso alter Camerarius & receptor atque custos thesauri ac iocalium. Iohannes Ronceby clericus familiæ, & dispositor ac contralator sumptuum & expensarum in operibus regijs. Rogerus Barnburgh, Wilhelmus Mirfeld, Robertus Muskam, Wilhelmus Burstall, Michael Ranendale, Thomas Nuby, Richardus Rydick, Wilhelmus Lound clerici in Cancellaria regia. Richardus Chesterfeld subthesaurarius regis. Thomas Brantingham thesaurarius regis in partibus Guines, Merk, & Calis. Qui omnes clerici, Ecclesiasticis beneficijs & dignitatibus abundabant.

Inter hos Wilhelmus Wickam mortuo Wilhelmo Edindon Wintoniensi Episcopo ab Vrbano Papa eius Episcopatus administrationem in temporalibus & spiritualibus impetrauit, annoq; sequenti Episcopus Wintoniensis & Cancellarius Regis creatus est. Cuius tota vita in pecunijs congerendis, studium in duobus nobilissimis Collegijs Oxonij & Wintoniæ extruendis ad finem Reip. vtilem, sibiq; gloriosum relatum est. Hoc anno Edwardus regis filius prælio commisso fudit Henricum quendam Nothum Hispanũ, qui coniuncto sibi quodam Bertrando magnoq; comparato exercitu Petronem Regem regno expulerunt, vertit in fugam, & exercitum eius totum fudit ac dissipauit, regemq; in regnum restituit. Pro hac tam insigni victoria, eleemosynæ, orationes ac ieunia ab Archiepiscopo per totam prouinciam publicantur. Eodem etiam anno

Thom. Walsi. Arch.

prouinciam

prouinciam suam visitaturus, in Ecclesia & Diœcesi propria Cantuariensi eversus est. In qua vix aliquid gessit memorabile, præterq; quod Londini Clerum & populum de decimis dissentientes, magnaq; altercatione contendentes, hoc decimandi modo statuto, vt de singulis redditibus x.s. valentibus denarij quadrans parocho soluatur, præter oblationes atque decimas personales. Ac paulò post orta est inter eum & scholares Cantuariensis collegij ab antecessore suo Simone Islippe (vt diximus) extructi, Oxonij controuersia. Archiepiscopus enim fructus rectoriæ de Pagham ad illud collegium a Simone Islippe concessa sequestrauit. A qua sequestratione a scholaribus ad papam appellatum est, sed Archiepiscopus appellationi non concedens Iohannem Radingal monachum Cantuariensem scholaribus durante beneplacito præposuit, quem etiam cito domum reuocauit, aliumquè Monachum Cant. Henricum Woodhil collegio præfecit. Hic rem strenuè ex animo & sententia Simonis Langham Archiepiscopi gessit. Cuius hic fuit conatus vt secularibus ejectis clericis introducerentur Monachi. In eo tum collegio educatus est Iohannes Wicliffe de quo deinceps plura dicenda sunt. Is summa ope monachis restitit. Sed Archiepiscopi potentia, & papæ ad quem appellatum erat gratia monachi superiores in causa fuerunt, quibus sæculares clerici cedere coacti sunt. His gestis Vrbanus papa Cantuariensem Archiepiscopum Simonem Langham Romæ titulo Sācti Sixti Cardinalem creauit. Quo audito permotus rex prædis Archiepiscopatus tanquàm vacantis in suam potestatem recepit. At Archiepiscopus nihilo turbatus ægrè tandem a rege impetrata Romam profitiscendi licentia a suo famulatu destitutus omnibus Archiepiscopatus insignibus exutus, omnique iurisdictione Priori & conuentui Cantuariensi dimissa ad Pontificem properauit. Ibi susceptio Cardinalatu in maxima papæ, romanæquè curia gratia vixit, posteaquè a Gregorio papa duodecimo Cardinalis præneſtinus episcopus creatus est. Neque haud ita diu vixit, quin Auinioni vita functus atque sepultus sit. Ac triennio post ossa eius exhumata & ad Westmonasterienſe cœnobiū, quod (vt mox dicemus) maxime adamauit, plurimisque donis ac ingentibus affecit deducta, sepulchroquè honorifico condita sunt. In ecclesiam Cantuariensem non ita liberalis ac munificus fuit, ad quam cum ab Elienſi traduceretur hæc carmina Poeta quidem composuit.

An. 1368.

Exultent cœli, quia Simon transit ab Ely,
Cuius in aduentum, flent in Kent millia centum.

Ex lib. de fundatione ecclesiæ Westmon.

Eiusdem in Westmonasterienſe cœnobium inexhausta extitit & profusa liberalitas. In quo simulatque Abbas fuisset, quæcunque monachus aut Prior ante comparauerat consumpsit, in ipso primo ingressu æs alienum ecclesiæ Westm. quod ab Antecessoribus suis contractum erat & ad summam duarum millium & ducentarum marcarum creuerat dissoluit. Grandem insuper pecuniam quam Monachi mercatoribus sigillatim debebant soluit. Quos vt filios semper fouit, monasterioquè continuit, nihil ab his vnquàm ad se priuatim abduxit, sed vt eorum portiones augeret de suo concessit. Deinde cum regis esset Thesaurarius & Cancellarius permultis comparatis prædijs illud cœnobium locupletauit. Ex Anglia discedens libros. 830. li. cappasquè & vestimenta 437. li. estimata eidem monasterio donauit. Moriens etiam omnia sua nomina atque debita, tum vasa aurea ac argentea leguit. Debitorum summa trium millium nongenta quinquaginta quatuor libris. 13. s. & quatuor denarijs

rijs in Inuentario descripta fuit. Vasa verò duobus librarum millibus ac septingenta estimata sunt. Præterea cardinalis Carthusianorum cœnobium Auinioni condidit, & ad conuentum Westmonasterienſem mille marcas misit ad annuum redditum quadraginta marcarum comparãdum, ad augendas portiones quatuor Monachorum, qui perpetuas missas pro se & parentibus celebrarent. Pecuniæ summa quæ ex huius beneficentia ad Westmonasterienſe cœnobium peruenit existimatur fuisse octinginta librarum millium. Vnde Monachus Westmonast. carmina conscripsit.

Res es de Langham tua Simon sunt data quondam
Octingintena librarum millia dena.

Hunc itaque multis encomijs monachi Westmonasterienſes celebrarunt, dignumquè esse dixerunt vt qui cum primo illius ecclesiæ fundatore compararetur. Cuius tumulo hoc Epitaphium inscripserunt.

Simon de Langham sub petris hijs tumulatus
Istius Ecclesię monachus fuerat, prior abbas,
Sede vacante fuit electus Londinienſis
Pręsul, & insignis Ely, sed postea primas
Totius Regni, magnus Regisq; minister,
Nam Thesaurarius, & Cancellarius eius
Ac Cardinalis in Roma præsbiter iste,
Postq; prænestinus est factus Episcopus, atq;
Nuncius ex parte papæ, transmittitur istuc
Orbe dolente pater quem nunc reuocare nequimus,
Magdalenæ festo milleno septuageno
Et ter centeno sexto Christi ruit Anno,
Hunc deus absoluat, de cunctis quæ male gesit,
Et meritis matris sibi cælica gaudia donet.

In hoc autem Cardinali catalogum Anglorum Cardinalium ex ipsa Romana curia desumptum descripsimus.

Cardinales Anglici.

1. *Hadrianus. Papa. 4.*

Nicolaus cognomento Boso natione Anglus ex oppido S. Albani Bathonienſis diocæsis Monachus ordinis S. Benedicti in Monasterio de Malmesbira in Anglia. &c. Fuit Abbas in Monasterio S. Rufi prope Valentiam in Gallijs in eadem congregatione: quum ob Abbatiæ suæ negotia ad sedem Apostolicam sub Eugenio. 3. Papa venisset, in eiusdem pontificis notitiam venit, qui cognita eius virtute, doctrina, morum grauitate & sanctitate eum Episcopum Cardinalem Albanum creauit licet inuitum & renitentem, Legatumq; sedis Apostolicæ creauit, mittens eum ad partes Noruegiæ & Suetiæ vt Christũ gentibus illis barbaris prædicaret. Ipse autem in Legationem proficiscens sua prædicatione intra aliquot annorum spacium ita profecit, vt omnes gentes quarũ gratia profectus fuerat, ad Christi fidem traduceret. Re benè gesta Romam reuersus Anastasium. 4. qui Eugenio. 3. successerat mortuum inuenit anno sui Pontificatus primo vix exacto, magni nominis vir iam factus. Quamobrem Autor illorũ temporum.

omnium Cardinalium Suffragijs. 3. nonas Decembris aliquibus diebus ab obitu Papæ Anastasij. 4. iam elapsis in eius locum Pontifex Maximus renuntiatus Hadrianus 4. appellari voluit, anno Christi. 1154. Sedit annos. 4. & mens. 9. Fridericum Imperatorem cognomento Barbarossam coronauit. Obijt Anagniæ an. Christi. 1159. Kal. Septemb. Cadauer Romã allatum in Basilica S. Petri in pilo marmoreo iuxta capellam Gregorij Papæ. 3. sepultum est

2. Boso.

Boso Anglus Papæ Hadriani nepos, Diaconus Cardin. tit. sanctorum Cosmæ & Damiani, post præsbyter Card. tit. S. Pudentianæ & S. Ro. Ecc. Camerarius ab eodem Papa Hadriano. 4. creatus.

3. Ancherus.

Ancherus ciuis & Archidiaconus Londonienſis præsbyter Cardin. tit. S. Praxedis ab Vrbano Pa. 4. An. 1262.

4. Robertus.

Fr. Robertus de Kylwarby ordinis prædicatorum Anglus magister in Theologia ex Archiepiscopo Cantuarienſi Episcopus Portuenſis, & S. Rufinæ Card. a Nicholao papa tertio creatus. An. 1277.

5. Bernardus.

Bernardus de Anguiscello Anglus ex Archiepiscopo Arelatenſi Portuenſis, & S. Rufinæ Episcopus Cardin. a Martino papa. 4. creatus. 1291.

6. Hugo.

Hugo Attratus Anglicus præsbyter Card. tituli S. Laurentij in Lucina ab eodem papa creatus An. 1291.

7. Berardus.

Berardus Anglus Epis. Card. Prænestinus a Nich. 4. creatus. 1288.

8. Leonardus.

Leonardus Guercini Anglus Episcopus Cardinalis Albanus a Bonifacio 8. creatus. 1300.

9. Guillelmus.

Fr. Guillelmus Anglus ordinis prædicatorũ, magister in Theologia, præsbyter Card. tit. S. Sabinæ a Benedicto. 11. creatus. 1303.

10. Gualterus.

10. Gualterus.

Fr. Gualterus Anglus, magister in Theologia, ordinis prædicatorum, Regis Edwardi primi Confessor, præsbyter Card. tit. S. Sabinæ, a Bened. 11. creatus. 1304.

11. Thomas.

Fr. Thomas ordinis prædicatorum, magister in Theologia, Oxoniensis, præsbyter Card. tit. S. Sabinæ, a Clemente. 5. creatus. 1305.

12. Adam.

Adam Anglus, Episcopus Herefordensis, præsbyter Card. tit. S. Ceciliæ ab Vrbano. 6. creatus. 1378.

13. Philippus.

Philippus Anglus, Episcopus Lincolniensis, magister in Theologia, tituli S. Nerei & Achillei, a Gregor. xij. Papa creatus. 1408.

14. Thomas.

Thomas Anglus, Episcopus Dunelmensis, præsb. Card. tit. S.

15. Robertus.

Robertus Anglus, Episcopus Sarisburiensis, præsb. Card. tit. S. a Iohanne. 23. creati. 1411.

16. Henricus.

Henricus Bewford Anglus, Episcopus Wintoniensis, præsb. Card. tit. S. Eusebij absens creatus a Martino. 5. 1426.

17. Johannes.

Iohannes Stafford Anglus, Archiepiscopus Cantuariensis, præsb. Card. tit. S. Balbinæ ab Eugenio. 4. creatus. 1439.

18. Thomas.

Thomas Bourgchier Anglus, Archiepiscopus Cant. præsb. Card. tit. S. Cyriaci in Thermis, a Paulo Papa. 2. creatus. 1465.

19. Johannes.

Iohannes Morton Anglus, Archiepiscopus Cant. præsb. Card. tit. S. Anastasij ab Alexandro. 3. creatus. 1493.

20. Christophorus.

Christophorus Banbrigge Anglus, Archiepiscopus Eboracensis, præsb. Card. tit. S. Praxedis a Iulio Papa. 2. creatus. 1511.

21. Thomas.

Thomas Wolceus ex oppido Suffolcienſi Ipſewiche dioceſis Norwicenſis, Archiepiſcopus Eboracenſis, præſbyter Cardinalis, tit. S. Cæciliæ à Leone. 10. creatus. 1515.

22. Johannes.

23. Reginaldus.

Iohannes Fiſherus Epiſcopus Roffenſis præſbyter Card. tit. S. Vitalis.
Reginaldus Polus Anglus, Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Coſmedin.
} *A Paulo Papa. 3. creati.*

Sunt & alij decem Cardinales Angli vel plures, ante Innocentij quarti tempora, quorum cognomina & titulos ignoramus.

In hoc Catalogo hic Simon Langham nō recenſetur, ſicut nec Stephanus Langton, nec Iohannes Kemp qui Cantuarienſes Archiepiſcopi fuerunt, quos veriſimile eſt ex illo omiſſo denario numero fuiſſe.

Ex Rota temporum collectum a fratre minore Scoto. An. Dom. 1530

Sed hæc noſtrorum Cardinalium commemoratio nō adeo admirabilis eſt atque illa Romanorum Pontificū computatio, quam Iohannes. 22. Papa de ſuis prædeceſſoribus collegit. Recenſet enim ex ordine S. Benedicti, cuius ipſe fuerat, Papas. 24. fuiſſe. Cardinales. 183. Archiepiſcopos. 1464. Epiſcopos. 3502. Abbates innumerabiles.

Hæc Io. Maluerne. Mon. Wigorn. in Cōtinuatione Ranulphi. An. 1376.

Hic Cardinalis Simon Langham, dum ſedit in collatione ſua poſt prandium, ſubitò Paraliſi percuſſus loquelam ſuam amiſit, qui per tres vel quatuor dies ſuperuiuens, in feſto S. Mariæ Magdalenæ ſpiritum ſuum Deo reddidit. Cuius corpus apud Donezere iuxta Auinionem inter fratres Cartuſienſes in Eccleſia noua, quam ipſe a fundamētis fecerit conſtrui, eſt ſepultum, & poſt, proceſſu temporis oſſa eius inde apud Weſtmonaſterium vbi primitus fuerat Abbas, in Anglia ordinauit deferri, cui Monaſterio multa bona leganit. Hic duobus annis paulò amplius ſedit, conſtitutionem vnam aut alterā ædidit, quarum vna in titulo de conſuetudine inſerta eſt.

C. Statutum.

57. VVillihelmus VVitleſey.

Steph. Byrchinton. Arch.

Willihelmus Witleſey conſanguineus fuit Simonis Iſlippe Cantuarienſis quondam Archiepiſcopi, ab eoquè non modò educatus & liberaliter inſtitutus, ſed ad multos honoris gradus euectus. Adoleſcens ex auunculi conſilio iuri operam dedit, ac vtriuſq; iuris doctor, eiuſdem negotia in Romana curia procurauit. Quæ cum ſedulitate atque fide ad exitum perduxiſſet in Angliam reuerſus, fuit vicarius Archiepiſcopi generalis atque officialis, tum Decanus de Arcubus, quibus muneribus Archidia-

Archidiaconatum Huntingdoniæ, & rectorias de Croidon atque Clyff adiunxit. Ab his eccleſijs atque muneribus ad Roffenſem epiſcopatum, inde ad Wigornienſem, tum ad Londinenſem, poſtremò Simone Langham creato Cardinali, & ad Romanum pontificem abducto ad Cantuarienſem Archiepiſcopatum ab Vrbano papa quinto Idus Octobris tranſlatus eſt. Archiepiſcopatus autem temporalia ei Weſtmonaſterij in feſto Sancti Hilarij reſtituta ſunt. Fuerunt tunc temporis Romæ Angli quidam iuris ciuilis & pontificij periti. E quibus quatuor, videlicet Thomas Paxton, Robertus Stratton, Iohannes Shepdam, & Simon Sudbury maximæ authoritatis in curia Romana, & cauſarum in Rota auditores fuerunt, quibus Archiepiſcopus authoritatem procuratoriam dedit a Papa petẽdi et ad ſe tranſmittendi pallium. Id quod ei a Willihelmo Wickam Wintonienſi epiſcopo Cal. April. Lamethi traditum eſt. Et. xvi. die menſis Iunij proximo Cantuariæ ſine ſolita ſpecie atque pompa intronizatus eſt. Anno ſequenti. 21. videlicet Ianuarij celebrauit cleri Synodum in Eccleſia paulina Londini, in qua ipſe Latinè doctè ac diſertè concionatus eſt. In qua Synodo Robertus Thorp, Iohannes Kneuet, & Thomas Ludloe Regis iuſticiarij regis nomine triennales decimas a Clero concedi ad bellicos ſumptus petierũt. Et multo ſermone habito clerus biennales decimas agrè tandem conceſſit, ac poſtea cum ea conceſſione rex contentus non eſſet, Dux Lancaſtriæ, regis filius, Comes Arundelliæ, Comes Waruicenſis, & dominus Guido Brianus Synodum ingreſſi inſtarunt regi bellum tam diuturnum pro incolumitate atque gloria patriæ tam præclaro fæliciterquè gerenti triennales decimas a clero quì ab omni opera & labore belli immunes fuerint non eſſe denegandas. Quorum inſtantia atque præſentia, decimæ ſtatim nullo contradicente conceſſæ ſunt. Eodem anno Vrbanus quintus papa Willihelmo Archiepiſcopo acriter præcepit vt vniones beneficiorum eccleſiaſticorum & eorum impropriationes factas Monaſterijs diſſolueret, eaſquè deinceps fieri haud permitteret, ſed hoc papæ præceptum eo mortuo obliuioni commiſſum, nunquàm poſtea renouatum eſt. Carthuſianorum item cœnobium Londini ſumptibus Michaelis Northburgh Londinenſis epiſcopi, & Walteri Menny militis cum illa mortifera peſtis (de qua in Iohanne Vfford antea diximus) in Anglia graſſabatur inchoatum, Londinenſi Epiſcopo mortuo ab eodem Waltero etiam hoc anno perfectum eſt. Edwardus rex multis commiſſis prælijs & hoſtibus ſæpe fuſis bellum paulatim intermittere, & ad pecunias exhauſtas reficiendas in Angliam redire coactus eſt. Itaque Parlamentum Londini celebratum eſt. In quo de bellico ſumptu, & regijs opibus, regniquè facultatibus conſumptis actum eſt. Tantæquè ac tam atrocis criminationis inuidia in clerum quia omnia regia munera, ciuiliaquè officia proceribus bellum cum rege in militia gerentibus ab his adminiſtrata fuerunt conuerſa fuit. Quo in clerum concitato motu, Proceres vt clerum in regis odium adducerent, & ab huiuſmodi muneribus amouerent, regi ſuadent multò ſibi atque vniuerſo regno commodius magiſquè e re fore ſi clericis abdicatis in eorum loca laicos ſubſtitueret. Rex ex hac nouitate commodum ſperans exactis a clericis adminiſtrationum ſuarum rationibus hiſquè amotis, tam Cancellariæ, quàm Ærario ſuo aliiſquè officijs regijs præpoſuit laicos. Quorum adminiſtratio tanto detrimento atque incommodo regi ac reip. fuit, vt ne quinque annis retinere officia ſibi commiſſa potuerunt, quin clericis reſtitutis cederent, vt in Simonis Sudbury Cantuarienſis Archiepiſcopi

An. 1368.

An. 1369.

Ste. Byrchint.

An. 1370.

Th. Walſingh. cum alijs.

An. 1371.

copi vita in proximo loco dicetur. In hoc Parlamento cleri Synodus ab Archiepiscopo in ecclesia paulina Londini celebrata est 24. die Aprilis, ad quam a rege missi venerunt Robertus Thorp Cancellarius, & Thomas Scroope Thesaurarius regis vtrique clericis nuper amotis succedentes. Hi subsidium quinquaginta millium librarum a clero regi exhiberi in tantis bellorum sumptibus & difficultatibus petierunt. Clerus hoc infinito sumptu bellico exhauiri iam Ecclesiam docent, nec sibi superesse tribuendi amplius facultatem. Eo itaque die regis ministri discedunt vacui. Interiectis paucis diebus oratione magis instructa atque meditata redeunt, sed nihilo magis profecerunt. Archiepiscopus regi & proceribus obsequutus synodum ad capellam in ædibus Ducis Lancastriæ sitam ab ecclesia paulina prorogauit. Eò adesse singulos iussit. Et quàmuis statuto tempore abessent plures, tamen Ducis Lancastriæ, Procerumque solicitatione, maximè verò Edwardi regis filij oratione qui plurimas se promisit immunitates atque libertates a patre suo clericali ordini concedi procuraturum, omnes qui aderant solutioni. 5000. li. concesserunt. Willihelmus autem Archiepiscopus iam senio confectus corpore fuit tam debili ac infirmo, vt nulla re gesta duos pene annos domi æger acquieuit. Sexto autem translationis suæ anno rege id procurante synodum in ecclesia paulina conuocauit. Ipse suggestum ascendens de hoc Themate. Veritas liberauit nos latinè praedicauit. Cumquè perorauisset, inualetudinis infirmitate synodo discedere, & vices suas Londinensi episcopo committere coactus est. In hac synodo iterum a clero regis nomine petitum subsidium fuit. Clerus se iam paucis annis regijs sumptibus exhaustum penitus & enernatum conqueritur, eoquè magis quod non minus a rege quàm a papa singulis pene annis interpellarentur. Cuius intollerabile iugum si a suis ceruicibus depelli posset, subuenire se posse commodius regijs necessitatibus. Eaquè tandem lege annalis decima concessa regi fuit. Sed Willihelmus Courtney Herefordensis tunc episcopus qui postea vt dicemus ad hunc Archiepiscopatum euectus est, nobilitate & genere suo fretus, erat enim Comitis Deuoniæ filius, media synodo se animosè extulit, altaquè voce edixit. Nec se neque suæ diocesis clerum quicquam daturos antequam Rex bis calamitatibus quas clerus tam diu passa est remedium adhibuerat. Hac transacta synodo missi sunt ad papam a rege nuncij vt cum eo agerent, ne deinceps beneficiorum vacantium reseruationes & prouisiones faceret, & vt electi ad cathedrales vel conuentuales ecclesias suis electionibus pleno iure gauderent, & [illegible]tetropolitanis ex veteri more & instituto firmarentur, aliaquè exponerẽt papæ in quibus rex populusquè atque clerus Angliæ se nimis diu iam grauari senserat. Quibus papa responsa in scriptis conclusa dedit, ad qua rex ex præsulum procerũquè suorum sententia rescribere vellet, papam de regijs postulatis determinaturum. Hec accepto responso in Parlamento decretum est, vt Cathedrales ecclesiæ suis liberè electionibus fruerentur, easquè rex nec sua potentia, nec intercessione ad papam impediret, sed ope & authoritate iuuaret. Quod tamen saluberrimè conditum statutum deinceps parùm profuit, nec diu seruatum est. Etsi mox in consuetudinem vsumquè receptum in exemplo Thomæ Arundel a monachis Elienſibus electi episcopi fuit. Quam electionem sexto die Aprilis Willihelmus Archiepiscopus in capella sua Ottefordiæ confirmauit, ipsumquè electum eodem die ibidem consecrauit. Quo Anno. 5. idus Octob. in summa senectute & agritudine Archiepiscopus Lamethi ex hac vita decidit,

Polych. continuator. Arch.

An. 1374.

An. 1375.

post quàm

postquam annis sex, mensibus octo, & quatuordecim diebus sedisset. Sepultus iacet in naui Ecclesiæ Christi Cãtuariensis, inter duas columnas è regione tumuli Simonis Islippe. Huius Archiepiscopi intercessione atque gratia Oxoniensis Academia a iurisdictione Lincolniensis Episcopi per Vrbanum quintum Papam exempta est, & tam libera potestas Cancellarium suum eligendi facta scholaribus, vt Cancellarius sine admissione quacunq; simulatq; electus sit, magistratum inire atque gerere possit. Arch.

58. Simon Sudbury.

POstquàm in superiori (vt diximus) Parlamẽto electionis libertas a Papis atque regibus tot sæculis impedita, renouata iam ac restituta visa sit, Monachi Cantuarienses quos libertas effrænatos & indomitos, seruitus autem moderatos satisq; tollerabiles semper effecit, Wilhelmo Witlesey Cantuariensi Archiepiscopo mortuo, votis & suffragijs suis Anglum quendã Romæ Cardinalem qui patriam deseruisset ad Archiepiscopatum poscebant. Quod Monachorum tam aduersum regno atque peruersum studium regem tam iusto dolore affecit, vt de eis proscribendis, & tam Monasterio quàm regno expellendis consilium haberet. Sed Gregorius vndecimus tum papa vt regem Monachis conciliaret, eam postulationem repudiauit, Regeq; consentiente Archiepiscopatum Cantuariensem Simoni Sudbury Lõdinensi tunc Episcopo prouisionis titulo donauit. Hoc itaque tam recenti nouoq; exemplo præfractorum Monachorum proteruia illius de liberis electionibus saluberrimæ legis vires fregit, & papalem authoritatem conseruauit. Ste. Byrchington. Arch.

Simon Sudbury aliâs Tybold dictus est, illud enim nomen a patre, hoc a patria seu ciuitate accepit. Nigello Tybold patre, stirpe generosa Sudburiæ Suffolciæ oppido in parochia S. Gregorij natus est. Ab ineunte ætate in literis educatus cum adoleuisset ad Gallicas & Italicas Academias, ad ciuilis & pontificij iuris cognitionem habendam a patre missus doctoris gradum suscepit, Romæq; Innocentij sexti domesticus capellanus, & causarum in Romana rota auditor fuit. Cui idem Innocentius Cancellariatum Ecclesiæ cathedralis Sarisburiensis prouisionis titulo contulit. Mortuoq; Michaele Northburgh Londinensi Episcopo eadem prouisione ad Londinensem Episcopatum euexit. In quo cum multis annis quietus regij Edwardo tertio obsequens sedisset, prouisione Papæ Gregorij contra Monachorum postulationem translatus est. Cui in Londinensi Episcopatu Wilhelmus Courtney Herefordiensis tunc Episcopus, eoq; mortuo (vt deinceps dicendũ est) in Archiepiscopatu Cantuariensi successit. Translationis siue prouisionis suæ bullas papales Londini accepit sexto die mensis Iunij. Quibus publicatis ad Archiepiscopatum sese transtulit. Primo translationis suæ anno Angli atque Galli longo marte defessi ad pacis fœdera ineunda procliues esse cœperunt. De qua re vtriq; Legati Bruxellas missi sunt. Ex Anglia Cantuariensis Archiepiscopus, & Dux Lancastriæ Legati Gallos Bruxellis conuenire. Ibi aliquot mensium facta mora transactum nihil An. 1375. An. 1376.

Polych. continuator. Arch.

nihil est, itaque mense Martio reuersi sunt. Et Archiepiscopus Dominica palmarum post reditum Cantuariæ cum solita magnificentia Comite Staffordiæ Seneschallo in epulis administrante intronizatus est. Postea cum nec pacis esset spes, nec ad bellum propagandum paratæ facultates, Parlamentum vt his augustijs subueniatur conuocatum est. In eo etiam habita Londini in ecclesia Paulina synodus, in qua Archiepiscopus in concione hunc locum scripturæ latinè tractauit. Datum est vobis noscere mysteria. Concione finita, regis nuncij synodum ingressi sunt, qui diuturnum bellum, multas præclarè partas victorias, Regisque inopiam ac egestatem longa oratione commemorantes opem pecuniariam a clero flagitant. Req. exposita sine responso discedunt. Deinde Willihelmus Courtenay Londinensis episcopus, qui se antea (vt in Willihelmo Wttlesey diximus) his solutionibus opposuit, iniurias multas sibi ac Willihelmo Wickam Wintoniensi episcopo factas in scripta redactas exhibuit synodo. Petijtque ne quid regi concedatur antequàm pro illis iniurijs satisfiat. Synodus assensa constituit Archiepiscopum vt regem consuleret. Is prorogata synodo regem adijt, cleri offensas exponit, vt episcopus Wintoniensis restituatur intercedit. Rex paulò ante in lathalem morbum inciderat, et de cleri postulatis deliberandi tempus petijt, eum tamen in spem inducit se omnes commemoratas iniurias ablaturum. Hac spe Archiepiscopus clericorum animos erigens, modicum interim subsidium obtinuit, vt singuli clerici beneficijs aut dignitatibus præditi. 12. d. curati autẽ. 4. d. regi soluant. Huic synodo Wickamus Wintoniensis episcopus a rege proscriptus non dum tamen restitutus interfuit. Cui ingredienti a singulis honorificè assurrectum locusque sedenti honori suo congruus delatus est. Lancastriæ dux mortuo iam Edwardo regis filio inuictissimo Principe, tum rege ægroto regnum pene solus administrabat. Qui in maximam affectati regni suspicionem venit, quòd cum militibus atque Burgensibus parlamentum egerat, vt legem Salicæ legi in Gallijs similem conderent. Ne fœminis in Angliæ regnum ius successionis daretur. Qua impia suasione populum quem lenire sibique verborum summa blanditie deuincire studuit, maximè alienauit. Deinde nobilissimum virum Edmundum Mortimer Marciæ comitem, cuius filia proxima post Richardum regis nepotem regni hæres extitura fuit, infestauit. Clero toti inuisus ob multas iniurias, hic enim author fuit, cur a regijs muneribus (vt in Wilhelmo Wittlesey antea diximus) essent amoti, sed cum his nouis rebus tam occultè studeret, regi suspectus in minori indies fuit gratia. Itaque eo inuito Wintoniensis episcopus et suæ pristinæ dignitati, & omnibus episcopalibus iuribus quibus diu caruerat restitutus est. Tum D. Latimer regis Camerarius Duci Lancastriæ coniunctissimus aula exclusus & electus, omnesque laici qui proceribus procurantibus amotis clericis, negotijs curijsque regijs præficiebantur, tanquàm mali administratores abdicati, & clerici iterum recepti sunt. Adam Hunton Menenensis episcopus Cancellarius, & Henricus Wakefeld Wigornensis Thesaurarius fuerunt. Iohanne Kneuet, & Thoma Scroope laicis, qui ea munera prius gerebant, turpiter & cum infamia deiectis.

Arch. Walsingh.

Th. Walsingh.

De Willihelmo Wickam.

Et quia tempus ipsum nos duxit in memoriam & recordationẽ sagacissimi & opulentissimi præsulis Willihelmi Wickam Wintoniensis episcopi, breuiter comemoremus ea quæ a probatæ fidei scriptoribus de eo referuntur, nõ vt præcones (celebrandi enim eumque laudandi partes his concedimus qui ex collegiorum

legiorum eiusdem profecti spatijs maiori & abundanti otio, & facultate praditi sunt) sed vt ex historiæ fide atque veritate perspiciamus quàm minimis initijs exorsa grandia modicis paulatim incrementis ad tantam magnitudinem creuerunt. Genere infimo adeoque perobscuro ortus est, vt quidam seruili fuisse conditione ferant. Aliíque insuper nominibus Perotiũ et longuns appellatum scribunt. Et tamen quocunque modo in clericalem censum irrepsit tandem. Vix enim mediocriter eruditum, etsi in plerisque rebus peragendis solertem & perspicacem fuisse constat. Tum clericali ordine suscepto Windosoriæ vixit aliquamdiu ignobilis & inter pauperiores clericos, sub eo tempore rex Edwardus tertius multa ædificia in arce Windosoriæ denouo litus eadem lautius & elegãtiori structura ædificare statuit. In hoc nouo opere Wickamus se primo inter fabros & operarios (cum ibi in paupertate ordine tamen clericali versaret) interposuit, & assiduus fuit, sæpeque cum otiosus tantum spectator esset & operam ac manum adhibebat, & de ordine modoq; ædificandi sententiam dixit suã. Habuisse enim in Architectura peritiã, sine eam in seruilibus operis, antequam esset clericus, ac hæreli institutione, sine instinctu bonitateque ingenij accepit (indoctus enim hoc ab arte aliqua methodone habere non poterat) hinc constat, quod fama hominis regi nunciata tanto operi perficiendo præfectus fuit, & vt chronographus scribit. Willhelmũ Wickam rex de paupere clerico assumens constituit supernsorem operum suorum, & ad eius dispositionem omnia eius ædificia tunc temporis erant peracta. Iamque vir in hoc artificio intelligentissimus, idemque assiduus atque frugi, a tenuissima fortuna quam diu tollerauit ad regis seruitium deductus, non minus obsequendi regique in omnibus satisfaciendi rationes quàm ædificandi sequutus est. Neque enim commodius quicquam magisque opportunum ei ad regis beneuolentiam captandum euenisse potuit, quàm illud tam accuratum in ædium lautitie atque magnificentia studium, in quo rex victorijs partis, & ob senium a militia cessans maximè cæpit delectari. Cumq; omnia ad hoc ædificium spectantia Wickami potestati ac arbitrio permissa essent, vndique ex toto regno conquisiuit omnis generis architectos, fabros, cæmẽtarios, ac huiusmodi tã extruẽdi quàm destruendi operarios. Quorum ad tantum opus tanta opificum multitudo requisita est, vt a rege edictum sit per totam Angliam vt omnes opifices ad suum opus suscipiendum conuenirent, nec quisquam vllum penes se retineat nisi hoc nouo opere perfecto & absoluto. Hic Wickamus summus Architectus non minori sedulitate quàm intelligentia quotidie imperitabat. Quo obsequio & assiduitate in tantam regis gratiam sese insinuauit, vt in omni pene consuetudine ac colloquio familiarissimus ei fuerit. In qua opportunitate cum & pluralitas beneficiorum Anglicanis clericis (sicut in Simone Langham antea diximus) in vsu maximè fuerit, & ei a rege facile fuit impetrare, aliorum exemplo, regiq; concessione atque gratia beneficia ecclesiastica atque dignitates coaceruauit. Nam præter Archidiaconatum Lincolniensem, & Wellensem præposituram, & illam vberrimam rectoriam de Manibent in Deuonia, duodecem prebendas in cathedralibus ecclesijs obtinuit. Quæ omnia coniuncta beneficia in Papali regioque censu octingẽta septuaginta sex libris, tresdecim solidis, quatuor denarijs tunc estimata fuerunt. His locupletatus beneficijs cum & ingenio & rerum multarum vsu ac experientia valeret, regemque assiduo obsequio, Precesque atque aulicos comitate humanitateque leniret, generis ignobilitatem,

Iohan. Bale. I. Lelond.

Continuator historiæ Ranulphi in Anno. 1360.

Verb. author.

In Registro Symonis Lãgham. Fol. 12

literarumquè inſcitiam ita adumbrauit vt eius gratiam exiſtimationemquè non minuerent. Is autem nobiliſsimum doctiſsimũq; quemque tam opibus q̃ dignitate anteiret. Nam eo Windeſoriæ perfecto iam & fabricato ædificio rex ei primati ſigilli cuſtodiam commiſit, & quæcunque conſilia communicauit. Idem ſuaſor regi fuit in inſula de Shepey caſtellum, ne portus & emporium mercatorum fieret, extruendi, etſi locus ipſe parum commodus ei rei putaretur. Quidam narrant Wickamum extructa Arce Windſorina in interiori quodam pariete hæc verba (quæ latinè tam appoſitè et facetè exprimi nequeunt) inſculpſiſſe. This made Wickam, i. Hoc fecit Wickam. Quæ locutio in Anglicana lingua qua caſibus raro diſcriminatur tam ambigua eſt, vt incertum ſit, vtrum is arcem, an arx eum effeciſſet. Hoc regi a calumniatoribus quibuſdam in eius inuidiam ita delatum eſt, vt quaſi Wickamus omnem extructi ædificij laudem ſibi arroganter vindicarit. Quod cum rex iniquo animo tuliſſet eiquè probroſè obiecisſet: non ſibi tam magnificæ regiæquè ſtructuræ laudes, ſed ſtructuræ ſuas dignitates commoditateſquè aſcripſiſſe dixit. Nec ego (inquit) hanc arcem, ſed hæc Arx me effecit, & ab ima conditione, ad regis gratiam, opes atque dignitates euexit. Cum hoc reſponſo aduerſariorum calumniam vitaſſet, opibus & potentia creuit indies. Vacãteq; (vt diximus) epiſcopatu Wintonienſi cum rex ad ſummum honoris apicem hominem infimum perducere ſtuduiſſet, inſtituit eum regni Cancellarium, & cum Vrbano papa egit, vt Wintonienſis epiſcopus crearetur. Sed papa ſiue quòd inops literarum, ſiue quòd locuples pecuniarum Wickamus fuerit, etſi rege inſtante a Wintonienſibus monachis electus ſit, confirmationem anno amplius diſtulit, commiſſa tamen ei ſpiritualium et temporaliũ rerũ illius Epiſcopatus interim cuſtodia. Cũ Wintonienſem epiſcopatum cupidè ambiret, quidam ferunt regem ipſum doctrina exilitatem tenuitatemquè ei exprobaſſe, Wickamumquè reſpondiſſe, etſi indoctus fuerit, ſe tamen fœcundum fœtum parturire qui doctorum hominũ maximam copiam procrearet. Id de ampliſsimis illis collegijs quæ Oxonij ac Wintonia extruxit poſtea ſubintellectum eſt. Verùm ei in ſummo iam honoris gradu collocato orta mox inuidia eſt. Nam a Duce Lancaſtriæ Iohanne Gaunt qui (vt ante diximus) regem in totum clerum concitauerat, repetundarum atque fraudis in omnibus quos geſſerat magiſtratibus accuſatus eſt. Einſq; potentia, cum ad regem iam infirmum accedere vt ſolebat non potuit, tractus in regium forum nulla ſibi reſpondendi aut crimina diluendi conceſſa dilatione aut venia a violento quodã iudice Willihelmo Scipwit regis tũ iuſticiario condemnatus eſt. Tum eodem duce procurante ablata ſunt ei epiſcopatus ſui temporalia, quæ vt vulgarẽ plauſum, cuius perſtudioſus fuit, captaret, Richardo principi regis nepoti Comiti Burdegalliæ atque Ceſtriæ, qui tum etiam Walliæ principatum qui Edwardi patris ſui fuerat accepit, concedi impetrauit. Ita Wintonienſis epiſcopus Wickamus ſpiritualibus epiſcopatus ſui ſublentatus temporalibus diu caruit.

Th. Walſingh. Continuator hiſt. Ranulph.

Præterea Dux eidem regis nomine præcepit, ne aulæ regis intra viceſimum lapidem appropinquaret. Huius autem tam atrocis odij Ducis ac vindictæ cauſa fuit, quod Wickamus natiuum Ducis ſtatum in controuerſiam vocaſſet. Nam cum Dux (vt diximus) regnum clandeſtinis & occultis modis quereret, Wickamus eum ſuppoſititium non regium partũ fuiſſe dixit. Reginam enim grauidam, quæ Gandani peperit, non filium ſed filiam ædidiſſe. Tum veritatem

tum ne id Rex ægre ferret, qui masculum desiderabat, supponi sibi iussisse Flandrensis cuiusdam fœminæ filium eodem pene momento natum, & ita fouisse ac regi exhibuisse partum quem non peperit, videlicet Iohannem de Gaunt Lancastriæ ducem. Et hæc omnia reginam moribundam sibi secretissima confessione retulisse, obnixeq; rogasse vt si Iohannes ille Gandauensis vel regnum affectaret, vel deleta regia sobole hæreditario iure capesceret, Wilhelmus Wickã hoc palam diuulgaret, ne hæreditas regni ad alienum & suppositititium deueniret. At Wickamus etsi in hac Episcopali tantùm vmbra atque specie, & bonis & regis gratia suaquè authoritate quibus ante floruit careret, tamen Ducis potentiam malenolentiamq; callido & astuto consilio, cum aperta vi non potuit anteuertit. Regi iam agroto ipsaquè senectute confecto semper aderat atque ministrabat quædam fœmina Alicia Perres. Hæc regi languido & infirmo obsecuta maiorem quàm ipse Dux cum rege iniit gratiam. Temporisq; commoditatem commodis suis adiungens, de multorum causis muneribus præmissquè conducta sollicitauit regem. Hanc præsente mercede, & vberiori promissa spe Wickamus adduxit, vt a rege restitui sibi oblata Episcopatus iura, tam ea quæ ante percepta & in fisco reseruata essent, quàm omnia prædia procuraret. Quod illa inuito Duce continuò impetrauit. Quod etsi Dux grauissimè tulerauit, tamen huic fœmineæ gratiæ, regiæq; concessioni non repugnauit. Tanta tamen in eum iracundia Rex antequàm Alicia Perres intercessisset, in Wickamum sæuit, vt cum generali indulgentia atque remissione singulis subditis penè singula commissa flagitia condonasset, solum hunc Wickamum immunitate exemerit. Et quanquàm clerus populusquè assiduas regi preces pro Wickamo funderent, omnium tamen intercessioni solus Dux restitit, antequàm ab Alicia Perres vinceretur, cum qua contendere & coram rege decertare ne tutum quidem sibi esse duxit. Restitutus iam & mirum in modum locupletatus Wickamus omne suum studium atque curam ad præclara & magnifica illa Oxonij ac Wintoniæ condenda collegia conuertit. Quæ constructa & absoluta, tam præclaris legibus statutisquè fundauit, terrisquè ac possessionibus ita locupletauit, vt cæteris literarum collegia postea statuentibus tanquàm exemplar atque speciem quam imitarentur proposuisse videatur. Id quod a præcipuis collegiorum Cantebrigiæ Oxonijq; patronis posteà obseruatum est, vt in his quæ fundauerunt collegijs Wickami iura & statuta pancissimis verbis immutatis verbatim describerent. Quæ res prudentiam eius singularem, hisquè quæ in rep. gessit muneribus dignam indicauit, quòd ad bonarum literarum incrementum in quibus ne mediocriter eruditus existimabatur tam accommodata & apposita statuta excogitauit. Præter hæc maximis sumptibus extructa collegia ecclesiæ Cathedralis Winton. nauem fabricauit. Consanguineos permultos opibus prædijsquè ditauit. Multis ecclesijs multa contulit. Qua tam larga immensaquè munificentia non obstante, condito testamento legata ad summam. 6270. li. præter vasa, gemmas, libros, vestimenta & suppellectilem moriens in pecunijs reliquit. Inter quæ legata. 100. li. Aliciæ Perot cõsanguineæ suæ conceduntur. Quæ an eadem fuerit quam Aliciam Perres historiographi nuncupãt, cuius (vt diximus) gratia regi reconciliatus fuerit incertum est. Honestis artibus tantas cõgestas opes quæ tam laudabiliter vtiliterquè consumptæ sunt existimare cõuenit. Vir semper frugi fuit, atque ipsa parsimonia quæstum fecit maximum. Simulatquè episcopatum ingressus est Willihelmi Edin-

Ex Archiuis.

In registro Courtney, Fol. 215.

don anteceſſoris ſui executores coram Wilhelmo Witleſey Cantuarienſi (vt diximus) Archiepiſcopo in iure conuenit. Ab his. 127. aſros. 1556. bones, 3876. multones. 4717. ones matrices. 3521. agnos, & 1662. libras. x. s. pro reparatione ædificiorum ad ruinas vergentium recuperauit. Sedit annis. 37. mortuuſque in eccleſia Cathedrali Wintonienſi ad auſtralem parietem in naui eccleſiæ honorifico egregioque tumulo conditus eſt.

In Regiſtro Witleley.

Nunc ad Simonem Sudbury Cantuarienſem Archiepiſcopum reuertamur. Cuius tranſlationis anno ſecundo Edwardus rex tertius obiit, & Richardus ſecundus eius ex Edwardo principe nepos Weſtmonaſterij ab Archiepiſcopo Cant. anno ætatis ſuæ. 11. vnctus & ſacratus eſt. Eiuſque coronationis ritibus finitis conſtituit Archiepiſcopum ſuum Cancellarium, qui cleri ſynodo Londini congregata obtinuit duas decimas concedi regi. Eodem anno Iohannes Wiclyffe ſacræ theologiæ profeſſor, & eccleſiæ parochialis de Lytterworthe in Leyceſtriæ commitatu rector multa in Romanam curiam conſuetudinemque Oxonij diſputauit, eadem e ſuggeſtu coram populo ac proceribus ſæpe prædicauit. Huic Lancaſtriæ Dux & e plebe permulti adhærere cœperunt. Gregorius autem papa veritus ne eius ſuaſione Angli deficerent, ad regem, Archiepiſcopum, epiſcopos, & Oxonienſis Academiæ Cancellarium acriter ſcripſit, vt eum aut coercerent, aut prorſus abſcinderent. Hunc itaque captum & ad ſe adductum Cantuarienſis Archiepiſcopus in Ducis Lancaſtriæ præſentia inſſit, ne huiuſmodi dogmata deinceps diuulgaret. Sed Iohannes Wiclyffe etſi aliquãdiu conticuit, tamen poſtea maiore feruore concitatus in apertas voces contra impios & ſuperſtitioſos romanæ eccleſiæ ritus erupit. Quem cum epiſcopi Papæ iuſſa atque minas illis cæcis et periculoſis temporibus metuentes ſeuerius caſtigare ex papæ atque regis præcepto voluiſſent, conuenerunt Lamethi. Eò Iohannes Wiclyf ductus eſt. Quò tanta turba non modò ciuium ſed ruſticorum confluxit, & in ipſam capellam irruit, vt epiſcopi ſubito ſtupore correpti ſuæ vitæ timebant. Quos metu trementes atque fractos quidam Lodouicus Clifford generoſus audacter monuit ne quicquam contra Iohannem Wiclyffe præſumerent definire. Quo dicto Iohannes Wiclyffe ab epiſcoporum iudicio cuſtodiaq; liberatus diſceſſit.

An. 1377.

Thom. Walſ.

Poſtea Archiepiſcopus perplexus ſynodum Londini conuocauit, in qua nonnulla de hoc eueniturο ſchiſmate cauit, & conſtitutiones quatuor edidit, ac deinde in curia ſua de Arcubus multa reformauit, & monumenta eiuſdem curiæ publica archinoſq; conſeruandi modum ordinemq; deſcripſit. Cumq; Rex priori a clero conceſſa decima exhauſta & conſumpta iterum egere cepiſſet, Archiepiſcopus alia inſtituta Londini ſynodo de hoc themate latinè in ſuggeſtu peroranuit. Vigilate & orate. Deinde inchoata ſynodo ipſe cum Cancellarius regni eſſet, expoſuit regis neceſſitatẽ, cui pecuniario ſubſidio eo ſuadente æquiſſimis animis a toto clero ſubuentum eſt. Archiepiſcopalem ſuam iuriſdictionem a ſuffraganeis aut inferioribus prouinciæ prælatis contemni ac violari nunquam impunè permiſit. Iohannem Appleby Decanum Eccleſiæ Paulinæ, Rogerum Holmes eiuſdem Eccleſiæ Cancellariũ, tum Adamum Mottron Londinenſis Epiſcopi vicarium in ſpiritualibus generalem, quia decreto cuidam a Decano almæ curiæ de Arcubus non paruiſſent, ſententia ſeueriſſima lata, omni munere Eccleſiaſtico & authoritate priuauit, quam tamen illi pœnitentibus et ſuppliciter genibuſq; flexis delicti ac cõtumaciæ veniam deprecantibus,

An. 1378.

Arch.

An. 1379.

tum

tum Iohanne Lancastriæ Duce, & Wilhelmo Wickam Wintoniensi Episcopo vnà exorantibus remisit atque relaxauit. Appellationes prouincialium semper recepit, earumq; cognitionem pluribus commisit, nec eas a quocunque impediri siuit. Walterum Asbury choralem vicarium in regia capella Windosoria ab iniurijs Wilhelmi Mugg primi decani eiusdem capellæ appellantem, in pristinum ius commissione alijs facta restituit. Id quod in illa libera & ab omni alia prætereq; regis authoritate priuilegio vindicata capella iure Metropolitico sibi non licuit, sed quia ex primæuæ illius capellæ institutione Cancellarius regni principis vice authoritateq; functus est. Postquàm sex annis, vno mense ac decem diebus sedisset in populari seditione interemptus est. An.1380. An.1381.

Hic popularis motus suasione cuiusdam Iohannis Ball seditiosi atque popularis præsbyteri concitatus est. Quem ad Wicliffianorum inuidiam, ex illa secta & institutione prodijsse quidam fingunt, falsò equidem & ignoranter, quemadmodum cum ad narrationis exitum peruenerimus nos declarabimus. Atque verum tamen est eodem penè tempore huius insaniam, quo Wicliffi doctrinam vulgo sparsam & propagatam fuisse. Sed vt in omni nouitate ac mutatione fieri solet, atque hodiernis hîs temporibus factitatum est, nunciata luce Euangelij, & libertate Christiana, insana plebs scelerum impunitatem & omnium in Ecclesia atque republica ordinum perturbationẽ sperat. Quæ si duces aut authores immanitatis suæ nacta sit, nulla ferarum ipsarum feritas tanta est, quæ possit cum illius feritate contendere. Cuius rei nunquàm in Anglia conspicuum magis atque euidens argumentũ fuit, ex cuius antegressis colligere sequentia licet, quàm illius perditi & tumultuosi sacrificuli exemplum. Qui annis amplius viginti plebe plaudente vbiquè in latebris docuit, statum seruilem contra naturam & legem diuinam violenter a potentioribus institutum, & a Christianis ceruicibus depellendum, eosquè qui nobilitate & diuitijs pollerent, aut plebem dignitate anteirent ad æquabilitatẽ reducendos. Omnes enim homines gradu ac fortunis pares esse voluit. Tum obedientiam magistratibus & præsertim clero debitam, nec non decimas subtrahẽdas. Quibus nepharijs & popularibus opinionibus permiscuit quædam Wicliffi dogmata, quæ a potẽtioribus tum atque doctioribus recepta cognouerat. Hæc & similia vulgo plausibilia primò publicè prædicauit, deinde sacris interdictus in plateis, vicis, atquè campis multitudine congregata disseminauit. Clerum in omni sermone maledictis & calumnijs onerauit. Tandem excommunicatus cum in contumacia perseuerasset, ab Archiepiscopo captus & carceribus inclusus est. Cumquè ad carceres duceretur prædixit se manu militari & viginti armatorum millibus carceribus educendum. Id quod paulò post euenit. Namq; rustici & coloni, qui serui ascriptitij fuerunt iam confertim tumultuari & congregari cœperunt. Qui multitudine copiosa in campo Blackheathe collecta Iohannem Strawe, & Walterum Tyler, eiusmodi enim nomina consultò, & in contumeliam ludibriumq; militum & armigerorum sibi imponebant, furoris sui duces crearũt. Paucisq; diebus ita adauctus est eorũ numerus vt ne regis vim aut potentiã pertimescerent. Ac primò in carceres frangunt, & reos eximunt suæq; turbæ adiungũt, inter quos tum fuit perditus ille atque flagitiosus præsbyter Iohannes Balle. Hunc sibi pastorem & ministrum præficiunt. Qui concione habita de hoc vulgari metro & prouerbio peroranit. Iohan Adame Delue, and Eaue Spun, who was then a gentleman. In eo the- Froissart. Th. Walsingh.

mate explicando omnes homines pares fuisse creatos, & æquali similiq; primæuo atque naturali iure vixisse dicebat. Illa honorum, graduum, dignitatũ, & ordinum discrimina, vt ambitiosorum hominum & potentiorum inuenta quibus plebem opprimerent, & in seruitutem cogerent damnabat. Deinde suasit vt Archiepiscopum, Episcopos, Regni proceres, iurisperitos, insticiarios, omnesq; qui iudicijs, tribunalibus, aut consistorijs præessent tãquàm plebeianæ libertatis inimicos trucidarent. His deletis & sublatis facile sibi fore seruitutẽ omnem atque paupertatem exterminare, eaquè iura describere quibus simili potestate, & æquali dignitate ac fortuna omnes viuere possint. Hoc iam tempus eis diuinitus esse concessum in quo seruitutis iugum deponere possint, quod si prætermittant non esse vnquàm amplius pro libertate sperandum. Cum hæc & his similia plausibilia dogmata decantasset, magnis clamoribus a tota multitudine dictum est. Eum prophetam cœlitus missum esse, solumq; dignum qui Archiepiscopus & Regni Cancellarius esset. Ac statim concilio capto decernunt Archiepiscopum, & regni Cancellarium aliosquè nonnullos simulatque deprehenderentur sine vllo iudicio vt regni proditores & plebis inimicos plectendos capite. Deinde edicta sua publicè proponunt, quæ regis & plebis sine communitatis nomine exclusis Episcopis & proceribus conceperunt. Rex legatis ad eos militibus quibusdam quæsiuit causas quare tãta multitudine ac frequentia conspirarent. Illi Legatos ad regem redire, eiquè nunciare iusserunt. Se pro magnis quibusdam Reip. negotijs conuenisse, de quibus cum ipso Rege communicare vellent, proinde necesse ei esse si coniurationis suæ causas, propositaquè scire vellet, vt ad eos accedat. Hoc impudens atque audax coniuratorum responsum cum accepisset Rex, consilium capit, eundum ne sibi an manendum esset, tum quibus modis tumultus ille aut quietè sedandus, aut vi compescendus sit. Multi suadent vt Rex eos adeat, fore enim si rege præsente verbis ac promissis lenioribus permulceantur depositis armis ad sua singuli secedant. Verùm Archiepiscopus Cantuariensis, & Robertus Hales Magister hospitalis S. Iohannis regni Thesaurarius contra suadent, neque dignum neque tutum esse regi tam abiectum & desperatam multitudinem adire, de quibus sumendum esse aperto marte & vi militari supplicium dicebant. Quod cum plebi nunciatum est, exclamarunt se quæsituros Archiepiscopum et Robertum Hales eosquè regis atque plebis hostes morte affecturos. Ac protinus itinere Londinum arrepto, primum in Ducis Lancastriæ domum quæ tum Sauoia fuit inuadunt, ibi omnia diripiunt, vasa argentea atque aurea securibus minutatim proscindunt, pannos aureos & holosericos discerpunt atque lacerant, annulos, iocalia, gemmas malcolis conterunt, suppellectilem omnem conuulsam & contritam in profluentem Thamesim, aut cloacas proijciunt, ad extremum ædes ipsas quæ pulchritudine atque magnificentia quascunque, etiam ipsas regias superabant, immissis ignibus & incendio flagrãtes relinquunt. Cum ad hæc Ducis ædes accessissent vetabant edicto, ne quis clam subriperet, aut priuatis vsibus aliquid reseruaret ex illa tam ornata et sumptuosa suppellectile, sed omnia deleri & vastari iubebat. Repertus est vnus qui in sinum multa pretiosa clam congesserat, quem cum ipsa domo ijsquè quæ acquisierat, & celauerat cõbusserunt. Eò ad Iurisperitorum domos quæ prope **Temple bar** tum sita fuerunt, & ad hospitium S. Iohannis de **Clerkenwell** properant, edioquè Roberti Hales pari incendio vastant. His gestis cum numerus eorum iam pene in

infinitum

infinitum creuiſſet, in tres partes ſe diuidunt, vna agros depopulabatur, & ex præda reliquas ſuſtẽtabat, altera in eo loco qui Milefend, cò quòd mille paſſibus Londino abeſt, dicitur, collocata eſt, vt Londinum proficiſcentes obſeruarent, quos iurare coegerunt vt regi atque plebi ſiue communitati ſemper ſint fideles. Tertia pars in monte prope arcem Londinenſem quæ vulgariter Towerhill appellatur, caſtra poſuit. Rex cũ Archiepiſcopo conſiliarijſq; ſuis Arcem Lond. ſexcentis ſagittarijs, aliiſq; permultis militibus inſtructam tenuit. Qui tamẽ hanc inſanam plebem, multitudinemq; metuentes animis conciderunt, & ingreſſum permiſerunt. Illi confertim ingreſſi regijs militibus minantur cædem, Regem ipſum conueniunt, libertatem & diuitias poſcunt, Archiepiſcopum & Robertum Hales ad cædem poſtulant. Quid multa? impetrant quæcunq; flagitant. Ac primùm Archiepiſcopum in miſſæ celebratione deprehenſum cum Roberto Hales, & Iohanne Legg lictore quodam regio arce educunt, & capitibus ſecuri abſciſſis interimunt. Poſt hanc cladem nullis quos ſuæ dementiæ aduerſos ſuſpicabãtur pepercerũt, ſed indicta cauſa ſine diſcrimine crudeliſſima permultos morte affecerunt. Rex eis quæcunq; peterent conditiones obtulit, ſi a cæde & incendijs abſtinerent. Qua pollicitatione regia mitigati multi, armis caſtriſq; relictis defeſſi domum redeunt, reliqui vt conceſſiones regiæ in ſcripta publica redactæ ſigillo confirmarentur petierunt. Aliquot iam diebus de conditionibus inter regem atque hos ruſticos actum & interdum variatum eſt. Walterus Tyler ruſticorum tribunus petijt ſibi regio diplomate fieri poteſtatem trucidãdi omnes Iuriſperitas, omneſq; qui ratione ſcientiæ, ſtudij, vel officij quicquam negotij in iure municipali haberent. Eaquè petitione expoſita cum regem (etſi deliberaſſet) conceſſurum putauit, rediit ad ſuos & digito labijs admoto. Ante quatridnum fore dixit vt omnia regni iura de ore ſuo manarent. Poſtridie Rex per militem Iohannem Newton cum de conditionibus oblatis acturum accerſiuit, & vt ocyus accederet rogauit. Is verò ſi tanta feſtinatione opus ſit, properare, & ad regem ſuum redire celeriter militem iuſſit, ſe enim greſſu ſuo proprio arbitriaquè venturum. Eumquè tardius equo inſecutus Regi in campo ferrario obuiam dat. Ibi antequàm regẽ conuenit idem miles equo vectus rogauit eum quid de cõditionibus a rege oblatis conſeret. At Ruſticus Tribunus iam elatior. Deceret inquit peditem magis quàm equitem conſpectui meo te repræſentaſſe. Cui miles veteris militiæ atque probitatis memor: iniuriam inquit tibi non facio, quod equitem eques alloquor. Quo reſponſo incenſus Ruſticus eductum vagina pugianẽ in militem vibrat, eumquè proditorem appellat. Miles viciſſim ſuum eduxit enſem, & ruſticum mentiri aſſeruit. Qui concitatis illico ſuis ruſticis commilitonibus in militem ſe armis defendentem irruit. Rex cum exitium imminere militi perſpexiſſet, iuſſit vt equo deſcenderet, & enſem traderet. Tum Maior Londinenſis ciuitatis Wilhelmus Walworthe, aliiquè milites & armigeri regij indignum eſſe dicebant, vt Rex militem ruſtico cedere inberet, aut ruſticorum inſolentiam impunitam ferret. Quibus auditis Rex etſi annis pene puerilibus eſſet, tamen ſuſcepta iam audacia Maiori imperauit, vt tribunũ ruſticum arreſtaret. Maior Regis iuſſu fortiter executus, renitentem ruſticum lictoris ſceptro magno ictu in capite percuſſit, & ad terram dedit. Mox miniſtri regij eum circundederunt a quibus gladijs confoſſus & trucidatus obijt. Duce ſuo interempto, ruſtici vt mortem eius vindicarent ad arma ſe accingunt. Hos Rex vt pacaret magna voce clamauit. Cur adeo ob proditoris

i. Ad deditionem compelleret.

proditoris mortem qui vos seduxit sæuitis. Sequimini me regem vestrum, qui quæcunque petieritis concedam. Itaque vt eos è suburbijs quæ incendere stuebant educeret in campos festinauit. Illi cum confertim sequuti sunt. Interea Wilhelmus Walworthe Maior Londinensis cum mille ciuibus armatis succurrit, qui turbam illam rusticam & inarmatam circumducunt, & aliquibus captis atque cæsis, reliquos ad deditionẽ compellunt. Quorũ multitudo tanta fuit vt cũ ad supplicia retineri nõ possent palantes & dispersi aufugerunt. Sed postea in Cantio & Estsexia redintegrare coniurationem cœperunt. Quibus rex de manumissione, libertate, atque venia, diplomata sigillata misit, ne concitarentur denuo. Hic itaque seruilis atque rusticus tumultus impijs presbyteri suasionibus excitatus præter hominũ expectationem diuina solum patientia sedatus atque pacatus est. Paulò postquàm Walterus Tyler interfectus est, Maior Londinensis vir strenuus atque sedulus Iohannem Straw alterum rusticorum ducem Londini in cauponali perpotantem deprehendit, & capite damnauit, damnatumque multis modis solicitauit, vt finem & propositum huius vulgaris commotionis declararet. Is cum aliquandiu hæsitasset, & conticuisset, subiunxit Maior. Certò scias nullam vitæ superesse spem, sed celerem tibi adesse mortem, proinde consule animæ tuæ saluti. Et si verum fateri vis, ego in adiutorium animæ tuæ triennales missas faciam celebrari. Id quod ab alijs astantibus ciuibus promissum ei est. Tum abiecta vitæ spe & recepta missarum solatio. Eo inquit tempore, quo in Blackheath conuenimus, regemque accersiuimus, statuimus omnes quos adduxisset Milites, armigeros, & generosos subita morte interfecisse. Tum regem in nostram potestatem cepisse, & cum eo totum regnum perlustrasse, eoque populo exhibito suasisse eum nostræ coniurationis Ducem fuisse. Illosque quos trucidassemus proditores, et læsæ maiestatis reos. Deinde concilicita vbique nobis plebe primò proceres, deinde regem, postremò Episcopos, Monachos, Canonicos, & Ecclesiarum rectores de terra ipsa deleuissemus. Soliquè fratres & presbyteri mendicantes sacra nobis celebrassent. Omnibusque ita qui aduersi nobis fuerunt extinctis atque sublatis leges nouas condidissemus, & reges in vnoquoque regni commitatu creassemus, quibus tanquam Imperatorem Walterum Tyler Cantij regem præposuissemus. Quod propositum quia per Archiepiscopum impeditum est, ideò in eum maiori furore quàm in quemquam exarsimus, primumque morte mulctauimus. Iohannes Ball popularis & seditiosus presbyter huius cõiurationis suasor Couentriæ captus, & ad regem in monasterio S. Albani tunc agentem ductus eadem pene confessus, de Wicliffo eiusue dogmatibus mentionem nullam fecit. Cuius etiam literæ æstutæ & seditionis plenæ de religione nihil prorsus commemorant. Atque huiusmodi quidem tumultus non modò in Cantio, & Estsexia sed in pleriſque regni commitatibus quasi vno tempore orti sunt.

Hæc diplomata, vide in Th. Walsingh. Fol. 106.

Eodem enim anno Cantebrigienses oppidani magno furore correpti, in collegia & scholares irruerunt. In prætorio suo (quod Tolbothe apellant) Maior & Burgenses conuenerunt die sabbati post festum corporis Christi. Ibi de subdendis sibi in perpetuum scholaribus consilium cœperunt. Iacobum quendam Grancester insani sui stultique conatus ducem & autherem creauerunt. Quem inuitum atque reluctantem, mortis metu, ad suscipiendas illas partes fidemque sibi iuramento dandam, de his omnibus perficiendis præstandisque quæ illis mandarent coegerunt. Ei fratrem suum Thomam Grandecester adiungunt,

iungunt, vtroſque villæ ſuæ Burgenſes ſeu municipes creant. Hos inuitos duces furioſi ſatellites ſequuti primò collegium corporis Chriſti adeunt, ibi ædificia diripiunt, chartas, ſcripta, & monumenta incendunt, iocalia & bona collegij auferunt. Collegiorum præfectos & magiſtros vi aggrediuntur, eos omnibus Academiæ a regibus antea conceſſis immunitatibus, & priuilegijs iureiurando renunciare, ſibiq; & ſuis in perpetuum ſucceſſoribus obedientiam profiteri, mortis metu compellunt. Adhæc obligatorias exigunt literas quibus ſcholarium vniuerſitas Maiori & municipibus Cantebrigienſibus in tribus librarum millibus deuincirentur, ſoluendis ſi vnquàm ab illis iuratis pollicitacionibus deinceps recederent. Nec non acquietancias ſeu liberationes quibus ab omnibus debitis, recognitionibus, obligationibus, litibus, actionibus, quærelis, & impetitionibus ſcholarium ciuilibus vel criminalibus, quocunque modo contractis, tam motis, quàm deinceps mouendis, eximi & exonerari poſſunt extorquent. Præterea ciſtas & Archiuos vniuerſitatis tam in eccleſia beatæ Mariæ quàm in ædibus Carmelitarum inuadunt. Inde chartas, bullas, literas patentes regias, ſcripta, & monumenta omnia eruta igne cremant. Tum media ferè nocte campanam magnam in eccleſia beatæ Mariæ pulſari iubent, cuius ſonitu excitati in pratorium conueniunt. Ibi præconis voce edictum eſt vt in domum Willihelmi Wigham vniuerſitatis bedelli ſeu viatoris ac præconis impetum facerent, eumquè qui primus comprehenderet trucidaret. Eius ædes diripiunt, chartas omnes atque literas quia eas vniuerſitatis fuiſſe credebant, incendunt. In hac turba edictum regis ſuperuenit, quod & proclamatum eſt, ne quis deinceps ſub pœna capitis & amiſſionis bonorum inſultum aliquem faceret, aut ſeſe cum armis teliſue cõgregarent. Oppidani nihilominus præcipiti & inflammato furore agitati, magna celeritate ad Prioratum de Bernwel qui mille paſſibus abeſt contendunt, ibi arbores in ambitu prioratus poſitas ſuccidunt, multaquè vaſtant, & diripiunt. Poſtea reuerſi cum omnia ſibi proſtrata exiſtimarent vt aliquem modum finemquè furori ſtatuerent, omnes chartas, reliquaſq; membranas & ordinationes, ac ſtatuta vniuerſitatis in foro tanquàm publico incendio atque ſtrage conſumunt. Ad extremum cum ad cineres redacta eſſent omnia, delira quædam & inſana anus, nomine Margareta Stars collectos cineres in ventum manu proiecit atque diſſipauit, exclamans alta voce, Abſcedat clericorum peritia, Abſcedat clericorum peritia. Poſtquàm oppidani depoſitis armis ſinguli diſceſsiſſent, Rex de tam ſeditioſo & graui motu certior factus Iuſticiariis quibuſdam ſeu Eirenarchis mãdauit, vt inquiſitionem Cantebrigiæ horum ſcelerum inſtituerent. Tum Rex Rogero cuidam de Scales militi, ac vicecomiti Cantebrigienſi alijs literis mandauit, vt Cantebrigienſes municipes ſingulos captis centum librarum recognitionibus, (quarum vna pars Regi, altera Cancellario vniuerſitatis debeatur) ad parendum Regis Iuſticiarijs coercerent. Deinde Municipes Cantebrigienſes in Parliamento de inteſtino tumultu & inſurrectione accuſati atque victi omnes immunitates, libertates atque priuilegia, ipſaquè adeo municipij iura amiſiſſe regis ſententia iudicati ſunt. Rexq; diſſoluto prius Cant. oppidanorum municipio, adempta illis priuilegia, vniuerſitati Cant. quam Matricem & propagatricem ſcientiarum & doctrinæ appellauit, conceſſit, vt Cancellarius vniuerſitatis

sitatis Cantebrigiensis suiquè successores ac vices eorum gerentes, soli & in solidum, habeant custodiam assisæ panis, vini, & ceruisiæ, ac cognitionem & punitionē eiusdem ac etiam assisæ & assaiæ, ac superuisum mensurarū & ponderum in dominica villa Canteb. & suburbijs eiusdem. Nec non potestatem inquirendi & cognoscendi de forstallatoribus, regratarijs, carnibus, & piscibus, tam putridis, vitiosis, & alijs incompetentibus, quàm alijs, & super his punitionem debitam faciendi. Et gubernationem, correctionem & punitionem præmissorum ac aliorum victualium quorumcunque simul cum finibus, forisfacturis, amerciamentis inde prouenientibus, pro quadam firma decem librarum nobis & hæredibus nostris inde annuatim reddendis in perpetuum. Et quia iam posito in ipsorum Maioris, Baliuorum & communitatis libera electione, ex præcepto nostro si ipsi residuas libertates, & priuilegia in manu nostra taliter existentia, per quod annuo incremento vltra antiquā firmā quam ipsi pro villa & omnibus libertatibus & priuilegijs per ipsos prius obtentis recipere an relinquere voluerint. Nec non idem maior, Balliui, & communitas restitutionem residuarum libertatum, & priuilegiorum prædictorum cum incremento quatuor Marcarum nobis & hæredibus nostris pro eisdem in perpetuum vltra antiquam firmam suam prædictam reddendarum humiliter & instanter sibi fieri postularunt. Quare volumus & firmiter præcipimus quod idem Maior Balliui & Burgenses dictam villam cum suis pertinentijs. &c. habeant & teneant sibi & hæredibus suis in perpetuum adeo planè ac integrè sicut ea ante impetitionem, submissionem & decreta prædicta rationabiliter habuerunt & tenuerunt. Hactenus breue regium. Ex quo perspicimus quàm dignè atque regiè seditiosi vulgi in doctorum hominum cœtum temeritas castigata & compressa fuerit. Atque huiusmodi initio atque causa illa priuilegia municipibus Cantebrigiensibus adempta, in Scholarium iurisdictionem translata atque deriuata peruenerunt. Oppidani autē & municipes hoc ipso adhuc miserè plectuntur quod etsi detracta eis & scholaribus concessa sunt illa insignia priuilegia, tamen pro iuribus & libertatibus residuis quatuor marcas annuas vltra censum & tributum antiquum Regi pendunt.

In his omnibus tumultibus nihil prius & antiquius fuisse videmus imperitæ plebi quàm literarum & doctrinæ interitum atque cladem, deinde deiectionem cleri, quibus obtentis, non modò iurium violationem, sed nobilitatis ac principatus euersionem, omnisquè societatis & reip. ordinumquè confusionem & perturbationem facile censent secuturam. Verùm non modò Anglia, sed & aliæ nonnullæ gentes Christianæ hac vulgi insania tunc turbatæ atque vexatæ fuerunt. Lutetia Parrisiorum (cuius est præter cæteras maximè nobilitata crudelitas) tam fræquentes & immanes strages ædidit, vt ea ciuitas sub infœlici quodam & ad teterrimam crudelitatem propenso & inclinato sidere sita existimetur. Id quod ex illa recenti nobilium plebisquè strage mense Augusto simulatis inter Nauarræ Regem, & sororem Regis Galliæ nuptijs edita nuper cernimus. In qua præter decem millia virorum (vt fertur) trucidata, quadringentæ nobiles fœminæ primò militum libidini prostratæ, deinde ab eisdem crudeliter interemptæ sunt iubente id Papa, vt eos quos pontificij Hugonotos in Gallia vocant deleret. In quo tumultu etsi illos quos Hugonotos appellabant

pellabant trucidare tantum voluissent, tamen pontificij multi cecidere. Quæ enim insania est militari libidini ac vindictæ subditorũ atque ciuium supplicia committere, quæ nec modum seruare vllum, nec his qui omni culpa vacant parcere potest, sed in eos sine discrimine ac delectu maximè sæuit, a quibus maximam prædam & rapinam sperat? Nec dubium est quin hæc pontificiorum in concitando militari furore dementia, ac in pactis violandis perfidia in seipsos olim sit maximè recisura. Sed quoniam huius verbi Hugonoti, quo pontificij ignominiosè designant Euangelicos in Gallia, fecimus mentionẽ, videamus quo tempore atque causa ea appellatio exorta primò sit. Cum Iohannes Wiclyff (vt diximus) multa in Romanum pontificem, eiusque curiam in Anglia docuisset atque prædicasset, qui eius doctrinam sequuti Romanam describebant, Lollardi a vulgo dicebantur. Eodemq; pene tempore, quia Wiclyffiana disciplina ex Anglia in exteras gentes pernenit, hi qui in Gallia aliquid in pontificiam superstitionem dixissent, Hugonoti dicti sunt. Ac primùm de probroso illo Anglico nomine, tum de hoc Gallico dicamus. Plerique eos Lollardos appellari solitos putant qui in quadragesima, & diebus prohibitis vescebantur carnibus, sed errant. Nam a Lollio seu Zizania Lollardos primo dictos hinc colligimus. Cum Wiclyffiana dogmata in Anglia serpsissent latius, Fraterculus quidã ordinis mendicantium in concione pro Paulina cruce Londini habita in Wiclyffianos longo sermone inuectus est. In eo sermone explicuit Parobolam de inimico seminante lollium in agro boni patrisfamilias sumptam ex 13. cap. Euang. secundùm Matthæũ, & crebris conuitiis frequenter in Wiclyffianos interpositis eos lollio comparabat. Ex qua frequenti appellatione, vocabulo in vulgus recepto & dissipato Lollardi deinceps appellati sunt. Quod etiam ex constitutione Thomæ Arundel Cantuariensis Archiepiscopi quam in Wiclyffianos ædidit, apparet. In qua conqueritur Anglicanam Ecclesiam multis hæreticis opinionibus, & præsertim nouo damnabili Lollardiæ nomine suo tempore infectam. Quod verbũ Willielmus Lyndewoode in illius constitutionis commentario a Lollio dictum ait. Quia sicut lollium (inquit) inficit bonas segetes, sic Lollardi inficiunt fideles simplices inter quos conuersantur. Atque hæc de Anglico, nunc de Gallico nomine pauca dicamus. Hugonotorum appellationem in Gallia, eodem pene tempore quo Lollardorum in Anglia exortam fuisse, eosque qui a doctrina pontificia recesserunt designasse existimandum est. Quæ ab Hugone Aubrioto Burgundione Parrisiorum præside hoc casu incœpit. Carolus quintus apud Vicennas mortuus ad D. Antonium Campestrem delatus est. Ibi aliquot dies asseruatus, dum fratres eius aduenissent, dum ex æde diui Antonii funus effertur, scholastici studii Parisiensis qui spectandi causa frequẽtes aderant, a seruientibus Hugonis Aubrioti Parisiensis præsidis, quia forte præcedentem pompam impedierunt, propulsi in eum atque seruientes tumultuati sunt. Quorum aliqui qui deprehendi potuerunt in vinculis habiti sunt. Ab hoc seuero initio progressus in nocturnis excubiis Scholares Parrisienses, si quos nocte vrbem oberrantes deprehẽderet, acriter castigauit. Ad quos etiam coercendos arcem Antoninam mœnibus fortissimis cinctam & pontem S. Michaelis, atque Castellum extruxit. Itaque cum summo vniuersitatis Parrisiensis odio flagraret, & a pontificia doctrina tota

Tho. Walsingham in Ypodigmate Neustriæ.

c. Finaliter de hæreticis in verbo Lollardiæ.

An. 1380.

An. 1387. Froisart. La mere des histoires de France. c. 109. la fizieſme age.

Annales Roberti Gaguini, de rebus gestis Francorum.

Annales Nicholai Egidij.

tota mente & conscientia abhorrere animaduerteretur, de hæresi postulatus & condemnatus est. Et nisi Galliæ proceres pro eo intercessissent periisset flamma. Hanc pœnam septem pene annis sustinuit, donec difficillimis tributis impositis Parrisiensis populus susceptis subito armis in regem eiusque consiliarios repentinum impetum fecit. Eoquè cum paucis ad Meldas fugato omnes illius exigendi tributi consiliarios & ministros interemit. In hoc tumultu carceribus fractis compediti laxati sunt. Et Hugo Aubriotus Episcopalibus carceribus liberatus in Burgundiam discessit? De quo eadem penè verbatim narrat Nicholaus Egidius in suis Annalibus & Chronicis Gallicè scriptis. Hugo Aubriotus Burgundiæ oriundus, qui in Gallorum contrauersiis diiudicandis au-

10

» thoritate atque gratia plurimum valebat, intercedente Duce Burgundiæ Par-
» risiensis præposititus institutus est, in eoque Magistratu æquissimè atque pru-
» dentissimè Parrisios rexit. Quo authore atque inceptore multa præclara &
» sumptuosa ædificia Parrisiis extructa sunt, videlicet, Pons S. Michaelis, eaquè
» mœnia quæ ad Arcis Antoninæ præsidium collocata, per Sequanam præter-
» labentem fluuium extenduntur. Tum paruum Pontem, atque Castellum Par-

Verbatim ex Annalibus & Chronicis Nicholai Egidij Gallicè scriptis.

risiens. ædificauit, aliaquè vrbis præsidia quibus Scholares Parrisienses nocte armatos & oberrantes vrbe prohiberet, & si quos deprehenderet compeditos in eodem Castello teneret. Hic de multis criminibus accusatus est. Quoniam, vt permulto sermone percrebuit, Prælatos atque Clerum magnopere despexit, 20 *maximeq; Parrisiensis vniuersitatis Scholaribus aduersus fuit. Qui odio in eum summo ducti, de sua vitâ interiori inquisitiones multas haberi procurarunt. In qua turpis, inhonestus, & flagitiosus inuentus est. Diuulgatum etiam*

» fuit, quòd cum Iudæis consuetudinem haberet, quòdq; Altaris Sacra-
» mento fidem non haberet, nec sua delicta sacerdotibus fateretur, sed huiusmo-
» di ceremonias derideret. His criminationibus victus in publica custodia in
» eodem Castello quod Scholarium Parrisiensium coercendorum gratia extruxit
» positus & detentus est. Deinde eò eductus, Parrisiensis Episcopi carceribus
» & custodiæ traditus, audita & publicata sua confessione hæreticus iudicatus,
» & combustioni atque flammis adiudicatus est. Sed Principibus Gallia depre- 30
» cantibus moderata fuit hæc tam grauis sententia, & pœna capitalis. Et in Ec-
» clesia beatæ Mariæ Parrisiensi hæreticus, & Iudaicæ superstitionis sectator, at-
» que sacrorum sacramentorum contemptor declaratus, æternis carceribus pane
» atque aqua alendus adiudicatus, & vt aboleatur illius in perpetuum memoria
» Episcopali carceri inclusus est. Itaque huius Hugonis odio, quem Scholares
Parrisienses inuisum habebant, hi qui a Romana disciplina postea descierunt
Hugonoti in Gallia dicti sunt, vt vno pene tempore tam Gallis quàm An-
glis Romanam fecem deserentibus nomina ignominiosa & probrosa a ca-
lumniantibus pontificiis imposita sint. Alii huius appellationis aliam cau-
sam statuunt, ac illud nomen in Turonensi ciuitate inuentum aiunt. Cuius 40
ciuitatis vna porta ab Hugone quondam Rege extructa est. Itaque cum
hi, qui nouam quam appellabant religionem, in Turonensi ciuitate sequenti sunt, in locum Hugonis portæ vicinum ac propinquum orandi & ritus
sua religionis celebrandi causa conuenire consueuerunt, a reliquis ciuibus

ratione

ratione illius portæ Huguenots siue Huguenauds, id est Hugonenses dicti sunt: verùm, quæcunq; fuerit ad eos designandos huc vsq; retenti nominis origo prima, iussu tunc regio multis pœnarum generibus afflicti, & crudeliter magnis cæteruis Parisijs interempti sunt. Cuius tã atrocis sæuitiæ authores atque suasores ipsi plebi ac multitudini (quæ tã cruentã stragẽ ferre nan poterat) mox pœnas dederunt. Namque ope & adiumento ciuiũ Parisiensiũ Burgundiones in ciuitatem intromissi comitem Armanacensem, Regè Gallorum ab Angliæ rege in prælio capto, & captiuo Londinum ducto, rebus omnibus in Gallia præfectum comprehensum viuum quidem excoriauerunt, & excoriati corpus sanguiuolentum plumis inuolnerunt, tum in aerem ductũ & aliquandiu per proprias corigias suspensum cum sanguine madido congelato plumæ infixæ durius inhærerent, auulsis sigillatim plumis, tot mortis tormentis & cruciatibus affecerunt, quot plumas detraxerunt. Ac præter hunc in ista sedicioſa rabie tam singulari & inaudito supplicio affectum, Cardinalem de Baar, Archiepiscopũ Remensem, Episcopum de Meux, Episcopum Constantiensem, Episcopum de Liseaux, Abbatem Sancti Dionisij, Cancellarium Franciæ, Præpositum Parisiensem interfecerunt. Atque his cæsis quatuordecim millia popularium trucidarunt. Nec in viris satiari hæc dira strages poterat, antequam inermium fœminarum quinque millia interemissent. Nam qui iudiciorum atque legum pœnas vulgi furori ac temeritati exercendas permittunt, non modò reos sed insontes acerrimis supplicijs tradunt. His Parrisijs gestis Henricus Angliæ rex Rhotomagum longa obsidione tenuit. In ea ciuitate obsidionis tempore bis centum septuaginta personarum millia fuisse censita perhibentur. Ex his centum millia fame perierunt, superstitum esca fuit, equina et canina caro, mures item feles & soraces in delicijs habebantur. Canis pinguis, 19 s. vænit, equus mater viginti marcis, ouum. 13 .d, Pomum. 3 s. 4 .d, Pirum. 20 .d, quarta pars lagenæ frumenti. 10 s, Hac fame pene omnes enecti reddiderunt ciuitatem, et inermes discedere permissi sunt præstito regi iuramento, ne toto deinceps anno contra se arma capiant. Quibus exemplis videmus quanto supplicio Christianorum mactationes non humana modò sed diuina vltione vindicentur. Sequenti anno fœdus inter ducem Burgundiæ & Delphinatem Franciæ post diuinas inimicitias atque simultates initum & iuramento firmatum est. Eo fœdere cõstituto Delphinas versutus & fœdifragus, cum ingenuitatem & veram indolem ducis Burgundiæ in conseruandis pactis perspexisset, fami[illegible]tate & amicitia simulata eum ad colloquium inuitauit. Burgundia dux fœderum fide & religione ductus, sine suspicione incautè ad eum venit. Ac simulatq; venisset militibus clam suppositis proditus & interemptus est. Hanc tam vafrè atque simulatè a Gallo fabricatam patris necem ducis hæredis filius cum vlcisci voluit, missis ad Angliæ Regem, qui tum cum Gallo de regno bellum gerebat, nuncijs, in eius clientelam, amicitiam, fœdus, ipsamq; militiam recipi petijt, ac iuramento de summa fide gerenda præstito deuenit vltrò subditus regis Angliæ. Ac ne Scotia quidem in periurijs, crudelitate, & perfidia dissimilis censetur Galliæ. Ad quæ vitia si stellæ atque sidera ex Astrologorum sententia regionibus dominantur, fato quodam dedita videri posset. Subest enim vt Astrologi censent versutissimo & inconstantissimo sidori Scorpioni. Cuius mores in singulis pene Scotis exprimuntur. Sunt enim crudeles, elati, intemperantiæ & libidini dediti, falsi atque vafri, pacũ, inducíarum fœderum.

Ex historia. Thomæ Otterburn. An. H. 5. 5. & 6. Anno dom. 1418.

Ioannes de Rupetissa in li. quem nominabat ostensor futurorum.

què fractores, natura autem tam fera & indomita, vt etsi in bellis sæpe victi succubuerint, & subiectionem iureiurando promiserint, redintegrare tamen contra fidem datam prælia, & mortis atque martis discrimina subire, quàm exteræ cuiusquam gentis dominationem perferre malint. Itaque cum Astrologi Martem scorpionis esse dominum eiquè præsse autument, Scotiam crebris vastationibus, incendijs, stragibusqué cruentis ex illa Martis & Scorpionis coniunctione perpetuò subesse statuunt. Hæc itaque sceleratissimorum similitudo morum Gallos atque Scotos semper inuicem conciliauit. Tanta enim vtriusque gentis feritas & immanitas in vindictis prodita est, quanta non modò inter Christianos, sed ne inter barbaros a scriptoribus vllis perhibetur. Et quanquàm his enumerandis deflexisse aliquantulũ ab historiæ præsentis tempore videamur, tamen ea quæ explicauimus, proposito ita coniuncta sunt, vt inseri ea quodammodo necesse sit. Nunc ad Archiepiscopum mortuum, qui ab his tumultuosis rusticis interfectus est reuertamur. Cuius corpus rebus postea pacatis ad Ecclesiam Cãtuariensem delatum, & ex parte australi altaris Dunstani sepultum est.

Hic Archiepiscopus qui ab impia ingrataquè multitudine tam diram cladem perpessus est in tota vita munificus ac liberalis fuit. Cantuarienses muros vetustate collapsos redintegrauit, eamq; portam quæ West gate appellatur primus ædificauit. Sudburiæ in Suffolciensi commitatu vbi (vt diximus) natus est, Collegium sæcularium clericorum multis suis hæreditarijs & emptis possessionibus opibusq; ditatum extruxit, antequàm ad Archiepiscopalem sedem peruenit, cum Londinensis esset Episcopus.

Arch. Ste. Byrchinton.

59. Wilhelmus Courtnay.

Hic nobilis Antistes ex gente illustri atque clara profectus est, patre natus Hugone Deuoniæ comite. Iuri ciuili & canonico adolescens assiduam operam dedit. In eo studio maturitatem suam assecutus ordinem clericalem suscepit. In tribus deinde cathedralibus Ecclesijs Bathonensi, Exoniensi, & Eboracensi tres Præbendas obtinuit. Postea nõ minus nobilitate quàm doctrina prudentiaquè celebris regnante Edwardo. 3. Metropolitano verò Simone Islippe ad Herefordensem Episcopatũ electus est. Inde Simoni Sudbury a Londinensi Ecclesia ad Cantuariensem translato in Lõdinensi Episcopatu, eoquè mortuo in Archiepiscopatu successit. Monachi Cantuarienses in vno sensu congruentes eum postularunt, ac Vrbanus Papa sextus ignarus postulationis Monachorũ prouisionis vsurpatione eum ante ad Archiepiscopatum transtulit, & Londinensem Episcopatum Roberto Braibrooke contulit. Translationis suæ diploma bullatum (vt aiunt) in Ecclesia Christi Cantuariensi publicatum est nono Ianuarij. Deinde a rege acceptis temporalibus, & homagio præstito contulit se Lametham. Eò venit Monachus quidam Cãtuariensis a Priore & Conuentu cum cruce Archiepiscopali missus. Eamquè Archiepiscopo in capella sua Lametha sedenti his verbis xij. Ianuarij tradidit.

Ste. Byrchint. Walsing. Arch.

An. 1381.

Peter

Pater reuerende nuncius sum summi Regis qui te rogat, mandat, & præcipit, vt Ecclesiam suam regendam suscipias eamq; diligas & protegas. In cuius signum nuncij, summi regis vexillum tibi trado ferendum. Archiepiscopus autem accepta a Monacho cruce dubitationem ipse hanc iniecit. An crucẽ ante se perferri liceat antequàm a Papa pallium accepisset. Ex eaquè quæstione alia dubitatio nata est. Regis Bohemiæ soror regi Angliæ Richardo. 2. nuptura in Angliam hoc tempore venit. Has regias nuptias Cantuariensis Archiepiscopus iure (vt diximus) Metropolitico celebrare, & reginam coronare debuit. De quo non minus ante acceptum pallium quàm de cruce gerenda dubitauit. Qui tam perplexus dubitationis scrupulus nõ a iurecõsultis & causidicis, sed a Monachis Cantuariensibus, qui actus crebros & fræquentes rerum similiter sine pallio gestarum proferebant, & Cantuariensis Ecclesiæ consuetudinem allegabant, facile sublatus est. Et tamen Archiepiscopus etsi ex Monachorum assertione gesta ante se cruce incessit, tamen protestationem cautè interposuit. Non se id in Romanæ curiæ contemptum facere. Deinde regales illas & solemnes nuptias Westmonasterij in celeberrimo ac fræquentissimo procerum cœtu paulò post festum Epiphaniæ celebrauit. Et ineunte postea vere Thomam Cheyney illustrem militem ad Papam legauit. Cui & Iohanni Trefnault Anglo & Papalis palacij magistro authoritatem dedit procuratoriam petendi ab Vrbano papa pallium. Quo impetrato Thomas Cheyney reuertitur, secumq; adductum pallium Londinensi prius dedit Episcopo. Qui sexto die Maij magna astante populi cleriq; corona, Archiepiscopo in capella in manerio suo de Croidon sedenti, id solita pompa & magnificentia tradidit. His solemniter peractis ritibus in Archiepiscopali administratione ita processit. Balinos Cantuarienses, qui laica potestate adulteria & huiusmodi crimina quæ a prælatis erant corrigenda vindicauerunt, Ecclesiastica censura compescuit. Cleri synodum in fratrum prædicatorum Cœnobio Londini habuit, in ea plurima Iohannis Wicliffi dogmata, quæ non modò inter doctos sed in ipsum vulgus latè sparsa fuerunt quasi hæretica & errorum plena damnauit. Robertum Rugg Oxoniensis Academiæ Cancellarium, & Thomam Brighwell sacræ theologiæ professorem, quos Wicliffianæ hæresis suspectos habebat eadem dogmata diffiteri, contrariisquè chirographis suis assensum præbere coegit. Tum Nicholaũ Hereford, Philippum Ripington sacræ theologiæ professores, & Iohannem Asheton in artibus magistrum Wicliffo assentientes, cum ab ea assensione nollent auelli, lata sententia hæreticæ prauitatis condemnauit. A qua sententia illi ad Papam pronocabant. Archiepiscopus appellatione reiecta eos nihilominus excommunicauit. Tum illa Wicliffiana dogmata condemnata, ipsosquè hæreticos & excommunicatos denunciari tam Oxonij quàm Londini mandauit. Rex huic Ecclesiasticæ seueritati adiungens suam literis ad Archiepiscopũ, & eius Suffraganeos, nec non ad Cancellarium Oxoniensem scriptis authoritatem dedit apprehendendi, & carceribus mancipandi quoscunq; in dictis dogmatibus suspectos habebant. His gestis magna crudelitate in permultos de religione suoq; in rebus diuinis sensu vndiq; sæuitum est. Alteraquè cleri Synodus Oxonij conuenit, in qua regi concessum subsidium est Hugone Segraue regis thesaurario id regio nomine petente. Tum Nicholaus Hereford, Philippus Ripington, & Iohannes Asheton iureiurando prædictis Wicliffianis dogmatibus renunciarunt, & ab excommunicatione absoluti atque restituti sunt. Ipse Iohannes Wicliff

Verba Arch.

An. 1382.

De his articulis & toto processu vide Regist. Courtnay. fol. 25. Th. Walsingh.

An. 1383.

hinc illinc ne deprehenderetur latebras querens persequentium insidias vitauit, tandem in festo S. Thomæ paralysi correptus vitam aliquandiu in ægritudine vsque ad Siluestri festum produxit. Tumq; in his quæ diuulgarat dogmatibus constans moritur. Ea verò dogmata latius propagata in Galliam atque Flandriam peruenerunt. Itaque Henricus Spencer Episcopus Norwicensis militiæ quàm Theologiæ peritior, exercitu sibi a rege tradito, acceptaquè ab Vrbano Papa ligandi soluendiq; potestate traiecit in Flandriam. Dunkirke muro cinctam ac munitam ciuitatem oppugnauit. Ea capta permultas alias villas & castella prostrauit. Mox magnus ex Flandria Galliaquè & Armorica Britannia militum coniunctus numerus exercitum triginta millium conflauit. Hi Episcopum quinque tantum millium ducem magno impetu prope Dunkirk aggressi sunt. Sed in ea dimicatione septendecim millibus cæsis reliqui fuga discrimen euaserunt. Ex Anglis septem tantùm milites interempti sunt. Pro hac victoria, & Norwicensi Episcopo suoquè exercitu fræquentes publicæ preces in Cantuariensi prouincia ex Archiepiscopi mandato fusæ sunt. Interea in Anglia Richardus Scroope miles regni Cancellarius eo munere abdicatus est, & Rex Robertum Braibrooke Londinensem Episcopum eius loco Cancellarium constituit. Hoc tempore Cantuariensis Archiepiscopus quendam Richardum Ismonger de Ailsford in Cantio, quia criminosos a prælatis corrigendos authoritate laica castigauit, & iura libertatesquè ecclesiæ violauit excommunicauit. Ishumiliter absolui petens, iureiurando se ecclesiasticam iurisdictionem non violaturum, pœnamquè quamcunquè sua contumaciæ ac temeritatis dignam & ab Archiepiscopo imponendam subiturum promisit. Pœna iniuncta fuit hæc, vt primò in foro de Westmalling in fræquentissimo conuentu populi trimis diebus forensibus fustibus nudus cæderetur, deinde tam Maidstoniæ, quàm Cantuariæ eadem pœna atque toties plecteretur. In vltima verò castigatione Cantuariæ ecclesiam nudus ingrederetur, & Thomæ delubro cereum 5 librarum offerret. Quam iniunctam pœnam si nõ perageret, in priorem excommunicationis statum reincideret. Papa cuidam fratri carmelitano Waltero Diss, qui ducis Lancastriæ fuerat confessor potestatem plurima indulgendi priuilegia concessit. In his erat vt si quos Papæ capellanos crearet, hi nullius iurisdictione, nulla regula aut instituta disciplina tenerentur. Itaque Petrus de Patteshal Augustinensis, pecunia data in numerum papalium capellanorum ab illo Carmelitano ascriptus est. Itaque ab illo arcto vitæ genere quo diu grauiter cõstrictus tenebatur, relaxatus omnem immunitatem atque impunitatem propositam ac permissam sibi existimauit. Et illico omnes fratrum ordines abhominans Wicliffianis se adiunxit. His omnia clandestina & impura fratrum flagitia indicauit. Eorumquè suasu suggestus ascendens contra fœdissimos fratrum ordines vbiquè prædicauit. Tum in scriptis valuis Ecclesiæ Paulinæ affixis varia confratrum inter se homicidia, furta, rapinas, regis atque regni proditiones, adulteria, & nephandas contra naturam fœditates proposuit. Et vt sibi fides haberetur occisorum & tortorum nomina commemorauit, diesquè atque loca quibus illæ cædes perpetratæ sunt designauit. Hac patefacta nefanda fratrum turpitudine multi indies a Romana superstitione desciuerunt, & Wicliffi dogmatibus assensi sunt. Inter quos Wilhelmus Neuil, Ludouicus Clifford, Iohannes Clenbow, Richardus Stowry, Thomas Latimer, Iohãnes Montagu, Laurentius de Sancto Martino nobilissimi, et generosissimi

Arch. Thom. Walsi.

Tho. Walsi.

Milites

milites fuerunt. Quos pontificij Lollardos & Caputiatos siue Pileatos nominabant, eò quòd altaria prætergressi ex Pontificio instituto sacramento pixidi incluso leuatis pileis honorem non deferebant. Hi illum Augustinensem fratrẽ, Papæ capellanum a fratrum & Monachorum impetu tuebantur, eaquè quæ de eis prædicarat ac prodiderat verissima esse asserebant. Magna plebis multitudo his equitibus adhæsit, & papismum execrata est. Pontificij hac indies adaucta multitudine quid agerent eò magis incerti fuerunt, quòd Romæ sub Vrbano Papa quidam Antipapa exorsus est. Ipseq; Vrbanus Papa in magnas ab aduersarijs angustias coactus a rege atque clero Angliæ opem & adiumentũ petijt. Tum Archiepiscopus qui in Wicliffianos ante vehementissimus erat, iam in Arundelliæ Comitem magnam controuersiam instituit. Cuius seruuli piscinam in Archiepiscopi manerio de Southmalling Cicestrensis diocæsis sublatis piscibus euacuauerunt. Quo facto Archiepiscopus in magnam actus sæuitiam Ciceſtrensi Episcopo mandauit, vt piscinæ suæ prædones, quos sacrilegos & Cantuarienſis Ecclesiæ violatores nominauit, excommunicatione feriret. Comes autem regem adijt, petijtq; vt de ea controuersia, ne excommunicationem incurrat, in sua præsentia transigatur. Atque Archiepiscopus postquàm rex huius controuersiæ cognitionem suscepisset, ad Ciceſtrensem Episcopum scripsit, vt latas excommunicationes reuocaret, & ab excommunicando deinceps desisteret. Nonnulla his similia aliquot annis gesta sine commemoratione quidem commodè præteriri possunt. Rege verò & proceribus dissidentibus vt omnes lites sedarentur Parlamentum Londini tentum est. Ibi Archiepiscopus Synodum celebrauit & in concione cleri de hoc scripturarum themate perorauit. Super muros Iherusalem constitui custodes. Tum Regi decimam concedi impetrauit. In eo Parlamento cum proceres multos qui seditionis inter eos atque regem authores fuerunt ad supplicia poposcissent, & de vltimo plurimorum supplicio agerent, Archiepiscopus cum suis Suffraganeis qui iure interesse causis sanguinis tractandis non poterant interea dum proceres reos neci adiudicarent a Parlamento hac vsus protestatione recessit.

Arch.

An. 1387.

Thom. Walſ. Arch.

¶ Protestatio facta per Dominum in Parlamento pro se & Suffraganeis suis

IN Dei nomine Amen. Cũ de iure & consuetudine regni Angliæ, ad Archiepiscopum Cantuarienſem, qui pro tempore fuerit, necnon cateros suos Suffraganeos, Confratres, & Coepiscopos, Abbatesq;, & Priores, alioſq; Prælatos quoscunq;, per Baroniam de domino nostro Rege tenentes, pertineat in Parliamentis regis quibuscunq; vt pares regni prædicti personaliter interesse, ibidemq; de regni negotijs & alijs ibidem tractari consuetis, cũ cæteris dicti regni paribus & alijs ibidem ius interessendi habentibus consulere, & tractare, ordinare, statuere, & diffinire, ac cætera facere quæ parliamenti tempore ibidẽ imminent facienda, in quibus omnibus & singulis, nos Wilhelmus Cantuarienſis Archiepiscopus, totius Angliæ primas, & Apostolicæ sedis legatus, pro nobis, nostrisq; Suffraganeis, Coepiscopis, & Confratribus, necnon Abbatibus, Prioribus, ac Prælatis omnibus supradictis protestamur, & eorum quilibet protestatur, qui per se, vel procuratorem hic fuerit modo præsens, publicè, & expressè, quòd intendimus, & intendit, volumus ac vult quilibet eorum in hoc

Regiſt. Courtnay. fol. 174.

„ hoc præsenti parliamento, & alijs vt pares regni prædicti more solito interesse,
„ consulere, tractare, ordinare, statuere, & diffinire, ac cætera exercere cum cæ-
„ teris ius interessendi habentibus in eisdem statu & ordine nostris & eorum cu-
„ iuslibet in omnibus semper saluis. Verùm quia in præsenti parliamento agitur
„ de nonnullis materijs, in quibus non licet nobis aut alicui eorum iuxta sacrorũ
„ canonum instituta quomodolibet personaliter interesse, ea propter pro nobis &
„ eorum quolibet protestamur, & eorum quilibet hic præsens etiam protestatur,
„ quod non intendimus, nec volumus, sicuti de iure non possumus, nec debemus,
„ intendit, nec vult aliquis eorundem, in præsenti parliamento dum de huius-
„ modi materijs agitur, vel agetur quomodolibet interesse, sed nos & eorum
„ quemlibet in ea parte pœnitus absentare, iure paritatis & cuiuslibet eorundem
„ interessendi in dicto parliamento quoad omnia & singula mihi exercenda, no-
„ stris & eorum cuiuslibet statui & ordini cõgruentia in omnibus semper salvo.
Ad hæc insuper protestamur, & eorum quilibet protestatur, quod propter hu-
„ iusmodi absentiam non intendimus, nec volumus, nec eorum aliquis intendit,
„ vel vult, quòd processus habiti & habendi in præsenti parliamento super ma-
„ terijs antedictis, in quibus non possumus nec debemus vt præmittitur inter-
„ esse, quantum ad nos & eorum quemlibet attinet, futuris temporibus quomo-
dolibet impugnentur, infirmentur, seu etiam infringentur.

An. 1388. Tho. Walsi.

Aliud deinde Cantebrigiæ parlamentum in cœnobio carmelitarum inchoatum est, ibiquè synodus Rege procurante in ecclesia Beatæ Mariæ celebrata. Regi a clero hac conditione concessa decima est, si ipse ante Calend. Octobris prox. cum exercitu in Gallos mare traijceret. In eo Parlamento multa salubriter constituta sunt, lataquè lex est. Ne quis sine regis licentia aliquod beneficiũ prouisionis papalis titulo sibi conferri procuraret. Qui secus fecerit vt regis protectione excludatur.

Tho. Otterburn.

Item statuta sunt de stipendijs famulorum, de publicè mendicantibus, de armis non ferendis, de ludis non exercendis nisi ad arcum, de stapula reuocanda de Middleborough *ad Calesiam, de laboratoribus non recipiendis in aliena villa nisi sub sigillo hundredi. &c. Hoc anno dominus Iohannes Triuet iusticiarius regis supremus lapsus ab equo interiora sua dirupit. In hoc anno Scoti quietis nescij intrantes Angliam (inprouisis prouincialibus) agebant cædes & rapinas, multos captiuantes, & villas conflagrantes duce eorum Willihelmo comite de Douglas, qui statim peremptus est manu Henrici Percy in primo congressu, quem Comes de Dunbar cepit cum fratre suo Radulpho Percy, vbi multi ex anglis cæsi sunt. Scoti nihilominus humiliati aduentum aliorum procerum non audentes expectare, fugerunt. In superiori autem Parlamento cum laici subsidium sub hac conditione regi concessissent, si clerus decimam concederet, Archiepiscopus cum suis suffraganeis valde iniquum & pessimi exempli asserebant cleri in regem donationes quæ spontaneæ gratuitæquè esse debent, a laicis tàm strictis modis & conditionibus alligari. Proinde desquacunque cleri concessione in Synodo non acturos, nisi illa laicorum conditione deleta. Itaque rex qui eo die interfuit expungi laicorum conditionem iussit, quod mox publicè in parlamento factum est. Post hæc Archiepiscopus cum visitationem metropoliticam in prouincia peragere constituit, vt maiori authoritate niteretur, impetrauit ab Vrbano papa vt sine romanæ curiæ impedimento*

visitati-

visitationem totius prouinciæ susciperet. Itaque Roffensem, Cicestrensem, Bathoniensem ac Wellensem, nec non Wigornienſem diocæsim nullo resistente aut contradicente visitauit. Cum autem ad Exoniensem ventum esset, visitationemque inchoasset, eandemque sæpius de die in diem ac de loco in locum prorogasset, & iurisdictionem tam episcopi quàm reliquorum in ea diocæsi prælatorum durante sua metropolitica visitatione suspensam teneret, ac impediret, Exoniensis episcopus omnibus suæ diocæsis præcepit ac mãdauit ne Archiepiscopo in visitatione parerent, tam vt beneficiorum institutiones, collationes & admissiones, tenementorum insinuationes, bona intestatorum administrandi commissiones, electionum confirmationes, causarum omniũ cognitiones atque decisiones, criminum correctiones omniaque iura ordinaria nõ aliunde quàm a se suisue inferioribus in sua diocæsi prælatis peterent. Omnes qui secus fecerint eodem edicto sententia lata excommunicauit. Hoc prohibitorium atque censorium Exoniensis episcopi edictum, Archiepiscopus contrario edicto sustulit ac delenit, & excommunicationis illius sententiam irritam ac inanem pronunciauit. Exoniensis deinde quater ad papam appellauit, & appellationes suas in scriptis ecclesiæ cathedralis Exoniensis valuis affixit. Eas omnes Archiepiscopus reiecit ac refutauit, & nihilominus in visitatione pergit. Ipsum episcopum responsurum certis in visitatione propositis articulis variis edictis citat. Quidam Exoniensis episcopi assecla Petrum Hill Archiepiscopi mandatarium in oppido Tapsham comprehenderunt, maleque mulctatum, mandatum in membranis scriptum & Archiepiscopi sigillo sigillatum quod in sinu ad Episcopum citandum habuit dentibus cum cera mandicare, & deglutire coegerant. Ad quos tanquàm rebelles & facinorosos coercendos rex Edwardo Courtney, Deuoniæ Comiti, aliisq; mandauit vt eos inuentos ad Archiepiscopum ducerent. Capti tandem hanc pœnam ab Archiepiscopo iniunctam subeunt. In ecclesia Cantuariensi, Paulina London. & Exoniensi, diebus festis statutis, camisijs tantum induti crucem cereis accensis portatis in illa papali processione præcedant, tum missidicum presbyterum qui quotidianas missas ad tumulum Comitis Deuoniæ celebret dato salario sustentent. Postremò. 20 s. singuli reficiendis Exoniæ ciuitatis muris municipibus soluant. De hac peracta pœna Archiepiscopum testimonio trium Decanorum Londinensis, Cantuariensis & Exoniensis sigillis suis sigillato certiorem faciunt. Postea Archiepiscopus in visitationis negotijs processit, & Willihelmum Byd legũ doctorem aduocatum curiæ de arcubus, quia contra Cantuariensis sedis dignitatem consilium Episcopo Exoniensi dedisset, ordine atque loco mouit. Tum iuramentum præscriptis quibusdam verbis concepit, quod a singulis eiusdem curiæ aduocatis deinde admissis præstitum & obseruatum est. Exoniensis autem episcopus appellationem suam quam ad papam contra Archiepiscopum interposuit sedulò prosequutus est. Sed cum suam conditionem non modò inferiorem sed duriorem esse perspexisset quòd rex Archiepiscopo adhæserat, appellatione deserta ad Archiepiscopum supplex confugit, & tam delictum suum quàm Archiepiscopi authoritatẽ, iurisdictionem et prærogatiuam agnoscens temeritatis & contumaciæ veniam, in quam cõsilio potius quàm iudicio se ductum fatebatur, impetrauit. Sarisburiensis autem Episcopus cum visitandus esset eosdem sibi spiritus, animũque resistendi Archiepiscopo sumpsit, sed in iure vt sibi visus est, cautius prudentiusque egit. Cum enim Archiepiscopum sola Vrbani papæ authoritate

Regist. Courtnay. fol 86.

ad visitandum suffultum putaret, Vrbano mortuo a Bonifacio suo successore pro se ac suæ diocæsis subditis priuilegium ne Vrbani literarum authoritate visitarentur impetrauit, ratus Archiepiscopalem & Metropoliticam authoritatem atque iurisdictionem nisi papa subueniente haud valere. Sed Archiepiscopus & in iure peritior, & vsu atque experientia certior, & in aula, romanaquè curia gratiosior, cum ad eum in mancrio de Croidon. *cum papali priuilegio quo se a visitationis iure eximi putabat, Sarisburiensis Episcopus venisset, statim decretum suũ interposuit, ac coram tabellione actis insinuauit se Sarisburiensem episcopum eiusquè totam diocæsim authoritate Metropolitica visitaturum. Deinde episcopum edicto ac mandato suo publico monuit, vt Metropoliticam visitationem, de Vrbani papæ concessione nec verbum nec mentionem faciens in ecclesia sua cathedrali Sarum statuto & præfixo die subeat. Eo die Episcopus inani priuilegio imprudenter securus abfuit, & ab inchoata Archiepiscopi visitatione tanquam ab illato sibi suisquè subditis granamine sæpius appellauit. Archiepiscopus non eadem moderatione huius contumaciam qua Exonienſis Episcopi tolerauit, sed statim eundem excõmunicauit. Deinde eundem de periurio & contemptu postulauit, quòd a subiectione quam Cantuarienſi Archiepiscopo in consecratione iureiurãdo promiserat, priuilegijs obtinendis & appellando recesserat. Sarisburienſis Episcopus hac assidua seueritate, & recenti exemplo confratris sui Exonienſis Episcopi deterritus, cũ in iure succumbendum sibi fuit appellationibus renunciauit, & clarissimo viro Comite Sarisburienſi alijsq; nonnullis exorantibus cum se subiecisset Archiepiscopi in gratiam receptus est. Tum visitationem Archiepiscopi quietus & pacatus subijt, nec inde vsq; quisquam suffraganeorum visitationis iure cum Archiepiscopo luctatus est. Reliquas tunc diocæses sine molestia visitauit. In Lincolniensi solũmodo a visitatione quorũdã Monachorũ gratia & intercessione Abbatis Albanensis Oxonij cessauit. Ita visitatione peracta aliquantulũ conquieuit.*

Regist. Courtnay. fol. 146.

Walsingham.

Hoc anno exorti sunt effrenati quidam & audaciores clerici, qui sibi licere affirmabant nouos præsbyteros atque clericos more pontificum creare, & sacros ordines celebrare. Eademq; se in ecclesiastica administratione potestate præditos asserebant qua Episcopi. Itaq; multis manus non dicam sacras sed temerarias imponebant, qui eodem fastu arrogantiaq; ducti eandem ecclesiastica potestatis æqualitatem sibi cum summis pontificibus communem vendicabant. Anno autem sequenti illud cõtra papales prouisiones statutum renouatum est, quod toties latum & repetitum, quia siue papæ dolo ac põtentia, siue clericorum amentia obseruatum non est, grauiori pœna sancitum est, vt qui huiusmodi prouisiones procurarent, tanq; rebellionis rei carceribus includantur. Tum rex edictum in toto regno proposuit vt Angli qui in curia Romana beneficia sibi a papa conferri procurabant redirent. Quo accepto Romam desexunt atque reuertũtur. Papa verò cõmotus quod ab Anglis qui sua limina maximè frequentabant esset desertus, Abbatem quemdam callidum in Angliam celeriter proficisci iussit, vt & causas Anglorum discessionis exploraret, & Angliæ regem in Gallum commoueret. Is subdolus regem conuenit. Papæ salutem regi dicit, eius beneuolentiam exponit, mirari se multum ait cur illa iura de prouisionibus, quare Impedit, & Præmunire facias, ac huiusmodi in Romanæ ecclesiæ præindicium ac detrimentũ lata permittantur, petit vt abregentur. Si id proceres ægrè ferant non de rege sed de papa quærantur. Tum Gallum Antipapæ fauere,

Thom. Otterburn.

An. 1391.

&

& eodem fœdere iungi, suadet vt rex eum bello petat, fore vt Gallus succumbat, quia papa eum excommunicaturus, eiusq; regnum interdicto suppositurus est. Hæc abbas papæ nuncius. Rex verò petijt vt donec Parlamentum conuocetur in Anglia maneat. Id Abbas haud grauatè fecit multis clericorum donis muneribusq; delinitus. Parlamento conuocato interrogatum est vt illa contra papales prouisiones & similia iura tollantur, cui tam milites parliamenti atque Burgenses quàm proceres restitere, hoc solùm in honorem papæ tolleran-
tia indultum est vt papales prouisiones per regis gratiam ad proximum tantum Parlamentum ratæ sint. Circa hæc tempora mirum in modum creuit eo- An.1395.
rum numerus qui Wicklyffo assensi sunt, vt non modò plebs sed nobiles procereſq; regni existimabantur his opinionibus imbui quas Wickliffiani prædicabant. Multaq; in opprobrium & dedecus Episcoporum atque cleri dicta edicta, scripta ac diuulgata sunt, quæ vix comprimi authoritate regia potuerunt. Tho. Walſ.
Id scriptores episcoporum ignauiæ atque socordiæ tribuunt quos sciunt quæ sua fuerunt, non quæ Iheſu Christi quæsiuisse. Ipse Archiepiscopus & si Ecclesiasticas opes annuis solutionibus indies exhauriri senserat, tamẽ obtinuit a papa vt suæ prouinciæ clerus de singulis. 20. s. quatuor denarios sibi soluant. Hanc licentiam papæ Archiepiscopus Eboracensis & episcopus Londinensis executi sunt, Lincolniẽsis autem ab hoc tributo ad papam appellauit. Qua appellatione pendente Archiepiscopus postquàm quindecim annis. 11. mensibus & biduo sedisset pridie Cal. Aug. apud **Maideſton** *obijt. Vbi demolito veteri opere collegium sæcularium sacerdotum extruxit ac fundauit. Tum ecclesiam de Mepham collapsam ad vsus infirmorum fratrum redintegrauit, iuxtaquè eum quatuor nouas ædes extruxit. Ecclesiæ Cant. ad reparationem nauis ecclesiæ, clauſtri, & murorum mille marcas legauit. Item imaginem argenteam & deauratam Trinitatis cum sex Apostolis circumstantibus ponderis. 160. li. Album vestimentum cum sex capis, viride vestimentum cum. 7. capis, librosquè permultos. In ecclesia Cantuariensi iuxta feretrum Thomæ Becket ex australi parte sepultus iacet.*

60 Thomas Arundel.

Cantuariensis ecclesia a monachis, fratribus, ac plebeis clericis tot sæculis pene vsucapta, a nobilibus tandem & illustribus viris occupata est. Nam mortuo Willihelmo Courtenay cuius Archiepiscopatus tranquillè et quietè transactus est, Thomas Arundel origine ac ge- Arch.
neris claritate pari, sed dissimili diuersaq; fortuna successit. Hic patrem habuit Arundelliæ Comitem, & adolescens theologiæ deditus clericali ordine initiatus gessit Archidiaconatum Taunton. Tum cum subdiaconus tantum esset ad Eliensem episcopatum electus, inde ad Eboracensem Metropolim, ac demum ad Cantuariensem prouisione papali peruenit. Cuius prouisionis bulla. 11. Ianuarij Cantuariæ publicata An.1396.
est. Deinde D. Henricus Chillinden Cantuariensis prior crucem Archiepiscopalem in ecclesia Westmonasterienſi rege ac proceribus præsentibus vsitata illa

& concepta verborum formula quam in Wilhelmo Courtnay supra retulimus tradidit. Et decimo Februarij proximo ab Wilhelmo Wickam Wintoniensi Episcopo pallium accepit. Tum Cantuariam profectus 19. eiusdē mensis magnis sumptibus & solita magnificentia intronizatus est. Eo die cleri synodus Londini conuenit. Quam Edmundus Stafford Exoniensis Episcopus Regni Cancellarius, ad finem eius mensis prorogauit. In hac synodo scholares Oxonienses querelam contra Thomam Hyndman vniuersitatis Cancellarium, & Nicholaum Faux eius commissarium proposuerunt. Quòd exemptionis iura quibus ab Archiepiscopali & Episcopali iurisdictione vniuersitas fiat immunis a papa impetrassent, non modò in Metropolitani & Ordinarij, sed in ipsius vniuersitatis præiudicium atque grauamen. Quod priuilegium seruitutis potius quàm libertatis instar esse docebant. Cum enim antea si iniquis Cancellarij aut Procancellarij imperijs opprimerentur, aut iniurijs afficerentur, appellationibus & Archiepiscopali æquitate subuenitum eis fuit, nec in vnius potestatem redacti, a quo nec permissa esset prouocatio, nec superioris iurisdictione possit coerceri, quasi perpetuæ seruituti subiacerent. Itaque ab Archiepiscopo petierunt vt quoniam suam in eos iurisdictionem agnoscerent, & antecessoris sui Willihelmi Courtney moderationem atque prudentiam, cum Academiam Oxoniensem tam in capite quàm in membris visitaret experti essent, vt ea a Cancellario eiusquè commissario procurata priuilegia rescinderet. Quibus ipsi interposito ad id Michaele Sergeaux iuris vtriusque doctore legitimo procuratore expressè atque publicè in synodo renunciarunt. Eam renunciationem Archiepiscopus ratam habuit, & exemptionis Oxoniensis priuilegia irrita & inania iudicauit. Tum Cancellarius quasi furore actus, petulanter ac immodestè se abdicauit magistratu, synodoque sine venia discessit, sed Archiepiscopus eum edicto reuocauit, eiusquè proteruiam atque audaciam repressit. In eadem synodo Doctores Oxonienses quasdam Iohannis Wiclyffi opiniones exposuerunt, quas synodus condemnauit, synodo autem dimissa Archiepiscopus statuta quædam pro curia de Arcubus condidit, deinde totam pene prouinciam visitando lustrauit. Londini veterem quandam de soluendis decimis constitutionem a Simone Nigro Londinensi quondam episcopo latam renouauit. Ea constitutione cautum est vt parochiani singulis diebus dominicis atque Festis denarij quadrantem parochæ offerant, nec non tantundem ex singulis redditibus. 10.s. In tota autem visitatione causas & querelas omnium prouincialiū, suspensa ordinariorum iurisdictione audiuit, atq; definiuit, visitationemq; in nonnullis diocæsibus anno amplius prorogauit, eaq; finita causas ad se ante delatas non ordinarijs sed alijs a se constitutis commissarijs, a quibus iuramenta suæ iurisdictioni parendi exegit delegauit. Tota visitatione completa Richardus Rex Parliamentum Londini tenuit post octauas natiuitatis S. Mariæ, ad quod cōuenire iussit omnes dominos sibi adhærentes cum armatis & sagittarijs, ac etiam homines comitatus Cestriæ (vt inquit Thomas Otterburne) ad vallandum latus suum, quorum tutelæ Rex se totaliter commisit. In quo Parliamēto Dux Glocestriæ, & Comes Arundellia, frater Archiepiscopi, nec non Comes Waruici læsæ maiestatis atque proditionis condemnati sunt. In eo Parlamento cum Archiepiscopus (vt in Wilhelmo Courtnay supra commemorauimus) dum de pœnis capitalibus ageretur abfuit, proscriptus, & exilio mulctatus est. Dati ei sunt quadraginta dies, quibus s

T. Otterburn.

An. 1397.

non

non exiret patria, capite plecteretur. Is Romam profugit, & in maxima vixit gratia cum Bonifacio Papa, qui ad regem scripsit vt tam illustrem nobilemque præsulem in pristinam gratiam ac dignitatem restitueret. Sed tum nihil proficeret Bullis ac verbo tenus eum ad S. Andreæ Archiepiscopatum in Scotia transtulit, & multis Ecclesiasticis dignitatibus in Anglia eum inuito rege prouisionis titulo locupletare statuit. Quod cum Rex accepisset, ad Papam acerrimè in Archiepiscopum inuectus his verbis scripsit.

¶ Literæ Regiæ ad Episcopum Romanum aduersus Thomam Arundell.

Thomas proditionis nõ expers nostræ Regiæ maiestati insidias fabricauit, pro cuius demeritis immo potius inexplicabilibus maleficijs æternum solum est passus exilium, qui pati potius debuit & merita proditoris supplicium, vnde dei reuerentia fuit propicia nostra maiestas regia, de quo dolet eadem regia celsitudo, dolent etiam & mirantur omnes & singuli regni nostri. Cum iam intelleximus eundem Thomam ad vestræ sanctitatis præsentiam euocatũ, & talibus consolatorijs sermonibus ipsum vt dicitur animastis, quod ad eadẽ beneficia vel maiora infra nostrum regnum vel saltem in partibus nostræ ditioni subditis se credit verisimiliter promoueri, & in hijs & in alijs sedis Apostolicæ communiri. Quod quàm directè & immediatè contra statum nostrũ & regni nostri pacificam gubernationẽ, ac manifestum periculum quod silentio præterimus tenderet, vita nostra comite nullatenus tollerabimus, & si totus mundus ad hoc quomodo libet consentiret. Nouimus etiam hunc hominem ad medullas, nouimus eius animum (impatientem quidem pacis cuiuslibet) qui ad inueteratas imaginationes nobis suspectissimus totam intentionis suæ congeriem & si non publicè, tamẽ per fuscata velamina si liberum ad partes nostras poterit habere recursum inter nostros ligeos deriuabit. Prauideat igitur sancti apostolatus vestri discretio ne hac parte tale præiudicium contra mentem præsertim nostram & conscientiã vobis quod tum vix credere possumus inferatur, per quod inter sacerdotium & regnũ scandalorum materia valeat exoriri, quæ forsan tam leuiter sopiri non poterit, sicut ex causa inhonesta inconsultius generari, vt enim plano non ficto sermone loquamur, amicus autem nobis beneuolus esse non poterit qui notorijs inimicis dextras exhibet siue confert. Alibi namq; si vobis placuerit satis sibi prouidere poteris, dum tamẽ nostro manum nõ intingerit in catino. Quod nim in partibus a nobis distantibus & remotis sibi prout vobis placuerit prouideatis, regia maiestas æquanimiter poterit tollerare. Hanc quæsumus materiam cordi teneriter commendetis, prout volueritis quod regia deuocio ad vestræ voluntatis beneplacita vehementius accendatur. Et sic nec Papa nec Cardinales valebant nec audebant regiæ maiestati contra venire. Sed Thomæ Waldane tunc London. Episcopo & thesaurario Angliæ ad instantiam regis concessit Papa successionem sedis Cantuariæ.

Hæc ex continuatione Polichronic. in anno Rich. 2. circa an. Dom. 1397.

Quibus literis Papa deterritus, non modò Thomam Arundell non promouit, sed Rege postulante Rogerum Walden Eboracensem Decanum & Londinensem Episcopum Cantuariensem Archiepiscopum creauit. Hic toto

tempore quo Thomas exilio mulctatus peregrinatus est, se pro Archiepiscopo gesßit, synodos celebrauit, constitutiones nonnullas prouinciales tulit, inter quas vna de obseruandis ferijs inter eas adita est quas Wilhelmus Lyndwoode congesßit & diuulgauit. Tum Papa postquàm regi in Rogero Walden promouendo placuisse atque gratum fecisse visus sit, cœpit prouisoriam suam potestatem in creandis & transferendis Episcopis declarare. Iohannem Lincolniensem Episcopum ad Episcopatum Cestriæ tunc vacantem transtulit. Lincolniensem Episcopatum Henrico Beuford Iohannis Lancastriæ ducis ex Katherina Swinford filio vt sibi ducem deuinciret contulit. Sed Lincolniensis cedere potius quàm tam ambitiosam pati translationem maluit. Itaque ea spreta ingressus Monasterium Cantuariense cum Monachis reliquum vitæ curriculum peregit. Eo itaque cedente frater quidam prædicatorum qui regis confessor fuerat a Landauensi Episcopatu ad Cestrensem translatus est. Rex cum animaduerteret papam absoluta quadam & effrænata in sui regni Episcopatibus disponendis vti potestate clerum conuocauit, & ab his quæsiuit. An Papa liceret arbitrio atque voluntate sua quoscunq; vellet creare atque transferre Episcopos. Clerus cui tum nephas fuit de Papæ potestate detrahere aut dubitare, regijs interrogatis directè non respondit. Sed suasit vt Rex quasi cleri populiquè sui regni supplicationibus instigatus papam suis literis rogaret, vt a talibus translationibus collationibusq; pro commodo Ecclesiæ Anglicanæ desisteret. At Rex accepto tam pusillo & inerti a clero responso in papam motus iurauit. Quod si Papa in hoc negotio constanter clerus restitisset, se in eorum auxilium regiam manum admouisse. Venit ad Regem eo tempore Petrus de Bosco Aquensis Episcopus Papæ nuncius, egitquè vt Rex permitteret suis subditis a Papa beneficiorum prouisiones acquirere, & statuta contra prouisores, breuiaquè de quare impedit, & præmunire facias reuocaret. Sed Rex ob populi procerumq; potestatem qui contra vehementer niterentur id ne sua quidem esse potestatis respondit. Itaque eum re infecta dimisit. Hoc anno Romæ repertus est thesaurus Helenæ matris Constantini primi Christiani Cæsaris in numis aureis Helenæ effigie percussis. Huius thesauri magnitudine Papa capitolium & castellum S. Angeli Romæ construxit. Sub hac tempora Rex Iohanne Lancastriæ duce mortuo Henricum eius filium ac hæredem, quem antea in Hiberniam relegasset perpetuo dãnauit exilio, & ipse multis pecunijs magnisquè copijs collectis ad supplicium de Hibernis sumendum qui Marchiæ Comitem trucidassent profectus est. Interea Henricus dux Lancastriæ se cum Thoma Arundell Archiepiscopo & eius nepote ante interempti comitis Arundelliæ filio in mutuo exilio se coniunxit. Qui coniunctis & comparatis copijs Angliam ingrediuntur, & primò Wilhelmum Scroope Thesaurarium aliosquè regis consiliarios, quorum improbis suasionibus, & se proscriptos & multa a rege perperam ac in reip. detrimentum gesta cognouerant, Bristoliæ captos securi feriunt. Rex nunciata hac turba in Angliam festinat. Interim dux Lancastriæ grandẽ exercitum sexaginta millium conflarat, & omnium pene animos a rege tantis tributis alienatos, sibi conciliarat. Rex in his angustijs non minus armatam hostium vim q̃ suorũ fugam & defectionem pertimescẽs petijt cum Thoma Arundel Archiepiscopo quem in exilium miserat atque proscripserat colloquium. In eo colloquio, regno cedere se paratum ait si vita securitas sibi fiat, victusq; reliquo vitæ spatio honorificus suppeditetur. Eaquè conditione

An.1398.

Thom. Walsi.

An.1399.

ditione se reddidit in Ducis Lancastriæ potestatem. Tum Bonifacius Papa cũ regem a duce Lancastriæ superatum acceperat, Rogerum Walden tanquàm inuasorem atque prædonem de Archiepiscopali celsitudine postquàm eam duobus annis occupasset deiecit, eò quòd præsumpserat ascendere cubile vineæ patris sui, restituitq; per literas bullatas in Archiepiscopatum Thomam Arundell, totiusq; rei crimen atque odium in regem & Rogerum Walden a quibus deceptum se ac circumuentum conqueritur conuertit. Posteà cum Richardus Rex Eborac. Archiepiscopo & Herefordensi Episcopo procuratoribus suis cõstitutis in Parliamento sese regno abdicasset, eaquè abdicatio omnium in Parliamento præsentium apertis votis ac suffragiis rata esset, Henricus Lancastriæ Dux regnum hæreditatis proximitate illico in Parliamento vendicauit. Cui ab omnibus assensum est. Tunc ab Archiepiscopo Thoma Arundell manum eius dexterã tenente ad regale solium ductus in eoquè collocatus est, & Archiepiscopus sumpto hoc scripturarum themate. Vir dominabitur in populo eius, magnanimitatem ac virtutem in Parliamenti concione laudauit. Deinde eundem Westmonasterij die Lunæ in quo Edwardi regis confessoris commemoratio celebrabatur, in frequentissimo omnium ordinum vndiquè applaudentium cœtu coronauit. Ac dum Parliamentum Westmonasterij habitum est, Thomas Archiepiscopus in Ecclesia Paulina Synodum celebrauit. Ad eam Northumbriæ & Westmerlandiæ Comites a Rege missi sunt. Qui clero indicabant non se ad pecunias exigendas a rege venisse, sed vt regis in clerum & Ecclesiasticam libertatem beneuolentiam declararent. Qui omnes Ecclesiæ immunitates regia potestate tuiturus est, & hæreticos sibiquè aduersos quorumcunque his quibus clerus optaret supplicijs affecturus. Itaque petijt vt pro sua regniq; salute preces assiduas effundant Domino. Archiepiscopus cleri nomine magnas vicissim regi reddit gratias, petijtq; vt authoritate regia papales prouisiones & præuentiones tolleret, quibus effectum vt viri docti in Academijs studentes, cum præmia indignis & ambitiosis ea Romæ quærentibus darentur, studia desererent, & inscitia doctrinam expelleret. Eius se mali remedium inuenturum Rex pollicitus est. Rogerus autem Walden sede Archiepiscopali motus in Episcopali ordine & charactere priuatus aliquandiu in luctu gemituq; sine Episcopatu vlloue publico administrando munere delituit. Tandem Cantuariensis Archiepiscopi benignitate ad Londinensem Episcopatum promotus primo suæ consecrationis anno obijt. Multi deinde vno alteroq; anno in regem intestini motus facti sunt. Quibus sedatis Rex viduam Iohannis de Montefracto ducis minoris Britanniæ quondam vxorem sibi matrimonio coniunxit. Ea a Cantuar. Archiepiscopo Westmonasterij regi nupta & coronata fuit. Post quas nuptias orta est alia noua quorundam procerum in regem coniuratio, qui vt vulgus commouerent, & ad res nouas moliendas accenderent, Richardum regem regno inuitum & coactum cessisse, sed tamen superstitem esse, atque bellicas vbiquè copias ad recuperandum regni ius parare fingunt. Quibus captis, vltimoq; supplicio affectis, & deposito tumultu Parliamentum Londini congregatum est. Tum clerus Archiepiscopo iubente in Synodum eodèm conuenit. Inchoata Synodo Northumbriæ, Westmerlandiæ, ac Worcestriæ Comites, & Thomas Herpingham Camerarius Angliæ ingressi Synodum regias angustias & necessitatem exponunt, opem a clero postulant. Paucis inde diebus clerus bonorum decimam pollicetur, & a rege in Parliamento pro clericis

Verb. Walf.

Th. Walsingh.

Arch.

An. 1400.

An. 1403.

Walsing. Arch.

An. 1404.

Vide stat. an. 4. H. 4. cap. 3.

ricis laicali seu regio foro conuictis statutum ferri obtinuit. Tum Archiepiscopus constitutionem Simonis Islippe de clericis conuictis ante commemoratam obseruari præcepit, & quosdam Londinenses Wicliffianas opiniones vt hæreticas detestari, atque abiurare compulit, conciliumq; statim dissoluit. Atque anno sequenti repetita iterum synodo, alteraq; decima a clero regi præstita est.

Tho. Walsi.

Sed Milites & Burgenses Parliamenti cum præstare iuxta suas copias atque facultates regi nollent, clerum tanquàm omnium hæreditatum, bonorumq; inuasorem & possessorem accusarunt, a quibus nisi temporalia subtrahantur non posse lacios regijs necessitatibus subuenire ostenderũt. Quibus respondit Archiepiscopus, clericos semper regi amplius multò quàm laicos, sæpiusq; Decimas quàm hos Quintas decimas regi persoluisse. Tum etsi abessent Abbacia clerici, tamen suos colonos atque famulos regi in omnibus bellis atque prælijs pari aut maiori numero quàm laicorum adesse, ac insuper nec domi otiosos esse cum pro regis regniq; sui incolumitate bello atque pace quotidianas preces agerent.

Et cum hæc prolocutor militum vultu vocequè prætendisset publicè se preces Ecclesiæ paruipendere: iam, inquit Dominus Cantuariensis, video manifestè quorsum tendit regni fortuna, exclusis vilipensisq; suffragijs quibus diuinitas placari solet. Certe nunquam fuit diu regnum stabile quod vacauit a precibus & deuotione. Attamen tu qui vilipendis cleri religionem, ne te putes impune direpturum Ecclesiæ possessionem. Erat autem prolocutor miles, dictus Iohannes Cleyne, qui vt fertur, militiam sortemq; Christi deserens, in sortem martis apostatando transierat. Nam, pro vt dicunt, Diaconus fuerat ordinatus, nulla tamen, vt resiliret dispensatione licentiatus. Archiepiscopus inter hæc regem nutantem considerans, surrexit genuflexo coram rege, rogauit vt attenderet primitiuum propositum suum, quod cuilibet seruaret iura propria pro posse suo, attenderet & iuramentum quod non inuitus præstiterat, videlicet quod Ecclesiam ministrosq; eius honoraret, foueret, & manuteneret, attenderet & periculum iuramenti sui, dedecus violati, & Ecclesiam gaudere permitteret suis priuilegijs & libertatibus quibus gauisa est antecessorum suorum temporibus, vereretur offendere Regem per quem reges regnant, vererentur & censuras quas incurrunt qui res Ecclesiasticas deprædantur, quo omnes constat excommunicationis sententia innodari. Hijs a Cantuariensi prolatis, Rex præcepit ei repetere sedem suam asserens voluntatis suæ fore, Ecclesiam in adeo bono statu dimittere sicuti eam inuenerat vel potius meliori. Archiepiscopus concionatus militibus dixit: vos inquit & vestri similes consilium dedistis domino nostro regi moderno, & antecessoribus suis vt confiscarent bona cellarum quæ Gallici vel Normanni possederunt in Anglia, dicentes ei per hac diuitias accumulandas in magna copia, & quidem pro vt valent multa fului metalli millia, sed tamen constat hodie regem non esse ditiorem dimidia quidem marca, vobis vel extorquentibus vel emendicantibus de manu sua, & vobismet appropriantibus dicta bona, vnde potest conuinci vos non pro regis vtilitate, sed pro vestra cupiditate temporalia iura petere. Quia proculdubio si rex (quod absit) vestro satisfaceret execrando proposito, non esset opulentior vno quadrante sequenti anno.

Verb. Walsi.

Post hæc Archiepiscopus Cantebrigiensem Academiam iure Metropolitico visitauit, multaq; Collegiorum statuta ordinauit, prauas consuetudines deleuit, facinora scholarium castigauit, & cum visitationem remisit, omnia

An. 1405. Arch.

quæ

quæ sibi in visitatione detecta fuerunt, causasq; de quibus cognoscere ac inquirere cœpit suæ iurisdictioni reseruauit. Reliquos Archiepiscopatus sui annos in synodis celebrandis, hisq; coercendis qui Iohannis Wiclyffi dogmata sequuti sunt transegit. Neq; enim vllus eo Archiepiscopo sine synodo et concessione subsidij efluxit. Anno autem consecrationis sue. 10. cum & regni Cancellarius constitutus & in regis legatione missus esset, Henricum Bewford Wintonien sem episcopum qui Willihelmo Wickam succesit vicarium se absente generalem cõstituit. Is eo anno synodũ Londini cõuocauit, regique decimam & subsidiũ concedi impetrauit, postea eidem synodo papalis quidam quæstor accessit, multaque papæ tribui voluit, quæ a clero denegata sunt. Proximo anno cum Gregorius duodecimus electus esset papa, eique Petrus de Luna quibusdam Cardinalibus assentientibus se opposuisset, & papa Benedictus diceretur Archiepisc. clerum Londini rege ipso præsente conuocauit, suasitq; vt dum confligerent ac digladiarentur inter se papæ, tributa Romanæ curiæ pendi solita in regis custodia ac sequestro ponerentur. Cui a rege atque clero assensum est. Illud decretum in populi concione proximo die dominico ad crucem Paulinam publicatum est, tum legati ad Romanam curiam missi sunt Wintonien sis episcopus, D. Scroope, & Cantebrigien sis atque Oxonien sis Academiæ Cancellarij, qui nunciarent colluctantibus papis nisi alteruter papatum deponeret, neutri deinceps Anglos quicquam præstituros. Ac ne gemini papæ rem Romanam pessundarent, concilium generale Pisis in Hetruria conuocatum est ad quod a synodo Robertus Sarisburien sis, & Henricus Chicheley Menenen sis episcopi cum Priore Cantuarien si cleri procuratores constituti atque missi sunt. In eo concilio Cardinales amotis confligentibus illis & gannientibus papis nouum elegerunt, quem Iohannem. 23. appellarunt. Legatis autem ad concilium emissis Archiepiscopus in ea synodo iura quædam quibus tam Cantebrigien sis quàm Oxonien sis Academiæ tenerentur cõdidit, quæ in publicatis constitutionibus continentur. Nam & Richardus rex Thomæ Arundel Cantuarien si Archiepiscopo antequàm in exilium iret, vtrasque Academias, etsi (vt ante diximus) exemptionem priuilegio clam a papa obtinuissent subiecit, & obtenta priuilegia non minus Archiepiscopali quàm regiæ authoritati præiudicialia, ideoque rescindenda decreuit! Wiclyffianorum numerus indies iam adauctus est in quos Archiepiscopus atque clerus summa crudelitate sæuire cœperunt. Quam quidem ad rem totius cleri synodus Londini conuenit, & Wiclyffiana dogmata iterum condemnauit. In eis dogmatibus Iohannes quidam Badby Wigornien sis diocæsis sutor vestiarius suasus constanter perseuerauit. Hunc Wigornien sis episcopus primò in sua diocæsi hæresis condemnauit, posteaquè ad hanc synodum duxit. Ibi Archiepiscopus eum de dogmatibus an ea vera crediderat interrogauit. Is ingenuè & audacter confessus, abduci ab eorum fide atque suasione noluit. Itaque Archiepiscopus Wigornien sis episcopi sententiam in eum ante latam confirmauit. Eumq; Duci Eboracen si, & Wintonien si episcopo regni Cancellario Dominoq; Roose rotulorum custodi qui synodo interfuerunt tradidit, a quibus ad regem ductus eius præcepto carnificinæ commissus, & in fabrorum ferrariorum campo igne crudeliter crematus est. In hac Wiclyffianorum cœde atque vastitate Henricus quartus obijt, eoquè mortuo Henricus quintus eius filius suscepto imperio Londini idibus April. ab Archiepiscopo Cantuarien si coronatus est. Posteaq; cum episcoporum crudelitas mactatione atque clade infimorum satiari non poterat,

An. 1411.

Arch.

An. 1412.

An. 1413.

Vide regist. Morton, fo. 114

An. 1414.

Arch. Walsingham.

in nobilibus potentioribuſquè expleta eſt. Nam in hac immani atque fera ſæ-
uitia creuit eorum numerus qui Wiclyffo aſſenſi ſunt. Ex eo numero fuit vir
nobilitate & agnatione ſua, atque affinitate clarus Iohannes Oldcaſtell, quiquè
cum Domini Cobham hærede atque filia contraxit nuptias, ex eaquè gente ac
Arch. Walſing. *familia Dominus Cobham appellatus eſt. Wiclyffiani quos tunc lollardos ap-*
pellabant in libellis famoſis quos in valuis eccleſiarum lociſquè publicis propo-
ſuerunt affirmabant centum hominum millia ſuæ ſectæ adhærere. Ex hoc fa-
cto cum motus & perturbatio reip. timeretur, & de huius Wiclyffianæ multi-
dinis ducibus inquiretur, Iohannes D. Cobham qui fauere illis plurimum vi-
ſus eſt, in diſcrimen atque dubitationem adductus eſt. Qui naturæ ſuæ inge- 10
uitate cauſæquè integritate fretus, cum de eo quæreretur nihil celauit. Itaque
ſynodo Londini congregata Archiepiſcopus conſilium cum ſuffraganeis capit
quibus modis contra Iohannem D. Cobham in hoc negotio agere oporteat. Regi
Walſingham. *enim non minus nobilitate quàm virtute atque probitate ſua charus fuit, &*
ſydonalia Archiepiſcopi decreta quibus Wiclyffiana dogmata damnata fuerunt
contempſit atque deriſit. Igitur Archiepiſcopus regem primò conuenit, ei diſcri-
men atque periculum huius euenturi mali exponit, Iohannem D. Cobham gra-
uiſſimè accuſat. Rex virum nobilem ſibiquè chariſſimum præſenti periculo ex-
ponere noluit, rogauit Archiepiſcopum vt inquiſitionem differret, ſeſe enim
cum eo acturum, vt ab illis opinionibus reuocaret, ſed cum neq; proficere quic- 20
quam ſuadendo rex potuit, et indies ab epiſcopis interpellaretur virum clarum
ſibiquè familiariſſimum Epiſcoporum poteſtati & carnificinæ permiſit. Ar-
chiepiſcopus itaque eum edicto in eccleſia cathedrali Roffenſi propoſito ad ſyno-
dum citauit. Qui cum comparere noluit excommunicatus & regis mandato
Roberto Morley milite turris Londinenſis cuſtode apprehenſus & ad carceres
ductus eſt. Tum ſæpius examinatus ab Archiepiſcopo, Romani pontificis pote-
ſtatem, Romanaquè inſtituta ritus & ceremonias execratus eſt, cumquè in ea
In conſtitut. An. dom. 1406. Articulo 7 *ſententia conſtanter perſtitiſſet ab Archiepiſcopo tandem hæreticus pronuncia-*
tus atque condemnatus eſt. Ac paulò poſt a patibulo cathenis pendens crudeli
flamma ſuppoſita crematus obijt. Multiquè eum ſequuti ſimilem necem forti- 30
ter pertulere. In ea etiam ſynodo multi falſarij qui papales bullas & ſigilla con-
finxerunt, & adulterarunt deprehenſi ſunt. Clerus autem poſtquàm D. Cob-
ham condẽnaſſent, in ſynodo decreuerunt, ne ſacræ ſcripturæ in Anglicanam
linguam verterentur.

Atque vtinam dum tam impiam legem generalem tulit Archiepiſcopus
Oxoniæ, meminiſſet ſaltem illius ſermonis quem in Annæ Reginæ funere
Weſtmonaſterij de laudibus eius habuit, cũ eſſet Cãcellarius regni et Archiepiſ.
Eboracen. quæ reginaobijt. Anno. 1394. Quã non alio nomine magis landa-
uit, quam quòd quamuis aduena eſſet atque peregrina nempe Bohemica & ſo-
ror Wincelai regis Bohemiæ & coniunx Ric. 2. tamen quatuor Euangelia in 40
Anglicam linguam verſa & doctorum commentarijs declarata aſſiduè medi-
Ex lib. Wigor. *taretur. Vt quod in tam nobili fœmina, regiaquè coniuge commemoratione ac*
præconio dignum duxit, in cæteris tam execranda pœna ſententiaquè non
vetuiſſet. Sed cum in eadem concione funebri, a tam piæ reginæ ſacris literis
dicta laudibus ad reprehendendã Prælatorum atque clericorum ſocordiã &
ignauiam in propagando Euangelio transijſſet, nec minus ſe qui tunc regni
Cancellarius fuit quàm alios mundanis negotijs deditos, & a paſtorum vigi-

lantia

lantia curaquè auersos acerrimè increparet. Multi hæc verba quæ adspeciem & vsurpationem veritatis simulatè dixissent, facetè ludentes affirmabant si Cancellariatus munere, aulicisq; negotijs relictis dare se totum Euangelio vellet, ac perinde faceret vt prædicaret, nunquàm emissum a quoquam sermonem meliorem. Sed quia ea dixit, a quibus eum fuisse alienissimum, & ambitiosè actæ vitæ, & legum nefariè crudeliterquè latarum inconstantia declarat, detraxit sibi suaquè orationi fidem, ideoquè postea cum peruenisset ad sedem Cant. iram dei in fine vitæ sensit: quippe (vt scribitur) læthali morbo correptus ita faucibus atque lingua ligatus est vt nec deglutire, nec fari poterat, atque tandem mutus, fameq; enectus obijt. Quod diuinum ei illatum supplicium iustum fuit, vt qui verbum diuinum salutarem Christianorum escam nunciari vetuisset, is eiusmodi inedia periret. Annis septendecim, vnoquè mense sedit. Sepultusquè in boreali parte nauis ecclesiæ Cantuariensis iacet. Nulla in re magnificum se ostendit. Sed ingressus Archiepiscopatum campanile condidit Cantuariæ, & more rituquè pontificio campanas quinque nominibus impositis consecrauit. Primã Sanctam & indiuiduam Trinitatem, alteram virginem Mariam, tertiam Angelum Gabrielem, quartam sanctum Blasium, quintam Iohannem Euangelistam appellauit. Thomas Gascon. in dictionario theologico.

61 Henricus Chicheley.

Lege (vt diximus) atq; sanctione iam diu ante contra Papales prouisiones lata, multisquè regum decretis, & cleri interceßionibus, procerumquè atque populi minis interpositis ne impetrarentur a papa episcopatuum & beneficiorum prouisiones, ea tamen adhuc impunitate ac licentia permissæ atque obtentæ sunt, ac si nullo iure vetari putarentur. Quæ regum conniuentia et permissio pontificiorum audaciam ita aluit, vt cum Monachi Cantuarienses auitam suam eligendi potestatem papalibus prouisionibus aliquot iam seculis suspensã & intermissam recuperare vellent, & a rege accepta venia Henricum Chicheley Menenensem episcopum ad Metropolitanam sedem postulassent, is electioni neque consentire, neque dissentire voluit, sed papæ arbitrio rem totam permisit. Papa verò Iohannes. 23. vt prouisionis vsucapionem teneret mordicus, nec ab ea desuetudine vlla aut contrarijs tollerandis actibus recederet, Monachis Cantuariensibus rescripsit Cantuariensis Archiepiscopatus collationem suæ prouisioni ante mortem Thomæ Arundel fuisse reseruatam, sequè irritum ac inane decreuisse quicquid ab hũ, aut alijs quibuscunque, in suæ prouisionis præiudicium fieret. Tum Archiepiscopatum eidem Henrico Chicheley prouisionis suæ prætextu donauit. Qui papa prouisionem admisit, eoquè titulo Archiepiscopatum ingressus est. Natus est Henricus Chicheley in oppido Heighamfeyris Northamptonensis comitatus, & Oxonij in iure ciuili ac canonico in collegio nouo a Willihelmo Wickam Wintoniensi quondam episcopo extructo institutus. Ibi Doctoratus gradu in vtroq; iure suscepto Sarisburiensem Archidiaconatum Arch. An. 1414. Thom. Walf.

chidiaconatum ab episcopo Sarisburiensi accepit. Tum multa regia negotia, munera, & legationes obijt, quibus prudenter & integra fide perfunctis, regis gratia ad Meneuensem episcopatum, deinde ad Cantuariensem Archiepiscopatum ascendit. Cui Archiepiscopatum gerenti Henricus Bewford Winton. episcopus pallium a papa missum. 29. mensis Iulij rege ac proceribus multis præsentibus honorificè tradidit. Deinde Archiepiscopus Archiepiscopatus prouentus semestri tempore quo Archiepiscopatus fuisset vacuus regi debitos, numeratis sex centum marcis redemit. Papa Meneuensem episcopatum, a quo Henricum Chicheley Cantuariam transtulerat, cuidam suo notario Anglo Archidiacono Surrey contulit, atque mox eundem notarium ad Licheseldiensem trã- 10
An. 1415.
stulit, deinde Meneuensem anno sequenti Stephano Pattrington Carmelitano fratri dedit. Omnesquè adeo episcoporum translationes & prouisiones authoritate papæ, spretis adhuc legibus & regum interdictis impune factæ sunt. Verùm magna & inaudita pene iam accidit huic papæ calamitas. Nam concilium generale in Constantia Germaniæ ciuitate, Imperatore electo & Cardinalibus id procurantibus ob dissidium inter duos (vt diximus) Antipapas quorũ vtrique papatum vendicabant componendum per orbem Christianum conuocatum est. Itaque synodus in Anglia Londini celebrata est, vt legati ac procu-
Th. Walsingh.
ratores ad concilium profecturi constituerentur. Comes warwicensis, Episcopi Sarisburiensis, Bathoniensis, & Herefordensis, cum Abbate Westmonasterij, & 20
Priore Wigorniæ hanc legationem obierunt. Ex his (vt diximus) papis vnus Gregorius duodecimus dictus est. Is cum impar esset alterius potentiæ, Roma profugit, & in Arragonia delituit. Hic in concilio abdicauit se ea conditione papatui, si Iohannes alter papa perinde cederet. Iohannes autem qui Romæ permanserat, & se pro papa palam gesserat, omnemquè illam papalem potestatem exercuerat, & emolumenta vberrima perceperat, ab Imperatore vt schisma tam diuturnum cessaret, ægre tandem inuitus et adductus abdicationem simulauit. Sed pridie quàm cedendum & renunciandum fuit clam nocte discessit, & in Austria a Duce perfugium quæsiuit. Motus hac perfidia & calliditate 30
Imperator eum armis insecutus, venatorio & fero vestitu amictum, & arcus ac sagittas breues gestantem tandem apprehendit. Eodemquè habitu adductum, concilio & frequentissimo Cardinalium cœtui exhibuit. Qui pastorem suum ferino habitu mutatum, lupum & prædonem ecclesiæ sententia lata iudicauerunt, & addixerunt carceribus. Vulgus eius bona tanquàm proscripta statim diripuit, quorum precium inestimabile pene fuit. Ipse auri argentiquè thesaurus. 75. librarum millibus censebatur. Quibus auditis in Anglia
Walsingham.
collecta & in Paulina ecclesia recondita donec hac inter Antipapas altercatio dijudicaretur, pecunia ruptis seris extracta, & regi ad vsus bellicos concessa est. In superiori autem Londinensi synodo Henricus Archiepiscopus postquàm Legati ad concilium decessissent de priuilegiorum & exemptionum viribus cepit 40
Walsingham.
diligenter explorare. Hoc a Monachis ita reprehensum est, vt dicerent nouum Archiepiscopum hoc initium suorum actorum fecisse vt bilem & amaritudinem suam declararet. Hæc verò synodus postq̃ clerus duas decimas regi cõcessisset, dimissa ac dissoluta est. Ac rex Henricus iam pecunijs omnibusquè bellicis copijs instructus exercitum fortem & inuictum in Gallias traiecit, vbi multis celeberrimis partis victorijs tandem prælio acri commisso in loco qui Agincourt appellatur, Gallorum exercitus superbissimo delectu, & diligentissi-

ma

ma conquisitione collectus pene omnis interijt, rege ipso cum septingenta proceribus captis, cæsis autem tribus Ducibus, quinque comitibus, & centum proceribus, armigeris ac militibus quatuor millibus sexaginta nouem. Gregarij autem milites quorum numerus non est relatus tanquàm pecora mactati sunt. Omnium quæ vnquàm facta sunt præliorum hoc secundissimum & glorioſissimum Anglis, calamitosissimum & ignominiosissimum Gallis fuit. Nam ex Anglis Edwardus Dux Eboraci, & Michael comes Suffolciæ, quatuor equites, & vnus armiger, militesquè viginti octo tantum cecidere. Capto itaque Gallo rex inclytis nobilibusquè secum ductis captiuis rediit in Angliam. Et An.1416. Arch.
altera ab Archiepiſc. celebrata ſynodo duas decimas a clero cum ſumma beneuolentia & gratificatione oblatas accepit. In hac ſynodo dies feſtus Iohanni Beuerlaco dedicatus eſt, & Abbates multi qui exemptionis prætextu abfuerunt, ſacris ab Archiepiſcopo interdicti, cum eius iuriſdictioni paruiſſent ſtatim reſtituti ſunt. Sinodoquè finita Archiepiſcopus Iohannem Wakering Nordouicenſem, Edmundum Lacy Hereforden ſem, & Iohannem Chaundler Sarisburienſem electos epiſcopos, dum papatu vacante prouiſiones ceſſarent, Londini confirmauit atque conſecrauit. Interea in concilio Conſtantienſi papis abdicatis Wiclyffiana dogmata condemnata ſunt. Tum Iohannes Hus, & Iheronymus Praghe contra fidem eis datam, quam concilium cum hæreticis non eſſe ſeruandam decreuit, crudeliter flammis combuſti. Quæ quoniam ſatis fuſè ab alijs explicata ſunt, hic ſuo tempore obiter attigiſſe nobis ſufficiet. His geſtis Walſing.
longa deliberatione habita Cardinalis de Columna electus papa prodijt. Cuius An.1417.
electioni Richardus Londinenſis epiſcopus, qui etiam damnato Iohanne Hus, antequàm flammis traderetur coram Imperatore & concilio latinè prædicauit, primum ſuffragium dedit. Hic papa in Sancti Martini feſto electus, ipſe Martinus dictus eſt. Ac poſtridie præsbyteratus, perendiequè epiſcopatus charactere ſuſcepto primam miſſam in Conſtancienſi eccleſia celebrauit. Huic miſſæ 140. mitrati interfuerunt. Poſtea in coronacionis ſuæ ſolemnijs Anglicis clericis plurimus honos delatus eſt. Namque Prior Sancti Iohannis de Clerkenwel in peragendo coronationis ritu papæ diadema tenuit. Deinde ei in prandio ſedenti ab eodem priore, & Abbate Sancti Edmundi miniſtratum eſt. Poſt prandium papa equo ornatiſſimè phalerato vectus, Cardinalibus, epiſcopis & abbatibus phaleratis etiam equis inſidentibus comitatus, ciuitatem Conſtantienſem tranſijt. Imperator in illa equitatione equum papæ frano pedes duxit. Quem Reges, Duces, Nobiles, Proceres, cæteriquè laici pedites ſequuti ſunt. Eam cleri elationem, et principum populiq; demiſſionem tam cæca tempora tulerunt. Ac Martinus papa in ipſo pontificatus ingreſſu iura ſua prouiſionum vſurpata cœpit exercere. Namquè Meneuenſem epiſcopum Stephanum ad Ciceſtrenſem, eiuſquè loco Benedictum Bangorenſem ad Meneuenſem ſedem trã-ſtulit. Tum eodem anno Henricus Cantuarienſis Archiepiſcopus Londini ſynodum conuocauit. In quam Dux Bedfordiæ qui rege in Gallico bello abſente Rempublicam adminiſtrabat ingreſſus, literas de Martino papa a Conſtancienſi concilio miſſas oſtendit. Quæ poſtquàm eſſent publicè recitatæ hymnis & litanijs cantatis noni papæ commemoratio celebratur. Tum regi bellum cum Gallis gerenti ſynodus decimas duas cõceſſit. In hac Synodo Rob. Gilbert ſacræ theologiæ profeſſor Mertonenſis collegij Oxon. præſes, lõga & diſerta oratione egit vt ſcholaribus, quorum in literarum ſtudijs induſtria viguit, attribuan-

tur & ad victum interim necessaria, & proponuntur maturis præmia. Hunc
sequutus Thomas Kington legum doctor, & aduocatus curiæ de Arcubus
In registro Chich. 1 y. *pari facundia pro Cantebrigiensibus interceſsit. Quibus ſuadentibus decretum*
eſt, vt eccleſiaſticorum beneficiorum patroni, ea vacantia his qui gradum
An. 1417. *dignitatibus ab Academijs donati ſunt, deinceps conferant, gradus & profeſ-*
ſionis ratione iuxta beneficiorum cenſus & valores habita. Hoc ſaluberrimum
decretum ab artium magiſtris atque profeſſoribus, qui ſua multitudine reli-
quos in vniuerſitatibus regentes ſuperabant, cum in ſcholarium congregatione
de eo approbando ageretur, temere tanquam iuuenili multitudine reiectum &
repudiatum eſt, Non alia ſanè ratione quàm quòd doctoribus, alijſque quibus
ordine & loco eſſent inferiores, in adipiſcendis beneficijs pares eſſe non poterãt.
Ad eam etiam ſynodum Bedfordiæ Dux miſit quendam a ſe Wicliffianæ do-
ctrinæ ſuſpectum homunculum, qui ob corporis breuitatem Iohannes Dwarfe
dictus eſt, ſynodumquè ingreſſus riſus & cachinnos omnibus pene cõmouit. Is
dogmatibus quibuſcunque ſibi obiectis renunciauit, & dimiſſus eſt. Quod quo
An. 1419. *cõſilio dux Bedfordiæ fecerit, iocone an ſerio difficile eſt iudicare. Exiit enim*
poſtquàm omnia negaſſet homuncio, ne tam deſpectus a clero quàm ipſe clerum
deſpiciens atque ludens. Anno conſecracionis ſuæ ſexto Archiepiſcopus aliam
ſynodum Londini celebrauit, in qua conceſsa regi eſt eccleſiaſticorum proven-
tuum media decima. In hac ſynodo Richardus Walker Wigornienſis præsbyter
maleficij reus eam ſectam ad crucem Paulinam prædicante Londinenſi E-
piſcopo poſtquàm penitentiam egiſſet publicè execratus eſt. Ac ſuorum præſti-
giorum codices atque inſtrumenta flammis deleuit publicè. Iamquè multi E-
piſcopi in Anglia obierunt, in quorum loca Martinus papa prouiſionis titulo
ſubſtituit alios. Neque enim quiſquam tã immodica & effrænata conferendi
atque prouidendi licentia vſus eſt atque hic papa, qui in Conſtantienſi concilio
ingreſſus papatum, omnium eccleſiarum vacationes interpoſito decreto ſibi re-
ſeruauit. Duobus his proximis annis treſdecim epiſcopatus in Cantuarienſi
An. 1420. *prouincia transferendo atque prouidendo contulit. Ciceſtrenſi Henricum, Sa-*
risburienſi Iohannem, Wigornienſi Philippum, Roffenſi Richardum, Lincol-
nienſi Robertum, Exonienſi Edmundum, Herefordenſi Thomam, ac Liche-
feldienſi Thomam præfecit. Tum ad Londinenſem ſedem vacuam epiſcopum
Ciceſtrenſem tranſtulit. Ad Ciceſtrenſem rurſus epiſcopum Herefordenſem, et
ad eius ſedem Roffenſem traduxit. Ac in Roffenſi demum eccleſia Iohannem
Langdon Cantuarienſem monachum epiſcopum præfecit. In quo epiſcopatu
prouidendo Cantuarienſi Archiepiſcopo iniuriam feciſſe papa viſus eſt, quòd is
epiſcopatus a Cantuarienſi Archiepiſcopo primò erectus atque ſtabilitus omnia
tam ſpiritualia quàm temporalia iura ab eodem accepit. Semperquè ſub eius
tutela atque poteſtate fuit, & Roffenſis eccleſiæ epiſcopus Cantuarienſi Archi-
epiſcopo pro temporalibus homagium præſtare conſueuit. Cuius homagij verba
a Iohanne Langdon gallicè prolata hic inſeruimus. Ieo Iehan Langdon E-
ueſque de Roceſtre iure a les Saintz Euangelies quì de ce iour en a-
Ex regiſtro Chicheley. Fol. 34. uant ſerra foial, & loial & foy porterai a vous treſreuerent pier en dieu
Henry par la grace de Dieu l' Archeueſque de Canterbury & primat
de toute l' Angleterre, & a vos ſucceſſeurs, des terres & tenementes
les queux ieo claime tenir de vous, & loialment ferai & connoiſtrai
les ſeruices què Ieo doi fair a vous mon ſeigneur, ſi Dieu me aide &

les

les saintes Euangiles. *Verùm papa neque modo neque ratione vlla habita sine discrimine omnes tam in Anglia episcopatus conniuente rege & in bellis occupato prouisione sua contulit. In qua exercenda tantopere festinauit, vt simulatquè Eboracẽsem episcopatum fuisse vacuum accepisset, Richardum Lincolniensem episcopum eò temerè transtulit. Verùm cum Decanus & capitulum Eboracẽse authoritate legũ cõtra papales prouisiones sãcitarũ ei restitissẽt, neq; Richardum Lincolniensem episcopum inani papæ titulo prouisum Archiepiscopatus & ecclesiæ Eboracensis possessionem ingredi permisissent, coactus est papa contraria Bulla eum quem ad Archiepiscopatum promouere voluit, ad* 10 *episcopatum Lincolniensem tanquàm a calce ad carceres iterum reuocare. Quo Eboracensium exemplo papalis in episcopatibus prouidendis authoritas contra quam nec leges regni, nec edicta regia, nec procerum populiquè minæ valebãt, primùm fracta & debilitata fuit. Archiepiscopus deinde octauo suæ consecrationis anno synodum Londini in Paulina ecclesia celebrauit. In hac synodo primò concessa est a clero regi decima. Sed clerus a rege vicissim impetrauit. Ne hospitij sui pro victualibus prouisores clericorum bona, aut possessiones attingerent. Deinde vt clerici in foro regio capitalium criminum postulati datis fideiussoribus iudicio sisti carceribus liberentur. Tertiò vt præsbyteri castrati felonum. i. homicidarum pœnis afficerentur. Tum in eadem synodo Willihelmus Taylor liberalium artium professor qui in Wigornienſi diocæsi neque* 20 *sanctos neque Christum Iesum ratione humanitatis esse pro salute christiana inuocandos docuit, quoniam eadem & similia dogmata ante coram Thoma Arundel Cantuariensi Archiepiscopo confessus & detestatus esset, tanquàm in hæresim relapsus, clericali ordine atque gradu priuatus, & laicali potestati traditus est. Ad hanc autem synodum Iohannes Rikinghal Cantebrigiensis vniuersitatis Cancellarius quoniam abfuit ab Archiepiscopo citatus venit, qui se cum Iohanne Castel Oxoniensi Cancellario coniunxit, illudquè de conferendis beneficijs Cantebrigiæ vel Oxonij studentibus decretum quod ab artium (vt diximus) professoribus ante receptum & admissum nõ fuit renouari impetra-* 30 *uerunt. Huic autem doctis viris concesso a synodo præmio impuri indoctiq; fratres diu restiterunt. Sed Henricus quintus rex literarum studio ductus contra petulantem fratrum instantiam ad synodum de eo interponendo decreto scripsit, idquè in parlamento postea confirmauit. Deinde constitutionibus quibusdam latis de inductionum ac institutionum feodis moderandis, hæc synodus finita & dimissa est. Sequenti autem anno altera in eodem loco incepta & inchoata est, in qua Henricus quidam Webbe qui ex illa licẽcioſa turba (de qua in Thoma Arundel diximus) profluxit, & in Wigornienſi diocæsi ordine clericali legitimè nõ recepto diuina ministrare, & pradicare consueuit pena fustium adiudicatus est. Itaque in tribus cathedralibus ecclesijs Paulina, Wigor-* 40 *niẽsi, & Bathonienſi nudus in processionibus virgis verberibusq; publicè cæsus est. Hoc anno indictum est generale concilium Basileæ, & Anglicani cleri nuncijs ac procuratoribus eò profecturis in hac synodo prouisum est subsidium. In huius synodus extremo Henricus Whit præsbyter quibusdam dogmatibus renunciare coactus est. Eodem etiam anno Katherina Angliæ regina filium primogenitum die sancti Nicholai episcopi in arce Windsorina peperit, eumq; Henricum sextum nominauit. Cui ab Archiepiscopo Cantuariensi cum summa populari lætitia ac solempnitate baptisato testimonum fidei ex more perhibue-*

In registro Chicheley. Fol. 39.

An. 1420.

Vide secundã partem registrũ Chicheley Fol. 27.

Thom. Walſ.

An. 1422.

Th. Walsingh.

runt

runt Iohannes dux Bedfordiæ, & Henricus Wintonienſis epiſcopus. Ac regina poſt hunc fælicem partum & purificationem valens menſe Aprili proximo ad regem in Normanniam traiecit. Cuius ſecundus iucunduſque aduentus regalibus amplexibus exceptus eſt. At rex in hoc bello gallico omni contentione, vigiliis, laboribuſque ſudans, etſi omnia ſibi proſpera ſecundaq; euenerunt, tamen ex intemperata laſſitudine febrem acutam contraxit. Cuius vi conſumptis & exhauſtis viribus a medicis deſperatus obijt penultimo Auguſti. Cuius
Walſingham. immatura mors non a ſuis modò ſed ab exteris atque peregrinis ob bellicam virtutem lugenda fuit. Qui nullum vnquàm prælium ſine parta victoria geſſit. Mente benigna atque pia, vultu modeſto, ſermone raro ac moderato fuit. At verò in conſilijs ſagacitatem, & prouidentiam, in iudicijs æquitatem, in bellicis rebus agendis magnanimitatem & conſtantiam ſummam declarauit. Idem in rebus diuinis, tribuendiſque elæmoſynis fuit aſſiduus. Cuius tota vita in caſtrenſibus expeditionibus penè contrita eſt. Moriens in teſtamento præcepit vt Weſtmonaſterij ſepeliretur. Quod magna ſolemnitate & publico mærore factum eſt. Iuſta ei tribus in locis Cantuariæ, Londini & Weſtmonaſterij celebrata ſunt. Paulò poſt etiam rex Galliæ cum de generi ſui morte accepiſſet luctus ei funebres decreuit, & proceres ac magnates ſuos iureiurãdo conſtrinxit, ne ſe mortuo a fœdere de regno Galliæ Angliæ regi tradendo recederent, ſed cum tam glorioſo amiſſo genero conſolationem nullam admiſit ipſe ægritudi-
An. 1424. ne, doloreq; confectus. 13. poſtea diebus vita ceſſit. Iamquè vtrunque Angliæ quàm Galliæ regnum iure fœderis & hæreditatis ad Henricum ſextum infan-
Arch. tem & in incunabulis ſotum obuenit. Cuius tutela ex patris teſtamento Henrico Bedfordienſi, & Humfrido Gloceſtrenſi ducibus commiſſa eſt. Inter quos ita diuiſa & diſpertita regna fuerunt, vt Bedfordienſis Galliam, & Gloceſtrenſis Angliam adminiſtraret. In Gallia verò Carolo rege defuncto Carolus regis filius qui viuente patre inita fœdera rupit, regnum ſibi vendicauit, propoſitiſq; edictis ſe Carolum ſeptimum Galliæ regem nominauit. Ad quem comprimendum in Anglia militum delectus habitus, pecunia confecta, & omnia bellica adiumenta comparata ſunt. Archiepiſcopus Cantuarienſis. xij. Octob. clerum in ecclesia Paulina conuocauit. In ea Henricus Bewford Wintonienſis epiſcopus regni Cancellarius, & Iohannes Stafford Bathonienſis electus epiſcopus regni theſaurarius ad bellum Gallicum opem a clero petunt, & interpoſita paucorum dierum deliberatione Willihelmus Lynwood officialis curiæ Cantuarienſis de Arcubus hoc reſponſum ab inferiori cleri ſynodo acceptum epiſcopis declarauit. Non eſſe penes cleri procuratores poteſtatem ſubſidium concedendi. Nam cum indicta ſynodo in ſingulis diocæſibus conſtituti eſſent, clerus his ſolutionibus conſentiendi licentiam expreſſè ademit. Quia tantis tributis diu pendendis ad magnam inopiam & egeſtatem deuenit. Itaque Cancellarius a ſuperiori ſynodo ad inferiorem tranſiens longa & diſerta oratione de regis iam minoris neceſſitate, ac de inſtanti in Gallia bello egit, ac ne quicquam ſuaſit. Poſtridie aderant & alij Conſiliarij atque proceres. Sed inferioribus prælatis atque clericis in priori ſententia perſeuerantibus nihil conceſſum eſt. Tum ſynodus ſuperior cum inferiores prælatos nulla ratione adduci poſſe cerneret, vt his bellicis negotijs ſubuenirent, decreuit vltro decimam, ſtatuitq; vt ea inuita & reluctante altera ſynodo a toto clero exigatur. In hac ſynodo Willihelmus Ruſſel Stamfordienſis frater Stamfordiæ publicè prædicauit. Religioſorum atque fratrum

cum

cum fœminis concubitus licitos & ſine peccati reatu permiſſos eſſe. Is a ſynodo damnatus tam nefandum & impurum dogma e ſuggeſtu retractauit. Eodem anno. 24. Aprilis alia ſynodus Londini inſtituta, & decima regi conceſſa eſt. In ea multi fratres ſeditioſa quædam dogmata retractabant. Inter quos Willihelmus Ruſſel affirmabat decimas perſonales nõ cadere ſub diuino præcepto. Hæc opinio vt ſchiſmatica non modò a ſynodo, ſed ab vtriſque Cantebrigienſi & Oxonienſi Academijs damnata eſt. Is autem frater in tranſmarinas regiones profugit, ad eumquè perſequendum & deprehendẽdũ ſynodus perquiſitoribus decreuit ex ſingulis libris quadrantem. Proximo autem anno proxima ſynodus ſub eodem Archiepiſcopo. 15. Aprilis inchoata eſt. Quæ Iohanne Kemp Eboracenſi Archiepiſcopo, & Waltero Hungerford milite regijs conſiliarijs, illo Cancellario, hoc Theſaurario regni, regis nomine poſtulantibus regi decimam conceſſit. Ac ijſdem his potentibus triennio poſt in recenti ſynodo media decima Regi a clero data eſt. In qua cum interueniſſent a papa nuncij & ſubſidium ſibi ac Imperatori contra Bohemos Wiclyffianam doctrinam ſequentes præſtari petijſſent, inanes reuerſi ſunt.

Papa autem vt huius Bohemenſis belli prætextu, pecunias perinde conflare poſſit, at ij olim in Iheroſolymitano bello, in quo cruce ſignati primò inſtituti ſunt (vt diximus) conſueuit, publicatis vbique omnium criminum atque ſcelerum impunitatibus & indulgentijs, & ſi in Anglia obtinere nihil poterat, tamen in alijs regnis tentauit quid facere poſſit. Vt ex literis ad Cantuarienſem Archiepiſcopum miſſis licet cernere, quas hic verbatim inſeruimus.

HEnricus permiſſione diuina Cantuar. Archiepiſcopus totius Angliæ primas & Apoſtolicæ ſedis Legatus dilectis in Chriſto filijs fratri Wilhelmo Moleſſh Priori Eccleſiæ noſtræ Cantuar. & magiſtro Iacobo Burbaych Archidiacon. noſtri Cantuar. Officiali ſalutem, gratiam & benedictionẽ. Miſſus nuper per ſanctiſſimum dominum noſtrum Papam reuerendiſſimo in Chriſto patri, & domino Henrico dei gratia tituli S. Euſebij præsbytero Cardinali de Anglia vulgariter nuncupato, in vniuerſa Germania, ac Hungariæ, & Bohemiæ regnis Apoſtolicæ ſedis legato literis Apoſtolicis bullatis. Idem dominus Cardinalis literas ipſas veraciter tranſumptas ſigillo ſuo ac ſigno & ſubſcriptione Richardi Petteworth Notarij publici in fidele teſtimonium earundẽ munitas nobis iam pridie tranſmiſit, in noſtris ciuitate & diocæſe ſub certis modo & forma inferius deſcriptis publicandas, diligenterq; & celerius exequendas. Quarum quidem literarum apoſtolicarũ tenor de verbo ad verbum ſequitur & eſt talis. Martinus Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei dilecto filio Henrico tituli Sancti Euſebij præſbytero Cardinali in vniuerſa Germania ac Hungariæ & Bohemiæ regnis apoſtolicæ ſedis legato ſalutem & apoſtolicã benedictionem. Saluatoris omnium domini qui ſe pro redemptione dominici gregis vt illum ſuæ hæreditatis paticipem faceret, in præcium immolari non abnuit, vices licet immeriti gerentes in terris circa eiuſdem gregis excubias vt in ſaluatoris noſtri exardeſcens beneplacitis ad cæleſtem gloriam euocetur, vigilijs vacamus aſſiduis & præſertim ne reproborum & hæreticorum ad præcipitia quæq; trahentium inſania diſcentis ſuæ malignitatis & verſuciæ laqueis inconſutilem dei tunicam quæ vnionem fidelium repræſẽtat, dilaniet & abſcindat, ſed vt illum dño lucrificaremus alios vero deuiantes a catholicis documẽtis

Ex Archiuis.

tis peruersissimos homines euertere atque comprimere diuina nobis assistente
» gratia valeamus. Considerantes igitur iniquitatis alumnos Wickleffistas &
» Hussistas, aliosq; hæreticos & infideles qui veræ salutis semitã deserentes Chri-
stianæ religionis persecutores acerrimos sese reddunt, quique falsis & vesanis
» dogmatibus & damnatis erroribus hæresiumq; fomentis orthodoxam fidem
» euertere molientes vniuersum regnũ Bohemiæ & partes illi conterminas infe-
cerunt, ac cupientes eorum temeritatem quantũ cum deo possumus obuiare, fi-
» deles milites Christi pugiles athletas viuificæ crucis qua nos a dãnatione rede-
» mit, carectere insignitos, contra præfatos hæreticos denuo duximus excitandos
vt hæreticos ipsos qui dei timore postposito ecclesias, monasteria, et alia pia loca
» apostolorum, martirũ, & confessorum sanguine dedicata, eorumque imagines
» concremant & euertunt, ac fidem catholicam in Germania & alibi confun-
dere et delere moliuntur, a nequissimis eorum propositis quibus in christianum
» sanguinem & catholicos sacerdotes sæpenumero debachantur non solùm spiri-
» tualibus verùm etiam temporalibus conuocatis præsidijs possimus authore do-
» mino coercere. Hodie siquidem pro succidendis ex agro dominico vepribus pe-
stiferis ac nociuis, ac quibuslibet peruersis erroribus de ipsorum hæreticorum
» mentibus extirpandis, illorumque salubri reductione ad gremium sanctæ ma-
» tris ecclesiæ paterna solicitudine vigilantes, vt quandoque ad cor reuersi ab
» huiusmodi resipiscant erroribus, quibus gregem ipsum seducere & inficere mo-
» liuntur, et si forsan in eorum obstinacione perseuerare voluerint, euertantur.
» Te ad vniuersam Germaniam ac Hũgariæ & Bohemiæ regna tibi plenæ pote-
» statis legati de latere officium committendo, de fratrum nostrorum consilio tan-
» quam pacis angelum prouidimus destinandum, prout in alijs nostris literis de-
» super confectis plenius cõtinetur. Nos igitur cupientes vt huiusmodi legationis
» officium ad laudem & gloriam diuini nominis, ac salutem & pacem fidelium
» animarum eò facilius exequaris, quò ampliori fueris autoritate imbutus, di-
» rectis in cœlum oculis ad illum cuius res agitur, diuinum & humanum præsi-
» dium inuocantes, vt huiusmodi adiuti præsidijs, eorundem hæreticorum te-
» meritatem, nisi se ad Christum cõuerterint, coercere et comprimere valeamus,
» charissimos in Christo filios nostros reges, ac dilectos filios Duces, Marchiones,
» Principes, Barones, Comites, Capitaneos, magistratus, & quoslibet alios officia-
» les, eorumque loca tenentes, cõmunitates quoq; & vniuersitates, ciuitatũ, terra-
» rum, oppidorum, castrorum, villarum, & aliorum quorumcumque locorum,
» cæterosque christiani nominis zelatores, status, dignitatis, & religionis cuius-
» libet, vbilibet per Angliam, & in locis quibuslibet constitutos rogamus, requi-
» rimus, & hortamur, ac per aspersionem sanguinis omnium gloriossimi re-
» demptoris paternis affectibus obsecramus, in suorum remissionem peccaminũ,
» eis suadentes, vt ad Wickleffistarum, Hussistarum, & aliorum hæreticorum
» præfatorum subuersionem, & exterminium, ac ad impendendum tibi contra
» eos profutura suffragia, quibus tam salutaris negocij prosecutio adiuuetur po-
» tenter, atque viriliter se accingant quos spiritualibus donis indulgencijs vide-
» licet & peccatorum suorum remissionibus de ipsorum fratrum consilio proui-
» dimus mittendos. Quocirca circumspectioni tuæ per apostolica scripta com-
» mittimus, & mandamus, quatenus tu per te vel venerabiles fratres nostros Pa-
» triarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, ac dilectos filios, electos, administra-
» tores, abbates, priores, aliosque ecclesiarum & monasteriorum prælatos, & cæ-

teros

teros christianæ religionis professores, vbilibet per Germaniam, & alibi residentes, quos tibi in coadiutores super hijs duxeris eligendos, quos per te vel deputandos a te contra hæreticos ipsos, exercitum conuocari, vel expeditionem aut quamuis aliam ordinacionem fieri contigerit, ad præmissum tam salutare negotium persequendum, veluti præcones fortes exaltando in ipso crucis nomine voces vestras in singulis ciuitatibus & diocæsibus, terris, castris, villis, et locis Angliæ quibuslibet, vbi congruè prospexeris, vel prospexerint iuxta datam tibi & illis a deo prudenciam, quibuscunquè Christi fidelibus ad id audiendum confluentibus, quibus verò pœnitentibus & confessis vt ad id libencius inducantur, verbum salutiferæ crucis ac ipsius admirabile signum publicè proponere & prædicare procures, ac ipsi Patriarchæ, Archiepiscopi, episcopi, electi, administratores, abbates, & alij quos elegeris, catholici sacerdotes studeãt et procurent, illudquè fidelibus ipsis id deuotè suscipere volẽtibus tuis ac ipsorũ eligendorum exhortacionibus ac oportunis monicionibus præuijs, vt cum debita reuerentia tam gloriosum signum recipiant, idq; contra peruersa molimina, & conatus eorundem hæreticorum suis cordibus imprimatur, & negociorum huiusmodi fidelibus & feruentibus animis persequantur, eadem autoritate concedas, & ipsi eligendi concedant, eorumquè humeris affigat pariter & affigatur. Nos enim ab intimis nostris præcordijs affectantes vt toti orbi innotescant, quanta mentis nostræ amaritudine sustinemus contra gregem Christi talia perpetrantes, tantisquè insolencijs & facinoribus quantum cum deo possumus obuiantes, & vt fideles ipsi ad id eò feruentius animentur, quò veriorem gratiam exinde se nouerint percepturos, de omnipotentis dei misericordia, & beatorum Petri & Pauli apostolorum eius autoritate confisi, & illa quam dedit nobis deus ligandi atque soluendi potestatem, eisdem fidelibus, qui crucis eiusdem signo suscepto per illud tempus quod per te vel alium in huiusmodi prædicatione eis duxeris præfigendũ, & quotiens pro extirpatione hæresiũ ad te veniendo, vel quò fideles ipsos contra eosdem hæreticos accedendo trãsmiserit, contra illos præfato exercitui in personis proprijs interfuerint, & expẽsis quilibet vt inibi interessent, sine fraude iter arripuerint, si in ipso fuerint itinere vita functi, plenam suorum peccaminum, de quibus corde contriti & ore cõfessi fuerint, veniam impertimur, & in retribucionem iustorum salutis æternæ pollicemur augmentum eis, quòd qui non in personis proprijs illuc accesserint, sed ipsorum duntaxat expensis iuxta suarum facultatum qualitatem et exigentiam, ydoneos destinauerint bellatores, ac illis licet alienis expensis proprijs tamen adierint, in personis plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Cæterùm verò qui in personis proprijs interesse & propter inopiam suis expensis alios destinare nequiuerint, dummodo huiusmodi durante persecutione negotij in ieiunijs et orationibus perseuerent, suppliciter exorando quod altissimus dignetur ipsos fideles de peruersis hæreticis victoriam reportare, sexaginta dies de iniunctis eis pœnitencijs misericorditer relaxamus, huiusmodi quoque remissionis volumus & concedimus esse participes iuxta quantitatem subsidij & deuotionis affectum, eos omnes qui durantibus expedicione & exercitu supradictis, pro huiusmodi consummacione negotij congruè ministrauerint & circa illud auxilium & consilium impẽderint opportuna, vniuersos prætera & singulos quos eodem signo crucis munire contigerit (vt præfertur) illo priuilegio illaquè immunitate gaudere decernimus, quæ cruce signatis

natis pro terræ ſanctæ ſubſidio in generali concilio ſunt conceſſa, eorumquè perſonas, nec non familiam, res, & bona, ſub beati Petri & Apoſtolicæ ſedis atque noſtra protectione permanere debere. Statuentes inſuper vt bona prædicta extunc, donec de eorũ reditu vel obitu certiſsimè conſtiterit integra maneant & quieta. Illorum verò Archiepiſcopi, nec non Archidiaconi, & alij ſuperiores, eorũquè officiales, ipſos ac huiuſmodi bona authoritate prædicta tueãtur, non permittendo eos contra huiuſmodi ſtatuti tenorem ab aliquibus indebitè moleſtari: moleſtatores & contradictores quoſlibet & rebelles per cenſuram eccleſiaſticam & alia iuris remedia, appellatione poſtpoſita compeſcendo, inuocando etiam ad hoc ſi opus fuerit auxilium brachij ſæcularis, non obſtante ſi aliquibus communiter vel diuiſim a dicta ſit ſede indultũ, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſent per literas apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum de indulto huiuſmodi monicionem. Cæterùm vt ipſius viuificæ crucis ſigno muniti, eò facilius reddantur huiuſmodi remiſsionum & indulgenciarum participes, quò ſe liberius eximere poſſe conſpexerint ab onere delictorum, tibi & eiſdẽ Patriarchis, Archiepiſcopis, epiſcopis, electis, abbatibus, & prælatis, ac alijs idoneis ſacerdotibus, ſæcularibus, vel regularibus, ad id per te aſſumendis, de quibus tibi pro tempore viſũ fuerit, vt tu & ipſi omnium pro huiuſmodi negocij expedicione conſignatorum cõfiteri volentium, confeſsiones audire, ipſiſquè confeſsionibus diligenter auditis pro peccatis ſuis & exceſsibus omnibus per illos commiſsis, etiam ſi ex manuum iniectione in clericos & religioſos, aut incendiarij vel ſacrilegi fuerint, debita abſolucionis beneficium impendere, & iniungere pœnitẽciam ſalutarem, etiam ſi huiuſmodi peccata tam grandia & enormia eſſent, propter quæ dicta ſedes eſſet meritò cõſulenda, liberè & licitè valeas authoritate prædicta tenore præſentium indulgemus. Verùm quia difficile videretur præſentes literas ſigillis exhiberi, volumus quod tu huiuſmodi literarum tranſumptum, propria manu confectum, tuoquè ſigillo impendenti iniunctum, perſonis & locis ſingulis, vbi & quod tibi expedire videbitur, trãſmitti & inſinuari procures. Cui quidem tranſumpto velut originalibus literis vbiquè dare volumus & decernimus plenam fidem. Datæ Romæ apud ſanctos Apoſtolicos. 15. Kal. Aprilis, pontificatus noſtri anno decimo.

Nos igitur, Henricus Archiepiſcopus antedictus volentes præfatas literas apoſtolicas, & ſingula in eis contenta, quatenus nos ciuitatemquè noſtram & diocæſim concernunt, authoritate apoſtolica per dictum dominum Cardinalem nobis commiſſa publicare, & reuerenter exequi, vt tenemur, vobis coniunctim & diuiſim committimus & mandamus, in virtute ſanctæ obedictiæ firmiter iniungendo, quatenus literas ipſas apoſtolicas, & plenum effectum earundem in eccleſia noſtra cathedrali, villiſquè & locis alijs noſtræ diocæſis, ac in ſynodis & capitulis, cleriquè congregacionibus, coram clero & populo ſpecialiter ad hoc vocatis clarè, diſtinctè, & apertè in vulgari cum exhortacionibus deuotis, & inductionibus diebus feſtiuis & dominicis receptionẽ veſtram præſentium proximè & immediatè ſequẽtibus publicetis & ſic faciatis ab alijs publicari. Intimantes eiſdem clero & populo, ac Chriſti fidelibus noſtræ diocæſis quibuſcunquè, quod nos authoritate apoſtolica per præfatum dominum Cardinalem nobis (vt præfertur) commiſſa certos ordinauimus & deputauimus (prout tenore præſentium ordinamus & deputamus) prædicatores & confeſſores

res in locis diuersis nostræ diocæsis, videlicet dilectos in Christo filios fratres Iacobum Grene & Thomam Ashe, monachos ecclesiæ nostræ Cantuariæ in ecclesia, & ciuitate nostra Cantuariæ fratrem Iohannem Wotton priorem Douerisæ apud Douerr, magistrum Matthæum Ashton legum doctorem apud Wingham, magistrum Thomam Moome in decretis licenciatum apud Dele et Sandwicum, & illas partes, & magistros Iohannem Gorsich baccalarium in Theologia, vicarium ecclesiæ de Wrotham, ac Iohannem Botle in legibus baccalarium apud Maydeston, & in illis partibus, magistrum Iohannem Warreue legũ doctorem rectorem ecclesiæ beatæ Mariæ in Marisco et Romeney, ac magistrum Walterum Adam in legibus baccalariũ rectorẽ ecclesiæ parochialis de Aldington, & dominũ Wilhelmum Loue vicarium de Lyde ibidem & pro partibus illis, quos ad hoc tam in munere sufficientes quàm in scientia idoneos pro populo nostræ diocæsis reputamus, qui etiã prædicatores verbum crucis salutiferæ & ipsius admirabile signum cunctis Christi fidelibus insinuabunt, proponent, & publicè prædicabunt, ipsorumque confessiones audient, eosque a peccatis eorum absoluent, & signum sanctæ crucis huiusmodi omnibus & singulis suscipere volentibus concedent, & ipsorum humeris affigent, iuxta & secundum formam et effectum informacionum, instructionũ, & articulorum præfati domini Cardinalis maturè in hac parte digestorum, quos vobis transmittimus præsentibus alligatos, adquè omnia & singula faciendum & exercendũ præfatis prædicatoribus & confessoribus diuisim (vt præfertur) authoritate (qua supra) plenam committimus in domino potestatem. Absolutionibus tum omnium & singulorum cruce signatorum in casibus grauibus, propter quos sedes apostolica foret consulenda, præfato domino Cardinali specialiter reseruatis. Volumus insuper, & authoritate supradicta mandamus, quòd singuli prædicatores & confessores superiùs nominati & deputati in vestris manibus corporalia præstent iuramẽta, quòd ipsi quæ sibi committuntur in præmissis iustè, bene, & fideliter exequentur, iuxta & secundùm informaciones & instructiones superius memoratas. Si qui verò fuerint qui huiusmodi sanctæ crucis signum a nobis affectent recipere, ad nostram accedant præsentiam, qui semper parati erimus per dei gratiam in persona propria cum totius animi deuotione totum id eis, quod nobis authoritate qua supra committitur impertiri. Dictis insuper prædicatoribus & confessoribus nostra pro parte vobis exponere mandamus, quod ipsorum singuli, nomina singulorum per ipsos et eorum quemlibet cruce signandorum redigi faciant in scripturam, moneant etiam ijdem prædicatores et cõfessores crucesignatos huiusmodi quoscunque, quod ante vel post ipsam susceptam crucem ad præsenciam præfati domini Cardinalis vbicunquè fuerit, ad vltimum citra primùm diem mensis martij proximè futuri personaliter accedant, audituri ab ipso et scituri quid vlterius in dictæ crucis negocio fuerit faciendum. Et quid feceritis in præmissis nos citra vicesimũ diem mensis Februarij proximè futuri debitè, distinctè, et apertè certificetis per vestras, et sic certificet vterque vestrum per suas literas patẽtes harum seriem, ac nomina, et cognomina cruce signatorũ huiusmodi, quæ vos a prædicatoribus et confessoribus prædictis recipere volumus, ĩ schedula literis vestris certificatorijs annectenda, descripta continentes autẽticè sigillatis. Data in manerio nostro de Slyndon, primo die mensis Ianuarij. Anno Domini. 1428. et nostræ translationis anno. 15.

Ex Archiuis. *Hoc anno Henricus Archiepiſcopus a Papa Martino quinto Cardinalis Romanus titulo præſbyteri ſancti Euſebij, & einſdem in Anglia Legatus creatus eſt. Verùm ne authoritatem illam legatinam ſine regis permiſſu ac licentia, contra iura & conſuetudines regni gereret, Richardus quidam Candray clericus regis procurator conſtitutus eſt, vt ab omnibus iniurijs, grauaminibus & præiudicijs per papam aut Romanam curiam in regem, atque regnum illatis ſeu inferendis ad proximum generale Concilium pronocaret. Itaque ſimulatq; compertum eſt Archiepiſcopum legatinam poteſtatẽ irrequiſito rege ſuſcepiſſe, & legatina inſignia tuliſſe, Richardus Candray procurator regius corã Humfrido Gloceſtriæ Duce regis minoris curatore, & Elienſi, Bathonienſi, atque Norwicenſi Epiſcopis, nec nõ Staffordiæ & Huntingdoniæ Comitibus, et Waltero Hũgerford Theſaurario, ac Radulpho Cromwell Barone regijs conciliarijs præſentibus appellationem ab eo atque papa ad Concilium in ſcriptis interpoſuit. In qua expreſsit, quòd nullus apoſtolicæ ſedis legatus venire debeat in* „ *regnum regis Angliæ, aut alias ſuas terras & dominia niſi ad regis Angliæ* „ *pro tempore exiſtentis vocationem, petitionem, requiſitionem, ſeu rogatum, Ro-* „ *manis pontificibus tollerantibus & conſentientibus tam tacitè quàm expreſſe.*

Verba appellationis conceptæ. „ *In qua tamen appellatione ſi dictus Archiepiſcopus non tanquam legatus, ſed tanquam Cardinalis quidq; dicere,, aperire, aut proponere a papa regi vellet, ſibi liceret. In quibus rex eatenus ei ſubueniret, quatenus id iuribus & priui-* 20 *legijs ſuæ regiæ coronæ, atque incliti ſui Angliæ regni facere poſſit. Hac appellatione ex ſcripto recitata Archiepiſcopus in præſentia præfatorum præſulum atque procerum faſſus & proteſtatus eſt. Quod non fuit, nec eſt, neque erit ſuæ* „ *intentionis per ingreſſum ſuum in Angliam, neque per aliqua per eum facta* „ *ſeu facienda, dicta ſeu dicenda legatinam poteſtatem quam ſuſceperat ſine per-* „ *miſſu regio exercere, nec iuribus, priuilegijs, libertatibus, aut conſuetudinibus*

Verba proteſtationis. *regis atque regni in aliquo derogare, aut contrauenire, ſed eadem omnia & ſingula conſeruare, defendere, manutenere, atque roborare.*

Superior ſynodus ſex amplius menſibus durauit, in eaquè magna contra Wiclyffianos ſtatuta perſecutio fuit, ab Willihelmo Lynwood officiali curiæ Cant. 30 *de Arcubus, Thoma Browne vicario archiepiſcopi generali, atque Thoma Beckington decano de Arcubus, certa quædam via, iuriſquè formula deſcripta, qua in Wiclyffianos & hæreticos fuerit procedendum. Hoc anno qui fuit octauum regni Henrici ſexti in Parliamento ſtatutum eſt, vt prælati atque clerici eorũq; famulatus cum ad ſynodos acceſſerint ijſdem priuilegijs ac immunitati-*

An. 1430. *bus gaudeant, quibus milites & Burgenſes parliamenti. Inter hanc autem & ſequentem proximam ſynodum quatuor pene anni interiecti ſunt. Quæcauſa Baſilienſis concilij congregati eſt. Nam Eugenius papa concilium hoc authoritate papali dimiſit. Sed Cardinales & prælati coniuncti concilium adhuc inuito papa celebrarunt. Synodus itaque decreuit, vt ad papam legati, & ad concilium procuratores docti ac facundi mitterẽtur, ad quorum ſumptus ſuſtinendos ex ſingulis libris duo denarij a clero conceſſi ſunt. Tum Iohannes Stafford*

Arch. *Epiſcopus Bathonienſis Cancellarius, & D. Scroope theſaurarius regni, nec non Wilhelmus Lyndewood Cuſtos priuati ſigilli pro rege ſubſidium poſtularunt, & mediam decimam tandem ægrè impetrarunt. In hac ſynodo multa contra Epiſcopos ab inferioribus prælatis querelæ delatæ ſunt, quòd vicarios generales, Officiales, atque Commiſſarios ignaros & imperitos legum in dioce-*

ſibus

sibus suis statuissent. Constitutum itaque est ne quis iurisdictionem Ecclesiasticam exerceret, nisi iuris Ciuilis aut Canonici gradum aliquem a Cantebrigiensi vel Oxoniensi Academia accepisset. Ac proximo etiam anno cum legati atque nuncij ad Papam & Basilienſe Concilium (vt diximus) missi redijssent, synodus iterum Londinij conuenit, in qua deliberatum est vtrum Eugenium Papam, an Concilium Basilienſe sequerentur. In qua deliberatione inferior synodus decreuit Concilio deserto esse Papæ adhærendum. Cui decreto ab Episcopis etiam postea assensum est. In hac synodo postulatam pro rege decimam clerus denegauit, verùm instantibus magna contentione proceribus tandem concessit. In proxima verò synodo feruenti peste nihil actum est, præter diem festum Fridiswidæ inter sanctas relatæ decretum. Verùm postquàm illa longa inter Concilium & Eugenium Papam controuersia penè transacta fuerat, Eugenius Concilium a Basilea auocauit, & ad Ferrariam Italiæ ciuitatem transtulit. Igitur Archiepiscopus synodo Londinum conuocata cum Episcopis & prælatis de procuratoribus ac legatis ad Concilium mittendis, eorumq; sumptibus egit. Sed inferiores prælati quia Episcopi tantum & Abbates generalibus Concilijs interesse consueuerunt, non esse sibi eiusmodi sumptuum onus imponendum aiunt, neque quicquam præstiterunt. Itaque ab Episcopis & Abbatibus ex singulis libris quatuor denarij legatis profecturis tributi sunt. Ad hanc synodum Eugenius papa more pontificio literas humanitate atque odio permixtas dedit, in quibus declarauit Elienſem Episcopatum simulatquè vacaret Lodouico Rhotomagensi Archiepiscopo commendationis titulo sese contulisse. Fuit tum Philippus Morgan senex egregiè cordatus Episcopus Elienſis ordine vicesimus tertius, qui vitam in senectute tam diuturnam produxit vt papæ commendationem quam tota tunc synodus execrata est, morte Lodouici qui ante eum obijt irritam fruſtraret. Hanc autem synodum alia proximo anno sequuta est, in qua sine mora & difficultate concessa fuit regi decima, atque omnia cleri adiumenta vberrimè promissa, si illas duras Præmunire leges ac sæpissimè falsò accusarentur, quibus clerus tanquàm iniquis laqueis irretiti tenerentur, abrogaret. Rex iã in minore ætate constitutus, non dũ enim decimum nonum annum attigerat, se cum ad legitimam ætatem peruenirет curaturum ne clerus tam duris legibus & actionibus vrgeatur benignè respondit. Interim enim leges antea latas commodè nouari non posse. Atque hæc quidem vltima fuit ab hoc Archiepiscopo celebrata synodus, de quo etsi tres deinde annos vixerat, tamen non adeo multa præter ea quæ ipse ad memoriam sui nominis perennem fecit dicenda supersunt. Virum prudentem & magnanimum fuisse constat, & si illa papalis superstitio abfuisset quæ sua tum contagione omnes peræquè gẽtes infecit, de ecclesia perinde ac de Rep. optime meritũ. Huic Archiepiscopo Wilhelmus Lynwood constitutiones Archiepiscopales a se in pulchram consonantiam digestas, & accuratissimis commẽtarijs explicatas dedicauit. Wilhelmus autem Lynwood primò fuit officialis curiæ de Arcubus, deinde custos priuati sigilli regij, ac demum ad Meneuensem Episcopatũ euectus. Idem Archiepiscopus in oppido de Heigham ferreys in quo (vt diximus) natus est, Collegium magnificum extruxit, in eoquè clericos sæculares, & præbendarios beneficijs & dignitatibus ecclesiasticis locupletatos collocauit. Ac in eodẽ oppido pauperibus hospitalem domum condidit, eiquè multa prædia in vsum & eleemosynas pauperum comparauit, quod a fratribus deinde suis Roberto & Wilhelmo

An.1431. Arch.

An.1434. Arch.

An.1438. Arch.

An.1439. Arch.

Wilhelmo Chicheley ciuibus Londinensibus quos in testamento hæredes instituit permultis alijs adiectis & acquisitis prædijs auctum & dilatatũ est. Neque his extructis Archiepiscopus acquieuit, quin Oxonij ad literarum studia colenda collegium cæliberrimum omnium animarum, nec non Collegium Sancti Bernardi quod postea a Thoma Whit Maiore Londinensi et Milite possessionibus auctum, & Collegium S. Iohannis appellatũ est erexit. Cantuariæ præterea bibliothecam reparauit, ac cuiuscunq; generis libris instruxit, maximã Campanis partem fabricauit, ac Conuentui plurima ornamenta ac iocalia dedit. Viuus proprium tumulum in qua sepeliendus erat mortuus Conuẽtus consensu in Ecclesia Cantuariensi condidit. Procuratores curiæ suæ de Arcubus iudice sedente eo indui habitu quo in Academijs artium Bachalaurei vtuntur primus iussit. In iurisdictione exercenda seueritatem cum æquitate coniunxit, ac ne summis quidem cum deliquissent pepercit. Nam Dominus Strange, & Iohannes Trussel Miles hostiliter inuicem affecti cum ad Dunstani orientalis templum Londini in festo Parasceues obuij essent, pugnam cum suis famulis & clientibus commiserunt. In ea pugna & conflictatione cum in Ecclesiã irruissent Thomam Petwarden eiusdem parochiæ ciuem Londinensem interemerũt. Itaque Archiepiscopus cædc iam facta, & sanguine Christiano in Ecclesia fuso omnes qui eam pugnam committebant, & in Ecclesiam irruebant excõmunicauit. Posteaq; de primis illius conflictationis authoribus inquisiuit, & cum comperisset D. Strange, & eius vxorem causam primam dedisse tanto tumultui, eos nominatim ad crucem paulinam proximo die dominico excommunicatos denunciari præcepit. Qui deinde ad eum flexis genibus supplices venerunt, & absolui multis precibus petierunt. His Archiepiscopus hanc pœnitentiam iniunxit. Vt proximo die dominico ille capite nudo, illaq; pedibus nudis ab ecclesia Paulina ad Dunstani templum cum omnibus suis famulis atque asseclis qui pugnæ interfuerunt Camisijs tantummodo indutis per plateas publicè incederent. Quos Reginaldus Kentwood Londinensis Archidiaconus ad consecrandam illam sanguinis effusione polutam ecclesiam sequeretur. In consecratione autem peragenda domina Strange quæ maritum suum ad eam pugnam muliebri vindicta instigauit omnia vasa ad eam consecrationem necessaria aqua repleret. Tum ecclesia iam consecrata, ea quæ huius violati templi maximè rea fuit, primò ornamentum aliquod decem libris æstimatum altari offerret, deinde maritus eius D. Strange pixidem argenteum quinque librarũ templo dedicato donaret. His gestis ad ecclesiam Paulinam absolutionem petituri eo quo priùs incesserunt modo ad Archiepiscopum redirent. Hoc tempore 1443. *collegium Whittingtonense a Iohanne Couentre, et Iohanne Carpenter ciuibus Londinensibus hæredibus testamenti Richardi Whittington Londini conditũ est. A quibus etiam noua porta Anglicè Newgat, quæ antea antri atque specus fœdissimi instar fuit ad hanc quàm hodie videmus speciem reducta & fabricata est. Demum Henricus Chicheley multis a se prudenter atque piè gestis postquàm viginti nouem annis, ac vno mense sedisset tertio die mensis Maij hac vita functus est. Et in eo quem viuus extruxerat tumulo ad septentrionalem præsbyterij partem posito sepultus iacet.*

62. Iohannes Stafford.

ILlustris iam familiæ atque gentis præsul, post Henricum Chicheley vita functum Archiepiscopalem dignitatem suscepit. Celeberrimi comitis Staffordiæ filius Abbatisburiæ in Dorcestrensi co- Arch.
mitatu natus est, stirpemq; ac originē suam adolescens doctrina nobilitauit. Profectus autem e iureconsultorum scholis, in quibus doctoris gradu donatus est, in Arcuata curia forensium causarum aduocationi & patrocinio se dedit. Quē mox Henricus Chicheley Cantuariensis ante eum Archiepiscopus vicarium suum in spiritualibus generalem, causarumq; ad ecclesiasticum forum spectantium auditorem constituit. Atque his muneribus publicis adiecit Decanatum S. Martini Londini, & Præbendam Miltonensem in Ecclesia cathedrali Lincoln. Iamq; regi Henrico quinto cognitus intimis ac summis eius consilijs adhibitus priuati sigilli custodiam habuit. Tum thesaurarius regni, & Wellensis Decanus, ac Canonicus Ecclesiæ cathedralis Sarisburiensis constitutus est, mortuoquè Henrico rege quinto Bathonienſem Episcopatum a Martino quinto papa prouisionis titulo accepit. Ac demum ad Archiepiscopalem celsitudinem ab Eugenio Papa a Bathonienſi Ecclesia translatus est. Non An. 1443.
dum enim illa tot legibus sanctionibusq; vetita papalium prouisionum vsurpatio cessauit. Acceptis autem translationis suæ Bullis in ædibus Bathonienſis Arch.
Episcopi ad regem qui tum Elthamiæ in Cantio fuit postridie properauit, redditoquè ei fideli homagio temporalia Archiepiscopatus accepit. Tum crux a Iohanne Salisbury sacræ theologiæ professore & Priore Cantuariensi ibidem adducta, eiquè concepta solita verborum formula tradita est. Eodemq; etiam loco pallium ab Eugenio Papa missum, ac ad se per Roffensem Episcopum delatū
23. Augusti induit. Iohannes Beckington primò in priuati sigilli custodia, deinde in Bathonienſi Episcopatu ei successit. Hoc anno Henricus sextus Angliæ rex summus bonarum literarum patronus duo Regalia literarum studijs consecrata collegia inchoauit. Vnum Etonæ quod prope arcem Windesorinam in qua Rex natus est, positum est. Alterum Cantebrigiæ. Itaque Elienſi Episcopo mortuo in cuius diocæsi Cantebrigia sita est, Iohannes Stratford Archiepiscopus Lincolnienſi atque Sarisburiensi Episcopis mense Ianuario mandauit, vt Cæmiterium, Altare, & Campanas illius incepti Collegij cōsecrarent. Secundo An. 1444.
translationis suæ anno rege præcipiente synodū Londini celebrauit. In ea cum Arch.
de subsidio regi tribuendo ageretur, clerus petijt vt statuta prouisionum, et breuia seu actiones de Præmunire quæ callida & malitiosa leguleiorum interpretatione ad cleri perniciem & ecclesiasticæ disciplinæ perturbationem conuersa sunt, aut penitus abrogentur, aut humaniori ac benigniori iure nitantur. Deinde vt eodem modo de grossis arboribus non decimandis aquius statuatur. Postremò vt contra laicos qui clericos in regijs foris falsò & iniustè exagitant grauis aliqua pœna sanciatur. Verùm concessa regi decima, de his cleri postulatis synodus vlterius deliberandum censuit, atque discessit. Eodem anno Archiepiscopus per totam prouinciam Cantuariensem edixit, vt Nundinæ &

Emporia in Ecclesijs aut cæmiterijs, diebusquè dominicis atque festis præterq̃
An.1445. *tempore messis non teneantur. Ac proximo anno Archiepiscopus Margaretam Reginam Henrico regi Westmonasterij penultimo die mensis Maij nuptijs coniunxit, eamquè consecrauit. Iamquè iuris regni periti vt sui commodi causa regia fora multitudine litium & infinitate replerent, pleraſque causas & controuersias ab Archiepiscopali & Episcopali audientia ad sua iudicia vocabant, & ecclesiasticam iurisdictionem decimarum, matrimoniorum, testamentorum atque vltimarum voluntatum finibus & cancellis conclusam delebant, in quibus etiam sæpe eius potestatem prohibitionibus regijs coercebant & impediebant. Tum illa prouisionũ statuta, & Brevia de Præmunire, si prælati ac iudices ecclesiastici, digitum (vt aiunt) latum præscriptos a se iurisdictionis fines transilirent, multis minis vibrabant. Ea pœna prælatis valde terribilis fuit. Nam si a laicis iudicibus rei pronunciarentur, & bonis omnibus mulctandi, & æternis carcerum tenebris inuoluendi erant. Huius pœnæ atrocitate Episcopi & prælati iurisdictione præditi ita perplexi et perturbati sunt,*
An.1446. *vt quia Leguleiorum minantia tela vix vitare poterant, concilium sine mora ineundum putarunt, & Londini in synodo conuenerunt. In ea supplicationem totius Anglicani cleri nomine conceptam regi tradiderunt, in qua de laicis iudicibus oppidò semperquè clericis infestis grauiter conquesti sunt. Nullam esse causam dixerunt cur pro regis, regniquè incolumitate ac salute maior fides consuetudinum quàm legum peritis, sibiquè ecclesiasticæ iurisdictionis prælatis haberetur. Se enim iure certo hærere ac insistere, illos arbitrio vagari, & iura pro causis quotidianis quotidiana suo æri insculpere, eademquè in causis eisdem figere, tollere, ac refigere. Tum quod in alijs statutis si Parliamenti authoritate ædantur (quo quidem iure nescitur) interpretationem sibi peculiariter arrogare, & leges, condentium intentiones atque mentes (quæ sola lex omnibus humanis legibus imperitat) incertis, motinis & decretis impudèter & imperitè quocunquè vellent deducere. Non esse autem aliam regi causam cur prælatorũ fides sibi in dubium veniret, quàm quòd prioribus sæculis clerus a rege defecit, & Romano Pontifici adhæsit. Nunc autem eadem ista lata iura quæ prælatis ipsis in Parliamento contra Romanum pontificem deprecantibus pro iure regio sancita sunt in prælatos, regni iniqua Iuridicorum & Leguleiorum calumnia censuraquè torqueri. Id quod ex vno inani verbo ab aliquo litigioso calumniatore perperam interpretato perspici facile possit. Nam Lex his disertis*
Anno 16. Rich. 2. cap. 5. *verbis sancita est.* That if any purchase or pursue, or do to be purchased or pursued in the Court of Rome or elswhere, any such translations, Processes, and sentences of excommunications, Bulles, instrumentes, or any other thinges, which touch the King, against him, his Regaltie, or his Realme. &c. *Si quis impetret aut persequatur, seu impetrari vel persequi procuret in curia Romana seu* alibi, *aliquas eiusmodi translationes,* Processus, *& sententias excommunicationum, Bullas, instrumenta, vel* aliam rem quamcunq; *quæ regem tangat, contra eum, eius regalem dignitatem, vel regnum. Ex his verbis Causidici qui Prælatos sanctionum periculis inuoluere vellent, cauillantur hac tam graui pœna ecclesiasticos iudices teneri si quantulumcunq; in iurisdictionem regiam commiserint, aut quouismodo titubauerint. Quo terrore proposito perdifficilis & periculosa erit ecclesiasticæ iurisdictionis tam arctis coercitæ finibus tractatio. Quòd eo est iniquius quia statutum illud in prælatorum*

gratiam

gratiam latũ est. Cum enim indignissimi antea quique ad papam promiscuè cõfugissent, ab eoq; nũmis interuenientibus opulentissima beneficia & maximas dignitates ecclesiasticas impetrassent, nec prælati ea ambitione & cupiditate Romana impediti ecclesias quarum essent patroni liberè conferre poterant; proscriptione sancitum est. Ne regis deinceps subditi ecclesiarum prouisiones a papa peterent, aut citaciones, processus, excommunicationes, vel ecclesiasticas censuras a papa Romæ seu alibi ratione huiusmodi prouisionum decretas, interpositas aut fulminatas, in Anglia vel alibi contra regem aut regis subditos exequeretur, denunciaret, aut promulgaret. Quod verbum alibi calumniosi legulei malitiosa interpretatione conuertunt in prælatos, eiusquè sensum esse callidè fingunt, si de causa ciuili non modò Romæ sed in ecclesiasticis foris & consistorijs quæ curias christianitatis appellant, etiam in regno, lis forte interiat. At longè alium fuisse illorum sensum quorum consensu conditum tum statutum fuit certum est, qui illud verbum in curia Romana, vel alibi interposuerunt. Quia papa ipse sæpe ab vrbe Romana Lugduni, Pisis, Auinione, aliisquè locis Roma longè latequè disiunctis abfuit, in quibus illa prouisionum iura non minus quàm Romæ vsurpauit. Tum legatos papæ eadem ipso papæ nomine frequenter facere, quibus perinde illa saluberrima sanctione occurrendũ fuit, quàm his quæ Romæ fiunt. Itaque contra omnem iuris & æquitatis rationem esse, vt quæ salubriter in Prælatorum vtilitatem constituta sunt iniquissimis interpretantium cauillis in eorum perniciem torqueantur. Præterea quis existimare queat tam insanos tum fuisse episcopos vt tam duris & sæuis si modò ita accipiantur in se legibus vellent consentire? Nam si causas forte ciuiles in suis foris tractent, pedemquè in regis iurisdictionem intulerint, an eadem pœna afficiendi censerentur qua papæ prouisores? Etenim omni æquo & rationabili iure, pœnam conuenit esse delicto parem. Itaque si iurisdictionis sibi cõmissæ fines exeant, non ipso iure tam graues pœnas incurrant, sed prohibitionibus coerceantur. Quas si contempserint vindicentur de contemptu. Legum enim pœnas verborum ambiguitate ad casus non expressos nullo iure referendas, sed si verbum vllum in condenda lege ambiguum interueniat, etiam si de condentium mente non appareat, tamen id in benigniorem significationem interpretatione deducendum. Ad extremum addiderunt, iniquè secum agi quòd laicorum iudicum, qui vt ecclesiastica iurisdictio penitus eneruetur, & contemptui vulgo fiat quidlibet statuere vellent tanquam inimicorum censuras & iudicia patiantur. Summa petitionis huius fuit vt Parliamenti interpretatione illa vox alibi quæ tam perplexam difficultatem induxit declaretur, tum vt ecclesiastici iudices nisi prohibitiones regias spreuerint illa tam atroci contra prouisores pœna non teneantur: postremò vt hi qui de iurisdictionis finibus totis viribus contra prælatos tam hostiliter semper dimicare solent a cõcedendis prohibitionibus, & cognoscendis huiusmodi causis, exercendisq; in ecclesiasticos iudices iudicijs supersedeant. Aliq; statuantur, qui cum de iurisdictionis vtriusque finibus agatur, aut illæ causæ in controuersiam venirent, sine omni suspicione & interpretari controuersa iura æquius, & sine inuidia iudicare rectius velint. In hac autem re Polidorus Virgilius falsus est. Quod Martinum Papam qui diu ante obijt cum Henrico sexto rege de rescindendis illis iuribus & actionibus egisse, et illa statuta quæ contra Papa prouisiones lata sunt a pœnis prouisis & præmonitis nuncupata esse scribat. Sed vt Lib. xix. an. 1374.

omisso homine peregrino & a nostræ historiæ sensu veritateq; alieno ad hanc præsulum atque prælatorum supplicationem reuertamur: Si tum cum papa authoritatem regiam in omni iurisdictione exerceret, cumq; vis eius etiam regibus esset formidabilis, tamen contra tam immanem & violentam iuris regni peritorum interpretationem deprecari prælati coacti sunt, quid nunc facient cum ecclesiasticæ iurisdictionis gubernaculis principi delatis, & papali vsurpatione exclusa, nec illa Causidicorum turba, neque quisquam institutus hominũ ordo maiore fide, religione, doctrina, prudentia, & facundia papalem oppugnent & principis iurisdictionẽ tueantur quàm prælati. Vt granieri supplicio digni sint hi, qui ecclesiastica iudicia iam contra papam, eaquè principis nomine exercitata, obsoletis illorum statutorum calumnijs nunc impediant, & prælatos a munere suo piè rectèq; gerendo deterreant quàm qui priscis illis temporibus papales prouisiones Romæ vel alibi impetrarent. Quod si tam iniqui calumniatores duriores esse volunt, & vetera ob alias causas lata iura non ad principis aut Reip. sed ad suam vtilitatem atque quæstum, & ad integerrimi religiosissimiq; prælatorum ordinis perniciem refricare volunt, saltem ipsi simili lege lata patiantur legem talionis: eademq; pœna plectantur si in ecclesiasticæ iurisdictionis limites incurrant, qua prælatos, si suas causas vel minimo

Arch. *digito attingerent, affici volunt. Nunc reliquam huius Archiepiscopi historiam quæ perbreuis est, absoluamus. Hoc ipso anno quo hæc acta sunt Eugenius Papa qui maiorum suorum exemplo fel cum melle permiscuit, ad Henricum regem sextum auream Rosam instituta solemni legatione misit, & literis scriptis de eius natura ac virtute, tum quibus ceremonijs Romæ quotannis in ecclesia S. Petri celebratur multa declarauit. Hanc auream Rosam Lodouicus quidam de Cordona regi in capella quadam S. Stephani Westmonasterij Archiepiscopo Cant. tum regni Cancellario, & Archiepiscopo Eboracensi Iohanne Kemp Cardinali, nec non Eboracensi & Exonienſi Ducibus præsentibus obtulit. Quam Papæ benignitatem Rex non modò rescriptis gratijs sed plurimis donis remunerauit. Verùm Papa cum regem tam inani munusculo permulsum & delinitum existimasset, manum admouit grauioribus. Exegit ab Anglicano clero omnium prouentuum decimas, ad easquè colligendas nuncios cum Bullis ad Archiepiscopum Cantuariensem destinauit. Sed Rex comperta tam recondita fraude Archiepiscopum vetuit ne obsequeretur Papæ. Itaque Archiepiscopus literis se ad Papam de suis mandatis regio iussu peragi interdictis excusauit, eiusquè nuncios spe ac expectatione inani deceptos remisit Romam.*

An. 1447. Arch. *Toto huius Archiepiscopi tempore Papa prouisione adhuc Episcopos statuit. Inter hos insignem doctrina & pietate virum Wilhelmũ Waynflete mortuo Henrico Benford creauit Wintonienſem Episcopum. Qui cum scholæ Wilhelmi Wickam Wintonienſis quondam Episcopi Ludimagister esset, ab hoc Rege Henrico sexto qui Scholam & Collegium Etonæ (vt diximus) stabilinit Etonenſis Scholæ primus Ludimagister constitutus est, deinde præpositus Collegio. Ac demum in Wintonienſi Ecclesia a Papa Nicholao collocatus extruxit Oxonij celeberrimum Collegium S. Magdalenæ dedicatum. Henricus autem Rex tanto religionis ardore atque zelo (cæco tamen quod dolendum est) flagrauit vt multas peregrinationes in huius Archiepiscopi tempore ad Thomæ delubrum Cantuariæ pedes susceperit. Archiepiscopus autem anno suæ transla-*

Iohãnes Vton Monach. Cant de obitibus & memorandis Eccleſiæ Cant.

tionis

tionis vltimo Synodum Londini celebrauit. In qua Richardus Warwicensis, & Iohannes Wigorniensis Comes, Prior S. Iohannis, & Iohannes D. Stowrton Barones, aliíq; milites a rege missi expositis bellorum difficultatibus in Gallia, petierunt vt ecclesiasticis prouentibus regi subueniatur. Quibus Archiepiscopus cum suis Suffraganeis respondit se id sedulo curaturos. Itaque Cunctis nobiles discesserunt. Post hos insignis quidam Prælatus Decanus S. Seuerini prope Burdegalliam Aquitaniæ ciuitatem synodum ingressus, polita & copiosa latina oratione declarauit Aquitaniam deficientem, peneq; a Gallis recuperatã prudentia & magnanimitate illustrissimi Comitis Salopiæ in officio & subiectione retineri. Ideoq; a cunctis regni subditis & præsertim a clero his talibus necessitatibus primo quoq; tempore succurrendum. Quo suadente clerus duas decimas sine mora aut difficultate quacunq; concessit. Erat in Anglia eo tempore Romanus quidam Vincentius Clemens Papæ Subdiaconus atque quæstor, qui cum accepisset quanta benignitate Synodus in regem fuisset, inclinare se posse tam propensam ad liberalitatem synodum sperabat vt Papa perinde atque Regi opem ferret. Itaque prolixa & tragica narratione indicauit quanto periculo & discrimine nouus Papa Nicholaus cum toto Cardinalium cœtu insidias cuiusdam Stephani de Porcharijs Militis Romani vitasset. Qui Nebulonibus & Meretricibus quibus Romam scaturire docebat, consociatis, Papam, Cardinales, totamq; curiam trucidare & abolere conabatur. Deprehensum autem illum Stephanum, & cum nonnullis suæ coniurationis reis condemnatum, ac patibulo suspensum. Tum Synodum rogauit, vt publicas per totam prouinciam preces pro Papæ, & suæ curiæ salute fræquentes haberi decerneret, omnium autem gratissimum fore si synodus Anglicana in quam maximam spem Papa semper collocauit scriberet. Vt Papa suæ saluti consuleret, & Romam tanquam Babiloniam, omniumq; scelerum atque flagitiorum sentinam desereret, & sedem atque curiam suam in alia regione ac ciuitate statueret. Ad quod si subsidium abundè promitterent, non esse dubium quin Roma Italiaq; deserta Papa alìo migraturus, & clerum Anglicanum in maximo honore deinceps habiturus sit. Verùm hic Romanus callidus suasionum artifex cuius doli sua multitudine & diuturnitate iam putidi in Anglia fuere, prater preces atque vota nihil impetrauit. Hac synodo durante Iohannes Stafford Archiepiscopus Lamethæ febri correptus valetudinis causa secessit Maidestoniam, ibi postquàm annis 8. mensibus 10. diebusq; 13. sedisset obijt. Biduoq; post corpus eius Cantuariam a fratribus albo vestitis deductum, & Episcopo Roffensi cum Priore & Monachis Cantuariensibus triduo missificantibus, ac funebres ritus Pontificio more solemniter peragentibus iuxta Thomæ martyrium ante nouam Capellam Mariæ Virginis sepultum est.

An. 1452. Arch.

Verb. Legati Pontificis. Et Archiuis.

Arch.

Iohan. Vton de obitib.

63. Iohannes Kemp.

Iohãnes Vton de obit.

An. 1452.

POstq̃ Monachi Cantuarienſes Iohanni Stafford ſepulto aliquandiu iuſta feciſſent, Iohannem Waltham in ſacra profeſſione Bacchalaureum, & Walterum Hereford maneriorum Eccleſiæ Cantuarienſis cuſtodem commonachos ſuos ad regem Henricũ ſextum cum literis mittunt, in quibus licere ſibi ſua conceſſa venia petunt, Iohannem Kemp Eboracenſem Archiepiſcopum & Romanum titulo Sanctæ Balbinæ Eccleſiæ Cardinalem ad Cantuar. Metropolim poſtulare. Regeq̃ annuente conſpirantibus ſuffragijs in vigilijs Apoſtolorum Petri & Pauli eundem poſtularunt. Regemq̃ ac poſtulatum Cardinalem de ſua poſtulatione ritè & legitimè peracta Richardo Grauez, & Waltero Hereford confratribus ſuis, deſtinatis ad eam rem nuncijs certiores fecerunt. At Papa Nicholaus qui prouiſionis ſibi ab anterioribus papis traditæ vſucaptam poteſtatem mordicus retinuit, eum 12. Aug. Monachorum electione neglecta prouiſionis titulo ab Eboracenſi Metropoli ad Cantuarienſem tranſtulit. Id ea calliditate fecit, vt cum regem & clerum Anglicanum irritare non auderet, eodem tamen præſule quem ex regis ſententia Cantuarienſes Monachi elegiſſent a ſe prouiſo, & regi obſequi & a ſuo iure nequicquam recedere videretur. Itaque ſex bullis prima Archiepiſcopo, ſecunda Cantuarienſi capitulo, tertia Prouincialibus ſuffraganeis, quarta Cantuarienſis ciuitatis & diocæſis clero, quinta eiuſdem populo, ac ſexta Cantuarienſis Eccleſiæ Vaſallis miſſis, & in Eccleſia Chriſti Cantuarienſi in feſto S. Matthæi Euangeliſtæ per Thomam Aſhe eiuſdem Eccleſiæ Monachũ pro celeberrima concione publicatis Iohannes Kemp Cantuarienſem Archiepiſcopatum derelicta Eboracenſi ſuſcepit. Hæ Bullæ iam tot numeris diuiſæ & multiplicatæ papalem cenſum qui decimis & prouiſionibus ſublatis imminutus fuit, adhuc Romana meditatione fraudeq̃ auxit. Hic Archiepiſcopus Archiepiſcopatum ingreſſus crucem Cantuarienſem in ædibus Thomæ Kemp Londinenſis Epiſcopi, ſui conſanguinei 24. Septemb. accepit Fullamiæ. Atque ibidem poſtridie, præſulibus ac proceribus multis præſentibus, induit a Nicholao papa miſſum, & ab eodem Epiſcopo Londinenſi traditum ſibi pallium. Deinde alia Bulla, hic Iohannes Kemp Archiepiſcopus atque Cardinalis, ſicut antea ab Eboracenſi Archiepiſcopatu ad Cantuarienſem, ita nunc a S. Balbinæ Cardinalatu ad Cardinalatum S. Ruffinæ titulo præſtantiorem deductus eſt. Quarum tot ac tam magnificarum Bullarum ſumptus hij ſciunt qui ſoluerunt atque acceperunt. Cum verò ad huius prælati binis Archiepiſcopatus & Cardinalatus titulis inſigniti intronizationem ventum ſit, quid omittendum fuit, quod e tantæ dignitatis ratione, Archiepiſcopus tantus facere debuiſſet. Itaque 11. die menſis Decembris hac ſolemnitate intronizatus eſt. In proceſſione occurrunt ei Prior & Monachi Cantuarienſis in albis Capis clamantes. Paſtor noſter Cardinalis Sanctæ Ruffinæ, & Archiepiſcopus Cantuarienſis. &c. His obuiam facit Archiepiſcopus Thoma Londinenſi, Wilhelmo Waynflete Wintonienſi, & Iohanne Roffenſi Epiſcopis, illis a lateribus, hoc a tergo comitatus. Hos Epiſcopos Abbates

Arch.

tres

tres sequuti sunt videz. S. Augustini Cant. de Bello, atque Feuersham. In tertio ordine collocati nobiles, Comes Wigornienſis, vicecomes Lyſley, dominus Moleux, & Prior S. Iohannis, vltimus autem ordo venerabilibus viris tam clericis quàm laicis decano Lincolnienſi, Archidiacono Elienſi, alijſq; permixtus fuit. Iam omnibus ingreſſū Archiepiſcopatus ritibus recenſitis, breuiter oſtendamus cuiuſmodi a primo in Eccleſiam ingreſſu tam multis titulis hic celebratus Archiepiſcopus fuit. Natus eſt Weiæ in Cantio, & in literis a pueritia, tum in iure ab adoleſcentia inſtitutus, ſuſcepto doctoratus gradu Dunelmenſem Archidiaconatum adeptus eſt. A Dunelmenſi Archidiaconatu Henricus Chicheley Cant. Archiepiſcopus eum ad Arcuatam curiam 2. Archiepiſcopatus ſui anno traduxit, ac eiuſdem curiæ Decanum, ſuumq; in ſpiritualibus vicarium generalem creauit. Quæ munera cum præclarè geſsiſſet Normanniæ Ducatus præfectus prætorio fuit. Ab eo munere ad Epiſcopatum Roffenſem electus venit. Ibi cum tribus annis conſediſſet ad Ciceſtrenſem Epiſcopatum tranſlatus, inde proximo anno ad Lodinenſem deductus, tum quadriennio poſt ad Eboracenſem Metropolim poſtulatus acceſsit. Diximus ante Richardū Lincolnienſem Epiſcopum a Papa prouiſionis titulo Eboracenſem Archiepiſcopatum accepiſſe, qui a Decano & Capitulo Eboracenſi ſpreta prouiſione papali reiectus eſt. Eodem enim tempore Iohannem Kemp elegerunt. Quem deinde Nicholaus Papa poſtquàm rege imperante a Monachis Cantuarienſibus electus eſſet, fucata quadam & adumbrata (vt diximus) prouiſionis ſpecie, vt Prælatum magnanimum ſibi deuinciret, ad Cantuarienſem ſedem tranſtulit. Hic tot titulis decoratus Antiſtes non ita diu ſedet. Sed primo ſuæ tranſlationis anno ſynodum Londini celebrauit, in qua tributo a clero regi ſubſidio, de decimis a Londinenſi populo clero debitis acta multa, ſed nihil tranſactum eſt. Eodem autem anno tantam vim Dominus Deus incuſsit ventis, vt ades atque arbores excelſæ, templorumq; turres corruerent. Quæ quidem exempla tanq; diuina ſupplicia quoniam in hac tanta temporum ſerie ducta hiſtoria occurrunt nobis in diuerſis locis ſæpius, eadem ſimul hic collecta ſub vno quaſi oculorum obtutu atque ſenſu ponamus: vt quoniam Pontificij Paulini templi incendium religionis Euangelicæ a nobis receptæ atque cultæ vitio vertunt, perſpiciant ipſi ex incendijs, vaſtationibus, & eiuſmodi repentinis detrimentis clades multò grauiores ſuis illis cæcis temporibus euenisſe. Anno enim Domini. 764. Lamberto Archiepiſcopo ſedente, cū pontificia ſuperſtitio vires iam maximas nacta eſſet, non modò ædes, Monaſteria, Templa, Oppida tota, atque vrbes celeberrimæ, ſed quod extremi diuini iudicij inſtar fuit regiones nonnullæ repentino incendio flagrauerunt. In quo Londinum & Eboracum maximæ Angliæ ciuitates, cum Donwico & Donaceſtria, alijſq; nonnullis locis flammis cōſumptæ ſunt, ſimiliq; incendio Monaſterium de Burgh triennio poſtea deletum eſt. Sim. Dunelm.

Cuius diuinæ vindictæ cauſam ſi quis requirat, probabiliorem certe non poſſumus reddere, quàm quæ ab ipſo ſcriptore commemoratur, propter ingluuiem & ebrietatem Monachorum quorum externa vita tanta ſanctitatis ſpecie populo fulgere videbatur. Idemq; Monaſterium quaſi huius ſupplicij præmonitum hoſtili Gallorum inuaſione anno penè ante hoc incendium direptū fuit. Verb. Chron. Petriburg.

Inclyta verò Londinenſis ciuitas flamma cœleſti iterum icta. an. Dom. 1077. a primis ſuis iactis fundamentis ſimilem cladem ac interitum nunquàm paſſa eſt. Cuius præter has, quatuor deinde aliæ flammatæ vaſtationes contigerunt. Chron. Petriburg.

Chron. Petriburg. gerunt. Nam anno. 1086. Paulinum templum incendio fulguris percussum est, totaq; ecclesia combusta. Illudq; incendium totam Angliam celeriter percurrens omnes pene cathedrales Ecclesias & præcipuas quasq; ciuitates deleuit.

Annales Wigorn. Tum altera Londinensis vrbis conflagratio an. 1132. fuisse perhibetur. Tertia

Tho Wiccius Canonicus de Osney Oxon. cum flamma cœlestis primo Templum Paulinum cepit, & vlterius accensa ad Pontem Londinensem, & ad S. Clementis Ecclesiã Danorũ peruenit. an. 1135.

Matth. Paris. Quarta verò cum vico de Southwerke flagrante flammæ (quod mirum est) interfluentes Thamesis vndas transilientes tres Pontis columnas & magnam ciuitatis partem incenderunt, & magnam virorum, mulierum & paruulorũ multitudinem subito quasi fatali vindicta interemerunt. Atque Eboracum

Ann. Wigorn. consumpto prius Monasterio altero incendio crematum est. 1135. Ipsam Cantuariam Metropolim tribus incendijs modicis temporum internallis separatis ad ruinam atque cineres redactam legimus. 1. cum Elphegus a Danis occisus est. 2. cum Lanfrancus insignis Papalis militiæ Dux Archiepiscopatum suscepit. 3. paulò postq; Thomas Becket papali martyrio candidatus fuit. 1174.

Geruasius. Quos tam horribiles casus iusto sed occulto Dei iudicio Cantuariæ inflictos asserit Geruasius Cant. Monachus. Præterea totam pene Cantuariam altero

Tho. Wiccius. an. 1161. arsisse scribit Tho. Wiccius. Ecclesiamq; Christi igne cœlitus immisso

Tho. Sprott. an. 1168. concidisse testatur Thomas Sprottus, eiusq; causam censet Abbatum incuriam qui magnatum precibus victi infantes a nutricum vberibus vix

Chr. Petribur. dum ablactatos abductos Monachatu initiari solebant. Ciuitas Roffensis ter

Ann. Wigorn. incensa fuit cœlitus annis. 1086. 1130. & 1136. Wintonienſis bis, annis. 1080.

Richard. Diuisiensis. & 1101. Wigornienſis Ecclesia semel. 1202. Ciuitas ter. 1. cum totum Monasteriũ & Castellum consumpta sunt. anno. 1113. 2. cum a rege Stephano capta atque combusta fuit. an. 1150. Tertio 1202. Glocestrensis quinquies. 1. an. 1102. Ecclesia S. Petri Glocestriæ vnà cum ciuitate igne cremata est, deinde vno an. 1122. bis conflagrauit. Quarto, an. Dom. 1300. in die Epiphaniæ

Ex Lib. Glocestrensis Monasterij. subitum incendium Monasterium circundedit, atque claustrum Campanile, & magnam cameram cum vicinis ac proximè adiunctis ædificijs consumpsit. Quinto anno sequenti qui fuit annus Dom. 1301. aliud exortum incendium Ecclesiam parochialem Danton Glocestriæ mœnibus adiunctam totã ad muros combussit, & quatuor Campanilia ad terram percussit, campanas aut liquefactas fudit, aut vi sua confregit. Cicestria etiam bis combusta cum toto cœnobio fuit. 1. tempore Radulphi Cant. Arch. an. 1114. deinde sedente ibidem

Catal. Episcoporum Cicestrensium. Seffrido Episcopo Lincolnienſis ciuitas. an. 1123. vnum incendium passa est,

Chr. Petribur. alterum villa Petriburgensis. an. 1116. in quo superbum illud Monasterium solo æquatum est. Norwicensis cinitatis pars. 1413. repentinis ignibus conflagrauit. In Elienſi ciuitate tempore Haruæi primi Elienſis Episcopi summum

In vita Haruæi. culmen campanilis Ecclesiæ S. Petri media nocte accensa cives perterrefactos ad extinguendum incendium excitauit. Carliolensem ciuitatem, cum Mona-

Wal. Gisborn. sterio, atque cunctis fratrum minorum ædibus. an. 1289. horribile incendium vastauit. Ab his ciuitatum incendijs ad Monasteriorum & Ecclesiarũ transeamus. An. 1184. Monasterium Glasconiense, & Ecclesia Iuliani Cenomanensis fulmine consumuntur, & 1188. villa de Beuerlaco cum Ecclesia Iohannis

Walter: Couentren. Archiepiscopi combusta est, quo quidem anno Baldwinus Cantuarienſis Archiepiscopus, & Richardus Episcopus Wintonienſis Monachos ex Cantuarienſi

Ann. Wigorn. cœnobio expulerunt. An. 1261. Campanile Ecclesiæ de Euesham fulgure accensum

sum est. Ac Monasterium de Barnwell prope Cantebrigiam fulgure etiam ictum flagrauit. an. 1282. Cœnobium Gisbornense. an. 1289. combustum est. Mideltonensis Ecclesia in Dorcestrensi comitatu cum Monachi ad matutinas preces conuenissent correpta fuit fulgure, quo Cœnobij campanile, campanæ, ornamenta, vasa, & instrumenta publica Monachorū combustione delata sunt. Antiquissimum illud Edmundi de Bury cœnobium prædictū quod huc vsque cro deletum est. an. 1334. etiam ab oppidanis a quibus iterum intensum fuit deprædatum est. an. 1370. Quo etiam anno Monasterium Abindonense quod quinquies mille passibus abest Oxonio, ab Oxoniensibus direptum est. Duchus quidem ipsis Municipibus seu Burgensibus, militibus verò cregarijs villæ Oxoniensis & Abindonensis artificibus, asseclis aliquibus scholarium qui cubidinibus & flagitijs dediderunt. Omitto ventos, fulmina, flumina, terræ motus, niues, glacies, grandines, quibus submersæ regiones, prostrata ædificia, agri inundati, deiectæ arborū excelsæ silnæ, ipsi pene portus maris congelati, annis 1147. 1266. 1280. aliisq; fuerunt. In Sarisburiensi ciuitate resolutis a gelu tenacissimo aquis, aquæ totam ciuitatem cum Edwardus Rex secundus secundo sui regni anno Parliamentum ibi celebrare īstituisset ita inundarunt, vt in Missarum celebratione in Ecclesiam laberentur & regios pedes ad occidentale chori ostium attingerent, ideoq; a diuinis celebrandis in ea Ecclesia biduo cessatum est. Omitto etiam immanes & horrendas pestes. Londini triginta hominum millia vna æstate ex peste consumpta sunt. an. 1407. Postea ex dissenteria occubuere 40. millia. 1411. Quæ quidem tot tantaq; strages diuinæ cum & fræquentiores, et vehementiores multò in illis papisticis seculis fuerint quàm nunc sunt, existimare sanè possumus Dominū Deum misericordem obsoletis iam & abiectis illis Pontificijs sacris recepto suo sacratissimo Euangelio sua benignitate nobis esse magis propitium atque fæcundum.

Geruasius de mappa mūdi. Ann. Wigorn. Chro. Burg. Ann. Wigorn. Tho. Walsi.

Iam ab his diuinis supplicijs & vindictis ad vltimum huius Archiepiscopi finem accedamus, cuius Archiepiscopatus acta non alia quàm quæ recensuimus, & extrema nobis ex historijs suisue Archiuis traduntur. Postquàm anno vno. xxv. septimanis, ac sex diebus sedisset ex hac vita Lamethæ euanuit. xj. Kalend. April. Deinde ipsis Kalend. cadauer eius Cantuariam traductum, funerumq; suorum sacris a Londinensi & Roffensi Episcopis, nec non Monachis Cantuariensibus pontificio more peractis inter sedem Archiepiscopalem & tumulum Iohannis Stratford ad australem portam Presbyterij inhumatum est. In funerum eleemosynis cuilibet Ecclesiæ Cantuar. sacris ordinibus initiato xiij s. iiij d, cæteris vj s. viij d. largiti sunt. Benignitas eius atque liberalitas non alia in Archiuis Cant. commemoratur, q̄ quod consanguineos suos his quas tum multis annis multisq; sedibus acquisiuit diuitijs mirū in modū locupletauit, & in Cantio quosdam ad equestrem splendorem, quosdam ad alias dignitates euexit.

An. 1453. Iohānes Vton de Obit. Arch.

64. Thomas Bourgchier.

Iohan. Vton. de Obit.

An. 1454.

Secundo Nonas April: Conuentus Cantuarienſis Iohannem Goldwell ſacriſtam, & Walterum Hertford maneriorum cuſtodẽ ad Henricum ſextũ regem cum literis miſerunt. In quibus de morte atque funere Archiepiſcopi ſui Iohannis Kemp certiorem eum faciunt, & libertatem eligendi priſtinam petunt, quod a rege conceſſum eſt, tanta quidem facilitate atque æquitate, vt electionis libertati nec prece nec interceſsione quacunq; præiudicaret. Itaque Cant. Monachi 9. Kal. Maij in feſto S. Georgij vnanimis ſuffragijs Thomam Bourgchier Elienſem Epiſcopum ad Cantuarienſem Metropolim poſtularunt. Quæ quidem poſtulatio proprio quodã & peculiari encomio celebranda eſt, quod aliæ electiones aut regum atque principum literis a Monachis extortæ, aut Papæ prouiſionibus impeditæ ſunt, hæc ſola ſuis viribus atque libertate ſtetit. Hæc poſtulatio ad Papam Nicholaum quartũ Romæ Kal. Iunijs perlata eſt, atque mox ſcriptis & ſigillatis bullis confirmata. Quæ reuerſis & expeditis nuncijs in Eccleſia Chriſti Cant. a quodam Wilhelmo Thornden Monacho Cant. xj. Kal. Septemb. pro concione publicata ſunt. Tum Prior Cant. cruce velata ante ſe geſta ad Archiepiſcopum equitauit, eamq; in Elienſi domo apud Holborn Londini tradidit. Venit deinde in Angliã a Papæ latere miſſus legatus Archiepiſcopus Rauennæ quinto Idus Decem. ſed antequàm a Caleto traijceret accepit a rege ingrediendi licentiã. Hic Legatus huic nouo Archiepiſcopo nouum a Papa honoris inanis titulum detulit, eumque in primo congreſſu Reuerend. patrem Cardinalem Sancti Siriaci in Thermis appellauit. Hoc accepto titulo Intronizatio 7. Kal. Feb. Cantuariæ celebrata eſt. In huius feſti cõuiuijs medius inter Epiſcopos Archiepiſcopus ſedebat, ac a dextris Londinenſis cum Roffenſi, a ſiniſtris Wintonienſis cum Roſſenſi collocati ſunt. Occupabant in eadem camera proximam menſam Abbates, Auguſtini, Martini de Bello, de Feuerſham, ac Priores Cant. Douor. Clumbwel cum Monachis Cant. In ſuprema aulæ quæ alba dicta eſt ſedebãt Dux Buckinghamiæ, Comes Dorceſtrenſis, Comes Staffordienſis, Comes de Hem, Vicecomes Beamont, Vicecomes Fewarren, Dominus de Shrewſbury, Dominus de Barnis, D. de Burgeuenny, D. de Say, D. de Clynton, D. de Ecchingham. In magna aula diſcumbebant ad primã menſam D. Richardus Ferrys, D. Rogerus le Coniers Barones, atque Milites Suſſexiæ: ad proximã D. Iohannes Cheiney vicecomes Cantij, D. Thomas Kyriel, D. Thomas Brown cũ Militibus & Generoſis Cantij. Hos excelſos & illuſtres viros innumera plebs ſequuta eſt. Peracta autem intronizatione tam magnifica, viſitauit Eccleſiam atque diocæſim Cantuarienſem, in qua multa ſtatuendo, atque ſanciendo edixit. 1. vt religioſi qui abiecto ſuæ profeſsionis habitu, ſæculari amictu veſtiti beneficia acquirunt, beneficijs amoti Apoſtaſiæ pœnis plectantur. 2. Ne Eccleſiaſtica beneficia ſine Epiſcopi licentia locentur. 3. vt de ſiluis, arboribus, faſciculis & biletis ſoluatur decima quacunq; conſuetudine non obſtante. 4. vt nuptijs contrahendis, teſtamentiſq; conficiendis duo pluresue teſtes adhibeantur. Præterea de varijs clericorum,

An. 1455.

Iohan. Vton. Arch.

ricorum, atque laicorum excessibus corrigendis multa decreta, quæ ad crucem Paulinam publicari pro concione mandauit.

Erat hic Thomas Bourgchier illustri genere prognatus, frater Henrici Bourgchier Essexiæ Comitis, ac in Oxoniensi Academia institutus, ac eiusdem Cancellarius, & Decanus S. Martini London. Deinde Wigorniensis Episcopus, ab eoque ad Eliensem, tum demum ad Archiepiscopatum (vt diximus) translatus. In hoc anno Richardus Dux Eboracensis, adiunctis sibi Richardis duobus, vno Sarisburiæ, altero Warwici Comite, Edmundum Somersetti Ducem, Henricum Northumbriæ Comitem, ac D. Clyfford Henrico Rege 10 *præsente cum septem millium millibus ad Sanctum Albanum cæso prælio trucidauit. Totiusq; regni administrationem & protectionem eodem rege suscepit, & Cancellariatus munus Sarisburiæ Comiti, ac portus custodiam Warwicensi commisit. Hæc rerum nouitas aliquot annis frequentes bellorum strages intulit Anglis, donec interfecto Richardo Eboracensi Duce, altero prælio in dominica palmarum Eboraci commisso inter Edwardū Ducis* An.1461. *hærilem filium & Henricum sextum Regem Marsitem diremit. In quo superatus Rex amisit regnum quod Edwardus vendicauit. Quē Thomas Archiepiscopus Westmonasterij 4. Kal. Iulij regem vnxit, & sacrauit. Celebrauit eodem anno Archiepiscopus Synodalem cleri conuentum Londini, in qua con-* 20 *cessa regi decima, multaq; de arboribus decimandis acta sunt. Statutumq; præterea omnium Prælatorum consensu fuit. Ne inferiores Prælati in bannorum editione, aut vllis negotijs matrimonium tangentibus dispensationes concederent. In eadem Synodo Galfridus Longbrooke procuratur Magistri Petri Courtnaij Archidiaconi Exoniensis a Maioris Londinensis lictoribus ad instantiam Simonis Notingham de actione personali apprehensus, & violenter in ius obtorto (vt aiunt) collo ductus est, quod cum Synodus accepisset, Prior Cantuariensis ad Maiorem, & Vicecomites missus est vt idem Galfridus durante synodo a custodia & iudicio dimitteretur, alioquin synodum cōtra Londinenses per Ecclesiasticas censuras ad grauiora processuram. Hoc nuncio Gal-* 30 *fridus liberatus & synodo restitutus est. His temporibus illa vtilissima cudendi atque imprimendi scientia Argentorati Germaniæ ciuitate inuenta est, etsi de authoris, loci, anniq; certa veritate inter scriptores magna dissensio est, quā perpendant lectores. Hac autem hoc anno in eius laudē edita carmina sunt.*

O fœlix nostris memoranda impressio tectis
Inuentore nitet vtraq; lingua tuo.
Desierat quasi totum quod fundis in orbem
Nunc paruo doctus quilibet esse potest.
Omnes te summis igitur nunc laudibus ornent.
40 Te Duce quando Ars hæc mira reperta fuit.

Et sane diuino beneficio hæc ars in hoc sæculo hominibus patefacta est, ex cuius fœcundo quasi gremio omnes artes ac scientiæ cæcitate & caligine absersa tanquàm e longæuis tenebris prodierunt. Nunc ad historiam reuertamur. Edwardus Rex duobus iam annis fœliciter gesto regno Parliamentum An.1463. *Westmonasterij tenuit, quo etiam tempore Archiepiscopus & clerus in synodo conuenerunt. In hac Synodo Iohannes Comes Wigorniæ, Henricus Comes Essexiæ, D. Edmundus Gray Thesaurarius Angliæ, D. Humfridus Cromwell,*

D.Wentlocke, D.Iohannes Prior S.Iohannis, & Robertus Stillington legum doctor Custos priuati sigilli regis consiliarij allatis literis regijs petierunt a clero decerni regi ad Scotos repellendos subsidium. Quod quidem gratissimis omnium animis tam munifico regi concessum est, qui superiori anno Ecclesiæ immunitates atque iura iniquis (vt in Iohanne Stafford antea diximus) iuridicorũ calumnijs conuulsa & labefactata diplomate regio restaurauit. In quo sanxit & decreuit, vt clerus tam veteribus Ecclesiasticis iuribus quàm nouis, si quæ condere vellent, malitiam eorũ a quibus sua iura violantur compescant, tum in causis omnibus ad ecclesiasticum forum spectantibus, etiam in maiorum arborum decimis etiamsi viginti aut plures annos ætate excesserint sine metu aut pœna statutorum de prouisionibus, aut breuium seu actionũ de Præmunire aut cuiuscunq; prohibitionis etiam nulla consultatione obtenta liberè procedant. Et si quis iudex regius seu secularis aliquem Archiepiscopum, Episcopum, Archidiaconum, suosue vicarios, officiales, commissarios, aut iudices ecclesiasticos quoscunq; breuibus, & processu aliquo impediat aut deterreat, vt ad eiusdem Archiepiscopi, Episcopi, iudicisue ecclesiastici impediti aut perterriti monitionem (quam Rex ratam fidemq; eidem habiturum dixit) in Cancellaria statuto sibi ab eodem ecclesiastico iudice die sub pœna ducentarum librarum compareat responsurus regi de contemptu, suumq; in ecclesiasticum iudicem processum authoritate regia rescindi & irritum ac inane pronunciari visurus.

Cum itaque omnis laicorum iudicum in Prælatos querimonia, tum cum Romanæ curiæ potestas etiam regibus ipsis terrorẽ incusserit, sola hæc fuit, quod nisi pleræq; causæ ab ecclesiastico foro amputentur, appellationibus a regia cognitione ad papalem perferantur, quid nunc dicere possunt, cum Prælati regiam authoritatem & diuino verbo sanctius, & sua iurisdictione multò peritius tueantur quàm Causidici. An non quod a rege Edwardo tunc impetratum est, id nunc prælatorum precibus concedi multò est aquius? Sed de Synodo ista reliqua persoluamus, quæ grauem pœnam sanxit in eos quorum vi, aut præcepto aliqui cœmiterijs aut Ecclesijs locisue sacris in ius aut carceres ducti sunt. Tum alia constitutione de vestitu clericorum edita synodus dimissa est. Post ista Edwardus Rex Elizabetham filiam D.Richardi Wooduyle, D. de Reuers sibi matrimonio iunxit. Hæ nuptiæ Westmonasterij a Cant. Archiepiscopo celebratæ, atque regina coronata est vij. Kal. Iunij qui eo anno festus fuit dies dedicatus Augustino primo Cantuariensi Antistiti. Quibus nuptijs celebratis Rex & Regina peregrinantes ad Thomæ delubrum venerunt Cantuariam, & magnis Archiepiscopi ac Ecclesiæ Cantuariensis sumptibus ibidem aliquãdiu conuiuati sunt. Sequenti anno venit in Angliam Patriarcha Antiochiæ patria a Turcis capta profugus, secumq; duos Camelos & quatuor Dromedarios stupenda & inusitata magnitudine duxit. Cuius exulis inopia Archiepiscopi liberalitate & hospitio subleuata est. Nuptijs deinde inter Carolum Burgundiæ Ducem, & Dominam Margaretam Edwardi Angliæ Regis sororem contractis, altera peregrinatio a Rege & Regina, cum eadem D.Margareta, & Clarentiæ, ac Glocestriæ Ducibus Regis fratribus, aliisq; inclytis proceribus Cantuariam suscepta est. In qua multis muneribus ad Thomæ delubrum oblatis, atque triduo in epulis lautioribus consumpto, Rex & Regina Londinum reuersi sunt. At D. Margareta mare traiecit, & ad maritimum portum de

Scluce

Arch.

Vide in conuocatione. anno nono Tho.Bourgchier fol.18. pag.2.

Iohan.Vton.

An.1465.

An.1466.

An.1468.

Scluce applicuit, vbi a Burgundiæ magnatibus recepta ad Ducem ducta est. Inter quos tertio die mensis Iulij nuptiæ a Sarisburiensi Episcopo celebratæ sunt. Hæ nuptiæ summa prudentia conciliatæ, maximo deinde regi in exilium profugo ad regnum recuperandum præsidio fuerunt.

Eodem anno in maris Cantiani littore Cæte quoddam maximum captum est, cuius longitudo amplexus decem, latitudo quinq; superabat, quod in varias partes dissectum vix a viginti quatuor bigis a littore ad portum delatum est. Archiepiscopus Eboracensis peregrinandi causa ad Thomæ delubrum sequenti anno accessit: sed quia ex veteri illa compositione (de qua in Henrico Chicheley antea diximus) pro cruce in Cantuariensi prouincia gestanda non obtulit iocale, coactus est peregrinationis suæ institutæ ritus Augustino præstare, deinde quinto die mensis Iulij præsentibus Warwicensi, & Oxoniensi Ducibus iocali oblato ad Thomæ delubrum peregrinando accessit. Idem postea cum magno clericorum choro ad ingentem quandam naucm a Comite Warwicensi extructam Pontificalibus indutus cimba vectus est, eamque missis & innumeris pontificijs ritibus a summo mane ad vesperum productis sacrauit, & Trinitatem appellauit. In hac naui Comes Warwicensis, Comes Clarentinus, & Archiepiscopus Eboracensis ad Caletum cuius portus (vt diximus) custodiam Warwicensis tenuit postridie applicuerunt, ibi nuptiæ inter Clarentinum Comitem, & Annam Warwicensis filiam contractæ, & ab Eboracensi Archiepiscopo celebratæ sunt. His peractis nuptijs Warwicensis qui iam ab Edwardo rege animo defecit, Clarentinum suum generum ad fœdus secum contra regem fratrem ineundum solicitauit, vt excusso illius iugo, Henricum sextum Arce Londinensi inclusum liberent, & regno restituant. Fœdus hoc ipsi Warwicensi tandem exitiosum initum est. Hoc Edwardus ipsa suspicione olfecit, & Cantuariam cum Regina, atque Domina Elizabetha primogenita filia, stipatus quinq; Episcopis, multisq; proceribus properauit. Ibi oblatis multis Thomæ Delubro donis biduo consilium cum Episcopis & Baronibus secretissimum habuit, a quo Archiepiscopus Cantuariensis immeritò suspectus exclusus est. Res acta sic est vt educto Warwicensis manu Henrico sexto, necesse fuit Edwardo ad Burgundiæ Ducem a quo militare auxilium impetrauit aufugere. Cum quo reuersus capto Henrico sexto Warwicensem prælio Barneti cõmisso fugauit & interfecit. Deinde alio prælio Tewkesburiæ superauit Henricum sextum eiusque filiũ Edwardũ, quibus victorijs in regno securus atque stabilitus fuit.

An.1469.

Iohan. Vton.

An.1469.

An.1470.

An.1471.

Post hæc quatuor annis proximis, quatuor synodus institutæ, tot regi subsidia præstiterunt. At Papa bellicosus per totum Christianum orbem edixit, a cunctis Christianis gentibus conflandum in Turcarum Principem exercitũ, cuius ipse Imperator futurus sit, & bellum fortiter in Turcas gesturus. Ad hanc rem non modò sibi militibus opus esse sed pecunia. Itaque Ecclesiastico-rum prouentuum decimas a totius orbis Christiani clero exegit, tum ab his omnibus qui plura beneficia tenebant, integros vnius anni prouentus. Cum autem Quæstores sui cum Bullis in Angliam venissent hac arte delusi sunt. Totus iam clerus Papalem potentiam Imperatorio more ad procinctum accinctam multò atrocius quàm ante formidabant. At Rex scriptis ad Archiepiscopum literis exponit quanti periculi atque præiudicij hoc exemplum futurum sit, si Papæ clerus obsequeretur, simulq; ostendit rationẽ, qua vitare offensam Papæ poterint, omnemq; rei indignationem in regem transferre. Si decima regi

An.1476. Arch.

concessa, Rex regni sui clerum tutaretur & excusaret, & ad Papæ cupiditatem explendam suo non cleri nomine aliquid largiretur. Ad hoc Rex ex singulis libris xij.d. poposcit, clerus vj.d. concessit, & Papalium Quæstorum laqueos euasit. Aliquot iam anni sine re aliqua commemorabili præterfluxere. Anno

An.1481. Arch. *autem translationis suæ 27. Archiepiscopus synodū Londini celebrauit. In ea Iohannes quidā de Eiglis Iuris vtriusq; doctor Papalis in Anglia quæstor suggestum ascendit, & pro concione cleri de hoc scripturæ Themate latinè prædicauit. Vide ne lumen quod in te est. &c. Concione finita postq; Wilhelmus Worsley Decanus Ecclesiæ Paulinæ, & Iohannes Bourgchier Archidiaconus Cantuariensis præsentassent Archiepiscopo & superioribus prælatis Wilhelmū Pykenham legum doctorem Archidiaconum Suffolciensem, & Decanum Collegij de Stookeclare & rectorem de Hadneham (vbi portam magnam erexit) Cleri Prolocutorem, Comes Gloecestrensis, Marchio Dorcestrensis, Comes Northumbrensis, Comes le Reuers in eadem synodo, subsidium regis nomine a clero postularunt. Itaque decima sine mora aut difficultate data est. Tum Iohannes Eiglis Papæ Quæstor latina oratione facundè declarauit Sixtum Papā quartum Dominum suum vasa omnia aurea & argentea, ac suppellectilem pene totam pro defensione Rhodi contra Turcas vendidisse, ideoquè contemptis suis facultatibus vniuersali Ecclesiæ prouentuum Ecclesiasticorum decimas imposuisse. Qua de re prolatas Papæ Bullas ostendit: verùm non minus in hoc negotio quàm in superiori frustratus est. Cum enim sæpius synodus conuenisset, nec quicquam de Papæ postulatis egisset, tandem Quæstoris illius assiduis clamoribus acta rem totam Cardinali Archiepiscopo committit. Is ne nihil agere videretur literis suis Wilhelmo Lacy apparitori suo generali mandauit, vt Episcopos, Abbates, Decanos, & Archidiaconos quosdam quos ad peragendum Papæ negotium designaret 5. die Iunij adesse in Ecclesia Paulina iuberet. Eo die pauci conuenerunt, reiectaq; in alios dies (quia hi qui iussi sunt regijs negotijs procurandis excusabantur) sæpius res est. Tandem tam varias dilationes habuit, vt morte Edwardi regis quarti inanem & dignum papali cōmento exitum sortita sit. Edwardo autem rege mortuo, eiusquè funeri iustis per-*

An.1483. Arch. *actis, Thomas Eboracensis Archiepiscopus, Iohannes Lincolniensis, Edwardus Ciceſtrensis, Iohannes Eliensis Episcopi, Wilhelmus Hastings Dominus de Hastings, Thomas Stanley dominus de Stanley, & Thomas Mongomery miles executores testamenti Edwardi Regis codicem eiusdem testamentarium Cantuariensi Archiepiscopo exhibuerunt, & tempus deliberandi de assumenda vel respuenda eius executione petierunt. Quo concesso Archiepiscopus omnia dominici Regis bona atque iura sequestro & custodiæ Wilhelmi Dawbeney, Richardi Laurence, & Roberti Foster interim dum illi deliberarent commisit, præsentibus omnibus pene præsulibus & proceribus regni. Sigillum verò magnum, & priuatum, nec non annulum signatorium ad suam custodiam recepit, atque penes se retinuit. Sed quia sumptus funerales 1496. l. exhauserant, data ab eodē Archiepiscopo potestas fuit executoribus ex bonis hæreditarijs venditis eam summam conficere reliquis bonis sub sequestro reseruatis.*

An.1484. *Anno sequenti Richardus Dux Gloecestriæ horrenda cæde Edwardi & Richardi filiorum fratris sui Edwardi regis perpetrata, simulans Edwardum fratrem nothum iniustè regnū tenuisse idem vi triennio occupauit, qui ab hoc Archiepiscopo Westmonasterij coronatus & sacratus est. Is in sacratione stipulanti*

pulanti Archiepiſcopo omnes libertates & immunitates Eccleſiæ iuxta Canonum inſtituta defenſurum omniáq; regni iura a S.Edwardo Rege quondã deſcripta ſeruaturum, totumq; populum atque clerum in pace protecturum iureiurando promiſit. Verùm tam immanium ſeclerum terribili conſcientia tanq; furijs exagitatus, neque ſomnos poſtea dulces, nec ſpiritum ducere tranquillum vnquam potuit. Sed in tertio vſurpati a ſe regni anno ab Henrico Richmondia Comite in acie ad 11.Cal. Sept. victus & trucidatus eſt. Tum Henricus rerum potitus cum Domina Elizabetha Edwardi quarti regis primogenita filia contraxit nuptias. His vnis ſecundiſſimis nuptijs duæ gentes & familiæ illuſtriſſimæ quæ tot annis de Imperio dimicabant, Lancaſtrenſis cuius Hæres fuit Henricus Richemondiæ Comes, & Eboracẽſis quæ trucidatis (vt diximus) a Richardo tyranno duobus fratribus ad Dominam Elizabetham iure hæreditario obuenit vnitæ & imperpetuum conciliatæ ſunt. Archiepiſcopus Cant. iſtas nuptias celebrauit, & vtroſq; paulò poſt, illum regẽ Angliæ nomine Henricum ſeptimum, hanc Reginam Weſtmonaſterij coronauit atque ſacrauit, tridie Cal. Nouemb. Poſtea Rex Parliamentum Weſtmonaſterij, Archiepiſcopus Synodum Londini celebrauit. In ſynodo clerus regi victori & tyrannoctono prouentuum ſuorum decimas vltro detulit. In Parliamento permiſſum fuit Epiſcopis clericos adulteros atque fornicarios carceribus ſuis coercere. Proximo anno Thomas Bourgchier Archiepiſcopus poſtq; triginta duobus annis ſediſſet obijt, & ab aquilonari latere ſummi altaris in Eccleſia Cantuarienſi ſumptuoſo tumulo conditus ſepultus iacet. Hic dedit vniuerſitati Cantebrig. centum viginti libras, quæ permiſta cum centum libris quas ante eum M.Billingforth quondam præfectus Collegij corporis Chriſti, dictaq; vniuerſitatis Cancellarius dederat, in eadem ciſta reponuntur. Hæc iam ciſta in ea domo vbi congregationes & conuocationes Scholarium conueniunt poſita vtriuſque fundatoris nomine Ciſta Billingforth & Bouſier appellata eſt, cuius conſeruando theſauro duo cuſtodes ſingulis annis deputantur.

De his ſtipulationibus & promiſſionibus vide Regiſt. Thom. Bourgchier. fol. 177.

An. 1486.

Ex Archiuis.

65. Iohannes Morton.

IOhannes Morton Beeræ Dorceſtrenſis Comitatus oppido natus, adoleſcens Oxonij ſtuduit, & cum in iure ciuili atque pontificio profeciſſet, controuerſis cauſis in Arcuata curia patrocinandis aduocatus fuit. Tũ beneficio atque gratia Thomæ Bourgchier Cantuarienſis Arch. cui ob iuris ſcientiam & prudentiam charus fuit, non modò multis Eccleſiaſticis dignitatibus auctus, ſed ſumma fide Henrico Regi ſexto commendatus eſt. Cuius conſilijs adhibitus in duriſſimis illis & periculoſiſſimis temporibus ei tam firmiter adhæſit, vt ne in caſtris, atque ſummo diſcrimine ab eo vnquam diſcederet. Hanc hominis fidem & integritatem ipſius hoſtis Edwardus rex quartus, etſi ſuis partibus aduerſam tantopere tamen adamauit, vt victoria parta, Iohannem Morton multis beneficijs ad ſuum ſeruitium alliceret, & ſecretis conſilijs adhiberet. In qnibus cum

Arch.

& quantum ingenio polleret, & quo erga se animo & industria singula tracta-
ret perspexisset, ad Eliensem Episcopatum eum promouit. Non erat tum quis-
quam in quo suarum rerum rectè gerendarum fiduciam, aut posteritatis sue
tuendæ spem maiorem quàm in hoc Episcopo Rex collocarat. Itaque moriens
eum testamento vnum executorum ordinauit. Id quod Richardus tyrannus,
qui Edwardi sui fratris masculinã prolem deleuit, veritus, cumq; animaduer-
tisset tam fidum Episcopum ad suas nefarias & sceleratas partes ab impuberi-
bus regijs filijs tuendis nullo modo adduci potuisse, proditionis, atque læsæ maie-
statis insimulauit, & Turri Londinensi inclusit. Mox inde eductum cum in-
tendere homini tam insonti nullam accusationem potuit, sceleris & parricidij
sui socij Ducis Buckinghamiæ custodiæ tradidit. Sed cum horrendis artibus
atque dolis, & ope Ducis Buckinghamiæ Richardus tyrannus in regio solio po-
situs esset, occulta quædam simultas odiumq; incredibile inter hunc regijs ri-
tibus inauguratum tyrannum, atque Ducem subito intercessit. Quod cum tan-
to feruore in imo Ducis pectore æstuaret, vt celari diu non poterat, rem omnẽ
Iohanni Morton Elienſi Episcopo quem arctiori adhuc custodia tenuit indica-
uit. Quo quidem neminem se habere potuisse existimauit commodiorem ad id
quod meditabatur, vindictam exitiumq; tyranni. Cumq; eum sponte in eun-
dem secum sensum primo sermone incidere vidisset, laxauit ei duras custodiæ
habenas, permisitq; libertatem. At Iohannes Elienſis etsi valde recreabatur
Ducem tanto odio a tyranno defecisse, prosit exit tamen id prudenter quod eue-
nit, Deum de vtriſque tanti sceleris socijs supplicium sumpturum. Ideoque
quanquam Ducis conatum probaret, adhærere tamen ei noluit, sed nactus ex
hac indulta libertate tempus opportunum habitu & amictu mutato celeriter
atque clam in Eliensem suam insulam profugit, indeq; traiecit in Flandriam.
Tum clandestinis literis atque nuncijs cum omnibus his egit quos Edwardi
Regis stirpi fauere cognouerat, vt inter D. Elizabetham Edwardi primogeni-
tam filiam, & Henricum Richemondiæ Comitem in exilio iam agentem pro-
curarentur nuptiæ tam ad deijciendum tam sæuum & crudelem tyrannum,
quàm ad intestinas seditiones tollendas, quæ tam diu inter Lancastrensem &
Eboracensem familias ad totius regni perniciem ingruerunt. Hoc sanum consi-
lium auspice Deo profectum, depulso (vt ante diximus) tyranno, victoriaq;
diuinitus Henrico regi septimo delata Deo propitio secundum euentum habuit.
Itaque Henricus regno potitus Iohannem Morton secum in patriam reducem
Arch. *regni Cancellarium constituit. Deinde Thoma Bourgchier mortuo eundem*
An. 1486. *ad Metropolim Cantuariensem a Monachis postulari, & confirmatione Inno-*
centij Papæ ab Elienſi solui atque transferri procurauit. Hac translatio pe-
rinde atque illa Thomæ Bourgchier qui ab Elienſi etiam sede ad Cantuarien-
sem deductus est, sex distinctis bullis, etsi minori compendio agere Papa potuis-
set, publicata est. Sed aucto prætio, multiplicari etiam conuenit illa plumbea
instrumenta. Mox ab Wilhelmo Selling sacræ theologiæ professore, & Eccle-
siæ Cant. priore allatum est vexillum Archiepiscopo quod in manerio Elienſis
Episcopi in Holborne *accepit, atque osculatus est, ac deinde Crucigero suo*
tradidit. Sed nuptijs (vt diximus) inter Henricum Regem septimum cele-
bratis, Papa ad confirmandum illud legitimum diuinitusq; conciliatum ac ad
pacem & tranquillitatem Anglorum maxime necessarium matrimonium suis
bullis minimè necessarijs opus esse putauit, quia quarto cognationis gradu con-
iunctis

iuncti nuptias contraxerunt. Quod quidem nullo neque diuino, neque ciuili iure sed pontificio tantùm prohibetur. In quibus etiam ne authoritate carere videretur, regnum acquisitum regi confirmauit, illudq; iure hæreditario, iure belli, iure coniugali, iure electionis, iure senatus seu Parliamenti Anglicani, nec non iure pontificio atque suo ad Henricum regem septimum eiusque hæredes in perpetuum spectare debere pronuncianit. Quid iam amplius his iuribus a Papa addi potuit? Solum ius diuinũ omisit, cuius etsi ipse expers fuit, tamen illæ cœlitus nobis datæ nuptiæ carere non potuerunt. Archiepiscopus autem primo suæ translationis anno synodum Londini celebrauit. In hac synodo quia Rex Franciscum Louellum cum Humfredo Stafford qui ad Colcestrensem asylum profugerant, eoq; ad nouos populi tumultus citandos exijssent, alioſq; rebellis in acie prostrauit, & conspirantiũ duces capite puniuit, omnesque motus sedauit, impetrauit a clero decimam. Verùm eodem tempore Richardus quidam Simondus humili quidem sorte ac conditione, verũ non indoctus nec doli fraudisq; ignarus Presbyter, puerum venusta facie, & versuto ingenio Lambertum Simenellum literis instituit Oxonij. Cui simulatque diuulgatum esset Edwardum Ducis Clarentiæ filium, a rege nouos populi motus formidante in Turri Londinensi seruatum, iam neci traditum esse, illico mutat nomen, eumq; Edwardum appellat, & cum eo protinus in Hyberniam traiecit. Ibi narrat se seruasse Edwardum Ducis Clarentiæ filium, & a mortis periculo eripuisse, ac Hibernenses pueri specie & similitudine decepti, facile veniunt in eius fidem, & tam Anglos, quàm Margaretam Ducis Burgundiæ, sororem Ducis Clarentiæ solicitant, vt hunc puerum auxilio militari iuuent, & in regno ponant. Ex hoc audaci sacrificuli & pueri facinore magna strages edita est, sed Henricus Rex marte superior euasit, & fusis aduersarijs puerum, eiusque præceptorem improbum in prælio cœpit, illũ rei culinariæ addixit, hunc quia Presbyter fuit Archiepiscopo misit. Qui durante superiori synodo eum suis carceribus mandauit, statimq; ob multitudinem clericorum delinquentium qui vix suis carceribus contineri poterant, coram Maiore & Senioribus Londini ciuibus eduxit. Is fassus est se oppidani cuiusdam Oxoniensis filium Lambertum Simenellum a patre abductum finxisse & mutasse in personam Edwardi Ducis Clarentiæ filij, eoq; cõmento Hibernenses & Anglos cõcitasse ad eum motũ qui An.1487. *nuper tam funestus fuit. Post quam confessionẽ tanq; læsæ maiestatis & tanti homicidij ac Christiani effusi sanguinis reus clericali ordine priuatus Maiori & vicecomitibus London traditus est. Deinde in eadem synodo eductus est ex Turri Londinensi Edwardus puer Ducis Clarentini filius hærilis, quem in synodo omnibus ostensum Archiepiscopus secum Lamethum duxit. Multi ad quos superioris coniurationis crimen pertinebat, ipsi sibi conscij asyla seu sanctuaria petebant, sed bulla Innocentij Papæ id priuilegium ademptum est his qui ex locis sanctis ad perpetranda huiusmodi scelera exirent, ad eaque rediret. Inter hos Humfredus Stafford alijq; qui cum eo ante ad asylum (vt diximus) Colcestrense confugissent, & post hanc pugnam asyla repetebant inde extracti pœnas luerunt sanguine. Lataq; ex illa Papali bulla lex est, vt asylis inscripti, si homicidia, furta, incendia, sacrilegia, depopulationes agrorũ, regni aut regis proditiones postea commiserint, inde electi vi laica ducantur ad supplicia. In hac synodo coerciti sunt acribus minis inepti quidam prædicatores, qui*

De hac bulla vide Regist. Morton. fol. 6.

res, qui in concionibus populum præsentem & auditores nihil decent, sed cum plausu populari eloquentia canina, latrant immodestius in Episcopos absentes. Tum Londinensis clerus increpatus est quod vestibus molliter lasciuiret, & in cauponis frequentius perpotaret. His gestis dimissa synodus est. Ac sub initio

An.1488. *proximi anni iterum inchoata. In hac synodo Oxoniensis atque Derbiensis*

Arch. *comites contra Gallorum paratam ad bellum potentiam iuuandum clericorum bonis regem suaserunt. Itaque synodus concessit regi subsidium 25. M.l. binis solutionibus eodem anno soluendum. Et si bellum illud biennio duraret alterum pari æstimatione subsidium decreuit, ea lege vt ea concessio ad consequentiam non traheretur, nec exemplo suo deinceps clero præiudicaret. Ipsi etiam Archiepiscopo a tota prouincia haud modicum auxilium tributum est. Accepit enim subsidia duo, in quorum vtroque curati si xl. s. salario conducti essent iij. s. iiij. d. si septem marcarum vj. s. viij. d. si decem v. s. si duodecem xij. s. si decem librarum xvj. s. viij. d. eademq; deinceps portione si maiora salaria capiant, soluerunt. Ac similis pene ratio in Ecclesijs parochialibus, cantarijs, hospitalibus, liberisq; capellis habita est. Huius Archiepiscopalis subsidij prima solutio in sola Cant. diœcesi summam iij. c. liiij l. excreuit. Hoc anno Innocentius Papa rebus omnibus in Anglia sedatis, & victis confœderatis, terribilem Bullam excommunicationes in rebelles tonantem ad Henricum septimum misit, quam Archiepiscopus in tota sua prouincia denunciauit. Idemq; Papa*

An.1489. *anno sequenti in Bullis emittendis frequentior fuit. Nam cum apertis postu-*

Arch. *lationibus obtinere nequicq; amplius in Anglia potuisset, occultas quasdã acquirendi rationes sibi ineundas putauit. Itaque insolita quadam & admirabili bulla Iohanni Giglis suo (vt in Thoma Bourgchier antea diximus) in Angliam Quæstori plenissimam & singularem authoritatem dedit, vsuram, simoniam, furta, homicidia, spolia, rapinas, adulteria, fornicationes, & crimina quæcunq; perpetrata, (præter cleri percussiones, & in Romanum pontificem coniurationes, ac certos quosdam suæ soli potestati casus reseruatos) ac reorum conscientijs remittendi atque dissoluendi. Præterea indulgendi, atque dispensandi, & tam bona aliena quàm ea quæ fraude quacunq; acquiruntur salua conscientia retinendi,* soluta aliqua eorundem parte Papæ commissarijs, seu eorum vices gerentibus. *Omnes denique excommunicandi qui huic Bullæ obstarent, qui verò iuuarent sedi Romanæ pro suis meritis commendandi. Hanc bullam Archiepiscopus retento originali transcripsit, & ad singulos prouinciæ suæ Suffraganeos misit. Quem Innocentius Papa tanquam bene de se meritum Antistitem alijs bullis reformatorem & visitatorem Monasteriorum & locorum quorumcunq; ab Archiepiscopali & ordinaria iurisdictione priuilegiorum antiquorum præsidio tutorũ seu exemptorũ ordinauit. Eodem anno Roffensi Ponte rupto, & ad interitum ruinamq; labente omnibus suis prouincialibus qui aliquid ei reparando legassent aut donassent quorumcunq; scelerum quadraginta continuis diebus commissorum pœnam purgatoriam remisit. Et proximo anno similem indulgentiam diuulgauit his qui collegium fraternitatis a Richardo Whittington extructum & à se confirmatum ope aut opera quacunq; iuuarent. Eodem deinde anno qui fuit suæ translationis quintus diocæsem Lichefeld. & Couent. Iohanne Halse Episcopo ibidem mortuo visitauit. Visitauit deinde ordine istas diocæses Episcopis earum aut mortuis aut ad alias Ecclesias deductis. Bath. & Wellen. Wintoniensem, Lincolniensem,*

De hac bulla vide Regist. Morton fol. 18. pag. 2.

Verba bullæ.

colnienſem, Exonienſem, Bath. & Wellen. Richardo Fox ad Exonienſem, nec non Couent. & Lich. Wilhelmo Epiſcopo ad Lincolnienſem ſedem poſtulatis vel electis bis: Roffenſem, Wigornienſem, atque Sariſburienſem. Anno autem tranſlationis ſuæ octauo ab Alexandro.6. Papa hic Archiepiſcopus Cardinalis tit. S. Anaſtaſiæ creatus eſt: Quo anno Henricus rex ſeptimus non minus pietate in principem integerrimum Henricum regem ſextum, quàm inanis ſuperſtitionis zelo ductus optauit eum ab Alexandro Papa inter ſanctos referri. Papa vt hoc negotium curioſè tractaret, tam ordinem atque modum quàm ſumptus, ſanctos in ſuum Kalendarium ſeu Catalogum inſcribendi primò acuratè deſcripſit. Ac primò hoc ſanctificandi tanquam priuilegium ſuæ ſolius authoritatis atque poteſtatis eſſe quinque rationibus probat. 1. Quia cum ſanctis adiungi Deo, maximum eſt hominis Chriſtiani beneficium, maximaq; cauſa quæ inter mortales poſsit proponi, itaque cum grauiores omnes cauſæ ad Papam referantur, hanc eius præcipuam eſſe debere. 2. quia ſancti miraculis declarantur, miracula autem a fide proueniant, omnes autem fidei controuerſias a ſolo Papa decidi. 3. quia ſolius Papæ eſt declarare dubia ſcripturarum, multò igitur magis declarare dubia ſanctitatis. 4. ne ſi id cuilibet Epiſcopo permittatur, & plerique Epiſcoporum indocti ſint & ſimplices, populus credulus decipiatur. 5. ne numerus ſanctorum in infinitum creſcat, niſi Papa modũ ſtatuat, eaquè ratione frigeat deuotio, & ſanctitas vilipendatur. His argutijs cum canonizationẽ (vt appellat) ſanctorũ in ſua ſola poteſtate reſtare vult euincere, proximo loco quæ ad ſuam ſanctificationem requirantur oſtendit, quæ duo eſſe debent, vitæ ſanctitas & miracula: nam nec vita integrum niſi edat miracula, nec miraculis clarum ſine vita pura inter ſanctos canonizandum, ac ab hominibus reputandum ait. Itaque vtrumque horum teſtibus probandum, anteq; quis inter ſanctos habeatur. Longum eſſet enarrare ſingula, niſi hiſtoriam in qua breuitati ſtudemus, multis paginis non neceſſarijs compleremus. Sumptus autem qui Cantoribus, Campanarijs, choriſtis, parafrenarijs Eccleſiæ S. Petri, nec non commiſsarijs, notarijs, ac Papæ ſeruientibus cubiculariis, ferrariis, ac huiuſmodi turbæ in peragendis Romæ canonizationis ritibus fere attingunt ſummam mille atque quingenorum aureorum ducatorum. Quæ fœda etiam augeri ad extremum addit Papa ſecundum canonizati potentiam. Cum itaque tam Henricus.6. canonizandus, quàm Henricus.7. qui officio quodam cæco ductus canonizationem voluit impetrare, vtrique reges fuerint, exiſtimare iure poſſumus regem, non Papam magnitudine ſumptus huic canonizationis negotio ſupерſedisſe. Inceptũ enim fuiſſe cõſtat ex bulla Alexandri.6. Papæ miſſa ad Iohannem Morton Cantuarienſem Archiepiſcopum, & Richardum Fox Epiſcopum Dunelmenſem, quæ in loco regiſtri memorato extat. Rex igitur contentus hoc ſolo fuit, vt cadauer eius regium quod Richardus Tyrannus non religione aut inhumati honore, ſed fratris ſui Edwardi regis quarti, cuius regnum proditoriè cæſis hæredibus vi ac dolo occupauerat, inuidia atque calumnijs, a Cherſeienſi Cœnobio ad Arcem Windſorinam tranſtulerat, more ſolemni regio inde exhumatum, ad Weſtmonaſterij cœnobium duceretur & humaretur. Quod etſi ſine authoritate pontificia facere potuiſſet, tamen rex ad Papam indignis modis ſupplicare coactus eſt. Incidit autem hoc anno inter Archiepiſcopum, & Londinenſem Epiſcopum grauis quædam de iuriſdictione controuerſia. Ac lis prope eadem eſt quæ

An. 1494.

De hac canonizatione vi Regiſt. Morton. fol. 102.

inter Wilhelmum Courtney Archipræſulem & Exonienſem Epiſcopum quondam (vt diximus) interceſſit, ſed ad ſuæ prærogatiuæ curiæ propagationem ſpecialius propiuſq; accedit. Richardus quidam Bladiwell Londinenſis Epiſcopi commiſſarius executores teſtamentorum Richardi Simpſon, & Iohannis Erick ciuium Londinenſium ad exhibenda eadem teſtamenta, & actis coram ſe inſinuanda citauit. Eoſdem rurſus Archiepiſcopus quia teſtatorum bona pluribus diœceſibus diuiſa erant, a Londinenſis Epiſcopi iuriſdictione vendicauit, & ad ſuum tribunal vocauit. Itaque hi executores ab eo commiſſario excommunicati, & ab Archiepiſcopo abſoluti ſunt. Londinenſis Epiſcopus ad Papam prouocauit, & lis Roma de hac prærogatiua Cantuarienſis ſedis inſtituta eſt. Commiſſa fuit ab Alexandro Papa hæc cauſa Petro de Acoltis Iuris vtriuſque doctori & auditori cauſarum in Romana curia. Magna huius iudicij per totam prouinciam Cantuarienſem expectatio ſuffraganeorum animos qui Londinenſi Epiſcopo adhæſerunt diu tenuit ſuſpenſos. Sed Archiepiſcopus non modò primæuo Cantuarienſis ſedis prærogatiua, ſed ipſa conſuetudine, & temporis diuturnitate ex proprijs Archiuis atque tabularijs euicit cauſam. Poſtea Alexander Papa tam hanc de teſtamentis inſinuandis bonaq; inteſtatorum adminiſtrandi commiſſionibus prærogatiuam, quàm vacantibus Epiſcopalibus Eccleſijs iuriſdictionem, Archiepiſcopo, nec non Eccleſiæ Metropoliticæ Cantuarienſi ad æternam concordiam, omneſquè de iuriſdictione lites & altercationes in perpetuum tollendis quatuor bullis confirmauit. Dum hæc controuerſia Romæ agitaretur, multi prouinciales ab inferioribus prælatis quia ſuam iuriſdictionem in incerto verſari diſcrimine cernebant, incitati, varias in Archiepiſcopum calumnias in vulgus ſparſerunt, contra quos Alexander Papa bullam excommunicationes crudeliter fulminantem edixit. Atque hoc modo Eccleſiæ Cantuarienſis iura ſæpe in dubium atque controuerſiam vocata, tandem ſub hoc Archiepiſcopo firmata & ſtabilita ſunt. Papa verò Alexander, qui (vt paulo ante diximus) Iohannem quendam de Eiglis cum retinendi, remittendi, & indulgendi poteſtate quæſtorem atque corraſorem pecuniarum in Anglia conſtituit, aut inſatiabilis fuit, aut profuſus celeriter egere cepit, aut quod eſt verisimilius ab Anglis toties papali fraude expilatis nihil percepit. Itaque Robertum Caſtellenſem notarium ſuum cum nouis mandatis atque ſimili poteſtate miſit in Angliam vt a ſingulis curatis Aureum Anglicum exigeret, prælatorum autem erga Papam benignitatem non flagitaret, ſed permulſis eorum animis, æquis precibus impetraret. Quo anno Anſelmum Cantuarienſem quondam Archiepiſcopum Iohanne Morton magnis id ſumptibus procurante Canone ſuo inter ſanctos retulit. Iohannes Morton poſtq; Cantuarienſem prouinciam 13. annis rexiſſet obijt. Delubrum ipſe vinus ſumptuoſum in Eccleſia Cătuarienſi in ſubterraneo crypto extruxit, in quo humatus eſt. Vir fuit prudens, facundus, atque grauis, qualem Henricus 7. vitæ ſocium, morũquè quaſi magiſtrum plerumq; penes ſe habuit. Tulit (vt diximus) ſub Richardo tyrãno vitæ diſcrimina, exilium atque carceres, at tribus regibus Henrico 6. Edwardo 4. & Henrico 7. probata integerrimi, prudentiſſimiq; patris fides nunquam in dubium venit. In condendis & reparandis pleriſque ædibus & Archiepiſcopatus ac Eccleſiæ ſuæ ædificijs magnificentiam, in pauperibus crebris eleemoſynis refocillandis, indigentium liberis in literis ſtudiſquè alendis, notis atque familiaribus promouendis, propinquis & conſanguineis quibus

Vide Regiſt. Morton in fol. 208. ad finem.

An. 1497. Arch.

An. 1499. Arch.

quibus opimas & honorarias hæreditates acquisiuit, ditandis, pietatem, liberalitatem, & munificentiam summam declarauit, vt in testamento suo fusius apparet. Prima inter hunc & Richardum Fox postea Wintonienſem familiaritas in exilio conflata eſt, quos prudentiæ, integritatis, morumq; parium similitudo in fide atque amicitia tota reliqua vita deinceps semper retinuit. In testamento omnia pene ad pias causas reliquit. Regi Poliferum, Reginæ Psalterium, D. Margaretæ filiæ regis primogenitæ quam filiolam, quia eius in baptismo compater fuit, appellat, Cyphum aureum & quadraginta libras, Ecclesiæ Elienſi mitram, & crucem Archiepiscopalem, cæteris suis necessariis admodum parcè legauit, quia eius liberalitatem in vitis vberrimè senserant. Supellectilem diuisit inter famulos. Hæredes seu executores suos, vt Oxoniæ viginti, Cantebrigiæ decem scholares viginti annis continuis in literarū studijs exhiberent, iureiurando astrinxit. Eo vero mortuo Cantuarienſes Monachi regis impetrata licentia Thomam Langton Wintonienſem Episcopum ad Cantuarienſem sedem postularunt, verū is peste quæ eo anno triginta hominū millia in Anglia consumpſerat, vna cum Thoma Rotheram Eboracenſi Archiepiscopo antequam accepit a Papa confirmationem e vitis sublatus eſt. Post quorum obitus Richardus Fox Wintonienſem, & Thomas Sauage Londinenſis Episcopus Eboracenſem Eccleſiam occupauere. Londinenſis autem Episcopatus Withelmo Warham legum doctori delatus eſt. An. 1500. Arch.

66. Henricus Deneus.

HEnrici Regis ſeptimi tempora multis intestinis coniurationibus turbata ſunt. Ex his vna eaque ultima reliquas omnes quas Rex, eſſi ſummum pene diſcrimen aſſerebant, prudenter compeſcuit, dolis & fortunæ varietate ſuperabat. Obſcuro quidam ortu Petrus Varbechus, iuuenis liberali forma, & ingenio ad tractandos dolos apprimè compoſito Richardus Edwardi quarti regis ſecundus filius falſo creditus eſt. Hoc commentum indelebili odio muliebri fabricatum eſt, nempe Margaretæ Edwardi regis quarti ſororis, & vxoris Caroli Burgundiæ Ducis, quæ omnes exquiſiuit rationes quibus Henrico ſummum pararet exitium. Eadem (vt in Iohanne Morton antea diximus) Lambertum Simonellum Ducis Clarentini filium ſimili mendacio ſuſcitauit in regno ambiendo iuuit. Itaque huic Petro qui ſe Richardum Eboracenſem Ducem appellauit adhæſerunt hi qui ex rerum nouitate, & perturbatione Reip. præmia ſperabant. Nonnulli etiam viri clari atque nobiles ex charitate & benevolentia, qua Edwardi quarti progeniem, aut odio quo Henricum ſeptimum proſequuti, ſpecie veri facile decepti ſunt, eius partes ſequuntur. Sed Rex obſtacle celeriter & explorata coniuratione, vim omnem tanti incendij extinxit, & tam vexatioſam ac (vt putabatur) inextricabilem a Domina Margareta contextam telam diſcidit. De ducibus permultis capitis ſupplicium ſumpſit. Petrus autem ex Hibernia fugatus in Scotiam, affinitatem ex nuptijs cum Scotorum rege contraxit, deinde a Rege

Gallorum accersitus eiusquè promissis animatus tentauit aduentum in Angliam, ac a Cantijs repulsus ad Cornubienses quos ob tributum exactum in regem tum concitatos nouerat properat. Tandem militibus suis cæsis & profligatis in Beudleiensi cœnobio quod prope Southamptonam iacet sacra loca petit, sed ad extremum regi deditus laqueo suspensus est. Multis prolixè verbis hæc coniuratio quæ octo penè annis duranit, ab his qui res regias in historijs tractant, explicatur. Nobis autem eam breuiter commemorare necesse fuit, quòd Rex Henricus cum huius conspirationis recens iacta semina in Hibernia vbi radices agebant maturè vellet extirpare, hunc de quo nunc agendum est Archipræsulem tunc Monachum & Langtoniensis Cœnobij præfectum, virũ bonæ frugi & officij plenum Hiberniæ Cancellarium designauit. Qui cum Edwardo Poningho insulæ tum præfecto Petrum ex humaniori cultioriq; insulæ ditione cum siluestribus Hibernensibus in paludes atque nemora locaq; inaccessa compulit, & reliquam citius insulam ad officium fidemq; reduxit. In hoc munere solerter exequendo Bangorensis in Wallia Episcopus propter loci vicinitatem absens creatus est. Ac eum quidem Episcopatum, cuius iura a vicinis potentioribus incolis Episcopis plerumq; absentibus conuulsa, & vsucapione pene ad alienos dominos translata sunt, recuperandis illis amissis prope iuribus recuperauit. Solebant enim Angliæ Reges hunc Episcopatum tam exiguum atque tenuem propter eius exilitatem in Abbatem aliquem locupletem alterius Diœcesis conferre. Isquè cum sui commodi & pinguioris fortunæ causa a Bangorensi Episcopatu abesse, & in Abbatiæ otio atque fructu delitescere soleret, & Episcopatum in quo vix aut ne vix quidem vnquàm resideret, negligeret, ex generosis Wallis vicinis quisque paulatim cepit aliquid eius Episcopatus proprium sibi vendicare. Quod sanè nouum non est in Anglia: videmus enim quanta semper cupiditate atque ferocia cum supini atque desides sint Episcopi laici in eorum iura prædiaq; incurrant. Itaque huius Bangorensis Episcopatus rebus, inter vicinos, ignaris Episcopis, qui vices sæpe suas ipsis prædonibus remiserunt, distractis, perexigua sanè pars huic Episcopo Henrico residua fuit. Verùm is non minus prudenter atque sedulò exploraut de his iuribus atque prædijs quæ sui Episcopatus antiquitus erant propria, tum quæ ambitione & iniuria eadem inuasissent hi a quibus occupabantur, quàm animi magnitudine & constantia summa disturbatis & ejectis illis malæ fidei possessoribus omnia pene clam auulsa iura recuperauit. Ac plebæi quidem Episcopum adiuuerunt: siue quòd inconstans atque mobile vulgus nouos indies optat Dominos, & rerum dominia crebrò huc illuc transferri cupiat, siue quod Episcopalium prædiorum ablationem summum tum sacrilegium putauit. Est ad septentrionem insulæ Monæ quam Angliseiam iam nuncupant, inter promontoria Corneti, eiusquè quod Caput sanctum dicitur interposita Insula, quam veteri Britannico vocabulo ynys. i. Moylr honnicit. *i.* focarum seu alitum insulam vocant, quia ea marina animalia magno ibidem numero verno & autumnali tempore singulis annis capiantur. Hanc insulam antiquitus fuisse Bangorensis Episcopatus, & ab iniustis occupatoribus retentam ac possessam Henricus iam Episcopus accepit. Itaque cum & iure concedere possessionem auitam suæ Ecclesiæ nollent incolæ, sed vi resistebant eos classe ac militibus aggressus recuperauit insulam, & Bangorensi sedi restituit. Præterea in palatia & Ecclesia reparandis, quæ diu ante Henrico rege quarto regnante ab Oweno Gleindoore exbelle

belle incendio vastatæ fuerunt sumptus multos fecit. Et ab hoc Episcopatu ad Sarisburiensem deductus reliquis tamen discedens suo successori Petro mitrã atque bacculum pastorale, ea lege vt in Ecclesiæ Bangorensis a se inceptã reparatione pergeret. Quod quidem ab eo factum est. At Henricus, Henrico regi septimo prudentia, animiq; magnitudine notus in Sarisburiensi Ecclesia haud diu sedit, verùm Iohanne Morton mortuo ad Cantuariensem Archiepiscopatum elatus est. An.1500. Arch.

Eo anno Alexander Papa annum Iubilæum Romæ celebranit, quo Cæli portas omnibus Christianis regnum dei ingressuris a se reseratas & patefactas edicit. Id omnibus Christianis gentibus, Legatis a Papa vndique missis nunciatum est. Si Romam eo anno Iubilatum veniant acceptures singulos peccatorum veniam. At verò ne his qui aut valetudine aut grauioribus negotijs impediti tam longinqui itineris molestiam commodè subire nõ poterant tam benignus atque Iubilans pater non prospexisse videretur, fecit omnibus potestatem vota aut hanc curiosam profectionem pecunia redimendi. Atque his qui id fecerint infernalia delictorũ supplicia perinde ac si Romam accessissent, remisit. Tum vt ad soluendum acrius vrgeret suscipiendum illico in Turcam atrox bellum, sequè cum exercitu id strenuè gesturum prædicat. Quo tam fœliciter in anno Iubilæo, sequè præsertim Duce ac Imperatore auspicato non posse non Christianis gentibus victoriam, & exitium Turcis euenire suadet. At ne Rex tantæ fraudi obstaret, permisit ei Papa suæ prædæ partem. Hoc Papæ negotium in Anglia procuranit Gaspar quidam Pows Hispanus, vir doctus atque elegans, cuius in rebus agendis solertiam expertus Papa, mandare ei tutò poterat ea quæ rectè curari voluit. Is paucis mensibus ingentem conflauit in Angliã pecuniam. Quam simul atque hic magnanimus scilicet Imperator Alexander Papa accepisset, abstinuit a bello, & reliquo vitæ tempore more Papali indulsit lætus & locupletatus genio. Atque hic quidem annus Iubilæus omnium papalium exactionum atque expilationum Anglis toties (vt ex attacta historia patet) vexatis tandem finem attulit. Modica quædam ex Fuuis vectigalia sibi adhuc reliqua fuere. Dignum sane suis mercibus prætium, vt quia tot sæculis fumum vẽdidit Romana curia alatur ipsa interim fumo, tandemque æterno Gehennæ incendio flagret.

Expleto autem hoc anno Iubilæo Alexander Papa Pallium Archiepiscopatus vidz. insigne per Adrianum quendam Castellensem suum secretarium misit. An.1501. Arch.

Quod Lichefeldensis atque Conentrensis Episcopus qui ante hanc tempestatem ad id a Papa accepissent Archiepiscopo Lametha his conceptis verbis tradidit.

Ad honorem Dei omnipotentis, & beatæ Mariæ virginis, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum, & domini nostri Alexandri Papæ 6. & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, nec non & Cantuariensis Ecclesiæ tibi commissæ traditionis pallium de corpore beati Petri sumptum, plenitudinem videlicet Pontificalis officij vt vtaris eo infra Ecclesiam tuam certis diebus qui expressi sunt in priuilegijs ei ab Apostolica sede concessis. Et mox accepto Pallio Archiepiscopus Papa hoc præstitit iuramentum.

Ego Henricus Archiepiscopus Cantuariensis ab hac hora in antea fidelis & obediens ero beato Petro, sanctæ Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, & Domino meo domino Alexandro Papæ 6. suisq; successoribus canonicè intrantibus. Non ero in consilio aut consensu vel facto vt vitam perdant vel membrum, seu capiantur mala captione. Consilium verò quod mihi creditum sunt per se Iuramentum Arch. Cant. Papæ præstitum.

" aut nuncios ad eorum damnum me sciente nemini pandam. Papatum Roma-
" num, & Regalia sancti Petri adiutor eis ero ad retinendum & defendendum
" salvo meo ordine contra omnem hominem. Legatum sedis Apostolicæ in eundo
& redeundo honorificè tractabo, & in suis necessitatibus adiuuabo vocatus ad
" synodum veniam nisi præpeditus fuero canonica præpeditione. Apostolorum
" limina Romana curia existente citra Alpes singulis annis, vltra vero montes
" singulis biennijs visitabo aut per me aut per meum nuncium nisi apostolica ab-
" soluar licentia. Possessiones verò ad mensam mei Archiepiscopatus pertinentes
non vendam, neque donabo, neque impignerabo, neque de nouo infeudabo, vel
" aliquo modo alienabo inconsulto Romano Pontifice. Sicut me Deus adiuuet & 10
" hæc sancta Dei Euangelia.

Hoc iuramentum a singulis Episcopis Papæ præstari consueuit, ex quo perspicere possumus, eos qui tanta religione Papam coluerint, Regi si contra Papam quicquam egisset haud fidos esse potuisse. Nihil autem præter illum annũ
An. 1502. *Iubilæum Henrico Deneo Cantuariæ sedente memorabile interuenit. Qui cum duobus annis sedisset 15. Februarij obijt Lamethæ. Inde cadauer eius per Thamesim fluuium a triginta tribus nautis nigro panno vestitis Feuersamiam in Cimba funebri more ornata, cum cereis accensis ductum est. Quò etiam ijdem nautæ idem cadauer simili funebri ritu in feretro Cantuariam duxerunt. Sepeliri se per eum locum vbi Thomas Becket trucidatus est in testamento iussit. 20 Cantuariensi Ecclesiæ legauit imaginẽ Iohannis Euangelistæ argenteam centum quinquaginta vnius vnciarum ponderis. Funeralibus item sumptibus quingẽtas libras destinauit. Ideo funus eius magnificè ac sumptuosè peractũ est. In eo funere exequendo Thomas Wolceus qui capellanus tum eius fuit, cum Richardo Gardiner altero capellano ab executoribus testamenti huius Archiepiscopi impendendis funerarijs sumptibus præfectus est. De hoc Thoma Wolceo qui Henrico Rege octauo postea regnante Cardinalis & Archiepiscopus Eboracensis fuit plura deinceps dicenda sunt.*

67. Gulielmus Warhamus. 30

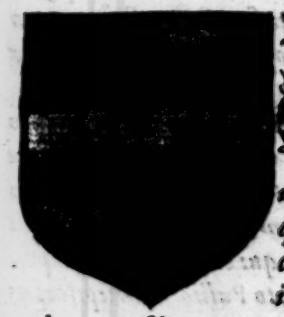

Hactenus quibus artibus atque dolis Anglicana Ecclesia a Romanis Pontificibus octingentis amplius annis tractata sit cõmemorauimus: nunc ad perspicua magis atque clara tempora in quibus fulgore Euangelij pontificia tenebræ profligatæ fuerunt, earumque tota vis ac potentia fracta penitus atque concussa concidit, appropinquamus. In quo sanè admirabile est 40 in vindicanda atque prostranda Romana superbia occultum consilium Dei, vt cum tanta temporis diuturnitate vires acquisitas omni humana ope ac prudentia ita firmasset, vt nulla penè vi debilitari aut prosterni posse putaretur, in summũ tum exitium interitumq; rueret, & tantorum flagitiorum perennes pœnas daret. Hanc diuinam vindictam hypocrisis, fraudes, expilationes, rapina, libidines & nefanda fœditates, regum & regnorum proditiones, falsitates, periuria, fastus ac elatio, diræq; martyrũ strages

dia popoſcerunt. Ac Romanum quidem Imperium quod cruentum & omnium pene gentium ſanguine vnadidum fuit, eædem & crudelitatem a Lupa nutricis Romuli regis vberibus ſuxit, & mox interfecto Rheme cæmentum ad condenda mœnia fraterno ſanguine permiſcuit: iuxta illud Lucani. Fraterno primum maduerunt ſanguine muri. Idem ab his funeſtis auguriis progreſſu cædibus indies auctũ fuit, donec non alio magis morbo quàm magnitudine laborans ſua cum omnes pene gentes ſua ditione teneret, & non minus re militari, quàm literis, & eloquentia, optimiſq; legibus & inſtitutis floreret, & clariſſimis Ducibus, Oratoribus, ac Prudentibus firmiſſimè ſtare putaretur, ciuilibus tandem bellis in ſe motũ & conuerſum de ſuis ciuibus tantarũ cadium ſumpſit ſupplicium, ac totius orbis totq; annis retentum, ac tot cladibus acquiſitum, bellog; captum dominium amiſit. Verùm non eadem Eccleſiæ ratio fuit quæ Imperij Romani. Hoc enim cæde atque vi ſemper ſibi ſimile conſtabat. At illa prima ſua inſtitutione ad Euangelij amuſſim ſancta & ſimplex, Deo denota atque conſecrata, crebris martyrijs caſtigata, vitæq; integritate & puritate ipſa niue candidior atque ſole illuſtrior fuit. Itaque poſt longæuas perſecutiones recepta a regibus & Imperatoribus Romanis fide Chriſtiana tanquam ſpecimen & Idea viſibilis Eccleſia omnibus Romani orbis gentibus exhibita & oſtenſa eſt, & in magno a cæteris Eccleſijs honore habita atque culta, donec religionis atque ſanctitatis vero exemplo depoſito dominationem & imperandi poteſtatẽ ſibi vendicauit, partamq; vera religione gloriam in hypocriſim ac ſuperſtitionem commutauit. Deinde priſtinæ & inuerſæ vitæ commonita in fideles ita ſæuit, vt nulla non modò Imperatorum Romanorum, ſed ne tyrannorum Siciliæ immanitas vnquam tanta fuit, quæ potuiſſet cum Papali fœritate crudelitateq; contendere. Nam ex hac dominandi cupiditate, obſequentibus etiam flagitioſiſſimis, omnium ſcelerũ impunitates, reſiſtentibus verò maximè pijs extrema atque ſumma pernicies propoſita fuit. Hinc tantæ ſimultates, tantaque periuria ingenuitatem Chriſtianam inuaſerunt, vt nec inuicem haberi amplius fides, nec vllius ſalus ab inſidijs tuta eſſe poſſit. Et ſanè peroportuna atque cõmoda eſt ea comparatio, qua fideles Romanam Eccleſiam deſignant, & meretrici ſimilem oſtendunt. Nam primò virgines pulchritudine atque venuſtate præditæ, tum caſtæ & ab omni libidinis ſenſu alienæ, amorem & benenolentiam non minus corporis quàm virtutis ſpecie colligunt: ſin ad luxum & libidinem ſint proclines incendunt amore ſuo ſatnas, & ſingulorum libidini muneribus proſtitutæ, ſimulatque forma cum ætate tranſierit, vetulæ aut maleficia & lenocinia exercent, aut deſpectæ inſaniunt. Sic Romana Eccleſia ſpecioſa primò atque integra floruit, deinde ſpecie ſua ſuperba & delectata cũ frontem impudenter extuliſſet, amore cepit inſanos, atque præcio ſe verundari paſſa eſt. Ad extremum cum tot commaculata ſordibus amore putido fœtaret, & contempta iam eſſet atque ſpreta, in ſæuitiam tanquam in rabiem conuerſa nullum genus maleficij aut crudelitatis prætermittit. De cuius Lupanaris exitio quia nunc dicendum eſt ad hiſtoriam reuertamur.

Gulielmus Warhamus in Southamptonenſi Comitatu generoſa ſtirpe natus eſt, literiſq; puer inſtitutus in Collegio ab Wilhelmo Wickamo Wintonienſi (vt diximus) Epiſcopo prope Wintoniam ciuitatem extructo. Deinde ad alterum eiuſdem Wickami Collegium Oxonium deductus ineubuit adoleſcens iuri ciuili, cuius peritiam aſſecutus legum Doctor & cauſis in arcuata curia

tractandis Iohanne Mortono Archiepiscopo adiunctus fuit. Idq; autem cùm eloquentiam & humaniores artes adiunxisset a Rege Henrico septimo ad summam Cancellariæ curiam vocatus, & Custos Archivorum seu Rotulorum constitutus est. Idem tum cum Lincolniensi & Roffensi Episcopis, aliisq; doctorum eodem gradu Cantebrigiæ donari impetrabant, quæ Oxonijs affecti sunt. Cumq; Edwardi quarti progenies in persona Petri Warbecki (vt diximus) a D. Margareta Burgundiæ Duciſſa eſſet ſimulata, hic Warhamus iam Rotulorum Custos ad Philippum Burgundiæ Ducem ab Henrico Rege septimo in legationem missus est, in qua prudenter atque facundè persuasit, vt fictis ac compositis a D. Margareta mendacijs Dux fidem non haberet, nec structis ac meditatis in Henricum regem insidijs opem ferret. Paulò post ab hac legatione reuersus translato (vt diximus) Eboracum Thoma Sauage Londinensi Episcopo ipse Episcopus ibidem electus & consecratus est. In ea Ecclesia duobus vix annis sedit cum Henricus Deneus Cantuariensis Archiepiscopus (de quo antea diximus) obijt, in cuius locum procurante Rege Warhamus successit. Qui confirmationem & consecrationem, Pallium atque legatinam potestatem a Iulio Papa ea multitudine bullarum accepit, qua priores (vt diximus) Archiepiscopi accipere soliti sunt. At verò in intronizatione quam Cantuariæ celebrauit nono die Martij, qui eo anno in quadragesima fuit, regalem pene pompam & magnificentiam ædidit. Venit enim pridie Cantuariam vt omnia solemniter prapararet Edwardus inclytus Buckinghamia Dux 140. equitibus stipatus, idemq; Archiepiscopi Seneschallus & Pincerna. Ac Pincernæ munus delegauit in eo festo Thomæ Bourgchier militi. Ipse autem Seneschallus, omnia munera locaq; perlustrauit, ne quid intronizationis magnificentiæ postridie deesset. Sequenti die qui dominicus fuit, cum toto famulatu obatus sit Archiepiscopo Cant. ciuitatem ingressuro, eiquè se humiliter ad S. Andreæ templum inclinauit. Tum Archiepiscopum pedibus nudum (vt mos erat) insequentem ad Prioratum Sancti Thomæ præcessit. Vbi a Priore & Conuentu honorificè recepti sunt, ac Archiepiscopus missam ex more celebrauit. Ea peracta ingressus est Duce præcedente palatium, recepitq; se primum in cameram interiorem. Inde paulò post in magnam aulam publicè pransurus prodijt. Ibi edita sunt inter epulas in singulis patinis hæc spectacula. Quia (vt diximus) hic Archiepiscopus ex Oxoniensi Academia profectus est, Cancellarius Oxoniensis (bedellis suis præcedentibus) cum toto scholarium Oxoniensium cœtu Regi cum proceribus in Parliamento sedentibus fingitur Wilhelmum Warhamum his carminibus exhibere.

An. 1503. Arch.

An. 1504. Arch.

Deditus a teneris studijs hic noster Alumnus
Morum & doctrinæ, tantum profecit, vt Aulam
Illustrare tuam, curare negotia Regni
(Rex Henrice) tui, possit honorificè.

His totidem a Rege carminibus responsum est.

Tales esse decet, quibus vti sacra Maiestas
Regnum in tutando debeat Imperio.
Quare susciptam quem commendastis Alumnum
Digna daturus ei præmia pro meritis.

Deinde Rex eum S. Mariæ Rotulorum, his versibus commendat,

Est

Est locus egregius tibi virgo sacrata dicatur
Publica seruari quo monumenta solent.
Hic primo hunc situ dignabere, dignor, honoro,
Commendo fidei scrinia sacra suæ.

In tertia patina candidæ columbæ species pro sancto spiritu simulata a cœlo in Archiepiscopum descendens ore tenet ista Carmina.

Gratia te traxit donis cœlestibus aptum,
Perge, parata manent vberiora tibi.

Tum ad ferculorum appositionem ventum est. Quod solemne seruitium Edwardus Dux Archiepiscopi Seneschallus, eques & capite nudus album dextra bacculum ferens præcessit, & simul atque apponerentur fercula, caput Archiepiscopo humiliter inclinauit & in cameram pransurus secessit. In hac prima ferculorum appositione alia ædita sunt spectacula. Rex Wilhelmum Warhamum Rotulorum custodem Sancto Paulo in Turri quadam inter Sanctum Petrum & Erkenwaldum medio his Carminibus tradit.

Vrbis Londini caput o doctissime Paule
Hic regat, & seruet pastor ouile tuum.

Tum a magna sanctorum multitudine hæc prodeunt scripta Carmina.

Hic nisi præclara morum indole præditus esset
Haud peteretur ei tantus honoris apex.

Post consecratio, & installatio eiusdem Wilhelmi Warhami cum Londinensem Episcopatum suscepit figuratæ fuerunt, & hoc dicto illustratæ.

Auxilium meum a Domino.

At hæc in prima ferculorum appositione, in secunda verò primò tria theatra exhibita sunt, in primo Sanctus Paulus, Erkenwaldus & Rex Henricus Wilhelmum Warhamum Episcopum Londinensem, Alphego, Dunstano, & Thomæ Becket Cant. quondam Archiepiscopis his carminibus obtulerunt.

Est minor ista tuis sedes virtutibus, illa
Thomæ digna tuis est potius meritis.

Quibus Archiepiscopi arridentes respondent.

O Willielme, veni, Domini sis cultor agelli
Esto memor quis honor, quæ tibi cura datur.

Tum ijdem Archiepiscopi Wilhelmum summæ Trinitati infinita Angelorum, Prophetarum, & Patriarcharum multitudine circumseptæ offerunt proferentes ista carmina.

Non deerunt exempla tibi sanctissima patrum
Sanctorum hoc ipso quos imitere loco.

Appositæ deinde fercula sunt. Ad extremum prodeunt alia tria Theatra, Primum Papam cum Cardinalibus in solio suo sedentem, & Archiepiscopale

Pallium Archiepiſcopo tradentem repræſentat his verſibus.

Amplior hic meritis ſimili potiatur honore
Suppleat & veſtrum ſede vacante locum.

Secundum intronizationem in Eccleſiam Metropoliticam, & capeſcendæ poſſeſſionis ritum continebat. Tertium Eccleſiam Cantuarienſem & chorum Archiepiſcopis clericis & cantoribus repletum exprimebat, atque hæc omnia ſpectacula ex cruſtis ſaccaro & amigdalis commixtis & deauratis compoſita fuerunt, vt in rotulo impreſſo fuſius apparet.

Poſt hæc appoſitis delicatioribus placentis conuiuium hoc tam ſplendidum & magnificum peractum eſt. In quo aſsidebant a dextris Archiepiſcopo Comes Eſſexiæ, Epiſcopus Maionenſis, & Prior Eccleſiæ Chriſti Cant. a ſiniſtris verò Dominus de Burgauenie, Dominus de Brooke, & Abbas S. Auguſtini. Cum ipſo Duce in camera diſcumbebant, Dominus Clinton, Edwardus Ponings miles, D. Phynocks capitalis Iuſticiarius Regis, D. Willielmus Scot miles, D. Thomas Kemp miles, Magiſter Butler ſeruiens ad legem. Proxima his erat Theologiæ atque iuris Doctorum menſa, tum Baronum atque Militum, tertiò Generoſorum. Interiores etiam loci conuiuis repleti ſunt, quorum atque ferculorum multitudinem enarrare vereor ne videatur lectori incredibile. Sed hanc tum conuiuandi plus quàm Aſiaticum luxum, ad nimiam iam parſimoniam redactum vulgus vbiquè conquæritur. Atque id quidem falsò de Prælatis, quibus ereptæ poſſeſſiones in laicos tranſlatæ ſunt. Sed ab his nugis ad ſeria tranſeamus, & de Wilhelmo Warham iam in poſſeſſione Archiepiſcopatus collocato dicamus. Qui non minus lautus ac magnificus quàm doctus ac facetus fuit. Id ex ea legatione quam ad Philippum Burgundiæ Ducem a Rege Henrico ſeptimo miſſus obijt, & ex literis ad Eraſmum Rhoterodamum ſcriptis licet intelligere. In literis Eraſmum calculo afflictum facetè ac liberaliter nec minus ioco quam ſeriò conſolatus eſt. Miſsis enim decè Anglicis aureis.

Verba Epiſt. W. Warhami ad Eraſmum in Epiſtolis Eraſmi.

Quid ſibi inquit volunt ſaxa in corpuſculo tuo? non enim cõſtruendo es magnificas domos, vel eiuſmodi quippiam vt opinor, quocirca cum non ſint e re tua calculi cures te quamprimum ſuperfluo onere liberare, deſq; pecuniam vt auferantur hij lapides ſecus quàm ego qui quotidie do pecuniam, vt lapides adferantur ad mea ædificia. In legatione verò Margaretam Caroli quondam (vt diximus) Burgundiæ Ducis vxorem, fœminam factioſam et partibus deditam monſtrum appellauit. Quod cum cæteræ fœminæ nono aut decimo menſe idq; iuuenes pariant, illa iam vetula penequè ſexagenaria duos monſtroſos partus vnum centeſimo, alterum octuageſimo menſe ædidiſſet, eoſquè non puſillos atque teneros, ſed adeo robuctos vt cum rege potentiſſimo congredi ac prælio dimicare potuiſſent. Eraſmus etiam ignotus propter ſummam doctrinam tantopere ab eo adamatus eſt, vt cum Baſileæ ageret ſuam imaginem arte acuratiſs. & ingenioſiſsimi pictoris (Hans Holby Flandrenſis, quem ob eximiam pingendi notitiam Henricus Rex apud ſe retinuit) quàm ſimillimè depingi, & ad Warhamum per eundem pictorem in Angliã perferri curauit. Iſquè ſe alijs tabulis ab eodem pictore ad viuam ſimilitudinem expreſſum & delineatum ad Eraſmum viciſsim miſit. Quæ excellentiſsimæ doctorum patrum figuræ a Reuerendiſsimo Patre D. Matthæo Cant. Arch. antiquitatis Anglicanæ ſedulo exploratore ac theſauro conſeruantur. Eraſmus autem eum cognitum in tanta ad-

ta admiratione habuit, vt cum multas Christianas regiones peragrasset, ab eoquè inuitatus in Angliam venisset, cum animaduertisset quantum inter Episcopos Angliæ & aliarum gentium interfuisset, scripsit solam Angliam doctos Episcopos habere. Et cum nouum testamentum in Latinum sermonem vertisset, statuit illud Wilhelmo Warhamo dedicare, sed postea per literas impetrauit ab eo veniam vt Leoni decimo Romano tum pontifici destinaretur. Atque hanc arctam necessitudinem doctrina conciliauit. Quæ similem in hoc Archiepiscopo erga Iohannem Coletum Ecclesiæ Paulinæ Londinensis Decanum virum itidem pium atque doctum amorem ingenerauit. Hic Coletus in transmarinis Academijs diu studuit, ac reuersus Paulinas Epistolas Oxonij publicè interpretatus est. Scotum, Thomam Aquinatẽ & eiusmodi curiosos ac inanes Theologomachos damnauit, ad scripturæ sacræ regulam omnia reduxit. Similęq; scripturas declarandi institutum Cantebrigiæ tum sequutus est Doctor Warner postea Rector Wintertoniæ in Norfolcia, qui etiam Thomæ Bilney flammis Norwici combusto supremum consilium adhibuit. Vir fuit Coletus tam latino quàm materno sermone facundus atque copiosus. Vitæ præterea integer, prudens, comis, atque frugi. Cumq; Paulinum Decanatum Regis beneficio accepisset, in diuino verbo prædicando assiduus fuit, & ad iuuenes primis literis & Grammatica instituendos scholam illam egregiam quæ Paulina dicitur extruxit. Hic in concionibus sæpe pupugit bardos illos & stupidos Theologos, qui semper eundem meditatum sermonem Concioni adferebant, & ex legendis notas ac decantatas narrationes sæpius iterabant. Inter hos tum fuit Londinensis Episcopus qui Fitsiames appellabatur, atque hoc odio motus Coletum de hæresi coram Warhamo Archiepiscopo postulabat. Quoniam (vt criminabatur) simulachrorum cultum damnabat: deinde cum de verbis saluatoris nostri ad Apostolum Petrum ter repetitis, Pasce oues meas, prædicaret, de hospitalitate mentionem nullam fecisset, sed tertiam pascendi Christi oues rationem aliò traduxisset. Postremò quòd sermones studio longo præmeditatos reprehenderet. Verùm Archiepiscopus cum huic Londinensis Episcopi accusationi subesse odium, ipsaquè accusationis capita inania atque frinola iudicaret, & Coletum ob Theologiæ aliarumq; scientiarum peritiam vnicè diligeret, eum iudicio soluit atque liberauit. Coletus autem iudicio dimissus, verbum Dei frequentius & ardentius prædicauit, cumquè ex more Archiepiscopus designaret quosdam prædicatores qui diebus Dominicis mercurij atque veneris in septimanis quadragesimalibus coram rege concionarentur, proxima tunc sequenti quadragesima Coletus die veneris ante Pascha, qui a Pontificijs sanctus dicebatur, iussu Archiepiscopi concionem coram rege habens docuit, quomodo sub Christi vexillis militandum Christianis fuerit. Eo tempore Rex in Gallos bellum parabat. Ac Coletus cum de sedandis principum discordijs, Christianisq; a bello reuocandis multa eaquè mira facundia protulisset, subiunxit his qui sub Christi vexillis pugnant Christi humilitatẽ, non Alexandri aut Iulij Cæsaris aut similium Imperatorum ferociam esse proponendam. Rex aliquanto turbatus ac veritus ne suorum Ducum atque procerum animos tam piæ ac disertæ orationis vi a bello in Gallos suscepto flecteret ac auerteret, sinita concione eum accersiuit. Id Londinensis Episcopus suiquè assectæ qui inuisum Coletum habebant in eam partem interpretabantur, ac si Coletus qui contra regis sententiam atque mentem tam acriter prædicarat veniret regi in proditionis

ſuſpicionem, & regis iuſſu ad carceres ex Aula duceretur. Multaq; in eum dum adhuc cum rege loqueretur petulanter inuecti ſunt. At verò præter illorum opinionem Rex Coletum valde humaniter comiterq; tractauit, eiquè ſuum de bello Gallico gerendo conſilium & inſtitutum indicauit, non ſe id ſponte ſed laceſſitum & coactum ac ad regni tutelam ſuſcepiſſe. Proinde quamuis in concione de Chriſtiana pietate gerenda & omnis vindictæ cupiditate deponenda eleganter atque piè diſſiſſet, ita vt ſuum ipſius animum in Gallos hoſtiliter affectum penè mitigaſſet, tamen quia hoc bellum neceſſitatis non voluntatis, nec illatio belli ſed Gallicanæ vis ac iniuriæ repulſio quædam eſſet, rogauit eum vt altera concione ſe ac Aulam ſuam de bello ad incolumitatẽ atque defenſionem Patriæ Chriſtianis ſuſcipiendo eadem orationis facultate qua de humilitate tum docuit inſtitueret. In quo Coletus non minus regi quàm Chriſto officium atque obſequium præſtitit. Nam de bello Chriſtianis licito gerendo tanta grauitate & eloquentia dixit, vt non modò regem atque proceres ad bellum iam propenſos, ſed languentes atque timidos contra Gallos tum incenderet. Rex finita concione ei in populi corona gratias egit, & proceribus ſuis aſtantibus: ſequatur, inquit, quiſque illum quẽ maxime probat Doctorem, mihi enim ſolus Coletus arridet. Poſt hoc encomium regale Coletus ab inimicorum inuidia ſecurus atque tutus Euangelium indies in concionibus propagabat. Et tam Aulicis, quàm ciuibus Londinenſibus (quos orationis facũdia allexit et deliniuit) auditoribus florebat. Sed illa temporum cæcitas pauciſſimis adhuc Chriſtianæ lucis radijs illuſtrabatur. Sequuta mox ſunt magis lucida claraq; tempora quæ a Papalibus tenebris Chriſtianos vendicabant. Ea in Anglia ab hoc initio inchoata, in Romanæ curiæ interitum & occaſum paulatim ita (vt dicemus) progreſſa ſunt. Henricus rex ſeptimus inter Arturum Walliæ principem filium ſuum primogenitum, & Caterinam Ferdinandi Hiſpaniarum regis filiam nuptias conciliauit. Ea in Angliam copioſa claſſe aduecta cum ad portum appellere vellet fluctuum ac ventorũ vi ſæpius reiecta eſt. Id mali cuiuſdam ominis inſtar eſſe aliqui cenſebant, nec fore has ſæcundas nuptias prædicebant. Sed poſtq; varios portus repulſa petiſſet, tandem egreſſa nauem cum regali magnificentia Londinum ducta, ibiquè in templo Paulino a Cantuarienſi Archiepiſcopo 19. Epiſcopis aſiſtentibus, Rege cum Regina proceribuſq; præſentibus Arturo Principi nupta eſt. Verùm huius matrimonialis gaudij vſura modica fuit. Nam nuptijs celebratis Arturus in Walliam a patre ſibi datam prouinciam cum coniuge diſceſſit, ibiquè quinto poſtea menſe ex hac vita migrauit. Tum luctus atque maror omnes aliquandiu occupauit. At funeri iuſtis peractis Henricus Dux Eboracenſis Arturi frater, poſtq; muliebri experientia compertum fuit D. Caterinam ex Arturo non concepiſſe, Princeps Walliæ a patre deſignatus eſt. Caterina vidua quia magna dote propter nuptias affecta fuit, remanſit in Anglia. His geſtis cum Henrico rege ſeptimo mortuo & Weſtmonaſterij ſepulto regnum Angliæ iure hæreditario Henrico octauo inclitiſſimo regi obueniret, egerunt cum eo quidam vt D. Caterinam Arturi fratris ſui relictam viduam vxorem duceret. Tanti momenti negotium conſiliariorũ deliberationi commiſſum eſt. Inter conſiliarios tum maximæ authoritatis fuerunt Warhamus Cantuarienſis Archiepiſcopus, & Richardus Fox Wintonienſis præſul. Hic nuptias ſuaſit, ille diſſenſit. Verùm cum in conſilio quereretur vtrũ ille nuptiæ forent licitæ, regiq; atque regno expedirent, vicit

in ea

in ea deliberatione vtilitas. Existimauerunt enim D. Caterinã si non ab Henrico rege duceretur, propter dotis magnitudinem extero alicui fortasse etiam Gallo aut Scoto infensissimis regni hostibus illico nupturam. Id quod regi atque regno magnam calamitatem atque detrimentum adferre posset. Tum illis nuptijs ad regni præsidium contra Gallos conciliari in perpetuũ Anglis, si soboles inde prouenisset, Hispanos. Rex qui octodecem tantum annos excessisset ad hoc illicitum connubium facile per ætatem consiliarijs suadentibus ducitur est. Sed quia iure diuino fratris sui relictam vidoam haud liceret ducere, itur ad Papam Iulium, in cuius pectore omnis diuini atque humani iuris scrinium latere putabatur. Is qui non vt Moses accipere leges a Deo sed dare consuevit, ex suo sacro videlicet scrinio, Theologis Cardinalibus etiam dissentientibus, instante Ferdinando ad contrahendum inter Henricum octauum regem, & D. Caterinam matrimonium iuris diuini dispensationem produxit. Hæ nuptiæ Archiepiscopo Westmonasterij ministrante celebratæ fuerunt. Puteaq; tam rex quàm D. Caterina ab eodem Archiepiscopo sacrationem regiam acceperunt. Hoc infaustum & authoritate Papali auspicatum connubium post viginti annos dissolutum ipsi Papæ atque Romæ fuit exitiale. Sequenti autem anno exorta est grauis inter Archiepiscopum ac eius Suffraganeos de prærogatiua Cant. iure altercatio. Eius Romæ instituendæ author fuit Richardus Fox Wintoniensis Episcopus, qui cum opibus & authoritate atque gratia cum rege summa valeret, tantæ potentiæ animi magnitudinẽ adiungens ferre nõ potuit Archiepiscopi prærogatiuam. Itaque cum, antequam ea de re lis vlla moueretur, inter se primò communicarent, suamq; prærogatiuam & potentiam trecentis amplius annis longæua consuetudine confirmatam Archiepiscopus ostenderet, nec se laturum vt Wintoniensis Episcopi pertinacia Ecclesiæ Cant. iura violarentur, feroidius affirmaret, Wintoniensis incensus fertur respondisse, quãuis Archiepiscopus in altiori solio sedisset, se tamen in pinguiori collocatum. Et ab ea contumelia statim transit ad deferendam Papæ contra Archiepiscopum querelam. Wintoniensi Episcopo Londinensis, Lincolniensis, & Exoniensis regij (vt idem Rex postea affirmauit) consiliarij tanquam Duci adhæserunt. Institutæ autem litis capita fuerunt, quod cum (vt sæpe antea diximus) si quis de vita decedens bona notabilia in diuersis dioecesibus possideat, eius testamentũ ab Archiepiscopo insinuaretur, aut si intestatus decesserit bonorum suorum administratio ab eodem peteretur: primò ne huiusmodi bonorum appellatione prædiorum atque prouentuum hereditates, nec debita nisi sperata censeantur. Deinde nisi decedentium bona quæ quis extra eam dioecesim possidet in qua moritur, summam decem librarum attingant notabilia non dicantur, nec Archiepiscopali prærogatiuæ locus fiat. Tum vt bonorum æstimatores ab Archiepiscopo in Suffraganeorum dioecesibus non constituantur, sed executorum aut administrantium iuramentis de bonorum æstimatione ac valore fides habeatur. Postremò ne peculiares iurisdictiones diuersa instar dioecesium diuersarum reputentur. Papa hanc litem quam sibi lucrosam fore putabat auidè suscepit, & Suffraganeis contra Metropolitanum litigatoris decreuit edictum quo Archiepiscopum in ius Romam vocarent. Richardus Wintoniensis cum hoc edictum accepisset, virum generosum ac solertem Willielmum Paulet nuper summũ Angliæ thesaurarium præclarorum suorum Episcopalium Senescballum accersiuit, eique in mandatis dedit vt ea edicto Archiepiscopum citaret. Is mandatum peregit.

An. 1509. Arch.

An. 1510. Arch.

Citatus itaque Archiepiſcopus & acrius controuerſia Romæ de ſua prærogatiua conſectata eſt. Cumq; cauſa multis dilationibus procraſtinaretur, Wintonienſis Epiſcopus & Suffraganei procurauerunt a Papa vt is hanc a ſe cauſam ablegaret, & Henrici octaui regis arbitrio referret. Is datis arbitris qui de lite cognoſcerent, tandem ad Archiepiſcopum ſcripſit. Et ſibi, & regno Angliæ magnam partam infamiam quod ſui regni Epiſcopi de huiuſmodi iuriſdictionis
An. 1513. controuerſia Romæ, vbi omnium pene gentium nuncij atque legati cõuenirent
Arch. tanta inter ſe acerbitate contenderent. Proinde ſtatuere ſe ne Romæ deinceps litigarent, tum vt ſi decedentium bona minoris quàm decem libris æſtimentur, vt ab Archiepiſcopali prærogatiua nõ diſponãtur, præterea ne prædia, prouentus & bona immobilia, quæ iure regni legari atq; ſub teſtamenti factionem cadere non poſſunt, ad prærogatiuam ſuam exercendam præſtarent autoritatem. Ad extremum vt neque ab Archiepiſcopo neque ab Epiſcopis vlterius conſtituantur æſtimandis defunctorum bonis iudices, niſi ab executoribus aut adminiſtratoribus requirantur. Quod ſuum arbitrium rex triennio proximo
Arch. obſeruari præcepit, eo verò tranſacto ſi quæ litigantium pars ſe grauari ſentiat, iure contra alteram experiri eodem decreto permiſit. At vero Archiepiſcopus reſcripſit. Etſi arbitrio ac decreto regio obſequi atque parere paratus ſit, ſalua tamen ſua in regem obſeruantia exiſtimare ſe tam bona immobilia quàm cætera, etſi ſummam quadraginta ſolidorum Anglicanorum non excedant, ſi tamen ſint extra eam diocæſim & iuriſdictionem in qua defunctus moriatur, ſuam prærogatiuam fundare. Cuius rei longæuam ac probatam conſuetudinem ex veteribus & antiquiſſimis Cantuarienſium Archiepiſcoporum monumentis produxit. De apparitoribus item bonorumq; atque rerum hæreditariarum æſtimatoribus ſi ab Archiepiſcopo & Epiſcopis non deſignentur, verendum eſſe ne ſi æſtimandi poteſtas ſolis executoribus & adminiſtratoribus committatur, ex defunctorum bonis vilius æſtimatis atque penſis executorumque atque adminiſtratorum fraude non modò Archiepiſcopo & ſuis Suffraganeis verùm etiam quod multò grauius eſt ipſis defunctorum creditoribus, ſæpe etiam illorũ liberis cũ mortuis parentibus in tutela atque curatione huiuſmodi executorum aut adminiſtrantium fucrint iniuria ſumma fiat. Quæ vitari nulla ratione commodius poſſit, quàm ſi bona ab Archiepiſcopo vel Epiſcopis eorumue commiſſarijs æqua lance æſtimata adminiſtranda cõmittantur. Tandem Archiepiſcopus vt iniret cum ſuis Suffraganeis concordiam, quod facere boni viri ſolent, cum agere ſummo iure potuiſſet, de ſuo iure multum remiſit & ſuffraganeis conceſſit. Namq; pollicitus eſt in alijs defunctorũ bonis, quam quæ Anglicano veteri nomine Catalla dicerentur, prærogatiuam nullam vendicaturum, ſi modò Catallorum appellatione ea bona cenſerentur de quibus defunctus teſtari poterat. Tum de apparitoribus & æſtimatoribus vt in bonis æſtimandis et fœdis exigendis ſint deinceps moderatiores æquius ſtatuendum. Præterea executorum atque adminiſtratorum iuramentis de bonorum æſtimatione fidẽ habiturum, ſi contrarij probatio elici ac inuestigari non poſſit. Summam etiam decem librarum ad ſuam exercendam prærogatiuam extra eam diocæſim in qua defunctus moritur ſatis æquam declarauit. Poſtremò etſi in diuerſis peculiaribus parochijs defunctorum bona ad eam ſummam diuiſa ſint, niſi tamen ea bona in peculiaribus parochijs quæ in diuerſis ſuæ prouinciæ diocæſibus Cantuarienſi Eccleſia reſeruantur ſita ſint, interpoſitũ non eſſe ſuam

prærogæ-

prærogatiuam. Atque hac inter Cantuariensem Archiepiscopum ac prouinciæ suæ suffraganeos toties excitata de prærogatiua controuersia hac æquabile atque temperata Warhami moderatione in perpetuum tandem sopita est. Sed Richardus Foxus Wintoniensis Episcopus, cum ob conciliatas illas inter Regem Henricum octauum, & D. Catharinam, quæ omnia postea (vt dicemus) perturbarunt, maxima authoritate atque gratia apud regem ac reginã valeret, senioq; & infirmis debilitatisq; viribus affectus tantorum regni negotiorum magnitudinem atque multitudinem obire non poterat, impetrauit a rege vacationem, & ad gubernandam suam Wintoniensem diœcesim ex aula recessit. Sed vir aulicæ ambitionis atque simultatis peritus, veritus ne extenuaretur sua gratia, & aduersariorũ inuidia absens strueret insidias, duos ex suo famulatu claros & insignes viros regi commendauit, quorum præsentia se absentem in regis gratia retineri posse sperabat, Thomã Wolceum capellanũ, & Wilhelmũ Paulet armigerum prædiorum Wintoniensis Episcopatus Senescallum. Hic primò hospitij regij thesaurarius fuit, & cumulata indies ac adaucta regis in se gratia amplissimos honores gradatim consecutus est. Henrico 8. ac Edwardo 6. regibus, nec non Mariæ ac D. Elizabethæ reginis consiliarius fuit, Regni thesaurarius atque Marchio Wintoniensis, ætate longæua in aula honoribusq; prudenter decursa, & in magna fortunæ varietate iactata tandem obijt an. dom. 1572.

At Thomas Wolceus animo elato atque fero, non generoso ac moderato fuit, humili loco ac obscuris ortus parentibus (erat enim lanij filius vt quidam putant) & luxu, rapina ac ambitione plenus nobilium atque plebis omniũque ordinum immanis carnifex tandem deuenit. Cuiusmodi ingenia cum ab infima tenuiq; fortuna ad summam euecti sunt, honores temperatè gerere aut modum retinere nõ possunt. Hic socius fuit Magdalenensis Collegij ab Wilhelmo Waineflet (vt diximus) Oxonij extructi, eo exclusus quòd erarium Collegij inuasisset, scholam grammaticalem Rheadingha aperuit, & modicè interiecto tempore donec furti sui infamia aboleretur, insinuauit se in famulatum Henrici Denny Cant. Archiepiscopi. Eo verò mortuo venit ad Richardum Fox Wintonicensem Episcopum, qui cum non animaduertisset quantum nequitiæ atque occultæ fraudis sub excellenti & commodo ingenio latere posset, cum regi commendauit. Rex eum eleemosinarium suum ordinauit. Ac Wolceus iam id nactus ad quod omnem ingenij vim & conatum diu intenderat, vt aliquo loco in aula hæreret apud regem, ostendit se breui qui vir in officio atque magistratu esse posset, regem obsequio, aulicos affabilitate & comitate tractauit, sibi omnium gratiam & benevolentiam irrepsit, nec quicq; aulicæ curiositatis prætermisit quod ad magnificentiæ, & ingenij ostentationem, cuius fuit studiosior quàm vllius sanctitatis, valere posse putaret. Rex ipse iuuenilibus iam annis per ætatem eos maximè adamauit qui præter ingenij ac doctrinæ speciem (cuius ipse satis gnarus, vtpotè Cantebrigiæ prius institutus fuit iuxta quorundam sententiam) elegantiam atque vitæ pompam edere ac declarare potuissent. In quo Wolceum nactus est ex sententia virum, qui & doctus & oratione dulcis, ingenio profundus, & corporis etiam gestu ac habitu tam concinnus erat, vt cum fræquenti colloquio regem deliniret, intimis regni consilijs adhibitus est. Tum in Gallicana expeditione vnà cum rege fuit in castris, omnibusq; publicis regis negotijs tam domi quàm militiæ solus Wolceus præfuit. Ab eaque expeditione cum rege reuersus, cum Warhamus Cantuariensis Archiepiscopus An. 1514.

per ſenilem ætatem vel infirmitudinem præſedere amplius Cancellariæ iudicijs non poterat, regiq; munus cum magno ſigillo redderet, Wolceus ei ſucceſſit. Qui mox etiam Lincolnienſis Epiſcopus iubente rege electus eſt. In eo Epiſcopatu vix 2. annis ſedit, cũ D. Benbrick Eboracẽſis Archiepiſcopus & Cardinalis Ro-
An. 1516. manus regis ad Papam Legatus Romæ ex veneno interijt. Quo cognito Wolceus ad Eboracenſem Eccleſiam a Lincolnienſi tranſlatus eſt, regeq; acriter intercedente Cardinalitium titulum, atque legatinam poteſtatem accepit a Papa. Nihil homini elatione atque gloria inſano præter Papatum defuit, cuius (vt poſtea dicemus) fuit cupidiſſimus. Et cum omnia tam Eccleſiaſtica quàm ciuilia negotia in eius ſolius poteſtate fuiſſent, Romana Eccleſiæ potentiam atque dominationem tanto ſtudio & ſeueritate tuebatur, vt incredibile videri poſſit eam ſub hoc Imperatore atque duce in Anglia cadere potuiſſe. Nam regem ipſum iuuenem blandis ſuaſionibus quocunq; voluit impulit, vt quod de ſeruis aſtutis dicit quidam,

Callidus ſeruus Domino imperat.

de hoc Wolceo qui regem ſubditus rexit, dictum exiſtimari poſſit. Qui tanto faſtu & opinione ſui inflatus fuit vt cum de maximis regni cauſis ad Papam, aut exteros reges ſcriberet, ita plerumq; literas exorſus eſt.

Ego & Rex meus.

Et in hunc modum dominante, Clerus etiam tanquam ſuperbum ſuum ſatellitium imperitabat populo, in quem omni luxu & libidine exemplo huius Ducis tunc maximè laſciuientem nemo vel ſibilare aut hiſcere auderet. Sed cũ huius authoritate ac potentia Romana vis in Anglia maximè ſtabiliri & corroborari viſa ſit, adfuit ei iſtius dolis in ſe conuerſis ſumma eaquè diuinitus illata calamitas. Nam hoc ipſo anno quo Wolceus ad tuendam Papalem in Anglia celſitudinẽ illum Cardinalitij honoris apicem obtinuiſſet, Martinus Lutherus Auguſtinenſis Monachus Frederici Saxoniæ Ducis capellanus contra Leonem decimum Papam indulgentiarum prætextu pecunias in Germania colligentem prædicauit. Cui quò magis ſilentium vel vi, vel precario Pontificij imponere ſtudebant, eò magis eloquendo ac ſcribendo contra omnes Papales fraudes, rapinas, ac ipſum fucatum atque adulterinum in gentes Chriſtianas dominatum ex ſanctis literis inuectus eſt. Hunc mox in Heluetia Zuinglius, & Oecolampadius Argentorati ſequuti ſunt, quorum doctrina Germania ac Heluetia repleta paulatim a Pontificijs defecere. Quas res geſtas copioſiſſimè a Sleidano & Germanis explicatas, quoniam in huius Archiepiſcopi (de quo tractamus) tempora inciderunt, & cum propoſito cohærent, nobis attigiſſe ſufficiat. Eodem autem tempore quo expilatores Papæ, contra quos Lutherus prædicabat, graſſabãtur in Germania, venit ab eodem Leone Papa Campeius quidam Romanus Cardinalis ad Henricum regem cum ampliſſima omnia deuinciendi & abſoluendi poteſtate, ſuppetias Papæ pro Hũgariæ tuitione cum Turcis (vt ſimulabat) dimicaturo poſtulaturus. Cuius aduentus tanto motu concitauit ambitioſos Wolcei ſpiritus, qui metuebat ne ſuperiorem ferre cogeretur, qui parem æquo animo tollerare non poterat, vt ei cum vberrimis promiſſis legatos obuios daret ſi ſe collegã ſaltem ſuum in hac noua poteſtate faceret. Ad id Campeius præmiorum pollicitatione allectus, facile adductus eſt, & remiſſis illico Romam nuncijs ida a Papa impetrarunt. Campeius interea dum hæc

noua

noua potestas à Papa mandaretur Caleti mansit, nec Angliam ingressus est. Reuersis autem cum ea potestate nuncijs Wolcens cum inani ac ostentatoria pompa Doueram profisciscitur, ibi Campeius Caleto discedens traycit. Obuij iam Cardinales mutuis se primùm osculis & amplexibus, deinde colloquijs tractant. Quid multa. Omitto enim id consultò quo nihil est inanius, in eunde atque redeundo pompæ fecum. Ex his duobus Cardinalibus difficile dictu est, vter alterum fraudibus anteceſſit, sed luxus ac superbia Wolcens palmam tulit. Hoc enim tempore eius non exemplo solùm sed suasu holosericæ vestes ab Anglicano clero susceptæ sunt. A quo tanquam splendida & fulgenti caterua An. 1517.
stipati Cardinales regem adeunt, legationis causam exponunt. Rex non hoc modo, sed quæcunq; alia cuiusuis momenti negotia Wolceo committit. Is artificiosa & callida oratione Campeio plurimis & regis & suis muneribus affecto suadet ne moram in Anglia ducat, sed recurrat illico Romam, se enim ad Romanæ Ecclesiæ commodum hoc nuper acceptum legatinum negotium curaturum. Campeius discessit, at Wolceus rem seriò aggressus curiam erexit quam legatinam appellauit. Ea planè prædatoria fuit. Omnium Episcoporum, & exterorum Ecclesiasticorum iudicum atque prælatorum iura, & exemptorum etiam locorum priuilegia deuorauit, scelerum quorumcunq; veniam & impunitatem quibus libuit indulsit, ipsam Cantuariensem prærogatiuam bello inuasit, omnes humani ac diuini iuris habenas & relaxationes vsurpauit. Atque hæc effrenata Cardinalis potentia, eò magis insuperabilis visa est, quòd regali simul & Papali authoritate suffulta non modò Præsules clerumq; coercuit, sed proceres populumq; prostrauit. Nam in altero Cancellariæ munere vt multitudinis benevolentia collecta iustus index videretur, ostendit sese popularem, susceptiq; inferioris plebis querelas contra procerum atque potentiorum, a quibus opprimebantur iniurias, quas sanè non minori seueritate quàm causidicorum, leguleiorum, & formularierum falsitates, periuria, litigatoriasq; cautelas vindicauit. Replenit itaque breui vtraque sua tribunalia, tam hoc regio quàm illud Papæ nomine exercitatum, tanta multitudine causarum, vt cæteris tam regijs quàm ecclesiasticis foris exhaustis & exinanitis, è suis solis delegationes infinitas educeret. His de causis occultum erga se odium præsulum, procerum, & iuris regni peritorum animis ingeneravit. Sed regi, Papæ, atque aulæ, multitudiniq; ita gratus fuit, vt nullius etsi iustissima querela contra hanc gratiam & potentiam potuit prænalere. Creuitq; adhuc indies huius Cardinalis monstrosa potentia. Maximiliano enim Imperatore mortuo, Carolus eius nominis quintus Dux Austriæ, & Castiliæ Rex a Germaniæ principibus Cæsar designatus est. Is ex Hispanijs soluit traiecturus in Belgium, sed in Angliam in itinere venit D. Catherinam Angliæ Reginã suam amitam visurus. Qui cum Doueram appulisset ab Warhamo Archiepiscopo & Cardinali Wolceo, maxima procerum, præsulum, nobilium atque prælatorũ turba stipatus Cantuariam ductus est. Clerus Cantuariensis aliquot miliaribus in splendidissimis capis ex vtraque viæ parte, odorum suffimenta ex incenso thure emittens stetit. Rex & Regina Cæsari eiusq; matri Castiliæ Reginæ fiunt obuiam. Cantuariæ ab Warhamo Archiepiscopo in Archiepiscopali palatio magnis sumptibus, & exquisitissimis epulis excepti sunt. In aula cœnatum est. Cuius supremam partem Cæsar, inferiorem Rex tenuit. Epulis sublatis Cæsar cum Regina, Angliæ rex cum Cæsaris matre saltant. Omitto reliquam magni-

An.1520. ficentiam, qua tanti hospitis aduentus celebratus est. Verùm Angliæ Rex ne Christiani principes (Turca tũ inuadente) mutuis inter se bellis conflictarentur, egit de firmanda in orbe Christiano cum Carolo pace. Quam magni momenti rem perfacilem futuram, si Cæsar, Angliæ, & Galliæ reges vno fœdere iungerentur. Cæsar annuit staturum se his pactis quæ inter Angliæ & Galliæ reges inirentur, & in Belgium mox discessit. Ardebantq; posthæc reges inter se de hac salutifera ac perpetua pace communicare. Itaque Ardis conuenerunt. Ac cum de pacis legibus tractandum sit, rex amplissimam totius rei procurationem sigillo magno Angliæ confirmatam Cardinali concessit, vt quæcunq; vellet rata & cassa haberet. At regis Galliæ procuratores qui tanta potestate præditi non erant, huius procurationis amplitudine deterriti, cum ipsi exiguis mandatorum sui regis finibus tenebantur negotio supersedebant, & ad regem suum referunt aut ipsi interessendum tractationi, aut suam alijs authoritatem sine vlla iuris exceptione plenissimè committendam. Rex Galliæ admiratus Angliæ regem, tantam in vno homine eodemq; clericalis ordinis, atque generis obscuri totius sui regni fiduciam collocasse, cum ipse nec suorum subditorum quempiam tanta fide, nec se cum homine parui a nobilibus penso coniungere dignatus, tum veritus ne si recusata regis Angliæ conditione, se reiecto & repudiato fœdus inter eum & Carolum Cæsarem firmaretur, in omnem euentũ ipse confisus seu Cardinali, seu regis æquitati, eandem sub sui regni sigillo procuratoriæ potestatis plenitudinem Wolceo Cardinali concessit, quam Henricus rex Angliæ concessisset. Ita quod vix vnquam legimus alicui Papæ contigisse, vt Cæsari ac duobus tam excelsis & inclytis regibus fœderum atque pacis conditiones daret, hoc Wolceo Cardinali euenit. Qua principum gratia paulò post
An.1521. vt potentior, sic insolentior factus est. Namque inter Cæsarem atque Gallum exortis mox inimicitijs, belloquè vtrinque parato, hic Cardinalis tanquam huius septentrionalis orbis Papa specie quadam & obtentu legationis ab Angliæ rege, adijt vtrosque: sed rege seu conniuente, seu ignaro legationem sibi finxit & ementitus est, ac magnum regni sigillum quod læsæ maiestatis crimẽ est secum eduxit regno. Quo factum est vt interea dum is aberat, & iudiciorum commitia, & litium expeditiones, & iudicum ac vicecomitum Comitatibus præfectiones, dum is sua manu ac potestate omnia teneret, incredibili Reip. malo ac detrimento cessarent. In ea præterea legatione regali ac splendido luxu quadringintis sexaginta equitibus stipatus incessit, vasa regni prætiosissima ac ingentem thesaurum exportauit, in epulari lautitie ac delitijs ministrabatur ei a nobilibus & prælatis genibus ad terram curuatis. Quam intollerabilem in Præsbytero superbiam atque pompam Galli, Hispani, & Belgæ, admirantes libellis descripserunt. Ex hac Cæsaris & Galli dissensione, dum vtrique inter se contenderent vter alterum in curia Romana maiori gratia superaret, duæ Romæ factiones quæ adhuc durant inter Papas atque Cardinales subito natæ sunt. Ex eo enim tempore aut Cæsariani, aut Gallicani dicti sunt. Wolceus indole ac natura non potuit non esse factiosus & ex alterutra parte, cõtra antiquum inter Anglos & Burgundos fœdus adhæsit Gallo, præmijs muneribusq; a fide regi regnoquè debita deprauatus. Id eò fuit euidentius quod Spurium suum quem cognomento Winterum appellauit, hoc ipso tempore commisit tanquam pignus Gallo vt in aula sua institueretur, & Gallorum linguam atque mores ediscceret. Deinde cum a Gallo ad Cæsarem venisset, quanq; Gallus

ab icto

ab icto fœdere prius recessisset, & belli suscipiendi causas dedisset, impudenter tamen conatus est Cæsarem ad iniquas Galli pacis conditiones cogere, quibus nisi pareret inconsulto Angliæ rege denunciauit ei bellū. At Carolus Rex eò magis hominis huius Imperium contempsit, quòd de Henrici regis auunculi sui in se amore atque sensu, tum de veteri Burgundico fœdere, & pristinis capitalibus inter Anglos atque Gallos bellis ac inimicitijs, quæ nullo pene æuo reconciliari possint certum & exploratum haberet. Ita Wolceus, quanquam sibi visus sit huiusmodi minis metum intulisse Cæsari, tamen inanis atque spretus reuersus est. Eo verò reuerso aurei Gallici Londini passim scatebant. In hac legatione quæ malorum sibi atque Romæ fuit initium, tres insignes ex suo famulatu viros qui claris ingenijs pollebant habuit, Steph. Gardinerum Legum Doctorem, Thomam Morum, & Crumwellum, ex quibus Morus Gardinero doctior, eoquè Gardinerus iuris peritior fuit. At Cromwellus vtroque prudentior atque sanctior. Hoc anno Henricus Angliæ Rex cum accepisset Lutheriana dogmata a Germanis recepta, & approbata etiam in sui regni viscera progressa latius serpsisse, ab Wolceo Cardinali Romani pontificis fortissimo satellite instigatus librum de Papæ authoritate & indulgentijs contra Lutherum ædidit. Id ita Papæ placuit, vt cum Wolcei Cardinalis suasu blandiri regi voluit, verum illi & a Domino deo datum Fidei defensoris *titulum inscripsit. Non aliter ac Hebræorum sacerdotum Princeps Annas de mundi salnatore D. Iheſu Christo ac ipse senserat, verè tamen olim vaticinatus est, cum necesse esse dixit vt vnus pro populo moriretur. Sic Papa dum Romanam fidem ab Henrico rege defensam iri putaret, qui eam Euangelica suscepta postea funditus euertit, in verissimo quidem titulo & vaticinio deceptus est. Hunc inscriptum a Papa in bulla regi titulum Cardinalis Wolceus facundissima oratione, in qua regem coram præsulibus ac magnatibus & exterorum regum legatis a pulchritudine, magnanimitate, prudentia omnibusq; animi corporisq; dotibus in cælum extulit, legit regiq; tradidit. Qui postea a fœcialibus tubas clangentibus æditus atque proclamatus est. Eodem etiam anno Londinensis Episcopatus mortuo Fitsiames (de quo antea diximus) Cutberto Tonstallo legum Doctori viro eruditissimo prudentissimoq;, tum publicorum regni seriorum custodi delatus est. Hic ante vicarius Warhami Archiepiscopi generalis fuit, vitamq; tandem Dunelmensis Episcopus longæuus ac tempore satur in Archiepiscopi Cantuariensis familia, a qua primùm ad Aulam prodijt (vt in Matthæi Parker Cantuariensis Archiepiscopi vita inferius dicemus) finiuit. 18. Nouembris an. 1559. cum annos 85. transegisset. Sepultus est in choro Lamethanæ Ecclesiæ sub marmore, cui hoc Epitaphium eius inscribitur per G. Haddonū.*

Ex ipso diplomate.

Anglia Cutbertum Tunstallum mæsta requirit,
Cuius summa domi, laus erat atque foris.
Rhetor, Arithmeticus, Iuris consultus & æqui
Legatusq; fuit, deniq; præsul erat.
Annorum satur, & magnorum plenus honorum
Vertitur in cineres aureus iste senex.

In eo autem bello quod nuper (vt diximus) inter Cæsarem & Gallum commotum est, Wolceus ausus non est suadere regi vt a confœderatione & amicitia

citia Cæsaris ad suscipiendas Galli partes discederet. In eo enim nihilo sè profecturum cernebat, quod & plebs Angliæ mercatoribus a Gallis contra fœdera spoliatis & iniustè tractatis in Gallos incensa fuerat, & Rex a Cæsaris legatis accepisset illud (vt diximus) a Wolceo Caleti compositum tripartitum fœdus a Gallo primò fuisse violatum, Rexq; affinitate & necessitudine Cæsaris, & Galli iniurijs Cæsari adhæsit. Itaque cum in Hispanias proficisceretur Cæsar, ad firmandam & retinendam cum Angliæ rege veterem coniunctionē transijt
An.1522. per Angliam. Qui cum pari similiq; ornatu & magnificentia qua (vt ante diximus) exceptus esset, nauigauit in Hispanias. Rex verò cum bellū in Gallos per fœciales denunciasset, exercitusq; duos ex optimo militum delectu instruxisset, ad eos alendos Cardinali dedit negotium pecuniæ conficiendæ. Is qui sè vltro omnibus negotijs immiscuisset, & in rebus gerendis nihil mite atque moderatum sapuisset, tam atrox in hoc negotio fuit, vt plebem, cuius beneuolentiam curiosa quadam specie non ex animo & ingennè affectauit, a se penitus abalienauit. Nam & quintam bonorum partem a singulis exegit, iussitq; vt vnusquisq; non a proximis solito more censeretur, sed veram bonorum æstimationem exhibere iureiurando cogeretur. Quod plebi ingum tam intollerabile visum est, vt cunctis iam Reip. ordinibus execrabili fuerit odio. Tum censores designabat qui de clericorum statu opibusquè inquirerent. At clerus eum ex
An.1523. probrabat, quod præter legem aut exemplum a se quicquam sine Synodo regis nomine postulasset. Itaque Parlamentū Westmonasterij celebratum est, mandatoquè Regis Warhamus Archiepiscopus Cleri Synodum Londinum conuocauit. In qua Wolceus intollerabili metus elatione, eoquè fastu tumens quo omnium iura violauit, inauditi exempli flagitium commisit. Cum enim ei nō fuit in Cantuariensis prouinciæ Synodo locus, vt omnia ad suam legatinam potestatem raperet, concilium in templo Paulino Warhamo Archiepiscopo atque præsidente inceptum Papa authoritate dissoluit, & idem postridie coram se legato Papa Westmonasterij adesse mandauit. Quod paucis postea diebus simulatque subsidium bello gerendo competens a clero regi concessum esset iterum dimissum fuit. Paulò post Thomas Hanniball Legum Doctor regis Angliæ Legatus in Romana curia, Rosam auream insigni artificio fabricatam a Papa Clemente Regi dono missam in Angliam portauit, & Regi in procerum præsulumq; præsentia cum copiosa testificatione Papalis erga Regem beneuolentiæ Westmonasterij tradidit. De quo Clemente Papa Romæ mortuo hæc carmina conscripta sunt.

Clementem eripuit nobis Clementia fati,
Hic est qui fuerat iam dedecus vrbis & orbis.

Wolceus Cardinalis qui (vt diximus) omnium iura atque priuilegia legatina sua potestate violauit, Dunelmensem Episcopatum vacantē ingressus est, & Eboracensi adiunxit. Idemq; alienarum rerum cupidus & insatiabilis, cum omnia expetebat, vt in luxum & ostentationem profunderet, cum Richardus Foxus Wintoniensis Episcopus, cuius (vt diximus) capellanus fuerat, eiusquè beneficio & commendatione in regis gratia positus ad tantarum dignitatum culmen fastigiumquè ascenderat, hic sceleratus ingratusquè erga tam benignum patronum libertus ad eum nuncium quendam misit, vt quia Foxus cæcus & senio confectus esset, nec commodè potuisset Wintoniensem Episcopatū adminis-

administrare, valetudini iam studeret, & stipendio contentus Episcopatui cederet. Quæ quidem impia ambitiosissimi & auarissimi hominis ingratitudo ita Foxum commouit, vt nuncium hæc responsa referre iusserit. Etsi ipse in senectute oculis orbatus candida & atra discernere non potuit, vera tamen a falsis, & iusta ab iniquis potuit. Qua quidem in re meliorem sensum & intuitum quàm oculorum iam habere, cum cæcus ingrati hominis malitiam, quam oculis ante non perspexisset, iam animo cerneret. Cauendum autem esse magis Cardinali quàm sibi, ne cum pene lippus & tantæ ambitionis atque cupiditatis tenebris inuolutus sit, in grauiorem cæcitatem incidat, nec extimum sunm prospiciat. Proinde de Wintonienſi Episcopatu gerendo, quem senex atque cæcus non corporis sed mentis oculis rexerit, solicitus non sit, sed oculorũ suorũ aciem auertat, ac his quæ sub rege administrauit negotijs intendat. De hac Cardinalis impudenti ingratitudine Foxus apud multos conquæstus est, vt ea querela sæpius repetita, multorum sermonibus tandem ad regem qui Foxum diligebat transijt. Erat tum Foxi Episcopi registrarius Iohannes cognomento Coocus, homo scurrilis sed iocosus, imposturis, rapinis, profusione, omniq; genere nequitiæ etsi inferioris esset ordinis atque loci, cũ ipso tamẽ Cardinale cõferendus. Hic cũ sæpe ad regem literas & nuncia a Domino suo Foxo pertulisset, cœpit audacter enarrare quàm immemor accepti beneficij, ingratusq; esset Cardinalis, tũ quia cunctis iam inuisus fuit, de interioribus suis rebus sedulò inquisiuit, intellexitq; a chirurgis quibusdam qui Cardinalem curabant, eum ex venerea lue, siue morbo Gallico quod cum generosioribus meretricibus sæpe rem ac consuetudinem haberet, altero oculo captum esse. Diuinum certè supplicium vt qui munificentissimo suo domino exprobraret cæcitatem, is ex fœdissimo vitio luscus & monoculus fieret. Existimauit autem Coocus nihil potuisse hoc nuncio optatius Domino suo euenire. Itaque arrepto calamo literas ad Foxum sine mora scripsit, sed loquacitate sua effectum est vt Cardinalis eas literas intercipi & ad se perferri curaret. Et protinus dum in cauponula liberius potaret, & inter rabulas festiuus Coocus esset, a lictoribus captus, & in vincula ductus est. Ibi diu a quorumcunq; necessariorum colloquio secretò seruatus est. Sed res a seruulis enunciabatur amicis suis atque consanguineis, qui de Cooco (cuius anteacta vita tot sceleribus inquinata fuit) penitus actum putabant. Cardinalis illico in his locis in quibus moram aut habitationem Coocus habere consueuit, designauit exploratores qui ad se de Cooci gestis criminibusq; referrent. Quorum tanta copia relata est, vt cum atrocissima deligerent, rapinis, adulterijs, ac eiusmodi iniurijs ac turpitudinibus prætermissis, de furtis atque proditionibus quibus probatis Coocus vltimum supplicium pateretur, accusationes varias instituebant. Cuius salus cum propter suam nequitiam, in Cardinalis potentiam a cunctis suis desperaretur, is tamen non conscientia sed D. sui Wintoniensis Episcopi fiducia, nequicquam pertimuit, nec spiritus audaciamq; remisit. Maioris certe nequitiæ atque pertinaciæ neminem reperire Cardinalis potuit, cũ quo de capite atque vita, ad suã ipsius magis cõtumeliam quàm cum Cooco contenderet. Qui carceribus eductus per varia actus tribunalia, per varia exagitatus iudicia, cum homini impudenti nec os defuit, neque frons, occulta Wintoniensis Episcopi gratia non modò cum rege, sed cum regijs iudicibus atque causidicis, tum cum tota inquisitorum multitudine quibus Cardinalis inuisus fuit, accusationes omnes delenit, & vitauit pericula. Omnium iam

ſermonibus percrebuit atque ferebatur hæc acris contra Coocum concertatio, qua non alia res vlla maiorem Cardinalis infamiam in vulgus propãuit. Is itaque incenſus nona indies in Coocum finxit crimina, ac veritus Coocus ne, ſi Dominus ſuus Wintonienſis Epiſcopus, qui per ætatem diu viuere iam nõ poſſit moreretur, Cardinalis potentiæ non reſiſteret, impetrauit ab eo ad Regem literas, quibus datis vum poſtea Regem in Aula cum Cardinali colloquentem vidiſſet, flexis genibus, ſublatiſq; manibus eiulans petijt cum ſuſpirijs miſericordiam atque ab omnibus anteactis criminibus abſolutionem. Nam etſi a varijs accuſationibus varijs iudicijs abſolutus eſſet, intentare tamen iam Cardinalem non confertim vt ſolebat, ſed ſeorſim accuſationes, vt ſimulatque vna eliſa ſit, altera atque indies nona Coocus defatigetur. Rex illico iuſſit vt præterita quæcunq; illi remittantur. Cum vidiſſet Cardinalis euaſiſſe Coocum e ſuis manibus, eum accerſiuit, multaquè cum eo collocutus, hominem ſibi ipſi moribus atque indole non diſſimilem humanius familiariuſq; tractauit. Promiſitq; ſi ſibi morem gereret eum in ſuum famulatum recepturum. Coocus ſiue metu, ſiue ex animo fidem dedit Cardinali, & ſub regio diplomate a cunctis criminibus abſolutus, poſtq; aliquot annos in cauſis capitalibus miſerè volutatus eſſet domum receſſit. Obijt deinde Richardus Fox Wintonienſis Epiſcopus doctrina prudentiaq; venerandus pater, qui Collegium Corporis Chriſti extruxit Oxonij, viuuſq; ei plurima donauit atque tradidit. Sed cum in Teſtamento moriens multa Eccleſiæ atque ſedi Wintonienſi alijſquè piè legaſſet, Cardinalis Epiſcopatum Wintonienſem vnà cum Eboracenſi atque Dunelmenſi ſuſcepit, bona Richardi Fox defuncti legatina poteſtate ſequeſtrauit, Teſtamentiq; ſui tabulas quas (vt multi ſuſpicabantur) a Cooco accepit, aperiri & actis publicis inſinuari non eſt paſſus. Legata nulla præſtita, ſed ab hoc helluone abſorpta ſunt, inter quæ cum copioſiſſima magnæq; æſtimationis cuiuſquam generis ſupellex, qua quinque Epiſcopales ædes inſtruerentur relinqueretur, eademquè æſtimata ſingulis ordine ſucceſſoribus tradẽda eſſent, ab hoc qui tam Epiſcopatum occupauit, quàm hæreditatem innaſit expilata eſt. Huius expilatæ hæreditatis dedit ipſe viuus eodem genere ſupplicij poſtea pœnas. His tot tantiſquè ſceleribus incredibili omnium odio flagrauit. Soli regi adhuc cordi fuit, qui etſi ſuperbiam & cupiditatem eius inexplebilem non probaſſet, propter ea tamen quæ procurabat atque expediebat negotia eum e re ſua fuiſſe credidit. Sed ſimulatque comperiſſet quanta fraude atque ſimulatione in maximæ fidei ac momenti rebus vſus ſit, repente vnà cum Romana authoritate corruit. At fraus eius quamq; occultiſſima atque vaferrima fuit, his tamẽ quaſi ſcintillis primò emicuit. Diximus ante, etſi Rex a Cæſare diſiungi nollet, Cardinalem tamen Gallicarum partium clam fuiſſe. Itaque quamcunque ſine ſuſpicione pro Gallo operam dare ſibi licuit, eam ſedulò præſtitit. Nam ſimulatque Cæſar repetito & renouato priſtino cum rege (vt diximus) fœdere in Hiſpanias ſoluiſſet, omnes Galli regno exacti ſunt, capitis enim pœna in eos Gallos qui remanerent ſancita eſt. Deinde Rex atque Cæſar Gallum coniunctis copijs aggrediuntur. At Gallus Mediolanum quod in Cæſaris tum ditione atque fide fuit expugnat, caſtraquè deinde ad Paviam ponit. Rex Angliæ magnam pecuniam Cæſarianis militibus, qui tum in Italia ſub Borboniæ Duce qui a Gallo defecerat, mærebant mutuo dedit. Ea pecunia a Venetis D. Pacey Eccleſiæ Paulinæ Decano regioquè ad Venetos oratore fideiubente accepta eſt. Qui niſi interpellatus illico

pecuniam

pecuniam præstitisset, milites conducti defecissent. At pecunia repræsentata exhilerati, cum Gallus expugnato Mediolano ferocior, in castris nimium securus ac supinus fuisset, in ipsa castra audacter inuolant, hostes aut interimunt aut profligant, ipsum Gallum & nonnullos proceres captiuos in Hispanias ad Cæsarem mittunt. Hoc pessimè habuit Wolceum Cardinalem qui omnes artes rationesq; iniuit vt pactis inconsulto Cæsare inter regem atque Gallũ inducijs, violarentur fœdera Burgundica, & inter Cæsarem atque regem nascerentur inde inimicitiæ. Eodem enim fere tempore quo hæc Mediolani & Paniæ gesta sunt, Iohannes quidam Iokinus vir obscurus, qui in exercenda mercatura bona sua decoxerat, versutus tamen & in dolis Gallicis versatus obtinuit a Cardinali comeatũ vt a præsidibus Galliæ in Angliam tutus atque clam venire possit. Is cum venisset delituit in ædibus cuiusdam D. Lark Præbendarij S. Stephani, nec ad quemquam præterq; ad Cardinalem idquè nocte ac secretò prodijt. Cum eo agit de inducijs. Cardinalis regi qui de illius decocti nebulonis aductu nihil cognouerat, suadet de legati alicuius Gallici, qui de inducijs æquissimis atque cõmodissimis sibi rationibus acturus esset, aduentu. Rex conditiones audire non recusauit. Venitq; protinus Brinionus Rhotomagi præses Galliæ Legatus, eodemq; hospitio quo Iohannes Iokinus vsus est. Sed Belgæ & Antuerpiani Cæsaris subditi, inter quos olim Iokinus mercator bona sua dissipauerat, de eo in Angliam veniente prius cognouerunt, & Cæsaris ad regem oratores certiores fecerunt. Illi Iokinum nocte ad Cardinalem euntem atque redeuntem sæpe obseruabant, tum explorabant quibus & quantis pollicitationibus Cardinalem, aliosquè nonnullos qui cum rege tum valebant solicitauerat de inducijs. De his omnibus Prattus tum Cæsaris Legatus scripsit in Hispanias literas, quas intercipi ac sibi tradi Cardinalis curauit easq; reseratas legit. Postridie Legatum Prattum conuenit: mirari se ait cur huiusmodi fabulas in literis daret ad Cæsarem. At Prattus sui esse officij dixit de rebus tantis Dominum suum admonere, nec rectè fecisse Cardinalem qui signatas atque destinatas ad Cæsarem literas reseraſſet. Rumores iam subitò non modo de inducijs sed de pace sparsi sunt. Itaque Legatus Papæ Romã scripsit Regem fœdus cum Gallo mox icturum, proinde satius esse Papa cũ eodem etiam ocyus quàm serius coniungi. Quibus literis motus Papa Gallicam factionem secutus est, at suo magno (vt dicemus) sequenti anno malo. Sed hæc omnium rerum perturbatio quam Cardinalis meditabatur, & Gallerũ Legatio allato illo de Cæsaris victoria, & Galli captiuitate nuncio impedita est. Nam Rex repudiatis Gallis Cuthertum Tunstallum Londinensem Episcopum, & Richardum Wingfeld militem de belli Gallici progressu legauit ad Cæsarem, ac interea de pecunijs quibus bellici sumptus sustentarentur conficiendis consilium cepit. At Wolceus Cardinalis odio iam aperto sæuit in D. Pacæum regium (vt diximus) ad Venetos oratorem, quia se inconsulto Duci Burbonio & Cæsarianis militibus pecunias ministrabat, sine quibus Cæsaris exercitus dissipatus discessisset, Gallusq; marte superior extitisset. Ita enim sine vlla mora atque difficultate Cardinalis existimauit regem suo suasu defecturum a Cæsare, atque pacturũ cum Gallo. Itaque dum Pacæus apud Venetos ageret, Cardinalis regem (vt mox dicemus) ita in eum optimè de rege meritum abalienauit, vt nec pecunia pro qua fideiusserat restitueretur, nec sibi vt legato quicquam etsi crebris literis instanti mitteretur. Id quod grauissimum eruditissimumq; virũ beneq; sibi conscium

in ægritudinẽ incurabilem indeq; in delirium coegit. Nam capto Gallo quod Papam atque Cardinalem Wolceum intus pupugit, Cæsar in Italiam ad tuendas suas ditiones quas superiori aduẽtu atque motu Galli turbatas esse cognouerat proficiscendũ sibi statuit. Qui Cæsaris aduentus formidabilis Papæ fuit, quòd paulo ante ex oratoris sui in Angliam literis (vt diximus) cum Gallo fœdus inijsset, & cum Cæsar regnum Neapolitanum, Siciliam insulam, & Mediolanum teneret, ne aduentu & potentia sua totam Italiam occuparet, itaque Venetos, Florentinos, Vrbinates & cæteras liberas Italiæ ditiones atque ciuitates eodem metu solicitauit, vt coniunctis viribus auerterent & prohiberent ab Italia Cæsarem. Itali itaque de impediendo Cæsare fœdus ineunt. Interea nouis conditionibus, & obsidibus datis Cæsar Gallum captiuum relaxauit, & pax etiam inter regem atque Gallum stabilita est, quo nihil Papæ atque Italis optatius potuit contingere. Legatos enim illico ad Gallum mittunt de eius liberatione gratulatum, eiquè ostendunt fœdus quod de coercendo Cæsare inter se pepigissent. Gallus a Papa iuramento Cæsari dato solutus & fœdifragus eidem se inscripsit fœderi, & copiosè ac diserte satis scriptam apologiam in Cæsarem ædidit cur a fide recesserit. Iidem legati postq; cum Gallo transegissent, veniunt ad regem in Angliã. Is in eiusmodi fœdere cum Papa atque Gallo cohærere noluit, sed pristinæ necessitudinis memor Cæsarem vt caueret, quod quidem gratissimi fuit officij, certiorem facit. Bellum iam atrox violatis inter Cæsarem atque Gallum Papali absolutione fœderibus incensum est. Cæsar copias bellicas vndique conquisiuit vt in Italiam nauigaret, cumq; cognouisset Cardinalem omnes conatus intendisse, vt regem ab antiquo fœdere Burgũdico abduceret, Hugonem Mendosanum virum illustrem atque nobilem oratorem ad eum misit, qui & Galli perfidiam Regi declararet, & regem in veteri necessitudine atque fide retineret. Gallus itidem suos misit oratores vt regem ad se alliceret. Vtrique tam Gallus quàm Cæsar vter sibi regem magis deuinciret laborauit. In quo Wolceus boni scilicet Cardinalis officium, ac vt se dignũ fuerat, Cæsaris odio fecit. Produxit nunc primum id consilij quod diu imo pectore latuisset, vt Cæsare deserto Rex perpetua necessitudine & affinitate iungeretur Gallo. Simulauit inter Gallum & D. Mariam regis ex D. Catherina filiam nuptias, de quibus cum a regis Galliæ consiliarijs ageretur, Præses Parrisiensis, qui in eo consilio fuit, dicebat non fore honorificas illas tanto regi nuptias, quia D. Maria ex illicito coitu nempe fratris Henrici Regis vera coniuge procreata esset spuria, ideoq; nec iure in hæreditate regnoq; patris posse succedere. Hoc responsum Cardinalis dolo fabricatum est, & tamen ne is videretur in re tanta obrepere subitò regi, D. Longlandum Lincolniensem Episcopũ Henrici regis confessorem virum in Theologia Scholastica doctum ad se vocauit. Quærit ab eo an iure diuino fratri liceat fratris sui defuncti viduam vxorem ducere. Is de hac quæstione perplexus, vnum aut alterũ deliberandi diem petit, ac reuersus nepharias esse & incestas nuptias affirmauit. Tum narrauit ei Cardinalis quid a regis Galliæ consiliarijs responsum fuit, cum inter D. Mariam, & Regem Galliæ nuptiæ conciliandæ essent. Proinde sui esse officij dixit, cum esset confessor regius, regem quam primo tempore admonere, vt repudiata adulterina coniuge, iustas sibi nuptias, e quibus iusta ei & hæreditaria nascatur soboles procuret, ne se mortuo liberis ex hac D. Catherina genitis eiectis, oriatur grauis inter proceres de regno adipiscendo contentio. Hoc consilio, in quo

sibi

sibi tantum Cardinalis placuit, non potuit inueniri aut excogitari quicq̃ regni salutarius, aut sibi, Papæ, atque curiæ Romanæ perniciosius. Vt ait Hesiodus. ἡ δὶ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη. i. Malũ consilium consulteri pessimũ.

Dum hæc geruntur, Dux Borbeniæ qui cum Cæsarianis militibus in Italia fuit, Papa facinus vlturus Romam expugnauit, eaque capta Papa atque Cardinales in Arcem quæ Angelica dicitur profugiunt, exibus suis destitutis ac Cæsarianis militibus direptui prædæ, Illi diuturna obsidione Papam & Cardinales quorum calamitatem ne Romani quidem deplorabant tenuerunt, processiones & cæteras cæremonias pontificias cum ornamentis & solemnitatibus requisitis indies peregerunt. Hac re in Anglia nunciata Volcem Cardinalis omne quod restabat virus in Cæsarem euomuit. Ad regem flebili oratione venit, casum Papæ cum lachrymis exponit, in Cæsarem acerrimè inuehitur, satius esse regi iudicat ab eius necessitudine & affinitate discedere, quàm cum fidei defensor a sanctissimo Papa nominatus sit, hanc inferri Papæ & Ecclesiæ Romanæ contumeliam perpeti. Rex commotus decreuit fœcialibus suis denunciare Cæsari bellum, nisi dimidium militaris prædæ Paniæ captum, & Aureliarum ducem sibi redderet, ac Papam liberaret. Cæsar benignè respondit se obsidionis Papalis ignarum, de cæteris regi satisfacturum. At Cardinalis etsi non subesset belli causa, tamen inconsulto Rege ad Clarentium fœcialium principem Regis nomine scripsit vt bellum denunciaret. Is mandatum peregit. Tum regem solicitauit vt sororem Regis Gallia Catherina repudiata vxorem duceret. Nec esse causam cur ea affinitate conciliata timeret Cæsaris potentiam, eoque magis si Papam militibus aut pecunia iuuaret. Rex pecunias concessit, sed milites noluit. Cardinalis itaque cum ingenti thesauro ad Gallum proficiscitur, Gallus in Italiam exercitum copiosum regis sumptibus mittit. De nuptijs nouis, & repudianda D. Caterina agitur, rumores inde varij inter Anglos atque Gallos exagitantur. Id quod Regi valde displicuit bellum Cæsari denunciatum, & de nouo matrimonio conciliando a Cardinali antequàm is prius cognouisset, & D. Caterina a se legitimè separata esset tractari. Verùm eò audaciæ progressus fuit Cardinalis, vt cum omnia sibi licere liberaq̃ esse putaret, nullis potuit finibus metiq̃ contineri. Ab hac itaque legatione reuersus Cardinalis cum vidisset alieniori a se animo fuisse regem quod Cæsari indiceretur bellum, crimen omne impudenter in Clarentium transtulit, eique simulat redierit pœnam capitis minatus est. Quod cum a suis familiaribus accepisset Clarentius, vias præterea & portus a Cardinali obseruari vt præceps antequam regem conueniret ad vltimum supplicium duceretur, portum Rhiam clam ingressus, & ad Regem ductus tres Cardinalis literas ostendit, quibus nisi citius bellum indiceret, simile sibi proposuit supplicium. Commotus hac falsitate & impudentia Rex dixit se non dum regiam potestatem gessisse, sed commisisse alteri, cuius se valde pœnituit. Sed ille Cardinalis dolo iniectus matrimonij scrupulus cum Regis animo insedisset altius, nec vllo modo euelli potuisset, nec Rex tam facile vt Cardinalis existimauit ad alteras nuptias, nisi prioribus infectis transire voluisset, dum Cardinali multò quàm ante incertius visum est vtrum Gallicæ nuptiæ, quas is tam arroganter sine regis consensu parauerat, regi cordi futuræ essent, cœpit iam ad hoc quod suasit dinertium lentis atque plumbeis pedibus pregredi. Rex verò de illo Gallicano responso, atque Cardinalis audacia examinatus penè & perplexus, seorsim indies cum proceribus doctisq̃ viris egit de

An. 1526.

ſuo matrimonio, qui vna conſpiratione & conſenſu id lege diuina vetitum ac prohibitum fuiſſe affirmabant. Itaque Rex tardantem Cardinalem incitauit, vt Romam aliquos accelleraret, qui a Papa maturè in Angliam mitti procurarent dere tanta legationes. Romana curia (vt colligi & exiſtimari aliter ex antegreſſis & ſequentibus non poteſt) hanc cauſam Wolceo Cardinali delegauit. i. veterano illi Campeio atque Wolceo, quod perinde fuit. Nam Campeius decennio ante ceſſit Cardinali in alia (vt diximus) legatione. Nunc autem
An.1528. *longis ac moleſtis itineribus pedibuſq; æger venit in Angliam, vt ex Wolcei ſententia de hoc regali negotio iudicaret. Quod etſi proſpectum & olfactum antea fuit, tamen quid a Papa & his Cardinalibus meditatum ſit res ipſa ac euentus negotij tandem indicauit. Anteq; huius cauſæ cognitionem ſuſcepiſſent quia vulgus varijs de tanta re ſermonibus fluctuabatur, Rex Idibus Nouemb. ad Præſules, proceres, conſiliarioſq; ſuos huiuſmodi orationem habuit.*

¶ *Henrici Regis octaui de repudianda D. Caterina oratio.*

VEneranda & chara nobis Præſulum, procerum, atque conſiliariorũ cohors, quos communis Reip. atque regni noſtri adminiſtrãdi cura coniũxit, haud vos latet diuina nos prouidentia viginti iam ferme annis hanc noſtrã patriam tanta fælicitate rexiſſe, vt & illa ab hoſtilibus incurſionibus tuta ſemper interea fuerit, & nos in his bellis quæ ſuſcepimus victores ſemper euaſimus. Et quanq; in eo gloriari iure poſſimus, maiorem tranquillitatem, opes, ac honores prioribus huc vſque ductis ſæculis nũquàm ſubditis a maioribus parentibuſq; noſtris Angliæ regibus quàm a nobis proueniſſe, tamen quando cum hac gloria in mentẽ vnà venit ac concurrit mortis cogitatio, veremur ne nobis ſine prole legitima decedentibus maiorem ex morte noſtra patiamini calamitatẽ, quàm ex vita fructum ac emolumentum percepiſtis. Recens enim in quorundam veſtrorum animis adhuc eſt illius cruenti temporis memoria, quod a Richardo 3. cum Aui noſtri materni Edwardi 4. ſtatum in controuerſiam vocaſſet, eiuſq; hæredes regno atque vita priuaſſet, illatum eſt. Tum ex hiſtorijs notæ ſunt illæ diræ ſtrages quæ a clariſſimis Angliæ gentibus Eboracenſi atque Lancaſtrenſi, dum inter ſe de Regno ac Imperio multis æuis contenderent, populo euenerunt. Ac illæ ex iuſtis nuptijs inter Henricum ſeptimum, & D. Elizabetham clariſſimos noſtros parentes contractis, in nobis inde legitima nata ſobole ſopitæ tandẽ deſierunt: ſi verò (quod abſit) regalis ex noſtris nuptijs ſtirps, quæ iure deinceps regnare poſſit non naſcatur, hoc regnum aut ciuilibus atque inteſtinis ſe vaſtabit tumultibus, aut in exterorum dominationem atque poteſtatem veniet. Nam quanquam forma atque venuſtate ſingulari, quæ magno nobis ſolatio fuit, filiam D. Mariam ex nobiliſſima fœmina D. Caterina procreauerimus, tamen a pijs atque eruditis Theologis nuper accepimus, quia eam quæ Arturi fratris noſtri coniunx ante fuerat vxorem duximus, noſtras nuptias iure diuino eſſe vetitas, partumq; inde editum non poſſe cenſeri legitimum. Id quod eò vehementius nos angit & excruciat, quod cum ſuperiori anno legatos ad conciliandas inter Aurelianum Ducem, & filiam noſtram Mariam nuptias ad Franciſcum Gallorum regem miſiſſemus a quodam eius conſiliario reſponſum eſt. Antequam de huiuſmodi nuptijs agatur inquirendum eſſe prius, an Maria fuerit filia noſtra legitima, conſtat enim (inquit) quod ex D. Caterina

fratris

fratris sui vidua, cuiusmodi nuptiæ iure diuino interdictæ sunt, suscepta est: Quæ oratio quanto metu ac horrore animum nostrum turbauerit, quia res ipsa æternæ tam animi quàm corporis salutis periculum in se continet, & quàm perplexis cogitationibus conscientiam occupat, vos quibus & capitis aut fortunæ, ac multò magis animarum iactura imminet, remedium adhibere velitis, ignorare non posse arbitror. Hæc vna res (quod Deo teste & in Regis oraculo affirmamus) nos impulit, vt per legatos doctissimorum per totum orbem Christianum Theologorum sententias exquireremus, & Romani pontificis Legatum verum atque æquum iudicium de tanta causa laturum, vt tranquilla deinceps & integra conscientia in coniugio licito viuere possimus, accerseremus. In quo si ex sacris literis hoc quo viginti iam fere annis gauisi sumus matrimonium iure diuino permissum esse manifestè liquidoq; constabit, non modò ob conscientiæ tranquillitatem, verumetiam ob amabiles mores, virtutesq; quibus Regina prædita & ornata est, nihil optatius, nihilq; iucundius accidere nobis potest. Nam præterq; quod regali atque nobili genere prognata est, tanta præterea comitate & obsequio coniugali, tum cæteris animi morumq; ornamentis quæ nobilitatem illustrant, omnes fœminas his viginti annis sic mihi anteire visa est, vt si a coniugio liber essem ac solutus, si iure diuino liceret, hãc solam præ cæteris fœminis stabili mihi iure ac fœdere matrimoniali coniungerem. Si verò in hoc iudicio matrimonium nostrum iure diuino prohibitũ, ideoq; ab initio nullum irritumq; fuisse pronuncietur, infœlix hic meus casus multis lachrymis lugendus ac deplorandus erit, non modò quod a tam illustris & amabilis mulieris consuetudine ac consortio diuertendum sit, sed multò magis quod specie ac similitudine veri coniugij decepti in amplexibus plusquam fornicarijs tam multos annos triuimus, nulla legitima prognata nobis sobole, quæ nobis mortuis huius inclyti regni hæreditatem capescat. Hæ nostræ curæ istæq; solicitudines sunt, quæ mentem atque conscientiam nostram dies noctesque torquent & excruciant, quibus auferendis & profligandis remedium ex hac legatione & iudicio oportunum quærimus. Ideoque vos quorum virtuti atque fidei multum attribuimus, rogamus vt certum atque genuinum nostrum hac de re sensum quem ex nostro iam sermone percepistis populo declaretis, eumque excitetis vt nobiscum vnà oraret, vt ad conscientiæ nostræ pacem atque tranquillitatem in hoc iudicio veritas multis iam annis tenebris inuoluta tandem pateſiat.

Laus D. Caterinæ.

Hæc cum Rex dixisset magnum ob rei magnitudinem silentium omnes diu tenuit. At Legati Reginam adeunt, eiquè legationis suæ causam exponunt, quæ tam aduerso & improuiso nuncio attonitã atque mœstã, valde se mirari ait cur de huiusmodi nuptijs, quæ viginti pene annis omni controuersia carerent, tam subito ambigeretur: incredibile enim esse, vt inclitissimi reges Henricus septimus, & Ferdinandus, tum Pontifex Romanus cum prudentissimorum consiliariorum multitudine in re tam clara tantopere hallucinarentur. Ferdinandum autem suum patrem magnis sumptibus a curia Romana dispensationem obtinuisse, vt quarẽ Principi Arturo Henrici Regis fratri antea nupta, ab eoquè cognita fuerit, liceret tamen cum Henrico Rege matrimonium copulare. Totum autem huius motæ controuersiæ crimen in Wolceum Cardinalem conferebat, quòd is in Cæsarem hostiliter affectus, & a Regina propter

intollerabilem arrogantiam, luxumq; ac libidines in quibus turpiter volutabat reprehensus esset, has in fœminam tragœdias excitaret. Wolcem autem sese leuiter excusauit, & in Gallum omnem factii inuidiam traduxit, se tantum iudicem a Pontifice Romano cum Cardinali Campeia datum asserut, quod susceptum munus summa se æquitate præstituxum promisit. Paulò post cum Legati iudicium atque causa cognitionem ingrederentur, Warhamus Cantuariensis Archiepiscopus cum iam institutam de re tanta litem cerneret, ex Cantebrigiensi, & Oxoviensi Academijs celebriores Theologos & iuris pontificij atque Cæsarij peritiores accersuit, qui in ædibus suis Lamethanis indies de hac causa tractabant & disserebant. Rex cum animaduerteret quàm graviter & molestè Regina huius iudicij exercitationẽ ferebat, permisit ei ne iniuria sibi fieri putaret, vt doctissimos probatissimosq; viros eligeret quorum consilio in causæ ventilatione vteretur. Illa Warhamum Cantuariensem Archiepiscopũ, Nicholaum West Eliensem Episcopum iuris peritos, tum Iohannem Fisher Roffensem, ac Henricũ Standishe Assauensem Episcopos Theologiæ professores elegit. Qui tantum causæ patrocinium præstiterunt, quantum iure ac scientia potuissent. His deinde legatis atque Cardinalibus pro tribunali sedentibus, & iudicio inchoato, Rex & Regina præconis voce ad tribunal vocati sunt. Ille per procuratores comparuit: hac illis quatuor Episcopis quos supra diximus, aliisq; consiliarijs, tum illustrium fœminarum multitudine stipata curiam ingressa est, & appellatione ad Papam interposita Cardinalium illorum iudicium recusauit, atque recessit. Legati nihilominus in causa progressi sunt. Sed cum varijs dilationibus Rex iudicium procrastinari cerneret, venit ipse cum Regina, & instabat Legatis, vt huius tanti negotij ambiguitatem quæ sola tanta anxietate atque solicitudine conscientiam mentemq; suam turbat, vt nihil præterea de publicis ac priuatis rebus statuere aut cogitare penè possit, iudicij definitione dissoluant. Iudicij exitum ac euentum, siue ab hoc coniugio discedendum sit (quod minimè vellet) siue in eo manendũ (quod si saluo iure diuino liceat maximè cupiat) quomodocunq; res reciderit haud fore sibi grauem, si matura sententia pronunciata animus tam ancipiti cura liberetur. Eos quibus est constrictus & impeditus mœroribus animus de sua causa facilius colligere & existimare posse, proinde a legatis se petere, vt amputatis consuetis iudiciorum cunctationibus atque tarditatibus, cum tantam accepissent a Papa potestatem, vt exquisitis atque perpensis tam Theologorum quàm iurisperitorum sententijs ocyus de causa pronuncient. Ac huiusmodi habito sermone Rex discessit, Regina ne verbum quidem Legatis faciens regem secuta est. Sed a Legatis reuocata cum ab ea quæreretur, vtrum appellationem deferre, & causam Legatorum iudicio permittere vellet, per procuratorem respondit se staturam appellationi. His gestis disceptationes indies coram Legatis inter Theologos & Iurisperitos de hac quæstione habitæ sunt: An ducere vxorem cognitam a fratre decedente sine prole sit prohibitio iuris diuini indispensabilis a Papa. Nam quòd ab Arturo Principe cognita fuerit, etsi id iam Regina negaret, tamen regis procuratores, & aduocati tribus rationibus euicerunt. 1. Quod nuptijs inter eam & Principem in Ecclesia Paulina (sicut diximus) celebratis, sequenti nocte concubuerunt, & princeps summo mane potum petijt, eoquè profundius exhausto, cum ab eo quidam sciscitaretur, cur iam solito vehementius sitijsset, respondit quia ea nocte ex Anglia in calidam & feruentem

An. 1529.

Ex Arch.

feruentem Hiſpaniarum regionem quæ ſitim ſuam multũ auxit profectus eſſet. Quo indicauit ſe D. Caterinã Hiſpanam carnali cõgreſſu cognouiſſe. Deinde Arturo paucis poſtea menſibus vita functo, Henricus tum Dux Eboracenſis Principatu Walliæ, quæ fratre ſine liberis decedẽte ad eum peruenit, vno menſe abſtinuit, quia D. Caterina ſe tum ex principe grauidam ſuſpicabatur, quæ ſuſpicio niſi ex congreſſu naſci non potuiſſet. Poſtremò quòd cum ante nuptias quas cum Henrico Rege contraxiſſet pater eius Ferdinandus a Papa Iulio diſpenſationem impetraſſet vt liceret ei ducere fratris ſui viduam, tamen quia in ea diſpenſatione de carnali copulatione mentio nulla facta fuiſſet, Regina alteram ab eodem Papa procurauit, in qua hæc verba inſerta fuerunt. Vxorem a fratre ſuo priùs habitam, vel forſan cognitam. Ex quo ſuo proprio ad Papam ſuggeſtu liquet, eam congreſſum confiteri, nec ad rem pertinet quod vocem confeſſionis tam claræ vim minuentem Forſan inſeruit, cum ipſa quæ hoc ſuggeſſit incerta aut dubia eius rei eſſe non potuit. His probationibus huius facti controuerſia, cognita ſcilicet a priori viro nec ne fuerit, ſublata eſt. Cum verò ad iuris explicationem ventum eſſet, vtriuſque tam Regis quàm Reginæ Theologi aduocati illicitas eſſe nuptias dixerunt, nec poſſe authoritate aut diſpenſatione Papali contra ius diuinum conciliari. His iuris factiq; definitionibus cum expedita cauſa & ad ſententiæ calculum parata atque perducta eſſet, Rexq; litis finem ac iudicium ſine mora expectaret, Legati confuſi ac incerti hærebant tanquam in dilemmate. Proſpiciebant enim ſi pronunciarent Romanam curiam contra ius diuinum (quod minimè facere poſſit) diſpenſaſſe, omnem eius authoritatem eneruarent, ſin verò Romanam curiam id remittere ac relaxare poſſe dicerent, quod ius diuinum poſuit atque ſanxit, iam Theologos quorum ſententijs damnata & exploſa fuit ea opinio timebant. Itaque in hac ancipiti deliberatione dum vtrinq; imminere Romanæ curiæ dedecus & exiſtimationis iacturam cernerent perplexi, & multò quàm antea, vt Terentiani aduocati, incertiores multis cautelis & argutijs litem differebant. Wolceo etiam alia huius dilationis cauſa fuit, quòd cum is potentia ſua anteacta fretus exiſtimauit ſe regem ad quaſcunq; vellet nuptias flectere & allicere poſſe, videbat his nuptijs diſſolutis regem lectiſſimam fœminam D. Annam Bulleyn eſſe ducturum, quæ in Euangelij lectione aſſidua fuit, & a Romana ſuperſtitione, & faſtu atque elatione cleri, animo toto abhorrebat. Tum multis indicijs indies colligebat, continua procerum interpellatione quibus inuiſa & intollerabilis fuit eius libido ac potentia regis a ſe animum eſſe alieniorem. Interea dum hæc in Anglia gererentur, Romæ ad Papam Regis Legati fuerunt Stephanus Gardiner Legum Doctor, & Franciſcus Brian miles. Et Cæſar paulò ante in Italiam venerat, ac Clementem Papam a captiuitate liberauerat, perlatiq; ſunt in Angliam rumores Papam aut iam obijſſe, aut huiuſmodi morbo periclitari, vt euadere mortem non poſſit, occupauitq; mox Wolceum Papatus ambiendi cupiditas. Itaque Regi ſuaſit non alia ratione commodius hoc de quo tractabant diuortium procurari poſſe, quàm ſi is eligeretur Papa, quo facto promiſit ſe id illico dirempturum. Facilem autem eſſe rem ſua & Gallorum regis gratia Papatu potiri, quòd Cæſar iam ob direptam nuper Romam odio Cardinalibus eſſet, atque Romanæ curiæ. Rex cum ad ſuam etiam munificentiam illuſtrandam hoc multum valiturum exiſtimauit, annuit Wolceo vt ſuis etiam ſumptibus Legatis Romæ ampliſſima daretur hoc negotium procurandi poteſtas.

Ad quos etiam tam a Rege quàm a Cardinali litteræ dantur, vt omnes Cardinales siue Cæsarianæ, siue Gallicæ factionis fuerint, donis, pollicitationibus, blanditijs, minis, omniq; versutiæ genere ad Wolceum Papam eligendum solicitarent. Summa suasionis fuit, vt nisi regi in Wolceo eligendo morem gererent, verendum esse ne cum Romana curia auersum iam & hostem sentisset Cæsarem, si is vna hac de causa desiscat, ruituram funditus Romam. Quæ tanta ex miserrima ambitione prouenit Wolceo cæcitas, vt regem iam de euertenda Romana potentia doceret. Nec interea de sua ruina quæ mox adfuit prudentius prospicere potuit. Idem tanta tum efferebatur licentia, vt & Cœnobia atque Monasteria, quæ sanctissima illis cæcis temporibus loca putabantur, quæque aliquo modo violari vulgus summum nephas existimauit, eiectis Monachis diruit atque profanauit, eorumq; possessiones atque prædia ad extruendum magnificentissimum Oxonij Collegium conuertit. Horum tum Cœnobiorum demolitiones vir solertissimus D. Cromwell qui in Legatina Cardinalis curia, causisq; ab ea ad Papam per appellationem translatis multorum negotia procurauit, Romamq; frequenter ire ac redire consueuit, ac in itinere dum Germaniam transiret accepit ea quæ a Lutherianis prædicata fuerunt, commissæ sunt. Vix enim eo tempore fuit quisq; qui summam esse religionem non putauit, Cœnobiorum bona attingere. At Cardinalis audacia etiam professæ religionis ripas fregit, ac ad totius Papalis agri calamitatem & inundationem erupit. Crumwellus autem cum de Fratrum atque Monachorũ illicitis societatibus collegijsque, tum de turpi ac desidiosa vita a Germanis accepisset, ipseque Romæ illam opprimendi potestatem pro Cardinali tum suo hero atque Domino procurasset, obijt id muneris libens nullo conscientiæ stimulo impeditus, ac demum eiecta (vt dicemus) pontificia potestate de cæteris omnibus demoliendis author ac suasor fuit.

Atque hac de Cardinali ad supremum apicem culmenq; elato, nunc de eodem turpiter ac ignominiosè deiecto, Romaq; cum eo simul collapsa dicendum est. Conatus eius de adipiscendo papatu planè stultus ac inanis fuit. Nam & Clemens adhuc vixit, & Cæsaris in Italia præsentia omnes Cardinales recenti calamitate afflictos tenuit, ac Wolcei inimici sui ambitionem fecit irritam. Itaque cum Wolceus Cardinalis sensisset interea, dum frustra tantis gerendis honoribus studuisset, quantas de his nuptijs, inter Cæsarem atque regem turbas concitauerat, tum veritus ne secuturæ cum D. Anna Bulleyn nuptiæ ob Euangelium ab illa receptum, sibi atque Romæ perniciosissimæ forent, omnem dedit operam de reuocandis his quæ etsi iure niterentur, is tamen non religione sed ambitione gessisset. Quidam ferunt eum dum honoribus inhiaret, ariolos de repellendis his qui suæ ambitioni atque cupiditati obstarent consuluisse, atque accepisse sibi a fœmina quæ eum apud regem gratia superaret esse cauendũ. Is eam D. Caterinam fore ratus, turbatis nuptijs eam a rege amouere studuit, & iam inter muliebres angustias constitutus, dum vtrisque pariter inuisus esset, quò se verteret, aut discrimen, in quod suam Romanamq; potentiam conieccrat, effugeret, ignorauit. Nam Rex tantam moram & procrastinationem in causa iam explorata atque cognita a Legatis fieri haud facile tollerauit.

An. 1530. *Itaque cum accepisset Cæsarem atque Papam Bononiæ in Italia vnà fuisse, D. Thomam Bulleyn Wiltoniæ Comitem, D. Stokesley, & D. Lee Legum Doctores ad eos legauit, a Papa petituros vt suos in Anglia Legatos ad ferendam de illo matri-*

matrimonio ex iure diuino sententiam sine mora incitaret, a Cæsare verò vt is de hac causa iuxta Theologorum sententias dijudicari pateretur. Cæsar id se æquissimè laturum respondit. At Papa pertimuit ne separato coniugio commoueretur Cæsaris animus, & Romanæ curiæ in tribuendis dispensationibus facultas, si ratione iuris diuini extenuaretur, sorderet. Itaque cum prolixiores ad impediendum Regis conatum dilationes in animo haberet, respondit, se simulatque Romam venisset, causam susceptiurum, & ex vtraque parte auditis Iurisperitorum & Theologorum sententijs secundùm æquum atque rectum pronunciaturum. Reuersis cum hoc responso Legatis animaduertit Rex, quibus technis Papa suique Cardinales eum ludificarent. Quorum contumelias & ludibria cum iam amplius ferre noluit, duobus clarissimis regni sui proceribus, Norfolciæ, atque Suffolciæ Ducibus conquæstus est, dixitq; quid eos facere vellet. Illi Legatos adeunt, de his dilationibus expostulant, iudicium instanter requirunt, regi perinde fore in vtram partem pronuncient, ita enim eximi & auferri ex animo conscientiæ stimulos quibus affligitur. His latina & facunda oratione respondit Campeius Cardinalis. Nihil sibi fuisse prius quàm regem his quibus de coniugio perplexus esset curis liberare, sed hoc mense Iulio transacto neque iure Canonico, nec Romanæ curiæ consuetudine licere duobus proximis mensibus instanti messis atque vindemiarum tempore, ante Idus Octobris de causis controuersis iudicare, quòd si aliter facerent, iudicium totum irritum ac iuris viribus cassum esse censendum. At verò Duces hoc commento Legatos effugere passi non sunt, restabant enim adhuc duo dies Iulij ante Kalendas Augusti, in quibus quoniam satis deliberatum fuit, petierunt vt causam sententia definirent, ac Legati non amplius se acturos ante Idus Octobris asserebant. Id quod Duces atque proceres, qui regem tam indignis tractari modis a Cardinalibus ægrè ferebant, ad obscura murmura coegit. Inter quos Carolus Suffolciæ Dux manu mensam fortiter discedens percussit, & iureturando exclamauit, verum esse quod antiquitus dici consueuit. Nunq; boni quicquam a Romanis Cardinalibus in Anglos esse profectum. Hæc Ducum atque procerum non obscura indignatio & discessio Cardinales stupore affecit, qui prorogato ad Idus Octob. iudicio curiam dimiserunt. Rex etsi ob hanc iniuriam motus & concitatus fuit, tamen pacauit vltro ac prudenter spiritus, Iduſq; Octob. quos Campeius ad definiendum in causa statuit, expectare decreuit, ne vllius excusationis prætextus Legatis superesset. Concluſi itaque his difficultatibus & angustijs legati omnem ingenij fraudem atque ius in exploranda euasione ponebant. Wolceus a quibusdam fidedignis perhibetur, cum hanc causam in tanto discrimine versari intellexerat, secretas dedisse ad Clementem Papam literas, vt quantum possit istis separandis nuptijs impedimento esset, & omen ex alteris nuptijs futurum Romæ exitiale quantum possit auerteret. In quibus etiam suam temeritatem fassus est, quòd cum contra Cæsaris vim ac potentiam de Roma tuenda prospicere atque cauere vellet, eam his turbãdis nuptijs in grauiora pericula coniecit. Hæ autem vt ferunt literæ a generoso quodam Anglo inuene, qui non tam libidine quàm consilio seorsum quoddam elegans Papæ consuetudine sua tenuit, explorate & ad regem missæ sunt. Quibus acceptis & cognita iam Wolcei Cardinalis, dum suis tantũ commodis & ambitione omnia metiretur, in vtramq; partem perfidia, Rex Cardinali inscio legatos suos discedere Roma & in Angliam reuerti iussit. Verùm vtcumq; res

sit, certum est, cum Rex pro certo haberet Campeium Cardinalem vsque ad huius matrimonialis controuersiæ finem & exitum in Anglia mansurum, cum paulò postq̃ indicium (vt diximus) in Idus Octob. reiectum ac dilatum fuerit, Clementis Papæ literis Romam subitò fuisse reuocatum. Quod cum regi manifestum dedisset indicium atque signum totius impietatis & impostura Papalis, quæ omnia iura diuina & humana libidine sua labefactat, miranda diuini fati potentia excitatus ad tantam improbitatem vlciscendam, superbiamque prostrandam se accinxit. Ac primùm simulatque Campeius Cardinalis discessisset, Rex Wolceum Cardinalem quem ad tantos honores extulerat, postquàm nihil in eo rectæ atque integræ fidei ne erga se quidem esse perspexerat, nec hominem sed laruam ex dolis, imposturis, rapinis, libidine & ambitione contextam ac fabricatam cognouerat, toto animo respuit, & Aula conspectu, suo prohibuit. Tum cæterorum criminationes, postquàm Regis gratia huiusmodi merito carnit, cum tot annis tantaq̃ authoritate in omni fraudũ & iniuriarũ genere versatum ita opprimebant, vt summum sibi adesse exitium existimauit. Atque sanè mirum est eum qui tot annis tantam sibi firmasset potentiam, tam parua momento tanquam oculi ictu concidisse. Verùm ei qui ambitione Papam, superbia Cæsarem, dissimulatione regem, fastu proceres, rapinis tenues, iniurijs potentiores, bonosq̃ omnes impietate a se alienasset, haud facile fuit tam diu cunsistere. Sed huius quidem repudij rumores non modò Angliam sed Christianum penè orbem totum ita compleuerunt, vt Regi iam necesse fuit, qui tot annis Cardinalis fraude & perfidia in varia eaquè incerta discrimina venerat, Rempipsam capescere, nec alteri amplius vt Cardinali fecit gubernandam committere. Ac quoniam maxime se conflictari grauariq̃ conscientia de hoc ancipiti matrimonio senserat, de eo celeriter curandum existimauit. Campeio Cardinali tum Romam profecto mense Augusto, quo Legati Papales mentiti sunt non licere de causis matrimonialibus agere, Rex vt animum ab his curis aliquamdiu relaxaret, consiliumq̃ interea cum his quos fidos habuit secretò caperet, cum Norfolcia, Suffolciaq̃ Ducibus, alijsque suis necessarijs Walthamiam oppidum Londini 12. milliaribus disiunctum venatum aduenit. In quo itinere altam mentis ægritudinem, & in Wolceum Cardinalem indignationem Stephano Gardinero Secretario suo, qui (vt paulò ante diximus) Romæ fuit Regis Legatus, & D. Foxo eleemosinario indicauit, eosque rogauit vt sedulò ac diligenter inuestigarent quid ad expediendam hanc litem e re maximè sit. Quorum suasu Rex tum nouos ad Papam destinare Legatos, commissionemq̃ ita conceptam, vt ne quid deinceps retardare causam possit procurare penè decreuit. Sed forte (vt aiunt) fortuna, cum hi Doctores in ædibus cuiusdam generosi viri M. Cressey diuertissent, tunc aderat doctrina & pietate insignis quidam Theologus, Collegij Iesu Cantebrigiæ socius Tho. Cranmerus, qui duos M. Cressey liberos literis instituit, & peste tum Cantebrigiæ feruente vnà cum dictis adolescentulis eam ætatem Walthamiæ triuerat. Quem etsi humili iam tenuiq̃ vitæ conditione contentum, tamen doctrina & veteri Cantebrigiæ familiaritate notum cum Gardinerus atque Foxus conspexissent, renouata, vt solet, familiaritate suis epulis adhibebant, eumq̃ de Regis causa consulebant. Sed præter doctrinam singularem erat in Cranmero mirifica quædam grauitas & modestia, vt de rebus magnis non facile nisi meditatam sententiam proferret, & quò magis cum grauitate diceret, ac fucum iactan-

iactantiamq́ vitaret, eò probabiliorem orationem suam effecit. Itaque grauatè ille primò, sed cum a regijs consiliarijs vrgeretur quibus sibi parendũ putauit, Ego, inquit, de re tanta sine meditatione atque studio haud ita multum adducere vobis possum, sed mea sententia quia Rex ita mente & conscientia turbetur, nihil neque causæ diuturniorem moram adferre, nec turbatæ afflictaq́ conscientiæ graniores dolorum æstus inurere possit, quàm Romanarum litium dilationes & anfractus, quibus qui tenentur laqueis vix vnquàm se expediunt. Proinde satius esse duco, vt omissis forensibus ventilationibus atque moris, in quibus tanta animi ægritudine Rex iam nimium din iactatus sit, tam in nostris quàm in exteris Academijs exquirantur de hac causa, quæ diuino non humano iure definiri potest, Theologorum sententiæ. Et si Theologi vel vetitas vel licitas esse has nuptias iure diuino pronuncient ac consentiant, Rex non amplius Romanam curiam petat, sed in sua regione ac prouincia sententiam ferri ac pronunciari iuxta Theologos faciat. Ita mente hilaris, ac conscientia securus regiam atque hac Rep. dignam vitam in legitimo matrimonio quod nobis subditis optandum est, transigere potest.

Hæc cum summa grauitate prudentiaq́ paucis dixisset, Gardinerus atque Foxus hoc saluberrimum consilium quasi diuinitus datum amplexi, optabant vt ea via Regi ita Romam erranti antea monstrata fuisset. Itaque postridie cum Gardinerus atque Foxus Regem adiuissent, quæsiuit ab his Rex, quid iam de causa sua ageretur. Cui Foxus illum Cranmeri congressum ac sermonẽ superiori nocte habitum exposuit. Gardinerus verò gloriæ cupiditate non dissimilis Wolceo, sub quo aulicos & ambitiosos mores primò imbiberat, dum alienam in se laudem ineptè transferre voluit, hoc quod Cranmeri propriũ fuit sibi cœpit vendicare. At Rex eius sermone neglecto quæsiuit a Foxo, an is Cranmerus adhuc Walthamiæ maneret. Is eum ibi relictum affirmat. Proinde Rex accersiri ad se Cranmerũ iussit, cuius (inquit) consilium quod ego rectum esse censeo, si biennio antea cognouissem, infinitis in Romana curia profusis sumptibus pepercissem, & mente lætiori, magisq́ tuta placidaq́ conscientia iam vixissem. Venit paulò post ad Regem Cranmerus, cum quo Rex de superiori colloquio suaquè de ea re sententia egit. Cranmerus non minus graviter atque doctè quàm ingenuè ac modestè quid senserat ac cognouerat eloquutus est. Rex ingenuitatem, facundiam, & doctrinam viri singularem admiratus rogauit vt sententiam quã dixerat in scripta referret, mandauitq́ Wiltoniæ Comiti, vt Cranmerum de sua causa scripturum sua domo exciperet, ac benignè tractaret. Itaque ex sacris Scripturis, Conciliis, & Patrum Orthodoxorum sententijs Cranmerus libellum conscripsit. In quo Regis cum D. Catherina nuptias lege diuina interdictas, nec Papæ nec vlla humana remissione conciliandas esse docuit. Rex perlecto libello rogauit an ea quæ ibi asseuerasset, in Romani pontificis curia vel præsentia auderet defendere. Cranmerus constanter & intrepidè audere se respondit. Rex confisus hominis ingenio ac doctrinæ, nouam legationem ad Papam profecturã parauit. In ea Wiltonienſis Comes, Tho. Cranmer, D. Stokesley, D. Carnus, D. Benedictus multis doctis ac generosis viris comitantibus profecti sunt. Papa tum fuit Bononiæ celeberrima Italiæ ciuitate, in qua etiam celebris omnium bonarum artium & scientiarum Academia instituta est. Locus sanè huic susceptæ legationi si Papa voluisset, ad inquirendum illius quæstionis veritatem percõmodus. Quò cum peruenissent

Legati, ad Papam perducti osculari amplius eius ex more pedes noluerunt, sed cùm Papa pedem osculandum extendisset, pusillus catulus qui Comitis Wiltoniensis fuit, ingressus locum, cum pedem vidisset gemmis auroq; lucentem, rem tam raram lasciuus dentibus apprehendit, atque momordit. Id Papa indignè tulit, & inducto ad se illo splendido pede, altero canem abegit. Hoc omine cum Angli in risus & cachinnos profusiores essent, Papa contractis supercilijs causam legationis quæsiuit. Ea a D. Wiltoniensi comite exposita est, qui cum peroranisset, tradidit Papæ libellum a Cranmero compositum, simulq; adesse iam narrat ex Anglia doctos viros qui quæ in illo libro continerentur, ex sacris Scripturis, Concilijs, ac Orthodoxorum Patrum sententijs contra singulos contradicturos essent defensuri. Papa sæpe promisit legatis disputandi & contradicendi diem, verùm cum eadem incertitudine ac perplexitate hæreret, qua sui (ut diximus) in Anglia Legati Campeius & Wolceus Cardinales antea infixi & confusi sunt, Legatis perhonorificè atque blandè tractatis, tum Cranmero quem illius dati ad se de Regis cum D. Catherina coniunctione opusculi authorem siue coniecerat, siue nouerat, Pœnitentiario suo in Anglia, Hibernia, & Wallia constituto (quod munus omnem soluendi atque ligandi tum a Papa potestatem continebat) affecto, cum pusillanimus & Cæsarem & Gallum, & regem maximè pertimeret, nihil ausus est de re tanta statuere, aut litem moris producere, sed concilium re infecta, ac ne mota quidem dimisit. His nuncijs Legati reuersi omnes sunt, præter Cranmerum. Qui regio tacito præcepto Cæsarem & Germaniæ Principes cum reuerteretur in itinere adijt. Eo tempore Cæsar erat in expeditione contra Turcam Viennam Austriæ ciuitatem expugnaturum. Ibi cum Cranmerus eum Regis nomine conuenisset, atque quæsiuisset qui ex suis domesticis atque notis essent contradicturi, datus est ei non vulgaris, sed ob nonnullos libros æditos notus vir, in arcana Philosophia, quàm in Theologia peritior Cornelius Agrippa. Is cum facilè Cranmero in ea causa assensus esset, eadem facilitate suasit cæteris in Cæsaris familia doctis viris ne cum Cranmero a quo veritatem profectam esse dicebat, contenderent. Ita nemine contradicente a Cæsare discessit Cranmerus, & peragrata tota Germania doctissimorum virorum in Academijs & Aulis principum secum conspirantium opiniones & sententias ad Regem in Angliam secum tulit.

Interea alij a Rege missi Legati Gallicanas & Italicas Academias perlustrabant, earumq; decisiones cum Germanicis & Cranmero conspirantes, ac sigillis publicis authenticisq; confirmatas in Angliam duxerunt. Quibus peractis cum Rex quantum in Romana curia vanitatis & impietatis ineße perspexisset, ac in Wolceo Cardinali veram imaginem & tanquam ideam illius profanæ atque sordidæ Ecclesiæ animaduertisset, tũ animi excelsi & inuicti magnitudine cæteris regibus ac principibus præstitisset, tam impuræ Ecclesiæ tanquam prostitutæ meretricis dominationem ac libidinem, quæ ipsum in tam diuturnum stuprum adumbrata contra ius diuinum dispensatione induxerat, amplius perferre ac tollerare noluit. Sed cum longè difficile ac periculosum esse cerneret tam ingentem molem prosternere, secretò prius explorabat quo iure anteactis sæculis tanta Papalis potestas primùm in hoc regnum irrepsit. Ac in sacris Scripturis & iure diuino Rex ex eo periculo quod in matrimoniali sua causa de Cranmero fecerat, neminem libentius quàm eum consuluit. Is non modò ex iure diuino, sed ab omni, ab ascenso in cœlos D. Christo, antiquitate docuit

docuit quomodo ſenſim & pedetentim Romana Eccleſia, contra ſacrum verbum Domini non modò in greges & alias Eccleſias, ſed in Reges, & Imperia dominationem acquiſiuit. Eamq; iam dominationem ac potentiam non lege diuina (vt pontificij volunt) inſtitutam, ſed humano potius more, qui valere contra æternitatem non poteſt, temporis longinquitate præſcriptam ac vſucaptam tenere. Ac Wolceus quidem Cardinalis qui de his nuptijs tanq; inceſtuoſis primus conquæſtus eſt, nonnulla Regi in Papam inſuſurrauit, quotieſcunque ſuæ ambitioni expedire videbantur. Quæ etſi vera fuerunt, tamen eò minorem authoritatem habuerunt, quò magis a glorioſo & inani ingenio profecta ſunt. At hic Cranmerus veritatis Theologus, cui verba non ex fuco & fallacijs, ſed ex doctrina & ſimplicitate Euangelica profluebant, regis optimi clariſſimiq; conſcientiam eodem penè tempore tam inceſtus, quàm Papalis dominationis iugo liberauit. Reſtabat iam in his duobus negotijs nihil quàm vt Rex ab his duobus vinculis, vnum Thori, alterum Papalis religionis ſe eximeret, aperteq; diſcederet. Quo quidem tempore duo (de quibus antea diximus) inſignes ingenio viri a Cardinali abducti & inter regis conſiliarios aſcripti ſunt. Tho. Moorus, & Tho. Crumwell. Ille in iure Angliæ municipali, literiſq; Græcis ac Latinis perdoctus fuit, & quanq; Cardinalis ſuperbiam ac tyrannidem exoſam haberet, pontificia tamen (quod valde dolendum fuit) ſuperſtitione & caligine ita cæcabatur, vt eidem ad extremam ſuam perniciem adhæreret. At Crumwellus etſi non ita doctrina præſtabat, tamen ex vſu rerum in Legatina Cardinalis curia, & appellationibus Romam delatis perceptarum, crebriſq; per Germaniam, Galliam, ac Italiam itineribus ea collegit, quæ vir excellenti ingenio, & ſummo Euangelij propagandi ſtudio contra pontificios dolos ac impoſturas ad Romanam authoritatem ex Anglia profligandã Regi patefecit atque produxit. Inter hunc & Cranmerum ſummam neceſſitudinem Euangelium conciliauit, vt dum ille experientia, hic doctrina cunctos antecelleret, tum vtrique regi intimi atque chari eſſent, ex horum conſilio, & impijs atque odioſis Papæ & Wolcei Cardinalis actis ſummum ſupplicium & exitium Romanæ curiæ diuinitus paratum eſt. Rex enim Parliamentum conuocauit, mandauitq; Warhamo Cantuarienſi Archiepiſcopo vt congregaret in Synodo Clerum. Ac primùm Rex Wolcei Cardinalis potentiam minuendam & reprimendã putauit, ei igitur Cãcellarij munus detraxit, idque Thomæ Mooro tradidit, deinde quia multorum capitalium criminum reus fuit, præſertim in eo quod Legatinam authoritatem inconſulto rege, ac ſine eius permiſſu a Papa accepiſſet, omnia bona ſua cepit, ac in fiſcum detulit, tum donec de cauſis eius in Parliamento ageretur, eum in Aſheriam qui locus tum Wintonienſis Epiſcopatus fuit, relegauit. Archiepiſcopatum Eboracenſem, & Epiſcopatum Wintonienſem ſibi reliquos fecit. Dunelmenſem Epiſcopatum, Cutberto Tunſtallo, ac Abbatiam S. Albani Noruicenſi Priori contulit. Cardinalis Wolceus cum Londino diſcederet, vnam ante ſe geſtari crucem, Archiepiſcopatus videlicet Eboracenſis inſigne iuſſit, namque illam alteram quæ Legatinam & a Papa acceptam poteſtatem declarabat ſuſtulit, optauitq; vt eam crucem nunq; coram ſe geſtari permiſiſſet, ſed Archiepiſcopali ſola contentus fuiſſet. Interea in Parliamento hæc crimina contra Cardinalem obiecta ſunt.

Quòd ſine Regis venia ac licentia, Legatinam a Papa authoritatem accepiſſet, eamq; in Anglia contra regni iura exercuiſſet.

Quòd in omnibus literis quas ad Papam, & exteros principes dedisset, se Regi his verbis præposuisset, Ego & Rex meus.

Quòd magnum regni sigillum regno in Belgium, cum ad Cæsarem Legationem obiisset, exportasset.

Quòd Rege inconsulto bellum Cæsari denunciari a fœciali iussisset.

Quòd Gregorium de Casado militem ad paciscendum nouum inter Regem & Ducem Ferrariæ fœdus, rege similiter inscio in Italiam misisset.

Quòd morbo Gallico pene putridus, fœtidum ac tristem anhelitum in os Regi inflare ausus esset.

Quòd dum Papatum & Romanos honores impudentissimè ambiret, immensum thesaurum regno in Italiam emisisset.

Hæc & alia nonnulla huius generis crimina confessus, actione de Præmunire in Regio banco conuentus, & earum legum quæ contra prouisores latæ sunt reus pronunciatus, condemnatus & proscriptus est. Ita qui viginti fere annis non modo Angliam, sed Europam penè rexit, non aliena magis inuidia, quàm propria superbia concidit, suoquè (vt mox dicemus) præcipitio totum clerum Anglicanum ipsamq; Romam in similem ruinam & occasum traxit. Sed Rex vt natura magnanimus ita mitis atque moderatus fuit. Nam Eboracensem & Wintoniensem Ecclesias, ex quibus copiosum & nimium lautum illi vectigal singulis annis manabat, reseruauit. Id quod homini ambitione & cupiditate cæcato exitio paulò post fuit. Nam Wolceus his meritò priuatus honoribus spiritus arrogantiamq; non remisit. Sed vindictam meditabatur, & solemnem ac pomposam in Ecclesia sua cathedrali Eboracensi intronizationem qua populum deliniret instituit, multisquè sensim de iniurijs quas a rege pertulisset conquestus est, vt mobile vulgus ad seditiones concitaret, tum in literis ad Papam aliosquè datis in regem acerbius inuectus est. Ita vt legati & oratores regij multa conuitia & opprobria in regem a Cardinali fieri audiuerunt. Quæ cum æquis auribus ferre non poterant, ea regi denunciabant. His cognitis cũ intronizationis tempus aderat, Wolceus omnes proceres, præsules, milites, & generosos suæ prouinciæ Cawodi, qui locus adhuc est eius Archiepiscopatus conuenire, vt eis stipatus triumpho magis quàm regio ad Eboracum duceretur mandauit. Rex qui occultis suppositis exploratoribus de hoc apparatu accepisset, cum animaduerteret eum vindictæ, seditioni & omnibus rebus perturbandis studere, Northumbriæ comiti qui regni finibus ad Scotiam positis præsidebat in mandatis dedit, vt Cardinalem sisteret, & Salopiensi comiti vt Londinum duceretur traderet. Venit itaque comes Cawoodum, & Cardinalem itineri ad Eboracum iam accinctum, regio nomine sistit. Id mirum & præter expectationem ac exemplum Cardinali visum est, vtpote qui se Cardinalem, Romanæ curiæ membrum, Papæq; legatum iactitauit, cuiquè manus adferre violentas summum esse nefas indicauit, tandem verò comitis potentiam veritus necessitate magis quàm sponte paruit. Itaque famulatu suo a comite abdicato, bonisquè ad fiscum regium sequestratis, ipse ad Sheffeldiæ castrum ductus & Salopiensi comiti traditus est. Eo sic capto omnis illa nobilis & splendida caterua, quæ iter sunm Eboracum, & intronizationem illustraret subitò dissipata est, in qua vix quisq; fuit qui tam inflati & impuri hominis casum deplorabat. Rex cum accepisset eum in custodia Salopiensis comitis iam fuisse, misit Wilhelmum Kingstonum militem regijs stipatoribus præfectum, vt eum armata

mata copia in Turrim Londinensem duceret. Cuius aduentus tanto pauore conscium Cardinalis animum perculsit, vt in febrem incideret, sed nihilominus in itinere lentè pergunt, & paulatim Lecestriam perueniunt. Ibi in Cœnobio diuertunt. Weleeus æger magis quàm ægrotus tam violenta sibi medicamenta adhibuit, vt ex vomitibus & alui profluuio non sine suspicione veneni, dum altera nocte ibi pernoctarent, animam subitò efflauit, postridieq; in eodem Cœnobio sine vlla pompa sepultus est. Ac viuus quidem extruxerat sibi morituro egregij sumptus atque artificij tumulum, cuius pulchritudine delectatus cum inspiciendum semel venisset, a quodam suo Morione, quem ob fatuitatem Patche appellabat, admonitus est vt si in eo tumulo condi vellet, viuus eum ingrederetur, nam mortuo humilem ac sine specie sepulturam prædicebat. Hic igitur tristis est & infœlix eius hominis exitus, in quo perfectam & omnibus numeris absolutam totius Romanæ impietatis imaginem intueri liceat, quem nullus in honoribus modus, nulla in rebus diuinis religio coercuit, quem gloria & aula popularis inflauit, rapinæ locupletarunt, libidines exhauserunt, fraudes & dissimulationes ad tantam calamitatem perduxerunt. At hoc suum supplicium non sibi proprium atque peculiare fuit, sed attigit totum clerum quod suis criminibus communicabat. Namq; illa rigida prouisionum iura non modò eos punit, qui Romanas legationes sine regis licentia suscipiunt, sed qui huiusmodi authoritati parent: minus enim maiestas regia ab vtriusque pariter existimatur. Itaque clerus Anglicanus qui Cardinali vt Romani Pontificis Legato obtemperabant, ob admissam receptamq; Papæ potestatem actione de Præmunire teneri putabatur. Cuius vi proscribi, & cum bonis atque membris adiudicari regi debuit, nisi rex misertus fuisset. Itaque in superiori synodo, quam ab Warhamo Archiepiscopo conuocatam esse diximus, consilium iniit clerus de tam dira pœna redimenda. Rex etiam eo durius mulctari voluit clerum, quòd Papali iurisdictione, cuius vsurpationem regiæ authoritati aduersam planè perspexerat, eum a suo regio iure eximi atque vindicari cerneret. Itaque etsi in ea synodo multa de statu sæcularium atque regularium, & clericali ordine ac vestitu reformando, de vnitis & impropriatis Ecclesijs, de congruis vicariorum portionibus, de hæreticis quos appellabant coercendis multa acta & proposita fuissent, tamen ea deliberatio qua de auertendo tam atroci supplicio habita est, quia difficillima fuit cætera negotia impediebat. Deliberatione diu habita Cantuarienſis Prouinciæ clerus C. M lib. Eboracensis xviij. M. ea lege concessere, vt supradictis pœnis & sanctionibus soluerentur. At Rex qui solus regnare, nec diuisum & dispertitum de clero ac populo suo gubernando cum Papa officium amplius gerere voluit, nõ alia conditione has oblata pecunia redimere clerum voluit, quàm si se solum suum totiusq; populi proximè ac secundùm Christum protectorem supremumq; caput in ea synodo agnoscerent. Huius consilij Cranmerus, & Cromwellus clam authores fuisse existimabant. Clerus animo tota iam obstupuit, non dum enim quid sibi hic nouus vellet titulus aut quorsum tenderet prospexit. Sed vasuti quidam olfecerunt rei exitum, inter quos fuisse Warhamum Archiepiscopum ex his quæ mox dicemus verisimile est. Magnæ res, deliberatũ diu, procrastinationes & prorogationes crebræ, despectatum sæpius, grauissimis pœnis & censuris Ecclesiasticis interminatum est omnibus ab Archiepiscopo ne synodi colloquium enunciaretur. Rex per D. de Rochesord, Cromwellum Rotulorũ custodem, & Iusticiarios

ciarios ſæpe clerum de hoc titulo ſolicitabat, denunciabatq; ſine eo, non remiſſurum ſe vlla redemptione violatarum a clero legum pœnas. Tandem Archiepiſcopus cum exquiſiuiſſet Præſulum de ea re ſententias, ac pleriq; ſiluiſſent: qui tacet (inquit) conſentire videtur, reſponſumq; illico fuit. Ergo tacemus omnes. Verùm poſtea cum neque tutum, neque e grauitate ſynodi fore cernerent ſic illudere regi, fræquentes ierunt in ſententiam his verbis conceptam. Eccleſiæ & Cleri Anglicani ſingularem protectorem, ſupremum Dominũ, & quantum per Chriſti Leges licet etiam ſupremum caput Regiam Maieſtatem recognoſcimus. Sed regi diſplicuit hanc ancipitem dubiamq; mitigationem & moderationem verborum a cleri ſui ſynodo, quæ de Chriſti lege aut certa fuit, aut certa eſſe debuit tam frigidè proferri. Itaque Cromwello ad ſynodum iterum nuncio eam aut tolli voluit, aut clerum incurſas ſanctionum pœnas pati. Omnium igitur mox ſententijs Rex ſine ambiguitate vlla Eccleſiæ Anglicanæ ſupremum caput declaratus eſt. Illeq; titulus in publica cleri inſtrumento quo pecunia prædicta conceſſa fuit, incluſus regique exhibitus eſt. Rex & pecuniam & titulum accepit vt clerus deinceps diſcat, ſibi a Romano Pontifice eiuſquè authoritate cauere. Pontificij iam omnes de duce ſuo Papa in ſummum diſcrimen adducto deſperabant. Cumq; cleri ſtatus vnà cum Papæ & Wolcei Cardinalis vacillare cœpit, populus a iuris regni peritis incitatus multa in totũ clerum deſcripta crimina regi deferebat, regemq; etſi ſæpe contradixerit tandem importunitati ſuæ, ea quæ in annis 21. 22. 23. regni ſui lata iura ſunt concedere adigebat. Nondum enim Papæ authoritas profligata fuit, ſed præter ſupremi capitis titulum totus in eadem ſynodo clerus in verbo ſacerdotij fidem regi dedit, ne vllas deinceps in ſynodo ferrent Eccleſiaſticas leges, niſi & ſynodus authoritate regia congregata, & conſtitutiones in ſynodis publicatæ eadem authoritate ratæ eſſent. In eadem ſynodo multa in eos quos tum Lutherianos appellabant, quorum indies augebatur numerus, decreta ſunt. Libri qui in pontificiam authoritatem & doctrinã diuulgabantur, ipſumq; nouum Teſtamentũ quod a quibuſdam pijs viris in Anglicanum ſermonem verſum fuit, quia defectionem a papatu prænunciabant, hæretica iudicata & condemnata fuerunt. Hugo Latimerus pius atque doctus Theologus, niſi propoſita ſibi ab hac ſynodo pontificia multa dogmata chirographo ſuo agnouiſſet, in cineres flamma verſus fuiſſet. Wilhelmus Tracy defunctus quòd in teſtamento a pontificia fide receſſiſſet, abrogato teſtamento ſententia ſynodi exhumatus & combuſtus eſt. Hæc ſynodus in multis de abolendo papatu deliberationibus pendens, ſæpius prorogata eſt. Iamq; nouam dilationem a 6. Kal. Maij, ad quintum Octobris accepit. Interea Warhamus Cantuariam profectus eſt, ibi Wilhelmi Warhami Cantuarienſis Archidiaconi ad fanum S. Stephani prope Cantuariam vſus hoſpitio (in quo ædificando atque reparando multos ſumptus effudiſſet) lethali morbo correptus eſt, ac in ſumma ſenectute, cum viginti octo annis ſediſſet, obijt. Poſtea cadauer eius Cantuariam ductum, in exiguo, quod viuus extruxerat delubro, ad eum locum vbi Thomas Becket quondam interfectus fuit poſito, inhumatum eſt. In teſtamento ſine pompa ſepeliri voluit, veſtes lugubres ſolis pauperibus legauit, executores Ducem Norfolciæ, & D. Winſor Baronem inſtituit. Horum commiſit omnia fidei, vt etiam interioribus ſuis amicis tacita fidei commiſſa præſtarent. Liberari ſe dilapidationum actione a ſucceſſore petijt, quia xxx. M. librarum in ædificandis & reparandis pluribus

An. 1531. Ex Arch.

An. 1532. Arch.

Archiepiſco-

Archiepiſcopatus ſui ædificijs ab eo tempore quo ſedere cepit, ad eum vſque diem quo obijt effudiſſet. Conſanguineos ſuos vinus multis ad hæreditatem acquiſitis prædijs locupletauit. Mortuo (vt diximus) Wolceo Cardinali Stephanus Gardinerus in Wintonienſi Epiſcopatu, huic Warhamo Thomas Cranmerus ſucceſſit. Quibus præſulibus proxima hiſtoria abſoluenda eſt.

68. Thomas Cranmerus.

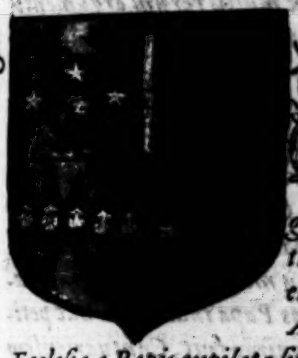

HEnrico octauo Regi nihil iam prius aut antiquius fuit, quàm quod de Pōtificia poteſtate Anglia penitus exterminãda negotiũ prius inchoauerat, ad finem exitumq; perducere. Cui (vt diximus) aggrediendo Wolcei Cardinalis impoſturæ cauſã & aditum patefecerunt. Magnũ deinde adiumentum ex eius ruina, & Warhami Archiepiſ. morte acceſſit. An. 1532.

Ac primùm quibus ſolutionũ generibus Anglicana Eccleſia a Papis expilata ſit inquiſitum eſt, compertumq; fuit centum ſexaginta librarum millia quadraginta proximis annis pro ſolis Epiſcoporum inueſtituris Romanæ curiæ fuiſſe perſoluta. Præterea indulgentiarum, diſpenſationum ſimiliumq; fraudũ immenſa copia, infinitis pecuniis Anglos emunxerunt. Rex etiam de eo iuramento quod Epiſcopis a Papa conſecrationem accipientibus præſtitum Papæ fuit, certior factus, idem ſuæ Regiæ authoritati nimium præiudicare, prælatoſq; Papali magis quàm regia poteſtate & iuriſdictione tenĕri animaduertit. Itaque in Parliamento nona iuramenti formula, qua Prælatorum fides firmius apertiuſque Regi deinceps aſtringeretur, concepta atque deſcripta fuit. Synodus autem (de qua ſupra diximus) Warhamo Archiepiſcopo mortuo ex præcepto regio authoritate Prioris & Conuentus Cantuarienſis prorogata eſt. Præſidebat huic ſynodo ſede Archiepiſcopali vacante Londinenſis Epiſcopus Stokeſleyus, authoritate ſibi data a Conuentu Cantuarienſi. In eaquè relatum eſt Hugonem Latimerum contra Pontificia dogmata, quibus a ſynodo (vt diximus) aſſentiri antèa cõpulſus eſt nuper prædicaſſe, in quem multis conuitijs exagitatum primus omnium Stephanus Gardinerus Wintonienſis Epiſcopus acerrimam dixit ſententiam. Cui etſi a cæteris aſſenſum ſit, tamen quia de Regis diuortio tractandum fuit, poſthabita & dilata eſt atrocitas decreti. In eo autem matrimoniali negotio, Stephanus Wintonienſis Epiſcopus ſententias tranſmarinarum vniuerſitatum in membranis authenticè ſcriptas, & ſigillis publicis communitas produxit, quas oratione breui habita laudauit, & a Prælatis diligenter euolui ſuaſit. Sed dubitatum fuit an de hac lite quæ coram Romano pontifice penderet, ſynodo tractare liceret. Eam verò dubitationem a Pontificio aliquo inculcatam ſuſtulit Stokeſleyus Londinenſis Epiſcopus, idemq; Præſes ſynodo, prolata Papali licentia, qua ſingulis permiſſum eſt ſententias ea de re ſuas liberè proferre, roganitq; omnes vt de tanta re maturè deliberarent, ac quid ſenſerint in ſynodo declararent. Sed quia res magna fuit, multæ dilationes atque moræ conſultationibus impetratæ & tributæ ſunt. Interea Rex dum Papæ meditabatur excidium, ſingulorum de

De hoc iuramento vide ſupra in vita H. Denei.

Papali authoritate ſenſus indicijs haud obſcuris collegit. Inter quos Thomas Moërus, quia Regis conatus pontificijs valde ſuſpectus fuit, Cancellarij munere, venia regis ægrè impetrata, ſeſe abdicabat. Id munus facundiſſimo viro Tho. Audeley militi delatum eſt. Prælatoſquè haud fidos Rex habebat, quos aut pontificijs tenebris cæcutire, aut adulatione conciliare ſibi honores ac potentiam velle cerneret, quod vitium eò maiori habebat odio, quod in Wolceo vaferrimo & intollerabilis nequitiæ viro latiſſimè patuit. Ex omnibus itaque ſolum Cranmerum tanta prouinciæ & communitatione concilij dignum iudicauit, cui doctrinam, fidem, ac integritatem ſingularem ex multis rerum argumentis imeſſe certò cognouit. Data itaque Cantuarienſi conuentui a Regi[illegible] cultate, Thomas Cranmerus Archiepiſcopus electus eſt. At Clemens ſeptimus 10 *Papa cui Regis animus iam dubius in Romanam ſedem fuit, quid agere incertus fuit, reijcere ne Cranmerum electum an admittere debuit. Vtrum [illegible] metu ne Rex cum regno a Romana ſede ſi amplius irritaretur deficeret, ad regem primò ſcripſit ſolitò blandius, obſecrauitq; vt Cantuarienſem Eccleſiam Thomamq; Cranmerum ad eandem electum regio patrocinio tueretur, ſummis eſſe Regi duxit & æternæ gratiæ, & humani præconij meritum ſi [illegible] aſſertim Metropolitanas defenderet. At imprudens Papa inanem in hac petitione laborem ſuſcepit. Hoc enim regi iam in animo fuit, Cantuarienſem Eccleſiam, abolita Romana, nobilitare, & Anglicanis prouincijs iura per Papam ablata reſtituere. Itaque Clemens Papa non minus de Cranmeri erga Romam, quàm de regis fide ſolicitus indulſit ei quidem facilè, vt a duobus vel tribus Catholicis Epiſcopis quibus vellet ſacraretur, ſed vetus illud iuramentum conceſſioni inſeruit, quod niſi in ſacratione præſtaret tam Epiſcopis ſacratoribus quàm ipſo ſacrato omni Epiſcopali adminiſtratione interdixit. Verùm in ſacratione coram teſtibus fidedignis, notarijſquè publicis Cranmerus proteſtatus eſt, id iuramentum conſuetudinis tantùm Romanæ, non Chriſtianæ neceſſitatis fuiſſe, nec ſe velle a fide a ſubdito Regi debita eius iuramenti vi abduci aut deficere, eoquè iuramento perfunctoriè lecto, a Lincolnienſi, Exonienſi, & Aſſauenſi Epiſcopis ſacrationem atque pallium ſuſcepit, tum Regi ingenuè ac* 30 *liberaliter inramẽto de vera atque plena obedientia dato, temporalibus Archiepiſcopatus donatus eſt. Papæ pro obſoletis illis putidiſquè iam bullis 900. aureos ducatos ſoluit. Iamq; præter opinionem atque ſenſum permultorum in Archiepiſcopatu Cantuarienſi poſitus, ingreſſus eſt authoritate ſua in ſynodum quam (vt diximus) ſub Conuentu Cantuarienſi Suffraganei tenuerunt. Cuius aduentu quæſitum eſt iterum de Regis cum D. Catherina coniugio, ac renouata illa tamdiu corã Papæ Legatis (vt in Warhamo diximus) agitata quæſtio. An ducere vxorem cognitã a fratre decedente ſine prole ſit prohibitio iuris diuini indiſpenſabilis a Papa. Ea res primò ad inferiorem ſynodi Conuentum relata eſt. In eo affirmarunt dictam concluſionem quatuordecim, negarunt ſeptem,* 40 *dubitauit vnus, alterquè iuris eſſe diuini dixit ſed moralis atque diſpenſabilis a Papa. In ſuperiori autem patrum Conuentu, in quo Bononienſis, Patauinenſis, Parriſienſis, aliarumq; vniuerſitatũ de ea quæſtione iudicia recitata ſunt, controuerſia inter Stokeſleyum Londinenſem, & Fiſherum Roffenſem Epiſcopos aliquandiu mota, ab omnibus patribus qui ducenti ſexdecim perſonaliter vel per procuratores interfuerunt, præterq; a 19. vniuerſitatum prædictarum ſententijs aſſenſum eſt. Sed vt hoc negotium omni tum iuris tum facti controuerſia*

Vide Regiſt. Cranmer. fol. 1.2.3.4.5.

An. 1533.

uersia careret, aliud quæsitum est. An carnalis copula inter serenissimum principem Arturum, & serenissimam Dominam Catherinam ex propositis exhibitis, deductis, & allegatis sit sufficienter probatum. Diximus autem in Warhamo ante quid coram Papæ Legatis ad concubitum, & congressum probandum tum propositum fuit. Sed illa prior iuris quæstio Theologorum propria fuit, hæc posterior inquisitio facti, ad legum atque Canonum peritos relata est. Qui (quinque aut sex duntaxat exceptis) omnes carnalem copulam luculenter probatam affirmarunt. Quorum etiam sententia ab omnibus patribus præterq; a Bathoniensi & Wellensi Episcopo approbata est. His gestis tam Parliamenti quàm synodus concilia mandato regio prorogationibus paulatim intermissa sunt. Rex ad D. Catherinam nuncios misit, vt quoniam nepharias & incestas fuisse suas nuptias ex Theologorum ac Iurisperitorũ tam in Anglia quàm in transmarinis vniuersitatibus constabat, dote ab Arturo Regis fratre maiore, suoquè marito contenta diuertere ac discedere sponte vellet. Illa verò in proposito pertinax, respondit se ab eo vinculo dissolui nolle quod patre suo Ferdinando procurante a Papa fuisset colligatum. Hoc nuncium Regem, qui Cæsarem atque Papam iam coniunctos esse cognouit, vt hanc separationem impedirent, ad abrogandam Papæ potestatem citius vehementiusq; impulit. Quod vt tutius perageret, nouum cum Gallo fœdus firmauit, eoquè magis quòd accepisset proxima æstate Gallum atque Papã Marsilijs in prouincia conuenturos. Itaque vt certius Galli animum atque sensum exploraret, per vtriusque legatos actum est, vt Reges ad colloquium in finibus vtriusque inter Caletum & Boloniam maritimam interpositis conuenirent, fore enim vt mutuis postulatis & desiderijs expositis arctiori amicitia iungerentur. Ac obuijs iam & congressis regibus Henricus Angliæ Rex quàm indignis modis in causa matrimoniali a Papa tractatus sit cõmemorat: dilationes, moras, cautelas, versutias omnes, & impostoras narrat: Theologorum ac Iurisperitorum non modò in Anglia, sed in Gallia, Germania, ipsaquè Italia sententias profert, & Gallo ostendit. Non esse amplius eam Papalem in spiritualibus dominationẽ ferendam docet, vt Christianis prouincijs synodisq; imperitaret, & in sanctissimo arctissimoq; coniugali fœdere non modo populis sed regibus contra Christi mentẽ & Scripturas illuderet. Quid enim ei in humanis rebus sanctum esse potest, qui a Deo datas coniugij leges quæstuosis dispensationibus audet violare? aut quid eo a recto deprauatius existimari debet, qui quod improbè permissum est, haud sinit corrigi: a peritissimis sanctissimisq; Theologis didicisse se, Romano Pontifici in proprio tantũ territorio atque prouincia non in alienis esse iudicandi potestatem: eam autem quam iam vendicat non a Christo aut Petro (prout iactitat) sed Principum ignauia & Episcoporum desidia exigui temporis (si ad æternitatem referatur) præscriptione accepisse: proinde statuisse se spiritualem eius non iurisdictionem vt appellat sed libidinem, & sacrorum profanationem atque tyrannidem exterminare Anglia, & se suosque subditos in sui regni prouincijs synodisq; de causis Ecclesiasticis velle iudicari. Petit ad extremum a Gallo vt idem in Gallijs suis efficiat, aut si temporum ratione impeditus id minus adhuc commodè facere possit, initum tamẽ renouatumq; fœdus seruet, cum Papa atque Cæsare aduersus se non iungatur. Gallus de fœdere seruando certò promittit regi: cupere etiam valde se vt Papa eiciatur tota Gallia, daturumq; operam omnem, vt id tempore quamprimo fiat: nec timendam esse Cæsaris

atque Papæ coniunctam potentiam, ſe præſertim in fide inuicem data perſeuerantibus. Papam autem (facetè dixit, inerat enim Franciſco Gallorum Regi iucundus orationis lepos) Anglia, Gallia, Germaniáq; eiectũ, neceſſariò detrudemus vt Cæſari Capellanus ſeruiat. Hoc habito colloquio ad Boloniam itum, atque conuiuatum eſt, eò Gallus Regem Caletum reduxit, vbi cum Gallus ſuique proceres lautius cænaſſent atque pernoctaſſent, poſtridiè mutuis datis dextris & amplexibus fœdus iteratò confirmatum, Galluſq; Parriſios, Rex in Angliam reuerſus eſt. In hoc reditu periculum quod diu Romæ imminebat, exitum habuit. Dilata enim (vt antea diximus) Parliamenti, ſynoduſq; concilia iterum a Rege indicta ſunt. In Parliamento de illis iure diuino prohibitis nuptijs ex prioris ſynodus & vniuerſitatum prædictarum ſententijs decretum eſt, debuiſſe atque licitè potuiſſe Regem ab illis vetitis nuptijs diſcedere, & cum integerrima lectiſſimáq; fœmina D. Anna Bullena nuptias licitas, iuriquè diuino ac humano conſentaneas contrahere. Itaque Cranmerus Archiepiſcopus, Londinenſi, Wintonienſi, Bathonienſi, ac Lincolnienſi Epiſcopis, aliiſquè permultis prælatis comitatus Dunneſtabliam in Bedfordienſi comitatu oppidum venit: eoquè D. Catherinam repudij ſui ſententiam audituram citauit. Eam verò ad iudicium vocatam & non accedentem pronunciauit contumacem, ac a regis thoro conſuetudinequè nuptiali amouit. Deinde a Rege edictum eſt ne ea deinceps Regina, ſed Arturi Principis fratris ſui maioris propter nuptias donaturia vocaretur. Papa contrariam Romæ ſententiam tulit, eaſquè quæ a pleriſque Academijs illicitæ decretæ nuptiæ fuerunt, ſua ſententia ratas eſſe voluit. At Rex nihilominus D. Annam Bullenam Thoma Cranmero ſacra miniſtrante vxorem duxit, eamquè in feſto Pentecoſtes proximo ab eadem Thoma Cranmero ſacrari Weſtmonaſterij mandauit. Ex hijs pijs nuptijs edita eſt ad diuturnum Anglicani regni Imperium atque patrocinium, aternumq; Papalis dominationis excidium Deo ſacrata virgo D. Elizabetha ſeptimo Idus Septemb. qui eo anno Dominicus dies fuit, inter horas tertiam atque quartam matutinas. Quam tertio poſtea die in porticu Eccleſiæ Conuentualis fratrum Minorum de Grinwiche ab Epiſcopo Londinenſi baptiſatam, Reuerendiſſimus in Chriſto pater D. Thomas Cranmerus Cantuarienſis Archiepiſcopus, ac illuſtriſſimæ viduæ D. Agnes Thomæ quondam Norfolciæ Ducis, & D. Margareta Thoma quondam Marchionis Dorſet relictæ in frequenti nobilium virorum ac mulierum multitudine in ſacro Baptiſmate ſuſceperunt, diuinis ſanè & fœliciſſimis huic Angliæ regno auſpicijs. Eodem enim anno tam Parliamenti quàm ſynodus decretis Papalis tota vis ſublata & profligata fuit. In Synodo autem ſuperiori hæc diſquiſitio propoſita eſt. An Romanus pontifex habeat maiorem iuriſdictionem collatam ſibi a Deo in ſacra Scriptura in hoc regno Angliæ quàm alius quiuis extraneus Epiſcopus. Ac a patribus quidem omnibus in ſuperiori ſynodo affirmatum eſt, nullam iuriſdictionis poteſtatem ex verbo Dei Papæ in Anglia competere. in inferiori autem omnes patribus aſenſi ſunt, præter vnum qui dubitauit, & quatuor qui eam vniuerſalem Eccleſiaſticæ adminiſtrationis poteſtatem Papæ tribuebant. Tum ab eadem ſynodo decretum eſt vt Cantuarienſis Archiepiſcopus non amplius Apoſtolicæ ſedis legatus, ſed eius inanis tituli vice Primas & Metropolitanus totius Angliæ in poſterum diceretur. De his actis publico a Notarijs deſcripto inſtrumento Archiepiſcopus regem facit certiorem. Itaque in Parliamento

mento de appellationibus lata lex est, ne quis deinceps Romam prouocaret. Reiectáq; iam rursus in sequentem annum sunt Parliamenti synodusq; cõmitia. An.1535.
Ac quia pontificia potestate, authoritate synodus ex verbo Dei abdicata, multi libri impressi & per vulgus dispersi sunt, de his primò censuit synodus, decreuitquè regiam maiestatem a tota synodo interpellandam, vt sacra Biblia in Anglicanum sermonem verti atque transferri mandaret. Ita enim discerni ab omnibus facilius posse, quid iuri diuino congruum atque consentaneum fuerit. Huic rei Stephanus Gardinerus Wintonienſis Episcopus qui Regi ab intimis fuit concilijs, occultè quantum in se fuit, restitit. Sed clarissimæ integerrimæq; D. Reginæ gratia & intercessione a rege tandem impetratum est, vt Biblia sacra Anglicana imprimerentur, & per singula templa in loco quo populo legendi potestas fiat locarentur. Quæ tamẽ regis concessio non dum effectum sortita est, quia hæc clarissima Regina capite paulò post mulctata est. Certam autem eius rei causam ne hi quidem designant, qui regiam historiam descripserunt, sed ea piè constanterq; mortem passa Regem diu fore regno gerendo superstitem, ac ne quis de sua morte perperam iudicaret precata est. Synodus verò superior ne lites & altercationes ex disceptationibus de rebus diuinis orirentur, decreuit ne ex indocta plebe quisq; de Catholica fide disputaret, similesquè leges in parliamento latæ sunt. De Rege supremo Ecclesiæ Anglicanæ capite declarando. De Clero Anglicano Regi subijciendo. Ne quid deinceps amplius Papæ aut Romanæ curiæ quocunque prætextu ex Anglia pendatur. De Episcopis consecrandis, aliisquè quæ Romæ antea gerebantur intra regnum perficiendis. De Ecclesiasticorum beneficiorum primitijs atque decimis principi in perpetuum soluendis. His legibus potentia papalis quæ nongentis amplius annis in Anglia durauit, quæquè superba adeo & insuperabilis visa est, inuictissimi regis imperio, integerrimiq; præsulis consilio deiecta facile concidit. Neque enim in humanis rebus quicquam tam stabile atque firmum est, quod si diuini iuris neruis ac præsidia careat, quò immensum magis ingensq; fuerit, ipsa sua magnitudine atque mole non ruat præceps ad interitum. Quo magis horribilis Romanæ potentiæ casus existimari debuit, quæ diuina iura fœdauit, gentes Christianas superstitione infatuauit, Templum Dei tenuit, ac se supra Deum extulit. Sed papa eiecto atque deturbato, residua adhuc in Ecclesia Anglicana fuit Romana colluuies, cuius contagione tam multis eam antea seculis contaminauerat. Hæc annis (vt dicemus) sequentibus paulatim expurgata & abstersa est. Ad quod alterum Ecclesiæ Anglicanæ sidus a cœlo delapsum est. Natus enim est Hamptonæ mense Octob. ex clarissima fœmina D. Iana Seimera Regina, Regi tandem filius inclytus Edwardus princeps, qui patris acta sequutus cum ad regnum, (vt postea dicemus) euectus fuisset, reliquias pontificias aboleuit. Hunc Cranmerus Archiepiscopus, Dux Norfolciæ, & D. Maria Regis filia in sacro baptismate susceperunt. Interim verò insignis quædam & expressa inter Christi & Antichristi membra concertatio atque lucta eminebit. Namquè profligato papa, & suscepta Ecclesiæ Anglicanæ defensione, cura, & tutela Rex excelsi ingenij, & militarium rerum vsu peritum virum Thomam Cromwellum vicarium suum in spiritualibus generalem designauit. Hic cum Thoma Cranmero Archiepiscopo tanq; in puppi sedit, clauumq; Ecclesiæ Anglicanæ tenuit, proramquè a papali littore auertit, & in Christianum portum reduxit. Nam prælatorum fides eò magis dubia & incerta regi visa

est, quòd longa mora & difficultate tanquam tædio abducti sunt a Papa, sibi-
què supremi capitis titulum detulissent. Qua suspicione veritus rex ne oppor-
tunitate data ad papam facilius redirent, quàm recessissent, eorum opera haud
ita multum vsus est. Etsi in his qui suam tum tarditatem purgare volebant,
fuere Stephanus Wintonienſis Episcopus, qui libellum tum ædidit de vera O-
bedientia, in quo a papa alieniſſimus fuit, & ſummam Eccleſiæ gerendæ pote-
ſtatem proximè ac ſecundùm Deum attribuit principi, item Cuthertus Tun-
ſtallus Dunelmenſis, Stokeſleyus Londinenſis, & Longlandus Lincolnienſis
Epiſcopi, qui publicis coram rege concionibus eandem ſententiam doctè forti-
terq; tuebantur, Edmundus etiam Bonerus, peſtea (vt dicemus) Londinenſis 10
Epiſcopus tum Archidiaconus Leyceſtriæ, qui præfationem Gardineri libello
præfixit, Regiſquè Legatus vt papali poteſtati renunciaret Romam miſſus eſt,
eaquè cauſa Regi atque Crumwello charus fuit, donec Epiſcopalem dignitatem
adeptus, reliquis adhuc pontificijs ritibus ſolito propenſior et amicior viſus ſit.
Permulti alij tum regis cauſa in papam iam profligatum ſe multa velle iactita-
bant, quorum oratio quia a ſimulato magis quàm vero officio profecta vide-
batur authoritate atque fide caruit. Summa autem Eccleſiaſticarum rerum his
duobus, Thomæ Cranmero Archiepiſcopo, & D. Cromwello Regis vicario com-
miſſa eſt. Itaque altera ſynodo Nonis Iunij connocata, D. Cromwellus locum
ſibi vtpote regis in ſpiritualibus vicario dari petijt, cui Archiepiſcopus locum 20
ſibi proximum aſſignauit. In qua etiam ſynodo libellus a Clero compoſitus eſt,
cauſas nonnullas deſignans quare regia maieſtas intereſſe generalibus Cleri
concilijs non deberet. Hunc libellum ab omnibus ſubſcriptum D. Cromwellus
ex regis etiam ſententia approbauit. Et quia abdicata papali poteſtate, religio-
nis totius reformatio pedetẽtim ſequuta eſt, operæpretium erit hoc in loco quo-
modo Cranmerus, anteq; Eccleſiam, & Rempub. ingreſſus ſit, inſtitutus fuerat
commemorare. Thomas Cranmerus Arſelectonæ oppido Notingamenſis co-
mitatus Eboracenſis prouinciæ generoſa ſanè familia ortus eſt. Eſt enim in
Lincolnienſi comitatu eius nominis vetuſtus adhuc pagus dictus **Crammer**
Hall, *qui olim ſuæ gentis atque ſtirpis fuerat, indicantq; gentis inſignia eam* 30
ex Normannis, ac vnà cum Gulielmo Victore cæteriſquè illuſtribus Norman-
norum ducibus in Angliam ductam fuiſſe, quòd Henrico octauo rege regnante
nobilis quidam Gallus nomine Cranmerus huc in legatione cum alijs legatis
miſſus eadem inſignia tulit: quem Thomas Cranmerus Cantuarienſis Archie-
piſcopus vt gentilitatis & inſigniorum ſuorum originem exploraret, ad lautas
epulas inuitauit, & inquiſitione a fœcialibus habita comperuit ab eadem nobi-
litatis origine vtroſque ſtirpem duxiſſe, nec fuiſſe quicquam inſignibus diſcri-
minis aut differentiæ. Patris ſumma cura fuit, vt in literis puer accuratè in-
ſtitueretur. Ideoquè ad pædagogum ductus eſt, qui aſperitate nimia flexibilem
atque facilem iuuenilem ſuum animum ita perterruit, vt tota reliqua vita me- 40
moriam & alacritatem ingenij multum in ſe labefactari ſenſerit. Verùm pater
ne ſtudia tædio penitus abijceret atque deſereret, permiſit ei aucupium, vena-
tionem, equitatum, arcum, aliaquè honeſta ludendi exercitia interponere lite-
ris. Quibus quidem, cum iam Archiepiſcopus relaxare animum, & abduce-
re ſe a rebus grauioribus vellet, ita vteretur, vt in famulatu ſuo non fuerit
quiſquam qui generoſum equum ſalire ac tractare elegantius, aut aues feras q;
aucupio aut venatione inſequi cõmodius intelligentiuſq; potuiſſet, ſæpe etiã etſi

oculis

oculis infirmis esset, arcũ tendens sagitta percussit ferũ. Ab informatione ista puerili Cantebrigiam venit ad Collegium Ihesu nuncupatum, ibi liberalibus perceptis artibus atque Philosophia Artium Magister creatus est. Iamque quia Cranmerus vxorem duxisset, nec Collegiorum socijs essent ex locorum statutis permissa coniugia, collegio cedere coactus est. Sed cum ne coniugatus quidem literarum studia desereret, sed scholas publicas, disputationes & lectiones frequentaret, in altero Cantebrigiensis Academiæ Collegio quod Buckinghamense appellatur, quia doctrinæ celebritate & vitæ integritate notus fuisset decretum ei est prælectoris salarium. Ita & mercede publica docuit, & suam coniugiſq; inopiam subleuauit. Verùm quia non suppetebant abundè facultates, coactus est coniugi & mensam & cœnaculum in eo diuersorio Cantebrigiæ parare quem Delphinatem nuncupant. Eius enim domus materfamilias affinis illi fuit, quò etiam is vxoris gratia conuenit sæpe. Atque hæc causa fuit cur a pontificijs qui dignitati atque famæ integerrimi doctissimique viri postea detrahebant, indoctus & in caupona non in scholis educatus diceretur. De quo quidem malenolorum hominum conuitio plura deinceps dicenda sunt. Verùm altero a nupt̃ijs anno vxor Cranmeri grauida in puerperio decessit. Post cuius obitum ab eodem Iesu Collegio a quo procreatus primò Cantebrigiæ fuit, iterum in pristinum locum repetitus est. Ac tanta quidem doctrinæ laude percrebuit, vt cum Wolcens Cardinalis augustissimũ quidem Collegium Oxonij (vt in Warhamo antea diximus) condere incepisset, illudque doctissimis viris ex toto regno conquisitis replere statuisset, Cranmerum ad Collegij sui societatem expeteret. Sed Cranmerus cum iam esset in itinere a quibusdam suis necessarijs obnijs admonitus est, vt quoniam se a cæteris artibus ad Theologiæ studium transtulisset, in eaque humilitatem magis quàm magnificentiam sectari debuisset, a Collegio Iesu tanquàm aptiori commodioriq; suo instituto loco non discederet. Itaque reuersus paulò post Theologiam prælector docuit, ac eiusdem doctor seu professor a Cantebrigiensibus Theologis ascriptus est. Eaque in Theologiæ gradu existimatione Cantebrigiæ vixit, vt cum hi qui gradum aliquem petunt, a tribus maximæ authoritatis & doctrinæ viris antequàm gradu donentur examinari debeant, quoties in Theologia aliquis promouendus esset, D. Cranmerus Academiæ iudicio e tribus censoribus semper vnus fuit. Itaque a promouendis diligenter explorabat, vtrum omissis Scoti, Lumbardi, ac huiusmodi Theologomachorum argutijs rectum & genuinum Christianæ doctrinæ sensum ex sacris Scripturis libasset, alioquin repellebat. Qua de causa Monachis, Fratribus ac toti Scholasticæ & rixosæ Theologorum turbæ, qui hoc censore semper in gradus petitione repulsam passi sunt, inuisus fuit. Ac vt Theologiam a barbarie vendicaret, adiecit literas Græcas & Hebraicas, quarum sanè post susceptũ Doctoratus gradum constat eum perstudiosum fuisse. Quibus perceptis antiquissimos tam Græcos quàm Latinos patres euoluit, Concilia omnia & antiquitatem ad ipsa Apostolorum tempora inuestiganit, Theologiam totam detracta illa quam sophistæ obduxerant vitiata cute ad viuum resecauit. Quam tamen non doctrina magis quàm moribus atque vita expressit. Mira enim temperantia, mira animi lenitate atque placabilitate fuit, vt nulla iniuria aut contumelia ad iram aut vindictam prouocari posset, inimicissimoſq;, quorum vim ac potentiam etsi despexit ac leniter tulit, ab offensione tamen ad inimicitias deponendas atque gratiam iucundam summa sæpe

humanitate duxit. Eam præterea constantiam, grauitatem, ac moderationem præ se tulit vt in omni varietate, rebusquè siue secundis, siue aduersis nunq; turbari animum ex fronte vultuquè colligeres. His naturæ doctrinaq; dotibus ornatus ad regem Henricum octauum ea occasione quæ illicitis nuptijs, de quibus tam in hoc tractatu quàm in superiori diximus, interuenit, tanquam fato atque cœlitus ductus est. Eiusquè ad Papam Clementem, & Carolum Cæsarem Legatus a Papa generalis Angliæ pœnitentiarius, a Rege Archidiaconus Tauntonensis creabatur. Sed cum sibi (vt diximus) a Rege magnum de antedictis nuptijs negotium mandaretur, quam diu Cæsar in expeditione contra Turcam Viennam obsidentem detinebatur, moram Norinbergæ fecit, hospitioquè Andreæ Osiandri vsus est, cum quo secunda coniuge ducta contraxit affinitatem. Sed Cæsarem in Hispanias post bellum Viennense in quo Turcæ profligati fuerunt, sequutus, eam in Germania cum consanguineis dimisit, donec in Angliam rediret. Post eius (vt diximus) reditum Warhamo mortuo ad Archiepiscopale culmen euectus est. Atque ab his quidem pijs & secundis initijs Cranmerus ad Archiepiscopatum gerendum progressus est. Thomæ verò Cromwelli educationem & varios fortunæ casus quos pertulerit, antequam ad regem duceretur, sicco pede prætereundos duximus, quoniam ea omnia satis fusè ab alijs tractata sunt. Sed cùm vices regias in spiritualtum administratione gereret, Cranmero Cantuariensi Archiepiscopa scripsit, vt Episcopos An.1537. conuocaret, in quorum cœtum ac conuentum Cromwellus ingressus declarauit Regis esse voluntatem ritus ac ceremonias Ecclesiasticas ad scripturarum normam redigere, omniaquè ex Ecclesijs delere quæ authoritate diuini verbi non niterentur. Absurdum enim esse cum in eo salutis æternæ lex contineatur, e glossographis, interpretationibus, aut pontificijs decretis pendere Christianos. Actumq; primò est tanquam exempli causa de noui Testamenti fœderibus seu sacramentis, de quibus Cromwellus rogauit Alexandrum quendam Alesium Scotum, virum in Theologia perdoctum, quem secum in concilium adduxerat vt sententiam suam diceret. Is verbo diuino institutа tantùm duo, Cœnam, & Baptismum probauit. Contra quem Stokesleyus Londinensis Episcopus, ex Gratiana Decretorum Rhapsodia acriter contendit de illis tũ vulgatis & notis septem sacramentis. Stokesleyum sequuti sunt Eboracensis Archiepiscopus, Lincolniensis, Bathoniensis, Cicestrensis, atque Noruicensis. Tum Cranmerus cum ex hoc cautissimè a Cromwello iniecto scrupulo pontificiam sectam perspexisset, grauissima & doctissima oratione de authoritate verbi Dei, de vi vsuquè sacramentorum, de humanis traditionibus, de Monachorum & Clericorum votis atque cœlibatu, multisquè alijs quæ verbi authoritate carent disseruit. Non esse Episcopalis ordinis & integritatis dixit præter sanctas Scripturas aliquid, in concilio præsertim, affirmare aut statuere, verborum aucupationes, & eiusmodi nugas arcendas a concilijs, & reijciendas ad sophistas in scholis. Quæ cum dixisset, Foxus Herefordensis Episcopus, qui ex Germanica legatione in quam a Rege missus esset paulò ante redierat, subiunxit. Non esse iã amplius in tã clara & perspicua propagati Euangelij luce hallucinandi tẽpus prælatis, ipsi iam plebi apertos iri oculos radijs atque claritate Euangelij. In Germania passim ad veritatem & amussim Hebraici Græciq; idiomatis sic in maternam linguam versa sacra Biblia, vt commentarijs, glossisq; populus non egeret, essequè indoctos in sacris Scripturis peritiores quàm plerosque prælatos.

Itaque

Itaque tempus ipsum sanos omnes admonere, ne interpretes nimium tanquam rimulos sectentur, sed ad vberrimum Scripturarum fontem recurrant. Multa vtrinque dicta, responsa, retorta, ac prolata sunt. Cranmero Archiepiscopo, Sarisburiensis, Eliensis, Herefordensis, Wigorniensis Episcopi, alijquè nonnulli prælati adhæserant. Atque hac concilij communicatione effecerunt Cranmerus & Cromwellus qui in pontificia sentina adhuc sordebant, quiquè ad nitorem & puritatem verbi aspirabant. Rex verò ex horum consilijs cum ea quæ adumbrata & fucata specie Christianam religionem præ se ferebant, extirpare apud se decreuisset, primò Idololatriam ex his locis ad quæ peregrinantes superstitiosè confluebant, & mortuorum imagines adorabant, sustulit, ipsaquè delubra funditus euertit. Deinde manum fratrum, nec non Monialium impuris Cœnobijs admouit. Quorum omnium flagitia, fictaquè miracula ad captandum a populo quæstum diuulgauit. Ac quia data ei a synodo atque Parliamento authoritas fuit, in Anglicana Ecclesia visitandi atque corrigendi, inquisitores per totam Angliam constituti sunt, qui Monasteriorum statum, moresquè ac conuersationes Monachorum explorarent. Hi authoritate susceptà proximo anno de inquisitis certiorem faciunt. Interea Papa Concilium generale indixit Mantuæ. Ac Rex promulgauit, non esse penes Papam, sed Cæsarem atque Reges conciliorum conuocandorum potestatem. Deinde locum ipsum non esse tutum his qui Papæ obijcere vellent ea crimina quorum pœnis reus teneretur. Ad extremum Regi ipsi maximè insidiosum, Cæsare præsertim atque Gallo mutuo se marte infestantibus, in quorum alterum incidere sibi necesse sit ex Papæ insidijs, qui ex Anglia eiectus Regem excommunicauit, & vindicta atque odio alios in eum reges extitauit. Anno sequenti Reginaldus Poolus, qui paulo ante in Cardinalium numerum a Paulo tertio ascriptus erat, quia cum Papa in Regem conspirasset, Papæq; nuncius & Legatus Cæsarem, Gallum, alioſq; principes in regem tam sua suasione, quàm papalibus mandatis prouocasset, regiam maiestatem læsisse iudicatus, & proscriptus est. Quæ hoc in loco tantũ attingimus, quia de eo narrando proximus locus futurus est. An. 1538.

At proximo huic anno totius pontificiæ improbitatis quasi radix excisa est, totus enim Monachorum cœtus atque Grex, qui a Dunstano (vt diximus) institutus sexcentis annis alienas possessiones in Anglia depascebat, alienos sudores atque lucra deuorabat, Papam & Romanam curiam (vt ex anteacta tota historia liquet) nutriebat, ab Henrico 8. rege inuictissimo, Cranmero Archiepræsule sanctissimo, Cromwello consiliario sagacissimo ad nihilum redactus est. Qui sanè quàm diu durauit, nequicquam desperabat de sua restitutione papa, eo verò secum vnà deiecto corruisse se, & Anglia penitus excidisse putabat, sustentabat se tamen atque recreabatur, vt miseri solent, ceremoniarum suarum reliquijs, & clandestinis pontificijs. Quorum iam ab ipso satanâ tanquam è Tartaro suscitata sæuit impietas. Nam in Parliamento proximo etsi Cromwellus ob Papismum atque Monachismum tam fortiter fœliciterq; euersus Essexiæ Comes meritò creatus sit, tamen ad retinendas Missarum & consecrationum Idololatrias, votorum & impuri cœlibatus fœditates, criminum propriorum in aures sacerdotũ proditiones, et huiusmodi reliquias seu quisquilias pontificias dira proscriptionis capitisq; Lex, quæ de sex Articulis nuncupatur lata est. Cui legi etsi summa doctrina totisquè viribus tam Cranmerus Archiepiscopus, quàm Cromwellus, dum res in Parliamento ageretur, interessere, tamen An. 1539.

Vide supra in Dunstano.

men Gardineri Wintonienſis Epiſcopi, qui recens a duabus magni tum momenti legationibus Cæſare nimirum atque Gallo redierat, gratia, verſutia & potentia, Rex pontificiorum importunitati, eam legum ſæuitiam cõcedere inuito pene animo coactus eſt. Id ex eo perſpici poteſt quòd lata tam cruenta lege, cum ſacerdotum in ea coniugia capite ſancita fuiſſent, Cranmerum non minus ob legis cui interceſſerat atrocitatem atque impietatem, quàm ob ſe, coniugem, atque liberos mœſtum ad ſe vocauit, ſummam eius doctrinam, modeſtiam, grauitatemq; laudauit, cauſas cur ſibi aſſentiri neceſſeſit declarauit, iuſſit vt hilaris ac omni ſolicitudine liberatus domum redeat, excipiatquè liberaliter eos quos ad ſe miſſurus eſſet conuiuas. Eo dimiſſo Rex Norfolcia atque Suffolciæ Duces, D. Cromwellum Eſſexiæ Comitem, alioſquè nonnullos conſiliarios accerſiuit, dixit perhonorificè de Cranmero, qui etſi ſuccubuit ſententijs, tamen re ipſa ac doctrina omnibus ſuperior eſſe viſus eſt, voluit vt tam Reuerendum patrem, ac Metropolitanum ſuum adirent, & ne animum dimitteret, conſolarentur, ac erigerent. Interea Cranmerus perterritus immanitate legis coniugem in Germaniam ad neceſſarios ſuos miſit. Horum procerum a Rege aduentum expectauit, epulis lautiſſimè inſtructis excepit. Illi ex Regis ſententia vt eum metu ac ſolicitudine liberarent, Regis in eum benevolentiam exponebant, facundiam, grauitatem, modeſtiam, doctrinam, quæ in eo ſumma fuerunt, omnia præterea eius in Parliamento acta atque dicta laudabant, non eſſe cauſam vllam quare expoſita ſua de tantis rebus piè, diſertè, atque doctè ſententia (etſi ea non præualuit) de diſſentientibus (quos in ipſa diſſenſione ac opinionis diſcrepantia ſibi valde conciliabat) quicquam formidaret ac pertimeſceret, Wolceum Cardinalem ſuos neceſſarios ac coniunctos nimia opinione ſui, ac elatione animi abalienaſſe, Cranmerum etiam in re diuina aduerſos ſibi pietate, clementia, atque facilitate adiungere. Proinde ne regem, proceres, aut quemq; ex illa lege, aut ſua etſi contraria dicta ſententia horreat. Sed hic ſermo qui Cranmero conſolando adhibitus fuit, ad Cromwelli conuitium conuerſus eſt. Nam cum Cromwellus dixiſſet perbeatum in eo fuiſſe Cranmerum, quòd nullius vnquam quærelam aut criminationẽ ſine æquam ſiue iniquam Rex in eum admitteret, de ſe autem aliiſq; conſiliarijs ſi quærela delata eſſet diligenter cauſam inquireret, ex illis duobus Ducibus dixit vnus, neminem cognouiſſe magis quid inter Cranmeri & Wolcæi conſuetudinem atque mores interfuiſſet quàm Cromwellum, cum & vtrumque nouerit, & Wolcæi ſeruus fuiſſet. Hac tanquam contumelia tactus Cromwellus reſpondit ſe Wolcæi mores haud probaſſe, etſi in famulatu eius aliquamdiu fuiſſet. Nam cum Papatum Wolcæus ambiret, ſtatuiſſetq; ſi eligeretur Cromwellum Admirallium ſuam creare, id ſe recuſaſſe, nec Papalis ambitus cauſa patriam deſerere voluiſſe. Hoc Cromwelli reſponſum Dux inramento affirmauit falſum fuiſſe, aliaquè in eum iecit opprobria. Ita conſolandi cauſa inſtitutus & inceptus ſermo deſinit in rixas & inimicitias capitales. Sed altercatione per Cranmerũ prudenter ſedata a menſa ſurrectum eſt ore ſatis blando, verùm incenſis & laceſſitis præcordijs. Hæc malorum initia grandiora mala ſequuta ſunt. Nam quæ optimo conſilio geſſit Cromwellus in ſuam perniciem cecidère. Edmundum Bonerum Regis tum in Gallia legatum quem a pontificijs ritibus abhorruiſſe falsò crediderat, ad Londinenſem Epiſcopatum promoueri procurauit, cum ex toto ſordido & immiti pontificiorum grege, non fuerat quiſquam nequior aut impurior quàm

Bonerus.

Bonerus. Itaque cum lege (vt diximus) sex illis horrendis sanctis articulis pontificij valde ac supra modum sæui Christianos aut carceribus opprimerent, aut duris cautionibus fideiiussionibusq; coercerent, aut flammis delerent, hi qui An.1540.
a consilijs Regi fuerunt quasi in duas sectas partesq; haud obscuras nec Regi ipsi incognitas secesserunt. Euangelicorum Duces fuerunt Thomas Cranmerus Cantuariensis Archiepiscopus, Carolus Brandonus Dux Suffolciæ, & Thomas Cromwellus, hi quantum poterant iam sæuæ legis atrocitatem mitigabant. Ex altera parte Dux Norfolciæ ac Stephanus Gardinerus Wintoniensis Episcopus regem vehementius in Euangelicos incitabant, totiusq; crudelitatis in Anglia pontificiæ authores fuerunt. Bonerus cum & lege lata, & Gardineri gratia, & Norfolciæ Ducis potentia, & Regis inclinatione vacillare causam Euangelij senserat, tutiores (vt ipse putauit) partes sequutus, a Cranmero & Cromwello defecit adhæsitq; pontificijs. Inde ad extremũ vsque diem suum ac anhelitum nunq; cuiusquam Apostatæ aut tyranni immanitas aut impietas tanta fuit, quæ potuisset cum eius feritate impietateq; contendere. Iamq; multæ contra pios viros in singulis dioecesibus ex illis 6. Articulis accusationes institutæ sunt. Lege enim proscripti erant qui in eos hiscere auderent. At ne claris quidem viris hisquè qui in Regis aula atque famulatu degissent, a pontificijs parcitum est. Totumq; huius turbulentissimæ tempestatis ictum in Cromwellum atque Cranmerum pontificij vibrabant. Quibus sublatis ipsi Monachi qui stipendijs iam alebantur ad claustra se reuersuros sperabant. Cromwellus breui postea pontificiorum odijs capitis accusatus, sine sui defensione primus præter exemplum condemnatus est. Quo non fuit aut religione erga deum, aut fidelitate in regem, aut prudentia in Remp. aut in benemeritos gratitudine, aut in omnes pietate, charitate ac beneuolentia maiore tunc in Anglia quisquam. Cuius virtus singularis eò est admirabilior, quòd etsi in illa sentina pontificia sub Wolcæo Cardinali multis annis versatus omnes Romanas technas & impostoras calluisset, tamen a naturæ bonitate, nunquàm corruptus degenerauit, sed percepto Euangelio ab illis animo toto studioq; abhorruit. Verùm ab eius laudibus, quas, vt conuenit, non attigimus, persequi certe non possumus, ad Cranmerũ redeamus. Cranmerus iam in luctu & squalore ob Cromwelli necem positus, a pontificijs postulatus, omniũ vocibus iactatus, etsi ne minimum temporis momentum sibi a pernicie securum existimauit, tamen nec animo succubit, nec frontis hilaritatem mutauit, quia constantia, grauitate, ac modestia singulari ipsum regem a pontificijs penè abductum in Euangelij defensione continuit. Ac Rex pontificiorum iam consuetudine implicatus, etsi vndique contra eum querelæ variæ deferebantur, quarum tædio concedere hominis insontis sibiquè charissimi vitã pontificijs penè cogeretur, diuino tamen instinctu ita conciliatus atque intimo affectu ei deuinctus fuit, vt cum integerrimi patris salus maximè oppugnaretur a pontificijs, atque desperaretur a pijs, Rex tamen eum incolumem saluumq; velit. Primùm autem Gardinerus Wintoniensis Episcopus pontificiorum iam Coryphæus, factiosus legista, cuius tum authoritas atque gratia cum Rege maxima putabatur, multis eum disputationibus in Theologia coram Rege prouocauit. In quibus prudenter animaduertit Rex Cranmerum nunquam ab insita innataquè grauitate modestiaq; recessisse, Gardinerumq; gloriolam magis quàm veritatem affectasse. Itaque cum Gardinerus vt sacrarum Scripturarum authoritatem imminueret, eos qui vulgariter

Apostolorum canones perhibentur eiusdem cum sacris literis potestatis esse, his quibus poterat paralogismis contenderet, Cranmerus pacato atque moderato sermone ita vim omnem eorum quæ dixisset, rege audiente, labefactauit, vt Rex Gardinero multis præsentibus diceret. Cranmerum in Theologia veteranum esse, neque lacessendum a Tyronibus. Verùm Gardinerus fastu tumens quoscunq; poterat in Cranmerum incitauit, eo enim sublato nihil obstare putauit pontificiorum consilijs ac propositis potuisse. Cantuariæ ac in Cantio toto multi Gardinero procurante suppositi sunt, qui Cranmerum hæresis clandestinis delatis querelis & accusationibus impeterent. Eodemq; tempore in Parliamento Gostwikus quidam comitatus Bedfordiensis miles palam affirmauit totius in Angliam hæreticæ seditionis seminarium a Cranmero Cantuariensi Archiepiscopo eiusquè familia profluxisse. Proceres nonnulli regisquè consiliarij cum Rege egerunt, vt quia tanta hæreticæ factionis infamia Cranmerus laboraret, consilio aliquantisper exclusus, in Turri Londinensi carceribus abderetur, donec de fide atque veritate eorum quæ percrebuissent inquisitio fieret. Eo enim in consilio sedente, singulos ea quæ scirent ac proferre & indicare vellent metu cœlaturos. Rumores per vulgus disseminati Cranmerũ tacito Regis iudicio iam esse condemnatũ, pœnamq; capitis (prout paulò ante Cromwellus) palam subiturum. Ipse etsi vultu simulasset spem aliquam apertè, tamen intimis amicis lachrymas copiosè fudit, temporumq; magis quàm suam propriam conditionem deplorauit. Ab omnibus tam inimicis quàm necessarijs designatus ad necem vltimumq; supplicium putabatur. Rex has pontificiorum insidias explorabat, & quorsum tenderent diligenter obseruabat. A cœna semel cum animi relaxandi gratia cimba huc illuc transuehi vellet, nautam qui proram tenuit iussit Lametham appellere, & a quibusdam Archiepiscopi seruulis in ponte Lamethano forte stantibus animaduersum & regiam cimbam eò appropinquare, res est citò nunciata Archiepiscopo, is celeriter sua domo ad pontem excessit, regem præternauigantem salutaturus, aut in ripam & in suam domũ excepturus. Rex eum cimbam ingredi, ac propter se assidere iussit, secreto eum longoquè sermone detinuit, nautæ interim huc illuc cimbam deducunt. Inter cætera conquæstus est sermone satis simulato Rex Angliam a Cromwelli morte hæreticis factionibus atque partibus esse valde perturbatã, timendumq; valde ne si diu huiusmodi litigia atque altercationes religionis prætextu fouerentur, intestina nascerentur grauiora mala, atque bella ciuilia, proinde protinus pacandas esse de rebus diuinis dissensiones. Id vt fieret consilium habere se ex præsulum, procerumq; nonnullorum sententijs, explorare quis esset huius tanti mali author atque hæresiarcha, & ad totam reliquam turbam compescendam, atque sedãdam, de eo atroces pœnas sumere, crudeliterq; exurere flammis. Ad extremum rogauit a Cranmero quid de hoc consilio atque hæresiarcha iudicaret. Cranmerus, etsi sibi valde metuit, ingenuè tamen ac placido satis vultu respondit consilium placere, ac esse salubre, nec non vltimo hæresiarchæ supplicio coercendum reliquum hæreticorum gregem, sed paterna quadam in regem obseruantia, atque modestia monuit ne eos hæreticos esse censeret, qui contra leges humanas diuino verbo niterentur. Et rectè (inquit Rex) nam & tu denunciatus a multis nobis es, totius nostri regni hæresiarcha, obstareq; in Cantio ac in tota prouincia tua quo minus illorum 6. Articulorum in Parliamentorum sanctorum fides a plebe recipiatur, proinde de his & quid senseris & quid egeris

apertè

apertè nobis indica. Cranmerus in eadem se adhuc esse sententia, qua se palam in ea lege condenda in Parliamento tum fuisse professus est, nec tamen contra legem iam latam aliquid perpetrasse respondit. Tum Rex remissa paulatim huius sermonis seueritate, lepidè ab eo quesiuit, an interior suus priuatusquè thalamus ab illis Articulis esset immunis. Cranmerus etsi capitale iam esset ex illis Articulis sacerdotibus coniugari, & Rex eum coniugatum certò sciuisset, respondit se nuptias ante initum ac susceptũ Archiepiscopatum, cum suus ad Cæsarem & ad Papam esset Legatus in Germania contraxisse, verùm ne in legem tam atrocem committeret, ex quo ea lata fuit coniugem suam non attigisse, sed ad consanguineos necessariosq; suos ex Anglia in Germaniam transtulisse. His apertis ac sine fuco responsis Cranmerus tantam sue fidei, integritatis & doctrinæ opinionem ingeneraui regi, vt deposita superioris tristitia & dissimulatione sermonis, Rex eum exhileraret, eorumq; articulorum pœnas nõ sua causa sancitas diceret, ac institutæ in eum accusationis capita aut heresquè indicaret. Quæ cum Cranmerus falsa & ex pontificiorum inuidia fabricata confictaq; cognouerat, petijt vt dato inquisitore atque iudice de illis ageretur, nam se iudicij discrimen non pertimescere. Rex ingenuitati tam sancti viri confisus, propriam ei causam inquirendam & explorandam permisit. Sed Cranmerus id iniquum aduersarijs visum iri dixit, si proprietarum actorum censor aut explorator statueretur, proinde alium iudicem postulauit. At Rex non se alium staturum inquisitorem propriæ vitæ affirmauit, quia tantam in eius vnius fide sinceritateq; spem posuisset, vt de proprijs, siue bene, siue perperam gestis certò ac fine vllo mendacio veritatem plenè referret. Hoc habito sermone Rex Cranmerum satis a diuturna mœstitia reuocatum domum remisit. Cranmerus D. Coxum vicarium suum in spiritualibus generalem, & Antonium Husseyum Notarium, scribam ac Tabellarium suum præcipuum ad inuestigandas has Cantuariæ a pontificijs meditatas machinas cum amplissimis mandatis misit. Qui quòd vnius aut alterius mensis moras re leuiter inchoata, tardeq; progressa traxissent, existimabantur pontificijs occultè fauere. Interim pontificij flagitabant vt Cranmerus hæresis causas, de quibus postulabatur, e publicis carceribus atque custodijs ageret, rati parata (vt de Cromwello antea diximus) fictarum probationum quibus reus non responderet copia, insontem a Regis conspectu abductum obruere, subitoquè supplicio interimere. Rex assiduis pontificiorum importunitatibus oneratus concessit, vt si de aliquo eius in Ecclesiam aut Remp. delicto liquidò constaret ad carceres duceretur. Carolus Suffolciæ Dux paulò ante obierat, Cromwellus (vt diximus) capitis pœna interijt, reliqui consiliarij Gardineri assectæ ab eoquè in Cranmerum incitati conspirabant, vt donec de actis Cranmeri per totam Cantuariensem prouinciam cognoscatur in Turri Londinensi teneretur. Proximum diem eius incarcerationi statuerunt, sustinuit hoc negotium Rex vt pontificij virus omne suum in Cranmerum euomerent, & tamen eum sartum tectumquè habuit. Namquè Antonium Deneum vnum ex intimis suis Camerarijs, virũ itidem pontificijs aduersum, & Cranmeri amicissimum media fere nocte ab Aula Lamethã misit accersitum Cranmerũ. Venit mox ad Regem è somnis experrectus Cranmerus. Narrat his verbis Rex quid eum vellet. Instare penè omnes consiliarios, vt quoniam Cantuariensis prouincia totaquè fere Anglia hæreticis sectis inquinata esset, quarum origo ab eo certisquè viris peregrinis sed doctis, quos

in ſua familia teneret, ducta eſſe credatur, inquiſitione pendente ſubeat publicam cuſtodiam, nam niſi illud fiat ad fontem et originem penetrari teſtibus, & probationibus haud poſſe. Id quod illorum (inquit) deſiderijs conceſſimus, ita rectè ne an ſecus tuum eſto iudiciũ, craſtinus enim huic rei ſtatutus eſt dies. Cranmerus ſummas Regi agit gratias quod eum illius decreti etſi nimiũ ſeueri ante admoneret, non ſe recuſare dixit carceres, aut ſubterfugere iudicia, conſcientiaq́ recta fretum malle rectorum iudiciorum quàm iniquarum ſuſpicionum euentus experiri, tantum petijt vt quoniam doctrina fideſquè ſua in rebus diuinis in quæſtionẽ ducerentur, darentur ſatis æqui atque periti in Theologia Iudices. At Rex hanc integerrimi patris apertam ſimplicitatem, ſalutatem appellauit, quòd ſubeundis tam facili animo carceribus ſe inimiciſſimorum iniurijs permitteret: ſi enim (inquit) non modò a dignitate tua, ſed a luce conſpectuquè hominum in carcerum tenebras abducaris, exorientur falſi multi atque periuri teſtes, qui in præſentiam tuam prodire, aut verbum vllum criminatorium in te efferre non audeant. Proinde cum neque dignitati neque ſaluti tuæ proſpicis, ego tibi conſulam ne obruaris ab infenſiſſimis tibi hoſtibus. Cras te accerſent, hæreſis criminationes obijcient, carceribuſquè mandabunt. Petas vt cum ex conſiliariorũ meorũ numero ſis, eodem tecum iure agant, quo ipſi ſi in ſimile diſcrimen inciderent, ſecum agi optarent. i. vt accuſatores tuos in apertum iudicium proferrent, quos ſi arguere atque conuincere non poſſis æquo animo patiaris carceres. Quod ſi huius æquiſſimi poſtulati rationem non habeant, ſed eo reiecto ad exequendum decretum pergant, ad meam præſentiam & audientiam prouoces, & vt decreto ſuperſedeant hoc ſigno tradito efficies. His dictis Rex annulum inſigne atque notum digito ſuo detraxit, & Cranmero tradidit, eumq́ dimiſit. Poſtridie manè nuncij a Gardinero eiuſquè aſſeclis conſiliarijs miſſi Archiepiſcopales ianuas Lamethæ pulſabant, Cranmerũ petunt. Conſiliarij in Synedrio concilij ſedebant, quò cum Cranmerus veniſſet intromiſſus non eſt. Id quod pleriſque nobilibus atque aulicis qui illuc crebro tranſierint mirum viſum eſt, Cranmerum regni Primatem, regiſq́ fidiſſimum atque intimum conſiliarium Synedrio excluſum, inter pueros ſeruuloſquè dominis ſuis famulantes ſedere. Nunciabatur ea res D. Butſeo clariſſimo Regis medico, viro Euangelico atque pio, qui indignitate rei permotus venit ad Cranmerum ſaltem vt abigeret inſpectantes rabulas, ac tam reuerendi patris præſentiam cohonestaret. Sed accerſitus mox ad regem Medicus, ſe nuper rem inſolitam & inauditam vidiſſe narrat. Querit Rex, quænam ea ſit. Cranmerus (inquit) ex Metropolitano & Primate Regni deuenit alicuius ſeruulus, ſtetitq́ iam vnius penè horæ ſpatio cum reliquis vnà ſeruulis pro Synedrij foribus alicui Domino famulans. Adeone (inquit Rex) contumelioſè Primatem tractant Conſiliarij? Cuius rei indignitate commotus Rex, nuncium mittit vt D. Cranmerus in Synedrium intromittatur. Cui ingreſſo declaratum eſt Regem & Conſiliarios accepiſſe totam Angliam contagione hæreſis, quæ ab eo eiuſquè familia manarit, a catholica doctrina penitus eſſe auerſam & depranatam, proinde eo in Turri Londinenſi incluſo habendum eſſe ſine mora huius famæ quæ percrebuit celerem Inquiſitionem. Cranmerus accuſatores, teſtes, tabulas eaquè iudicia probationumq́ genera, quibus hæc quæ obijciebant in ſe collegiſſent, vt palam oſtendantur, ſibiquè in præſentia reſpondere ſequè defendere liceat poposcit, iniquum eſſe Primatem Regni atque conſiliarium

Conſtans amor Regis in Archiepiſcopum.

Scilicet pontificia.

cuius

cuius fides nunquam dubia fuit, aut in controuersiam veniret, solis suspicionibus ignominiosè & cum totius accusationis causæquè præiudicio detrudi in carceres. Multaquè alia cõmemorat quare secum mitius clementiusquè agere oporterent. Sed cũ neque rationibus flecti, nec precibus exorari paterant, Cranmerus dolere se valde dixit quòd ab his quibuscum tam diu in communicatione concilij vixerit, quorumquè æquitatem in omni discrimine sperabat, ad regem prouocare necesse haberet. Itaque annulo regio tradito se coram rege sistere, suoquè decreto supersedere iussit. Illico D. Russell qui postea Comes Bedfordiensis creatus est. An non prædixi vobis (inquit) Regem nunquam permissurum vt Cranmerus carceres pateretur, nisi summæ proditionis aut suæ maiestatis grauissimè læsæ reus fuerit? Ad regem cum Cranmero mox peruentum est. Is acri obiurgatione consiliarios exagitauit, prudentiam atque grauitatem maiorem desiderauit, cur Cranmerus concilij loco excluderetur, cur in seruulorum grege pro ostio staret, & an eorum quisquam tam indignã pati vellet infamiam rogauit. Certò ac cum iuramento percussoquè dextera pectore affirmauit, se tantis nominibus Cranmero deuinctum & obligatum teneri quantis præterea nemini, eiusquè fidem ita cognitam & exploratam habere, vt nunquam maior cuiusquam Prælati in suum regem esse poterit. Proinde omnes qui se diligant, Cranmerum in summo pretio & existimatione habeant. His a Rege prolatis cum cæteri metu taciturniores essent, Dux Norfolciæ respondit. Nostri sanè non fuit instituti, obesse quicquam Cantuariensi Archiepiscopo, sed vt eo inquisitione pendente in custodia publica seruato, innocentiaquè eius ac obiectorum falsitate cognita cum maiori existimatione atque fama prodiret. At Rex: nolo (inquit) Cranmerum, aut eos qui mihi chari sunt, hoc existimationis genere, periculoquè tractari, sed odia quædam inter vos occulta atque inueterata has tragœdias concitare animaduerto, quæ nisi maturè sopiantur, ego meas partes interponam, eaquè compescam. His dictis Rex commotus discessit. Consiliarij cum Cranmero singuli dextras iungunt, cum eoquè in gratiam redire student. Ille mitissimus pater, omniumquè iniuriarum immemor, quascunque offensiones facilè remisit, & ex animo penitus delerat, ex eoquè die ab inimicorũ insidijs securus atque tutus in summa Regis gratia vixit. Sed cum (vt ante diximus) D. Coxus Cranmeri in spiritualibus vicarius, cum Antonio Hussæo suo registrario in illa inquisitione morosè, nec sine suspicione, requè infecta hæreret Cantuariæ, Rex occultè misit D. Leum in legibus doctorem, vt quid pro Cranmero, vel aduersus eum ageretur exploraret. Is Cantuariam celeriter profectus exquisiuit a quibusdam pijs & reformatis viris, quos Coxus & Hussæus sibi non adhibebant, a quo fonte tanta in Crãmerum infamia inde nasceretur. Illi authores pontificios quosdam præsbyteros designabant, quorum exploratis media tunc nocte ædibus, reperiuntur literæ ad concitandos in Cranmerum pontificios a quodam Gardinero conscriptæ, qui Stephani Gardineri Wintoniensis Episcopi secretarius tum fuit, & paulò post ob proditionem ad patibulum iudicatus & suspensus est. In his literis tota pontificiæ in Cranmerum coniurationis machinæ descripta fuit, quam cum Rex vidisset, cœpit suam cum pontificijs necessitudinem sensim dissuere, indicauitquè Cranmero singula vt cautissimè caueret a pontificijs, voluitquè vt illæ Gardineri litteræ ad pontificiorum infamiam in Parliamento recitarentur. Sed Cranmerus ne pontificiorum odium in apertum erumperet, Regi suasit vt cælarentur.

larentur. Euenit eodem quoque tempore, vt cum integerrimi patris gratia contra aduersariorum iniurias & calumnias valeret, nobilis quidam Cantius eum adijt, roganitq; vt in quadam petitione ad regem pro se intercederet. Cranmerus eadem facilitate ductus qua de singulis bene mereri consueuerat, desiderium eius Regi exposuit, regisquè beneficentiam penè exoranit. Sed Rex cum animo paulisper voluisset eum ipsum pro quo Cranmerus intercesserat, ministrum atque socium inceptæ illius accusationis fuisse, interrogauit an Cranmerus eum pro quo postulasset inter amicos suos haberet. Cranmerus id quod credidit fassus est pro amico eum se habere. Rex subiratus, deliras (inquit) hic enim nebulo has omnes tragœdias contra te effecit in Cantio, proinde simulatque eum conueniás, nebulonem appelles. Cranmerus id se facere minimè decere respondit. Iussit iteratò Rex vt id suo mandato nomine faceret. Sed Cranmerus silentio rem transijt atque omisit. His gestis emergere iam cœperunt ex inundatione pontificia, cuius fluctibus diu obruebantur Euangelici. Nam in Parliamento nuper conuocato Cranmerus doctè bonisquè lateribus suasit, tollendam esse illam diram atque cruentam de prioribus 6. Articulis sancitis pœnam, aut æquiori interpretatione moderandam, ne integerrimi cuiusq; subditi optimeq; de rege ac Rep. meriti salus iniquis ac fraudulentis laqueis irretita in discrimine relinquatur. In quo quidem negotio etsi a Wigornienſi, Ciceſtrenſi, ac Roffenſi Episcopis, quibuscum ante communicabat, quiquè suum consensum atque operam in Parliamento promittebant, in summa periclitatione Gardinero plenis buccis faucibusquè vociferante & reclamante destitus fuerat, solusquè aciem contra pontificios tenuerat, tamen a Rege ipso proceribusquè, qui tantam in diuina veritate constantiam vehementiamq; laudabant, adiutus, etsi non tolli penitus legem, tamen æquabili magis atque temperata ratione moderari impetrauit. Verùm non dum obfuit Cranmeri sinceritati hæc clandestina & insidiosa pontificiorum coniunctio. Nam Rex Cranmerum arctiori secum quàm vnquam antea necessitudine tenuit, intimaquè ei indies communicauit. Pontificios quorum consuetudinem repente præcidere & amputare nõ poterat, alieniores tamen habuit, & ad tam intima non admisit. Suasit iam Cranmerus quod sæpe antea, vt sacra Biblia in Anglicanum sermonem verterentur, & per singulas Ecclesias distribuerentur singula, cui Gardinerum atque pontificios restitisse tam diu antea diximus. Ac cum Rex rem omnem Ecclesiasticam Cranmeri moderationi permisisset, in Synodo illa quæ (vt diximus) cum Parliamento incepta est, Cranmerus de vertendis sacris Bibliis, de oratione dominica, Apostolorum Symbolo, & Catalogo vulgari lingua perdiscendis, de Portiferijs vsus Romani abolendis, de matrimonio vicarijs Episcoporũ permittendo, de Ecclesiasticis ad statum Ecclesiæ Anglicanæ legibus componendis, ac de Regis necessitatibus Ecclesiastico subsidio sublenandis egit. Pontificij quia iam cognita regis voluntate resistere apertè non audebant, renitebantur quantum occultè poterant. Namq; aliquamdiu quibus Biblia transferenda committerentur ambigebant. Quidam id negotij Cantebrigienſi & Oxonienſi Academijs delegari volebant, alij certos ex Synodo doctos viros designabant. Tum de quorundam verborum transferendorum significatione atque vi disputatum est, veluti, an Dominus ex sacris literis Anglicè **the Lord**, *vel* **our Lord** *verteretur, & an Ecclesia trãsferenda sit* **the congregatiõ** *vel* **ỳ Church**, *item vtrũ charitas dicenda sit* **Charitie** *vel* **Loue**. *Ad hæc in secundo ipsius*

Arch.

Decalogi

Decalogi præcepto. Non facies tibi sculptile. &c. Gardinerus atque pontificij quia de ejciendo ex Ecclesijs simulachrorum cultu formidabant, ad finem præcepti addi voluerunt. Eo proposito ne his diuinum cultum præstes. Atque huiusmodi nugis regis & Cranmeri in propagandis per Anglicanas Ecclesias sacris literis studiũ pontificij impediebãt & præstringebãt. Etiamsi illis quantumuis repugnantibus res hæc tandem fœlicem effectum sortita est. Nam & Anglicana Biblia in singulis Ecclesijs collocata sunt, eaquè legendi facultas populo facta est, tum Ecclesiasticarum legum ad vsum Anglicanæ Ecclesiæ ferendarum potestas 32. Parliamenti consultis a Rege designandis concedebatur, vnaquè decretum vt Ecclesiastica iurisdictio a coniugatis qui iuris Ciuilis peritiam habeant, in eoquè ab aliqua vniuersitate doctores creentur exerceri possit. His paulatim modis ille superstitionis & impietatis tam firmiter a pontificijs colligatus nodus explicari ac dissolui facilè cœpit. Ac Rege diuinitus ad tuendam Euangelij susceptam causam singulari Cranmeri virtute adducto, conciliatæ sunt ei cum pia & Euangelica matrona (quæ D. Latimeri defuncti vidua, Marchionissq; Northamptonensis soror fuit) etatis iam suæ consentaneæ nuptiæ. Quibus valde corroborari Euangelicorum partes existimabantur. Sed bellis iam in hac pontificiorum rituum profligatione tam in Gallos quàm in Scotos vtrinquè Anglos infestantes subitò exortis, nouæ turbæ concitatæ, iterumq; in Euangelicos magna crudelitate sæuitum est. Namquè Gallo fidem atque pacta vt solet frangente, Rex Cæsarem solicitauit vt mutuis eum coniunctissq; adiumentis adorirentur. Quorum quidem bellorum exitus etsi Regi regnoquè secundi fuerint (nam & 15. Scotorum millia in prælio ad Askam fluuium commisso fusi sunt, & Bolonia maritima Galliæ ciuitas oppugnata atque capta est) tamen authoritate Cæsaris Gardinerus atque pontificij in Regis gratiam irrepserunt, quibus prævalentibus flammis iterum & incendio aliquandiu crudeliter in Euangelicos actum est. In quo si modum pontificij tenere potuissent, causam fortasse suam apud regem effecissent meliorem. Verùm immoderatus eorum furor eò progressus est, vt neque thalamus regis, neque nuptiæ ab illis de 6. Articulis inquisitione pontificia tutæ saluæquè esse poterant. Postulabat enim Gardinerus elatus iam ferocia, non modò Regis cubicularios, sed egregiam illam sinceriamquè matronam D. Catherinam Reginam hæreticæ factionis. Quæ quidem audacia atque impudentia Regem a pontificijs in perpetuum alienauit, vt Gardineri conspectum deinceps nunquam ferre potuerit, Norfolciæ Ducem, eiusquè hærilem filium Surrensem Comitem proditionis suspectos Turri Londinensi incluserit. Quorum hic capite damnatus interijt: ille carceribus septennio detentus, regnante postea Regina Maria liberatus est. Henricus octauus victoriosissimus Rex profligato iam Papa, ejectaquè illa Monachorum atque fratrum impura turba, luequè pontificia, tum promulgato per regnum Euangelio, cum toto regni tempore omnes domi militiæq; sui conatus secundos semper ac fœlices exitus habuerunt, tertio Kal. Feb. moritur, ac regali pompa Windsoriæ sepultus est. In testamento Edwardo Principi minori 9. annis nato hæredi suo sexdecim tutores, ex Episcopis solos Thomam Cranmerum Cantuariensem Archiepiscopũ, & Cutbertum Tonstallum Dunelmensem Episcopum dedit. Gardinerus sibi viuo omni gratia penitus exciderat, & mortui testamento consilioquè exclusus est. Quod Euangelio dilatando, & Romanis paulatim abolendis ritibus, quos Gardinerus mordicus ad-

An. 1542.
An. 1543.
An. 1544.
An. 1545.
An. 1546.

huc retinebat maximè profuiſſe putabatur. Eoq; animo ac propoſito Regem quidam retulerunt exterminaſſe eum a priuato Conſilio, ne ſe mortuo ad Papiſmũ omnia rurſus reuocaret, atque Rempub. Pontificijs factionibus perturbaret.

Ac Edwardus eius nominis 6. Rex, annis quidem puerilibus quarto Kal. Martias Regijs ex huius inclyti Angliæ regni more ſacris a Reuerendiſſimo ac integerrimo Patre Cranmero Weſtmonaſterij initiatus eſt: ſed a pijs atque eruditis præceptoribus D. Coxo, & Iohanne Checo Græcis, Latiniſq; literis inſtitutus, tum ſana religione ad præſcriptam diuini verbi normam imbutus, ætatem longè ſuam doctrina virtuteq; ſuperauit. Qui Anglicanam Eccleſiam rudem adhuc & informem tam acuratè ſincera religione perpoliuit, omneſq; fœces pontificias expurgauit, vt a pijs omnibus alter Ioſias meritò dictus ſit. Verum pluribus (vt diximus) ei minori a patre conſtitutis curatoribus, ne numero ſuo atque multitudine ad diſſentiones faciles eſſent & proclines, vnus electus eſt qui ex conſilijs reliquorum impuberis Regis tutelam ſolus adminiſtraret. Is fuit Edwardus Seimerus Comes Hertfordenſis, totius Regni Camerarius, Regiſq; auunculus. Qui ſuſcepta tutela Regis, totius regni atque dominiorum ſuorum Protector, & Somerſeti Dux nuncupatus atque creatus eſt. Is etiã (quod diuinitus Angliæ datũ eſt) reformandæ ad VERBI *inſtitutum religioni non minus quàm Reip. ſtuduit. Itaque Parliamentum a*
An. 1547 *Rege, Synoduſq; a Clero vnà celebrantur. In Synodo Cranmerus Archiepiſ-*
Arch. *copus oratione habita de religione ex verbo Chriſti inſtituta populo tradenda, ac reliquijs pontificijs tanquam adulterinis plantis eradicandis conſulendum dixit. Sed legum adhuc de 6. Articulis Henrico Rege regnante latarum ſeueritas pleroſque terruit, quo minus ſuas de religione reformanda ſententias liberè dicerent. Itaque impetrauit a Rege Cranmerus, vt interim dum illæ leges Parliamento abrogarentur, Prælatis de religione in Synodo diſſerentibus atroces illæ rigidæq; pœnæ laxarentur. Quod & conceſſum eſt. Ad aliam etiam poſtulationem progreſſi ſunt prælati. Animaduerterunt enim omnem vim authoritatemq; Synodi non modò diminutam, ſed penitus fractam & euerſam eſſe, poſtq; (vt in Warhamo antea diximus) Clerus in verbo ſacerdotij Henrico regi promiſiſſent ſine authoritate regia in Synodo ſe nihil decreturos. Qua Eccleſiaſticarum legum poteſtate abdicata, populus in Parliamento cæpit de rebus diuinis inconſulto clero ſancire, tum abſentis cleri priuilegia & immunitates ſenſim detrahere, iuraq; duriora quibus clerus inuitus teneretur conſtituere. Hæc diſcrimina pati, cum populus de Rep. non de Eccleſia in Parliamentis antiquitus tractare conſueuit, Clericis multò iam acrius atque vigilantius in diuina veritate quàm vnquam antea laborantibus, iniquum atque graue viſum eſt. Proinde petierunt, vt quemadmodum præſules in ſuperiori Parliamenti conſilio cum proceribus coniunguntur, ita in conſilio inferiori Prælati Cleriq; procuratores cum populo permiſti de Rep. pariter & de Eccleſia vnà cõſulant. Cuius æquiſſimi poſtulati deliberatio quia de religione maturè conſulendũ fuit in aliud tempus reiecta eſt. Ac paulò poſt omnes Papales ceremoniæ, miſſationes, exequiæ, ſanctorum inuocationes, mortuorum expiationes, precationumq; formulæ quibus pontificij blaterones ignota lingua Deum, ac infinitã mortuorum turbam quos inter ſanctos relatos eſſe putabant colebant, cæteraq; nugæ e templis & Chriſtianorum cœtu ſublatæ atque deletæ ſunt. Puruſq; Dei*

cultus

cultus in precibus materna lingua publicè descriptis, & Sacramentis ad diuini verbi regulam expressis & institutis per totam Angliam editus est. Ad hanc rem a rege visitatio totius regni generalis decernitur, datique cum amplissimis mandatis certi inquisitores, qui singulas dioceses lustrarent, Papismum è templis tollerent, Clerum ad diuini verbi prædicationem excitarent, populumque ad suscipiendum Euangelium repudiato Papismo prouocarent. Omniq; Papismus sic abiectus & abstersus est, vt neque residui, neque suspicionis suæ quicquam reliquerit. Sed in hac Ecclesiæ Anglicanæ specie quæ tot antea sæculis Romanis delirijs inquinabatur, iamque in hoc fœlici Edwardi regno, & Cranmeri præsulatu Euangelica claritate tandem enituit, pontificij plures pertinacia proteruiaq; incredibili quantum poterant restitcrunt. Nam & Gardinerus Wintonienſis, & Bonerus Londinenſis, Tonſtallus Dunelmenſis, atque Hethus Roffenſis Epiſcopi omnes ritus pontificios ſine diſcrimine profligari, vt nulla reſtitutionis ſupereſſet ſpes, indignè ferebant. E quibus Gardinerus indignatione repulſæ quam ab Henrico rege (vt diximus) tulit, magis ſuum pietatis aut religionis ſtudio pontifici Romano tam firmiter adhærere putabatur, non id quidem apertè, nam legum pœnas formidabat, ſed pontificias reliquias hoc prætextu retineri voluit, quòd Rege adhuc minore nihil in religionis aut Reip. ſtatu innouandum eſſe ſuaſit. Horum auxit contumaciam D. Maria Regis ſoror, Henrici ex Catherina Hiſpana filia. Quæ matris ab Henrico rege repudium indignè tulit, Romanamq; vſurpationem eò magis probauit, quòd matris ſuæ nuptias iure diuino prohibitas diſpenſatione ratas feciſſet. Itaque Miſſas, Idolorum cultum, ſacraq; pontificia publicis legibus ſublata, domi ſuæ celebrauit. Huius exemplum, quia paterno teſtamento, ſi Edwardus Rex ſine prole decederet, hæres regni inſtituta eſt, permultos in fide pontificia tenuit atque depranauit. Verùm Gardineri, Bonerj, Tonſtalli, necnon Hethi indies creſcentes contumaciæ Epiſcopatuum amiſſione, carceribuſque mulctatæ ſunt. Pro D. Maria quæ Cæſaris conſanguinea fuit, interceſſit per legatos ipſe Cæſar vt conſuetis pontificijs ſacris impunè vteretur. Quod Edwardus Rex cum tam perniciosum eſſe atque præiudiciale id exempli cerneret non permiſit, vt cum Cranmerus atque Ridleius vir etiam doctus atque pius, qui Bonero deprivato in Londinenſi Epiſcopatu ſucceſſit, inſtarent & deprecarentur, exorari nullo pacto voluit, quin lachrymis pro ſororis duritie atque cæcitate abundè fuſis, eam ſi in pertinacia perſeueraret legibus coercendã edixit. Qua cum ſumma pietate coniuncta in rege adeo inuenè conſtantia perſpecta Cranmerũ atque Ridleium ſua ipſorum ſanctitatis pro D. Maria interceſſionis valde puduit. Cranmerus Iohannem Checum regium præceptorem adiens perbeatos fuiſſe ſuos in tam inclyto inſtituendo rege labores pronunciauit, qui virtute atque religione ipſos præſules & concionatores anteiret. Poſtea Cranmerus Archiepiſcopus, vt Euangelicam doctrinam in Cantebrigienſi atque Oxonienſi Academijs, e quibus ad totius regni inſtitutionem doctores infiniti prodeunt, firmaret, celeberrimos Theologos ab exteris nationibus in Angliam accerſiuit, Petrum Martyrem Vermilium Florentinum, & Martinum Bucerum Germanũ ex Argentorato profectũ. Ille Oxonij docuit, hic Cantebrigiæ. Cum hoc etiam Paulus Fagius Hebraicas literas Cantebrigiæ profeſſus eſt. Ac præter hos Im. Tremelium, Bernardinum Ochinum, P. Alexandrum, D. Valerandũ quos omnes cum liberis atque coniugibus abundè alebat. Ph. etiam Melanchthon,

An. 1548.

An. 1549.

atque Musculus accersiti sunt, sed a patrijs retenti se per literas excusabant. In hos alios què doctos Theologos tanta beneficentia Cranmerus vsus est, vt collectis quotannis suarum expensarum rationibus nihil sibi ex redditibus residui superesse poterat. Hi tres Cranmeri sumptibus abundè alebantur. Verùm Fagius citò mortuus est. Reliqui duo assiduis lectionibus, prædicationibus atque disputationibus Papismum refellebant, & dilatabant Euangelium. Ac
An. 1551 Bucerus tertio quo in Angliam venerat anno obijt, eiusquè funus omnium ordinum Cantebrigiæ concursu, atque singulorum planctu, carminibus, atque concionibus declarato cohonestabatur. Petrus Martyr adhuc vixit, continuosq; labores in Euangelica veritate contra pontificios tuenda exantlauit. Cranmerus domi otium omne suum sacris literis impartiuit, scripsitq; contra pontificiorum sententiam illam crassam atque carnalem in sanctæ Cœnæ Sacramento Christi præsentiam affirmantium, tanta doctrina & argumentorum copia refertum librum, vt ea controuersia a nemine vnquam cõtra pontificios accuratius tractata esse videatur. Contra hunc librum Stephanus Gardinerus Wintoniensis Episcopus Turri Londinensi inclusus furtim & prolixè in eo libro inuectus est, quem Marcum Constantium nominauit. Atque hunc rursus Cranmero postea mortuo Petrus Martyr doctè refellit & refutauit. Sed huius Anglicanæ Ecclesiæ status, qui pijs omnibus pergratus põtificijsq; inuisus fuit, vsura perbreuis iam ad calamitatem atque luctum ex lætitia recidit. Namq; Ed-
An. 1553 wardus Rex adolescens antequam plenam pubertatẽ attigisset ex phthisi subitò interijt. Cuius vita omnium opiniones incredibili virtute doctrinaq; superauit, mors præter expectationem annis iuuenilibus accidit, in quibus sine vi pauci intereunt. Eo verò mortuo tũ regnũ D. Mariæ Henrici regis primogenitæ obueniret, pontificij custodia pœnisq; liberati, ac ad pristinas dignitates restituti, in Euangelicos electos atque deturbatos omne genus vindictæ supplicijq; parauerunt. Quorum plerique fuga & exilio, pontificiorum vi & immanitate vitata, se ad meliora Reginæ Elizabethæ tempora reseruarunt. Cranmerus cum simile consilium a suis accepisset vt fugeret, Ego verò (inquit) si furti, proditionis, parricidij aut cuiusuis sceleris postularer induci ad fugã multò facilius quàm in hac causa potuissem. Nunc cum de mea non in homines sed in Deum fide, & sacrarum scripturarum veritate contra pontificios errores agendum esse video, constantia potiùs vita cedam, quàm fugitiua euasione regno. Hoc enim in Cranmero admirabile visum est, quod etsi mitissimus ac facillimus in omnibus rebus agendis iudicaretur, tamen si diuinam veritatem labefactari aut oppugnari a quocunque sentiret, nemo vnquam in bellis Imperator maiorem animi magnitudinem constantiamq; declararet. Vt quondam virum quendam magnanimum ac ferocem, & in hac Rep. principem in causa religionis regnante rege Edwardo ad duellum lacesseret, quòd Ecclesiasticos ritus abolitis pontificijs ex Cranmeri consilio reformatos improbaret. Verùm Cranmero iam in mentem venit illius vaticinij quo Henricus octauus Rex Martyrium in hac causa suum prænunciaret. Insignia enim ex gente sua Cranmerus tribus gruibus quadripartita tulit, quæ Rex Henricus postea, cum integerrimi patris in veritate diuina constantiam, si pontificij prævalerent, in morte ac incendio desituram prospexerat, ita mutari voluit vt gruibus deletis tres Pellicani mortis Martyrũq; prænuncij in suis deinceps insignibus æderentur. Nam Pellicani in pullos suos famelicos pietate ducti, eos læthali proprijs rostris pectoribus

ribus inflicto vulnere, emissoq; ad animæ defectum cruore satiant. Id quod in Cranmero forè prædixit Rex, vt pro veritate Christiana ad pascendum & stabiliendum Christi gregem sanguinem quondam Martyr effunderet. Cuius prædictionis euentum iam instare animaduertit, eumquè mente tolleranti & intrepida perferendum sibi statuit. Iamquè Regina Maria missationibus sacrisquè pontificijs Westmonasterij pridie Kal. Octob. a Gardinero Wintonienſi Episcopo sine expresso iure aut exemplo, quoniam ea res ad Metropolitanum spectabat, vncta regnoquè initiata est. Omnium autem tam ciuilium quàm Ecclesiasticarum rerum potestas pontificijs præsulibus, & Stephano præsertim Gardinero Wintonienſi Episcopo a Regina Maria tradita est. Cranmerus cum Ridleio Londinenſi (vt diximus) Episcopo, & Hugone Latimero Oxonium in carceres missi sunt. Congregataq; Londini Synodus pretextu quidem authoritatis Cantuarienſis Archiepiscopi, & ex Reginæ ad eum mandato, verùm præsidebant ei sine mandato Bonerus, & Hugone Weſtono sacræ Theologiæ professore inferioris Synodi moderatore, quem Proloquutorẽ vocant, designato, missarum, omniumq; pontificiorum rituum constitutionem introduxit. Ac contra diu atque doctè disputabant Walterus Phillips Decanus Roffenſis, Iacobus Haddonus Decanus Exonienſis, Richardus Cheiney Archidiaconus Herefordenſis, Iohannes Philpotus Archidiaconus Wintonienſis, & Iohannes Elmerus Archidiaconus Stohenſis, qui a cæteris multitudine non argumentis vincebantur. Ita enumeratis potius quàm perpenſis singulorum in hac Synodo sententijs Papismus iterum penè restitutus est. In Parliamento quoque quod eodem tempore celebrabatur, omnes propemodum leges atque sanctiones, quæ ab Henrico 8. & Edwardo 6. regibus in pontificios ferebantur, rescissæ & abrogatæ fuerunt. Reginaldus Poolus Cardinalis Romanus (de quo proximo loco dicturi sumus) a regina Maria vt Angliam pontificiæ potestati iterum subijceret accersitus est. Thomas Cranmerus vt maiori populi odio laboraret, læsæ maiestatis ab iniquis & pontificijs Iudicibus in iudicij forma sine veritate euincitur. Qua quidem in se iniquum Cranmerus tulit sui in Mariam iam reginam olim benemeriti præmium. Nam cum pater eius Henricus octauus eam pontificia factione præfractam atque contumacem carceribus coercere statuisset, solus Cranmerus intercessit, regemq; incensum mitigauit. Deinde cum eadem a fratre Edwardo rege testamento exhæredata fuisset, longa oratione ne id fieret, etsi frustra, diù contendit. Verùm materni repudij memoria atque maleuolentia ex inueterato ac reposito odio quæcunque Cranmeri beneficia exclusit. Itaque capite iam damnatus Oxonium cum Nicholao Ridleio Londinẽsi (vt diximus) Episcopo ac Hugone Latimero in carceres missus est. Eò Petrus Martyr defuncta prius & repulsa sua coniuge in Germaniam obtento comeatu sese contulit. Atqui aliud rursus Parliamentũ, aliaquè Synodus inchoantur. In Parliamento Papa suam vsucaptam potentiam (quod nunquam ante euenit) legis vigore recepit. Et vt pontificia factio firmaretur infaustæ nuptiæ inter Philippum Cæsaris filium & Reginã Mariam conciliatæ sunt, quæ Wintoniæ septimo Kal. Augusti Stephano Gardinero missificante celebrabantur. Tum Poolus Cardinalis cum Legatina potestate a Iulio 3. Papa venit in Angliam, aduentuq; suo excommunicationis & interdicti sententias a Papis viginti fere annis in regnum latas in Parliamento relaxauit. Interea Oxonium venerunt a Synodo missi Westonus Proloquutor cum permultis alijs Theologiæ professori-

feſſoribus, vt cum Cranmero, Ridleio, atque Latimero de ſacra ſynaxi, & carnali in eadem Chriſti præſentia publicè diſputarent. Qui ſancti patres comitijs atque contumelijs exploſi potius q̃ ſcripturæ, atque patrum, conciliorumue authoritatibus victi, hæretici primò ab Oxonienſi vniuerſitate, deinde a Synodo Londini iudicati ſunt. Quarum omnium verum prolixas narrationes ab alijs explicatas nos in perſtricto compendio conſultò omittimus. Tum æditas a Bonero Chriſtianorum ſtrages, Martyrumq́ incendia, Gardineri verſutias, Pooli ſimulationem & hypocriſim, ruinam denique clademq́ regni a pontificijs pancis annis inuectam commemorare opus eſſet & immenſum, & ab alijs ſuſceptum fœliciterq́ atque copioſè expeditũ, nobis inane & ſupernacaneum. Illis itaque prætermiſſis ad Cranmeri mactationem, quæ iam inſtat, propius accedamus. Cardinalis Poolus Papæ Legatus honore & cum Regina gratia cunctos anteibat, & quamuis Cantuarienſem Archiepiſcopatum concupiuit, eiuſque fructus authoritate qua fungebatur legatina Cranmero adẽmit, & ſequeſtrationis prætextu ad ſuos vſus conuertit, ac Lametha habitauit, ſe tamen pro Archiepiſcopo gerere Cranmero adhuc viuente noluit. Verùm Stephanus Gardinerus faſtu arrogãtiaquè tumens, qui ambitionem ex Wolcæi Cardinalis, cui (vt diximus) primò ſeruiuit, aula familiaq́ hauſit, nec ſuperiorem ferre potuit, occulteque quantum potuit reſtitit, honoremq́ Cardinalitium, & Legatinam authoritatem exemplo magiſtri ſui Wolcæi nuncijs ad Papam clanculùm interpoſitis affectauit. In quo deſiderio ſpem certã conceperat, quia Papa Iulio 3. mortuo, Iohãnes Petrus Carafa, qui Cardinalis Theatinus dicebatur ad papatũ euectus [illegible]. Inter hunc qui iam Paulus 4. Papa vocabatur atque Poolum Cardinalem inueteratæ & capitales inimicitiæ, quæ nulla reconciliatione deponi poterant, interceſſere. Itaque gratiſſimum ei fuit Gardineri de poſtulando Cardinalatu nuncium, qui Poolum omni authoritate exuere, Romam ex Anglia reuocare, ibique tam diuturni odij vindictam de eo ſumere cogitauit. Hoc callido conſilio cum Gardinerus occultè putaretur Cranmerum ab incendio reſeruaſſe, ne Poolus Archiepiſcopatũ ingrederetur, tanta morbi articularis vehementia non modò in cruris ſed in ipſo coxendice correptus eſt, vt a ſuis medicis ei mors nunciata ſit. Itaque in lecto decumbentis cadauer ita putridum fœtidumq́ ante mortem fuit, vt præſentibus qui eum curabant nihil moleſtius ipſo odore eſſe potuit. In ipſo mortis momento hæc verba eiaculatus eſt. Errani cum Petro, non fleui cum Petro. Eo verò mortuo Poolus Legatus D. Brookum Briſtolienſem Epiſcopum papæ Delegatum ad ſententiam in Cranmerum ferendam deſignauit. Cum eo Oxonium vnà profecti ſunt Iohannes Storeus, & Thomas Martinus legum doctores, qui authoritate fulciti regia adiumento atque ſubſidio forent delegato. Ac longo ſermone habito, vt Cranmerum ab his quæ de Religione Chriſtiana tenuiſſet dogmatibus ad Romanam concordiam reuocarent, illeque conſtanter perſeueraret, nec abduci a ſententia vellet, monitus eſt a Brooko papali delegato vt intra 80. dies continuos ſe Romæ coram papa ſiſteret. Id ſe libenter facturum Cranmerus reſpondit, ſi ei a Regina fieret poteſtas. Verùm papa Cranmeri aduentu non expectato ante viceſimum diem literis ad regem Philippum & Reginam Mariam ſcriptis condemnari & brachio ſæculari permitti iuſſit. Interea Ridleius atque Latimerus vnà combuſti ſunt. Quod funeſtum lugubreque ſpectaculum ex ſummo carceris ſui loco conſpiciens Cranmerus idem breui expectans, huius vitæ exitum,

An. 1555.

genibus

genibus flexis, palmisque ad sidera tentis socijs suis spei fidei q; constantiam in tam horrendo mortis tormento precatus est. Solebant enim vini, postquàm delegatorum sententia condemnati essent, literis indies se ad perseuerantiam mutuò cohortari. Ac paulò post noua potestas Thomæ Thirleby Elienſi, & Bonero Londinensi Episcopis a papa data est, vt Cranmerum tam clericali quàm Archiepiscopali ordine depriuarent, & flammis cremandum sæculari potestati traderent. Id 14. Februarij peractum est. Verùm illa literarum consolatoriarum consuetudine cum iam Cranmerus caruisset, irrepsit ei subdoli cuiusdam fratris Hispani qui Iohannes dictus est, & pontificiorũ blanditijs tentatio diabolica, vt proposita vitæ spe, mortisque terrore, ea quæ antea de religione sensisset atque docuisset scriptis & chirographo retractaret. Sed neque pontificiorum immanitas, nec ficta & adumbrata Pooli sanctitas quæ integerrimi cuiusquam sanguinem expetiuit, hac retractatione contenta esse poterat. Nam cum in vitæ spem penè certam venisset Cranmerus, præstò ei adfuit ex Pooli Cardinalis decreto exitium, venitque Oxonium Iohannes Colus vir non modò pontificia prauitate sed in omni vitæ actione peruersus ac difficilis. Is scholarium & oppidanorum Oxoniensium concione in D. Mariæ templo habita diuinum numen ob Thomæ Moori, & D. Fisheri Roffensis Episcopi cædes qui Henrico octauo regnante capite ob Papismum plectebãtur infensum, non alia ratione quàm Cranmeri mactatione atque victima placari posse asseruit. Eò inter duos fratres eductus est e carceribus toga squalida panniſque obsita Cranmerus, quem cum in sua concione Colus hortaretur vt retractationem quam scripto ratam fecisset, iam cunctis audientibus viua voce æderet. Is fide sua in Deum eiusque scripturas explicata, omniumq; suorũ delictorum venia exorata, ex omnibus quæ vnquam perpetrauit peccatis id grauissimum sibi videri asseruit, quo priori fidei scripto manuq; contra mentem & conscientiam renunciasset. Tum Papam vt Antichristum omnesque pontificios ritus qui Ecclesiam Christi cõtaminabant exosus, de dextra sua manu quæ subscripsit, simulatque in flammas venisset, primùm comburenda prædixit. In huiusmodi autem sermone cum progredi vltra vellet pontificiorum clamoribus & conuitijs impeditus, & a loco in quo constiterat violenter tractus est. Indeque inter duos rursus Fratres ad Martyrium ductus, postĩ cathena alligatus, aridisque fasciculis circumdatus, simulatque flãma lignum accenderat, læua in cœlos erecta dexteram primò admouit igni, quam ne brachio quidem reducto totam combussit, sequè indignam ac Christo inimicã appellauit, erectusque corpore nunquam moto aut declinato sublatis in cœlum oculis cũ flamma iam vndique sæuiret exclamauit. Domine suscipe spiritum meum, atque expirauit. Hoc fuit tam sancti doctique patris glorioſum Martyrium, cuius tota vita diuinis vigilijs lucubrationibusq; transacta ipsis flammis ad cœlestem immortalitatẽ translata est. Postquàm flamma cadauer eius atque ligna ad cineres redegisset, repertum est cor eius in cineribus integrum ac illæsum. Id si pontificij in suæ factionis aliquo combusto comperissent, instar insignis alicuius miraculi habuissent, combustumq; inter sanctos in papali Kalendario retulissent. Sed Cranmerus fide integra non pontificia censura in libro vitæ scriptus cœlestem hæreditatem cum Christo consecutus est, vt si in hominibus gloriari fas esset, non ab Augustino, Dunstano, Elphego, Anselmo, Thoma Becket, Edmundo, & reliqua pontificia turba, sed ab hoc vno qui solus in Christi causa contra

Antichristum flammarũ incredibili dolore ad cœlos sublatus est, Cantuariensis sedes nobilitata esse videatur. De Martyrio eius hæc Carmina conscripta sunt a Rodulpho Skinnero.

SVccubuit Sanctus præsul Cranmerus iniqua
Pontificum rabie, fraude, doloquè perit.
Quòd verbi inuicto deiecerat ense Papatum,
Quòd docuit pura querere mente deum.
Quodquè Antichristi subuerterat impia regna,
Regna pijs Anglis heu tolerata diu.
Hinc pius & clemens crudeli addicitur igni,
Et dant innocui membra cremanda viri.
Huc vbi iam ventum est, dextram proiecit in ignem
Proiectamq; tenens talia dicta dedit:
Primùm peccasti, primùm & sentire dolorem
Debes, oh Christo dextra inimica meo,
Immotamq; tenet dùm deflagrauerat omnis,
In cineres totam dum cecidisse vident.
Cætera cum pereant flamma (mirabile dictu)
Cor manet illæsum post vbi flamma perit.
Ecce inuicta fides cor inuiolabile seruat,
Nec medijs flammis corda perire sinit.

¶ *In effigiem Tho. Cranmeri Archiepisc. Cantuar. Gualteri Haddoni Carmina.*

ET pius, & clemens, Thoma Cranmere fuisti
Tempora læta dedit, tempora dura Deus
Tu testis Christi crudeli addiceris igni,
Nunc duris reddunt tempora læta vicem.

Arch. *Eo verò mortuo, sedequè iam vacante capitulum Cantuariense ex mandato Regis & Reginæ Synodum conuocauit, suasquè vices Bonero Londinensi Episcopo delegauit, vt is consilio præsideret. In hac Synodo decretum est vt dies ille quo pontifici Romano vsurpata illa authoritas restituta fuerit, quotannis festus dies celebraretur, atque Anglicanæ Ecclesiæ reconciliatio diceretur. Tum quia Regina Maria primitias atque decimas Henrico octauo Regi (vt antea diximus) in perpetuum concessas Clero remisisset, decretum ei est amplissimum ex cleri beneficijs subsidium. Multa alia in ea Synodo a clero postulata, sed non dum impetrata fuerunt. Verùm Regina Maria eo animo in Clerũ affecta fuit, vt cũ decimas & primitias reddidisset, & de restituendis Cœnobiorum ab Henrico Rege deiectorum ablatis prædijs cogitaret, quæ salua conscientia sibi retinenda haud putauit, ideoquè Domino Marchione Wintoniensi Regni Thesaurario alijsquè suis consiliarijs accersitis narrauit, quantũ animo dies noctesquè de retentis illis Cœnobiorum prædijs turbetur, quorum restitutio etsi damnosa regali dignitati futura sit, censumquè suum atque fiscum maximè extenuabit, tamen nolle se dixit non modò aliena, sed ne regna plurima, conscientia*

scientia læsa atque turbata possidere, proinde voluit vt Cardinalem Polum Papæ Legatum, cuius arbitrio atque moderationi hoc negotium tam a se quàm a papa commissum sit consulant, vt sua conscientia adeo perplexa atque dubia hac cura & solicitudine maturè liberetur. At Henricus Rex cum Cœnobia dissoluisset, terrarum permutatione aliisque contractibus ita Cœnobiorũ prædia diuisit, vt sibi non adeo magna pars reliqua fuerit, quin a proceribus, nobilibus, atque plebeis pleraque tenerentur. Vt cum Papa, Regina atque Cardinali occultè procurantibus excõmunicationis sententiã in cunctos huiusmodi prædiorũ possessores fulminasset, eaquè bulla (vt aiunt) in Anglia promulganda & denuncianda foret, tantus omnium ordinum, ipsorum etiam pontificiorum strepitus in eam bullam subito exortus est, vt nisi ea Bulla remissa Romam, sententiaquè reuocata esset, papæ omnis potestas totius populi consensu atque vi iterum concidisset. Ipsi enim pontificiorum rituum superstitiosissimi cultores denunciabant se eius authoritatem non laturos, si libera eorum attingeret tenementa. Hoc modo de restitutione Cœnobiorum desperatum est.

69. Reginaldus Polus Cardinalis.

HVius viri vita tantis laudibus a disertissimis Italis, & Academiæ Venetæ declamatoribus expressa est, vt nullius in eo ornando atque illustrando orationis elegantia desiderari amplius possit. Verùm vsu sæpe venit, vt qui toto orationis apparatu continnè atque copiosè constructo, coacernandis texendisq; laudibus tantum studeant, dum consultò præterire quicq; nollent eorum, quæ ad eum de quo scribunt amplificandũ faciant, omittant tamen nõnunquam veritatem, tum nimiæ laudis studio prouecti falsis criminationibus lacessant eos quos aduersos senserint. Id quod in Polo celebrando Italis oratoribus cõmune semper fuit, vt pontificijs partibus obsecuti, neque in eius encomijs explicandis seruare modum, neque Illustrissimi Regis atque regni famæ dignitatiq; parcere potuissent. Cuius generis scriptores authoritatem omnem, fidemq; prudentum a suis scriptis auertunt, efficiuntquè vt ea iuueniles otiosorum hominum declamationes atque Rhetorũ progymnasmata potius quàm virtutibus rectequè factis dignæ atque tributæ laudes esse videantur. Neque sanè hæc a nobis ideo dicta sunt, quòd viri, si pontificius saltem fucus abfuisset, laudes præclaras satis bene meriti, cœlebrationi aut præconũ suorũ industriæ facultatiquè inuideamus. Quid enim nobis gloriosius esse potest quam hominem nostratem, ab Italis præsertim, qui omnẽ ingenij doctrinaquè laudem iure quodam hæreditario atque peculiariter sibi vendicant, tanta orationis vbertate facundiaquè celebrari? Sed quia ea quæ iam Archiepiscopus Cantuariensis gessit potissimum nobis explicanda sunt, eiusquè vitæ cursus breuiter perstringendus, ignosci nobis iure poscimus, si multum dissentiamus, permissoquè illis laudatorio in quo exultent Campo, nostram orationem angustis historiæ veritatisquè cancellis concludamus.

Reginaldus Polus patre quidem Richardo equestris ordinis viro, Henrici septimi regis fratre consobrino, matre verò Margareta Edwardi quarti Anglorum quondam regis neptæ, Georgij Clarentini Ducis filia, atque Comitissa Sarisburiæ natus est. Quorum cura, indole docili, ac moribus benignis commodisque præditus, literis a pueritia domi institutus, cumque adolevisset Oxonium ad Magdalenense Collegiũ missus est. Hunc Henricus octauus Rex maximè adolescentem amauit, non modò quia paterni materniquè sanguinis cognatione atque necessitudine coniunctus ei fuit, verùm etiam quòd literis & doctrina regiam quondam illustrare stirpem, & in regni administratione summo sibi adiumento esse posse sperabat. Itaque eum & Exoniensi Decanatu, & amplissimis stipendijs auxit, vt in transmarinis Academijs, & multa scientiarum genera complecti, & exterarũ gentium mores atque linguas callere simul posset. Quo regis beneficio adiutus Polus venit Patauium, quæ ciuitas Venetæ ditionis est, habetq; doctissimis in omni disciplinarum genere viris florentem atque refertam Academiam. Huc Polus concessit, deditque eloquentiæ atque Philosophiæ diu pariter operam, adeoque in vtraque tandem profecit, vt non magis domestica nobilitate, quàm doctrinæ suæ fama atque cælebritate foris notus clarusque fuerit. Itaque cum nobilitas generis cum doctrina coniuncta magnũ ei amorem & admirationem in Italia peperisset, in patriciorum nobiliumque Venetorum familiaritatem & consuetudinem allectus, a charitate patriæ, & beneficentissimi regis obsequio ingratus recessit. Nam cum Henricus octauus Rex (vt diximus) vsurpatam papæ potentiam regno exterminare decreuisset, Polum in his quibus animum dedit artibus iam adultum & maturum domũ amanter reuocauit, vt patriæ sibiquè optimè de eo merito Regi in illis pontificijs angustijs atque difficultatibus mutuam gratamq; operam rependeret. Illumq; cunctantem reditumque crebris dilationibus & excusationibus procrastinantem per alios graniſſimos doctissimosq; viros interpellari, & ne cõtagione pontificia dum longius hæreret in Italia inficeretur admoneri curauit. Inter eos tum erat Stokesleius Londinensis, & Cutbertus Tonstallus Dunelmensis Episcopi, quorum adhuc extant ad eum contra pontificiam potestatem copiosissimè doctissimeque scriptæ literæ. Verùm Polus neque amore patriæ, neque gratitudine officioque in regem motus, sed pontificijs tenebris excæcatus defecit, & Italorum consuetudine ab innata bonitate degenerauit. Ac coniunxit se quidem cum viris tum nobilitate, tum eloquentia, doctrinaque claris. Inter nobiles fuerunt Aloysius Priolus, Gaspar Contarenus, Petrus Bembus patricij Veneti, nec non Petrus Caraffa tum Archiepiscopus Theatinus, patria Neapolitanus, inde verò metu Cæsaris ad Venetos profugus in Monasterio literisque delituit. His etiam adiuncti sunt studiorũ morumque similitudine Iacobus Sadoletus Episcopus Carpentoracti in Gallia prouincia, & Cosimus Gherius Fanensium Episcopus, tum ex plebeis in Bononiensi & Patauina Academijs, Tryphon Gabriclius, M. Antonius Passerus cognomento Genua, Lampridius Cremonensis, Lazarus Bonamicus Bassianus, atque eius generis complures qui omnes eloquentiæ facultate, & Philosophiæ scientia, literisque Græcis ac Latinis cæteros non in Italia modò, sed in quacunque alia regione longè anteire sibi videbantur. Qui tamen omnes in Latinæ orationis facundia atque copia primas Polo nostro concedebant, vt ex literis inuicem ad se crebro datis, ac nuperrimè Pauli Manutij eloquentissimi viri testimonio comprobatur. Quorum laudes

etsi

etsi abfuissent, tamen Polus ipse hac in re locupletissimus sui testis esse potest, qui ab ipso Sadoleto qui librum disertum & perdoctũ de laudibus philosophiæ tum conscriptum edidit lacessitus, vt iudicium de eo suum proferret. Polus longis literis ita respondit probari sibi quæ de philosophia scripsisset magnopere omnia, sed mirari se valde quod Romanæ Ecclesiæ Cardinalis omnium studiorum apicem atque fastigium, hominisque propositum finẽ in philosophia statuisset. Quæ quanq; olim studiorum artium q; omnium principatum teneret, nunc tamen aduentu verbi deiectam esse scribit, & versibus Virgilianis Tenedo comparat.

Insula diues opum, Priami dum regna manebant,
Est in conspectu Tenedos notissima fama,
Nunc tantum sinus & statio male fida carinis.

Sic Ethnica superstitione deleta Theologiam non Philosophiam Christiano homini portum, ad quem totis velis cõscendere debet, proponendum esse ait. Eam Poli Epistolam cum Sadoleti responso qui diligenter contulerit reperiet Polum, & in argumento, & ornatu facultateq; orationis omniquè tractatione fuisse superiorem. Sed inuenis ingenij facunditate cum rerum verborumq; fræquens copia ei siue dicenti, siue scribenti succederet, Asiaticam redundantiam sequi visus est. Quã vt ex libris eius iam cernimus siue studio, siue flaccescente oratione sic tandem decoxit, vt senex in dicendo scribendoquè redundantiam omnem & affluentiam a stilo resecauit, sæpe etiam sine vbertate penequè succo ieiunus existimetur. Verùm vt ab huius doctrinæ ac eloquentiæ laude ad ea quæ Polus gessit redeamus. Cum Henricus Rex dominatum papalem eiecisset, nec in Angliam redire Polus vellet, primùm stipendio regio atque Exoniensi Decanatu mulctatus est. Quam mulctam a pontificijs multò vberius quàm antea sublcuatus spreuit atque contempsit, vixitquè eò maiori amplitudine, & cum Italis atque pontificijs arctiori necessitudine, quò magis ab Angliæ Rege, atque sua patria propter ingratitudinem atque pertinaciam (quæ in tam liberali ingenio, tantaquè literarum copia exculto summa vitia censentur) desertus atque repudiatus fuit. Papa verò tum Paulus 3. Clementi 7. successit, cuius Secretarius fuit Petrus Bembus Poli familiarissimus. Is Polum in magna posuit pontificis gratia. Existimarunt enim pontificij, cum Angli Imperium iugumq; suum depulissent, partibus suis commodiorem & aptiorem quàm Polum habere se ad suas technas & insidias posse alium neminem. Quem nobilitate doctrinaquè cœlebrem, & quocunque ab his impelleretur flexibilem ac procliuem, & Anglorum proceres, & aliarum gentium principes ad bellum pro pontifice Romano contra Henricum regem suscipiendum solicitare & commouere facile posse sperabant. His de causis deferendum ei a pontifice Cardinalitium honorem titulumq; suadebant, vt altiori gradu & authoritate præditus, res in Anglia nouas fœlicioribus auspicijs moliretur. Hoc consilium a pontifice approbatum est, qui vt virtutis doctrinaquè rationem in creandis Cardinalibus potissimum sequi videretur, non modò ipsum Polum, cuius & vita exteriori cultu sincera atque integra, & mores amabiles atque commodi, & summa literarum scientia in omnium oculis versabantur, sed eius etiam familiares Bembum, Contarenum, Sadoletum, & Petrum Caraffam Archiepiscopum

Theatinum, in Cardinalium suorum numerum vnà cooptauit. Qui Cardinalium delectus omnium quæ multis antea seculis contigerunt optimus & celeberrimus habebatur. Ex his Theatinus odio Cæsaris Gallicarum partium fuit, Polus verò Cæsarianus. Quæ res indelebiles inter eos (vt deinceps dicemus) procreauit inimicitias. Hæc Cardinalium designatio xj. Kal. Ian. an. 1536. facta est. Polus verò Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Cosmedin renunciatus est. Verùm cum de suffulciendis iam labentibus rebus pontificijs & coercendis in Germania Lutheranis, atque deturbando ex Anglia Euangelio secretius Romæ ageretur, designati sunt Theatinus, Polus, Cortesius D. Georgij Abbas, Matthæus Gibertus Veronensis Episcopus, qui communicato consilio ea literis mandarent, quæ ad rem communem adferre possint, quorum adhuc extat in Italia scriptum aditumq; de ea re concilium. Quo exposito solus Polus ad interiorem Papæ familiaritatem ipsumq; palatium, quia Anglorũ insidias se dixit pertimescere receptus est. Ibi tutus cum aliquot mensibus in ipsius papæ sinu gremioq; consedisset, prodijt infatuatus & tanquam Circæo exhausto poculo ex Anglo in Italum, ex Christiano in pontificium conuersus. Omitto hic quid ab ipsis Italis de nostratibus ad eos mutatis dici soleat, quantam & quam monstrosam Metamorphosim, & non modò contra humanam speciem ac naturam sed contra diuinam eam esse fingunt. Et quamuis Poli culpa omnem iam flagitet non modò acerbitatem, sed atrocitatem sermonis, tamen ne grauius aliquid in eum dicamus quàm id quod ab ipsis pontificijs Italisq; obiectum ei sæpe fuit, latini sub suæ simplicitatis specie illud a sapiente alieniſſimum sanè vitium quod a morum facilitate Græci rectè εὐήθειαν appellant. Nam qui Italis pontificijsq; adulationibus, conciliis atque technis in regis atque patriæ discrimine sic se abduci passus est, vt non modò desertor esset, sed etiam proditor, cuius in eo fœderis, virtutis, amorisquè constantiam fuisse indicaremus? At illa (credo) simplicitas primò vt in Anglo recta ingenuaq; fuit, sed cum diuturna Romanæ gentis consuetudine versutias eas calluisset, naturalis probitatis externam atque adumbratam retinuit speciem, dissimulationis verò atque fraudis vitium consuetudine contractum imo pectore fotum occultauit. Iamquè ad omnes artes pontificias Polus compositus suscepit ad Gallorũ regem, & ad Belgas duas a papa laboris & discriminis plenas legationes. Cuius etsi alia prætexebantur causæ, tamen habere a papa in mandatis vnà voluit vt vtrosquè tam Cæsarem quàm Gallum ad bellum Henrico Regi, Angliæq; inferendum, Papæ, Romanæq; curiæ nomine solicitaret. Sed has (vt in Warhamo & Cranmero antea diximus) insidias pontificias Henr. Rex non minus prudenter quàm diuinitus anteuertit. Neque enim aut Cæsar aut Gallus cum de finibus ac imperijs tam hostiliter dimicarent regem audebant irritare, ne ad alteram tum partem inclinato, aduersam partem pessundaret. Ita cum huius tam diu flagrantis belli victoria, cœlitus in Regis potestate posita videretur, vt eam quocunq; vellet transferret, nec pontificiorum conspirationes atque doli, nec Polus ingratus & abortiuus patriæ partus, nec ipsa infernalis potentia quicquam in regem Euangelium tuentem præualere potuerunt. Polus cum ad has legationes obeundas se se præpararet, consanguineos, affines, atque necessarios in Anglia suos nuncijs literisquè confirmauit, vt in pontificia fide constarent, & suarum legationum exitum expectarent. Rex hanc coniurationem atque legationum nefarias causas occultis tam Romæ, quàm in Italia, Gallia, atque Germania

Anglus Italianatus, Diabolus incarnatus.

dispositis

dispositis exploratoribus exquisiuit. Et cum de Poli in Gallias aduentu cognouisset, egit cum Gallo per Legatos vt Polū perduellionis læsæq; maiestatis reum, ad subeundas tanti criminis pœnas in Angliam mitteret. Gallus id esse contra religionem iuraquè fœcialium legatum alicuius ac præsertim papæ supplicio concedere existimauit. Sed ne regem offenderet, Poli legationem non admisit, sed regno eum quàm celeriter discedere iussit. Perplexus Polus festinanter in Belgium contendit, vbi nec a Cæsare quidem receptus est, quia Rex paulo ante in eum eiusquè matrem Sarisburiæ Comitissam aliosquè in Anglia Poli confœderatos proscriptionis sententiā in Parliamento tulisset. Itaque Leodium ab Erardo a Marchia Cardinali eius ciuitatis Episcopo inuitatus se recepit. Atque hic non adeo diuturnam moram fecit, cum Rex ab exploratoribus de eo Leodij commorante certior factus, a Belgis per legatos, perq; vetera illa Burgundica fœdera postulauit, ne eum quem iure sui regni quondam subditum, nunc autem hostem & perduellionem indicasset, in Belgio grassari diutius paterentur, sed suis legatis traderent. Hoc Regis postulato in publico Belgarum consilio cui tum Erardus Cardinalis Leodiensis Episcopus interfuit declarato, Polo nunciatum est, vt per Germaniam confestim atque clā festinaret Romam. Ita Poli discessio cum fugæ similis videretur, ad papam legationibus inutiliter, aut si ita liceat dicere nulliter perfunctus, turpiter reuersus est. At pontificij cum Polum iam proscriptum, & perduellionem a patria indicatum animaduerterent, cognouerunt ei a sua confœderatione recedere saluum atque tutum esse non posse, nec animis infœlici superioris legationis euentu iam exacerbatis re incepta & imperfecta voluerunt desistere. Itaque nouam obtrudunt ei legationis eamq; periculosissimam prouinciam. Cæsar rebus in Belgio atque Germania compositis in Hispanias profectus est, eò papæ iussu Polo proficiscendum fuit, deinde ad Gallum vt ageret cum vtroque vt fœdus atque amicitiam cum Rege repente præciderent, impetumq; vnà in eum facerent, ipse verò aliquo loco siue in Belgio, siue in Galliæ finibus subsisteret, vbi totius rei exitum commodius expectaret, atque interim de singulis rebus pontificem certiorem redderet. Cum his mandatis Polus mutato vestitu paucis quibusdam comitibus per equos dispositos profectionem maturauit, magnaquè celeritatè recta in Hispanias ad Cæsarem qui tum Toleti erat, venit. Cæsar qui retinere Regem in pristino fœdere voluit, sic Polum audiuit, vt alienum esse id tempus exequendis suis postulatis responderet, & vt eum a se ablegaret, voluit vt Gallum consulat. Quo responso intellexit Polus quàm callidè atque artificiosè illusisset ei Cæsar, quòd nulla proposita spe aut vtilitate suasisset, vt cum causæ propter quam missus esset detrimento ac ruina se in Galli potestatē certissimisquè capitis periculis permitteret. Itaque venia reuertendi facile atque citò impetrata venit Auinionem, indequè ad familiarem suum Iacobum Sadoletū, Carpentoracti Episcopum ac etiam Cardinalem, vbi tutò paulisper conquieuit, donec de papæ voluntate cognosceret, quoniam illæ duæ ciuitates papalis ditionis fuerunt. Ac paulò post a pontifice reuocatus etsi legationes suæ inanes vtilitatis fuissēt, & in nihilum successissent, tamen quia periculosarum profectionū laboribus susceptis, pro amplitudine pontificia tuenda se opposuisset Regi atque patriæ, Viterbiensem Legationem tanquam laborum inutilium præmium & mercedem accepit a papa. Est autem Viterbium Episcopalis, & Romanæ ditionis, ciuitas, quæ Roma 60. mille passibus distat. Huc tot laboribus exantlatis, iam papa

lateralis legatus se contulit Polus, ac militari custodia (quia Anglum aliquem vt dixit insidiantem, suam scilicet vmbram timebat) se cinxit ac muniuit, rerumq; haud prosperè gestarum infælici euentu stupefactus, cum se frustra Romanæ amplitudini contra patriam dilatandæ tam diu studuisse senserat, relictis cæteris artibus & disciplinis totus Theologus esse voluit. Verùm id quod effecit tardius, vtinam suscepisset ocyus. Iam enim pontificijs necessitudinibus & honoribus deprauatus liquidò ac sincerè de sanctis Scripturis existimare ac sentire voluit, sed rei sæpe maiestate & veritate perculsus, animo incertus fluctuabat, & huc illuc nunc ad pontificios, nunc ad Euangelicos impulsus est. Id indicabat fræquens ad eum Euangelicorũ concursus, & Antonij Flamminij disertissimi oratoris ac Poetæ qui Psalmos Dauidicos in Lyrica vertit carmina consuetudo, tum Immanuelis Tremellij doctissimi viri qui a Iudaica pertinacia ad Christum in Poli familia conuersus, & contra pontificiam doctrinam edoctus fuit, ac Euangelica dogmata ibidem hausit, nec non a Polo & Flamminio in Baptismo intra domesticos Poli parietes susceptus est, Adhæc domus eius ipsorum Monachorum atque fratrum Cœnobia & Claustra impura deserentium, reliquorumquè a pontificia fece deficientium, & ex Italia in Germaniam migrantium portus & occultum perfugium fuit. Præterea in eos qui Lutherianæ hæresis atque sectæ in Viterbiensi prouincia postulabantur neque inquisitione neque pœna seueriori vnquam animaduertit, sed aliquot ibi annis tanquam in studijs sepultus, & a mundanis rebus totus abductus atque separatus visus est. Verùm nescio quomodo Poli castitas in qua vna virtute omnes Romæ Cardinales facile superabat, dum Viterbij contemplaretur diffamata est. Nam Papæ castello vbi Polus habitabat adiunctum est Monialium Cœnobium Sanctæ Claræ dedicatum. His Monialibus suis vicinis vt in castitate retinerentur sedulo dicitur prospexisse Polus, earumq; Abbatissam quæ nobilis Perusina fuit ad se euocasse sæpius. Ex quorũ fræquenti congressu Pasquillus Romanus qui nullius famæ aut dignitati parcit, sæpiusquè vera quàm falsa narrat, Latinis Italicisq; carminibus Romæ diuulgauit, eã e Polo peperisse bis, primò masculinam deinde fœmininam prolem. Sed de his omnibus quæ Viterbij gessit, audiuit (vt postea dicemus) maximè tum, cum ad papatum electus est. Interea cum inter Cæsarem atque Gallum bellum exardesceret, Euangelium in Anglia firmaretur, ac in Germania fidelium numerus augeretur, Paulus. 3. papa quo non fuit versutior aut callidior alter, Euangelicam doctrinam alia via profligare aggressus est. Nam Concilium generale indixit Tridenti, cui Polum, Parrisium, & Moronum Cardinales Legatos suos præfecit, quod interuentu & æstu belli inter Cæsarem atque Gallum gesti ob militum in Heluetia, Germania, Gallia, ac Hispania, ipsaquè sæpe Italia delectus atque apparatus mox interruptum cessauit. Intermisso autẽ aliquantisper eo bello Tridentinum Concilium reuocatum, & Polo alijsquè legatis videlicet de Monte & S. Crucis Cardinalibus a papa gubernandum commissum est. De quo Concilio satis ex pontificiorum sententia, & concinnè scripsit Polus, eumquè libellum ad collegas suos dedicatum emisit in lucem. Sed ne hoc quidem Concilium ad eum quem pontificij sperabant exitum quicquam perduxit. Nam & auctus Euangelicorum in Germania numerus ipsum Cæsarem ne Concilium ratum haberet adegit. Et Polus in varias cogitationes distractus inter Euangelicam & pontificiam fidem anceps dubiusquè pendebat, ac fide sola sine operibus iustificari

cari coram Deo homines in concilio decernendum suadebat, Morellumq; quendam Hispanum qui eò aduenerat vt contra Euangelicos disputaret, hospitio exceptum suo in eandem sententiam trahebat. Itaque Euangelicis permultis bonam sui opinionem commouit, & papam ita concilio diffidere fecit, vt & is auocatus, & concilium a Tridento Bononiam traductum fuerit. Hoc Cæsar indignè tulit vt Concilium in Italiam trãsferreretur, de quo per Pregum Hurtadum oratorem suum æditio libello omnibus publicè conquæstus & contestatus est. Germanisq; religionis formulam descripsit in eo libro quem Interim appellauit. Quorum vtrumq; Polus iam in papæ conspectu positus æditis respon-
10 sis coarguit. Hæc Poli varietas & inconstantia vt aliud Romæ, aliud alibi de religione sentiret, effecit vt neque sibi, nec alteri cuipiam constare videretur, veniretquè ipsis Italis in eius vitij suspicionẽ, quod illi Dapocagine vocant, quo nomine designant cum qui proprij concilij inops, totus pendet ab alijs, cuiusmodi virum imperio aut magistratui gerendo prorsus inutilem & ineptum statuunt. Itaque cum vita decederet Paulus. 3. papa, conuenerunt in Conclaui ex more omnes Cardinales vt communibus votis & suffragijs nouum papam designarent. In qua electione omnibus ingenij, pollicitationũ, munerumquè nervis inter duas Cardinalium factiones, Cæsarianos scilicet atque Gallicanos decertatum est. Polus ipse Cæsarianus ad se traxit & Cæsarianos, & eos
20 qui neutrius partis essent. Ex his tum erat Alexander Farnesius Pauli papæ defuncti nepos, cuius præter cæteros tum magnopere valebat authoritas, adduxitquè maximam Cardinalium partem ad Polum eligendum. At qui Gallorum Regis causa aliquid volebant, obijciebant esse cauendum, ne Polus adepto pontificatu Cæsari nimis addictus, qui conuinando haud ita pridem Romam diripuit, & aduentu protinus suo totam Italiam perturbauit, omnia in eius potestatem permitteret. Itaque habendam esse Gallicorum Cardinalium qui non dum adessent rationem, eosquè expectandos atque audiendos, quid tam e Galli quàm e Cæsaris re in eligendo papa futurum sit, ne factiosus aliquis &
30 in alteram partem nimis propensus ad omnia tumultuosè innouanda emergat papa. Sed nihilominus cũ postridie recenserentur iterum in scrutinio suffragia, repertus est maior eorum qui Polo adhæserunt numerus, quàm vt a Gallicanis poterat obsisti. Hic Polus timiditatem, ignauiam seu hypocrisim ostendit apertè suam, rei enim perfectæ & ad exitum perductæ nouam dilationem & deliberationem sine causa interposuit. Quo animaduerso exortus Cardinalis Theatinus, qui vnà cum Polo alijsquè (vt diximus) Cardinalis a Paulo. 3. renunciatus est, hic papatus spe atque cupiditate si Polus repulsam pateretur ductus, ambitionem, hæresis & incontinentiæ suspicionem obiecit Polo. Ambitionem quòd præmaturè pontificatum ambiret: hæresim quòd in Germania atque Tridentina legatione nimis familiariter Lutheranorũ consuetudine vsus esset, ac An-
40 tonium Flamminium Lutheranismi suspectum domi secum diu habuisset, eumquè præbendis & Ecclesiasticis dignitatibus locupletasset, tum in Viterbiensi legatione sontibus plerumq; pepercisset & paucos modico supplicio, nullos autem morte affecisset: Incontinentiam, quòd filiam suam apud Moniales Romæ educandam collocasset. Quos etiam conuitiosos sermones in populum disseminabat, vt Polus in infamiam ductus pontificatũm non perciperet. Quibus ita vt poterat respondit satis grauiter atque scitè Polus (eam enim vultus grauitatem semper tulit, nullius iniuria aut contumelia, aut casu sine aduerso sine

ſecundo quocunq; vnq; mutaretur) onus pontificatus exiſtimari a ſe tanto pondere, vt ſuſcipienti terrorem magis quàm deſiderium adferat. Deinde omnem hæreſis ſuſpicionem a ſe procul abeße debere, qui pontificiæ religionis cauſa in Regis atque patriæ odium offenſionemq; incurriſſet. Poſtremò paruulam quam Monialibus Romæ enutriendam tradiderat, fuiſſe Anglicanæ cuiuſdam mulieris, quæ Romæ obierat filiam, eam verò exhibuiſſe Polum, & Monialibus in diſciplinam dediſſe, ne puella atque otioſa ſe malis artibus daret, dotem ei præterea in publico Romæ loco, quem Fidei montem *appellant, centum aureorum depoſuiſſe, ne ætate grandæua ad incertos caſus extrudatur. Cuius generis munificentias cum in alios permultos conferre Polus conſueuerat, charitatis atque pietatis potius officia, quàm incontinentiæ ſigna a bonis viris exiſtimari debent. Has criminationes cum ita diluiſſet Polus iterum nocte papa electus eſt. Itaque Farneſius Cardinalis, cæteriquè qui in eam ſententiã ibant ad Polum cupidè accurrunt, orantquè vt ſe de more adorari, & papæ ſanctiſſimiq; patris nomine ſalutari pateretur. At is nocturnum tempus cauſabatur, odiſſe Deum tenebras, lucem rectè factis atque diem deſignari dicebat, quare procraſtinari voluit rem. Quam Poli moram fatuitatem appellabant Cardinales. Itaque poſtridie omnia mutata, & Cardinalium ſtudia iam auerſa Polo, aliò inclinabãt, vt cum forte Polus valetudinis (vt ipſe dicebat) cauſa conclaui exiret, a Cardinali Theatino de Poli pontificatu percunctantibus, eiuſquè tarditate quærentibus quibuſdam contumelioſiſſimè reſponſum eſt, nihil contingere potuiße incommodius quam ſi ille pontifex renunciaretur, propterea quod omnibus iam ſe ſtipitem eße oſtendiſſet, qui neque oblatum papatum ſuſciperet, nec aptè recuſaret, ſed in ſuſpenſo rem hærere ſineret. In his cunctationibus atque moris venit Guiſianus e Gallia Cardinalis, cuius maxima fuit ex altera parte poteſtas, cum quo Farneſius iam Polum tanquam puſillanimum parui faciens, vt cum Gallo ſaltem iniret gratiam ſe coniunxit. Et cum hi duo reliquorum ſuffragijs arbitratu ſuo vterentur, Montius quidam Cardinalis, qui in Concilio Tridentino Poli (vt diximus) collega fuit papa declaratus, ac Iulius. 3. dictus eſt. Polus etſi puſillanimitatis aut vecordiæ a pleriſque accuſaretur, tamen animi tranquillitatem & oris conſtantiam non depoſuit, quin & librum a ſe in illa electionis mora in Conclaui de papa præficiendo compoſitum, & diſertiſſimam Epiſtolam qua Pacenſi Hiſpano cuidam Epiſcopo de non ſuſcepto pontificatu reſpondit, ædidit. Ac Iulius nouus papa Polum eò humanius tractauit, quòd eius mora quanquam inepta atque odioſa papatum adeptus ſit. Itaque Theatinum Cardinalem impoſtorem ambitioſiſſimum, qui Poli famam conuitijs (vt diximus) læſit, in Conclaui præſentem ea quæ contra Polum emiſiſſet reuocare, eiuſquè veniam exorare coegit. Cuius rei conceptum odium idem Theatinus poſtea (vt dicemus) creatus papa acerbiſſimè in Polum euomuit. Verùm Polus qui papatu non alieno ſed ſuo tantum vitio carere putabatur, omnem iam authoritatem gratiamq; apud Italos amiſit, qui eos maximè admirãtur ac ſuſpiciunt quos in petendis gerendiſq; honoribus non labefactari aut concidere, ſed erigi animo ac attolli ſenſerint. Itaque ex omnium conſpectu impetrata a pontifice poteſtate in agrum Veronenſem ad Cœnobium Monachorum ordinis Benedictini ſeceſſit. Huius Monachorum ordinis ille patronus Romæ fuerat, inter hos itaque ſe abdere, & reliquam vitam tranſigere cum ſtatuiſſet, tota Italia percrebuit de Edwardi Regis in Anglia morte, & D. Mariæ Reginæ*

ſucceſſione

ſucceſſione nuncium. Id quod Polum qui ſpiritus animumq; dimiſerat magnoperè exhilerauit, eumque a ſæculo pene excluſum, in lucem & humanam ſocietatem, ipſamq; Romam prouinciarum Eccleſiaſticarum forum atque mercaturam claustro iterum eduxit atque reuocauit. Sperabat enim iam perhonorificum in patriam reditum, quòd certò cognouerat Reginam Mariam explosa & ejecto Euangelio ad pontificiam regulam ac doctrinam omnia reductorum. Ex quo duplicem ſibi ſpem propoſuit. Namq; Regina Maria olim ſe puero ſub matre eius D. Margaretæ Sariſburiæ Comitiſſæ educanda a matre ſua D. Katherina Hiſpana tradita eſt, id quod eam ea mente feciſſe multi referunt, vt quoniam D. Margareta Georgij quondam Clarentiæ Ducis filia ac ſuperſtes hæres fuiſſet, optauit ſæpe D. Katherina, vt Maria ſua filia alicui ex eius liberis matrimonio iungeretur, quo magis ei ius Angliæ regni firmaretur, ſi Henricus octauus Rex ſine maſcula prole moriretur. Ita cum tantùm Diaconatus ordinem ſuſcepiſſet (quo papa licentia abradi facile potuiſſet) venit in ſpem coniugij reginalis atque regni, aut ſi id non poſſit obtineri, ſummum honorem Eccleſiaſticum atque Legatinam poteſtatem expectauit a papa. Ita vtrinque regalis aut ſacerdotalis celſitudinis erectus ſpe, & ab ipſa Regina expetitus ac inuitatus, accepta a pontifice Legatina poteſtate ſe accinxit in Angliam. Sed his Poli διαλογισμοις, cogitatiſque apud ſe cõcilijs, obſtabat maximè Cæſar, dum & quid Polus meditaretur olfecit, & eas nuptias Philippo hæredi ſuo ad tuendas ſuas contra Gallum partes commodiſſimas eſſe ratuerit. Itaque Cæſar de Poli aduentu impediendo cum Dandino Cardinali pontificis ad ſe de pace cum Gallo tranſigenda Legato communicauit, eumque rogauit vt Polum ſaltem aliquãdiu in Italia retardaret. Is Franciſcum quendam Commendunum cum literis ad Polum quàm celerrimè proficiſci iuſſit, quibus ne in viam ſeſe daret, monebat. Cæſari enim eam legationem diſplicere quæ ſe incauſulto ſuſcepta ſit, tum Anglos pleroſq; ac Londinenſes maximè ipſum nomen Romani pontificis, ſuaſque legationes execrari dicebat, proinde non eſſe eos adhuc legatina poteſtate adeundos donec ſuaſionibus ad eum æquo animo perferendum adducerentur. Polus cum has Dandini literas accepit, in eo quem diximus Maguzano Cœnobio fuit, nec vltra ſibi progrediendum exiſtimauit, antequàm de pontificis voluntate cognouiſſet. Pontifex quoniam Cæſaris potentiam augeri contra Gallum illis Marianis nuptijs noluit, Dandinum quia Polo impedimento, et Cæſari auxilio fuit a legatione Romam reuocabat, ac vtramque tam in Angliam, quàm ad Cæſarẽ atq; Gallũ de ineunda firmandaq; pace legationem Polo deferebat. Ita duplici legationis munere ſuſcepto Polus in itinere pergit. Cumq; Tridentum aduentaſſet, ſuos tam ad Cæſarem quàm ad Gallum nuncios præmiſit, vt de iſta legatione ſuoq; ex Italia diſceſſu, ad eosque aduentu cognoſcerent. Quæ legatio Cæſaris inceptis tam infauſta fuit, vt virum illuſtrem Iohannem Mendozam Polo paululum progreſſo maxima celeritate obuium cũ literis miſerit, in quibus Cæſar declarauit pergratũ illi fore ſi ſe ſiſtat nec vltra progrediatur, donec quædam magni momenti negotia quibus ea legatio obeſſe poterit confeciſſet, cum maturũ fuerit ab ipſo Cæſare vltro eum expectandum, quod ſi progredi vellet, licere ei ex Cæſaris voluntate Leodium vſquè proficiſci, ſed illic ei neceſſariò commorandum, donec euocetur a Cæſare. His acceptis literis Polus Dilingam quod oppidum haud procul Tridento abeſt reuertitur. Ibi pontificem de re tota certiorem facit, et ad Cæſarem expoſtulatorias literas dat

quàm indignum facinus sit ostendit, pontificis legatum pacis et religionis causa missum, media Germania in ipsorum hæreticorũ oculis et præsentia cũ summo dedecore et contemptu pontificis, Cæsaris præsertim iussu detineri. Verùm nullis expostulationibus aut precibus vt in Belgium propius accederet impetrare poterat, antequàm inter Philippum & Reginam Mariã nuptiæ (quas in Cranmero commemorauimus) contractæ, et parliamenti authoritate ratæ essent. Sciebat enim Cæsar quanti Polum Maria semper ab ineunte vtriusque ætate fecisset, cauendumq; sibi putauit ne eius aduentus perturbaret nuptias. Ac quia Philippus (cuius aduentus a Regina iam anidè expectabatur) ex Hispanijs nondum in angliam appulisset, nec nuptiæ celebratæ, atquè consummatæ essent, vix tandem atque ægre impetrauit Polus saltẽ vt Bruxellas ad Cæsarem perueniret, vbi manendi conditio ascripta ei fuit tantisper dum Philippus in Angliam venisset atquè celebrasset nuptias. Interea de pace cũ Cæsare atq; Gallo ex præscripta legatina authoritate a papa Polus egit, sed frustra. Odia enim tã diu inueterata, animiq; infesti & exulcerati sedari pacariq; non nisi longa intercessione, dieq; aut ipsa victoria poterant. Itaque Philippi & Mariæ cõgressu omnibus ceremonijs peractis & absolutis nuptijs cum Polus iam nihil impedire suam in Angliam profectionem amplius posse existimaret, cumquè spe regni frustratus, tamen in sacerdotalis culminis possessione sibi esse videretur, occultis inuidijs apud Reginam et Philippum, necnon Cæsarem atquè Papam pene supplantatus & a legatione remotus est. Quibus omnibus Polo aduersis incommodis solum Reginæ iam visendi desiderium atquè studium restitit. Illa enim abfuisse tã diu Polum ægrè tulit, cumquè cunctationis suæ causas cognouisset legatos ad Cæsarẽ vt eum bona venia dimitteret, et ad Polũ vt veniret misit. Quibus legatis comitibus, Regina instantia Cæsaris venia impetrata, redit in patriam Polus, ex qua non vlla vi sed sua perfidia tamdiu abfuisset, reditquè natura peregrina atquè fera indutus, & ecclesiæ Anglicanæ carnifex, ac flagellum, cuius iam Patronus atque tutor esse debuit atquè potuit. Multi enim pij & Euangelici viri quibuscum (vt antea diximus) sæpe Ecclesiasticis de rebus sermones conferebat, cum aduentus & legationis suæ causas scirent, eum in itinere & Belgio admonuerunt vt Ecclesiæ Anglicanæ qua sua iam esset potestati tradita prouideret. Quibus despectis aut parupensis respondit se omnium potius in Anglicana Ecclesia laturum incõmoda quam schismata & Romanæ vnitatis desertionẽ. Ipse Immanuel Tremellius Hebræus qui ab eo nomen in Baptismo (vt diximus) accepit, cum Bruxillis beneficentiam modicam qua inopiam suam subleuaret obnixè atque adeo Christianitatis per eum susceptæ nomine peteret, sine ope vlla cum probro atque minis repulsus est. His moribus immutatus Polus venit stipatus & comitatus Italis ac Romanæ curiæ tabellionibus atque scribis, Anglos verò ad se perpaucos admisit, nec nisi eos quos maxima crudelitate in Euangelicos sæuire cerneret, sibi fidos esse duxit. Iamquè accepta prius a Rege & Regina legationem suam gerendi potestate iterum erecta legatina Crux, Pontificiæ potestatis indicium coram Polo gesta cum bonorum omnium gemitu & mœrore visa est. Cœlebratur autem eo tempore quo Polus Legatus Regnum ingressus est, Parliamentum Westmonasterij, quò perhonorificè ductus postquàm Step. Gardinerus Wintoniensis Episcopus Regni (vt diximus) Cãcellarius, de cuius grato aduentu quædã ad proceres et vniuersum populũ præmisisset, Polus patria lingua satis longã orationẽ habuit, in qua

Regi

Regi ac Reginæ, proceribus atque populo gratias summas agebat, quòd eorum tanto beneficio omnibus exilij & proscriptionis legibus abrogatis in patriã restitutus esset, sui proinde officij atquè gratitudinis fuisse dicebat, hoc meritũ ita compensare, vt cum illi a sede apostolica superiori schismate defecissent, eoq; modo ab vnitate ecclesiæ atquè regno Dei exulassent eos authoritate sibi a Papa, Christi scilicet vicario, data ad sedem Romanam, tanquàm hæreditatem cælestem reducere.

Suæ Legationis eam maximam fuisse causam vt ad pristinam nobilitatẽ atque gloriam hanc Insulam restitueret, de qua Romana sedes præ omnibus cæteris prouincijs curam atque rationem potissimum habendam duxit, quoniam hæc eius fuit peculiaris atque propria laus, quòd ex omnibus orbis terrarũ prouincijs hæc vna eaquè tota Christianam fidem primùm amplexa est.

Britannos primùm etsi exterarum & Romanorum Cæsarum Imperio subesent, tamen receptam publicè Christi fidem per totã Insulam promulgasse. Non vt cæteræ gentes quæ sensim & diuturni temporis accedente paulatim incremento, & per paucos eam hauserunt, sed vno eodemq; pene momento ab omnibus simul approbatam diuulgarunt.

Britannis exactis etsi Saxones Christi fidem cum incolis exterminassent, tamen Deum ita locum ipsum & Insulam dilexisse, vt eorum Ethnica superstitione excæcatas mentes Euangelij luce tandem illustrauerit.

Hanc Insulæ nobilitatem atque gloriam Dei prouidentiæ atque beneficentiæ soli acceptam ferendam, sed tamen viam ipsam atque rationem qua hæc nobilitas atque gloria parta est, a sede Romana nobis primò semperq; monstratam & patefactam fuisse.

In Romanæ exinde fidei vnitate nos semper perseueraße, fuisseq; nostram antiquissimam Romanæ Ecclesiæ subiectionem, eamq; maxima religione & obseruantia ab huius Regni incolis cultam & cælebratam, ex Offæ & Adulphi Regum exemplis constare, qui maximis sumptibus Romam suis longinquis itineribus inuisendam putarunt, a qua diuinæ veritatis initia acceperunt.

Carolum Magnum cum Parrisiensem Academiam instituisset, Alcuinum Theologum magnum & copiosum ex Anglia acciuisse, qui omnis doctrinæ & pietatis fundamenta Lutetiæ poneret.

Adrianum. 4. Papam fuisse Anglum qui Norwegiam primus Christiana fide imbuit, amoreq; patriæ ductus Imperium Hiberniæ, quæ pontificiæ ditionis fuerat Henrico. 2. Anglorum Regi concessit.

Infinitam beneficiorum multitudinem quibus ab Ecclesia Romana Angli semper præ cæteris gentibus affecti fuerunt prætermittendam, nec non calamitates & ignominias quas ab eo tempore quo a Romana fide deflexit, incurrit, prætereundas, tantùm Asiam, Græciam, ac nuperrimè Germaniam, quæ tot sectis atque factionibus diuulsa & in varias religiones dißipata est, earumquè omnium prouinciarum afflictiones & ruinas, postquàm a fide Romana defecissent nobis ob oculos proponendas.

Defectionis causam fuisse in illis, radicem omnium malorum auaritiam, in Anglia, vnius hominis libidinem atque luxum, & quanquam multarum diuitiarum ex ea mutatione spes proposita fuerit, omnia tamen non modò ad inopiam, sed ad grande æs alienum perducta sunt.

Romanam Ecclesiam cum summa vi agere, & cæterorum principum ope

ac potentia Angliam subiugare potuisset, maluisse tamen ipsam diem opportunam diuinam expectare, quæ vastatis Ecclesijs, altaribus euersis, sacris omnibus prophanatis, rebusque desperatis subitò adfuit, nam latuisse in Reginæ pectore religionem, velut in igne extincto aut cineribus obducto scintillam, quæ patefacta flammam accendit & illuminauit.

Ei exhæredatæ, electæ, inermi, ac a potentissimis hostibus oppugnatæ de regni sui iure virgini præter expectationem humanam datam cælitus fuisse victoriam, atque imperandi potestatem, vt vnitati Romanæ adiungeretur iterum Anglia.

Ad eam rem ex nuptijs cum Philippo Caroli Cæsaris filio Catholico Principe contractis, robur atque vires accessisse, cuius pater ex omnibus Christianis principibus maximam nauauit coniungendæ dissipatæ Ecclesiæ operam, in qua etsi bellorum interuentu exitum non dum secundum habeat, sperandum tamen esse vt quod ille in vnitate Ecclesiæ inchoauerat a Philippo eius filio pacifico principe perficiatur, Dauidis atque Solomonis in extruenda Dei domo Hierosolymis exemplo. Ad hanc vnitatẽ coniungendam & stabiliendam duas a Deo potestates esse datas, quæ gladiorum instar sunt: Ciuilis scilicet siue temporalis, & Ecclesiastica. Illa in rebelles atque contumaces morte, proscriptione, exilio, cæterisq; ciuilibus pœnis animaduertit, & penes Reges est. Hæc cœlestium clauium & ligandi atque absoluendi ab æternis cruciatibus authoritatem continet, eaque solius est Papæ ac Romanæ curiæ tanquàm Christi in terris vicarij.

Ad extremum hanc sibi a Papa commissam pro Anglia ad Romanam fidem reducenda potestatem. Cuius beneficium his qui id recipere possint impartiri est. Quominus autem eius participes esse possint impedimento esse eas leges quæ prævalente schismate contra Romanam curiam sancitæ fuerunt. Eas igitur si abrogare & tollere velint, adesse Romanæ Ecclesiæ tanquam charæ matris benedictionem, quæ redeuntibus græmium nunq; claudit. Eiusmodi satis disertè cum eleganti orationis specie exposuisset, eorum qui pontificijs ritibus dediti essent animos ad se cum admiratione rapuit, vt apertè dicerent se illo die renatos fuisse. Etsi non deerant ex plebeiorum in illo parliamenti conuentu qui pontificiæ suæque Legatinæ authoritati recipiendæ palam reclamarent. Sed Regis ac Reginæ authoritatẽ, ac multitudine suffragiorum papa iam quod nunquam antea contigit legis latæ specie irrepsit in Angliam. Qua conscripta & Polo delata Legatinam authoritatem gessit, eiusque vigore Regem, Reginam præsules, proceres, cunctumq; populum & clerum Anglicanum a schismatis (vt dixit) seu a Papa defectionis crimine absoluit. Hanc absolutionem Gardinerus Winton. Episcopus, Regni Cancellarius proximo die dominico concione pro cruce Paulina denunciauit. De hoc Angliæ ad Papismũ reditu magna Romæ gratulatio facta est, & amplissimus annus Iubilæus a Iulio. 3. Papa promulgatus. Ad quem missi ex Anglia qui subiectionẽ ei deferrent Thomas Thurlbeius Eliensis Episcopus, Antonius Brown miles Dominus Montague, & Edwardus Carnen miles, cum iam essent in itinere de obitu Iulij Papæ certiores facti est. Ei Marcellus successit, qui post susceptum papatum vigesimo die mortem obijt. Itaque Legati moram in itinere aliquantisper traxerunt, donec noui papæ nomine Legatio reuocata esset, is fuit Petrus Theatinus Cardinalis (de quo ante dictum est) nunc Paulus. 4. nuncupatus, Polo atque Cæsari ipsi infensissimus,

Gallicæ-

Gallicæq; factionis adeo studiosus, vt cum inducię quinquennales inter Cæsarem atque Gallum pactæ essent, eas adiutore Carolo Lotharingio Cardinali frangi atque violari procurauerit. Huic itaque oratores Angliæ obedientiam regni nomine detulerunt, sed Polus huius papæ in se animum cum ex veteri simultate odioquè cognouisset sibi imminere calamitatem animaduertit. Itaque reuersis legatis assiduam cum Rege ac Regina operam dedit, vt de Cranmero hæresis supplicio sumpto Cantuarienſem Archiepiscopatum obtineret, ne si Legatione abdicatus Romam reuocaretur, malè tractaretur a papa, qui nonnullos tam Cæsarianos Cardinales quòd sibi aduersi sæpe essent, vinculis durisquè pœnis mulctauit. Diximus in Cranmero antea Stephanum Gardinerum Wintonienſem Episcopum, cui haud ignota fuit hæc inter papã atque Polũ tam diu gesta simultas, occasione opportunitateq; data Cardinalitium honorem & Legatinam potestatẽ occultis artibus ambiuisse, operamq; dedisse ne se viuo Polus Cranmerum perimeret. Non quòd Cranmero bene, sed quòd Polo maleuolebat, illumq; non modò Archiepiscopatu, sed e regno Romam repellere, vt is solus omnia in regno gereret. Sed in hac ambitione & affectatione legationis (vt diximus) mortuus est, ac Cranmerus paulò post combustus. Tum Rege ac Regina instantibus impetratum est vt Polus Cantuarienſis Archiepiscopus a papa designaretur. Communis enim causæ ratio Anglia ad fidem tam nuper aduentante Polo ad papismum reuersa, vltionis atque vindictæ papalis vim paulisper repressit & cohibuit. Itaque papa in Cardinalium suorum cœtu referente Morono Cardinali, qui tum Angliæ protector in Romana curia dicebatur, Polum non modò Archiepiscopum Cantuarienſem nominauit, sed cumulatissimis laudibus simulans cælebrauit. Et quia Polus præsbyteratus ordinem non dum susAn. 1559
cepit, sed Diaconus tantùm esset, accepit a Paulo papa prouisionis illius vsurArch.
patæ prætextu, titulum generalis administratoris Archiepiscopatus, & prouinciæ Cantuarienſis, donec præsbyteratu initiaretur, quo suscepto admirabili sua & absoluta potentia decreuit papa vt administratoris titulus euanesceret, & in Archiepiscopi transiret. Interea verò dedit in eadem prouisionis bulla facultatem vt ad Archiepiscopatus, Cardinalis, Legatiq; amplitudinem sustinendam quæcunque beneficia, dignitates, pensionesq; quocunque modo ex Ecclesiasticis prouentibus acquisitas, illæso iure pontificio cum Archiepiscopatu retineret. Posthæc sacerdotij ordine suscepto in Ecclesia Conuentuali fratrum Franciscanorum Grenwici vicesimo secundo die mensis Maij, authoritate papæ a Nicholao Heatho Eboracensi Archiepiscopo, Londinensi, Elienſi, Wigornienſi, Lincolniensi, Roffensi, atque Assauensi Episcopis præsentibus consecratus est. In hac consecratione Polus iuramentũ illud, quod in Denei vita supra descripsimus, dum missa in choro ponticificio ritu cantuq; cælebraretur, Regina cum multis proceribus atque consiliarijs inspectantibus, papæ præstitit. Triduo post qui dies Annunciationi beatæ Mariæ dedicatus est, comitantibus eum Edmundo Bonero Londinensi Episcopo, & Willielmo Comite Pembrochiæ, ac Edwardo Hastings ordinis Garterij milite, ad Ecclesiam parochialem de Arcubus Londini, vbi primò pontificia sacra fecit, cum Cardinalatus & Legationis suæ insignijs, præcedentibus Aduocatis & Procuratoribus generalibus, nec non cæteris ministris Arcuatæ curiæ perhonorificè ductus est. Ibi in solio deaurato puluinaribus vestimentisq; aureis circumsepto Cardinalitio amictu vestitus splendidè consedit. Missa inusitata penè pompa a Wigornienſi Episcopo cælebrabatur.

brabatur. Aderat etiam Elienſis Epiſcopus, quibus a Dauide Polo Derbienſi Archidiacono ſcriptum quoddam Papale cum pallio datum eſt, quo accepto illi Mitris redemiti, & pontificalibus ornamentis induti Poli humeris Pallium ea ceremonia verborũque formula (quam in Deneo ſupra deſcripſimus) impoſuerunt. Eo indutus Polus ſuggeſtum aſcendit, & de ſignificatione, vſu, origine materia, artificioque Pallij tam exilem & ieiunam orationem habuit, vt non modò de Theologia nihil ſapuiſſe, ſed in ipſa, cui diu ſtuduerat oratoris facultate atque copia exaruiſſe viſus eſt. Ac omnibus ritibus pontificijs abſolutis Archiepiſcopatus Cantuarienſis poſſeſſionem quam inſtallationẽ vocant,
An. 1556. ſine ſolito apparatu & magnificentia interpoſito procuratore Roberto Collins ſuo Cantuariæ Commiſſario quinto Kal. April. ingreſſus eſt. His geſtis vt datam ſibi a papa ſeſe locupletandi poteſtatem exerceret, Epiſcopatus Wintonienſis iam vacantis in ſuam arcam inferri iuſſit reditus. Quem cum ambitioſiſſimus Antiſtes Whitus Lincolnienſis Epiſcopus eò cupidius appeteret, quod in ea diocæſi natus, & Collegio Wickamienſi Wintoniæ præfectus quondã fuiſſet, peroportunè in iſtius Legati tanta ad ſe rapiendi authoritate a papa præditi
Ex Arch. manus poteſtatemq; deuenit. Cum quo de mille libris annuis Anglicanis non modò reliquo vitæ ſuæ tempore ſed vno poſt mortem eius anno ſoluendis ſimulatque pactus eſſet, Wintonienſem Epiſcopatum obtinuit. Quæ conuenta quia ſimoniam redolebant, vtrique a Papa non ſine remuneratione abſoluendi fuerunt. Ac Regina Maria cum (vt in Cranmero antea diximus) Eccleſiaſticorũ beneficiorum ac prouentuũ primitias atque decimas, quæ patri ſuo Henrico octauo Regi eiuſque hæredibus regnique ſucceſſoribus conceſſæ fuerunt, clero remiſiſſet, rem omnem Polo permiſit. Cui cum clerici relaxatione regia ſe liberatos primitiarum atque decimarum onere putaſſent, nihilominus eas totas integraſque ſoluerunt. Cuius rei prætexebatur cauſa, quòd cum Henricus octauus fratrum Conuentus & Cœnobia Monachorum deiecciſſet, eorumque prædia lege lata cepiſſet, clauſtratæ multitudini annua ſtipendia quoad viuerent diplomate publico concedebat. Quibus Polus ex illis decimis ac primitijs ſatisfaciendum eſſe ſuaſit, ne cum extenuatis regijs facultatibus ærarium publicum tantas largitiones ferre non poſſit, Regina liberalitate ſua detrimentũ ſentiat. Ita hæc Reginæ conceſſio Clero multò magis obfuit, quàm profuit. Multi enim ac plerique illius remiſſionis ſpe de ſoluendis primitijs fideiuſſores nõ dederunt, id quod priori conceſſionis lege ab Henrico lata fieri ſub graui ſanctione oportuit. Illi in ius de ſtipulatione ac fideiuſſione de primitijs danda vocati, dum in iure contenderent fiſci procuratoribus ac miniſtris, cum conſuetæ ſportulæ eſſent pendendæ, miſerè plectebantur, ſoluendiq; tum dilationibus factis earum reſidua, quæ arreragia dicuntur, mortuis paulò poſt tam Regina Maria q̃ Polo Cardinali, maximo Miniſterij detrimento Regina Elizabetha regnante iterũ repetita ſunt, poſtq̃ pontificius Clerus amotus & abdicatus fuiſſet. Ex quibus quidem primitijs atque decimis cum longè maximus vberrimusq; prouentus quotannis Polo inuectus eſſet, detrahi ſanè illis modicis Monachorum fratrũq; ſtipendijs haud ita multum poſſit, quin ingens inde ei Theſaurus ſupereſſet. Hinc ei a patrio more conſuetudineq; degenerato & abhorrenti fræquentiores cum Italis atque peregrinis mercatoribus q̃ cũ Anglis contractus interceſſerũt, quibus corraſas patriæ pecunias ſub vſuris turpiq; fœnore credidiſſe fertur. Cui rei argumento eſt, quòd Roma venit in Angliam inops, ſcripſitque Papæ ſe egere

egere ad tantam dignitatem ſuſtinendam facultatibus, moriens autẽ (vt dicemus) omiſsis in Anglia negle&tiſque ſuis neceſſarijs Italos mirum in modum locupletauit. Eodem autem anno Polus de Eccleſia ſaltem Cantuarienſi bene meritus nouemdecim Eccleſiaſtica beneficia in Cantio ſua dioceſi ſita, a Regina ſuæ ſedis patronatus iuri concedi impetrauit. Neque in alia re quacunque ſedi ſuæ profuit, præterq̃ in illa longa ad orientem extenſa ad Lamethanes ædes adiuncta, & ad ortum poſita ſtatione cum inferioribus & conuexis cœnaculis extruenda. Nam quos ſumptus in reficiendo Cantuarienſi Palatio facere viuus deſtinaſſet morte ſublatus nunquam præſtitit. Cœlebrauit etiam Londini in Eccleſia Paulina Cleri Synodum, in qua ea quæ ad Angliam in perpetuum Romanæ curiæ ſubiugandam pertinere videbantur in eo libro adidit, quem de Reformatione Angliæ inſcripſit, qui liber duodecim capitulis ſeu decretis conſtat. In quibus & illud memorabile ſanxit. Quia exemplum, inquit, vitæ magnam authoritatem verbo affert, eſtq̃, velut quoddam prædicandi genus, ob id curandum eſt ijs qui alijs præſunt, vt cæteris cum morum probitate, vitæque ſanctitate, tum ea propriam domum rectè gubernandi laude, quam in Epiſcopis Apoſtolus requirit, antecellant. Nullo igitur Prælati faſtu, nulla pompa vtantur, non veſtibus ſericis, non prætioſa ſuppellectile, ſed eorũ menſa frugalis & parca, non plus quàm tria, aut ad ſummũ quatuor (quod etiam magis pro huius temporis ratione, indulgendo quàm probando concedimus) ciborum genera præter fructus & bellaria, qualeſcunque hoſpites aut conuiuas habeant apponantur. Reliqua menſæ condimenta ſint charitas, ſanctorum librorum lectio, & ſermones pij. Domeſticorum & equorum numeroſa & ſuperflua multitudine abſtineant, ac tot miniſtris contenti ſint, quot ad curæ ſibi commiſsæ adminiſtrationẽ, ac domus regimen, & quotidianos vitæ vſus erunt neceſſarij. Hæc ille. Sed de hac conuiuali parſimonia Cranmerus an. dom. 1541. aliquanto largius decreuit. Nam piſcium aut carnium fercula ſibi Archiepiſcopo ſex, Epiſcopis quinque, Decanis & Archidiaconis quatuor, inferioribus verò prælatis tria permiſit, bellariorũ autem ſibi quatuor, Epiſcopis tria, cæteris duo conceſſit. Et ſi principum Legatos, aut Regni proceres, Regis conſiliarios, vel eiuſmodi illuſtriores conuiuæ accederent, permiſſum eſt vt ſecundùm perſonarum dignitatem exciperentur. Sed neque Cranmerus neque Polus ſuis ſanctionibus Anglicanam conuiuandi lautitiem penequè luxum cohibere poterant, quin paucis menſibus interiectis ad veterem copiam libertatemq̃, nulla lege vel præſcripto coercitam redijt. Proinde optandum eſt vt cum ex antiquiſſimo gentis more, rerumq̃ omnium abundãtia atque copia vix certi epulis Anglicanis cancelli ſtatui poſſint, vt quia apertis clamoribus hoſpitalitatem a clero populus flagitat, in præcio victualiũ, quia cenſus reddituſque cleri annuus tantopere diminutus eſt, in victualium præcio talis modus adhibeatur, qualem Edwardum Regem ſecundum pro Epiſcoporum & Baronum hoſpitijs copioſè ac liberaliter tuendis ædidiſſe comperimus octauo Regni ſui An. 1315. Videlicet vt Bos ſi in ſtabulo pinguefiat xxiiij. s. ſi in paſcua xvj. s. Item Vacca in ſtabulo pinguefacta xvj. s. in paſcua x. s. Ouis cum vellere xx. d. detonſa xiiij. d. Porcus biennalis ij. s. iiij. d. Anſer pinguis ruri ij d. ob. in vrbe ij. d. Capo ruri ij. d. in vrbe ij. d. ob. Galina ruri j. d. in vrbe j. d. ob. Duo pulli ruri j. d in vrbe j. d. ob. Quatuor Columbæ ruri in vrbe tres j. d. Oua ruri xxiiij. in vrbe xx. j. d. tantum neque pluris vænirent: Et hoc tam æquo atque mode-

Ex Adam. Murimutenſi in an. 1315. Qui refert breuia Regia Latinè & Gallicè.

rato victualium prætio ſtatuto, anno tamen ſequenti conuiuijs epuliſquè modũ idem Rex præſcripſit. Vetuitq́, primò ne inferioribus ordinis ſubditi præſulum, atque procerum in epulando ſumptũ & magnificentiam imitarentur. Deinde vt ipſi præſules atque proceres duabus ferculorum menſæ ſuæ appoſitionibus, & in vnaquaque appoſitione duobus tantum carnium vel piſcium plenis ferculis contenti ſint præcepit, tantum eminentioribus præſulibus ac procerib⁹ indulſit, vt inter ferculorum appoſitiones interponant ſi velint quintum ferculum. Tertiò Aulædum & conuiuarũ niſi inuitarentur concurſum interdixit. Qui ſi ſeruaretur modus in tanta rerum caritate, melioris ad omnes neceſſitates frugi, & in pauperes indigentioreſq́, beneficentiæ iam eſſemus. Sed ad hiſtoriam reuertamur. Æterna iam & immutabilis pontificijs rebus ſecuritas parta exiſtimabatur, namque & pij omnes ſi in ſententia fidequè ſtetiſſent, aut in exilium, aut in latebras, aut in carceres flammaſue acti ſunt, hoc ipſo enim anno octoginta quatuor ob eam qua deum colebant fidem cremati perierunt, quorum maximam partem Boneri Carnificina Londini conſumpſit, & Clerus in omnem tyrannidem luxumquè profuſus excurrit. Polus cum ad eum nulla iam Regni obtinendi ſpes peruenire poſſit, omnem cum pontificijs dediſſe operam putabatur, vt Philippus iure ſuo potiretur Regno, ne ſi Maria Regina ſine ſobole moriretur, D. Elizabetha quæ a pontificijs non modò in dogmatibus religioniſquè inſtitutis diſſenſit, ſed quia vitæ ſuæ diu inſidiabantur, eamquè carceribus ac duriſſima cuſtodia continebant, crudelitate immanitatequè ipſa abhorruit, regnum iure capeſceret. Conſilia quædam ſceleratiſſima hac de re quàm occultiſſimè inita, ſiue a futili quodã conſiliario enunciata, ſiue haud obſcuris indicijs atque ſignis in populi ſuſpicionem adducta putabantur huiuſmodi. Vt Maria non modò iure municipali Regina, ſed iure belli victrix regni promulgaretur, vt eo prætextu omnia publica priuataquè iura mutare, regnumquè quocunque vellet tranſferre poſſit. Sed hoc conſilium etſi arridebat primo, tamẽ quia tam anceps & periculoſum fuit, haud diu probabatur. Eoquè reiecto viſum eſt ad ſtabiliendam rem pontificiam maximè facere, ſi D. Elizabetha aut e medio tolleretur, quod pontificij quantum poterant ſuadebant, aut Nobili alicui pontificiæ ſectæ Hiſpano nuptum daretur. Sed Deus opt: max: qui huius clariſſimæ integerrimæq́, principis, ac Regni liberationi ſalutiquè ſimul proſpexit, ita pontificiorum conſilia irrita inaniaquè effecit. Hiſpanos enim pontificios mitiores, minuſquè cruentos quàm noſtrates reddidit, deditquè D. Elizabethæ maiorem coram Philippo Rege, quàm coram ſorore Maria gratiam, vt is miſericordia diuinitus ductus eam & mortis metu & ſeuera pontificiorum cuſtodia liberaret. Nuptiæ autem tam ſibi quàm ſorori Mariæ ſuſpectæ non placebant. Vt vna eademquè opera diuina tam a ſummo diſcrimine quàm ab externis nuptijs tam ad regnum ab externa dominatione, quàm Eccleſiam a pontificiorum cæcitate tyranidequè liberandum vindicaretur. Atque his inuentis ope diuina ad nihilum profligatis, ipſorum pontificiorum res infirmiori ſtatu ac lubricæ eſſe cœperunt. Nam Paulus. 4. Papa vt Regnum Neapolitanum, ex quo ad Venetos fuga quondã elapſus Cæſaris vim euaſit, ab eius potentia ſuæ priſtinæ libertati reſtitueret, aut ex eius manu Gallo proderet, cum iam Cæſar in Hiſpanias ſeceſſiſſet, & Belgium Philippo tradidiſſet, quinquennales pactus inducias adiutore (vt diximus) Lotharingio Cardinali a Gallo rumpi, bellumquè denunciari curauit. In quo quamuis Angliæ nulla

belli

belli Gallis inferendi causa data fuerit, tamen Regina Maria insano Philippi amore solicitata bellum indixit, ac salutarem sibi regnoquè pacem prima violauit. Cuius rei magno regni detrimento ac infamia suaq; pernicie iustas pœnas postea (vt dicemus) persoluit. Hoc a Regina susceptum pro Philippo bellum, Paulum quartum Papam, qui se cum Gallo confœderauit, tanto furore accendit, vt in declarationem diuturni sui in Polũ odij aperte erumperet, eoq; magis quòd Polus, qui ab ipso papa concitatum hoc bellum cognouerat, de eo sedando per literas & legatos, etsi cum magna reuerentia, acriter tamen & vehementer ageret. Id quod pontificem in Polum vehementius irritauit, quòd suis contra Cæsarem & Hispanos pro regno Neapolitano vindictaq; cupiditate inceptis obstaret, sequè officij muneris q; sui in ea causa in qua redargui a quocunque nollet, admoneret. Itaquè papa abrogata Poli legatione cum Romam reuocauit, eiusquè loco Gulielmum Petrum Franciscani ordinis virum Cardinalem atque Legatum creauit. Ac vt in Polum citatum antequàm Romam aduenirent criminum probationumquè copiam exquireret, Moronum Cardinalem Angliæ vt (diximus) in Romana curia protectorem Poli familiarissimum in vinculis coniecit. Hæc omnia Mariæ Reginæ priusquam Polo nunciabantur, quæ eo inscio iussit ne hi qui in Angliam a papa mitterẽtur, Anglorum ope trajicerent aut ad portus appellerent, tum si quæ literæ perferantur, vt intercepta non Polo sed sibi traderentur, Legatoquè sua qui Romæ erat per literas mandauit, vt Papæ suis verbis nunciaret, si Poli legatio cessaret & ad Petrum deferretur, omnia quæ pontificia religione incepta in Anglia essent ad summum discrimẽ initura, quocirca pro sua vigilantia caueat, ne si in hoc incepto pergat eos motus ciet qui pacari non possunt. Ad hæc Papa qui de coniunctis Angliæ cum Hispanorum copijs summopere angebatur, nec prius quicquam habebat, quàm vt expetitam vindictæ cupiditatem satiaret, ac vtrique genti omnibus modis incommodaret, respondit, Polum probabilibus argumentis atq; coniecturis in hæresis suspicionem sibi Romanæq; curiæ venisse, ideoq; a se Romam accersiri, vt sua cum Moroni Cardinalis ac familiaris sui confessione iuncta habeatur de præsenti inquisitio, ne cui tanti momẽti negotia absenti præiudicaretur. Hoc etsi Regina cælare Polum voluit, tamen is ab alijs nuncijs accepit, atquè prorsus ab argentea cruce gestãda, omniq; legatina administratione munereq; cessauit, misitquè per dispositos equos ad papam, Nicolaum quendam Ormanetum qui papæ Datarius dicebatur, cuius in ea Legatina potestate Polus opera maximè vsus est, vt et legationis a se gestæ probabilem ac instructam rationẽ redderet, & de religionis statu exponeret, ac se in omnibus tueretur & excusaret. Papa ad se accedentem Ormanetum lata fronte excepit, & pro Polo dicentem exaudiuit. Sed miranda dixit qua instigante Regina sine causa bellum indixerit Gallis, ex quo & magna Gallorũ cædes ad S. Quintini oppidũ, & nobilitatis Gallicæ captiuitas sequuta est. Ab hoc bello dicebat Polum Legatum suum debuisse atque potuisse auertere Reginam, quam eius negligentiam siue tollerantiam indignam legatino honore ducebat. Nam cæteras hæresis suspiciones [illegible]as malenolorũ suspiciones existimare se dixit, a quibus ne sanctissimus quisq; quemadmodũ ne ipse Christus immunis esse poterat. His dictis permisit Polo Legationem gerere, donec Caraffam Cardinalem fratris sui filium pacem inter Philippum & Gallum initurum mitteret, & Ormanetum

An.1557 netum in Angliam ad Polum reuerti iussit. Eo reuerso recreatus aliquantulum Polus est, sed quia ex Papæ cum Ormaneto colloquio Caraffam nouitium Cardinalē, qui ex gregaria Galli militia ad id muneris nuper ab auunculo suo Papa assumptus est, gestorum suorum acrem censorem ex Papæ inueterato odio mittendum expectauit in Legatione administranda, quia iam in viuis vix aliqui Euangelici quos flammis extinguerent noti essent, in mortuos sæuire decreuit. Ac primùm Cantuariensem diocæsim visitauit, deinde Cantebrigiensem & Oxoniensem Academias Iohanni Christopherſono Ciceſtrensi, & Cutberto Scoto Ceſtrensi Episcopis, nec non Colo, & maximè Ormaneto (quem omnibus rebus præfecit) iudicibus Delegatis lustrādas & ad pontificiam amussim atque normam reducendas commisit. Hi cum in Collegijs omnia perturbassent, nouisquè duris legibus multorum iuuenū præclaras indoles a studijs prorsus alienassent, ne quid crudelitatis omitterent mortuorum sepulchra violarunt. Nam Martini Buceri, & Pauli Phaghij qui diu ante Cantebrigiæ in Ecclesia beatæ Mariæ sepulti sunt, nec non vxoris Petri Martyris quæ Oxonij obijt exhumata cadauera, hæresis postulata, magno apparatu pontificio instructo flammis concremarunt. In quibus furijs vix se ab Henrici octani, & Edwardi 6. cadauerum exhumatione combustioneq; temperabant. Nam in his cremandis omnem illius schismatis expiationem positam esse putabant. Hæc cum acta sunt lætis & (vt sibi videbātur) in summa tranquillitate securis pontificijs, Caletum maritimū oppidum quod magna laude virtutequè bellica olim acquisitum, diutissimeq; atque vigilantissimè conseruatum est, siue pontificiorum inertia atque socordia, siue quòd hanc cladem ob bellum iniustè ac sine causa susceptum inflixit Deus, a Gallo subitò recuperatum est. Cuius rei periculum etsi antea prouisum, & consiliarijs a pijs viris designatis eius Oppidi custodibus denuntiatum fuerit, tamen responsum est Caletum ita loci natura munitum esse, vt ab Opilione custodiri sine auxilio militari posit. Eo verò amisso cum id populus ægre ferret, suadebant palam in concionibus pontificij Caletum hæreticorum tantummodo portum ac refugium fuisse, nec de eius amissione cuiquam catholico viro dolendum. Sed Regina repentino horrore perculsa, cum externas illas nuptias & Papalem rursus inductam a se potentiam tantas calamitates & infamiam sibi peperisse cerneret, in summam ægritudinem incidit, quæ viro suo Philippo absente cum nullo in his ærumnis solatio leniri posit, eam luctuosam & squallidam intercus incurabilis occupabat. De quo morbo etsi paucissimis in aula sua viris eam laborasse compertum est, tamen Romæ, Venetijsq; ac in nonnullis Italiæ locis atque ciuitatibus percrebuit tātam fuisse morbi sui vim, vt quamuis æstatem, tamen hiemem tollerare non possit, ideoquè altero anno eam superstitem non fore. Quæ quomodo exteris nota fuerunt incertum est.

An.1558 At in Anglia Parliamentum atque Synodus cælebrabantur. In ea Synodo Polus Clero indicauit quàm grauiter Regina amissum Caletū ferebat, ideoquè ad eam consolandā suasit vt de suis facultatibus ad diuturni belli contra Gallos administrationē libentius iam largiusq; promitterent. Ad id Clerus ea conditione adductus est, vt ab armorum, virorum & equorum præstatione, cæterisquè bellicis sumptibus quibuscunque immunis esse posit. Quod cum Polo intercedente impetratum est, inierunt tamen priuatum inter se consilium Prælati de comparandis ad sui defensionem, vt in ea Synodo dicebant, contra vim dolorum

dolorum armis. Quo dicto existimare conuenit summam suo Imperio seu tyrannidi diem iam adesse cognouisse pontificios. Nam Regina ex illa semestri amplius intercute febricula, dum in Parliamento atque Synodo deliberatū est, correpta, die quodam Iouis qui eo anno xvij. Nouembris fuit, in regia S. Iacobo dicata inter horas 5. & 6. matutinas obijt. Quod Henrico patri, Edwardo fratri, sibique fatale videri posset, vt dies Iouis tribus regibus ordine succedentibus mortalis funestus fuerit. Eodem anno febris quartana multorum in Anglia, præsertim verò Prælatorū valetudines afflixit neciquè dedit. Quæ cum aliquot pontificios Episcopos extinxisset, Polum geminata vicissitudine accessit, eoquè die acerrimè infestauit quo Maria obijt. De quo cum accepisset quasi in συμπαθεια eodem die vnà expirauit ad tertiam horam noctis cum Lviij. annos & sex menses vixisset, in Archiepiscopatu verò duos annos, septem menses, tres septimanas, quinque dies sedisset, legatinamq; potestatē quatuor annos, & sex dies exercuisset. Corpus eius plumbo inclusum curru Cantuariam vectum, ac iustis triduo peractis laudationeq; latinè atque Anglicè habita in sacello Thomæ Becket dicato inhumatum est. Statura fuit mediocri, corpore exili, colore candido rubore permisto, vultu latiori, oculis lætis animi placabilitatem indicantibus. Neque sanè aliter existimare conuenit, quin si pontificijs moribus deprauatus ad ambitionem, cupiditatem, & sæuitiam non deflexisset, naturæ suæ ac ingenuitatis propriæ præclaris dotibus doctrinaquè virtutisquè singularis ornamentis omnibus præstitisset. Sed illa factione a patriæ suorumq; necessariorum charitate abductus, in testamento penè omnia legauit peregrinis, & Aloysium Priolum patricium Venetum omnium rerum suarum hæredem instituit, eiusquè fidei commisit, vt legata præstaret ac distribueret his, qui eum ex Italia & longinquis partibus in Angliam secuti sunt. Hoc gratitudinis officio feciſſe Polum Itali affirmant, quia exul quondam & proscriptus eorum beneficentia subleuatus est. Ipsumq; Priolum tanta in alienis bonis temperantia fuisse aiunt, vt fidei commissa abundè præstaret cæteris, nec ex bonis Poli quicquam præter precationum libros Breuiarium scilicet & Diurnale caperet. Illud autem ad æternam immanitatis pontificiæ memoriam infamiamq; contra Polum valebit, quòd eo Legato & accellerante integerrimus doctissimusq; Archiepiscopus Crāmerus igne crematus est, quod Archiepiscopo præterea (quod legimus) accidit nemini, pluresquè in illo suæ legationis quadriennio ferro flammaq; crudeliter mactati sunt, quàm in cuiusquam regis eorum qui post Lucium huic Insulæ imperabant longissimo regno. Ita Cranmerum Martyrem, Polum tyrannum eadem Cantuaria cœlebrat, hic plumbo depressus, ille cineribus atque flamma ad cœlos elatus est.

Atque in hoc breui, etsi sæuo, temporis curriculo videmus potentiam & misericordiam Domini, qui quanquā Angliam meritò castigauit & afflixit, tamen non ita diu deseruit, quin deturbatis pontificijs Reginā ELIZABETHAM aduersa multa sub eis passam eorum potestate & insidijs ereptam in solio Regni collocauerit, viros pios atque doctos ab exilio atque latebris eduxerit, Reginæq; authoritate, ac eorum ministerio Euangelium multò vberius quàm vnquam antea propagauerit. Itaque quod ab omnibus anterioribus semper regibus optatum atque desideratum est, vt Episcopos atque Clerum contra pontificias & externas factiones sibi morigeros atque obsequentes retine-

rent, hoc illustrissima nostra Regina diuino atque solo Euangelij tuendi beneficio consecuta est. Nec aliud sanè magis in hac tam bene constituta Ecclesia Anglicana timendum atque cauendum est, quàm ne Clerus nunc cum maximè in verbo ac veritate laboret, summaquè obseruantia Principi pareat, profusorum atque decoctorum prædæ ac direptioni proponatur, & imperitorum conuitijs atque contumelijs proscindatur, populoquè fiat ludibrio ac contemptui. Quod si contingat, grauius Dei flagellum, multaquè atrociora tempora expectanda sunt, quàm illa Mariana fuerunt. Sin verò longæuam Deus vitam D. Regina produxerit, vt eos præsidio suo tueatur ac in honore habeat, illiq; in fide, ac vigilantia gregis perseuerauerint, Ecclesiam Anglicanam sub Augustissima Principe omnibus diuinis donis florentem, & non modò a pontificiarum sed aliarum, quæ nuper insinuante se Diabolo furtim irrepserunt, factionum iniurijs liberam saluāq; retinebimus. Quod faxit ille qui quæcunq; velit facit.

Amen.

Index rerum insignium quæ hoc opere continentur.

Primus numerus paginam: alter lineam indicat.

A.

AVgustinus quando in Angliam venit 1.4. Gallis interpretibus vtitur 1.29. colloquium cum reg: 1.41. eius sacratio 2.18. regia domus datur ei 3.11. Synodum conuocari facit 3.15. secunda synodus 3.31. pompa eius ad synodum 4.6. mandata illius reijciuntur 4.14. minatur Britanniæ clero 4.21. causa Britannorum stragis 6.15. illius mors 7.16. epitaphium 7.31. corporis habitus. 7.35

Adrianus Abbas 13.34. Episcopatū fugit. 13.36

Angliæ clerus Theodoro subijcitur lubens. 14.23

Agatho Papa concilium Theodori causa differt. 16.14

Alfricus Wilfridū sede pellit. 17.28 synodo Birhtualdi interfuit. 18.21

Adulterij pœna apud Saxones 23.5

Adulteriū gentē ignauā facit. 23.17

Augustini Hippo de ceremonijs querela. 5.26

Athelardus fit Cant: Arch: 27.5. ad papam legatus. 27.17. mors. 34.5

Alcuini literæ ad Athelardū. 27.18 scripsit cōtra imagines. 31.7. literæ eius ad Episcopū Lindiff. 31.40 literæ ad Offam Merciorū. 32.10 literæ ad Ethelredū regem 32.19.

Amalarij opinio de papa. 35.16

Abbatiæ Winchcomb extructio. 35.19

Adulfi victoria de Danis. 36.9

Alstanus Episcopus Sireburn: contra Danos pugnat. 36.21. vincit. 36.24. eius laus. 36.25. Cātuaritas subegit. 36.30. mors eius. 37.37

Athelredus fit Cant: Arch: 41.40. Werfridū sacrauit. 41.42. mors. 42.30

Alfredus fidelium eleemosinas Romam mittit. 43.2

Athelmus fit Cant: Arch: 44.36. moritur. 44.40 Monast. Malmsb. fundamenta iecit. 45.3

Aulasi in Angliam inuasio. 46.40

Athelstanus multas ædes monetæ cudendæ erexit 45.5. munificentia in Monachos. 47.22

Æthelgarus fit Cant: Arch: 64.21 moritur. 64.27

Aluricius fit Cant: Arch: 65.2. clericos eijcit. 65.9. moritur. 65.12.

Agelnothus Decanus. 69.31. electus Cant: proficiscitur Romā. 69.34. Ecclesiam Christi reliaurat. 70.21 reges duos sacrat. 71.35. Elphegi corpus Cātuariam deducit. 71.37 moritur. 71.40

Anselmi educatio. 100.31. fit Cant: Arch: 100.42. regis iram subit quòd Papam nominaret. 101.22 vehementer afflictus est. 101.13 cōniuente rege sedē tenet. 101.20 in littore maris spoliatur. 102.40 ab exilio redit. 103.12. synodum Londini conuocat. 103.47. constitutiones eiusdem. 104.8. quas Eboracēsis clerus reijcit. 105.7. Romam petit. 106.2. superior in causa fit. 106.12. Lugduni commoratur. 107.27 in regis gratiam redit. 107.35. Thomā Eboracēsem electum sacrari vetuit. 108.15. quos Episcopos sacrarit. 108.41. quos tractatus scripsit. 109.3. moritur. 109.11. vitia eius. 109.14

Angli bellicosi. 1.15. eorum oratorium. 2.8. peste laborant. 13.5. causa solicitudinis illorum. 32.39. eorū proditio. 33.5. plagis. 5. percussi. 33.9. Romæ Ecclesiā habuerunt. 35.8. Anglorum regnum, dei regnū. 89.1. Angliæ reges nulli subiecti. 238.35

Angliæ puberes Papali authoritati renunciant. 121.36 iugum Papale excutere cœpit. 159.12. quæruntur ad regem de papalibus exactionibus. 168.13. is resistere non audet papæ. 168.18

Anglia facta papæ tributaria. 150.12 sexaginta millia marcarum soluit annuatim. 178.6. hortus delitiarū dicta a papa. 181.18. facilitas in obsequendo papæ. 183.15. Papæ asini. 226.22

Abbati Abendoniæ scribit papa de fructuosa Ecclesia. 184.22. opima vacauit. 184.35. hanc petit papa. 184.36. negauit Abbas. 184.42. Romam citatur. 184.43. inuitus 500. annuas marcas dat Papæ. 184.44

Abbas S. Edmundi ad papā præsentatur. 184.47. reijcitur. 185.3. solutis 800. marcis confirmatur. 185.6.

Annonæ caritas. 191.30. copia 263.38

Aimarus abiecto clericatu in militia moritur. 200.12

Antipapa Romæ. 232.30. nolens papatu se abdicat. 232.38

Armanacensis comitis supplicium. 295.7

Arundell educatio. 303.43. prouisione papæ fit Cant. Arch. 303.44. in tronizatur. 304.4. clerum conuocat. 304.4. Cancellarij Oxon. audaciam comprimit. 304.26 constitutione de decimis reuocat. 304.31. prouinciā visitat. 304.30. proscriptus est. 304.47. Romam profugit. 305.1. fit Archiepiscopus S. Andreæ in Scotia. 305.4. restituitur sedi Cant. 307.5. Hēricū coronat. 307.12 sinodū conuocat. 307.19. Reginam coronat 307.37. militibus clerum accusantibus animose respōdit. 308.10. Cantebrigiensem Academiam visitat. 308.45. regni fit Cancellarius. 309.5. legationē obiēs vices suas Wintonienſi committit. 309.7. papæ quęstori omnia negat. 309.10. suadet tributa curiæ Rom. apud Regem sequestrari. 309.14. iura vtrisq; Academijs statuit. 309.26. Henricum. 5. coronat. 309.46. Iohānem Oldcastle condemnatum cremauit. 310.17. miserè moritur. 311.8. Campanile condidit. 311.14

Alexandri papæ. 6. curiositas in sancto canonizando. 343.8. rationibus. 5. probat id ad se spectare. 343.10. a singulis curatis aureum Anglicum exigit. 344.33. annum Iubileum celebrat. 347.7. fraude mira pecunias Anglis extorquet. 347.16

Archiep. Cant. iuramentum papæ præstitum. 347.43

Arturus Walliæ princeps nubit. 354.33. moritur. 354.35

Anglus Italianatus, diabolus incarnatus. 408.15

B.

BRitanni imperium August. reijciunt. 3.18. clerus de Augustino consultat. 3.41

Banchorenſium monachorū. 2. millia. 3.37

Bonifacius a Mellito subiectionem petit. 11.18. Epistola ad Anglorū Regem. 22.32

Birthualdi electio. 17.10. sacratio. 17.11. Angliæ primas. 17.16. quos Episcopos sacrauit. 17.24. Sipodum conuocat. 18.6

Bedæ laus. 21.8

Bregwinus fit Cantua. Archie. 25.30. mors. 25.15

Boum lues. 34.39

Burredus Merciorum Rex pacem cū Danis init. 37.40

Barkyng monaſterij flagratio. 38.14
Bulgarorum Epiſcopi cum Papa de matrimonio contendunt. 42.25
Baldwinus Archleuitā. 127.26. contendūt de electione eius ad Cātuar. Archiepiſcopatum. 127.33. laus eius. 128. 22. monachi electionem epiſcoporum caſſant, & eū denuo eligunt. 128.33 inthronizatur. 128. 41. Hackingtoniæ templum extruere ſtatuit. 129.4. monachi prohibent. 130.5. Baldwinus pergit. 130.11. ad Papam quærūtur. 130.15. is literas ad Baldwinum dat. 130.30. qui nō ab opere deſtitit. 130.34. minatur rurſum Papa. 130.37. diruitur templum. 130 43. monachos Cāt. excludit & reſtituit. 131.22. Richardum coronat 131.25. capella loco Hackington. eccleſiæ extruitur. 131.43. cōcilium Weſtmonaſterij habuit. 132.18. Aconē ad regis exercitum venit. 132.24. vbi moritur. 132.28. militibus omnia bona legauit. 132.29. a monachis calūnijs laceratur. 132.35. Walliā viſitauit. 132.45
Barones Angliæ Papam execrātur. 151.29
Bonifacij electio ad Cant. Archiepiſcopatum. 173.11. Lugduni ſacratio. 173.27. Epiſcopum Ciceſtrenſem electum reijcit. 175.34. Romā clam properat. 175.44. grauamen Cant. prouinciæ induxit. 178.41. cui clerus reſiſtit. 184.25. ſoluūt inuiti. 184.30. viſitat prouinciam totam. 185.14. Fulconem Londinenſem epiſcopum conuitijs onerat. 185.22. Suppriorem S. Bartholomei pugno in terrā dedit. 185.33. lorica vſus eſt. 185.40. a Londinēſibus obſidetur. 185.47. clam euadit Lamethā. 186.1. accuſatus venit Romam. 186.12. excommunicatos Fulconē & alios abſoluit. 186.26. clerus prouinciæ de eo ad Papam quæritur. 186.37. omnes eum execrātur. 187.2. callido conſilio omnes excommunicauit. 187.9. Roffēſem ſine muneribus viſitauit. 187.18. Lincolnienſem Archid. de iure eccleſiæ laborātem afflixit. 187.25. Roffenſem Eccleſiā vexauit. 187.31. monachos Cant. excommunicauit. 187.37. nihil nocuerunt ei querelæ ad Papā. 187.40. a bello Taurino inglorius redijt. 188.1. citatur ad Papam. 189.25. eccleſiam cathed. Sarum dedicauit. 189.30. diſcedens in Sabaudiam vices ſuas Mortimero cōmiſit. 189.42. quadriennio poſt redit. 190.13. quos epiſcopos ſacrauit. 190.17. quod ius in eccleſias tandē habuit. 190.12. aulam Cant. palātij abſoluit. 190.40. Synodum prouincialē celebrauit. 190.46. petit a rege vt alienigenæ dignitatibus eccleſ. remoueantur. 191.4. iubetur vt ſe prius abdicet. 191.8. ingenti conflata pecunia redit in patriā. 191.15. moritur. 191.20. teſtaméto Abbatibus multa legauit. 191.25. qualis fuit. 191.39
Bonifacius 8. Papa fit. 209.26. librū 6. decretalium ædidit. 209.30. plenitudiné poteſtatis in Anglia exercet. 213.10 minores fratres infinita pecunia emungit. 213.30. pacem inter Angliæ & Franciæ reges procurat. 214.6. in legatum Galliæ excanduit. 214.15. decimā triennalem a clero Anglicano vſurpat. 214.19. Elien. & Wigorn. epiſcopatus pro placito ſuo confert. 214.25. moniales cellis includi iubet. 214.45. excommunicationem ſuam in Gallos promulgare nemo audet. 215.10. poſtulatur hæreſis. 215.20. Anagninæ a Gallo obſidetur. 215.28. capitur & miſerè ſpoliatur. 215.40 indulgentias famelicus pro cibo dat. 216.1. moritur. 216.6
Benedictus Papa veneno perijt. 216.24
Bonifacius 9. papa Iubileū celebrat. 264.20. totius orbis dominum ſe appellat. 264.23. regis Angliæ Iudices citatos excommunicat. 273 2. minatur regi Angliæ. 273.15
Bradwardini educatio. 266.8. in bello Gallico militibus prædicauit. 266.18. fit Cant. Arch. 266.33. Auinione conſecratur. 266.42. a rege pater dictus. 267.5. moritur. 267.9
Badby ſutor Wickliffianus crematur. 309.35
Baſilienſe Concilium inuito Papa prælati celebrant. 322.39
Bourgchier liberè ad Cāt. Archiep. eligitur. 334.14. Papæ bullis confirmatur 334.19. Cardinalis creatur. 334.27. inthronizatur. 334. 28. quid in viſitatione dioceſis edixit. 334 41. educatio eius. 335. 3. Edwardū 5. coronat. 335.17. ſinodū celebrat. 335. 19. cōpeditū ſinodi procuratorē liberat. 335. 23. ſinodus 2. edicta. 336.29. reginam coronat. 336.33. regem lautè excipit. 336. 37. patriarcham Antiochiæ profugum iuuat. 336. 40. ſinodum celebrat. 338.5. decimam regi dat. 338. 15. papæ quæſtorem ſubſidio fruſtratur. 338. 23. mortui regis bona ſequeſtrat. 338.37. Richardū 3. coronat. 338. 47. Henricum 7. coronat. 339.15. moritur. 339.21. quid Cātebrigiæ dedit. 339.22
Boner fit Londinēſis epiſcopus. 390 44. ab Euangelicis deficit. 391.12. præſidet ſinodo. 401.14
Biblia ſacra in eccleſijs collocata. 397.7
Buceri in Angliam aduentus. 399. 43. mors. 400. 7. oſſa exhumata cremantur. 422.11

C.

CAlices aureæ in euchariſtia. 5. 40
Cometa 3. menſes apparuit. 15. 26. 44.4
Chalcedonenſis ſinodus. 16.1
Conſtantinopolitana ſinodus. 16.2
Conſtantinus pont. imagines iuſſit. 20.9
Columbani mors. 20.18
Cōtrouerſia de primatu inter Cāt. & Ebor. 21.3
Cuthberti tranſlatio ad ſedē Cant. 21. 33. ſinodum conuocat apud Clyff. 21.37. ſepulturam Arch. ad eccleſiam ſuam tranſfert. 24. 19. mors. 24.23. conuitijs laceratur a monachis. 24.35
Candidæ caſæ epiſcopatus deſijt. 26.29
Cataractæ ciuitatis vaſtatio. 26.34
Cant. eccleſiæ dignitas minuitur. 26 8. dignitati reſtituitur. 27.15. eccleſiæ cōbuſtio. 24.42. 115.2. quā Gulielmus rex extruit. 11. 3. ſecunda combuſtio. 127.11
Catholica fides Romanorum tantū. 34.47
Celnothus fit Cāt. Arch. 35.37. moritur. 35.38
Canutus rex palliū gratuitum fore procurauit. 69. 46. literæ eius ad Agelnothum. 70.5. humanitas in clericos. 70.25
Cant. Arch. corepiſcopum habuit. 72.12. Edwardū regno reſtituit.
Ceremoniæ papiſtarū quales. 85.20
Cantij Gulielmo reſiſtūt. 89.20. fœdus cū eo ineunt. 90. 6. Gauelkind morem retinent. 90.12
Conſtitutio de primatu inter Archiepiſcopos. 94.42

Clericis matrimonia permittitur. 108.9. latrocinia quanta. 120. 26. scelera. 139.30. penes eos omniũ rerum potestas fuit. 140.5. præfecti omnibus curijs. 140. 23. quot beneficia tenuerint. 140.30. ciuilibus officijs amouentur. 140.37. restituuntur. 140.42. vestiũ pompa. 359.8.
Cant. ecclesia terrestris paradisus est 157.5
Cursini fœneratores eijciuntur. 171.33
Contentio inter regem & Barones. 173.35
Cant. ciues monachos spoliare conantur. 195. 40. reprimuntur leni Roberti suasione. 196.4
Cœlestinus papatu se abdicat dolo. 209.20. vaticinatur de Bonifacio 8. 209.33
Clemens 5. papa Anglos episcopos creat. 216. 26. Galliæ regem absoluit. 218. 5. primitias omnium beneficiorum in Anglia vacantiũ imperat. 218.20. literas de coronatione regis reuocat. 219. 3. duo millia marcarũ ex beneficijs Angliæ 2. Cardinalibus prouidet. 259. 8. literas idcirco regi dat. 259.20
Cant. sedis vacãtis authoritas a Priore Cant. administrata. 230.44
Cõstitutio de vno beneficio. 219.29
Concilium generale Viennæ. 221.13
Concilium generale Basileæ. 315.42
Concilium generale Constãtiæ. 312. 15. dogmata Wickleffi dãnat. 313.18
Clerici omnia regni munera administrabant. 275.21
Cardinales Anglici quot. 277.32
Carthusianorũ cœnobium extructũ. 281.29
Cantebrigien. academiæ fundator. 12.15. Oppidanorum insurrectio. 292.40. collegium corporis Christi spoliant. 293.2. scripta vniuersitatis comburunt. 293.15. edicto regis non parent. 293.24. coercẽtur a rege. 293.37. libertates omnes amittunt. 293.42. Cancellario Academiæ subijciũtur. 293.45
Courtnay educatio. 296.30. fit Cãt. Archiepiscopus. 296.39. crucem a monacho recipit. 296.47. regales nuptias celebrauit. 297.15. Synodum Cãtebrigiæ celebrat. 300. 22. laicorũ cõditionẽ de decima dirimit. 300.40. prouinciã visitat. 300.46. Exonienſis episcopus ei resistit. 301.7. mandatarius Arch. ceram mãdati edere cogitur. 301. 20. pœnam ideo subeunt. 301.27 formam iuramẽti aduocatis proponit. 301.36. supplici Exoniensi ignoscit. 301. 42. Sarisburiẽsem renitentem comprimit. 301.45. subsidium a clero papæ dono obtinet. 303.16. moritur. 303.21. quæ ædificauit. 303.22
Clericorum quorundam audacia in sacris ordinibus conferẽdis. 302 28. quidam pœnæ fustiũ ideo adiudicatus. 315.38
Cleri edictum ne sacræ Scripturæ in Anglicanam linguam vertantur. 310. 33. impietas eorum. 44.2. 56.4
Chicheley prouisione papæ fit Cãt. Archiepiscopus. 311.42. pallium recipit. 312. 5. priuilegiorum vires explorat. 312.40. Sinodũ celebrat. 313.10. quos episcopos cõsecrat. 313.15. Sinodum cõuocat. 313.40. decretum statuit de promotione gradatuorũ ad vacantia beneficia. 314.3. reuocat illud. 315.28. Hæricum 6. baptizat. 315. 46. decimam ad bellicos vsus in uitis inferioribus prelatis dat. 316. 45. Willielmi Russell dogmata damnauit. 317.2. Synodum conuocat. 317.9. literas vbiq; dat papæ mãdatum continentes. 317 14. Cardinalis creatur. 322.1. legatinam authoritatem exercere sine regis venia nõ audet. 322.24 Sinodum celebrat. 323. 26. quæ extruxit. 323. 43. procuratores curiæ habitum bacchalaureorum induere iussit. 324. 10. seueritas in D. Strange delinquẽtem. 324. 13. moritur. 324.43
Cleri elatio. 313.33. comprimitur a laicis iudicibus. 326.10. quæritur idcirco ad regem. 326.18
Clemẽs papæ quæstor petit pro papæ salute preces fieri. 329. 22. subsidium vt papa Romam deserat, postulat. 329.28. vota solùm impetrat. 329.32
Catalogus cladiũ papatu regnante. 331.34
Carolus 7. rebellat. 516.27
Carlil platæ qui dicitur in Lãhith nuper muro cinctum lateritio per Iohannem Fisher. 97
Cudendi scientia inuenta. 335.30
Cæte magnum captum. 337.5
Canonizãdo sancto necessaria. 343. 13. sumptus eiusdem in curia romana. 343.28
Coletus decanus Paulinus. 353.8. scholã Paul. extruxit. 353.19. inimicorũ calumniã Warhami beneficio vitauit. 353.24. Henrico 7. acceptus. 354.17
Campeij in Angliam aduẽtus. 358. 40. romam redit. 359.14. secundò venit. 368.8. sententiã differt ob messem. 373.18. subitò reuocatur. 374.4
Caroli 5. in Angliam aduentus. 359 35. secundus aduentus. 362.7. Gallum capit. 365. 4. relaxat. 366.11
Cromwell Wolcei mãdato cœnobia demolitus est. 372.13. regius fit consiliarius. 377. 17. vicarius regis in spiritualibus generalis. 385.44. Alesium in sinodum induxit, vt de Sacramentis dicat. 388.27. exitij origo. 390. 29. cõdemnatur. 391.22
Cranmerus quomodò ad Hæricum 8. adductus. 374.39. libellum de nuptijs regis scribit. 375. 37. legatur ad papam de hac re disputaturus. 375.42. fit pœnitentiarius Angliæ a papa. 376. 16. in Germaniæ Academijs disputat. 376.22. vsurpatam papæ potestatem regi probat. 377. 1. eligitur Cant. Archiepiscopus. 382.11. iurat inuitus papæ. 382.23. aureos ducatos. 900. pro bullis soluit. 382.32. sinodum ingressus de diuortio regis tractat. 382, 34. in D. Catherinam sententiã diuortij fert. 384.15. D. Annam Bullenam reginam sacrat. 384.24. susceptor fuit serenissimæ reginæ Elizabethæ. 384.31. primas totius Angliæ dicitur. 384. 45. Edwardum 6. in baptismate suscepit. 385.39. sinodum conuocat. 386.19. origo eius. 386.27. educatio. 386.38. progressus in doctrina. 387.3. vxorem duxit. 389 4. secundam ducit. 388.11. q̃ metu. 6. articulorum in Germaniam mittit. 390.15. Gardinerum disputãtem coram rege labefactat. 392. 3. conspiratio procerum in eum. 392.12. mittit Cantuariam quosdam machinas papistarũ inuestigare. 393.25. carceribus includere eum cõspiratur. 393.38. accersitus nocte annulum tuitorium a rege recipit. 393.44. Synedrio exclusus inter pueros sedet. 393.48. aduersarios in gratiam recipit. 395. 29. temperari legem. 6. articulorum obtinuit. 395.25. de quibus in sinodo tractauit. 396.35. Synodum conuo-

cat. 398. 21. quas petitiones ad Regem pro clero habuit. 398.26 pro D. Maria apud regem intercedit. 399.31. Doctos ab exteris accerfit. 399.42. quid ſcripſerit. 400. 11. fugere vim papiſtarum negat. 400.29. inſignium vaticiniũ. 400.41 in carceres mittitur. 401. 11. læſæ maieſtatis euincitur. 401. 27. merita in Mariam reginam. 401. 30. hæreſis damnatur. 402.4. ſiſtitur coram papa. 402. 41. retractat in ſcriptis. 403. 11. fidem in Deũ preter ſpem pontificiorũ explicat. 403. 24. martirium eius. 403.32. cor illæſum eſt corpore cõbuſto. 403. 41. epitaphiũ eius. 404. 5. quot feſcula clero conſtituit. 419.26
Caletum amittitur. 422.20

D.

DEuſdedit Cant. Arch. ſacratur. 12.44. mors. 12.46
Danorum depopulatio. 26.40. in Northumbriã irruptio. 31.15. in ſhepeiã. 35.46. Lõdinum vaſtãt. 36.40. Wintoniam. 37.10. Cantium. 37.14. Eboracum. 37.21. Northũbros fugant. 37.28. Eadmundum regem. 37.46. monaſteria diripiunt. 38.2. Gallorum monaſteria. 42.29. irruũt in Angliam. 61.37
Dracones flammei. 31.13
Dunwich ſedes tranſfertur ad Elmham. 41.20
Dunſtani natiuitas. 44.41.49.46. educatio. 50.11. Athelſtano regi ſeruiebat. 50.17. demonum frequentator. 50. 20. aula pellitur. 50. 30. ægrotat. 50.37. monachatum ſuſcipit. 50.40. Alfginæ quotidiano congreſſu vſus. 51.7. teſtamenti eius hæres fit. 51. 26. in aulã reducitur. 51. 24. pellitur 21.25. reſtituitur. 51. 29. cœnobiũ extruxit. 51.46. Abbas primò dictus. 51. 47. fratris funus peragit. 52. 4. Eadredo regi chariſſimus. 52. 19. Eadwino infeſtiſſimus. 52. 34. aula exulat. 52.36. reuocatur. 53.27. Cant. Arch. fit. 53. 30. duos ſimul epiſcopatus tenuit. 54. 12. monachiſmum euexit, ſacerdotes coniugatos expulit. 54.37. cognatos ad epiſcopatus promouit. 55. 30. prodigiũ ad ſacerdotes cõiugatos expellẽdos. 56.28. Edwardũ proceribus inuitis regem coronat. 59.34. Synodum conuocat. 59.40 prodigio cõiugium euertit. 60.4. regni exitium vaticinatur. 61.32. vaniſſimũ eius ſomniũ. 62.6, moritur. 63.3
Diplomata quondam qualia. 103. 18
Decani Pauli mira mors. 139.43
Decanus Pauli Bonifaciũ viſitatione excludit. 185.24.
Diluuium. 192.20
Delphinas Franciæ fœdus cum Duce Burgundiæ init. 295.31. frangit eumq; necat. 295.57
Deneus fit Hiberniæ Cancellarius. 346. 11. poſt Bangorenſis epiſcopus. 346.15. ſedi amiſſa prædia recuperat. 346.30. inſulam yuis etiã militibus & claſſe ſuperatam reſtituit ſedi. 346 42. fit Sariſburienſis epiſcopus. 347.2. deinde Cantuarienſis. 347.6. pallium a papa recepit. 347. iuramentum illi præſtat. 347.43. moritur. 347.16. accenſis cereis per fluuium ad Feuerſham ducitur. 348.17. funeris ſumptus. 348.22

E.

EThelberti comitas in Auguſtinũ 2.2. munificentia 2.44. mors 8.28
Eccleſia primitiua quæ. 5.4
Euchariſtiæ ceremonia qualis fuit. 5.10
Edelfridus Britannis bellum infert. 6.17
Edbaldus matrem nubit. 8. 33. tyrannus in Chriſtianos. 8.39
Edwinus ſororem Edbaldi petit cõiugem. 11.23
Eclipſis ſolis. 13.9
Eruditio ſub Theodoro floruit. 14.33
Egberti regis mors. 15. 39. frater eius cæſus. 16.7
Epheſina ſinodus. 15.47
Eccleſia Chriſti Cant. cõbuſta. 24.42
Eboraci combuſtio. 25.29
Eadmundus rex bello perijt. 37.46
Elfredus Romæ rex vnctus. 40.30
Ethelwlfus rex Romã petit. 40.37. Francorum regis filiam ducit. 40. 43. mors. 40. Wintonienſis fuit monachus & epiſcopus. 40.45. dona ad papam miſſa 41.4
Edmundi regis liberalitas in monachos. 47.24
Edgari oratio. 57.15
Edwardus rex a militibus interfectus. 61.5
Elphegus monachus. 65.20. epiſcopus Winton. 66.1. parcè vixit. 67. 12. ſit Cant. Arch. 67.43. incarceratur a Danis & interficitur. 68.7
Epiſcoporum crebræ mortes. 71.45
Edſinus ſit Cant. Arch. 72.7. ius ſuũ Siwardo delegauit. 72. 12. epiſcopatu ſe ſponte abdicat. 72.24. moritur. 72.37
Emma regina accuſatur. 73 26. ſpoliatur. 73, 32. quæritur ad epiſcopos. 73. 38. per ignitos vomeres probatur. 75 32. innocens iudicatur. 76.7. regem verberibus cædit. 76. 22. nouem maneria monaſterio. S. Swithuni dat. 76.26. flos Normanniæ dicta. 76.36
Eccleſiarũ inueſtituræ a regibus datæ. 105. 22. per papas ademptæ. 106.38. Henrico Imperatori ſolũ conceſſæ. 107.7
Elienſis epiſcopatus erectio. 110.47
Eboracen. epiſcopus legati ſimilitras reſpuit. 125. 10. pedibus conculcatur. 125.15. ad regem quæritur. 125. 22. ignominiam reportat. 125.25
Eccleſiaſtica regni iura pontificijs priora. 152.31
Edmundi educatio. 160 25. Romæ Cant. Arch. eligitur. 160. 33. ſacratur Cantuariæ rege præſente. 160.40. turbati Angliæ motus ſuo conſilio ſedãtur. 160.43. ſinodum Londini congregat. 161.7. nuptias Elenoræ prohibet. 161.18. per legatum papæ fiunt licitæ. 162.3. quos epiſcopos ſacrarit. 164.24. Richardum Roffenſem electũ reijcit. 164.30. euntem Romã Otto prohibet. 164.35. nihilominus it. 164.40. vincitur. 164. 45. monachos Cãt. excommunicat. 165. 10. quintam papæ concedit. 168. 30. priuilegium eccleſiarum vacantium a papa obtinuit. 170. 4. reſcinditur a papa. 170.5. ſponte exulat. 170. 17. febri correptus moritur. 170.26. inter ſanctos aſcribebatur. 171 4
Eccleſiarum patronatus papæ adeptus. 166.20
Edwardus primus rex Acone rediens Romam venit. 193.40. conceditur illi a papa decima. 194.3 hãc in vſus papæ legatus conuertit. 194.15. coronatur 195.13. Cãbros rebelles fugat. 199.40. decimam papæ colligere prohibetur. 200. 29. ſemeſſem omnium bonorum a clero extorquet. 209. 6. fœdus cum Romanorum rege init. 210. 11. bellum in Scotos & Gallos parat 210. 12. decimam a clero obtinet. 210.24. Scotos ſuperat. 210. 40. ſubſidium a populo datur. 210. 45. negantem clerum

rum Parlamẽto excludit. 211. 25. & protectione ſua priuat. 211. 26. accepta quinta in gratiam recipit 212. 6. in Galliam petens flebili ad populum vtitur oratione. 212. 15. libertates in magna charta baronibus concedit inuitus. 212. 16. inducias quare petentibus Gallis cõcedit. 212. 39 Scotos fugat. 213. 8. iterũ in eos parat bellum mandato papæ ſpreto. 214. 37. iuramento ſoluitur a papa. 216. 36. coniurationis reos punit. 217. 1. Winchelſey reum proditionis agit. 217. 8. de eo ad papam quæritur. 217. 36. monachos 80. e clauſtris precipitauit. 217. 47. Winton. epiſcopum proſcripſit. 218. 10. moritur. 218. 24

Edwardus ſecundus coronatur a Winton. epiſcopo. 218. 27. Winchelſee ab exilio reuocat. 218. 33. capellanos ſuos tuetur. 219. 44. Petrum de Gauerſton relegatum reuocat. 221. 9. Scotos fugat. 226. 35 papa cõcedente decimam obtinet. 226. 38. Barones rebelles comprimit. 227. 19. Hereſordenſem epiſcopum proditionis reum agit. 227. 26. Liberatur a coepiſcopis. 227. 43. bonis omnibus ſpoliat. 228. 9. eccleſiæ vetera priuilegia reſtituit. 229. 12. Reginam proſcribit. 229. 29. a papalibus collectoribus pecunias mutuat. 229 37. profugit in Walliam 229. 46

Edwardus 3. rex coronatur. 229. 47. Winton. epiſcopo téporalia detraxit. 237. 20. reſtituit. 237. 24. expeditio in terram ſanctã a Gallo impedita. 237. 34. fœdus cum Imperatore init. 237. 45. Galliã vt ius hæreditarium petit. 238. 9. fœdus cum Imperatore reuocat. 238. 32. ad Cant. Arch. pro pecunijs mittit. 238. 46. Imperator fidem fregit. 239. 7. Angliam ingreditur. 239. 28. epiſcopos 2. turri includit. 239. 34. nuncium ad Stratford mittit. 239. 37. ad Londinẽſem epiſcopum de injuria ſibi a Stratford illata ſcribit. 240. 30. Priori Cant. de ea re ſcribit. 241. 16. excuſat ſe Arch. 245. 7. in eum reſcribit. 245. 43. Archiepiſcopũ in ius vocat. 256. 38. parliamẽto ingreſſum prohibet. 257. 9. poſtea charum habet eum. 257. 36. triennalem decimã a clero obtinet. 257. 45. magnanimitas eius. 258. 32. ſecretarium ſuum ad epiſcopatũ Dunelmen. promouet. 258. 46. papæ prouiſores abigit. 259. 15. Literas a papa de expulſis Cardinalibus recipit. 259. 20. reſcribit papæ. 260. 46. Caletum vincit. 265. 5. exercitus totus ab vniuerſali peſte liber. 265. 8. Galliam depopulatur. 265. 12. Scotos ad deditionem cõegit. 265. 19. cenſuras papales ferentes proſcribit. 273. 10. legatos ad papam de lite componenda mittit. 273. 18. ſtatuta de præmunire edidit. 273. 26. Dunelmẽſem epiſcopatum confert. 273. 42. donũ prebendæ vendicat. 273. 46. parliamẽtum Londini tenet. 281. 35 clericos officijs regni amouet. 281 43. papæ prouiſiones adimit. 282. 40. egrotat. 284. 25. clericos officijs reſtituit. 284. 40. moritur. 288. 8

Edwardus filius Petronem regno reſtituit. 275. 44. moritur. 284. 24

Eugenius papa auream roſam Henrico 6. mittit. 228. 21. omniũ prouentuum decimas a clero exigit. 328. 31. non obtinet. 328. 34. prouiſione epiſcopos ſtatuit. 328. 37. conſilium Ferrariã tranſtulit. 323 13. Elienſem epiſcopatum vacante epiſcopo alteri cõcedit. 325. 21

Eccleſiaſticam iurisdictionem graduatus admĩiſtrabit. 323. 1

Edwardus 4. coronatur. 335. 18. parliamẽtum tenet. 335. 45. ſubſidium a clero obtinet. 336. 3. eccleſiæ libertates reſtituit. 336. 5. filiam D. de Reuers nubit. 336. 32 peregrinatur ad Thomę Delubrũ Cant. 336. 36. peregrinationem a ſuſcipit. 338. 43. ſororem Burgũdiæ duci nuptum locat. 336. 41. conſilio excludit Arch. Cant. 337 29. fugit ad Burgundiæ Ducem. 337. 31. inimicos fugat. 337. 32. moritur. 338. 30

Eborac. Archiep. ſocale pro cruce geſtãda offert. 337. 10. nauem comitis Warwic. ſacrat. 337. 14. in qua Caletum vehuntur. 337. 18. nuptias ſibi celebrat. 337. 20

Elizabethæ ſereniſſimæ reginæ natiuitas. 384. 27. captiuitas. 420. 20. ad regnum euehitur. 423. 40

Edwardi 6. natiuitas. 385. 50. coronatur. 398. 5. alter Ioſias dictus 398. 12. tutelæ Edwardi Seimeri committitur. 398. 15. parliamentum tenet. 398. 20. Crãmero negat petitionem pro D. Maria. 399. 33. moritur. 400. 21

F.

FAmes in Britannia. 15. 33. 31 14
Fulmen terribile. 25. 31
Feuersham monachi regis mandato reſiſtunt. 144. 14. vincunt. 144. 29
Franciſcani Angliam ingreſſi. 153. 31
Fretlericus Imp. Angliæ regẽ conſulit de exuendo papali iugo. 167. 32
Frumenti modius. 5. denarijs emptus. 206. 15
Fratres prædicatores capitulũ Londini celebrant. 225. 42
Fumi vectigal papæ ſolum in Anglia reliquum. 347. 29
Fox. Winton. epiſcopus litigat cum Cant. 355. 19. ad papam quæritur. 355. 28. edictũ papæ in Warhamum Wil. Paullet exequendum committit. 355. 45. ex aula ad diocæſim recedit. 357. 8. Wolceum regi commendat. 357. 12. moritur. 364. 18. teſtamenti legata Wolceus auadit. 364. 21

G.

GRegorij dona ad Auguſtinum. 2. 30
Græcorum imperij tranſlatio. 33. 46
Græci Romanam eccleſiã deſerunt. 34. 1
Godwinus in exilium actus. 73. 33. reducitur. 76. 36. oſſa ſtrangulatur. 77. 17
Gulielmus Normanniæ Dux bellũ Angliæ infert. 88. 33. Haraldum vincit. 88. 35. Angliam ſubiugat præter Cantium. 89. 9. ſtigandũ in Normanniã ducit. 90. 35. multa eccleſiæ vtilia conſtituit. 96. 47
Gulielmus fit Cant. Arch. 114. 8. & papæ legatus. 114. 9. Roffenſem dedit epiſcopatum. 114. 23. ſinodum Londini celebrat. 114. 27. Gulielmum regem coronat. 114. 44. manibus hoſtia excidebat in miſſa. 115. 13. moritur. 115. 21
Gulielmus Eboracenſis veneno ſe necat. 118. 7
Godefredus regis nothus electus Lincoln. Epiſcopus. 124. 46 Romæ ſine ordinibus ſuſceptis confirmatur. 125. 2. fit Eboracenſis Archiepiſcopus. 131. 30. de cruce geſtanda contendit. 137. 30 vincitur. 137. 40. quæritur de Huberto ad regẽ, ſed fruſtra. 138. 27
Guardiæ primo regi conceſſæ ſunt. 153. 21
Gregorij papæ Angliam turbãtoris

mors. 173. 1. consanguinei eius patibulis suspensi. 173.2
Grauamina papalia regnō Angliæ illata. 179.21
Galli mutuare teruncium papæ negabant. 184.20
Gregorius 10. consilium Lugduni indicit. 194.9. decimā septennij petit. 194.28. recusantē Lincoln. decanum priuat dignitatibus. 194.47
Gulielmi Londin. decani subita mors. 209.10
Gardinerus trāsferendis Biblijs resistit. 385. 8. libellum ædidit de vera obedientia. 386.5. Cranmerum ad disputationem corā rege prouocat. 391.43. Inuidia eius in Cranmerum. 392.6. Reginam Catharinā hæresis postulat. 397. 32. carceribus mancipatur. 397. 34. testamento regis excluditur. 397.46. callidum consiliū de retinendis papæ ceremonijs. 399. 15. librum in Cranmeri sententiā ædidit. 400.15. Mariam reginam coronat. 401.6. Cardinalitiū honorem a papa petit. 402.19. corpore fœtens moritur. 402.30

H.

HOnorius Cāt. Arch. electus. 12. 5. sacratus. 12.6. Felicē creat episcopum. 12.13. mors. 12.31
Honorij Rom. pontificis concessio. 12.9
Helwaldus & Hebaldus martyres. 20.31
Hospitale Thomæ combustū Romæ 34.45
Henricus papam & episcopos carceribus includit. 107.3
Henrici 1. regis laus. 112.26
Henrici Winton. in Theobaldum fraus. 116.33
Hugocio Papæ legatus in Angliam venit. 125.3. clerum Angliæ conuocat. 125.7. pugna inter primates fit. 125.11. quā componit muneribus placatus. 125.37. Cantuariæ se occultat. 125.40. clam fugit. 125.42
Hugo Dunelmensis episcopus. 1000 marcas regi dat, vt voto liberetur. 132.14. Romanæ sedi infinitū dat eam ob causam. 132.14
Huberti educatio. 134.41. rege captiuo legatur in Angliam. 135. 9. fit Cant. Archiepiscopus. 135.25. pecuniam pro regis redemptione soluit. 135.40. Cancellarius & summus Angliæ Iusticiarius fit. 135.45. leguleium factiosum capite punit. 136.43. Iohannem comitem excommunicat. 137. 5. regem Wintoniæ coronat. 138. 18. Abbatem Torney dignitate priuat. 138.30. appellantē ad papam vinculis tenet. 138.33. Cambros fugat. 138. 37. ciuili authoritate se abdicat. 139.3. cupit rursum sed non prēualet. 139.11. quę statuta procurauit. 141. 41. quæ extruxit. 141.46. splendor familiæ quantus. 142.9. de Hackingtonēsi ecclesia cū monachis agit. 142. 22. illi ad papam quæruntur. 142. 35. ecclesia Lamethæ inchoata diruitur. 143.1. manerium Lamethæ sedi confirmauit. 143. 25. quos episcopos sacrauit. 143.30. Iohannem coronat. 143. 34. reginam sacrauit. 143.43. regis irā subit. 144.3. in gratiā redit. 144. 11. moritur. 144.33. testamentum condit. 144.36. hæreditatem eius inuasit rex. 144.38
Henricus 3. rex clam solutus iuramento a papa. 173.42. quæritur ad papam de nuptijs eius. 174. 32. Northwalliæ princeps in eum rebellis fit. 174. 40. negat papæ ingressum in Angliam. 176. 22. is Lugdunensi concilio interesse regem iubet. 176. 30. magnates in papam incitat. 176.39. Legatos ad Concilium mittit. 178. abnegat vllum papæ censum præstare. 178. 32. prohibet ingressum vllum legatis papæ. 179.5. parlamētum Londini conuocat. 179. 10. papam execratur. 181.10. petētem aliquid papæ nomine proscribit. 181.29. vetat ne quicq̄ soluatur ei. 181. 40. a papa appellat ad præsentiam Iesu Christi. 183. 32. Londini tenet parlamētum. 183. 34. literas ad papam dat. 183. 35. is regem leniter demulsit. 183. 40. regnum papæ dat pignori pro pecunia mutuata. 188.9. ea soluta est. 183.23. ciuile bellum cum Baronibus habuit. 189.35. id per legatos papæ sopitum 190.9. omnes ecclesiæ controuersias componit. 190.29. Westmonaster. ecclesiam fabricauit. 192.29. moritur. 192.34
Henricus Imp. 3. coronas accepit. 221. 31. veneno extinctus est. 221.34
Hugonotorum origo. 294.2.7
Hans Holby pictor acuratissimus. 352.41
Helenæ thesaurus Romæ repertus. 306.29
Henricus 4. Lancastriæ dux coronatur. 307.12. prouisiones papales tollere promittit. 307.39. Britanniæ ducis viduam nubit. 307.36. proceres rebelles cōprimit. 307. 41. parlamentum Londini tenet. 307. 42. decimam a clero obtinet. 307. 47. deinde aliam. 308. 5. moritur. 309.45
Henricus 5. coronatur. 309. 46. decimam a clero habet. 315. pro qua illis priuilegia concessit. 315. 15. decretū de promotione graduatorum ad beneficia cōfirmauit. 315. 30. pecuniam papæ sequestratam obtinet. 312.38. & 2. decimas. 312.43. victoriā a Gallis gloriosissimam reportat. 313.1 decimas duas habet. 313. 10. 2. decimas obtinet. 313. 45. moritur. 316.8. vbi iusta pro eo peracta sunt. 316. 16. quem Galliæ rex luget. 316.18
Henricus 6. a quibus educatus. 316. 24. decimam & mediam a clero habet. 317. 12. mediam decimam a clero ægrè obtinet. 322. 45. promittit clero legum mitigationem. 323. 31. duo literarum collegia extruxit. 325. 31. petitionem cleri obtenta decima in aliud tēpus reiecit. 325. 45. auream rosam ab Eugenio Papa recipit. 328. 22. pedes ad Thomæ delubrum sæpe iuit. 328.46
Henricus 7. coronatur. 339. 14. parliamentum tenet. 339. 16. decimam a clero habet. 339. 18. nuptiæ eius papæ bullis confirmantur. 340. 45. decimam a clero obtinet. 341. 13. rebelles fugat & duces capit. 341. 25. ad asyla fugientes supplicijs afficit. 341. 40. subsidium ad bellum in Gallos a clero habet. 342. 7. petit a papa Henricum 6. canonizari. 343. 7. sumptuum magnitudine negocio supersedit. 343. 35. indignis modis papam rogat corporis sepulturam transferri. 343. 45. motus a Petro Varbecho incœptos sedat. 345. 44. nuptias inter filiū & Hispaniarum regis filiam conciliat. 354. 25. moritur. 354. 40
Henricus 8. nubit Arturi vxori. 355. 13. idcirco dispensatur ei a papa. 355. 9. Cantebrigiæ institutus. 357. 40. agit cum Carolo de pace firmāda in orbe Christiano. 360. 2. omnē rei procurationē Wolceo

ceo committit 360.8. librum de indulgentijs papæ contra Lutherum ædidit. 361 17. fidei defensoris titulo a papa donatur. 361. 19. rosam auream a papa recipit. 362.31. Gallum aggreditur. 364. 42. fœdere cũ papa & Gallo iungi respuit. 366.18. animo alienior in Wolceum est. 367.32. oratio eius ad populum de repudiada vxore. 368.15. negotium rei legatis papæ committit. 370 18. petit a papa sententiã ferri. 372 47. ad messis finem defertur. 373 17. Wolceũ aula eijcit. 374.9. Crãmeri iudiciũ de repudio querit. 375. 30. legat eũ cũ alijs ad papã 375. 42. de papæ vsurpata potestate eum consulit. 376.44. parliamentum conuocat. 377. 30. q̃ clementiam Wolceo reo ostendit 378 19. supremũ caput a clero agnoscitur. 380.7. Tho. Audeley Cancellarium designat. 382. 3. fœdus cum Gallorũ rege Caleti init. 383.24. colloquiũ inter eos de papa extirpando. 383.29. ducit D. Annam Bullenam. 384. 23. quas leges in parliamento tulit. 385.19. Cœnobia diruit. 389. 10. Cranmerum mæstum de lege 6. articulorum consolatur. 390. 9. procerum coniurationem in eum narrat. 392.30. dat ei anulum tuitorium. 394.23. male tractari eum a proceribus frendet. 395.12. necessitudinem cum pontificijs dissuit. 395.44. D. Latimeri viduam ducit. 397.16. Scotos & Gallos vincit. 397.23 moritur. 397.42

I.

IVstus Roffensis exulat. 10. 29. fit Cant. Arch. 11.16. mors. 11.42
Ignorantia cæca populi. 22.7
Ioannes Erigena claruit. 41. 47. quos libros transtulit. 42.2. graphijs perforatus. 42.6. epitaphiũ eius. 42 10
Iohannes papa 13. pugione necatus. 54 43
Iohannis Papæ epistola ne clerici Winton. sedi præsint. 66.14
Iohannes Gray electo alio fit Cant. Arch. 145. 21. intronizatur. 145. 26. causa eius tractatur Romæ & cassatur. 146.13
Iohannes Florentinus in Angliam legatur. 147.21. grandem congerit pecuniam. 147.24. concilium cleri conuocat. 147.26. repente discedit. 147.28
Iohãnes rex monachos ob fraudem eijcit. 147. 8. papæ minatorias scribit literas. 147. 11. a papa regnum excommunicatur. 148.10. suspectos sibi rex mulctat. 148. 24. sacerdotis interfectorem absoluit. 148. nemo papæ præceptum exequi in ipsum audet 148. 43. Norwicensem Archidiaconũ carceribus detinet 149 2. omnes inimicos prostrat. 149 10. excõmunicatur a papa. 149. 22. abdicationem a regno Gallorum regi committit. 149. 29. exercitum in Galliam ducit. 139. 43. papæ regnum resignat & recipit. 150. 12. Barones rebelles excommunicãtur. 150. 39. papæ fit coniunctissimus. 151. 16. veneno interficitur. 151. 35
Itali beneficiati spoliantur. 158. 42. fugiunt ex Anglia. 159. 6
Iudeorum nequitia punitur Norduici. 170. 21
Innocẽtius papa Anglicani thesauri helluo. 189. 18
Iohannes Oxon: pro Episcopatu Winton. 12. marcarum millia papæ dat. 190. 1
Iohannes Peckam sacratur Romæ Cant. Arch. 197. 4. educatio eius 197. 11. in consecratione petit ab Episcopis munera quædã. 197. 29 creaturam papæ se agnoscit. 197. 36. creatori 4. marcarum millia inuitus soluit. 197. 37, marcas 5000. de Roberti Kilwarby intestati bonis petit. 198. 21. conciliũ Lamethæ celebrat. 198. 32. Eboracensis fastũ de cruce gestanda comprimit. 198. 40. prouinciam suam visitat. 199. 6. Cambriam tumultus sedare ingreditur. 199. 11. merita eius in Cambros. 199. 29. priuilegia vetera Ecclesiæ petit a rege. 200. 17. prouinciã seuerius visitat. 200. 23. literis papæ de decima per regem collecta respõdet. 200. 42. In Iudæos seuerus est. 302. 37. Winton. & Lichfelden. electos reijcit. 202. 45. clerico vnum tantum beneficium permisit. 203. 8. Lichfeldensem peregrinũ in Episcopatu residere coegit. 203. 17. quos sumptus in manerijs expenderit. 203. 26. causam Eborac. Arch. per tuitoriam appellationem audiuit. 203. 28. adulteria seuerè punit. 203. 38. ius suum tenaciter defendit. 204. 13. Oxoniensem Academiam visitat. 204. 25. suffraganeos reluctantes cõprimit. 205. 11. Londinẽsis minas repellit. 205. 21. clerum Rhedingi conuocat. 205. 31. cognitionem patronatus ecclesiarũ ad se traducere nititur. 205. 35. Episcopum concubinarium ad papam accusat. 205. 41. testamẽtum condit. 206. 26. quãtæ diuitiæ eius. 205. 31. moritur. 207. 8
Iohãnes 22. papa. coronatur. 226. 1. equo insidentẽ ducit Galliæ Rex. 226. 2. primitias beneficiorum in Anglia triennio vacantium exigit. 226. 7. legatos ad ciuiles motus cõponendos mittit. 226. 10 re infecta locupletes redeunt. 226. 19. decretalium 7. librum ædidit. 226. 31. concedit regi decimam de subditis. 226. 38. Episcopatũ Winton. inuito rege confert. 226. 40. prouisionis titulo 2. Episcopatus dedit. 232. 40. literas ad Mepham de prouisione mittit. 233. 26. regi fructus beneficiorum vacantiũ dat. 234. 30
Inopia magnæ æris. 263. 37
Iubileus ad 25. annum lucri causa deducitur. 264. 28. corporibus exitium adfert. 264. 39
Islip prouisionis titulo fit Cantua. Arch. 267. 31. Londini consecratur. 267. 34. secretò inthronizatur. 267. 41. diocæsim suam visitat. 267. 43. Lincolniensem episcopum comprimit. 268. 20. quæ ædificauit. 268. 36, subsidium a clero sibi obtinet. 268. 41. libertatis ecclesiasticæ oppressiones tolli procurauit. 269. 2. litem de cruce gestanda cum Eboracensi habet. 269. 15. quæ componitur. 269. 17. postea adimpletur. 270. 6. causam de prædijs Assaphensis sedis in Walliæ principem obtinet. 273. 40. nobilem votariã nubentem punit. 274. 10. Oxonij collegiũ condit. 274. 13. ceruos sedi debitos vendit. 274. 16. ex casu paralisim cõtrahens moritur. 274. 22. testamentum eius. 274. 24
Innocentius papa episcopis 7. mortuis 7 surrogat. 273. 34
Iurisperiti Angli Romæ potentes. 281. 8
Iohannes Ball seditiosæ opiniones. 289. 24. in campis docuit. 289. 33. carceribus includitur 289. 35. a seditiosis liberatur. 289. 45. concionatur plebi de æqualitate

inducenda. 239. 47. fit Archiepiſcopus eorum. 290.15. capitur. 282.34
Ioannis Straw cum ſuis inſurrectio 289. 40. regem ad ſe venire iubet. 290.21. Sauoiam incendunt. 290. 34. & iuriſperitorũ domos. 290. 45. furantem aliquid comburunt. 290.43. poſtulata omnia impetrant. 290.11. fugantur. 292. 6. coniurationem redintegrant. 292.9. capite damnatus coniurationem fatetur. 292.21
Iohannes Triuet Iuſticiar. lapſu interiora rupit. 300.31
Iohannes papa 23. electionem Monachorum caſſat. 311.37. Epiſcopatus in Anglia pro placito confert. 312. 9. Imperatore cogente abdicationẽ ſimulat. 312.26. fugiẽté perſequitur Imperator. 312. 30. captum in Venatorio veſtitu in concilium adducit. 312.31. carceribus mãcipatus ſpoliatur bonis. 312.34
Iohannes Hus combuſtus. 313.18
Imperator Papæ equum freno ducit. 313.34
Iohannes Dwarf renunciat dogmatibus Wickliffi. 314.14
Innocentius papa bullas excom. in rebelles mittit. 342.18. pecunias piſcandi indulgentia. 342.25
Inueſtiturarum ſumma papæ ſingulis annis ſoluta. 381.20
Iulius 3. annum Iubilæum pro reditu Angliæ ad papiſmum cœlebrat. 416.40. moritur. 416.43

K.

KEnulphi coronatio. 27.11 epiſtola ad Leonem papam. 27.37
Kenelmi pueri nex. 34.29
Katherinæ hoſpitiũ extruitur. 171.9
Kemp eligitur a monachis Cantua. Arch. 330.14. bullis 6. a papa cõſtituitur. 330.19. ad prælatiorem Cardinalatum promouetur. 330. 37. inthronizationis ſolemnitas. 330.43. educatio eius. 331.8. ſinodum celebrat data regi decima. 331.24. moritur. 333.30. funeris eleemoſina. 333. 36. benignitas in cognatos. 333.40
Katherina regina Henricum 6. parit. 315.44. ad regem in Normãniam it. 316.7

L.

LAurentius Cant: Archiepiſcopus. 8.3 ſomnium. 8.46. legatos Scotis mittit. 8.18. mors. 99. præsbiter fuit. 9.14
Libido fœda omniũ ordinũ. 21.38
Lambarti ad papam appellatio. 25. 23. fit Cantua. Arch. 26.2. mors. 26.27
Londini combuſtio. 25. 29. 33. 39. 114. 46. Londinum a Noruegiẽſibus combuſtum. 61.43
Lichfeldenſis ſedes fit metropolis. 26.7
Leonis papæ ad Kenulfum literæ. 29.30
Lupi oratio de malis Angliæ. 63.12
Lindiffarnẽſis ſedes Dunelmũ trãſlata. 65.10
Liuingus fit Cant. Arch. 68.19. in exilium fugit. 69. 6. redit. 69.8. Edmundum coronat. 69.10. Cantum etiam. 69.14. moritur. 69.18
Lanfranci educatio. 93. 2. ad Cantuarienſem eccleſiam electio celebris. 93.19. Thomam Eboracenſem electum reijcit. 93. 35. poſt profeſſam ſubiectionem recipit. 94.7. Romam proficiſcitur. 94.19. litem habent de primatu coram Papa. 94.24. quam Rex compoſuit. 94.42. Sinodũ Wintoniæ tenet. 96.19. aliam Lõdini. 96. 24. Wulſtanum epiſcopatu pellere nititur. 96.31. regnum abſente rege adminiſtrat. 96.37. prædia ſedis recuperauit. 97.4. immunitatibus auxit. 97.7. quos libros ædidit. 97.39. lenitas eius. 97.46. quos epiſcopos ſacrarit. 98.33. monachorum Cant. inſolentiam repreſsit. 98.3. Willielmum regem coronat. 99.7. monachos Auguſtinenſes comprimit. 99.14. in exilium actus eſt. 100.21. redit & moritur. 100.24.
Legatus papæ nullus in Anglia admittitur. 113.30
Longoberdus leguleius ciues Londinenſes ad ſeditionem commouit. 136.8. ciuem trucidauit. 136. 14. in arcuatum templum fugit. 136.17. flãmis expellitur. 136.18 capitur & viuus euiſceratur. 136. 20. cultus fuit vt Martyr. 136.25
Ludouicus Gallus motus in Anglia excitat. 151. 40. fruſtratus redit. 151.1
Lugdunenſes Canonici reſiſtunt papæ. 177.9
Lincoln. Epiſcopus præſtare pecunias papæ negat. 184.6
Lex de manu mortua. 200.6. de appellationibus ad Romã. 385.1. de 6. articulis. 389.45
Lincolnienſis iuri Oxonienſis Academia ſubiacet. 204.20
Lollardorum origo. 294.2.15
Litis inter Priorem de Lewes & Winton. Epiſc. cõpoſitio. 222.11
Lodouicus Imp. fœdifragus. 239.7
Lodouicus Dunelm. Epiſcopus fit. 262. papæ infinitam ſoluit pecuniam. 263. 2. legere non potuit. 263.12
Lex de vagantibus. 264.30
Langhã prouiſionis titulo fit Cant. Arch. 274.40. Cãtuariæ inthronizatur. 275.2. homagium a quibuſdam Baronibus recipit. 275.5 inquirit quot beneficia clerici teneant. 275.15. prouinciam viſitat. 276.1. de decimis conſtituit. 276.4. litem de rectoria pagham habet. 276.8. clericis electis Monachos inducit. 276.16. Cardinalis creatur. 276.19. Archiepiſcopatu cedit. 276. 23. Auinione moritur. 276.27. oſſa Weſtmonaſterium deducta ſunt. 276.28 quam gratus fuit aduentus in Cantium. 276.33. liberalitas in Weſtmonaſt. Cœnobiũ. 276.35 cui omnia legauit. 276. 45. epitaphium eius. 277.14
Lancaſtriæ Dux Ioh. Gaunt ægroto rege regnum regit. 284.24. fœminis adimere ius ſucceſſionis nititur. 284.27. Marciæ comité infeſtat. 284.30. regis gratia excidit. 284.34. clero inuiſus. 284 32. Wickamum infeſtat. 286.30 ſuppoſititius putatur partus. 286.45
Lincol. Epiſcopus papæ tranſlationẽ ſpernit. 306.10
Laici Iudices clerum comprimunt. 326.10
Legatus papæ Romam Babiloniam dicit. 329.26
Legatus nullus in Angliam veniet, niſi rege petente. 322.14
Lancaſtren. & Eboracen. familiæ vnio. 338.9
Lutherus contra papæ indulgentias prædicat. 358.27
Latimero conuitiatur in Synodo Gardinerus. 381.32

M.

MAhumeti religionis origo. 7. 42. a porcis dilaniatur. 10.45
Mellitus redit ab exilio. 9.9. ſacratur epiſcopus. 9 33. orientales ſaxones conuertit. 9.42. exulat 10.12. ſacratur Cant. Arch. 10.36 laus illius. 10 41. podagra moritur. 10.44

Mortalitas in Britannia. 15.31
Mollo cur necatus. 17.21
Monachi verſicoloribus induti. 32.46
Monachorũ Turonenſium laſciuia 34.34
Moguntiæ pontis flagratio .34.41
Methodius Illiricus ſacras literas tranſtulit. 42.16. patria pellitur. 42.23
Monaſteria vaſtantur. 62.30
Monachatus cum ſacerdotibus permiſtus .70.34
Mortuorum vigiliæ initium .77.4
Miſſales libri exorciſationis pleni. 85.10
Monachus epiſcopatum non ſuſcipiet. 112.35
Monachi in omnes prævalent. 144.30. e regno omnes euolãt. 148.19
Minores fratres legantur a papa in Angliam. 147.30 pauperrimi omnia poſſidebant. 147.41
Magna charta incepit. 153.16
Martinus legatus papæ cum magna authoritate in Angliam mittitur 173.45. clerum miſerè tractauit. 174.3. ob expilationem Mattinus dictus. 175.10. pecunias poſtulatas negat clerus. 175.25. curſorem papalem liberat 176.47. iubetur exire Anglia. 177.18. petit ſupplex ne lædatur. 177.29. papæ refert oĩa. 177.42. is excanduit. 177.43
Marinus piſcatũ pecunias a papa venit. 184.15
Martini papæ literæ impudentiſsimæ. 200.47
Monialium licentia vagandi coercita. 214.46
Monialium piſcina paruulorũ corporibus plena. 221.39
Monachi & fratres contemnuntur. 223.36
Mepham Cant. Arch. electus. 231.23. Auinione a papa ſacratus. 231.34. procuratorem fructus Ludgunenſes percipiendi conſtituit. 231.38. Philippam reginam coronat. 232.18. concilium prouinciale tenet. 232.19. monachos de prædijs laceſſit. 234.37. in cauſa ſuccumbit. 234.43. prouinciam viſitat. 235.3. ab Exon. epiſcopo repellitur. 235.15. moritur. 235.22. ſex ſuffraganeos e ſua patria habuit. 235.23
Monachorum mortalitas. 263.45. eradicatio eorum. 389.31
Martinus papa plurimum honoris Angliæ clericis in ſolemnijs defert. 313.28. prouiſionis iura exercet. 313.37. epiſcopatus 13 annis. 2. contulit. in Cant. prouincia. 314.28. literæ indulgentiarum eius. 317.37
Moortoni educatio. 339.34. Edwardi 4. conſilijs adhibetur. 339.45. fit Elien. epiſcopus. 340.2. proditionis inſimulatur. 340.8. ducis Buckingamiæ cuſtodiæ traditur. 340.11. elapſus fugit in Flandriam 340.25. exitium Richardo tyrãno molitur. 340.26. reuerſus fit regni Cancellarius. 340.34. fit Cant. Archiepiſcopus. 340.36. vexillũ recipit. 340. ſinodum cælebrat. 341.9. ſubſidia. 2. a prouincia ſua obtinet. 342.11. in exequenda papæ bulla diligentia. 342.34. ideo a papa remuneratur. 342.36. q̃ indulgentiam Roffenſi ponti conferẽtibus dedit. 342.39. quas diocæſes viſitauit. 342.45. cardinalis creatur. 343.4. cum Londinenſi epiſcopo de iuriſdictione contẽdit. 343.46. ſuperior fit. 344.14. Anſelmum canonizandum procurat. 344.35. moritur. 344.38. laus eius. 344.44. teſtamenti legata. 345.6
Moorus Cancellariæ munere ſe abdicat. 382.2
D. Maria pontificijs adhæret. 399.20 regina fit. 400.23. coronatur. 400.6. Philippo Hiſpaniarum nubit. 401.42. primitias clero condonat. 418.22. pacem cum Gallis violat. 421.2. laborat ex intercute 422.34. moritur. 423.5

N.

Northumbriæ turbæ 12.28
Nicœna ſinodus 15.46
Nothelini tranſlatio ad Cãt. ſedem 21.17. mors. 21.25.
Nix magna. 25.25. 127.14
Nauium ſubuerſio. 33.41
Nubes ſanguinea. 60.47
Nũmus vniformis in Anglia percutitur. 127.13
Norwicenſis eccleſia combuſta a ciuibus. 191.28
Norwici mortalitas. 294.45
Newgate porta extructa. 324.39
Nichol. Papa. 4. Imperator in Turcas. 397.38. decimas a clero totius orbis Chriſtiani petit. 337.40. in Anglia eluditur 337.44

O.

Odonis origo. 45.43. ſubdiaconus Euangelium prædicauit. 46.6. Monachalem habitum ſuſcepit. 46.31. Eadredum coronauit. 47.27. Edwini concubinam candenti ferro in facie notauit. 47.40. item cum clero de pane Euchariſtico exercuit. 48.1. ſynodum conuocauit. 48.24. Epiſtola eius ad ſuffraganeos. 48.30 Oſwaldũ nepotem creauit Epiſcopum. 49.10. mors eius. 49.20
Ordaleum quid. 78.4. quomodo in populum deductum. 78.7. multiplex eſt. 79.5. legibus ſancitum fuit. 79.15
Ottonis legati papæ peticio. 153.34 mira arte luditur. 154.16. inanis Romam redit. 155.5. Angliam expilat. 161.40. munera reſpuit. 162.43. ſynodum Londini indicit. 163.1. lité Archiepiſcoporũ de ſede dirimit. 163.17. incæptum de amouendis nobilibus a beneficijs proſequi nõ audet. 163.44. ſtatuta eius reſciſſa. 164.4 per papam confirmantur. 164.7 domum reuocatus reditũ aſtutè differt. 164.17. Edmundo prohibet ne Romam eat. 164.35. Monachos in Edmundum animat. 165.11. ſynodum Londini conuocat. 165.24. voto pecuniario fruſtratur. 165.30. in Scotiã ingreſſu prohibetur. 165.36. ſub conditionibus intrat. 165.42. quas violauit. 165.47. Fredericũ Londini excõmunicat. 166.3. petenti nummos denegatur. 166.47. Monachos expilat. 167.5. ſuadetur a rege Romam repetere. 167.44 alias technas comperendi nũmos ſcrutatur. 168.2. quintam bonorũ petit. 168.23. Oxonij a ſcholaribus obſidetur. 163.32. quos ſeuerè caſtigat. 169.38. Ciceſtercienſes inuadit 170.31. Romam properat. 170.40. a prædonibus mare ſpoliatur. 170.47
Ouium lues. 195.14
Octobonus legatus papæ 1. ſinodos cleri tenet. 190.11
Oxonienſis Academiæ prouidentia confirmata. 191.31. in eam oppidani armis irruunt. 270.9. idcirco excommunicantur. 270.11. & ſubduntur Academiæ. 270.22. a iuriſdictione Lincolnienſis epiſcopi eximuntur. 283.4. papæ priuilegia reſpuunt. 304.6

P.

Paulinæ eccleſiæ extructio. 9.44
Paulinus Eborac. Arch. fit. 11.21.

Northumbros conuertit. 11.38
Peſtis inter monachos. 35. 15 deſolatio.40.1. renouatio.40.22. deiectio. 40.27
Præsbiteri monachis ſuccedunt. 40.16
Plegmundi ſacratio. 42 37. Alfredi regis præceptor. 42. 40. Edwardũ coronauit.42.45. vno die epiſcopos 7 .ſacrauit.42 46.finodũ conuocat. 43.11. epiſcopales ſedes erigi procurauit. 43.18. offenſum papam muneribus placat.43. 43. mors . 44.30
Purgatio elementaris duplex. 78.24 purgatio euchariſtica. 81.20. per ferrum. 82.20. per aquam feruentem. 82.41 per aquam gelidam. 83.13.abrogantur 84.21
Prælati inferiores negant papæ ſubſidium. 168.42
Papiſtæ Scripturas ſuis decantationibus adhibent. 85.19
Papatus ſummum faſtigium. 119.28
Philippus Rhotomagũ obſidet.137 16 repulſam patitur. 137.20
Papa peccat & errat . 41 . 27 . quot paucis annis fuere . 41. 29. tyrannus. 42.27. regnũ interdicto ſupponit.148.11 regem nemo excõmunicare audet. 148. 44. pecuniæ ſititor inſatiabilis.150.33.cõcilium Romæ conuocat . 151 . 18. Angliæ clerum grandi pecunia emungit. 151.23. Laudat Cant.eccleſiam mirè.157. 5. ſpiraculũ vitæ inſpirat.157.10. fraus pecunias colligendi. 162.10. omnes nũmis voto ſoluit . 162 . 29 . ſanctitatis prætextu lucro inhiat.162. 42.alia fraus corradẽdi nummos.167. 21 . clero nũmos clandeſtino extorquet.168. 34.marcarum 100. redditũ annuũ petit.171. 40. fruſtratur voto.172.8.legati eius expilata Anglia capiuntur ab Imperatore.172.24 .cupit Angliam inuiſore . 176 . 10 . in Lugdunenſi concilio conclaue eius combuſtum.177.2.omnis Anglia literis vrget eum de rapina.180.5. non reſpondet.180.31 .mittit minores fratres prædatum. 180. 39. nouas fraudes inueniendi pecunias excogitat. 182. 5 . ad omnes cathedrales Angliæ eccleſias pro pecuniis mittit.188.10.negatur.188 26. alias adhuc technas inuenit. 188. 44 .a nobilibus Angliæ petit pecunias mutuas.189. 11. negatur. 189. 14. doli eius in Anglia putidi.329 32. papæ poteſtas verbalis tantum.214.15 . verſus faceti de papa.238.24.donum eius Ludouico. 258.38. ſi quis afinum epiſcopum peteret, concedet . 259. 2.latinè vix legentem epiſcopum creat. 262. 40. clauſula,non obſtante,dirimit omnia.270.3.crudelitas in mortuos . 273.6. ſtatutum in ſuas prouiſiones diſrimere nititur fruſtra.302.40.prouiſionis ius exercet.305.5. papæ gemini ſimul. 309 . 11 . a decano Eboracen . turpam repulſam reportauit. 315.6. ſubſidium ei negatur. 317. 15. pedem oſculandũ prebẽtis catulus momordit.376. 7 . ſupremi capitis titulus auferitur . 380 . 13. cæſaris capellanus. 384.4.electio ex Anglia.384.36 de authoritate eius in Anglos diſputatur. 384. 38. Chriſti vicarius. 415. 6. quomodo irrepſit in Angliam. 416.33. quot ex ordine S.Benedicti fuerunt. 280.27
Prælatorum mortalitas ex febri. 423.8
Pluuia maxima. 192.13
Peſtis grauiſſima. 263.40.264. 43.345.16
Pariſienſium ſtrages. 294 . 30. authores eius pœnas dederunt. 295.6
Prælatorum priuilegia cum Burgẽſibus parliamenti communia. 322.34
Prælati inferiores quęrũntur in epiſcopos.322.46.papæ Baſil. conſilio ſpreto adhærent 323.7. negant ſuperioribus ſubſidium ad Conſilium. 323.16
Petrus Varbechus ſimulat ſe Eboracenſem ducem.345.40.in Hẽricum 7 .bellum mouet . 345.41. fugatur.345. 46 . captus ſuſpenſus eſt. 346.5
Philoſophia deiecta. 407 7
Paullet Marchionis Winton . laus. 357.14
Paceus orator ad venetos fideiubet pro pecunia.365. 46.idcirco odio eſt Wolceo. 363.39. cuius cura in delirium incidit. 366 1
Papiſticæ omnes ceremoniæ profligantur. 398 . 43. reſtituuntur. 401.22
Petrus Martyr Oxonij docet. 499. 44.Anglia diſcedit. 401.38. vxoris corpus exhumatũ crematur. 422.15
Paulo 4 . Anglia ſubiectionem defert. 417. 3. crudelitas in Cardinales. 417.8 liberalitas in Polum 417 . 31 . legationem illi adimit. 421.12.hæreſis accuſat. 421.28
Polus Cardinalis proſcribitur. 389 26.reuocatur. 701.25.liberalitas. 401.45.origo.406.1. Henrico 8. charus.406. 6. patauij ſtudet.406. 13.accerſitur domum ab Henrico octauo. 406. 23. ſtipendio regio ob morã mulctatus eſt . 407.26. Cardinalis creatur. 407. 43. ad interiorem papæ familiaritatem recipitur.408.13.proditor . 408. 25.legationes.2.2 papa obit.408 32. in Angliam conſpirat . 408. 44.neutram legationem fœliciter obit. 409 . 6 . legatur a papa ad Cæſarem. 409.25. Viterbienſem legationẽ præmiũ laborũ habet. 409. 45. animi incertitudo.410 8. de cathedr malè audit. 410. 23 . Tridentino conſilio præficitur.410.36. q opinionem ſuadet 410.47 .librum interim coarguit. 411.9.inconſtantia eius . 411.10. electus papa timiditatem prodit. 411 . 32 . crimina obiecta diluit. 411. 46 . iterum electus differt. 412.12. apud Iulium Papam plurimi valet, 412.34. gratiam apud Italos amittit. 412. 41. in monaſterio ſe abdit.412. 45. coniugiũ reginæ Mariæ ſperabat. 413.quomodo ſpe fruſtratus ſit . 413 . 20. quoſdam ad Cæſarem pro eo legat regina Maria. 414.23 redit in Angliam. 414 . 25 . quos familiæ adiunxit. 414.39. oratio eius in Parliamẽto. 415.1.eligitur Cant. Archiepiſcopus. 417. 18. conſecratur.417. 36. pallium apud eccleſiam de arcubus recipit . 418. 2.oratio eius exilis de pallio.418 5 . ſimonia eius de epiſcopatu Winton.418. 17.primitias clero relaxatas ad ſe rapit. 418.25. dãnum inde magnum clero intulit. 418 . 32 . inopiam prætexit apud papam.419.1. quid eccleſiæ Cãt. cõtulit.419.3.quid extruxit.419. 6.decretum eius de cleri ferculis. 419 14.laborat de regno Philippo ſtabiliendo . 420 . 18 . & iura mutare 420. 26. & Elizabetham Hiſpano nubi . 420. 30. legatio eius abrogatur a papa 421.11.Romam citatur. 421. 14. pro eo intercedit Maria regina.421.21 Ormanetum ad papam pro ſe mittit . 421 . 34 . in mortuos ſæuit. 422.6 . Cant. diocæſim viſitauit. 422. 7 .ſinodo conuocata ſubſidium a clero pro regina obtinet. 422.

422.40. ob quod immunitatem pro clero impetrat. 422.45. subitò moritur. 423.11. sepelitur Cãtuariæ. 423.16. corporis habitus. 423.17. testamentum eius. 423.22 crudelitas in cremandis Euãgelicis. 423.32

Q.

QVæstores papales abacti nunq̃ redierunt. 172.45
Quærela cleri ad regẽ in leguleios. 326.16

R.

ROmana eccleſia omniũ caput quando. 7.40. religionis peſtis. 24.1. omnia vænalia Romæ 26.9
Religioſorum impuritas. 21.43. deſolatio .40.1
Romeſcot ſolutio. 35.12. 40.39
Reding Abbatia vaſtata. 38.25
Robertus fit Cant. Arc. 73.10. mittitur in Normãniam 73.15. Emmæ reginæ exitium fabricat. 73 24. authoritas apud regem. 74 13. inuectio in Emmam. 74.15. profugit in exilium & moritur 76.32
Roffenſis epiſcopi ius in manerio de Lamheth. 97.30. Eccleſiæ cõbuſtio. 127.12
Rodulphus fit Cant. Arch. 111.30. ingratitudo in regem. 111.45. litem de primatu habet. 112.46 Romam ſenex properat. 113.12 excommunicatur a papa. 113.23 moritur. 113.38
Richardus fit Cant. Arch. 123.33 cauſa profectionis ad papam. 123.40. quos Epiſcopos ſacrarit. 124.15 papam pecunijs placat. 124.6 clericos Eborac. Epiſcopi excommunicat 124.20. ad papam appellatur. 124.34 quam litem rex diremit. 124.35. Archidiaconatus 3. in Cant. diocæſi ſtatuit. 124.40. graué de ſede litem cum Eboracenſi habet. 125.10. legatur ad Siciliæ regem. 126.4. cum eo de benedictione certat Abbas Auguſtinenſis. 126.10. qui a papa benedicitur. 126.30. Richardus ſubito moritur. 125.46
Richardus rex peccatum in patrem aboliturus Hieroſolimam pergit 132.1. Epiſcopum Dunelmenſem Comitem Northumbriæ ſtatuit. 132.6. rediens capitur. 134.35. ſoluto precio liberatur. 135.40 moritur. 143.34
Reginaldus fit cũ cõtentione Cant. Archiepiſcopus. 133.24. pallium Roma recipit. 134.5. ſubito moritur. 134.13. quẽ monachi plangunt. 134.16
Reginaldus media nocte eligitur Cant. Arch. 145.10. contra iuſiurandum reuelat 145.15. reijcitur. 145.36
Richardus magnus fit Cant. Arch. rege petente. 156.47. conſecratur rege præſente. 157.15. eius cauſa ſoluitur decima. 157. 20. cui ſolus Ranulphus reſtitit. 157.42. ſynodum Weſtmonaſt. congregat. 158.1. contendit de iure eccleſiaſtico cũ Huberto. 153.10. ad papam quæritur. 158.25. ſuperior fit. 158.32. rediens moritur. 158.35. quæ ſcripſerit. 159.14
Radulph. de Neuilla eligitur Cant. Arch. 159.25. electionem Papa caſſat. 159.44. Iohannis ſupprior electus eſt. 160.1. papæ ſuaſu renunciat. 160.9. monachi Blundum eligunt. 160.12. a papa reijcitur. 160.13
Rob. Kilwarby fit Cant. Arch. a papa 192.45 educatio eius. 192.46 Cantuariæ ſacratur. 193.20. marcarum 3. millia petuntur ab eo. 193.24. præſules & magnates Londini congregat. 193.34. dicit ſe opus manuum papæ. 194.36 Edwardum regem & Reginam coronat. 195.13. Cant. curiæ ſtatuta renouauit. 195.27. ſynodum conuocat. 195.31. Cant. prouinciam viſitat. 196.8. Oxonienſium opiniones refellit. 196.12. fratrũ minorum Cœnobium extruxit. 196.17. Cardinalis hoſtienſis Romæ creatur. 196.26. quos libros ſcripſit. 196.30. moritur. 196.33.
Richardus frater Cant. authoritatem ſpernit. 204.37
Robertus Stretton electus Lichfeld. epiſcopus. 270.36. a papa reiectus. 270.39. a Cant. Arch. ob inſcitiam repudiatus. 270.45 papæ iuſſu conſecratus. 271.3
Richardus 2. coronatur. 288.9. decimas 2. a clero obtinet 288.12 Rhotomagum obſidet. 295.22. fame capit. 295.28. parlamentũ Cantebrigiæ tenet. 300.21. quæ ſtatuta lata ſint. 300.26. ſtatutum in papales prouiſiones renouat. 302.34. quod papa abrogare ſtudet, ſed fruſtra. 302.44. parlamẽtum tenet. 304.40. literas in Arundel ad papam dat. 305.10. clerum an papæ prouiſiones ſint licitæ, interrogat. 306.15. legatum papæ de ea re miſſum dimittit inanem. 306.24. Lancaſtriæ Ducis filium exilio damnat. 306.32. qui cõparato exercitu regem ſuperat 306.42. regnõ ſe abdicat. 307.7.
Rogerus Walden exulante Arundel fit Cant. Arch. 305.47. vt prædo a papa deijcitur. 307.2. fit Londinenſis Epiſcopus. 307.33. moritur. 307.34
Richardus Londinenſis in electione papæ prædicat. 313.23
Richardus Walker Wicklifſi ſectam execratur. 314.20
Roffenſis Epiſcopi homagiũ Cant. Archiepiſcopo. 314.40
Roma nebulonibus & meretricibus plena. 329.19. Babilonia omnium ſcelerum ſentina. 329.26
Richard. ducis Eborac. victoria. 335.7
Richardus 3. coronatur. 339.46. in acie trucidatur. 339.7
Roma ſanguine fundata. 349.1. Eccleſia Romana primò ſimplex. 349.14. duæ factiones exortæ. 360.40. expugnatur. 367.5

S.

SEpulturæ olim extra ciuitates. 3.7
Sacerdotes lignei. 7.44
Seberti filij nequiſſimi. 10.12
Synodus Herefordiæ tenta. 15.37
Synodus tenta apud Cliff. 15.40. capita eiuſdem. 22.18
Synodus Wigorniæ. 19 41
Stellarum caſus. 24.46. 26.35
Sanguinis pluuia. 26.38
Synodalis liber in Angliam miſſus. 31.2
Sacerdotes coniugati eiiciuntur. 56 28. reſtituuntur. 59.14
Siricius fit Cant. Arch. 67.31. clericos ſæculares eiicit. 64.38 pacé a Dacis mercatur. 64.43. moritur 64.46
Sancti papiſtarum ſtupenda ædiderunt. 67.20
Siwardus Corepiſcopus Cant. 72. 13. ingratitudo in Edſinum Cant. 72.32. fit Roffenſis epiſcopus. 72 30. moritur. 72 42
Stigandus indoctus. 87.40. fit Cãt. Arch. 88.9. tenet etiam winton. epiſcopatũ. 88.13. Cantij populum congregat in Gulielmũ. 89. 16. oratio ad Gulielmum. 89.38. eum non coronauit. 90.24. in Normanniam cum duce nolens diſcedit.

discedit. 90. 34. fugit in Scotiam 91.5. abdicatur archiepiscopatu. 91.9. carceribus mancipatur. 91. 34. fame periit. 91.41.

Scotorum rex fidelitatem iurat Angliæ regi. 124.42

Stephanus langton reiectis. 2 fit cant. Arch. Romæ. 146.17. monachi nolentes consentiunt. 146. 12. commendatur a papa. 146.22 ingressus in Angliã negatur. 146. 30. ipsi monachi lesæ maiestatis rei fiunt. 146.16. Langtonis educatio. 146.39. papalem de amouendo rege sententiam promulgat. 149.44. restituitur in sedem 150.15. Baronum causam in regẽ tuetur. 150.30. excommunicatur. 150.46. absoluitur. 151.15. Henricum puerum coronat. 152.17. concilium prouinciale tenet. 152 22. Thomæ translationem celebrat. 152.34. fœnum & pabulum equinum itinerantibus exhibet. 152.38. regem ad iuramentum præstandum hortatur. 153.7. sinodum Westmonasterij tenet. 153.23. papam astutè ludit. 154. 46. moritur. 155.31. Biblia sacra capitibus vsitatis distinxit. 155.40

Simon Langton eligitur Eborac. episcopus. 151.11. a papa reijcitur. 151.13. fit Archidiaconus Cant. 155.24

Sauoy extructio. 173.30

Scoti inuadunt Angliam. 226.33. fugantur. 226.35. iterum inuadunt. 300.33. fugiunt. 300.38

Stratford educatio. 236.1. fit Winton. Episcopus. 236.11. bona eius proscribuntur. 236.24. in gratiam recipitur. 236.39. intimis regis consilijs adhibitus. 236 43. fit Cant. Arch. 237.13. legationem ad Galliæ regẽ obit. 237. 27. inthronizatur. 237.32. consilium sanum regi dat. 238.2. decimam triennij a clero regi procurat. 238.29. regni cura illi committitur. 238.30. belli suasor pacis fit author. 239.19. regis nuncio nullum dat responsum. 240. 1. prædicat populo suam innocẽtiam. 240.11. excommunionem promulgat. 240.17. citatur in ius a Ducẽ Brabantiæ. 340.47. respondet publicè regijs literis. 245 7. in ius vocatur. 256.38. respondet in scaccario. 258.47. admittitur in parliamentum. 257.2. de criminibus obiectis se purgat. 257.28. cleri sinodos duas celebrat. 257.42. testamento condito moritur. 258.6. eleemosina eius. 258.8

Sudburie prouisionis titulo electus Cant. Arch. 283.25. educatio eius 283.31. Innocentij papæ domesticus capellanus. 283.34. legationem de fœdere componendo in Galliam obit. 283.46. inthronizatur. 284.3. clerum conuocat 234.6. subsidium regi sub conditione datur. 284.20. Richardũ 2. coronat. 288.10. fit Cancellarius. 288.11. Wiccliffum captum inuitus dimittit. 228.20. sinodo conuocata subsidium regi dat. 288.32. iurisdictionem defendit 288.40. in Windsoriæ capellam ius exercuit. 289.6. interemptus est. 289.10. quid ædificauit. 296.

Scotorum laus. 295.46

Staffordi educatio. 325.10. prouisione papæ fit Cant. Arch. 325.22 sinodum celebrat. 325.38. reginam sacrauit. 326.3. decimas 2. Ad Aquitaniam retinendam dat. 329.11. moritur. 329.33

Simondi præsbiteri audax facinus. 341.14. captus neci datur. 341. 33

Simenellus falsò creditus Edwardus capitur. 341.25

T.

THomas diaconus ecclesiam in parochias diuisit. 12.22

Theodori laus. 13.40. sacratio. 14.2. authoritas. 14.5. bibliotheca. 14. 15. peruicatia eius 15.23. synodus 2. cõuocauit. 15.36. synodi fidem scrutatur. 15.42. quos libros scripsit. 16.19. quos episcopos ordinauit. 16.21. mors. 16.13. discipulos habuit doctos. 16.37

Tributum Peter Pence. 20.36

Tatwini sacratio. 20.47. mors. 21.12

Theologildus fit Cant. Arch. 35.30

Terræ motus. 35.19.59.12

Transubstantiationis papisticæ fundamentum. 48.4

Thomas Eborac. episcopatu Romæ abdicatur. 96.7. Lanfranci intercessione restituitur. 96.11

Thurstinus Eborac. Romæ sacratur inuito rege. 113.10. exulat. 113.22 sedi restituitur. 113.25. cõtendens cum Gulielmo ludibrio habetur. 114.40. Scotiæ regem, vasallum regis Angliæ asserit. 115.31. sponte cedit Archiepiscopatu. 115.34

Theobaldus fit Cant. Arch. 115.44. legatus natus. 115.46. quos episcopos sacrarit. 116.5. Ieremiam prioratu cedere cogit. 116.23. regis iram subit. 116.36. in gratiam redit. 116.42. monachos superat. 117.5. synodum Londini habuit. 117.10. exulat. 117.19. redit. 117. 32. testamentum condit. 118.14 moritur. 118.21

Thomæ Becket educatio. 118.30. Cancellarius regni fit. 118.43. regi se in omnibus conformat. 119. 14. papalis iuris patronus. 119.22 strenuus miles. 119.26. legatur ad Gallum. 119.39. fidem regis filio iurat. 120.46. eligitur Cant. Arch. 121.3. consecratur. 121.8. dissensionis cum rege 1. causa. 121.27. tenet Archid. Cant. 121.32. Cancellariatu se abdicat. 122.8. prædia sedi recuperat. 122.18. Turonense concilium adit. 122.31. regij vectigalis solutioni obstitit. 122.a. 10. clericos a potestate regia vendicat. 122.a.14. pro ecclesiæ libertate pertinaciter differit. 122.b.4 a clero suo deseritur. 122.b.32. promittit regias libertates obseruare. 122.b.41. papæ indulgentia a fide regi præstita soluitur. 122.c. 11. proditionis impetitur. 122.c. 21. sententia in eum a coepiscopis fertur. 122.c.29. clam traiecit in Belgium. 122.c.32. proscribitur. 122.c.38. Episcopos excommunicat. 122.d.1. e Pontiniacensi Cœnobio eijcitur. 122.d.5. ad papam Alexandrum fugit. 122.d. 18. Episcopos & aulicos iterum excommunicat. 122.d.46. Parrisijs cum rege de pace agit. 122.e. 24. superbiam illi proceres obijciunt. 122.f.16. a Gallo subleuatur. 122.f.20. regis humanitas in eum reconciliatũ. 122.f.45. præmittit excõmunicationes in Angliam. 122.g.8. venit Cantuariam magno fastu. 122.g.25. a rege filio spretus est. 122.g.35. religionis fructus in eo. 122.h.2. a militibus necatur. 122.h.32. sepelitur. 122. h.35. inter martyres papales relatus. 122.32. peregrinatio ad Thomæ caput. 123.3. proditio eius tandem reperitur. 123.11

Tritici modius 16. solidis æstimatus 191.31

Thomæ Aquinatis mors. 195.6

Tempestas maxima. 195.20

Templariorum ordo condemnatus. 221.20

Thomas Cobham ad Cant. Archiepiscopatum a monachis electus 224.5.

224.5. a papa reiectus. 224. 13. postea fit Wigorn. Episc. 224.25
Trinitatis aulæ Cantebrig. extructio 270.30
Thomas Elienſis regis iram ſubit. 271.7. incendij Comitiſſæ ædibus illatæ reus fit. 271.12. temerè regem de iniuſtitia accuſat. 271.36. negata verba probantur. 271.44 occiſo Comitiſſæ famulo fugit. 272. 6. homicidij accuſatur & damnatur. 272.25. purgare ſe nititur. 272.28. ad papam quæritur 272.46. in ipſis turbis moritur. 273.21
Tonſtalli Dunelm. Epiſcopi mors. 361.30
Tremellius a Polo ad Papiſmũ cõuerſus. 414.34.

V.

Vltri inuentio. 13.2
Wigardus peſte perijt. 13.30
Wilfridi doctrina. 14.40. ſede pellitur. 15.7. ad Merciorum regem confugit. 18.3. fit Lichfelden. epiſcopus. 18.4, ad ſynodum conuocatur. 18.9. conuitijs laceratur 18.13. apud papam quęritur. 19.4 fit ſuperior in cauſa. 19.13. teſtamentum eius. 19.36
Withredus pacem mercatur. 17.19
Wentæ flagratio. 25.29
Ventorum violentia. 33.43.331 26
Wlfridus Cant. Arch. fit 34.20. iter ad Romam. 34.22. mors. 35.24
Werfridus ſacratur epiſcopus. 41 42 quos libros tranſtulit. 41.45
Wilfilus epiſcopus Gothorum Biblia tranſtulit. 42.19
Wlfelmi ſacratio. 45.13
Wlſtani Eboracen. incarceratio. 49 13. liberatio. 49.17. mors. 49.18
Walterus Hemeſham eligitur Cãt. Arch. a monachis. 156.8. reijcitur a rege. 156.10. is Romam petit. 156.20. a papa indignus iudicatur. 156.36. ideo decima mobiliũ ei datur. 156.33
Viſitatio tumultuoſa Bonifacij. 187.21
Weſtmonaſterij palatium crematum. 191.28
Winchelſey educatio. 208. 13. vniuerſitatis Pariſienſis rector. 208.21. Cancellarius Oxonienſis. 208.28. Cant. Arch. eligitur 208. 42. Romæ ſacratur. 209.2. ſinodum Londini conuocat. 209 43. ſtatuta curiæ de Arcubus deſcripſit. 210.2. inthronizatur. 210. 5. contendit cum rege de decima 211.7. papam ſpiritualem, regem temporalem dominum ſuũ vocat. 211.18. ob contumaciam ſpoliatur a rege. 211. 39. in gratiam recipitur. 211. 12. proditionis crimen falſus veniam a rege petit. 217. 13. Romæ idcirco citatur. 217. 40. in exiſium agitur. 218. 9. ab exilio redit. 219 17. Iudicibus veniam præſtandi iuramenta reis dat. 220. 31. prouinciale conſilium celebrat. 221. 23. Templarios damnat. 221. 24. equiti cœdis reo pœnam inuinxit. 222. 3. authoritatem eccleſiaſticam articulis deſcribi procurauit. 222. 27. magnates delinquentes caſtigauit. 222. 30. Liberalitas in pauperes. 222. 47. moritur. 223. 16
Walterus Raynolds ſit Cant. Arch. 224. 10. educatio eius. 224. 25. grandem pecuniam mutuatã nolens confitetur papæ. 224. 38. inthronizatur. 225. 7. annua ſtipendia curiæ Rom. dedit. 225. 18. ob quæ 8. priuilegijs remuneratus fuit. 225. 20. prouinciam viſitat. 225. 39. Oxonij multa iura tulit. 227. 4. regi gratioſus. 228. 15. clerum Weſtmonaſterij conuocat. 228. 23. ſubſidium ab hijs pro rege impetrat. 229. 10. veniam eligẽdi decanum ab eo petit Exon. capitulum. 229. 22. regem in aduerſis deſeruit 229. 54. moritur. 230.5
Vlford Io. promiſionis titulo fit Cãt. Arch. 263. 29. non conſecratus peſte moritur. 265.32
Vrbanus papa 5. inquiſitionem in Anglia de beneficiatis facit. 275. 10. vniones beneficiorum diſſoluit. 281.26
Wickliffus vbi educatus. 276 15. in Romanam curiam inuehit. 288. 14. capitur. 288. 19. liberatur. 288. 30. dogmata eius damnantur. 309.34
Wittleſey educatio. 280. 43. fit Cant. Archiepiſcopus. 281.4. ſine pompa inthronizatur. 281.13. finodum celebrat. 281. 14. triennales decimas regi concedit. 281. 17. in ſinodo ſubſidium regi negatur. 282.22. Arundell Elienſem ſacrat. 282.44. moritur. 282. 47
Wickamus obſcuro genere. 285.4. Windſoriæ laborans fit ſuperuiſor operum regis. 285. 18. quot prebendas habuerit. 285.42. priuati ſigilli cuſtos. 286.4. aduerſariorum calumniam vitauit. 286. 17. Cancellarius & Winton. epiſcopus fit 286. 20. accuſatus repetundarum. 286.31. condemnatus. 286.33. cur ſic afflictus. 286. 43. quomodo gratiam regis iniuit. 287.15. Oxonij & Wintoniæ collegia extruxit. 287. 28. teſtamenti eius legata. 287.40, quid ab executoribus Anteceſſoris ſui recuperauit. 288. 2. moritur. 288.4
Walterus Tyler ſeditioſus petit vt iuriſperitos omnes trucidet. 291. 21. mitte regis abutitur. 291. 27. confoſſus gladijs eſt. 291.45
Wilhelmi Waynfleete Winton. epiſcopi educatio. 328. Collegium Magdalenæ Oxonij extruxit. 328.44
Wilhelmus Tayler hæreſis damnatur. 315.21
Wilhelmi Ruſſell dogma damnatũ. 317.6. aufugit. 317.8
Victualium precium ab Edwardo ſecundo ratum. 419.42
Wilhel. Linwod promotio. 323.41
Whittingtonenſis collegij extructio 324.37
Warhami educatio. 349.43. legationem ad Burgundiæ ducem obit. 350.7. fit Londinenſis epiſcopus. 350.13. fit. Cant Archiep. 350.15, inthronizationis pompa & ordo 350.20. facetus fuit. 352 25. amor in Eraſmum. 352.39, Arturi principis nuptias celebrat 354.31. Henricum .8. connubio iungit & Regem ſacrat. 355.14. contendit cum ſuffraganeis de prærogatiuæ iure. 355.18, Carolum .5. & Regem magnis ſumptibus Cantuariæ excipit. 359.39 ſynodum conuocat. 362.22. doctos de repudio diſputaturos accerſit. 370.6. ſynodum conuocat 377.33. ſubſidium magnũ regi pro delictis cleri datur. 379.36. ſupremũ caput agnoſcitur. 380. 7. quid in ſynodo decreuit. 380. 26. Cantuariæ moritur. 380. 40 teſtamentũ condit. 380.43
Wolcei origo. 357.20. Oxonio abdicatus. 357.26. eleemoſinarius regis fit. 357.32. quomodo ſe in regis gratiam inſinuauit. 357.42. regni ſit Cancellarius. 358.2. Lincoln. epiſ. 358.3. Eborac. Archiepiſcopus. 358.6. Cardinalis. 358 7. literarum inſcriptio ſolita 358 20. legationis collega cum Campeio fit. 358.45. legationem curiam erexit. 359. popularis eſt. 359

24. pacis firmādæ procuratio illi a regibus plenè cómittitur. 360 9. magnum regni ſigillum in legatione ad Cæſarem abduxit. 360 29. faſtus incredibilis. 360. 33. ſpurium ſuum in curia Gallicana educandũ tradidit. 360. 44. bellum Cæſari inſcio rege denunciat 361. 3. quos famulos regi commendauit. 361. 10. quintæ tributo plebem a ſe abalienauit. 362. 15 ſoluta ſynodo coram ſe Weſtmonaſterij conuocat. 362. 28. Dunelmenſem Epiſcopatũ inuadit. 362 40. Foxum dominum ſuum epiſcopatui cedere impudenter poſtulat. 362. 46. luſcus a quodam Cooco perhibetur. 363. 23. quem in vincula coniecit. 363. 29. hunc poſt humanius tractat. 364. 14. Winton. Epiſcopatum cum bonis Foxi inuadit. 364. 22. Gallo adhæret. 364. 37. mouet inducias cum Gallo. 365. 15. Cæſaris legati literas reſerat. 365. 25. ſimulatio eius de vniendo rege cum Gallo 366. 31. regem in Cæſarem irritat. 367. 12. proficiſcitur ad Gallum cum ingenti theſauro. 367. 24. bellum inconſulto rege Cæſari denunciat. 367. 19. de repudianda vxore regé ſolicitat. 367 21. is repudij arbiter fit. 370. 18 papatum ambit. 371. 40. monaſteria diruit. 372. 10. ariolos conſulit. 372. 37. literas ad papam de impediendo matrimonio dat. 373. 37. aula prohibetur. 374. 12 Cancellarij munus detrahitur. 377. 33. quæ crimina obiecta ei. 377. 46 proſcriptus eſt. 378. 13. inthronizationem Eboraci indicit. 378. 29. regio nomine capitur. 378. 36. Leceſtriæ ex violentis medicamentis moritur. 379. 4. ſine pompa ſepultus. 379. 7. viuus tumulum extruxit. 379. 7

Z.

ZEpherinus 6. Rom. pontifex. 5. 18

Ac.-Camb.-Univ of Camb.
C

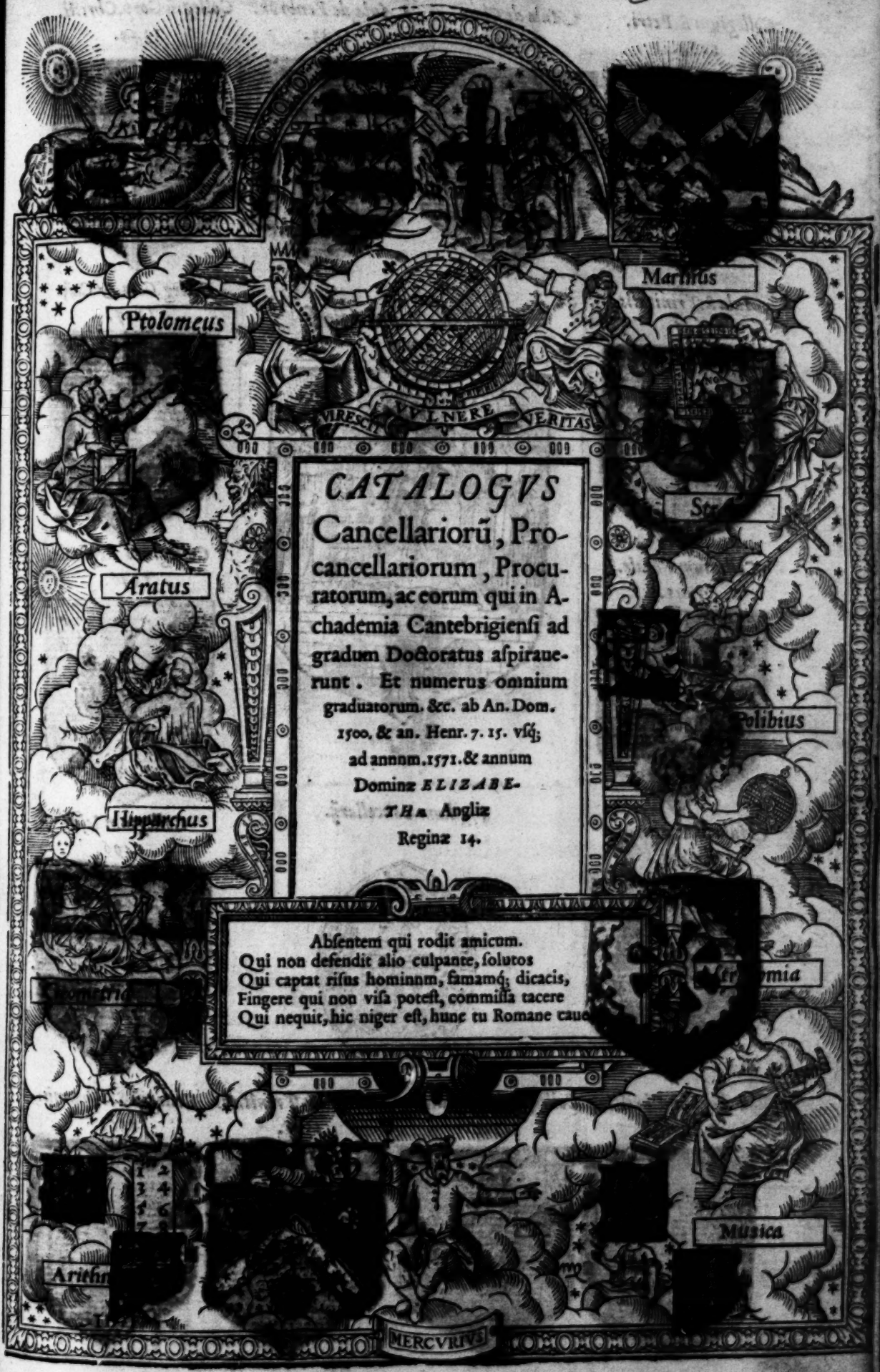

CATALOGVS

Cancellariorũ, Procancellariorum, Procuratorum, ac eorum qui in Achademia Cantebrigiensi ad gradum Doctoratus aspirauerunt. Et numerus omnium graduatorum. &c. ab An. Dom. 1500. & an. Henr. 7. 15. vsq; ad annum. 1571. & annum Dominæ ELIZABETHÆ Angliæ Reginæ 14.

Absentem qui rodit amicum.
Qui non defendit alio culpante, solutos
Qui captat risus hominum, famamq; dicacis,
Fingere qui non visa potest, commissa tacere
Qui nequit, hic niger est, hunc tu Romane caue

Collegium S. Petri.
1284.

Aula de Clare.
1326.

Aula de Penbrok.
1343.

Collegiũ Corp. Christi.
1344.

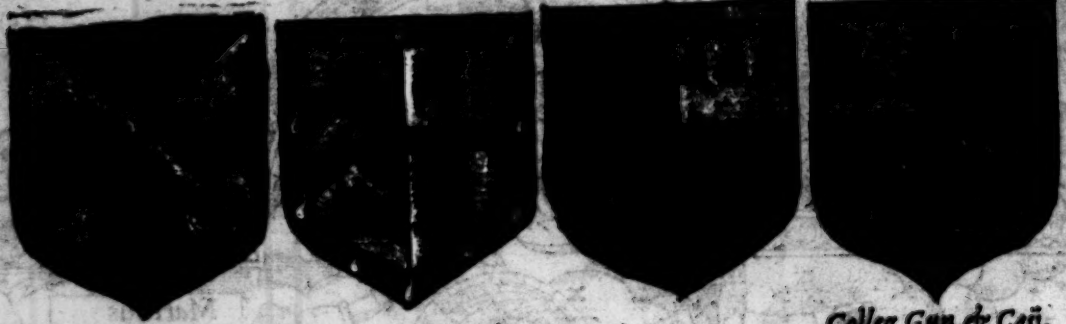

Aula S. Trinitatis.
1346.

Academiæ Cantebrigiensis Arma.

Colleg. Gun. & Caij.
1347.

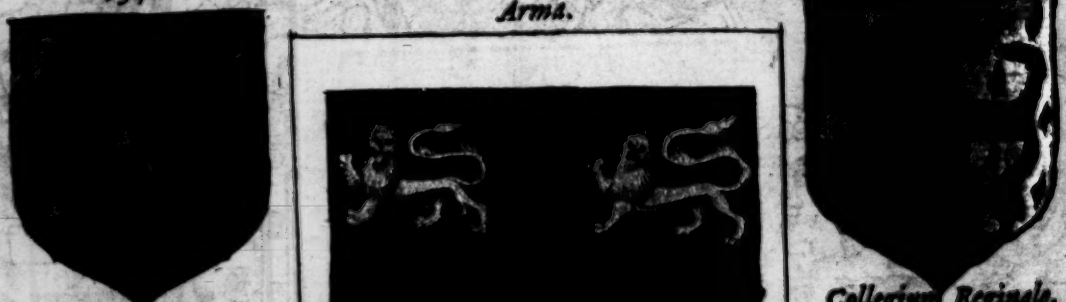

Collegium Regale.
1441.

Collegium Reginale.
1446.

Aula S. Katherina.
1475.

Sigillum Cancellarij.

Collegium Iesu.
1496.

Collegium Christi.
1505.

Collegium Magdalenæ.
1519.

Collegiũ S. Trinitatis.
1546.

Collegiũ S. Iohannis.
1510.

An. Dom. 1500.

Summus *Episcopus* *Richardus.*

Cancell. *Dunelmen.* *Foxe.*

Procancellarius { *D. Smythe.* }

Procuratores. { *Wilton.* *Beckinsall.* }

D. Theologiæ. { *Woodbrige.* *Campe.* *Bower.* *Cutler.* *Morwell.* *Fynch.* }

D. Iuris. { *Mulliners.* *Edmuns.* } *Canon.* { *Gyne.* *Scroope.* } *Ciuil.*

D. Medicinæ. { *Harridans.* }

Bacchalarii Artium.	7.
Magistri Artium.	12.
Bacchalarii Theologiæ.	5.
Bacchalarii Legum.	3.
Magistri Grammatices.	1.

D. The. Oxon. incorp. { *Mayhue.* *Rothall.* }

D. Iuris. Oxon. incorp. { *Wil. Warham.* *Herington.* *Machell.* }

An. Dom. 1501.

Summus *Episcopus* *Richardus*

Cancell. *Winton.* *Foxe.*

Procancellarius *D. Babington.* *D. Fisher.*

Procuratores. { *Cicling.* *Patinson.* }

D. Theologiæ. { *Cosin.* *Fisher.* *Burton.* *Vnderwood.* *Beamond.* *Louermere.* }

D. Iuris. { *Morgan.* *Iacson.* } *Canon.* *Ciuil.*

Bacchalarii Artium.	29.
Magistri Artium.	23.
Bacchalarii Theologiæ.	10.
Bacchalarii Legum.	13.
Magistri Grammatices.	4.

Hoc anno facta compositio inter Academiam & Oppidum.

11. Iulij. An. 17. Henr 7. per Iohannem Fisher vnum Iusticiariorū de communi Banco, Humfridum Conysby & Thomam Frowick seruientes regi ad legem arbitratores.

Collegium S. Petri.
1284.

Aula de Clare.
1326.

Aula de Penbrok.
1343.

Collegiũ Corp. Christi.
1344.

Aula S. Trinitatis.
1346.

Academiæ Cantebrigiensis Arma.

Colleg. Gun. & Caij.
1347.

Collegium Regale.
1441.

Sigillum Cancellarij.

Collegium Reginale.
1446.

Aula S. Katherinæ.
1475.

Collegium Iesu.
1496.

Collegium Christi.
1505.

Collegium Magdalenæ.
1519.

Collegiũ S. Trinitatis.
1546.

Collegiũ S. Iohannis.
1510.

An. Dom. 1500.

Summus *Episcopus* *Richardus.*

Cancell. *Dunelmen.* *Foxe.*

Procancellarius { *D. Smythe.* }

Procuratores. { *Wilton.* *Beckinsall.* }

D. Theologiæ. { *Woodbrige.* *Campe.* *Bower.* *Cutler.* *Morwell.* *Fynch.* }

D. Iuris. { *Mulliners.* *Edmuns.* } *Canon.* { *Gyne.* *Scroope.* } *Ciuil.*

D. Medicinæ. { *Harridans.* }

Bacchalarii Artium.	7.
Magistri Artium.	12.
Bacchalarii Theologiæ.	5.
Bacchalarii Legum.	3.
Magistri Grammatices.	1.

D. The. Oxon. incorp. { *Mayhue.* *Rothall.* }

D. Iuris. Oxon. incorp. { *Wil. Warham.* *Herington.* *Machell.* }

An. Dom. 1501.

Summus *Episcopus* *Richardus*

Cancell. *Winton.* *Foxe.*

Procancellarius *D. Babington.* *D. Fisher.*

Procuratores. { *Cicling.* *Patinson.* }

D. Theologiæ. { *Cosin.* *Fisher.* *Burton.* *Vnderwood.* *Beamond.* *Louermere.* }

D. Iuris. { *Morgan.* *Iacson.* } *Canon.* *Ciuil.*

Bacchalarii Artium.	29.
Magistri Artium.	23.
Bacchalarii Theologiæ.	10.
Bacchalarii Legum.	13.
Magistri Grammatices.	4.

Hoc anno facta compositio inter Academiam & Oppidum.

11. Iulij. An. 17. Henr 7. per Iohannem Fisher vnum Iusticiariorũ de communi Banco, Humfridum Conysby & Thomam Frowick seruientes regi ad legem arbitratores.

1502.

Summus Ge. Fitzhuis

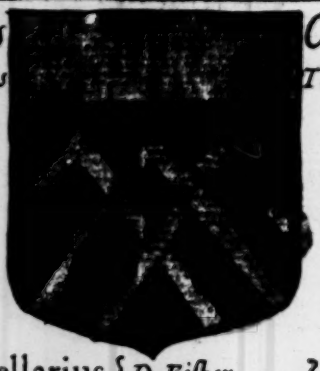

Cancell. Th. Doct.

Procancellarius { D. Fisher. }

Procurator. { Wiott. / Balderston. }

D. Theolog. { Redman. / Fitzwilliam. / Geffray. / Lowde. / Hadam. / Stokes. / Tunnis. } Ba. Ar. 23 / M. Art. 27 / Ba. Th. 14 / Ba. LL. 18 / M. Gra. 3.

D. Iuris Ciuilis. { Hannibal. / Perte. }

1503.

Summus Th. Routhal.

Cancell. Epi. Dunel.

Procancellarius. D. Fitzwilliam.

Procuratores. { Edeman. / Hutchin. } Ba. ar. 34 / M. art. 22.

D. Theolog. { Talbot. / Briget. } Bac. Th. 8 / Ba. Le. 29 / M. Gra. 1

D. Iuris. { Mason. / Kanntrell. / Tidwerth. / Bonde. / Thatcher. } Canon. / { Mason. / Machell. } Ciuil. / Incorp.

D. Medicinæ. { Christopherson. }

Bac. Medicinæ. { Barckley. }

1504.

Summus Ioh. Fisher.

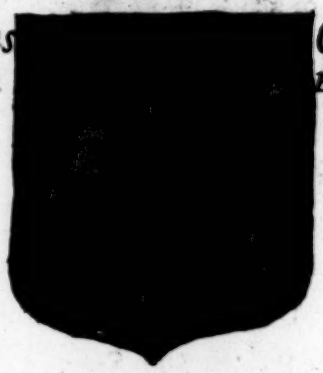

Cancell. Epi. Roffen.

Procancellar. { D. Knight. }

Procurator. { Gening. / Woodroofe. }

D. Theolog. { Bolton. / Argentine. / Morgan. } Ba. Art. 26 / M. Art. 19 / Ba. The. 18 / Ba. LL. 18

D. Iuris Ciuil. { Tollet. }

D. Musices. { Fayrfax. }

1505.

Procancell. { D. Smyth. }

Procurat. { Cutler. / Watson. }

D. Theolog. { Coren. / Water. / Golam. / Leisbury. / Bolans. / Whiting. } Ba. Ar. 24 / Ma. ar. 17 / Ba. Th. 11 / Ba. LL. 25

D. Iuris Canon. { Middleton. / Lane. / Denton. } Incorp.

1506.

Procancell. *Rich. Burton.*

Procurat. *Lambart.* *Page.* — *Ba. art 23 Ma. art. 18*

D. Theolog. *Eccleſton.* *Robſon.* — *Ba. Theo. 7 Bac. Leg. 6*

Henricus. 7. Rex hoc anno venit Cantabrigiam, qui dedit ad fabricam Eccleſiæ beatę Mariæ xl. l. & Academiæ. C. marcas.

Conceſſa erat hoc anno D. Eraſmo Rotherodamo facultas incipiendi in Theologia Cantabrig.

1507.

Procancell. *D. Eccleſton.*

Procurat. *Natteres.* *Swayne.*

D. Theolog. *Wyott. Bekingſhaw. Aycomplaint. Thompſon. Corren. Stubbes. Woodroofe. Bucknham. Burgon. Skalles. Metcalfe. Chapils.* — *Ba. art. 26 Ma. art. 25 Ba. Theo. 8 Ba. Leg. 18 M. Gram. 3*

Doct. Iuris. *Louell.* *Burgh.* — *Canon.*

Shefeilde. *Rayne.* — *Ciuil.*

D. Medecinæ. *Morgan.* *Hall.*

D. Muſices. *Cowpar.*

1508.

Procancell. *D. Robſon.*

Procurat. *Philippe.* *Pickardyſ.* — *Bac. art. 42 Ma. art. 17*

D. Theolog. *Springwell.* — *Ba. Theo. 1 Bac. Leg. 5 Bac. Muſ. 1*

D. Iuris Canon. *Conyers.*

1509.

Procancell. *D. Bucknham.*

Procurat. *Nicolſon.* *Bykardicke.* — *Ba. art. 46 Ma. art. 18*

D. Theolog. *Treman.* *Edeman.* *Genin.* — *Bac. The. 5 Ba. Leg. 12*

1510.

Procancell. *D. Bucknham.*

Procurat. *Capon.* *Brikhouſe.*

D. Theolog. *Fawne. Iullys. Brigges. Call. Pyckring.* — *Bac. art. 31 Ma. art. 14 Ba. Theo. 8 Ba. Leg. 11*

1511.

Procancell.	*Tho. Thompſon*	
Procurat.	*Sampſon.* *Skotte.*	*Bac. art. 42* *Ma. art. 29* *Ba. Theo. 5* *Ba. Leg. 16*
D. Medicinæ.	*Ioley.* *Manſeilde.*	*M. Gram. 1*

1512.

Procancell.	*D. Thompſon.*	
Procurat.	*Thompſon.* *Ducket.*	
D. Theolog.	*Shirton.* *Grene.* *Miles.* *Beuerley.* *Burton.* *Wilcockes.*	*Ba. art. 44* *Ma. art. 26* *Ba. The. 11* *Ba. Leg. 22* *Incorp.*
D. Iuris.	*Raynes.* *Barrey.* *Burrell.* *Witt.* *Gregory.* *Wolman.* *Cappe.*	*Canon.*
	Smyth. *Sneyde.*	*Ciuil.*

1513.

Procancell.	*D. Fawne.*	
Procurat.	*Standbancke.* *Chaundeler.*	
D. Theolog.	*Warner.* *Drayton.* *Reps.* Monach. *Ioachim.* *Duſſing.*	*Bac. art. 32* *Ma. art. 21* *Ba. Theo. 5* *Ba. Leg. 16* *Incorp.*
D. Iuris Ciuil.	*Rich. Sampſon.*	

1514.

Procancel.	*D. Fawne.*	
Procurat.	*Colingwoode.* *Maiſter.*	*Bac. art. 32* *Ma. art. 27* *Ba. Theo. 4* *Bac. Leg. 7*
D. Theolog.	*Sennuo.* *Cudner.*	*Fratres.*
	Atclyffe. *Holdon.*	*Incorp.*
D. Iuris Ciuil.	*Pellis.*	

1515.

Procancell.	*D. Eccleſton.*	
Procurat.	*Narres.* *Marten.*	*Bac. art. 42* *Ma. art. 25* *Ba. The. 10* *Ba. Leg. 10* *Ba. Gra. 1*
D. Theolog.	*Salcot.* Monac. *Rob. Dodingtõ.* *Io. Codnham.*	
D. Iuris Ciuil.	*Breton.*	

Hoc anno Iohannes Fiſher Epiſcop. Roffenſ. electus erat Academiæ Cantab. Cancellarius pro termino vitæ.

1516.

Procancell.	*D. Eccleſton.*	
Procurat.	*Cutting.* *Goodricke.*	
D. Theolog.	*Natares.*	*Bac. art. 36* *Ma. art. 14* *Ba. Theo. 8* *Ba. Leg. 13* *Ba. Gra. 2*
D. Iuris Canon.	*Harriſon.* *Ayſhewell.* *Mowmforde.*	*Ba. Muſ. 1*

1517.

Procancell. D. Dussing.

Procurat. Bulrom. Baynbricke.

D. Theolog.

Capon.	Bac. art. 38
Stackehouse.	Ma. art. 42
Rob. Tomson.	Ba. The. 18
Watson.	Ba. Leg. 14
Io. West.	Ba. Mus. 2
Sampson.	Ma. Grā. 3
Asheley.	
Ouerton.	
Nich. Morley.	
Swynborne.	
Mackarell.	Incorp.

D. Iuris.

Thimbleby.	Canon.
Shefilde.	
Michell.	Ciuil.
Barrow.	

1518.

Procancell. D. Nattres.

Procurat. Copinger. Latham.

D. Theolog.

Tho. Steuens.	Bac. art. 43
Ridley.	Ma. art. 29
Io. Venetus.	Ba. The. 13
Grenowe.	Ba. Leg. 14
Swaine.	

D. Iuris Ciuil. Tetworthe. Carre.

D. Medicinæ. W. Butt.

1519.

Procancell. D. Watson.

Procurat. Cockes. Ashe.

D. Theolog.

Nobys.	Bac. art. 41
Swelington.	Ma. art. 13
Whitcops.	Ba. The. 4
	Ba. Leg. 11

D. Iuris.

Sam.	Canon.
Breton.	
Riuett.	Ciuil.

1520.

Procancell. D. Watson.

Procurator. Cheswright. Smith.

D. Theolog.

Geninges.	
Io. Richard.	
Io. Edmundes.	
W. Lambart.	
Humfride.	Ba. art. 38
Grouer.	Ma. art. 26
H. Bullocke.	Ba. The. 11
Walden.	Ba. Leg. 26
Rayston.	
Tompson.	Frater.
Milling.	Incorp.

D. Iuris Cano.

Quarton.	
Lee.	
Topcliffe.	
Taylor.	Incorp.
Sampson.	
Edeine.	
Burbanke.	

Hoc anno Cardinalis Wulsey venit Cantabrigiam.

1521.

Procancell. *D. Nateres.*

Procurat. *Dennye.* *Medow.*

D. Theologiæ. *Elman.* *Cooke.* *Thixtill.* *Struddle.* *Leonard.* — *Bac.art.31 Ma.art.23 Ba.The.20 Ba.Leg.19*

D.Iuris. *Hampton.* *Gardiner.* — Canon. Ciuil.

Hoc anno Regina venit Cantabrigiam.
Libri Lutheri & aliorum eius farinæ hoc anno combusti.

1522.

Procancel. *D.Stackhouse.*

Procurat. *Franke.* *Craforde.*

D.Theolog. *Bollom.* *Greene.* *Filoo.* *Cockes.* *Preston.* *Anglicus.* *Duffeilde.* *Dennham.* *White.* — *Bac art.26 Ma. art.21 Ba.Theo.5 Bac. Leg.7*

D.Iuris. *St.Gardiner.* *Mace.* *Strangwys.* — Canon. *Clyffe.* — Ciuil.

1523.

Procancellarius *D.Edmundes.*

Procuratores. *Rowley.* *Stafforde.*

D.Theolog. *Adison.* *Sharpe.* *Marshall.* *Patenson.* *Barnes.* *Stokes.* — *Ba.art.40 Ma.art.22 Ba.The.19 Ba.Leg.6*

D. Iuris. *Glocester.* *Cliffe.* — Canon. Ciuil.

Rex Henricus.8.hoc anno venit Cantab.

1524.

Procancellarius *D.Greene.*

Procurat. *Dente.* *Brigenden.*

D. Theolog. *Forman.* *Standley.* *Croke.* *Hale.* *Wigan.* — *Bac.art.46 Ma.art.22*

D.Iuris Canon. *Dowlman.* *Wilson.*

1525.

Procancellar. *D.Bullocke.*

Procuratores. *Aldrigge.* *Maxwell.* — *Ba.art.40 Ma.art.28 Ba.The.12 Bac.Leg.9*

Nō est inauguratus vllus Doct.hoc anno.

1526.

Procancell. D. Nateres.

Procurat. Streteye. Bigges.

D. Theolog. Crome. Hartwell. Downes. Cranmer. Lord. Can. Abbas Ingworth. Sherewode. — Ba. art. 40 Ma. art. 25 Bac. Th. 11 Ba. Leg. 13 Ba. L. Ci. 3

Doct. Iuris. Northe. Canon. — Canon. Hynmer. Riuett. — Ciuil.

1527.

Procancell. D. Nateres.

Procurat. Duplacke. Harwode. — Ba. art. 42 Ma. art. 23 Ba. Theo. 2 Bac. Leg. 3 Ba. L. Ci. 3

D. Theolog. Senöcke. Brinkeley.

D. Medecinæ. Tho. Wendy. — Incorp.

1528.

Procancellarius D. Edmundes.

Procurator. Shafto. Hutton.

D. Theolog. Buckmaſter. Sponer. Artwicke. Boſton. Giles. — Bac. art. 32 Ma. art. 22 Ba. Theo. 3 Ba. Leg. 14

D. Iuris. Hymner. Smith. — Canon. Thirleby. — Ciuil.

D. Medicinæ. Braſie.

1529.

Procancell. D. Edmundes.

Procurat. Smith. Petri. Bruer. — Ba. art 26 Ma. art. 20 Ba. Theo. 6 Bac. Leg. 5 Ba. Gra. 2.

D. Theolog. Aſpis.

D. Iuris. Totche. — Canon. W. Duſſing. Palmes. G. Blythe. Daking. — Ciuil.

D. Medicinæ. Da. Edwardes.

1530.

Procancell. *D. Buckmaſter.*

Procurat. { *Swynborn.* Clare / *Blythe.* Reg. }

D. Theolog. { *Hobſon.* / *Sneyde.* } *Ba. art. 40, Ma. art. 26, Ba. Theo. 1*

D. Iuris Canon. { *Bekingſall.* / *Thirleby.* / *Lane.* } *Ba. Leg. 14*

1531.

Procancell. *D. Watſon.*

Procurat. { *Linſey.* / *Wilſon.* Chri. }

D. Theolog. { *Tho. Bawgh.* / *Si. Haynes.* / *Hen. Lockwode.* / *Rob. Bucknhā.* / *Rob. Ellis.* } *Bac. art. 37, Ma. art. 8, Ba. Theo. 5, Ba. Leg. 15*

D. Iuris Ciuilis. { *W. Maye.* / *Ligh.* }

D. Medicinæ. *Tho. Harwode.*

1532.

Procancell. *D. Watſon.*

Procurat. { *Blythe.* Aulæ reg. / *Matterman.* }

D. Theolog. { *Cronkarde.* / *Grenewoode.* / *Barrington.* / *Brandeſbye.* } *Ba. art. 28, Ma. art. 17, Ba. The. 10, Ba. Leg. 11*

D. Iuris Canon. { *Thetworthe.* / *Aſpelande.* }

D. Medicinæ. { *P. Rutland.* / *Hen Walker.* } *Incorp.*

1533.

Procancellar. *D. Haynes.*

Procurator. { *Taylor.* Reginæ / *Cake.* }

D. Theolog. { *Nic. Shaxton.* / *Rob. Benet.* / *Io. Barrett.* } *Ba. Art. 43, M. Art. 28, Ba. The. 15, Ba. Leg. 12*

D. Iuris. { *Townesend.* / *Rokeſbye.* } *Canon.* / *Ciuil.*

1534.

Summus *Cancell.*
Thomas. *Crumwell.*
Dominus de *Crumwell.*

Procancell. *D Haynes.*

Procurat. *Ridley.* Pēbroke *Wilkes.*

D.Theologiæ. *Hillyarde.* *Holbiche.* *Bac.art.43* *Ma.art.26* *Bac.Th.11*

D. Iuris Ciuil. *Ron.Taylor.* *Rob.Okinges.* *Ba.Leg.11* *Bac.Muſ.1*

D.Medicinæ. *Tho.Bill.* *Incorp.*

1535.

Procancell. *M.Craforde.*

Procurat. *Hen.Mallet.* *Io.Madew.*

D. Theologiæ. *Io.Skippe.* *Rog.Daliſon.* *Io.Craforde.* *Nich.Hethe.* *Rich.Barkewey.* *Frā.Mallet.* *Rod.Bradforth.* *Ba.Ar.33.* *Ma.ar.19.* *Ba.Th.10.* *Ba.L.L.17*

D.Iuris Ciuil. *Eliſeus Price.*

1536.

Procancell. *D.Craforde.*

Procurat. *Ainſworth.* Det. *Saunders.*

D.Theolog. *Io.Elmer.* *Tho.Diſſe.* *Geor.Br[illegible]* *Bac.ar.30* *Ma.ar.17.* *Ba.Theo.9* *Incorp.*

1537.

Procancell. *D.Mallet.*

Procurator. *Ioliffe.* *Stokes.* Reginæ.

D.Theolog. *Holgate.* Epiſ. land. *Champion.* *Geor.Day.* *Rich.Cockes.* *Io.Gough.* *Io.Redman.* *Io.Hardiman.* *Ba,ar.18* *Ma.ar.26* *Ba.The.16* *Ba.Leg.13*

1538.

Procancell. *D.Daye.*

Procurat. *Standiſhe.* *Cobbe.*

D.Theolog. *Thixtell.* *Mat.Parker.* *Io.Taylor.* *Ba.art.32* *Ma.art.19* *Ba.The.5* *Ba.Leg.3* *Ba.Med.2.*

D.Medicinæ. *Rob.Huicke.*

1539.

Summus *Episcopus* *Stephanus*

Cancell. *Winton.* *Gardyner.1*

Procancell. *D.Buckmaster.*

Procurat. {*Gylpin.* *Sanderson.*}

D. Theologiæ. {*Buckley.* *Babthroppe.*} *Bac.art.35* *Ma.art.27* *Ba.The.7* *Ba.Leg.5*

D.Iuris Ciuilis. {*Chr.Neuinson.* *Galf.Glin.*}

1540.

Procancel. *D.Buckmaster.*

Procurat. {*Ainsworth.* Iesu *Langdale.*}

D.Theolog. *Rich.Vowell.* {*Tho.Tedman.* *Nich.Ridley.*} *Bac.art.42* *Ma.art.30* *Ba.The.4* *Ba.Leg.3* *Ba.Med.3.* *Ba.Gra.1*

D. Iuris ciuil. *Ber.Sandiford.*

D. Medicinæ. *Hen.Stadesby.*

1541.

Procancellarius *D.Mallet.*

Procuratores. {*Pulley.* *Vmfrey.*} *Bac art.30* *Ma. art.32* *Ba.Theo.5* *Bac. Leg.6*

D.Theolog. *Lancel.Ridley.*

D. Iuris Ciuil. {*Edm.Stuard.* *Perpoynt.*} *Incorp.*

D.Medicinæ. *Argentine.*

1542.

Procancellarius *D.Standishe.*

Procurat. {*Bisill.* *West.*} *Bac.art.49* *Ma.art.39*

D. Iuris Ciuil. {*Tho.Smith.* *Rich.Standishe.*} *Incorp.* *Ba.The.4*

D.Medicinæ. *Io.Walker.* *Ba.Leg.9.* *Bac.Med.2* *Incorp.*

1543.

Procancellar. *D.Edmundes.*

Procuratores. {*Si.Brigges.* *Ed.Sandes.*} *Ba.art.33* *Ma.art.17* *Ba.The.9* *Bac.Leg.5*

D. Iuris Ciuil. {*Humf.Busby.* *Hen.Haruy.*}

D. Medicinæ. {*Io.Hatcher.* *St.Caslegges.* *Blythe.*} *Incorp.*

154[illegible]

Procancell. D.Smith.

Procurat. Cumberforth. Wakelynge.

D.Theolog. Io.Seton. W.Glyn. W.Carter. Skete. — Ba.art.29 Ma.art.26 Bac.Th.16 Ba.Leg.4

D.Iuris Ciuil. Io.Clarke.

1545.

Procancell. D.Parker.

Procurat. Rayner. Barker. Christi.

D.Theolog. Rish.Atkinson. — Ba.art.29 Ma.art.30 Ba.Theo.8 Bac.Leg.3

D. Medicinæ. Rob.Recorde.

D. Musicœs. Chr.Tye.

1546.

Procancell. D.Madew.

Procurat. Cosyn. Baggot.

D.Theolog. Io.Madew. — Bac.art.16 Ma.art.23 Ba.The.13 Ba.Leg.2

D.Medicinæ. Balth.Gwersye.

1547.

Summus Edwardus. Somerset. Cancell. Dux de

Procancellarius D.Madew.

Procurator. Barker. Gunuil. Peerne.

D.Theolog. Bill. Sy.Brigges Egid.Ayre. Tonge. Io.Ponet. Skotte. — Bac.art.35 Ma.art.18 Ba.Theo.9 Ba.Leg.1

D. Iuris Ciuil. Rich.Farley.

1548.

Procancell. D.Parker.

Procurat. Burman. Karlehill. — Ba.art.29 Ma.art.15 Ba.Theo.7

D.Theolog. Tho.Dauis

D.Medicinæ. Rob.Pickering.

1549.

Procancell. D.Bill.

Procurat. Grindall. Gasquyne. — Bac art.30 Ma.art.26

D.Theolog. Sandes. Clabroke. — Ba.The.14 Ba.Leg.2

D.Iuris Ciuil. Gal.Haddon.

1550.

Procancell. D.Haddon.

Procurat. Bullocke. Baker. — Ba.art.32 Ma.art.8 Ba.Theo.1

D.Theolog. Martinus Bucerus.

Summus Iohannes Northum- Cancell. Dux bria.

1551.

Procancell. *D.Madew.*

Procurat. *Peerſon.* *Ebden.* — *Bac.art.26 Ma.art.17 Ba.Theo.9*

Non eſt vllius facultatis Doctor aliquis hoc anno inauguratus.

Primo die Martij huius anni obijt Cantabrigiæ Martinus Bucerus, & ſepultus eſt in choro Beatæ Mariæ magnæ.

1552.

Procancellar. *D.Peerne.*

Procurator. *Standiſhe.* *Conye.* — *Ba.art.37 Ma.art.17 Ba.The.4*

D.Theolog. *And.Peerne.*

D. Iuris Ciuil. *Grif. Trygan.* *W. Mowſe.*

D. Medicinæ. *Lancton.*

Summus Episcopus Stephanus Cancell. Winton. Gardyner.2

1553.

Procancell. *D.Sandes.*

Procurat. *Hawforde.* *Yale: et Robinsõ*

D.Theolog. *Io.Yonge.*

D.Iuris Ciuil. *Steph.Neuynsõ.* — *Ba.art.42 Ma.art.22 Ba.The.3 Ba.Leg.3*

D.Medicinæ. *Standiſhe.* *Patricke.*

1554.

Procancell. *D.Yonge.*

Procurat. *Gardyner.* *Barleye.*

D. Theolog. *Watſon.* *Langdale.* *Segiſwicke.* *Fawcet.* — *Ba.Art.48 M.Art.19 Ba.The.18 Ba.Leg.*

1555.

Summus *Reginaldus.* *Cardinalis.*

Cancell. *Poole,* *Arch.Cant.*

Procancell. *D.Glyn.* *D.Scot.* — *Bac.art.43*

Procurat. *Balye.* *Garthe.* — *Ma.art.33* *Bac.Th.3* *Ba.Leg.4*

D.Theologiæ. *Bane.* Epilc. Lich & Couen. — *Per gratiã*
Weſton. — *Incorp.*

D.Iuris Ciuil. *Mich.Dunning*

D.Medicinæ. *Frier* *Bownde.*

1556.

Procancell. *D.Scot.* Epiſc. Ceſtr. — *Ba.Ar. 37.*

Procurat. *Boys.* *Gwyn.* — *Ma.ar. 27.* *Ba.Th. 6.*

D.Iuris Canon. *Hug.Griffith.*

1557.

Procancell. *D. Perne.*

Procurat. *Robinſon.* *Glyn.*

D. Theologiæ. *Braſſey.* *Heſkins.* *Bullocke.* *Beamount.* — *Bac.ar.27* *Ma.ar.24.* *Ba.The. 4* *Ba.LL. 5* *Ba Med.1.*
Ormanet. *Henr. Cole.* — *Incorp.*

D.Iuris Ciuil. *Mytthe.* *Tale.*

Hoc anno, Feb.6. Oſſa M. Buceri, & Pauli Phagij exhumata & combuſta Cantabrig.

1558.

Summus *Dominus* *Cycell*

Cancell. *Wilhelmus* *Miles.*

Procancell. *D. Braſcy.*

Procurator. *Goldyng.* *Daye.* — *Ba.ar.41* *Ma.ar.22* *Ba.The.1.*

D. Iuris Ciuil. *Fuller.* — *Ba.Leg.1*

D. Medicinæ. *Caius.* *Carre.* *Herde.* — *Incorp.*

1559.

Procancell. *D. Coſyn.* *Porye.*

Procurat. *Smythe.* *Bell.* — *Ba. art.28* *Ma.art.22* *Ba.The.1*

D.Theolog. *Porye.* *Horne.*

D.Iuris Ciuil. *N.Bullyngham.*

D.Medicinæ. *Glyn.* *Hare.*

1560.

Procancell. *D. Peerne.*

Procurat. *Dodyngton.* *Fuller.* — *Bac.art.60* *Ma.art.25* *Ba.Theo.6*

D.Iuris Ciuil. *Gaſcoyne.* *Drurye.* *Gwynne.*

D. Medicinæ. *Lorkyn.*

1561.

Procancellar. *D. Harsye.*

Procurator. *Girlyngton.* *Cowell.* — *Ba.art.53 Ma.art.31 Ba.Theo.9 Ba.Leg.1 Ba.Muſ.2*

D. Iuris Ciuil. *Ackworthe.*

Hoc anno Domina Regina noſtra *Elizabeth* noua conceſſit priuilegia.

1562.

Procancell. *D. Baker.*

Procurat. *Maiſter.* *Blythe.* — *Ba.art.51 Ma.art.20 Ba.The.8 Ba.Leg.3*

D. Theolog. *Baker.*

D. Iuris Ciuil. *Furthe.* *Threekyl.* *Val.Dale.* — *Incorp.*

D. Medicinæ. *Boyton.*

1563.

Procancell. *D. Newton,*

Procurat. *Oxenbridge.* *Igulden.* — *Ba.Art.80 M.Art. 44*

D. Theolog. *Newton.* — *Ba.The.4. Ba.Leg.7*
Barkeley. Epiſ. Bath. Wel. — *Per gratiã*
Couerdale. — *Incorp.*

D. Iuris Ciuil. *Ithell.*

D. Medicinæ. *Lee.*

1564.

Procancell. *D. Hawforde.*

Procurat. *Curteys.* *Woorley.*

D. Theolog. *Hawforde.* *Pilkyngton.* *Beamont.* *Gryndall* Epiſc. Lond — *Per gratiã*
Stookes. *Goodman.* *Kelke.* *Mey.* *Ebden.* *Coole.* *Latymer.* — *Bac.art.71 Ma.art.39 Ba.The.4 Ba.Leg.2*
Skamler Epiſc. Petr. — *Per gratiã*

D. Medicinæ. *Walker.* *Coldwell.*

Hoc anno, Auguſt. 5. Domina Regina ELIZABETH venit Cantabrigiam: & 10. Auguſti admiſſi ſunt in ordinem Magiſtrorum in artibus:

Tho. Hawarde, Dux Northfolke.
Tho. Ratcliffe D. Fitzwater Comes Suſſex
Amb. Dudley, Comes Warwic.
Edm. Veir, Comes Oxon.
Ed. Maners, Comes Rutland.
Rob. Dudley, Comes Leiceſtr.
Ed. Clynton, ſummus Admirall.
W. Haward, magnus Camerarius.
H. Carew, Dominus Hunſden.
W. Cicell Miles, Secretar.
Fran. Knols Miles, Vicecamerar.
— *Per gra.*

Thomas Hennedge.
Ioannes Aſſheley.
Rich. Barthew.
W. Cooke.
Ed. Cooke.
— *Armigeri.*

1565.

Procancel. *D. Beamont.*

Procurat. *Byng.* *Clarke.* — *Ba.art.85* *Ma.art.27* *Ba.The.7.*

D.Theolog. *Hutton.*

1566.

Procancellarius *D. Stookes.*

Procuratores. *Byng.* *Preſton.* — *Bac.art.86* *Ma.art.46*

D.Theolog. *Robinſon.* *Ruſſhe.* — *Ba.The.1* *Ba.Leg.2*

D.Medicinæ. *Butler.*

1567.

Procancellarius *D. Beamont.*

Procurat. *Sheppard.* *Deringe.*

D.Theolog. *Adams.* *Longworthe.* *Witgyfte.* *Spencer.* — *Bac art.86* *Ma. art.45* *Ba.Theo.3* *Bac. Leg.1*

D. Iuris Ciuil. *Rowland.*

D.Medicinæ. *Smithe.* *Warde.* *Shereman.* *Renoldes.*

1568.

Procancellar. *D. Longworth.*

Procuratores. *Lyndley.* *Dawbney.* — *Ba.ar.118* *Ma. art.59* *Ba.The.4*

D. Iuris Ciuil. *Maiſter.* *Ellys.* — *Ba.Leg.2.* *Bac.Med.1*

D.Medicinæ. *Barneſdale.*

1569.

Procancell. *D. Yong.*

Procurat. *Wells.* *Rokerey.*

D.Theolog. *Yonge.* *Curteſe.* *Chaderton.* *Walker.* *Gardyner.* — *Ba. art.86* *Ma.art.62* *Ba.The.22* *Bac Leg.2* *Pra.Chir.1*

D.Iuris Ciuil. *Woorley.* *Leedes.* *Randall.* *Hamond.* *Clarke.* *Bryſſley.*

D. Medicinæ. *Volpe.* *Gylberd.*

1570.

Procancell.	*D. Meye.*	
Procurat.	*Aldriche.*	
	Sherwood.	*Ba. art. 114* *Ma. art. 55* *Bac. Th. 14*
D. Theolog.	*Wattes.*	
	Lakyn.	*Ba. Leg. 4*
	Freke.	*Pra. Med. 1*
D. Iuris Ciuil.	*Bynge.*	
	Byſſhop.	
D. Medicinæ.	*Barrow.*	
	Ceualerius D. Theologiæ.	*Incorp.*
	Roo M. Artium	

1571.

Procancell.	*D. Whitegifte,*	
Procurat.	*Byngham.*	
	Byllott.	*Ba. art. 113* *Ma. art. 71* *Pra Med. 1*
D. Iuris Ciuil.	*Gybſon.*	
D. Medicinæ.	*Lakes.*	
	Pole.	
	Sabell.	*Incorp.*

Cooptatus eſt in ordinem Magiſtrorum artium, 30 Martij, in plena congregatione:

Dominus Wilhelmus Merchio Northamton, ordinis garterij Miles. *Per gratiam.*

Eodem anno, 30. Auguſti, cooptati ſunt in ordinem Magiſtrorum artium:

Dominus Edwardus Comes Herforde.
Dominus Thomas Buchurſt.
Georgius Carew Miles.
Carolus Haward armiger.
Thomas Cecyll armiger.
} *Per gratiã.*

Tho. Wilſon Reginæ ſupplicum a libellis magiſter, D. Legum.
Rich. Maſter D. Medicinæ, D. Reginæ Elizabeth medicus.
} *Incorp.*

¶ Episcopi ex Achademia Cantebrigiensi, qui ab anno Christi. 1500. vsq; ad annum. 1571. Principi & regno seruierunt.

Ex Prouincia Cantuar.

Sedes.	Nomina.	Gradus.	An. D.
Cantuar.	Henr: Deane.	Th.D.	1501
	Thomas Cranmer.	Th.D.	1533
	Matth: Parker.	Th.D.	1559
Londinen.	Tho: Sauage elect.	LL.D.	1500
	Cuth: Tunstall.	LL.D.	1522
	Nich: Ridley.	Th.D.	1549
	Edm: Grindall.	Th.D.	1559
	Edwin Sandes.	Th.D.	1570
Winton.	Tho: Langhton.	LL.D.	1500
	Rich: Foxe.	Th.D.	1501
	Steph: Gardiner.	LL.D.	1534
	Ioh: Ponnet.	Th.D.	1551.
	Robert: Horne.	Th.D.	1560
Lincoln.	Tho: Rotheram.	LL.D.	
	Ioh: Langton.	Th.D.	1507
	Henr: Holbech. Conf.	Th D.	1547
	Ioh: Taylor.	Th.D.	1552
	Tho: Watson.	Th.D.	1557
	Nich: Bullingham.	LL.D.	1559
Sarisbur.	Tho: Langton.	LL.D.	1510
	Henr: Deane.	Th.D.	
	Nich: Shaxton.	Th.D.	1535
	Ioh. Salcot, alias Capon.	Th.D.	1539
	Edm: Guest.	Th.D.	1571
Wigorn.	Hugo Latimer.	Th.D.	1534
	Nich: Heath.	Th.D.	1543
	Edwin Sandes.	Th.D.	1559
	Nich: Bulingham.	LL.D.	1570
Roffen.	Tho: Rotheram.	LL.D.	
	Tho: Sauage.	LL.D.	
	Ioh: Fisher.	Th.D.	1504
	Ioh: Hulsey.	Th.D.	1535
	Nich: Heath.	Th.D.	1539
	Henr: Holbech.	Th.D.	1544
	Nich. Ridley.	Th.D.	1547
	Ioh: Ponnet.	Th.D.	1550
	Ioh: Scorie.	Th B.	1551
	Edm: Allen elect.	Th. B.	1559
	Edm: Guest.	Th. B.	1559
	Ed: Freake.	Th.D.	1571
Norwicen.	Will: Reppes.	Th.D.	1536
	Thomas Thirleby.	LL.D.	1550
	Ioh: Hopton.	Th.D.	1553
Elyen.	Ioh: Alcocke.	LL.D.	1500
	Rich: Redman.	Th.D.	1501
	Iacob. Stainley.	Th.D.	1506
	Nich: West.	Th.D.	1515
	Nich: Haukins elect.	LL.D.	1534
	Tho: Gothericke.	Th.D.	1534
	Tho: Thirleby.	LL.D.	1554
	Rich: Coxe.	Th.D.	1559
Hereforden.	Car: Booth.	Th.D.	1516
	Ed: Foxe.	Th.D.	1535
	Ioh: Skippe.	Th.D.	1539
	Ioh: Scorse.	Th. B.	1559
Couentrē. & Lichfield.	Gual: Blithe.	LL.D.	1509
	Rol: Leigh.	LL.D.	1534
	Rich: Sampson.	LL.D.	1542
	Rad: Baine.	Th.D.	1549
Ciceſtren.	Rich: Fitzjames.		
	Rich: Sampson.	LL.D.	1536
	Georg: Daye.	Th.D.	1543
	Ioh: Scorie.	Th. B.	1551
	Ioh: Christopherson.	Th.D.	1557
	Rich: Curtes.	Th.D.	1570
Bathon. & Wellen.	Rich: Foxe.	Th D.	
	Ioh: Clarke.	Th.D.	1523
	W: Knight.	LL.D.	1541
	Gilb: Barckley.	Th.B.	1559
Exon.	Rich: Redman.	Th.D.	
	Hugo Oldeham.	Th.D.	1509
	Rich: Foxe.	Th D.	
	Milo Couerdale.	Th.D.	1551
	Will: Alley.	Th.D.	1560
Meneuen.	Ioh: Langton.	Th.D.	1505
	Edm: Vaughā.		1509
	Rob: Farrar.	Th.B.	1549
Assaph.	Edm: Birkhed.	Th.D.	1513
	Henr: Standish.	Th.D.	1518
	Rob: Warton.	Th B.	1536
	Tho: Davis.	LL.D.	1561
	Rich: Redman.		
Landaph.	Rob: Holgate.	Th.D.	1536
	Anth: Kitchin.	Th. B.	1545
Bangor.	Henr: Deane.	Th.D.	
	Ioh. Salcot, alias Capon.	Th.D.	1534
	Ioh: Birde.	Th.D.	1539
	Will: Glin.	Th.D.	1555
	Nich: Robinson.	Th.D.	1566

Petriburg.	*Ioh: Chamber.*		1541
	Edm: Scambler.	Th. B.	1560
Gloceſtren.	*Rich: Chenye.*	Th. B.	1562
Briſtol.	*Rich: Chenye.*	Th. B.	com.
Weſtmon.	*Tho: Thirleby.*	LL.D.	1540
Oxon.			

Ex Prouincia Eborac. Epiſcopi.

Eborac.	*Tho: Rotheram.*	LL.D.	1500
	Tho: Sauage.	LL D.	1500
	Rob: Holgate.	Th D	1544
	Nich: Heath.	Th D	1553
	Will: Mxie elect.	LL.D.	
	Edm: Grindall.	Th.D.	1570
Dunelm.	*Rich: Foxe.*	Th.D.	1500
	Tho: Routhall.	LL.D	1703
	Cuth: Tunſtall.	LL D.	1529
	Iac: Pilkington.	Th.D.	1561
Carliol.	*Iohannes Carliol.*	LL.D.	1508
	Rog: Laborne.	Th D.	1520
	Rob: Aldrich.	Th.D.	1530
Ceſtren.	*Gual. Blith.*	LL.D.	1501
	Row: Leigh.	LL.D.	
	Ioh: Bird.	Th.D	1541
	Cuth: Scot.	Th.D.	1555

Hibernia.

Geor: Browne. Arch. Armach. 1535.
Adam Loſthouſe. Arch. Dublin. 1561
Ro: Bradford. Epſ. de Shafteſbury. 1538
Ioh: Bale. Epiſcopus Sodorenſis. 1553

Præter eos qui ante Epiſcopatus ſuos ſuſceptos, incorporati ſunt Cant. & vltra Suffraganeos qui erant de Academia.

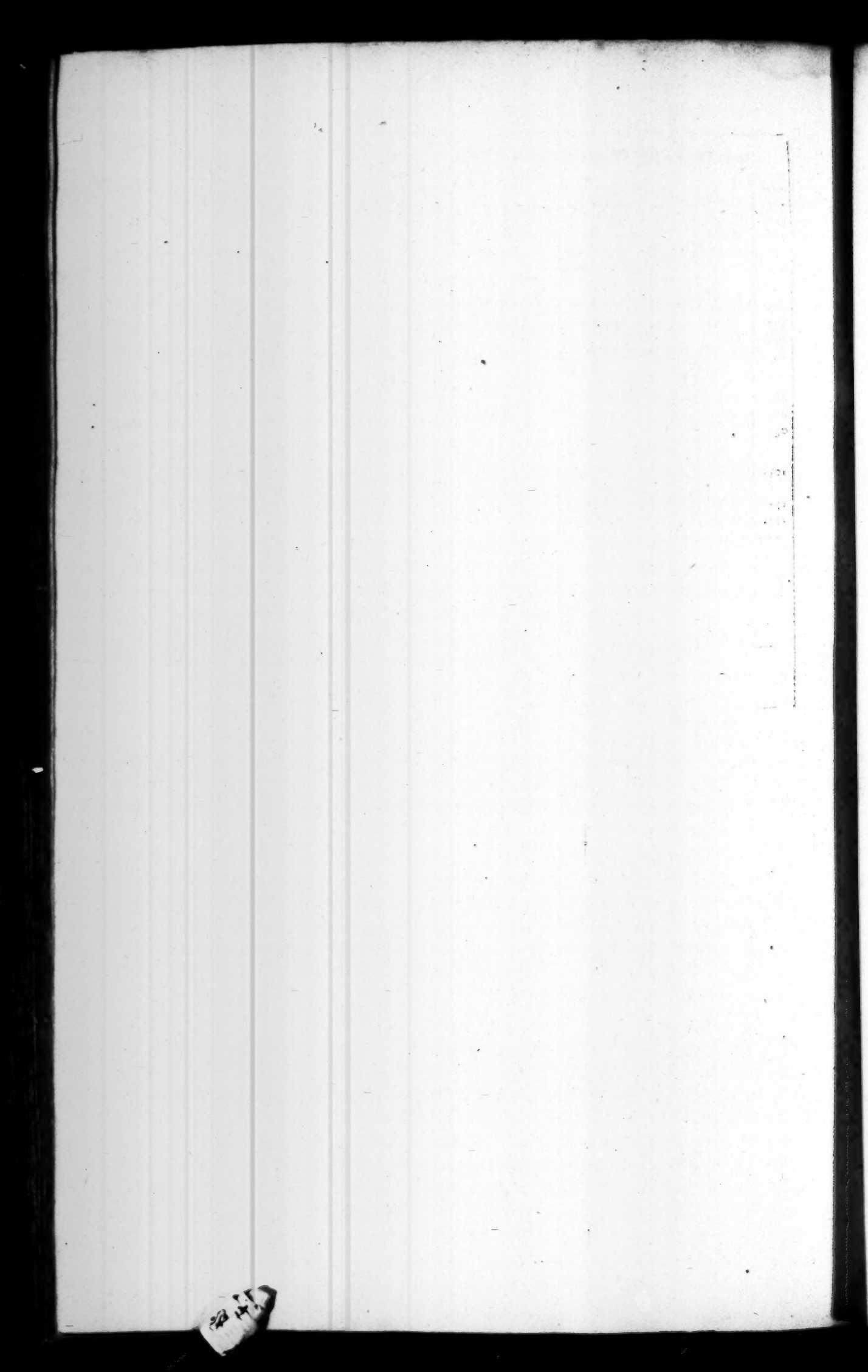

HÆc omnia monumenta, ad annum Domini 1548. præter paucula quædam, habuit Achademia Cantabrigiensis, partim in ciſtis ſuis ſub ſigillis, partim ſcripta in Regiſtris, præcipuè in magno nigro libro pargameni. Et caueant Procancellarij, & Procuratores, ne iſta pereant: vel quæ impoſterum obuenient noua, negligentius omittantur: ſed vt a Regiſtrario ſuo deinceps in Archiuis exſcribantur.

Fndulta Regum

Henrici Tertii.

1 Fn primis, quòd domus ſcholarium per duos Magiſtros & duos Burgenſes ad hoc deputatos, taxare poterunt de quinquen. in quinquennium.

2 Item, de aldermannis adiungendis Maiori, de taxatione panis: De piſtoribus, regratarijs, vino, ceruiſia, & mundatione vicorum.

3 Item, quòd Vicecomes iuuabit Cancellarium ad reprimendum tranſgreſſores, cum fuerit requiſitus.

4 Item, quòd non fiant torneamenta per quinque miliaria in circuitu Cantabrigiæ.

5 Item, de mulieribus publicis eÿciendis.

Edwardi Primi.

1 In primis, vna magna charta confirmationis quinque priuilegiorum per patrem ſuum prius conceſſorum.

2 Item, confirmatio chartæ de requirendo Vicecomite in defectu Maiorum.

3 Item, quòd ad requiſitionem Magiſtrorum Vicecancellarius faciat proclamari, & reſiſtat, ne fiant torneamenta per quinque milliaria.

4 Item, vna conceſſio dum placet, quod ſcholares poterunt laicos conuenire coram Cancellario in cauſis perſonalibus.

5 Item, quòd victualia regratariorum foriſfacta, aſſignentur hoſpitali Sancti Iohannis.

Edwardi Secundi.

1 In primis, magna charta confirmationis priuilegiorum a ſuis progenitoribus prius conceſſorum.

2 Item, quòd Vicecancellarius faciat proclamari ne fiant haſtiludia.

3 Item, quòd Vicecomes capiat malefactores ad requiſitionem Cancellarÿ,

4 Item, quòd victualia foriſfacta aſſignentur hoſpitali Sancti Iohannis.

5 Item, vna protectio, pro tuitione ſcholarium & ſuorum.

6 Item, alia charta magna confirmationis priuilegiorum prius conceſſorum.

7 Item, quòd tranſgreſſores in clericos capiantur, & incarcerentur, donec fuerit ſatiſfactum, & quòd in caſtro poſſint incarcerari.

8 Item, quòd publicæ mulieres poſt proclamationem per tres dies inuentæ, incarcerentur.

9 *Item, breue directum certis Iudicibus ad inquirendum de transgreſſoribus contra libertates vniuerſitatis.*

10 *Item, quod ſcholaris poſſit laicum coram Cancellario conuenire, Regia prohibitione non obſtante.*

Edwardi Tertii.

1 *In primis, quòd malefactores capiantur per Vicecomitem, ſi a Cancellario requiratur.*

2 *Item, duæ magnæ confirmationes priuilegiorum ante conceſſorum.*

3 *Item de mulieribus publicis eijciendis, & ſunt dupliciter.*

4 *Item, quòd clerici poſſunt laicos coram Cancellario conuenire.*

5 *Item, quòd victualia regratariorum foriſfacta, hoſpitali Sancti Iohannis aſſignata ſunt.*

6 *Item, vna protectio ſcholarium & ſuorum priuilegiorum.*

7 *Item, alia protectio ſuper eodem, ſed ſub alia data.*

8 *Item, charta quod Maior faciat aſſaiam panis, &c. quoties per Cancellarium fuerit requiſitus.*

9 *Item, quòd Cancellarius recipiat iuramenta Maiorum, Baliuorum, & Aldermannorum.*

10 *Item, licentia appropriandi eccleſiam xl. librarum vniuerſitati, & habetur dupliciter.*

11 *Item, Charta facta D. Claydon, quod Cancellarius propter incarcerationes non inquietetur.*

12 *Item, quod incarcerati per Cancell. non liberentur propter breuia regia.*

13 *Item, quod Magiſtri in cauſis ciuilibus extra vniuerſitatem in curiam chriſtianitatis non euocentur.*

14 *Item, quod Cancellarius cognoſcat in omnibus cauſis ſcholariũ mahemio, & felonia exceptis.*

15 *Item, vnum breue patens notificans vniuerſitati, quod poſt concordiam inter aulam de Clare, & aulam regiam, Rex vult quod vniuerſitas gaudeat ſuis priuilegijs, ſicut antea vſa eſt & gauiſa.*

Richari Secundi.

1 *Inprimis, magna charta confirmationis omnium priuilegiorum.*

2 *Item, quod victualia foriſfacta aſſignentur hoſpitali S. Iohannis.*

3 *Item, quod Cancellarius ſolus & in ſolidum habeat aſſiſam & correctionem victualium.*

4 *Item, quòd Maior & Vicecomes intendant Cancellario in correctionibus.*

5 *Item, breue patens ad inquirendum de deſtructione munimentorum vniuerſitatis per oppidanos, & de inſurrectione eorum.*

6 *Item, commiſsio de audiendo eos, & augendo ſummam feodi eorum: & de terminando contemptus contra Dominũ regem illatos, actum in parliamento.*

7 *Item, de modo vendendi vinum de rupella, Oſſey, & Hiſpania.*

8 *Item, quòd Cancellarius habeat cognitionem omnium placitorum, vbi ſcholaris, vel ſeruiens ſcholarium fuerit altera pars (mahemio & felonia tan-*

tùm exceptis.)

9 Item, patens datum Notingham ad recipiendum decem marcas de firmâ vniuersitatis.

10 Item, quòd Maior & Balliui intendant Cancellario super executione suorum priuilegiorum.

11 Item declaratio de Busshell, demi Busshell, & peck, & quod eorum proficua pertinent ad Cancellarium, & quod Cancellarius summonere posſit homines de villa Cantabrigiensi, et suburbijs eiusdem per suos ministros, ad præsentandum per eorum sacramentum de forstallatoribus, regratarijs, & alijs, & punire non venientes.

12 Item, breue patens quod maior & baliui non intromittant se de busshell.

13 Item, charta eiusdem de falsis ponderibus & mensuris in nundinis Sturbrigensibus.

14 Item, quod Maior & Balliui non impediant victualiarios sub pœna centum librarum.

15 Item, breue quod Officialis curiæ Cantuariensis non mittat citationes aut inhibitiones ad impediendum processus in curia Cantabrigiæ, &c. & habetur triplicatum.

16 Item, quod candelæ & focalia pro victualibus computantur.

17 Item, vna protectio ad quinquennium pro scholaribus & eorum rebus.

18 Item, breue de fimis, fimarijs, & alijs sordibus amouendis.

19 Item, commissio ad inquirendum si habentes assisam victualium mercandizent in eisdem.

20 Item de duabus chartis de puniendo oppidanos propter insolentiam eorum grassantium & comburentiũ chartas Achademiæ, & collegij corporis Christi.

21 Item, quod scholares per laicos indictati non capiantur vsque ad proximum parliamentum.

22 Item, de mundatione fossæ Domini regis.

23 Item, quod Episcopus Eliensis non mittat citationes ad impediendum processus in curia Cantabrigiensi.

24 Item, quod scholares indictati non capiantur ante proximũ parliamentũ.

25 Item quod vicecomes assistat Cancellario in incarcerando malefactores, in defectu maioris.

26 Item, breue patens rationem querens quid vniuersitati videatur in materia schismatis.

27 Licentia pro graduatis ad prouidendũ in curia romana, statuto nõ obstante

28 Item, quòd de custodibus hospitiorum scholarium nihil exigatur ad Regis subsidium.

29 Item, literæ patentes de tribus stationarijs.

30 Item, breue regium de parliamento tento Cantabrigiæ, & de conuocatione facienda in ecclesia beatæ Mariæ ibidem. Anno 12. Regis.

31 Citatio eodem anno Wilhelmi Courtney Archiepiscopi Cantuariensis ad villam de Romney in Cantio.

In statutis impressis corrupte dicitur, Cantuariæ, cum esset Cantabrigiæ.

Henrici Quarti.

1 *In primis, magna confirmatio omnium priuilegiorum.*
2 *Item, patens datum Notingham ad percipiendum decem marcàs de firma vniuersitatis.*
3 *Breue & patens directum Vicecomiti ad recipiendum imprisinandos ad mandatum Cancellarij: & de decisione omnium causarum, vbi scholaris fuerit altera pars, mahemio, & felonia exceptis, vbi tenentur vicecomes, maior, & balliui recipere, custodire debite: & deliberare transgressores ad mandatum Cancellarij. &c.*
4 *Item, breue de non molestando Cancellarium in materia bussbell.*
5 *Item, breue de admittendo fratrem ad opponendum post Boydon.*

Henrici Quinti.

1 *Breue de obseruando certificatorium in habitubus bacchalariorum.*
2 *Item, aliud breue quòd Legistæ obediant statuto nouitèr ædito de moderamine habituum bacchalauriorum sub pœna M. librarum.*
3 *Item, aliud quòd Legistæ scholis intendant, & bedello persoluant.*
4 *Item aliud, quod Vicecomes & Maior assistant pro pace obseruanda.*
5 *Item aliud, ad capiendum strangguis, aluewick, & alios.*
6 *Item aliud, ad certificandum de iuristis scholas non exercentibus nec collectam soluentibus.*
7 *otem, breue patens quo percontatur vniuersitatem Rex, quid sibi in materia scismatis videatur.*

Henrici Sexti.

1 *Magna confirmatio omnium priuilegiorum.*
2 *Item, perdonatio contra præmunire.*
3 *Litera patens pro mundatione viarum, & mulieribus publicis eijciendis.*

Edwardi Quarti.

1 *Item, magna confirmatio omnium priuilegiorum, per Edw. 4.*
2 *Item, charta de victualibus, vasis scrutandis, & de piscibus in eisdem impactandis.*

Henrici Septimi.

1 *Confirmatio cuiusdam literæ patentis Henrici vj. pro mundatione viarũ, & mulieribus publicis eijciendis, cum pluribus alijs rebus.*
2 *Item, confirmatio actus parliamenti de numero Laganarum in buttis, cadis, & semicadis piscium.*

Henrici Octaui.

1 *Item, magna confirmatio omnium priuilegiorum Cantabrigiæ.*
2 *Item, charta conceſſa vniuerſitati pro decimis & primitijs.*
3 *Item, charta de appropriatione Rectoriæ de Burwell.*
4 *Item, charta confirmationis villæ Cantabrigiæ.*
5 *Item, charta magna de ferijs de Sturbridge facta oppidanis, ſaluis priuilegijs Achademiæ.*

Edwardi Sexti.

1 *Hic Edwardus viſitationem fecit Cantabrigiæ anno tertio regni ſui, & anno Domini 1549. & de nouo adidit ſtatuta.*
2 *Item, confirmauit omnia priuilegia Cantabrigiæ per literas ſuas.*

Mariæ Reginæ.

1 *Hac Regina cum Philippo rege, annis 3. & 4. fecit in parliamento ſtatutum, quod nullus prouiſor accipiat victualia infra quinque miliaria Cantabrigiæ & Oxoniæ. Cap. 15.*
2 *Item, anno 3. & 4. eiuſdem Regis & Reginæ, & anno Domini 1557. 19. Maij, Cardinalis Polus viſitationem ſuam fecit in Achademia authoritate papali, & recognouit ſtatuta Achademiæ, & reiecit ſtatuta Regis Edwardi.*

Elizabethæ Reginæ.

1 *Viſitauit Cantabrigiam primò anno regni ſui, & condidit noua ſtatuta, & ea rurſus renouauit anno regni ſui 12.*
2 *Item, renouauit quædam priuilegia, & dedit noua per chartam ſuã. videl.*

Summa Chartæ.

De incarceratione & cuſtodia laicorum & clericorum in grauibus læſionibus, iuxta chartam Henrici tertij, anno regni ſui 22. & Edwardi 3. anno 10.

Item, quòd liceat Cancellario, &c. ſuperuidere incarceratos, & modum incarcerationis eorundem, & defectum, vel exceſſum incarcerationis corrigere quoties neceſſe foret.

Item, quòd Maior, Ballini, Burgenſes, & cæteri miniſtri non recuſabunt accipere & cuſtodire quaſcunque perſonas ad carceres per Cantellarium, aut ſuum deputatum miſſas, nec eas liberabunt abſque mandato dicti Cancellarij, aut deputati ſui.

Item, quòd Cancellarius aut eius locum tenens habeat cognitionem omnium placitorum, contractuum, debitorum, iniuriarum, & tranſgreſſionum contra pacem in villa & ſuburbijs factorum (exceptis mahemio & felonia) vbi magiſter ſcholaris, vel ſeruiens ſcholaris, aut communis miniſter vniuerſitatis vnus partium fuerit.

Item, quòd licebit Cancellario, &c. facere inquiſitionem de tranſgreſſionibus prædictis, & inde executionem facere in villa & ſuburbijs ad placitum

ſecundum conſuetudines vſitatas.

Item, quod curia dicti Cancellarij de placitis ſit curia de recordo.

Item, q̄ determinet Cancellarius de omnibus placitis & tranſgreſſionibus prædictis, & partes delinquentes & defendentes compellere, vt compareant, vel per amerciamenta, vel impriſonamenta.

Item, q̄ habet Cancellarius poteſtatem compellendi partes conuictas de placitis prædictis, vt ſatiſfaciant de omnibus vnde conuicti ſunt.

Item, q̄ iuſticiarij ad placita, & iuſticiarij de banco, & alij iudices, dicto Cancellario de placitis prædictis allocationem facient, abſque aliquo impedimento.

Item, q̄ nullus iuſticiarius, iudex, vicecomes, maior, &c. de placitis illis ſe intromittat, nec partem ad reſpondendum coram ipſis ponat, ſed quod pars illa coram Cancellario inde ſolummodo iuſtificetur & puniatur.

Item, q̄ quamuis Cancellarius, &c. hactenus vſi non ſunt priuilegijs per progenitores noſtros conceſſis, aut iſtis noſtris priuilegijs, de cætero tamen ea plenè habeant, teneant, & vtantur.

Item, pardonatio vſus, vel abuſus quarumcunque libertatum, &c. cum pœnis & pœnalitatibus.

Item, q̄ nullus ſcholaris in poſterum compellatur coram iuſticiarijs noſtris ad monſtrationes hominum pro guerra, nec compellatur aliquid contribuere de huiuſmodi expenſis.

Item, quod nullus ſeruiens vel miniſter noſter capiat aliquem equum alicuius ſcholaris, ſtudentis, miniſtri, aut ſeruientis dictæ vniuerſitatis, & ſi fecerit, reſiſtere licebit.

Item, q̄ prouiſores & pultarij infra quinq; miliaria victualia non capiant.

Item, q̄ Cancellarius habeat officium Clerici mercat. in villa & ſuburbijs, & nundinis tentis apud Barnewell & Sturbridge, & ſuburbijs earundem.

Item, q̄ poteſtatem habet Cancellarius inquirendi & cognoſcendi de omnibus forſtallatoribus, regratarijs, &c. in villa Cantabrigiæ & ſuburbijs eiuſdem, ac ſuper his punitionem faciendi ſecundùm leges & conſuetudines ſuas.

Item, q̄ habet poteſtatem dictus Cancellarius capiendi & comburendi piſces & carnes inſalubres ſecundùm ſuam diſcretionem, &c. reſiſtentes verò impriſonare.

Item, q̄ habet Cancellarius omnia victualia forisfacta, per quaſcunque leges vel ſtatuta regni, & fines & amerciamenta pro venditione huiuſmodi victualium in Cantabrigia & ſuburbijs & feriis prædictis.

Item, q̄ licebit Cancellario facere ſcrutinium & inquiſitionem de publicis mulieribus vagabundis, & alijs perſonis ſuſpectis, tam in die, quàm in nocte, & de malo ſuſpectos puniendi, tam infra Cantabrigiam q̄ ſuburbia eiuſdem.

Item, quod Maior, Balliui, &c. auxiliantes ſint (ſi fuerint requiſiti) dicto Cancellario in inquiſitione prædicti ſub pœna contemptus.

Item, q̄ habet authoritatem Cancellarius eligendi & emittendi ſingulis annis 12 prædicatores ſub ſigillo vniuerſitatis iuxta conſuetudinem ſuam laudabilem antehac ibidem vſitatam, ac priuilegia in ea parte indulta.

Item, quod ſi aliquis ſcholaris &c. indictatus per gentes laicas de aliquibus inſurrectionibus, felonijs, murderijs, &c. fuerit, & vigore eiuſdem indictamenti impriſonatus vel arreſtatus infra comitatum vel villam Cantabrigiæ

fuerit

fuerit, tunc si Cancellarius ipsum sic arrestatum vendicare voluerit, ipse in cuius custodia imprisonatus existit, corpus eiusdem imprisonati, seneschallo vniuersitatis (si habilis fuerit) sub pœna ducentarum librarum tradet.

Item, q dictus arrestatus vel imprisonatus coram dicto Seneschallo stet pro verificatione dicti indictamẽti &c. & quod dictus Seneschallus faciat processus Vicecomiti Cantabrigiæ, & Bedellis vniuersitatis pro hominibus summonẽdis vt compareant coram dicto Seneschallo, ad faciendum inquisitionem de dicta felonia vel insurrectionibus. &c.

Item, q si huiusmodi arrestatus allegauerit se fore clericum, seneschallus ipsum ordinario vel deputato suo liberari faciat, si conuictus fuerit.

Item, quod Maior & Ballini custodiant huiusmodi imprisonatum vel arrestatum ad mandatum seneschalli, donec contrarium ab eodem acceperit.

Item, quod omnes scholares &c. permanentes in dicta vniuersitate, villa, & suburbijs, immunes sint & exonerati ab omnibus subsidijs, releuijs, & exactionibus &c. saluo nobis semper annuo reditu. 10. librarũ pro assisa panis &c.

Item, quod suburbia siue procinctus dictæ vniuersitatis sit & se extendat per vnum miliare anglicum eiusdem villæ circunquaque in perpetuum.

Item, q prædictus Cancellarius &c. habeat & teneat omnia & singula libertates & priuilegia infra suburbia dictæ vniuersitatis in perpetuum, tam in nostra absentia quam præsentia. &c.

In cuius rei testimonium &c. Teste meipsa, apud Westmonasterium xxij. die Aprilis, Anno regni nostri tertio.

Per breue de priuato sigillo, & de data prædicta authoritate parliamenti.

Sciendum est, quod in parliamento tento apud Westmonasterium anno Reginæ Elizabeth xiij. & iterum in parliamento tento ibidem anno Reginæ Elizabeth xliij. vidz. dicto anno xlij. statutum est pro incorporatione vtriusq; Achademiæ: & in anno xiiij. confirmata & rata sunt omnia priuilegia in Academijs Cantabrigiæ, & Oxoniæ, per authoritatem parliamenti in posterum.

Compositio inter vniuersitatem & oppidum per arbitratores. &c.
Confirmatio inter vniuersitatem, & collegium regale.
Compositio inter vniuersitatem, & aulam de Penbrooke. Ed. 3.
Compositio inter collegium regale, & aulam S. trinitatis de Norwico.
Duo priuilegia per Episcopum Elienſem.
Confirmatio priuilegiorum per Episcopum Elienſem.
Compositio inter Cancellarium. &c. & Archidiaconum Elienſem.
Compositio quod procuratores congregare possunt in defectu cancellarij.
Indentura magistri Baron de exequijs celebrandis pro 240. libris erogatis vniuersitati ad ædificationem templi beatæ Mariæ.
Item decreta scaccarij pro lectione fundata per Dominam Margaretam.
Item, pro prædicatore eiusdem Dominæ Margaretæ.
Item, pro viginti solidis de Barnewell per compositionem.

Item, publica quædam instrumenta, & articuli de Academia.
Item statutum cistæ M. Richardi Billingforde, quondã Magistri illius collegij.
Item, exemplar statutorum aulæ Sanctæ Trinitatis de Norwico.
Item, inaulta quædam pontificia, vt in libro nigro.
Item, ordinatio Rob. Rede militis de lectione triũ lectionum in scholis publicis.
Item, indentura inter Academiam, & executores Iohannis Mere Bedelli, de duobus tenementis in parochia S. Benedicti Cantabrigiæ cum ordinatione in commemoratione eiusdem.

In custodia Procancellarij qui fuerit pro tempore.

Item, vetus liber magnus niger in pargameno de causis &c. Academia.
Item, liber niger in charta dictus liber de ratiocinijs procuratorum. 10
Item, liber chartaceus in quo scribuntur literæ Academiæ, & ad Academiã.
Item, liber chartaceus in quo continentur multa ad Academiam spectantia, in quo continetur ordinatio pro matriculatione. &c.

Item instrumentum de appropriatione rectoriæ de Burwell cum Indenturis eiusdem. Et cum quodam scripto de resoluenda pecunia mutuata ex quatuor cistis maioribus.
Item, historia quã fecit Nicholaus Cãtilowe siue Cantilepus de origine Academiæ Cantabrigiensis scripta. 1 4[illegible].
Item historiola quomodo oppidani anno 1380. & Regis Richardi secundi 4. inuaserunt collegium Corporis Christi, & chartas eius collegij cum alijs 20
chartis de priuilegijs vniuersitatis combusserunt, quæ causa fuit cur Richardus secundus tot chartas nouas Academiæ concesserit.

Particulæ quæ Cantabrigiensis Achademiæ magistratibus ac ministris conseruandæ successiue traduntur.

Memorand. quod M. Pierson & Ebden procuratores exeuntes Magistratu tradiderunt M. Standishe atq; Coney procuratoribus sequenti- 30
bus has sequentes particulas-

IN primis M. Standish tria armorum paria quæ Iackes appellantur, duas galeolas & librum procuratorium statutorum.
Item magistro Coney tria similiter armorum paria, & alterum librum procuratorium.
Item vlnam æneam legitimæ anglicanæ mensuræ quam le standard appellant
Item mensuras æneas, Pottell, Quart, & Pint nuncupatas.
Item pondera ænea quatuor vid. duorum ponderum. quatuor, quinque atque sex ponderum. 40
Item pondus æneum librans quartam partem Centesimi.
Item duo grandia pondera plumbea.
Item sigillum æneum quo vlnæ ad mensurandum licitæ ac permissæ signãtur.
Item duo Carecteræ siue impressuræ quibus pondera atque pocula cum litera H. notantur.
Item librum qui ordinem processus in tenenda Curia quam leet appellant, indicat.

Ac præter eam ſuppellectilem quæ ſuperius commemoratur, ſunt & hæc ſequẽtia vniuerſitatis vtenſilia, ſeruata in Academia Cantebrigienſi, viz.

Modius æneus cum lignea findula,
Menſura ænea, dicta le Gallon.
Mẽſura minor ænea dicta le Pinte.
Duo ſigilla ad ſignanda dolia.

Duo alia ſigilla ad ſignãdos modios.
Duo paria magnarum trutinarum.
Duo paria imperfecta ponderum.

Allhæc Robertus Horne Wintonienſis epiſcopus ænea hæc pondera regijs inſignibus impreſſa vniuerſitati donauit. Anno dom. 1574. viz.

Æneum pondus 100. lib. *Aliud 28. Lib.* *Aliud 14. Lib.* *Aliud 7. Lib.* *Aliud 4. Lib.* *Aliud 2. Lib.*

Aliud vnius libræ in minora pondera diſſectum, & ad aurum trutinandum par ponderum 4. librarum.

Memorandum, quod Matthæus Stokes Academiæ Cantebr. Regiſtrarius & eiuſdem vnus Bedellorum recepit de executoribus Iohannis Mere, nuper Bedelli Academiæ prædictæ hos libros ſequentes, ſemper per eum ſeruandos & ſucceſſores ſuos in vſum Academiæ.

Inprimis, librũ pro matriculatione, ligat. in tecto chartaceo, incipientẽ an. do. 1544
Item, librum de gratijs, ligatum in tecto pergameni incipientem an. dom. 1501.
Item, alium librum de gratijs, ligatum in tecto ligneo, incipientẽ an. dom. 1547
Item, librum teſtamentorum ligatum in pergameno, incipientem an. dom. 1501
Item, alium librum teſtam. de nouo ligat. in pergameno incipientẽ an. dom. 1557.
Item, veterem librum procuratorium in tecto ligneo.
Item, veterem librum de rationibus procuratorum ligatum in pergameno incipientem anno dom. 1554.
Item, alium librum de rationibus procuratorum ligatum in tecto ligneo incipientem an. dom. 1488.
Item, librum Actorum de nouo ligatum in pergameno incipientem an. 1556.
Item, librum rerum memorabilium in tecto ligneo incipientem an. dom. 1548.
Item, librum paruum in tecto chartaceo exprimentem ordinem comitiorum.
Item, exemplaria diuerſorum teſtamentorum cum Inuentarijs, & varijs obligationibus eorundem, pro ſecuritate Cancellarij & Procancellarij, &c.
Item, exemplaria literarum miſſarum a quibuſdam Iuſticiarijs, de quibuſdam villis infra quinque milliaria Cantebrigiæ.

Memor. etiam quod anno 1574. reuerendiſſimus pater Matthæus Archiepiſc. Cant. fieri fecit nouam plateam (vniuerſitatis plateam impoſterum nuncupandã) cuius ſolum antea ad diuerſa Collegia ſpectabat. Ille verò quo publicarum ſcholarum aſpectus haberetur commodior, ſolum illud a varijs Collegijs emit, ac in plateæ formam pauimentis ſtratæ redegit, tum muros ex vtraq; viæ parte lateritios è regione ſcholarum & ad mediam vſque plateam lapide quadrato faſtigiatos poſuit. Ad extremum & viam & muros Academiæ ad exhibendum ſcholarũ tranſeuntibus euidentiorem aſpectum (oppidanorum prius ædibus intercluſum) donauit, eiuſq; donationis extat ſub ſuo chirographo inſtrumentum confectum.

Quod beneficium ne tempore periret, magiſtrũ & ſocios collegij corporis Chriſti eorumq; ſucceſſores aſtrinxit in perpetuum, vt plateam atque muros, quoties opus eſſet, repararent, & etiam libros quos in centum voluminibus ligari fecit, ac Biblio-

bliothecæ Academiæ publicæ donauit, quotannis reficerent. Qui quidem libri huiusmodi sunt.

Libri impressi typis. XXV.
Libri scripti histor. XXV. } omnes cathenati.
Scriptores in vetus testamentum. XXV.
Scriptores in nouum testamentum. XXV.

Quæ quidem centum volumina, centum ad minus Authores continentia, sigillatim, vt deinceps sequitur, exprimuntur.

Expedit etiam, officioq; nostro qui Cătebrigiæ studuimus, ibiq; gradus suscepimus, summopere est consentaneum, eorum memoriam qui varijs donis de Academia hoc an. 1574. bene meriti sunt, ad honorẽ Dei, qui eorum ad hoc animos excitauit, aliorumq; exemplum, recolere atque celebrare.

Primùm itaque D. Nich. Bacon miles, magni Angliæ sigilli custos, communi Academiæ Bibliothecæ permultos de septem notis liberalibus scientijs Græcos & Latinos scriptores donauit numero prout infra commemorantur.

Tum honoratissimus vir D. Guliel. Cecilius miles, Baro de Burleigh, eiusdem vniuersitatis Cancellarius, Angliæq; Thesaurarius ad vniuersitatis prædictæ vsum multos in iure Canonico et Ciuili, ac in Medicina, Græcos, Latinosq; scriptores destinauit, numero quorum deinceps sequetur Catalogus.

Reuerendus etiam in Christo pater Iacobus Pilkington Dunelmensis Episcopus multos Græcos & Latinos authores typis excussos Academiæ concessit, numero quorum nomina sequuntur.

Post hunc reuerendiß. in Christo pater, Rob. Horne Wintonienſis Episcopus, Academiæ Bibliothecæ quinquaginta duos in sacra Theologia scriptores donauit, qui seorsim deinceps nominantur.

De Scholarum Collegiorumq; in Academia Cantebrigiensi Patronis atque fundatoribus.

Quoniam nonnulli de posteris bene mereri cupidi, Cantebrigiensis Academiæ, nec non scholarum, atque singulorum in ea Collegiorum, statum, originem, patronos atque fundatores magna quidem sedulitate inquirentes, typis ea quæ consequi & explorare poterant, nuper diuulgarunt: quorum opera & industria etsi laude digna sit, tamen quia veterum quorundam monumentorum testimonijs forte destituti, incertis & a vulgo acceptis coniecturis, potius quàm veris aut probabilibus rationibus niti videntur: operæpretium erit eisdem de rebus ex indubitatæ fidei scriptoribus & Archiuis, dilucidius aliquid certiusq; proferre: non vt aliorum laboribus (quod a nobis absit) aliquid detrahatur, sed vt earum rerum quarum indagare cupiunt veritatem, tam sibi quàm his, ad quorum cognitionem eam transferri cupiunt, certitudo cognoscatur.

Cantebrigia a Cante, Grante, siue Cantebro, præterlabente fluuio nomen sortita, a Britannis, veteribus huius regni incolis Caergrant appellata est, quo vetusto nomine declaratur in ea quondam muro cinctam fuisse ciuitatem, vt Henricus Huntingdonensis & alij scriptores affirmãt. Bonarum autem literarum Asylum, & doctorum hominum vniuersitas regnante Gurguntio Belini regis filio esse cœpit, annis ante Christum in carne mundo ostensum, quingentis triginta nouem, vt Iohannes Lidgate testatur cum Scala mundi, alijs placet. 875. Eamquè (vt quidam autumant) Hispanus Canteber, viris in Philosophia & Astronomia doctis, ab Atheniensi Academia omnium humanarum artium procreatrice & parente huc tra ductis repleuit & ornauit. A cuius viri nomine priorem vrbis appellationem, in eam quæ iam est, immutatam fuisse nonnulli putant, posteaq; tam reges Angliæ, quàm Pontifices Romani immunitatibus, priuilegijs, iuribusquè multis eandem auxerunt & confirmarunt, vt ex Iohannis vicesimi secundi Papæ Bulla, in qua intercedente Edwardo 3. rege, anno regni sui vicesimo, generale omnium artium & scientiarum studium Cantebrigiæ in perpetuum stabiliuit, luculeter cernimus, vt Petrus de Ickham Cantuariensis Ecclesiæ quondam Monachus scribit. Et longè ante Edwardum tertium Guliel. Normannus huius regni victor atque triumphator, cum ex duobus suis filijs Gulielmũ regno, Henricum sacerdotio in Anglia præficere statuisset, hunc in Cantebrigiensi Academia in illis septem notis liberalibus ac ingenuis artibus primò instituendum curauit, vt Thomas Rudburne diserti ssimè affirmat, & Robertus Fabian in suis historiarum Concordantijs refert. Lelandus item affirmat eum librum scripsisse de legibus, quas Henricianas nominabant

Hen. Hunting.

Ioh. Lidgate. Th. Beuerlac. D. Beda.

Florentius in suo Florario lib. 4. cap. 16. & in Scala mundi.

Petrus de Ickham Mon. Cant.

Matth. Paris. in chro. min. Rich. Cicestrensis. W. Malmesb.

minabant, qui liber adhuc extat videndus integer & incorruptus. Deinde Lutetiam, vt in exteris quoque Academijs ea quæ cognitu digna essent perciperet, misit. Eum pater adolescentem quia literis acriter deditus fuit, Beauclerke. i. pulchrum clericum appellauit (vt refert Thomas Gray in ea historia quam Gallicè scripsit, & Scalam Chronicon appellauit) quem ad episcopatum aliquem promouere in animo habuit. Sed cum Lutetiæ aliquot annorum studium in literis vtiliter posuisset, ibidemq; scholas rexisset, patre atque fratre mortuis ad regni gubernacula capienda reuocatus est, anno dom. 1100. vt Richardus Cicestrensis scribit. Quæ tanta prudentia, magnanimitate, iusticiaq; gessit, vt Leo ille Iustitiæ fuisse existimabatur, de quo diu ante Merlinus prædixerat. Verùm hæc nobilis Academia, siue Danorum quondam hostilium q; incursionum vi, siue ciuilium & intestinorum tumultuum direptionibus, siue Archiuis antiquis negligentia ac incuria perditis, de Municipij seu incorporationis suæ iure docere parum potuit, donec insignis Henrici 8. regis beneuolentia, partim rectoria de Burwell Academiæ annexa & impropriata esset, partim illustrissimæ nostræ reginæ Elizabethæ, in Parliamentis annis regni sui 13. & 14. cœlebratis beneficio, non modò Municipij ius obtentum, sed omnia priuilegia iuraque priora ab anterioribus principibus pontificibusq; concessa, rata & corroborata sunt, cum noua illius decreti confirmatione, ne scilicet vel hospitij regij prouisores, vel alij obsonatores, annonam aut victualia intra quintũ ab Academia lapidem exportarent. Verùm de origine, antiquitate, statu, ædificijs, cæteris q; tam Academiam quàm vrbem Cantebrigiensem tangentibus, consulat Lector M. Iohannem Caium clarissimum medicum, Collegij Goneuilli atque Caij nuper magistrum, in libris suis de Antiquitate & Historia Cantebrigiensi a prælo nuper diuulgatis, a quibus copiosè sumere potest, quæ ex permultis veteribus monumentis ad vtramq; sunt referenda.

Thomas Gray in Scala Chronicon.

Richardus Ciceſtren. Merlinus.

Historia Ioreuallensis.

¶ Scholarum publicarum extructio.

Cholæ non (vt quidam autumant) ſimul & ab vno conditæ ſunt, ſed diuerſos authores & varias antequam perfectæ eſſent temporum intercapedines habuerunt. Nam cum Academicis viſum eſſet diuæ Mariæ dedicatum templum, quod eſt Academiæ, augere magnitudine, cepit eos vnà deſiderium has quas iam cernimus ſcholas, ferma quadrata condere. Itaque & ſuis ſumptibus & ope nobilium implorata, vtramque tam templi quàm ſcholarum ædificationem aggreſſi ſunt, ac vtriſq; extruendis Oeconomos ſeu luſtratores præfecerunt, qui vt boni frugiq; patresfamilias, et eas quas acceperunt pecunias vtiliter elocarunt, & vt diligentes procuratores a multis impetrarunt, vt tam viui donationibus, quàm in teſtamentis morientes legatis atque fidei commiſſis ad eos vſus liberaliter multa largirentur. Quorum patronorum teſtamenta in Archiuis extant, eorumq; largitiones in tabulis, quæ in Regentium Synedrio quondam appendebantur, ſeorſim deſcribebantur, vt ex antiquis Academiæ monumentis colligi poteſt. Ac primùm de Theologica ſchola dicendum eſt, quomodo extructa & abſoluta fuerit. Ea enim prima extitit illius quadratæ ſtructuræ pars inchoata quidem multorum in Academia ſtudentium, ſuorumq; amicorum ſumptibus ac labore, & ad ſuperiorem pene tabulationem perducta. Sed paucis annis intermiſſa, quoniam ope caruerunt, etſi a Roberto Thorpe ſeniore milite aliquantulum adiuti ſunt. Is Angliæ Cancellarius fuit, vitaquè ſubitò functus eſt, circiter an. dom. 1372. & in teſtamento, cuius extat in Archiuis Guliel. Witleſey quondam Cant. Archiep. exemplar, fol. 126. Iohannem Kneuet militem, Richardũ Treton, Ioh. Harleſton clericos, ac Iohan. Breton laicum inſtituit hæredes. Ex his hæredibus (ſeu vt iam vocant executoribus) Richardus Treton qui tum temporis Præfectorum Collegij Corporis Chriſti Cantebrigiæ ordine ſecundus fuit, ex antedicti teſtatoris bonis tam Laicis quàm clericis multa varijs in locis cum cohæredũ ſuorum conſenſu donauit, de quibus in Archiuis iam diſſoluti Monaſterij S. Albani aliqua mentio fit. Nam & illi monaſterio pro operibus quibuſdam in eo perfectis, ſepties viginti marcas (teſte Albanenſi hiſtoria) conceſſit. Collegioq; ſuo Corporis Chriſti prædicto centum marcas donari procurauit. Ac omnes quidem illi coexecutores cum animaduertiſſent, qua animi charitate & beneuolentia Teſtator in Academicos affectus eſſet, toti vniuerſitati et ſingulis collegijs tam extructis quàm inceptis, vnicuiq; 40. marcas largiti ſunt, de quibus ex vniuerſitatis monumentis ſeu tabularijs, certius cõſtare poteſt. Ac non diu poſt hunc Rob. Thorpe vita functũ, obijt etiam Gul. Thorpe miles, circiter an. dom. 1398. eiuſquè teſtamentũ in Archiuis Tho. Arundel Cant. quondam Archiepiſc. extat. Cuius executores exemplo ac memoria Rob. Thorpe, ſuorumq; hæredum in Academiam munificentia cõmoti ſunt incitatiq;, & ad defunctorum memoriam conſeruandã, & ad ſtudentium in Academia commodum grauiſſimũ ſe facturos exiſtimabant, ſi imperfectam illam ſcholam Theologicam abſoluerent, atque ad eam, qua iam eſt formam perducerent. Itaque conuenerunt, vt duæ annuæ celebres mortuorum exequiæ, vna pro Guliel. Thorpe milite menſe Maij, altera menſe Nouembris pro D. Gratia eius coniuge in Academia celebrarentur, de qua conuentione atque pacto Eudo de la Zouche Academiæ Cancellarius, adhibito regentiũ & non regentium conſenſu, inſtrumentum confecit publicum, quod & hodie extat. Ita ſchola Theologica cum area tota, ſubſellijs inferioribus, & doctoris Cathedra, ſuperiori item contignatione,

In Statut. An. 1472.

Ex regiſtro W. Witleſey. fol. 126.

Hiſtoria Albanenſis.

Ex regiſtro eiuſdẽ cœnobij fol. 219.

ne,ac vtriusque pauimentis,& inter duo Synedria (quæ regentiũ ac non regentiũ domus dicuntur) separatione,porticu quoque a solo, & fundamentis extructa, & super eam cauerna & interiori secessu,vitreis fenestris,omnibusq; præter orientales murales minas alijs,vt iã cernimus tota per cohæredes prædictos ad finẽ perducta est,an.1400.De hoc autẽ Gul.Thorpe (quoniã eius mentio facta iam est) dubitari potest an pater fuerit Edm.Thorpe etiã militis,qui in maner.suo de Ashwelthorpe iuxta Wimundam prope Norwic. ciuitatem obijt,an.dom.1417. & anno Henrici quinti 5.vt ex Archiuis Henr.Chichley cõstat fol.314.Sed siue filius,siue hæres alterius iste fuerit,consanguineum saltem fuisse est verisimillimum, cum in testamento suo Gallico duobus nepotibus suis Osmundo & Iohanni ex fratre suo Rob. Thorpe,et Matilda priori eius coniuge genitis,vtrique 100.marcas legauerit.Imitatus est etiam illius in testamento suo condendo pietatem, in quo Archidiacono (qui tum fuit) Noruicensi, Rectori eius Parochiæ in qua Manerium suũ de Massingham situm erat,& oppidanis supradicti Manerij de Ashwelthorp annuas decẽ libras perpetuas,vestimentaq; et libros quæ in sacelli sui vsum parauerat,multisq; locis religiosis,ac Noruicensis ciuitatis incolis multa legauit.Terras autem & maneria multa (cuiusmodi in eo comitatu possidebat plurima) in duabus tabulis testamentarijs Latinè & Gallicè conscriptis,hærede masculo deficiente,in quo familiæ nomen retineretur, duabus filiabus suis,viz. Iohannæ de Clifton, & Isabellæ Tiltey,& ijs qui de corporibus earum sint legitimè procreandi concessit.Verùm vt ad propositum reuertamur,cum iam schola Theologica & sacellum essent absoluta, ad scholam philosophicam,amplissimamq; bibliothecam extruendam operam admouerunt, quæ in solo partim Academiæ proprio perquisito de D.Gulielmo Hull Priore S.Iohannis in Ierusalem in Anglia,partim Nigelli de Thornton in Medicina doctoris, partim ex Horto hospitij S.Mariæ, pro quo annuum redditum 2.s. Collegio Corporis Christi postea persoluerunt,exædificatæ sunt,vt ex Instrumentis inter Academiam,& Collegium prædictum indentatis cernere licet.Ex quibus etiam colligi potest quæ fuerint Philosophicæ scholæ metæ seu fines, ac illius horti solum,viam regiam communiter dictam Schole lanes, orientem versùs contingere.Antea enim tam magistrorum quàm cæterorum qui in artibus versabantur publicæ disputationes atque sophismata in schola quadam perexigua, quæ quondã in horto Collegij iam Gunwelli atque Caij sita fuit,habebantur. Eam autem tunc Scholam conductam tenuerunt,quam antea Iohannes quidam de Goldcorn earum ædium inquilinus locauit. Sed cum illa noua schola Philosophica cum superiore maiore bibliotheca extructæ fuissent,eorum qui in artibus disputare consueuerunt cætus in eam ductus atque translatus fuit. Postea decreto Laurentij Dunelmensis Episcopi Academiæ tum Cancellarij,cum omniũ in publico conuentu consensu,an. dom.1458.prouisum fuit tam de illis scholis perficiendis, quàm Terentiana quondã schola in qua iam iuris ciuilis lectiones & disputationes fiunt, nec nõ vt inferiores dialecticæ Scholæ perficerẽtur.In quo decreto D.Gray,& D.Heywood,& Doctorẽ Stoel Oeconomos statuerunt.Illa autem eorum qui iuri operam dabant sumptibus: hæc verò communi totius Academiæ contributione perfecta est circa annum dom.1474.

Præterea Tho.Rotheram qui primò Roffensis, deinde Lincoln. episc.ad extremum Eboracensis Archiep.necnon Henr.regis 7.Thesaurarius & Acad.Cancellarius fuit,opera D.Stoel Collegij S.Petri socij,& Alani Sempre lictoris seu Bedelli, quos ad id præfecit,minoris illius Bibliothecæ,quæ nunc scholarum,nunc Eboracensis Archiep.bibliotheca communiter dicta est,extruendæ author fuit, sub qua

etiam

etiam minores ſcholæ quæ paruæ appellantur, collectis per Acad. viritim nummis ædificabantur ſub an. dom. 1470. In altera harum ſcholarum artium magiſtri ordinariè legere conſueuerunt ab hora 8. ad nonam matutinam, & quæſtiones quas ex lectionibus excerpſiſſent in ſchola Philoſophica proponere ac in vtramq; partẽ diſſerendo diſquirere. Ille verò iam locus Procancellarij tribunal factus eſt. Portæ autem ſcholarum a Tho. Rotheram antedicto, cum epiſcopus eſſet Lincoln. fabricatæ ſunt. In bibliotheca autem, tam Rotheramus Cancellarius, quàm Cuthbertus Tonſtallus nuper Dunelm. epiſcopus permultos veteres Græcos ſcriptores, quos Roma atque tranſmarinis locis in Angliam traduxerunt reponebant. Quo etiam tempore vt ex chronicis communibus conſtat, Iohannes Tybetoft proximus ſucceſſor Humfridi ducis, Comes Wigornienſis, nonnullos ſe vtrig; Academiæ daturum libros eſt pollicitus. Sed cum anno 1469. menſe Nouembri decreto parliamenti poſt reſtitutionem Henrici 6. ob læſam maieſtatem capite plecteretur, quod promiſiſſet, præſtare non potuit. Et corpus eius Londini apud fratres dictos prædicatores inhumatum eſt, vt ex quibuſdam Chronicis & Archiuis Oxonienſibus conſtat. Alij etiã acceſſere deinde ſuperioribus benefactores. Humfridus dux Gloceſtriæ xiij. l. vi. s. viij. d. Comes Oxonienſis, cuius Sacellanus Thomas Rotheram quondam fuerat, x l. commemorantur conceſſiſſe. His adiuncta eſt Henrici regis 7 ſuæq; matris D. Margaretæ, & Doctoris Barrowe Rotulorum quõdam cuſtodis, & Archidiaconi Colceſtriæ, prius Collegij Buckinghamiæ, deinde Aulæ Regalis ſocij munificentia. Ac nuperrimè Iohannes Mear Bedellus, tunc de Academia multis nominibus optimè meritus, quinquaginta libras amplius ad plumbi quo ſcholæ contegũtur refectionem dedit, tum etiam aliorum benefactorum donationes acceſſerunt. Itaque ex hac illuſtrium virorum aliorumq; largitorum diuerſis temporibus liberalitate & beneficentia, tam ſcholarum quàm templi ſtructura perfecta eſt. Interioris autem areæ pauimẽta ſumptibus Ioh. Seintwary nuper Collegij Corporis Chriſti ſocij iacta ſunt, qui anno Dom. 1503. templo ædificando cum alijs præficiebatur, quod vnà tum magno interſtitio inter chorum & templum diuæ Mariæ, an. dom. 1521. perfectum eſt. Et quidem ante Henr. 3. regis tempora neque extructa Collegia, nec certi prouentus annui ad alendos in Hoſpitijs ſcholares conceſſi fuerunt, etſi literarum quidam patroni, & ſcholares in Academiam grati, ædes quaſdam, atque redditus emptos & acquiſitos Academiæ donauerint. Sed hoc tempore quædam Collegia initia ſua acceperunt, quorũ patroni incorporationis atque manus mortuæ iura a regibus ad ea ſtabilienda impetrarunt, cum antea tam qui artibus liberalibus, quàm qui cæteris ſcientijs ſtuduerunt ſcholares, in Aulis & Hoſpitijs ab Oppidanis conductis habitarent. Quorum reditus ne ſupra modum excreſceret, ſtatuto Academiæ decretum fuit, vt quotannis ædium a ſcholaribus conductarum æſtimando redditui cenſores crearentur. Hi taxatores dicti ſunt, qui primò coniunctis ſibi quotannis aliquot Oppidanis eas Aulas & Hoſpitia luſtrabant, & conductionis æquum modum rationemq; ſtatuebant, donec paulatim emptione ad vſus ſcholarium in perpetuum acquiſita, & Collegijs quibuſdam annexa & aſſignata fuerunt. Sed ea quidem Hoſpitia, atque Aula poſtquam Collegiorum numerus a varijs (vt dicemus) patronis auctus eſſet, & ſcholares ad ea Aulis et Hoſpitijs deſertis confluxiſſent, quia nullus iam vſus nullaq; neceſſitas ea requirebat, cũquè caduca et ruinoſa eſſe cœpiſſẽt, partim Collegijs quibuſdã conceſſa, partim Oppidanis, cæteriſq; diuendita & abalienata ſunt. Dum autem ſteterunt, magna ſcholarium multitudine fræquentabantur, qui ante Collegia condita, ſuis aut neceſſariorum ſumptibus, nõ e Collegiorum vectigalibus alebantur. At in his quidem Diuæ

Mariæ,

Mariæ, Bernardi, Thomæ, Augustiniq; hospitijs (quæ ab his qui liberalibus artibus operam dabant incolebantur) duodecim, viginti, atque triginta regentes, præter non regentium & aliorum scholarium numerum plerumq; extiterunt. Quæ autem Iuris studiosis Hospitia destinata fuerunt, vt diuersorium Paulinum, Nicholai, Clementis, & Houini Hospitium, octoginta aut centum scholaribus pene singula complebantur. Plures etiam quos Hospitia continere non poterant, conductis ab Oppidanis domicilijs & cænaculis vtebantur. Ea verò Diuersoria, Aulæ & Hospitia, quibus in locis Cantebrigiensis oppidi sita fuerunt, hic summatim descripsimus.

¶ Hospitiorum, Aularum, ac diuersoriorum veterum in Academia Cantebrigiensi situs ac mutatio.

Artistæ.

HÆc tria coniuncta & ab Henrico octauo Rege, in vnum Sanctæ Trinitati dedicati Collegij corpus deducta & translata sunt. *Aula Regia, Domus S. Michaelis, Hospitiũ de Physwike.*

Ex austro domum S. Michaelis, ex aquilone Aulam Regiam respexit, & in platea molendinari situm atque tanquam colonia Michaelis domus fuit. *Hospitium S. Gregorij.*

Adiunctum Michaelis domui, & e regione aduersæ portæ Aulæ Gunwelli stabat. *Hospitium de Garret.*

E regione templi S. Mariæ, & anguli altioris plateæ ad aquilonem & occidentem aduersi situm, iurisq; Collegij Corporis Christi proprium fuit. *Hospitium S. Mariæ.*

Inter S. Augustini & Plotti (vt dicitur) angiportus in Benedictina Parochia ad Collegium Regale, cuius iuris fuit, positum est. *Hospitium S. Augustini.*

In alta platea, & interiorem partem Collegij Corporis Christi sciti, pertinuitq; ad Collegium Reginale. *Hospitium S. Barnardi.*

Situm est ex aduersa parte Aulæ Pembrochianæ cuius possessionis fuit, versus austrum in platea Trumpingtonensi. *Hospitium S. Thomæ.*

Inter Cæmiterium Ecclesiæ S. Botulphi & Sacellum Aulæ Pembrochianæ collocatum fuit via publica interiecta. *Hospitium S. Botulphi.*

Iuristæ.

ADiunctum Hospitio de Garret versus Aulam Trinitatis fuit. *Hospitium de Omni Iure.*

Stetit e regione vltimæ siue extremæ partis fori, & ad Collegium Reginæ pertinuit. *Hospitium S. Paulæ.*

Situm in alta platea temploq; Clementi dedicato ad austrum positum fuit. Quondam enim Hospitium quoddam vetustissimum ad finem illius angiportus qui Harleston nuncupatur extructum est. *Hospitium S. Clementis.*

E regione cæmiterij templi Trinitati dedicati positum fuit versus orientem, & ad Aulam Trinitatis pertinuit. *Hospitium S. Trinitatis.*

Ex orientali parte plateæ prædicatorum situm fuit, & ad aquilonem fratrum prædicatorum Cœnobium respexit, pertinuit ad Collegium Reginale. *Hospitium S. Nicholai.*

In alta platea in Sancti Michaelis Parochia positum, sed nuper a Radulpho Bikkerdik Oppidano Cantebrigiensi acquisitum est. *Hospitium de Burdeo.*

Aliud item antiquius Hospitium vltra Ecclesiam fratrum prædicatorum collocatum

ctlocatum est: quod vnà cum alijs quibusdam Hospitijs & domibus in Collegia translatis ipsa antiquitate atque oblitione iam obsoletum est.

De ciſtis Academiæ.

SCiendum autem est vnam esse publicam Academiæ ciſtam in qua ſigillum commune, & vetera Academiæ monumenta reconduntur. Hæc tribus clauibus, vna in Procancellarij, altera in ſenioris Procuratoris, tertia in iunioris cuſtodia quotannis reſeruatis quoties opus fuerit claudi atque reſerari ſolet. Interioris autem clauſi in domo non regentium, & ſcholarũ omniũ claues ſemper penes Procancellariũ eſſe debent. Sed & aliæ a varijs patronis fabricatæ ciſtæ, in quibus ſingulorũ munificẽtia collecti nummi, quoties ad eorũ indigentiã qui mutuò ſibi credi petunt (cautionibus datis) expromuntur: maiori numero, ad quatuor iam redactæ, aliàs ſeorſim declaratæ peculiaribus legibus atque pecuniarum ſummis ſtatutæ, & a nonis quotannis cuſtodibus ſeruatæ ſunt. Harum prima ab eius patronis Feum & Neal dicta est, huius ſumma CCCv. l. xix. s. viij. d. Secunda Richardo Billingford & Thomæ Bouchier nuncupata, cuius ſumma in CClv. l. x. s. vj. d. conſiſtit, a duobus patronis, Thoma Bourgchier Archiepiſcopo quondam Cant. & magiſtro Richardo Billingford Collegij Corporis Chriſti quondã cuſtode erecta est, quorum ille vnus C. l. donauit, moriens xx. l. in teſtamento legauit, ipſamq; ciſtam condidit: hic C. l. dedit, reliqua ſumma aliorum beneficentia atque liberalitate acceſſit. Tertia Trinitatis ciſta dicitur, quam Gulielmus Bateman Norwicenſis quondam Epiſcopus & Aulæ Trinitatis fundator erexit, cuius ſumma est lxxix l. v s. vj. d. Quarta & vltima Darlington & Exceter appellatur, continetq; Clix l. xiij s. ij. d. De his autem ciſtis alibi latius dictum est.

De Collegiorum Cantebrigienſium origine atque fundatoribus.

Domus S. Petri.

DIuerſoria atque hoſpitia quibus antiquitus ſcholares vſi sunt (erectis in eum vt nunc cernimus modum atque numerum Collegijs) fuiſſe deſuetudine relicta atque deſerta diximus. Ex Collegijs autem primum & antiquiſſimũ fuit illud quod domus S. Petri *nuncupatur, quod Hugo de Baleſham quondam Suppriour, deinde Epiſcopus Elienſis ex duobus veteribus hoſpitijs ad fratres de pœnitentia Iheſu Chriſti in Trumpingtonenſi platea extra portas Cantebrigienſes ſpectantibus condidit. Hugo autem de Baleſham decimus ordine Epiſcopus Elienſis Gulielmo de Kirken nono eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopo hac occaſione ſucceſſit an. Dom. 1256. Gulielmus a Bonifacio patria Sabaudienſi ſed Cantuarienſi Archiepiſcopo extra regnum Beleſini conſecratus est, quod Cantuarienſis prouinciæ Epiſcopos, & conuentum maximè Cantuarienſem irritauit, quia præter ius & exemplum tum fuerit, vt Epiſcopus aliquis extra regnum niſi ab Epiſcopo Romano ſacrationem caperet. In qua altercatione atque offenſione Prælatorum, Gulielmus haud ita diu, vno ſcilicet anno, quinque mensibus & duobus*

duobus diebus tantum superstes fuit. Eo verò mortuo Hugo de Balesham sup. prior ab Eliensibus Monachis electus est, quæ electio cum a rege & Archiepiscopo repudiaretur, Hugo Romam ad Alexandrũ quartum Papam prouocauit, ub eoquè muneribus sacrationem impetrauit. Postea reuersus in Angliã vnus ex his Episcopis fuit, qui excommunicatione sanxierũt ne quis in magnã chartam & statuta forestarum committeret, seditquè in Ecclesia Eliensi annis 28. octo mensibus quatuor diebus, obiit anno Dom. 1286. Dodingtoniæ, anno Edwardi primi Regis 14. Collegium autem D. Petro nuncupatum quod quatuor ante annis inchoauerat perfecit an. Dom. 1284. annoquè Edwardi primi 22. In cuius prima institutione magistrum seu præpositum cũ quatuordecim sociis & duobus Bibliorum lectoribus ordinauit, quem numerum ratione census annualis Collegij, & caritatis victualium augeri vel minui voluit. Hunc Simon de Monte acuto ordine decimus septimus Eliensis Episcopus sequutus vetera ab Hugone Collegio data iura abrogauit, atque noua condidit, an. 1338. Insuper liberalis Patronus Rectorias de Hynton, Thiplow, & Chewel, aliaquè Collegio prædia donauit, quibus deinceps ab alijs sequutis Patronis alia adiecta sunt. In hoc Petri Collegio inpræsentiarum ex Collegii rectigalibus sustentantur magister, duodecem socij, quinque lectores Bibliorum, octo indigentiores scholares, præter inferiores Collegij ministros atque famulos numero sex. Reliquus studiosorum in eo Collegio numerus, qui propriis aut necessariorũ sumptibus aluntur est 63. qui cũ his qui a Collegio salariati sunt coniũctus efficit 95.

Ex Cat. Episc. Elien.

Ex Statutis.

Geruasius in mappa mũdi.

Catalogus Episcoporũ & ex diplom. Regio.

¶ Magistri Collegij Petri.

Thomas de Castro.	Gulielmus Burgayne.
Iohannes Holbroke.	Iohannes Edmondes.
Thomas Lane.	Radulphus Ainsworthe.
Iohannes Warkeworthe.	Andreas Pearne.
Thomas Denham.	
Henricus Hornby.	

¶ Aula de Clare.

HEc Aula Vniuersitatis Aula primò dicta est, a Richardo Badu Scholarium atque studentium ibidem Cancellario constructa, anno 1326. Regnique Edwardi secundi Regis 19. quam paulo post Gualterus Thaxted primus eius magister magnitudine auxit, deinde in eius fundationem, consentiente etiam Richardo Badu D. Elizabetha de Burgo Gilberti Clare Comiti Clandiocestriæ filiæ quæ postea hæres & Comitissa Clare fuit, vltro cessit. Illa itaque hanc Aulam a Richardo Badu & Gualtero Thaxsted sibi traditam perficiendam suscepit, illiquè nomen Collegij de Clare dedit, posteaquè ope atque licentia Edwardi regis tertii eam plenè absoluit. Sed diu post Richardus Clandiocestriæ dux Edwardi quarti Regis frater, qui regnum tirannide triennio occupauit, illius Aulæ i. fundatæ et extructæ ius ac titulum tanquam a maioribus suis acceptum, sibiquè hæreditarium tempore Willielmi Wilfleti quondam Decani de Stoke, octaui eiusdem magistri vendicauit, magno sanè Collegij bono, quia sociorum atque scholarium numerũ auxit, statuitq; vt

Vocatum in Chaucero in fabula de Rixe' The Soller hall, or the Schollers hall.

vt magister, duodecim socij, quatuor discipuli, & sex indigentiores scholares ex Collegij prouentibus alerentur. Sed aliorum deinceps liberalitate, ac nuperrimè acquisitione viri de literis bene meriti Edwardi Leedes Legum Doctoris, Magister, duodecim socij, & quadraginta Scholares iam in literis ibi sustentantur.

❧ Magistri Collegij de Clare.

1. Gualterus Thaxted.
2. Radulphus Kerdington.
3. Iohannes Dunwiche.
4. Iohannes Chatteresse.
5. Gulielmus Radewinter.
6. Gulielmus Wymbis.
7. Gulielmus Gul.
8. Gulielmus Wessete.
9. Iohannes Mellington.
10. Thomas Strete.
11. Richardus Stubbs.
12. Gabriell Silvester.
13. Gulielmus Wadrose.
14. Edmundus Naturesse.
15. Iohannes Crauford.
16. Rogerus de Saxthorp.
17. Iohannes Madew.
18. Thomas Bayly.
19. Edwardus Leedes.
20. Thomas Byngs.

¶ Aula Pembrochiana.

Ex Arch.

DOmina Maria de Valentia, filia D. Guidonis Comitis de Sancto Paulo in Gallia, vxor D. Ademari de Valentia Comitis de Pembroke a Rege Edwardo. 3. consanguineo suo impetrauit, vt Cantebrigiæ Collegium fundare sibi liceret, quod cum extruxisset Aulam Mariæ de Valentia in Eliensi Diœcesi appellauit, anno Dom. 1343. regnique Edwardi. 3. 17. Solum autem in quo hanc Aulam ædificauit cum duobus tribusue vicinis tenementis antea acquisiuit, etsi dies in suæ concessionis instrumento appositus sit. 10. Decemb. anno. 1347. Hæc nobilis fundatrix Maria, obiit postea 17. Aprilis, an. Dom. 1377. Fœmina fuit exempli singularis, nam adhuc viuens ad honorem Dei, & ad decorum domus eius, ita in necessitatibus pauperum expendit bona sua, vt ipsis ducibus exemplar bonorũ operum præmonstret, moriens verò omnem substantiam suam vel seruientibus qui ei famulati sunt, vel diuersis Ecclesiis siue pauperibus eroganit. Quæ dedit Ecclesiæ S. Albani Imaginem argenteam deauratam, vt tunc putabatur, opus pietate plenũ. &c. Eadem virginũ Monasterium quod quatuor milliaribus Cantebrigia aberat, ac Dennei Cœnobium dicebatur condidit, in eoque mortua inhumari voluit. Tumba eius ex Lydio Lapide, qui Black Touche vulgo dicitur, inter duos choros Sanctimonialium scilicet & alterum chorum secularium media atque interiecta, egregiè constructa est. Dum viueret, vt hii Pembrochiani socii sorores suas in illo Cœnobio degentes suis consiliis visitarent, statuto cauit. Ea mortua Custos & Scholares eius Aulæ a Clemente sexto Papa qui illius Collegij iura confirmauit, sub Bulla impetrarunt, vt Ecclesias Parochiales tres vel quatuor sibi ab aliquo Angliæ Episcopo adunari procurare posse liceret. Ac primùm a Radulpho Londinensi Episcopo Ecclesiam de Saxthorp Norwicensis diœcesis appropriari obtinuerunt an. Dom. 1352. Postea verò idem custos & socii precibus obtinuerunt in anno. 1360. ab Innocente sexto Papa, vt Michael Londinensis Rectoriam de Tylneye virtute prioris a Clemente Papa concessæ Bullæ suis vsibus imperpetuum annecti & adiungi confirmaret. Hanc Rectoriam quæ in Norwicensi diœcesi sita est Laurentius Boothe Eboracensis

In historia maiori. In Histor continuac. Ranulphi Cestren. in anno. 1377.

Ex diplomate pontificio.

Eboracensis Archiepiscopus vt custodis & sociorum modica augeret stipendia concessit. Maria autem de Valentia de sociorum atque scholarium numero, sic statuit, vt custos vnus sit & socii maiores viginti quatuor, & socii quos vocant minores sex, quamuis custodis sociorumq; maiorum arbitrio tam rem ex annuo Collegii censu moderandam permisit. Nuper verò ad scholarium numerum augendum Thomas Wattes sacræ Theologiæ professor prædia viginti libris annuis æstimata huic Aulæ donauit.

¶ Magistri Collegij Pembrochiani.

Iohannes Langhtone.	*Fobery.*
Laurentius Boothe.	*Nicholaus Ridley.*
Thomas Rotheram.	*Iohannes Yonge.*
Rogerus Laborne.	*Edmundus Grindale.*
Richardus Foxe.	*Matthæus Hutton.*
Thomas Langhton.	*Iohannes Whitgifte.*
Robertus Sthurton.	*Iohannes Yonge.*
Rowlandus Swinborn.	

Collegium Corporis Christi.

HOc Collegium anno Dom. 1342. Regnij Edwardi 3. 16. a senioribus atque fratribus Gildæ seu societatis Corporis Christi, postquam ea de re diu deliberassent, in eo quo nunc situm est solo, angiportui quod Lutheborn nuncupant adiacente inchoatum est, solum autem ipsum in tenementa diuersa atque hortos diuisum, varios tunc dominos habuit, eiusque partem Dominici fratres, partem Academia, partem Albi Canonici obtinuerunt. Collegium verò cum suis ædificiis eò citius absolutum est, quod alterius Gildæ siue societatis nempe S. Mariæ fratres operam etiam suam adiunxerunt anno Dom. 1344. Itaque consilium vnà ceperunt, statutaq; de eius Collegij regimine condiderunt, in quibus certus sociorum scholariumue numerus statutus non est, sed relicta posteris ex Collegij facultatibus eum definire potestas. Ac Thomam de Elysleye Clericum in legibus Bacchalaureum, Lamethæ quondam Rectorem, Iohannis Stratford Cantuarienſis Archiepiscopi Sacellanum primum huius incorporationis custodem seu magistrum crearunt, qui a Thoma de Lile 18. Elienſi Episcopo, primo suæ consecrationis anno primorum statutorum confirmationem impetrauit. Hic Thomas Lile Elienſis Episcopus ex nigrorũ fratrũ grege, a Clemente. 6. Papa prouisionis suæ vsurpatæ prætextu, inuito Edwardo tertio rege, & repugnantibus Monachis Elienſibus, qui Alanũ suum Priorem quem rex approbauerat a Papa repulsum elegissent, assumptus est. Cuiusmodi etiam prouisionis specie Iohannem Crawden qui Alanum præcessit, idem Papa reiecit, quod eum Rex atque proceres indigne tulissent, eorum iustas offensiones in se concitauit Thomas, qui electionis & Regis iure spreto Episcopatum accepit a Papa. Cuius vitæ (quæ tragœdiæ instar fuit) reliqua persequi, quia in hac compendiosa narratione commodè non possumus, lectorem si volet ad Elienſium Episcoporum Catalogũ relegamus, ibi reperiet quanta animi ægritudine, cum multas molestias tollerasset

Tho. Walsing.

Ex Cat Episc. Elien.

rasset Auinione in Papali curia, postquam 17. pene annis sedisset obiit. Sed diu antequam decessit Collegii prædicti statuta iterum confirmauit, anno suæ consecrationis octauo. 1352. Quæ etiam anno sequenti iterũ recognita & perfecta fuerunt. Atque hoc anno Custos atque Socii Henricum Derbiæ ac Lancastriæ Comitem ad obtinendam a Rege manus mortuæ facultatem patronũ suum elegerunt. Qua impetrata multa prædia atque tenementa in oppido Cantebrigiensi in perpetuum Collegio acquisiuerunt, adeo vt ex Archiuis constet eos dimidiam Oppidi partem hæreditario iure possedisse, de tertia sane parte aliqui non ambigendum esse testantur. Henricus autem Derbia & Lancastriæ Comes eorum patronus in festo Pentecostes anno. 28. Edwardi. 3. in Parliamento West- monasterii cœlebrato, primus Dux Lancastrensis creatus est. Ac deinde ab his fratribus eius societatis senior, quem Aldermãnum Gildæ suæ vocabãt, electus est, quo facto vicesimo primo die Martii in festo S. Benedicti prædicta statuta iterum recognouit atque confirmauit, non ducatus sui Lancastrensis proprio sed vsitato illius societatis senioris sigillo, necnon custodis siue magistri, duorum3. Collegii sociorum vel scholariũ cõmunita, quibus etiam tam illius Gildæ seu societatis, q̃ vniuersitatis, atque Episcopi & Capituli Eliensis apposita sigilla fuerunt. Quæ quidem adhuc extant in eo Collegio instrumenta, quanquam Oppidani Cantebrigienses quarto anno regni Rich. secundi seditioso tumultu in Collegium irruentes permulta eius vetera scripta atque monumẽta flammis deleuerunt, quemadmodum in quadam ad eius rei memoriam in Academia libris scripta narratione patet. In prima huius Collegij institutione Magister cum duobus tantùm socijs, vno Bibliorum lectore siue promo, atque Coco instituebantur, postea verò sociorum atque scholarium numerus creuit, primò Thomæ Cantebrigiensis, qui in equestri ordine fuit, eiusquè patris Iohannis Cantebrigiensis munificentia, qui domũ suam quam Lapideam Aulam siue Stone Hall appellauit Collegio concessit. Deinde aliorum patronorum liberalitate accedente ad octo sociorum & trium lectorũ numerum peruentum est. Qui numerus antequam Rex inclitus Edwardus. 6. Cantebrigiensem Academiam visitasset auctus non est, tum verò sex Scholares superioribus additi, multaquè Collegij ædificia mutata & ampliata sunt. Ac nuper nouorum patronorum beneficio ita adiuti sunt, vt magister, duodecim socij, ac vigiti quatuor scholares cum illo .4. lectorum numero, & sex inferiores ministri ibi stipendijs alantur. Studentes præterea qui ex suis sumptibus viuunt sunt. 54. & sic vtriusque numerus conflat. 93.

H Huntingd. W. Malmesb. & alij scriptores.

Tho. Walsing.

¶ Magistri Collegij Corporis Christi.

Tho. Elysley in decret. Bacca.	Iohãnes Botewright. The. Doct.	Gulielmus Sowood. The. Bac.
Richardus Treton. Theol. Bac	Gualterus Smyth. Theo. Bacca.	Matthæus Parker. The. Doct.
Iohannes Kynne. Artiũ Magist	Simon Grene. Theo. Bacc.	Laurentius Maptit. The. Doct. Bac
Iohannes Neketon. Theo. Doct.	Thomas Cosin. The. Doct.	Iohannes Perye. The. Doct.
Richard. Billingford. Th. Doct.	Iohannes Ediman. The. Bacc.	Thomas Aldriche. Artiũ Mag.
Iohannes Titeshall. Theo. Doct.	Petrus Nobis. The. Doct.	Robtus Norgate. Artiũ Mag.

Aula

HOc Collegium primò ſtudioſorum Hoſpitium fuit, & a Iohann Crandenſi Priore olim Elienſi acquiſitum, vt Monachi Elienſes ibi ſtudijs in Academia vacarent, regnante tum Edwardo tertio, & Simone de Monte Acuto 17. Elienſi Epiſcopo. Poſtea Gulielmus Bateman Noruicenſis Epiſcopus idem Hoſpitium ab Elienſibus Monachis Rectoriarum quarundam permutatione accepit, extruxitq; in eius ſolo Collegium S. Trinitati Noruicenſi dedicatum, anno Dom. 1347. regniq; Edwardi. 3. 21. Idemq; ciſtam (vt diximus) cum C. l. Academiæ donauit. At verò antequam erectæ ſcholæ fuiſſent, hæ ciſtæ in Cœnobio Alborum fratrum, & in templo beatæ Mariæ maiori collocabantur atque ſeruabantur. Gulielmus autem Bateman Noruicenſis Epiſcopus a Clemente. 6. Papa prouiſionis titulo creatus eſt poſt mortem Antonij Becke ſui præceſſoris anno Dom. 1344. Anteaq; teſte Thoma Walſingham fuit Auditor Papalis palatij ſatis famoſus, eodemq; tempore Clemens Papa pleroſque ſimulat vacaſſent in Anglia Epiſcopatus prouidendo contulit, quod cum Rex æquo animo ferre non poterat, edidit in Parliamento contra prouiſiones ſtatutum. Sed Gulielmus Bateman Epiſcopatum Papali authoritate ingreſſus, Abbatiam Sancti Edmundi de Bury viſitare conatus eſt. Cui Abbas & Conuentus acriter reſtiterunt, propoſuerunt; grauamina nouem quibus ab eius iuriſdictione declinabant, immunitates quoq; atque priuilegia [illegible] regibus Romaniſq; Pontificibus acceperũt, quibuſquè a viſitationis externæ authoritate tuti & ſecuri ſint produxerunt, In quibus vnũ ab Hardecanuto conceſſum extabat in hanc ſententiam. Vt ſi quis poſteriorum has libertates infringere conaretur, ſubiaceret excommunicationi. &c. Et inſuper regio fiſco triginta auri talenta perſoluat, quæ cum Monachi Regi nota feciſſent atque allegaſſent is ſtatim decreuit, ne de cætero Epiſcopus contra decreta prædeceſſorum ſuorum Regum Angliæ Monaſterium Sancti Edmundi inquietaret. Verùm Epiſcopus authoritati ſuæ præfidens, atque Papa fretus cũ a Rege traditas ſibi a Milite literas accepiſſet, commotus Militem latorem literarum per totam Noruicenſem diocæſim excommunicauit. Cuius rei indignitate accenſus Rex eum ſuis temporalibus mulctauit, & condemnatus eſt Epiſcopus per Iuratos patriæ, coram Iuſticiarijs Domini Regis apud Weſtmonaſt. in triginta Talentis auri Regi ſoluendis, virtute Chartæ Regis Hardecanuti prædicti. Quæ ſumma ſe extendit ad tria millia librarum, videlicet de quolibet talento C. l. Hac afflictus Epiſcopus pœna Abbatem & Monachos S. Edmundi tam domi quàm foris coram Papa multis modis vexare non deſiitit, donec ad inſtantiam Regis. &c. promiſiſſet in præſentia Procuratorum, Notariorum & aliorũ multorum, quod de cætero non exigeret ab Abbate & Conuentu S. Edmundi aliquod ſubſidium, nec exhibitionem priuilegiorum ſuorum. &c. Et ſic temporalia ſua recepit & concordati ſunt Epiſcopus & Abbas, more tamẽ (inquit Author) ſophiſtico & verbali. Nam Epiſcopus occulto retento dolore ad Papam profectus, quod iter ſuſcepturum ſe dixit ob negotia quædam Regia, ſimulq; familiarem quondam Roma ſuum Stephanum iam Papam Innocentium. 6 dictum, qui multos Cardinales creauit, inuiſere ſe velle ſimulauit. Quæ tamen aſtutia a cæteris non percepta, Monachos qui ſui affligendi atque perſequendi cauſa profectum

Ex diplomate pontificio.

Th. Walſing. Rob. Fabian.

Ex libr. Iohan. Anglici hiſtoriæ aureæ. Cap 49.

Ioh. Angl.

Ex Regist. Sim. Islip. fol. 333.

Arch. Cant.

Ex Registro Islip. fol. 78.

profectum eum olfecerunt, non latebat. Cum autem ille magna pompa intrasset coram summo pontifice, a Cardinalibus gratanter receptus est, sperans omnia sibi ad vota succedere, infra paucos dies aduentus sui ad curiam, morte subita præoccupatus obijt Auinione in festo Epiphaniæ anno. 1334. Et tamen antequam ad Papam proficisceretur Ecclesiam suam Cathedralem Noruicensem magna cum laude visitauit. Iniunctionesq; 28. quæ quidem adhuc extant promulgauit. Collegio autem Cantebrigiæ suo Rectorias has aduniri ad magistri sociorum & scholarium sustentationẽ, & Archiepiscopi Cantuariensis Simonis Islip sigillo in perpetuum confirmari procuranit: videlicet Bristonn, Kimberle Brimingham, Woodalling, Cowling & Stalling in Norwicensi diocæsi. Ipse autem cum professor iuris esset, Collegium suum iuris studiosis consecrauit. Cumquè magistrum, viginti socios & tres scholares primò instituisset, morte immatura abductus magistrum cum tribus tantum sociis tribusquè scholaribus reliquit, quorum numerus cæterorum deinceps patronorũ beneficio ita auctus est, vt hodie Magister, decem socij, totidem scholares, quinque inferiores ministri ad victum quotidianum stipendia capiant, cuius etiam ædificia elegantiora atque latiora Henricus Harucy Legũ Doctor Magister ibidem suis nuper sumptibus effecit.

¶ Magistri Aulæ Trinitatis.

Adam Wykemore.	*Simon Dalling.* *Simon Thornton.* *Gulielmus Dalling.* *Edwardus Sheldam.* *Iohannes Wright.* *Gualterus Huke.*	*Robertus Larke* *Stephanus Gar* *Henricus Harucy.*

¶ Collegium Goneuilli atque Caii.

EDmundus de Goneuill quondam rector Teringtonensis parochiæ in Norfolcia, duo tenementa inter angiportum de Ludburn, & cæmiterium Botulphi Cantebrigiæ sita ad alendos in studiis scholares cõparauit: quorum vnum Academiæ, appellatum longus introitus, alterum Prioratus hospitalis S. Iohannis fuit. 28. Ianuarii anno 1347 regnique Edwardi tertii 21. Idemq; a rege licentiam impetrauit vt Collegium condere, & 20. scolares in eo ad lite rum studia exhibere in perpetuũ possit. Quod anno sequenti qui fuit 1348. ia scz. Pentecostes, vt ex statutis eius liquet inchoauit, atque Aulam Gon ll appellauit. Tum statutis æditis, quæ suo atque Cancellarii sigillo confirm t, Iohannem Colton Terengtonensis Ecclesiæ in Norfolcia rectorem eius primum magistrum ordinauit, ac vita illico decedens cum illa quæ in isset peragere nõ potuit, commisit ea Willielmi Bateman Episcopi Norw . qui Trinitatis Aulam extruxit, fidei, cui grandem ad id pecuniam reliq Episcopus autem Norwicensis vt hanc Aulam suæ vicinam collocaret, ac ab angiportu deduceret, cum magistro sociisquè Collegii Corporis Christi egit, & cum consensu seniorum atque fratrum vtriusque societatis seu Ghildæ, quæ (vt diximus) in eo

eo Collegio anno dom. 1344. vnitæ sunt, domum seu Aulam suam lapideam in cuius solo Goneuilli atque Caii Collegium nunc situm est (de qua in Collegii Corporis Christi erectione antea diximus) pro Goneuilli aula sibi proxima, quod nunc aduersum est eius Collegii prædium permutarent. Qua permutatione facta magister ac scholares in Aula quam Goneuillus parauit positi, ad alteram a Norwicensi Episcopo permutationẽ requisitam, translato secum atque deducto primi fundatoris nomine cõmigrarunt an. Dom. 1353. Etsi Norwicensis Episcopus cum eam Aulam ad locum quem Heney vocant, vbi nunc posita est, transtulisset, Aulam annunciationis beatæ Mariæ appellauit, & illius permutationis conditio vna fuit, vt ius patronatus Rectoriæ S. Botulphi Cantebrigiæ a D. Maria Pembrochiæ Comitissa emptione Collegio corporis Christi acquirerent. Qua conditione mortuo deinde Norwicensi Episcopo non impleta, magna in iure controuersia inter eos ac magistrum socioſquè Corporis Christi diu agitata est, tandemq; sic composita, vt Aula Goneuilli quadraginta Marcas Collegio Corporis Christi solueret. Ita cum primo patrono mortuo in ea penuria fuisset ea Aula, vt ad magistrum & tres socios sustinendos vix satis competens suppeditaretur redditus, magistro et duobus socijs de suo præter Aulæ stipendia largitus est, ipseque cũ in viuis esset duas exiguas appropriatas Ecclesias acquisiuit, quas postea magister & socij Collegij prædicti a Bonifacio 9. Papa confirmari impetrarunt an. 1390. sed prius ius patronatus per magistrũ siue custodem & socios acquisitũ fuit. Deinceps verò Iuliano Hostiensi Episcopo intercedente ab Alexandro sexto Papa, quasdam duras statutorum clausulas ab Episcopo Norwicensi interpositas benigniori interpretatione remitti atque moderari impetrarunt anno 1501. Quod etam dispensatione Sixti quarti anno 1481. ante concessum est. Et quanquam a Benedicto vndecimo Papa sancitum est, vt omnes Benedictini Monachi in vno dictæ Academiæ Collegio siue Aulæ in studijs simul versarentur anno 1300, tamen Norwicensibus eius ordinis Monachis indultũ est, vt in hac Aula quam Willielmus Batemã Episcopus annunciationi Beatæ Mariæ dedicauit studere possint. Cum autem eius Aulæ prouentus 70. Marcas non excesserat anno 1393. ideoquè a Bonifacio nono, ratione eorum quorũ permultos in artibus, theologia, medicina ac vtroque iure in ea tum Aula studuisse dixerunt, petijssent, vt sua facultate atquè venia liceat eis vnã terræ acram, ad quam ius patronatus Rectoriæ de Matſall magna pertinuit, emere, eamquè terræ acram cum iure patronatus, cuius tum Episcopus Elienſis in Capitis tenura dominus fuit possidere, & ad sociorum scholariumq; suorum sustentationem impropriare atque transferre, ea lege vt Rectoria prædicta 40 marcas annui census non excederet, & vicario in eadem rectoria perpetuo triginta annuas marcas concederent. Bonifacius Richardo Lichfeldensi atque Couentrensi tum Episcopo in scriptis mandauit, vt eorum petitione perpensa, si ratione niteretur petitam rectoriam Aulæ confirmaret. Id quod ex Papæ mandato perfecit vt ex eius literis sigillo corroboratis apparet. Nunc verò ab alijs patronis multum adiuti atque aucti sunt, summa præsertim Magistri Iohannis Caij in medicina Doctoris ope atque liberalitate, qui & ædificijs multò latioribus extructis eum ornauit, & pluribus manerijs prædijsquè acquisitis ita dilatauit, vt noua fundatio censeatur, Collegiumq; Goneuilli atque Caij nuncupatur. Eius accessione tres socij & 20. scholares prioribus, qui decem socij totidẽq; scholares fuerũt, adiuncti sunt, præter quos atque 5 inferiores ministros 34. sunt

Ex Diplom. Pontific.

Ex Archiuis.

Ex Diplom. Pontific.

ſunt ſtudentes. Ita ſtudentium numerus eſt. 89. Sciendum eſt autem quod cum Gulielmus Bateman Norwicenſis Epiſcopus magnum tenementum in longè aliam formam commutaſſet, atque Aulam nomine Goneuilli primi fundatoris pene abſoluiſſet, Gulielmus quidam Fyſſhwike vnus lictorum ſiue Bedellorũ Academiæ ſuas in quibus tunc habitauit ædes Aulæ de Gunuile dedit per chartam, quam poſtea magiſter & ſocij qui tunc fuerunt, in Scholarium Hoſpitium tranſtulerunt, ſtatimq; anno Dom. 1393. Hoſpitium Fyſſhwike nuncupabatur, ſtatutumq; erat, vt ex Collegio quotannis vnus principalis deſignaretur, & ex Hoſpitio alter, qui ſcholaribus ibi ſtudentibus & præeſſent & prælegerent, & quia numerus ſtudentium copioſior erat quàm vt in Aula prædicta recipi commodè poſſent, Hoſpitium prædictum adiunxerunt. Ex eiuſquè Hoſpitij redditu (qui trium fuit quotannis librarum) exequias atque funerum ex more pontificio ſacra prædicto Gulielmo ſuiſq; neceſſarijs in feſto Sanctorum Fabiani atque Sebaſtiani, a prædictis magiſtro atque ſocijs quotannis aliqua diſtributione decreta cœlebrari peragiq; voluerunt. Huius autem Fyſſhwike Hoſpitij ædificia ſacerdos quidã, qui tum Rectoriam de Tichewell poſſedit, ſuis ſumptibus fecit latiora. Idemq; in ſua parochia in hijs prædijs quæ dictæ Aulæ propria fuerunt, varia cœnacula conſtruxit, in quæ tam ex Aula, quàm ex Hoſpitio recipere ſe ſocij ſcholareſq; poſſint, ſi peſtis aut alicuius morbi grauioris contagio in Academia vigeret. Petierunt inſuper Magiſter atque ſocij ab Alexandro Papa, vt eius Hoſpitij ſcholares in ſuo ſacello ad ſacrorum cœlebrationẽ & ſacramentorum perceptionem, ſuoſq; mortuos ſepeliendos conducto aliquo Sæculari vel Regulari Clerico accedere papali ſua licentia poſſint.

Ex diplomate pontificio.

❧ Magiſtri Collegii de Goncuill.

1. Iohannes Colton.	7. Thomas Bullayne.	13. Iohannes Skippe.
2. Gulielmus Rougham.	8. Edmundus Shreſe.	14. Iohannes Stirmin.
3. Richardus Pulham.	9. Henricus Coſſeſey.	15. Thomas Bacon.
4. Gulielmus Somerſham.	10. Iohannes Barlyer.	16. Iohannes Caius.
5. Iohannes Rykinghale.	11. Edmundus Stubbes.	17. Tho: Legge Artiũ mr
6. Thomas Cotwoode.	12. Gulielmus Bukenham.	

Collegium Regis.

HEnricus ſextus hoc Collegium anno Dom. 1441. ſuiquè regni 20. erexit, illudquè Collegium S. Nicholai Cantebrigiæ appellauit, ſed præſide ſeu gubernatore ac duodecim tantùm ſociis ſeu ſcholaribus impleuit. Biennio verò poſt eius nomen immutauit, & Regale S. Mariæ ſanctiquè Nicholai Collegium deinceps appellari voluit, tum præpoſitum, ſeptuaginta ſocios ſeu ſcholares, decem præſbiteros, ſex clericos, 16. Choriſtas in eo ordinauit. Ex quibus præsbiteros, clericos atque Choriſtas rem diuinam in choro aſſiduè cœlebrare voluit, eorumquè ſic choro deſeruientium numerum quacunque inopia contigente permanere, nec quocunque modo imminui iuſſit. Sed Edwardus quartus poſtea Rex qui Henricum regno mouit, eaquè quæ is inſtituerat diſſoluere atquè labefactare ſtuduit, ab hoc magnifico Regaliquè Collegio, omnia quibus illud Henricus donauerat, prædia,

Ex Archiuis Regijs.

prædia, iuraquè detraxit. Postea tamen redditus quingentarum marcarum annuarum restituit, socios què ac scholares compulit vt se fundatorem agnoscerent, omniaquè scripta, & instrumẽta suo nomine formarent atque ederent. Huic deinde Regi Henricus septimus successit, qui egregium illud sacellum ab Henrico sexto inchoatum omnibus rebus præterquam vitro, stallis in choro & interstitio, quod The Roode lofte nuncupant, marmoreisquè pauimentis pene absoluit, quæ Henrici octaui Regis sumptibus perfecta sunt. Sed vt plerique autumant fenestræ vitreæ ex fine quodã per breue de præmunire deperdito per Richardum Nix Norwicensem Episcopum erectæ sunt. Antequam verò hoc sacellum extructum est, socij, scholares, atque chorus in aliud sacellum collegio adiunctũ, ad sacra cœlebranda quotidie cõuenere, quod postea vetustate ruinaquè absumptum est. Cum Henricus octauus Rex hos sumptus in sacello fecisset, literis ad socios scriptis impetrauit, vt Edwardum Fox sacræ Theologiæ professorem, Eleemosinarium suum eligerent. Quem postea ad externas Italiæ Germani equè academias ad exquirendas earum de causa sua cum D. Katerina matrimoniali sententias oratorem misit, reuersumquè Herefordensem creauit Episcopum.

¶ Magistri Collegij Regalis.

An. 1413.	Wilhelmus Millington.	M. Woodlarke.	D. Baker.
1446.	Johannes Chedworth.	D. Argentine.	Rogerus Goode.
1479.	Gualterus Fildus.	Edwardus Foxe.	
1499.	Johannes Dogett.	Georgius Day.	
1507.	Richardus Hattonus.	Iohannes Cheke.	
1509.	Robertus Macuplane.	D. Atkinson.	
		D. Brasbey.	

Collegium Reginæ.

A Margareta Henrici. 6. Regis coniuge, quæ a Iohãne Stratford Archiepiscopo Cant. Regina coronata est, originem appellationemq; accepit 21. Augusti anno Dom. 1446. regniq; Henrici. 6. 25. Eademq; manus mortuæ veniam vt annuus C l. census eidem Collegio acquiri possit impetrauit anno. 1448. Deinde Andreas Ducket Hospitij Sancti Bernardi principalis, atque Rector Ecclesiæ parochialis S. Botulphi in Cantebrigia, sua aliorumq; ope & pecunijs a maiore & municipibus Cantebrigiensibus, necnon a Iohanne Moris Armigero, qui Trumpingtoniæ tunc habitauit, ab alijsq; nonnullis emit quædam tenementa, in quibus Aream Collegij nunc extructam, inter publicum fluuium & altam plateam quæ Trumpingtonensis dicitur, ad orientem solem collocauit. Deinde alium in sua parochia fundum, quem Anserum Viridarium appellabant, ex qua Pomarium postea confectum est, ab eodem Maiore & Municipibus acquisiuit. Quæ singula empta prædia atque tenementa Henrico Regi sexto donauit. Is ea rursus eidem ad Collegium extruendum reddidit. Itaque hic Andreas Ducket primus Collegij Reginalis Magister quatuor tunc solis adiunctis sibi socijs fuit. Viuusquè dicta prædia atque tenementa, aliaquè permulta, ipsumq; Bernardi Hospitium

Ex diplomate pontificio.

Hospitium ad Collegium transtulit, & intercessionibus crebris, Henrico. 6. & Edwardo. 4. regibus, ab his proceribus, Duce Clarentiæ, D. Cecilia Ducissa Eboraci, Duce Gloecstriæ Annaq; Ducissa, Edwardo Sarisburiæ Comite, Matilda Comitissa Oxfordiæ, aliisque ad eius Collegij vsum varia dona impetrauit, morienſq; eidem permulta legauit. Sed cum amoto Henrico 6. & Edwar. 4. regnum gerente huius Collegij opus a D. Margareta Henrici. 6. coniuge inceptum intermiteretur, D. Elizabetha Edwardi. 4. coniunx, pietate & operis dignitate mota illud absoluit anno Dom. 1465. regni Edwardi. 4. quinto. 25. Martij. Ac decennio post qui fuit annus Dom. 1475. noua statuta condidit, in quibus Andream Ducket iterum eius Collegii magistrum instituit. Illud nomini S. Trinitatis, S. Margaretæ, & S. Bernardi dedicauit, iussitq; vt in perpetuum Collegium Reginæ nuncuparetur.

Ex Archiuis Regijs.

¶ Magistri Collegij Reginalis.

1 *Andreas Ducket.*	6 *Thomas Tarman.*	11 *Thomas Pecocke.*
2 *Thomas Wilkenson.*	7 *Gulielmus Franckling.*	12 *Gulielmus May restitutus.*
3 *Iohannes Fysher.*	8 *Simon Heynes.*	13 *Iohannes Stokes.*
4 *Robertus Bekinsawe.*	9 *Gulielmus Maye.*	14 *Gulielmus Chaderton.*
5 *Iohannes Ienin.*	10 *Gulielmus Glin.*	

¶ Aula Caterinæ.

Magister Robertus Woodlarke, sacræ Theologiæ professor, Regalis Collegii præpositus & Academiæ Cantebrigiensis Cancellarius (vt ex Henrici. 6. Regis Charta 12. Aprilis, anno regni sui 37. liquet) hanc Aulam in platea Molendinari condidit, eiquè duo tenementa adiecit, quæ ab Edwardo Carliolensi Episcopo Collegii S. Michaelis tum præfecto comparauit. Hæc Aula ab Edwardo quarto rege anno Dom. 1475. regniq; sui. 15. 16. die mensis Augusti charta publica confirmata est. Quam cum Robertus Woodlarke suis tantùm, non aliunde petitis aut imploratis opibus absoluisset, eam magistro, tribusquè socijs instruxit, Aulamquè S. Caterinæ virginis appellauit. Cuius mediam imaginem in Alabastro insculptam ac vitro inclusam pro porta posuit.

¶ Magistri Aulæ Caterinæ.

D. Roche.	*M. Baynbrigge.*
M. Tapton.	*D. Sandes.*
M. Wardall.	*M. Cosin.*
M. Balerston.	*D. Maye.*
D. Grent.	

Collegium

Collegium Iheſu.

IOhannes Alcock Epiſcoporum Elienſium ordine. 28. Alexandro ſexto Papa retulit Abbatiſſam Sanctimonialium Radegondæ ordinis S. Benedicti haud piè caſtequè vixiſſe, eaque decedente Abbatiam ad ruinam paratam, & a virginibus ordinem deſerentibus deſolatam fuiſſe, anno Dom. 1496. Itaque Papalis conceſſionis ꝙ impetrauit authoritate, eam in ſacellanorũ atque ſcholariũ ibidẽ in literis, beneficijs per ſe impropriandis, alendorũ vſum & Collegium conuertit atque tranſtulit. Poſteaquè Iulius ſecundus Papa inſtante Henrico rege ſeptimo eam ſuppreſſionem & commutationem nouæ ratihabitione confirmauit anno Dom. 1506. quia diu ante Honorius ſecundus Papa quinto ſui pontificatus anno Rectoriam S. Clementis Cãtebrigiæ huic Radegondæ Cœnobio impropriatam conceſſit anno Dom. 1130. regni verò Henrici primi regis 3. Nigelliquè Epiſcoporum Elienſium ſecundi primo. Poſteaq; Lucius tertius Papa an. Dom. 1183. ſuiquè pontificatus ſecundo, illius Abbatiæ prioriſſam atq; moniales, cum omnibus ſuis terris, prædijs, & poſſeſſionibus in ſuũ patrocinium ſuſcepit. Sed cum Collegium inſtitutum fuiſſet, Iohannes Alcock Elienſis Epiſcopus id ex magiſtro, ſex ſocijs atque ſex pueris conſtare ordinauit. Deinde eius Collegij facultates auctæ ſunt primò liberalitate Roberti Reade militis, qui communem Ceruiſiariam domum ponti Cantebrigienſi vicinam ei donauit. Morienſquè D. Capon, & magiſtri Bland executorum ſuorum fidei commiſit, & cum D. Gardinero ordinauit de publicorum Academiæ in philoſophia, dialectica, & P. Terentio prælectorũ ſtipendijs, vt eorum ſingulis 4. libræ annuæ perſoluantur. Deinde D. Egleſton ludimagiſtro gramatices ſalarium conſtituit. Poſtremò a D. Royſton ſacræ theologiæ profeſſore, & Roberto Fuller Legum doctore multi ſocij Scholareſquè additi ſunt. Ex Diplom. Pontific.

¶ Magiſtri Collegij Iheſu.

1. D. Capon.	5. M. Redman.	
2. D. Royſton.	6. M. Lakin.	
3. M. Perpoynt.	7. D. Ithell.	
4. D. Fuller.		

Collegium Chriſti.

HEnricus ſextus Rex hoc Collegium quod prius Hoſpitium fuit, & Domus Dei vocabatur, ad iuuenes in Grammatica aliſquè liberalibus ſcientijs inſtituendos fundauit. Illudquè vno Gubernatore quem procuratorem appellauit, quatuorquè ſcholaribus ſiue ſocijs inſtruxit, quibus etiam publicis ſuis literis ſtatuta ſua condendi ſummumquè numerũ ad 60. augendi poteſtatem cõceſſit. Sed cum Henrico ſexto deiecto, regnoquè ab Edwardo quarto ſuſcepto multa quæ is inſtituiſſet perturbata & labefactata eſſent, hoc etiam pium

pium institutum ceßauit, donec Henricus octauus regnum interfecto tiranno capescente animaduertißet, quam infœliciter iacuissent ea quæ Henricus sextus summa pietate incœpisset. Itaq; hoc Collegium integerrimæ matronæ Margaretæ matri suæ, Derbiæ atque Richmundiæ Comitissæ charta sua publica commisit, vt suo arbitrio id commutaret, nec Grammaticis solùm sed Philosophis atque Theologis repleret, ita vt deinceps non amplius Domus Dei, sed Collegium Christi nuncuparetur. Illa itaque id noua & elegantiori structura fabricauit, in eaq; magistrum seu custodem & sexaginta scholares locauit, veteribusq; statutis sublatis consilio Iohannis Fissheri Rossensis Episcopi noua condidit, vt ex regia charta edita anno Dom. 1505. anno regni sui 20. constat. Primus post hanc transformationem Collegij huius magister fuit Iohannes Sickling, quondã Collegii Corporis Christi socius, annoque Dom. 1492. procuratoris munus cum Iohanne Wall collega suo gessit, posteaquè anno Dom. 1501. cũ in Christi Collegio esset, cũ altero Collega magistro Patenson secundò procurator fuit. D. Margareta pia nobilisquè fundatrix a Iulio secundo Papa impetrauit, vt hoc a se tam magnificè extructum Collegiũ sua authoritate stabiliret.

Ex diplomate pontificio.

¶ Magistri Collegij Christi.

1 Johannes Sickling.	6 Richardus Wylkes.		
2 Richardus Wyatt.	7 Cutbertus Scott.		
3 Thomas Thompson.	8 Gulielmus Taylor.		
4 Thomas Watson.	9 Gulielmus Haweford.		
5 Henricus Lockewood.	Edwardus		

Collegium S. Iohannis.

HÆc domus antiquitus Canonicorum Religiosorum Hospitale a Nigello Eliensium Episcoporum secundo, anno Dom. 1134. regnique Henrici primi 34. institutum est. Nigellus autem ex omnibus Regni Prælatis Regi charissimus habebatur, ideoquè cum & regni Thesaurarium, & cæteris prælatis posti positis solum Eliensem Episcopum esse voluit. Itaque Episcoporum Eliensium hic secundus, primusq; coniugatus fuit. Hospitale autem illud cum terris suis atque possessionibus ab Innocentio quarto Papa, anno Dom. 1250. suiquè pontificatus octauo, Priore atque Fratribus domus S. Iohannis Euangelistæ Cantebrigiæ, qui ibi professi ex Regula & instituto S. Augustini viuebant, deprecantibus, denuo stabilitum est. Ab ipsis etiam regibus hæc Religiosorum domus valde dilecta videri possit, quia ex eorum Chartis & Academiæ Archiuis iam extantibus cernimus, multas pœnas in leges de victualium pretio rationeq; commissas, & a iudicibus irrogatas, huic Hospitali concessas fuisse. In quo statu atque nomine Hospitalis Fratrum Sancti Iohannis Euangelistæ, vsque ad annum domini. 1510. Regnique inclitissimi Regis Henrici 8. decimũ permansit. Quo quidem tempore ad summam ruinam, inopiam, paupertatemq; redacta penitusquè desolata fuit. Nam ex florenti quondam copioseq; numero Prior cum duobus tantum fratribus superfuit, bonaquè mobilia & immobilia ita consumpta & exenterata fuerunt, vt

Ex Catal. Episc Elien.

Ex diplomate pontificio.

Ex Diplom. Pontific.

vt ex centum quadraginta annui census libris, quibus ab Episcopo quondam Eliensi donati essent, vno decennio vrgentium tantum reliqua fuerint. Tunc demum ipsa haud procul a ruina & præcipitio abfuit, vt ne vterius labi vrgeri & ab occasu seruari posset. Itaque anno primo Henrici octaui, cum Rex quinto Richardus Foxe Wintoniensis, & Iohannes Fissher Roffensis Episcopi, Carolus Somerset Dominus de Harbert, Thomas Louel, Henricus Marny, & Iohannes Sent Iohn milites, Henricus Horndy, & Hugo Asheton Clerici executores testamenti clarissimæ matronæ D. Margaretæ Derbiæ & Richmundiæ Comitissæ, Henrico octaui Auiæ, & Henrici septimi matris (quæ morte sublata cum ea quæ ad Collegij S. Iohannis, diruto priorato, erectionem & confirmationem animo pio regioque proposuerat, perficere vltra non poterat, relicta ad ea copiose bonis executorum atque necessariorum fidei commisit) a Iulio secundo Papa impetrarunt, vt extincto & dissoluto priorato Collegium Iohanni Euangelistæ dicatum erigeretur. Cui & ea prædia possessionesque quæ prioratus fuerant adiungerentur, & Magister præficeretur, & quinquaginta socii ac Scholares in Artibus atque Theologia perpetuo versarentur. Deinde Collegio atque Sodalitio constituto, cum Henricus octauus, Priores atque Fratres prioratuum de Bromhall & Higham ob causas iustas & legitimas suaque crimina & demerita, coram Roffensi, Sarisburiensi, & Norwicensi præsulibus deducta ac probata expulisset, & tam prioratus prædictos quàm prædia ad eosdem spectantia tanquam commissa & forisfacta fisco suo vindicasset, anno Dom. 1524. regnique sui 15. Magister atque socij a Rege & Clemente Papa illos depressos & dissolutos Prioratus cum suis pertinentiis huic Collegio transferri & in perpetuum stabiliri impetrarunt. Ex eo tempore multorum aliorum patronorum addita liberalitas adeo Collegii facultates auxit, vt magistrũ, Lii. socios, Lxxviii Scholares in literarum studiis exhibere possint, præter octo famulos seu ministros, ac præter hos 131. pensionarios amplitudine sua Collegium continet. Numerus in eo studentium. 273.

Bale. 72.

¶ Magistri Collegij Sancti Iohannis.

1 D. Peryn.	6 D. Ell.	11 M. Pilkington.
2 D. Fisher.	7 D. Lawer.	12 M. Hampton.
3 D. Medcalfe.	8 D. Watson.	13 M. Sheparde.
4 D. Daye.	9 D. Bullocke.	14 M. Io. Still. Theol. Bac.
5 D. Taylor.	10 D. Pilkington.	

Collegium Magdalenæ.

HOc primo Hospitium siue Aula Monachorum ex diuersis Monasteriis præsertim Benedictinis ordinis, idque ex instituto Benedicti Papæ vndecimi, anno 1300. ad Academiam confluentium instituebatur. Sed Edwardus Dux Buckingamiæ, postquam eò duabus vel tribus nectibus diuertisset, anno Dom. 1512. 1514. a Monachalis Hospitii specie ad studiosorũ Collegium id traduxit, Aulamque egregiam ibi construxit, reliqua verò quæ voluisset, morte cum fata auertente

uertente non perfecit. Vnum autem atque alterum ex illis quadratis lateribus a Monachis extructum est, in quibus cum ad Academiam accesserunt, pro suo loco atque gradu Cameras habuerunt. Ex hac Buckinghamensis Ducis institutione profectus est tanquam ex primitiis Robertus Rede miles, Angliæ postea Iusticiarius, de quo inter Collegii Ihesu patronos supra mentionem fecimus, qui etiam socius fuit Aulæ Regalis, & Lectiones Philosophiæ, Dialecticæ atque Terentii ordinarias assignatis Prælectoribus stipendiis instituit. Post hos sequutus est dominus Thomas Awdeley de Walden, Regni quondam Cancellarius, qui eius Collegii patrocinium ac perfectam fundationem suscepit, instituitq; magistrum atque octo socios, vt ex Conuentione sua data tertio Aprilis anno. 34. Henrici octaui constat. Cuius mors Collegii incommodo contigit.

❧ Magistri Collegij beatæ Magdalenæ.

M. Euans.	
M. Carre.	
D. Glin.	
D. Kelke.	

Collegium Trinitatis.

INclitus Henricus. 8. rex huic Collegio nomen dedit anno Dom. 1546. regniquè sui 38. eodemquè vltimo, quod ex tribus scholarium Gimnasiis atque receptaculis, Aula regis ab Edwardo tertio condita, Domo Michaelis & Phiswiki (de quo antea diximus) hospitio coniunctis & coacernatis, in vnius Collegii corpus redegit, in eodemquè instituit magistrum, sexaginta socios, septuaginta duos scholares, quatuor sacellanos, quindecim mensarios, & viginti quatuor alendos ex perpetua Elemosina, deinde eidem nomen indidit Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis. *Regalis sanè ac se digna fundatio. Sed cum is vberrima & optimo iure pradia ad hanc eximiam fundationem designasset, hii quorum hæc res fidei commissa fuit, eadem ingenti Collegii damno atque detrimento cum Rectoriis impropriatis permutarunt. Quoniam autem hoc Collegium ex tribus copulatum & coniunctum esse diximus, qua ac cuiusmodi ea fuerunt paucis dicamus. Ac primum de Phiswiki Hospitio in Collegio Goneuilli & Caii antea diximus, de reliquis duobus intelligendum est.*

Edwardum tertium Regem scholaribus Cantebrigiensibus condidisse Aulam quam Regiam nuncupauit, anno Dom. 1334. Regniquè sui octauo, quam vt stabiliret, ad Benedictum duodecimum Papam his verbis scripsit. Numerũ triginta duorum scholarium, aptorum ad proficiendum in studio in vniuersitate Cantebrigiensi, quæ in ore militantis ecclesiæ multos protulit palmites fructuosos, ordinauimus & fundauimus de nouo, quod per vnum custodem prouidum disposuimus gubernari, pro quorum sustentatione possessiones certas vnà cum iure patronatus Ecclesiæ S. Petri Northamton. Lincoln. diœcesis ipsis dedimus intuitu charitatis, & plures dare proponimus deo duce. Et hactenus

Ex Registro Epistolarum Oxon. pag. 314

verba

verba epistolæ.

Deinde anno Dom. 1440. & Regni Henrici sexti 18. magister atque socii huius Aulæ Regiæ, Regis ipsius intercessione ab Eugenio quarto Papa impetrauerunt annexionem Rectoriæ de Chesterton in Cantebrigiensi comitatu. Quæ Rectoria antea connexa iure pontificio fuit Monasterio Vercellensi, ac Williel-) Episcopo Mediolanensi per pontificem maximum commendata, cuius Epispus ab eodem Eugenio Papa (vt supra commemorauimus) Episcopatu suo a- Bx Archiuis
btus est, quia Basilienſi generali consilio postquam Ferrariam translatum fu- Cancellariæ
attentior erat, et quia errore Amedei imbutus est. &c. Hic postea Papa Fœlix Apostolicæ.
cebatur. Sed illa Chestertonensis Rectoria annui census eiusquè æquissimi vii. l. sterlingorū æstimabatur, quæ illis concessa fuit. Eadem Aula aliorum tronorum beneficio aucta, Regali tamen nomine retento diu permansit, eiusquè magister atque socii a Rege sub priuato sigillo semper vsquè ad translationem designati sunt.

Domum Michaelis Heruicus de Stanton Præsbyter Scaccarij Edwardi secundi Regis Cancellarius in platea Molendinari institutis in ea magistro, xii. sociis, tribusq; bibliorum lectoribus & quibusdam inferioribus ministris condidit. Quam vt erigeret ab eodem Rege licentiam impetrauit, deinde ere-
20 ctã a Iohanne Hothum Elienſium Episcoporum 16. (qui anno Dom. 1316. con- In Catalogo.
secratus est) sub suo, & Conuentus Elienſis Sigillis confirmari procurauit an. Episc Elien.
Dom. 1324, & Edwardi secundi. 18. Cuius vsibus certarum Rectoriarum fru- Ex diplomate
ctus atque patronatus, aliaquè permulta prædia adiunxit, postea verò magister pontificio.
atque socii communi supplicatione, se, domum suam, suaquè omnia protectioni
atque patrocinio Bonifacij noni Papæ, anno Dom. 1405. suiquè Pontificatus Ex diplomate
14. subiecerunt. A quo emendi atque acquirendi suæ societati, prædiaquè sua pontificio.
locandi & ad firmam laicis perinde atque Clericis dimittendi licentiam, tum exemptionis iura vt ab omnibus visitationibus, congregationibus, synodis, ac capitulis quibus alii Scholares tenerentur, immunes essent atque liberi obtinue-
30 runt. Itaque hoc ex omnibus quæ in Cantebrigiensi Academia sunt, augustissimum atque maximum Trinitatis Collegium, ex illis (vt diximus) tribus fundationibus coniunctum & compositum, tum accessione Regiæ donationis auctum & locupletatum fuit. Deinde cum Regina Maria anno Dom. 1553. regnique sui primo, eo amore atque studio quo bonas literas prosequuta est, prædia trecentarum amplius librarum annuarum Cantebrigiensi Academiæ concessisset (cuiusmodi etiam liberalitate Oxoniensem Academiam affecit) Iohannes Christopherſonus qui tunc eius Collegii magister fuit, in conficiendis eius Regiæ donationis instrumentis, cum ab Academia ad Reginam mitteretur, vtrasque defraudauit, eaquè prædia quæ totius Academiæ Regina communia
40 esse voluit, huius Collegii propria & peculiaria effecit.

¶ Magistri Collegij Sanctæ Trinitatis.

D. Buckmaſter.	D. Bill.	
D. Redman.	D. Beamont.	
D. Chriſtopherſon.	D. Whitgifte.	

Atque

Atque hæc de Academiæ, Scholarũ, Collegiorumq́ institutione ac origine, compendioso atque tenui orationis filo perstrinximus. Quæ in lucem emisimus, ne acceptorum a tot patronis beneficiorum recordatio ingrata obliuione periret. Quod vitium etsi latè patet, & est in multis, nostram tamen Academiam omnis cultioris disciplinæ ac institutionis parentem, cuiusq́ alumni sumus, ab eo prorsus vendicare studuimus. In quo aliorum laboribus atque laudi, quibus locum perinde atque nostris relinqui æquum censemus, nullo modo præiudicari volumus, quin liberum cuique sit, ea quæ vtiliter proferre possit, expl

Nos enim ea quæ in veteribus monumentis abstrusa & recondita plerosque latebant, ad communem cognitionem deprompsimus, temporis rationi, atque opportunitati obsecuti, ne si labentibus annis (quod in plerisque huius regni monumentis turpiter sanè accidisse cernimus) aut funditus interirent, aut in aliorum manus, qui non adeo conseruandæ atque illustrandæ Cantebrigiensis Academiæ famæ atque dignitati fauent, peruenirent, his etiam quæ nos attulimus posteritas fraudaretur. Tu itaque candide lector sine fastu & inuidia laboribus nostris æquo animo fruere atque

Vale.

MVSEVM
BRITAN
NICVM

ceremoniæ Ecclesiasticæ seruantur, nec pauperibus eleemosynæ conferuntur, sed hospitalitas, animarum cura, & diuina obsequia negliguntur, & ædificiorum tam parietes quàm tecta corruunt.

De his grauaminibus quibus tamdiu oppressa conticuit Anglia, tandem in querelam erupit. Scriptæ sunt ad papam de illis quaternæ literæ, vnæ ab Episcopis, alteræ ab Abbatibus, tertiæ a Baronibus, quartæ ab ipso rege. Episcopi timere se scribunt ne regnum Angliæ a papali sacerdotio pro his quas diu tulit calamitatibus penitus seiungatur. Abbates commemorant minas magnatum atque procerum, se Ecclesias in suam proprietatẽ reuocaturos, si exteris aut Romanis deinceps conferantur. Magnates atque populus exclamant quanta scandala de rapina & auaritia Romana non modò per Angliam, sed per totum orbem dissipata sint. Se non permissuros vt sua patria deinceps tam malè tractetur, ne rege quidem conniuente. Et nisi, inquiunt prædicta per vos citius corrigantur, pro certo teneat sanctitas vestra, non immerito timeri potest, quòd tam Ecclesiæ Romanæ, quàm domino regi tale periculum imminebit, quod eidem remedium (quod absit) facile non poterit adhiberi. Rex obnixè papam rogat vt procerum atque præsulum postulatis sine mora concedat. Ne si secus fiat, Romana, inquit, Ecclesia, & nos in tali simus periculo constituti, cui nos oporteat in perpetuum subiacere.

Verb. Matth. Paris.

Verba Matth. Paris.

His literis missis populus, ne rex in papam iam concitatus labasceret aut a proposito desisteret, nouas criminationes addidit. Prælatos Angliæ, Papa per suos internuncios id clam petente, militaria seruitia promisisse, quæ soli regi ad belli administrationem, regnique defensionẽ debentur. Quosdam viginti, alios decem, nonnullos plures aut pauciores, fortissimos ex delectu habito milites equis armisq; instructos ad quemcunq; Papa præscripserit loca missuros. Quæ fraus papalis vt regem & magnates lateret, interminatum esse a papæ mandatarijs grauiter omnibus præsulibus sub excommunicationis pœna, ne ante sex menses commissa papæ cuiquam enunciarent. Id etiam repetitum & exaggeratum est, quod de vacantibus beneficijs Bonifacio concessum paulò ante diximus. His rebus turbatus rex edixit, & proscriptione sanxit, si quis quodcunque militare auxilium sine suo iussu suppeditare papæ audeat.

Papa his Anglorum literis non respondit, sed rem ad secundiora sibi magisq; opportuna tempora silentio reseruauit. Et vt opimã ouem cuius toties tondisset vellera, non modo excoriaret sed mactaret, & euisceraret, seque ipsis intestinis satiaret. Nam cum Fredericus Imperator comperuisset papam Anglico numismate ditatum indies, in his portis quibus comeantibus in Angliam fit transitus, custodes occultos & insidiatores posuit. Eius conatus cum præsciuisset papa hoc dolo anteuertit. Instituit nouos non tonsores, sed lanios, sub specie religionis prædicatores & minores fratres dictos. Hi amictus habitu mutato regnum clanculum ingressi sunt, Monachis præcipuè reclamantibus. Qui cum animaduertissent quantis priuilegijs ad eleemosynas imò verius rapinas non pauperum, sed papæ nomine colligendas essent muniti, quæ suæ fidei, id quod optabant, non committerentur, exclamabant papam sui lucri causa indies religiosorum nouos ordines fingere ac formare. Nam Monachorũ ordo qui strictissimus antea putabatur, iam præ his nouis fratribus in contemptum abijt. His omnia indulsit papa, vt quia peccantes clam sibi delicta confitentes audirent, eosque in pœnis retinerent vel relaxarent, non modò ordinariorum

præsulum

prælulum loco, (præterq; in foris & tribunalibus) in ligandi & absoluendi potestate essent, sed quæcunq; Papæ mandata & imperata peragerent. His itaque nouum & inauditum negotium in mandatis dedit, vt clericorum ab intestato decedentium hæreditates atque bona ad Papæ commoditatem raperent. Obierant enim Lincolnienſis, Bedfordienſis, & Northamptonenſis Archidiaconi opulentiſsima tam in pecunijs quàm in vasis pretioſis, & copioſa ſuppellectile hæreditate ſine teſtamento relicta, quæ ad laicorum cognatorum poſſeſſionem peruenit. Quam ſibi adimi tanquàm pinguem & dulcem bolum e faucibus eripi papa moleſtè tulit. Quod cum Regi denuntiatum eſſet, non animo ſolùm, ſed & verbis execrari cœpit tam varias & multiplices pecuniæ colligendæ aſtutias. Quas tamen edictis per totum regnũ propoſitis vetuit. Sed Romæ iam cum papa multi Anglicani aderant clerici, qui capis, vt aiunt chorealibus & infulis, ornamentiſq; Eccleſiaſticis ex Anglicæ tunc more gentis ex lana tenuiſsima, & auro artificioſè intexto fabricatis vterẽtur, huiuſmodi ornamẽtorũ aſpectu & concupiſcentia prouocatus papa rogauit cuiuſmodi eſſent. Reſponſum eſt Aurifriſia appellari, quia Aurũ & eminens ex panno lana, quam Angli Frylſe appellant, ſimul contexta ſunt: cui ſubridens & dulcedine captus Papa. Verè, inquit, hortus noſter delitiarum eſt Anglia, verè puteus eſt inexhauſtus, & vbi multa abundãt, de multis multa ſumere licet. Itaque concupiſcentia illectus oculorum literas ſuas bullatas ſacras miſit ad Ciſtercienſes in Anglia Abbates, quorum orationibus ſe deuotè commendauerat, vt ipſi hæc Aurifriſia ſpecioſiſsima ad ſuum ornandum chorum compararent. Hoc Londinenſibus placuit, qui ea tum venalia habebant, tantiquè quanti placuit vendebant. Vnde multi manifeſtam auaritiam Romanæ Eccleſiæ deteſtabantur. Sed his nitidis muneribus ſatiari Papa non poterat, quin interea dum Legati regij cum mandatis ſupra ſcriptis eſſent Romæ, Papa cum in exiguo quæſtu Anglicanum ſibi clerum flexibilem eſſe ſenſiſſet, ſcripſit Wintonienſi & Norwicenſi Epiſcopis, vt ſex marcarum millia a clero ſuis vſibus perſolui curarent. Illi mandatum Papæ occipiunt exequi, ſed a rege ſub proſcriptionis pœna prohibentur. Clerus inter regem & papam interpoſitus, ac vtriuſque minis perterritus, quid ageret incertus fuit, ſed quia in rege conſtantiam deſiderabant, veriti ne animo deficeret, & vt ante ſæpe fecit ſuccumberet papæ, permulti clandeſtina ſolutione tam regis quàm papæ indignationẽ vitabant. Nuncij deinde qui de regis, procerum, prælatorum, totiuſq; Anglicani populi æquiſsimis poſtulatis Romam miſſi ſunt redierunt. Illi Wintoniæ, vbi Parliamentum habitum eſt, exponunt quàm ſuperba papæ reſponſa tulerant. Se probris laceſsitos, & repulſos ab omnibus tanquàm ſchiſmaticos fuiſſe. Papam autẽ dixiſſe. Rex Angliæ qui iam recalcitrat atque Frederiſat, ſuum habet conſilium, ego verò meum habeo. Rex hoc allato nuncio commotus, vbiquè in Anglia per præcones edixit, ne a quoquam deinceps quicquam præſtaretur papæ. Sed papa incenſus iam iracundia aſperius prælatos ſub omnibus ſuis pœnis interminatus eſt, vt antedictam pecuniarum ſummã ſuo nuncio in nouo tum templo Londini commorante quàm citiſsimè perſoluerent. Rex ipſe minis fratris ſui Richardi Cornubienſis comitis qui ſibi ſemper aduerſus fuit, etſi idem acriter ante ſæpe contra papam cum magnatibus ſteterat atque ſcripſerat, & Epiſcoporum cum eo conſpirantium vt regem huc illuc tam in Papæ quàm in populi ſui odium traherent, inter quos præcipuus erat Wigornienſis, cui conceſſa poteſtas a papa fuit

Verba Matth. Paris.

Verba Matth. Paris.

regnum ſacris interdicere, metu fractus & debilitatus ſuccubuit. Hinc cunctis excidit recuperandæ libertatis ſpes dolorq; cruentus, quòd Romanæ cupiditatis faucibus ac hiatibus Anglia ſola deuoranda permiſſa ſit, omnium penè corda pertranſijt. Papa cum tam dolo quàm minis regem & Barones Angliæ compeſcuiſſet, ſingulis vicibus ſingulas atque nouas ſe locupletandi ex Anglia fraudes excogitauit. Imperium Conſtantinopolitanum victis & repulſis eiuſdem hoſtibus reſtaurare, & Græcorũ qui ſchiſmate a fide Romana ſeiunxiſſent, inſolentiam frangere ſe velle multis præconibus diuulgauit. Ad hos nouos conatus, nouis ex Anglia ſumptibus opus eſt. Itaque inſtituit quendam quem Prouincialem miniſtrum fratrum minorum & prædicatorũ in Anglia appellauit, ad hunc ſex literas dedit, quarum vnæ, de quibus vltimo loco dicendum eſt, ſibi ſoli reſeruandæ, nec cum altero quoquam communicandæ eſſent. Reliquæ quinquè cum fratribus & prædicatoribus communicandæ. Quarum primæ continebant, vt cum fratribus inquirat de vſurarijs viuis, captaſq; ab his vſuras cenſuris Eccleſiaſticis ad Imperij Conſtantinopolitani reſtaurandi neceſſitatem colligant & conuertant. Secundæ, vt qui militiæ ſacramentum pro eodem imperio recuperando ſuſcipere, aut aliquid ex ſuis bonis largiri velint, a peccatorum pluribus annis perpetratorum pœnis relaxarentur. Tertiæ vt quæ ſub vſuris acquiſita, & in teſtamentis ab vſurarijs conditis legata, fidei commiſſa, ſeu quocunq; modo relicta ſint ad eiuſdem imperij ſubſidiũ colligantur. Tertiæ, vt quæcunq; aut quocunq; modo, a quibuſcunq; teſtatoribus malè parta relicta ſint ijſdem vſibus cedant. Quartæ, vt quæ a teſtatoribus in pios vſus diſtribuenda relicta ſunt, huic vni rei atque ſoli toto proximo triennio cõferantur. Quintæ vt quæ viui pactionibus atque commercijs fraudulenter nequiterue acquiſierint, cogantur ad Conſtantinopolitani Imperij reſtitutionem Papæ perſoluere. Sed ſextis illis literis inaudita quædam omnemq; omnium malignitatem ſuperans inerat fraus. Nam fratres & prædicatores hæc Papæ mandata vbiquè publicè denunciantes, ſimul excommunicationis ſententias frequentes in omnes contradicentes, reluctantes, & non parentes fulminarunt. Hi abſolui niſi ab hoc prouinciali fratrum & prædicatorum papalium miniſtro ex Papæ præcepto non poterant. Itaque huic illis ſextis literis in mandatis dedit papa, vt recepta ſibi, vel fratribus pro delicto atque contumacia, congrua ſatisfactione, quæ in Papæ vſus conuerſa eſt excõmunicatione ſoluerentur. Nec minus induſtrij in occulta hac fraude fratres prædicatores, quàm in illa altera aperta rapina Quæſtores papæ fuerunt, quibus cum rex non minus papales cenſuras, quàm fratris ſui comitis, & prælatorum inſidias cauens reſiſtere verebatur, a Frederico Imperatore vt effœminatus ac mollis reprehenſus eſt. Qua reprehenſione impulſus cœpit iterum erigere animum, verbiſq; ſepe in pontificiam cupiditatem inuectus eſt. Quæ ad Papam perlata ita ſanctitatem ſuam commouebant, vt furore pene perculſus aſpectu torua in Cardinalium præſentia exclamaret, ſe regnum Angliæ protinus omnibus ſacris prohibiturũ. E Cardinalium tum grege fuit quidam Monachus Ciſtercienſis ordinis, Anglus nomine Iohannes. Is Papæ huiuſmodi ſe oratione oppoſuit. Domine Papa huic iræ quæ ſine cauſa concitata eſt adhibe temperanter modũ. Circũſpiciamus & vos & nos qui culmẽ Eccleſiæ ſumus, in quibus malis & diſcrimine verſemur vndique. Terra ſancta amiſſa eſt. Eccleſia Græca a nobis diuiſa receſſit. Imperator Fredericus qui potentia reliquos reges, principeſq; ſuperat, aduerſus nobis

bis est. Nos ipsi non modo a sede Romana, sed ab vrbe, ipsaq; Italia huc tanq̃ in exilium coacti sumus. Gentes autem Christianæ non minus bellis intestinis & exteris, quàm per nos afflictæ sunt. Hungaria timet ne suæ indigenæ exterminentur a Tartaris. Germania bello ciuili per nos moto quassatur. Hispania in ipsos Episcopos sæuire incipit. Gallia quam aduentu & præsentia nostra ad magnam egestatem adduximus, cum hostibus nostris conspirat, & in nos meditatur insidias. Anglia nostris iniurijs toties læsa quasi Asina Balaam, calcaribus & fustibus cæsa, tandem loquitur & obloquitur, & se nimis & intollerabiliter conqueritur fatigatam. Ismaelitico igitur modo omnibus odiosi, omnes ad odium prouocamus. » Verba Matth. Paris. »

Qua tamen verissima & æquissima oratione præfractus & pertinax Papa mitigari non potuit, anteq̃ per suos nuncios certior factus fuerit, regem etsi tam diras contra se voces emiserit, omnem tamen expilandi potestatẽ suis quæstoribus re ipsa permisisse. Cuius rei gaudium, vultum & animum papæ mirificè serenauit. Ex hac regis & Anglorum facilitate, cum quicquid voluit aut imperauit, papa tam facile, aliqua nonnunq̃, sæpe etiam cum nulla contradictione impetrauit, ad grauissimam totius cleri oppressionem se accinxit. Iussit vt in beneficijs & dignitatibus Ecclesiasticis residentes tertiam, absentes autem dimidiam prouentuum partem sibi præstarent. Cumq; antea sæpe literis ad regem & clerum datis pollicitus esset se deinceps ab his tam grauibus exactionibus abstenturum, in hoc nouo & tam atroci mandato inseruit illam nouam & inauditam a sæculis clausulam, de qua antea diximus (non obstante) quæ omnem æquitatem & iustitiam ante concessam abolet & extinguit. Hoc negotium Londinensi Episcopo iniunctũ est, qui cum in Ecclesia Paulina multos prælatos conuocasset, & papæ mandatum demonstrasset, a rege nuncij interuenerunt districtè prohibentes ne tam diræ & in totius regni vastitatem impositæ solutioni consentirent. Qui læti concilio interrupto ab inceptis destiterunt. Et ne sine causa id fecisse viderentur, collectis multis necessarijs argumẽtis & rationibus, quibus probant Papæ mandatum non modò inutile sed impossibile & intollerabile Ecclesiæ Anglicanæ futurum, omnes vna voce non modo contradixerũt, & ad præsentiam D. Iesu Christi, & concilij vniuersalis quandoq; per eius gratiam conuocandi appellarunt. » Verba Matth. Paris. » Vide M. Paris. fol. 952. 953. 954. An. 1247.

Cum tantis iniurijs regnum a papa pressum esset, Rex aliquo remedio succurrendum putauit. Itaque Parliamentum Londini habuit, in quo decretum est legatos a rege & toto regno ad papam cum literis mittendos. Literarũ summa fuit. Anglos etsi maxime vellent atque cuperent, non posse tam immensas & infinitas pecuniarum largitiones papæ præstare. Angliam suæ sanctitatis pedibus obuolutam obnixè supplicare, vt sibi toties tonsæ, & ad vinum resecatæ tandem parcat. Sed Papa hoc accepto nuncio, vt regem versutis blanditijs permulceret, nec tamen a proposito desisteret, per curiales quosdam regi familiares quos corruperat suasit regi, se iam tandem regis precibus, quem Romanæ curiæ tam fidum semper intellexit, adductum, vt regi quæ voluit concederet. Itaque & remittere se illam decimarum petitionem, & præterea prouisiones pro Italis deinceps non facturum, sine hac verborum formula. Rogamus Dominum regem cum instantia magna, quod placeat domino regi, vt huic vel illi prouideatur de tali beneficio. Hac fraude non magis pacauit quàm illaqueauit regem. Qui quandocunq; rogatus a papa esset nunq̃ contradixit. Cumquè

ſopita & ſedata iam tempeſtas eſſet, prodeunt duo minores in Anglia fratres tanquàm ex antris lupi incautum gregem inuaſuri. Hi mandata Papæ ſeorſim Epiſcopis & prælatis cum pœnis & cenſuris horrendis exponunt. Primò Lincolnienſem Epiſcopum cuius dioceſis latiſſima eſt aggrediuntur, ab eo mandatis papalibus oſtenſis ſex marcarum millia popoſcunt. Quibus Lincolnienſis.

Verb. Matth. Paris.

„ Fratres, inquit, Hæc exactio ſalua papali authoritate inexaudibilis, & inhoneſta eſt, nec minus ad implendum impoßibilis, nec me contingit ſolum, ſed regem & vniuerſitatẽ regni, quibus inconſultis mihi neque conſentire, neque reſpondere fas eſt. Eodem etiam modo ſingulos Anglia perluſtrata tentabant, a quibus cum eadẽ reſponſa tuliſſent, cum diris execrationibus & minaci murmure ſeceſſerunt. Et interea dum hi ſigillatim omnia ſcrutarentur, ingreditur Angliam capellanus & familiaris papæ quidam nomine Marinus, cum Legatina quidem authoritate etſi ornamentis & inſignijs careret. Hic Marinus alter ab illo Martino auidiſſimo Papæ quæſtore fuit, de quo paulò antea dictum eſt. Et nominis ſimilitudinem ſequutus, dum alij venatum, iſte piſcatum pecunias a papa miſſus eſt. Has largitiones cum Anglis audacter imperaret, a Gallicano clero mutuam ſaltem ſibi modico tempore præſtari pecuniam argutis ſcilicet & callidis rationibus per diuerſos legatos petijt. Sed Galli multò in ea re quàm Angli prudentiores cum comperiſſent nullam ſibi iure contra Papam actionem competere, qua mutuam pecuniam recuperarent, ne teruncium ei credere voluerunt. Itaque legati per Galliam non modò inanes atque vacui, ſed riſu et cachinnis deluſi redierunt. Interea dum Papæ nuncij tam cupidè graſſarentur in Anglia, Epiſcopi Cantuarienſis prouinciæ qui Papæ amplius præſtare apertè ſæpe recuſaſſent, etiam illi, quam diximus, Bonifacij Arch. Cantuar. conceßioni reſtiterunt, quos ille authoritate papali ab Eccleſiaſticis muneribus ſuſpendit, eoſdemq; a Papa Romæ excõmunicari, ac quoſcunq; alios Bonifacij propoſito reluctantes, detrahentes, vel fraudem quouiſmodo facientes impetrauit. Hæc excommunicatio per Decanum Beluacenſem Papæ mandatarium Epiſcopis & clero Cantuarienſis prouinciæ denunciata eſt, qui tam diris cenſurarum telis confoßi, inuiti Bonifacio aſſenſi ſunt. His igitur qui tam fortiter primò reſtiterant tam cito labefactatis, Papa vt conſueuit non deſtitit ad ſe quæcunq; potuit ex Anglia rapere. Itaque Abbati Abendoniæ ſcripſit, vt cuidam Romano de fructuoſa aliqua & opulenta Eccleſia prouideret. Romanus vt aquila muſcas non captauit, & cum multæ vacarent, de Papæ mandato ſtatim non inſtabat, ſed expectauit vberrimam. Tandem Eccleſia S. Helenæ in Abindonenſi villa quæ maximè opima fuit rectore caruit. Hanc Romanus ex Papæ mandato petijt. Eandemq; rex fratri ſuo vterino Æthelmaro, qui tot Eccleſias poßederat vt earum numerum ignoraret, conferri voluit. Abbas perplexus et tanquàm inter duos molares lapides conterendus, quid ageret ſtatuere non potuit Conuentum & amicos conſuluit. Illi regi gratificandum cenſent, magis quàm Romano, quem inſidiatorem penes ſe vigilem ac perpetuum experiretur. Abbas ex eorum conſilio conceßit illam Eccleſiam Æthelmaro. Papa Abbatem hunc infirma valetudine ſenem Romam citauit, vbi conuitijs multis exagitatus, de contemptu iudicium ſubire debuit, niſi quingentas annuas marcas Romano illi ſe ſoluturum obligaſſet. Præterea cũ Abbas S. Edmundi mortuus eſſet, Monachi alium eligerunt. Quem vt Papa confirmaret miſerunt ex fratribus ſui ordinis tres Romam, qui electione Papæ præſentata, cum ſine

vlla

vlla contentione aut contradictione celebrata esset, expectabant vt sine controuersia confirmaretur. Sed Papa fictis in electum querelis sine vlla inquisitione ex potestatis suæ plenitudine electionem cassauit, & electum reiecit. Monachi tristes discedere parati sunt. Quos tanta mœstitia affectos, & abeuntes Papa reuocauit. Cum inquit, miseri misericordia indigeant ex mera gratia nostra vobis electum vestrum concedimus. Verumtamen respiciat in octingentis marcis, quas tali mercatori, cui nos tantum debemus soluat. Monachi ex impudenti anaritia tantam ægritudinem conceperunt, vt eorum vnus Lugduni, alter Doueri cum essent in itinere ex tanto dolore interirent. Tertius æger & ægrotus superstes fuit vt tam indignum Papæ facinus fratribus suis referret.

" Verba Matth. Paris.

" An. 1250.

Bonifacius autem Cantuariensis tandem è prouincia, vbi nō sub Christi, sed mundi vexillis militauit, in prouinciam Cantuariensem quam absens (vt diximus) expilauit, reuersus imitatus Papam nouam pecunias conficiendi rationem sequutus est. Visitare prouinciam totam, Episcopos, Abbates, Clerū, atque populum voluit. Ab Ecclesia sua Cantuariensi exorsus est. Quam tam duris legibus & institutis vt ad soluendum cogeret tractauit, vt omnes exclamarent prætium iam Monachos suæ stultitiæ & improbitatis ferre, quòd peregrinum indoctum, & Marti potius quàm religioni intentum elegissent. Cuius rei fama cum eum visitantem vbique præcurreret, ingratus & inuisus ad singula loca accessit. Cum iam Londinū venisset Episcopi Cicestrensis magnificas ædes Londini positas occupauit, cibaria a Londinensibus nullis adhibitis sibi conuiuis exegit. Fulconem virum pium & eruditum Londinensem Episcopū contra clericalē verecundiam in ea visitatione contumelijs palam onerauit. Et postridie cum Decanū & capitulum S. Pauli visitaturus accessit, ab his ad Romanum Pontificem appellantibus exclusus est. Quos nihilominus excommunicauit. Deinde inflatus atque tumens et castra redolens induit se lorica, ad Prioratum S. Bartholomæi accessit. Cui intranti occurrunt Subprior cum Conuentu capis chorealibus amicti, quos honorem ei summum exhibentes elata fronte despexit, & suum aduentum visitandi causa fuisse denunciauit. Cui vnus ex eo conuentu alta voce respondit. Habere se Episcopum doctum & vigilantem, cuius nounus est, cum necesse sit, eos visitare, ab alio autem non velle, nec iure oportere se visitari. Quo responso ira percitus Bonifacius non in loquentem, sed insano more in Subpriorem, qui proximus sibi fuit, senem & infirmum quanta vi potuit crudeliter irruit, pugno ad terram dedit, in pectus senile, faciem senis venerandam, & canum caput pedibus insæuit, capam præciosissimā ex auro et gemmis contextam discerpsit, & a tergo senis detraxit, eam in multas minutas partes laceratam conculcauit, quæ famulis suis in reliquū conuentum pari dementia sæuientibus prædæ fuit. In illa conflictatione Bonifacius retrorsum cecidit, in quo casu cum vestimenta sua dissiparentur lorica eius a multis conspecta est. Qui prædicabant eum castris potius quàm Ecclesijs administrandis esse aptiorem, & ad pugnandū, q̄ visitandum, ad sese vindicandū, quàm alios corrigendum paratiorem. Post hanc pugnam Canonici Londinensem Episcopum adierunt, ille eos rem regi prout gesta sit, narrare voluit: Ad aulam cum venissent, regem nec alloqui, nec conspicere potestas eis fuit, neque quisquam eorum querelam deferre regi voluit. Qui Reginæ intercessione ne aures de Bonifacio quicquam conquerentibus patefacere potuit. Interea Ciues Londinenses ad arma couolant, Bonifaciū in frusta distracturi, nisi regio iussu

& edicto pacati & compressi essent. Bonifacius lintrem clam petijt, & Lametham deductus est per Thamesim. Canonici ad Papam appellarunt. Bonifacius cum iam Lamethi securus esset, excommunicationis sententiam in D. Pauli, & S. Bartholomæi capitulum & conuentum fulminauit, in qua etiam Fulconem Londinensem Episcopum tanquàm eorum fautorem innodauit. Post has rixas penè digladiatorias Decanus D. Pauli, vir grauis atque prudens cum nõnullis alijs literas Episcoporum & Prælatorum Cantuariensis Prouinciæ certam præmissorum fidem continentes Romam ad Papam pertulerunt. Hos cum alijs regis literis, & nobilitati suæ gentis confisus insecutus est cum magna pompa & apparatu Bonifacius. Sed cum esset Romæ & verissimas contra se criminationes paratas intelligeret, aduersarios tam regis ac reginæ, quàm suo nomine partim minis partim blanditijs compescuit. Deinde vt prouinciam Cãtuariensem ad nutũ suum in perpetuum prostraret, egit cum Papa de visitationis suæ iure eius authoritate firmando, quod cũ intellexissent Suffraganei, pecuniam grandẽ ad suppeditandos in iure sumptus in curia Romana, quæ pecunia interueniente more arundinis ventis agitatæ, huc illuc flecti consueuit, conflabãt. Graue enim omnibus visum est Bonifacium nec moribus nec doctrina excultum, postquàm 11. marcarum millia absens e sua sola prouincia hausisset, iterum visitationis prætextu prouinciam exhaurire statuisse: sed cũ rex papam iterum literis instanter rogasset, vt Cantuariensi Bonifacio in omnibus contra Suffraganeos subueniret, Fulco Londinensis Episcopus primus animo defecit, submisit se Archiepiscopali iurisdictioni, & iuramento se astrinxit staturũ eius arbitrio. Post cuius defectionem reliqui coniunctam causam deseruerunt. Sed Papa qui perceptis vtrinque a litigantibus vt æquus iudex videretur, quanq̃ cætera indulsit, Bonifacio tamẽ Londinensem Episcopũ, Decanũ & Canonicos S. Pauli, Subpriorem & Canonicos S. Bartholomæi, aliosquè nonnullos, quos Bonifacius tam temere excommunicauisset, absolui præcepit. Sed Bonifacius Decanum & Capitulum D. Pauli iterum aggressus est. Officialem in Anglia discedens Romam Eustachium de Leir constituit. Huic mandauit vt Decani & Canonicorum Londinensium viuendi consuetudinem, & delicta obseruaret. Is eos in nouo crimine deprehensos, simulatq̃ a priori excommunicatione absoluti essent, iterum excommunicauit. Huius rei indignitas iterum concitauit Cantuariensis prouinciæ clerum, vt mutua deliberatione, coniunctisq̃ facultatibus, huius Bonifacij qui vindictam & potentiam tãtam sectatur, tyrannidem a se quantocunq̃ dato præcio auerterent. Itaque Dumestapliæ conuenerunt, ibi deliberatione habita decreuerunt procuratorem suo nomine generalem cum hac authoritate mittendum, vt quatuor millia marcarum pro redimenda desiderata sua libertate papæ promitteret, simulq̃ de multis alijs Bonifacij iniurijs in Cantuariensem prouinciam illatis papam redderet certiorem. Papa huius lucri spe Episcopis rescripsit, se Bonifacij in eos imperium mitius redditurũ, cupere autem se, vt omnium rerum quæ perperam in Anglia gessisset, notitiam ad se perferri curarent. Nec minus Episcopis & Prælatis, quàm regi & Archiepiscopo Papa moderationem & æquitatem sui iudicij decretiq̃ pollicitus est. Sed quotidianis vtriusq̃ partis donis locupletatus sententiam diu distulit diffinitiuam.

Verba Matth. Paris.

An. 1252.

Papa tandem sumpta hinc inde pecunia visitationem Bonifacio, adhibito in procurationibus exigendis modo, concessit. Et vtrique parti contra se inuicem muneribus quæ ipse percepit colluctanti, huius sententiæ moderatione & æqua-

æquabilitate ſatiſfeciſſe ſibi viſus eſt. Hac ſententia lata redijt in Angliam Bonifacius, cuius aduentus omnium diris execratus eſt. Propoſitæq; illi aduenienti contra ſe omnium ordinum querelæ infinitæ fuerunt. Quibus non miſericordia ſed ira permotus reſpondit. Hi ſunt duri rumores in primo aduentu noſtro. Diem edixit callidus & verſutus quo in Eccleſia urcuta Londini ſoleniter ſederet, his qui eo die adeſſent peccatorum triginta annis perpetratorũ remiſſionem promiſit. Huius indulgentiæ ſpe magnus populi numerus confluxit. Qui cum magna quædam & expectanda cuperent, non aliam quam tetram quandam & cruentam excommunicationis ſententiam ſine omni exceptione in omnes, (præterq; in regem, reginam, Comitem Richardum, & Comitiſſam eorumq; liberos) qui quocunq; nomine in Bonifacium eiuſue conatus aliquid dicere, cogitare, vel perpetrare auderent, exaudire potuerunt. Hanc ſententiam Wintonienſis Epiſcopus electus Æthelmarus frater regius vterinus in ſua diocæſi vt nullam declarauit. Sed Bonifacius eandem Oxonij iterum promulgauit. Iamq; iterum hanc ſuam viſitationem inchoauit Bonifacius, ſed ex aſſuto papæ præſcripto & conſilio moderatius. Nam in prouincia vtriuſque dolis & euiſcerationibus pene deleta & extincta quid in ipſa moderatione moderatum eſſe potuit? Sed tamen viſitationem ſuam in Roffenſi puſilla diocæſi inceptam & repetitam geſſit ſine muneribus, vt facilior ſibi ad alias Cant. prouinciæ dioceſes aditus patefieret. Ad reliquas tamen cum acceſſit turbas magnas fecit, ita vt hæc viſitatio tumultuoſa paſſim dicta ſit. Nã in Lincolnienſem Eccleſiã mortuo iam Epiſcopo ius cõferendi præbendas & Eccleſias, quod antea capitulo vacante ſede competebat, vendicauit, contradictores omnes excõmunicauit. Reſtitit ſumma vi Willielmus Lupus Archidiaconus Lincolnienſis, appellatione ad papam emiſſa. Hunc non ſolum excõmunicatione, ſed omni alia afflictione Bonifacius inſequutus eſt. Itaque latebras quæſiuit in quibus cum ne tutus delitescere potuit, Romam pergit, papam adit, qui exulis atque profugi pro ſuæ Eccleſiæ iure miſertus eum abſoluit, & a Bonifacio protegit, ſimulq; ſpem de reſtituendo Lincolnienſis Eccleſiæ in ea cõtrouerſia iure ei diſcedenti dedit. Sed cum in itinere eſſet moleſtijs et laboribus toto antedicto triennio defatigatus efflauit animam. Deinde Roffenſem Eccleſiam, in qua in viſitationis exordio fuit moderatus, ademptis quibuſdam terris pro ſpreto quodam ſibi (vt aſſeruit) impendẽdo ſeruitio, diu vexauit. Cantuarienſes Monachi qui in eo nihil mite aut moderatũ animaduertebant, a papa priuilegiũ obtinuerũt, ne viſitando, ſuſpendendo, vel excommunicando ſe aut Eccleſiæ ſuæ ſtatum turbarent. Sed ille papales de eo priuilegio literas ſibi, cum in Monaſterio S. Albani eſſet, traditas igni cremauit, earũ latores excommunicauit. Ad regem & papam de hac immoderata atque ſæua crudelis hominis potentia conqueſtum eſt. Rex coniugis ſuæ gracia, cuius auunculus Bonifacius erat, diſplicere ei noluit. Papa ob gentis ſuæ in prouincia nobilitatem ſibi vicinam, tum ob diuiſam inter eos Anglicanam prædam, cum peſſimè meritus eſſet, tamen blandè cõiterq; affari ſemper coactus eſt. Nam quorum facinus eſt commune, eorum quoq; præda debet eſſe communis. Itaque his turbis in prouincia, quam toties detractis facultatibus eneruauit, commotis ad liberandum fratrem ſuum Thomã Sabaudienſem quondam comitem, qui a ciuibus vrbis Taurinæ carceribus incluſus & detentus fuerat, & bellum gerendum, ex Anglia iam locuples in prouinciam profectus eſt. Ibi ne papa quidem adiuante, & cenſuras omnes in Thomæ inimicos

An. 1253.

Annal. Eccle. Auguſt. Cant.

An. 1255.

fulminante quicquam profecit, sed copijs consumptis inanis & inglorius reuersus est. Interea dum aberat Henricum Lexinter Lincolniensem Episcopũ electum in transmarinis partibus consecrauit. Et rex Henricus, motus ac defectionem in Guasconia timens, cum ad eos compescendos maturè proficisci cuperet, pecuniæ nerui scilicet belli defuere. Nec in regno toties & tam misere permissu suo a papa & Bonifacio expilato vnde sumere posset, sciebat. Itaque ad papam pecuniam accepturus mutuam confugit. Papa non alia ratione quàm sub vsuris ijsq; grauissimis, tum toto Angliæ regno sibi sub pignore & hypotheca constituto pecunias credere voluit. Rex vt pecuniarum copiam haberet, se suumq; regnum sub pœna exhæredationis si pecunia statuto die non redderetur, illico obligauit. Cuius facti temeritas & imprudentia omnium pene animos a rege abalienauit. Papa hanc pecuniam a fœneratoribus suis Italis sumpsit. Ac rege in Guasconia occupato, nouam & execrandam viam excogitauit, qua & fœneratoribus suis ex Anglorum pecunijs solueret, & rex hypotheca & obligatione commissa regnum amitteret. Rustandum quendam Italum cum Herefordensi Episcopo potestate & calliditate instruxit sua ad comparandas pecunias, literis suo nomine seorsim singulis Ecclesijs cathedralibus & conuentualibus scriptis, vt quædam quingentas, quædam sexcentas, quædam septingentas, quadam mille Sterlingorum marcas (sic enim vetus ille numus Angliæ appellabatur) papæ mutuas darent. Si pecunias paratas non haberent, indicauit a quibus mercatoribus sub vsuris possint sumere. Potestatem Rustando & Herefordensi Episcopo, quos huius mutuandæ pecuniæ constituit quæstores, veniam his Ecclesijs quæ mutuari pecunias vellent, terras & Ecclesias ipsas si vellent pignori dandi. Omnes Angliæ prælati hac de re Londinum conuocati sunt, proposita hæc causa est. Quæ tam inaudita quæstura cum omnes anteactas expilationes superasset, Londinensis Episcopus exclamauit. Potius quàm consentiam huic extremæ seruituti & iniuriæ Ecclesiæ, capite plectar. Hunc sequutus Wigornensis: & ego inquit, suspendio mallem & cruce perire quàm hanc nõ modò seruitutem, sed euersionem & ruinam Ecclesiæ cernere. Horum constantia reliqui in vna sententia contra Rustandũ conspirantes fortiter steterunt. Quos ita cohærentes cum a Rustando distrahi non potuissent, Rustandus eis iterum conuocatis causabatur Bonifacij Cant. Archiepiscopi pluriumq; aliorum Episcoporum absentiam, & Eboracensis Archiepiscopi mortem papæ negotio impedimento esse, itaque eos a conuentu illo demisit. Interea papa a Rustando de his quæ in Anglia gererentur certior factus, ne turpem et ignominiosam repulsam pateretur, per nuncios versutè consuluit, se hãc pecuniã petere, vt regẽ sibi sub regni hypotheca obæratum illo ære eximeret. Si igitur authoritatem regiam suæ papali adiungeret, se eo ære Regem facile soluturum. Quæ omnibus sæculis commemoranda fraus papalis regem anteactis suis dolis ad eam inopiam coactum in tam odiosam traxit sententiam, vt a cunctis Ecclesiasticis viris in Anglia diceretur. Papam & Regem velut pastorem & Lupum in ouium exterminium esse confœderatos. Itaque cum tertiò conuenissent hoc Rustando imperitante prælati, composita eius dolo scriptura in mẽbranis fuit, in qua singuli prælati faterentur se a mercatoribus imò potius nummularijs & fœneratoribus transalpinis grandem quandam pecuniarum summã ad suam & singulorum vtilitatem conuersam accepisse mutuam. Cui Leonardus quidam doctus atque prudens omnium consensu contradixit. Rustandus vir & doctus &

Verb. Matth. Paris.

versutus

verſutus nolle ſe dixit ex vnius ſermone ſingulorũ colligere ſenſus, itaque iuſſit vt ordine ſeorſim ac ſigillatim ſinguli ore ſuo aſſenſum præberent, aut diſſentirent. Quæ inopinata docti hominis aſtutia attonitos omnes ſtupefecit. Vſi itaque longo ſilentio neque contradixerunt, nec aſſenſi ſunt. Tandem Ruſtandus gemitibus & ſilentio Anglicani cleri motus ſimulauit ſe velle cum D. Papa de hoc negotio conſulere. Illi inter gemitus anhelantes affirmabant, quòd mori in hac cauſa via fuiſſet martyrij manifeſtior, quàm fuerat cauſa beati Thomæ Becket martyris. Itaque Romam ad Papam Decanũ D. Pauli communẽ omniũ nuncium & procuratorem miſerunt, veriti ne hac regis & papæ confœderatione Eccleſia Anglicana in ſeruitutem cunctis ſæculis deplorandam veniret. Verba Matth. Paris.

Papa non modò clerum per Ruſtandũ, ſed priuatis literis nobiles & magnates regni ad pecuniam ſibi mutuò dandam ſolicitauit. Inter quos a Richardo Cornubiæ comite quingentas marcas mutuas poſtulauit. Sed Richardus non ſe contracturum cum eo mutuum reſpondit, cum quo iure contendere & experiri non poterat. Lanam item a Ciſtercienſis ordinis Monachis tantam flagitauit, quantam vno integro anno ad ſui ſuſtentationẽ collegiſſent. Decanus autẽ D. Pauli cũ eſſet Romæ ab Alexandro papa, qui Innocẽtio vaferrimo illo & inexplebili Anglicani theſauri helluoni ſucceſſerat, reſponſum in tam arduo & perplexo negotio ſatis æquum & benignum tulit. Vt quia rex cum regni hypotheca alienigenis nempe Italis creditoribus ſeſe obligaſſet, vt pro ea pecunia quam ad æs regium diſſoluendum præſtarent, decimam bonorum Eccleſiaſticorum quam ad terram ſanctam redimendam policiti eſſent, retinerent. Ita regni hypotheca ab Angliæ clero liberata & redempta eſt. Iamq; Bonifacius a bello Taurino in prouincia (vt diximus) reuerſus, ab Epiſcopo Roffenſi, cuius iura et libertates apertè violauerat, ad papam appellatione præmiſſa citatus eſt. Sed regis affinitate, & nobilitate ſua, tum papæ coniunctione in anteactis rapinis fretus, quæcunq; in ſe ſuſcepta eſſent, cõtempſit & ludibrio habuit. Ita in ſua prouincia Cantuarienſi diutius in clericorum bonis graſſandi otium & occaſionẽ viſitando atque corrigendo captans, aliquot annis ſecurè permanſit. Hoc anno Eccleſia Cath. Sarum a Bonifacio in feſto S. Michaelis dedicata eſt & Hugo de Baleſhã Collegij S. Petri Cantabrigiæ fundator, Epiſcopus Elienſis cõſecratus. Sed poſteaq; Alexander papa regem ab eo iuramento, quod de ſeruandis regni priſtinis iuribus atque libertatibus cũ Edwardo ſuo filio, Baronibus regni, (vt ante diximus) Oxonij in Parliamento præſtiterat, ſecretò abſoluiſſet, rexq; ab eorum iurium obſeruatione receſſiſſet, nec pacta ſeruaſſet, ciuile bellum atrox inter regem & Barones ſuſceptum eſt. Hæc iura quæ a rege fracta ſunt in legibus regni municipalibus Magna charta dicuntur, quæ Bonifacius antea cum omnibus Regni Epiſcopis põtificalibus ornamẽtis induti in aula Weſtmonaſterienſi ſub excõmunicationis latæ pena, ex regis præcepto ab omnibus ſeruãda præceperunt. Itaque his a rege iuribus violatis cum arma eſſent capienda, proſpexit ſibi Bonifacius diſceſſione quæ inſtar fugæ fuit, & ne tam quæſtuoſæ prouinciæ lucrum amitteret, vices ſuas Hugoni Mortimero viro tam in pecunijs congerendis ſcientiſſimo commiſit. Quam quidem ad rem ſatis cautus atque prouidus tã a rege quàm a Baronibus in ipſo pene præcinctu atque caſtris antequàm diſcederet veniam impetrauit. Ita in patriam Sabaudiam diſceſſit. Hoc tempore Vrbanus papa reſciſſis duabus electionibus quas Wintonienſis Conuentus feciſſet, Iohannẽ Oxon. Eboracenſem Cancellarium in Winton. Epiſcopũ Romæ An. 1256.

Huc vſq; ex Mat. Paris. reliqua ex cõtinuatione hiſt. eiuſdẽ ſumpta ſunt.

consecrauit, qui papæ sex marcarum millia, totidemq; Iordano papæ vicecancellario soluisset, & quanq; a papa sacratus esset, tamen subiectionē postea Bonifacio iureiurando promisit. Ac Vrbano papa mortuo, magna inter Cardinales de altero eligendo contentio diu mota fuit. Qui tandem Guidonem Sabinensem Episcopum militem quondam vxoratum, tunc autem in Anglia Romanæ sedis legatum elegerunt. Hic Clemens dictus est. Sed Angliæ præsules ac Barones haud clementer tractauit, sed quamdiu vixit, summo odio persecutus est eo quòd legationis tempore ingressus in Angliam ei prohibitus est. Interea bellum hoc procurante Vrbano papa qui Alexandro succesßit, per Ottonem & Octobonum in Angliam missos legatos tandem transactum & pacatū est. Postea Octo-
An. 1266. bonus duas cleri Synodos, vnam Northamptoniæ, alteram Londini celebrauit, in quibus constitutiones multas prouinciales tulit, quæ inter iura huius regni Ecclesiastica etiamnū obseruantur. Bonifacius quoquè postq; quadriennio toto aberat Cantuariam reuersus est, sed ante aduentū suum & ingressum, conditionem a Baronibus accepit, vt in sua prouincia non nouas turbas vt antea concitaret, sed se quietè ac pacificè gereret. Sed in hac absentia Walterum Gifford Bathonienſem Episcopum electum ab Episcopo Parisiensi mādauit consecrari. Et reuersus Hugonem de Sanwico Londinensem Episcopum Cant. consecrauit, Walterum autem de Lauilla Sarisburiensem electum a Wintoniensi Episcopo vicino mandauit consecrari. Cumq; turbulentus Reip. status pacatus esset, Rex ad eas controuersias quas in Ecclesia Bonifacius disseminauerat componendas adhibuit animum. Itaque illæ cum Episcopo & Ecclesia Roffensi, cum Episcopo & Ecclesia Londinensi, cum Ecclesia Lincolniensi, Sarisburiensi, & cum Ecclesia sua Cantuariensi lites quas ante commemorauimus, ne aliqua veterum discordiarum scintilla in Rep. aut Ecclesia supereſſet, rege ipso intercedente sopitæ & extinctæ sunt. Roffensem Episcopum & Ecclesiam feodalia sibi pro omnibus suis terris debere seruitia in iure vicit. Horum seruitiorum loco 12. annuas marcas stipulatus est. Douorensis autem Ecclesiæ subiectio in illa pactione Episcopo Roffensi reseruata est. In Lincolniensi Ecclesia sede vacante totum ius Episcopale obtinuit, octo tantum Ecclesijs quæ in ciuitate Lincolniensi sitæ sunt, exemptis & capitulo retentis. Visitationē plenam summa vi & ope resistentibus omnibus Suffraganeis, ipsisq; inuitis compleuit, procuratione vniuscuiusq; diei in visitando consumptæ ad quatuor marcas taxatæ. Item cum Richardo Glocestriæ Comite de his seruitijs militaribus quæ Cant. Ecclesiæ pro manerijs de **Tunbridge, Brastid, Merlston, Horsmond, & Meleston** iure debentur, nec non de eiusdem comitis ordine, loco, & stipendio in Archiepiscoporum Cantuariensium intronizationibus pepigit. Cantuariensem Ecclesiam grandi ære alieno prædecessorum suorū Stephani, Richardi magni, & Edmundi immoderatis sumptibus deuinctam 22. marcarum millibus liberauit. Aulam illam nobilissimam & amplissimam Cant. palatijs cum suis appenditijs quam Hubertus inchoauit iste perfecit & absoluit. Vnde ioco inter familiares suos dicere solitus est. Maiores suos sibi aulam construendam locasse. Prædecessores inquit mei istam aulam cum magnis expensis fecerunt, bene quidem fecerunt, sed expensas ad illam construendam nisi de pecunia mutua non inuenerunt, videtur quidem mihi, quod ego illam feci: quia illorū debita persolui. Quod, vt diximus, reuera præstitit. His perfectis Synodum prouincialem Londini ex Vrbani Papæ mandato celebrauit. Huic Otto & Octobonus

Annal. Eccle. Augusſt. Cant.

Step. Byrchinton de Arch. Cant.

Geruas. Dorobern. in Mappa mundi.

Steph. Byrchinton.

Legati

Legati interfuerunt. In ea prouincialia iura seu decreta 17. promulgata sunt. Paulò post cum sibi sanctior & moderatior, vtpote qui castris & tumultibus, quibus antea totus vacabat, relictis Ecclesiæ curã gerere cœpit, Regẽ cũ Episcopis suis adit. Eum rogat vt regni sui peregrinorum incursu, qui præcipuas Ecclesiasticas dignitates & Ecclesias tenebant, labefactati memor, deinceps præficiat suæ gentis atque nationis, inter quos optimus delectus haberi potest, viros doctos atque pios. Cui rex: hoc inquit libenter faciam. Proinde æquum censeo vt tu qui alienigena et indoctus sis, meusq; frater Athelmarus Wintoniensis Episcopus, quos nõ alia quàm affinitatis & cognationis ratione præficiendos tantis dignitatibus curaui, ad reliquorum exemplum vos abdicetis Ecclesijs, & prospiciam vt vobis eruditi atque pij viri succedant. Hoc regis responsum Bonifacium ita pupugit, vt molestam sibi vitã in Anglia deinceps ducere semper visus sit. Itaque cum scisset se & regi ipsi ingratum, & populo atque clero inuisum fuisse, redire potius in suam patriam, q̃ Cãtuariæ manere voluit. Itaque nemoribus succisis, locatis Archiepiscopatus prædijs, exactis a tenentibus varijs tributis, permultisq; alijs cleri & prouinciæ suæ spolijs, ingenti confecta pecunia, ab omnibus penè execratus in suam patriam Sabaudiam profectus est: ibi in S. Helenæ castello, posteaquàm 26. annis, & mensibus sex, ac 16. diebus An. 1270. *a sua consecratione sedisset, a prima verò electione viginti nouem annis, 15. Kal. Augusti. obijt. Maidestoniæ in Apostolorũ Petri & Pauli, nec non Thomæ Cantuariensis honorem hospitale multis prædijs instructũ fundauit. Quod hospitale noui operis vulgariter dictum est. Hoc postea Willielmus Courtney Cantuaritnsis Archiepiscopus in Collegium sæcularium sacerdotum mutauit. Vulgus eum sæpe vt vxoratum exprobrabat. Viuus multa magnificè magis quàm piè gessit. Eodemq; modo moriens testamento singulis Abbatibus ad Cistercij capitulum accedentibus decem marcas legauit. Vt proximo post eius mortem capitulo quadringenti plures Abbates conuenirent. Huius tempore Palatium Westmonasterij igne penè totum deletum est. Et ciues Norwicenses ob Monachorum odium Ecclesiã Cathedralem cum palatio incendunt. Annonæ item caritas parentes in multis locis ad liberos suos deuorandos compulit, modius enim tritici 12. sollidis, interdum etiam 16. æstimabatur. Prouidentia item Oxonienſis Academiæ diplomate regio confirmata est. His igitur calamitatibus & cruentis papæ rapinis, cuius authoritas iam tandem exosa regibus atque populo vacillare, & ad ruinam paulatim vergere cœpit, Bonifacij Archiepiscopatus ignominiosè & infœliciter gestus ac transactus est. Quo mortuo Papa Simonem de Mountfort Leycestriæ comitem, omnesq; qui cum eo occubuerant, quos ante excommunicauerat curia Romana, absoluit. Dicebat enim Romanam curiam in sententia contra eos lata fuisse deceptam.*

Matth. Paris. Hist. de Abb. de Furneys.

Hic Bonifacius vt moribus gestisq; peregrinus, sic nomine ipso & appellatione reliquis omnibus tam prioribus quàm eum sequutis Archiepiscopis fuit dissimilis. Id quod Radulphus de Diceto Ecclesiæ quondam Paulinæ Londinensis Decanus, vir in Anglicana historia sui temporis peritissimus, qui ad Hubertum Archiepiscopum scribens ex illa tam longa Archiepiscoporum Cantuariensium tot annis ducta serie, mirari se ait, ne duos vnquam vno eodemue nomine appellari. Quod quidem vsque ad Huberti tempora, vt ipse annotauit, verum fuit. Nos verò qui 70. Archiepiscoporum vitas in hoc opere descripsimus multò magis mirari debemus, & animaduertendum esse duximus,

præterq́ quod & hic Bonifacius, & quatuor post eum Archiepiscopi nominibus a cæteris omnibus distincti & discriminati fuerunt, ex illo toto septuagenario numero, ne mediam partem coniunctam Archiepiscopalem sedem tot annis occupasse, quot hic noster septuagesimus solus ad hunc annũ Dom. 1572. tenuit. Qui quot deinceps annis eum locum tenebit, in eius solius est cognitione atque potestate, qui suo arbitrio regit & custodit singula.

47. Robertus de Kylwarby, siue de Kylwerdeby.

An. 1271.

Petrus de Ickeham. Walterus Gisburnen.

EOdem anno quo Bonifacius Sabaudiensis Cantuariensis Archiepiscopus regno atque vita (vt diximus) cessit, tanti & tam copiosè diffluentes imbres post fulgura atque turbines Cantuariæ consecuti sunt, vt incredibilis & a sæculis in illa ciuitate inaudita pluuia nõ modò agros sed ipsam pene ciuitatem inundauit. Die primùm toto atque sequente nocte aere tonante, nimbi confertim collecti obduxerunt tenebris ciuitatem, a quibus profluens pluribus diebus pluuia, greges & armenta ex agris abduxit, præsepia subuertit, ipsas arbores vi sua prostrauit, sæpe etiam radicitus auulsit. Hoc diluuium fames & annonæ caritas occupauit, famemq́ contagio & pestis. Vt vulgus dicere ac existimare solebat: hanc diuinam cladem & vltionem ob Bonifacij permissa & perpetrata scelera Cantuariæ contigisse. Interea Henricus rex Clemente Papa mortuo, Romanaq́ sede triennio penè vacante, aliquam alleuiationem intollerabilis illius iugi papalis sensit. Itaque modica sibi a papali exactione intercapedine concessa, tanquàm respiratione & paucorum dierum ab hostili direptione inducijs datis, cæpit illam excelsam & illustrem Westmonasterienſem Ecclesiam fabricare. Postea Nordouicum ad sumendam de his pœnã, qui (vt in Bonifacio diximus) in Cathedralem Ecclesiam et Palatium incendium miserunt, magnatibus suis sociatus profectus est. Ibi facinoris tanti duces flammis delenit, reliquos aut patibulis suspendit, aut equis distraxit. Qua peracta seueritate cum ad S. Edmundi Cœnobium diuertisset, læthali morbo correptus obijt, testamentũq́ moriens nuncupauit, vt creditoribus solutis bonorum suorũ residuum distribueretur indigentibus. Paulo anteq́ e viuis excessit licentiam Monachis Cantuariensibus eligendi Willielmum de Chillinden Conuentus sui Subpriorem in Archiepiscopum Cantuariensem fecit. Is electus Romam ad Gregorium decimum, qui Vrbano iam mortuo successit, vt electio firmaretur profectus est. Sed Gregorius, vt maiorum suorum exemplo specimẽ aliquod in papatus sui primordio illius (vt nũcupant) plenariæ potestatis ostenderet, hominem apertũ atque simplicem vt electioni cederet facillima non suasione sed oratione coegit. Huius loco sine Monachorum consensu, simulans in Subprioris illius electione vitiũ manifestum, quod in suam potestatem ius conferendi transtulit, interuenisse Robertum de Kylwarby Cantuariensem Archiepiscopum pronunciauit. Hic Robertus gente Anglus, ab ineunte ætate Parrisijs educatus, artes illas ingenuas & liberales professus est. Quarum profitendarum gradu donatus in Angliam redijt, &

Thom. Walsingham. Nic. Triuet.

An. 1272.

Ex Archiuis.

fratrum

fratrum Minorũ, quiq; (vt supra in Bonifacio cõmemorauimus) cum prædicatoribus Roma missis occultam Papæ in Anglia quæsturam gerebant, ordinem ingressus est. Horum ille non miles Gregorius, sed Antesignanus fuit nempe Prouincialis, cuius inter eos munus præcipuum & vberrimũ fuit. Nam quos reliqui fratres prohibuissent a sacris, hic solus (vt diximus) ex Papæ mandato restituit. Quod munus vndecim annis gratissimus Romanæ curiæ quæstor gessit. Hunc cum cedente atque repulso Willielmo, Papa sua voce tanquàm oraculo Cantuariensem Archiepiscopum declarasset, Monachi, quorum insolentia regibus sæpe (vt in Baldwino declarauimus) molesta, iam tandem ab ipso Papa, quem contra reges implorare consueuerunt, fracta est, ne ius eligendi amisisse viderentur, hunc Robertum a Papa Antistitem declaratum, etiam & ipsi eligunt. Ad eumq; Londini cum illa fratrum minorum seu prædicatorum scaturigine agentẽ suum Subpriorem, qui electioni suæ corã papa renunciauit, Priorem Douorensem, & Officialem Cantuariensem miserunt, qui eum Conuentus nomine electum salutarent. At Robertus etsi Archiepiscopatum hunc papæ acceptũ tulit, vt Monachorũ gratiam & beneuolentiã colligeret, perhumaniter eos accepit atque tractauit, secumq; de Ecclesia Cãtuariensis, negotijs consilium daturos octo diebus retinuit. Inter alia, consecrationis suæ diem primã quadragesimæ dominicã statuerunt, quæ illo anno in 4. Kal. Martij incidit. Eo die cõuenerunt vndecim Cãtuariensis Prouinciæ Suffraganei, reliqui se procuratoribus cõstitutis excusabãt. In quorũ præsentia a Willielmo Bathonienſi Episcopo (nam Londinensis aduersa valetudine impeditus abfuit) in ipsa Ecclesia Metropolitica Cantuariensi consecratus est. In ipsa consecratione Prior Cantuariensis exegit ab hoc Roberto tria millia marcarum, quæ Conuentus Cantuariensis in electione Willielmi de Chillindon Supprioris Cant. electione consumpsisset, quæq; Papa eidem Willielmo electioni renuncianti promisisset, proximũ Archiepiscopum Conuentui redditurum. Sed Robertus hac ab eo repetita pecunia in Priorẽ motus, inquisitione habita de moribus eius atque vita scrutatus est, vt eum Prioratu amoueret. Quod cum intellexisset Prior induxit Conuentum, vt ex tam grandi debito mille & ter centũ marcas Archiepiscopo remitterent. Quo concesso Archiepiscopus ab inquirendo destitit. Peracta consecratione rediit Londinum. Ibi mortuo (vt diximus) Henrico tertio, cum Edwardus eius primogenitus esset in Siria, multaq; in Saracenos gessisset egregiè, Robertus Cantuariensis cum regni præsulibus & magnatibus in Nouo templo Londini congregatis Edwardum absentem dominum & Regem suum agnouerunt, eumq; paternæ dignitatis successorem populo toti per Angliam præconum vocibus declarari fecerunt. Et ærarij custodes, regijq; fisci procuratores & ministros, qui regni prouentus in vsus regios conseruarent constituerunt. Interea Edwardus primus cum de patris obitu accepisset, dimissis Acone stipendiarijs militibus in Angliam festinat, mariquè traiecto Siciliam applicuit. Ei Rex Carolus obuiam honorificè dedit, eumq; Romam cõmitatus est. Vbi Edwardus cum Gregorio decimo familiari suo multa communicabat. Nam cum post Papæ Clementis mortẽ, qui Vrbano successit Romana sedes tribus pene annis Pontifice careret, Cardinales hunc Gregorium decimum (qui tum cũ Edwardo in castris & Christiana commilitia Acone fuit, & Theobaldus, Archidiaconusq; Leodicẽsis dicebatur) Henrici regis Angliæ, & Edwardi filij sui gratia Romanum Pontificem elegerunt. Itaque magna ex illa militari familiaritate & coniunctione

Steph. Byrch. de Arch. Cant.

Petr. de Ickoham. Walt. Gisbor. Ste. Byrchint. Arch.

Chron. maior Tho. Walsing.

An. 1273.

An. 1274.

iunctione neceſsitudo atque amicitia inter Gregorium Papam & Edwardum Regem conſlata eſt. Itaque Gregorius Edwardo ad eos ſumptus quos in Siria feciſſet recuperandos, poteſtatem conceſsit bonorum in Anglia quorumcunq; tam temporalium quàm ſpiritualium decimam partẽ a clero percipere. Egregium ſcilicet munus, cum de ſuo largiri nihil voluit, de alienis bonis ſumendi veniam indulſit. Roma itaque huiuſmodi Papæ beneficio affectus Edwardus Rex diſcedens ab Italiæ ducibus cum tubis & tripudijs per Hetruriam in Burgundiam ductus eſt. Ibi a proceribus Angliæ occurſum ei fuit, qui Galliam magno honore & admiratione tranſeuntes tandem in Angliam appellunt. Cumq; iam paucis diebus in Reginæ matris, & Antiſtitum procerumq; ſuorũ conſuetudine ad deliberandum de publicis priuatiſq; negotijs fuiſſet, in Angliam a Gregorio Papa miſſus venit Romanus quidam clericus Raymundus natione Guaſconus, cum authoritate viros Eccleſiaſticos papalibus animaduerſionibus compellendi decimam tam temporalium quàm ſpiritualium Edwardo regi ſoluere. Ex qua ſine mora collecta pecunia Rex perexiguam tulit partem. Raymundus enim (qui nomine regis huic conficiendæ pecuniæ præfectus fuit) Papalis potius & Romanæ cupiditatis, quàm Regiæ neceſsitatis quæſtor exiſtimari iure debuit. Qui cum rationes retuliſſet pro ſuis in hoc negotio expenſis atque opera non modicam portionem detraxit, deinde Papæ domino ſuo donum tanto Pontifice dignum exhiberi poſtulauit. Quæ duæ rationes, hanc tam copioſam pecuniam penè totam abſorpſit, vt regi ex præſulum beneuolentia vix aliquid regijs dignum gratijs relictum ſit. Cumq; hoc exemplo Gregorius Papa in Chriſtianas Eccleſias Romano more graſſandi occaſionem nactus eſſet, Concilium generale indixit Lugduni, vbi cum inutiliter de coniungenda Græca cum Romana Eccleſia multa acta eſſent, illiuſq; coniunctionis ex Paleologi Græcorum Imperatoris & Epiſcoporum Græcorum literis ad Papam datis ſpes inanis, aſtu Gregorij totum concilium lactauiſſet, decretum fuit, vt toto proximo ſeptennio prouentuum Eccleſiaſticorum decima pars in terræ ſanctæ ſubſidium ſolueretur. Cuius (vt patebit poſtea) cum quæſtores a papa conſtituti eſſent, in Romanam auaritiam non illius negotij expeditionem aut curam tota conuerſa eſt.

Wal. Giſborn. Petr. de Ickeham.

Hanc decimam cum Gregorius poſtulaſſet, deliberandi diem Archiepiſcopis, Epiſcopis, Prælatis ſtatuit, quo vel conſentirent, vel diſſentiendi cauſas & rationes oſtenderent. Adueniente die pleriq; contradicere non auſi apertis ſuffragijs aſſenſi ſunt. Inter quos Robertus Kylwarby Cant. Archiepiſcopus ab ipſo (vt diximus) papa conſtitutus. Pater inquit ſancte, Opus & creatio manuum veſtrarum ego ſum, & Eccleſia mea Eccleſia veſtra, bona mea, bona veſtra ſunt. Diſponite ergo de Eccleſia mea, & de bonis meis, ſicut de bonis proprijs. Inter cæteros autem qui contradicere ſtatuerunt, erat Simon quidam de Mepham Decanus Lincolnienſis. Qui papæ tradidit ſchedulam excuſatoriam, Angliæ Eccleſiæ expilationes diuturnas & varias continentem, quibus ita deiecta & depreſſa, vt vix aut ne vix quidẽ aſſurgere aut ſe attollere poſsit. Cui perlecta ſchedula papa. Dictaſti ſchedulã hanc D. Decane? Et ille pater ſancte ego dictaui & ſcripſi. Et Papa. Nunquid conſentis & tu, vel contradicis? Et ille Domine non contradico. Et papa: aliud eſt non conſentire, aliud non contradicere. Quid igitur, conſentis? Eodemq; iterum modo reſpondit. Domine non contradico. Cumq; aliter non reſponderet, priuauit eum dicto citius omnibus

Verb. Giſbor. & Ickeham.

Verb. authorũ prædictorum.

bus beneficijs Ecclesiasticis. Cuius metu cæteri sine contradictione assensus suos præbuere. Tandem ipse Decanus ne solus dissentire videretur, & dignitates amitteret, vnà cum reliquis assensus est, & elapso triduo beneficijs suis restitutus. In hoc concilio Gregorius multas constitutiones, quas in certis Decretalium titulis digesßit, quæq; Gregorianæ constitutiones appellantur, tulit.

Hoc anno Thomas Aquinas curiosus magis & subtilis quàm solidus Theologus in quodã Cisterciensium Monachorum Cœnobio, quod Noua fossa dicebatur obijt. In eoquè concilio papa quo facilius in oppressos anteactis iniu- Flor.
rijs Anglos sese insinuaret, Edwardum regem ob terram sanctam sua præsentia & aduentu seruatum infinitis laudibus extulit. Huius decimæ solutione a clero promissa Concilium statim a Gregorio dissolutum est. Iamq; in Anglia appara- An. 1275.
tus splendidi ad regem & reginam Eleenoram regijs sacris initiandos instituti sunt. Qui Westmonasterij a Roberto Cant. Arch. 14. Kal. Septemb. regijs coronis insigniti, atque sacrati sunt. Interfuerunt his solennijs regina mater Regis, Comitum, præsulum nobiliumq; pariter & ignobilium copiosa frequentia. Ex alienigenis autem Alexander Scotorum rex, & Dux Britanniæ. Quo- Flor.
rum vtrique in vxores suas susceptis duabus regis sororibus affines regi fue- Petr. de Ickeham.
runt. Sed horum coniugibus subita ereptis morte accidit, vt nuptiarũ gaudia Gisborn.
lugubres exitus sortita sint. Posteaq; in vigilia S. Nicholai, terræmotus, ful- Walsingh.
gura, & tonitrua, Dracoq; igneus & Cometa Anglos terruere, in qua tempestate Regis Iusticiarij, dum ad tribunalia in aula Westmonasterienſi accederẽt, ad Crucem lapideam quæ **Charing Crosse** appellatur, consistere ibiquè terrore perculsi cõsidere coacti sunt, sequutaq; hũc terrorẽ est lues ex oue morbida ex Hispanijs importata, quæ monstri similis, & ouium inusitata magnitudine instar biennalis bouiculi fuit, dum in Anglia cum ouilibus gregibus permisceretur, eos illata contagione infecit. Hæc lues 28. annis durauit. Interea Robertus exacto iam 1. suæ consecrationis anno vetera Cantuarienſis curiæ, quæ in An. 1276.
arcuato Londini templo celebratur, statuta a multis Cantuarienſibus Archiepiscopis antiquitus sancita, desuetudine penè adumbrata renouauit, omniaquè breuiter quinque articulis complexus est. Deinde suæ Prouinciæ clerum ad nouum templum conuocauit, cui concilio etiam Eboracensis Archiepiscopus accersitus interfuit. In hoc Concilio Lewelyn Griffini filius Princeps Walliæ, An. 1277.
quia mãdatis Regijs obtemperare recusauit, totius Synodi decreto excommunicatus est. Et cum ad pertinaciam dicti principis compescendam bellum Ed- In Record.
ward Regi necessario suscipiendum esset, militumq; delectus habendus, ciuibus Cant. Monac.
Cantuarienſibus duodecim equites imperauit. Illi Monachos rogant, vt ex suis bonis horũ militũ sumptibus conferrent. Id Monachi sine regis & Archiepiscopi sui authoritate & consensu facturos negant. Itaque cõmoti ciues inierunt inter se iuramento fœdus se indignis modis Monachos mulctaturos.

Primò omnes Monachorum in vrbe Cantuarienſi inquilinos ex omnibus vrbanis illorum prædijs proscriptione iecturos, omnes eorum redditus percepturos, & daturos pauperibus. Deinde edicturos ne quis Cantuarienſis ciuis cum Monachis quocunque modo contraheret. Ad hæc se quæcunque in vrbem Monachorum causa importata aliunde essent distracturos. Monachis præterea quos cepissent detracturos ad corporis nuditatem & ignominiam vestes. Monasterium ipsum valle atque fossa profunda, vt ingressus & egressus omnis prohiberetur, circumsepturos. Ad Thomæ delubrum peregrinantes

iureiurando adacturos, ne pecunias offerrent. Ad extremum vt equites ad regem mittendi Thomæ delubrum inuaderent, & ex eo exquisitissimos annulos vi ablatos digitis gestarent. Hic autem ciuium Cantuariensium in Monachos sæuus conatus a Roberto leni & benigna suasione repressus est. Inerat enim huiusmodi illa tũc temporis ignaris hominibus grata de superstitiosis nugis dicendi suadela. Iamq; Monachi post fratrum & prædicatorum in Angliam aduentum (vt ante diximus) regi atque populo præ illis despectui esse cœperunt. Hoc pacato tumultu, totam Cant. Prouinciam visitationis iure peragrauit, sequè donis non imperitando, sed artificioſè vt sui ordinis fratres solebant suadendo locupletauit. In hac visitatione Academias ipsas Metropolitica authoritate ingressus est. Et Oxonij in scholis non modò de Theologia, sed de Philosophia, atque Logica argutè disceptauit. In quibus artibus multas Oxonienſium opiniones & sententias tanquàm minus probabiles reprehendit atque refellit. Quas opiniones Iohannes Peckam qui eum in Archiepiscopatu proximè sequutus est instituta cleri Synodo, cum inania tantum & inepta Sophistarum essent deliria, tanquàm hæreticas & a fide Christiana abhorrentes condemnauit. Eodem anno fratrum Minorum Cœnobium ex veteri Londinenſi Turri ad occiduam ciuitatis partem quondam posita, ipsaq; vetustate demolita, grandi a prouincialibus fratrum Minorum solicitatione collecta pecunia construxit. Huius occidentalis turris reliquias, quæ in lapidibus & cæmento fuerunt, ad reparandam Templi Paulini Cancellam incendio deletam Londinenſi quondam Episcopo Willielmus Normannus concessit. At Robertus hoc extructo & condito ad Minorum fratrum commodam habitationem Cœnobio, iam locuples atque dives, a Nicholao tertio Papa, inter quem & Gregorium Adrianus quintus interceſsit, Romam ad præcium participandum accitus est, ab eoquè Cardinalis Hostienſis, & Portuenſis Episcopus creatus. Qui Cantuariensi Archiepiscopatui non tam sponte cessit, quàm vt alium sui ordinis atque loci virum illius scatu[r]ginis minorum in Anglia fratrum, sicut ipse fuerat prouincialem loco suo a papa surrogari procuraret. Scripsit in Theologia, Logica, atque Philosophia acutè permulta, quibus de rebus viuus sæpe eodem acumine disserere consueuit, eosquè libros diuulgauit. Simulatquè ad Cardinalatum, & Episcopatum Romæ gerendum accessit correptus graui morbo fuit, ex eoquè paucis postea diebus Vitribij interijt, vbi humo conditus iacet.

Vide supra in Edmundo.

An.1278.

An.1279.

48. Iohannes Peckam.

Vàm gratiosus fratrum minorum & prædicatorũ (qui in Angliam, sedentibus, vt diximus, Edmundo, & Bonifacio, a curia Romana nouæ religionis prætextu missi sunt) ordo Papis habebatur, non modò ex antegresso Roberto Kylwarby, sed ex hoc fratre Iohanne colligemus. Namq; his fratribus præualentibus, Monachi in quibus omnis vitæ sanctitas, & purissimus Dei cultus inesse antea putabatur, hoc nouo a Papa suscitato religiosorũ numero ignaui & desidiosi, ideoquè inutiles atque putidi censebantur.

bantur. Horum igitur aucta & illorum extenuata tam regi quàm papæ gratia, cum Robertus ex illo fratrum grege primus Cantuariensis Archiepiscopus, Cardinalis & Portuensis Episcopus a Nicholao Papa creatus Cantuariensi Archiepiscopatui cessisset, papa eundem Archiepiscopatum Iohanni Peckam, Monachis Cantuariensibus non modo non requisitis, sed etiam inuitis contulit, eumq; sine Suffraganeorum præsentia Romana in curia consecrauit. Nam Monachi Iohannem Burnel Bathoniensem Episcopum regni Cancellarium postularunt, qua postulatione spreta & contempta Iohannes in Archiepiscopatum Papali voce tanquàm fulmine immissus est. Hic Archiepiscopatum gerens illius versuti ordinis nomen retinuit, nec aliter quàm frater Iohannes appellari volnit. Natus in Sussexia obscuris parentibus fuit, & in Cœnobio de Lewes puerilem institutionem accepit. Postea Oxonij studuit, vbi fratrum etiam ordinem ingressus est. Cuius ordinis paulò post, exemplo Roberti Kylwarby cui successit, Prouincialis præficiebatur. Quem locum cum aliquandiu tenuisset Lutetiam Theologiæ studio motus profectus est. Inde Lugdunensis Canonicus electus Lugdunum migrauit. Quæ dignitas tanquàm iure Cantuariensis Ecclesiæ a Cantuariensibus Archiepiscopis vsque ad Henrici quinti tempora retenta est. Lugduni autem cum esset, iuri ciuili atque Pontificio operam dedit. In quibus vt vberiores haberet progressus, Italiæ Academias perlustrauit. In his cum diuturnam operam posuisset multumq; profecisset Romanam curiam adijt. In qua causas tanta iuris peritia tractauit, vt sacro papæ palatio causarum auditor a Papa præficeretur. Ipse de se scribit in literis ad Lincoln. Episcopum datis se Parrisijs, & in Anglia, & in Romana curia multis annis publicè legisse. Gestu, incessu, & sermone glorioso ac elato, animo tamen benigno atque liberali fuit. Cumq; magna ex more solẽnitate atque pompa Cantuariæ in throno ac sede Archiepiscopali collocandus esset, literis suis Winton. Exon. Wigorn. Bathon. Noruicen. Hereforden. Cicestren. Roffen. Landaff. Episcopos, Abbatesq; ac Priores suæ prouinciæ locupletiores interesse, ac tam magnifico conuiuio carnem ferinam volucres, pisces, & eiusmodi munera exhibere iussit. Deinde (vt diximus) cum Robertus Kylwarby se Archiepiscopatu abdicasset, hic Iohãnes frater oraculo Papæ Nicholai an. 1278. dominica prima quadrag. Archiepiscopus Cant. creatus, & in Angliã ad suam sedẽ missus est. Monachi Cant. hanc in Archiepiscopatu conferendo papæ iniuriam, qui regia æquissima iura ferre non poterant, inuiti perpessi sunt. Hic frater Iohãnes, vt Robertus Kylwarby in concilio Gregorij decimi ante fecit, subinde se papæ creaturam, papamq; suum creatorem agnoscit. Sed dirus ille creator, suã creaturam in primo Archiepiscopatus ingressu exactis quatuor marcarũ millibus diripuit penequè destruxit. Qua de re his verbis ad papam suum creatorẽ, cuius cœlum Romæ situm cum omnipotentia existimabatur, scripsit. Ecce me creastis, & quanto creatura a suo naturaliter appetit perfici creatore, sic in meis „ oppressionibus censeo per vos recreandum. Sane nuper ad me peruenit cuius- Verb. ipsius Epist. in Arch. Reg. Peckham.
dam executionis litera horribilis in aspectu, & auditu terribilis, quod nisi infra „
mensem a festo beati Michaelis mercatoribus Lucanensibus cũ effectu de qua- „
tuor millibus marcarum quæ in Romana curia contraxi satisfaciam, ex tunc „
sim excommunicationis sententia innodatus, & in Ecclesia mea, & alijs maio- „
ribus, pulsatis campanis, accensis candelis, excommunicatus denuncier singu- „
lis diebus dominicis & festiuis. Hanc tam grandem solutionem impossibilem „

An. 1279. ✝

Nic. Triuet.

Arch. fol. 157.

In literis ad Papã scriptis. Vide Arch.

Vide in suo Regist. fol. 217.

sibi futuram rescribit. Quoniam & Robertus Kylwarby discedens Ecclesiæ Cantuariensis bona secum abstulisset, & ante eum Bonifacius ædificia Archiepiscopalia caduca & ruinosa reliquisset, & rex vnius anni redditus retinuisset, & sibi ad vnius anni sumptus sustinendos mutua sumenda esset pecunia. Quæ in Anglia tam crebris solutionibus exhausta haberi vix aut ne vix quidem poterat. Et ad Gentilem quendam suum in Romana curia familiarem scribit, se coactum ad accipiendum mutuo duo millia marcarum pro introni-
zationis suæ sumptibus octauo Idus Octob. proximi faciendis. Illa autem papalis cautela, vt hi, quibus pecunias mercatoribus suis soluendas imperaret, agnoscerent se eas ad suos vsus mutuos prius accepisse, non noua iam fuit, sed a
Vide supra in Bonifacio.
Rustando quondam (vt in Bonifacio antea diximus) papæ in Anglia quæstore callidissimo in vsum, nouo exemplo introducta. Iohannes sæpe atque multa non modò papæ, sed Cardinalibus, suoquè quondam confratri atque prædecessori Roberto Kylwarby vt ab hac solutione liberaretur scripsit, quod cũ impetrare non poterat, datus ei est post diuturnam intercessionem ægre tandem vnius anni ad soluendum dilatio. Interea Robertus Kylwarby Anglicanis (vt diximus) spolijs locuples in dignitatis suæ culmine positus, cuius vsuram perexiguo percepit tempore, Romæ vita functus est. Quo mortuo atque intestato frater Iohannes Peckam ad papam qui intestatorum bona, pauperibus & pijs vsibus ipso iure pontificio concessa sibi reseruauit, de restituendis Cantuariensi Ecclesiæ 5000. marcis, quas Robertus Romam discedens ab eadem Ecclesia iniustè abstulisset, literas dedit. Ad quas etiam repetendas procuratorem Anselmum quendam suum constitutum cum multis ad Cardinales mandatis misit. Etsi mirum videri possit hominem satis astutũ atque callidum, quiquè ipsas Romanas versutias longè edoctus tempore cognouisset eiusmodi expectatione atque spe decipi voluisse. Præsertim cum suo exemplo ex antedictis quatuor marcarum millibus papam non reddendis, sed exigendis rationibus assiduam dare operam intellexisset. Sed dum hac petitione liberari se saltem ab illa 4000. marcarũ præstatione sperabat, proijsdem soluendis, literis nouis Papales execrationes minantibus illico interpellatus est: Quo quasi imperato sibi silentio re perinde at-
An. 1280. *que spe excidens deinceps conticuit. Iamq; ad prouinciam regendam conuersus*
concilium clcri Lamethi celebrauit. In quo non Euangelij prædicationem, sed Lugdunensis Concilij a Gregorio decimo sancita, & Othonis atque Octoboni Romani pontificis Legatorum decreta (de quibus in Edmundo & Bonifacio antea diximus) religiosissimè obseruanda præcepit. Præterea leges Ecclesiasticas sexdecem nouas condidit, quæ inter prouinciales constitutiones continen-
Flor.
tur. Hoc concilio durante Eboracensis Archiepiscopus dum vt regem adiret, Cantuariensem prouinciam cruce ante se gestata ingressus est. Ea res (vt sæpe antea diximus) magnarum inter Archiepiscopos contentionũ causa sæpe fuit. Itaque Iohannes Cant. edictis per totam suam prouinciam promulgatis sub ex-
communicationis pœna iussit, ne quis Eboracensi aut suis famulis esculenta, poculenta, seu quæcunq; ad victum necessaria ministraret, vllius ue publici aut priuati negotij commercium cũ illis haberet. Cuius rei seueritate cum aut prouincia infectis negotijs exeundum, aut fame pereundum esset Eboracensibus, crux illa tanto fastu erecta, humiliter deposita & deiecta fuit. In eodem concilio exemptos quos vocant, qui Metropolitani iurisdictione contineri, eiusquè iussu ad concilium accedere recusarunt, excommunicationis atque suspensionis

pœnis

pœnis afflixit. Inter hos Weſtmonaſterij, S. Albani, S. Edmundi, & Waltami Cœnobiorum Abbates tanquàm reliquorum duces prouocabant ad papam, quibus magnus per Cant. prouinciam exemptorum numerus adiunctus adhæſit. Sed cum Cantuarienſis Archiepiſcopi vim ac potentiam ſuſtinere nõ poterant, appellatione deſerta in eius poteſtatem & miſericordiam ſeſe committebant. Concluſo autem & dimiſſo illo concilio prouinciam totam viſitando perluſtrauit, magis vt de ſingulis Eccleſijs totiuſq; prouinciæ ſtatũ certior fieret, quàm vt ſcueritate aut Eccleſiaſtica diſciplina vteretur. Cuius lenitatis atque moderationis cauſæ perhibentur, quòd primo ingreſſu prouincialium ſuorum beneuolentiam captauit, ideoque durius adhuc cum eis agere noluit. Deinde quòd bello a Cambris in regem Edwardum moto, Iohannes in Cambriam vt ſedaret tumultum rege ipſo (vt aſſeruit) inſcio ſeceſſit. Hoc bellum a Leolino Griffini filio Walliæ Principe fratre ſuo Dauide inſtigante, nec non ariolis quibuſdam Cambrenſibus, qui principi ſuaſerunt iamiam fore vt Bruti diademate, prout Merlinus quondam vaticinatus eſt, inſigniretur, totamq; Britanniæ Inſulam ſolus regeret, ſuſceptum eſt. Etſi Leolinus eiuſquè frater Dauid ſcriptis ad Iohannem Cant. cum in Cambriam veniſſet literis, affirment ſe arma ſumere, quòd contra inita fœdera regij Iuſticiarij & Ballini Cambros iniurijs nõ tollerandis toties affeciſſent, vt mori, & in acie perire malint quàm vitã in ſeruitute atque tyrannide moleſtam ducere. Itaque cum Iohannes de pace conciliandã in Snowdonia Cambriæ prouincia diu ſed fruſtra tractauiſſet, in Angliam rediit, excõmunicationiſq; ſententiam Oxonij, vt in Bonifacio ante diximus, in pacis regiæ violatores latam contra Leolinum & Dauidem eorumq; milites promulgauit. Sed antequàm in Cambriam pedem intuliſſet, veritus ne vi retineretur, nec redire facile cum vellet poſſet, R. Burnell Bathonienſem Epiſcopum, quem (vt ante diximus) Cant. Monachi in Archiepiſcopum poſtularunt, vicarium ſuum, & adminiſtratorem ſuæ prouinciæ generalem conſtitnit. Et vt Cambros aliquo meritò deuinciret, multos ex ea prouincia clericos indoctos, egentes, atque peregrinos nouo ſuperſtitionis modo inſtituto, in Angliam miſit. Codices enim Euangeliorum ornatè & curioſè in membranis ligatos ſingulis dedit, his qui inſcitia literarũ pronunciare aliquid ex illis non poterãt vt ſaltem quarundã inſtar relliquiarum manibus geſtarent populoquè oſtenderent, præcepit. Tum literas ad multos dedit, in quibus rogauit, vt hos Cambrenſes clericos Euangelium non ore proferentes, ſed digitis baiulantes reciperent, & ad eleemoſynas percipiendas circumire permitterent. Ili itaque Codices Euangelij ſcripti circumducentes, eos inſano & amenti ſine doctrina vulgo non ſine admiratione, & ſtupore idiomate ſuo Euangylion Euangylion clamantes oſtendebant. Qua ſuperſtitione Angliæ deluſa plebs ignaros & ignotos homines multis donis affecit. Rebus his in Cambria geſtis, Edwardus rex armata & militari manu Cambriam inuadit. Ibi tum Edmundus quidã ſtrenuus miles cum Leolino ſubitò conflixit, eumq; fuſo exercitu trucidauit. Fracto ſq; Cambrorum iam animis Dauid, qui ſuis impoſturis has turbas concitauit, paulò poſt a regijs ſatellitibus captus, & regi traditus eſt. Amborum capita palis longis ſuperpoſita, & in altitudinem erecta ſupra pontem Londinenſem more proditorum fuerunt. His ſuperatis ducibus tota Cambria in regis Angliæ ditionem ſe protinus dedit. Cuius rei euentus ſuæ ſpei, & expectationi quam ex Merlini vaticinijs colligebant, planè contrarius accidit. Vt victoria quam

Flor. An. 1281. Arch. Flor. Vide Arch. Thom. Walſingham. Arch. Arch. Flor.

sibi ſtatuerunt euenturam a Deo concederetur Anglis. Poſt hanc victoriam Cambri quandam partem ligni eius crucis, cui ſeruator noſter Iheſus Chriſtus affixus fuit, regi obtuliſſe perhibentur. Subiugata itaque Wallia Rex Northamptonæ Parliamentum tenuit, ad quod Cambriæ Barones acceſſerunt, regique fidem & homagium iureiurando dederunt. In hoc Parliamento illa de Manu mortua lex, ne omnes ſoli poſſeſſiones in Eccleſias tandem tranſferantur lata eſt. Cuius ſtatutæ legis fratrum & prædicatorũ auaritia, qui poſſeſſiones acquirere contra ſanctum inſtitutum cœperunt, cauſam dedit. Deinde Aimarus quidam de Monte forti clericus, quem rex Cambrenſis belli reum ſuſpicabatur, & carceribus incluſit, intercedente Cant. Archiepiſcopo cum ſuis Suffraganeis, ſimulque fideiubente ne quid detrimenti ab eo Reipublicæ inferatur, liberatus eſt. Is Romam ſe ad Papam contulit, & abiecto Papæ authoritate clericatu ſe addixit infauſtus militiæ. Paulò enim poſtquàm ſe armis enſeq; cinxiſſet, nullo geſto aut ſuſcepto diſcrimine obyit. In hoc Parliamento Iohannes Cant. Arch. cum rex a clero decimam prouentuum Eccleſiaſticorum ad ſumptus in Cambria factos recuperãdos toto proximo triennio ſibi ſolui petyiſſet, viciſſim petyt vt iura & priuilegia vetera pro Eccleſiaſtica immunitate a Britannorũ, Saxonum, & Dacorum regibus antiquitus tributa, quæ in S. Edwardi & Canuti Regum Legibus deſcripta, ab Willielmo Normanno approbata, ab Henrico primo in controuerſiã vocata, ſed ab Henrico ſecũdo reiecta & poſthabita fuère, iam tandem authoritate regia, omniumq; in eo Parliamento conſenſu firmarentur. Cuius rei deliberatio decimã iam conceſſa in aliud tempus dilata eſt. Hoc itaque dimiſſo Parliamento, Iohannes Cant. Arch. prouinciam diligentius quàm ante fecit viſitari, criminaq; ac delicta prouincialium accuratius explorare, ſeueriuſq; animaduertere ſtatuit. Viſitationẽ hanc ſuſcepturus, proſpiciendum ſibi maximè putauit, vt papæ ne ab eo turbaretur in quibuſcunque mandatis obſequeretur. Diximus ante in Roberto Kylwarby, Papæ Gregorio 10. conceſſum in Lugdunenſi concilio decimale ſubſidium ad recuperandam terram ſanctam. Hanc decimã in Anglia Edwardus 1. collegit. Papa id ægrè tulit ab alio quàm a ſe aut a ſuis collectoribus hanc pecuniam perceptam fuiſſe. Itaque vt conſtare omnibus poſſit qua dominatione ac potentia non modò in clerum, ſed in reges ipſos Romanus pontifex elatus ſit, & quibus obſequijs ipſos Epiſcopos ſibi arctanit, vt ſua mandata in ipſos reges perageret, ex vnis literis hic inſertis a papa ad hunc Iohannem ſcriptis, quibus imperat vt regem ſub interdicti pœna, cuius atrocitatẽ Anglia Iohanne rege (vt diximus) regnante ante ſenſerat, a dicta ſolutione ceſſaret. Quod mandatum Iohannes celeriter & ex præſcripto, Papale imperiũ magis q̃ regale metuens exequutus eſt.

Wal. Gifborn. Petr. de Ickeham.

Arch.

An. 1283.

¶ *Literæ directæ D. Papæ & Cardinalibus.*

An. Dom. 1283. *Edwardi primi.* 11.

Ordinationis Epiſc. quinto.

S Anctiſſimo patri ac Domino Martino Dei gratia ſacroſanctæ Romanæ ac vniuerſalis Eccleſiæ ſummo Pontifici. Frater Iohannes permiſſione diuina ſacerdos Cantuar. inutilis, cum omni reuerentia & honore pedum oſcula beatorum. Sanctitatis veſtræ literas duodecimo Kal. Nouemb. recepi London. ſub forma inferius annotata.

Ex Regiſt. eius fol. 66.

" Martinus *Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei venerabili fratri Archiepiſcopo*

copo Cantuar. Salutem & Apostolicam benedictionem. Intellecto nuper quòd ,,
chariſſimus in Chriſto filius noſter, (Edwardus) Rex Angliæ illuſtris pecu- ,,
niam decimæ in regno Angliæ per Lugdunen. Concilium terræ ſanctæ conceſſæ ,,
ſubſidio, quæ per collectores a ſede Apoſtolica deputatos in ſacris & tutis locis ,,
depoſita, ſub fide iugiq; cuſtodia ſeruabatur, de locis ipſis, ſigillis ſeriſq; violen- ,,
ter effractis, quibus loca eadem firmabantur, motu proprio, pecuniæ præfatæ ,,
cuſtodibus renitentibus & inuitis totaliter amoueri, & ad certum locum pro ,,
ſuæ voluntatis libito, non abſque magna diuinæ maieſtatis offenſa, multo- Scilicet.
què Apoſtolicæ ſedis contemptu, ac eiuſdem terræ graui diſpendio fece-
rat aſportari: mirati fuimus non modicum & turbati, cum ſine noſtra & ip- ,,
ſius ſedis licentia ſpeciali attemptare talia minimè debuiſſet. Vnde nos præfato O Impuden-
regi noſtras ſub certa forma dirigimus literas, inter alia continentes, vt ipſe tiam.
diligenti meditatione conſiderans, quantùm in hoc ſuum offenderit creatorem, ,,
cuius in hac parte negotium agitur, quantum Romanam Eccleſiam perturba- ,,
rit, quantumue læſerit famam ſuam, pecuniam ipſam in locis de quibus exti- ,,
tit, de mandato dominici regis amota faciat, ſublata difficultate qualibet, ex- ,,
cuſationibus ſeu rationibus in literis regijs nos ſuper hoc tranſmiſſis, expreſſis ,,
nequaquam obſtantibus, quas omnino friuolas duximus reputandas, cum in- ,,
tegritate reſtitui ſeu reponi, vlterius a ſimilibus abſtinendo, ac etiam Eccleſia- ,,
ſticas aut alias quaſcunque perſonas, penes quas prædicta pecunia eſt depoſita, ,,
vel eam deponi contigerit per Apoſtolicam ſedem, pro terræ iam dictæ com- ,,
modis diſponendam, per ſe vel per alium ſeu alios nullis impetendo moleſtijs, ,,
nullis vexationibus perturbando, illam in hoc efficatiam & ſollicitudinem im- ,,
penſuram, vt debitæ reſtitutionis celeritas aſportationis indebitæ auſum redi- ,,
mat, & ſedis prædictæ gratia quam libenter ad filios deuotos extendimus, cir- ,,
ca eum non immerito augeatur. Nec ipſum latere volumus, quod quantum- Vide charitatẽ
cunq; perſonam eius ſinceris affectibus proſequamur, regioquè libenter defera- Papalem mag-
mus honori, nequaquam pati poterimus, cum non ſit deferendum homini plus nis partam pe-
quàm deo, quin ſuper hoc ſi opus extiterit, aliud remedium apponamus. Volu- cunijs.
mus igitur & fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta in virtute obedientiæ di- Vnde hoc
ſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus ad eundem regem te perſonaliter con- Papæ.
ferens, ipſum iuxta datam tibi a Deo prudentiam, ex parte noſtra diligenter ,,
moneas & inducas, vt infra vnius menſis ſpacium poſt monitionem tuam, ,,
prædictam pecuniam in locis eiſdem iuxta literarum ipſarum tenorem, cum ,,
integritate reſtitui faciat ſeu reponi, apertè prædicens eidem quod cum tan- ,,
tum & tam graue dictæ terræ ſanctæ diſpendium nolimus, ſicuti nec debe- ,,
mus, alequatenus ſuſtinere, niſi huiuſmodi monitioni parère curauerit, tam ,,
contra eum quam terram ſuam prout qualitas facti exegerit, & expedire vi- ,,
derimus procedemus. ,,

Et quia huiuſmodi negotium potiſſimè incidet cordi noſtro, volumus vt Vbi theſaurus
de monitione tua, & ipſius regis reſponſione, ac alijs quæ ſuper hoc egeris cum ibi cor.
eodem, confici facias duo publica ſimilia inſtrumenta, quæ nobis per latorem ,,
præſentium mittere non poſtponas. Nihilominus ſignificaturus nobis plenariè ,,
quicquid ſuper permiſſis duxeris faciendum, vt per te ſuper hijs informati ple- ,,
niùs & inſtructi, tutiùs & efficatiùs in hac parte procedere valeamus. Dat. ,,
apud vrbem veterem. 3. Non. Iulij. Pont. noſtri. an. 3. ,,

Creaturæ Papæ promptum in regem obsequium.

HVic igitur sanctitatis vestræ mandato vires & vota subijciens reuerenter requisito indilatè rege prædicto repertoq; in finibus Walliæ, post literas vestras eidem directas, quas ipsius intuli manibus, literas etiam vestræ beatudinis mihi missas, coram ipso & magnatibus suis tunc præsentibus exposui vulgariter & apertè, tandemq; expositi authoritate mandati regem ipsum monui super tribus.

Primò vt pecuniam decimæ suis iussionibus aſportatũ faceret integraliter infra mensem ad pristina loca custodiæ reportari, tanta deuotionis promptitudine, quæ posset aſportationis maculam expiare.

Secundò vt de cætero a talibus ausibus penitus abstineret, adiungens quod licet ipsum Apostolica clementia in charissimorum filiorum numero complectatur, si tamẽ ipsum contingeret in talibus offensionibus de cætero inueniri, nec posse eam nec velle virgam ei correctionis subtrahere, ne parcendo homini, diuinis iniurijs quas non corrigeret assentiret.

Charitas.

Madesi.

Tertiò ne custodibus vel depositarijs pecuniæ memoratæ aliquid huius occusione molestiæ vel grauaminis irrogaret. Quibus silenter ac reuerenter auditis, tandẽ cum suis deliberatione præhabita ad sibi proposita sic respondit.

Ad primum inquiens, quoniam non fuisset necessarium pro hac causa summum pontificem nobis suas literas destinasse, nec Archiepiscopum ad regiam accessisse præsentiam, cum penè duobus elapsis mensibus pecuniam prædictam inferimus restitui cum effectu.

Ad secundum subiungens, quòd nihil indebitum intendebat de cætero contra Ecclesiam attemptare.

Ad tertium, miramur asserens, quare ad illos custodes iubemur specialiter innocentiam custodire, cum nostri sit propositi inmobilis conceptio, sicut & debitum regiæ dignitatis nullum lædere pro viribus innocentem. Demum inxta mandati vestri beneplacitum pater sanctè feci fieri publica instrumenta, præcepta vestra reuerenter & diligenter sicut potui in omnibus executus. Adhæc nouerit vestræ prouidentia sanctitatis, quòd licet communiter fidedignis testimonijs astruatur, quòd prædicta pecunia sit iuxta iussionẽ regiam suis custodijs restituta, huius tamen præcisa veritas sciri non poterit, nisi per illos qui ipsius nouerunt pondus, numerum, & mensuram. Custodiat dominus incolumitatem vestram Ecclesiæ suæ sanctæ per tempora longiora. Scriptum penultima die Nouembr.

Rex minis Papæ perterritus, & sit subsellium eius.

In visitatione autem quam peractis papæ mandatis exorsus est, primùm Iudæos in perpetuum exilium acturus scripsit Episcopo Londinensi, vt eorum omnes Synagogas euersas & demolitas solo adæquaret. Quod decretum paulò post rege procurante mitigatum est, ac Iudæis permissum vnum templum in publico aliquo ciuitatis loco, in quo suos ritus amputata tamen ceremoniarum multitudine celebrarent. In hac visitatione crimina & excessus permultorum clericorum atque laicorum acriter castigauit. Primùm quia plura beneficia retinendi licentia in Anglia impunè contra iura permissa clericis fuit, eam non ab infimis modò, sed a summis sumpto supplicio eradicauit. Nam Richardum More sacræ theologiæ professorem Episcopum Wintonienſem electum, nec non Iohannem Kyrkey capellanum regis ad Lichefeldenſem Episcopatũ etiam electum, quia in beneficijs plurales ante fuerant, cõfirmare noluit sed reiecit. Quo-

Archiui.

Arch. fol. 142.

rum

rum vtrique cum ad papam appellaſſent, appellationes longo tempore proſequuti eas tandem tadio deſerere, & iudicatæ a Iohanne contra ſe ſententiæ ſtare inuiti coacti ſunt. In huius autem locum Iohannes Pontiſarius ab ipſo Papa Wintonienſis Epiſcopus creatus eſt, qui Wintonienſes Monachos grauiſſimè infeſtauit, & Epiſcopatus iura atque prædia mirum in modum ex Monachorum ſpoliis auxit, vt ex illius Eccleſiæ monumentis apparet. Cumq; hos in iure viciſſet, inferiores clericos qui plura beneficia ſimul tenebant aggreſſus eſt. Quos omnes vno beneficio contentos eſſe compulit. In quo propoſito ſtetit durior, quòd Romæ Cardinales quidam, vt ex eius literis intelligi poſſit, cum coram papa accuſaſſent, quòd hunc Anglicani cleri exceſſum mitius tollerasſet. Quam iniquam criminationem vt vitaret, plurales non modò beneficijs amouit, ſed huiuſmodi maledictis, Filios Belial, contemptores canonũ, vſurpatores, & beneficiorum ſacrilegos appellat. Nec minus in plurales quàm in abſentes & non reſidentes acris iudex fuit, a primis & elatiſſimis exorſus. Epiſcopum Lichefeldenſem peregrinum & Anglicanæ linguæ ignarum, ideoquè extra ſuam diocæſim commorantem edicto publicato monuit, vt ſub amotionis pœna ad Epiſcopatum rediret, ibiquè reſideret. Cumq; iam veniſſet, eum acerrimè increpauit, quòd etſi idiomatis inſcius paſcere ſuæ Diocæſis gregem verbi prædicatione nequiſſet, præſentia tamẽ ſua eleemoſynis & liberalitate alere debuiſſet. Cumq; Collegium **Wolverhampton** in Lichefeldienſi diocæſi, cuius ius patronatus ad Cant. Eccleſiam olim ſpectabat, viſitare voluiſſet, iure & priuilegio exemptionis quam vendicabant a canonicis vetitus & excluſus eſt. Cuius rei controuerſia cum Romam delata penderet, Iohannem Theodoſium de Camilla litem hanc Romæ perſequentem duabus rectorijs in quibus non reſidebat ſpoliauit. Hijs diebus fatetur in literis ſuis reginæ Franciæ ſcriptis, expendiſſe in refectione ædificiorum in manerijs ſuis pluſq; duo milia marcarum. Et an. 1284. dicit ſe expendiſſe circa 3. milia marcarum in ædificijs neceſſarijs. Hoc tempore cauſa quædam inter Archiepiſcopum Eboracenſem, & Dunelmenſes Monachos controuerſa ad Cantuarienſem Archiepiſcopum per tuitoriam appellationem deducta eſt. Archiepiſcopus autem alijs impeditus negotijs cauſam Priori de **Southwerke**, Decano de Archubus, & Canonico cuidam Eccleſiæ Paulinæ delegauit, quibus etiam mandauit, vt in tuitionis euentũ de cauſa principali cognoſcerent. Similiſquè inter Dunelmenſem Epiſcopum, & Eboracenſem Arch. controuerſia Archidiacono Cantuarienſi appellationis tuitoriæ iure commiſſa eſt, in qua Archidiacono Cant. de ea lite cognoſcenti data eſt Eboracenſem Archiepiſcopum ſuumq; Officialem inhibendo a gerenda in Dunelmenſis Epiſcopi præiudicium quacunq; iuriſdictione comprimendi poteſtas. Adulteria & ſtupra non minori ſeueritate vindicauit, cum Ciceſtrenſem dioceſim viſitaret, Rogerum Ham Præſbyterum fornicarium ad triennalem pœnitentiam iureiurando adegit. Quod temporis in ieiunijs orationibus, & longinquis ad Romam, Coloniam, & Compoſtellam peregrinationibus contereret, beneficiorum ſuorum redditibus ſibi prohibitis, & in pauperum vſus ſequeſtratis. In Sariſburienſis etiam parochiæ viſitatione compertum fuit Oſbernum Gifford militẽ Moniales duas ex Wiltonienſi Cœnobio abduxiſſe. Quem Cantuarienſis Archiepiſcopus excommunicatione primò percuſſit. Deinde ſub his duris conditionibus relaxauit. Primò ne in tota reliqua deinceps vita vllum monialium Cœnobiũ ingrederetur, aut monialis cuius q̃ cõſortio vteretur.

Arch. An. 1284. In Regiſt. fol. 45. Fol. 114. An. 1285. Arch. An. 1286. Arch. fol. 142.

Arch. fol. 152.

Osbertum Gifford { Reg. Peckham 119 Reg. Peckham

Deinde vt tribus diebus dominicis in Ecclesia parochiali Wilton exutus vestibus virgis verberaretur. Eandemq; postea pœnam tam in foro, quàm in Ecclesia parochiali de Shaftesbury *publicè subiret. Adhæc multorũ mensium ieiunium ei iniunctum est. Præterea omnibus militaribus insignibus detractis priuatus, nec calcaria deaurata, nec gladium, nec cellam militarem, aut deauratas phaleras habiturus. Ad extremum vt nec vestes coloratas sed tantummodo de roseto, cũ agninis pellibus vel ouinis, nec vtatur camisia posteaquàm fuerat castigatus per tres annos, ordinem suum inuitare non rediret antequàm tres continuos annos in terra sancta exegisset. Ante omnia vt moniales ad Cœnobium simili pœna mulctandas restitui atque remitti curaret. Hæc omnibus se iureiurando facturum spopondit, ieiuniorum nihilominus ab Episcopo Sarisburiensi illi præscribendo modo. Nec minorem in reprimendis iurisdictionem suam contemnentibus seueritatem Petrus quidam de S. Marco Decanus de Arcubus exercuisse fertur, qui Herefordensis Episcopi Officialem suis monitis non parentem 1. decem, deinde aucta & perseuerante contumacia 40. marcis tanq; rebellem & potestatis suæ contemptorẽ mulctauit, nec non Episcopum ipsum Herefordensem, quòd Officialis sui partes audaciùs tueretur, excommunicauit eiusquè capellum interdicto Ecclesiastico suppossuit. Hoc etiam tempore lis quædam inter Lincolniensem Episcopũ & vniuersitatẽ Oxon. aliquot annis de iurisdictione Episcopi in scholares vniuersitatis agitata est. De qua Iohannes Cãtuariensis cum Scholarium tum causam vacillare, nec iure stare posse intellexerat, Scholaribus rescripsit. Si in iure contenderent vinci eos ac superari necesse esse, præsertim cum his quibus niterentur priuilegijs a iurisdictione Episcopali iure communi stabilita eximi nequaquàm potuissent. Ipseq; perlustrata reliqua prouincia Oxoniensem Academiam iure Metropolitico visitaturus adijt. In qua visitatione quasdam Philosophicas opiniones, quos errores & a Roberto Kylwarby ante reprehensos docuit, tanquàm hæreses & a fide Christiana abhorrentes e suggestu latinè refellit. Inter has vna erat in homine esse tantummodo formã vnam. Quam frater Iohannes non concoxit, ne colligeretur inde corpus Christi non fuisse vnum numero viuum & mortuum, nec sanctorum corpora eadẽ tota vel secundum partes in orbe existere vel in vrbe, sed alia quædam quæ non peperunt matres, sed de nouo peperit phantasia. Sed istæ hæreses Philosophicæ ab Oxoniensium Scholis in prædicatorum & fratrum turbas profecti & disseminati fuerunt. Inter quos Richardus Knapwell doctor ordinis prædicatorum octo opiniones contra Iohannis Peckam assertiones defendit. Hunc itaque Iohannes Peckam ad suum tribunal vocauit, eoquè non accedente, eum suasq; opiniones cum suo clero damnauit. Sed Hugo de Mancestria eius ordinis Prouincialis intercessit, & Cant. restitit. Allegauitq; neminem in sui ordinis fratres, præter solum Papam potestatem habere. Itaque appellatione interposita supersedit negotio Cantuariensis atque continuit. Nec quicquàm deinceps in homunculum fratrem valuit eius authoritas, qui in regem & Episcopos omnia poterat. Idem acutus frater & theologus, cum e sacris scripturis probare vellet, non esse permissum clericis duo beneficia Ecclesiastica retinere, protulit hanc ex Euangelio sententiam: qui habet duas tunicas, vnã tribuat non habenti, & qui habet escas similiter. Richardus ille frater inter alia quæ de nugis philosophicis scripsit, ædidit vnũ de Formarum vnitate libellum, vt omnibus liquidò constare posset eum nullis*

Archiuſ.

An. 1288. Arch.

Verb. Iohan. Peckam.

Ex Chron. Tho. Vuicke.

Ex Epiſt. ad Card. Giffridum.

Cantua-

Cantuarienſis minis deterritum in ſententia ſua perſeuerasſe. His in prouincia viſitanda geſtis, ſcriptis ad pleroſq; Suffraganeorũ literis, ne ſe, ſuos officiales, & tribunalia muneribus (quæ cum inſigni prælatorum opprobrio diu nephariè percipi in viſitatione intellexerat) deinceps inquinari permitterent, admonuit. Quòd ſi ſuæ monitioni non parerent, ſe admiſſa deinceps in muneribus percipiendis ſcelera ſeuerius animaduerſurum. In literis etiam ad Ordoneum Cardinalem Tuſculanum Epiſcopum ſcriptis queritur de quodam, quẽ remigem, ſuam nauem atque puppim ſubuerſurum nominat, qui muneribus moueri, ac duas pelues aureas plenas Florenis accepiſſe ait. Idem ad Romanæ curiæ Vicecancellarium ſcribit, comperiſſe ſe fuiſſe in Anglia multa priuilegia per falſarios fabricata. Sed cõmoti Suffraganei, quòd nõ modò tam crebris viſitationibus, ſed etiam quotidiana iuriſdictione partes ſuas in eorum diocæſibus tam ſæpe interponeret, querelam 25. articulis comprehenſam in eum proponebant. Cuius querelæ vim & euentum cum in ſeipſos recidiſſe intellexiſſent, ea omiſſa luctari amplius cum Metropolitano noluerunt. Inter hos Suffraganeos Londinenſis tum Epiſcopus grauatè tulit quendam Henricum de Stookes ſuæ London. diocæſis rectorem, de beneficiorum pluralitate coram Decano de Arcubus in ius vocatum fuiſſe. Qua de re ſcripſit Iohanni Peckam ſe id non laturum, ſed niſi deſiſtat tam in hac quàm in alijs cauſis de ſuis clericis ſubditiſue cognoſcere, ſe appellationis ad curiam Romanam ſacram anchoram petiturum. Cui Iohannes ſtupuiſſe ſe ſcribit de illa minaci & præiudiciali ſua pagina. Sanè inquit, duo per nos vobis illata fuiſſe grauamina cauſamini. 1. quòd Henricum Stookes de pluralitate beneficiorum ad noſtrum euocauimus examẽ. 2. quòd ipſum per Decanum de Arcubus citari fecimus, adiungentes quod ſubditus Suffraganei Metropolitano non ſubeſt, quaſi velitis iura Cantuarienſis Eccleſiæ quæ tueri & defendere iuraſtis, ad ſimplices Metropolitani limites coarctare. Decani autem de Arcubus proceſsibus conſuetis parare obicem nullatenus præſumatis. Pro certo ſcituri, quòd iura Eccleſiæ Cant. partim ſcripta, partim a doctoribus authenticis notata, partim pacificè obtenta longo prouinciæ vſu intendimus contra omne hominũ genus quantum poterimus conſtante animo defenſare. Subacta ſibi iam his modis prouincia clerũ ſuum Redinghi cõgregauit. In eo Concilio quinquè leges tulit. Propoſuitq; cognitionem de patronatu Eccleſiarum multis annis ad regium tribunal ſpectantem inde ad Eccleſiaſticum forum traducere, tum prohibitiones regias in litibus de bonis & catallis prorſus reſcindere, & ne deinceps Eccleſiaſticos Iudices a iure reddendo retardarent vetare. Sed rex incepto hoc audito nuncijs ad concilium deſtinatis multis, tam Archiepiſcopo quàm toti clero minis præcepit vt deſiſterent. Vnde factum eſt vt a ſua præſumptione Archiepiſcopus penitus tranſiliret. Ita diſſoluto concilio omnes prælati ſpe inanes receſſerunt.

Vide ſupra de prærog. & priuil. Cãt. ſedis.

Verb. ipſius Epiſt. fol. 89.

An. 1290.

Arch.

Petr. de Ickeham.

Verb. Ickehã.

In eo etiã Concilio fama publica id exigente perquiſiuit de Epiſcopo quodam concubinario. De quo ad Matthæum quendam Romanæ Eccleſiæ Cardinalem ſcripſit, ſed de eius nomine mentionẽ nullam fecit, id enim, vt ait, nuncio ſuo proferendum commiſit. Petijt in illis literis a Cardinali Matthæo, vt de eo corrigendo Papam ſecreto ſermone conſuleret, neque res enunciaretur. Multos enim ei in Romana curia amicos & exploratores fuiſſe, potiſsimùm autem mercatores Lucanenſes, quorum (vt diximus) opera in expilationibus & vſuris Papa ſæpe vſus eſſet. Hunc autem non nominatum Epiſcopum cum ſecreto

Wilhelmo Chicheley ciuibus Londinensibus quos in testamento hæredes instituit permultis alijs adiectis & acquisitis prædijs auctum & dilatatũ est. Neque his extructis Archiepiscopus acquieuit, quin Oxonij ad literarum studia colenda collegium cæliberrimum omnium animarum, nec non Collegium Sancti Bernardi quod postea a Thoma Whit Maiore Londinensi et Milite possessionibus auctum, & Collegium S. Iohannis appellatũ est erexit. Cantuariæ præterea bibliothecam reparauit, ac cuiuscunq; generis libris instruxit, maximã Campanis partem fabricauit, ac Conuentui plurima ornamenta ac iocalia dedit. Viuus proprium tumulum in qua sepeliendus erat mortuus Conuẽtus consensu in Eccleſia Cantuarienſi condidit. Procuratores curiæ suæ de Arcubus iudice sedente eo indui habitu quo in Academijs artium Bachalaurei vtuntur primus iussit. In iurisdictione exercenda seueritatem cum æquitate coniunxit, ac ne summis quidem cum deliquissent pepercit. Nam Dominus Strange, & Iohannes Trussel Miles hostiliter inuicem affecti cum ad Dunstani orientalis templum Londini in festo Parasceues obuij essent, pugnam cum suis famulis & clientibus commiserunt. In ea pugna & conflictatione cum in Ecclesiã irruissent Thomam Petwarden eiusdem parochiæ ciuem Londinensem interemerũt. Petherwardyn. R.C. pn. c. p. 325. *Itaque Archiepiscopus cædc iam facta, & sanguine Christiano in Ecclesia fuso omnes qui eam pugnam committebant, & in Ecclesiam irruebant excõmunicauit. Posteaq; de primis illius conflictationis authoribus inquisiuit, & cum comperisset D. Strange, & eius vxorem causam primam dedisse tanto tumultui, eos nominatim ad crucem paulinam proximo die dominico excommunicatos denunciari præcepit. Qui deinde ad eum flexis genibus supplices venerunt, & absolui multis precibus petierunt. His Archiepiscopus hanc pœnitentiam iniunxit. Vt proximo die dominico ille capite nudo, illaq; pedibus nudis ab ecclesia Paulina ad Dunstani templum cum omnibus suis famulis atque asseclis qui pugnæ interfuerunt Camisijs tantummodo indutis per plateas publicè incederent. Quos Reginaldus Kentwood Londinensis Archidiaconus ad consecrandam illam sanguinis effusione polutam ecclesiam sequeretur. In consecratione autem peragenda domina Strange quæ maritum suum ad eam pugnam muliebri vindicta instigauit omnia vasa ad eam consecrationem necessaria aqua repleret. Tum ecclesia iam consecrata, ea quæ huius violati templi maximè rea fuit, primò ornamentum aliquod decem libris estimatum altari offerret, deinde maritus eius D. Strange pixidem argenteum quinque librarũ templo dedicato donaret. His gestis ad ecclesiam Paulinam absolutionem petituri eo quo priùs incesserunt modo ad Archiepiscopum redirent. Hoc tempore* 1443. *collegium Whittingtonense a Iohanne Couentre, et Iohanne Carpenter ciuibus Londinensibus hæredibus testamenti Richardi Whittington Londini conditũ est. A quibus etiam noua porta Anglicè Newgat, quæ antea antri atque specus fœdissimi instar fuit ad hanc quàm hodie videmus speciem reducta & fabricata est. Demum Henricus Chicheley multis a se prudenter atque piè gestis postquàm viginti nouem annis, ac vno mense sedisset tertio die mensis Maij hac vita functus est. Et in eo quem viuus extruxerat tumulo ad septentrionalem præsbyterij partem posito sepultus iacet.*

chori. Reg. Chich. 54. p. 1ma

62. Iohannes Stafford.

Illustris iam familiæ atque gentis præsul, post Henricum Chicheley vita functum Archiepiscopalem dignitatem suscepit. Celeberrimi comitis Staffordiæ filius Abbatisburiæ in Dorcestrensi co- Arch.
mitatu natus est, stirpemq; ac originẽ suam adolescens doctrina nobilitauit. Profectus autem e iureconsultorum scholis, in quibus doctoris gradu donatus est, in Arcuata curia forensium causarum aduocationi & patrocinio se dedit. Quẽ mox Henricus Chicheley Cantuariensis ante eum Archiepiscopus vicarium suum in spiritualibus generalem, causarumq; ad ecclesiasticum forum spectantium auditorem constituit. Atque his muneribus publicis adiecit Decanatum S. Martini Londini, & Præbendam Miltonensem in Ecclesia cathedrali Lincoln. Iamq; regi Henrico quinto cognitus intimis ac summis eius consilijs adhibitus priuati sigilli custodiam habuit. Tum thesaurarius regni, & Wellensis Decanus, ac Canonicus Ecclesiæ cathedralis Sarisburiensis constitutus est, mortuoquè Henrico rege quinto Bathonienſem Episcopatum a Martino quinto papa prouisionis titulo accepit. Ac demum ad Archiepiscopalem celsitudinem ab Eugenio Papa a Bathonienſi Ecclesia translatus est. Non An.1443.
dum enim illa tot legibus sanctionibusq; vetita papalium prouisionum vsurpatio cessauit. Acceptis autem translationis suæ Bullis in ædibus Bathonienſis Arch.
Episcopi ad regem qui tum Elthamiæ in Cantio fuit postridie properauit, redditoquè ei fideli homagio temporalia Archiepiscopatus accepit. Tum crux a Iohanne Salisbury sacræ theologiæ professore & Priore Cantuariensi ibidem adducta, eiquè concepta solita verborum formula tradita est. Eodemq; etiam loco pallium ab Eugenio Papa missum, ac ad se per Roffensem Episcopum delatũ 23. Augusti induit. Iohannes Beckington primò in priuati sigilli custodia, deinde in Bathonienſi Episcopatu ei successit. Hoc anno Henricus sextus Angliæ rex summus bonarum literarum patronus duo Regalia literarum studijs consecrata collegia inchoauit. Vnum Etonæ quod prope arcem Windesorinam in qua Rex natus est, positum est. Alterum Cantebrigiæ. Itaque Elienſi Episcopo mortuo in cuius diocæsi Cantebrigia sita est, Iohannes Stratford Archiepiscopus Lincolnienſi atque Sarisburiensi Episcopis mense Ianuario mandauit, vt Cæmiterium, Altare, & Campanas illius incepti Collegij cõsecrarent. Secundo An.1444.
translationis suæ anno rege præcipiente synodũ Londini celebrauit. In ea cum Arch.
de subsidio regi tribuendo ageretur, clerus petijt vt statuta prouisionum, et breuia seu actiones de Præmunire quæ callida & malitiosa leguleiorum interpretatione ad cleri perniciem & ecclesiasticæ disciplinæ perturbationem conuersa sunt, aut penitus abrogentur, aut humaniori ac benigniori iure nitantur. Deinde vt eodem modo de grossis arboribus non decimandis æquius statuatur. Postremò vt contra laicos qui clericos in regijs foris falsò & iniustè exagitant grauis aliqua pœna sanciatur. Verùm concessa regi decima, de his cleri postulatis synodus vlterius deliberandum censuit, atque discessit. Eodem anno Archiepiscopus per totam prouinciam Cantuariensem edixit, vt Nundinæ &

Emporia in Eccleſijs aut cæmiterijs, diebuſquè dominicis atque feſtis præterq̃
An.1445. *tempore meſſis non teneantur. Ac proximo anno Archiepiſcopus Margaretam Reginam Henrico regi Weſtmonaſterij penultimo die menſis Maij nuptijs coniunxit, eamquè conſecrauit. Iamquè iuris regni periti vt ſui commodi cauſa regia fora multitudine litium & infinitate replerent, pleraſque cauſas & controuerſias ab Archiepiſcopali & Epiſcopali audientia ad ſua iudicia vocabant, & eccleſiaſticam iuriſdictionem decimarum, matrimoniorum, & teſtamentorum atque vltimarum voluntatum finibus & cancellis concludere volebant, in quibus etiam ſæpe eius poteſtatem prohibitionibus regijs coercebant & impediebant. Tum illa prouiſionũ ſtatuta, & Breuia de Præmunire, ſi prælati ac iudices eccleſiaſtici, digitum (vt aiunt) latum præſcriptos a ſe iuriſdictionis fines tranſilirent, multis minis vibrabant. Ea pœna prælatis valde terribilis fuit. Nam ſi a laicis iudicibus rei pronunciarentur, & bonis omnibus mulctandi, & æternis carcerum tenebris inuoluendi erant. Huius pœnæ atrocitate Epiſcopi & prælati iuriſdictione præditi ita perplexi et perturbati ſunt,*
An.1446. *vt quia Leguleiorum minantia tela vix vitare poterant, concilium ſine mora ineundum putarunt, & Londini in ſynodo conuenerunt. In ea ſupplicationem totius Anglicani cleri nomine conceptam regi tradiderunt, in qua de laicis iudicibus oppidò ſemperquè clericis infeſtis grauiter conqueſti ſunt. Nullam eſſe cauſam dixerunt cur pro regis, regniquè incolumitate ac ſalute maior fides conſuetudinum quàm legum peritis, ſibiquè eccleſiaſticæ iuriſdictionis prælatis haberetur. Se enim iure certo hærere ac inſiſtere, illos arbitrio vagari, & iura pro cauſis quotidianis quotidiana ſuo ære inſculpere, eademquè in cauſis eiſdem figere, tollere, ac refigere. Tum quod in alijs ſtatutis ſi Parliamenti authoritate ædantur (quo quidem iure neſcitur) interpretationem ſibi peculiariter arrogare, & leges, condentium intentiones atque mentes (quæ ſola lex omnibus humanis legibus imperitat) incertis, motiuis & decretis impudẽter & imperitè quocunquè vellent deducere. Non eſſe autem aliam regi cauſam cur prælatorũ fides ſibi in dubium veniret, quàm quòd prioribus ſæculis clerus a rege defecit, & Romano Pontifici adhæſit. Nunc autem eadem iſta lata iura quæ prælatis ipſis in Parliamento contra Romanum pontificem deprecantibus pro iure regio ſancita ſunt in prælatos, regni iniqua Iuridicorum & Leguleiorum calumnia cẽſuraquè torqueri. Id quod ex vno inani verbo ab aliquo litigioſo calumniatore perperam interpretato perſpici facile poſſit. Nam Lex his diſertis*
Anno 16. Rich. 2. cap. 5. *verbis ſancita eſt.* That if any purchaſe or purſue, or do to be purchaſed or purſued in the Court of Rome or elſwhere, any ſuch tranſlations, Proceſſes, and ſentences of excommunications, Bulles, inſtrumentes, or any other thinges, which touch the King, againſt him, his Regaltie, or his Realme. &c.
Si quis impetret aut perſequatur, ſeu impetrari vel perſequi procuret in curia Romana ſeu alibi, *aliquas eiuſmodi tranſlationes*, Proceſſus, *& ſententias excommunicationum, Bullas, inſtrumenta, vel* aliam rem quamcunq; *quæ regem tangat, contra eum, eius regalem dignitatem, vel regnum. Ex his verbis Cauſidici qui Prælatos ſanctionum periculis inuoluere vellent, cauillantur hac tam graui pœna eccleſiaſticos iudices teneri ſi quantulumcunq; in iuriſdictionem regiam commiſerint, aut quouiſmodo titubauerint. Quo terrore propoſito perdifficilis & periculoſa erit eccleſiaſticæ iuriſdictionis tam arctis coercitæ finibus tractatio. Quòd eo eſt iniquius quia ſtatutum illud in prælatorum*

gratiam

gratiam latũ eſt. Cum enim indigniſsimi antea quique ad papam promiſcuè cõfugiſſent, ab eoq; nũmis interuenientibus opulentiſsima beneficia & maximas dignitates eccleſiaſticas impetraſſent, nec prælati ea ambitione & cupiditate Romana impediti eccleſias quarum eſſent patroni liberè conferre poterant, proſcriptione ſancitum eſt. Ne regis deinceps ſubditi eccleſiarum prouiſiones a papa peterent, aut citaciones, proceſſus, excommunicationes, vel eccleſiaſticas cenſuras a papa Romæ ſeu alibi ratione huiuſmodi prouiſionum decretas, interpoſitas aut fulminatas, in Anglia vel alibi contra regem aut regis ſubditos exequeretur, denunciaret, aut promulgaret. Quod verbum alibi calumnioſi legulei malitioſa interpretatione conuertunt in prælatos, eiuſquè ſenſum eſſe callidè fingunt, ſi de cauſa ciuili non modò Romæ ſed in eccleſiaſticis foris & conſiſtorijs quæ curias chriſtianitatis appellant, etiam in regno, lis forte interiat. At longè alium fuiſſe illorum ſenſum quorum conſenſu conditum tum ſtatutum fuit certum eſt, qui illud verbum in curia Romana, vel alibi interpoſuerunt. Quia papa ipſe ſæpe ab vrbe Romana Lugduni, Piſis, Auinione, aliiſquè locis Roma longè lateque diſiunctis abfuit, in quibus illa prouiſionum iura non minus quàm Romæ vſurpauit. Tum legatos papæ eadem ipſo papæ nomine frequenter facere, quibus perinde illa ſaluberrima ſanctione occurrendũ fuit, quàm his quæ Romæ fiunt. Itaque contra omnem iuris & æquitatis rationem eſſe, vt quæ ſalubriter in Prælatorum vtilitatem conſtituta ſunt iniquiſsimis interpretantium cauillis in eorum perniciem torqueantur. Præterea quis exiſtimare queat tam inſanos tum fuiſſe epiſcopos vt tam duris & ſæuis ſi modò ita accipiantur in ſe legibus vellent conſentire? Nam ſi cauſas forte ciuiles in ſuis foris tractent, pedemquè in regis iuriſdictionem intulerint, an eadem pœna afficiendi cenſerentur qua papæ prouiſores? Etenim omni æquo & rationabili iure, pœnam conuenit eſſe delicto parem. Itaque ſi iuriſdictionis ſibi cõmiſſæ fines exeant, non ipſo iure tam graues pœnas incurrant, ſed prohibitionibus coerceantur. Quas ſi contempſerint vindicentur de contemptu. Legum enim pœnas verborum ambiguitate ad caſus non expreſſos nullo iure referendas, ſed ſi verbum vllum in condenda lege ambiguum interueniat, etiam ſi de condentium mente non appareat, tamen id in benigniorem ſignificationem interpretatione deducendum. Ad extremum addiderunt, iniquè ſecum agi quòd laicorum iudicum, qui vt eccleſiaſtica iuriſdictio penitus eneruetur, & contemptui vulgo fiat quidlibet ſtatuere vellent tanquam inimicorum cenſuras & iudicia patiantur. Summa petitionis huius fuit vt Parliamenti interpretatione illa vox alibi quæ tam perplexam difficultatem induxit declaretur, tum vt eccleſiaſtici iudices niſi prohibitiones regias ſpreuerint illa tam atroci contra prouiſores pœna non teneantur: poſtremò vt hi qui de iuriſdictionis finibus totis viribus contra prælatos tam hoſtiliter ſemper dimicare ſolent a cõcedendis prohibitionibus, & cognoſcendis huiuſmodi cauſis, exercendiſq; in eccleſiaſticos iudices iudicijs ſuperſedeant. Alijq; ſtatuantur, qui cum de iuriſdictionis vtriuſque finibus agatur, aut illæ cauſæ in controuerſiam venirent, ſine omni ſuſpicione & interpretari controuerſa iura æquius, & ſine inuidia iudicare rectius velint. In hac autem re Polidorus Virgilius falſus eſt. Quod Martinum Papam qui diu ante obijt cum Henrico ſexto rege de reſcindendis illis iuribus & actionibus egiſſe, et illa ſtatuta quæ contra Papæ prouiſiones lata ſunt a pœnis prouiſis & præmonitis nuncupata eſſe ſcribat. Sed vt Lib. xix. an. 1374.

1 2 3 4 5 6 7

omisso homine peregrino & a nostræ historiæ sensu veritateq; alieno ad hanc præsulum atque prælatorum supplicationem reuertamur: Si tum cum papa authoritatem regiam in omni iurisdictione exerceret, cumq; vis eius etiam regibus esset formidabilis, tamen contra tam immanem & violentam iuris regni peritorum interpretationem deprecari prælati coacti sunt, quid nunc facient cum ecclesiasticæ iurisdictionis gubernaculis principi delatis, & papali vsurpatione exclusa, nec illa Causidicorum turba, neque quisquam institutus hominũ ordo maiore fide, religione, doctrina, prudentia, & facundia papalem oppugnent & principis iurisdictionẽ tueantur quàm prælati. Vt graniori supplicio digni sint hi, qui ecclesiastica iudicia iam contra papam, eaquè principis nomine exercitata, obsoletis illorum statutorum calumnijs nunc impediant, & prælatos a munere suo piè rectèq; gerendo deterreant quàm qui priscis illis temporibus papales prouisiones Romæ vel alibi impetrarent. Quod si tam iniqui calumniatores duriores esse volunt, & vetera ob alias causas lata iura non ad principis aut Reip. sed ad suam vtilitatem atque quæstum, & ad integerrimi religiosissimiq; prælatorum ordinis perniciem reſricare volunt, saltem ipsi simili lege lata patiantur legem talionis: eademq; pœna plectantur si in ecclesiasticæ iurisdictionis limites incurrant, qua prælatos, si suas causas vel minimo digito attingerent, affici volunt. Nunc reliquam huius Archiepiscopi historiam quæ perbreuis est, absoluamus. Hoc ipso anno quo hæc acta sunt Eugenius Papa qui maiorum suorum exemplo fel cum melle permiscuit, ad Henricum regem sextum auream Rosam instituta solemni legatione misit, & literis scriptis de eius natura ac virtute, tum quibus ceremonijs Romæ quotannis in ecclesia S. Petri celebratur multa declarauit. Hanc auream Rosam Lodouicus quidam de Cordona regi in capella quadam S. Stephani Westmonasterij Archiepiscopo Cant. tum regni Cancellario, & Archiepiscopo Eboracensi Iohanne Kemp Cardinali, nec non Eboracensi & Exonienſi Ducibus præsentibus obtulit. Quam Papæ benignitatem Rex non modò rescriptis gratijs sed plurimis donis remunerauit. Verùm Papa cum regem tam inani munusculo permulsum & delinitum existimasset, manum admouit grauioribus. Exegit ab Anglicano clero omnium prouentuum decimas, ad easquè colligendas nuncios cum Bullis ad Archiepiscopum Cantuariensem destinauit. Sed Rex comperta tam recondita fraude Archiepiscopum vetuit ne obsequeretur Papæ. Itaque Archiepiscopus literis se ad Papam de suis mandatis regio iussu peragi interdictis excusauit, eiusquè nuncios spe ac expectatione inani deceptos remisit Romam.

Arch.

L. Cant. R. 45

An. 1447. Arch.

Toto huius Archiepiscopi tempore Papa prouisione adhuc Episcopos statuit. Inter hos insignem doctrina & pietate virum Wilhelmũ Wayneflete mortuo Henrico Beuford creauit Wintonienſem Episcopum. Qui cum scholæ Wilhelmi Wickam Wintonienſis quondam Episcopi Ludimagister esset, ab hoc Rege Henrico sexto qui Scholam & Collegium Etonæ (vt diximus) stabilinit Etonenſis Scholæ primus Ludimagister constitutus est, deinde præpositus Collegio. Ac demum in Wintonienſi Ecclesia a Papa Nicholao collocatus extruxit Oxonij celeberrimum Collegium S. Magdalenæ dedicatum. Henricus autem Rex tanto religionis ardore atque zelo (cæco tamen quod dolendum est) flagrauit vt multas peregrinationes in huius Archiepiscopi tempore ad Thomæ delubrum Cantuariæ pedes susceperit. Archiepiscopus autem anno suæ translationis

Iohãnes Vton Monach. Cant de obitibus & memorandis Eccleſiæ Cant.

tionis vltimo Synodum Londini celebrauit. In qua Richardus Warwicensis, & Iohannes Wigornienſis Comes, Prior S. Iohannis, & Iohannes D. Stowrton Barones, alijq; milites a rege miſſi expoſitis bellorum difficultatibus in Gallia, petierunt vt eccleſiaſticis prouentibus regi ſubueniatur. Quibus Archiepiſcopus cum ſuis Suffraganeis reſpondit ſe id ſedulo curaturos. Itaque Concilio nobiles diſceſſerunt. Poſt hos inſignis quidam Prælatus Decanus S. Seuerini prope Burdegalliam Aquitaniæ ciuitatem ſynodum ingreſſus, polita & copioſa latina oratione declarauit Aquitaniam deficientem, peneq; a Gallis recuperatã prudentia & magnanimitate illuſtriſſimi Comitis Salopiæ in officio & ſubiectione retineri. Ideoq; a cunctis regni ſubditis & præſertim a clero his bellicis neceſſitatibus primo quoq; tempore ſuccurrendum. Quo ſuadente clerus duas decimas ſine mora aut difficultate quacunq; conceſſit. Erat in Anglia eo tempore Romanus quidam Vincentius Clemens Papæ Subdiaconus atque quæſtor, qui cum accepiſſet quanta benignitate Synodus in regem fuiſſet, inclinare ſe poſſe tam propenſam ad liberalitatem ſynodum ſperabat vt Papæ perinde atque Regi opem ferret. Itaque prolixa & tragica narratione indicauit quanto periculo & diſcrimine nouus Papa Nicholaus cum toto Cardinalium cœtu inſidias cuiuſdam Stephani de Porcharijs Militis Romani vitaſſet. Qui Nebulonibus & Meretricibus quibus Romam ſcaturire docebat, conſociatis, Papam, Cardinales, totamq; curiam trucidare & abolere conabatur. Deprehenſum autem illum Stephanum, & cum nonnullis ſuæ coniurationis reis condemnatum, ac patibulo ſuſpenſum. Tum Synodum rogauit, vt publicas per totam prouinciam preces pro Papæ, & ſuæ curiæ ſalute frequentes haberi decerneret, omnium autem gratiſſimum fore ſi ſynodus Anglicana in quam maximam ſpem Papa ſemper collocauit ſcriberet. Vt Papa ſuæ ſaluti conſuleret, & Romam tanquam Babiloniam, omniumq; ſcelerum atque flagitiorum ſentinam deſereret, & ſedem atque curiam ſuam in alia regione ac ciuitate ſtatueret. Ad quod ſi ſubſidium abundè promitterent, non eſſe dubium quin Roma Italiaq; deſerta Papa aliò migraturus, & clerum Anglicanum in maximo honore deinceps habiturus ſit. Verùm hic Romanus callidus ſuaſionum artifex cuius doli ſua multitudine & diuturnitate iam putidi in Anglia fuere, præter preces atque vota nihil impetrauit. Hac ſynodo durante Iohannes Stafford Archiepiſcopus Lamethæ febri correptus valetudinis cauſa ſeceſſit Maideſtoniam, ibi poſtquàm annis 8. menſibus 10. diebuſq; 13. ſediſſet obijt. Biduoq; poſt corpus eius Cantuariam a fratribus albo veſtitis deductum, & Epiſcopo Roffenſi cum Priore & Monachis Cantuarienſibus triduo miſſificantibus, ac funebres ritus Pontificio more ſolemniter peragentibus iuxta Thomæ martyrium ante nouam Capellam Mariæ Virginis ſepultum eſt.

An. 1452. Arch.

Verb. Legati Pontificis. Ex Archiuis.

Arch.

Iohan. Vton de obitib.

63. Iohannes Kemp.

Iohãnes Vton de obit.

An. 1452.

POſtq̃ Monachi Cantuarienſes Iohanni Stafford ſepulto aliquandiu iuſta feciſſent, Iohannem Waltham in ſacra profeſſione Bacchalaureum, & Walterum Hereford maneriorum Eccleſiæ Cantuarienſis cuſtodem commonachos ſuos ad regem Henricũ ſextum cum literis mittunt, in quibus licere ſibi ſua conceſſa venia petunt, Iohannem Kemp Eboracenſem Archiepiſcopum & Romanum titulo Sanctæ Balbinæ Eccleſiæ Cardinalem ad Cantuar. Metropolim poſtulare. Regeq̃ annuente conſpirantibus ſuffragijs in vigilijs Apoſtolorum Petri & Pauli eundem poſtularunt. Regemq̃ ac poſtulatum Cardinalem de ſua poſtulatione ritè & legitimè peracta Richardo Grauen, & Waltero Hereford confratribus ſuis, deſtinatis ad eam rem nuncijs certiores fecerunt. At Papa Nicholaus qui prouiſionis ſibi ab anterioribus papis traditæ vſucaptam poteſtatem mordicus retinuit, eum 12. Aug. Monachorum electione neglecta prouiſionis titulo ab Eboracenſi Metropoli ad Cantuarienſem tranſtulit. Id ea calliditate fecit, vt cum regem & clerum Anglicanum irritare non auderet, eodem tamen præſule quem ex regis ſententia Cantuarienſes Monachi elegiſſent a ſe prouiſo, & regi obſequi & a ſuo iure nequicquam recedere videretur. Itaque ſex bullis prima Archiepiſcopo, ſecunda Cantuarienſi capitulo, tertia Prouincialibus ſuffraganeis, quarta Cantuarienſis ciuitatis & diocæſis clero, quinta eiuſdem populo, ac ſexta Cantuarienſis Eccleſiæ Vaſallis miſsis, & in Eccleſia Chriſti Cantuarienſi in feſto S. Matthæi Euangeliſtæ per Thomam Aſhe eiuſdem Eccleſiæ Monachũ pro celeberrima concione publicatis Iohannes Kemp Cantuarienſem Archiepiſcopatum derelicta Eboracenſi ſuſcepit. Hæ Bullæ iam tot numeris diuiſæ & multiplicatæ papalem cenſum qui decimis & prouiſionibus ſublatis imminutus fuit, adhuc Romana meditatione fraudeq̃ auxit. Hic Archiepiſcopus Archiepiſcopatum ingreſſus crucem Cantuarienſem in ædibus Thomæ Kemp Londinenſis Epiſcopi, ſui conſanguinei 24. Septemb. accepit Fullamiæ. Atque ibidem poſtridie, præſulibus ac proceribus multis præſentibus, induit a Nicholao papa miſſum, & ab eodem Epiſcopo Londinenſi traditum ſibi pallium. Deinde alia Bulla, hic Iohannes Kemp Archiepiſcopus atque Cardinalis, ſicut antea ab Eboracenſi Archiepiſcopatu ad Cantuarienſem, ita nunc a S. Balbinæ Cardinalatu ad Cardinalatum S. Ruffinæ titulo præſtantiorem deductus eſt. Quarum tot ac tam magnificarum Bullarum ſumptus hij ſciunt qui ſoluerunt atque acceperunt. Cum verò ad huius prælati binis Archiepiſcopatus & Cardinalatus titulis inſigniti intronizationem ventum ſit, quid omittendum fuit, quod e tantæ dignitatis ratione, Archiepiſcopus tantus facere debuiſſet. Itaque 11. die menſis Decembris hac ſolemnitate intronizatus eſt. In proceſſione occurrunt ei Prior & Monachi Cantuarienſis in albis Capis clamantes. Paſtor noſter Cardinalis Sanctæ Ruffinæ, & Archiepiſcopus Cantuarienſis. &c. His obuiam facit Archiepiſcopus Thoma Londinenſi, Wilhelmo Waynflete Wintonienſi, & Iohanne Roffenſi Epiſcopis, illis a lateribus, hoc a tergo comitatus. Hos Epiſcopos Abbates

Arch.

tres

tres ſequuti ſunt vidz. S. Auguſtini Cant. de Bello, atque Feuerſham. In tertio ordine collocati nobiles, Comes Wigornienſis, vicecomes Lyſley, dominus Moleux, & Prior S. Iohannis, vltimus autem ordo venerabilibus viris tam clericis quàm laicis decano Lincolnienſi, Archidiacono Elienſi, alijſq; permixtus fuit. Iam omnibus ingreſsi Archiepiſcopatus ritibus recenſitis, breuiter oſtendamus cuiuſmodi a primo in Eccleſiam ingreſſu tam multis titulis hic celebratus Archiepiſcopus fuit. Natus eſt Weiæ in Cantio, & in literis a pueritia, tum in iure ab adoleſcentia inſtitutus, ſuſcepto doctoratus gradu Dunelmenſem Archidiaconatum adeptus eſt. A Dunelmenſi Archidiaconatu Henricus Chicheley Cant. Archiepiſcopus eum ad Arcuatam curiam 2. Archiepiſcopatus ſui anno traduxit, ac eiuſdem curiæ Decanum, ſuumq; in ſpiritualibus vicarium generalem creauit. Quæ munera cum præclarè geſsiſſet Normanniæ Ducatus præfectus prætorio fuit. Ab eo munere ad Epiſcopatum Roffenſem electus venit. Ibi cum tribus annis conſediſſet ad Ciceſtrenſem Epiſcopatum tranſlatus, inde proximo anno ad Lodinenſem deductus, tum quadriennio poſt ad Eboracenſem Metropolim poſtulatus acceſsit. Diximus ante Richardū Lincolnienſem Epiſcopum a Papa prouiſionis titulo Eboracenſem Archiepiſcopatum accepiſſe, qui a Decano & Capitulo Eboracenſi ſpreta prouiſione papali reiectus eſt. Eodem enim tempore Iohannem Kemp elegerunt. Quem deinde Nicholaus Papa poſtquam rege imperante a Monachis Cantuarienſibus electus eſſet, fucata quadam & adumbrata (vt diximus) prouiſionis ſpecie, vt Prælatum magnanimum ſibi deuinciret, ad Cantuarienſem ſedem tranſtulit. Hic tot titulis decoratus Antiſtes non ita diu ſedet. Sed primo ſuæ tranſlationis anno ſynodum Londini celebrauit, in qua tributo a clero regi ſubſidio, de decimis a Londinenſi populo clero debitis acta multa, ſed nihil tranſactum eſt. Eodem autem anno tantam vim Dominus Deus incuſsit ventis, vt ædes atque arbores excelſæ, templorumq; turres corruerent. Quæ quidem exempla tanq; diuina ſupplicia quoniam in hac tanta temporum ſerie ducta hiſtoria occurrunt nobis in diuerſis locis ſæpius, eadem ſimul hic collecta ſub vno quaſi oculorum obtutu atque ſenſu ponamus: vt quoniam Pontificij Paulini templi incendium religionis Euangelicæ a nobis receptæ atque cultæ vitio vertunt, perſpiciant ipſi ex incendijs, vaſtationibus, & eiuſmodi repentinis detrimentis clades multò grauiores ſuis illis cæcis temporibus euenisſe. Anno enim Domini. 764. Lamberto Archiepiſcopo ſedente, cū pontificia ſuperſtitio vires iam maximas nacta eſſet, non modò ædes, Monaſteria, Templa, Oppida tota, atque vrbes celeberrimæ, ſed quod extremi diuini iudicij inſtar fuit regiones nonnullæ repentino incendio flagrauerunt. In quo Londinum & Eboracum maximæ Angliæ ciuitates, cum Donwico & Donaceſtria, alijſq; nonnullis locis flammis cōſumptæ ſunt, ſimiliq; incendio Monaſterium de Burgh triennio poſtea deletum eſt. Cuius diuinæ vindictæ cauſam ſi quis requirat, probabiliorem certe non poſſumus reddere, quàm quæ ab ipſo ſcriptore commemoratur, propter ingluuiem & ebrietatem Monachorum quorum externa vita tanta ſanctitatis ſpecie populo fulgere videbatur. Idemq; Monaſterium quaſi huius ſupplicij præmonitum hoſtili Gallorum inuaſione anno penè ante hoc incendium direptū fuit.

Sim. Dunelm.

Verb. Chron. Petriburg.

Inclyta verò Londinenſis ciuitas flamma cæleſti iterum icta. an. Dom. 1077. a primis ſuis iactis fundamentis ſimilem cladem ac interitum nunquàm paſſa eſt. Cuius præter has, quatuor deinde aliæ flammatæ vaſtationes contigerunt.

Chron. Petriburg.

Chron. Petriburg. Annales Wigorn. Tho Wiccius Canonicus de Osney Oxon. Matth. Paris. Ann. Wigorn. Geruasius. Tho. Wiccius. Tho. Sprott. Chr Petribur. Ann. Wigorn. Richard. Diuisienſis. Ex Lib. Glocestrenſis Monasterij. Catal. Episcoporum Cicestrenſium. Chr. Petribur. In vita Haruæi. Wal. Gisborn. Walter: Couentren. Ann. Wigorn.

gerunt. Nam anno. 1086. Paulinum templum incendio fulguris percuſſum eſt, totaq; eccleſia combuſta. Illudq; incendium totam Angliam celeriter percurrens omnes pene cathedrales Eccleſias & præcipuas quasq; ciuitates deleuit. Tum altera Londinenſis vrbis conflagratio an. 1132. fuiſſe perhibetur. Tertia cum flamma cœleſtis primo Templum Paulinum cepit, & vlterius accenſa ad Pontem Londinenſem, & ad S. Clementis Eccleſiã Danorũ peruenit. an. 1135. Quarta verò cum vico de Southwerke flagrante flammæ (quod mirum eſt) interfluentes Thameſis vndas tranſilientes tres Pontis columnas & magnam ciuitatis partem incenderunt, & magnam virorum, mulierum & paruulorũ multitudinem ſubitò quaſi fatali vindicta interemerunt. Atque Eboracum conſumpto prius Monaſterio altero incendio crematum eſt. 1135. Ipſam Cantuariam Metropolim tribus incendijs modicis temporum interuallis ſeparatis ad ruinam atque cineres redactam legimus. 1. cum Elphegus a Danis occiſus eſt. 2. cum Lanfrancus inſignis Papalis militiæ Dux Archiepiſcopatum ſuſcepit. 3. paulò poſtq; Thomas Becket papali martyrio candidatus fuit. 1174. Quos tam horribiles caſus iuſto ſed occulto Dei iudicio Cantuariæ inflictos aſſerit Geruaſius Cant. Monachus. Præterea totam pene Cantuariam altero an. 1161. arſiſſe ſcribit Tho. Wiccius. Eccleſiamq; Chriſti igne cœlitus immiſſo an. 1168. concidiſſe teſtatur Thomas Sprottus, eiuſq; cauſam cenſet Abbatum incuriam qui magnatum precibus victi infantes a nutricum vberibus vix dum ablactatos abductos Monachatu initiari ſolebant. Ciuitas Roffenſis ter incenſa fuit cœlitus annis. 1086. 1130. & 1136. Wintonienſis bis, annis. 1080. & 1101. Wigornienſis Eccleſia ſemel. 1202. Ciuitas ter. 1. cum totum Monaſteriũ & Caſtellum conſumpta ſunt. anno. 1113. 2. cum a rege Stephano capta atque combuſta fuit. an. 1150. Tertio 1202. Gloceſtrenſis quinquies. 1. an. 1102. Eccleſia S. Petri Gloceſtriæ vnà cum ciuitate igne cremata eſt, deinde vno an. 1122. bis conflagrauit. Quarto, an. Dom. 1300. in die Epiphaniæ ſubitum incendium Monaſterium circundedit, atque clauſtrum Campanile, & magnam cameram cum vicinis ac proximè adiunctis ædificijs conſumpſit. Quinto anno ſequenti qui fuit annus Dom. 1301. aliud exortum incendium Eccleſiam parochialem Danton Gloceſtriæ mœnibus adiunctam totã ad muros combuſſit, & quatuor Campanilia ad terram percuſſit, campanas aut liquefactas fudit, aut vi ſua confregit. Ciceſtria etiam bis combuſta cum toto cœnobio fuit. 1. tempore Radulphi Cant. Arch. an. 1114. deinde ſedente ibidem Seffrido Epiſcopo Lincolnienſis ciuitas. an. 1123. vnum incendium paſſa eſt, alterum villa Petriburgenſis. an. 1116. in quo ſuperbum illud Monaſterium ſolo æquatum eſt. Noruicenſis cinitatis pars. 1413. repentinis ignibus conflagrauit. In Elienſi ciuitate tempore Haruæi primi Elienſis Epiſcopi ſummum culmen campanilis Eccleſiæ S. Petri media nocte accenſa ciues perterrefactos ad extinguendum incendium excitauit. Carliolenſem ciuitatem, cum Monaſterio, atque cunctis fratrum minorum ædibus. an. 1289. horribile incendium vaſtauit. Ab his ciuitatum incendijs ad Monaſteriorum & Eccleſiarũ tranſeamus. An. 1184. Monaſterium Glaſconienſe, & Eccleſia Iuliani Cenomanenſis fulmine conſumuntur, & 1188. villa de Beuerlaco cum Eccleſia Iohannis Archiepiſcopi combuſta eſt, quo quidem anno Baldwinus Cantuarienſis Archiepiſcopus, & Richardus Epiſcopus Wintonienſis Monachos ex Cantuarienſi cœnobio expulerunt. An. 1261. Campanile Eccleſiæ de Eueſham fulgure accenſum

ſum eſt. Ac Monaſterium de Barnwell prope Cantebrigiam fulgure etiam ictum flagrauit. an. 1282. Cœnobium Giſbornenſe. an. 1289. combuſtum eſt. Mideltonenſis Eccleſia in Dorceſtrenſi comitatu cum Monachi ad matutinas preces conueniſſent correpta fuit fulgure, quo Cœnobij campanile, campanæ, ornamenta, vaſa, & inſtrumenta publica Monachorũ combuſtione deleta ſunt. Antiquiſſimum illud Edmundi de Bury cœnobium præterq́ quòd bis igne ſacro deletum eſt. an. 1334. etiam ab oppidanis a quibus iterum incenſum fuit deprædatum eſt. an. 1370. Quo etiam anno Monaſterium Abindonenſe quod quinquies mille paſſibus abeſt Oxonio, ab Oxonienſibus direptum eſt, Ducibus quidem ipſis Municipibus ſeu Burgenſibus, militibus verò gregarijs villæ Oxonienſis & Abindonenſis artificibus, aſſeclis aliquibus ſcholaribus qui ſe libidinibus & flagitijs dediderunt. Omitto ventos, fulmina, flumina, terræ motus, niues, glacies, grandines, quibus ſubmerſæ regiones, proſtrata ædificia, agri inundati, deiectæ arborũ excelſæ ſiluæ, ipſi pene portus maris congelati, annis. 1147. 1266. 1280. alijſq́ fuerunt. In Sariſ burienſi ciuitate reſolutis a gelu tenaciſſimo aquis, aquæ totam ciuitatem cum Edwardus Rex ſecundus ſecundo ſui regni anno Parliamentum ibi celebrare inſtituiſſet ita inundarunt, vt in Miſſarum celebratione in Eccleſiam laberentur & regios pedes ad occidentale chori oſtium attingerent, ideoq́ a diuinis celebrandis in ea Eccleſia biduo ceſſatum eſt. Omitto etiam immanes & horrendas peſtes. Londini triginta hominum millia vna æſtate ex peſte conſumpta ſunt. an. 1407. Poſtea ex diſſenteria occubuere 40. millia. 1411. Quæ quidem tot tantæq́ ſtrages diuinæ cum & frequentiores, et vehementiores multò in illis papiſticis ſæculis fuerint quàm nunc ſunt, exiſtimare ſanè poſſumus Dominũ Deum miſericordem obſoletis iam & abiectis illis Pontificijs ſacris recepto ſuo ſacratiſſimo Euangelio ſua benignitate nobis eſſe magis propitium atque ſæcundum.

Geruaſius de mappa mũdi. Ann. Wigorn. Chro. Burg. Ann. Wigorn. Tho. Walſ.

Iam ab his diuinis ſupplicijs & vindictis ad vltimum huius Archiepiſcopi finem accedamus, cuius Archiepiſcopatus acta non alia quàm quæ recenſuimus, & extrema nobis ex hiſtorijs ſuiſue Archiuis traduntur. Poſtquàm anno vno. xxv. ſeptimanis, ac ſex diebus ſedisſet ex hac vita Lamethæ euanuit. xj. Kalend. April. Deinde ipſis Kalend. cadauer eius Cantuariam traductum, funerumq́ ſuorum ſacris a Londinenſi & Roffenſi Epiſcopis, nec non Monachis Cantuarienſibus pontificio more peractis inter ſedem Archiepiſcopalem & tumulum Iohannis Stratford ad auſtralem portam Præſbyterij inhumatum eſt. In funerum eleemoſynis cuilibet Eccleſiæ Cantuar. ſacris ordinibus initiato xiij s. iiij d, cæteris vj s. viij d. largiti ſunt. Benignitas eius atque liberalitas non alia in Archiuis Cant. commemoratur, q́ quod conſanguineos ſuos his quas tum multis annis multiſq́ ſedibus acquiſiuit diuitijs mirũ in modũ locupletauit, & in Cantio quoſdam ad equeſtrem ſplendorem, quoſdam ad alias dignitates euexit.

An. 1453. Iohãnes Vton de Obit. Arch.

64. Thomas Bourgchier.

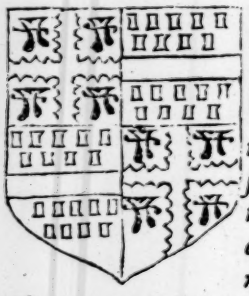

Iohan. Vton. de Obit.

An. 1454.

Secundo Nonas April: Conuentus Cantuarienſis Iohannem Goldwell ſacriſtam, & Walterum Hertford maneriorum cuſtodē ad Henricum ſextū regem cum literis mittunt. In quibus de morte atque funere Archiepiſcopi ſui Iohannis Kemp certiorem eum faciunt, & libertatem eligendi priſtinam petunt, quod a rege conceſſum eſt, tanta quidem facilitate atque æquitate, vt electionis libertati nec prece nec interceſsione quacunq; præiudicaret. Itaque Cant. Monachi 9. Kal. Maij in feſto S. Georgij vnanimis ſuffragijs Thomam Bourgchier Elienſem Epiſcopum ad Cantuarienſem Metropolim poſtularunt. Quæ quidem poſtulatio proprio quodā & peculiari encomio celebranda eſt, quod aliæ electiones aut regum atque principum literis a Monachis extortæ, aut Papæ prouiſionibus impeditæ ſunt, hæc ſola ſuis viribus atque libertate ſtetit. Hæc poſtulatio ad Papam Nicholaum quartū Romæ Kal. Iunijs perlata eſt, atque mox ſcriptis & ſigillatis bullis confirmata. Quæ reuerſis & expeditis nuncijs in Eccleſia Chriſti Cant. a quodam Wilhelmo Thornden Monacho Cant. xj. Kal. Septemb. pro concione publicata ſunt. Tum Prior Cant. cruce velata ante ſe geſta ad Archiepiſcopum equitauit, eamq; in Elienſi domo apud Holborn Londini tradidit. Venit deinde in Angliā a Papæ latere miſſus legatus Archiepiſcopus Rauennæ quinto Idus Decem. ſed antequàm a Caleto traijceret accepit a rege ingrediendi licentiā. Hic Legatus huic nouo Archiepiſcopo nouum a Papa honoris inanis titulum detulit, eumquè in primo congreſſu Reuerend. patrem Cardinalem Sancti Siriaci in Thermis appellauit. Hoc accepto titulo Intronizatio 7. Kal. Feb. Cantuariæ celebrata eſt. In huius feſti cōuiuijs medius inter Epiſcopos Archiepiſcopus ſedebat, ac a dextris Londinenſis cum Roffenſi, a ſiniſtris Wintonienſis cum Roſſenſi collocati ſunt. Occupabant in eadem camera proximam menſam Abbates, Auguſtini, Martini de Bello, de Feuerſham, ac Priores Cant. Douor. Clumbwel cum Monachis Cant. In ſuprema aulæ quæ alba dicta eſt ſedebāt Dux Buckinghamiæ, Comes Dorceſtrenſis, Comes Staffordienſis, Comes de Hew, Vicecomes Beamont, Vicecomes Fewarren, Dominus de Shrewſbury, Dominus de Baruis, D. de Burgeuenny, D. de Say, D. de Clynton, D. de Ecchingham. In magna aula diſcumbebant ad primā menſam D. Richardus Ferrys, D. Rogerus le Coniers Barones, atque Milites Suſſexiæ: ad proximā D. Iohannes Cheiney vicecomes Cantij, D. Thomas Kyriel, D. Thomas Brown cū Militibus & Generoſis Cantij. Hos excelſos & illuſtres viros innumera plebs ſequuta eſt. Peracta autem intronizatione tam magnifica, viſitauit Eccleſiam atque diocæſim Cantuarienſem, in qua multa ſtatuendo, atque ſanciendo edixit. 1. vt religioſi qui abiecto ſuæ profeſsionis habitu, ſæculari amictu veſtiti beneficia acquirunt, beneficijs amoti Apoſtaſiæ pœnis plectantur. 2. Ne Eccleſiaſtica beneficia ſine Epiſcopi licentia locentur. 3. vt de ſiluis, arboribus, faſciculis & biletis ſoluatur decima quacunq; conſuetudine non obſtante. 4. vt nuptijs contrahendis, teſtamentiſq; conficiendis duo pluresue teſtes adhibeantur. Præterea de varijs clericorum,

An. 1455.

Iohan. Vton. Arch.

ricorum, atque laicorum exceſsibus corrigendis multa decreta, quæ ad crucem Paulinam publicari pro concione mandauit.

Erat hic Thomas Bourgchier illuſtri genere prognatus, frater Henrici Bourgchier Eſſexiæ Comitis, ac in Oxonienſi Academia inſtitutus, ac eiuſdem Cancellarius, & Decanus S. Martini London. Deinde Wigornienſis Epiſcopus, ab eoque ad Elienſem, tum demum ad Archiepiſcopatum (vt diximus) tranſlatus. In hoc anno Richardus Dux Eboracenſis, adiunctis ſibi Richardis duobus, vno Sariſburiæ, altero Warwici Comite, Edmundum Somerſetti Ducem, Henricum Northumbriæ Comitem, ac D. Clyfford Henrico Rege præſente cum ſeptem millium millibus ad Sanctum Albanum commiſſo prælio trucidauit. Totiuſq; regni adminiſtrationem & protectionem ſub eodem rege ſuſcepit, & Cancellariatus munus Sariſburiæ Comiti, ac Caleti portus cuſtodiam Warwicenſi commiſit. Hæc rerum nouitas aliquot annis frequentes bellorum ſtrages intulit Anglis, donec interfecto Richardo Eboracenſi Duce, altero prælio in dominica palmarum Eboraci commiſſo inter Edwardū Ducis hærilem filium & Henricum ſextum Regem Mars litem diremit. In quo ſuperatus Rex amiſit regnum quod Edwardus vendicauit. Quē Thomas Archiepiſcopus Weſtmonaſterij 4. Kal. Iulij regem vnxit, & ſacrauit. Celebrauit eodem anno Archiepiſcopus Synodalem cleri conuentum Londini, in qua conceſſa regi decima, multaq; de arboribus decimandis acta ſunt. Statutumq; præterea omnium Prælatorum conſenſu fuit. Ne inferiores Prælati in bannorum editione, aut vllis negotijs matrimonium tangentibus diſpenſationes concederent. In eadem Synodo Galfridus Longbrooke procurator Magiſtri Petri Courtnaij Archidiaconi Exonienſis a Maioris Londinenſis lictoribus ad inſtantiam Simonis Notingham de actione perſonali apprehenſus, & violenter in ius obtorto (vt aiunt) collo ductus eſt, quod cum Synodus accepiſſet, Prior Cantuarienſis ad Maiorem, & Vicecomites miſſus eſt vt idem Galfridus durante ſynodo a cuſtodia & iudicio dimitteretur, alioquin ſynodum cōtra Londinenſes per Eccleſiaſticas cenſuras ad grauiora proceſſuram. Hoc nuncio Galfridus liberatus & ſynodo reſtitutus eſt. His temporibus illa vtiliſſima cudendi atque imprimendi ſcientia Argentorati Germaniæ ciuitate inuenta eſt, etſi de authoris, loci, anniq; certa veritate inter ſcriptores magna diſſenſio eſt, quā perpendant lectores. Hæc autem hoc anno in eius laudē ædita carmina ſunt.

An.1461.

1460 R. Bouch.

ciuitatis London. Reg. B. 14.

O fœlix noſtris memoranda impreſſio tectis
Inuentore nitet vtraq; lingua tuo.
Deſierat quaſi totum quod fundis in orbem
Nunc paruo doctus quilibet eſſe poteſt.
Omnes te ſummis igitur nunc laudibus ornent.
Te Duce quando Ars hæc mira reperta fuit.

Et ſane diuino beneficio hæc ars in hoc ſæculo hominibus patefacta eſt, ex cuius fœcundo quaſi gremio omnes artes ac ſcientiæ cæcitate & caligine abſterſa tanquàm e longæuis tenebris prodierunt. Nunc ad hiſtoriam reuertamur. Edwardus Rex duobus iam annis fœliciter geſto regno Parliamentum Weſtmonaſterij tenuit, quo etiam tempore Archiepiſcopus & clerus in ſynodo conuenerunt. In hac Synodo Iohannes Comes Wigorniæ, Henricus Comes Eſſexiæ, D. Edmundus Gray Theſaurarius Angliæ, D. Humfridus Cromwell, D. Went-

An.1463.

miles Vide de Rutlyn. Reg. Bouch: p. 18.

Wentlock. & Bourch.

D. Wentlocke, D. Iohannes Prior S. Iohannis, & Robertus Stillington legum doctor Custos priuati sigilli regis consiliarij allatis literis regijs petierunt a clero decerni regi ad Scotos repellendos subsidium. Quod quidem gratissimis omnium animis tam munifico regi concessum est, qui superiori anno Ecclesiæ immunitates atque iura iniquis (vt in Iohanne Stafford antea diximus) iuridicorũ calumnijs conuulsa & labefactata diplomate regio restaurauit. In quo sanxit & decreuit, vt clerus tam veteribus Ecclesiasticis iuribus quàm nouis, si quæ condere vellent, malitiam eorũ a quibus sua iura violantur compescant, tum in causis omnibus ad ecclesiasticum forum spectantibus, etiam in maiorum arborum decimis etiamsi viginti aut plures annos ætate excesserint sine metu aut pœna statutorum de prouisionibus, aut breuium seu actionũ de Præmunire aut cuiuscunq; prohibitionis etiam nulla consultatione obtenta liberè procedant. Et si quis iudex regius seu sæcularis aliquem Archiepiscopum, Episcopum, Archidiaconum, suosue vicarios, officiales, commissarios, aut iudices ecclesiasticos quoscunq; breuibus, & processu aliquo impediat aut deterreat, vt ad eiusdem Archiepiscopi, Episcopi, iudicisue ecclesiastici impediti aut perterriti monitionem (quam Rex ratam fidemq; eidem habiturum dixit) in Cancellaria statuto sibi ab eodem ecclesiastico iudice die sub pœna ducentarum librarum compareat responsurus regi de contemptu, suumq; in ecclesiasticum iudicem processum authoritate regia rescindi & irritum ac inane pronunciari visurus.

Cum itaque omnis laicorum iudicum in Prælatos quærimonia, tum cum Romanæ curiæ potestas etiam regibus ipsis terrorẽ incussit, sola hæc fuit, quod nisi pleræq; causæ ab ecclesiastico foro amputentur, appellationibus a regia cognitione ad papalem perferantur, quid nunc dicere possunt, cum Prælati regiam authoritatem & diuino verbo sanctius, & sua iurisdictione multò peritius tueantur quàm Causidici. An non quod a rege Edwardo tunc impetratum est, id nunc prælatorum precibus concedi multò est æquius? Sed de Synodo ista reliqua persoluamus, quæ grauem pœnam sanxit in eos quorum vi, aut præcepto aliqui cœmiterijs aut Ecclesijs locisue sacris in ius aut carceres ducti sunt. Tum alia constitutione de vestitu clericorum edita synodus dimissa est. Post ista Edwardus Rex Elizabetham filiam D. Richardi Wooduyle, D. de Reuers sibi matrimonio iunxit. Hæ nuptiæ West monasterij a Cant. Archiepiscopo celebratæ, atque regina coronata est vij. Kal. Iunij qui eo anno festus fuit dies dedicatus Augustino primo Cantuariensi Antistiti. Quibus nuptijs celebratis Rex & Regina peregrinantes ad Thomæ delubrum venerunt Cantuariam, & magnis Archiepiscopi ac Ecclesiæ Cantuariensis sumptibus ibidem aliquãdiu conuiuati sunt. Sequenti anno venit in Angliam Patriarcha Antiochiæ patria a Turcis capta profugus, secumq; duos Camelos & quatuor Dromedarios stupenda & inusitata magnitudine duxit. Cuius exulis inopia Archiepiscopi liberalitate & hospitio subleuata est. Nuptijs deinde inter Carolum Burgundiæ Ducem, & Dominam Margaretam Edwardi Angliæ Regis sororem contractis, altera peregrinatio a Rege & Regina, cum eadem D. Margareta, & Clarentiæ, ac Gloceſtriæ Ducibus Regis fratribus, aliisq; inclytis proceribus Cantuariam suscepta est. In qua multis muneribus ad Thomæ delubrum oblatis, atque triduo in epulis lautioribus consumpto, Rex & Regina Londinum reuersi sunt. At D. Margareta mare traiecit, & ad maritimum portum de

Arch.

Vide in conuocatione. anno nono Tho. Bourgchier fol. 18. pag. 2.

Iohan. Vton.

An. 1465.

An. 1466

An. 1468.

Scluce

Scluce applicuit, vbi a Burgundiæ magnatibus recepta ad Ducem ducta est. Inter quos tertio die mensis Iulij nuptiæ a Sarisburiensi Episcopo celebratæ sunt. Hæ nuptiæ summa prudentia conciliatæ, maximo deinde regi in exilium profugo ad regnum recuperandum præsidio fuerunt.

Eodem anno in maris Cantiani littore Cæte quoddam maximum captum est, cuius longitudo amplexus decem, latitudo quinq; superabat, quod in varias partes dissectum vix a viginti quatuor bigis a littore ad portum delatum est. Archiepiscopus Eboracensis peregrinandi causa ad Thomæ delubrum sequenti anno accessit: sed quia ex veteri illa compositione (de qua in Henrico Chicheley antea diximus) pro cruce in Cantuariensi prouincia gestanda non obtulit iocale, coactus est peregrinationis suæ institutæ ritus Augustino præstare, deinde quinto die mensis Iulij præsentibus Warwicensi, & Oxoniensi Ducibus iocali oblato ad Thomæ delubrum peregrinando accessit. Idem postea cum magno clericorum choro ad ingentem quandam naucm a Comite Warwicensi extructam Pontificalibus indutus cimba vectus est, eamque missis & innumeris pontificijs ritibus a summo mane ad vesperum productis sacrauit, & Trinitatem appellauit. In hac naui Comes Warwicensis, Comes Clarentinus, & Archiepiscopus Eboracensis ad Caletum cuius portus (vt diximus) custodiam Warwicensis tenuit postridie applicuerunt, ibi nuptiæ inter Clarentinum Comitem, & Annam Warwicensis filiam contractæ, & ab Eboracensi Archiepiscopo celebratæ sunt. His peractis nuptijs Warwicensis qui iam ab Edwardo rege animo defecit, Clarentinum suum generum ad fœdus secum contra regem fratrem ineundum solicitauit, vt excusso illius iugo, Henricum sextum Arce Londinensi inclusum liberent, & regno restituant. Fœdus hoc ipsi Warwicensi tandem exitiosum initum est. Hoc Edwardus ipsa suspicione olfecit, & Cantuariam cum Regina, atque Domina Elizabetha primogenita filia, stipatus quinq; Episcopis, multisq; proceribus properauit. Ibi oblatis multis Thomæ Delubro donis biduo consilium cum Episcopis & Baronibus secretissimum habuit, a quo Archiepiscopus Cantuariensis immeritò suspectus exclusus est. Res acta sic est vt ducto Warwicensis manu Henrico sexto, necesse fuit Edwardo ad Burgundiæ Ducem a quo militare auxilium impetrauit aufugere. Cum quo reuersus capto Henrico sexto Warwicensem prælio Barneti cõmisso fugauit & interfecit. Deinde alio prælio Tewkesburiæ superauit Henricum sextum eiusquè filiũ Edwardũ, quibus victorijs in regno securus atque stabilitus fuit.

An.1469.

Iohan. Vton.

An.1469.

An.1470.

An.1471.

Post hæc quatuor annis proximis, quatuor synodus institutæ, tot regi subsidia præstiterunt. At Papa bellicosus per totum Christianum orbem edixit, a cunctis Christianis gentibus conflandum in Turcarum Principem exercitũ, cuius ipse Imperator futurus sit, & bellum fortiter in Turcas gesturus. Ad hanc rem non modò sibi militibus opus esse sed pecunia. Itaque Ecclesiastico-rum prouentuum decimas a totius orbis Christiani clero exegit, tum ab his omnibus qui plura beneficia tenebant, integros vnius anni prouentus. Cum autem Quæstores sui cum Bullis in Angliam venissent hac arte delusi sunt. Totus iam clerus Papalem potentiam Imperatorio more ad procinctum accinctam multò atrocius quàm ante formidabant. At Rex scriptis ad Archiepiscopum literis exponit quanti periculi atque praeiudicij hoc exemplum futurum sit, si Papæ clerus obsequeretur, simulq; ostendit ratione, qua vitare offensam Papæ poterint, omnemq; rei indignationem in regem transferre. Si decima regi

An.1476.

Arch.

conceſſa, Rex regni ſui clerum tutaretur & excuſaret, & ad Papæ cupiditatem explendam ſuo non cleri nomine aliquid largiretur. Ad hoc Rex ex ſingulis libris xij.d. poposcit, clerus vj.d. conceßit, & Papalium Quæſtorum laqueos euaſit. Aliquot iam anni ſine re aliqua commemorabili præterfluxere. Anno

An.1481. *autem tranſlationis ſuæ 27. Archiepiſcopus ſynodū Londini celebrauit. In ea*

Arch. *Iohannes quidā de Eiglis Iuris vtriuſq; doctor Papalis in Anglia quæſtor ſuggeſtum aſcendit, & pro concione cleri de hoc ſcripturæ Themate latinè prædicauit. Vide ne lumen quod in te eſt. &c. Concione finita poſtq; Wilhelmus Worſley Decanus Eccleſiæ Paulinæ, & Iohannes Bourgchier Archidiaconus Cantuarienſis præſentaſſent Archiepiſcopo & ſuperioribus prælatis Wilhelmū Pykenham legum doctorem Archidiaconum Suffolcienſem, & Decanum Collegij de Stookeclare & rectorem de Hadneham (vbi portam magnam erexit) Cleri Prolocutorem, Comes Gloceſtrenſis, Marchio Dorceſtrenſis, Comes Northumbrenſis, Comes le Reuers in eadem ſynodo, ſubſidium regis nomine a clero poſtularunt. Itaque decima ſine mora aut difficultate data eſt. Tum Iohannes Eiglis Papæ Quæſtor latina oratione facundè declarauit Sixtum Papā quartum Dominum ſuum vaſa omnia aurea & argentea, ac ſuppellectilem pene totam pro defenſione Rhodi contra Turcas venditiſſe, ideoque contemptis ſuis facultatibus vniuerſali Eccleſiæ prouentuum Eccleſiaſticorum decimas impoſuiſſe. Qua de re prolatas Papæ Bullas oſtendit: verùm non minus in hoc negotio quàm in ſuperiori fruſtratus eſt. Cum enim ſæpius ſynodus conueniſſet, nec quicquam de Papæ poſtulatis egiſſet, tandem Quæſtoris illius aßiduis clamoribus acta rem totam Cardinali Archiepiſcopo committit. Is ne nihil agere videretur literis ſuis Wilhelmo Lacy apparitori ſuo generali mandauit, vt Epiſcopos, Abbates, Decanos, & Archidiaconos quoſdam quos ad peragendum Papæ negotium deſignaret 5. die Iunij adeſſe in Eccleſia Paulina iuberet. Eo die pauci conuenerunt, reiectaq; in alios dies (quia hi qui iußi ſunt regijs negotijs procurandis excuſabantur) ſæpius res eſt. Tandem tam varias dilationes habuit, vt morte Edwardi regis quarti inanem & dignum papali cōmento exitum ſortita ſit. Edwardo autem rege mortuo, eiuſquè funeri iuſtis per-*

An.1483. *actis, Thomas Eboracenſis Archiepiſcopus, Iohannes Lincolnienſis, Edwar-*

Arch. *dus Ciceſtrenſis, Iohannes Elienſis Epiſcopi, Wilhelmus Haſtings Dominus de Haſtings, Thomas Stanley dominus de Stanley, & Thomas Mongomery miles executores teſtamenti Edwardi Regis codicem eiuſdem teſtamentarium Cantuarienſi Archiepiſcopo exhibuerunt, & tempus deliberandi de aßumenda vel reſpuenda eius executione petierunt. Quo conceſſo Archiepiſcopus omnia dominici Regis bona atque iura ſequeſtro & cuſtodiæ Wilhelmi Dawbeney, Richardi Laurence, & Roberti Foſter interim dum illi deliberarent commiſit, præſentibus omnibus pene præſulibus & proceribus regni. Sigillum verò magnum, & priuatum, nec non annulum ſignatorium ad ſuam cuſtodiam recepit, atque penes ſe retinuit. Sed quia ſumptus funerales 1496. l. exhauſerant, data ab eodē Archiepiſcopo poteſtas fuit executoribus ex bonis hæreditarijs venditis eam ſummam conficere reliquis bonis ſub ſequeſtro reſeruatis.*

An.1484. *Anno ſequenti Richardus Dux Gloceſtriæ horrenda cæde Edwardi & Richardi filiorum fratris ſui Edwardi regis perpetrata, ſimulans Edwardum fratrem nothum iniuſtè regnū tenuiſſe idem vi triennio occupauit, qui ab hoc Archiepiſcopo Weſtmonaſterij coronatus & ſacratus eſt. Is in ſacratione ſtipulanti*

pulanti Archiepiſcopo omnes libertates & immunitates Eccleſiæ iuxta Canonum inſtituta defenſurum omniaq; regni iura a S.Edwardo Rege quondã deſcripta ſeruaturum, totumq; populum atque clerum in pace protecturum iureiurando promiſit. Verùm tam immanium ſeclerum terribili conſcientia tanq; furijs exagitatus, neque ſomnos poſtea dulces, nec ſpiritum ducere tranquillum vnquam potuit. Sed in tertio vſurpati a ſe regni anno ab Henrico Richmondiæ Comite in acie ad 11.Cal. Sept. victus & trucidatus eſt. Tum Henricus rerum potitus cum Domina Elizabetha Edwardi quarti regis primogenita filia contraxit nuptias. His vnis ſecundiſſimis nuptijs duæ gentes & familiæ illuſtriſſimæ quæ tot annis de Imperio dimicabant, Lancaſtrenſis cuius Hæres fuit Henricus Richemondiæ Comes, & Eboracẽſis quæ trucidatis (vt diximus) a Richardo tyranno duobus fratribus ad Dominam Elizabetham iure hæreditario obuenit vnitæ & imperpetuum conciliatæ ſunt. Archiepiſcopus Cant. iſtas nuptias celebrauit, & vtroſq; paulò poſt, illum regẽ Angliæ nomine Henricum ſeptimum, hanc Reginam Weſtmonaſterij coronauit atque ſacrauit, pridie Cal. Nouemb. Poſtea Rex Parliamentum Weſtmonaſterij, Archiepiſcopus Synodum Londini celebrauit. In ſynodo clerus regi victori & tyrannocton.s prouentuum ſuorum decimas vltro detulit. In Parliamento permiſſum fuit Epiſcopis clericos adulteros atque fornicarios carceribus ſuis coercere. Proximo anno Thomas Bourgchier Archiepiſcopus poſtq; triginta duobus annis ſediſſet obijt, & ab aquilonari latere ſummi altaris in Eccleſia Cantuarienſi ſumptuoſo tumulo conditus ſepultus iacet. Hic dedit vniuerſitati Cantebrig. centum viginti libras, quæ permiſta cum centum libris quas ante eum M.Billingforth quondam præfectus Collegij corporis Chriſti, dictaq; vniuerſitatis Cancellarius dederat, in eadem ciſta reponuntur. Hæc iam ciſta in ea domo vbi congregationes & conuocationes Scholarium conueniunt poſita vtriuſque fundatoris nomine Ciſta Billingforth & Bouſier appellata eſt, cuius conſeruando theſauro duo cuſtodes ſingulis annis deputantur.

De his ſtipulationibus & promiſſionibus vide Regiſt. Thom. Bourgchier. fol. 177.

An. 1486.

Ex Archiuis.

65. Iohannes Morton.

Iohannes Morton Beeræ Dorceſtrenſis Comitatus oppido natus, adoleſcens Oxonij ſtuduit, & cum in iure ciuili atque pontificio profeciſſet, controuerſis cauſis in Arcuata curia patrocinandis aduocatus fuit. Tũ beneficio atque gratia Thomæ Bourgchier Cantuarienſis Arch. cui ob iuris ſcientiam & prudentiam charus fuit, non modò multis Eccleſiaſticis dignitatibus auctus, ſed ſumma fide Henrico Regi ſexto commendatus eſt. Cuius conſilijs adhibitus in duriſſimis illis & periculoſiſſimis temporibus ei tam firmiter adhæſit, vt ne in caſtris, atque ſummo diſcrimine ab eo vnquam diſcederet. Hanc hominis fidem & integritatem ipſius hoſtis Edwardus rex quartus, etſi ſuis partibus aduerſam tantopere tamen adamauit, vt victoria parta, Iohannem Morton multis beneficijs ad ſuum ſeruitium alliceret, & ſecretis conſilijs adhiberet. In quibus cum

Arch.

& quantum ingenio polleret, & quo erga se animo & industria singula tractaret perspexisset, ad Eliensem Episcopatum eum promouit. Non erat tum quisquam in quo suarum rerum rectè gerendarum fiduciam, aut posteritatis suæ tuendæ spem maiorem quàm in hoc Episcopo Rex collocarat. Itaque moriens eum testamento vnum executorum ordinauit. Id quod Richardus tyrannus, qui Edwardi sui fratris masculinã prolem deleuit, veritus, cumq; animaduertisset tam fidum Episcopum ad suas nefarias & sceleratas partes ab impuberibus regijs filijs tuendis nullo modo adduci potuisse, proditionis, atque læsæ maiestatis insimulauit, & Turri Londinensi includit. Mox inde eductum cum intendere homini tam insonti nullam accusationem potuit, sceleris & parricidij sui socij Ducis Buckinghamiæ custodiæ tradidit. Sed cum horrendis artibus atque dolis, & ope Ducis Buckinghamiæ Richardus tyrannus in regio solio positus esset, occulta quædam simultas odiumq; incredibile inter hunc regijs ritibus inauguratum tyrannum, atque Ducem subito intercessit. Quod cum tanto feruore in imo Ducis pectore æstuaret, vt celari diu non poterat, rem omnẽ Iohanni Morton Elienſi Episcopo quem arctiori adhuc custodia tenuit indicauit. Quo quidem neminem se habere potuisse existimauit commodiorem ad id quod meditabatur, vindictam exitiumq; tyranni. Cumq; eum sponte in eundem secum sensum primo sermone incidere vidisset, laxauit ei duras custodiæ habenas, permisitq; libertatem. At Iohannes Elienſis etsi valde recreabatur Ducem tanto odio a tyranno defecisse, prospexit tamen id prudenter quod euenit, Deum de vtrisque tanti sceleris socijs supplicium sumpturum. Ideoquè quanquam Ducis conatum probaret, adhærere tamen ei noluit, sed nactus ex hac indulta libertate tempus opportunum habitu & amictu mutato celeriter atque clam in Elienſem suam insulam profugit, indeq; traiecit in Flandriam. Tum clandestinis literis atque nuncijs cum omnibus his egit quos Edwardi Regis stirpi fauere cognouerat, vt inter D. Elizabetham Edwardi primogenitam filiam, & Henricum Richemondiæ Comitem in exilio iam agentem procurarentur nuptiæ tam ad deijciendum tam sæuum & crudelem tyrannum, quàm ad intestinas seditiones tollendas, quæ tam diu inter Lancastrensem & Eboracensem familias ad totius regni perniciem ingruerunt. Hoc sanum consilium auspice Deo profectum, depulso (vt ante diximus) tyranno, victoriaq; diuinitus Henrico regi septimo delata Deo propitio secundum euentum habuit. Itaque Henricus regno potitus Iohannem Morton secum in patriam reducem regni Cancellarium constituit. Deinde Thoma Bourgchier mortuo eundem ad Metropolim Cantuariensem a Monachis postulari, & confirmatione Innocentij Papæ ab Elienſi solui atque transferri procurauit. Hæc translatio perinde atque illa Thomæ Bourgchier qui ab Elienſi etiam sede ad Cantuariensem deductus est, sex distinctis bullis, etsi minori compendio agere Papa potuisset, publicata est. Sed aucto prætio, multiplicari etiam conuenit illa plumbea instrumenta. Mox ab Wilhelmo Selling sacræ theologiæ professore, & Ecclesiæ Cant. priore allatum est vexillum Archiepiscopo quod in manerio Elienſis Episcopi in Holborne *accepit, atque osculatus est, ac deinde Crucigero suo tradidit. Sed nuptijs (vt diximus) inter Henricum Regem septimum celebratis, Papa ad confirmandum illud legitimum diuinitusq; conciliatum ac ad pacem & tranquillitatem Anglorum maxime necessarium matrimonium suis bullis minimè necessarijs opus esse putauit, quia quarto cognationis gradu coniuncti*

Arch. An. 1486.

iuncti nuptias contraxerunt. Quod quidem nullo neque diuino, neque ciuili iure sed pontificio tantùm prohibetur. In quibus etiam ne authoritate carere videretur, regnum acquisitum regi confirmauit, illudq; iure hæreditario, iure belli, iure coniugali, iure electionis, iure senatus seu Parliamenti Anglicani, nec non iure pontificio atque suo ad Henricum regem septimum eiusque hæredes in perpetuum spectare debere pronuncianit. Quid iam amplius his iuribus a Papa addi potuit? Solum ius diuinũ omisit, cuius etsi ipse expers fuit, tamen illæ cœlitus nobis datæ nuptiæ carere non potuerunt. Archiepiscopus autem primo suæ translationis anno synodum Londini celebrauit. In hac synodo quia Rex Franciscum Louellum cum Humfredo Stafford qui ad Colcestrensem asylum profugerant, eosq; ad nouos populi tumultus citandos exijssent, aliosq; rebellis in acie prostrauit, & conspirantiũ duces capite puniuit, omnesque motus sedauit, impetrauit a clero decimam. Verùm eodem tempore Richardus quidam Simondus humili quidem sorte ac conditione, verũ non indoctus nec doli fraudisq; ignarus Præsbyter, puerum venusta facie, & versuto ingenio Lambertum Simenellum literis instituit Oxonij. Cui simulatque diuulgatum esset Edwardum Ducis Clarentiæ filium, a rege nouos populi motus formidante in Turri Londinensi seruatum, iam neci traditum esse, illico mutat nomen, eumq; Edwardum appellat, & cum eo protinus in Hyberniam traiecit. Ibi narrat se seruasse Edwardum Ducis Clarentiæ filium, & a mortis periculo eripuisse, ac Hibernenses pueri specie & similitudine decepti, facile veniunt in eius fidem, & tam Anglos, quàm Margaretam Ducis Burgundiæ, sororem Ducis Clarentiæ solicitant, vt hunc puerum auxilio militari iuuent, & in regno ponant. Ex hoc audaci sacrificuli & pueri facinore magna strages edita est, sed Henricus Rex marte superior euasit, & fusis aduersarijs puerum, eiusque præceptorem improbum in prælio cœpit, illũ rei culinariæ addixit, hunc quia Præsbyter fuit Archiepiscopo misit. Qui durante superiori synodo eum suis carceribus mandauit, statimq; ob multitudinem clericorum delinquentium qui vix suis carceribus contineri poterant, coram Maiore & Senioribus Londini ciuibus eduxit. Is fassus est se oppidani cuiusdam Oxoniensis filium Lambertum Simenellum a patre abductum finxisse & mutasse in personam Edwardi Ducis Clarentiæ filij, eoq; cõmento Hibernenses & Anglos cõcitasse ad eum motũ qui nuper tam funestus fuit. Post quam confessionẽ tanq; læsæ maiestatis & tanti homicidij ac Christiani effusi sanguinis reus clericali ordine priuatus Maiori & vicecomitibus London traditus est. Deinde in eadem synodo eductus est ex Turri Londinensi Edwardus puer Ducis Clarentini filius hærilis, quem in synodo omnibus ostensum Archiepiscopus secum Lamethã duxit. Multi ad quos superioris coniurationis crimen pertinebat, ipsi sibi conscij asyla seu sanctuaria petebant, sed bulla Innocentij Papæ id priuilegium ademptum est his qui ex locis sanctis ad perpetranda huiusmodi scelera exirent, ad eaque redirent. Inter hos Humfredus Stafford alijq; qui cum eo ante ad asylum (vt diximus) Colcestrense confugissent, & post hanc pugnam asyla repetebant inde extracti pœnas luerunt sanguine. Lataq; ex illa Papali bulla lex est, vt asylis inscripti, si homicidia, furta, incendia, sacrilegia, depopulationes agrorũ, regni aut regis proditiones postea commiserint, inde ejecti vi laica ducantur ad supplicia. In hac synodo coerciti sunt acribus minis inepti quidam prædicatores, qui

An. 1487.

De hac bulla vide Regist. Morton. fol. 6.

res, qui in concionibus populum præsentem & auditores nihil docent, sed cum plausu populari eloquentia canina, latrant immodestius in Episcopos absentes. Tum Londinensis clerus increpatus est quod vestibus molliter lasciuiret, & in cauponis fræquentius perpotaret. His gestis dimissa synodus est. Ac sub initio
An.1488. proximi anni iterum inchoata. In hac synodo Oxoniensis atque Derbiensis
Arch. comites contra Gallorum paratam ad bellum potentiam inuandum clericorum bonis regem suaserunt. Itaque synodus concessit regi subsidium 25. M.l. binis solutionibus eodem anno soluendum. Et si bellum illud biennio duraret alterum pari æstimatione subsidium decreuit, ea lege vt ea concessio ad consequentiam non traheretur, nec exemplo suo deinceps clero præiudicaret. Ipsi etiam Archiepiscopo a tota prouincia haud modicum auxilium tributum est. Accepit enim subsidia duo, in quorum vtroque curati si xl. s. salario conducti essent itj.s.iiij.d. si septem marcarum vj.s.viij.d. si decem v.s. si duodecem xij.s. si decem librarum xvj.s.viij.d. eademq; deinceps portione si maiora salaria capiant, soluerunt. Ac similis pene ratio in Ecclesijs parochialibus, cantarijs, hospitalibus, liberisq; capellis habita est. Huius Archiepiscopalis subsidij prima solutio in sola Cant. diocæsi summam iij.c.liij.l. excreuit. Hoc anno Innocentius Papa rebus omnibus in Anglia sedatis, & victis confœderatis, terribilem Bullam excommunicationes in rebelles tonantem ad Henricum septimum misit, quam Archiepiscopus in tota suæ prouincia denunciauit. Idemq; Papa
An.1489. anno sequenti in Bullis emittendis fræquentior fuit. Nam cum apertis postu-
Arch. lationibus obtinere nequicq; amplius in Anglia potuisset, occultas quasdã acquirendi rationes sibi ineundas putauit. Itaque insolita quadam & admirabili bulla Iohanni Giglis suo (vt in Thoma Bourgchier antea diximus) in Angliam Quæstori plenissimam & singularem authoritatem dedit, vsuram, simoniam, furta, homicidia, spolia, rapinas, adulteria, fornicationes, & crimina quæcunq; perpetrata, (præter cleri percussiones, & in Romanum pontificem coniurationes, ac certos quosdam suæ soli potestati casus reseruatos) ac reorum conscientijs remittendi atque dissoluendi. Præterea indulgendi, atque dispensandi, & tam bona aliena quam ea quæ fraude quacunq; acquiruntur salua conscientia retinendi, soluta aliqua eorundem parte Papæ commissarijs, seu eorum vices gerentibus. Omnes denique excommunicandi qui huic Bullæ obstarent, qui verò innaxent sedi Romanæ pro suis meritis commendandi. Hanc bullam Archiepiscopus retento originali transcripsit, & ad singulos prouinciæ suæ Suffraganeos misit. Quem Innocentius Papa tanquam bene de se meritum Antistitem alijs bullis reformatorem & visitatorem Monasteriorum & locorum quorumcunq; ab Archiepiscopali & ordinaria iurisdictione priuilegiorum antiquorum præsidio tuterũ seu exemptarũ ordinauit. Eodem anno Roffensi Ponte rupto, & ad interitum ruinamq; labente omnibus suis prouincialibus qui aliquid ei reparando legassent aut donassent quorumcunq; scelerum quadraginta continuis diebus commissorum pœnam purgatoriam remisit. Et proximo anno similem indulgentiam diuulgauit his qui collegium fraternitatis a Richardo Whittington extructum & a se confirmatum ope aut opera quacunq; iuuarent. Eodem deinde anno qui fuit suæ translationis quintus diocæsem Lichefeld. & Couent. Iohanne Halse Episcopo ibidem mortuo visitauit. Visitauit deinde ordine iĩtas dioceses Episcopis earum aut mortuis aut ad alias Ecclesias deductis. Bath. & Wellen. Wintoniensem, Lincolniensem,

Lecum. R.M. 43. 13.s.4.d. 96.d.

De hac bullâ vide Regist. Morton fol.18. pag.2.

Verba bullæ.

colnienſem, Exonienſem, Bath. & Wellen. Richardo Fox ad Exonienſem, nec non Couent. & Lich. Wilhelmo Epiſcopo ad Lincolnienſem ſedem poſtulatis vel electis bis: Roffenſem, Wigornienſem, atque Sariſburienſem. Anno autem tranſlationis ſuæ octauo ab Alexandro.6. Papa hic Archiepiſcopus Cardinalis tit. S. Anaſtaſiæ creatus eſt. Quo anno Henricus rex ſeptimus non minus pietate in principem integerrimum Henricum regem ſextum, quàm inanis ſuperſtitionis zelo ductus optauit eum ab Alexandro Papa inter ſanctos referri. Papa vt hoc negotium curioſè tractarct, tam ordinem atque modum quàm ſumptus, ſanctos in ſuum Kalendarium ſeu Catalogum inſcribendi primò acuratè deſcripſit. Ac primò hoc ſanctificandi tanquam priuilegium ſuæ ſolius authoritatis atque poteſtatis eſſe quinque rationibus probat. 1. Quia cum ſanctis adiungi Deo, maximum eſt hominis Chriſtiani beneficium, maximaq; cauſa quæ inter mortales poſſit proponi, itaque cum grauiores omnes cauſæ ad Papam referantur, hanc eius præcipuam eſſe debere. 2. quia ſancti miraculis declarantur, miracula autem a fide proueniant, omnes autem fidei controuerſias a ſolo Papa decidi. 3. quia ſolius Papæ eſt declarare dubia ſcripturarum, multò igitur magis declarare dubia ſanctitatis. 4. ne ſi id cuilibet Epiſcopo permittatur, & plerique Epiſcoporum indocti ſint & ſimplices, populus credulus decipiatur. 5. ne numerus ſanctorum in infinitum creſcat, niſi Papa modũ ſtatuat, eaquè ratione frigeat deuotio, & ſanctitas vilipendatur. His argutijs cum canonizationẽ (vt appellat) ſanctorũ in ſua ſola poteſtate reſtare vult euincere, proximo loco quæ ad ſuam ſanctificationem requirantur oſtendit, quæ duo eſſe debent, vitæ ſanctitas & miracula: nam nec vita integrum niſi edat miracula, nec miraculis clarum ſine vita pura inter ſanctos canonizandum, ac ab hominibus reputandum ait. Itaque vtrumque horum teſtibus probandum, anteq; quis inter ſanctos habeatur. Longum eſſet enarrare ſingula, niſi hiſtoriam in qua breuitati ſtudemus, multis paginis non neceſſarijs compleremus. Sumptus autem qui Cantoribus, Campanarijs, choriſtis, parafrenarijs Eccleſiæ S. Petri, nec non commiſſarijs, notarijs, ac Papæ ſeruientibus cubicularijs, ferrarijs, ac huiuſmodi turbæ in peragendis Romæ canonizationis ritibus fere attingunt ſummam mille atque quingenorum aureorum ducatorum. Quæ fœda etiam augeri ad extremum addit Papa ſecundum canonizati potentiam. Cum itaque tam Henricus.6. canonizandus, quàm Henricus.7. qui officio quodam cæco ductus canonizationem voluit impetrare, vtrique reges fuerint, exiſtimare iure poſſumus regem non Papam magnitudine ſumptus huic canonizationis negotio ſuperſediſſe. Inceptũ enim fuiſſe cõſtat ex bulla Alexandri.6. Papæ miſſa ad Iohannem Morton Cantuarienſem Archiepiſcopum, & Richardum Fox Epiſcopum Dunelmenſem, quæ in loco regiſtri memorato extat. Rex igitur contentus hoc ſolo fuit, vt cadauer eius regium quod Richardus Tyrannus non religione aut inhumati honore, ſed fratris ſui Edwardi regis quarti, cuius regnum proditorie cæſis hæredibus vi ac dolo occupauerat, inuidia atque calumnia, a Chertſeienſi Cœnobio ad Arcem Windſorinam tranſtulerat, more ſolemni regio inde exhumatum, ad Weſtmonaſterij cœnobium duceretur & humaretur. Quod etſi ſine authoritate pontificia facere potuiſſet, tamen rex ad Papam indignis modis ſupplicare coactus eſt. Incidit autem hoc anno inter Archiepiſcopum, & Londinenſem Epiſcopum grauis quædam de iuriſdictione controuerſia. Ac lis prope eadem eſt quæ

An.1494.

De hac canonizatione vi. Regiſt. Morton. fol. 202.

inter Wilhelmum Courtney Archipræſulem & Exonienſem Epiſcopum quondam (vt diximus) interceſſit, ſed ad ſuæ prærogatiuæ curiæ propugnationem ſpecialius propiuſq; accedit. Richardus quidam Bladiwell Londinenſis Epiſcopi commiſſarius executores teſtamentorum Richardi Simpſon, & Iohannis Erick ciuium Londinenſium ad exhibenda eadem teſtamenta, & actis coram ſe inſinuanda citauit. Eoſdem rurſus Archiepiſcopus quia teſtatorum bona pluribus diocæſibus diuiſa erant, a Londinenſis Epiſcopi iuriſdictione vendicauit, & ad ſuum tribunal vocauit. Itaque hi executores ab eo commiſſario excommunicati, & ab Archiepiſcopo abſoluti ſunt. Londinenſis Epiſcopus ad Papam prouocauit, & lis Romæ de hac prærogatiua Cantuarienſis ſedis inſtituta eſt. Commiſſa fuit ab Alexandro Papa hæc cauſa Petro de Acoltis Iuris vtriuſque doctori & auditori cauſarum in Romana curia. Magna huius iudicij per totam prouinciam Cantuarienſem expectatio ſuffraganeorum animos qui Londinenſi Epiſcopo adhæſerunt diu tenuit ſuſpenſos. Sed Archiepiſcopus non modò primæuo Cantuarienſis ſedis prærogatiua, ſed ipſa conſuetudine, & temporis diuturnitate ex proprijs Archiuis atque tabularijs euicit cauſam. Poſtea Alexander Papa tam hanc de teſtamentis inſinuandis bonaq; inteſtatorum adminiſtrandi commiſſionibus prærogatiuam, quàm vacantibus Epiſcopalibus Eccleſijs iuriſdictionem, Archiepiſcopo, nec non Eccleſiæ Metropoliticæ Cantuarienſi ad æternam concordiam, omneſquè de iuriſdictione lites & altercationes in perpetuum tollendis quatuor bullis confirmauit. Dum hæc controuerſia Romæ agitaretur, multi prouinciales ab inferioribus prælatis quia ſuam iuriſdictionem in incerto verſari diſcrimine cernebant, incitati, varias in Archiepiſcopum calumnias in vulgus ſparſerunt, contra quos Alexander Papa bullam excommunicationes crudeliter fulminantem edixit. Atque hoc modo Eccleſiæ Cantuarienſis iura ſæpe in dubium atque controuerſiam vocata, tandem ſub hoc Archiepiſcopo firmata & ſtabilita ſunt. Papa verò Alexander, qui (vt paulo ante diximus) Iohannem quendam de Eiglis cum retinendi, remittendi, & indulgendi poteſtate quæſtorem atque corraſorem pecuniarum in Anglia conſtituit, aut inſatiabilis fuit, aut profuſus celeriter egere cepit, aut quod eſt veriſimilius ab Anglis toties papali fraude expilatis nihil percepit. Itaque Robertum Caſtellenſem notarium ſuum cum nouis mandatis atque ſimili poteſtate miſit in Angliam vt a ſingulis curatis Aureum Anglicum exigeret, prælatorum autem erga Papam benignitatem non flagitaret, ſed permulſis eorum animis, aquis precibus impetraret. Quo anno Anſelmum Cantuarienſem quendam Archiepiſcopum Iohanne Morton magnis id ſumptibus procurante Canone ſuo inter ſanctos retulit. Iohannes Morton poſtq; Cantuarienſem prouinciam 13. annis rexiſſet obijt. Delubrum ipſe viuus ſumptuoſum in Eccleſia Cãtuarienſi in ſubterraneo crypto extruxit, in quo humatus eſt. Vir fuit prudens, facundus, atque grauis, qualem Henricus 7. vitæ ſocium, morũquè quaſi magiſtrum plerumq; penes ſe habuit. Tulit (vt diximus) ſub Richardo tyrãno vitæ diſcrimina, exilium atque carceres, at tribus regibus Henrico 6. Edwardo 4. & Henrico 7. probata integerrimi, prudentiſſimiq; patris fides nunquam in dubium venit. In condendis & reparandis pleriſque ædibus & Archiepiſcopatus ac Eccleſiæ ſuæ ædificijs magnificentiam, in pauperibus crebris eleemoſynis refocillandis, indigentium liberis in literis ſtudiſquè alendis, notis atque familiaribus promouendis, propinquis & conſanguineis quibus

Vide Regiſt. Morton in fol. 108. ad finem.

An. 1497. Arch.

An. 1499. Arch.

quibus opimas & honorarias hæreditates acquisiuit, ditandis, pietatem, liberalitatem, & munificentiam summam declarauit, vt in testamento suo fusius apparet. Prima inter hunc & Richardum Fox postea Wintonienſem familiaritas in exilio conflata est, quos prudentiæ, integritatis, morumq; piorum similitudo in fide atque amicitia tota reliqua vita deinceps semper retinuit. In testamento omnia penè ad pias causas reliquit. Regi Portiferium, Reginæ Psalterium, D. Margaretæ filiæ regis primogenitæ quam filiolam, quia eius in baptismo compater fuit, appellat, Cyphum aureum & quadraginta libras, Ecclesiæ Elienſi mitram, & crucem Archiepiscopalem, cæteris suis necessarijs admodum parcè legauit, quia eius liberalitatem in viuis vberrimè senserant. Suppellectilem diuisit inter famulos. Hæredes seu executores suos, vt Oxonij viginti, Cantebrigiæ decem scholares viginti annis continuis in literarũ studijs exhiberent, iureiurando astrinxit. Eo verò mortuo Cantuarienſes Monachi regis impetrata licentia Thomam Langton Wintonienſem Episcopum ad Cantuarienſem sedem postularunt, verũ is peste quæ eo anno triginta hominũ millia in Anglia consumpserat, vnà cum Thoma Rotheram Eboracenſi Archiepiscopo antequam accepit a Papa confirmationem e viuis sublatus est. Post quorum obitus Richardus Fox Wintonienſem, & Thomas Sauage Londinenſis Episcopus Eboracenſem Eccleſiam occupauere. Londinenſis autem Episcopatus Wilhelmo Warham legum doctori delatus est. An.1500. Arch.

66. Henricus Deneus.

HEnrici Regis septimi tempora multis intestinis coniurationibus turbata sunt. Ex his vna eaque vltima reliquas omnes quas Rex, etsi summum penè discrimen adferebant, prudenter compescuit, dolis & fortunæ varietate superabat. Obscuro quidam ortu Petrus Varbechus, iuuenis liberali formo, & ingenio ad tractandos dolos apprimè composito Richardus Edwardi quarti regis secundus filius falsò creditus est. Hoc commentum indelebili odio muliebri fabricatum est, nempe Margaretæ Edwardi regis quarti sororis, & vxoris Caroli Burgundiæ Ducis, quæ omnes exquisiuit rationes quibus Henrico summum pararet exitium. Eadem (vt in Iohanne Morton antea diximus) Lambertum Simonellum Ducis Clarentini filium simili mendacio fictum in regno ambiendo iuuit. Itaque huic Petro qui se Richardum Eboracenſem Ducem appellauit adhæserunt hi qui ex rerum nouitate, & perturbatione Reip. præmia sperabant. Nonnulli etiam viri clari atque nobiles ea charitate & benevolentia, qua Edwardi quarti progeniem, aut odio quo Henricum septimum prosequuti, specie veri facile decepti sunt, eius partes sequuntur. Sed Rex olfacta celeriter & explorata coniuratione, vim omnẽ tanti incendij extinxit, & tam exitiosam ac (vt putabatur) inextricabilem a Domina Margareta contextam telam discidit. De ducibus permultis capitis supplicium sumpsit. Petrus autem ex Hibernia fugatus in Scotiam, affinitatem ex nuptijs cum Scotorum rege contraxit, deinde a Rege

Gallorum accerſitus eiuſquè promiſſis animatus tentauit aduentum in Angliam, ac a Cantijs repulſus ad Cornubienſes quos ob tributum exactum in regem tum concitatos nouerat properat. Tandem militibus ſuis cæſis & profligatis in Beudleienſi cœnobio quod prope Southamptonam iacet ſacra loca petit, ſed ad extremum regi deditus laqueo ſuſpenſus eſt. Multis prolixè verbis hæc coniuratio quæ octo penè annis durauit, ab his qui res regias in hiſtorijs tractant, explicatur. Nobis autem eam breuiter commemorare neceſſe fuit, quòd Rex Henricus cum huius conſpirationis recens iacta ſemina in Hibernia vbi radices agebant maturè vellet extirpare, hunc de quo nunc agendum eſt Archipræſulem tunc Monachum & Langtonienſis Cœnobij præfectum, virũ bonæ frugi & officij plenum Hiberniæ Cancellarium deſignauit. Qui cum Edwardo Poningho inſulæ tum præfecto Petrum ex humaniori cultioriq; inſulæ ditione cum ſilueſtribus Hibernenſibus in paludes atque nemora locaq; inacceſſa compulit, & reliquam citius inſulam ad officium fidemq; reduxit. In hoc munere ſolerter exequendo Bangorenſis in Wallia Epiſcopus propter loci vicinitatem abſens creatus eſt. Ac eum quidem Epiſcopatum, cuius iura a vicinis potentioribus incolis Epiſcopis plerumq; abſentibus conuulſa, & vſucapione pene ad alienos dominos tranſlata ſunt, recuperandis illis amiſſis prope iuribus recuperauit. Solebant enim Angliæ Reges hunc Epiſcopatum tam exiguum atque tenuem propter eius exilitatem in Abbatem aliquem locupletem alterius Diocæſis conferre. Isquè cum ſui commodi & pinguioris fortunæ cauſa a Bangorenſi Epiſcopatu abeſſe, & in Abbatiæ otio atque fructu delitescere ſoleret, & Epiſcopatum in quo vix aut ne vix quidem vnquàm reſideret, negligeret, ex generoſis Wallis vicinis quiſque paulatim cepit aliquid eius Epiſcopatus proprium ſibi vendicare. Quod ſanè nouum non eſt in Anglia: videmus enim quanta ſemper cupiditate atque ferocia cum ſupini atque deſides ſint Epiſcopi laici in eorum iura prædiaq; incurrant. Itaque huius Bangorenſis Epiſcopatus rebus, inter vicinos, ignaris Epiſcopis, qui vices ſæpe ſuas ipſis prædonibus cõmiſerunt, diſtractis, perexigua ſanè pars huic Epiſcopo Henrico reſidua fuit. Verùm is non minus prudenter atque ſeduld explorauit de his iuribus atque prædijs quæ ſui Epiſcopatus antiquitus erant propria, tum qua ambitione & iniuria eadem inuaſiſſent hi a quibus occupabantur, quàm animi magnitudine & conſtantia ſumma diſturbatis & electis illis malæ fidei poſſeſſoribus omnia pene clam auulſa iura recuperauit. Ac plebæi quidem Epiſcopum adiuuerunt: ſiue quòd inconſtans atque mobile vulgus nouos indies optat Dominos, & rerum domina crebrò huc illuc tranſferri cupiat, ſiue quòd Epiſcopalium prædiorum ablationem ſummum tum ſacrilegium putauit. Eſt ad ſeptentrionem Inſulæ Monæ quam Angliſeiam iam nuncupant, inter promontoria Corneti, eiuſquè quod Caput ſanctum dicitur interpoſita Inſula, quam veteri Britannico vocabulo ẏuiɣ. i. Moylr honnicit. *i. focarum ſeu alitum inſulam vocant, quia ea marina animalia magno ibidem numero verno & autumnali tempore ſingulis annis capiantur. Hanc inſulam antiquitus fuiſſe Bangorenſis Epiſcopatus, & ab iniuſtis occupatoribus retentam ac poſſeſſam Henricus iam Epiſcopus accepit. Itaque cum & iure concedere poſſeſſionem auitam ſuæ Eccleſiæ nollent incolæ, ſed vi reſiſtebant eos claſſe ac militibus aggreſſus recuperauit inſulam, & Bangorenſi ſedi reſtituit. Præterea in palatio & Eccleſia reparandis, quæ diu ante Henrico rege quarto regnante ab Oweno Gleindoore rebelle*

belle incendio vastatæ fuerunt sumptus multos fecit. Et ab hoc Episcopatu ad Sarisburiensem deductus reliquit tamen discedens suo successori Peneo mitrã atque baculum pastorale, ea lege vt in Ecclesiæ Bangorensis a se incœpta reparatione pergeret. Quod quidem ab eo factum est. At Henricus, Henrico regi septimo prudentia, animiq; magnitudine notus in Sarisburiensi Ecclesia haud diu sedit, verùm Iohanne Morton mortuo ad Cantuariensem Archiepiscopatum elatus est. Eo anno Alexander Papa annum Iubilæum Romæ celebrauit, quo Cœli portas omnibus Christianis regnum dei ingressuris a se reseratas & patefactas edicit. Id omnibus Christianis gentibus, Legatis a Papa vndique missis nunciatum est. Si Romam eo anno Iubilatum veniant accepturos singulos peccatorum veniam. At verò ne his qui aut valetudine aut grauioribus negotijs impediti tam longinqui itineris molestiam commodè subire nõ poterant tam benignus atque Iubilans pater non prospexisse videretur, fecit omnibus potestatem vota aut hanc curiosam profectionem pecunia redimendi. Atque his qui id fecerint infernalia delictorũ supplicia perinde ac si Romam accessissent, remisit. Tum vt ad soluendum acrius vrgeret suscipiendum illico in Turcam atrox bellum, sequè cum exercitu id strenuè gesturum prædicat. Quo tam fœliciter in anno Iubilæo, sequè præsertim Duce ac Imperatore auspicato non posse non Christianis gentibus victoriam, & exitium Turcis euenire suadet. At ne Rex tantæ fraudi obstaret, permisit ei Papa suæ prædæ partem. Hoc Papæ negotium in Anglia procuranit Gaspar quidam Pows Hispanus, vir doctus atque elegans, cuius in rebus agendis solertiam expertus Papa, mandare ei tutò poterat ea quæ rectè curari voluit. Is paucis mensibus ingentem conflauit in Anglia pecuniam. Quam simul atque hic magnanimus scilicet Imperator Alexander Papa accepisset, abstinuit a bello, & reliquo vitæ tempore more Papali indulsit lætus & locupletatus genio. Atque hic quidem annus Iubilæus omnium papalium exactionum atque expilationum Anglis toties (vt ex anteacta historia patet) vexatis tandem finem attulit. Modica quædam ex Fumis vectigalia sibi adhuc reliqua fuere. Dignum sane suis mercibus prætium, vt quia tot sæculis fumum vendidit Romana curia alatur ipsa interim fumo, tandemquè æterno Gehennæ incendio flagret. An. 1500. Arch.

Expleto autem hoc anno Iubilæo Alexander Papa Pallium Archiepiscopatus vidz. insigne per Adrianum quendam Castellensem suum secretarium misit. Quod Lichefeldensis atque Couentrensis Episcopus qui authoritatem ad id a Papa accepisset Archiepiscopo Lamethæ his conceptis verbis tradidit. An. 1501. Arch. C.

Ad honorem Dei omnipotentis, & beatæ Mariæ virginis, ac beatorum Petri & Pauli Apostolorum, & domini nostri Alexandri Papæ 6. & sanctæ Romanæ Ecclesiæ, nec non & Cantuariensis Ecclesiæ tibi commisse tradimus pallium de corpore beati Petri sumptum, plenitudinem videlicet Pontificalis officij vt vtaris eo infra Ecclesiam tuam certis diebus qui exprimuntur in priuilegijs ei ab Apostolica sede concessis. Et mox accepto Pallio Archiepiscopus Papæ hoc præstitit iuramentum. Mat. Reg. Wat. p. 9

Ego Henricus Archiepiscopus Cantuariensis ab hac hora in antea fidelis & obediens ero beato Petro, sanctæq; Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ, & Domino meo domino Alexandro Papæ 6. suisq; successoribus canonicè intrantibus. Non ero in consilio aut consensu vel facto vt vitam perdant vel membrum, seu capiantur mala captione. Consilium verò quod mihi crediturí sunt per se Iuramentum Arch. Cant. Papæ præstitum.

" aut nuncios ad eorum damnum me ſciente nemini pandam. Papatum Roma-
" num, & Regalia ſancti Petri adiutor eis ero ad retinendum & defendendum
" ſaluo meo ordine contra omnem hominem. Legatum ſedis Apoſtolicæ in eundo
" & redeundo honorificè tractabo, & in ſuis neceſsitatibus adiuuabo vocatus ad
" ſynodum veniam niſi præpeditus fuero canonica præpeditione. Apoſtolorum
" limina Romana curia exiſtente citra Alpes ſingulis annis, vltra verò montes
" ſingulis biennijs viſitabo aut per me aut per meum nuncium niſi apoſtolica ab-
" ſoluar licentia. Poſſeſsiones verò ad menſam mei Archiepiſcopatus pertinentes
" non vendam, neque donabo, neque impignerabo, neque de nouo infeudabo, vel
" aliquo modo alienabo inconſulto Romano Pontifice. Sicut me Deus adiuuet &
" hæc ſancta Dei Euangelia.

Hoc iuramentum a ſingulis Epiſcopis Papæ præſtari conſueuit, ex quo perſpicere poſsumus, eos qui tanta religione Papam coluerint, Regi ſi contra Papam quicquam egiſſet haud fidos eſſe potuiſſe. Nihil autem præter illum annũ
An. 1502. Iubilæum Henrico Deneo Cantuariæ ſedente memorabile interuenit. Qui cum
o. duobus annis ſediſſet 15. Februarij obijt Lamethæ. Inde cadauer eius per Thameſim fluuium a triginta tribus nautis nigro panno veſtitis Feuerſamiam in Cimba funebri more ornata, cum cereis accenſis ductum eſt. Quò etiam ijdem nautæ idem cadauer ſimili funebri ritu in feretro Cantuariam duxerunt. Sepeliri ſe per eum locum vbi Thomas Becket trucidatus eſt in teſtamento iuſsit. Cantuarienſi Eccleſiæ legauit imaginẽ Iohannis Euangeliſtæ argenteam centum quinquaginta vnius vnciarum ponderis. Funeralibus item ſumptibus quingẽtas libras deſtinauit. Ideo funus eius magnificè ac ſumptuoſè peractũ eſt. In eo funere exequendo Thomas Wolceus qui capellanus tum eius fuit, cum Richardo Gardiner altero capellano ab executoribus teſtamenti huius Archiepiſcopi impendendis funerarijs ſumptibus præfectus eſt. De hoc Thoma Wolceo qui Henrico Rege octauo poſtea regnante Cardinalis & Archiepiſcopus Eboracenſis fuit plura deinceps dicenda ſunt.

67. Gulielmus Warhamus.

Hactenus quibus artibus atque dolis Anglicana Eccleſia a Romanis Pontificibus octingentis amplius annis tractata ſit cõmemorauimus: nunc ad perſpicua magis atque clara tempora in quibus fulgore Euangelij pontificiæ tenebræ profligatæ fuerunt, earumque tota vis ac potentia fracta penitus atque concuſſa concidit, appropinquamus. In quo ſanè admirabile eſt in vindicanda atque proſtranda Romana ſuperbia occultum conſilium Dei, vt cum tanta temporis diuturnitate vires acquiſitas omni humana ope ac prudentia ita firmaſſet, vt nulla penè vi debilitari aut proſterni poſſe putaretur, in ſummũ tum exitium interitumq; rueret, & tantorum flagitiorum perennes pœnas daret. Hanc diuinam vindictam hypocriſis, fraudes, expilationes, rapinæ, libidines & nefandæ fœditates, regum & regnorum proditiones, falſitates, periuria, faſtus ac elatio, diræq; martyrũ ſtrages

diu

diu poposcerunt. Ac Romanum quidem Imperium quod cruentum & omnium pene gentium sanguine madidum fuit, cædem & crudelitatem a Lupæ nutricis Romuli regis vberibus suxit, & mox interfecto Rhemo cæmentum ad condenda mœnia fraterno sanguine permiscuit: iuxta illud Lucani. Fraterno primum maduerunt sanguine muri. Idem ab hisfunestis augurijs progressu cædibus indies auctũ fuit, donec non alio magis morbo quàm magnitudine laborans sua cum omnes pene gentes sua ditione teneret, & non minus re militari, quàm literis, & eloquentia, optimisq; legibus & institutis floreret, & clarissimis Ducibus, Oratoribus, ac Prudentibus firmissimè stare putaretur, ciuilibus tandem bellis in se motũ & conuersum de suis ciuibus tantarũ cædium sumpsit supplicium, ac totius orbis totq; annis retentum, ac tot cladibus acquisitum, belloq; captum dominium amisit. Verùm non eadem Ecclesiæ ratio fuit quæ Imperij Romani. Hoc enim cæde atque vi semper sibi simile constabat. At illa prima sua institutione ad Euangelij amussim sancta & simplex, Deo deuota atque consecrata, crebris martyrijs castigata, vitæq; integritate & puritate ipsa niue candidior atque sole illustrior fuit. Itaque post longæuas persecutiones recepta a regibus & Imperatoribus Romanis fide Christiana tanquam specimen & Idæa visibilis Ecclesiæ omnibus Romani orbis gentibus exhibita & ostensa est, & in magno a cæteris Ecclesijs honore habita atque culta, donec religionis atque sanctitatis vero exemplo deposito dominationem & imperandi potestatẽ sibi vendicauit, partamq; vera religione gloriam in hypocrisim ac superstitionem commutauit. Deinde pristinæ & inuersæ vitæ commonita in fideles ita sæuit, vt nulla non modò Imperatorum Romanorum, sed ne tyrannorum Siciliæ immanitas vnquam tanta fuit, quæ potuisset cum Papali fœritate crudelitateq; contendere. Nam ex hac dominandi cupiditate, obsequentibus etiam flagitiosissimis, omnium scelerũ impunitates, resistentibus verò maximè pijs extrema atque summa pernicies proposita fuit. Hinc tantæ simultates, tantaquè periuria ingenuitatem Christianam inuaserunt, vt nec inuicem haberi amplius fides, nec vllius salus ab insidijs tuta esse posit. Et sanè peroportuna atque cõmoda est ea comparatio, qua fideles Romanam Ecclesiam designant, & meretrici similem ostendunt. Nam primò virgines pulchritudine atque venustate præditæ, tum castæ & ab omni libidinis sensu alienæ, amorem & beneuolentiam non minus corporis quàm virtutis specie colligunt: sin ad luxum & libidinem sint procliues incendunt amore suo fatuos, & singulorum libidini muneribus prostitutæ, simulatque forma cum ætate transierit, vetulæ aut maleficia & lenocinia exercent, aut despectæ insaniunt. Sic Romana Ecclesia speciosa primò atque integra floruit, deinde specie sua superba & delectata cũ frontem impudenter extulisset, amore cepit insanos, atque præcio se venundari passa est. Ad extremum cum tot commaculata sordibus amore putido fœtaret, & contempta iam esset atque spreta, in sæuitiam tanquam in rabiem conuersa nullum genus maleficij aut crudelitatis prætermittit. De cuius Lupanaris exitio quia nunc dicendum est ad historiam reuertamur.

Gulielmus Warhamus in Southamptonensi Comitatu generosa stirpe natus est, literisq; puer institutus in Collegio ab Wilhelmo Wickamo Wintonienſi (vt diximus) Episcopo prope Wintonienſem ciuitatem extructo. Deinde ad alterum eiusdem Wickami Collegium Oxonium deductus incubuit adolescens iuri ciuili, cuius peritiam assecutus legum Doctor & causis in arcuata curia